LUCA, Giovanni Battista de, Cardenal

Theatrum veritatis, et iustitiae : siue decisiui discursus ad veritatem editi in forensibus controuersiis canonicis, & ciuilibus... / Io. Baptista de Luca... ; liber septimus par. I, de donationibus par. II, de emptione, et venditione par. III, de alienationibus, et contractibus prohibitis par. IV, de tutoribus, curatoribus, administratoribus, &c. -- Romae : Typis Haeredum Corbelletti, 1671

[16], 227, [48], 127, [31], 224, [60], 73, [6] p., []4, a4, A-Z4, 2A-2I4, 2K6, a4, A-S4, T3, a4, A-Z4, 2A-2L4, 2M6, A-I4, K6 ; Fol.

Antep. -- Port. con grab. calc.: "A. Clouvet scul.". -- Texto a dos col. -- Cada parte con port. propia

1. Derecho canónico 2. Zuzenbide kanonikoa 3. Derecho civil 4. Zuzenbide zibila I. Título

R-6293 Ejemp. falto de 4 p. del cuaderno de [60] p., de 63 p. del de 73 p. y del cuaderno de [6] p. -- Datos tomados de CCPB, 50701. -- Enc. piel con hierros dorados en el lomo

R- 6293

R-6301

LIBER VII.

DE DONATIONIBVS ET ALIIS CONTRACTIBVS.

Imprimatur.

Si videbitur Reuerendiſs. P. Magiſtro Sac. Pal. Apoſt.

I. de Ang. Archiep. Urbin. Viceſg.

Ex relatione *D. Seraphini Maſſini in Romana Curia Aduocati* ex noſtra commiſſione, vt nihil contineatur Catholicæ fidei, & bonis moribus contrarium.

Imprimatur.

Fr. Hyacinthus Libellus Sac. Pal. Apoſt. Magiſt. Ord. Præd.

THEATRVM
VERITATIS, ET IVSTITIAE
SIVE
DECISIVI DISCVRSVS

Ad veritatem editi in forenſibus controuerſijs, Canonicis, & Ciuilibus, in quibus, in Vrbe Aduocatus, pro vna partium ſcripſit, vel conſultus reſpondit

IO. BAPTISTA DE LVCA
VENVSINVS,

Per materias ſeù titulos diſtinctis iuxtà proximam indicem poſt præfationem.

LIBER SEPTIMVS

PAR. I.
DE DONATIONIBVS
PAR. II.
DE EMPTIONE, ET VENDITIONE
PAR. III.
DE ALIENATIONIBVS, ET CONTRACTIBVS PROHIBITIS
PAR. IV.
DE TVTORIBVS, CVRATORIBVS, ADMINISTRATORIBVS, &c.

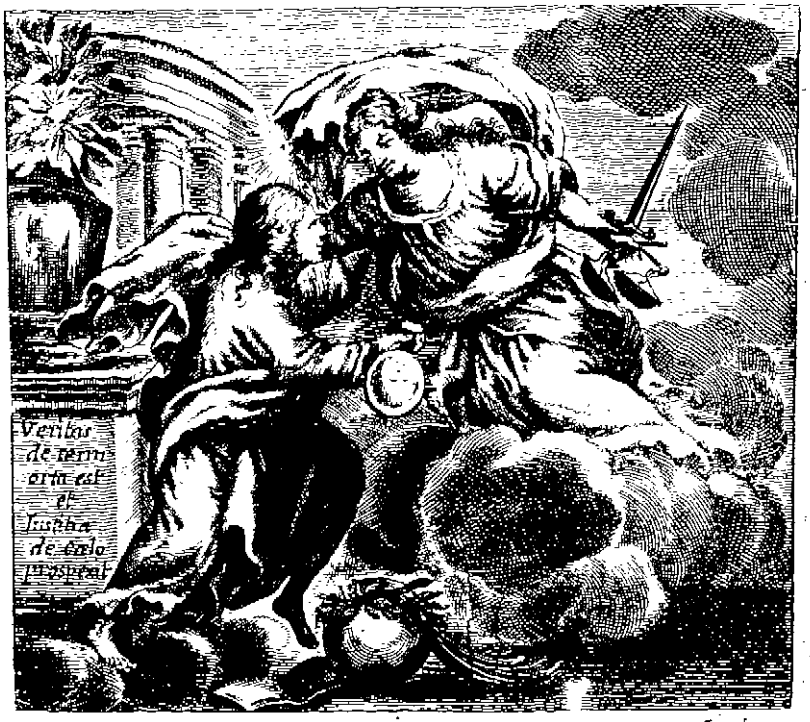

ROMAE,
Typis Hæredum Corbelletti. M.DC.LXXI.

SUPERIORUM PERMISSU.

S. P. Q. R.

IO. BAPTISTA DE LVCA

FELICITATEM.

DONATIONI, gratitudo adeò ineſt, vt hac ceſſante, illa ceſſet; Etenim munificentiæ beneficio indignum, lex reputat ingratum; Cum itaque legum ciuilium Profeſſores, has ex originali dono S.P.Q.R. agnoſcant; Hinc earundem legum Ego Profeſſor, atque in meo THEATRO VERITATIS, et IVSTITIÆ, pro forenſi vſu earum explicator, pro gratitudinis, et obſequij monumento; Volumen hoc, in quo DE DONATIONIBVS agitur, Vobis offero;

INDEX

Titulorum seù Materiarum totius operis.

LIB. I.

De Feudis
Et bonis iurisdictionalibus, et Bulla Baronum.

LIB. II.

De Regalibus.
Hoc est
Officijs venalibus, locis Montium, alijsque iuribus cum Principe seù Republica, Vectigalibus, & gabellis, salinis, & mineralibus, monetis, vijs publicis, fisco, & alijs de quibus in cap. vnico quæ sint Regalia.

LIB. III.

De Iurisdictione
Et foro competenti.
Par. II.
De præeminentijs, & Præcedentijs.
Sub quibus
De Iure Cathedratico, Metropolitico, Nobilitate, Ciuilitate, & alijs iuribus honorificis.

LIB. IV.

De Seruitutibus Prædialibus.
Vsufructu, et vtroque retractu.
Par. II.
De Emphyteusi.
Par. III.
De Locatione, & Conductione.

LIB. V.

De Vsuris, & interesse.
Par. II.
De Cambijs.
Par. III.
De Censibus.
Par. IV.
De Societatibus Officiorum.

LIB. VI.

De Dote.
Lucris dotalibus, & alijs dotis appenditijs.

LIB. VII.

De Donationibus.
Par. II.
De Emptione & Venditione.
Par. III.
De alienationibus, Contractibus, Obligationibus, & pactis in genere.
Par. IV.
De Tutoribus, Procuratoribus ad negotia, Administratoribus, & aliena negotia gerentibus.

LIB. VIII.

De Credito, & debito, Creditore, & debitore.

LIB. IX.

De Testamentis, Codicillis, & vltimis voluntatibus.
Par. II.
De Hærede, & Hæreditate.

Par.

Par. III.
De Legitima,
Trebellianica, & alijs detractionibus.

LIB. X.

De Fideicommissis,
Primogenituris, & Maioratibus.

LIB. XI.

De Legatis.
Par. II.
De Successionibus ab intestato.
Par. III.
De Renunciationibus.

LIB. XII.

De Beneficijs Ecclesiasticis in genere.
Par. II.
De Canonicis, & Dignitatibus,
Capitulo, electione, & actibus capitularibus.
Par. III.
De Parocho, & Parochijs.

LIB. XIII.

De Iurepatronatus.
Par. II.
De Pensionibus ecclesiasticis.

LIB. XIV.

De Matrimonio,
Sponsalibus, & Diuortio.
Par. II.
De Decimis,
Oblationibus, & Eleemosynis.
Par. III.
De Regularibus,
Et Monialibus, alijsque Clericis, & Ecclesiasticis personis.
Par. IV.
De Censuris,
Missis, anniuersarijs, & alijs materijs Ecclesiasticis.

LIB. XV.

De Iudicijs, & iudicialibus.
Hoc est.
De Sententia, & re iudicata, executione, attentatis, Iudice, Notario, Aduocatis, Procuratoribus, expensis, & alijs ad materiam iudiciorum.
Cum relatione Curiæ Romanæ circa forensia.

LIB. XVI.

Supplementum Miscellaneum.
Super omnibus dictis materijs, circa ea quæ pendente impressione disputata sunt; et cum obseruationibus ad plures discursus omnium titulorum.

INDEX
ARGVMENTORVM
IN DISCVRSIBVS
Qui habentur in hoc ſeptimo Libro Par. I. de Donationibus.

Diſc. I.

Romana donationis de Iordanis.

An & quando in donatione contemplatione matrimonij, filij veniant vti filij, in exclusionem creditorum ſponſi donatarij; Et de duplici iure, vel intereſſe, primario, & ſecundario vxoris, & filiorum in huiuſmodi donatione.

Diſc. II.

Vrbinaten. pecuniaria.

De eadem materia donationis contemplatione matrimonij, an acquiratur filijs vti filijs; Et quatenùs non, an remitti, vel minui poſſit à ſponſo donatario in præiudicium vxoris, & filiorum; Et quid vbi fiat per viam tranſactionis, quando hæc teneat; Et incidenter de conceſſione veniæ ætatis, an per inferiorem Principe fieri valeat.

Diſc. III.

Spoletana diuiſionis.

De eadem materia donationis contemplatione certi matrimonij, an remitti, vel minui valeat, pro iure, vel intereſſe vxoris vel filiorum, quamuis ſecundario tantùm, ratione doli, vel fraudis.

Diſc. IV.

Foroſempronien. donationis.

De eadem materia donationis contemplatione matrimonij, cuius retroceſſio explicitè, vel implicitè facta ſit, an poſito quod vxore, & filijs illam impugnantibus, talis retroceſſio inualida ſit, competat donatori, vel eius hæredibus actio, vel aliud ius contra ipſum donatarium retrocedentem; Et incidenter, facta donatione de tot bonis in genere, cuius ſit electio; Et an eligi poſſint meliora, vel deteriora reſpectiuè.

Diſc. V.

Romana ſeù Maceraten. alimentorum.

An in bonis donatis ſponſo contemplatione certi matrimonij, ſine vocatione, vel iure primario filiorum, iſti, ac vxor, pro eorum alimentis, potioritatem habeant aduerſus ipſius donatarij creditores.

Diſc. VI.

Romana Saluiani.

An in bonis occaſione matrimonij donatis per virum, vel viri patrem filijs ex eo matrimonio procreandis, cum donatione in ipſomet inſtrumento dotali facta, mulier pro reſtitutione dotis, actionem, ac potioritatem habeat in concurſu filiorum, quibus donatio facta eſt.

Diſc. VII.

Romana donationis de Volpinis.

An illa retrodonatio, quam ſponſus prohibitus eſt facere donanti de bonis donatis contemplatione matrimonij, ob ſecundarium intereſſe vxoris, ac filiorum, procedat etiam in ea donatione, quæ occaſione matrimonij fiat mulieri de bonis, in dotem tamen non datis, adeout vigeat intereſſe ſecundarium viri.

Diſc. VIII.

Parmen. donationis.

An donatio facta contemplatione certi, ac determinati matrimonij, ſub conuentione, vt effectum ſortitura ſit poſt mortem donatoris, caducetur, vel reſolnatur, ſoluto matrimonio per mortem ſponſi donatarij, ipſo donatore ſuperſtite; Et quando huiuſmodi promiſſiones poſt mortem, percutiant ſubſtantiam tanquam per ſpeciem futuræ ſucceſſionis, vel potius ſolum effectum, ſeù executionem, vbi præſertim conceptæ ſint per viam promiſſionis de relinquendo.

Disc. IX.

Romana donationis de Andosillis.

De eadem materia, an donatio contemplatione matrimonij resoluatur per mortẽ donatarij viuente donatore, vbi concepta sit per viam promissionis de relinquendo post mortem; Et generaliter, an donatio correspectiua ad aliquod implementum donatarij, resoluatur ex causa non implementi, vel cessantis correspectiuitatis, tam respectu primi donatarij contrauenientis, quàm aliorum successiuè vocatorum.

Disc. X.

Recanaten.

In donatione contemplatione certi, & determinati matrimonij, àn succedant solùm filij ex illo matrimonio suscepti, vel etiam alij ex alijs matrimonijs, Et quid vbi agatur de donatione facta sponsæ, non autem sponso.

Disc. XI.

Vrbeuetana donationis.

De donatione facta contemplatione matrimonij spiritualis, promouendo scilicèt ad sacros ordines ad titulum patrimonij, an resoluatur, si promoto obueniant beneficia ecclesiastica, vel alia bona, cum quibus congruè prouisus remaneat, vndè cesset causa donandi; Et quid vbi id expressè in cõuentionem deductum est, an donatarium possit non acceptare beneficium, siue aliam obuentionem; Et quatenùs acceptet, quænam onera deducenda sint, et de quo redditu haberi debeat ratio, vt prouisus dicatur.

Disc. XII.

Romana donationis.

An, et quando donatio facta pro erectione, seù fundatione Monasterij, resoluatur si fundatio non sequatur, vel sequuta viteriorem effectum, seù progressum non habeat, itaut bona redeant ad donatorem, necnè.

Disc. XIII.

Romana census.

De eadem materia resolutionis donationis factæ pro erectione, seù fundatione Monasterij, quæ effectum sortita non sit, Et àn creditores mutuantes Religioni donatariæ pro fabrica Monasterij construendi, ius, vel actionem habeant contra donatorem, & ad bona donata.

Disc. XIV.

Sypontina donationis.

De eodem, àn scilicèt, & quando donatio facta pro erectione futuri Monasterij, dicatur inter viuos & irreuocabilis, vel potiùs causa mortis, & reuocabilis; Et àn resoluatur ob conditiones in tempore non impletas.

De donatione facta absenti, àn sit reuocabilis ante acceptationem; Et de donationis executione, ac de manutentione, quæ ex constituto competat donatario.

Disc. XV.

Neapolitana donationis.

De resolutione donationis, quæ fiat contemplatione ingressus in Religionem, quatenùs non sequuta professione, sequatur egressus; Et quid vbi pactum accedat, vt egressu non obstante, donatio firma sit; An huiusmodi donatio facta ante susceptionem habitus monastici, solemnitates exigat, et quas; Et an donatio facta Ecclesiæ, vel piæ causæ resoluatur per non implementum; Et remissiuè, an huiusmodi donationes resoluantur si, sequuta professione, Religiosus exeat à Religione occasione Episcopatus, siue occasione transitus ad aliam Religionem, seù aliud Monasterium.

Disc. XVI.

Romana librariæ.

Voluntas donandi, àn & quando importet donationem perfectam, & irreuocabilem.

Donatio facta intuitu sepulturæ, àn sit reuocabilis, et causa mortis, seù cessante sepultura resoluatur; Et de donationis probatione.

Disc. XVII.

Florien. donationis.

An donatio, seù promissio facta sub certo euentu post mortem promittentis, vel donantis, resoluatur per donatarij, seù promissarij præmorientiam, vel potiùs transmittatur ad eius successores; Et quid vbi talis donatio, vel promissio facta sit professo, vel professuro in Religione, seù Monasterio.

Disc. XVIII.

Bonon. de Bouijs.

De resolutione donationis ob non implementum eorum, quæ à donatore demandata sunt, àn et quando intret, præsertim in præiudicium tertij, cuius fauore implementum faciendum erat.

Disc.

Disc. XIX.

Romana locorum montium.

De eadem materia resolutionis donationis ob non implentum, Et an detur purgatio moræ, vel restitutio in integrum, vbi de resolutione expressè conuentum est, in Ecclesia, vel minore, seù muliere, alijsque priuilegiatis.

Disc. XX.

Romana bonorum.

Ad materiam *text. in l. si vnquam C. de reuocan. donat.*, quando illius renunciatio, seù cogitatio filiorum cessare faciat eius dispositionem; Et an intret in donatione habente annexum aliquod onus; Et quatenùs intret, an requiratur declaratio donatarij in vita, vel resolutio allegari possit per hæredes.

Disc. XXI.

Tolentina donationis.

De eadem resolutione donationis ob superuenientiam filiorum *ex l. si vnquam Cod. de reuoc. donat.*; Et de donationis nullitate ob non seruatas solemnitates statutarias, quamuis extrà locum Statuti.

Disc. XXII.

Meleuitana donationis.

De eadem materia resolutionis donationis per superuenientiam filiorum, Et in specie vbi de tempore, quo donatio facta est, donatrix haberet ventrem prægnantem, sed ignoraret;

Mœtus donatori incussus à tertio, an irriter donationem, factam præsertim Ecclesiæ, vel causæ piæ.

In quo foro tractanda sit causa rescissionis donationis, si donator est laicus, & donatarius est ecclesiasticus.

Disc. XXIII.

Catanien. donationis.

De resolutione donationis factæ Ecclesiæ, seù causæ piæ ob non implementum, Et an priuilegium, quod desuper à iure piæ causæ tribuitur, cesset, seù conquassetur per fauorem alterius causæ piæ, cum qua donator disponat.

An fauore piæ causæ substineatur donatio vniuersalis omnium bonorum, per quã testandi facultas adempta maneat; Et an donatio facta eidem piæ causæ absenti, sit antè acceptationem reuocabilis.

Et de potestate Prælati non acquirendi in toto, vel in parte bona, Ecclesiæ, vel pio loco donata.

Disc. XXIV.

Romana donationis cum onere missarum.

An donatio facta Ecclesiæ, vel pio loco cum onere perpetuo missarum antè acceptationem sit reuocabilis, vel ob notabile tempus, in quo acceptatio sequuta non sit, censeatur resoluta, Et an hæc sit vera donatio.

Disc. XXV.

Ianuen. donationis.

An donatio alicui facta ad certum vsum, seù effectum, qui in donatario sequi non possit, resoluatur, necnè; Et in specie, vbi donatio facta est Religioso professo sub conditione, vt Monasterio, vel Religioni nullatenùs acquiri valeat, an ista conditio vitiet donationem, vel potiùs vitiata remaneat; Et incidenter, an alienari, vel remitti possit annua præstatio vitalitia, Religioso professo donata, vel assignata.

Disc. XXVI.

Fulginaten. census.

De solemnitatibus per Statuta particularia desideratis in donationibus, in qua donationum specie requirantur, & in qua non, præsertim in donatione contemplatione matrimonij; Et in specie de Statuto Fulginaten., quando locum habeat, et an iuramentum illud cessare faciat.

Disc. XXVII.

Romana prætensæ donationis.

An in donationibus, quæ in Vrbe fiunt per mulieres, vltrà solemnitates, quæ in hoc speciali contractu donationis requisitæ sunt per Statuta 149. & 150., adimpleri etiam debeant requisita per Statutum 151.

Disc. XXVIII.

Romana donationis.

De eadem materia Statuti 151. quoad requisitum causæ, an locum habeat in donationibus, quæ fiant per mulieres; Et quomodo habenda veniat ratio læsionis; Et de alia solemnitate insinuationis requisita à Statuto 150., an impleri possit post reuocationem factam à donatore, Et quomodo de ista reuocatione constare debeat.

Disc. XXIX.

Ciuitatis Castelli dotis.

De insinuatione in donationibus requisita de iure communi, vel ex Constitutione Aegidiana, seù Carpensi, Et quando illus

ſius defectus obſtet necnè, ſeù cui incumbat onus probandi affirmatiuam, vel negatiuam; Et aliqua de donatione inter virum, & vxorem.

Diſc. XXX.

Romana donationis de Cerattis.

De Statuto Vrbis annullante donationes inter coniuges, quando locum habeat necnè; Et quando in tempus mortis collata dicatur ſubſtantia, vel executio donationis pro ea ſubſtinenda, vtpotè collata in tempus habile.

Diſc. XXXI.

Romana augmenti dotis.

De eodem Statuto Vrbis prohibente donationes inter coniuges, vel ſponſos, àn locum habeat in ea donatione, quam vir vxori faciat, ſub nomine augmenti dotis.

Diſc. XXXII.

Romana vitalitiæ præſtationis.

An Statuta Vrbis certam formam, vel ſolemnitatem præſcribentia in donationibus, locum habeant in donationibus, quæ fiant clericis, & perſonis eccleſiaſticis; Et in ſpecie in donatione, vel promiſſione, quæ fiat Moniali annuæ vitalitiæ præſtationis Monialibus aſſignari ſolitæ.

Diſc. XXXIII.

Neapolitana donationis.

De eadem materia Statutorũ 149. & 150. Vrbis ſuper ſolemnitatibus adhibendis in donatione etiã per maiores, Et quid, vbi agatur de minore, an requirantur aliæ ſolemnitates Statutorum 113. & 151.; Et quid vbi minor extrà territorium ſtatuentis donationem contrà formam Statuti factam ratificauit, cum clauſula, *quatenùs opus ſit, de nouo faciendo.*

Diſc. XXXIV.

Romana legitimæ.

De eadem materia ſolemnitatum adhibendarum in donatione facta per mulierem per Statuta 149. 150. & 151., an requirantur in donatione cauſa mortis; Vel in ea tacita & virtuali donatione, quę reſultet à reſeruatione alicuius iuris vitalitij, ſeù aliàs ad fauorem poſt mortem ipſius donatoris; Et de dicta donatione implicita reſultante à reſeruatione, quæ ſiat in officijs, vel locis montium, ſeù cenſibus vitalitijs ad fauorem alicuius; Et de iurium vitalitiorum æſtimatione, ad effectum calculandi bona donata pro legitima filiorum.

Diſc. XXXV.

Eugubina donationis.

De Decretis Ducalibus Status Vrbini ſuper ſolemnitatibus adhibendis in donationibus, an vigeant hodie poſt dicti Status deuolutionem, Et præſertim an locum habeant in Ciuitate Eugubina; Et quatenùs vigeant, quid vbi accedat iuramentum, vel fiant extrà territorium; Et an donatio facta per vxorem filijs viri, cadat ſub prohibitione donationis inter coniuges.

Diſc. XXXVI.

Romana ſcutorum 30. mil.

Facta donatione vni aliquorum bonorum, ſub reſeruatione vſusfructus, & redditus ad fauorem alterius, cui data ſit facultas diſponẽdi etiam in morte de eorumdem bonorum proprietate in parte, an dictæ facultatis conceſſio importet perfectam, ac irreuocabilem donationem, Vel potiùs reuocari, ſeù minui, aut primo donatario remitti valeat.

Diſc. XXXVII.

Bonon. donationis.

An donatio, ſeù promiſſio collata poſt mortem donatoris, importet ab initio perfectam, & irreuocabilem donationem inter viuos, dilata executione, vel potiùs donationem cauſa mortis; Præſertim vbi promiſſio ſit inter coniuges occaſione matrimonij in augmentum dotis.

Diſc. XXXVIII.

Romana donationis de Vidman.

An donatio inita ſub commemoratione mortis, præſertim per militem, ſeù acceſſurum ad bellum, dicatur inter viuos, vel cauſa mortis, et quomodo vna ab altera diſtinguatur.

Diſc. XXXIX.

Spoletana donationis.

De donatione cauſa mortis facta per filium familias de conſenſu patris ad fauorem eiuſdem, an ſubſtineatur, itaùt pater ſibi ipſi auctorari potuerit.

Diſc. XL.

Foroſempronien. fideicommiſſi.

De donatione inter patrem, & filium, an inducta cenſeatur ex eo, quod pater, aliquid acquirendo, ſtipuletur pro filijs; Et quatenus illa inducta cenſeatur, an ſit reuocabilis, bonaque ità quæſita cadant

dant sub eius fideicommisso, vel alia dispositione.

Disc. XLI.

Romana redotationis, & augmenti.

De eadem materia donationis inter patrē, & filium, quando facta censeatur, vel potiùs importet simplicem destinationem, seù velleitatem; Et quatenùs adsit, an sit revocabilis, necnè; Et in specie quando dicatur facta filiæ pro augmento dotis; Et incidenter de onere patris, vel eius hæredis, denuò dotandi, vel alendi filiam nuptam, quæ dotem amiserit.

Disc. XLII.

Romana annuæ præstationis.

An valeat donatio facta per militem concubinæ; Et quid de donatione facta Histrionibus in genere, vel quãdo vtraque qualitas concurrat.

Disc. XLIII.

Romana seù Volaterrana spolij.

Donatarius Principis, àn possit molestari à domino bonorum donatorum, ad materiam textus *in l. omnes & l. benè à Zenone Cod. de quadrien. præscript.*

Et generaliter, quæ actio competat rei domino contrà donatarium, qui à non domino rem donatam habuit, vbi ea non extet.

Disc. XLIV.

Mutinen.

Donatarius omnium bonorum, an teneatur ad confectionem inuentarij; Et àn ob eius omissionem teneatur creditoribus donatoris insolidum etiam vltrà vires bonorum donatorum; Et de donatario hæreditatis.

Disc. XLV.

Romana census.

De eadem materia donatarij vniuersalis, quando dicatur talis, necnè, vt stare dicatur loco hæredis, & teneatur ad debita etiam in actione personali, & executiua.

Disc. XLVI.

Terracinen. pecuniaria.

De eadem materia donatarij vniuersalis obligati ad debita donatoris, an teneatur ad ea debita, quæ donator contraxit post donationem.

Disc. XLVII.

Romana donationis.

Donatio facta patri, & filijs, àn censeatur ordine simultaneo, vel successiuo; Et àn patre retrodonante, ius competat filijs ipso viuente, aduersùs donatorem.

Disc. XLVIII.

Romana fideicommissi de Cæsijs.

An secunda donatio facta ad fauorem eiusdem donatarij, censenda sit duplicata, & diuersa à præcedenti, adeoùt vtraque debeatur, vel potiùs secundus actus, initus censeatur in executionem, ac implementum primi, adeoùt vnica sit donatio.

Disc. XLIX.

Romana donationis de Perettis.

De eadem materia discursus præcedentis, an scilicèt secunda donatio facta eidem donatario, importet duplicationem, vel potiùs insit primæ, ac in eius executionem facta sit, itaut vtraque vnicam constituat; Et quid vbi secunda est minor, an debeatur illud plus, quod in prima continetur.

Disc. L.

Romana lucri seù donationis.

An valeat donatio facta per coniugem binubum alicui coniuncto, vel extraneo in præiudicium donationis propter nuptias, seù lucri dotalis debiti secundo coniugi superstiti; Et quid respectu portionum, quæ debentur filijs primi matrimonij, vt coniugi lucrum obtinenti reddantur æquales ad terminos *text. in l. hac edictali Cod. de secundis nuptijs.*

Disc. LI.

Sabinen. donationis.

De euictione in donatione præstaada, Et an donatarius, qui ad annuam præstationem erga donatorem se obligauit, eius solutionem denegare valeat ob molestias, vel imminentem euictionem in bonis donatis.

Disc. LII.

Neapolitana hæreditatis.

De eadē materia euictionis præstandæ in donatione; Et in specie àn donans bona cum assertione eius fructus, vel redditus, ad aliquid teneatur, si iste minuatur.

Disc. LIII.

Bonon. prætensæ euictionis.

De eadem materia euictionis præstandæ in donatione emuneratoria, et in præmium seruitij, seù aliorum meritorum, Et quid vbi donator declarauit velle solùm teneri de dato, & facto suo.

Disc.

Disc. LIV.

Neapolitana, seù Baren. donationis.

An in donatione cum oneribus ad vitam donatoris, detur læsio ex parte donatarij, et quomodo vita hominis æstimanda sit.

Disc. LV.

Sancti Seuerini donationis.

An, & quando in donatione detur læsio; Et de inualida donatione facta per mulierem, ex eo quod remaneat indotata, si ipsa est soluta.

Disc. LVI.

Parmen. donationis de Tertijs.

Ad materiam textus *in l. quoties Cod. de donation. quæ sub modo*, an scilicèt, & quando donator remittere possit donatario onera illi adiuncta fauore tertij absentis, pro quo nemo legitimè stipulatus fuerit.

Disc. LVII.

Farfen. donationis, seù fideicommissi.

An in donatione facta cum ordine successiuo, vel fideicommissi ad fauorem plurium, necessaria sit acceptatio primi donatarij, qua non sequuta, illa euanescat, etiam quoad alios successiuè vocatos, necnè, *Vel potiùs* substituti venire possint iure proprio; Et quando donatio dicatur lucratiua, vel onerosa ad eumdem effectum.

Disc. LVIII.

Neapolitana, seù Campanien. donationis.

An donator teneatur eximere donatarium à molestijs, quas patiatur ab eius creditoribus in bonis donatis; Et quatenùs ex facto donatoris aliqua bona donatarius amiserit, an teneatur ad reintegrationem.

Disc. LIX.

Gallipolitana pecuniaria.

Facta per patrem donatione bonorum vni ex filijs, sub lege, vt post mortem patris teneretur ea conferre, & communicare, cum alijs filijs, adeout omnium filiorum æqualis esset conditio; An pro ea rata, quæ caderet sub aliorum filiorum portionibus, bona continuare dicantur in dominio patris, adeout affecta sint eius creditoribus; Et de simulatione donationis in fraudem creditorum; Et de processu exequutiuo contrà donatarium tertium possessorem.

Disc. LX.

Discursus generalis instructiuus, seù informatiuus in materia insinuationis donationis.

SVMMA
SIVE COMPENDIVM

Eorum quæ in Foro magis practicabilia continentur in hoc Lib. VII. Par. I. de Donationibus.

INDEX CAVSARVM

Huius tituli de Donationibus, ordine alphabetico per Diœceſes diſpoſitus.

B

Bononien. de Bouijs, diſc.18. fol.65.
Donationis, diſc.37. fol.139.
Prætenſæ euictionis, diſc.53. fol.185.

C

Catanien. donationis, diſcurſ. 23. fol.83.
Ciuitatis Caſtelli dotis, diſc.29. fol.107.

E

Eugubina, diſc.35. fol.131.

F

Farfen. donationis, ſeù fideicommiſſi, diſc.57. fol.197.
Forofempronien. donationis, diſcurſ.4. fol.16.
Fideicommiſſi, diſc.40. fol.148.
Fulginaten. cenſus, diſc.26. fol.95.

G

Gallipolitana pecuniaria, diſcur.59. fol.201.

I

Ianuen. donationis, diſc.25. fol.91.

M

Meleuitana donationis, diſcurſ.22. fol.79.
Murinen. diſcurſ.44. fol.161.

N

Neapolitana donationis, diſcurſ.15. fol.53.
Eadem diſc.33. fol.121.
Hæreditatis, diſc.52. fol.183.
Seù Baren. donationis, diſcurſ.54. fol.187.
Seù Campanien. donationis, diſc.58. fol.199.

P

Parmen. donationis, diſc.8. fol.27.
Donationis de Tertijs, diſcurſ.56. fol.194.
Piſtorien. donationis, diſc.17. fol.62.

R

Recanaten. diſc.10. fol.37
Romana, ſeù Maceraten. alimentorum, diſc.5. fol.19.
Annuæ præſtationis, diſcurſ. 42. fol. 155.
Augmenti dotis, diſc.31. fol.114.
Bonorum, diſc.20. fol.73.
Cenſus, diſc.13. fol.46.
Cenſus, diſc.45. fol.163.
Donationis, diſc.12. fol.43.
Donationis cum onere miſſarū, diſc. 24. fol.87.
Donationis, diſc.28. fol.102.

Dona-

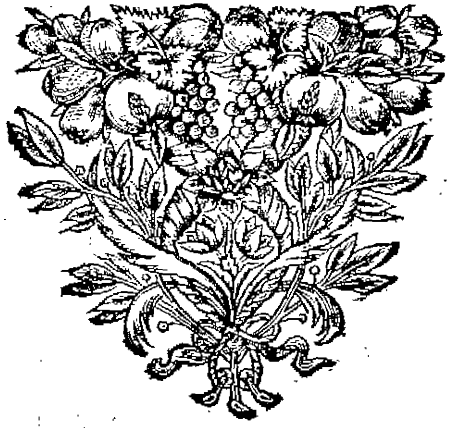

DE

Donationis, disc. 47. fol. 169.
Donationis de Andosillis, discurs. 9. fol. 33.
Donationis de Cerattis, discurs. 30. fol. 110.
Donationis de Iordanis, disc. 1. fol. 1.
Donationis de Perettis, discurs. 49. fol. 175.
Donationis de Vidman, d. 38. fol. 141.
Donationis de Volpinis, disc. 7. f. 24.
Fideicommissi de Cæsijs, discurs. 48. fol. 171.
Legitimæ, disc. 34. fol. 127.
Librariæ, disc. 16. fol. 57.
Locorum montium, disc. 19. fol. 70.
Lucri, seù donationis, disc. 50. f. 178.
Prætensæ donationis, disc. 27. fol. 99.
Redotationis, & augmenti, disc. 41. fol. 152.
Saluiani, disc. 6. fol. 21.
Scutorum 30. mil., disc. 36. fol. 135.
Seù Volaterana spolij, disc. 43. f. 158.
Vitalitiæ præstationis, disc. 32. f. 118.

S

SAbinen. donationis, discurs. 51. fol. 182.
Sancti Seuerini donationis, disc. 55. f. 191.
Spoletana diuisionis, disc. 3. fol. 13.
Donationis, discurs. 39. fol. 145.
Sypontina donationis, disc. 14. fol. 48.

T

TErracinen. pecuniaria, discurs. 46. fol. 167.
Tolentina donationis, disc. 21. fol. 76.

V

VRbeuetana donationis, discurs. 11. fol. 40.
Vrbinaten. pecuniaria, disc. 2. fol. 5.

DE DONATIONIBVS

DISCVRSVS PRIMVS

ROMANA DONATIONIS

DE IORDANIS

PRO

CREDITORIBVS GASPARIS,

CVM

EIVSDEM FILIABVS.

Casus decisus per Rotam pro Filiabus.

An & quando in donatione contemplatione matrimonij filij veniant vti filij in exclusionem creditorum sponsi donatarij; Et de duplici iure vel interesse primario, & secundario Vxoris, & Filiorum in huiusmodi donatione.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Decisiones causæ.*
3 *De inspectionibus seù punctis disputatis.*
4 *Regula est, vt in donationibus contemplatione matrimonij filij non veniãt vti filij.*
5 *Referuntur tenentes contrarium pro vocatione.*
6 *Sed reprobantur ex communi sensu.*
7 *Tenentes contrarium loquuntur, vbi filij sunt directè vocati.*
8 *Sine percutiunt filiorum interesse secundarium.*
9 *Donationes contemplatione matrimonij dicuntur pars contractus naturalis, & correspectiuæ.*
10 *De argumento ducto à dote ad quam filij non sunt vocati.*
11 *De distinctione, quando filiorum fit mentio, an sint vocati à donatore vel à donatario.*
12 *Pater stipulando pro filijs censetur stipulari pro eis tanquam hæredibus.*
13 *De inverisimilitudine, quod quis bona libera vinculare voluerit.*
14 *De acquirente feudum pro se & filijs, & de facultate disponendi, quam habet primus acquirens.*
15 *Quandoque in decisionibus extensor non percipit sensum Tribunalis.*
16 *De adminiculis super inclusione, vel exclusione vocationis filiorum remissiuè.*
17 *Quæ adminicula debeant magis attendi, & quomodo hæc materia reguletur.*
18 *Est potiùs deferendum capitulis, quam instrumento.*
19 *Habens pro se regulam dicitur habere intentionem fundatam.*
20 *Et habenti intentionem fundatam sufficit offuscare probationes alterius.*
21 *In dubio est respondendum pro exclusione fideicommissi, & ad fauorem fouentis causam onerosam.*
22 *Obligatio Cameralis ad quæ trahatur.*

DISC. I.

1 Ontemplatione matrimonij inter Gaſparem & Annã, Guido pater ſponſi, huic acceptanti & ſtipulanti pro ſe & filijs naſcituris, donationem fecit ſcutorum 22.mil. poſt eius mortem effectum ſortituram, cum declaratione, vt ſub ea comprehenſum eſſet quicquid donatarius prætendere poſſet pro dote materna, ac pro legitima, & pro ſeruitio præſtito in fundaco mercium, in quo totus dicti donatoris aſſis conſiſtebat; Cumque poſtmodum aliquæ diſcordiæ exortæ eſſent, hinc per concordiam Guido aſſignauit Gaſpari dictum fundacum valoris ſcutorum 28.m., ex quibus dicta rata 22.mil. in cauſam donationis ceſſit, reſiduum verò in cauſam æris alieni accollati; Sequuta verò ad breue tempus morte patris, qui hæredem etiam filium inſtituit; Cum hic ære alieno preſſus fugam arripuiſſet, formatus fuit concurſus creditorum ſuper eius aſſe conſiſtente *in mercibus dicti fundaci*, ac in ſuppellectilibus domus, *in quo* concurſu, filiæ ex dicto matrimonio procreatæ, tanquam in dicta donatione compræhẽſæ, atque ad eam vocatæ prætendebant pro dicta ſumma excludere creditores, qui omnes donationi poſteriores erant, atque ad earum fauorem prodijt ſententia A.C., à qua per appellationem in-
2 troducta cauſa *in Rota coram Meltio*, ſub *die* 14. *Maij* 1657. ad earumdem filiarũ fauorem pariter reſponſum fuit, vt patet ex deciſione deſuper edita impreſſa *par.* 12. *recent. deciſ.* 229. & apud *Cenſal. in l. unica Cod. ſi quis Imperatori maledixerit poſt* §. 22 *fol.* 174., dictaque reſolutio confirmata *ſub die* 22. *Martij* 1662 *&* 11. *Februarij* 1664. *coram Priolo*, habitis etiam corã eiſdem *Meltio, & Priolo*, ac etiam *coram Bourlemont*, diſputationibus ſuper puncto alimentorum lite pendente dictis filijs præſtandorum, de quo habetur actum *ſub tit. de fideicomm. diſcurſ.* 171.

In his autem diſputationibus quatuor
3 fuerunt puncti; Primò ſcilicèt, an in huiuſmodi donationibus contemplatione certi, ac determinati matrimonij factis, venirent filij vti filij iure impliciti fideicommiſſi in genere; Secundò quatenùs generaliter ſeu regulariter non venirent, quid ſtante acceptatione ac ſtipulatione etiam pro illis, quæ in hac facti ſpecie concurrebant; Tertiò poſito quod hæc ſtipulatio ſola & de per ſe non ſufficeret, an adeſſent ſufficientia adminicula dictam vocationem ſuadentia; Et quartò, poſita dicta vocatione, ſuper prælatione & concurſu cum creditoribus ſponſi donatarij.

Quatenus igitur pertinet ad primum, quamuis in prima deciſione *coram Meltio* plures propoſitiones filijs fauorabiles (fortè citra Rotæ ſenſum) & cum aliqua confuſione inculcentur, attamen
4 in ſubſequentibus diſputationibus *coram Priolo*, eis neglectis, verior magiſque recepta canonizata eſt opinio negatiua, firmata etiam in pluribus deciſionibus editis *in Vrbinaten. pecuniaria*, de qua infra *diſc. ſequ.*, & in alijs pluries, quod ſcilicèt in huiuſmodi donationibus contemplatione certi, ac determinati matrimonij factis, filij non cenſeantur vocati vti filij, ſed dominium acquiratur ſoli ſponſo donatario, cui tanquam hæredes filij ſuperſtites ſuccedere debeant, cum nullibi in iure id cautum ſit, neque per DD. dicatur; Quamuis enim *Anellus de Amato conſ.* 68., *Caſtill. deciſ.* 106.
5 per eadem præciſa verba repetita apud *Maſtrill. deciſ.* 301. *Barboſ. voto* 14., & *Cutell. de donat. contemplatione matrimonij tract.* 2. *diſc.* 1. *ſpeciali* 25. *nu.* 12. *cum ſequen.*, id affirmare videantur; Attamen ex magis communi, ac recepto ſenſu DD. reijciuntur, vtpotè manifeſtè æquiuoco laborantes, vt patet ex auctoritatibus deductis in poſterioribus hu-
6 ius cauſæ deciſionibus, & in alijs editis *in dicta Vrbinaten.*, & plenè congerit *Marin. reſol.* 89. *lib.* 1. *& reſolut.* 68. *lib.* 2., qui in ſecunda impreſſione Lugdunenſi, ſcribendo ſuper hac indiuidua cauſa pro creditoribus *dicta reſol.* 8. proprios, ac aliorum ſcribentium labores reaſſumpſit, Atque ego in iſta cauſa, (ſtylo tamen ac genio nimium aduerſantibus,) cum eo improbo Iuriſtarum labore, qui apud me contemptibilis, apud vulgus in magna exiſtimatione haberi ſolet, integrum cathalogum efformaui omnium DD. de hac mate-

agen-

agentium, quorum antiquior fortè videtur *Decius cons.215.seù 216.*, à quo cæteri deriuant, ad hanc speciem descẽdentes, atque ità ostendebam, quod exceptis *Anello de Amatis, & Castill.* (cũ quo computandus tanquam vnus & idem venit *Mastrill.*) *& Cutell.*, qui cum dicta decisione procedit; Cæteri omnes regulam contrariam statuunt vel supponunt, solùm limitantes; Vel vbi verba donationis directam filiorum vocationem quoque importarent; Vel vbi talis voluntatis probationes, seù coniecturæ & adminicula concurrerent; Vel demum, vbi ageretur de iure ac interesse filiorum secundario, propter quod retrodonationes, vel alienationes prohibitæ sunt iuxta ea, quæ habentur infra *in dicta Vrbinaten. disc. seq. & in alijs duobus proximè sequentibus*, vbi de materia huius iuris vel interesse secundarij.

Quamuis enim iuxta plenè allegata in dicta prima huius causæ decisione *coram Meltio decis.229.part.12. recent.*, huiusmodi donationes factæ contemplatione certi, ac determinati matrimonij, dicantur pars contractus matrimonialis, qui aliàs, vel nullatenus, vel non cum tãta dote initus esset, illaque potius procurata videatur per sponsam eiusque parentes, vel coniunctos pro pinguiori ac decentiori ipsius sponsæ & filiorum substentatione, ac etiam successione; Attamen hæc omnia percutiunt ius vel interesse secundarium decentioris supportationis onerum matrimonij isto durante, non autem ipsorum bonorum dominium, ac pertinentiam, ducto argumento benè ponderato per Rotam *in Romana fideicommissi de Incoronatis coram Pirouano decis.203.part.8. recent.*, & in alijs, à dote, quæ mulieri pro certo ac determinato matrimonio constituitur viro, sine illa aliàs matrimonium non contracturo, ac principaliter respicienti ad eiusdem matrimonij decentiorem supportationem onerum, ac speratam filiorum successionem, et tamen extra controuersiam est, filios, (excepto casu consuetudinis *Martini*, vel Statutorum particularium) non succedere in dote tanquam filios, sed tanquam hæredes matris, vt pluries in sua materia *sub tit. de dote*, Et tamen casus est fortior, quoniam licèt possint, attamen de communi vsu non solent contrahi matrimonia sine dote, cuius fructus principaliter ac proprè supportationi onerum matrimonialium destinati sunt; Istæ autem donationes non sunt ita frequentes & connaturales, sed ex quadam cautela procurari solent, ideoque manifestæ fabulæ species videtur, vt in huiusmodi donatione maius ius filij habere debeant quàm in dote, adeout iste articulus generaliter ac abstractè in puncto iuris, cessante diuersa expressa, vel coniecturali voluntate, disputatione indignus videatur.

Quouerò ad secundum punctum particularem acceptationis, ac stipulationis factæ per sponsum donatarij pro se & filijs nascituris; Quicquid inuoluãt *Castill. seu Mastrill. & Cutell. suprà allegati*, & *Barbos. voto* 14., ac alij aliqualiter tamen indigestè cumulati in dicta prima huius causæ decisione *coram Meltio*; Attamen, tam in huius causæ posterioribus decisionibus *coram Priolo*, quàm clarius in alijs editis *in dicta Vrbinaten.* impressis *post Paitellum decis.42. & seqq.*, tanquã vera, benèque fundata canonizatur distinctio, de qua apud *Surd. decis.* 322. *cum concordantibus per Annichin. in allegat. registratis* apud *Ricc. collectan.* 3948. *Dexart. decis.7. & de Marin, dicta resol.* 89. *lib.1. iuxta secundam impressionem Lugdunen.*, quod, Aut agitur de directa filiorum vocatione facta per donatorem sponso ac filijs nascituris, qui non ex voluntate, ac prouidentia eorum patris, sed directè ab ipso donatore vocentur, & tunc rectè censeantur vocati iure fideicommissi, vel substitutionis iuxta casus recensitos *sub tit. de fideicommissis discur.* 138. *cum seqq.*

Aut verò veniunt ex prouidentia ipsius sponsi donatarij eorum patris acceptantis ac stipulantis pro se & filijs, & tunc secùs ex magistrali, & recepta *theor. glos. & Bartoli in l. si tibi* §. *pactus ne peteret ff. de pactis*, vt patre stipulante pro se & filiis, stipulari censeatur pro eis tanquam hæredibus, eiusque successoribus, ideoque filii bona donata obtinere dicantur, potius ex prouidentia ipsius patris, & successiuè totum remanet in terminis pe[illegible] alii profectitii.

Clarius verò in hac facti specie, quod donatio non proueniebat ex mera liberalitate ac beneuolentia donatoris, quo

casu plerique distinguendo, inter extraneum, ac ascendentem ponderare solent affectionem aui erga futuros nepotes, vt plenè deducitur in dicta prima huius causæ decisione *coram Meltio decis.229. part.12. recent.*, sed admixtam habebat
13 causam onerosam, cum in ea comprehensa essent ipsius donatarii iura & bona propria ratione legitimæ, ac dotium maternarum, ac mercedis sibi debitæ pro seruitio præstito in fundaco, vndè propterea magis de plano intrat dicta conclusio, vt filii ex bonis & prouidentia patris donatarii magis quàm donatoris obtinere dicantur, iuxta communem ac receptam feudistarum distinctionem in concessione feudali facta patri & filiis, de qua *sub tit. de feudis discurs.75.*;

Siue iuxta alteram hodiè pariter recep-
14 tam ac absolutam cõclusionem, de qua pluries *sub tit. de emphyteusi discur.10. & 32. & pluries*, ac etiam *sub dicto tit. de feudis disc.12.* & alibi, vt primus acquirens ex causa onerosa & correspectiua, disponendi facultatem habeat, siue filiis ac descendentibus aliàs præiudicandi, eosque grauandi, quamuis inuestitura esset in forma pacti & prouidentiæ, cum tunc filii & descendentes, non à prouidentia concedentis, sed ab illa acquirentis obtinere dicantur; Ideoque iste secundus punctus pariter pro creditoribus planus videbatur, vt ipsa Rota in posterioribus disputationibus agnouit, ac reuera etiam in prima eumdem sensum habuit in decisione non benè expli-
15 catum, vt quandoque contingere patet ex pluribus decisionibus.

Diuersarum autem resolutionum fundamentum, fuit diuersa ipsarum partium voluntas ex parte filiorum probata, ne-
16 dum per plura adminicula in eisdem decisionibus ponderata, & reassumpta apud *Marin. dicta resol.89. iuxta secundam impressionem Lugdunensem*, sed etiã per aliquos testes mediatores de eadem voluntate deponentes, vndè propterea quãuis ob extraiudiciales notitias, mihi scribenti pro creditoribus, ad solam veritatem reflectendo, videretur quod dictis testibus nullatenus deferendum esset, attamen quia in iudicis arbitrio repositum est dignoscere, quanta fides testibus adhibenda sit, iuxta bonum *textum in l.3 ff. de testibus*, hinc proindè non de facili iudicium super iniustitia, vel grauamine formari potest in arbitrarijs.

Secluso autem dicto testium; Quatenùs pertinet ad coniecturas & adminicula hinc inde confluentia plenè, ac diligẽter reassumpta *per Marin. dict. resol.89 lib.1. iuxta dictam secundam impressionem Lugdunen.*; Licèt iuxta regularẽ naturam
17 quæstionum voluntatis tacitæ, seu adminiculatiuæ, certa determinatio dari non valeat, cum hæc pendeat ex singulorum casuum qualitate, & circumstantiis, attamen in hac facti specie, ex eius qualitate, mihi ad veritatem etiam reflectenti, longè vrgentiora videbantur adminicula huic parti assistentia in exclusionem vocationis filiorum vtpotè resultantia à factis ipsarum partium, ac à magna verisimilitudine, cum econuersò adminicula pro vocatione ponderata, omnia deducãtur ex verbis & clausulis instrumenti, quæ per Notarium absque eo quod partes aduertant iuxta eius formularium concipi potuerunt; Potissimè ob duplicem circumstantiam; Primò scilicèt quod in capitulis matrimonialibus filiorum mentio non haberetur, ideoque intrat conclusio, de qua plenè *sub tit. de emphyteusi disc.14.* & sub
18 altero *de fideicomm. discurs.179.* & alibi pluries, vt capitulis potiùs quàm instrumento deferri debeat, quoniam illæ continent verba, ac substantiam voluntatis partium, instrumentum verò continet verba Notarii; Et secundò ob omnimodam nimiumque claram inuerisimilitudinem, quod Gaspar donatarius, iuuenis generosæ, ac profusæ naturæ, propriam dotem maternam, propriamque legitimam, ac alia iura, ita fauore filiorum fideicommisso vinculare voluerit, quod neque de obolo disponendi libertatem haberet, Et econuersò omnino inuerisimile videbatur, vt Guido donator vir tenax, ac prudens & industrius iam expertus dictam filii & nurus profusam naturam, ac splendidum animum, (vndè discordiæ originatæ fuerunt,) per subsequutam concordiam ita liberè dictam summam donatam primo donatario assignare voluerit in mercibus fundacarijs ad dies dissipabilibus absque spe recuperationis, sed potiùs sollicitus fuisset de inuestimento in bona stabilia, &

loca

ioca montium, si tale fideicommissum in animo habuisset.

Et nihilominus obseruabam opus non esse, quod coniecturæ & adminicula pto vocationis filiorum exclusione præponderarent, sed sufficere, quod illa debilitarent, vel offuscarent contraria adminicula, ne inducerent concludentem probationem limitationis, qua sublata,
19 firma remanet intentio habentis pro se regulam, iuxtà *decis.* 251. *Mantice num.* 4. cum alijs, præsertim *sub tit. de dote disc.* 24., & frequentius *sub tit. de fideicommissis* ac alibi, vnde prodijt conclusio sæpiùs enunciata, de qua *apud Surd. cons.* 505. *num.* 6. *Merlin. dec.* 597. *num.* 34. *dec.* 158. *par.* 10. *rec. n.* 3. *&*
20 *frequenter*, vt habenti intentionem iam fundatam, offuscare sufficiat, ac dubiam reddere probationem eius, qui contrarium velit vel asserat; Vnde propterea quando testium dicta de medio tolli debuissent, vt probabilius credebam, quatenùs pertinet ad alia adminicula, resolutiones non placebant; Potissimè quia in dubio dicebam pro creditoribus potius respondendum esse ex duplici axio-
21 mate, Primò scilicèt, quod in dubio pro fideicommissi exclusione respondendum est, vt pluries in sua materia *sub tit. de fideicommissis*; Et secundò, quia cum creditores tenerent causam onerosam, filij verò lucratiuam, idcircò pro illis potiùs, quàm pro istis in dubio respondendum erat.

Quartus demum, ac vltimus punctus prælationis, vel cõcursus inter dictos filios iure fideicõmissi, vt supra per donationẽ vocatos, & creditores dicti primi donatarij grauati, facti potius quàm iuris erat, an scilicèt obligatio cameralis
22 sub se continens hypothecam, traheretur necnè ad dicti primi donatarij obligationem restituendi eius filijs summam donatam, cum tunc ipsi traherent hythecam ex tempore instrumenti, ac successiuè alijs creditoribus anteriores essẽt, super quo processum fuit cum generalitate, vt obligatio cameralis operetur circa omnia in instrumento contenta, vel enunciata, ex plenè deductis in his terminis *decis.* 40. *par.* 9. *rec.* repetit. *dec.* 189. *post Zacch. de obligat.*, vbi reijcitur contraria opinio *Gerij Spini cons.* 54. *nu.* 18. *& sequen. & Giouagn. cons.* 34. *n.* 43. *& seqq. lib.* 2.; Super quo tamen puncto vtpotè facti & interpretationis instrumenti, magis quàm iuris, pariter non de facili resolutio de iniustitia conuinci potest, & de quo agitur pluries in sua materia *sub tit. de contract. & alienat.*, ac etiam *sub tit. de credito, & alibi*.

VRBINATEN.
PECVNIARIA
PRO
BENEDICTO
CVM
MARGHERITA ET LAVINIA DE VETERANIS.

Casus variè decisus per Rotam.

De eadem materia donationis contemplatione matrimonij, an acquiratur filijs vti filijs; Et quatenùs non, an remitti, vel minui possit à sponso donatario in præiudicium vxoris, & filiorum; Et quid vbi fiat per viam transactionis, quando hęc teneat; Et incidenter de concessione veniæ ætatis, an per inferiorem Principe fieri valeat.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutiones causæ.*
3 *De punctis, siue inspectionibus.*
4 *De regula, vt in donatione contemplatione matrimonij filij non censeantur vocati & quando secùs.*
5 *De inualida huius donationis retrodonatione, vel diminutione.*
6 *Dicitur pars contractus matrimonialis, & cor-*

& correſpectiua.

7 *De ratione cui innixa eſt concluſio, de qua num. 5.*

8 *An vir promittens, quod vxor renunciabit exeuſetur cum diligentijs.*

9 *De eadem concluſione, de qua numer. 5. & 7.*

10 *Donatio facta promouendo ad ordines ad titulum patrimonij non poteſt retrocedi.*

11 *Quando procedat dicta concluſio de qua num. 5. & 7. & quod non benè applicetur ad caſum.*

12 *Bona ità donata poſſunt citrà fraudem, & colluſionem alienari, vel obligari.*

13 *Atque ſi de eis poteſt diſponi, ità poſſunt retrocedi ceſſante fraude.*

14 *De donatione ad ordines, de qua num. 10. vt poſſit retrocedi.*

15 *Fortius vbi retroceſſio eſt ex iuſta cauſa, & correſpectiua.*

16 *Intereſſe ſecundarium vxoris, & filiorum durat conſtante matrimonio.*

17 *De intereſſe vxoris etiam poſt matrimonium ob ſperatam ſucceſſionem filiorum.*

18 *Hoc intereſſe attenditur, & eſt conſiderabile quando filij ſunt vocati.*

19 *Secùs vbi ſuccedunt tanquam hæredes patris retrodonantis.*

20 *De controuerſia inter* Rouit. *&* Merlin. *quos terminos percutiat.*

21 *Conceſſio veniæ eſt de Regalibus, & competit ſoli Principi.*

22 *Vicelegatus abſente Legato habet poteſtatem Legati.*

23 *De poteſtate Legati.*

24 *Subſtinentur geſta per Magiſtratum ſolitum publicè gerere actum.*

25 *In ſpecie circa veniam ætatis.*

26 *De diſtinctione inter veniam generalem, & ſpecialem.*

27 *De decretis Ducalibus Vrbini an ſint in vſu.*

28 *An in donatione contemplatione matrimonij requirātur ſolemnitates prius erat in quæſtione.*

29 *Rota & Tribunalia ſolent mutare opiniones.*

30 *Quando retenta opinione negatiua in quæſtione, de qua num. 28. adhuc limitetur.*

31 *Quid in ſpecie decretorum Ducalium Vrbini.*

32 *Pro ſubſtinenda tranſactione ſufficit qualis qualis dubieta., & opinio vnius Doctoris.*

33 *De reſolutione donationis contemplatione matrimonij iſto ſoluto remiſſiuè.*

34 *De recompenſa neceſſaria hinc indè in tranſactione.*

35 *De circumſtantijs reddentibus iuſtam, & validam tranſactionem.*

36 *Vbi tranſactio impugnatur non poteſt aliud prætendi niſi id quod competebat ex prioribus iuribus.*

DISC. II.

1 IN apoca dotali inita ſuper matrimonio contrahendo inter Lælium Veteranum, & Octauiam Iuſtam, Franciſcus Lælij pater, tam huic quàm Octauiæ ſponſæ promiſit, quod poſt eius mortem habebit de eius bonis ſcut. 13. m. in tot ſtabilibus, eiuſque vita durante, pro congrua ſubſtentatione, promiſit annua ſcuta 350.; Cumque ad aliquod tempus graues diſcordiæ inter patrem & filium exortæ eſſent, vnde propterea pater dictam donationem, ſeù promiſſionem annullare intendebat, hinc ex interpoſitione, ac auctoritate Prolegati, qui ob Legati abſentiam, iſtius partes etiam explebat, deuentum eſt ad cōcordiam, per quam pater, vltrà receptā dotem, quam reſtituit, ex tunc loco dictæ promiſſionis ſoluit ſcut. 8. m. in tot locis montium, & 1000. ſolui promiſſa fuerunt poſt eius mortem.

Sequuto autem vtriuſque obitu, Margherita, & Lauinia filiæ ex dicto matrimonio ſuperſtites, contra Benedictum alterum dicti Franciſci filium, ac hæredem, iudicium inſtituerunt coram A.C. pro ſolutione reliquorum ſcutorū 5000. vſque ad complementum primæ promiſſionis, obtentoque mandato executiuo, & commiſſa per Signaturam cauſa *in Rota coram Veroſpio*, cum clauſula tranſlatiua, *Si quid exequendum*, ſuper dubio ex reſcripti ventre reſultante, an mandatum eſſet exequendum, ſub *die* 11. *Febr. anij* 1658. negatiua prodijt re-
2 ſolutio, à qua receſſum fuit ſub diebus 10. *Decembris* 1659. & 5. *Martij* 1660. *coram eodem*, poſtmodum verò ab iſtis

rece-

recedendo, prima resolutio ad fauorem Benedicti firmata fuit sub diebus 24. *Ianuarii, & 3. Iunii 1661.*, sed concessa iterũ audientia, recedendo ab his posterioribus resolutionibus, denuò ad fauorem actricum responsum fuit sub diebus 24. *Ianuarii 1663. & 16. Martii 1665. corã eodem Verospio, & 13. Iunii 1668. coram Vicecomite subrogato*, concessaque expeditione mandati, adita fuit Signatura, quæ denuò rescripsit cum clausula translatiua *alteri, qui ad legitimam*, quod aditum præbuit concordiæ, per quam controuersia finem habuit, dictæque decisiones, excepta vltima *coram Vicecomite*, habentur impressæ *post Paitell. in expedit. seù decis. Vrbini decis. 42. cum pluribus seqq.*

Huiusmodi autem diuersarum resolutionum varia fuerunt fundamenta, iuxtà diuersorum punctorum, seu motiuorum qualitatem, atque vltrà concernentia ordinem iudicij, et præsertim an transactio vulnerasset viam exequutiuam cõpetentem in vim obligationis cameralis contentæ in dicta apoca, de quo in sua materia *sub titulo de iudiciis, & praxi Curiæ*.

Quatenùs pertinet ad merita super dictæ concordiæ validitate, vel inualiditate, tres fuerunt puncti siue inspectiones; Primò scilicèt, an ad hanc donationem contemplatione matrimonij vocati censerentur filij vri filij, adeout ex persona propria dictam integram summam petere possent, vel potiùs non nisi hæreditario iure Lælij donatarij venirent; Secundò, an excluſa filiorum vocatione, adhuc tamen dicta remissio, seu diminutio scutorum 4.m., esset nulla, & impugnabilis per eiusdem Lælij hæredes, ex ea nullitate, quæ de iure inesse dicitur in huiusmodi donationum retrodonationibus, seù cessionibus; Et tertiò, an eadem concordia dici posset nulla, ex alijs nullitatum speciebus in quolibet alio contractu, vel concordia indifferenti cadentibus.

Quoad primum, quamuis in secunda, & tertia decisione, pro filiorum vocatione respondeatur, ex eo quod à regula in eisdem decisionibus admissa super vocationis negatione, recedatur ex coniecturis, quas in proposito sufficientes adesse dictum fuit; Attamen in quarta, & quinta decisione, ab hoc recessum fuit, firmando distinctionem enunciatam *disc. præced.*, quod scilicèt non solùm vbi nulla filiorum mentio facta est, (vt in præsenti) certa est negatiua, sed etiam vbi expressa mentio habetur, quoties illa directè non prouenit à donatore, sed ab ipso sponso donatario stipulante pro se & filijs; Et licèt ab his resolutionibus recessum fuerit, attamen recessus prouenit ex dictis secundò, & tertiò puncto inualiditatis, canonizãdo in reliquis eas circa dictum alium punctum vocationis filiorum ex persona propria, adeout in Rota & Curia, vt aduertitur *eodem disc. præced.*, ista conclusio videatur hodie firma, ideoque sunt quæstiones potiùs facti quàm iuris, an scilicèt adsint necnè probationes expressæ, vel coniecturales, dictam vocationem filiorum inducẽtes, tanquam per speciem limitationis regulæ negatiuæ, de qua dubitandum non est amplius.

Quouerò ad secundum punctum; In quinta & sexta decisionibus, quæ fauore actricum vt supra *coram Verospio & Vicecomite* prodierunt, processum fuit cum conclusione, in qua tanquam magistrales, ac anteſignanæ vulgò circumferuntur duæ decisiones, vna scilicèt Sac. Consilij Neapolitani *apud Franch. decis. 205.* & altera Rotæ Romanæ *apud Merlin. decis. 515.* aliàs *decis. 44. par. 6. recentior.* cum concordant. relatis *per Merlin. lib. 2. controu. 34.* latè *Venturin. conf. 14.* cum alijs de quibus in dictis huius causæ decisionibus; Quod scilicèt, stante quod Octauia vxor, & actricum mater se admitti curauerat ad causam, atque dictæ retrodonationis inualiditatẽ allegabat, cum ipsi quoque dicta promissio facta esset, ex istius deficiente consensu actus inualiditas resultaret; Quamuis in vltima decisione *coram Vicecomite*, & in penultima *coram Verospio*, in alijs quoque nullitatibus, de quibus infrà in tertiò puncto, fundamentum constitueretur.

Ex hoc autem motiuo iuris, vel interesse secundarij filiorum, vel respectiuè vxoris, mihi scribenti pro Benedicto reo conuento, reflectendo etiam ad solam veritatem, parùm probabiles videbantur dictæ resolutiones, in quarum obsequium, etiam post finitam causam, ac refrigeratum illum calorem, qui Aduoca-

3

4

5

uocatorum intellectum alterare solet, ille captiuari non potuit.

Quamuis enim admitterem tanquam veram, ac hodie absoluram dictam conclusionem, de qua *apud Franch. d. decis.* 205., à qua tanquam à fonte prodierunt
6 aliæ decisiones, & auctoritates, vt scilicèt huiusmodi donationes contemplatione certi, & determinati matrimonij, vtpotè cortespectiuæ, ac pars contractus matrimonialis, qui aliàs sequutus non esset, etiam ex præcedenti conuentione inter donantem, & donatarium, retrocedi, seù retrodonari non possint; Attamen indaganda est huius conclusionis ratio, ob quam prudenter, ac fundatè illa prodijt apud modernos, dū in ipso corpore iuris expresè non habetur, minus antiquioribus cognita est, cum altera quæstio deriuata ex infrà allegandis *consilijs Bartoli & Oldradi* diuersos percutiat terminos.

Ratio igitur est illa, doli, & circumuentionis, seù collusionis, quæ ità inesse dicitur, vt colludendo inter patrem,
7 & filium, seu donantem, & donatarium, dolo induci dicantur mulier, eiusque parentes, vel coniuncti ad contrahendum matrimonium, quod aliàs nullatenus cōtraxissent, vel saltim, non cum tanta dote; Ideoque licèt hoc interesse, quod mulier eiusque parentes, vel coniuncti habent in huiusmodi donationibus, quarum dominium soli sponso acquiritur, dicatur secundarium, pro sola ratione pinguioris, ac decentioris substentationis, & cautelæ dotis, ac speratæ successionis, ad differentiam alterius iuris, vel interesse filiorum ad eamdem donationē directè vocatorum, quod primarium dicitur, ac propterea, tale interesse secundarium, seu causatiuū, durare solùm dicatur durante matrimonio, eoque soluto cessat, tanquam ex cessante causa, vt infrà; Attamen rationabiliter iam impressa nullitas, cessata etiam causa, durat, ob dictam rationem doli, & collusionis, cum actus dolosus, & collusiuus dicatur ipso iure inualidus in radice, perindè ac si gestus non esset, ideoque etiam ipsum colludentem non afficit, neque per dissolutionem matrimonij reualidari debet, *id quod ab initio*, & in radice nullum fuit; Ac etiam quia pro commercij, & publicæ fidei conseruatione, expedit in hac materia ità rigorosè procedere, ad huiusmodi fraudes, & collusiones compescendas, quodque ità conseruetur libertas contrahendi æqualia matrimonia cum filijs familias, vel alijs, qui ex aliorum coniunctorum beneficio pinguiorem statum sperant.

Multa siquidem in iure, præsertim apud modernos, qui ab experientia magis edocti, meliora cogitarunt, recepta sunt, quæ de stricta iuris censura, & in
8 sensu antiquiorum, diuersimodè procedebant; Vt inter quamplura exempla, quæ desuper deduci possent, *in specie* huius materiæ matrimonialis, habemus in promissione, quam sponsus dotanti facit super renunciatione facienda per sponsam postquam eius vxor effecta fuerit, atque ad eius domum traducta, quoniam *in sensu antiquiorum*, vir faciendo diligentias, ac simulando omnem conatum, ab huiusmodi promissione excusatus remanebat; Contrarium tamē probabilius, magisque iuditiosè hodie receptū est, ex dicta ratione, quod dicta promissio non est gratuita, sed correspectiua ad matrimonium, quod aliàs saltim cum tanta dote contractum non esset, quodq; colludendo inter virum, & vxorem cum simulatis, siue affectatis diligētijs, dolo, & circumuentioni locus fieret, vt in sua materia *sub tit. de Renunciat.*

Atque in his terminis, & cum hoc præsuppositio præcedentis conuentionis per antapocam, quæ in Regno Neapo-
9 litano *albaranum* dicitur, proceditur *apud Franch. d. decis.* 205., & apud *Merlin. d. controu.* 34. *lib.* 2., & *per Rot. in d. decis.* 515. *Merlini*, aliàs *decis.* 44. *par.* 6. *rec.*, & in alijs iuxtà casus, de quibus infrà *in duobus discursibus proximè sequentibus*, atq; tali casu admittebam, vt actus etiam ab ipsomet faciente, vel eius hærede impugnabilis esset.

Ad instar eorum, quæ habentur in consimili donatione, quæ fiat contemplatione matrimonij spiritualis, promo-
10 uendo ad sacros ordines ad titulum patrimonij, quoniam licèt dominium bonorum donatorum ipsi donatario pleno iure quæratur, ius autem vel interesse Episcopi ordinantis, siue Ecclesiæ pro decore ordinis clericalis, sit secundariū, eo modo quo in hac donatione contemplatione matrimonij carnalis est ius, vel

inte-

intereſſe vxoris & filiorum, attamen ſi talis donatio ex præcedenti colluſiua cõuentione retrocedatur, ob dictam rationem doli, & colluſionis, retroceſſio eſt omninò irrita, & infecta, ab ipſomet retrocedente, vel habentibus ab eo cauſam impugnabilis, ità à pari.

Fallacia verò euidens pro meo iudicio cõſiſtere videbatur in applicatione omninò ceſſante, ex facti qualitate, & circumſtantijs, quoniam promiſſio ab initio pura, ac ſincera fuit, nulla penitùs, nec quidem cogitata ſimulatione, vel retroceſſionis conuentione; Dictus autem ſubſequens actus, nouam, & incogitatam habuit cauſam, componendi graues diſcordias, ac lites inter patrem, & filium exortas, idque publicè & palam, in ſtatu optimæ fidei; Et quod magis, mediante interpoſitione eius qui Principis, vel ſupremi Magiſtratus partes in ea prouincia gerebat, ideoque omnis colluſionis, vel doli, ac fraudis ſuſpicio aberat, et conſequenter meus intellectus percipere non poterat, quomodo dicta concluſio in ſuo caſu vera, ad rem applicabilis eſſet.

Hinc proindè, quicquid aliqui indigeſtè dubitent, verius, ac receptum eſt, vt in caſu regulæ, de qua ſupra, vt ſcilicèt huiuſmodi donationes ſoli ſponſo acquirantur, ſponſa verò, ac filij procreãdi, non niſi dictum ius, vel intereſſe ſecundarium pinguioris alimoniæ, & ſecuritatis dotis, ac ſperatæ ſucceſſionis habeant; Si ipſe donatarius ex eius occurrentijs, citrà dolum, ac præuiã colluſiuam conuentionem vt ſupra, bona donata diſtrãhat, vel obliget, tunc ad ſummum vxor, ac filij durante matrimonio prætendere poterunt in fructibus pro eorum ſubſtentatione, ſiue in ſorte pro dotis cautela quamdam potioritatẽ, iuxtà ea quæ habentur infrà *diſc. 5. & 6.*; Nullatenùs verò exindè reſultabit nullitas alienationis, vel hypothecæ, quodque filij non niſi cum hæreditaria qualitate patris ſuccedentes, huiuſmodi bona obtinere, vel retinere valeant, ſuique auctoris factum impugnare.

Si enim donatarius, ceſſante intereſſe mulieris pro reſtitutione dotis & lucri, ac reſeruata legitima filijs de iure debita ex omnibus bonis quomodocumque obuentis, poteſt huiuſmodi bona extra-

neis legare, ſeù aliàs lucratiuo titulo de eis diſponere, hinc proindè nulla penitùs ratio ſuppetit, cur viuens, ex cauſa oneroſa, & correſpectiua, vel etiam lucratiua, citrà colluſionem, & fraudem, facere non valeat, erga ſuum benefactorem ex motiuo gratitudinis, & obligationis antidoralis, id quod cũ quocumq; extraneo, ac ignoto ſine aliqua ratione, vel obligatione facere poſſet; Ideoque ceſſante prẽcedenti colluſiua conuentione, quæ dolum redolet, ac ſucceſſiuè nullitatem producit, Vel ex ſuperuenienti beneuolentiæ cauſa, Vel ex dicto gratitudinis motiuo, potiſſimè ob ceſſatam neceſſitatem ſiue cauſam, Vel pro quando ea ceſſauerit, non videtur cur non poſſit donatarius bona fide huiuſmodi donationem in toto, vel in parte donatori remittere, ſeù retrocedere, vt habetur in ſpecie *apud Molpheſ. conſ.* 11. *& Capyc. Latr. conſult. 54. num.* 44., vbi refert ità fuiſſe deciſum ab eo Sac. Conſilio.

Ac habemus in dictis ſimilibus terminis donationis factæ cõtemplatione matrimonij ſpiritualis, promouendo ad ſacros ordines, quod ſi aliundè prouiſus eſt, vnde ceſſet ipſius donationis cauſa, ſiue collato effectu poſt eius mortẽ, ſicuti prohibitus non eſt alienare, vel obligare bona donata ex deduct. *in Baren. ſub tit. de credito*, ac in deciſionib' in ea cauſa editis 13. *Martii* 1665. & 17. *Martii* 1666. *corã Albergato*, ità prohibẽdus nõ eſt ex motiuo gratitudinis, & antidoralis obligationis eius benefactori reſtituere id, quod accepit ex cauſa neceſſitatis, iſta ceſſante; Multò igitur magis, ac indubitanter, vbi ex cauſa correſpectiua, id ſequatur, publicè, ſincerè, cum auctoritate ſupremi Magiſtratus, & ex adeò iuſta cauſa cõponendi lites, & diſcordias inter patrem & filium; Ideoque ſemper, ac ſemper in dies edocemur, nimis erroneum eſſe inſiſtere in concluſionibus, ac doctrinis, eas implicitè, ac in ſola littera accipiendo, ſed totum punctum eſſe in applicatione ad factum.

Quouerò ad oppoſitionem vxoris donatarij, quæ de tempore huius oppoſitionis, ac à pluribus annis binuba erat, nullamque habebat actricum curam, vel adminiſtrationem, ſeù aliud intereſſe pro dotis, ac lucri reſtitutione; Dicentibus me, & alijs, pro parte rei conuenti

scribentibus, vt illud intereſſe ſecun-
16 darium, quod vxor habet in huiuſmo-
di donatione, duret ſolum conſtante
matrimonio, quo diſſoluto, eaque ſatis-
facta, tanquam ex ceſſante cauſa omninò
ceſſet, vt aduertunt *Molfeſ. d. conſ.* 11.
num. 35. *& per tot. Capyc. Latr. d. conſult.*
54. *num.* 44. *& ſeq.*, *Rouit. conſil.* 15. *nu.*
9. *& ſeqq. lib.* 2. & latè *Dexart. deciſ.* 7.

Reſpondetur in deciſionibus, præſer-
tim penultima, & vltima, vtrobique in
17 fine, ſatis adeſſe intereſſe vxoris etiam
ſoluto matrimonio, ob ſpem quæ ſibi ſu-
pererat ſucceſſionis, vel legitimæ in bo-
nis filiarum, quæ poſſent matri præmo-
ri, ideoque eius intererat, earundem fi-
liarum aſſem eſſe pinguiorem.

Quando dictæ filiæ ad donationem
ex dicto iure primario eſſent vocatæ,
quodque eis defunctis, non impugnata
18 retrocеſſione, ſeù diminutione facta
per earum patrem primum donatarium
grauatum, adeò vt ipſi matri impugnā-
ti obijceretur, quod non haberet ius im-
pugnandi, neque legitimam perſonam
ſtandi in iudicio, ex regula quod non
habens intereſſe non eſt audiendus, ex
deductis *apud Gregor. deciſ.* 118., & paſ-
ſim, Tunc iſta reſponſio admitti poſſet,
quod ſcilicèt ità dici poſſet intereſſata.

Sed cum dictæ filiæ nullum ius habe-
19 rent ex perſona propria, ſolumque ge-
rerent perſonam hæredum patris, de cu-
ius libero, ac pleno dominio, liberaque
diſpoſitione bona erant, non videbatur,
quæ nam legalis, vel humana ratio ſua-
dere poſſet, vt hoc intereſſe deberet eſ-
ſe aptum tollere donatario illam diſpo-
nendi libertatem de bonis ſuis, quam
habebat; Si enim iſta ratio vera eſſet, ſe-
queretur, quod idem donatarius viuens,
vel moriens, non potuiſſet hæc bona ex
titulo oneroſo, ſeù lucratiuo alienare,
ſeù aliàs de eis diſponere, quod vtique
abſurdum eſt, omnique iuris diſpoſitio-
ni, ac rationi aduerſum, quoniam ità
neque mulier diſponere poſſet de dote,
ob intereſſe viri etiam ſoluto matrimo-
nio ſuccedendi filijs, quod prorſus vanū
eſt dicere.

Deducebantur etiam ex hac parte
ea, quæ cæteris relatis habentur apud
Rouitum d. conſ. 15. *&* 16. *lib.* 2., quorum
primum eſt repetitum *inter allegationes*
Theodor. alleg. 42. ad probandum vt diſ-
ſoluto matrimonio ceſſet intereſſe vxo-
ris & filiorum; In contrarium verò de-
ducebantur deducta *per Theodor. alleg.*
43., & latè per *Merlin. d. controu.* 34. *lib.*
2. *vbi ex num.* 30., reprobare profitetur
20 in ſpecie *Rouitum*; Verùm id erat extrà
propoſitum, cum percutiat diuerſos ter-
minos omnimodæ reſolutionis huiuſmo-
di donationis ob ceſſantem eius cauſam,
iuxtà quæſtionem diſputatam infrà *in*
Parmen. diſc. 8. *ex conſil. Oldrad.*, vt ibi;
Id autē reuera penitùs extraneū eſt à ca-
ſu præſentis quæſtionis, in qua ſine du-
bio, neque intrare poterat fauore mu-
lieris illa æqualis acquiſitio, quam in
donatione facta ſponſo & ſponſæ ponde-
rat *Bar. conſ.* 10. *lib.* 2. cum factum diri-
meret omnem quæſtionem.

Demùm quoad tertium punctum in-
ualiditatis huius concordiæ ex alijs nul-
litatis capitibus; In diſputationibus ha-
bitis coram A.C., ac etiam in prima di-
ſputatione Rotali, deducta fuit per ſcri-
bentes pro actrice nullitas reſultans ex
Ægydiana Conſtitutione ob minorem
dicti Lælij ætatem, non obſtante conceſ-
ſione veniæ ætatis facta per dictum Pro-
21 legatū, ex eo quod huiuſmodi venia ſit
de Regalibus maioribus ſoli Principi re-
ſeruatis *ad text. in l.* 1. *&* 2. *Cod. de his*
qui veniam ætatis, vbi DD. de quibus
apud Ripoll. de Regal. cap. 10. *num.* 4. *&*
ſequen.

Verùm iſtud erat leue fundamentum,
meritò in prima deciſione reiectum, ac
etiam per eoſdem ſcribentes poſt primā
diſputationem neglectum, quoniam Pro-
legatus, abſente Legato, ea quę huic com-
22 petunt exercet, vt aduertitur *apud Gra-*
tian. diſcept. 166. *num.* 1. *deciſ.* 73. *nu.* 17.
& ſequen. par. 5. *rec. & in alijs*; Legatus
autem tanquam ſubrogatus in locum
antiquæ Proconſularis Dignitatis habet
23 exercitium omnium Regalium Principi
competentium, quæ in litteris deputa-
tionis, vel ex vſu, ſeù obſeruantia, reſe-
ruata non ſint, vt praxis docet in cuſtio-
ne monetarum, conceſſione indulgentiæ
capitalis damnationis, & ſimilibus.

Clariùs verò, quia iuſtificabatur in
facto talem ibi eſſe obſeruantiam etiam
frequentem, ex qua reſultat præſumpta
facultatis conceſſio, vt aduertit *Baldus*
(qui dicit notandum, ac menti tenendū
24 *in l. exemplo in fine Cod. de probat.*, ſi
quan-

quuntur *Felin. in cap. cùm in iure peritus num.11. de off. legati, Paris. conſ.104.nu. 54. lib.1. Gabr. de probat. concluſ.3.n.11. Adden. ad deciſ. vlt. num. 11. de conſuetudine in nouis*; Et in ſpecie veniæ ætatis
25 vt deferendum ſit obſeruantiæ, nè aliàs contrahentes publica auctoritate decepti remaneant *Odd. de reſtit. in integrum quæſt.23. num.40.*

Potiſſimè vbi non agitur de cõceſſione veniæ generalis per quam minor in omnibus maior efficiatur, quo caſu dubitari poteſt, an huiuſmodi Magiſtratus quamuis ſupremi id concedere poſſint,
26 quod deciſionem recipit à ſingulorum Principatuum legibus, vel moribus, ac Magiſtratuum qualitate, ſed de habilitando minorem ad vnum actum tãtùm, quod de communi ferè vſu aliquibus maioribus Magiſtratibus cõpetere ſolet ex iis quæ habentur *apud Menoch.conſ.990. num.16. Decian. conſ.20. num. 74. lib.1. Cancer. lib.1. var. cap.7. num.15. Cyriac. controu.219. & frequenter*; Et de dicta diſtinctione inter conceſſionem generalem, vel particularem *apud Ripoll. de Regal. d. cap.10.*; Accedente etiam probabili conceſſionis cauſa, cum contrahẽs eſſet ſatis proximus maiori ætati.

Altera nullitas, in vltima præſertim deciſione *coram Vicecomite*, deducebatur ex falſa cauſa tranſigendi, quæ narrata fuit, euitandi litem ſuper donationis inualiditate à patre prætenſa, ob non adhibitas ſolemnitates à Ducalibus decre-
27 tis requiſitas quaſiquod nulla lis deſuper cadere poſſet; Vel quia dicta decreta poſt Status deuolutionẽ euanuerint, vtpotè in Apoſtolicis decretis, vel confirmationibus non contenta; Vel quia huiuſmodi donationes contemplatione matrimonij ſolemnitatibus ſtatutarijs non ſubiaceant; Verùm & hoc pro meo iudicio nimium leue fundamentum erat, cum, vel etiam hodie verius ſit, vel ſaltem tũc communi opinione crederetur, vt omnia decreta Ducalia, iſtud in ſpecie adhuc vigerent, vt occaſione aliorum contractuum huius Status Vrbini aduertitur in ſua materia *ſub tit. de alienat. & contractibus*, & habetur etiam in ſpecie de iſto decreto ſuper donationibus infrà *in Eugubina diſc.35.*

Et quoad aliam concluſionem, vt in huiuſmodi donationibus contemplatione certi matrimonij ſtatutariæ ſolemnitates non requirantur, aduertebam id
28 nõ eſſe in iure omninò abſolutum, cum apud antiquiores ſub non modica quæſtione ſit, adeout *in Romana donationis de Silla*, de qua habetur actum *ſub tit.de fideicomm.diſc.140.*, diſputato hoc articulo *in Rota corã Pãphilio de anno 1614.*, ob votorum ſciſſuram, ac opinionum diuerſitatem, nulla capta fuerit reſolutio, vndè ſequuta eſt concordia, quam firmatum eſt, adeò bona fide ſuper caſu dubio prodijſſe, vt afficeret etiam venientes iure proprio, vt *dicto diſc.140. de fideicomm.*; Et quamuis moderno tempore, in Rota & Curia paſſim recepta ſit opinio, vt ſolemnitates non intrent quoties agatur de donatione facta contemplatione certi, ac determinati matrimonij contrahendi, ſecùs autem incerti, vel certi iam contracti; Non per hoc tamen dici poteſt punctum eſſe omninò planũ, ac tranſactionis incapacem, quodque comminata lis omninò calumnioſa eſſet, vt in vltima deciſione inculcatur; Tum quia nouum non eſt, vt Tribunalia opiniones mutent, atque derelictis ijs, quas moderno tempore retinent, ad antiquas redeant, vt in centum penè quæſtioni-
29 bus huiuſmodi mutationes præſertim in Rota habemus; Tùm etiam, quia concluſio iuxta dictam modernam opinionem procedit, quatenùs cauſa matrimonij ſit vnica & finalis, vt aduertitur *infra in Fulginaten.diſ.26.& in Tiburtina donationis ſub tit.de dote d.17.& alibi.*

Ac etiam quia retenta dicta opinione pro regula, adhuc limitari ſolet, quando Statuti verba ſint adeo ampla, quod
30 quod iſtum caſum quoque compræhendere videantur, vt generaliter aduertũt *Surd.conſ.361. num.22. Gratian. diſcept. 474. num 24. cum ſequen. Caualer. deciſ. 354. in fine Andreol. controu.55. & 67. vtrobique numer.12. Michalor. de fratr. part.1.cap.20 num.21.*

Id autem ad rem adaptabile rectè videbatur, quoniam cum in hoc Statu Vrbini adeſſet antiquum Ducale decretum prohibens donationes abſque certa ſo-
31 lemnitate fieri, atque ſuper eo in ſpecie ſcripſiſſet *Eugen. conſ.14. lib.1.*, probando illud conuenire puris, ac ſimplicibus donationibus, non autem huiuſmodi cauſatiuis; Hinc ad huiuſmodi diffi-

cultatem remouendam prodijt deindè alterum decretum magis amplum, id prohibens ex quacumque causa etiam augmenti dotis, ideoque illud comprehendere etiam hanc donationis speciem, vltrà dictas auctoritates generales, aduertit in specie *Andreol.* Doctor regionis *controu.4.num.19.& sequen.*, ac præsupponit *Michalor.* Doctor pariter regionis *loco supra citato*; Vndè quidquid sit de hac opinione ad effectum decidēdi, negari non potest esse articulum adeò disputabilem, quod iustum motiuum præbere potuerit transactioni, pro qua etiam in tortioribus terminis eam substinendi in præiudicium successorum iure proprio independenter ve-
32 nientium, sufficere vnius Doctoris opinionem pluries Rota dixit, vt aduertitur *sub tit.de fideicommissis disc.173.& seq.* & sub altero *de emphyteusi discur.52. ac alibi*; Licèt enim respectu tertij, vel independenter venientis, id non modicam patiatur difficultatē, vt citatis locis aduertitur, respectu tamen ipsius transigentis, vel habentium causam ab eo, ac pro euitanda illa nullitate, quæ resultat ab omnimoda deficiētia litis, vel eius timoris, videtur extrà controuersiam.

Accedebat etiam altera probabilis litigandi & transigendi causa, cui decisio-
33 nes præsertim vltima non respondent, quod scilicèt suberat prætensio resolutionis dictæ promissionis in totum, quatenùs contigisset, (vt de facto contigit) dissolutio matrimonij ipso donatore superstite, iuxta quæstionem disputatā infra *in Parmen.& in Pistorien.disc.8.& 17.*

Ponderatur item præsertim in dicta vltima decisione *coram V.Comite* altera nullitas ob deficiens transactionis essentiale requisitum, quod aliquid hinc inde
34 datum, vel remissum fuerit, quasi quod scuta 9.mil. per transactionem data essent intuitu annuæ præstationis scutorum 350., ad quæ pater in causam alimentorum se obligauerat; Verùm hoc motiuum pro meo iudicio omitti poterat, vtpotè omni iuris, ac facti fundamento penitus destitutum, quoniam obligatio dictæ annuæ præstationis vtpotè habens causam alimentorum, erat ad dies resolubilis, quatenùs matrimonij dissolutio sequuta esset, (vt ad breue tempus contigit,) ac etiam quia dictam summam si non in totum, saltem pro notabiliori parte, idem pater obtinebat à dote sponsæ, quam interim in manibus retinebat, ideoque prorsus incongruum est dicere, quod hoc respectu dari debuerit pro recompensa dicta summa scutorū 9.mil. perpetuò ac irreuocabiliter, vt clarè ad sensum; Duplicibus quoque circumstantijs accedentibus, ad nimiam euidentiam dirimentibus hanc nullitatem transactionis initæ in re clara, vel absque debita recompensa; Primò sci-
35 licet, quod promissio scutorum 13.mil. non erat in pecunia, sed in tot bonis stabilibus ad æstimationem, atq; attēto more regionis, plus æstimabātur, ac maioris commoditatis erant scuta 9.mil. in pecunia seù locis montium, quàm 13.mil. in bonis stabilibus, adeout reus conuentus pluries, ac pluries offerret velle dare bona ad formā promissionis integrè, dummodo restituerentur pecuniæ, seù loca montium; Et secundò quia prorsus incongruum videbatur, vt concordia cum magnis diligentijs tractata per loci supremum Magistratum adeò qualificatū, qui figuram Supremi Principis in loco gerebat, atque ab eo auctorizata, neque à Lælio iam maiore 25. annorum, ac I.V.D. donec vixit vnquam impugnata, vel contradicta, dicenda esset collusiua & sine causa.

Et in omnem euentum, ineuitabile remanebat motiuum, cui nunquam contrariæ decisiones respōdent, & ob quod
36 Signatura bis rescripsit de appellatione, quod scilicèt cum promissio scutorum 13.mil. non esset in pecunia, sed in tot bonis stabilibus, dum impugnabatur concordia, aliud prætendi non poterat, nisi regressus ad primæuum statū, reponendo omnia in pristinum, atque restituendo acceptum in pecunia, accipere bona, quæ offerebantur; Ideoque non videbatur cui fundamento inniti vnquam potuerit mandatum ab A.C. relaxatum in quantitate pro summa residuali, ac propterea ista videtur vna ex illis causis, in quibus practicetur illud vulgare dicterium, *quod habent sua fydera lites.*

SPO-

SPOLETANA DIVISIONIS PRO MARSVBILIA TONIA CVM FRANCISCO TONIO.

Responsum ad causam extra Curiam etiam pro veritate.

De eadem materia donationis contemplatione certi matrimonij, an remitti, vel minui valeat pro iure, vel interesse secundario vxoris vel filiorum, quamuis secundario tantùm, ratione doli, vel fraudis.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De duplici quæstione cadente in donatione cõtemplatione matrimonij vna super vocatione filiorum, & altera super inualida retrodonatione.*
3 *Sunt quæstiones diuersæ diuersos effectus producentes.*
4 *Vocatio filiorum importat solum quoddã fideicommissum, vel substitutionem.*
5 *Quas alienationes facere possit primus donatarius, cui filij sunt substituti.*
6 *De eodem & quod alienatio non sit nulla.*
7 *Aliud est actum esse nullum, & aliud est non præiudicare.*
8 *Alienatio bona fide, ac citrà fraudem est valida.*
9 *Secùs vbi cum collusione & fraude, & de ratione.*
10 *Et cum hoc præsuppositio procedunt auctoritates super dicta nullitate.*
Quod ista retrodonatio esset fraudulenta idtoque nulla.
12 *Fraus probatur ob affectatum discessum à loco domicilij.*
13 *Potest fraus probari per omnes species probationis.*
14 *Quomodo decidenda sit quæstio nullitatis, vel validitatis retrocessionis donationis contemplatione matrimonij.*

DISC. III.

DE anno 1602., Bernardus Tonius Canonicus Hyspelli, contẽplatione matrimonij per Nicolaum eius fratrem contrahendi cum Beatrice, donationem ei fecit aliquorum bonorum; Verùm ad aliquos dies post contracta spõsalia de futuro, antequam illa de præsenti contraherentur, dictus Nicolaus accedens ad alium locum ibi proximum, coram diuerso Notario, nedum dictæ donationi retrocessit, sed etiam bona propria donauit præfato Canonico donatori, absque eo quod vnquam hæc secunda donatio in loco publicaretur. 1

Defunctis autem, tam donatore, quàm donatario, exortisque post annos 60. & vltrà, controuersijs inter Marsubiliam, & Franciscum eius fratrem ex dicto matrimõnio procreatos, occasione diuisionis bonorum paternorum, inter alia controuersiæ capita, erat illud, an bona in dicta donatione contenta cẽsenda essent de patrimonio, ac hæreditate dicti Nicolai communis patris, vt propterea æqualiter diuidenda essent, vel potius spectarent ad hæreditatem dicti Bernardi donatoris, quæ ad solum Franciscum pertinebat, dictæque controuersiæ decisio pendebat à puncto validitatis, vel inualiditatis dictæ retrodonationis.

Super hoc autem scribentes hinc inde in partibus, cum magno labore, ac longo apparatu, & allegationum cumulo (quod hodie data alicuius otij abundantia, etiam nimis mediocriter versatis nimis facile est) tractabant quæstionem insinuatam *duobus discursibus proximè præcedentibus*, An scilicèt in huiusmodi donationibus contemplatione certi, ac determinati matrimonij, vocati censerentur filij vti filij, necne, cum eadem quæstione confundendo alteram inualidæ retrodonationis *iuxta decis. Franch.* 2

Franch. 205. & *Merlin.* 515. cum alijs de quibus *disc. præced.* ità iuxtà frequentem pragmaticorum morem, consarcinando, ac simul confundendo auctoritates de vna, ac altera quæstione agentes.

Consultus igitur desuper ex parte Marsubiliæ, aduertendum esse in primis Respondi, ad prædictarum, diuersarumque quæstionum distinctionem; Alius
3 enim est effectus resultans à prima quæstione vocationis filiorum iure proprio; Alius autem resultans ab alia quæstione inualidæ retrodonationis, ob interesse secundarium filiorum, quamuis non essent vocati.

Primò enim casu, nil refert, àn bona donata retrocedantur eidem donatori, vel alienentur, seù obligentur cuicumque alteri, neque intrat nullitas, quoniam tunc id importat quoddam fideicommissum, per quod sponsus donatarius
4 grauatur restituere post mortẽ eius filijs bona donata, quę vbi nõ accedat expressa prohibitio hominis, non prohibetur grauatus alienare, vel obligare pro eius iure, quod non solùm importat fruitionem, vel commoditatem eius vita durante, sed etiam, dominij ac proprietatis translationem subiectam resolutioni,
5 quæ potest non contingere, vel quia filij non nascantur, vel quia nati, patri prædecedant, vndè implicita substitutio caducetur, vel quia superstites agnoscere non curent, iuxta ea, quæ generaliter habentur de alienatione bonorũ fideicommisso subiectorum in sua materia *sub tit. de fideicommissis*, ac etiam *sub tit de regal.* ad materiam locorum montium, occasione agendi de satis in Curia frequenti alienatione locorum montium, fideicommissi vel euictionis vinculo subiectorum, cum ipsomet vinculo; Ideoque ista prohibitio percutit omnimodam, ac perpetuam irretractabilem alienationem, & nè ista facto ca-
6 su mortis alienantis afficiat filios iure substitutionis, vel successiuæ donationis vocatos, vt bona vindicare valeant, non autem nullitatem, quoniam; Aliud enim est actũ esse illico, ac in radice ipso iure
7 nullum ob infectionem à legis prohibitione resultantem; Aliud verò est, vt ille tertio non præiudicet; Vndè propterea manifestus error est (modernis tamen collectoribus connaturalis) huiusmodi casus, vel quæstiones confundere, atque auctoritates de vno agentes, alteri applicare.

In alio autem casu, in quo, exclusa dicta vocatione filiorum ex persona propria, eorumdem ius vel interesse secundarium solùm vigeat; Et tunc, Aut agitur de alienatione, vel obligatione, sin-
8 cerè, ac bona fide, citrà fraudem & collusionem facta, & nulla cadit quæstio nullitatis, sed solùm illa præiudicij ipso matrimonio constante super alimonia, & decenti substentatione vxoris & filiorum, ac etiam soluto matrimonio circa potioritatem & cautelam vxoris pro restitutione dotis, iuxta ea, quæ habentur *infra in Romana*, seù *Maceraten. alimentorum discur.* 5., ac etiam *in Romana Saluiani*, cum de reliquo nihil prohibeat in donatario pleno, ac perfecto domino, illam liberam disponendi facultatem, quæ dominij connaturalis sequela est, vt habetur *disc. præced.*

Vbi verò agatur de collusiua & fraudolenta retrodonatione, in toto, vel in parte, in executionem præcedentis conuentionis inter donantem & donatariũ,
9 per quam in effectu probetur simulatio, seù præordinata machinatio eludendi sponsam, eiusque parentes, vel dotantes, qui de huiusmodi donationibus solliciti esse solent, non in gratiam sponsi donatarij, sed in gratiam & commoditatem ipsius vxoris, & filiorum procreandorũ, ac etiam ratione decoris, vt nuptiæ dicantur pares, ac dignæ, cum ad id, nedũ æqualitas natalium attendatur, sed etiã illa diuitiarum, sine quibus nobilitas vilescit, ac in ludibrio potius est, vt in proposito dignarum, vel indignarum nuptiarum, seù dotis congruæ, ac de paragio habetur pluries in sua materia *sub tit. de dote disc.* 1. & 2. & 144.

Et tunc, licèt de stricta censura dicendum veniret, vt hæc prohibitio, vtpotè respiciens præiudicium tertij, istud solùm reseruare deberet iuxtà supra insinuatam huius casus primam partem alienationis, vel obligationis bona fide sequutæ; Attamen fraus, & collusio, quæ inesse censentur, irritant actum in radice, etiam respectu ipsius facientis, vt pro infecto haberi debeat, iuxta ea, quæ habemus *in terminis* proximis dotis confessatæ, vt ob fraudem à lege præsumptã

actus

actus infectus remaneat non solùm respectu tertij, sed etiam respectu ipsiusmet confitentis, eiusque hæredum, vt frequenter in dicta sua materia *sub tit. de dote*, præsertim *disc.* 159. cum similibus, quæ habemus in alienationibus ipso iure infectis, quod neque ipsum alienantem afficiunt.

Atque de hoc propriè, & ex ista ratione agunt decisiones & auctoritates, quas desuper habemus, præsertim *decis.* 205. *Franchi*, quæ est huius conclusionis magistra, à qua omnes aliæ deriuant, præsertim supra insinuata *decisio Rotæ* apud *Merlini decis.* 515. *repetit. dec.* 44. *p.* 6. *rec.* cũ alijs insinuatis *duobus discursibus præcedentibus*, et præsertim *apud Merlin. lib.* 2. *controu.* 34. vbi scilicèt concurrerent istæ circumstantiæ simulationis, ac præordinatæ machinationis, & doli ob præcedentem conuentionem, & scripturam priuatam, quæ ibi *albaranum* dicitur; Quamuis enim in eo casu expressè filii etiam vocati essent directè à donatore, vndè propterea, ius vel interesse primarium quoque haberent, non tamen istud erat causa nullitatis, cum id solùm importet præseruationem præiudicii, vt supra, sed infectio prouenit à collusione, ac dolo inficiente actum in radice, ac si gestus non esset; Ideoque meritò dicitur curandum non esse, an matrimonium duret necnè; Et consequenter euagatoria, ac extra propositum remanet illius Auctoris digressio super diuersa quæstione tractata *per Rouitum cõs.* 15. Nisi dicamus, quod fuerit color quęsitus, vel affectata occasio carpendi Auctorem adeò magnæ existimationis fortè ex quodam propriæ existimationis ambitu.

Applicando autem ad rem; Dicebam etiam in sensu veritatis, planum esse, vt versaremur in hoc vltimo casu collusio-
11 nis, ac fraudis, ne ita ex præordinata machinatione tertius circumueniretur, dum in ipso loco facta erat donatio ad facilitandum, & concludendum matrimonium, postquam verò illud per sponsalia de futuro conclusum fuerat, priusquam perficeretur, eo medio tempore, clandestinè, vt sponsæ eiusq; parentibus atque coniunctis actus celaretur, retrodonatio in diuerso loco sequuta erat; Vt de fraude resultante ab affectato accessu ad locum diuersum, vt ibi fieret actus, qui in loco consueti domicilii ita fieri
12 non poterat, habetur *in Tyburtina donationis sub tit. de dote disc.* 17., vbi concordantes, ac etiam pluries in sua materia *sub tit. de alienationibus & contractibus*; Et consequenter licèt ista donatio nunquam continens mentionem filiorum, nullaque habens verba, vel adminicula, quæ ipsorum vocationem suaderet, soli sponso facta esset, atque filii nullum ius directum, seù primarium haberent, adhuc tamen ipso iure nulla dicenda erat ex dicta ratione.

Et quamuis aliqui scribentes pro dicta retrodonatione substinenda, iuxta consuetum pragmaticum morẽ, replica-
13 rent, quod dictę decisiones *Franchi & Merlini* aliæq; auctoritates hãc nullitatẽ firmantes, non applicarentur ad casum, eo quia non constaret de aliqua præcedenti conuentione inter donantem & donatarium; Attamen ista erat contemptibilis ponderatio, quoniam dicta præcedens conuentio per scripturam priuatam sub antapocæ, seù albarani nomine explicari solita, est quidem frequentior, ac facilior species probationis, ideoque casus præbet, quod de illa magis scribentes agant, non tamen ad eam speciem id restrictum est, cum per quamcumque aliam, etiam adminiculatiuam probationis speciem id fieri prohibitum nõ sit, iuxta terminos generales cuiuscumque probationis simulationis, vel collusionis.

Ideoque, vt in centum penè consimilibus quæstionibus, quas super huiusmodi donationibus contemplatione matrimonii, ac tetrodonationibus, siue bo-
14 norum donatorum alienationibus, pro meæ forensis vitæ tempore, disputaui; Dicere cõsueui quod hodie ista est quæstio potiùs facti, quàm iuris, pro facti qualitate, ac singulorum casuum circumstantiis, bonam, vel malam fidem redolentibus, decidenda, manifestusque pragmaticorum error est, procedere in sola littera decisionum, ac auctoritatum, quas desuper habemus.

FORO.

FOROSEMPRONIEN.

DONATIONIS

INTER

ILLOS DE SORBOLONGO.

Responsum pro veritate.

De eadem materia donationis contemplatione matrimonij, cuius retrocessio explicitè, vel implicitè facta sit, an posito quod vxore, & filijs illam impugnantibus, talis retrocessio inualida sit, competat donatori, vel eius hæredibus actio, vel aliud ius contra ipsum donatarium retrocedentem; Et incidenter, facta donatione de tot bonis in genere, cuius sit electio; Et an eligi possint meliora, vel deteriora respectiuè.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De punctis, vel inspectionibus.*
3 *Vbi donator expressè, ac directè vocat filios, cessat omnis quæstio.*
4 *De materia iuris filiorum vocatorum, vt eis à donatore, & donatario non præiudicetur.*
5 *Tali casu alienatio facta per primum donatarium non est nulla, sed non præiudicat.*
6 *De concursu filiorum vocatorum, & creditorum primi donatarij remissiuè.*
7 *De iudicio præuentiuo, seù de futuro.*
8 *Electio est debitoris, nisi per moram eam amittat.*
9 *In legatis in genere relictis, vel alijs dispositionibus cuius sit electio.*
10 *Præstandum est regulariter quod minus.*
11 *Secùs in his donationibus contemplatione matrimonii, & de ratione.*
12 *Ista donatio dicitur pars cõtractus matrimonialis, & onerosa etiam respectu ipsius sponsi donatarij.*
13 *De fine, ob quem huiusmodi donationes fiunt.*
14 *Contrà donatarium retrodonantem donator non habet actionem, ex eo quod vxor, & filij ex propria persona actum impugnent.*
15 *Quando secùs, quodque impugnatio obstet etiam ipsi remittenti.*
16 *De materia promittentis factum alienum quando teneatur.*
17 *In conditionalibus attenditur nudum factum implementi, vel non implementi conditionis, non attento ex cuius culpa id proueniat.*

DISC. IV.

1 PRo matrimonio contrahendo per Christophorũ filium primogenitum, huic & filijs ex eo matrimonio procreandis, pater donationem fecit de tot bonis stabilibus fructiferis, quæ importarent valorem scutorum 15.m.; Moriens autem idem pater, in testamento, scriptis hæredibus omnibus filijs, in præfatæ donationis executionem assignauit quædam bona parùm fructifera, disponendo, vt idem donatarius huiusmodi bona in propriam portionem imputare teneretur, si ad æqualem successionem cum fratribus admitti vellet, sin minus, vt in eo quod ex iuris necessitate deberetur, censeretur institutus, adhibendo cautelam proximam illi, quam vulgò *Soccini* dicimus, pro inclusione legitimæ sub fideicommisso, & de qua pluries in suis respectiuè materijs *sub tit. de fideic.* & sub altero *de legitima & detractionibus*; Acceptauit explicitè, vel implicitè donatarius paternam dispositionem, hereditati cum fratribus æqualiter se immiscendo; Postmodum verò curauit per vxorem, ac filios pro eorum iure peti præfatæ donationis executionem, in alis bonis, quàm assignatis, vtpotè non liberis parùmque fructiferis, ac de deterioribus, quasi quod impugnatione non resultante ab ipso donatario, & hærede, sed à tertijs, quos prohibere non poterat, vtrumque obtineri posset, sibique contrauentio voluntatis testatoris imputanda non veniret; Cumque quidam qualificatus Cardinalis, defuncti patris, ac filiorum beneuolus, extraiudicialiter veritatem inquirere vellet, vt cum honesto

nesto concordiæ temperamento huiusmodi controuersijs finem daret, hinc delatus pro veritate super tribus consultus fui.

Primò scilicèt, an vxori & filijs ius cõpeteret, neglecta quacumque explicita, vel implicita acceptatione paternæ dispositionis facta per donatarium, petere dicta donationis executionem, ac obseruantiam eo modo, quo illius tenor importaret; Secundò, stante quod dicta donatio facta erat de tot bonis stabilibus in genere, cuiusnam esset electio, et siue sit vnius, siue alterius, an meliora, vel respectiuè deteriora eligi possent; Et tertiò, an alijs fratribus donatoris hæredibus, ob inobseruantiam, siue impugnationem paternæ dispositionis, ius competeret repellendi dictum donatarium ab æquali successione hæreditatis, siue agendi contra eum ad quanti interesset paterno iudicio non contraueniri.

Ad primum, omninò planam, ac extrà controuersiam dixi affirmatiuam, quoniam non agebatur de donatione facta soli sponso, absque vocatione filiorũ, adeout vxor, & filij haberent solùm interesse secundarium, quo casu intrat inspectio bonæ, vel malæ fidei, iuxtà ea, quæ habentur *duobus discursibus proximè præcedentibus*, sed agebatur de donatione, expresè, ac directè facta, nedum sponso, sed etiam filijs procreandis, tàm vocatis directè ab ipso donatore, non autem ex stipulatione, vel prouidentia eorum patris donatarij, iuxtà distinctionem de qua supra *disc.* 1. & 2., ideoque dicebam intrare de plano vulgarem regulam textus *in l. ille aut ille ff. de legatis* 3., quod in claris, & expressis non intrẽt præsumptiones, & argumenta, et successiuè quicquid à præfato primo donatario grauato restituere gestum esset, filijs vtpotè expresè substitutis præiudicare non poterat, vt in terminis specialibus donationis contemplatione matrimonij cæteris relatis, habetur *decis.* 114. *par.* 7. *recen.*, & in pluribus casibus, de quibus *sub tit. de fideicommissis disc.* 135. *cum pluribus sequen.*, vbi de pluribus quæstionibus circa potestatem donatoris adijciendi his bonis noua grauamina.

Solùmque isto casu, contractus & alij actus gesti per primum donatarium, quoties ratione collusionis, & fraudis, siue ob expressam hominis prohibitionẽ ipso iure irriti, ac inualidi dici non
5 possunt, afficiunt, ac operatiui remanent ipsius grauati iure durante, iuxtà ea quæ generaliter habentur *d. tit. de fideicomm.* in proposito alienationis, vel obligationis factæ per grauatum, præsertim *disc.* 171., vbi de his terminis donationis cõ-
6 templatione matrimonij in concursu inter creditores primi donatarij, & filios vocatos; Et consequenter quod ad formam donationis, bona meliora, vel non deteriora debita essent, clarum esse dixi ius filiorum; Quãuis enim illud, viuente patre adhuc apertũ non esset, sed competeret in sola spe euentuali, & non contingibili, vt aduertitur proximè allega-
7 to *disc.* 171. *de fideicomm.*, adhuc tamen iuxtà ea, quæ pluries *eodem tit.* habentur ad materiam iudicij præuentiui, seù de futuro, ius competit agendi, dilata tamen executione, vel effectu pro tempore facti casus substitutionis.

Quouerò ad alterum punctum, cuius scilicèt esset electio, & an meliora, vel respectiuè deteriora eligi possent; Re-
8 spondi primam huius puncti partem planam esse ad fauorem donatoris, vel eius hæredum ex certo iuris principio, vt debitoris præsertim non morosi electio sit, cum solùm quæstio cadat in casu moræ istum effectum inter alios operantis, vt morosus priuatus remaneat sibi aliàs competente eligendi facultate, quæ in creditorem transfundatur *ad text. in l. plerumque ff. de iure dot. cum concordan. per Fab. de Ann. conf.* 54. & 95. *Buratt. dec.* 287., *adden. ad Gregor. dec.* 316., cũ alijs in sua materia *sub tit. de credito*, vnde cum in hac facti specie nulla adesset mora, plana remanebat regula fauore debitoris, ideoque sola quæstio cadebat in secunda huius quæsiti parte, an scilicèt posito quod electio esset donatoris, potuisset iste assignare bona, quæ supponebatur esse de deterioribus, minusque fructiferis;

In hoc autem, vbi agitur de legatis alijsque lucratiuis dispositionibus, in quibus ille, cum quo dispositum est, de lucro contendat, quamuis non leuis variatio sit inter scribentes, an optimum
9 vel respectiuè pessimum, siue mediocre præstandum sit, ad notata per scribentes *in l. legato generaliter relicto, & l si do-*

mus ff. de legatis primo §. generaliter inſtit. eod. tit. cum concord. relatis per Craſſ. §. legatum quæſt. 62. & latius per elaboratum, ſed confuſiſſimum *Simon. de Pretis de interpret. vlt. volunt. lib. 1. dubit. 3. ſolut. 3. & 4. & Capyc. Latr. dec. 11.*; At tamen vbi diuerſæ voluntatis adminicula, ſeù coniecturæ non concurrant, vera videtur diſtinctio, quod aut agitur de re animata, quã peſſimã, ſeu deteriorem potius expedit nõ habere, quã habere, quia nempè ſeruus, equus, vel aſinus inutilis, malæque conditionis, potius damnum, quàm vtilitatem poſſeſſori cauſare videtur, & tunc præſtare debeat, vel melius, vel mediocre; Aut verò agitur de rebus inanimatis, quæ etiam deteriores, valorem habent, ac vtilitatem cauſant, & tunc ſufficiat præſtare deteriorem, ex regula, vt in legato, vel gratuita diſpoſitione veniat quid minus, ex ijs, quæ in 10 propoſito monetarum diuerſæ ſpeciei collecta habentur apud *Surd. deciſ. 298.*, niſi fauor perſonæ, vel cauſæ aliud ſuadeat, vt aduertitur in ſua materia *ſub tit. de legatis*, ac etiam inſinuatur *ſub tit. de dote*, & alibi; Et hoc ſtante videbatur primo aſpectu pro hæredibus donatoris reſpondendum eſſe, dum agebatur de promiſſione bonorum ſtabilium, & ſic de rebus inanimatis, quæ licèt parum fructifera, valorem tamen in ſumma ſpecificata habebant, eaſque expediebat magis habere, quàm non habere.

Contrarium tamen dixi probabilius mihi videri, vt ſcilicèt ex veriſimili cõtrahentium voluntate, ac etiam ratione ſubiectæ materiæ, ſi non omninò de me- 11 lioribus, attamen neque de deterioribus, ſed de mediocribus, aut partim ex vna, partim ex altera ſpecie aſſignatio deberetur; Tum quia huiuſmodi donationes, quæ occaſione matrimonij vni ex filijs per patrem fiunt, importare videntur quamdam aſſecurationem futuræ ſucceſſionis, vtpotè quodammodò ſuccedentes loco portionis hæreditariæ ità in tuto poſitæ, et conſequenter intrare videntur termini diuiſionis, ſeù familiæ erciſcundæ, & æqualitatis in ea ſeruandæ; Tum etiam quia iſta videtur diſpoſitio potius oneroſa, & correſpectiua, quàm merè gratuita, Vel quia dicatur 12 pars contractus matrimonialis prouenies ex conuentione potius cum ſponſa, vel eius parentibus, iuxtà deducta *diſc. præcedentibus*; Vel etiam quia reſpectu ipſiuſmet ſponſi donatarij dicatur ex cauſa oneroſa, dum eo intuitu ſe ſubiecit oneribus, ac vinculo matrimonij, vt apud *Menoch. conſ. 236. num. 8. 15. & 26. Caſtill. lib. 4. controu. cap. 5. num. 29. & ſeqq.* apud quos cæteri.

Et fortius ratione ſubiectæ materiæ, quoniam, vt pluries in præcedentibus aduertitur, de huiuſmodi donationibus 13 etiam in caſu, in quo dominium bonorum donatorum ſoli ſponſo quæratur, ſponſa, vel eius parentes, & coniuncti ſolliciti eſſe ſolent ob pinguiorem, ac decentiorem ſubſtentationem onerum matrimonialium, id autem principaliter reſpicit fructus, ſeù redditus magis, quàm ſortem principalem, ideoque bona ad oblectamentum, ac delitias, ſeù aliàs, nihil, vel parùm fructifera, extra veriſimilem contrahentium voluntatem, ſunt; Clariùs verò in hac facti ſpecie, in qua expreſsè dictum eſt dari debere tot bona fructifera, ità ſpectato effectu, ſeù fine, ob quem iſta conuentio ſequuta eſt, ac propterea intrare deberet iudicis officiũ, vt non de melioribus, neq; de deterioribus, ſed iuxtà dictã pro portionem diuiſionis portionum, vel iuxtà alteram detractionis legitimæ id ſequi deberet.

Demum quoad tertium, & vltimum quæſitum; Quando ſponſus ex gratitudinis, vel affectionis motiuo, ſimpliciter, & gratuitò donationem retroceſſiſſet, ſeù aliàs eius implementum diminutè acceptaſſet, licèt actus per alios intereſſatos impugnabilis eſſet, non tanquam nullus, ſed tanquam non aptus præiudicare 14 tertio, iure ſuo, ac independenter venienti, iuxtà pluries inſinuatam diſtinctionem; Tunc nullam dixi competere poſſe actionem contra ipſum remittentem, ſeù aliàs ſibi præiudicantem, quamuis ipſo volente, vel excitante, alij intereſſati actum impugnarent, cum cenſeatur quod illum actũ egerit pro ſolo eius iure, & intereſſe, potiùs abſtentiuè, ſeù negatiuè, renunciando proprio fauori; Vnde propterea, ſi proximè vocatus ad fideic mmiſſum, vel feudum, ſiue emphyteuſim, ſuum ius in toto, vel in parte remittat, ſiue conſenſum præſtet poſſeſſori alienanti, non poterit quidem ipſe impugnare actum, ſed ſi eius filij tanquã

ſuc-

ſucceſſiuè vocati impugnent, nullo iure cautum eſt, ipſum ad aliquid teneri, niſi eorum factum quoque promiſerit, iuxtà ea, quæ *ſub tit. de renunciat.*, & ſub altero *de ſucceſſionibus* habentur de muliere renunciante alicui hæreditati, vel ſucceſſioni, vt id non impediat eiuſdem renunciantis filios venire ad ſucceſſionem ex perſona propria, neque exindè contra ipſam aliqua competere debet actio, niſi lex conuentionis aliter ſuadeat;

Quamuis autem hæc vera ſint, attamen in hac ſpecie, dicebam ea non benè ad rem facere, ſeù applicari, quoniam non agebatur de aliqua actione contra ipſam donatariam remittentem in toto, vel in parte ius donatum, vt de proprio donatori reficere teneretur id, quod intereſſet remiſſionem, vel diminutionē effectum ſortiri, ac per alios intereſſatos non impugnari, ſed agebatur de repellendo eumdem, nè commodum æqualis ſucceſſionis in hæreditate reportaret, cū ſuſpicione doli, & colluſionis inter virum, & vxorem, ſeù patrem, & filios, iuxtà illud ſimile inſinuatū ſupra *diſc.* 3., de promiſſione facta per ſponſum renūciationis faciendæ per ſponſam, quoniā licèt regula ſit, vt promittens factum alienum, ad illud præcisè non teneatur, minuſq; ad intereſſe, ſed faciēdo diligētias, liberetur, niſi clauſula, *ità quod &c.*, ſeu alia lex conuentionis aliter ſuadeat, vt *ſub tit. de credito*, ac ſub altero *de renunciat.* & alibi, attamen iſto caſu id recipiendum non eſt, quoniam talis promiſſio correſpectiua dicitur ad matrimonium aliàs nō initum cum ipſo viro, ſeù non cum tanta dote; Ac etiam quia de facili locus fieri poſſet fraudibus, ac dolo, colludendo inter virum & vxorē, ac affectatè ſimulando diligentias, vt ità obtineantur tàm pinguis dos intuitu futuræ renunciationis conſtituta, quàm hæreditates, & ſucceſſiones, de quarum renunciatione conuentum eſt, ità à pari.

Ac etiam quia donatoris voluntas ad æqualitatem inter filios ſeruandam, ità clara fuit, vt eatenùs filius donatarius ad æqualem ſucceſſionem admitteretur, quatenùs donatio ſibi, eiuſque filijs facta adimpleretur, iuxtà formam ab eo præſcriptam, quæ proindè videtur conditio, ſub qua dictus donatarius æqualiter cum alijs inſtitutus fuit, vnde propterea intrat recepta propoſitio, quod in conditionibus ſpectatur nudum factum implementi, non curato, an culposè, vel caſualiter illud non ſequatur, et an facto ipſius, cum quo diſpoſitum eſt, vel facto tertij, ſiue à caſu, cum id attendatur, quando agatur de diſpoſitione modali præſeferente pœnam priuationis, ſeù amiſſionis iuris quæſiti, non autem vbi de diſpoſitione conditionali pro emolumento quærendo, ex deductis *ſub tit. de fideicomm. diſc.* 154. & alibi pluries; Igitur hæc ſubſtantia voluntatis attendenda eſt, vt ſcilicèt præter teſtatoris intentionem, iſti filij plus non aſſequantur, ideoque dicebam non intrare actionem, ſed benè exceptionem, vt ſcilicèt primus donatarius ab hæreditate id minus aſſequeretur, quod intererat paternam diſpoſitionem impugnari, ac non obſeruari.

ROMANA
SEV
MACERATEN.
ALIMENTORVM.
PRO
VXORE ET FILIIS THEODORI CECOLINI
CVM
CAMERA.

Caſus diſputatus coram Theſaurario, & reſolutus cum temperamento.

An in bonis donatis ſponſo contemplatione certi matrimonij, ſine vocatione, vel iure primario filiorū, iſti, ac vxor pro eorum alimentis

potioritatem habeant aduersus ipsius donatarij creditores.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Quod donatarius validè alienet, vel obliget bona donata contemplatione matrimonij, vbi non adest fraus colluſiua.*
3 *De concurſu filiorum naturũ ex matrimonio, & creditorum ſponſi donatarij.*
4 *Quod vxor, & filij in fructibus debeant vincere creditores.*
5 *Non prohibetur quis alienare bona, in quibus alter ius habet.*
6 *Reſpondetur ad caſum, in quo vt num. 3. contrarium deciſum eſt, & quando vna, vel altera opinio procedat.*
7 *In decernendis alimentis vxori, & filijs ex bonis donatis quale tempus attendi debeat, & an ſtatus de tempore matrimonij.*
8 *Debita vxoris contracta poſt matrimonium, non præiudicant viro in fructibus dotis matrimonio durante.*

DISC. V.

1 COntracto matrimonio inter Theodorum Cecolinum, & Lucretiam de Vgnis, Alexander Theodori pater, contemplatione huius matrimonij, donationem fecit de aliquibus bonis, quorum fructuum loco, ipſo viuente, pro congrua onerum matrimonialium ſubſtentatione, præſtare ſe obligauit mẽſtrua ſcuta 100.; Cum autem poſtmodũ idem pater, & filius ob ſuſceptam Marchiæ Theſaurariam Generalem, debitores effecti effent in ſatis notabili ſumma Cameræ Apoſtolicæ, quæ omnia eorum bona ſequeſtrauit, ſiue ſub executione poſuit, vndè propterea dictæ mulieri, ac filijs ex iſto matrimonio procreatis, de congrua & decenti ſubſtentatione conſultum non remanebat, hinc coram Theſaurario Generali per ipſos petitum fuit ex fructibus bonorum ſequeſtratorum dictam menſtruam portionem aſſignari.

Aduersùs huiuſmodi petitionem replicabant Camerales, (& benè) quod hæc donatio, ſeù promiſſio facta eſſet ſoli ſponſo, non autem vxori, & filijs, qui proinde nullum dominium, vel ius, quod noſtri primarium dicunt, eis quæſitum fuerat, quod ſolum quæſitum erat ipſi ſponſo donatario, qui debitor erat non
2 fraudulenter, & colluſiuè, ſed bona fide, & ex cauſa correſpectiua vt ſuprà, vnde propterea intrare non poterat illa nullitas, quæ in huiuſmodi donationibus etiam ob iſtud ſecundarium intereſſe vxoris, & filiorum, intrat in fraudulentis, & colluſiuis retrodonationibus, iuxtà diſtinctionẽ, de qua ſupra *diſc. 2. & ſeq.*; Et ſucceſſiuè quod potior eſſe deberet conditio creditorum patris, quàm illa filiorum concurrentium pro alimentis, quæ per patrem diuitem, ac idoneum de eius bonis præſtanda ſunt, non autẽ per obætatum, ſeù minus idoneum, quoniam ità eſſent præbẽda alimenta filijs non de bonis patris, ſed de illis creditorum, vt in his terminis concurſus filiorum pro alimentis in huiuſmodi bonis donatis
3 contemplatione matrimonij, ad quam etiam ipſi filij vocati ſint, aduertitur *ſubtit. de fideicomm. diſc. 171.*

His tamen non obſtantibus, etiam cũ ſenſu veritatis, ſcribens pro actoribus dicebam probabilitatem eis aſſiſtere, quod ſcilicèt huiuſmodi bona priuſquam Cameræ pro dicto poſteriori debito affecta eſſent, ex eadẽ ratione inſinuata *d. diſc. 2. & ſeqq.* & in alijs occaſione pro-
4 hibitæ retrodonationis, vel diminutionis, ob iſtud ſolũ intereſſe ſecũdariũ, iam affecta erant vxori, & filijs procreandis pro pinguiori, ac decentiori ſubſtentatione onerum matrimonij, quod aliàs abſque hac prouiſione, & ſecuritate cõtractum non eſſet; Et conſequenter quãuis iuxtà ſupra inſinuatam diſtinctionẽ, huiuſmodi bonorum alienatio, vel obligatio, citrà fraudem, & colluſionem prohibita non eſſet, attamen intelligitur pro eo iure, quod debitor habet ſine præiudicio iuris tertio competentis, eo modo, quo dominus bonorum, quæ ſeruituten, vel onus alteri debeant, non
5 prohibetur illa alienare, vel obligare, ſaluo tamen iure tertij, cui ſeruitus, vel onus debetur, vt ex *Bombin. conſ. 59. nu. 16. & Gratian. diſcept. 924. num. 34. cum ſequen.*, atque in his ſpecialibus terminis benè probat *Rouit. conſ. 88. lib. 2.*

Ne-

Neque his obstare aduertebam ea quę habentur *d. disc. 171. sub tit. de fideicommiss.* pro creditoribus contrà filios donatarij; Tum quia de tempore quo hæc disputatio habita fuit, non prodierat vltima resolutio creditoribus fauorabilis *coram Bourlemont*, sed benè prodierat prima ibi enũciata resolutio *coram Meltio* ad fauorem filiorum contra creditores, vnde propterea illam, eiusque fundamenta deducebam; Tum etiam quia diuersus est ille casus, in quo donatio cõsistit in quãtitate, ad cuius restitutionem (præsuppositа etiam filiorum vocatione) primus donatarius non nisi post mortem tenetur erga filios, quatenùs supersint, ideoq; eis, pendente conditione, nullum ius competebat; Et nihilominùs quando donatio consisteret in bonis fructiferis, adhuc in eo casu difficultatem habebam, vt ibi aduertitur.

Agnoscentes Camerales soliditatem motiui, quodque illud congruam non reciperet responsionem, se restringebant ad quantitatem, quam satis modicam sufficere asserebant, stantibus etiam fructibus dotis, qui de bonis viri quoque dicuntur, atque in huiusmodi substentatione in calculo ponendi sunt; Dicebant etenim, quod cum dicti vir, & socer, seù respectiuè pater, & auus, ob dictum graue æs alienum prioris melioris status notabilem mutationem passi essent, substentatio eiusdem vxoris, & filiorum facienda non erat pomposè, & cum priori decore, sed proportionatè ad deterioratum statum viri, atque super hoc fuit maior disputatio sopita cum eo concordi temperamento, quod in quæstionibus cum fisco frequentius amplecti oportet; Verùm improbabilem dicebam hanc prætensionem, quoniam, cum huiusmodi cõuentiones, vt dictum est, correspectiuæ sint ad contractum matrimonialem aliàs non sequendum, nisi sponsa, eiusque parentes, vel coniuncti de eo decenti statu ità tuti redderentur, hinc proindè illud tempus attendi debet ad formam conuẽtionis, non quid postea ex facto debitoris, absque culpa creditoris sequutum sit; Quemadmodum etenim, vt aduertitur in sua materia *sub tit. de dote*, debita post matrimonium contracta per mulierem non præiudicant viro, & filijs, cõstante matrimonio, super fructibus ipsius matrimonij substentationi destinatis, quamuis ipsa bona in sorte principali affecta sint, non attento quod ipsius mulieris eõditio ob debita, deterior effecta sit, eiusque status immutatus, ità à pari.

ROMANA

SALVIANI

PRO N.

SALVIATO

CVM N.

Casus disputatus coram A.C.

An in bonis occasione matrimonij donatis per virum, vel viri patrem filijs ex eo matrimonio procreandis, cum donatione in ipsomet instrumento dotali facta, mulier pro restitutione dotis actionem, ac potioritatem habeat in concursu filiorum, quibus donatio facta est.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *An hypotheca dotalis incipiat à die capitulorum matrimonialium, vel matrimonij.*

3 *An promissio de donando importet donationem.*

4 *De priuilegio dotali super præsumpta anterioritate, & de priuilegio Rei & possessoris in pari causa.*

5 *An mulier pro dote vincat creditores anteriores vi i in bonis donatis contemplatione matrimonij.*

6 *De potioritate in donatione propter nuptias.*

7 *Vt*

7 *Vt intret potioritas in casu, de quo num. 5. & de ratione.*
8 *De priuilegio potioritatis dotis in bonis postea quæsitis.*
9 *Quod tutior sit opinio, de qua num. 7.*
10 *De potioritate creditorum socialium in bonis societatis.*
11 *Quod non intret quæstio in casu præsenti.*

DISC. VI.

1 IN eadem apoca dotali, in qua mulier vidua se ipsam dotando promisit dotem in quantitate inuestiendam Paulo Sfortiæ futuro viro, promisit iste facere donationem filijs, ac descendentibus ex eo matrimonio procreandis, cum ordine primogenituræ deferendam, tot bonorum, quæ redditum scutorum 4. mil. constituerent; Cum autem soluto matrimonio per mortem mulieris, ac viro etiam postmodum defuncto, filia primi matrimonij obtinere deberet lucrum dotale à matre sibi restituendum, hinc tanquam creditor, exercendo iura sui debitoris, iudicium in Saluiano interdicto coram A. C. instituit ad quædam bona dicti Pauli possessa per Saluiatum titulo dotis tanquam virum filiæ eiusdem Pauli; Cumque in dicta dote, ac respectiuè de euictione legitimè obligatus esset Franciscus dicti Pauli filius primogenitus, qui reo conuento assistebat, excipiendo de præfato credito sibi competente ex causa dictæ donationis, seù primogenituræ; Hinc assumpta fuit anterioritatis quæstio inter dotem, ac donationem prædictam, vtpotè in eadem apoca dotali contentas, & consequenter contemporaneas, super quo plures à scribentibus hinc inde excitatæ fuerunt quæstiones; Ex hac scilicèt parte rei conuenti, pro quo scribebam,
2 àn hypotheca dotalis desumenda esset à die capitulorum matrimonialium, vel potius à die matrimonij, de qua quæstione habetur *sub tit. de dote discur.* 78., 79. & 166.; Et econuersò ex parte actricis excitata fuit altera, de qua infrà in-
3 sinuata etiam *sub tit. de fideicom. dis.* 138., àn promissio de faciendo donationem, ex tunc importet obligationem perfectam, atque hypothecam producat; Et posito quod vtraque obligatio ex tunc perfecta esset, vndè propterea contemporaneè ab eadem apoca oriretur æqualiter hypotheca contenta in obligatione Camerali, pro eiusdem apocæ obseruantia adiecta, an intraret, necnè vera & recepta regula, de qua *sub tit. de credit.*, vt in pari causa potior sit conditio Rei, & possessoris, vel potiùs dos aliquod ha-
4 beat priuilegium potioritatis; Atque in sensu etiam veritatis dicebam nullum desuper priuilegium doti competere.

Licèt enim inter eius priuilegia illud numeretur, quod concurrentibus pluribus debitis contemporaneis, eadem die contractis, non constito quale sit anterius, & quale posterius, dotale anterius præsumatur, & consequenter non intret dicta regula, quæ in pari causa reo & possessori assistit, attamen id non prouenit, quia dotale priuilegium præfatam regulam cessare faciat, sed quia dicta præsumptio tollit æqualitatem, quæ est fundamentum regulæ, ac propterea, vbi constat de contraria veritate, cui semper fictio, seù legalis præsumptio cedit, quod scilicèt verè vtrumque creditum sit contemporaneum, corruit fauor dotis tanquam ex cessante præsuppositio, vt aduertitur in sua materia *sub tit. de dote dicto disc.* 166.

Occasione autem istius quæstionis, cogitabam ad punctum, quem pluries in mente habui, in his tamen disputationibus per scribentes pro actrice non ta-
5 ctum, & quem adhuc occasio non præbuit formiter disputare; An scilicèt in bonis donatis contemplatione certi & determinati matrimonij, (quorum, iuxta regularem naturam, dominium soli sponso donatario acquiratur, absque filiorum vocatione iure proprio,) mulier pro dotis restitutione potioritatem habere debeat aduersùs creditores anteriores viri, expressam hypothecam habentes, contra quos extrà controuersiam est in foro priuilegium potioritatis prouenies ex dispositione textus *in l. assiduis Cod. qui potior. in pign. habeantur*, non intrare.

Quam is autem *Innocentius*, & ex eo *Abbas in cap. ex litteris de pignor. num. 9.*,
6 cum quibus pertransit *Negusant. de pignor. 4. membr. secundæ partis numer. 65.*;

ex

ex quo remissiuè *Apont.cons.*80. *num. fi-nali lib.*1., & plenius referendo *Innoc.*, *Abb.& Negusan. vbi supra*, ac alios *Cu-rell.de donat.contempl. matrim. tom.*2. *di-scurs.*1.*special.* 15.*numer.*15. & 16., firmentmulieri agenti pro restitutione dotis competere potioritatem super bonis comprehensis in donatione propter nuptias, distinguendo, an ad hanc recurrat pro dotis recuperatione,& cautela, vel potius pro lucro, vt primo tantùm casu, non autem hoc secundo potioritatis priuilegium obtinere debeat; Non tamen hæc doctrina punctum percutere videtur, cum agatur de illa donatione propter nuptias hodie antiquata, quæ iuxta terminos textus in *auth.dos data toto tit.Cod. de donat. propter nuptias* per virum vxori fiat, qui termini sunt diuersi, dictique Auctores procedunt cum præsuppositio potioritatis pro dote iam competentis, non autem pro lucris, vnde solùm excitatur quæstio, àn in huiusmodi bonorum specie lucra aliquod haberent peculiare, ideoque verè extra punctum.

Quatenùs igitur ad hunc præcisum punctum pertinet; Credebam pro mulieris potioritate probabilius respondẽdum esse ex duplici fundamento; Primò
7 scilicèt rationis insinuatæ *disc. præced.*, quod cum supponatur quod hæc bona non essent ipsius viri, & consequenter de tempore donationis eius hypothecis affecta non essent, sed obuenirent à sponsi patre, vel altero donante, non ex solo motiuo beneuolentiæ erga donatarium, sed correspectiuè ad matrimoniũ, quod aliàs initum non esset,& sic in gratiam tertij, nempè vxoris,& filiorum,ac etiam dotantis, pro illo iure vel interesse, quod dicimus, secundarium, quale non solum consistit in decenti, ac pinguiori substentatione, sed etiam in dotis cautela, quia scilicèt mulier cum viro ità magis idoneo effecto,tuta reddatur,iuxta satis notas auctoritates,de quibus pluries *in præcedentibus*; Hinc proindè quando bona efficiuntur de dominio viri, iam ex præcedenti conuentione inter mulierem,seu dotantem, ac donatorem, impressam habent dictam causam, seu obligationem, & successiuè sub creditorum donatarij hypothecis non cadunt, nisi ità qualificatè, & cum dicta causa, quæ licèt sit in tempore posterior, attamen, vtpotè proueniens à tertio nõ debitore, potior est, iuxta illam potioritatem, quàm creditores defuncti vel donatoris, quamuis posteriores, vel chirographarij tantùm, habent aduersus anteriores, & priuilegiatos creditores hæredis, vel donatarij; Siuè iuxta illam potioritatem, quam habent mutuantes ad rem emendam, vbi sibi consulant de speciali hypotheca in ipso instãti acquisitionis per prius imprimenda, ob dictã rationem, quod sub hypothecis anterioribus, bona cadunt iam dicta qualitate affecta, vndè propterea mihi videbatur indubitatum, quamuis cautius esset, vt id exprimatur, quoniam ità mulier pro dotis cautela, non viri, sed donatoris fidem sequi dicitur, vt benè, quamuis incidenter aduertit *Rouit. super pragm.*1. *de titulorum abusu num.*169. *circa principium*.

Alterum videbatur fundamentum resultans ex priuilegio potioritatis, quod iuxta vnam opinionem, quam aliquan-
8 do sequuta est Rota, (quamuis pro meo iudicio parum probabiliter) datur doti in bonis posteà quæsitis ex *ijs*, quæ habentur deducta *in dicta* sua materia *sub tit.de dote disc.*166. & 83.& 84.; Quamuis enim in alijs bonis indifferentibus, de quorum obuentionis diuersa causa constet, adeout non intret præsumptio, quod ex ipsa dotali pecunia acquisita sint, ista opinio nullatenus placeat, vt locis mox allegatis aduertitur; Attamen ex eadem ratione, ob quam illa recipienda venit, quando dicta præsumptio intret, in hac bonorum specie omnino recipienda videtur, quinimò fortius, cum non sit præsumptio, quæ contrariam habere potest veritatem, sed sit veritas, vt dos seù matrimonium sit causa acquisitionis.

Tutior autem fauore dotis videtur prima ratio, vtpotè concludens etiam aduersus priuilegiatos, contra quos aliàs
9 dictum dotale priuilegium in bonis posteà quæsitis non intraret, cum ita potioritas,attenta prima ratione,non intret priuilegiatiuè, sed ex ratione generali, cuilibet non priuilegiato congrua, quod scilicèt bona non cadunt sub hypothecis anterioribus, nisi ita iam affecta,& qualificata, & cum iure, quod posterior creditor

ditor metitur magis à tertio, qui bona dedit, quàm à communi debitore.

In idem quoque conferre obseruabam, 10 ea, quæ habentur insinuata *eodem disc. 166. sub tit. de dote*, circà potioritatẽ cõpetentem creditoribus negotij, socialis in bonis occasione societatis quæsitis, quasi quod eadem quoque intret ratio.

Non tamen hæc in ista facti specie actrici suffragari poterant, quamuis motiuum excitatum fuisset, cum procedant 11 in donatione cõtemplatione matrimonij, quæ per patrem, vel alium fiat sponso, bona de nouo ita acquirenti, isto intuitu, seù occasione, qualis non erat controuersiæ casus, dum ista bona etiam ante matrimonium erant ipsiusmet viri, vndè propterea hæc dici non poterat illa donatio contemplatione matrimonij, in qua tanquam in parte contractus matrimonialis, vxor, & filij interesse habeãt secundarium ob maiorem ipsius viri dilationem, atque vt in meliori statu ità constituatur, quo casu verè, ac propriè dictæ considerationes intrant, in præsenti non cadentes, dici etenim non potest mulierem fiduciam habuisse in donatoris magis, quàm viri idoneitate, ideoque pro eius securitate sollicitã fuisse de huiusmodi donatione, sine qua matrimonium non contraxisset, neq; dotem viro fidisset, dum ità constat eam sollicitam solum fuisse de prouisione filiorum, & descendentium; Potissimè quia nullam habebat causam inquirendi de securitate, dum sibi desuper consuluerat paciscendo, vt dos præstanda inuestiri deberet in bona stabilia, quæ tanquam species fundi dotalis primario sibi affecta esse deberent, ideoque creditum resultabat potiùs ex subsequuta negligentia huius conuenti inuestimenti.

ROMANA

DONATIONIS DE VOLPINIS

PRO

SOLINDIO TIBALDVCCIO.

CVM

FLAVIA FILIA, eiusque viro.

Casus decisus per Rotam pro Flauia.

An illa retrodonatio, quam sponsus prohibitus est facere donantis de bonis donatis contemplatione matrimonij ob secundarium interesse vxoris, ac filiorum, procedat etiam in ea donatione, quę occasione matrimonij fiat mulieri de bonis, in dotem tamen non datis, adeout vigeat interesse secundarium viri.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutiones causæ.*
3 *De inualida retrodonatione donationis contemplatione matrimonij.*
4 *Mater dicitur interessata in pinguiori statu filiorum ob spem successionis, quod idem sit in patre.*
5 *Maius est interesse patris, quam matris ob vsumfructum, & uum. 6.*
7 *Resolutio placet, & de ratione.*
8 *Quod in viro non intret ea ratio, quæ militat in muliere in huiusmodi donationibus.*
9 *Non attenditur ratio contemplationis matrimonij adiecta ex interuallo.*
10 *Capitula potius attendi debent, quam instrumentum.*
11 *Tunc donatio dicitur causatiua, & priuilegiata, vbi fit contemplatione matrimonij contrahendi, secùs ante, eo contracto.*

DISC. VII.

FRANCISCÆ nuptæ Solindio, cum dote iam cõuenta, in eisdem tabulis dotalibus, mater, ac frater, quædam bona, reseruato vsufructu, donarũt, atque in instrumento deindè ex interuallo confecto, dictum fuit donationem fieri illius matrimonij contemplatione, ac vt decentius nubere, & se, suamque familiam sustentare posset; Cum autem Francisca absente viro donationi prædictæ retrocessisset, atque donatores eadẽ bona donassent Flauiæ ex dicto matrimonio susceptæ, hinc contra istam, ac Iosephum virum, Solindius pater, mortua Francisca, iudicium instituit super dictæ retrodonationis inualiditate ob interesse vsusfructus legalis in bonis maternis sibi competentis, quatenus, nulla existente dicta retrodonatione, bona donata in hæreditate Franciscæ donatariæ remansissent; Et introducta causa *in Rota coram Cerro, sub die* 13. *Iunij* 1661. pro actore prodijt resolutio, super qua in vnica disputatione iudicium maturũ non efformaui.

In hac autem disputatione, Ego & cæteri, scribentes pro actore, & vltrà aliqua motiua in solo facto consistentia super dolo, falsisque suggestionibus, ex quibus prætendebatur dictam Franciscam inductam fuisse ad retrodonandum; Ac alterum motiuum nullitatis resultantis à Statuto 151. ex defectu causæ, vtilis, vel non damnosæ; Nimium insistebamus in conclusione pluries in præcedentibus insinuata super huiusmodi retrodonationum inualiditate, ob interesse secundarium alterius coniugis, ac filiorum, quamuis isti directè vocati non essent, iuxta *decisionem* 205. *Franchi, & decis.* 515. *Merlini*, cum alijs relatis *decis.* 219. *part.* 11. *recent.*, & *supra disc.* 2. & in alijs in causæ decisione.

Atque cum longo apparatu generaliũ propositionum, ac ratiociniorum probare conabamur, quod cum vir, & vxor sint correlatiui, hinc proindè eadem ratio, cui innixa est dicta conclusio percutiens terminos donationis factæ spon-

4 so, in qua sponsa & filij procreandi, secundarium interesse habeant, procedere quoque debet in casu conuerso donationis factæ sponsæ, deducendo præsertim firmata per Rotam in vltimis decisionibus editis *in Vrbinaten. coram Verospio & Vicecomite* de quibus *dicto disc.* 2. vt scilicèt ad hunc effectum sufficiens interesse reputetur illud coniugis superstitis, etiam soluto matrimonio, super pinguiori successione sperata in bonis filiorum donatario in bonis donaris succedentium, cum eadem in omnibus ratio militet.

Quinimò dicebam, clarius, ac maius esse interesse viri; Mater siquidem, iuxtà casum, de quo *dicto disc.* 2., aliud non
5 habet interesse nisi merè incertum, ac euentuale successionis filiorum præmoriendorum, quod, spectato ordine naturæ, non est adeò frequenter contingibile, neque sperari solet, cum iuxtà *Diui Gregorij* sententiam, parentum commune votum sit, filijs præmori, eosque superstites relinquere.

Econuersò autem interesse patris in bonis maternis filiorum, non solùm est idem speratæ successionis, quod in matre consideratur, sed alterum magis certum, ac frequens de præsenti vsusfructus
6 scilicèt in bonis maternis ei competẽtis *ad text. in l.* 1. *&* 2. *& toto tit. ff. de bonis maternis*, & alio *tit. Cod. de bonis quæ liberis*, quod interesse tale est, vt filius, cui hæreditas defertur, neque possit eam nõ agnoscere, seu repudiare in præiudicium patris, ex ijs, quę ex dictis iuribus plenè cæteris relatis habentur deducta *per Pinellum in Comment. ad dictã l.* 1. *&* 2. *Cod. de bonis maternis Castill. de vsufructu cap.* 3. *& sub tit. de seruit. ad materiam vsusfructus.*

Econuersò aliqua cadere posse videbatur dubitandi ratio; Tùm quia, vbi
7 retrodonatio non prouenit ex præcedẽti collusiua conuentione, adeout speciẽ doli & circumuẽtionis redoleat, sed aliud habet probabile motiuum, etiam solius affectionis, vel gratitudinis, verius videtur dictam nullitatem non intrare, dictumque speratum euentuale successionis interesse non esse in proposito considerabile, vt aduertitur *supra dicto discurs.* 2.

Tum etiam quia, non videtur intra-

re eadem ratio, quæ est potissimum dictæ conclusionis fundamentum in casu conuerso donationis, quæ contemplatione matrimonij per patrem, vel alium
8 fiat sponso, vt ita scilicèt ille magis idoneus reddatur ad congruam sustentationem onerum matrimonialium, quodque propterea talis donatio dicatur correspectiua, & pars contractus matrimonialis, qui aliàs initus non esset, vt pluries in præcedentibus; Ista siquidem ratio congruere non videtur huic conuerso casui, cum sponsa nullum supportatura sit matrimonij onus, à viro supportandum; Nisi dicatur quod vir isto intuitu sollicitus fuerit de donatione, sine qua matrimonium aliàs non contraxisset, vt in casu conuerso consideratur; Licèt enim dici posset quod si id habuisset in animo, curasset huiusmodi bona constitui in dotem, non autem remanere in terminis extradotalium, in quibus ipse nullum ius, vel interesse fundatum habet, cum possit mulier per se ipsam illa administrare, omnique cõmodo, & emolumento virum priuare, ex ijs, quæ ad materiam bonorum extradotalium habentur *sub tit. de dote disc. 168.*, attamen non per hoc tollitur ratio.

Motiuabatur quod dicta ratio donationi adiecta, vt scilicèt decentius mulier se ipsam, ac filios sustentare
9 posset in eo matrimonio, cuius intuitu ipsa donatio fieret non continebatur in prima conuentione capitulorum matrimonialium, sed in subsequenti instrumento, quod post consumatum matrimonium ex interuallo super capitulis matrimonialibus ad maiorem firmitatem iuxtà stylũ initum fuit, vndè propterea duo intrare videbãtur, ex quibus huiusmodi assignatæ rationi, seù causæ deferendum non esset; Primò scilicèt ob satis frequenter insinuatam
10 conclusionem, de qua præsertim *sub tit. de fideicommissis disc. 179.*, & sub *tit. de emphyteusi disc. 15.*, vt capitulis non autem instrumento deferendum sit, cum illa contineant verba Partium, ac substantiam earum voluntatis, instrumentum autem verba Notarij; Et secundò ob alteram conclusionem, de qua *infra in Fulginaten. disc. 26.*, & in aliis, quod scilicèt tunc huiusmodi donationes contemplatione matrimonii dicuntur causatiuæ, & correspectiuæ ipsius contra-
11 ctus matrimonialis, quando fiunt, vel de illis conuenitur in ipso actu contrahendi, adeout dici valeat quod aliàs matrimonium sequutum non esset, secùs autem vbi ex interuallo, & post matrimonium iam sequutum; Casus tamen fuit nouus, super quo scribentes hinc inde inuenire non potuerunt doctrinas illum in specie percutientes cum omnes percutiant casum cõuersum, ideoque reseruo maturius cogitandum.

PARMEN.

DONATIONIS

PRO

COMITE OCTAVIO TARASCONO

CVM

NEPOTIBVS EX FRATRE.

Casus per sententiam arbitramentalem decisus pro nepotibus.

An donatio facta contemplatione certi, ac determinati matrimonij, sub conuentione, vt effectum sortitura sit post mortem donatoris; caducetur, vel resoluatur, soluto matrimonio per mortem sponsi donatarij, ipso donatore superstite. Et quando huiusmodi promissiones post mortem percutiant substantiam tanquam per speciem futuræ successionis, vel potius solum effectum, seù executionem, vbi præsertim conceptæ sunt per viam promissionis de relinquendo.

SVM.

SVMMARIVM.

1 Facti series.
2 De alia controuersia feudali remissiuè.
3 Distinguuntur puncti, seù inspectiones.
4 Quod in proposito non referret, an filij essent vocati ad donationem, & quando referat num. 10.
5 Filius familias hodie habet heredem.
6 De materia pacti de futura successione.
7 De distinctione, an donatio collata ad tempus mortis donatoris percutiat substantiam, vel executionem ad effectum caducationis.
8 An promissio de relinquendo post mortem caducetur præmoriente eo, cui est relinquendum remissiuè.
9 De eodem.
10 Ad quid referat inspicere de puncto, de quo num. 4.
11 Spes competens ex contractu transmittitur, & non intrat caducatio.
12 Quando etiam isto casu intret caducatio, & cessèt transmissio.
13 De opinione, vt donatio contemplatione matrimonij resoluatur, soluto matrimonio, donatore superstite, & nu. 27.
14 Reijcitur hæc opinio, & contraria verior.
15 Iuramentum validat donationem inter patrem, & filium.
16 Quod ista sit quæstio voluntatis, & opinio, de qua num. 14. procedat in dubio.
17 De resolutione renunciationis ob cessatū præsuppositum remissiuè.
18 An procedat argumentum dotis, quæ reuertitur ad patrem.
19 Probatio voluntatis super resolutione fieri etiam potest adminiculatiuè.
20 Quomodo hæc voluntas probetur.
21 Non est immorandum in cortice verborum, sed attendi debet substantia voluntatis.
22 Desumitur argumentum. quod non fiat mentio de donatione.
23 De argumento discretiuæ.
24 De altero, quod non vocentur filij.
25 De altero, quod non fiat mentio heredum.
26 De alio argumento consideratæ superuientiæ.
27 Quod vbi non supersunt filij, verior sit opinio, de quæ num. 13.
28 Secùs vbi supersunt, & de ratione.

26 An cum hac donatione debeatur etiam filijs ex filio donatario legitima in bonis Aui donatoris remissiuè.

DISC. VIII.

1 Ntuitu matrimonij concluſi inter Alexandrum Comitis Camilli Taraſconi filium primogenitum, & Cæciliam, idem Camillus in capitulis matrimonialibus deſuper habitis, ac etiam in inſtrumento poſtmodum celebrato promiſit, quod tempore eius mortis relinquet dicto Alexandro tot bona, quæ importent annuum redditum ſcutorum biſmille, adhibendo verbum *relinquere* in inſtrumento, quod lingua latina conceptũ erat, & verbum *laſciare* in capitulis Italico materno idiomate ordinatis; Cum autem caſus dediſſet dicti Alexãdri præmorientiam Camillo patri, pluribus ex dicto matrimonio ſuperſtitibus filijs, dictuſque Camillus donationem præfatam reuocaſſet, ſiue reſolutam eſſe declaraſſet, necnon, de feudo, alijſq; bonis diſpoſuiſſet ad fauorem Comitis Octauij filij tertiogeniti, relinquendo præfatis nepotibus ex primogenito legitimam de iure debitam, aliaque ordinando diſpoſitiones ad rem non facientes; Hinc ſequuta præfati Camilli morte, inter prædictos patruum, & nepotes, plures exortæ fuerunt controuerſiæ compromiſſæ in ipſummet Parmę Ducem communem Dominum, ex cuius arbitramentali ſententia prolata cum voto Conſilij Placentini, feudum adiudicatum fuit Comiti Octauio tertiogenito, hæreditas verò Camilli condemnata fuit ad obſeruantiã dictæ donationis, præſtandumque tot bona, quæ importarent redditum ſcutorum bis mille, ac vlterius legitimam ipſis nepotibus in hæreditate aui, de iure, ac etiam ex eius iudicio debitam; Super his autem controuerſiæ punctis, feudi & donationis, Ego ſcripſi pro Comite Octauio, non autem ſuper illo legitimæ, an ſcilicèt dicta donatio in eam imputanda eſſet, vel potiùs vtrumque deberetur.

De puncto, ſeù controuerſia feudi, &
2 an præfatus Camillus peruertere potuiſſet ordinem primogenituræ, cum quo

feudum quæsitum erat, habetur actum in sua materia *sub tit. de feudis disc.* 12.; Quatenùs verò pertinet ad istum punctũ donationis, an scilicèt ob prædecessum sponsi donatarij superstite donatore, dicta donatio caducata, seù resoluta esset; Scribentes in partibus pro dictis filijs sponsi donatarij, volumina penè desuper cum magno labore conficiendo, plures assumpserunt articulos disputandos; Primò scilicèt, an filij ex matrimonio
3 superstites, ad hanc donationem vocati essent ex persona propria; Secundò, an dicta conuentio, seù promissio de relinquendo contineret contractum perfectè ab initio obligatorium, vel potiùs speciẽ donationis causa mortis, cuius substantia in tempus mortis collata esset, vnde propterea per prędecessum donatarij caducatio intraret; Et tertiò, an dici posset pactum de futura successione, quod vel inualidum, vel saltem reuocabile esset, dum donator iam reuocauerat; Et super quibus omnibus econuersò, plures clari nominis Iurisconsulti pro hac parte scribentes, easdem reassumendo disputationes, magnos ediderunt labores.

Scribẽs ego pro Comite Octauio donationis inualiditatem, vel resolutionẽ substinente, dicebam prorsus inanem videri adeò magnum laborem assumptũ per scribentes hinc indè super dicto primo
4 articulo vocationis filiorum ad hanc donationem; Id enim nil referre videbatur, Aut enim dicendum erat eam continere speciem vltimæ voluntatis, seù donationem causa mortis, adeout actus esset imperfectus, atque caducationi, vel reuocationi subiectus, & tunc, destructa substantia actus iam reuocati, nil referebat, an adesset secunda vocatio, si corruebat etiam prima; Et econuersò, si cõtinebat donationem inter viuos ab initio perfectam, & obligatoriam, dilato solùm effectu, siue executione post mortem, nil pariter intererat, dictam filiorum vocationem adesse necnè, quoniam si filij in bonis donatis non succedebant vti filij, succedebant tamen tanquam hæredes patris, cum hodie attento iure nouissimo Codicis, & Authenticorum, extrà controuersiam sit in bonis validè, ac perfectè per patrem filio donatis, vt-
5 porè non remanentibus in terminis peculij profectitij, sed assumentibus naturam peculij aduentitij, patrem non occupare bona iure peculij, vt prius attento iure Digestorum sequebatur, sed filiũ habere hæredem, iuxtà ordinem succedendi à iure præscriptum, adeout etiam si ipse pater succederet, hæreditariam qualitatem filij habere deberet, ac matrem, & fratres ad æqualem successionem admittere, vt habetur in sua materia *sub tit. de successionibus*, ac etiam *sub tit. de dote disc.* 32. *& seq.*

Prout extrà causæ punctum videbatur altera quæstio, an ista promissio contineret pactum de futura hæreditate, vel successione, quoniam cum non esset, nec
6 de tota hæreditate, nec de quota, (quo casu intrat quæstio nullitatis, vel reuocabilitatis, de qua apud *Bellon. iun. conf.* 22. plenè *apud Censal. in l. vnica Cod si quis Imperatori maledixerit* §. 22. *nu.* 83. *cum sequen., & Rota apud Roias dec.* 282. 317. *&* 455. & in alijs, de quibus in sua materia *sub tit. de renunciat.*) Sed ageretur de certis bonis, neque quotam constituẽtibus, idcircò extrà controuersiam videtur, vt promissio potissimè iuramẽto munita sit valida, & irreuocabilis, neq; in ea intrent ea quæ ad materiam textus *in l. pactum quod dotali C. de pactis cum concordan.* habentur in dicta sua materia *sub tit. de renunciat.*

Quarè his, ac similibus, vtpotè superfluis, ac euagatorijs neglectis, immorando strictè, (iuxtà laudabilem Curiæ stylum) super controuersiæ puncto præciso; Aduertebam duas desuper cadere inspectiones inter se diuersas, ex quibus vnius, vel alterius determinatio huic parti sufficiebat; Primò scilicèt, an hæc promissio de relinquendo post mortem obtineret speciem donationis causa mortis, cuius substantia in ipsius mortis tempus collata esset; Hoc enim posito, extrà controuersiam remanet, reuocabilitati, vel caducationi per donatarij prædecessum locum fieri, secùs au-
7 tem vbi tempus mortis non percuteret substantiã, sed solũ effectũ, seù executionẽ ipsa substãtia per viã perfectę, & irreuocabilis donationis inter viuos ab ipso instanti iam firmata, iuxtà cõmunem, ac receptam distinctionem, de qua cæteris relatis plenè *apud Merlin. dec.* 664. *repetit. dec.* 9. *par.* 7. *rec. apud Roias dec.* 314. *Fontanell. de pact. claus.* 4. *glos.* 3.

Bu-

Buratt. & adden. dec. 581. *Galeot. lib.* 2. *controuers.* 21. *& passim.*

Et secundò, quatenùs ista conuentio importaret donationem contemplatione matrimonij ab initio validam, perfectam, & irreuocabilem, an tanquam causatiua, & facta ex præcisa, & finali causa matrimonij, isto ante effectuationem dissoluto, tanquam ex cessante causa, resoluta fuisset, necnè, vel potiùs donatarius ad eius hæredes eam transmittere potuisset.

Quatenùs pertinet ad primum, deducebam eadem fundamenta, quæ in terminis consimilis promissionis de relinquendo post mortem facta ex eadem occasione certi matrimonij habentur deducta *disc. seq.*, ac etiam in eodem casu *sub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum disc.* 85., allegando decisiones Rotæ in eo casu iam editas, ac auctoritates, & rationes ibi contentas, quas in præsenti superfluum est repetere, vt potè ibi de facili videndas.

Ac etiam deducebam ea quæ deducta habentur *in Romana lucri dotis sub tit. de dote discurs.* 129. in proposito consimilis conuentionis super assecuratione futuri legati, seù futuræ dispositionis, quod scilicèt huiusmodi conuentiones continent quidem assecurationem futuræ successionis in aliqua bonorum parte, ne illa remaneat incerta, & euentualis, ab arbitrio, seù libera voluntate morituri pendens, atque ad hunc effectum perfecta, & irreuocabilis probabiliùs dicenda est, vt latius in dicta sua materia *sub tit. de renunciat.*, cum terminis tamen habilibus, vt scilicèt superuiuat ille, cui relinquendum est, vndè propterea verificari valeant extrema habilia, legantis, & legatarij, seù disponentis, ac eius cum quo disponendum est, ex ibi deductis, & quæ deducebam etiam in responsis in ista causa editis, magis fuso calamo, vt extero stylo, (quamuis superfluo, parùmque commendabili) satisfieret.

Atque ad hunc effectum solùm conferre obseruabam, dictam quæstionem an filij ex matrimonio procreandi vocati essent, necnè, quoniam si vocatio adesset, ità corruebat dictum potissimum motiuum deficientiæ extremi habilis, cum quo disponi debuisset, dum ipsi filij (posita vocatione) dicuntur æquè principales donatarij, ideoque verificatur in eis extremum habile; Quod tamen in sensu veritatis obstare non poterat, dum filiorum nulla mentio in ista conuentione habita fuit, nullaque aderant verba, vel adminicula, quibus cessantibus, hodiè tanquam absoluta rectè cõstitui posse videtur regula, dictæ vocationis exclusiua.

Verùm reflectendo ad veritatem, iste primus punctus caducationis ob præmorientiam donatarij, ac impeditam transmissionem, solus, ac de per se mihi parum tutus videbatur ex conclusione, de qua plenè omnibus ferè collectis habetur *apud Capyc. Latr. decis.* 2. *num.* 9. *cum seqq.*, cum alijs de quibus aliàs infra, *& sub titulo de fideicommissis*, vt caducatio procedat in legatis, alijsque dispositionibus per vltimam voluntatem, in quibus attenditur sola voluntas disponentis, non autem eius, cum quo facta est dispositio; Secùs autem in contractibus præsertim onerosis, seù correspectiuis, ideoque caducatio intrat in donatione causa mortis, cum ista, licet inter fieri figuram habeat cõtractus, attamen in facto esse importare dicitur vltimam voluntatem.

Et quamuis etiam in actibus inter viuos *apud Altogr. iun. contr.* 29., cæteris relatis plenè probetur, vt præmoriẽte donatario, siue illo, cum quo disponi promissum est, cessare debeat dispositio tanquam personalis; Attamen, vel id non subsistit, vel procedit cum declarationibus, de quibus infrà *in Pistorien. disc.* 17. quæ est eadem causa, in qua dicta controuersia prodijt; Et nihilominùs vbi etiam id admittendum sit, verè non percutit terminos caducationis, sed potius illos resolutionis, seu cessationis ex cessante causa, iuxtà alteram supra distinctam inspectionem, de qua infra; Et consequenter quod superius ponderata fundamẽta, sola, & de per se nõ sint apta ad caducationem, benè tamen in aliquo influere possint ad corroborationem alterius motiui resolutionis.

Quatenùs igitur ad dictam aliam inspectionem resolutionis pertinet; Scribens more Aduocati, pro resolutione deducebam auctoritatem *Bertrand. consil.* 176.

*fil.*176. *Mendez. in l. cum oportet Cod. de*
13 *bonis quæ liberis par.*1. *effectu* 3. *nu.*58. *& Rouit. conf.* 15. *&* 16. *lib.*1., quorum primum est etiam repetitum apud *Theodor. alleg.*42., vbi ex auctoritate *Oldradi conf.*151. firmatur in specie, quod cum huiusmodi donationes contemplatione matrimonij, quæ fiunt per patrem filio, sint causatiuæ, ac potius necessariæ, quã voluntariæ, hinc proindè restringi debent ad suam causam, qua cessata, vel resoluuntur, vel remanent puræ, ac simplices donationes sine causa, quæ inter patrem, & filium, vtpotè importantes peculium merè profectitium, validitatem, seù perfectionem recipiunt à morte patris, ex cuius perseuerante voluntate, ac substantia, filius superstes potius obtinere dicitur.

Agnoscebam tamẽ parùm tutum esse hoc fundamentum, cum ista opinio magis communi DD. calculo reprobetur; Et quidem rationabiliter, ex ea ratione,
14 quod causa certi, ac determinati matrimonij, remouet iuris ciuilis obstaculum, seù prohibitionẽ, atq; reddit donationẽ validam, & perfectam ab initio, ob mixturam iuris tertij, mulieris scilicèt, ac dotanris, saltem pro iure, vel interesse secundario pluries insinuato; Ac etiam ob mixturam causæ oneroſæ, quam ipsemet sponsus donatarius fouere dicitur, suscipiendo ità statum coniugalem, ac in se assumendo onera matrimonij, aliàs fortè non facturus; Et consequenter, posita validitate, ac perfectione actus ab initio, nil refert, quod causa productiua huius validitatis deindè cesset post iam perfectum, & consumatum effectum, dum post effectum consumatum dicta regula *cap. cum cessante* non intrat, istaq; est vna ex eius satis notis limitationibus.

Multò verò magis, vbi, (vt in præsenti, ac frequenter) talis donatio iuramento etiam munita sit, per quod, iuxtà
15 magis communem, ac in foro receptam opinionem, etiam pura & simplex donatio sine causa inter patrem, & filium ab initio valida, & perfecta est, vt in specie reprobando *Mendez. & Rouit. vbi supra* ex auctoritate *Guidopap. conf.*12. *& decis.*147. (qui apud modernos in ista conclusione antesignanus reputatur) plenè *Merlin. lib.*2. *controu.*34. *num.*29. *cum sequen. ad finem*, & *Theodor. alleg.*43. scribens in contrarium in eodem præciso casu, in quo scripsit *Rouit. d. conf.*15., atque iuxtà opinionẽ *Theodori* decisum fuit, & sequuntur *Fontanell. dec.*54. *Galeot. lib.*2. *controu.*21. *Capyc. Latr. consult.* 16. *Nouar. apud Ricc. post collect.* 2563. *Cutell. de donat. tom.*2. *speciali* 24. *nu.*6. *cum sequen. Andreol. controu.*232. & alij, vnde propterea, tam attentis auctoritatibus, quàm rationibus, hæc posterior opinio tenenda videtur in puncto iuris, vbi facti circumstantiæ contrarium non suadeant.

Aduertebam tamen, (etiam in sensu veritatis), præmissa omnia procedere præsumptiuè, ac in dubio, quoties quæ-
16 stio consistat in nudo puncto iuris, seù iuris præsumptione, secùs autem vbi cõtrariæ voluntatis probationes, vel adminicula concurrant, cum etiam in contractibus, quamuis correspectiuis, intret dicta consideratio verisimiliter deficientis voluntatis vnius, vel vtriusque, iuxtà ea quæ habentur infrà *in d. Pistorien. disc.* 17. ac habemus ex recepta theorica *Bartoli in l. qui Romæ* §. *duo fratres num.*24.
17 *ff. de verbor. oblig.* cum concordantibus *decis.*186. *par.*3. *rec.* & pluries *sub tit. de renunciat.* super cessatione, vel resolutione renunciationis, cessata causa, seù fine renunciandi.

Et magis proximè habemus in dote, quam pater filiæ constituit ex eadem iuris necessitate, vel causa, ob quam huiusmodi donationẽ filio facit, quod, soluto matrimonio, actus resoluitur, atq; dos,
18 vbi non obstet consuetudo, quæ vulgò dicitur *Martini*, ad patrem reuertitur, vt pluries in sua materia *sub tit. de dote*; Et quamuis in specie *Guidopap. vbi supra*, eiusque sequaces hanc paritatem negent, rationis diuersitatem assignantes; Attamen certum videtur hoc argumentum influere ad probandum dictum assumptum, quod ista sit quæstio voluntatis, in dubio quidem decidenda pro non resolutione, seù pro transmissione iuxtà dictam magis communem opinionem, secùs autem vbi accedant probationes, vel argumenta diuersæ voluntatis, cui perpetuò lex edit, vbi in volente non obstet defectus potestatis; Quemadmodũ enim
19 donator de pacto resolutiuo, in casu soluti matrimonij, sibi expresè cõsuluisset, aut aliàs eius voluntatem limitatam ad

dura-

durationem cauſæ faciendi declaraſſet, dubitandum non veniret, illam attendi debere; Ità nil impedit eamdem voluntatem per adminicula, & coniecturas ſuffocantes contrariam præſumptionem iuris probari poſſe, ac attendi debere.

Applicando igitur ad rem; Plura argumenta, ſeù adminicula conſiderabam, ex quibus de huiuſmodi voluntate conſtare videbatur, illa non ſingulariter, ſed
20 vnitim ponderando cum conſueta regula, in adminiculatiuis, ſeù quæſtionibus voluntatis perpetuò attendenda, *vt ſingula, quæ non proſunt, vnita iuuent*, de qua præſertim ſatis *ſub tit. de fideicommiſſis*, & alibi ſatis frequenter.

Atque in idem, pro norma, ſeu lumine, attendi quoque debere dicebam alteram regulam in omni materia frequenter inſinuatam, ac verè principaliter à iudicantibus præ oculis habendam, in omni-
21 bus ambiguæ voluntatis quæſtionibus, tam inter viuos, quàm per vltimam voluntatem quod non cortex, & figura verborum, ſed ſubſtantia veriſimilis voluntatis attendi debet; Vt de actibus per vltimam voluntatem, cæteris relatis *Mantic. de coniect. lib. 3. tit. 3. nu. 9. cum alijs apud Otthob. dec. 254. in fine*, & pluries *ſub tit. de fideicommiſſis*; Et de actibus inter viuos *idem Mantic. de tacit. lib. 2. tit. 7. num. 1. & ſequen. Cyriac. controu. 478. nu. 18. & ſequen. Rota apud Merlin. dec. 692. num. 46. apud Buratt. dec. 113. num. 7.* & frequenter, vt præſertim *ſub tit. de credito*, & ſub altero *de alienat. & contract.*, ac in omnibus alijs ferè materijs.

Plura igitur in hac facti ſpecie ponderabam; Primò ſcilicèt quod in huiuſ-
22 modi conuentione nullum vnquam cõtinetur verbum, quod donationem ex tunc validam, ac perfectam importaret vt cõtinebatur in caſibus, de quibus agit *Guidopap.* huius concluſionis anteſignanus, vbi de donatione expreſſa; Idemq; de omnibus alijs caſibus, de quibus agũt ſuperius allegati, præſertim *Galeot. lib. 2. controu. 21. Merlin. d. controu. 34. lib. 2. Theodor. alleg. 43. & Rouit.* ſcribens in oppoſitum in eo caſu *d. conſ. 15. lib. 2.*, cum in hac facti ſpecie actum eſſet de relinquendo in morte; Vnde propterea dicebam longè diuerſum eſſe caſum, quem verè, & propriè dictæ auctoritates non percutiunt, ſed potius intrarent ea quæ habentur *diſcurſ. ſequen.*, ac *diſc. 85. ſub tit. de feudis*, & *diſcurſ. 129. ſub tit. de dote*; Si enim in partium intentione fuiſſet procedere per viam donationis ex tunc perfectæ, ac tranſmiſſibilis, facillimum erat id exprimere, ac veriſimiliter feciſſent.

Secundò etiam fortiter, ob claram diſcretiuam, per quam dicebam huiuſmo-
23 di voluntatem remanere indubitatam, quod ſcilicèt in eadem ſcriptura idem Camillus pater donauit Cæciliæ nurui ſcuta mille, atque non ſolùm donationis titulũ expreſſit, ſed etiam adhibuit clauſulas, & cautelas, quæ ex illius Ciuitatis moribus, ac Statutis in donationibus adhiberi ſolent; Necnon ad eamdem poſt mortem mulieris donatariæ expreſsè vocauit filios ex eo matrimonio procreandos; Si enim in donatione adeò exiguæ ſummę comparatiuè ad iſtam, tot ſolemnitates, & cautelæ adhibitæ ſunt, vtique prorſus improbabile eſt, quod in iſta longè maioris importantiæ, negligi debuerint, atque procedi per viam ſimplicis promiſſionis de relinquendo.

Tertiò ob neglectã mentionem filiorum; Licèt enim iuxtà magis communem, ac tenendam opinionem *diſcur. 1. & 2.* inſinuatam, vocatio filiorum in
24 huiuſmodi donationibus (quicquid aliqui minus verè teneant,) non ſit neceſſaria vel connaturalis, attamen vbi præſertim agitur de diſpoſitionibus adeò magnæ importantiæ, conſueta eſſe ſolet, Ideoque omiſſio aliquod præbet dictæ diuerſæ voluntatis argumentum.

Quartò neglecta mentio hæredum, ob quam *Rouit. dicto conſ. 15. in principio*
25 probare conatur donationis reſolutionem reſultare; Quamuis enim iſtud aſſumptum periculoſum ſit, iureque merito reprobetur per alios ſuprà allegatos, præſertim *per Theodor. dicta alleg. 43. & Merlin. dicta controu. 34.*, quoniam in contractibus, data validitate, ac perfectione actus, ſtipulatio pro hæredibus ſubintelligitur, quamuis non exprimatur, Attamen quia de communi ſtylo, ſeù Notariorum formulario, hæredum mentio, ac ſtipulatio paſſim adijci ſolet, negari non poteſt, quin exindè, omittendo id, quod eſt conſuetum, ac veriſimile, magnum reſultet alicuius diuerſæ voluntatis argumentum.

Et

Et quintò demum, quod pro tempore superuiuētiæ ipsius Camilli promissoris, pater seù coniuncti sponsæ de nulla promissione, vel altera prouisione solliciti fuerunt, signum clarum, quod solùm co-
26 gitarunt ad firmandum sponsi statum post mortem patris, vt ità conguè prouisus remaneret, stante considerabili numero aliorum quatuor fratrum, ideoque principaliter habita fuit in Partium intentione ipsius donatarij superuiuentia in statu matrimoniali, iuxtà ea, quæ in proposito superuiuentiæ effectiuæ ponderatæ in donatione pro augmento dotis, habentur *in Romana augmenti sub tit. de dote disc.* 27.

Quando ex hoc matrimonio nulli fuissent superstites filij, omneque cessaret vxoris interesse quamuis secundarium, quia nempè dos integrè sibi restituta esset, atque non suppeteret alterum interesse speratæ successionis filiorum (dum
27 illud alimentorum sine dubio cessat per matrimonij dissolutionem,) adeout de hoc ageretur ad solum effectum trāsmissionis huiusmodi bonorum ad extraneos hæredes, vel creditores viri, qui patrem viuentem, vel eius filios spoliare vellent; Tunc (*in sensu etiam veritatis,*) credebam ex dictis argumentis, ac nimium verisimili donatoris, seù promittentis voluntate, dictæ resolutioni omnino locum fore, cum principaliter correspectiuitas ponderetur in ordine ad interesse mulieris, ac filiorum potius, quàm ipsius sponsi donatarij, ideoque dicto interesse cessato, nimis asperum esset, satisque indiscretus, ac irrationabilis leguleicus rigor, ex verborum, seù clausularum formulis desumi solitus, vt pater qui non nisi causatiuè permisit ad præcisum effectum prouidendi filium, eiusque futuram sobolem, cum dicto præsuppositio, quod frequentior, ac regulatus naturæ ordo inducit, ità viuens, per extraneos spoliatus remanere debeat bonis suis, siue spoliare cogatur alios proprios filios, contra omnem penitus verisimilitudinem; Istoque casu omninò recipiendam esse dicebam opinionem *Rouiti dicto cons.* 15., potissimè in isto casu, in quo non aderat explicitus perfectę, ac irreuocabilis donationis titulus, qualis in dicto casu concurrebat, ac propterea de plano intrare deberent omnia, quæ tam pro resolutione, quàm pro caducatione superius ponderata sunt.

Quia verò ex matrimonio superstites fuerunt filij, quibus vxor, ac respectiuè mater quoque assistebat, id mihi ad ve-
28 ritatem reflectenti, magnam inferebat difficultatem, vndè propterea probabilis visa est resolutio, ex insinuata ratione, quod scilicèt sponsa, eiusque parentes, vel coniuncti, de huiusmodi donationibus solliciti esse solent, vt ità prouideantur, nedum ipse sponsus pro pinguiori supportatione onerum matrimonialium, sed etiam filij pro iure probabiliter speratæ successionis; Et consequenter, quamuis matrimonium dissolutum sit, adhuc tamen durabant reliquiæ, seù durabat effectus in mēte habitus, neque intrabat dicta ratio inconueniētis, quæ in casu transmissionis ad extraneos sine dubio intrare videretur; Istudque videtur probabile motiuum, ob quod dicta resolutio, mihi quamuis in contrarium scribenti placuit, non autem illud, cui, vt relatum fuit iuxtà frequentiorem leguleicam insipiduram, maior pars Assessorum innixa fuit, clausulæ scilicèt *ex nunc pro tunc*, præsertim ponderatæ *apud Galeot. dicta controu.* 21.

Durum tamen visum fuit, in quodam naturali, ac æquitatiuo discursu magis, quàm in stricto rigore legali, vltrà di-
29 ctam donationem iure hæreditario patris filijs superstitibus delatam, decernere etiam legitimam ex propria persona in bonis aui, quamuis super puncto non scripserim ex ijs ponderationibus, quæ desuper habentur in sua materia *sub tit. de legitima & detractionibus*, ac etiam *sub tit. de dote* & alibi.

ROMANA
DONATIONIS
DE ANDOSILLIS
PRO
ANGELO ANDOSILLA
CVM
CREDITORIBVS RAPHAELIS NEPOTIS.

Casus decisus per Rotam, vt infra.

De eadem materia, an donatio contemplatione matrimonij resoluatur per mortem donatarij viuente donatore, vbi concepta sit per viã promissionis de relinquendo post mortem; Et generaliter, an donatio correspectiua ad aliquod implementum donatarij, resoluatur ex causa non implementi, vel cessantis correspectiuitatis, tam respectu donatarij contrauenientis, quàm aliorum successiuè vocatorum.

SVMMARIVM.

1 *Acti series.*
2 *Resolutiones causæ, et de alijs huius causæ punctis, & resolutionibus.*
3 *An donator addat vincula, & onera ob additamentum bonorum remissiuè.*
4 *In contractibus nominatis, non implemẽtum causat actionem ad interesse, non autem resolutionem, vel pœnitentiam.*
5 *Contrauentio primi donatarij non præiudicat filijs, & descendentibus vocatis.*
6 *Declaratur conclusio, de qua num. 4., an procedat in donatione.*
7 *De eodem, & quando dicatur contrauenire voluntati donatoris, vt sequatur resolutio.*
8 *Et de alia generali declaratione dictæ conclusionis, de qua num. 4.*
9 *Quare aliqui articuli examinati non fuerint, & de stylo Curiæ insistendi præcisè in necessarijs.*
10 *Declaratur conclusio, de qua numer. 5. & quando primus præiudicet alijs.*
11 *In donatione contemplatione matrimonij, non intrat reuocatio ex causa ingratitudinis.*
12 *Idem in donatione facta promouendo ad sacros ordines.*
13 *Et generaliter quando contrauentio grauati præiudicet eius descendentibus substitutis.*
14 *An donatio contemplatione matrimonij resoluatur per matrimonij dissolutionem.*
15 *Non intrat quæstio, vbi alia accedat donatio post matrimonium ex alio motiuo.*
16 *Quod resoluatur, vbi contentio est cum extraneis.*
17 *Secùs autem cum filijs vocatis, et de ratione.*
18 *Vbi non agitur de donatione bonorum, sed de promissione relinquendi post mortem, si ille, cui facta est promissio præ moriatur, non potest intrare Bulla Baronum, et de ratione.*

DISC. IX.

1 DOnatio, ac respectiuè promissio, quas, (cum consuetis erroribus Sapientum,) Insignis I.C. Angelus Andosilla in modo scribendi Magister meus, fecit Raphaeli ex fratre Nepoti, ob ingens æs alienum, ac dissipationes post dicti Raphaelis mortem detectas, (iuxtà pariter consuetum litteratorum, ac prudentum virorum fatum, huiusmodi successores habendi,) plures excitarunt controuersias cum creditoribus, de quibus habetur, in præsenti, quàm *sub tit. de feudis ad materiam* Bullæ Baronũ *disc.* 85., ac etiã sub *tit. de fideicom. disc.* 39.; Contẽplatione siquidem secundi matrimonij per dictũ Raphaelem contrahendi, in eadem apoca dotali, Angelus promisit sponsos, ac filios, cum reliqua familia, viuens, pro-

priæ domi retinere &, alere, atq; in morte illi relinquere tot bona, quæ constituerent annuum redditum scutorum bis mille, cum substitutionibus, ac oneribus sibi benè visis; Deindè verò per instrumentum, eidem Raphaeli, ac Angelo iuniori, & Portiæ ex dicto matrimonio susceptis, alijsque filijs, ac descendentibus, quamplura bona donauit, cum strictissima alienationis prohibitione, ac onere inuestiendi ex fructibus singulis annis scuta mille, vsquequò compleretur summa scutorum 25. mil.; Viceque versa Raphael, eludendo senem, eique præsupponendo habere in censibus, alijsque effectibus scuta 17500. prouenientia ex primæ, & secundæ vxoris dotibus, (cum in effectu tunc in longè maiori summa, id ab ære alieno iam absorptum esset) eadem bona pariter donauit, dictoque fideicommisso incorporauit, constituendo vnum, & idem corpus; Sequuta igitur dicti Raphaelis morte, donator superstes, vt à creditorum molestijs magis tutus redderetur, iudicium instituit coram A.C., ac fauorabilem sententiam reportauit super dictæ donationis resolutione, Introductaque per appellationem causa *in Rotam coram Cerro*, & dato dubio, an donatio esset resoluta, vel quatenùs non, quale ius creditoribus
2 competeret, *sub dichus 3 Iunij 1658. & 24. Ianuarij 1659*, in vtraque parte dubium negatiuè resolutum fuit, donationem scilicèt resolutam non esse, et creditoribus nullum ius competere ob resolutum ius debitoris, stante fideicommisso ad fauorem filiorum, quarum decisionum prima est impressa *decis. 356. part. 12. recent. & post Colluctat. Bonden. decis. 50.*; Quamuis enim aliæ postmodum prodierint resolutiones, illæ tamen percutiunt punctum Bullæ Baronum, vt in *sua materia dicto tit. de feud. discur. 85.*; Alterque punctus actus *sub tit. de fideicommissis disc. 139.* est super eo, an idem
3 donator ob additamentum aliorum bonorum dictæ donationi factum ad fauorem dictorum filiorum tunc pupillorũ, validè noua onera nouasque substitutiones adijcere potuerit.

Quatenùs igitur pertinet ad dictam primam dubij partem super donationis resolutione; Rota in hoc, inhærendo deductis per scribentes pro creditoribus dixit, dictæ resolutioni locum non esse, ex conclusione pluries alibi insinuata, præsertim *sub tit. de locato disc. 18.* & sub altero *de emptione & venditione disc. 12.*,
4 quod scilicet reiecta opinione, de qua apud *Becc. cons. 45.* & alios, ipsa Rota & Curia sequitur opinionem, vt in contractibus nominatis, qualis est iste donationis, ob non implementum non resultet pœnitentia, vel resolutio, sed solùm intret actio ad quanti interest, ex deductis *per Adden. ad Gregor. decis. 130.* cum alijs in huius causæ decisionibus, & in supra allegatis locis *sub tit. de locato*, & sub altero *de emptione & venditione*.

Et vlterius, quod vbi etiam resolutioni locus esset, ob dicti Raphaelis non implementum, vel culpam, id procederet quoad ipsum culposum, ac habentes causam ab eo, non autem in præiudiciũ filiorum, aliorumque descendentium ex
5 propria persona vocatorum, quibus independenter venientibus à contraueniẽte, istius culpa præiudicare non debet, vt per *Castrens. cons. 385. lib. 1.* & alios apud *Gratian. discept. 247. numer. 5 & discept 332. num. 14. Rota apud Merlin. decis. 404. num. 7. cum sequen. decis. 683. numer. 9. part. 1. diuers. decis. 494. numer. 1. part. 2. recent., cum alijs de quibus in ipsis decisionibus*.

Scribens ego pro Angelo resolutionem petente, quatenùs pertinet ad primum fundamentum, etiam cum sensu veritatis, Dicebam illud minus probabile videri, dictamque conclusionem impedientem resolutionem ob non implementum, ac tribuentem solam actionem ad damna, & interesse, quamuis in suo casu veram, non benè ad rem applicari dupliciter.

Primò nempè, quoniam quicquid sit in alijs contractibus emptionis, & venditionis, locationis, & conductionis cum
6 similibus, attamen in donationibus factis sub alicuius implementi onere, id speciale videtur, vt reiecta generali distinctione, quæ in vltimis voluntatibus, alijsque actibus vera est, inter conditionem, & modum, & an implementum adiectũ sit à parte anteà, vel à parte posteà, etquç in donatione etiam admittenda est, vbi implementum non sit erga donatorem, ex deductis *sub tit. de fideicommissis disc. 154.*; Vbi tamen ipsum donatorem

per-

percutit, semper intrat resolutio, adeòut speciem ingratitudinis redolere videatur, tanquam ex verisimiliter deficiente animo donatoris *ad text. in l. 1. & 2. Cod. de donat., quæ sub mod., & l. finali Cod. de revoc. donat. vbique scribentes*, ac firmatur per *Retam in Mediolanen. donationis 10. Iunij 1645. 16. Martij, & 17. Decembris 1646. coram Ghislerio*, quæ reputãtur in materia magistrales, passim in Curia receptæ, atq; in huius etiam causæ decisionibus enunciatæ, potiusq; laudatæ.

Quamuis enim istæ decisiones agant de contrauentione, seù non implemento respiciente ipsius donatoris personam ob sibi non præstita alimenta, seù non præstitam reseruatam præstationem, qui casus videtur specialis, ac verisimiliter redolens deficientem donatoris animũ, secùs autem vbi non implementum percutiat præiudicium tertij, vel operis à donatore voliti iuxta casum, de quo *dicto discurs. 154. sub tit. de fideicommissis*, & de quo casu in specie ad aliud propositum habetur etiam actum infra; Attamen contrauentiones, de quibus in præsenti agebatur, iuxta dictam primam speciem esse videbantur, ob ipsius scilicet donatoris elusionem, supponendo quod donatarius haberet bona notabilis valoris scutorum 17500., ac etiam ob non factum dictum inuestimentum ab ipso etiam donatore pro tempore eius vitæ desideratum, & in quo etiam aderat donatoris elusio, quod scilicet donatarius patruum senem (vt in alijs) decipiendo, supponeret, inuestimentum fieri, siue notabilem summam scutorum 10. mil. & vltra in Sacro Monte Pietatis coaceruatam esse pro inuestimento, cuius occasio tuta non reperiretur, cum tamen detectus esset potius montis debitor in aliqua notabili summa.

Et secundò fortius, quod iuxtà distinctionem, de qua præsertim *dicto tit. de locato disc. 18.*, præfata conclusio, vt non implementum non causet pœnitentiam, seù resolutionem contractus, sed solùm actionem ad interesse, procedit in implemento successiuo post iam validè contractum perfectum ac effectuatum, secùs autem circa ea, quæ eiusdem contractus initium, seù perfectionem percutiunt, & circa causam finalem, sine qua aliàs ille initus non esset, adeout deficientia adimere potiùs dicatur consensum ab actu, vt concorditer admittunt etiam huius opinionis sequaces; Ac propterea, vbi etiam circa non implementũ inuestimenti ex fructibus singulis annis faciendi dicendum esset resolutioni locum non esse, sed potiùs dictam conclusionem intrare (vt ego quoque reflectendo ad veritatem probabilius credebam, quamuis more Aduocati, ad causę opportunitatem scribendo contrarium probare conarer;) Attamen eodem sensu veritatis retento, credebam resolutioni locum esse ex dicto alio defectu militante ab initio, cessantis scilicèt correspectiuitatis, seù falsi præsuppositi, quod donatarius in idem opus æquè concurreret, ac bona haberet vt supra, qui defectus si donatori innotuisset, verisimiliter eum retraxisset, vndè propterea defectus est in radice iuxtà dictam distinctionem, atque in hoc decisiones non satisfaciunt.

Quamuis enim Rota fortè crediderit, opus non esse huiusmodi inspectionem formiter assumere, vtpotè inutilem, stante resolutione alterius partis dubij, quod nullum ius donatarij creditoribus quęsitũ esset, quasi quod superfluum esset de hoc agere, dum ità obtinebatur intẽtũ excludendi creditores, ad quẽ solùm effectum de hoc agebatur, stante quod donator perseuerabat in eadem voluntate cõseruandi fideicommissum in prædictis donatarij filijs, eorumque descendentibus, vndè propterea, iuxtà satis commendabilem Curiæ stylum, visũ fortè fuit negligere superflua, seù non necessaria, Attamen aduertebam id nimium referre ob punctum Bullæ Baronum, per quam creditoribus conceditur facultas iura sua experiendi ad bona possessa per Baronem debitorẽ, fideicommissis, alijsque vinculis non obstantibus, cum, ità data resolutione, vel infectione actus ab initio ex deficiente donatoris consensu ob falsum præsuppositum, nunquam donatarius dici posset verus dominus, ac possessor, secùs verò vbi sola actio ad interesse competat, ideoque id nimium refert.

Quouerò a aliud fundamentum, quod scilicet contrauentio, vel non implementum primi donatarij præiudicare non debeat filiis, aliisque ad donatio-

nem ſucceſſiuè vocatis iure proprio, ac independenter venientibus vt ſupra; Dicebam id rectè procedere, vbi donatione iam perfecta, & effectuata, defectus proueniat ex defectu perſonali, ac ſucceſſiuo, tunc etenim quia per donationem iam perfectam, ius quæſitum eſt filijs, alijſque ſucceſſiuè vocatis, hinc proindè quemadmodum alienationes, vel retroceſſiones factæ per primũ donatarium eis præiudicare non poſſunt, neque eorũ ius tollere, vt pluries in præcedentibus, ac etiam *ſub tit. de fideicommiſſis diſc. 134. cum pluribus ſequen.*, multòminus eorum ius tolli poteſt per huiuſmodi tacitos actus, nè aliàs tacitè, ac indirectè ſequatur, id quod directè ſequi nõ poteſt; Potiſſimè, vbi contrauentio non eſt circa perſonam donatoris, vel concedentis, quo caſu dubitari poteſt, vt culpa poſſeſſoris cauſet caducitatem etiã in præiudicium ſucceſſorum ex propria perſona venientium, iuxtà ea, quæ in terminis feudalibus, vel emphyteuticis habemus de deuolutione, ſeù caducitate reſultante à fellonia, ſeù non præſtatione ſeruitij perſonalis, vel realis.

Secùs autem, vbi defectus eſt ab initio, adimendo conſenſum ab actu, qui aliàs ſequutus non eſſet, quando detecta eſſet falſitas præſuppoſiti; Tunc enim donatio dicitur inualida, ſeù imperfecta in radice, & conſequenter dici non poteſt, quod eſſet iam quæſitum ius ſucceſſoribus, amittendum tanquam per ſpeciem pœnæ per ſucceſſiuum delictum primi donatarij grauati, qui non poteſt ſucceſſoribus præiudicare, ſed potius nõ quæſitũ ex deductis *per Molin. de primog. lib. 2. cap. 12. nu. 78. & per totum, Cyriac. controu. 249. num. 2. Rota dec. 293. num. 2. & 19. part. 6. recent.*

Vndè propterea receptum habemus huiuſmodi donationes contemplatione matrimonij ex cauſa ingratitudinis non reuocari in præiudicium vxoris, & filio-
11 rum, nedum vbi ius, vel intereſſe habeant vocationis, ſed etiam ſolùm ſecundarium, de quo pluries in præcedentibus, vt per *Cancer. par. 3. variar. cap. 2. num. 221. cum ſequent. Fontanell. de pact. clauſ. 4. gloſ. 28. num 12. & 13. Cutell. de donat. tom. 2. ſpeciali 7. num. 9. cum ſequen. & alios*; Quod etiam habemus in donationibus contemplatione matrimonij
12 ſpiritualis, quæ fiant promouendo ad ſacros ordines, vt eis pariter non cadat diſpoſitio textus *in l. finali Cod. de reuocan. donat.* ob intereſſe Epiſcopi ordinantis, vel Eccleſiæ, ſiuè ordinis clericalis, vt infrà.

Ideoque vbi, vt dictum eſt, defectus eſt in radice, quoniam tunc non eſt ob delictum vnius inferre pœnam alijs innocentibus, eoſque iure iam quæſito priuare, ſed potius impedire nè acqui-
13 rant adinſtar eorum, quæ ſuper materia *conſ. 19. Pariſ. lib. 1.* habentur pluries *ſub tit. de fideicommiſſis*, præſertim *in Bonon. de Luparis diſcur. 7.* ſuper contrauentione primi vel vlterioris vocati circa aſſumptionem, ac retentionem cognominis, & inſignium teſtatoris, quod poſt iam effectuatam ſucceſſionem ſubſequens contrauentio vnius non de facili tollit ius ſucceſſorum, ſecùs autem vbi contrauentio eſt ab ipſo initio, adeout non ſequatur acquiſitio, cum tunc defectus primi influere videatur in vniuerſam poſteritatem adinſtar peccati Adã.

Deducebatur etiam ex parte donatoris, eiuſdem donationis reſolutio ob diſ-
14 ſolutum matrimonium, ipſo ſuperſtite, ac ſucceſſiuè ità ceſſaram donandi cauſam iuxtà *conſil. 15. & 16. Rouit. lib. 2.* cum alijs de quibus *diſc. præced.*; Econuerſo autem deducebantur, ea quæ contra dictam opinionem habentur apud *Theodor. alleg. 43. Merlin. lib. 2. controu. 34. num. 29. & ſeqq. ad fin.*, ac alios *de quibus eod. diſc. præced.*; Licèt de his in deciſionibus non agatur, cum de eis potius actum ſit in primis diſputationibus coram A.C., ac aliqualiter in vltimis occaſione agendi de puncto Bullæ Baronũ, de quo *dicto diſcurſ. 85. ſub tit. de feud.*

Super hoc autem puncto Ego dicebam, quod Aut agebatur de poſteriori donatione bonorum facta per inſtrumẽtum ad plures annos poſt contractum
15 matrimonium, ex quo dicti filij in eadem donatione nominati iam procreati fuerant, & extranea remanebat quæſtio, cum hæc non eſſet donatio mere cauſatiua, matrimonij contemplatione facta, ità vt di i valeat matrimonium fuiſſe illius cauſam finalem iuxtà caſum, de quo *diſc. præced.*, quamuis in ea incluſa eſſet promiſſio, quæ vt ſupradicti matrimonij intuitu facta erat.

Aut

Aut verò agebatur de resolutione dictæ promissionis relinquendi post mortem bona in redditu scutorum bis mille, quæ intuitu matrimonij facta erat; Et tunc vbi ageretur de transmissione ad commodum hæredum extraneorum, vel creditorum donatarij præmorientis, omninò verius credebam resolutioni locum factum esse, ex eisdem fundamentis, de
16 quibus *d. disc. præced.*, ac etiam in dicto alio *disc.* 85. *sub tit. de feud.*, edito in ista causa; Verùm quia filii erant ad hanc promissionem vocati directè pro iure primario, hinc proindè dicebam, resolutionem non intrare per quandam speciem vulgaris anomalæ deriuarę à theo-
17 rica *Bart. in l. quamdiù ff. de acquiren. hæred. num.* 10., de qua pluries sub *tit. de fideicomm.* præsertim *disc.* 107. *& seqq.*, per quam corrupto primo gradu, secundus effectus esset primus, in quo tamquã extremo habili dicta legandi, seù relinquendi promissio exerceri posset; Numquam verò quod bona in hac promissione contenta dici potuerint fuisse possessa per dictum Raphaelẽ, adeò vt intrare posset dicta Bulla Baronum, cum ista disponat de bonis à Barone debitore
18 possessis, quod in præsenti verificabile non est, dum dictus Raphael, numquam in vim dictæ promissionis habuit dominium, vel possessionem, vsquequò post iam cessatam Baroniam supervenit donatio, quod nihil refert, sed solùm habuit quandam nudam spem ob eius collocationem in primo vocationis grudu, ità corrupto seù caducato, vndè propterea vt suprà, secundus gradus vocatorum effectus est primus; Atque ità non intrat ratio dictæ Bullæ pluries in dicta sua materia considerata præsertim *disc.* 89. *de feud.*, quod scilicèt illa tollat obstaculum, per quod illud verùm dominium, quod interim habet possessor restitutione grauatus, remaneat liberum, dictumque restituẽdi onus tantum sublatum censeatur, cum ità in ipso debitore nunquam resederint, nec dominium, nec possessio, sed nuda spes euentualis, quæ poterat non verificari, vt casus præbuit.

RECANATEN.

INTER

PARTES, VT INFRA.

Responsum pro veritate.

In donatioue contemplatione certi, & determinati matrimonij, an succedant solùm filij ex illo matrimonio suscepti, vel etiam alij ex alijs matrimonijs, Et quid vbi agatur de donatione facta sponsæ, non autem sponso.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *De ratione dubitandi ob quam in donatione contemplatione matrimonij succedant solum filij ex illo procreati, & non alij.*

3 *Vbi donatio quæritur soli sponso, omnes filij succedunt, etiam aliorum matrimoniorum.*

4 *Secùs vbi filii sunt vocati.*

5 *Valent pacta, vt conditio filiorum secundi matrimonii sit melior, et quando secùs.*

6 *In donatione facta mulieri per virum, vel eius coniunctos, debent solum succedere filii illius matrimonii.*

7 *Quando matrimonium sit causa finalis, vel impulsiua donationis.*

8 *De differentia inter donationem, quæ fiat sponso, vel sponsæ.*

9 *De augmento dotis quomodo reguletur.*

10 *Quid vbi in donatione, vel augmento dotis, adest stipulatio pro filiis.*

11 *De verbo* hæredibus, *adiecto verbo* filijs, *an sit ampliatiuè, vel qualificatiuè.*

12 *Ius quæsitum mulieri non potest ex interuallo tolli, vel minui per conuentionem inter donatorem, & virum.*

DISC. X.

Catharina matertera magna Hieronymæ, contemplatione matrimonij per ipſam contrahendi cum Ludouico, vt illud ſequeretur, ac etiam ſub narratiua amoris, quo dictam proneptẽ proſequebatur, in eadem apoca dotali, illi donauit omnia eius bona, ſibi reſeruatis vſufructu, & aliqua ſumma in inſtrumento declaranda ad effectum teſtãdi; Ad aliquos autem menſes poſt iam ſequutum matrimonium, vt circa dictã ſummam reſeruatam omnis controuerſia tolleretur, eadem Catharina in inſtrumento inito cum Ludouico viro, abſente Hieronyma, declarauit, dictam donationem, ſeù dotis augmentum eſſe in ſcutis mille, ipſo Ludouico acceptante tam pro ſe, quàm pro Hieronyma vxore, ac filijs, & hæredibus; Cum autem ſoluto matrimonio per mortem viri, ſuperſtitibus pluribus filijs, Hieronyma aliud contraxiſſet matrimonium, ex quo pariter filios ſuſcepit, (ipſa forſan adhuc viuente) pro veritate conſultus fui, (incertum eſt ex cuius parte), an in dictis ſcutis mille ex præfata donatione obuenientibus, ſucceſſio præcipua eſſe deberet filiorum primi matrimonij, vel potiùs ipſa moriente ab inteſtato, omnium filiorum vtriuſque, æqualis eſſet ſucceſſio, eo modo, quo in reliquis bonis; Siue ipſa volente teſtari, an intraret facultas aliquos filios deſuper gratificãdi, prout in reliquo aſſe detracta legitima.

Reſpondi planum videri, vt omnium filiorum vtriuſque matrimonij æqualis eſſe deberet ſucceſſio, ſiue donatariæ facultas competeret diſponendi eo modo, quo de reliquis bonis; Quæſtio ſiquidem deſuper pluries diſputari ſolita in huiuſmodi donationibus contemplatione, certi ac determinati matrimonij, an ſucceſſio debeat eſſe præcipua filiorum ex illo
2 ſuſceptorum, vel omnium, percutit potius donationem, quæ per patrem, vel alium coniunctum fiat viro, ſeù ſponſo, quo caſu dubitandi rationem præbet quæſtio, de qua ſupra *diſc. 1. & ſequen.*, an filij cenſeantur vocati vti filij, necnè; Ac etiam ratio, quæ in huiuſmodi donationibus viget, prohibens retrodonationes, ſeù diminutiones, quod ſcilicèt illæ dicuntur pars contractus matrimonialis, ac ſequutæ potius ex correſpectiua conuentione cum ſponſa, vel eius parentibus, ſeù dotantibus pro iure, ac intereſſe ipſius ſponſæ, ac filiorum procreandorum, quàm ex mera beneuolentia erga ſponſum donatarium.

Et nihilominus etiam iſto caſu, deciſio pendet à dicta quæſtione vocationis filiorum ex eo matrimonio procreandorum, necnè; Si enim dicta vocatio non adeſt, vt in dubio eſt regula, adeout bonorum donatorum dominium ſoli ſponſo acquiratur, filij verò, ac mulier non
3 niſi intereſſe ſecundarium habeant alimentorum, vel ſperatę ſucceſſionis, quam tamen non ex propria perſona, ſed cum hæreditaria qualitate obtinere debeant, tunc verius eſt, omnium filiorum æqualem eſſe ſucceſſionem, nulla data matrimoniorum diſtinctione; Quinimò in eiuſdem donatarij facultate repoſitum eſt, quoties abſit fraus, vel colluſio, in vita ex cauſa oneroſa de bonis diſponere in omnimodum præiudicium, vel etiã in morte, ſiue in vita per actus gratuitos habet eamdem libertatem, quam, ſalua legitima filiorum, de reliquis eius bonis liberis habet diſponendi in extraneos, vt cæteris relatis plenè firmatur *apud Otthob. deciſ. 99. & 133.*, quarum prima eſt repetita poſt *Merlin. de legitima deciſ. 172.*, in quibus reſpondetur omnibus contrarijs.

E' conuersò autem, vbi concurreret filiorũ vocatio, tunc ſecùs dicendũ eſſet, vt non niſi filijs illius matrimonij donatio competat, nõ quidẽ iure ſucceſſorio,
4 ſed potius independẽter à patre ex propria perſona iure dictæ donationis, vt cæteris relatis plenè firmatur *in Meleuitana donationis coram Cerro deciſ. 230. & 428. p. 12. rec.* in quibus habetur concordãtes, cũ reſpõſionibus ad omnia obiecta; Non dubitatur enim vt id, quod intuitu illius matrimonij etiã ab vno ex coniugibus citrà fraudẽ textus *in l. hac edictali*
5 *C. de ſecundis nuptijs*, fortiùs verò à tertiò datus eſt, ſub lege, vt præcipuum eſſe debeat filiorum illius matrimonij iſtis debitum ſit, atque conuentio valeat, cũ ſola dubitandi ratio cadat, quando dicta fraus intraret, vt occaſione ſecundarum

nuptia-

nuptiarum, quæ in Ciuitate, vel Regno Neapolis contrahantur more Magnatũ, vnde resultet præiudicium filiorum superstitum ex primis nuptijs, contractis more nobilium, siuè iuxtà consuetudines Capuanæ, & Nidi, habetur *sub tit. de dote disc.* 103.

Verùm in hac facti specie dixi, dictam quæstionem etiam cessare, dum non agebatur de donatione facta sponsæ à viro eiusque coniunctis, quo casu verius pro filijs primi matrimonij priuatiuè ad alios respondendum esset, etiam cessante conuentione, vbi tamen ageretur de gratuita, & lucratiua dispositione, secùs autem, si de onerosa, & correspectiua, ob quam ipsius mulieris donatariæ, verum, ac proprium patrimonium dicendum esset, putà, in compensationem ætatis, vel nobilitatis, siue alterius inæqualitatis, iuxtà ea, quæ generaliter habemus ad materiam textus *in l. fœminæ C. de secundis nuptijs*, vt in sua materia *sub tit. de successionibus*.

Sed agebatur de donatione facta per coniunctam sponsæ, non ex solo motiuo matrimonij, sed etiam ex altero amoris, ac beneuolentiæ, vnde propterea matrimonium dici non potest causa finalis, ac præcisa, sed potius impulsiua, seù occasionalis iuxtà distinctionem, de qua *in Tyburtina donationis sub d. tit. de dote disc.* 17.

Ac etiam, quia vt aduertitur *supra disc.* 7., in ista donatione, quæ fiat sponsæ per eius coniunctos, non intrat illa ratio correspectiuitatis, quæ intrat in casu conuerso donationis quæ fiat sponso, quamuis iste de donatione facta spõsæ sollicitus quoque fuisset, eaque forsan impulsum matrimonio contrahendo tribuisset, cum in tali donatione dari non possit maius viri studium, seù maior correspectiuitas, quam detur in dote, & tamen ista nõ est præcipua filiorum ipsius matrimonij, sed cessante conuentione, vel statuto, omnes filij indifferenter veniunt iure successorio, & cum qualitate hæreditaria, eo modo, quo in reliquis bonis; Vnde propterea dicebam intrare clarum dilemma, Aut scilicèt summa in ista donatione contenta, data erat in dotem pro illius augmento, vt in notulis transmissis (licèt suboscurè vt penè semper) supponebatur, et tunc non intra-

9 bant termini donationis contemplatione matrimonij, sed potius termini dotis, quoniam dotis augmentum, quod in ipso actu contrahendi matrimonium constituitur, ità nuncupari solet ad effectum distinguendi vnam bonorum speciem ab altera, reuerà tamen totum confunditur tanquam in vnico actu, atque est vnica dos, vt distinguendo, aduertitur in sua materia *d. tit. de dote disc.* 165., vbi de augmento agitur; Aut verò in dotem data non erat, sed remanebat in terminis bonorum extradotalium penes mulierẽ, & multòminus primus vir, seù filij primi matrimonij aliquid peculiare prærendere poterant, ex ijs, quæ in specie habentur supra *d. disc.* 7.

Supponebatur in notula transmissa, dubitandi rationem cõstitui in eo, quod in instrumento super dicta donatione inita adesset stipulatio expressa pro ipso primo viro, ac filijs, vnde propterea vi-
10 debatur dici posse, quod potius intrarent firmata *in d. Meleuitana coram Cerro decis.* 230. & 428. *par.* 12. *rec.* fauore filiorum primi matrimonij; Verùm non videbatur difficultas considerabilis; Tum quia stipulatio non erat pro filijs illius matrimonij, sed pro filijs in genere, (Quę tamen consideratio sola, & de per se insufficiens esset, cum prorsus improbabile sit virum sollicitum esse voluisse stipulãdi pro omninò exosis, ac ab ipso verisimiliter nõ cogitatis vxoris filijs aliarum nuptiarum præsupponentium tristem euentum suæ præmorientiæ); Tum clarius, quia adiectum quoque fuit verbum,
11 *hæredibus*, iunctum cum copula, quod vbi capiendum non esset ampliatiuè iuxtà veriorem opinionem, in rebus indifferentibus, potissimum accedente copula, sed qualificatiuè tantùm, iuxtà alteram strictiorem, ex ijs, quæ super ista quæstione ad nimiam satietatem deducta habentur *in Sarzinaten. feudi coram Dunozetto* inter suas *decis.* 748. & 760. & *in eadem coram Otthobono decis.* 265., adhuc tamen id excludebat præcipuam vocationem iure proprio, ac exigebat successoriam, seù hæreditariam qualitatem, ex qua de consequenti coæquale ius omnium filiorum, seù disponendi facultas *in ipsa* donataria resultabat.

Ac etiam clarius, quoniam ius ex huiusmodi donatione iam perfectè quæsi-

tum

tum fuerat mulieri donatariæ in ipsa apoca dotali, ex ijs, quæ pluries habentur infrà, ac etiam *sub tit. de fideicommissis disc.* 134. & 137. *cum plur. sequen.*, ideoque nõ poterant gesta inter virum, & donatricem, etiamsi essent expressa, tollere ius illi quæsitum, dictamque præiudicialem restrictionem inducere, ex ijs, quæ habentur plenè deducta *in Romana residui dotis sub tit. de dote disc.* 24.; Potissimè verò, quia etiam in illis stipulationibus pro filijs, quæ in ipsomet instãti fiant ab eodem donatario, verius est, ipsorum filiorum vocationem non resultare, nisi hæc à donatore directè proueniat iuxtà distinctionem, de qua supra *in Vrbinaten. disc.* 2., multòmagis in præsenti; Ideoque ex pluribus respondi, quod versari videremur in casu plano, & qui pro meo iudicio haberet dubitabili.

VRBEVETANA DONATIONIS PRO DOMO MVLIERVM POENITENTIVM CVM N. VENANTIO.

Responsum pro veritate.

De donatione facta contemplatione matrimonij spiritualis, promouendo scilicèt ad sacros ordines ad titulum patrimonij, an resoluatur, si promoto obueniant beneficia ecclesiastica, vel alia bona, cum quibus congruè prouisus remaneat, vbi cesset causa donandi; Et quid vbi id expressè in conuentionem deductum est, an donatarius possit non acceptare beneficium, siue aliam obuentionem; Et quatenus acceptet, quænam onera deducenda sint, et de quo redditu haberi debeat ratio, vt prouisus dicatur.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Donatio ad suscipiendos ordines resoluitur si habet conditionem resolutiuam quando promotus aliundè prouideatur.*
3 *De obligatione, vel alienatione bonorum ad quorum titulum quis est ordinatus.*
4 *Istæ donationes non possunt retrodonari neque reuocari ex causa ingratitudinis.*
5 *An resoluatur ipso iure per mortem promoti, vel per prouisionem aliundè, si non adest pactum resolutiuum.*
6 *An iste donatarius teneatur acceptare sibi obuentam, vel oblatam prouisionem.*
7 *De stylo Curiæ non euagandi in superfluis.*
8 *Quæ onera deduci debeant à beneficio ad cuius titulum quis est ordinatus, ad effectum videndi, an sufficit ad sustentationem, vt ità cesset donatio.*

DISC. XI.

1 DOnauit Hippolytus Venatio annuum redditũ scutorum 30., ad effectum vt ità ad sacros ordines ad titulum patrimonij promoueri posset, sub lege tamen, & conditione resolutiua, quoties promouendus de sufficienti beneficio ecclesiastico, seù alio redditu prouideretur, vndè commodè viuere posset. Triennio verò postmodum, idem donator, donatario acceptanti resignauit cappellaniã à se possessam redditus scutorum 32., vnde propterea dicta præstatio cessauit donec ipse donator vixit. Sequuta verò eius morte, donatarius cappellaniam permutauit cum Canonicatu mino-

minoris redditus, atque sub prætextu quod cum tali beneficio viuere non posset, molestare cœpit locum mulierum pœnitentium prædicti donatoris hæredē, eius intentionem fundando, quod licèt dicta cappellania haberet redditum scutorum 32., attamen medietas, & vltrà absorpta remanebat ab onere missarum, quibus grauata erat; Quarè desuper ex parte dicti loci pro veritate consultus,

Respondi, improbabilem, parùmque fundatam esse actoris prætensionem, quoniam eo ipso quod promotus ad titulum patrimonij obtinet beneficium æquialentis redditus, cessat præstatio assignata sub tali lege, vel pacto resolutiuo, vt tanquam certum præsupponitur in celebri *quæst. 62. Bartholomæi Brixien.*, et cæteris relatis habetur apud *Garziã de beneficijs par. 2. cap. 5. num. 169. Barbos. de Episcopo alleg. 20. num. 31.*; Et conferunt in idem ea, quæ habentur *in Baren. obligationis sub titulo de credito*, circa facultatem alienandi, vel obligandi patrimonium ad cuius titulum sequuta est promotio ad sacros ordines, quoties de beneficio sufficienti prouisus est.

Atque vbi disputant DD., an huiusmodi donationes retrocedi, seù retrodonari possint, siue reuocari ex causa ingratitudinis, aut ob cessantem causam, ob quam factæ sunt, eatenùs negatiuam substinent, quatenùs vrgeat ratio interesse secundarij Ecclesiæ, ac decoris ordinis clericalis, vel Episcopi ordinantis, ob quod interesse, retrodonatio, vel diminutio prohibita est, potissimè vbi aliqua collusiua conuentio desuper præcesserit, ex eisdem rationibus, de quibus idem habetur supra *disc. 2. & sequen.*, in donatione facta sponso contemplatione certi, ac determinati matrimonij, vt in his terminis aduertunt *Gratian. discept. 297. num. 15. & seqq.*, *Riccius decis. 19. par. 1.*, & alij, de quibus *Rota in S. Seuerini census 23. Ianuarij 1662. & 27. Iunij 1664. coram Verospio*, vbi agitur de hoc puncto retrodonationis; Siue an promoto donatario donatori præmoriente, adeout cesset causa donandi, resoluatur donatio ipso iure, quamuis nullum pactum, vel conditio resolutiua accederet, adeout bona donata censenda essent de patrimonio potius donatoris, quàm donatarij, eiusdemq; donatoris creditoribus affecta, Atq; deciditur negatiuè ob non adhibitum pactū, vel conditionem resolutiuam, ac etiã ob verba, & clausulas, ex quibus donatio perfectè, & irreuocabiliter donatario acquisita erat, ideoq; magis ex facto, quàm ex iure, præsupponendo tanquam absolutum, quod si conditio resolutiua concurreret, seù aliàs de donatoris voluntate constaret, quod illa fuisset causa finalis, ac præcisa, vt tunc resolutioni locus esset, iuxtà ea, quæ in proposito huiusmodi resolutionis donationis contemplatione certi matrimonij carnalis habentur supra *disc. 8. & 9.*

Difficultas etenim in his terminis excitata *per Bartholomæum Brixiensem dicta quæst. 62.* percutit diuersam quæstionem, an scilicèt hic donatarius teneatur, necnè, acceptare beneficium, seù aliam prouisionem per donatorem oblatam, vel procuratam; Atque vbi iusta recusandi causa non accedat, absolutam supponit negatiuam, vt in effectu est, quoniã cessante iusta causa, non potest esse in eius voluntate non acceptare, seù non acquirere, atque aliàs habendus est pro acquirente, ac possessore, iuxtà ea quæ *sub tit. de dote disc. 145.* & alibi habentur circa ius detrahendi dotem ex fideicommisso, quod in subsidium competit puellæ descendenti, quoniam si ipsa negligit agnoscere hæreditatem, seù legatum, aut alia bona libera sibi obuenta, habetur pro obtinente, dictoque beneficio destituta est; Ac etiam habetur *sub tit. de credito* ad materiam textus *in l. qui autem ff. quæ in fraudem creditorum*, quod licèt debitor possit in præiudicium creditorū nolle quærere hæreditates, seù legata, & fideicommissa, attamen id procedit, ad effectum, vt ipsis creditoribus ius non cõpetat, eorū hypothecas experiri super illis bonis delatis, non tamen agnitis in præiudicium aliorum, quibus, debitore non agnoscente, deferãtur, sed quoad eũ, ad effectum vt priuetur illis beneficijs, quæ aliàs debitori pauperi, seù non idoneo conceduntur, habetur pro acquirẽte, ac possessore, cum similibus.

Quamuis autem ista essent extrà controuersiæ punctum, dum donatarius iam acceptauerat, cum subsequuto effectu,

7 cappellaniam, adeout adesse videretur aliqua euagatio, tam genio, quàm Curiæ stylo exosa, ea tamen excusabilis est, quoniam in notulis transmissis supponebatur, quod præfati donatarij Consultores totum fundamẽtum constituerent *in d. quæst. 62. Bartholomæi Brixiensis*, vnde oportuit satisfacere.

Vnicus ergo punctus examine dignus erat ille, an dicta cappellania (cuius valor attendi debebat non curato inferiori valore Canonicatus voluntariè permutati), dici posset sufficiens ad congruam substentationem, stante dicto onere, quod notabiliter valorem minuebat; In hoc autem dicti Cõsultores huiusmodi prætensionem promouentes, se fundabant in regulis, ac doctrinis Beneficialistarum super *Regula de valore*, vt iste attendendus esset detractis expensis, ac oneribus; Verùm omninò improbabilẽ, ac insipidam esse huiusmodi prætensionẽ respondi, quoniam vt aduertitur *sub tit. de beneficiis ad Regulam de valore discur. 90.*, ac etiam *sub tit. de iurepatronatus disc. 10.*, & alibi, ista consideratio deductionis onerum, ac expensarum, rectè procedit circa dictam Regulam de valore, ad substinendam gratiam, siue ad similes effectus, putà reseruationis, vel translationis pensionis, aut pro regulandis decimis Papalibus, seù contributionibus, & collectis soluendis ex fructibus beneficiorum pro rata valoris, secùs autem ad hunc effectum congruæ substentationis, quoniam sufficit, vt clericus promotus ad sacros ordines habeat honestam occasionem sibi comparandi victum cum labore, vel exercitio, clericali ordini, ac decori congruo, & proportionato, nè aliàs cogatur pro victu comparando, sordidis, ac mecanicis incumbere, seù aliàs mendicare, ideoque habenda non est ratio suorum laborum circa opus, vel ministerium ipsi beneficio annexum, quoniam si ità esset, pinguissimi Canonicatus, & Dignitates Ecclesiæ Toletanæ, ac similium Hispaniæ, siue illi Basilicarum Vrbis, non essent sufficientes, vt quis ad eorum titulum ad sacros ordines promoueri posset, dum omnia emolumenta percipiũtur ad formam distributionum quotidianarum, & per punctos ratione laboris, ac interessentiæ personalis in choro, alijsque diuinis, ac celebrando missas conuentuales, ac alias, quibus Ecclesia onerata est; Atque praxis admittit satisfieri Concilio Tridentino, quamuis promouendus non haberet verum beneficium ecclesiasticũ, sed simplicem cappellaniam, quæ speciem legati pij redoleat, iuxtà ea, quæ pluries habentur *sub titulo de beneficijs*, præsertim *disc. 97.* ad materiam manualium; Et magis ad rem promoueri potest ad titulum seruitij Ecclesiæ receptitiæ, ad quam ciues omnes admittuntur iuxtà illam speciem, de qua sæpiùs *sub tit. de Canonicis*, et tamen nullum obtinetur emolumentum, nisi ratione seruitij, seù missarum, quæ celebrari debent; Atque vbi quæritur de validitate vnionis beneficiorum, quæ fiat Canonicatibus, siue an intret, necnè regula reuocatoria ex ijs, quæ pluries habentur *sub d. tit. de beneficiis*, præsertim *in Sorana disc. 43.*, attenditur illa præcisa necessitas, ob quam prouisus cogatur pro victu sibi comparando, Ecclesiæ seruitium deserere, non autem si cum seruitio Ecclesiæ, ac labore eorum, quæ beneficio, vel ordini incumbunt, commodè viuere potest, cum similibus; Ideoque omninò improbabilis, malèque fundata erat talis prætensio, à qua, dato hoc responso, credo eum abstinuisse, dum ampliùs de hoc negotio actum non audiui.

ROMANA DONATIONIS PRO MARCH. FRANCISCO VRSINO CVM P.P. S. TERESIÆ, SEV FABRICA S. PETRI.

Casus disputatus in Congregatione particulari deputata, sopitus per concordiam.

An, et quando donatio facta pro erectione, seù fundatione Monasterij resoluatur, vbi fundatio non sequatur, Vel sequuta vlteriorem effectum, seù progressum non habeat, itaut bona redeant ad donatorem, necnè.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Distinguuntur species donationum factarum Ecclesiæ, vel Monasterio, an suppresso Monasterio cessent.*
3 *Licèt in priuatis ob non implementum resoluatur donatio, fallit in Ecclesia, vel pia causa.*
4 *Vbi causa, ob quam facta est donatio, est iam effectuata, sed adest pactum resolutiuum in casu cessationis, quando donatio resoluatur.*
5 *Quid vbi causa non impletur, sed agitur de conditione suspensiua.*
6 *De materia regressus reseruati ad fauorē resignātis beneficium ob non solutam pensionem.*
7 *Purgatio moræ non datur aduersus pactum resolutiuum.*
8 *De altero casu, in quo ob non implementum, vel cessatam causam, resoluatur donatio facta Monasterio.*

DISC. XII.

1 MArchio Franciscus Vrsinus, eiusque vxor, prole carentes, omnia eorū bona, reseruato vsufructu, donarunt Religioni Carmelitarum discalceatorū S. Theresiæ, ad effectum fundandi Conuentum in Oppido Bracchiani; Cumque post acceptatam à Diffinitorio Religionis donationem, ac fortè destinatum locum fundationis, eiusdem Religionis, Superiores, maturiùs examinatis bonorū donatorum redditibus, alijsque circumstantijs, credidissent dictam fundationē ad præscriptum Apostolicarum Constitutionum, ipsiusque Religionis institutū sequi non posse, ideoque statuerint ad illam non deuenire; Hinc orta est difficultas, an huiusmodi bona liberè, per donationis resolutionem, reuerterentur ad donatores, seù penès eos remanerent, vel potiùs acquisita essent Religioni in vniuersum, aut Ecclesiæ vniuersali, & consequenter Fabricæ S. Petri, vnde per Alexandrum VII. desuper aliquorum Prælatorum particularis Congregatio deputata fuit ad consulendum, seù referendum.

In dicta Congregatione, pro donatoribus scribens, Dicebam donationes, quæ Ecclesijs, Monasterijs, vel pijs locis fiūt,
2 in plures species distinguendas esse, ad effectum dignoscendi, an, et quando, destructo, vel suppresso Monasterio, vel pio loco, resoluantur, nec nè; Prima enim species est, vbi agitur de simplici, & pura donatione, nullum onus, modum, vel conditionem continente, et tunc cessante Ecclesia, vel pio loco, cui donatio facta est, non per hoc illa resoluitur, sed remanet sub dispositione Summi Pontificis, quoniam illa Ecclesia, vel pius locus consideratur solùm tanquàm causa impulsiua, finalis verò consistere videtur in fauore animæ, ac pietate in vniuersū, adeoùt ab initio ipsi Deo bona elargiri, & acquiri dicantur, vt *ex Innoc. in cap. Cū super de causis possess. & propriet. num. 3.*, ac alijs per eum relatis latè prosequitur, & probat *Fagnan. in cap. relatum nu. 37.*, *nè Clerici, vel Monaci.*

Altera donationis species est, vbi ali-

quod onus, vel modum continet, ſucceſſiuis temporibus adimplendum, itaùt præſupponatur opus iam perfectum, atq; donatio iam exequuta, & effectuata, quia nempè facta donatione Monaſterio conſtructo ſub onere alendi donatorem, ſeù alia ſingulis annis, vel ſucceſſiuis tẽporibus adimplendi, ab iſtis ceſſetur; Et tunc quamuis donationes, quæ fiunt priuatis perſonis, vbi non implementum eſt culpoſum, ac voluntarium, reſoluantur, quia in donatione nihil differt modus à conditione, vel ſaltem ſit iuſta cauſa reuocationis *ad text. in l. 1. C. de donat. quæ ſub mod. l. final. Cod. de reuocan. donat. Rota deciſ. 203. par. 6. recen. cum concord.*, de quibus ſupra *in Romana donationis de Andoſillis diſc. 9.*; Attamen ceſſante pacto expreſſo reſolutiuo, id ceſſat in donationibus, quæ fiunt Eccleſiæ, vel pio loco, ſed agendum ſolùm eſt ad implementum, ex ea clara ratione, quod cum donatarius ſit culpę incapax, vtpotè ſub adminiſtratore viuens, non debet iſtius culpa, vel negligentia ſibi adeò notabile præiudicium cauſare *Buratt. deciſ. 7. num. 12. Roias deciſ. 370. num. finali*, & habetur deductum præſertim *in Neapolitana donationis hoc pariter tit. diſc. 15.*

Tertia eſt, (ad rem), ſpecies donationis, habens certam cauſam finalem, ſub qua, & non aliàs concipiatur; Iſtaque in duas etiam ſpecies ſubdiſtinguitur; Vna enim eſt, vbi continet conditionem reſolutiuam, & ſic à parte poſteà præſupponens opus iam ſequutum, ac donationem effectuatam, quia nempè donetur Monaſterio conſtructo, vel conſtruendo, ſub ea reſolutiua conditione, vt illis Religioſis recedentibus, donatio reſoluatur, atque bona ad donantem reuertantur; Et tunc ſi receſſus, vel alter caſus in conditione poſitus, proueniat ex facto voluntario, ſeù aliàs culpoſo ipſorum Religioſorum, videtur omninò verius locum eſſe conditioni, ſeù pacto reſolutiuo, atq; bona reuerti ad donantem, abſque eo quod fauor Eccleſiæ, vel piæ cauſæ quidquam operetur, quoniam dicitur deficere donandi voluntas, cuius defectum fauor piæ cauſæ non ſupplet, vt pluries *ſub tit. de teſtament.*, neque Eccleſia, quæ eſt iuſtitiæ, ac pietatis ſumma cultrix, atque alijs viuendi normam præbet, capere poteſt bona aliena inuito Domino, ac præter iſtius voluntatem; Aut talis receſſus, ſeù loci ſuppreſſio prouenit facto Papæ, ità pro bono publico Eccleſiæ vniuerſalis diſponentis; Et tunc licèt multa dici poſſent, nihilominùs cum eſſemus in Curia, atq; praxis, occaſione generalis ſuppreſſionis paruorum Conuentuum factæ per Innocentium X. de anno 1650., contrarium doceret, idcircò, relinquendo locum veritati, admittebam firmata *per Fagnan. in d. cap. relatum num. 38. cum ſequen.*, vt donatio non reſoluatur.

Vbi verò ageretur de altera ſpecie donationis continentis conditionẽ ſuſpenſiuam, ac à parte anteà reſpicientem futurum implementum cauſæ finalis, ſinè qua donator non fuiſſet alias donaturus, quia nempè donetur Religioni pro Monaſterio conſtruendo, & quatenùs licita conſtructio, cum ſucceſſiua habitatione Religioſorum ſequatur, & non aliàs, Et tunc, ſi dictum non-implementum ſequitur ex ipſius Religionis facto voluntario, nulla videtur ſubeſſe cauſa dubitandi, cum omninò deficiat donandi voluntas, ſinè qua Eccleſia non poteſt bona aliena acquirere vel retinere, vt communiter firmant *Canoniſtæ in dicto cap. verùm de condit. appoſit.*, atq; pro abſoluto admittitur apud omnes, de quibus *in dicta Neapolitana diſc. 15.* excuſantes Eccleſiam, vel cauſam piam à caducitate ſeù reſolutione ob non implementum, cum fauor prædictus operetur in dubio, ac ad faciendum præſumere vt implementum adiectum ſit per viã modi, ſeù cauſæ impulſiuæ potiùs, quàm finalis; Sed vbi donator ſibi conſulit de pacto reſolutiuo, ideoque concurrit voluntas clara, tunc non intrant præſumptiones, vel fictiones à lege inductæ, atquè non implementum non conſideratur tanquàm delictum, pœnæ ſeù caducitatis productiuum, ſed tanquàm conditio, ſub qua, & non aliàs, donatoris voluntas fuit donandi.

Hoc autem poſito, non ſpectatur, an id à culpa, vel à caſu proueniat, ſed attenditur ipſum nudum factum, vt in propoſito, à ſimili deducebã ea, quæ habemus in materia regreſſus qui ad beneficium reſignatum, reſeruetur ad fauorẽ reſignantis in caſu non ſolutæ penſionis per reſignatarium vel ſucceſſorem, quoniam

niam vbi talis regreſſus eſt iuxtà formã antiquam, in quamdam pœnam non implementi, tunc requiritur, vt iſtud proueniat ex facto culpoſo, ac pertinacia Titularis, vndè propterea iuſtum impedimentum, ſeù alia cauſa excuſat; Sed vbi eſt iuxtà formam modernam per viam conditionis, tunc quia in conditionibus nudum factum ſpectatur, illi locus eſt, ſiuè non implementum ſit culpoſum, ſiue ſit caſuale, vt *in Theatina ſeù Nullius Abbatiæ 10. Maij 1641., & 10. Martij 1642. Bichio, Camerinen. regreſſus 1. Decembris 1645. & 19. Iunij 1647. Peutingerio*, & habetur pluries in ſua materia *ſub tit. de penſionibus*.

Proùt ponderabam ea, quæ habemus in materia canonicę æquitatis ſuper purgatione moræ, quæ paſſim admittitur aduersùs caducitatẽ vbi cõſideretur tanquàm pœna ex nõ implemẽto quod conſideretur tanquàm delictũ, ſed ea nõ admittitur aduersùs pactum reſolutiuũ in caſu non implementi cõceptum, quoniã tunc conſideratur tanquàm conditio indicatiua voluntatis aliàs non faciendi *Gratian. diſcept. 786. in fine Gregor. deciſ. 559. num. 6. Adden. ad Buratt. deciſ. 896. num. 5. Rota deciſ. 203. numer. 19. & 20. part. 6. recent. & in alijs*.

Et in ſpecialibus terminis ceſſantis diſpoſitionis ad fauorem Religionis ob non ſequutam erectionem Conuentus iuxtà formam à diſponente præſcriptã, Adducebam caſum, de quo *per Rotam in Romana hæreditatis 10. Decembris 1655. coram Albergato, & 28. Aprilis 1659. coram Meltio*, de qua *ſub tit. de fideicommiſſis diſcur. 155.*, vbi de diſpoſitione facta per teſtatorem ad fauorem Congregationis B. Petri de Piſis pro erectione Conuentus in certo loco ſub conditione impetrandi diſpenſationem Conſtitutionibus Apoſtolicis infrà certum tempus, vt eo elapſo, atq; conditione non adimpleta locus fieret ſubſtitutis, non obſtantibus excuſationibus, quoniã hæc dicitur conditio, non autem pœna, de quo etiam habetur actum *in Marſicana ſub tit. de Regularibus*.

Et ideò cum in propoſita facti ſerie ageretur de hac vltima ſpecie donationis conceptæ ſub conditione ſuſpenſiua exigente implemẽtum à parte anteà, atquè illud proueniret, non à facto Principis, vel caſu, Dicebam videri eſſe in terminis indubitatis pro reſolutione donationis, ac reuerſione bonorum ad ipſos donatores, taliſque erat ſenſus omnium, vel ſaltim maioris partis Congregationis; Verùm adhùc opus fuit aliquã, licèt ſatis modicam compoſitionem facere cum Fabrica.

Super eadem materia ſcripſi in vna *Beneuentana, ſeù Nullius* in Congrega-
8 tione Reformationis Regularium pro Marchione S. Georgij; Cum enim de anno 1591., Pirrus Ioannes Spinellus dicti loci domin', dicti hodierni Marchionis aſcendens, ſeù auctor, vt vaſallis opẽ in ſpiritualibus ferret cum erectione alicuius Conuentus Regularium, conueniſſet cum Patre Generali Minimorum de eis donando, cum ſubſequuto effectu, Conuentum ſuo ære conſtructum, necnon vnam vineam, & quædam alia bona ſtabilia, & annuum redditum ſcutorum 100. in pecunia, & 22. tumulorum frumenti, Et econuersò dictus P. Generalis promiſiſſet continuam habitationem, ac permanentiam ad minùs ſeptem Religioſorum, quorum quatuor eſſe deberent ſacerdotes, duas miſſas quotidianas celebraturi, atque prædicationibus, & confeſſionibus, alijſque diuinis pro illius populi adiutorio vacaturi, ſub expreſſo pacto reſolutiuo in caſu inobſeruantiæ promiſſorum, atque in vim dictæ ſuppreſſionis generalis paruorum Conuentuum ſequutæ de anno 1654., dictus Conuentus fuiſſet ſuppreſſus, eiuſq; bona per dictam Congregationem alijs vſibus applicata, hinc prętendebat dictus Marchio, in vim pacti reſolutiui, regreſſum ad bona prædicta, ſed non fuit exauditus, niſi circà modum applicationis ad eius inſtantiam variatum, ex dicto fundamento, quod non implementum non proueniret ex facto voluntario, & culpoſo ipſius Religionis, ſed ex caſu fortuito, qualis dicitur factum Supremi Principis, vbi præſertim ex cauſa publicæ vtilitatis ità diſponit ex deductis *per Fagnan. vbi ſuprà*.

Et licèt agnoſcerem, quod eſſet contrà ſtimulum calcitrare, contrariam opinionem in Curia, & præſertim in eadem Congregatione ſubſtinendam aſſumere, Attamen relinquẽdo in hoc locũ veritati; Dicebam non omninò improbabilem

eſſe

esse actoris instantiã ex defectu applicationis dictæ conclusionis ad factũ, quodque non implementũ, potiùs culpæ Religionis tribuendum videretur, quoniam suppressio fuit solùm de illis Conuentibus, in quibus subsistentari, ac residere non possent saltim sex Religiosi; Ideoque cum in præsenti ex reciproca conuentione deberent residere adminùs septem, ità suppressio proueniebat ex violatione fidei, ac non implemento eius, quod promissum fuerat, adeoùt donator ex quodam spiritu prophetico præuidisse videretur casum, cui prudenter cum expresso pacto resolutiuo occurrere voluit, præscribendo ex conuentione illum numerum, cum quo à suppressione tutus reddebatur, prægnoscens fortè, si non ipsum casum, tàm longo tempore posteà sequutum, saltim causam illius productiuam, ob regularem obseruantiam, ac disciplinam in paruis Conuentibus deficientem, vndè propterea districto iure videbatur factum esse casum pacti.

ROMANA

CENSVS

PRO

DVCE BRACCHIANI

CVM

MONASTERIO S. CÆCILIÆ.

Casus pendet in Rota indecisus, vel concordatus.

De eadem materia resolutionis donationis factæ pro erectione, seù fundatione Monasterij, quæ effectum sortita non sit, Et an creditores mutuantes Religioni donatariæ pro fabrica Monasterij construendi, ius, vel actionem habeant contra donatorem, & ad bona donata.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *An, & quando donatio facta Ecclesiæ resoluatur ex causa non implementi.*

3 *De distinctione inter non implementum circa substantialia, vel accidentalia.*

4 *Resoluto iure datoris, resoluitur ius acceptoris, ideoque resoluta donatione, resoluuntur hypothecæ, & onera adiecta per donatarium.*

5 *Donator tamen tenetur in eo, quod vergat in vtilitatem.*

6 *An & quando donator, ad quem ex pacto resolutiuo bona donata redeant, teneatur ad debita per donatarium de eius voluntate contracta.*

DISC. XIII.

1 A Deffectum, vt in Oppido Bracchiani, Eremum Camaldulense construeretur, illius Dux de anno 1616., quoddam tenimẽtum donauit, sub quibusdam missarum, & anniuersariorum oneribus, cæptaque constructione Eremi, perfectio sequuta non fuit, vnde concorditer Congregatio Montis Senarij donataria, instrumentum donationis restituit donatori, qui possessionem adeptus est; Cumque pro dicto ædificio iam incæpto, eadem Cõgregatio quamdam pecuniarum summam ad censum super eodem tenimento accepisset à Monasterio Monialium S. Cæciliæ, hinc istud, post aliquorũ annorum decursum, in vim clausulæ constituti, seù pacti de capiendo, obtinuit ab A.C. associationẽ ad fundum censitum, cum subsequuta etiam executione, cui se opponente Duce successore, aditaque Signatura Iustitiæ, commissa fuit causa *in Rota coram Beuilaqua*, cum clausula translatiua, *cum facul-*

facultate manutenendi quem de iure, assumptaque disputatione super dubio, ex ipso rescripto resultante, an, & cui manutentio competeret, iuxtà frequentem stylum, vbi de plusquam clara vnius manutenibili possessione non constet, nulla capta resolutione, mandatum fuit videri de bono iure, pluriumque annorum spatio (quod sciam), causa siluit, ac silet, nisi honesta concordia eam terminauerit.

Vltrà igitur ea, quæ iudicij ordinem percutiebant, super valida, vel inualida executione dictæ associationis, vnde pẽdebat possessorij determinatio; Quatenùs pertinet ad merita negotij principalis, de quibus ex commendabili Rotæ, & Curiæ stylo incidenter, & pro gustu etiam in nudi possessorij disputationibus agi solet; Quamuis scribentes pro Monasterio nimium diuagarentur in quæstione, de qua habetur *infra in Neapolitana disc.* 15., & in alijs, an scilicèt
2 resolutio donationis, quæ ad terminos *textus in l.* 1. *& 2. Cod. de donat. quæ sub modo*, causatur à non implemento, intret in donationibus, quæ fiant Ecclesijs, & Monasterijs seù pijs locis, quibus administratorum negligentia non de facili grauia præiudicia causat, atq; cũ copiosis allegationum cumulis latè deduceret ea, quæ *dicto disc.* 15. *& disc. præced.* breuius insinuata habentur; Attamen inanis erat labor, ac superflua chartarum repletio (iuxtà frequens, & commune modernorum vitium), cum quæstio cessaret ex solo facto, ob expressum pactum resolutiuum, Potissimè quia non implementum non consistebat in accidentalibus, quæ substantiam, seù causam finalem donationis percuterent, vt in proposito fuisset defectus non celebrandi missas, ac anniuersaria, siue alia iniuncta onera, non adimplendi, firma remanente fundatione, sed erat circa ipsam substantiam, ac finalem, et precisam donationis causam, erectionis scilicèt Eremi formaliter, & cũ effectu, non autem cum initio fabricæ materialis postea derelictæ, quo casu etiã de iure locus esset resolutioni, ex ijs, quæ habentur *disc. præced.*, multò magis accedente expresso pacto resolutiuo.

Quare punctus consideratione dignus erat, an posita etiam donationis resolutione, hypotheca per donatarium contracta, rem hypothecatam afficeret, quãuis ad donatorem redierit; Atque in hoc dicebam, regulam assistere donatori, iuxtà satis vulgarem, ac receptam propositionem deductam ex dispositione *text. in l. lex vectigali ff. de pignor.*, de qua
4 frequẽter apud Feudistas, vt in sua materia *sub tit. de feudis* pluries, ac etiã *sub tit. de emphyteusi, & sub tit. de seruitut. d.* 22., vt resoluto iure datoris, resoluatur ius acceptoris, & consequenter euanescant hypothecæ, seruitutes, aliaque onera per intermedium rei deuolutæ possessorem absque domini assensu puro, non autem conditionato, suique præiudicij præseruatiuo adiecta; Quod etiam sub *tit. de emptione, & venditione*, ac etiam sub altero *de seruitut. ad materiam retractus* pluries habetur in proposito resolutionis hypothecarum, aliorumque onerum per intermedium possessorem adiectorum; sequuto retractu legali, vel conuentionali, cui possessor subiacebat.

Tunc autem (reflectendo etiam ad solam veritatem), dicebam quod actori aliquod ius, non tamen in intentato iudicio, sed in diuerso, competere potuisset, quando ædificium, pro cuius constructione controuersa pecunia ad censum capta erogata erat, aliquam possessori pareret vtilitatem, cum tunc ex
5 æquitate textus *in l. si me & Titium ff. si certum petatur*, siue ex altera æquitatiua actione de in rem verso, contra ipsum donatorem ita fouentem causam lucratiuam, saltem subsidiaria competeret actio ad quanti interest, ex ijs quæ habentur *dicto discur.* 22. *de seruitut.*, & plenius ad hanc materiam actionis de in rem verso *in Romana pecuniaria de Vincentinis sub titul. de credito*, & alibi; Id autem iudicis officio, ac in iudicio ordinario, ex legis potius quàm hominis dispositione, non autem in vim hypothecæ, vel clausularum adiectarum à donatario iam annihilato, cum dicta resolutione ad suum initium retrotractiua, omnesque inter medios actus inficiente, ac si gesti non essent; Verùm iuxtà ea, quæ per causæ Patronum in facto præsupponebantur, hæc inspectio cessabat, dum nulla exindè vtilitas reportabatur.

Difficultatem aliquam mihi inferebat

consi-

consideratio, quod cum dictum ædificium constrvi cæptum esset in executionem voluntatis donatoris, ac pro assequendo fine per eum volito, pro quo
6 tale ædificium omninò necessarium erat, ità dici posset vt debitum cõtractum esset de ipsius donatoris voluntate, ac assensu, quo concurrente, ipsa res quamuis resoluto iure possessoris deuoluta sit, affecta remanet ex ijs, quæ pluries deducta habentur in dicta vtraque materia *de feudis, & de emphyteusi*; Verùm non videbatur considerabilis, quoniam dicta conclusio procedit, quando dominus assensum præstat debito, quod rectè scit, ac agnoscit esse perpetuum, et reale, ipsam rem afficiens, atque post deuolutionem quoque duraturum, tunc enim nisi de clausulis præseruatiuis sibi consulat, rectè dici potest, quod sibi imputet, secùs autem vbi ignorat debitum contrahi, cum animus trahi non possit ad ignorata; Quamuis etenim, donando tenimentum ad finem erectionis Eremi, cogitare potuerit, ac debuerit, id sequi non posse absque impensa, quæ necessaria est in ædificio, non tamen exindè resultat *cogitasse ad debitum ex huiusmodi causa contrahendum, illudque approbasse, cum potiùs credere debuerit* id ab ipsa Congregatione donataria de proprio, siue ex piorum elæemosynis faciendũ esse; Aliàs enim de facili feudales, vel emphyteuticæ, aut liuellariæ deuolutiones eludi possent, quando bona conceduntur ad fabricandum, seù meliorandum cum pacto deuolutionis etiam meliorationum in casu lineæ finitæ, siue alterius conuentionis, dum ità emphyteuta, vel liuellarius, quamuis non indigens, affectatè contrahere posset debita pro faciendis melioramentis, ad quæ tenebatur; Ideoque excepta dicta actione æquitatiua de in rem verso, (quatenùs in facto verificaretur), aliam non credebam competere actionem.

SYPONTINA

DONATIONIS

PRO

PP. SOCIETATIS IESV

CVM

PP. CÆLESTINIS.

Casus disputatus coràm A.C. & in Signatura resolutus, vt infrà.

De eodem, an scilicèt, & quando donatio facta pro erectione futuri Monasterij, dicatur inter viuos irreuocabilis, vel potiùs causa mortis, & reuocabilis; Et àn resoluatur ob conditiones in tempore non impletas.

De donatione facta absenti, àn sit reuocabilis antè acceptationem; De donationis executione, atq; manutentione quæ ex constituto competat donatario.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *In vim Constituti competit donatario manutentio.*

3 *An constitutum faciat dictam operationem, vbi donatio est de bonis incertis.*

4 *Constitutum collatum in tempus mortis àn operetur.*

5 *Quomodò procedat conclusio, quod clausulæ constituti, & aliæ tanquàm accessoriæ pendent à validitate actus principalis.*

6 *Etiam in possessorijs, & executiuis Curia Romana solet gustare de meritis negotij principalis.*

7 *An donatio causa mortis, vel inter viuos remissiuè.*

8 *Etiam donatio ad pias causas resolui ob non implementum, vbi adest pactum resolutiuum.*

9 *Fa-*

9 *Facultas administrandi donatori reseruata, àn arguat donationem esse causa mortis, vel inter viuos.*

10 *De donatione facta absenti, vt sit irreuocabilis, quamuis non transferat dominium.*

11 *Secùs fauore piæ causæ.*

12 *Quid vbi donatio non est merè lucratiua, sed habet admixtum aliquod onus.*

13 *An quilibet Religiosus non Superior possit acceptare donationes præsertim onerosas factas religioni.*

14 *De capacitate, vel incapacitate Minorum Sancti Francisci acquirendi donationes, & àn istæ sint reuocabiles.*

DISC. XIV.

PETRVS BORSA Ciuitatis Manfredoniæ, prole carens, per publicum instrumentum, præsentibus Episcopo Troiano, ac duobus PP. Societatis Iesu ad illas partes transmissis pro faciendis missionibus, iuxtà eorum institutum, ex tunc donationis titulo irreuocabiliter inter viuos, omnia eius bona donauit dictæ Societati, ad effectum erigendi Collegium in prædicta eius Patria, sub diuersis oneribus, & conditionibus, ea præsertim, quod dicto Collegio non fundato infrà triennium ex dd. PP. voluntate, seù culpa, donatio habenda esset pro resoluta, & non facta, quodque ipsi donatori reseruata censeretur libera facultas administrandi bona donata; Expressa declaratione adiecta, quod per mentionem mortis, non censeretur donatio ex eius causa facta, sed solùm pro simplici exequutione; Triennio autem adhùc non elapso, superuenta eiusdem donatoris morte per sex menses antequã illud expiraret, testamentum condidit, in quo præuia declaratione resolutionis dictæ donationis ob non impletas conditiones, illamque ex ijs omnibus vijs, ex quibus liceret, reuocando, hæredem instituit Iosephum Borsam eius germanum fratrem Monacum Congregationis Cælestinæ, ipsumque Monasterium Cælestinorum existens in Ciuitate prædicta; Cumque dictus hæres de facto præoccupasset naturalem possessionem bonorum hæreditariorum, hinc ex parte PP. dictæ Societatis in vim clausulæ constituti contentę in dicto instrumento donationis, institutum fuit coram A.C. iudicium manutentionis, quod hodiè receptum est exerceri posse per constitutarium contrà constituentem, vel habentes causam ab eo, etiamsi titulo
2 singulari, quoniã clausula prædicta trãsferre dicitur, ciuilem, ac naturalem possessionem manutenibilem, vt vltrà generalia, in specie manutentionis dandæ donatario ex dicta clausula, *Rota apud Post. de manut. decis.* 99. & 100., *In Bonon. bonorum de Felicinis* 10. *Iunij* 1650. *Bichio, Ariminen. donationis* 18. *Martij* 1654. *Dunozetto*, inter suas *decis.* 951. & sæpiùs; Et quamuis aliquando dubitatum sit, àn dicta clausula huiusmodi operationem faciat, quando adiecta non est certæ rei, sed vniuersitati bonorum ratione incertitudinis, Nihilominùs est
3 paritèr recepta affirmatiua, cum dubitatio prædicta cadat in casu incertitudinis super certa re, quia nempè quis donet, obliget, vel vendat decem iugera terræ ex centum, quæ in tali loco possideat cum similibus, cum tunc incertum sit ex qua parte præstanda sint, & cuius qualitatis, vndè constitutum suam operationem facere non potest ex deductis *per Surd. cons.* 221. *num.* 56. *Rot.* apud *Duran. decis.* 49. *decis* 373. *part.* 9. *rec. Bonon. bonorum de Amorinis* 11. *Maij* 1654. *coram Bichio & in alijs*.

Prout licèt scribentes pro dictis Cælestinis, impugnarent efficaciam eiusdẽ clausulæ, vtpotè collatæ in tempus mortis, et sic in tempus inhabile, quando constituens, constitutarij nomine possidere non poterat; Adhùc tamen facilis
4 erat responsio ex clausula *ex nunc pro tunc*, per quam in foro passim receptum est, huiusmodi obiectum euitari, vt in specie donationis *Ann. singul.* 156., *& in allegatis Bonon. de Felicinis, & Ariminen.*, ac generaliter *Buratt. dec.* 179. *nu.* 8. *& in alijs supra allegatis ex cons. Oldrad.* 114.

Dicebatur item, clausulam prędictam, tanquàm accessoriam corruere, quoties
5 ipse actus princij alis corrueret, ideoque agi non posse de illius executione, seù operatione, nisi priùs iudicetur super ipsius donationis validitate, ac subsistentia, cum ità esset incipere ab executione

ante iudicatum; Verùm scribens pro donatarijs actoribus Dicebam propositionem esse in suo casu veram, malè tamen applicatam ad controuersam facti speciem; Illa enim procedit, quoties instrumentum, seù alia scriptura, in qua dicta clausula adiecta est, aliquod contineret vitium intrinsecum, seù aliàs incontinenti appareret de eius defectu, in quo opponens fundatam intentionem haberet absque alia extrinseca probatione, qua potiùs indigeret altera pars, quæ actus validitatẽ prætẽdit, itaùt exceptio sit clara, replicatio autem turbida, Et in his terminis rectè procedit dicta propositio, cum vitium, seù turbiditas actus principalis influat in omnes clausulas in eo contentas tanquàm accessorias iuri sui principalis regulandas, secùs autem vbi actus ex sui facie validus apparet, prætenditur tamen inualidus ob extrinsecos defectus altiorem indaginem postulantes, quoniam tunc pendente discussione super prætensa donationis nullitate, interim non retardatur eius exequutio, atq; clausulæ suam faciunt operationem *Ann. d. singul. 156. Magon. decis. Lucen. 87. Buratt. decis. 149. num. 9., & in allegatis Bonon. de Felicinis coram Bicchio, & Ariminen. coram Dunozetto*; Prout Iudex super hoc puncto nullam habuit difficultatem, sed tota restricta fuit ad merita negotij principalis.

Licèt enim ego pro actoribus insisterem, vt exceptiones reijci deberent ad
6 petitorium, atq; retardare non deberent dictum iudicium summarium, & exequutiuum, seù alterum associationis, eiusdem naturæ, & priuilegij quod competebat, in vim facultatis capiendi propria auctoritate, quando in constituto, ac iudicio manutentionis aliqua haberetur difficultas ex deductis *per Magon. d. decis. 87.* cum alijs allegatis; Nihilominùs Curiæ stylus est, etiam apud iudices inferiores, gustandi de meritis, quamuis in processu exequutiuo ageretur, sine istius præiudicio, cum ità practicet Signatura, à qua pender resolutio, àn exequutio decernenda sit necnè.

Assumpta igitur disputatione in meritis; Scribentes pro Reo dicebant, quod
7 huiusmodi donationis substantia collata esset post mortem, ideòque potiùs causa mortis, ac reuocabilis censenda esset, transcribendo adamussim fundamenta, & auctoritates, quæ in proposito, per viam obiecti, ac pro ratione dubitandi habentur deducta *apud Merlin. dec. 664.* aliàs *decis. 9. par. 7. rec., & in Meleuitana hæreditatis 17. Decembris 1646. coram Roias* inter suas *decis. 314.*; Verùm facilis erat responsio, Tum ex ijsdem decisionibus, in quibus mutuata obiecta diluuntur; Tùm clariùs ex facto, dum litteraliter in donatione dicitur, vt mentio mortis pro sola tantùm exequutione adiecta censeretur, non alterata qualitate donationis inter viuos, vndè propterea in claris omnes præsumptiones, & argumenta cessabant ad quotidianam regulã *text. in l. ille aut ille ff. de legat. 3.*

Opponebant item de resolutione ob non impletas in tempore conditiones, quodque, dum aderat pactum expressum resolutiuum, cessabat priuilegium Eccle-
8 siæ, seù causæ piæ, de quo *in Neapolitana donationis disc. 15.*, & in alijs *hoc eod. tit.*; Verùm quamuis ego non impugnarem iuris propositionem, de qua *in Romana donationis disc. 12.*, *& in alijs hoc eodem tit.*; Adhuc tamen dicebam cessare applicationem ex facto, dum conditio resolutiua adiecta erat in solo casu voluntariæ negligentiæ in fundatione Collegij infrà triennium, ideòque vltrà plures facti circumstantias, quæ per causæ Patronum adducebantur, ad negligentiam & culpam excusandam, sufficiebat dicere quod adhùc duraret terminus præfixus vt omnis culpa, vel negligentia cessaret.

Minùsq; alicuius considerationis erat alterum obiectũ donationis causa mortis
9 deductum ex reseruata facultate administrandi in vita, quoniam id potius euidenter cõuincebat perfectionem ab initio, eo modo quod operatur reseruatio vsusfructus, dum implicat aliquem eodem tempore esse dominum, & simplicem administratorem, atque administrandi facultate indigere, ipsumque pactum resolutiuum conuincebat donationem esse inter viuos perfectam, & irreuocabilem, cum aliàs huiusmodi pacta incõgrua sint donationibus causa mortis quandocumque ad libitum reuocabilibus.

Tota igitur difficultas restricta fuit ad defectum acceptationis, quam Scri-
10 bẽtes pro Reo omninò necessariam dicebant

cebant in ea donatione facta absenti, quæ causam oneroſam contineat; Licèt enim magis communis, ac recepta ſit propoſitio, vt donatio, quamuis absenti facta, ſit irreuocabilis, ac excludat pœnitentiam, etiam ante acceptationem, quæ ſolùm neceſſaria eſt ad effectum acquiſitionis dominij, vbi præſertim accedunt iuramentum, ac notarij ſtipulatio ex deductis *apud Roias dec.*314. *num.*20. *dec.*12. *par.*1. *rec. deciſ.*27. *par.*7. *deciſ.* 189. *&* 194. *poſt Zacch. de oblig.Camer. & in alijs*, de quibus infrà, in quibus de materia.

Fortiùs autem vbi agitur fauore Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, pro qua Deus vbique præſens acceptare, ac ſtipulari dicitur, vt *in Baren. donationis* 5. *Aprilis* 1647. *Dunozetto*, inter ſuas *dec.*773. *Romana legati* 22. *Iunij* 1650. *Corrado*, & ſæpiùs, ac habetur in alijs *hoc tit.*, dictæq; cõcluſiones vtpotè receptæ per Scribentes in contrarium nõ controuerterẽtur.

Nihilominùs dicebant, id procedere in donationibus gratuitis, & lucratiuis, quas certum eſt per donatarios reſpuẽdas non fore, cum nudum lucrum, & vtilitatem importent, ſecùs autem in oneroſis, quoniam cum iſtæ ſpeciem habeant contractus correſpectiui, ſeù innominati do, vt des, ſeù do, vt facias, hinc donec altera pars acceptet, quia poteſt non acceptare, ac ſibi non expedire, locus eſt pœnitentiæ, vt firmatur *d. deciſ.* 27. *par.*7. *rec.* & ſupponitur *d. dec.* 314. *apud Roias num.*21.

Ex pluribus autem tollebatur obiectum; Primò quia facta erat prçſentibus, & acceptantibus duobus eiuſdem Societatis Religioſis occaſione miſſionum ibi exiſtentibus vt ſuprà, licèt enim non eſſent Superiores, vel Officiales, ad quos ratione officij incumberet huiuſmodi acceptationes facere, dicebam tamẽ quemlibet Religioſum acceptare poſſe ad fauorem Monaſterij, vel Religionis in terminis *Seraph. dec*724. *n.*9; Verùm de hac reſponſione dubitabã, quoniam rectè procederet in donatione ſimplici merè gratuita; Secùs autem in oneroſa, & correſpectiua, vbi potiſſimè agitur de onere erectionis noui Collegij, quam præuio maturo conſilio ad ſolos Superiores maiores pertinet determinare, àn facere expediat, necnè.

Secundò reſpondebam, concluſionem in obiectum deductã recipiendam eſſe, vbi agitur de donatione facta priuato, ſecùs autem Eccleſiæ, vel cauſæ piæ; Licèt enim *Sanchez*, *Lugo*, & cæteri Morales communiter teneant, etiam in donationibus factis Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, ad effectum irreuocabilitatis, requiri acceptationem, neque operari iuramentum, quod regulatur à natura actus, & iuxtà eam interpoſitum cenſetur; Attamen Iuriſtæ contrarium tenent, & hęc opinio in foro recepta eſt ex deductis *per Tiraquell. priuil. piæ cauſæ cap.*115., vbi *Ricc. & Thor. in addit. Caualer. dec.* 606. *num.*10. *Duran. deciſ.* 364. *Seraph. deciſ.*724. *num.*8. *Rota in dicta Baren. donationis* 5. *Aprilis* 1647. *coram Dunozetto* inter ſuas *deciſ.*773., *& Romana legati* 22. *Iunij* 1650. *coram Corrado*, in quibus in ſpecie reprobatur opinio *Sanchez*, & aliorum Moralium; Et in ſpecialibus terminis donationis factæ pro conſtructione Monaſterij, cæteris allegatis *Io. Andr. de Georgio alleg.* 3. *Tondut. quæſt. beneficial.* 83. *num.*10.

Verùm adhuc intrare videbatur difficultas inſinuata in præcedenti reſponſione, quod ſcilicèt ratio præſumptæ acceptationis, quæ iſto caſu fieri dicitur per Deum vbique præſentem, procedat in donationibus puris, & lucratiuis, non in iſtis, in quibus iſta præſumptio non de facili intrat, cum poſſit onus eſſe grauius emolumento, ac non expedire; Niſi dicatur in hoc attendi priuilegium claudicationis, quod de iure competit Eccleſijs, & pijs locis, vt habetur in alienationibus, quæ fiunt ſine ſolemnitatibus, dum Eccleſia poteſt pœnitere, & non ſtare contractui, quod alteri Parti non conceditur contrà Eccleſiam volentem.

Tertiò melius, quod dicta concluſio procedit, vbi onus eſt talis naturæ, quod poteſt ſuperare emolumentum, itaùt adſit poſſibilitas, quod donatarius remaneret damnificatus, ſuique patrimonij iacturam faceret, ſecùs autem vbi onus reſpectu emolumenti eſt minus, itàut certum ſit donatarium ſemper eſſe in vtilitate, abſque periculo damni, & iacturæ in bonis proprijs, cum tunc donatio lucratiua cenſenda ſit, ideòque intrat præſumpta acceptatio, vt explicando *dictam*

decis 27. *par.* 7 *rec.* benè firmatur *in Reggien. bonorum* 23. *Februarii* 1646. & meliùs 23. *Ianuarij* 1647. *coram Corrado*, quarum prima est *decis.* 387. *par.* 9. *rec.*, & habetur etiam *apud Cancer. lib.* 1. *variarum tit. de donat. cap.* 8. *num.* 49.

Clariùs autem hanc responsionem veram in hac facti specie credebam, quoniam non agebatur de oneribus extrinsecis, atque à donatarij instituto extraneis, vndè pro eis impendia de propria crumena facere oporteret, sed de intrinsecis, & connaturalibus, qualia etiam non expressa subintelligebantur, celebrationis scilicèt missarum, ac retentionis scholarum pro publico bono, quoniam etiamsi purè, ac simpliciter donatio facta fuisset, id ratione instituti subintelligebatur, omnesque donationes, quæ fiunt Religiosis, vel Ecclesijs, implicitum habere videntur hoc onus orandi, & diuina faciendi pro benefactoribus, bonaque donata erogandi in pios, & religiosos vsus, adeoùt adesse non dicatur ea libera profundendi facultas, etiam in malos vsus, quæ adesse dicitur in priuatis, quibus liberè donatum est.

Et demùm quarta erat melior responsio facti, quod ex epistolis Præpositi Generalis eidem donatori directis, & ex alijs probationibus constabat de acceptatione, quam etiam per adminicula, & coniecturas probari posse plenè firmatur in allegata *Reggien. coram Corrado*; Atque iuxtà præmissa pro donationis executione iudicatum fuit, Signaturæ Iustitiæ etiam probante; Licèt iudicatū suam exequutionem non habuerit, quoniam, immutatis quibusdam facti circūstantijs, Superiores Societatis, mutato consilio, abstinuerunt à prosecutione, credentes dictam erectionem Collegij non expedire.

Consimilem controuersiam habui in primis diebus Curialitatis assumptæ in Vrbe in Tribunali Fabricæ in vna *Nullius Baren.* loci Fasani pro PP. Capuccinis; Cū .n. quædam Lucretia Pistoia donationem omnium eius bonorum fecisset ad effectum construendi in dicto loco Conuentum Capuccinorum, ac deindè donationem prædictam reuocasset in testamēto, in quo hæredes instituit duas eius filias maritatas, & congruè dotatas; Introducta causa in Congregatione Fabricæ Vrbis, post tres sententias latas in Tribunali Fabricæ Neapolis, quarum prima, & tertia erant pro exequutione donationis, secunda verò intermedia erat reuocationis canonizatoria; In disputatione restringebatur difficultas ad duos punctos, vnum iam dictum reuocabilitatis re integra, & ante donatarij acceptationem, alterum verò incapacitatis tam in particulari, quàm in communi Religionis Capuccinorum.

Super primo fuerunt deducta eadem, de quibus supra, cum totum hæredum fundamentum constitueretur in auctoritate Moralium, quorum opinionem dicebam in foro receptam non esse, præsertim vbi copulatiuè concurrunt fauor causæ piæ, & iuramentum, cū ità dupliciter donator Deo obligari dicatur, vt in supra allegatis auctoritatibus, & decisionibus; Et benè in proposito iuramenti comprobat *Mantic. de tacit. lib.* 2. *tit.* 13. *num.* 22. *cum sequen.*, vbi *num.* 15. *& sequen.*, agit etiā de priuilegio causæ piæ.

Maior difficultas erat super altero motiuo incapacitatis donatariorum; Dicebant enim Scribentes in contrarium talem donationem, vel esse à principio inualidam, vel saltem reuocabilem, & 14 validam durante voluntate donatoris per *text. in cap. exijt de verbor. signif. in sexto*, *& Clementina exiui eodem titulo*; Respondebam tamen id procedere, quādo per dantem exprimitur modus dictis Religiosis illicitus, & secundum quem eis recipere non licet, quia nempè detur vinea, vel ager ad colendum, seù domus ad locandum ad effectum percipiēdi redditus, ex quibus ipsi Religiosi viuere debeant, cum hoc repugnet instituto; Secùs autem vbi dantur bona ad effectum, vt prætium conuertatur in ædificia Conuentus, vel Ecclesiæ, siuè pro substentatione Infirmariæ, pro vtensilibus Sacristiæ, & similibus, quæ obtineri non possunt cum ostiaria quotidiana mendicitate, neque percutiunt ipsorum Religiosorum victum, & substentationē, vt *per Bart. cons.* 5. *num.* 3. *lib.* 1., *& in tract. minoricarum lib.* 1. *distinct.* 4. *cap.* 2. *Abb. cor.* 63. *num.* 4. *par.* 2 *Feder. de Senis cons.* 12. *num.* 4., *Sanchez oper. moral. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 42., *& cæteri apud Merlin. decis.* 456. alias 365. *par.* 5. *recent.*, vbi plenè, *& in d. Romana legati* 22.

si 22. Iunij 1650. coram Corrado, vndè cum dicta donatio esset pro constructione Conuentus, eramus in casu limitationis.

Et licèt *in d. cap. exijt §. sequenti*, expressè disponatur, quod etiam in casu, quo licitè dari potest, adhùc datum remaneat in dominio dantis, cum facultate reuocandi, Nihilominùs dicebam textum prædictum in hac parte loqui de pecunia numerata, cuius vsus dictis fratribus omninò interdictus est, quoniam in ea practicabile non est dominium Ecclesiæ vniuersalis, idcircò vel de facili fieret fraus regulæ, vt inducatur in istis Religiosis vsus pecuniæ, benè disponitur eam remanere penès dantes, secùs autem vbi agitur de bonis præsertim stabilibus, in quibus hæc ratio non viget; Atque ità iudicatum fuit, sed ob insufficientiam bonorum, ac fortiùs ob superuentam Constitutionem *Innocent. X.* anni 1650. erectio effectum non habuit.

NEAPOLITANA DONATIONIS PRO P.P. B. IOANNIS DEI CVM FRANCISCO FVSCO, ET CONSORTIBVS.

Casus decisus per Rotam pro P.P.

De resolutione donationis, quæ fiat contemplatione ingressus in Religionem, quatenùs non sequuta professione, sequatur egressus; Et quid vbi pactum accedat, vt egressu non obstante, donatio firma sit; An huiusmodi donatio facta ante susceptionem habitus Monastici, solemnitates exigat, et quas; Et an donatio facta Ecclesiæ, vel piæ causæ resoluatur per non implementum; Et remissiuè, an huiusmodi donationes resoluantur si, sequuta professione, Religiosus exeat à Religione occasione Episcopatus, siue occasione transitus ad aliam Religionem, seù aliud Monasterium.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *In donationibus ob futurum ingressum Religionis in statu sæculari, an requirantur solemnitates præscriptæ per Sac. Conc. Trident., de affirmatiua.*

3 *Contrarium verius.*

4 *An requirantur solemnitates requisitæ de iure communi, vel ex iure municipali.*

5 *Quando, vel vna, vel altera species solemnitatum requiratur.*

6 *Valet pactum irreuocabilitatis etiam in casu egressus à Religione.*

7 *De ratione ob quam solemnitates statutariæ in his donationibus non requirantur.*

8 *Resolutio donationis ob non implementum non procedit in donatione facta Ecclesiæ, vel piæ causæ.*

9 *De donatione facta intuitu ingressus in Religionem pro pupillis, an possit substineri.*

10 *An Religioso egrediente à Religione occasione Episcopatus, resoluatur donatio facta ob Religionis ingressum, Et quid suppressa Religione, remissiuè.*

11 *Et quid Religioso professo transeunte de vno Monasterio ad alterum, vel de vna Religione ad aliam, pariter remissiuè.*

DISC. XV.

VOlens Scipio Bifulcus ingredi religionem B. Ioãnis Dei in Hoſpitali B. Mariæ Pacis Neapolis, 1 dùm adhuc laicus eſſet, eidem Hoſpitali donationem inter viuos irreuocabilem fecit de omnibus eius bonis, ea lege adiecta, quod vbi de Religione egrederetur, itaùt profeſſionem non emittendo, ad ſtatum ſæcularem reuerteretur, adhuc donatio effectum ſortiri deberet, firmo tamen, iſto caſu, remanente dictorum bonorum vſufructu eius vita durante, & cum obligatione dictorum PP. eidem præſtandi habitationem, aliaque ſuppeditandi; Eo autem intrà annum probationis dimittente habitum, (quem in dicta Religione poſt donationem aſſumpſit), ac pœnitens, tam ex ceſſante dicta cauſa finali, quàm ob non ſeruatas ſolemnitates à Sac. Conc. Trid. præſcriptas, ac etiam ob inobſeruantiam promiſſorum, prætendere cœpit dictæ donationis nullitatem, vel reſolutionem, atque poſt aliquas controuerſias in partibus, introducta cauſa *in Rota coram Roias ſub die* 8. *Iunij* 1648. ad fauorem dictorum P.P. contrà dicti Scipionis interim defuncti hæredes, vel alios ab eo cauſam habentes, prodijt reſolutio, vt liquet *ex deciſ.*370. *inter eius impreſſas*, ad cuius limites lata fuit ſententia tranſacta in rem iudicatam, aduersùs quam, poſt plures annos commiſſa fuit cauſa reſtitutionis in integrum *in eadem Rota coram Beuilaqua*, coràm quo *ſub die* 27. *Februarij* 1654., Hoſpitali tantùm informante, ad iſtius fauorem pariter reſponſum fuit, non conſtare ſcilicèt de cauſis reſtitutionis in integrum, ſed potiùs de re iudicata, ob prioris ſententiæ iuſtitiam; Atque tentante altera parte eamdem reſtitutionem in alia inſtantia *coram Cerro ſub die* 4. *Iunij* 1655. paritèr reiecta fuit, Vndè vel acquieuit, vel aliqua concordia litem terminauit, dum de illa ampliùs actum non fuit.

Præcipuus punctus, ob quem hæc do- 2 natio prætendebatur nulla, conſiſtebat in eo, quod ſeruatæ non eſſent ſolemnitates præſcriptæ *per Sac. Conc. Trid. ſeſſ.* 25. *cap.* 16. *de Regular.*, quas etiam neceſſarias eſſe, vbi donatio fiat per ingreſſurum, antequàm habitum ſuſceperit, ac in ſtatu nouitij conſtitutus fuerit, quotiès expreſſa mentio facta eſt futuri ingreſſus, quodque illius intuitu donatio fieret tenent *Leſſ.*, *Nauarr.*, *Pariſ.*, *Guttier.*, & cæteri plenè congeſti *in Romana donationis coram eodẽ Roias deciſ.* 91. *n.* 3. repetit. *apud Marin. reſolut.* 196. *tom.* 2., & quam tenuit *Rota deciſ.* 586. *par.* 5. *rec. & in alijs*, in quibus auctoritatibus ſe fundabant pro altera parte Scribentes.

Sed facilis fuit reſolutio in contrariũ; 3 Cum enim iſte articulus vſque ab anno 1640. fuiſſet formiter diſcuſſus in ſuperius allegata *deciſ.* 91. *coram Roias*, in ea ex declarationibus Sac. Congregationis Concilij, & ex aliorum auctoritate verius firmatum fuit, dictas ſolemnitates ſolùm requiri in donationibus, vel alijs diſpoſitionibus, quæ fiunt per nouitium, & dum eſt intrà Religionis ſepta in ſtatu monaſtico, ſecùs autem vbi ante ingreſſum, ac in ſtatu laicali, de qua etiam opinione latè habetur collectum *apud Adden. ad dictam deciſ* 586. *num.* 22. *par.* 5. *rec.*, *& Altogrd. conſ.* 35. *num.* 9. & 36. *num.* 1. *lib.* 1., atq; cum hac opinione hodie viuitur in Curia.

Ego in ſecunda, & tertia diſputationibus coram *Beuilaqua*, *& Cerro*, ſcribẽdo pro Hoſpitali donatario, more Aduocati præmiſſa deducebam, exagerando ità punctũ eſſe iam deciſũ; Verũ licèt in obſequium determinationũ Sac. Congregationis, ac Rotæ, quando caſus daret occaſionem iudicandi, vel conſulendi ad veritatem, fortè ab iſta opinione recedere non auderem, Attamen intellectus ei acquieſcere non videtur, cum non percipiam probabilem rationem, quæ illum captiuet; Siquidem, id aſſeri non poſſe videtur ex ratione cõprehenſionis iſtius caſus ſub decreto Concilij, quoniam cum Concilium loquatur de vno caſu, trahendum non eſt ad alterum, aliquam diuerſitatis rationem habentem.

Probabilius autem, magiſque fundatè dici poteſt, quod huiuſmodi donationes, vel diſpoſitiones, quæ fiunt per ingreſſuros Religionem quamuis in ſtatu laicali exiſtentes, ſubiacere nõ debeant ſolemnitatibus à iure communi ciuili, vel ſtatutario præſcriptis, quamuis non ad Mo-

naſte-

nasterij, sed ad aliorum fauorem fiant ob disponendi libertatem, quæ concedenda est habentibus hoc propositum ad text. in §. illud Auth. de Monach., & cap. de bis, De sepulturis, & tradunt cõmuniter DD., de quibus *Manent. conf.* 58. *Sanchez ad præcepta Decalogi lib.7. cap.6. nu.19. & 20. Barbos. in Collectan. ad Concil. dicta sess.25. cap.6. nu.35.*, atq; hanc tenuit *Rota apud Buratt. decis.461.* pluriès approbata, præsertim *in Romana fideicomm. de Cosciaris 16. Martij 1648. Corrado, decis.161. nu.8. & seq. par.10. rec. & apud Dunozettũ dec.951. & 954. & in alijs.*

Verùm ità resultaret, quod imprudẽs adolescens, in ea via, quam sapiens sibi prorsùs ignotam dixit, ignorando quid agat, sine aliquo fræno, vel consilio, posset ità se omnibus bonis spoliare, vt deindè inuitus cogeretur in statu religioso persistere, nè aliàs fame periret, vel miserabilem vitam duceret, quæ est principalis, ac potissima ratio, ob quam Sac. Concilium dictas solemnitates induxit; Ideoque omninò probabilior videtur antiqua opinio, vt vel solemnitates à S.Conc.Trid., vel statutariæ, adhiberi debeant, ob rationis identitatẽ, et nè alias vtraque solemnitate non requisita, dictũ nimis clarum absurdum resultet.

Potissimè, ac (pro meo iudicio) indubitanter, vbi donatio contineat pactum 6 expressum irreuocabilitatis, etiam in casu, quo non sequeretur ingressus, vel, eo sequuto, sequeretur etiam egressus, cuius pacti validitatem canonizauit etiam *Rota* in dictis huius causæ decisionibus, & in allegata *Romana donationis coram Roias*, in quibus concordantes; Ratio enim, in qua potissimè fundãtur *dec.461.* 7 *Buratti*, ac auctoritates ibidem allegatæ, necnon dictæ aliæ decisiones præsertim *d. decis.161. par.10. rec.*, (quæ in materia renunciationum, quas faciunt puellæ Monasterium ingressuræ, est satis copiosa, & reputari solet in Curia magistralis) ea est, quod huiusmodi donationes, ob reuocabilitatem, seù resolutionem in casu non emissæ professionis, tanquàm ex cessante causa, assimilantur donationibus causa mortis, earumque iure regulantur, ideoque donationes causa mortis non exigunt solemnitates, quia ob reuocabilitatem, nullũ inferunt grauamen, vel præiudicium, Et propterea quando dicta ratio cessat, corruere videtur totum dictæ opinionis fundamentum; Ideoq; in præsenti causa, in qua dictum pactum accedebat per Rotam canonizatum, quamuis obtinuerim, attamen intellectus non omninò acquieuit resolutioni, circa huius vltimæ conclusionis veritatem, cum huiusmodi pacta probabiliter ex Notariorũ formulis, vel studiosis donatariorum cautelis quę imprudentibus adolescentibus ignotę sunt, adhiberi soleant, & ad quẽ effectum, vel Statuta, vel Concilium, solemnitates introduxerunt; Licèt in Regno Neapolitano nulla desuper habeatur prouisio, nisi ea, quàm ius commune dedit.

Altera verò prætensio donatoris, seù habentium causam ab eo, super resolutione donationis ratione inobseruantiæ 8 promissorum, reiecta fuit, ex eo quod dispositio textus *in l.1. C. de donat. quæ sub mod.*, locum non habet contra Ecclesiam, vel piam causam, ad quam solùm agendum est ad quanti interest implementum sequutũ esse ex deductis *per Buratt.dec.7. num.12.* cum alijs in huius causæ decisionibus, præsertim prima *coram Roias in fine*; Et in hac parte resolutio placuit, benèque fundata visa est, nõ solùm quia non implementũ negabatur in facto, quod sequutũ esset culpa Hospitalis donatarij, sed potiùs culpa ipsius donatoris, illud, vel recusantis, vel negligentis recipere.

Sed etiam in puncto iuris, quoniam cum Ecclesia, vel pia causa non possit per se ipsam tanquàm res inanimata eius bona administrare, ac obligationes sibi incumbentes implere, hinc proindè vbi agitur de pœnali caducitate subiecta esse non debet tàm grauibus præiudicijs ex sola culpa, vel negligentia administratorum, nequè cadit illa ingratitudinis, vel culpæ ratio, quæ viget in ipso principali donatario.

Stante autem dicta conclusione, vt volentibus ingredi Religionem, concedenda sit omnimoda disponendi libertas, absquè aliqua solemnitatum subiectione, adeò creuit leguleiorum indiscretio, vt in vna *Senen. donationis* disputata coram A.C., inter PP. Oliuetanos S.Benedicti Senarum, & Iulium Cæsarem de Sanctis, super validitate do-

donationis, seù renunciationis factæ per Bernardinum de Puccinellis in dicta Religione professum, intuitu ingressus in eam ad fauorem fratrum, dum adhùc esset in pupillari ætate; Cum occasione successionis ab intestato Dionysij vltimi defuncti ex dictis fratribus donatarijs, in quo alia bona fratrum prædefunctorum consolidata erant, ego scribens pro Monasterio allegarem dictæ donationis nullitatem, non ex defectu solemnitatum, sed ex illo voluntatis,
9 quæ in pupillo perfecta non datur ad disponendum de bonis suis, etiam per viam vltimæ voluntatis; Replicarent Scribentes in contrarium, vt fauor Religionis hunc etiam defectum supplere debeat, ex auctoritatibus suprà allegatis, quarum plures agunt etiam de minori, de quo in specie donationis, vel renunciationis factæ dicto intuitu futuri ingressus habetur apud *Bottiglier. de succeſſ. ab inteſt. theorem* 82., maiusque fundamentum constituebatur *in conſ.* 199. *Romani*, vbi quod per Statutum pupillus habilitari potest ad testandum.

Verùm ista prætensio videbatur meo iudicio prorsùs vana, quoniam fauore piæ causæ, vel Religionis, circà solemnitatum suppletionem, non datur in iure magis explicitum priuilegium, quàm illud disponendi per vltimam voluntatem ad *text. in cap. relatum il ſecondo de teſtamentis*, Et tamen passim receptum est hunc fauorem, supplere quidem omnes defectus solemnitatum, nullatenùs verò illum voluntatis, vt sæpiùs habetur in sua materia *ſub tit. de teſtamentis*.

Alia etiam ratione pro meo iudicio conuincentissima ponderata, quod nulla vrget ratio, ob quam in pupillo huiusmodi facultas admittenda sit, cum potissima, ac fortè vnica ratio dictæ libertatis in eo consistat, vt habentes hoc bonum propositum ab eo non diuertantur ob necessitatem adhibendi solemnitates in disponendo de bonis temporalibus, quibus solutus liberè aduitam Religiosam conuolare posset; Ista enim ratio nullatenùs considerabilis est in ætate pupillari post Concilium Tridentinum, ex cuius præscripto emitti non potest professio antè annum 16. expletum; Cumque pro emittenda professione annus tantùm probationis præcedere debeat, hinc proindè incongruus potiùs, ac intempestiuus est ingressus in Religionem in ætate pupillari, in qua fortè ex multis bonis rationibus, potiùs, damnandus, ac prohibendus, quàm approbandus, ac priuilegiandus veniret; Nõ tamẽ fuit opus hunc nullitatis articulũ formiter disputare, quoniam renunciationis tenor ostendebat, quod ea non erat omninò realis, & extinctiua, tollens personam renunciantis de medio, perindè ac si mortua esset, sed vel translatiua, vel personalis, non excludens renunciantem à donatarij intestata successione iuxtà decisionem *in Romana de Perottis* 543. *part.* 5. *recent. repetit.* apud *Dunozett. deciſ.* 346., & sæpius in sua materia *ſub tit. de renunciationibus*, atque ex hoc fundamẽto magis de plano pro Monasterio iudicatum fuit.

In hoc autem proposito donationum, quæ fiant contemplatione ingressus in
10 Religionem, quæri solet, an sequuta etiam professione, resoluantur, si Religiosus ab ea Religione egrediatur occasione assumptionis ad Episcopatum; Et de hoc habetur actum *ſub tit. de renunciat.*, cum sub ea materia frequentius id cadat, vbi etiam habetur, quid de renunciatione, vel donatione facta eodem intuitu, si Religiosi professi egressus sequatur ob Religionis suppressionem.

Vel, an Monaco, seù Moniali transeunte de vna Religione ad aliam, siue
11 de vno Monasterio ad alterum, bona donata priori Monasterio, vel Religioni, transeant cum persona ad aliam Religionem, vel Monasterium, adeout donatio tanquam ex cessante causa resoluatur, & quæ differentia sit inter bona expressè donata, & ea quæ de iure Monaco delata acquiruntur Monasterio, & de hoc habetur etiam actum *dicto tit. de Regularibus* præsertim *in Neapolitana donationis*.

ROMANA

LIBRARIÆ

PRO

PP. SANCTÆ THERESIÆ SEV CARMELITANIS DISCALCEATIS

CVM

P. DISCALCEATIS S. AVGVSTINI

Gasus disputatus coram A.C. & resolutus pro PP. Carmelitanis.

Voluntas donandi, àn & quando importet donationem perfectam, & irreuocabilem.

Donatio facta intuitu sepulturæ, àn sit reuocabilis, et causa mortis, seù cessante sepultura resoluatur; Et de donationis probatione.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Donatio non requirit scripturam, & potest etiam aliàs probari, sed qualis debeat esse hæc probatio.*
3 *Testes de uniuersitate, vel Religione, an sint pro illa testes idonei.*
4 *De coniecturis exclusiuis donationis.*
5 *Voluntas seù promissio de donando, àn fauore piæ causæ sit donatio perfecta, & num. 8.*
6 *Verbum*, volo, *quando importet perfectam voluntatem, vel potius propositum, & velleitatem.*
7 *Fauor piæ causæ non supplet voluntatem.*
8 *De conclusione, de qua num. 5.*
9 *Legatum exequutum in vita, àn transeat in donationem inter viuos.*
10 *Dispositio facta intuitu sepulturæ in Ecclesia, àn cesset ob immutatam sepulturæ electionem.*
11 *Donatio remuneratoria, an sit reuocabilis, et quando.*
12 *Donatio ex certa causa, an ea cessante, cesset, vel reuocari possit.*
13 *Electio sepulturæ est quandocumque reuocabilis.*
14 *Ex duobus donatarijs, an et quando præferatur ille, cui prius traditio facta est.*

DISC. XVI.

1 CORNELIVS FRANCISCVTIVS, morum probitate, & Ecclesiastica eruditione præditus, qui longo tempore curam Animarum in Basilica Vaticana exercuerat, atquè ferè totum eius assem erogauerat in librorum emptionem, senio confectus, cogitans de sepultura, de anno 1639., illius locum elegit in Ecclesia PP. Discalceatorum S. Augustini sub Inuocatione *Iesus, Maria*, ibique pro illa vana memoria, cui etiam viri probi, ex communi humana fragilitate sæpius incumbere solent, monumentum construi curauit, atquè tali occasione pluries eius animum dictis PP. aperiendo, dixit velle eis donare librariam, in Conuentu ad PP. commoditatem, eiusque perpetuam memoriam custodiendam; Proùt in iftius propositi exequutionem, de anno 1641. testamentum condidit, in quo, institutis eisdem PP. hæredibus vniuersalibus, cum particulari prælegato, dictam libraria vnà cum picturis, ac ornamentis reliquit, exindèque de anno 1649., cupiens huiusmodi propositum in vita adimplere, supplicem porrexit libellum Diffinitorio generali pro concessione loci, ad quem iam destinatum, aliquas scantias, ac aliquos etiam paucos libros transmisit; Deindè verò, ex aliquibus iustis causis indignatus, mutato proposito, de eodem anno 1649., aliud condidit testamentum præcedentis reuocatorium, in quo sepulturam elegit in Ecclesia PP. Carmelitarum Discalceatorum seù S. Theresiæ sub Inuocatione *B. Mariæ de Scala*, dictosque PP. hæredes instituit, cum speciali paritèr prælegato librariæ prædictæ, quam viuens pro maiori parte ibi collocauit; Et quamuis habita de his notitia per dictos alios PP., in eo triennij interuallo, in quo Testa-

tor ſuperuixit, multas adhibuiſſent diligentias, mediante etiam opera & auctoritate Magnatum, vt ad priorem voluntatem rediret, nihil tamen obtinere potuerunt; Sequuta verò eius morte, prætendentes dictæ librariæ donationem inter viuos irreuocabiliter eis factam eſſe, iudicium ſuper illius vendicatione inſtituerunt coram A.C., inducendo ad prædictæ donationis probationem inteſtes plures ex eiſdemmet Religioſis, aſſumptaque deſuper diſputatione.

Scribentes pro actoribus, cum ſuperfluo allegationum apparatu, inſiſtebant in duabus certis nimiumque notis concluſionibus apud mediocriter verſatos præſupponendis; Primò ſcilicèt, quod donatio non exigit perneceſſe ſcripturã, ſed etiam verbotenùs perfici valeat, atque per teſtes probari; Et ſecundò, quod teſtes de vniuerſitate ſeù Religione, vtpotè non agentes de proprio, ac ſingulari intereſſe, non prohibentur pro illa deponere, neque fide indigni reputandi ſunt, atque his concluſionibus conſtitutis, credebant cauſam eſſe in tuto.

Scribens Ego pro Reis conuentis, dicebam difficultatẽ non eſſe in prædictarum cõcluſionum veritate in abſtracto, quam nõ negabã, ſed in illarum applica-
2 tione ad factum; Licèt enim non dubitetur, vt donatio per teſtes quoque probari poſſit; Attamen ratione ſubiectæ materiæ, ac ob facilitatem fraudis, quæ committi poſſet, fortius verò ob verba vrbana, & curialia, quæ ad captiuandum animum, frequentius abſque determinata voluntate donandi, proferri ſolent, circà liberalitatem cum aliquo exercendam, receptum eſt, huiuſmodi donationem exigere probationes omninò concludentes, ac perfectas, earumque perfectio dupliciter conſideratur; Primò nempè in qualitate teſtium, vt ſint omni exceptione maiores, vel ſaltem quod numerus, vel adminicula ſuppleant illas exceptiones, ex quibus fortè tales iudicandi non eſſent; Et ſecundò, vt probatio ſit vniuoca, perneceſsè concludens perfectam, ac omninò determinatam voluntatem donandi irreuocabiliter inter viuos, quoniam cum donare ſit perdere, hinc proindè, non de facili iſte actus præſumendus eſt, vt cæteris allegatis benè firmatur *per Rotam apud Caualer. dec. 603. per tot. & deciſ. 41. n. 2. & ſeqq. part. 9. recent.*

Vterque defectus in præſenti concurrebat; Aderat enim primus exceptio-
3 nis, qua teſtes laborabant, quoniam licèt ipſimet Religioſi non prohibeantur pro ſua Religione, vel Monaſterio teſtificari, eodem modo, quo generalitèr, ceſſante ſingulari intereſſe, illi de Vniverſitate pro ea teſtificantur; Attamen non dicuntur teſtes omninò integri, ac omni exceptione maiores, ob aliquam ſaltem affectionem, quam ergà Vniuerſitatem, vel Religionem reſpectiuè habere dicuntur.

Vt generaliter de teſtibus Vniuerſitatis *Afflict. & add. deciſ. 400. Gregor. deciſ. 340. Buratt. & add. deciſ. 314. & 553.*, apud quos de materia; Et in ſpecialibus terminis Religioſorum, vel Clericorum teſtificãtium pro ſua Religione, vel Monaſterio, aut Eccleſia, *Mantic. de coniectur. lib. 6. tit. 3. num. 6. Corneus conſ. 261. num. 5. in fin. & ſequen. lib. 1.*; Potiſſimè quia, dici non poterat quod exceptio ſuppleretur à numero, vel adminiculis; Attento ſiquidem numero, iſte omninò deficiebat, dum vnus ſolus Religioſus, qui ſe auctorem dicebat inducendi dictum Cornelium ad ità diſponendum, præcisè, & ex certa ſcientia teſtificabatur, cæteri verò, vel de auditu ab iſto, vel de verbis vagis, ac generalibus, & æquiuocis, incidentèr ab eodem Cornelio prolatis, ideoque vbi etiã teſtes prædicti nullam paterentur exceptionem, adhùc tamen probatio dici non poterat concludens, ac perfecta.

Minùſque ſuffragabantur adminicula, quæ potiùs in contrarium nimis ve-
4 hementia reſiſtebant; Primum ſcilicèt omnimodæ inueriſimilitudinis, vt vir doctus, ac integerrimæ vitæ reputatus, in aliorum animabus curandis tamdiù verſatus, & qui omnes eius labores, ac ſubſtantiam repoſuerat in hac libraria alicui pio loco pro eius animæ ſuffragio relinquenda, voluiſſet cum manifeſto peccato, ac propriæ animæ perditione, illam vni Eccleſiæ auferre, vt alteri Eccleſiæ daret; Verisimilitudo enim magnam habet veritatis imaginẽ, ſicuti econuersò inueriſimilitudo imaginem habet falſitatis iuxtà recepta ſatiſ-

fatisque nota axiomata.

Secundò, quia si voluntas fuisset donandi inter viuos correspectiuè ad locum sibi pro sepultura concessum, atque in istius beneficij remunerationem, vt actores asserebant, verisimiliter id expressum fuisset in instrumento concessionis dicti loci; Atq; fortissimum adminiculum deducebatur ex supplici libello, quem dictus Cornelius porrexit de anno 1649. in pleno Diffinitorio Generali pro concessione loci, in quo situanda esset dicta libraria, quam ipse asserebat habere in animo donandi, seù relinquendi huic loco; Cum enim in eodem Diffinitorio adessent plerique ex eisdem, qui deindè testium partes assumpserant, & præsertim ille, qui magis præcisè tanquàm de facto proprio deponebat, hinc prorsùs improbabile dicebam, quod huiusmodi narratiua admissa fuisset, si iam per decennium perfecta, & irreuocabilis donatio inter viuos præcessisset; Et demum, quia si fuisset perfecta donatio inter viuos, opus non erat preces, ac Magnatum auctoritatem adhibere pro vltimi testamenti reuocatione, atque vbi ijdem actores iam certificati erant de indurato animo donantis, tunc illum (quando memoria erat recens) ad rei donatæ traditionem conuenissent.

Deficiebat etiam alterum magis substantiale requisitum super probatione circa actus perfectionem per verba vninoca, & perneceſsè concludentia, dum verba, de quibus ijdem testes deponebant, continebant potiùs propositum seù velleitatem.

Agnoscentes actorum defensores hãc difficultatem, in eo insistebant, quod fauore præsertim causæ piæ, sola voluntas, seù determinatio de donando haberetur pro donatione, iuxtà opinionem deductam ex traditione *Bart. in l. gerit de acquir. hæred.*, apud *Menoch. de arbitrar. cas. 496. & Genuen. in practicabilibus Eccles. cap. 275.*, Cumulando etiam ad idem deducta *per Rotam apud Merlin. decis. 568. & decis. 58. part. 6. recent.*; Verùm hoc minus tutum fundamentum videbatur, quoniam verior, magisque recepta est distinctio *Baldi*, de qua latè *idem Menoch. dicto cas. 496. num. 4. & 18. cum seqq.*, quam canonizat *Rota apud Duran. decis. 17. nu. vlt.*, vt tunc verbum *volo* importet dispositionem, quando denotat voluntatem perfectam, ac determinatam, & quæ alium actum post se non expectet, puta quia, dicat, *volo esse hæres &c.*; Secùs autem vbi importat sermonem de dispositione explicanda per actum alterius voluntatis, atquè alium actum ad sui perfectionem expectante, puta quia dicatur, *volo eligere, volo relinquere &c.*, tunc enim non disponit, sed solùm enunciat velleitatem faciendi, vt in sua materia *sub tit. de testament. & vlt. volunt.*

Nequè in hoc piæ causæ fauor quicquam operatur, quoniam iste quidem, supplet omnes defectus solemnitatum, seù aliàs à iure positiuo prouenientes, nullatenùs autem illum voluntatis, ideoquè iuxtà celebre *cons. Oldrad. 119.* magis communitèr receptum, voluntas, quoties dici potest ambulans, ac non redacta ad terminum, seù ad actum testandi, sed tam quam in via, & non in termino, non attenditur etiam fauore piæ causæ, vt non semel *sub dicto tit. de testamentis*. 7

Atquè eatenùs fauore piæ causæ substineri posset *opinio Bart.*, quam esse minùs communem fatetur idem nimiũ affectatus Ecclesiasticus *Genuen. in practicabil. dicto cap. 275.*, quando ille, qui talia verba protulit, moriens contrariam voluntatem non explicasset, ob præsumptionem perseuerantiæ in ea voluntate, quod, vt dictum est, nequè tutum dici potest, atque contraria opinio probabilior videtur, nisi alia perfectæ, seù perseuerantis volũtatis adminicula, & coniecturæ concurrant, nullatenùs autem dicendum est, id sufficere ad contractum perfectum, ac irreuocabilem, adeòut contraria voluntas expressè declarata non debeat attendi. 8

Decisiones autem suprà in contrariũ allegatæ, ad rem non faciebant; Siquidem *decis. 568. Merlini* agit de donatione perfecta, sed sub certa conditione; Et *in decis. 58. part. 6. recent.* agitur de promissione de donando, àn importaret actum obligatorium pœnitentiæ exclusiuum, & efficaci actionis productiuum, de quo aliàs *hoc eodem tit.* actum habetur, non autem quod simplex indicata voluntas donandi, importet donationẽ perfectam, ac irreuocabilem inter viuos.

Dicebant item, quod etiam legatum exequutum in vita transeat in donatio-
9 nem inter viuos irreuocabilem *ex Bart. in l. legatum ff. de legat. 2.*, cuius opinionem esse communem testantur *Surd. cõs. 14. num. 5. & Gratian. discept. 919. num. 6.*, apud quos cæteri; Ac propterea, cum ad transmissionem aliquorum librorum deuentum esset, hinc inferebant ad exequutionem, ac successiuè intraret dicta conclusio; Verùm paritèr hoc fundamentum erat læue; Tum quia id non posset ad summum operari nisi quoad illos modicos libros transmissos, quorum vendicationem Rei conuenti non curabant; Tùm etiam quia opinionem *Bart.* esse minus veram, benè de iure probant *idem Surd. d. cons. 14. num. 9. & sequen. & Vasquez. de succes. creat. lib. 2. §. 17. num. 111. & 112.*; Atque hanc sequuta est *Rota in Romana legati scutorum 50. mil. 17. Iunij 1641. coram Cerro decis. 41. par. 9. recent. & in Romana pecuniaria seù legati 11. Martij 1650. coram Albergato § penult.*; Ex ea clara ratione, quod si traditio nõ operatur irreuocabilitatem donationis causa mortis, quæ licèt in facto esse sit vltima voluntas, attamen in fieri est contractus, Multominùs id operari potest in legato, quod in fieri, ac in facto esse, est vltima voluntas, semper de sui natura reuocabilis.

Demùm insistebant in eo, quod hæc dispositio tanquàm remuneratoria, ob concessionem loci sepulchri, censenda esset irreuocabilis; Verùm paritèr hoc cæteris leuius fundamentum erat, quoniam sicuti donationes, ità etiam legata, sæpius ob benè merita, & in remunerationem fieri censentur *ad text. in l. nec adiecit ff. pro socio Vasquez dicto lib. 2. §. 17. numer. 111. in princip.*, Et nihilominùs iure cautum non est, legatum ex causa remunerationis factum, esse irreuocabile; Et quamuis in specialibus terminis legati facti Ecclesiæ, in qua
10 electa fuerat sepultura, adduceretur tanquàm specialis auctoritas *Marantæ responso 9. p. 1.*; Attamen illa ad propositum facere nõ videbatur, dum ibi agitur de quæstione, àn caducetur legatum factum Ecclesiæ, in qua electa est sepultura, si hæc electio mutetur, nulla facta legati mentione, quo casu ratio dubitandi circà legati subsistentiam, vel ad fauorem eiusdem Ecclesiæ, vel causæ piæ in genere, consistere videtur in præsumptione perseuerantis voluntatis faciendi illud legatum pro anima, vndè cum hic haberetur expressa voluntatis mutatio, etiam circa legatum, atquè noua dispositio esset paritèr ad fauorem causæ piæ, omnis dubitandi occasio cessare videbatur.

Proùt extrà propositum etiam erat auctoritas, quæ paritèr tanquàm punctualis adducebatur eiusdem *Marant. responso 14. part. 2.*, cum ibi agatur de donatione inter viuos, reseruato vsufructu, cum clausula *ex nunc pro tunc*, & cum narratiua remunerationis ex causa meritorum ad fauorem Ecclesiæ, in qua electa fuerat sepultura, nulla tamen istius mentione facta in ipsa donatione, quæstio verò erat de reuocabilitate ex causa ingratitudinis, cum alias donatio esset expressè inter viuos, & irreuocabilis.

Conclusio autem, vt donatio remuneratoria sit irreuocabilis, etiàm in ijs
11 casibus, in quibus aliàs reuocari posset, procedit, vbi dispositio concepta est per viam donationis inter viuos de sui natura irreuocabilis, atque reuocandi facultas prouenit ex accidentali, seù speciali qualitate, quia nempè agatur de donatione inter coniuges, seù aliàs prohibitos; Vel quia reuocatio resultet à superuenientia filiorum, vel ab ingratitudine, ac similibus; Atque tunc ad effectum, vt donatio remuneratoria tali reuocationi non subiaceat, tanquàm sapiens potiùs de cõtractu oneroso, & correspectiuo, exiguntur merita de condigno, exigentia talem remunerationem, pro qua actio competeret, iuxtà vnam opinionem, vel saltem, iuxtà alteram, ità exigeret obligatio antidoralis, itaùt esset potiùs actus iustitiæ commutatiuę, ac solutio debiti, quàm liberalitas, ex deductis per *Tiraq. in l. si vnquam verb. donatione largitus num. 106. Apont. de potestate Proreg. tit. de extract. num. 24. & cons. 59. num. 17. & 21.*, cum alijs, de quibus in proposito donationis remuneratiæ habetur *in Romana donationis sub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum discurs. 94.*; Vndè cum in præsenti voluntas disponentis explicata non esset per actum de sui natura irreuocabi-

lem

lem inter viuos, atquè causa obligatoria pro concessione parui situs ad sepulchrum, non exigeret tantam remunerationem, hinc inapplicabile remanebat motiuum aliàs in suo casu verum.

Quod verò omnem difficultatem tollebat, erat ineuitabile dilemma, quod, Aut dicendum erat huiusmodi prætensam donationem factam esse intuitu sepulturæ, & concessionis situs pro ea, ità vt hæc esset causa finalis, Aut non; Si non erat, ergò omnia dicta motiua corruebant; Et si erat, hinc resultabat, quod etiamsi per scripturam, vel aliàs concludentes probationes constaret de perfecta donatione, ac determinata voluntate donandi, adhuc tamen donatio cessabat, Vel ex cessante causa finali iuxtà regulam *text. in cap. cum cessante*, Vel quia regulando actum à sua causa productiua, talis donatio, vtpotè contemplatione mortis, ac sepulturæ, censenda erat causa mortis.

Ad instar illius donationis, quæ fit intuitu, & contemplatione ingressus in Religionem, quoniam, sicuti est reuocabilis finis, seù causa, ob quam illa facta
2 est, ità etiam ipsa donatio tanquàm effectus esse debet eiusdem naturæ, nisi expresè in contrarium dispositum esset, ex deductis *per Burat. dec. 581. dec. 586. num. 2. part. 5. recent.*, & habetur *in Neapolitana donationis discur. præced.*

Et in specie, quod donatio facta contemplatione electionis sepulturæ sit reuocabilis, quemadmodùm ipsa electio reuocari potest, ex argumento cessantis causæ, probare videtur *text. in l. alumnæ §. Seia ff. de adimen. legat.*, per quem ità in specie firmat *Abb. in cap. in nostra num. 4. de sepulturis*; Quodque electio sepultu-
3 ræ sit reuocabilis quandocumque, non obstante quocumque pacto, clarè disponitur *per text. in cap. 1. de sepulturis in 6., vbi Gemin., Ancharan. cons. 214. num. 5. & sequen., Antonin. lib. 1. variar. cap. 112. num. 59. Cæs. de Graff. decis. 1. de sepulturis num. 5. Barbos. de Paroco part. 3. cap. 26. num. 24.*

Ponderabam quoquè (licèt ad quamdam superabundantiam, quæ in motiuando frequens est Aduocatorum), duo alia fundamenta; Primò scilicèt, quod sufficeret id esse dubium, vt propterea pro declaratione dubiæ voluntatis deferendum esset eidem donatori, ex *ijs*, quæ habentur hoc titulo sæpiùs, dum præsertim declaratio fulcira erat tot adminiculis, de quibus supra; Et Secundò, quod vbi etiam ageretur de donatione hinc inde, potior esse deberet condi-
14 tio Reorum, quibus rei donatæ traditio prius facta fuerat, quamuis essent in donatione posteriores ad *text. in l. quoties Cod. de donat., quæ sub mod.*, de quo in terminis donationis *Merlin. dec. 568. num. 32.* apud *Dunozett. decis. 773., dec. 273. part. 11. recent. & in alijs*, quoniam est concluso vera quoties non concurrit hypotheca, vel constitutum, seù alia circumstantia, ob quam dispositio dictæ legis limitationem recipiat, quorum nil in præsenti concurrebat, dum agebatur de prætensa donatione oretenùs facta.

Atque iuxtà præmissa iudicatum fuit, cum iustitiæ fundamento, agnito etiam per Signaturam Gratiæ, ad quam Acto-
15 res, hac disputatione pendente, recursum habuerunt, petendo vt Iudex, quem malè inclinatum agnoscebant, procederet de voto Rotæ, sed petitio reiecta fuit, ex eo præsertim motiuo, quod lis reputaretur iniusta, Ac etiam quia videbatur prætẽsio mali exempli, ità enim interdictum esset cum Religiosis verba beneuola proferre, eisque bonum propositum disponendi pro anima communicare, si quod pro solo proposito dicitur, capiendum esset pro perfecta & irreuocabili donatione, non aliundè quàm ex eorumdem Religiosorum testimonio probanda.

PISTO.

PISTORIEN.

DONATIONIS

PRO

MONASTERIO MONIALIVM S. MERCVRIALIS

CVM

HÆREDIBVS FRANCISCI DE GATTESCHIS.

Responsum ad causam extrà Curiam.

An donatio, seù promissio facta sub certo euentu post mortem promittentis, vel donantis, resoluatur per donatarij, seù promissarij præmorientiam, vel potiùs transmittatur ad eius successores; Et quid vbi talis donatio, vel promissio facta sit professo, vel professuro in Religione, seù Monasterio.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De resolutione donationis factæ ex certa causa, vel personalis.*
3 *De eodem, & de agentibus de materia.*
4 *Quando dicta resolutio intret, et quomodo in materia procedendum sit.*
5 *Quod ista quæstio non intret in casu controuersiæ, et quando propriè intret.*
6 *Donatio, vel promissio facta intuitu renunciationis non est donatio, sed implicita venditio futuræ aleæ speratæ successionis renunciatæ.*
7 *Dos data filiæ, vel sorori correspectiuè ad renunciationem, dicitur constituta de bonis proprijs ipsius mulieris.*
8 *Pater tenetur dotare filiam, etiam diuitem, & prouisam.*
9 *De circumstantijs excludentibus resolutionem ob præmorientiam donatarij, vel eius, cui promissum est.*
10 *Concordia Leonina damnata in iure, & inualida.*
11 *Quomodo doctrinis, & regulis iuris deferendum sit.*

DISC. XVII.

1 Spirituales nuptias in Monasterio S. Mercurialis, Cassandra eligente, priusquam professionem emitteret, consuetam renunciationẽ hæreditatibus, ac successionibus præsertim matris adhuc viuentis, fecit cum debitis solemnitatibus Francisco patri, qui vltrà dotem Monasterio tradi solitam, aliasque appenditias, in ipso actu renunciationis promisit infrà trienniũ post mortẽ eius, ac dictæ matris respectiuè, in casu obitus superstitibus filijs masculis, soluere scuta 300., in casu verò obitus, absque masculis scuta mille; Cum autem prædefuncta matre obijsset Cassandra professa, dicto Francisco patre adhuc superstite, hinc istius etiam deindè obitu sequuto sine alijs filijs, inter eius hæredes, ac Monasterium prædictum orta est controuersia super solutione dictorum scutorum mille, prætendentibus hæredibus huiusmodi donationis, seù promissionis caducationem, seù resolutionem ob dictæ Cassandræ donatariæ mortem, antequam sequeretur illa patris donatoris, atque pluribus ad fauorem dictorum hæredum scribentibus, præsertim, vtroque patre, & filio *de Altogradis*, vt patet ex responso impresso inter *controu. Altogradi iun. controu.29.* in prima instantia pro eis iudicatum fuit; Commissa verò causa appellationis etiam in partibus, incertum est quid inde sequutum sit; Cumque, vel ante, vel post dictam sententiam prolatam, communicatis dictis responsis ad fauorem hæredũ editis, desuper ex parte Monasterij consultus essem;

Respondi, quod licèt in terminis generalibus puræ, & gratuitæ donationis factæ sub conditione mortis donatoris, vel etiam ex certa causa postmodum cessata, putà, contemplatione certi, ac determinati matrimonij iuxtà casum, de quo supra *in Parmen. disc.8.*, & in alijs, etiam si donationes essent inter viuos, ac ab initio perfectæ, & irreuocabiles, in quibus non intret illa caducatio, quæ præmoriente donatario intrat in donationi-
2

tionibus causa mortis, adhuc tamen dari valeat resolutio ex donatoris voluntate, cuius, ac facti potiùs quàm iuris ista quæstio esse videtur, quia nempè ex efficacibus argumentis, & adminiculis constet, donationem esse præcisè personalem, siuè restrictam ad certam, ac præcisam finalem causam, qua cessante intret Regula, *cum cessante &c.* ex copiosè deductis
3 *per Altograd. d. controu.* 29., ac etiam *in d. Parmen. disc.*8. & in alijs, ac habetur quoque pluries actum *sub tit. de renunciat.*, quando scilicèt renunciatio sit personalis, vel realis.

Attamen in hac facti specie (in sensu etiam veritatis) mihi videbatur fallaciam consistere in applicatione, ex cuius defectu multæ conclusiones, ac ponderationes pro dictis hæredibus deductæ, quæ in suis casibus forsan veræ sunt, ad rem facere non videbantur, quodque propterea, bonum ius Monasterio potiùs assisteret; Procedunt etenim hæc, vbi agitur de donatione pura, & merè gratuita, vel etiam causatiua, ità tamen, quod
4 vel donatoris, vel etiam vtriusque volùntas ità limitata sit, neque vltrò progrediatur, atq; tunc intrant coniecturæ, & argumenta deducta ex verbis personalitatem, seù illius præcisi casus purificationem denotantibus, super quo tamen certa, & determinata regula generalis tradi non potest, sed procedendum venit cum nimis frequenter insinuato modo tenendo in decidendis ambiguæ voluntatis quæstionibus, vt non cortex, ac sola figura verborum, & clausularum in solo litterali, seù grammaticali sensu attendi debeat, sed ex facti qualitate, ac singulorum casuum circumstantijs, prudentis iudicis arbitrio, indagari debeat substantia verisimils voluntatis, adeò vt leguleica simplicitas videatur procedere cum regulis, vel doctrinis generalibus, vel similibus, cum non omnibus casibus eædem præsumptiones, vel operationes verborum pariformiter congruant.

Verùm pro meo iudicio non videbatur iste casus controuersiæ, à qua extranei videbantur dicti termini cadentes, vel in simplici, & gratuita, vel etiam causatiua donatione, quam probabile sit patrem, vel coniunctum feciisse ad prouidendum personam post eius mortem superstituram, non autem eius præmo-

rientis hæredes, iuxtà ponderationes de quibus *supra disc.*8. & 9., *& sub tit. de dote disc.*27.; Siue vbi agatur, vt supra dictum est, de renunciationibus personalibus, quia nempè filia renunciet parentum successioni, cum præsuppositò superexistentiæ fratrum; Aut vbi agatur de bonis differentibus non transmissibilibus ad extraneos, vnde cessante persona contemplata, cui renunciatum est, esset aperire locum domino, vel remotiori agnato, nec à renunciante, nec à renunciatario verisimiliter contemplato, iuxtà theoricam *Bart. in l. qui Romæ* §. *duo fratres num.* 24. *ff. de verb. oblig.* cum concordan. in sua materia *sub tit. de renunciat.*, præsertim *in Romana seù Vrbeuetana successionis*, *& in Romana fideicommissi de Steccatis*, *& in alijs*.

In hac verò facti specie, cum pater ex proprio officio teneretur congruè dotare filiam quamuis diuitem, & prouisam,
6 ex ijs, quæ habētur in sua materia *sub tit. de dote disc.*1. *&* 142., vnde propterea renunciatio per eum desiderata, de materna præsertim successione translatiuè ad eius fauorem, vt etiam non extantibus alijs filijs, liberè disponere, seù aliàs transmittere posset, remaneret sine causa, ex cuius defectu, seù altero læsionis ipse probabiliter timere poterat, ac debebat, vt contingente casu, posset impugnari; Hinc proindè futuram aleam tanquã iactũ retis, ità præuentiuè pro hoc minori pretio emere voluit, idē pretium distinguendo iuxtà qualitatē maioris, vel minoris iuris, quod ipsi filiæ competere posset, superstitibus, vel respectiuè nõ superstitib' filijs masculis, adeout videatur casus præcisus, vel omninò similis, de quo in celebri *Signina Castrorũ decision.* 12. 292. 320. *&* 323. *p. 6. rec.*, vt *f.* ille, qui sperabat pinguem fideicommissariã successionem per mortem hæredis grauati, cui præmoriendo nihil obtenturus fuisset, (quamuis cum imprudenti consilio) hanc magnam, sed euentualem spem pro modico pretio de præsenti accepto cessit; Quod etiam, sed cum magis prudenti consilio practicatum fuit in casu, de quo habetur *sub tit. de fideicommissis disc.*94.

Hinc proindè receptum habemus, quod illa dos, quam filia, vel soror, à patre, vel fratre obtinet correspectiuè ad

renun-

renunciationem futuris euentualiter ſpe-
7 ratis ſucceſſionibus, dicitur aduentitia, & conſtituta de proprio ex bonis ipſius fœminæ tanquam de pretio dictæ ſpei anticipatè venditæ, iuxtà *deciſ.* 267. & 528. *Dunozetti*, cum alijs, quæ habentur plurirs *ſub tit. de dote*, præſertim *diſcurſ.* 154. cum ſimilibus, atque iſti mihi videbantur veri, ac proprij termini iſtius cauſæ, quodq; tot concluſiones, & doctrinæ, ac ratiocinia, ſeù verborum, & clauſularum ponderationes, cum inani labore, punctum non percuterent, atque ſine applicatione remanerent.

Clariùs verò, ac, pro meo ſenſu, ad euidentiam ex duabus circumſtantijs, quarum vnica ſufficeret, multò magis eis ſimul iunctis; Primò ſcilicèt, quod pater
8 dederat exiguam dotem pro moniali dari ſolitam Monaſterio, quæ inter perſonas nobiles sẽper eſſe ſolet minor quàm ea quæ datur pro nuptijs carnalibus, cuius oppoſitum frequentius contingit inter ignobiles, vt aduertitur in dicta ſua materia *ſub tit. de dote*, præſertim *diſc.* 144., vbi de dote congrua, vel incongrua, & quam pater dare tenetur etiamſi filia ſit diues, & prouiſa vt *dicto diſcurſ.* 1. & 142. *de dote*, et conſequenter intrare non poteſt conſideratio cadere ſolita in renunciatione, quæ fiat occaſione matrimonij carnalis, quod ſcilicèt pater, vel frater hoc intuitu conſtituat dotem exceſſiuam, ac vltrà propriam obligationem, adeout dici valeat vt pretium iurium renũciatorum conſiſtat in illo exceſſu, et conſequenter iſta renunciatio remanſiſſet læſiua, & ſine cauſa.

Et ſecundò fortiùs, quoniam non agebatur de promiſſione facta perſonæ ſæculari ex motiuo illam poſt mortem promittentis meliùs prouidendi iuxtà caſus, de quibus *ſupra diſc.* 8. & 9., & in alijs; Siue quod incertum eſſet, an perſona, cui promittitur, habitura eſſet
9 filios, in quos magis, quàm in extraneos tranſmittere debere cogitatum fuerit, non cogitatis, vel abhorritis extraneis, ac ignotis hæredibus iuxtà dictos ſupra enunciatos caſus, ac propterea intraret ratio perſonalitatis; Sed agebatur de promiſſione, quæ fiebat puellæ, quæ iam ſuſcepto habitu Monaſtico, ac peracto anno probationis, vel ſaltem iuxtà decretum Concilij Tridentini, expletis decem menſibus, erat in ſtatu emittendi in dies profeſſionem, in cuius ſtatu pernecceſsè caſus in conuentionem deductus contingere debebat, vnde propterea ceſſant omnes dictæ ponderationes, ex quibus ad perſonalitatem inferri ſolet, quoniam dicta puella vlteriori prouiſione non indigebat, atque id, quod promittebatur, non poterat in propria crumena reponi, neque ad eius diſpoſitionem eſſe, ſed directè, ac immediatè abſque eius facto quærebatur Monaſterio iuxtà Canoniſtarum opinionem, quæ omninò recepta eſt, ac tenenda venit in foro eccleſiaſtico, in quo præsẽs cauſa agebatur.

Ponderando etiam, quod iſte contractus initus non fuit ſolùm inter patrem, & filiam, vnde propterea veriſimilis vtriuſque, præſertim verò patris voluntas indaganda eſſet, ſed etiam cum Abbatiſſa, & Monialibus ibi præſentibus, & conſentientibus cum licentia Superioris, ideoque pater ità voluit ſe tutum reddere etiam à prætenſionibus Monaſterij, cum quo principaliter contraxiſſe videtur; Potiſſimè quia licèt verius, magiſque receptum ſit, vt ingredi volens Religionem, cedere, ſeù renunciare poſſit futuris ſucceſſionibus, ac hæreditatibus, quamuis obuenturis in ſtatu profeſſionis, & poſtquam ipſe renunciãs non habet amplius diſponendi libertatem, attamen non deſunt volentes contrarium, quod id fieri non valeat in ſupplantationem Monaſterij, cui contingente caſu ſucceſſionis iuxtà dictam Canoniſtarum opinionem directè, ac immediatè proprio iure, non autem mediante perſona religioſi, ſucceſſio debita ſit etiam inuito, etiam ipſo Religioſo, vt in ſua materia *ſub tit. de renunciat.*, & ſub altero *de Regularibus*; Ideoque prudenter voluit dictus pater ità ſe ponere in tuto mediante iſto contractu, in effectu vt dictum eſt complicante illam ſpeciem concordiæ, vel emptionis, & venditionis futuræ aleæ, de qua locis ſupra citatis habetur, ac ſucceſſiuè motiuum perſonalitatis nullatenùs cadere poterat.

Et quamuis dicti ſcribentes in contrarium, vt præſertim patet ex dicta *controuerſ.* 29. *Altogradi*, curarent motiuo correſpectiuitatis reſpondere, admitten-

mittendo promissionem esse correspectiuam, sed sub conditione superuiuentiæ, et quatenùs deferretur successio materna; Attamen videbatur minus tuta, verèque incongrua responsio, quoniam id contineret concordiam Leoninam in iure damnatam, ac inualidam; Si enim casus contigisset mortis matris, superstite filia ista, debuisset integram successionem obtinere, non autem contenta esse summa scutorum mille, reliquum sine causa patri dimittendo; Ideò enim huiusmodi conuentiones subsistinentur pro longè minori summa, quàm ipsum censū, ac speratum ius importet, quia subest periculum euentualitatis, vt in supra allegatis decisionibus *in Signina Castrorū*; Potissimè verò quia de facto casus contigerat mortis matris, ipsa filia superstite, ideoque non videbatur ad quid desideranda esset etiam patris renunciatarij præmorientia, cum non intuitu eius hæreditatis, sed maternæ iam delatæ, ista conuentio sequuta esset; Ideoque admirationem mihi dedit, quod in contrarium iudicaretur, nisi in alia instantia iudicatum retractatum sit, vt probabiliter credendum est; Atque hinc semper edocemur, iudicandi, seù consulendi vim non consistere in regulis, ac propositionibus generalibus, vel in doctrinis in suis casibus fortè veris, sed in applicando congruè actiua passiuis iuxtà præcisos controuersiarum casus, eorumq; particulares circumstantias, dum plures propositiones, quæ desuper deducebantur, sunt in suis casibus veræ, sed omninò extraneæ ab illo, de quo agebatur.

BONON.

DE BOVIIS

PRO

MONTE PIETATIS, & ALIIS

CVM

ANTONIO, & ALIIS DE BOVIIS.

Casus decisus per Rotam pro Bouijs.

De resolutione donationis ob non implementum eorum, quæ à donatore demandata sunt, an et quādo intret, præsertim in præiudiciū tertij, cuius fauore implementum faciendum erat.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De Responsis* Surdi, & Menocchij *in causa.*
3 *De fundamentis Consulentium in causa super resolutione donationis.*
4 *De antiqua decisione Rotæ in causæ.*
5 *Stylus Rotæ est non reuocandi decisiones incidenter.*
6 *De moderna causæ resolutione, et an moderna quæstio sit eadem cum antiqua.*
7 *De stylo Aduocatorum deducendi motiua licèt diuersa, Et quod quandoque id etiam sequitur in decisionibus, et de ratione.*
8 *Decisiones esse dicuntur in eo solo articulo, qui principaliter disputatur.*
9 *De materia resolutionis donationis ob eius non implementum.*
10 *De distinctione resolutionis quoad donatarium, sed non quoad tertium, & quod non per hoc bona redeunt ad donatorem.*
11 *An adsit fideicommissum, si constat, quod donator id habuerit in animo, quamuis alteri commiserit ordinationem.*
12 *Data facultate disponendi intrà certum genus, non facta dispositione, veniunt omnes de illo genere.*

13 *Donator non potest noua grauamina donatario adijcere.*

14 *Dispositio donatoris post donationem attenditur pro interpretatione, seu probatione voluntatis quam habebat tempore donationis.*

15 *De eodem.*

16 *Qualis sit effectus, an vocatus quis censeatur à donatione non resoluta, vel ea resoluta, ab alia dispositione.*

17 *Quod ista sit quæstio voluntatis, et quomodo decidenda sit.*

DISC. XVIII.

1 IVlius Bouius, donationē de aliquibus bonis fecit Carolo Episcopo Ostunensi ex fratre nepoti, sub ea lege, vt de illis, in vita, vel in morte, disponere deberet ad fauorem vnius ex filijs fratrum ipsius donatarij, cum fideicommissis ei benè visis, illincque ad aliquos annos, idem donator decedens, in testamento hæredem scripsit Andream vnicum filium tunc superstitem Alexandri alterius nepotis, dictique Caroli donatarij fratris, cum perpetuo, & successiuo fideicommisso ad fauorem eius descendentium; Cumque posſi donatorem, obijsset etiam ab intestato donatarius, nulla facta dispositione, postmodum verò ex prædicto Alexandro alij suscepti essent filij; Hinc sequuta dicti Alexandri morte, inter fratres, occasione diuidendi paternam hæreditatem, orta est controuersia super bonis in dicta donatione contentis, prætendente Andrea, illi debita esse præcipua; Vel quia censeretur de iure nominatus à donatario; Vel quia resoluta donatione eadem bona redirent ad hæreditatem donatoris, cuius ipse etiam erat hæres; Econuersò autem reliqui fratres prætendebant eadem bona remansisse libera in hereditate dicti donatarij, et consequenter delata ad Alexandrum fratrem intestatum hæredem, cuius æqualiter ipsi contendentes hæredes erant; Quarè introducta causa *in Rota coram Millino*, contextualiter pro
2 Andrea scripserunt *Menoch.*, cius responsum inter eius consilia regiſtratum est *cons.*922., *et Surd.*, cuius pariter responsum est regiſtratum inter sua *consil.* 375., ac denuò idem *Surd.* respondendo quibusdam motiuis factis aduersus vtriusque eius, & collegæ responsum, denuò pro eodem Andrea scripsit, vt patet ex *cons.*369. quod est posterius altero, quatuis ex errore impressoris ordo sit inuersus.

Quatuor autem fundamenta dicti Consulentes, cum docto quidem, ac elaborato, nimium tamen prolixo, ac superfluo extero consueto stylo deducebant:
3 Primò scilicèt, quod cum donator futuram dispositionem à donatario faciendi ex necessitate iniunxisset per verbum *debet*, cum restrictione ad certum genus, ità dictus Andreas ex fratre nepos vocatus censeretur à donatore iuxtà regulam *text. in l. vnum ex familia ff. de legatis secundo*, cum ibi communiter notatis, & de cuius textus dispositione, ac distinctione habetur alibi *infrà hoc eod. tit. disc.*36.; Secundò, quod cum dixisset disponi debere cum vno, ità per quandam speciem primogenituræ ad numerū singularem se restringendo, dispositio dicto Andreæ tanquam primogenito, seu natu maiori conueniret, ex ijs quæ habētur *in Anconitana sub tit. de fideicommiss. disc.*183., *& alibi eodem tit.*; Tertiò potissimè, quod fictio regulanda est à veritate, quam excedere non potest, vnde cum de tempore mortis dicti donatarij solus Andreas procreat⁹ esset, hinc si idē donatarius nominationem facere voluisset, atque præeligendi facultatem habere, non poterat cum alijs adhuc non procreatis, & ignotis eam exercere, ideoque ipse Andreas ità perneceſsè nominatus censeretur; Et quartò demum, quod in omnem euentum ob non adimpletam conditionem per donatorem expressè adiectam, donatio resoluta esset, atque bona donata reuersa ad hæreditatem donatoris, cuius etiam ipse Andreas erat vnicus hæres.

Proposita verò causa *in Rota coram Millino, sub die* 20. *Februarij* 1598., pro Andrea iuxtà præmissa prodijt resolutio,
4 atque in decisione desuper edita, quæ habetur impressa inter illas eiusdē *Millini decis.*163., omnia dicta quatuor fundamenta deducuntur, non explicando in quo magis insisteretur, principaliter verò, ac maior discursus est super hoc vltimo motiuo resolutionis donationis ob con-

conditionem non adimpletam.

Acquiescentibus autem alijs fratribus dictæ resolutioni, atque Andreæ dicta bona donata obtinente, hic illa, vel eorum aliqua distraxit in Montem Pietatis, & alios, contra quos sequuta eiusdem Andreæ morte, Antonius eius filius, eiusdemque Antonij filij, iudicium instituerunt in Rota *coram Bourlemont* pro dictorum bonorum vindicatione in vim fideicommissi à præfato Iulio in testamento ad eorum fauorem ordinati, Cũque causa restringeretur ad punctum, an donatio resoluta esset, adeout bona donata reuersa essent ad donatorem, et consequenter caderent sub eius testamẽtaria dispositione tanquam hæreditaria, necnè, vel potiùs spectarent ad Andreã in vim donationis iure propriæ vocationis, aliud successiuum fideicommissum non continentis; Obijceretur autem per actores de *dicta decisione Millini*, per quam dicta resolutio firmatur, atq; stylus Rotæ sit eius decisiones præsupponere non autem reuocare incidenter, & non nisi cum particulari disputatione, an ab eis esset recedendum, necnè; Hinc proindè dato desuper particulari dubio, eoque proposito *sub die* 5. *Decembris* 1670., pro dictæ decisionis confirmatione responsum fuit.

In hac autem disputatione, Ego euocatus ad causæ defensionem postquam iam firmatum fuerat dubium, an esset standum, vel recedendum à dicta decisione *Millini*, quinimò propositum, dilata resolutione, pro meo sensu, id laudare non potui, sed quia res non erat amplius integra, idcircò opus fuit per viam iam instructam, quamuis incongruam, cum alijs ambulare; Non videbatur enim quomodo congrueret, vt nos, qui habemus causam ab Andrea, cuius fauore prodijt decisio, istam impugnare possemus, ac deberemus; Ac etiam quia antiqua disputatio prædicta diuersam percutiebat quæstionem, an scilicèt bona donata remansisset in hæreditate Caroli donatarij, adeò vt transmissa fuerint ad eius intestatum hæredẽ, & successiuè tanquam effecta de istius patrimonio, æqualiter spectarent ad omnes filios, vel potiùs præcipua essent Andreæ, siue id sequeretur iure donationis, siue iure testamenti, cum vnus & idem esset effectus; In præsenti autem quæstio erat diuersa, an scilicèt posita vocatione solius Andreæ cum aliorum fratrum exclusione, ipse vlteriori fideicommisso grauatus esset, quod pendebat à pũcto, an metiretur eius ius à donatione, vel à testamento; Id autem nũquam discussum fuit, sed quia illi expediebat vincere, siue ex vno, siue ex altero titulo, idcircò, tam dicti Consulentes exteri, quàm Curiæ defensores, plura quamuis diuersa cumulabant motiua, iuxtà regulas Aduocatorum, & defensorum, pro varietate ingeniorum iudicum, opportunas, ac
7 necessarias, vt, si vnum displicet, alterũ placeat, & econtrà; Rota verò respiciẽdo ad solum finem terminandi controuersiam, de qua agebatur, concluſit resolutionem pro singulari successione dicti Andreæ, dum vota in hoc generaliter concordabant, sed quia fortè (vt frequenter contingit), vota erant diuersa circa rationes, vel motiua, idcircò omnia admissa fuerunt, vtpotè ad eumdem finem tendentia, eumdemque effectum producentia, non curando examinare, an magis ex vno, vel altero titulo successio competeret.

Et consequenter punctus, de quo in præsenti moderna controuersia, non fuit nec discussus, nec decisus, ideoque dici non poterat desuper adesse decisionem,
8 cum hæc esse dicatur in eo puncto, vel articulo, qui principaliter disputatus, ac decisus fuerit, vt sæpiùs ipsa Rota protestata est, præsertim *apud Seraph. decis.* 299. *num. fin. dec.* 17. *nu.* 9. *part.* 7. *rec. decis.* 196. *par.* 11. *nu.* 38. & frequenter.

Quatenùs igitur ad hunc punctũ præcisum pertinet, quamuis Scribentes hinc indè insisterent in generalitatibus, vt plurimum desumptis ex *dictis consil.* 369. & 375. *Surdi*, & 922. *Menoch.*, & *per Rotam dec.* 203. *par.* 6. *rec.*, & *in Mediolanen. donationis* 10. *Iunij* 1645., 16. *Martij*, & 17. *Decembris* 1646. *coram Ghislerio impress. in add. ad Castill.* 8. *tom. decis.* 19. 20. & 22., *in Neapolitana hæreditatis* 27. *Ianuarij* 1668. *Carpinea*, edita in causa, de qua *sub tit. de fideicom. disc.* 154. cum similibus, nimium elaborando super verbis, & clausulis, præsertim verò in clausula, *et non aliter*, adimente consensum ab actu, cum similibus generalitatibus.

Attamen mihi videbatur quod ista, vtpotè quæstio voluntatis, potiùs facti quàm iuris esset, ideoque pro facti qualitate, & circumstantijs decidi debeat; Ac propterea, procedendo cum distinctione superius enunciata *in Romana donationis de Andosillis disc.* 9. quod scilicèt, Aut agitur de resolutione donationis in ordine ad ipsum donatarium non adimplentem, et nè bona donata liberè transmittere valeat ad eius hæredes, ità agendo solùm de hoc puncto decisio apud *Millin. d. decis.* 163., & resolutio esset iusta, benèque fundata, quoniam ex donationis contextu euidenter constabat, donatorē noluisse, vt in primo donatario de legitima successione iam desperato, vtpotè in Episcopali ordine constituto, bona essent ad liberam dispositionē, vel transmissibilia ad quosque, dum per viam necessitatis, ac [illegible] obligare voluit ad disponendum iuxtà fundamenta deducta *per Menoch., & Surd. vbi supra*, cum in hac parte voluntas videretur clara, atque ad hunc effectum benè operatiua essent verba, quæ pro resolutione à scribentibus in contrarium ponderabantur, præsertim verò clausula, *et non aliàs &c.*, ideoque dicebam, quod in hac parte concordabamus, vt dicta decisio confirmationem mereretur.

Posita verò dicta resolutione quoad donatarium, ad effectū vt per eius mortem omne ius resolutum esset, neque aliquid remansisset transmissibile, punctus erat, an bona reuersa essent ad donatorem, vel eius hæreditatem, tanquam per reuersionem ad suam primæuam causam, vel potiùs spectarent ad eum, qui, non facta per grauatum, seù fiduciarium diuersa dispositione, censeretur de iure vocatus; Et in hoc, probabiliorem dicebā hanc secundam partem, quoniam de donatoris certa, & determinata voluntate ordinandi in his bonis fideicommissum
11 constabat ad text. *l. cum pater* §. *finali ff. de legat.* 2., *& in l. si testamento C. instit. & substit.*, cum concordantibus, de quibus *sub tit. de fideicommissis disc.* 118.; Ac etiam facultas erat per viam necessitatis cum restrictione ad certum genus, iuxtà terminos, ac distinctionem text. *in l. vnum ex familia* §. 1. *ff. de legatis secundo*, ideoque censentur vocati
12 omnes æquales gradus de eo genere, nisi de testatoris expressa, vel coniecturata voluntate constet, excludendi resolutionem numeri singularis in pluralitatem, quo casu vocatio conuenit primogenito, seù natu maiori, *vt d. disc.* 183. *de fideicommissis*.

Et consequenter, si vocatio resultabat à perfecta, & irreuocabili donatione inter viuos, venire quidem dicitur vocatus ex iudicio, & prouidentia grauantis potiùs quàm grauati, ità tamen quod
13 per ipsum grauantem ex defectu potestatis reuocandi, vel minuendi iam perfectam donationem, non potuerit in alio grauari, quàm in eo quod in ipsa donatione continetur, secùs autem per subsequens testamentum, ex quo actores suum ius metiebantur, iuxtà ea, quæ in his specialibus terminis defectus potestatis donatoris grauandi venientes iure donationis cum nouis vinculis in testamento adiectis, habentur pluries deducta *sub d. tit. de fideicommissis disc.* 134. *cum plur. seqq.*

Verùm, his etiam ità positis (vt in sensu etiam veritatis probabilius videbatur), adhuc tamen vltima resolutio fauore actorum probabilis visa est, eaq; fuit iuxtà votum, quamuis eius modus, vel ratio non placeret, quod scilicèt dicta decisio *Mellini* id decideret; Credebam enim firmiter, vocationē dicti An-
14 dreæ, à donatione potiùs, quàm à testamento resultare vt supra, sed quoniam in eadem donatione expresserat donator eius animum, ac intentionem, vt donatarius deberet disponere quidem ad fauorem vnius ex filijs fratrum, non liberè, sed cum fideicommissis, & substitutionibus per ipsum ordinandis, ipse autem donatarius nihil horum fecerit, Hinc proindè cum donator in testamēto vtrumque explicauerit, quod scilicèt hæredem in alijs bonis instituit eumdē, qui, vt supra per legem supplētem omissam explicationem hominis vocatus cēsetur, ei verò expressè adiecit illa fideicommissa, quæ faciendo etiam donationem, in animo habuit, explicanda per dictum primum donatarium tanquam eius fiduciarium, seù organum, exindè sequitur, vt ipso fiduciario non explicante, indagari deberet ipsius testatoris, seù demandantis verisimilis voluntas,

iuxtà

juxtà ea, quæ habentur in ſupra allegata *Anconitana*, ac etiam *in Peruſina erectionis Canonicatus d. tit. de fideicommiſſis aiſe.* 182. & 183.

Hanc autem voluntatem non oportebat ex coniecturis, ac præſumptionibus deſumere, dum ità habebatur expreſsè declarata, Ideoque mihi videbatur, quod teſtamentum donatoris attendendum non eſſet tanquam principalis diſpoſitio, ſub qua iſta bona controuerſa venirent, ſed tanquam explicatio, ſeù probatio voluntatis, quam etiam in his bonis donator habuit ab initio, quamuis non explicauerit, ſed primo donatario explicandam commiſerit ex prudenti motiuo, vt ille inter plures fratrum, ac reſpectiuè nepotum filios, poſtquam eorum mores, & qualitates expertus fuerit, magis ordinatè, tàm vnius, vel plurium perſonarum primam electionem facere, quàm ſucceſſiuum fideicommiſſi ordinem præſcribere poſſet; Fiduciario autem, ſeù mandatario non explicante, indaganda eſt voluntas ipſius mandantis, vt ſupra, iſteque mihi videbatur huiuſmodi controuerſiæ germanus intellectus, atq; videbantur termini proprij, negligendo illa generica, & vaga argumenta, quæ iuxtà conſuetam leguleicam ſimplicitatem ex regulis, ſeù propoſitionibus generalibus, vel ex verborum, & clauſularum ſignificatione deduci ſolēt, atque hinc inde in iſta diſputatione deducebantur.

Quinimò ponderabam rectè dici poſſe, quod dictus donatarius, non imprudenter, vel oſcitanter neglexerit adimplere voluntatem donatoris, ſed ex iuſto motiuo, dum vidit, quod ab eodem benè omnia ordinata erant, ac propterea neceſſarium non putauit ad aliam diſpoſitionem deuenire, ità morieando ab inteſtato, ſui auctoris iudicium probando.

Effectus autem, an hæc bona competerent iure vocationis à donatione reſultantis, attendendo ſolùm teſtamentum tanquam interprætationem, vel
16 ſuppletionem vt ſupra; Vel econuerſò, data omnimoda reſolutione donationis, bona donata conſolidata eſſent cum hæreditate, ſeù patrimonio donatoris, ſatis notabilis eſt, quoniam ſi donator in teſtamento, vltrà genus, intrà quod in donatione ſe reſtrinxit, ad aliud genus progreſſus eſſet, iſtud veniret in ſolo ſecundo caſu, non autem primo; Ac etiam quia, ſi caſus dediſſet, vt donator intermedio tempore, debita propria, vel fideiuſſoria contraxiſſet, iſtis affecta non eſſent hæc bona donata, poſito primo intellectu, benè tamen affecta remanerent, poſito altero, cū ſimilibus effectibus reſultantibus ab eo principio, an ex tempore donationis bona iam abdicata eſsēt à donatoris patrimonio, vel reſpectiuè in illud reinciderint; Cōcludendo vt ſupra, quod huiuſmodi quæſtiones dicuntur facti, & voluntatis potius, quàm
17 iuris, ideoque erroneum eſt, ex regulis, & propoſitionibus generalibus, ſiue ex Conſulentium traditionibus, aut deciſionibus editis in alijs controuerſijs, deciſionem quærere, atque generalem, ac indefinitam regulam ſtatuere, cum totus punctus conſiſtere videatur in benè indagando veriſimilem diſponentis voluntatem, benèque adaptando actiua paſſiuis, combinando circumſtantias caſuum, de quibus deciſiones, vel doctrinæ agunt, an benè connectant, necnè cum ſpeciali caſu controuerſiæ, eique applicentur.

ROMANA

LOCORVM MONTIVM

PRO

P.P. S. CAROLI AD CATENARIOS

CVM

OCTAVIA TORNIELLA.

Diſcurſus in congreſſu pro directione.

De eadem materia reſolutionis donationis ob non implentum, Et an-

detur

detur purgatio moræ, vel restitutio in integrum vbi de resolutione expressè conuentum est, in Ecclesia, vel minore, seù muliere, alijsque priuilegiatis.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Donatio resoluitur ob non implemẽtum de iure, & fortiùs accedente pacto.*
3 *Etiam si agatur de donatione ad pias causas, resoluitur si accedit conditio resolutiua.*
4 *An aduersus pactum resolutiuum detur purgatio moræ.*
5 *An detur restitutio in integrum, vbi agitur de pœnali amissione iuris quæsiti, & de distinctione inter conditionem, & modum.*
6 *Distinguuntur casus ad effectum resolutionis donationis ob non implementũ, Et quando dicta resolutio intret, necnè.*
7 *Pœna conuentionalis vltrà interesse non exigitur.*
8 *Mulier non potest se reddere indotatam.*
9 *Expenduntur controuersiæ* Cyriaci *super resolutione donationis denegata restitutione in integrum.*
10 *Consulentibus non est deferendum.*
11 *De maiori ætate Iudeorum.*

DISC. XIX.

1 OCtauius, pluribus factis donationibus ad fauorem diuersorum coniunctorum, Octauiæ neptì ex fratre, pro dote, vt cõdecenter nubere posset, donauit octo loca montium, & quædam alia bona, sub ea lege, vt eius hæreditatem eximere deberet à quibuscumque molestijs, quas eius hæreditas pati posset occasione cuiusdã census cũ Monialibus S. Mariæ Magdalenæ Nouariæ; Cumq; Collegium S. Caroli ad Catenarios hæres molestias reciperet à dictis Monialibus, dictaque donataria monita non curasset eas in se suscipere, vnde Collegium coactum fuit soluere debitũ, hinc introducta causa *in Rota coram Dunozetto* super dictæ donationis resolutione, dubioque an donatio sit resoluta, ad vlteriorem disputationem (quod sciã) deuentum non est; Forsan sopita est causa per concordiam, quam in congressu desuper habito pro directione consului dicto Collegio ob difficultates, quas desuper habebam.

In congressu autem prædicto, ac in discursu præcedenter edito, dicebant alij pro eodem Collegio scribẽtes, quod versaremur in casu claro pro resolutione etiam ex sola dispositione iuris, quamuis conditio resolutiua non adesset, multò 2 verò magis ea concurrente ad *text. in l. 1. & 2. Cod. de donat. quæ sub mod.*, vbi communiter scribentes, de quibus *Peregrin. cons. 77. lib. 3.* latè *Cyriac. controuer. 239. & 240.*, *Rota decis. 203. num. 1. & per totum par. 6. rec. in Mediolanen. donationis* 10. *Iunij* 1645., 13. *Martij*, & 17. *Decembris* 1646. *coram Ghislerio impress. apud add. ad Castill. 8. tom. controu.*; Et in specie resolutionis ob non implemẽtum in soluendo debita donatoris clarè disponit *text. in l. 2. Cod. de donat. ob caus.* et habetur cæteris relatis apud *Staibau. iun. resolut. 36. num. 25. Rota dec. 612. nu. 2. par. 3. & dec. 338. num. 2. par. 4. rec.*

Quibus ego addebã, adeò verum esse, quod vbi dispositioni legis, accedit etiã 3 dispositio hominis mediante pacto, vel conditione resolutiua, intret resolutio vt licèt ex magis communi, & recepta opinione donatio facta Ecclesiæ, vel causæ piæ nõ subiaceat dictę regulæ *text. in l. 1. & 2. C. de donat. quæ sub mod., & in l. finali Cod. de reuoc. donat.* ex deductis supra *disc. 12. & 15.*, & in alijs; Attamen secùs est accedente pacto resolutiuo in casu non implementi, quoties illud non sequatur ex facto Papæ ob causam publicam, cum etiam in pijs dispositionibus, ille qui poterat non donare, leges & conditiones sibi placitas, ac visas apponere valeat, vt reiecta opinione *Innoc. in cap. verùm de condit. appositis*, firmant magis communiter Canonistæ relati per *Tiraquell. de retract. conuent. ad finem tituli num. 14. Cyriac. d. controu. 240. nu. 12.*, & non negatur in decisionibus dictam regulam fauore Ecclesiæ, vel piæ causæ firmantibus *d. disc. 12. & 15.*, Et de pluribus resolutionibus donationum ad pias causas habetur *in præcedẽtibus*, ac etiam apud *Roias decis. 244.*, vbi de lege reso-

resolutiua adiecta in fundatione cappellaniæ, quatenùs impedita præsentatione per patronos, aliàs prouideretur, vt aduertitur in sua materia *sub tit. de Iurepatronatus*.

Difficultas autem, præsuppositâ dicta regula tanquàm certa, residebat in eius limitatione, seù modificatione, an scilicèt dicta donataria resolutionem euitare posset cum purgatione moræ, reficiendo hæredi donatoris, id quod ex causa dictarum molestiarum, ac debiti per donatariã assumpti soluisset; Siue quod, non intrante purgatione prædicta, eidem tanquàm mulieri, & minori, succurrendum esset beneficio restitutionis in integrum.

Primum motiuum purgationis moræ, capiendo istam simpliciter, & de per se in ea specie purgationis de canonica
4 æquitate competentis ad euitandam deuolutionem, seù pœnalem caducitatem, & de qua pluries *sub tit. de emphiteusi*, non videbatur considerabile, quoniam magis receptum est, vt aduersùs expressum pactum resolutiuum post iam declaratam resolutionem moræ, purgatio non detur, cum *resolutio* non dicatur sequi in pœnam, sed ob deficientem voluntatem non donandi, *Dec. cons.* 452. *num.* 17 cum alijs generaliter deductis *per Gratian. discept.* 786. *in fine Merlin. de pignor. lib.* 4. *quæst.* 123. *num.* 66. *Gregor. & Adden. decis.* 569.; Et in specialibus terminis donationis, cæteris relatis *Staiban. dicta resol.* 36. *num.* 11. *cum seqq.* latè *Cyriac. dicta controu* 239. *num.* 18. *& sequen. & controu.* 240. *ex num.* 15., vbi *num.* 20. & 21. ratio assignatur quod ita esset cogere donatorem inuitum ad nouam donationem faciendam, dum prima est iam resoluta, & habetur etiam *decis.* 203. *numer.* 19. *part.* 6. *recent.*

Verùm stante qualitate donatariæ, mulieris, ac minoris, Ego magnam difficultatem habebam, vt dicta purgatio
5 admitti da esset ex beneficio restitutionis in integrum, iuxtà ea, quæ etiam in casu impossibilis retractationis, seù purgationis super restitutione in integrum aduersùs præceptum testatoris dãa mulieri minori, habentur plenè *per Rotam decis.* 393. *part.* 4. *recent. tom.* 2. & apud *Marcian. iunior. disput.* 77., & sub *tit. de matrimonio* præsertim *in Auenionen.*; Licèt enim dictæ, ac aliæ auctoritates percutiant dispositionem per vltimam voluntatem, vndè propterea, quoties non agitur de conditione adiecta à parte anteà, quæ tanquàm qualitas, necessaria sit ad assequendum, adeout contrauentio impediat solùm ius quærendũ, sed adiecta est à parte posteà, & per viã modi, itaut importet pœnam priuationis iuris quæsiti, et iusta excusatio, seù restitutio in integrum concedatur, quod non ità de facili procedit in pactis resolutiuis inter viuos, in quibus dicta distinctio inter conditionem, & modum non ità procedit, præsertim verò in legibus, quæ in donatione adijciantur iuxta firmata in supra allegatis *Mediolanen. coram Ghislerio*, cum alijs super dicta distinctione *sub tit. de fideicommiss. disc.* 154. *& seqq.*, & sub *tit. de testament. disc.* 73.; ac etiam *in dicta Auenionen.* & in alijs *dicto tit. de matrimon.*; Attamen ob aliquam rationis identitatem satis ad rem influere videbantur.

Magis autem proximè discurrendo dicebam, longam differentiam in hoc proposito videri, vt etiam *disc. præceden-*
6 *ti* aduertitur, inter eam contrauentionem, quæ concernat personam ipsius donatoris superstitis, puta, illi denegando reseruata alimenta, vel conuentam præstationem, quod ingratitudinis speciem redoleat, ipseque donator eius voluntatem declaret, in quibus terminis procedunt firmata *in dicta Mediolanen. coram Ghislerio*, quo casu vrget conuincens, nimiumque probabilis ratio, ob quam huiusmodi purgationis moræ, vel restitutionis in integrum remedia de facili deneganda sunt, nè aliàs donatario licitum reddatur sub hoc clypeo, cum ingratitudine donatorem contemnere, eumque posthuè offendere, præsertim circa denegationem alimentorum, vel præstationis reseruatæ, vt frequentius contingit, ideoque rationabiliter ità rigorosè procedendum est, vt etiam in ipsis terminis emphyteuticis, ac aduersus illam purgationem moræ, quæ de canonica æquitate conceditur pro euitanda pœnali caducitate, quando dicta ratio vrgeat, ponderatur in dicta sua materia *sub tit. de emphyteusi in Florẽtina disc.* 46.

Quando verò donator mortuus est, atque contrauentio non habet eamdem

iniu-

iniuriæ, vel ingratitudinis rationem, vt contingere solet in desertione cognominis, & insignium cum similibus iuxtà ea, quæ ad materiam *cons.* 19. *Paris. lib.*1. habentur *sub tit. de fideicom. dis.*7. *& in alijs*, (& quo casu ex rationis identitate aliqua difficultas cadere poteſt); Sed agitur de implemento concernente nudum intereſſe burſale, Et tũc ſecùs dicẽdum mihi videbatur, vt ſufficiat reficere donatoris hæredi, vel alteri à moleſtijs eximendo, id quod intereſt, quoniam ceſſante dicta ratione ingratitudinis, ac iniuriæ factæ donatori, cuius donandi voluntas ità verisimiliter deficere dicatur, iſta diceretur potius ſpecies pœnæ
7 conuentionalis, quæ in ijs, quæ concernunt burſale intereſſe, de canonica æquitate non exigitur, ſed ſufficit reficere, id, quod intereſt; *Aſſi. & add. deciſ.*135. *Genuen. in practicabil. Eccl. cap.*688., & habetur pluries deductum præſertim *ſub tit. de locat. diſc.*43. & 48., & ſub *tit. de Regal. diſc.*117. *& alibi.*

Ac etiam ponderabã quod eidem iuris concluſioni aſſiſteret veriſimilis donatoris voluntas, quod cum finis per eum habitus, eſſet ſolùm, vt eius hæres pro dicto debito moleſtias non haberet, neque hæreditas iacturam pateretur, probabile eſt, quod ſi reſurgeret, ac interrogaretur, oblata ſuppletione contentus eſſet, non autem ad fauorem extranei hæredis aduersùs neptem ex fratre, quę magis ex negligentia viri, vel eius adminiſtratoris defecerat, rigoroſum vſum dictæ conditionis reſolutiuæ exerceret.

Ea etiam notabili circumſtantia accedente quod dictam donationem patruus nepti, forſan aliunde non prouiſæ, fecerat, ſatisfaciendo eius dotandi obligationi, quam verius eſt patruo in ſubſidium incumbere ex deductis in ſua materia *ſub tit. de dote diſcurſ.*142., ea faciendo ita qualificatam, ſeù oneratam, perindè ac ſi donaſſet id minùs, quod importaret iſtud debitum incertum, ac euentuale, vtpotè fideiuſſorium potius quàm proprium, quod ex bonis principalis debitoris ſatisfieri potuiſſet, adijciendo conditionem reſolutiuam, potiùs ad incutiendum aliquem timorem, & pro quadam maiori cautela, quàm vt verè deficere diceretur donandi voluntas; Ideoque in huiuſmodi quæſtionibus decidẽdis, vbi præſertim ipſe donator non ſuperuiuat, eiuſque voluntatem in contrarium non declaret, erroneum eſt cum generalibus propoſitionibus, vel doctrinis pariformiter in omni caſu procedere, ſed ad ſingulorum caſuum circumſtantias reflectendum eſt, ac pro facti qualitate iudicandum, vt etiam *diſc. proximè præced.* aduertitur.

Alia quoq; conſiderabili circumſtantia accedente, quod dicta donataria adimplendo finem in mente donatoris habi-
8 tum iam nupſerat, atque bona donata in dotem dederat, adeoùt vbi fieret locus huiuſmodi reſolutioni, ipſa remaneret omninò indotata, vndè propterea ſi mulier quamuis maior etiam per expreſſum alienationis, vel obligationis actum, ſuæ dotis conditionem omninò deteriorem efficere nõ poteſt, atq; ſe indotatam relinquere, vt pluries in ſua materia *ſub titul. de dote*; Multò minus dicendum eſt, vt id ſequi debeat per huiuſmodi negligentiam, quæ potius à culpa viri, ſeù adminiſtratorum prouenire potuit; Ideoque concludebam, quod dicta donataria per ſpeciem purgationis moræ, vt ſupra offerente reficere totum id, quod intererat, acceptandum eſſet, neque in huius litis proſequutione immorandum, cum potiùs timenda ſuccumbentia eſſet, quàm ſperanda victoria.

Et quamuis in his ſpecialibus terminis denegandi mulieri, ac minori reſtitutionenem in integrum aduersùs con-
9 ſimile non implementum in donatione demandatum, plenè ac elaboratè plura fundamẽta deducat *Cyriac. dicta contro.* 239 & 240., ex quibus quando ſcribi debuiſſet more Aduocati ad cauſæ opportunitatem, nimium facile fuiſſet, explendo partes tranſcriptoris, plenas & copioſas informationes edere, iſtaque auctoritas indiuidualis iuxtà ſtylum fatis placere potuiſſet, dũ loquitur in indiuiduo mulieris & minoris; Attamen mihi videbatur quod de illa nulla habenda eſſet ratio; Tum ex modica fide, quæ regulariter Conſulentibus præſtãda eſt, vtpotè doctrinæ venali, ſeù conductitiæ,
10 vt aduertitur *apud Franch. deciſ.*260. *num.*5. *& 6. Rota deciſ.*438. *num.*12. *& ſeqq. part.*9. *recent. & frequenter*, Tum etiam

etiam quia ibi agitur de quadã muliere Hebræa, in qua supponebatur, quod neq; adesset circumstantia minoris ætatis, ex eo quod ex lege Mosaica minor ætas cõpleretur in anno pubertatis, quod latè *idem auctor* examinat *controu. 241*, Aliæque concurrebant circumstantiæ diuersæ ab hac facti specie, procedendo in reliquis, cum doctrinis, ac propositionibus generalibus more Consulentium præsertim de partibus, qui, licèt docti, ac elaborati, in vno responso adijcere solent totum id quod sciunt, vel in ea materia inueniunt, vt patet ex lectura, ideoque cum ista sit quæstio voluntatis, totum est in applicatione, ex facti qualitate, ac singulorum casuum circumstantijs decidenda, seù regulanda.

ROMANA BONORVM PRO ONASTERIO S. APOLLONIÆ, & illis de PARIS CVM ALBERTINIS.

Discursus in congressu.

materiam *text. in l. si vnquam C. de reuocan. donat.*, quando illius renunciatio, seù cogitatio filiorum cessare facit eius dispositionem, Et àn intret in donatione habente aliquod onus, Et quatenùs intret, àn requiratur declaratio donatarij in vita, vel resolutio allegari possit per hæredes.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Egidiana non ligat ecclesiasticos.*
3 *De interdicto quorum bonorum, ad quæ bona detur, àn contra titulo possessem.*
4 *Pro resolutione* ex l. si vnquam, *an requiratur declaratio donatarij, & àn facultas id declarandi transmittatur.*
5 L. si vnquam *non procedit in donatione onerosa, vel causatiua.*
6 *In qua neque requiritur insinuatio.*
7 *Isti termini insinuationis, &* l. si vnquã *parificantur.*
8 *Quando dicatur ad dictum effectum onerosa.*
9 *Quando* d. l. si vnquam, *cesset ob renunciationem, vel quia de filijs cogitatum sit.*
10 *Expenditur conclusio, quod renunciatio,* l. si vnquam, *non capit casum verisimiliter inopinatum.*

DISC. XX.

1 IOANNES DOMINICVS de Albertinis habens ex prima vxore tunc viuente vnicam filiam, donauit Andreæ fratri quandam domum, aliaque bona in Vrbe eiusque districtu existentia, cum onere ea restituendi illi ex eiusdem Andreæ filijs, qui fieret Sacerdos, alio etiam onere adiecto, vt tàm à primo, quàm à secundò donatario, præstari deberet habitatio in eadem domo filijs masculis ab ipso procreandis, quatenùs ad Vrbem accederent, ibique morari vellent; Cum autem dictus donator, mortua prima vxore, quæ de tẽpore donationis senex, atq; ad filiorum procreationem inhabilis iudicabatur, ex secunda vxore plures procreasset filios, Hinc isti, mortuo patre, prætendentes dictæ donationis resolutioni locum factum esse, iudicium instituerunt coram A.C., seù Prælato ab eo deputato, à quo tanquàm patris hæredes ab intestato ex interdicto quorum bonorum obtinuerunt sententiam immissionis ad domum prædictam, aliaque bona donata, à qua

sententia commissa per Signaturam causa appellationis *in Rota* cum clausula, *Constito quod sit locus Egidianæ*, datoque ad formam dicti rescripti dubio, àn esset locus Egidianæ.

In Aduocatorum congressu, iuxtà laudabilem stylum prò causæ directione habito, discurrebatur, duas esse huius disputationis partes; Vnam ordinis, àn scilicèt locus esset interdicto quorũ bonorum, quod tanquàm possessorium in Vrbe, & Statu Ecclesiastico non admittit appellationem suspensiuam ex dispositione Constitutionis Egidianæ, quæ sublata contraria dispositione iuris canonici admittentis in quocumque possessorio adipiscendæ, vel reintegrandæ, appellationem ad vtrumque effectum, reducit rem ad terminos iuris ciuilis, iuxtà dispositionem textus *in l. vnica Cod. si de moment. possessione*; Et Alteram circà iustitiam, ac merita negotij principalis, de quibus iuxtà stylum quotidianum semper agi solet etiam respectu primæ inspectionis concernentis solùm ordinem, ex receptissima propositione, quod Egidiana locum habet in sententijs iustis, & validis non autem in inualidis, vel iniustis, quæ nunquàm exequutionem merentur, ideoque in quantumuis exequutiuis, ac priuilegiatis iudicijs appellationem admittunt ad vtrumque.

Quatenùs igitur pertinet ad primam inspectionem ordinis, plana videbatur resolutio negatiua, pro Egidianæ exclusione, ex eo solo fundamento, quod inter reos conuentos & possessores adesset dictum Monasterium Monialium, 2 quod tanquàm ecclesiasticum non subiacet dictæ Constitutioni, quam receptum est esse legem laicalem non ligantem clericos, & personas ecclesiasticas, itaut istius mixtura causet appellabilitatem in totum etiam respectu laicorum, & subditorum ex deductis *per Otthob. decis. 170. numer. 8. cum sequen.*, & alias quotidiè, quoniam hoc iure passim vtitur, vt in sua materia *sub tit. de iudicijs*.

Clarius verò ratione manifestæ incompetentiæ huius interdicti; Tam quia 3 illud non datur contrà possidentem titulo particulari, quoties hic habitus est in vita eius, de cuius successione agitur, & fortius si ab ipsomet, cum sola difficultas cadat in eo titulo, qui habitus est post mortem defuncti *Bart. in l. finali Cod. hoc tit., & cæteri per Mantic. decis. 249. num. 9.*, qui dicit hoc apud omnes legum interpretes receptum esse, *Buratt. decis. 772. num. 3. cum sequen. Rota decis. 263. num. 2. part. 8. recent.*; Tùm etiam quia hoc interdictum datur ad bona per defunctum possessa tempore mortis suæ *l. 1. ff. hoc tit. Menoch. de adipisc. remed. 1. num. 78. cum sequen.*; Vndè cum bona per defunctum tempore mortis nõ possiderentur, dum ab eodem donationis inter viuos titulo in alios translata fuerant, ità ineptum videbatur hoc iudicium, quamuis ob filiorum superuenientiam locus esset resolutioni, etiam ab ipso donatore viuente declaratę, quoniam id operari potest recuperationem bonorum, vt ad priorem causam, ac donatoris dominium, & possessionem denuò mediante facto iudicis reuertantur, nullatenùs verò talem acquisitionem in dominio & possessione, quod dici posset possessa per defunctum tempore mortis, vt requiritur ad effectum competentiæ dicti interdicti, quod inspecta veritate omninò incongruum videbatur.

Quoueró ad iustitiã causæ, ac meriti negotij principalis; disputationis punctum restringebatur ad dispositionẽ *tex. in l. si vnquã C. de reuoc. donat.*, àn scilicèt ob filiorum superuenientiam, dicta donatio resoluta esset; In hoc autem, ex triplici fundamento dicebam negatiuè respondendum videri; Primò, quia dum donatio executioni demandata erat, bonaque donata iam abdicata erant à donatore, atque transierant in posse donatarij, ex veriori sententia ità distinguente, 4 ad effectum talis resolutionis, necessaria erat declaratio ipsius donatoris in vita, qua non sequuta, firma remanet donatio, nequè ius faciendi talem declarationem videtur transmissibile ad hæredes, vt firmant *Alex. & cæteri collecti per Tiraquell. in hac lege verbo reuertatur num. 10. cum sequen. Clar. §. donatio, quæst. 23.*, & cum hac distinctione procedit *Rota decis. 591. num. 4. & 5. part. 5. recent.*

Secundò, quia non agebatur de pura, & gratuita donatione, sed onerosa & cau-

causatiua, cum onere scilicèt restituendi ipsius donatarij filio sacerdoti, & cum alio onere præstandi habitationem filijs masculis ex ipso donatore procreandis; Ideoque in hac donationis specie nõ habere locum dispositionẽ *l. si vnquam* firmant *Tiraq. ibidem verbo donatione largitus num.* 141. *Gabr. de donat. conclus.* 2. *num.* 40. & 79. *Cyriac. controu.* 270. *num.* 3. *cum sequen. Fontanell. de pact. clauſ.* 5. *glos.* 8. *part.* 3. *numer.* 76. *Rota decis.* 320. *num.* 41. *part.* 6. *recent.*; Et conferunt, quæ habentur de insinuatione, vel alia solemnitate requisita in simplicibus, ac puris donationibus, vt non requiratur in huiusmodi causatiuis, vel onerosis, vt *apud Caual. decis.* 407. *num.* 4. *Buratt. decis.* 461. *num.* 8. *Otthob. decis.* 182. *nu.* 17. *decis.* 460. *nu.* 6. *part.* 4. *recent. tom.* 2. *dec.* 58. *numer.* 50. & 118. *num.* 11. *part.* 6.; Isti enim termini parificantur, vt per *Tiraquell. dicto verbo donatione largitus num.* 143., *vbi concordantes*.

Et licèt pro ratione dubitandi, discurrendo, considerarem, quod tunc donatio dicitur ob causam, vbi continet onus ad fauorem ipsius donatoris, vel descendentium ab eo, non autem, vbi ad fauorem tertij, & fortius vbi tertius est de descendentibus ipsius donatarij, cuius fauorem quodammodò dictum onus videtur continere; Nihilominùs contrarium receptum videtur, vt scilicèt definat esse pura, & simplex donatio eo ipso, quod bona donata non sunt ad liberam donatarij dispositionem, siuè onus respiciat fauorem donatarij siuè tertij, vt *dicta decis.* 460. *part.* 4. *tom.* 2. *Otthob. vbi suprà, & cæteri ibidem*, atque ità in proposito insinuationis, vel aliarum solemnitatum vidi sæpiùs iudicatum in praxi.

Tertiò demùm, quia non solùm in donationis instrumento aderat renunciatio omnibus legibus ad fauorem donatorum facientibus, sed in specie *d. l. si vnquàm*; Verùm in hoc nullum constituebam fundamentum, cum id esset inter clausulas generales, & executiuas, vt plurimum de Notariorum stylo apponi solitas, vt aduertunt *Add. ad Thesaur. decis.* 121.

Solidius autem videbatur alterum fundamentum, quod ex eodem instrumento clarè patebat de filijs nascituris cogitatum fuisse, dum eis ex pacto consultum est de habitatione in domo donata, quando à patria ad Vrbem accederent, ibique morari vellent; Vbi enim de filijs donator iam cogitauit, tunc nõ intrat *d. l. dispositio Gabr. dicta conclus.* 2. *num.* 49. *Tiraq. in eadem l. in præfat. numer.* 78. *cum sequen. Castill. lib.* 2. *controu. cap.* 13. *numer.* 50. *Rota dicta decis.* 591. *num.* 7. *part.* 3. *recent.*; Dictæ siquidem legis dispositio fundata est in simplici iuris præsumptione, quod si donator de filijs nascituris cogitasset, non donasset, ideoque cum præsumptio semper cedat veritati, hinc certum esse dicebam, quod vbi constat cogitasse, talis præsumptio cessat, dummodò tamen id constet certitudinalitèr, & explicitè, vt in præsenti, Secùs autem, vbi cogitatio deducitur solùm virtualitèr, ac implicitè per renunciationem *d. l. si vnquam*, cum possibile sit id à Notario appositum esse, donatore non audiente, vel audiente, & non aduertente, seù dictæ legis dispositionem ignorante, atque renunciationis vim non percipiente, vt aduertitur dicta *decis.* 591. *part.* 3. *recent.*, quæ in materia videtur notabilis.

Maior autem difficultas reducebatur 10 ad conclusionem, de qua *Soccin. cons.* 126. *lib.* 3. & *cæteri per Tiraquell. in præfat. numer.* 111. *adden. ad Thes. decis.* 121. *Fontanell. de pact. clauſ.* 5. *glos.* 8. *par.* 3. *num.* 16., quod scilicèt vbi agitur de donatore habente vxorem senem, vel sterilem, itaùt verisimilitèr sè putèt de filijs desperatum, tunc renunciatio *d. l. si vnquàm*, non habeatur in consideratione, neque capiat casum susceptionis filiorum ex secunda vxõre, quam mortua priori duxerat, cum videatur casus verisimilitèr incogitatus.

Ponderabam tamen hoc rectè procedere, atque videri verùm, vbi solùm ageretur de explicita, vel implicita renunciatione dispositioni *dictæ l. si vnquàm*, quoniam, opinando donator sè filios non esse susceptorum, ità donauit solem mensis Augusti, proindeque probabile est, quod si ad istum casum cogitasset, non renunciasset; Secùs autem vbi non agitur de simplici renunciatione, seù actu negatiuo, sed de cogitatione positiua, quia nempè (vt in præsenti) curauerit prouidere de habi-

tatione per donatarium præstanda filiis masculis ab ipso procreandis; Quo magis enim tunc habebat vxorem senem ac sterilem, eo magis liquidò constat cogitasse de ducendo secundam vxorem, filiosque ex ea procreando, dum prouisio prædicta restricta erat ad filios legitimos, & naturales ex legitimo matrimonio, quod perneceſſe supponit casum prædictum habitum fuisse in intentione; Tota enim hæc materia est præsumptiua, cum dispositio huius legis in præsumptione fundetur, itaùt si qualitas donatarij, vel bonorum donatorum suadeat verisimilitèr donatorem de filijs cogitando, adhùc donasse, dispositio etiam dictæ legis cesset, quoniam præsumptio à dicta lege subintellecta suffocatur à fortiori præsumptione, quæ ex facto resultaret; Atque hanc dicebam mihi videri veritatem, dum præsertim non erat donatio absorbens notabilem assis partem, sed de quadam portione bonorum, quam habebat in communi cum fratribus in Vrbe; Nō tamen disputatum fuit, incertūq; est ex qua causa, vel quia concordatum, vel quia mutati defensores.

TOLENTINA DONATIONIS PRO CATERVO MARIANO CVM IOSEPHO PASCVCCIO.

Casus resolutus per A. C. pro Caterue.

De eadem resolutione donationis ob superuenientiam filiorum *ex l. si vnquam Cod. de reuoc. donat.*; Et de donationis nullitate ob non seruatas solemnitates statutarias, quamuis extrà locum Statuti.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De* Constitutione Ægydiana *circa donationes, et qualis sit* Ægydiana, *qualis verò* Carpensis.
3 *An in donatione seruandum sit Statutum donatoris, vel illud loci donationis.*
4 *De casu in quo attendendum est illud loci donatoris, quamuis extrà illum donatio facta sit.*
5 *Et de altero quando idem dicendum sit.*
6 *Renunciatio* l. si vnquam, *an et quando obstet.*
7 *De casu, in quo, etiamsi dicta renunciatio adsit, ac de filijs sit cogitatum, adhuc donatio resoluitur.*
8 *De limitatione* l. si vnquam, *et quando non intret.*
9 *Testamentum imperfectum àn obliget in conscientia.*

DISC. XXI.

1 CAteruus Marianus Tolentinas, Romam veniens de anno 1660., vt ibi per aliquos dies moraretur, à conciue Iosepho inductus fuit, vt omnium suorum bonorum donationem ei faceret; Ad breue autem tempus ad patriam rediens, ibique susceptа vxore, ac filijs procreatis, agnoscendo imprudentiam, cum qua ad donationem processerat, iudicium instituit coram A.C. super illius inualiditate, vel resolutione, atque deducendo nullitatem ob non seruatam formam præscriptam per Constitutionē Marchiæ *lib. 1. cap. 25. in fine*, iuxtà additionem Cardinalis Carpensis, resolutionem verò, seù reuocandi facultatem ex dispositione textus *in l. si vnquam Cod. de reuocand. donat.* ob filiorum superuenientiam.

Pro actore scribens, in primo fundamento aliquam habebam difficultatem,
2 quoniam licèt Constitutiones Ægydianæ fuerint extensæ per *Paulum III.* ad Vrbem, ac vniuersum Statum ecclesiasticum,

ſticum, cum ampliſſima confirmatione, per quam ſublata remanet omnis difficultas, quæ aliàs cadere poſſet ſuper poteſtate tollendi efficaciam iuramenti; Attamen in hac parte Conſtitutio non eſt Ægydiana, ſed Carpenſis, ex qua differentia duo reſultant; Primò ſcilicèt circa iuramentum, aduerſus quod Statutum laicale ſine poteſtate Papæ non eſt operatiuum; Et ſecundò, quod non egrederetur illam Prouinciã Marchiæ, in qua ſolùm Carpenſis fuit Legatus, ideòque non attendenda in hac donatione vtpote facta in Vrbe, et ſic extrà Territorium ſtatuentis, dum non agebatur de ſolemnitate aliàs inhabilitante perſonam, quo caſu Statutum afficit ſubditum etiam extrà propriam ditionem, ſed de reſpiciente formam actus, iuxtà communem, & receptam diſtinctionem, cũ qua Rota, & Curia procedit; Vt vltrà generalia, de quibus frequenter alibi
3 præſertim *ſub tit. de alienat. & contract.*; In ſpecialibus terminis donationis factæ non ſeruata forma Statuti donatoris extrà ditionem ſtatuentis diſcuſſo articulo firmatur *deciſ.* 238. *par.* 6. *recent.*, *& apud Buratt. deciſ.* 27. *& ſub tit. de dote diſc.* 17. Licèt contrarium in eiſdem terminis donationis ſtare magis communẽ, & veram, latè probare conetur *Menoch. conſ.* 819. *num.* 13. *& ſequen.*

Dicebam tanquàm Aduocatus, quod,
4 admiſſa etiam dicta prima opinione, attamen limitanda venit, vbi actus affectatè geſtus eſt extrà territorium ſtatuentis, ad faciendam fraudem Statuto, illudque eludendum, vt exemplificatur, quando diſceſſus eſt cum breui reditu, *Aretin. conſ.* 54. *Menoch. d. conſ.* 819. *nu.* 14. *Lamberteng. de contract. gloſ.* 2. *n.* 53. *Rota in d. Tiburtina donationis* 31. *Ianuarij* 1659. *S. finali coram Albergato, confirmata coram eodem, & coram Bourlemont*, de qua *diſc.* 17. *de dote*.

Dubitabam tamen de applicatione, ob ceſſantem præordinationem, quod videtur potiſſimum dictæ limitationis requiſitum; Licèt enim donator accedens ad Vrbem, poſt breuem moram ad patriam redierit, hic tamen acceſſus, deuotionis, vel curioſitatis gratia, nullam habuerat præordinationem, dum donatarius morabatur in Vrbe, vbi occaſione conciuicæ conuerſationis ſibi facilè redditum fuit inducere donatorem ad id faciendum.

Vndè ſolùm in propoſito nullitatis, (*inſpecta veritate*) conſiderabilis videbatur illa circumſtantia, cuius ratione
5 ipſamet *Rota d. deciſ. Burati.* 27. *num.* 7. & 238. *num.* 10. *par.* 6. *rec.*, admittere videtur contrariam opinionem, de qua *apud Menoch. vbi ſupra*, quod ſcilicèt etiam donatarius eſſet Statuto ſubditus, eiuſque diſpoſitionis benè conſcius; Verùm opus non fuit hunc punctum multum diſcutere, quoniam, Vel ex dicto altero motiuo, Vel ex eo quod cauſæ Patronus aliquas deduceret facti circumſtantias prę ſeferentes inualiditatẽ actus, Iudex modicam habuit difficultatem, atque ipſemet donatarius non multum inſterit in actu ſubſtinendo.

Solidum autem erat dictum alterum fundamentum ſuperuenientiæ filiorum,
6 quamuis in inſtrumẽto donationis inter clauſulas generales legeretur renunciatio pluribus legibus, præſertim prædictæ *l ſi vnquã*, quoniam etiam iuratam renunciationem in propoſito non obſtare firmant plerique deducti *apud Tiraquell. in eadem l. in præfat. num.* 173. *& Rocch. qui plures colligit reſponſ* 88. *num.* 2. *cum ſequen. lib.* 2.; Quicquid enim ſit de dicta propoſitione, quæ ità generaliter, ac abſtractè ſumpta videtur periculoſa, illã tamen dicebam in præſenti benè procedere ex triplici facti circumſtantia; Primò ſcilicèt, quod ex tenore inſtrumenti conſtabat nullatenùs de filijs cogitatũ eſſe, ſed dictam renunciationem contineri ſub inuolucro verborũ, & in clauſulis generalibus de Notariorum ſtylo frequentius apponi ſolitis, itaùt non appareret donatorem de dictæ legis diſpoſitione certioratum eſſe, et cum qua diſtinctione ponderabam dictam renunciationis propoſitionem intelligendam eſſe; Secundò, ratione omnimodæ inueriſimilitudinis, cum non ageretur de donatione alicuius certæ rei, vel quantitatis, itaùt cadere poſſet conſideratio, quod etiamſi de filijs cogitaſſet, eam feciſſet, ſed de illa omnium bonorum, quam omninò *improbabile* eſt fieri debere per eum, qui de filijs cogitaret, cũ ità quodãmodò reſultare videretur præſertim in iuuene, qualis erat donator, impedimentum libertatis matrimonij, &

pro-

procreationis filiorum, quos certò sciebat in mendicitate relinquere debere; Et tertiò, quia tunc donator vxorem non habebat, ideòque donare dixit, quia cœlibem vitam ducere intendebat, vndè propterea renunciatio, quamuis de ipsius donatoris voluntate seriò facta nõ capiebat istum casum, tanquàm inopinatum, ex ijs, quæ in donatore habente vxorem senem, vel sterilem, ac expressè renunciantem *dictæ l. si vnquam*, vt talis renunciatio non capiat inopinatam procreationem filiorum susceptorum ex secunda vxore, quam, priori mortua, fu-
7 sceperat, firmant *Soccin. cons.* 126. *lib.* 3. *Tiraquell. in d. præfat. num.* 111. *cum sequen.*; & cæteri *apud Rocch. d. respons.* 88. *num.* 5., *& Fontanell. de pact. claus.* 5. *glos.* 8. *par.* 3. *num.* 16.; Istæ autem circumstantiæ etiam singulariter, & de per se consideratæ sufficere videbantur, multòmagis insimul vnitæ, proindèque pro donatore cum iustitiæ fundamento resolutum fuit.

Super eodem puncto resolutionis, seù reuocabilitatis donationis ob filiorum superuenientiam scripsi in vna *Veliterna* pendente corã Iudice deputato per Cardinalem Decanum pro Stephano Colutio, cum Francisco, & alijs pariter de Colutijs, in qua causa dicebam dispositionem dicti textus non intrare cum
8 non ageretur de pura, & simplici donatione, sed causatiua pro conseruatione scilicèt agnationis, *vt decis.* 320. *num.* 4. *par.* 6. *rec.*; Et quod magis, quia donatores nihil dederant de bonis proprijs, & in eorum patrimonio incorporatis, itaut exindè pauperiores effecti essent, sed solùm remiserant quoddam ius quærendum, quoniam cum quidam communis coniunctus ad fauorem Stephani condidisset testamentum, quod de stricto iure erat imperfectum, itaùt locus esset successioni ab intestato illi, quibus talis successio debita erat, se declarantes conscios determinatæ voluntatis testatoris, dictum testamentum quamuis imperfectum approbarunt, et, quatenùs opus esset, per viam donationis bona hæreditaria sibi ab intestato debita, hæredi scripto remiserunt, vndè propterea fuit potiùs approbatio testamenti, quod imperfectum ex defectu, non voluntatis, sed solemnitatum, ex consensu venientium ab intestato reualidari potest *l. non dubium* §. *illud Cod. de testam. l. filio præterito ff. de iniustè rupto & irrit. testament.*, vbi *Bart. & cæteri*; Et sic duplex intrabat ratio, ob quam dictæ legis dispositio cessabat, Vna nempè, quia de bonis quærendis; Et altera, quia potiùs actus cõtinere videbatur recognitionem veritatis, & bonæ fidei, ac exonerationem conscientiæ, qua præmuntur venientes ab intestato ex testamento imperfecto ex sola ratione solemnitatum, quotiès constat de perfecta, & determinata voluntate iuxtà opinionem plurium, de quibus *Facchin. lib.* 4. *controu. cap.* 5., *& latè Magdalen. de num. testium part.* 3. *cap.* 2. *&* 3.

Licèt enim ista opinio quæ apud Morales, est magis communis, & recepta, reputetur per Canonistas minùs vera, atque in foro nullatenùs recepta sit, itaùt nunquam practicari visa fuerit illa coactio, quam hæredi scripto in tali testamento, aduersùs venientes ab intestato competere per viam denunciationis Euangelicę firmant plerique collecti per *Magdalen. vbi supra*; Attamẽ id non prohibet venientem ab intestato volentem eligere opinionem pro conscientia tutiorem, nè hunc actum gerat pro recognitione veritatis, ac bonæ fidei, vndè propterea non dicatur vera donatio cadens sub dicta dispositione *l. si vnquam*; Si enim potest quis nolle quærere delatam hæreditatem in præiudicium creditorum, ad quorum præiudicium, impeditum habet arbitrium disponendi de bonis suis iam quæsitis, cum tamen isto casu iuxtà plurium opinionem, id in conscientia, & absque peccato fieri non posset ex ijs, quæ habentur hinc indè deducta *per Prat. obseruat.* 15. *&* 16., & in alijs *sub tit. de credito*; Multòmagis absque dubio dicebam id fieri posse, conscientiæ motiuo in contrarium impellente, ac in præiudicium filiorum procreandorum, cum etiam iam certi, & procreati nullum ius in bonis patris viuentis habere dicantur, neque impediant liberam dispositionem bonorum iam quæsitorum, & possessorum, ideò. que multominùs curandum est de nascituris, & respectu bonorum acquirendo-

rum,

rum, ideòque ex hac circumstantia, etiam cum sensu veritatis, dicebam dictæ legi nullatenùs locum esse.

MELEVITANA DONATIONIS PRO MONASTERIO CONVERTITARVM SEV MVLIERVM POENITENTIVM.

Responsum pro veritate.

De eadem materia resolutionis donationis per superuenientiam filiorum, Et in specie vbi de tempore, quo donatio facta est, donatrix haberet ventrem prægnantem, sed ignoraret;

An fœtus donatori incussus à tertio, an irritet donationem factam præsertim Ecclesiæ, vel causæ piæ.

In quo foro tractanda sit causa rescissionis donationis, si donator est laicus, et donatarius est ecclesiasticus.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *An attendatur forus donatoris, vel donatarij in iudicio rescissionis donationis.*
3 *Donatario in vim constituti, & reseruationis vsusfructus competit manutentio.*
4 *An possit renunciari dispositioni text.* in l. si vnquam Cod. de reuocan. donation.
5 *Quod materia dictæ renunciationis concernat factum, & voluntatem.*
6 *Quod semper debeat reflecti ad factum.*
7 *In donatione facta Ecclesiæ, vel piæ causæ non intrat* l. si vnquam.
8 *Neque in donatione causatiua, & onerosa.*
9 *Quomodo in his, & alijs limitationibus sit procedendum.*
10 *Quod limitationes inducant præsumptionem, ac transferant onus probationis.*
11 *De circumstantijs ob quas dispositio* d. l. si vnquam *non intret.*
12 *Quod non intret per procreationem filiarum.*
13 *Illegitimi minus habentur in consideratione.*
14 *De differentia inter patrem, & matrem super filijs illegitimis.*
15 *De Constitutionibus Apostolicis super successione Monasterij Cõuertitarum in hæreditate mulierum inhonestarum.*
16 *Quod in renunciatione posita inter clausulas generales non sit habenda ratio.*
17 *Fauor causæ piæ, vel Ecclesiæ non supplet imperfectionem, ac defectum voluntatis.*
18 *An metus illatus à tertio annullet actũ.*
19 *Quod dictus metus influat ad renunciationem* l. si vnquam, *vt non obstet.*
20 *Legitima debetur filijs illegitimis in successione matris, et in calculo veniunt bona donata.*

DISC. XXII.

1 FLaminia vidua, quam supponebatur parùm honestam viram duxisse, cum ad quatuor annos antecedentes cuiusdam quantitatis donationem fecisset Monasterio Conuertitarum, seù mulierum Pœnitentium, alteram fecit eidem Monasterio nonnullorum bonorum, in quibus dictã priorem donationem comprehensam esse voluit, cum clausulis amplissimis, ac præsertim cum renunciatione dispositioni textus *in l. si vnquam Cod. de reuoc. donat.*; Cumque haberet ventrem tumidum, quem ex Medicorũ iudicio opinabatur à morbo resultare, euentus autem probasset eam esse prægnan-

gnatem, ex quo filiam fuscepit; Hinc prætendere cœpit donationē prædictā resolutam esse, allegando quoque quod per vim, & metum à persona in loco potentissima ad id inducta fuisset; Quarè ex parte Episcopi, vel dicti Monasterij administratorum, de tribus pro veritate consultus fui; Primò circa fori competentiam, in quo scilicèt, an ecclesiastico, vel sæculari causa tractanda esset; Secundò circa dictam resolutionem resultantem ex dispositione textus *in d. l. si vnquam*; Et tertiò super alia prætensa nullitate resultante à defectu consensus.

Ad primum respondi idem, quod habetur *in Neapolitana donationis sub tit. de Iurisdictione disc.* 62., vbi quod attendatur persona possessoris; Si enim bonorum donatorum possessio naturaliter, ac de facto esset penès Monasterium, adeout donatrix agere deberet ad recuperationem, absolutum erat causam tractandam esse in foro ecclesiastico Monasterij rei, & possessoris; Secùs autem ecōuersò, quod, donatrice laica de facto possidente, Monasterium agere deberet ad ipsa bona vendicanda, eorumq; possessionem obtinendam.

Quamuis enim dici posset, quod penès Monasterium adesset, nedum dominiū, sed etiam possessio, quæ ex iuris fictione resultat ob clausulam constituti, & reseruationem vsusfructus, adeout donatario ità competere valeat interdictū retinendæ, seù manutētionis tanquā legitimo, ac vero possessori *ex collect. apud Buratt. & Add. decis.* 145. 179. & 220. in terminis donationis *in Bononien. de Felicinis* 10. *Ianuarij* 1650. *corā Bichio, Dunozett. decis.* 776. *num.* 6. & 951. *n.* 1.; Attamen cum agere oporteat contra laicum, à quo bona de facto vendicare oportet, hinc proindè in alijs Principatibus, in quibus formalis, ac omnimoda distinctio dignoscitur vtriusque fori, nimiumque inuigilatur, nè laicus reus, & possessor, exceptis causis ecclesiasticis, vel spiritualibus, ad forum ecclesiasticum trahatur, satis difficile est ad praxim deducere ea, quæ in puncto iuris non improbabiliter desuper dici possunt, vt donatarius ex iuris potentia, & ex ratione constituti, ac reseruationis vsusfructus possessor dici debeat, magisq; reus, quàm actor, ideoque à suo iudice manutenendus.

Quoverò ad alterum quæsitum super resolutione resultante à superuenientia filiorum, iuxtà terminos dicti textus *in l. si vnquam Cod. de reuoc. donat.*, dixi duplicem in hoc proposito cadere quæstionem, Primò scilicèt, an dictæ legis dispositioni renunciari possit, quamuis donator illius conscius esset; adeout quæstio restringatur ad solum defectum potestatis; Et alteram, posita potestate circa voluntatem, an scilicèt illa concludatur ex ea generali renunciatione huic legi, quæ inter clausulas generales, ac renunciationes aliarum legum fauore Donatorum emanatarum adijci solet.

Quoad primam partem, quamuis negatiuam plures teneant relati *per Tiraquell. in commentar. ad hunc text. in præfat. num.* 89., *Gratus cons.* 50. *numer.* 65. *lib.* 1. *Clar. in* §. *donatio quæst.* 22. *nu.* 4., qui dicit quæstionem esse adeò dubiam, vt vix discerni possit quæ sit magis communis, & vera, adeout Imperatoria decisione indigeret, aliosque refert *Rocch. responso* 88. *num.* 2. & 3. *lib.* 2.

Attamen vbi, vt dictum est, certa est voluntas, solùmque dubitatio restringitur ad potestatem, omninò verior, ac recepta est affirmatiua; Potissimè verò, vbi, (vt penè semper) accedit iuramentū, quod omnem iuris ciuilis subtilitatem dirimit, vt per *Tiraquell. vbi supra nu.* 77. *& sequen. & 96. cum sequen.*, *Clar. loco citato, Gabr. de donat. conclus.* 2. *num.* 49. & 63. apud quos concordantes, atq; tanquam absolutum supponit *Rota apud Seraph. decis.* 829. & 837. & *decis.* 591. *par.* 3. *recen.*, vbi quod sufficit etiam cogitatio, vt aduertitur *disc.* 16. *proximè præcedenti*.

Quarè, pro meo iudicio, difficultas in hac materia residet in altera inspectione voluntatis, cuius, ac facti potiùs, quàm iuris ista quæstio est, an scilicèt donator verè de filiorum susceptione cogitauerit, & hoc non obstante donare voluerit; Siue quod non constito eum cogitasse, probabile sit, quod etiam si cogitasset, adhuc donaturus fuisset; Hoc enim posito, non dubitatur, quod præfati textus dispositio cesset; Ideoque totus punctus est in huiusmodi voluntatis probatione, super qua, vt pluries habetur in præcedentibus, præsertim *disc.* 8. & 9. & in alijs, ac frequentius *sub titulo de fi-*

de fideicomm. & in omni alia materia, non de facili certa, & determinata regula generalis tradi poteſt, cum totum pẽdeat ex facti qualitate, ac ſingulorum caſuum particularibus circumſtãtijs prudentis iudicis arbitrio, iunctim ponderandis, cum vulgari regula, *vt ſingula quæ non proſunt &c.*, abſque eo quod in ſingulorum adminiculorum, vel coniecturarum pondere, ac efficacia, certa & determinata regula pariter tradi valeat, cum frequenter in vno caſu aliqua adminicula abundent, in altero autem, eadem longèque maiora inſufficientia ſint, vt pluries locis citatis aduertitur, atque citrà ſuperfluitatis vitium, commendabile potius eſſet, in omni caſu repetere, ad tollendum frequentia æquiuoca, in quæ incidi ſolet, attendendo canonizationem, vel reiectionem aliquorum adminiculorum pro regula generali in omni caſu.

Hinc proindè, quamuis diſpoſitioni, ſeù regulæ dicti textus *in d. l. ſi vnquam*, plures à ſcribentibus tribuantur limitationes, quarum aliquæ *in duobus diſcurſ. proximè præcedentibus* quoque enunciatæ ſunt, & præſertim vbi agatur de donatione facta Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, ex plenè cumulatis per *Gabr. d. concluſ. 2.* qui plures alias limitationes refert, inter quas præſertim numerari ſolet illa, vbi donatio non eſſet omninò pura, & gratuita, ſed cauſatiua, ſiue aliquod onus contineret, vt per *Gabr. vbi ſupra nu. 41. & 79. Tiraquell. in commentar. ad eamdem l. verbo donatione largitus, Anna in conſ. 1. de vaſallo decrepitæ ætatis nu. 237.*, vbi *Adden. num. 96.*; Ac generaliter traditur limitatio, vbi veriſimiliter, cogitando etiam de filijs, adhuc donaturus fuiſſet.

Attamen, vt ſæpiùs in conſimilibus quæſtionibus dicere conſueui, tam iudicantium, quàm Conſulentium, leguleica ſimplicitas videtur, in huiuſmodi generalitatibus, ità ſimpliciter immorari, idemque iudicium in omni caſu deſuper proferre, cum potiùs ex ſingulorum caſuũ qualitate indaganda ſit veriſimilis volũtas; Præfatis limitationibus, ſeù concludentibus ſuffragãtibus ad inducẽdam iuris præſumptionem transferentem onus probationis in alteram partem, quod ſcilicèt ſi donatario ità aſſiſtit dictæ legis limitatio, teneatur donator per cõtrariam probationem expreſſam, vel per fortiores præſumptiones, ac maiora adminicula contrariũ probare; Sicuti ecõuersò illa præſumptio quæ fauore donatoris reſultat, quando de tempore donationis opinabatur ſe eſſe de filijs deſperatum, quia nempè vxorem ſenem, ac ſterilem haberet, ceſſat ex contraria fortiori præſumptione.

Applicando igitur ad rem, plura ſimul iuncta, aliquam probabilitatem inducere videbantur pro dictæ regulæ, ſeù legis limitatione; Primò ſcilicèt, quod
11 ageretur de muliere inhoneſta pœnitente, diſponente ad fauorem Monaſterij huiuſmodi mulierum pœnitentiũ, vt vniuerſalis praxis docet; Secundò, quod non eſſet donatio pura, & merè gratuita, ſed dupliciter oneroſa, in compenſationem ſcilicèt præcedentis donationis certæ ſummæ, & ob aliqua onera adiecta; Et tertiò omnium fortiùs, quod non ageretur de filijs maſculis, ac legitimè procreatis, ſed de vnica fœmina illegitimè ſuſcepta; Si enim plurium ſententia eſt, ſexum femininum in hoc propoſito conſiderabilem non eſſe, ideoque ob filias fœminas quamuis legitimè procreatas huius legis diſpoſitionem non
12 intrare, *vt per Corn. conſ. 4. num. 3. lib. 3. Mierez de maioratu par. 1. quæſt. 21. nu. 6., Mangil. de imput. quæſt. 107. nu. 5.*; Quod tamen ità ſimpliciter ſumptum minus tutum videtur, ſed pro facti qualitate attendendum eſt pro vno ex adminiculis voluntatem regulantibus vt ſupra; Multòmagis, vbi vtraque qualitas concurrat, ſexus ſcilicèt, & illegitimitatis, cum filij illegitimi haberi non ſoleant in ea conſideratione, in qua legitimi habentur, neque filiæ baſtardæ ità decenter collocentur, vt occaſione do-
13 tis congruæ, ſeù de paragio aduertitur *ſub tit. de dote diſc. 144.* & alibi.

Quamuis enim in filijs illegitimis no-
14 tabilis dignoſcatur differentia inter patrem, & matrem, quod reſpectu patris aliud ius non habeant niſi ſubſidiarium alimentorum, vel dotis ex canonica æquitate, ad proportionem tamen eorum inferioris conditionis; Reſpectu verò matris, vbi hæc non eſt illuſtris, neque agitur de ſuſceptis ex damnato, & punibili coitu, habent ius ſucceſſionis,

ac legitimæ, adeout à legitimis non differant; Adhuc tamen ex communi vsu de facto sunt minoris existimationis, neq; in eis præsumitur illa maior sollicitudo, quę erga legitimos habetur pinguius eos prouidendi, præsertim vbi etiam mater est vilis, & inhonesta, vnde propterea ponderabam, quod cum bonis per donatricem reseruatis ad eius liberam dispositionem satis congruè imò in excessu vnica filia illegitima collocari potuisset, hinc cessabat necessitas rescindendi hanc donationem factam in causam piam, donatricis qualitati satis adaptatam pro remissione peccatorum, ex quibus bona cum turpi quæstu comparata erant.

Ad quod comprobandum ponderabam ea, quæ per Apostolicas Constitutiones *Leonis X.*, & *Clementis VII.*, ac aliorum Pontificum disposita habentur
15 fauore consimilis Monasterij mulierum pœnitentium, seù conuertitarum Vrbis, succedendi mulieribus inhonestis, non obstante quacumque earum dispositione, vbi certam quotam Monasterio non relinquant, vel in vita se non componant, vt habetur in sua materia *sub tit. de testamentis*, & sub altero *de successionibus*, vt filiorum legitimorum ratio habeatur, secùs autem illegitimorum.

Nullum verò, pro meo sensu, fundamentum constituendum esse videbatur in renunciatione huic legi, quæ inter
16 clausulas, ac renunciationes generales in instrumento donationis aderat, cum id frequentius ex Notariorum formularijs prouenire soleat, absque eo quod contrahentes aduertant, vbi præsertim agitur de mulieribus, vel idiotis, nisi benè constet de distincta certioratione, vt duobus *dict. præceden.*; Dictaque renunciatio solùm attendenda videtur pro dicto arbitrio regulando circa maius pondus, ac efficaciam præsumptionum, & adminiculorum.

Demùm quoad tertium punctum prætensæ nullitatis ob vim, & metum; Respondi decisionem pendere, potiùs à facto, quàm à iure, an scilicèt metus aptus ad annullationem sufficienter iustificaretur, necnè, quod incertum erat, dum probationes non præcesserant; Posita enim probatione, nullitas plana remanebat ex defectu consensus, qui dicitur omnium maior, vtpotè proueniens à iure naturæ, non autem à subtilitate
17 iuris positiui, ideoque piæ causæ fauor nihil operatur iuxtà distinctionem, de qua pluries *sub tit. de testamentis* circa defectum, siue imperfectionem solemnitatis, & alteram voluntatis, vt primam fauor causæ piæ suppleat, non autem alteram.

Et quamuis disputent Scribentes in puncto iuris, an vis, vel metus à tertio illatus, absque scientia, vel participa-
18 tione donatarij, huiusmodi nullitatem causet, pleriſque tenentibus negatiuam, vt *apud Afflict. dec. 263. & Graff. de exceptionibus cap. 11. n. 46. & sequen.*; Affirmatiua tamen est magis vera, & communis, vt *per Vrsil. ad Afflict. vbi supra, Faber. in Cod. tit. de eo quod metus causa diffinit. 7. num. 3.* plenè *Surd. alios colligens cons.* 373. cum alijs de quibus infrà *in Romana donationis*, & in alia *Meleuitana sub titulo de testamentis, & sub titulo de dote disc. 156.*; Ac vlterius, posita probatione, ponderabam id nimium obstare posse, etiam in ordine ad præcedentem punctum resolutionis ex *d. l. si vnquam*
19 quod scilicèt ità renunciatio dictę legi dispositioni non remaneret adeò operatiua; Cumque dictæ filiæ iam concepte de tempore donationis, de iure debita esset legitima, habita ratione totius substantiæ, ponendo in calculo etiam bona do-
20 nata, vt pluries in sua materia *sub tit. de legitima, & detractionibus*, ac alibi. Hinc proindè dixi casum videri honestæ concordia dignum.

CATANIEN.

DONATIONIS INTER COLLEGIVM, ET DOMVM PROFESSAM SOCIETATIS IESV CATANIÆ.

Responsum pro veritate.

De resolutione donationis factæ Ecclesiæ, seù causæ piæ ob non implementum, Et an priuilegium, quod desuper à iure piæ causæ tribuitur, cesset, seù conquassetur per fauorem alterius causæ piæ, cum qua donator disponat.

An fauore piæ causæ substineatur donatio vniuersalis omnium bonorum, per quam testandi facultas adempta maneat; Et àn donatio facta eidem piæ causæ absenti sit antè acceptationem reuocabilis.

Et de potestate Prælati non acquirendi in toto, vel in parte bona Ecclesiæ, vel pio loco donata.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Quod expediat inter Religiosos cõcordare controuersias.*
3 *Donatio vniuersalis adimens testandi facultatem est inualida, et quando ista conclusio cesset.*
4 *Quid vbi facta est reseruato vsufructu.*
5 *Potest fieri fauore Ecclesiæ, vel piæ causæ, et de ratione.*
6 *Eodem fauore substinetur, ac perfecta est donatio absenti facta.*
7 *Fallit vbi habeat admixtam causam onerosam.*
8 *Quilibet Religiosus acceptat donationem pro Religione.*
9 *Stipulatio Notarij reddit irreuocabilem donationem factam absenti.*
10 *Item vbi adest iuramentum cum voluntate perfecta.*
11 *Omnia hæc procedunt in donatione lucrativa, non autem onerosa.*
12 *Declaratur quomodo, et quando id procedat.*
13 *De distinctiones oneris ad eundem effectum.*
14 *Donatio facta Ecclesiæ, vel piæ causæ, àn et quando resoluatur ob non implementum.*
15 *De distinctione inter conditionem & modum.*
16 *De conclusione, quod Prælatus possit non quærere, ac repudiare ius quærendum.*
17 *De potestate Præpositi Generalis Societatis Iesu.*
18 *Quando transactio in iure commendetur, vt obliget etiam successores independenter venientes.*
19 *An ea, quæ dicitur fauore piæ causæ procedant contrà aliam piam causam.*

DISC. XXIII.

1 FActa per nobilem matronam Ioannam Grauinã de Moncada, donatione vniuersali omnium eius bonorum ad fauorẽ Collegij Societatis Iesu Ciuitatis Cataniæ eius patriæ sub aliquibus oneribus, ac implementis, pœnitens deindè, ex motiuo non implementi, dicta donatione reuocata, hæredem instituit Domum professam eiusdem Societatis, ac Ciuitatis, vndè propterea orta desuper extraiudiciali controuersia, eaque ad eiusdem Societatis Præpositum Generalem delata, desuper pro veritate consultus fui, tàm super meritis, quàm super potestate aliquod adhibendi arbitrium, per quod bona vtrique loco proportionatè assignarentur; Quare duas, respondẽdo, efformabam inspectiones; Vnam scilicèt in meritis negotij principalis, & cuinam contendentiũ in puncto iuris iustitia assisteret; Et alteram super potestate interponendi dictum arbitrium.

Quatenùs pertinet ad primam, triarant fundamenta, ex quibus scribentes pro domo Professa hærede prætendebãt

donationem esse inualidam, vel potuisse reuocari; Primò quia erat donatio omnium bonorum, iurium & actionum, præsentium & futurorum, absque alicuius quotæ, vel quantitatis reseruatione, ad effectum testandi, ob cuius sublatam facultatem donatio de iure infecta remanet; Secundò quia facta absente legitimo Superiore, ad quem pertinebat illam acceptare, quodque propterea licitum fuerit reintegra pœnitere, potissimè quia non agebatur de merè gratuita, sed onerosa donatione; Et tertiò, quod ob non implementum onerum, & conditionum resoluta fuerit, potissimè dum ipsa donatrix superuiuens, ità non adimplendo sibi commissam fuisse ingratitudinem, ac de consequenti donationem resolutam esse declarauit; Atque super singulis huiusmodi motiuis, cum eo, elaborato quidem, ac docto, sed intolerabili prolixo stylo, præsertim circa nauseatiuam coaceruationem allegationum, siue faciant ad rem, siue non, (vt *Giurbæ*, & *Amati*, ac alij similes nos docent) penè volumina edita fuerunt pe scribentes hinc inde.

His tamen non obstantibus, Collegio donatario iustitiam, seù maiorem probabilitatem assistere respondi, non tamen improbando, sed potiùs commendãdo aliquod probabile temperamentũ concordiæ, iuribus vtriusque partis pro-
2 portionatæ, atq; ex prudentialibus saltem motiuis nedum congruæ, sed fortè necessariæ, nè inter eiusdem corporis mẽbra, lites, & controuersiæ in foro audirentur, potissimè ob illam mixturam sæcularium, quæ ratione Monarchiç, etiam in causis inter ecclesiasticos in ea regione practicatur.

Examinando siquidem singula fundamenta prædicta; Dicebam notoriam, ac incontrouertibilem esse dictam regulã super inualiditate donationis om-
3 nium bonorum, præsentium & futurorum, per quam testandi facultas adempta remaneat, adeout sit principium, quod etiam apud callentes primos legũ terminos præsupponi valeat, absque necessitate tam magni inanis allegationum cumuli, cum quæstiones desuper cadentes, potiùs facti, & applicationis esse videantur, ad excludendam dictam qualitatem vniuersalitatis, quia scilicèt sub nomine bonorum non veniant iura, & actiones iuxtà ea, quæ cæteris relatis habentur *decis. 273. part. 11. recent.*; Siue quia reseruatio vsusfructus possit sufficerè ad conseruandam testandi facultatem cum similibus; Aut quod iustum & rationabile motiuum reciproci fidei commissi conuentionalis, iuramẽto præsertim accedente, possit, iuxtà vnam opinionem, inducere huius regulæ limitationem, ex ijs quæ plenè deducta habentur *sub titul. de fideicommissis discurs.* 141.

Verùm non versabamur in casu regulæ ob reseruationem vsusfructus, ex de-
4 ductis *per Franch. & Adden. decis.* 168. *Apont. cons.* 110. *lib.* 1. *Rota decis.* 10. *num.* 5. *& decis* 578. *numer.* 8. *part.* 5. *recent.*, & aliàs frequenter; Quod tamen ex magis communi, ac recepto sensu DD. admittendum est, quando vsusfructus sit talis, vt vltrà congruam substẽtationem, verisimiliter ab excrescentia aliquod peculium parari valeat, in quo testandi facultas verificabilis remaneat, & non aliàs *Mantic. de tacit. lib.* 13. *tit.* 32. *num.* 16. *Guttier. de iuram. part.* 1. *cap.* 11. *num.* 14. *Facchin. lib.* 1. *cons.* 7. *num.* 7. *Mant. consil.* 148. *num.* 4., & alij quos colligit *Cirocc. controu.* 50. *num.* 35. *Rot. in Spoletana hæreditatis* 30. *Maij* 1646. *Melin. & in alijs*.

Item posita regula, ea limitationẽ recipit in donationibus, quæ Ecclesiæ vel
5 causæ piæ fiant; Tum quia congruum potiùs, ac laudabile est, vt amore Dei, ac pro salute animæ, omnibus temporalibus quis priuetur; Tum quia melior testandi facultas desideranda non est; Ac etiam quia in hac donationis specie, vtpotè non redundante ad alicuius priuatum commodum, non intrat illa sinistra suspicio, quæ vbi fiat fauore priuati ponderatur *dicto disc.* 141. *de fideicomm.*, & de qua limitatione cæteri relatis habetur apud *Tiraquell. & adden. de priuil. piæ causæ cap.* 120. *Franch. dicta dec.* 168. *num.* 2. *Buratt. decis.* 7. *num.* 3. *Dunozett. decis.* 773. *& in alijs*, cum sit propositio hodie recepta.

Quouerò ad secundum obiectum reuocabilitatis propter absentiam donatarij, qui legitimè acceptare potuerit; Dicebam, quod vbi etiam intraret regula super inualiditate donationis factæ absenti,

ſenti, ſiue ſuper facultate illam reuocandi reintegra, adhuc tamen, quicquid aliqui contradicant, præſertim verò Theologi ſeù Morales, in foro, & Curia Romana recepta eſt limitatio, ex eodem ſupra inſinuato fauore Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, cum ità fieri dicatur Deo, qui eſt vbique præſens, noſtraſque oblationes, ac bona opera acceptat, vt poſt antiquiores relatos habetur *apud Tiraquell. & adden. dicto tract. de priuil. piæ cauſæ cap.205. Mantic. de tacit. lib.2.tit.13.numer.15.& ſequen. Rota apud Caual. deciſ. 606. num.10.*, apud *Dunozett. dicta deciſ.773.* & in alijs de quibus *in Syponti-na diſc.14.*

Niſi facti circumſtantiæ ſuadeant, quod verè non agatur de donatione, ſed potiùs de correſpectiua conuentione, vt concurrentibus ſcientia, & notabilis temporis ſilentio, intret præſumptio quod Eccleſia, vel pia cauſa acceptare noluerit, quia non expediret, iuxtà ea, quæ habentur infrà occaſione agẽdi de donatione ſub onere perpetuo miſſarum, quæ in ſubſtantia redolere dicitur potiùs contractum correſpectiuum, qui perfici non debeat, vel non poſſit, quam donationem.

Prætereà vbi etiam ceſſante fauore Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, ageretur de donatione ad fauorem priuati, adhuc tamen ceſſare videbatur difficultas; Tum ob præſentiam, & acceptationem Rectoris Collegij iuxtà ea, quæ in ſimili habentur ſupra *in dicta Sypontina diſc.14.*; Tùm etiam ob ſtipulationem, & acceptationem Notarij, quæ ſufficiens reputatur ad excludendam pœnitentiam, ex ijs, quæ cæteris relatis habentur *apud Gregor. & Adden. deciſ.97. Buratt. & adden deciſ.149. deciſ.27. part.2. recent., deciſ.189. poſt Zacchiam de oblig. Camer. & frequenter.*

Ac vlterius, quoniam vbi dubitatio non cadat ſuper perfectione actus ab initio, quia nempè ille remaneat in terminis ſimplicis pollicitationis, ſeù velleitatis, ac propoſiti, ſed voluntas perfecta ſit, ac redacta ad actum, ſeù terminus donandi, tunc, quicquid plures contradicant, vbi præſertim accedat iuramentum, magis communiter, præſertim ob verò in Curia, & Rota receptum eſt, vt actus remaneat perfectus in ordine ad excludendum pœnitentiam, etiam re integra, & ante acceptationem expreſſam, vel præſumptam reſultantem ab expreſſa, ſeù præſumpta ſcientia donatarij, cum neceſſitas acceptationis potiùs in iure deſiderata ſit in ordine ad acquiſitionem dominij bonorum donatorum; Idque non in gratiam ipſius donatoris, vt liberè pœnitere valeat, ac donationem retractare, ſed in gratiam tertij, in quem intermedio tempore poſt donationem, ſed ante acceptationem, citra colluſionem, ac fraudem, bonorum dominium, validè, ac perfectè translatum ſit, ex ijs quæ iuxtà ſtylum ad ſatietatem colligit *Amat. reſol.30.numer.4. cum duob. ſeqq., & de poſſeſſione* apud *Roias deciſ.314. numer.20. & ſeq.*; Atque in hoc verſatur frequens æquiuocum in hac materia, cõfundendo terminos acquiſitionis dominij in concurſu alterius, cui interim illud quæſitum ſit, cum terminis pœnitentiæ in ordine ad ipſum donatorem.

Eſt benè verum, quod id procedit in merè gratuita, & lucratiua donatione, ſecùs autem in oneroſa, in qua re integra, & ante acceptationem pœnitentia
11 quoque admittitur, vt cæteris relatis habetur *dicta deciſ.27 part.7. recent.*, & in alijs modernioribus frequenter, atque ſuper hoc pariter dicti ſcribentes contra donationem nimium ſe diffundebant, ità excludendo præſentiam, & acceptationem Rectoris Collegij donatarij, vel ſtipulationem Notarij, quaſi quod ex iſtius Societatis inſtituto plena adminiſtratio ſit penès Præpoſitum Generalem, vt habetur etiam ſupra *in dicta Sypontina diſc.14.*, dum ſtantibus oneribus, poterat dictus Præpoſitus non acceptare.

Verùm circa iſtam quoque limitationem generalitèr, ac in abſtracto veram, frequenter æquiuocari ſolet in applica-
12 tione; Vt enim allegando in ſpecie *dictam deciſ.27. part.7. recent. & alias*, benè aduertitur *in Reggien. bonorum 23. Ianuarij 1647. coram Corrado*, & prius dictum fuit *in Romana donationis 18. Maij 1618. coram Manzanedo*, & in alijs, id rectè proceedit, quando onus, quod donationi adijcitur eſt tale, quod corrumpat contractus naturam, illumque tranſire faciat in contractum oneroſum, ac merè correſpectiuum, adeoùt incer-

titu-

titudo adsit, quod donatarius ratione oneris possit damnificatus remanere de proprio, vndè propterea potius expediat non acceptare iuxtà casum, de quo *dicto disc. sequ.* super donatione cum onere missarum, ac alterum magis curiosæ donationis *infrà in Romana seù Albanen. vineæ in supplemẽto*; Secùs autem vbi onus comparatiuè ad emolumentum est modicum, ac tale, quod semper donatarius remanet in lucro, in eo quod onus excedit, absque periculo quod possit remanere damnificatus de proprio, cum tunc semper dicatur actus vtilis & lucratiuus, vt aduertitur etiam *in dicta Sypontina disc.* 14., in cuius casu probabilitèr du-
13 bitari poterat, quod hæc limitatio intraret, quodque inferioris Prælati, vel Religiosorum acceptatio, seù Notarij stipulatio attendenda non esset, dum agebatur de donatione facta ad effectũ nouæ erectionis Collegij in loco, quod non nisi per ipsum Præpositum Generalem, cum maturo consilio deliberari solet, àn expediat necnè acceptare, tam pro decore Religionis, quàm pro periculo cui subijcitur, vt, non sufficientibus bonis donatis, ipsa Religio damnificata remaneat, atque cogatur erectionem de proprio substinere; Huiusmodi autem difficultates, seù considerationes non cadebant in præsenti, dum agebatur de Collegio iam erecto, cuius aliquam maiorem impinguationem solùm ista donatio importabat, atque onera erant longè inferiora emolumento, illaque instituto connaturalia, adeoùt etiã quod donatrix illla non adiecisset, adhuc expleta essent, vt etiam aduertitur in *dicta Sypontina disc.* 14., & consequenter motiuum non intrabat.

Demùm quoad tertium fundamentum resolutionis ob non implementum; Magis plana erat eius resolutio, Tum
14 ob priuilegium Ecclesiæ, vel piæ causæ, vt ob non implementum donatio nõ resoluatur iuxtà deducta supra *in Neapolitana donationis disc.* 15.; Nisi adsit expressum pactum resolutiuum; Siuè defectus implementi, concernat causam finalem, vnde aliàs deficere dicatur voluntas, iuxtà ea, quæ habentur in eadem *Neapolitana, & in alijs ibi proximis*; Tum etiam quia plures probabiles in facto dabantur excusationes ad id sufficientes, cum ageretur de implemento adiecto à parte posteà, & per viam modi, non autem per viam conditionis à parte antea; vndè propterea resultaret pœna priuationis iuris quæsiti, ad quem effectum
15 culpa positiua requiritur, iuxtà distinctionem in præcedentibus pluries insinuatam, & latius *sub tit. de fideicommissis disc.* 154. *& seq.*

Quoueró ad alteram inspectionem, potestatis Præpositi Generalis non acceptandi hanc donationem in parte, vt ità pars non acceptata cederet commodo domus professæ hæredis; Ijdem Scri-
16 bentes de partibus insistebant in conclusione, de qua cæteris relatis habetur apud *Barbos. de Episcopo Alleg.* 53. *Fräch. decis.* 14. *numer.* 16., *Buratt. & Adden. de. cis.* 773. *Put. decis.* 507. *lib.* 2., vt possit Prælatus, quamuis prohibitus alienare bona quæsita, nolle quærere, ac repudiare quærenda; Verùm dicebam, neque motiuum esse tutum, quoniam vltrà plures restrictiones, quas ista conclusio patitur, vt in sua materia *sub tit. de alienationibus*, non versabamur in casu, dum agebatur de bonis iam quæsitis.

Verùm quia in hac Societate, ex eius particulari instituto, Collegia sunt sui iuris sola, & absoluta administratione Præ-
17 positi Generalis, cum aliqua specialitate in ordine ad generale institutum aliarum Religionum, vt apud *Pelizzar. in Manual. cap.* 119 *&* 120. *& Suarez. de Religione tom.* 4. *lib.* 2. *cap.* 25. *num.* 11., & alios de hoc instituto agentes; Hinc proindè cum facultas huius Prælati sit longè maior, quàm illa aliorum inferiorum Prælatorum, quamuis in aliquo moderata per Decreta Apostolica sub *Vrbano VIII.* edita de anno 1624. ad effectum illius liberæ potestatis alienandi, vel applicandi bona vnius domus alteri (*super* quo relinquitur locus veritati), sufficiens potestas adesse videbatur transigendi cum iusto motiuo resecandi lites, & controuersias inter Religiosos eiusdem instituti, cum tamen, vbi bona fides exulcerat, adeò vt fraudis, & collusionis suspicio absit, etiam inter priuatos datur in ijs, qui alienare, vel remittere sunt prohibiti, facultas transigendi, obligan-
18 do successores iure proprio, ac independenter succedentes, ex ijs, quæ habentur in hac materia transactionis ef-

ctæ

ctæ per fideicommissarium, vel feudatarium, seù emphyteutam in suis respectiuè materijs *sub tit. de feudis, de emphytheus.*, & *de fideicommiss.*, qui termini adptabiles videntur, ac etiam aduertitur *infrà sub dicto titul. de alienat.*, in proposito alienationis bonorum Ecclesiæ, & quando procedat supra insinuata facultas Prælati non acquirendi, seù remittendi iura quærenda, & adhuc non incorporata, necnè, atque credo quod ita sequutum sit.

Motiuabatur etiam quod ea, quæ speciali fauore piæ causæ, vt supra procedunt, in præsenti cessare deberent, dum agebatur de alterius Ecclesiæ, vel piæ causæ concursu ex regula conquassationis priuilegiorum inter æquè priuilegiatos; Verùm vltrà limitationes huic regulæ tradi solitas, vbi vnus priuilegiatus in genere, et alter in specie, siue vnus de lucro, alter de damno, aut vnus de maiori, alter vero de minori damno, ex ijs, quæ in contractibus inter æquè priuilegiatos initis habentur in sua materia *sub titul. de Alien. & contr.*, difficultas cessabat in radice, dum ex facti qualitate neque intrabat regula procedens, quando priuilegium alterius concurrentis iam vigeat de tempore, quo alter priuilegiatus ius quærere velit, adeoùt vnum priuilegium impediat alterum, ne suam consuetam faciat operationem, quod in præsenti dici non poterat, quoniam de tempore, quò donatio facta est, atque ob Dei præsentiam, & acceptationem, perfectionem sortita est, ac successiuè ius Ecclesiæ donatariæ quæsitũ, altera Ecclesia, vel pia causa, nullum ius, vel interesse habebat, eiusque superueniens ius ex facto donatoris tollere non potest illud, quod iam quæsitum est, neque donator in eam transferre potuit, id, quod non habebat ex regula *nemo plus iuris &c.*, ideoque motiuum nulla penitus consideratione dignum videbatur.

ROMANA
DONATIONIS
CVM ONERE MISSARVM
PRO
CATHERINA PAVLINA
CVM
MONASTERIO SANCTI VRBANI.

Casus disputatus coram Vicario S. Mariæ Maioris credo resolutus pro Catherina.

An donatio facta Ecclesiæ, vel pio loco cum onere perpetuo missarum antè acceptationem sit reuocabilis, vel ob notabile tempus, in quo acceptatio sequuta non sit, censeatur resoluta, Et an hæc sit vera donatio.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Donatio facta Ecclesiæ, vel piæ causæ absenti est valida, & perfecta ab initio.*
3 *An per alienationem rei, vel pecuniæ legatæ censeatur ademptum legatum.*
4 *De differentia inter cedulas, & ordines directos banco.*
5 *Si Ecclesia acceptat onus, illud non cessat ob peremptionem bonorum assignatorum.*
6 *De Decretis Sac. Congregationis super oneribus perpetuis missarum.*
7 *Monasterijs Monialium hæc onera non congruunt.*
8 *De ratione differentiæ inter Monasteria virorum, et Monialium.*
9 *Quomodo acceptari soleant onera perpetua missarum.*
10 *De adminiculis denotantibus non acceptationem.*
11 *Quod in actibus non debeat attendi formula verborum, sed substantia veritatis, et de pluribus contractibus diuersis ab eo, quod verba important.*

12 *Licet dicatur fieri donatio, non tamen censenda est talis, si pacta aliud suadeant.*

DISC. XXIV.

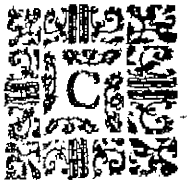

VM Moniales S. Vrbani institutum Capuccinorũ profitentes, clausurę ampliatione indigerent, ideoque ex Superiorum approbatione, emere debentes quasdam adiacentes domos, ad effectum illas incorporandi, pecunia indigerent, Hinc Marcellus Pelle, Monasterij administratoribus ordinem tradidit sacro Monti Pietatis directum scutorum 500. soluendorum, ad effectum tamen præcisum erogandi pecuniam in emptionem dictarum domorum, ac si & postquam idem Monasterium, cum legitima Superiorum auctoritate, onus acceptauerit, ac se obligauerit celebrari faciendi in ea Ecclesia duas missas priuatas, & vnam missam solemnem quolibet mense, pluresque alias missas priuatas, & vnam solemnem singulis annis, quodq; dictæ domus specialiter pro hoc onere obligatæ esse deberent, atque in casu demolitionis ad id subrogari deberent tot loca montium ipsius monasterij; Obseruantia verò dedit, quod Monasterij administratores, dicti ordinis exactionem negligendo, acceptisque pecunijs ad emptionem, cum iſtis dictam emptionem, ac respectu è incorporationẽ perfecerunt; Post plurium verò annorum decursum, cum de dicti Marcelli statu notitia amplius non haberetur, adeoùt Catharinæ matri tanquam proximiori, ac legitimæ hæredi, decreta fuerit patrimonij, vel hæreditatis tenuta, & administratio, de qua habetur actum *in Romana administrationis* pro eadem Catharina contra remotiores coniunctos oppositores *sub tit. de success.*, Monasterium prædictum contra dictũ patrimoniũ iudicium instituit pro dd. scutorum 500. solutione coram Vicario Basilicæ S. Mariæ maioris, cuius dictus Marcellus erat Beneficiatus, atque inter causæ Patronos, vt plurimum de Curiæ stylo causas tractantes, ac disputantes absque Aduocatis, subsidiariè, ac post acceptũ vulnus euocari solitis, restricta fuit difficultas,

1

an dicta donatio vtpotè facta absenti, re integra, & ante acceptationem reuocari potuerit, et quatenùs potuerit, an illa sequuta esset implicitè ob exactionẽ pecuniarum in dicto Mõte Pietatis existentium ab eodem Marcello postmodũ factam.

Super hac autem restrictiua, requisitus ex parte Catharinæ Reæ conuẽtæ ad scribendum, imprudens consilium credidi, vt ad hos punctos causa restricta esset, cum in vtroque nimium periculosæ viderentur nostræ partes, atque de succumbentia probabilius timendum esset, tam scilicèt in primo circa potestatem pœnitendi, cum ex pluries deductis in præcedentibus, (quicquid Theologi, seù Morales dubitent), verius, magisque

2 receptum sit, donationem factam Ecclesiæ, vel causæ piæ, quamuis absenti, esse perfectam, & irreuocabilem, eo quia Deus est præsens vbique, nostrasque pias oblationes, ac bona opera acceptat, quàm etiam circa secundum punctum voluntatis, cum iuxtà ea, quæ *sub tit. de legatis* in materia ademptionis habẽtur, subsequens alienatio probationem præbeat reuocationis, ac mutatæ voluntatis

3 vbi agatur de legato speciei, vel etiam quantitatis taxatiuæ ad certam speciem depositam, secùs vbi de huiusmodi dispositionibus quantitatis in genere ad implendis per depositarium, vel camporem ex alia pecunia, quæ deindè deponi potuit, quamuis impenderetur ea, quæ de tempore demandatæ solutionis aderat, cum huiusmodi ordines, seù mandata non impediant intermediam dispositionem, sicuti faciunt cedulæ, quæ alteri tradantur, & sine quibus solutio non fit, iuxtà distinctionem inter cedulas &

4 ordines, de qua habetur *sub titul. de censibus*, super puncto, an per vnam, vel alteram speciem satisfactum dicatur formæ in censuum creatione per *Constitutionem Pij V.* præscriptæ.

Quare neglecta, quinimò improbata dicta restrictiua; Dicebam, etiam cum sensu veritatis, nullatenùs in hac facti specie cadere terminos donationis puræ, vel cautiuæ ob aliquam oneris misturam, adeoùt intraret inspectio, an, non obstante onere, ob commodi exuberantiam præsumeretur acceptatio ab initio

5 iuxtà distinctionem *de qua disc. præced.*,

cum

cum potiùs ageretur de contractu merè correſpectiuo ad rigoroſos limites iuſtitiæ commutatiuæ pro ſuſceptione dicti oneris perpetui, quod tractu temporis redundare poterat in damnum, ac præiudicium Monaſterij obligati ad oneris implementum, quamuis inueſtimentum faciendum cum pecunia ad hunc effectũ data, periret, vel diminutionem pateretur, iuxtà firmata apud *Mantic. dec.* 242. & apud *Buratt. deciſ.* 560. *num.* 10.

Vndè propterea ex decretis de anno 1625. editis per Sacr. Congregationem Concilij, quæ vulgo dicuntur *Decreta de celebratione miſſarum*, regiſtratis *in Conſtit.* 43. *Vrbani VIII.*, onera perpetua miſſarum acceptari nõ poſſunt ſine ſpeciali licentia Epiſcopi, & in Vrbe Cardinalis Vicarij, ſeù, (vt ſupponebatur,) ipſius Sac. Congregationis, illaque maturè, ac circumſpectè conceditur, ſub inueſtimento in ſtabilia vera, & fructifera, prohibito inueſtimento cenſuum, vt in eiſdem decretis diſponitur.

Item ſupponebatur, (iſtudque ſuppoſitum mihi reflectendo ad obſeruantiam videbatur probabile), quod Monialiũ Monaſterijs hæc licentia acceptandi onera perpetua miſſarum dari non ſolet; Et meritò, ratione incongruitatis (niſi quatenùs ageretur de ſuppeditatione elæmoſinæ pro cappellano ordinario, qui perneceſſe ſingulis diebus miſſam pro monialibus celebrare debet, vt à Monaſterium ab illo onere eximatur, cum eſt onus abſque hoc ſubſidio de neceſſitate adimplendum); Capitulis etenim, vel Collegijs, & Congregationibus clericorum ſæcularium, vel Conuentibus, aut Monaſterijs Regularium, congrua, & vtilia ſunt huiuſmodi onera, cũ clerici, vel religioſi ſingulis diebus miſſas celebraturi ſint, ideoque expedit habere hoc ſubſidium, neque probabiliter ipſum Monaſterium, vel Capitulum poteſt eſſe in damno.

Id autem Monialibus non congruit, cum oportet conducere ſacerdotes, & cappellanos pro oneris implemento; Ac etiam quia incongruus, et aliquorum inconuenientium productiuus eſſe videtur plurium conductitiorum cappellanorum concurſus in Eccleſijs Monialium; Et tamen etiam in Capitulis, vel Monaſterijs, vt ſupra, hæc onerum ſuſceptio, ſtantibus dictis decretis, non reſultat ab ea implicita, vel præſumpta acceptatione, quæ in donationibus incontinenti fauore piæ cauſæ in eſſe dicitur, ſed requiritur acceptatio ſolemnis præuia licentia Superioris, & cognitione cauſæ, an ſcilicèt adſit occaſio inueſtimenti fructiferi, & àn fructus, qui deductis oneribus, ac expenſis, ex inueſtimento ſit percipiendus, adæquet elæmoſynam miſſarum celebrandarum, pro locorum, vel Eccleſiarum conſuetudine, taxari, vel conueniri ſolitam in duplo, vel triplo pluri, puta ſi elæmoſyna pro conſuetudine loci in miſſis quotidianis deuotionis, eſt ad rationem vnius iulij pro qualibet, aliquæ Eccleſiæ non ſolent onus perpetuum acceptare, niſi ad rationem trium, ac etiam quatuor iuliorum, & conſequenter totum fit per viam conuentionis, & contractus merè correſpectiui.

Hinc proindè aduertebam, quod dictus ordo datus per Marcellum non cõtinebat donationem, vel alium contractum perfectum, ſed oblationem, ſeù exhibitionem tractatus, iuxtà quem, *Monaſterio acceptante*, *ipſe* huiuſmodi contractum correſpectiuum facere volebat, vnde Monaſterio non acceptante, tractatus reſolutus fuit, eo modo, quo in dies tot tractatus de futuro cõtractu celebrando euaneſcunt; Ad quod comprobandum obſeruabam rectè conferre dictam circumſtantiam, quod deindè Marcellus, pecuniam, quam in Monte habebat, huic operi deſtinatam, reaſſumpſit, atque in alios vſus erogauit, ità accipiendo hunc actum tanquam adminiculum huius reſolutionis, vel ineffectuationis tractatus, non autem in terminis reuocationis voluntatis, cum illi non intrarent, vt ſupra.

Potiſſimè ob alia adminicula *in idem* tendentia; Primò ſcilicèt ob tamdiù neglectam dictæ pecuniæ exactionem; Secundò ob inueriſimilitudinem, dum in facto conſtabat, quod pro dicto opere perficiendo, Monaſterium pecuniam ad cenſum acceperat, vnde omninò probabile eſt, quod *Adminiſtratores iſta* pecunia prompta, & numerata vſi eſſent, ſi in animo fuiſſet onus acceptare; Et tertiò fortiùs, quia cum in ſupplici libello Cardinali Vicario, ſeù Cardinali Protectori

ex parte Monasterij petrecto pro licentia acceptandi hoc onus, aliasque pecunias ad censum accipiendi pro dicto opere perficiendo, implicitè in hac parte licentia negata fuerit, vtpotè concessa pro censibus constituendis, cum subsequuta obseruantia, ideoque his omnibus simul iunctis, mihi videbatur, quod res esset in claris.

Scribentes pro Monasterio magnam vim constituebant in eo, quod dictus ordo conceptus esset per viam donationis, quia nempè Marcellus diceret donare hanc pecuniam Monasterio, ad præfatum tamen effectum, & cum dicto onere, & non aliàs; Verùm id erat nimis leue fundamentum, ex eo verissimo principio, quod in quibuscumque viuentiũ, ac morientium dispositionibus, vel actibus, principaliter attendi debet, vt non cortex, & formula verborum, sed substantia veritatis inspiciatur; Vnde propterea apud *Franch. decis. 392. num. 2. & seqq.* & *Merlin. dec. 210. num. 7. & alios*, habetur, quod si cõtrahẽtes dicãt facere contractum emphyteuticum, pacta verò, & conditiones ostendant illum esse potius emptionis, & venditionis, non attendatur vocabulum, sed natura, seu veritas actus; Ità pariter si in verbis dicant permutare, pacta verò, & conditiones redoleant magis emptionem, & venditionem, ista dicenda est iuxtà receptam theoricam *Baldi in l. 1. num. 5. & sequen. Cod. de rerum permut.* cum concord. apud *Mantic. de tacit. lib. 2. tit. 2. num. 13. Guttier. de gabellis quæst. 25. num. 4.* cum alijs *in Ferrarien. sub tit. de Regal. disc. 49.*; Ac insinuatur pluries *sub tit. de feudis*, quod si in verbis dicatur concedi feudum, pacta tamen sint talia, quod feudi naturam, vel substantiam corrumpant, in effectu bona allodialium iure regulabuntur, cum sola feudi nuncupatio feudalem qualitatem non inducat; Et frequentius *sub tit. de emphyteusi* in quæstione, an contractus importet veram emphyteusim, vel potiùs locationem perpetuam, siue liuellum cum similibus.

Et in specie verborum denotantium donationem, vt spernenda sint, si substantia dispositionis, aliæque facti circũstantiæ diuersam speciẽ contractus redoleant, cæteris relatis aduertitur *per Rotam apud Denozett. decis. 223. numer. 10. cum seqq. decis. 166. num. finali par. 9. rec. decis. 27. post Salgad. in labyrint.*, & in alijs frequenter, & insinuatur pluries *sub tit. de dote*, & sub altero *de renunciat.*, vt donari non dicatur, seù dari de proprio illa dos, quæ correspectiua sit ad renunciationem, quæ à puella dotata fiat dotanti, cum potiùs redoleat contractum emptionis, & venditionis, in quo id, quod datur, dicitur pretium futuræ aleæ cessæ, cum similibus; Istosque dicebam esse veros, ac proprios huius causæ terminos, atque ità credo, quod resolutum sit.

IANVEN.

DONATIONIS

PRO

ANTONIOTTO, ET FRANCISCO

CVM

CAROLO DE RAGGIIS.

Casus disputatus in Sacra Congregatione Concilij, & terminatus vt infrà.

An donatio alicui facta ad certum vsum, seù effectum, qui in dono tario sequi non potest, resoluatur necnè; Et in specie, vbi donatio facta est Religioso professo sub conditione, vt Monasterio, vel Religioni nullatenùs acquiri valeat, an ista conditio vitiet donationem, vel potiùs vitiata remaneat; Et incidenter àn alienari, vel remitti possit annua præstatio vitalitia Religioso professo donata, vel assignata.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
De stylo Curiæ circa partes Aduocatorum.
2 *De punctis, seu de inspectionibus causæ.*
3 *Regulares sunt incapaces beneficiorum secularium.*
4 *De differentia inter beneficia assequuta, & assequenda.*
5 *An Canonici Regulares sint capaces beneficiorum.*
6 *Priuata dispositio non potest facere Religiosum capacem bonorum.*
7 *De vsu tolerato Religiosis.*
8 *De quæstione an conditio adiecta donationi facta Religioso, vt non acquiratur Religioni vitietur, vel vitiet.*
9 *Attendenda est præcisa voluntas testatoris.*
10 *Ideò vbi de illa constat, non intrat præsumptio fauore Religionis.*
11 *Donatoris declarationi defertur.*
12 *Religiosi, & Religiones possunt à fideicommissis, & successionibus excludi per testatorem.*
13 *De differentia inter contractus, & vltimas voluntates, circa conditiones vitiandas.*
14 *Transactio cadit sub alienatione prohibita per* Extrauagan. Ambitiosæ.
15 *Alienatio fructum non cadit super dicta prohibitione.*
16 *Distinguitur quale ius Religiosi ad vitã remitti possit.*
17 *Quale intereſſe habeat Religio in vitalitia assignatione Religioso facta.*
18 *De distinctione inter alienationem vsus fructus, & commoditatis.*
19 *Læsio habet locum in transactione.*
20 *De stylo Congregationum in remissione causarum ad Tribunalia.*

DISC. XXV.

CVm Antoniottus Raggius, nobilis, ac presbyter Ianuẽsis, Vrbis domiciliarius, octuagenario maior, destinasset erogare cẽtum loca montium pro fundatione vnius beneficij, seù Abbatiæ, quæ esse deberet de iurepatronatus Francisci fratris, eiusq; descendẽtium cum ordine primogenituræ, hinc huiusmodi propositum exequendo, dictorum locorum 100. donationẽ fecit Carolo ex dicto germano fratre nepoti Canonico Regulari Lateranensi professo, ad effectũ vt esse deberet primus beneficiatus, cum præsuppositio quod dicti beneficij capax esset, non obstante statu regulari, et quatenùs non esset capax, adhuc voluit eumdem Carolum, donec viueret, consequi debere fructus, effectum sortiente libera præsentatione ad fauorem dicti fratris, & descendentium post dicti Caroli mortem, sub ea tamen lege, & conditione, per nimis ampla, & effrœnata verba, vt nullum ius super dictis fructibus acquiri posset Religioni, cuius Superiores nullatenùs, nec directè, nec indirectè desuper se ingerere possent, dictumque Carolũ molestare, vel in libera perceptione, ac administratione impedire; Cum autem donator pœnitens, dictam dispositionem ad fauorem Caroli reuocasset, declarando ex tunc ad beneficij erectionem cum dicto iurepatronatus deueniri debere, dictæque erectioni præfatus Carolus se opponeret, post Responsum pro veritate desuper à me traditum fauore donatoris, ad quamdam concordiam deuentum est, qua mediante, Carolo suo iuri cedente cum licentia, & approbatione eius Superiorum, dicta erectio sequuta fuit; Tractu verò temporis Carolus pœnitens, causam introduxit in Sacra Congregatione Concilij super impugnatione dictæ transactionis, quæ me pariter pro dicto Francisco, vel eius filio primogenito scribente, canonizata fuit, vnde propterea controuersia finem habuit.

Tam in primo Responso pro veritate, quàm in dicta disputatione habita in Sacra Congregatione; Vltrà ea, quæ nudi facti supponebantur, super dicti senis donatoris deceptione, ac falsis suggestionibus, (quibus iuxtà verè magnificiẽdum stylum Romanæ Curiæ,) illi qui
2 puri, & qualificati Aduocati partes implent, nullatenùs se ingerunt, nisi cum præsuppositio quod ea, quæ à causæ Patrono asseruntur, benè in facto subsisterent, insinuando iuris illationes, vel effectus exindè resultantes; Tres erant puncti; Primò scilicèt, an dictus Carolus professus, esset capax dicti beneficij, seù fructuũ

3 iure proprio independenter à Religione, iuxtà donatoris voluntatem; Secundò (posita incapacitate), an stante conditione, vt Religioni non acquireretur, donatio resolueretur, ac transitum faceret ad alios successiuè vocatos, vel potiùs dicta conditione vitiata, donatio effectum sortiri deberet; Et tertiò super subsistentia dictæ transactionis, quæ inualida prętendebatur ob defectum Beneplaciti Apostolici ad terminos *Extrauagan. Ambitiosæ de reb. Eccles. non alien.*

Primus punctus materiam beneficialem potiùs, quàm hanc prophanam respiciebat; Quia verò influebat ad punctum donationis, hinc in Responso pro veritate (cum in Sac. Congregatione de hoc actum non sit), dixi probabilius pro incapacitate respondendum esse.

Indubitatum siquidem est, quod Regulares absque Apostolica dispensatione sunt incapaces beneficiorum sæcularium, quinimò pensionum ecclesiasticarum super eis, sicuti è conuerso sunt
4 sæculares de regularibus, adeout beneficia quamuis obtenta, & possessa, per professionem in Religione vacent, ac pensiones amittantur, vt in suis respectiuè materijs *sub tit. de beneficijs*, & *de pensionibus*; Multò igitur magis, extra principium dubitandi exiſtunt incapaces assequendorum, cum longè facilius intret incapacitas assequendi, quàm priuatio assequuti, vt vtroque insinuato ti-
5 tulo *de beneficijs*, & *de pensionibus* habetur in proposito inhabilitatis resultantis à crimine, vel eius diffamatione, siue à censuris, vel ab irregularitate.

Et quamuis ista Religio, seù Congregatio Canonicorum Regularium Lateranensium, ex mente antiquorum Canonū, ac sensu aliquorum Canonistarum, quodam peculiari iure, à dicta generali incapacitate exempta esse prætendat; Attamen verius, magisque receptum videtur, vel antiquos Canones correctos re-
6 manere per Constitutionem *Gregorij XIII.* editam ad mentem Sac. Concil. Trid.; Vel probabilius, iuxtà modernas declarationes ad eiusdem Congregationis fauorem editas, huiusmodi capacitas procedit, ac admittenda est in solo exercitio curæ animarum in Ecclesijs sæcularibus, quæ ipsius Congregationis domibus, vel Monasterijs annexæ sint, vt *Gonzal. ad regul. 8. glos. 7. num. 53. Garz. par. 7. cap. 10. num. 31. cum sequen. Laur. ret. de Franch. controu. regular. par. 2. quæst. 86.*, vbi *Pasqualig. in addit. Pirr. Corrad. in praxi dispensationum lib. 6. cap. 1. num. 26.* apud quos cæteri, & habetur *sub tit. de benef. disc. 75.*, atque occasione huius erectionis, apud Officiales Datariæ comperij id haberi pro absoluto.

Quouerò ad secundum punctum, in quo totus cardo difficultatis residebat, dum etiam in casu incapacitatis prouisum fuerat cum suspensione fundationis beneficij, donec vsusfructus ad fauorem Caroli donatarij duraret; Decisio pende-
7 bat à subsistentia, vel insubsistentia dictę conditionis, vt vsusfructus prædictus esse deberet ad liberam pertinentiam, ac administrationem Religiosi, absque alio quo iure, vel participatione Religionis eiusque Superiorum, quod absque dubio subsistineri non potest ex priuata dispositione, cum id Pontificiæ tantùm potestati reseruatum sit, neque valeat priuatus reddere Religiosum professum proprietarium, atque super voto paupertatis dispensare, vt tanquam absolutum supponunt omnes de quibus infrà.

Ideoque intrabat quæstio adeò inter Scribentes controuersa, an dicta conditio tanquam impossibilis, vel turpis vitiata remaneret, eaque non obstante, donatio vsusfructus effectum sortiri debe-
8 ret ad fauorem Religionis, vel etiam ipsius religiosi pro illa rata, quæ ex quadam tolerata consuetudine per Superiores permitti solet pro honestis, ac religiosis occurrentijs extraordinarijs, vt habetur in sua materia *sub tit. de Regularibus*, ac etiam insinuatur sub altero *de dote*, occasione agendi de illis annuis vitalitijs assignationibus, quæ de communi ferè vsu monialibus fieri solent, atque pars dotis reputantur, Vel potiùs dicta cōditione vitiata, donatio resolueretur, siue præberetur locus alijs successiuè vocatis.

Ista quæstio frequentius contingit in vltimis voluntatibus, in quibus, vt plurimum loquuntur DD. illam disputantes, vt habetur *sub tit. de testamentis*, & sub altero *de legatis*, ac etiam sub altero *de Regularibus*, occasione agendi, an huiusmodi dispositionum vsus, vel acceptatio generaliter prohibenda sit ob

frau-

fraudem, quæ professatæ paupertati resultare solet.

Insinuabam ergo istius controuersiæ occasione, in prætatis terminis dispositionum per vltimam voluntatem, magis
9 quàm per contractum, tres haberi opiniones, Vnam .s., vt dicta conditio tanquam turpis, ac à iure reprobata, vitiata remanere debeat, ac habenda sit pro non scripta, & successiuè quod dispositio tãquã pura effectum sortiri debeat,& hanc tenent relati *apud Campanil. diuers. iur. canon. rubr.* 12.*cap.*7 *num.* 13.*Ricc.collect.* 337. *vers. quoad primum*, *Sanchez ad præcepta Decalogi lib.*7. *cap.* 17. *num.*2., *& per alios de quibus infrà*.

Altera est opinio de directo contraria, quam latè, ac neruosè substinet *Bimius cons.*6. *per totum*, vt conditio vitiet dispositionem, quæ inutilis, ac pro non scripta habenda sit, ideoque nullum sortiatur effectum.

Tertia est probabilior, magisque in praxi recepta opinio, conciliatiua, seù compatibilis inter validitatem actus, ac obseruantiam voluntatis disponentis, vt scilicèt prohibitio non substineatur in ordine ad dominium, vel ius habituale, quod tali conditione non obstante acquiratur Religioni, voluntas autem suum sortiatur effectum, quia Religioso permittatur administratio pro illis religiosis, ac etiam pijs, & honestis vsibus, qui sibi videantur, absque eo quod prohiberi possit, iuxtà *cons. Abb.* 44. *lib.* 2. fundatum in doctrina *Bart. in auth. excipitur num.*2. *Cod. de bon. quæ liberis*,*& in l. si alienum ff. de hæred. instituen.*,atq; pertranseunt magis communiter DD.,vt *per Sanchez ad præcepta Decalogi vbi supra lib.*7. *cap.*17. *num.* 2. *Carena resolut.* 199. *Franch. decis.*718. latè *Fagnan. in cap. nè Monaci de Statu monacorum num.* 21. *cum sequen.*,Et hanc sequuta est Rota apud *Peniam decis.*1214. *& apud Buratt. decis.*584. *num.*13.

Quamuis autem ego admitterem hãc esse probabilem, ac receptam sententiã, adeout dispositis voluntas in hoc præsefferre videatur quamdam speciem Apo-
10 stolicæ dispensationis, quæ super huiusmodi administratione,ac vsu Religiosis professis concedi solet, intelligenda tamen pro solis vsibus religiosis, vel pijs, & honestis, iuxtà ea, quæ occasione declarandi inualidum censum vitalitium factum à quodam religioso, ità dispensato,habentur plenè firmata *per Rotam decis.*252. *par.* 14., ac propterea dicto Carolo donatario id sufficeret ad intentum; Adhuc tamen dicebam, huiusmodi theoricam in hac facti specie non intrare ex eius qualitate, & circumstantijs; Tum quia plurium opinio est, de qua apud *Sanchez vbi supra*, & ex professo *Moron. consil.*46., vt hæc tertia opinio cesset, vbi per verba nimium ampla, & effrœnata constet de præcisa disponentis voluntate, vt tunc recipi debeat secunda opinio *Bimij d. cons.*6.& sequaciũ, atque hunc sensum pluries habuit Sac. Congregatio Episcoporum, & Regularium.

Tum clarius, quoniam ista inspectio cadit post mortem disponentis, adeout agatur de interprætanda eius incerta, seù ambigua voluntate, cum tunc intret
11 præsumptio, quod verisimiliter voluerit actum substineri, ac effectum sortiri eo meliori, & compatibili modo, quo potest,spectato effectu,nullatenùs curata dicta subtili, ac intellectuali distinctione inter dominium habituale, & vsum actualem.

Ista verò præsumptio cessat vbi ipsemet donator, seù alias disponens adhuc viuit, atque expressè eius voluntatem declarat, cum in claris, & expressis non intrent præsumptiones; Atque licèt donatori non concedatur facultas reuocãdi, seù alterandi perfectam donationem inter viuos, cõceditur tamen facultas eã declarandi, eiusque declarationi deferẽdum est, potissimè verò vbi est verisimilis, nullumque suum continet interesse,
12 vel affectationem,ex ijs,quæ cæteris relatis habentur *apud Cyriac. controu.* 291. *num.*30. *& sequen. Otthob. decis.*119. *nu.* 8.*& decis.*195.*num.*18.*decis.*402. *par.*9. *recen. num.* 31. cum alijs de quibus infrà *in Romana donationis scut.*30.*n. disc.* 36. *& frequenter*; Potissimè verò attẽta qualitate donatoris pijssimi, ac probatissimi viri, cum .n. esset sacerdos, ac octuagenario maior in dies mortem expectans, istudque opus ex sola pietate,nullo cogẽte faciens, nimiũ improbabile est quod mendacium cum animæ propriæ detrimento, absque aliqua eius vtilitate in tertij præiudicium dicere veliet, istæq;

ac

ac similes circumstantiæ prudenti arbitrio in huiusmodi ambiguæ voluntatis quæstionibus attendi debent.

Et quemadmodum in fideicommissis aliisque vltimis voluntatibus, (quicquid aliqui malè dubitent), receptum est, seruari debere expressam, vel coniecturatam disponentis voluntatem excludendi
13 religiosos, ac Religiones, & Monasteria, quoties exclusio non est principaliter in odium Religionis, vel status religiosi, seù clericalis, sed est ex alio honesto fine præsumendo, quamuis non exprimatur, vt bona conseruentur in familia, siue sint effectiuè penès illos de sanguine, & ad eorum commodum personale, ex ijs quæ habentur pluries *sub tit. de fideicommissis disc.*63. *& sequen.* ac etiam *sub tit. de dote disc.*12., & alibi, ità in proposito rectè dici posse obseruabã, vt donator volens in eius domo hoc beneficium erigere, ad prouidendum secundo, vel vltrò genitos vitam ecclesiasticam eligentes, iuxtà magis communem nobilium familiarum vsum, ac finẽ, ob quem maioris partis beneficiorum de iurepatronatus fundatio, vel dotatio sequi consueuit, prouidere quidẽ voluisset dictum Carolum ex fratre nepotem, quatenùs cum hoc redditu honorificam figuram in familiæ decus facere posset, non autem quod huiusmodi fructus cederent ad commodum Religionis, vel Monasterij, iuxtà eam distinctionem, quæ inter clericos sæculares, & regulares ponderatur *in Romana fideicommissi de Cuppis, sub tit. de fideicomm. disc.*64.

Fortiùs verò, ex duplici circumstantia, vna iuris, & altera facti; Ea scilicèt iuris, quod in actibus inter viuos non intrat ità de facili ea regula, quam habemus in voluntatibus, vt conditiones turpes, vel impossibiles, seù aliàs prohibitæ
14 vitientur, & non vitient, cum in his regula videatur in oppositum, vt generaliter *Ricc. in addit. ad Tiraquell. de priuileg. piæ caus. cap.*18. *in princ. Sanchez de matrim. lib.*1. *disput.*34. *num.*2. *Rot. apud Gregor. decis.*117. *num.*1., & in his terminis admittit *Sanchez vbi supra nu.*13., ac firmant *Moronus d. c. f.*46. *num.*47.; Et altera facti, quod donator in hoc supponeretur à donatario deceptus, atq; cũ parùm veris præsuppositis inductus; Quicquid enim sit de vtroque assumpto tam iuris, quàm facti, super quibus Ego nihil maturè firmabam, attamẽ ea nimium conferre dicebam, vt facilius præmissa intrarent.

Tertius demùm punctus validitatis transactionis, et an in ea necessarium fuisset, necnè beneplacitum Apostolicũ, percutit magis materiam alienationis bonorum Ecclesiæ, de qua agitur *sub tit. de alienationibus, & contractibus*, ibiq;
15 pluries habetur conclusio, quam in præsenti deducebam, à Sac. Congregatione in hac disputatione admissam, quod scilicèt, quamuis iuxtà magis communem, ac in Rota, & Curia receptam opinionẽ, reiecta distinctione, quam plerique sequuntur, an Ecclesia possidens dimittat, necnè, indistinctè receptũ sit, vt sub prohibita alienatione, ac necessitate beneplaciti Apostolici, iuxtà terminos *Extrauag. ambitiosæ de rebus Eccles. non alienan.*, veniat quoque transactio, illa excepta, quæ fiat inter eiusdem Ecclesiæ clericos, vel ministros super participatione emolumentorum, seù iurium, ac præeminentiarum exercitio, firma remanente integra eorumdem iurium substãtia penès ipsum corpus intellectuale Ecclesiæ, vt in dicta sua materia, ac etiam alibi pluries, præsertim *sub titulo de Canonicis, & Dignitatibus disc.*40. *& de Paroch. disc.*26.

Attamen id rectè procedit, quando transactio, vel alia species alienationis percutiat rei substantiam, aut aliquod ius formale, secùs autem vbi est super
16 fructibus, vt generaliter *ex Abb. & alijs in cap. nulli de reb. Eccles. non alien.* aduertitur *per Rotam in Veneta pretij bonorum* 15. *Nouembris* 1602. *coram Pamphilio*, quæ reputatur in materia magistralis, sæpiùs canonizata, præsertim *apud Roias decis.*16. *num.*9. *decis.*311. *nu.*10. *& dec.*364. *num.*13.; In specialibus terminis alienationis fructuum spectantiũ ad religiosum, cui particulariter assignati sint pro eius vsibus religiosis, vel honestis, iuxtà consuetudinem ab Ecclesia toleratam, de qua *apud Merlin. dec.*671. *repetit. decis.*30. *num.*31. *& 32. par.*7. *recen. d. dec.*253. *par.*11. & in aliꝭ de quibus pluries in sua materia *sub tit. de Regular.* ac etiam alibi, firmatur in

Roma-

Romana ſaluiani 31. *Ianuarij* 1646. *coram Veroſpio*; Quamuis enim *in Viterbien. ſaluiani* 20. *Iunij* 1659. *coram Cerro, & in Bonon. prædij* 14. *Ianuarij* 1665. *coram Carpinea*, & in alijs, agendo in ſpecie de iure ad ſolam religioſi vitam Monaſterio, vel Religioni competente, dicatur illius remiſſionē prohibitæ alienationis ſpeciem ſapere, ideoque cadere ſub diſpoſitione *Extrauag. ambitioſæ*; Attamen, vt in dicta ſua materia, & alibi aduertitur, id recipiendum eſt, quando agitur de iure directè delato Religioni, vel Monaſterio ex perſona Religioſi, cuius vita durante, illud importare dicatur verum, ac formale dominium, ac poſſeſſionem bonorum, & iurium, quamuis reſolutioni ſubiaceant; Vt (e.g.) eſt fideicommiſſum habens tractum ſucceſſiuum, cuius religioſus profeſſus durante eius vita ſit capax, iuxtà ea, quæ habentur *in d. tit. de fideicommiſſis d. diſc.* 63. *& ſeqq.*, quoniam ipſa remiſſio iuris in genere, ſpeciem alienationis ſapere videtur, & in his terminis loquitur dicta deciſio *in Bonon. prædij coram Carpinea*, cū ibi deductis; Secùs autem, vbi agatur de redditibus, ac vitalitijs ſubuentionibus, quæ religioſo in particulari, vt ſupra ſtatuantur, vel aſſignentur, cum illæ dici non poſſint de bonis, vel iuribus Monaſterio, aut Religioni quæſitis, & incorporatis; Solumque in remiſſione huiuſmodi aſſignamentorum, quam religioſus faciat aſſignantibus, ſiue in alia diſpoſitione, intrare videtur illa prohibitio, de qua *ſupra diſc.* 2. *cum ſeqq.* ob ius vel intereſſe ſecundarium, quod Monaſteriū, vel Religio deſuper habeat, quod ſcilicèt ità religioſus, vel monialis prouidetur de illis extraordinarijs occurrentijs, quibus aliàs oporteret prouideri per Monaſterium, adeout in monialibus huiuſmodi aſſignatio dicatur de appenditijs dotis, eiuſque pars, vt habetur *ſub tit. de dote diſc.* 144. *&* 145. & pluries, ac etiam aduertitur *ſub tit. de Regal.* ad materiam locorum montium *diſc.* 34. & in dicta ſua materia *ſub tit. de Regular.*, &
19 & confert diſtinctio, de qua *ſub d. tit. dote diſc.* 148., ac etiam *ſub tit. de feudis diſc.* 61. *& ſeq.* inter alienationem fructuum, ſeù commoditatis, prout facti eſt, et alienationem vſusfructus formalis, prout iuris, cum ſimilibus.

Ideoq; iuſta, & probabilis viſa eſt reſolutio, quoniam licèt Scribētes pro actore inſiſterent in læſione, quod ſcilicèt pro dicta eius prætenſione quid modicū, ac incerto futuro euentui non proportionatum datum eſſet contra naturam tranſactionis, in qua iuxtà opinionem,
20 quam tenet Rota, & Curia, intrant etiam termini *textus in l.* 2. *C. de reſcind. vendit.*, vt in ſua materia *ſub tit. de emptione, & venditione* pluries; Attamen dicebam id eſſe extrà punctum quæſtionis diſputatæ in Sac. Congregatione, cuius inſtitutum eſt præbere oracula ſuper Sac. Conc. Trid. interprætatione, vel alijs quæ ex eiuſdem Concilij diſpoſitione, vel ſenſu pendent, non autem tractare huiuſmodi cauſas indifferentes, in quibus formalis proceſſus cum examine teſtium, aliiſque probationibus, & actis in figura iudicij requiritur, cum tunc
21 Iudices ordinarij adeundi ſint, quibus Sac. Congregationes eas remittere ſolēt, vt in ſua materia *ſub tit. de iudicijs in Romanæ Curiæ relatione, & praxi*.

FVLGINATEN.

CENSVS

PRO

CREDITORIBVS DONATORIS

CVM

FRANCISCO BERNABO'.

Caſus diſputatus coram A.C. et reſolutus pro Creditoribus.

De ſolemnitatibus per Statuta particularia deſideratis in donationibus; In qua donationum ſpecie requirantur, et in qua non, præſertim in donatione contemplatione

ne matrimonij; Et in ſpecie de Statuto Fulginaten., quando locum habeat, et an iuramentum illud ceſſare faciat.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De Statuto Fulginaten. in materia donationum.*
3 *Quod non ſit in vſu ex teſtimonio Doctoris regionis, cui deferri debeat.*
4 *Actus iurati non veniant ſub Statuto.*
5 *Donatio contemplatione matrimonij non ſubiacet ſolemnitatibus ſtatutarijs.*
6 *Reprobatur non vſus, de quo num. 3.*
7 *Quod non ſit deferendum atteſtationibus Doctorum.*
8 *De inconſtantia Conſulentium, ac de errore eis deferentium in iudicando.*
9 *Statutum tollit iuramentum indirectè, et quomodo.*
10 *Renunciatio Statuto inhabilitanti non attenditur.*
11 *Sæpè Aduocati deducunt motiua leuia, & fallacia, et de ratione.*
12 *An amplitudo verborum limitet concluſionem, de qua num. 5.*
13 *De ratione ob quam recepta eſt dicta concluſio, de qua num. 5.*
14 *Non eſt inhærendum formalitati verborum, vel ſenſui grammaticali, ſed rationi.*
15 *Quod dicta concluſio de qua num. 5. procedat in donatione neceſſaria, non autem voluntaria.*
16 *Reprobatur in maioribus, et de ratione.*
17 *Reſpondetur ad auctoritates contrarias.*
18 *Antiquitus dicta concluſio erat dubia.*
19 *Vt eadem concluſio procedat quid requiratur.*
20 *Quando matrimonium ſit cauſa finalis, vel impulſiua donationis.*

DISC. XXVI.

1 POſtquam iam cõcluſum, & cõtractum fuerat matrimonium inter Frãciſcum Bernabò, & N., occaſione inſtrumenti publici, quod ſuper apoca dotali iuxtà frequentiorem vſum fieri ſolet, ſponſi frater, donationem ei fecit de omnibus bonis, reſeruata ſolùm quadam sũma, ad effectũ teſtandi quod pro cautela adhiberi ſolet pro donatione ſubſtinenda, et nè aliàs intraret illa nullitas, quæ in donatione vniuerſali datur, quãdo adimat liberam teſtandi facultatem. Cumque donator, iſto clypeo forſan tutus, (credens ità maiorem ſibi concedi licentiam impendendi alienum) plura debita contraxiſſet, atque creditores contra ipſum adhuc viuentem, ſeù eius defuncti bona hæreditaria, mandata executiua in Tribunali A. C. obtinuiſſent, illaque curaſsẽt exequi ſuper bonis aliàs ad ipſum debitorem ſpectantibus, ac ab eo poſſeſſis; ſe oppoſuit dictus Franciſcus donatarius tanquam tertius poſſeſſor in vim dictæ donationis, cum ea nimium frequenti in Curia cautela, quæ *Angeli* dicitur, & de qua pluries *ſub tit. de iudicijs*, atque excipientibus, vel replicantibus creditoribus de dictæ donationis manifeſta, & incontinenti probata nullitate ob non ſeruatam formam præſcriptam à Statuto Ciuitatis Fulginatenſis, continente aliàs decretũ annullatiuũ, et
2 quod Statutum canonizatum fuit pluries *per Rotã* præſertim *dec. 293. p. 4. rec. tom. 2.*, repetit. *poſt Gilian. ad Statut. dec. 89.* & in *Fulginaten. dotis 19. Aprilis 1660. coram Albergato*, edita in cauſa, de qua *ſub tit. de dote diſc. 18.*; Hinc proindè aſſumpta deſuper diſputatione in dicto Tribunali A.C., pro creditoribus reſolutio prodijt, nullitatem dictæ donationis canonizando, atq; puto, quod donatarius acquieuerit, dum amplius de cauſa actum non audiui.

In huiuſmodi autem diſputationibus; Scribentes pro donatario, ex pluribus dicebant, huic donationi non obſtare Statutum prædictum, cuius diſpoſitio aliàs clara, & litteralis eſt; Primò ſcilicèt, quod illud non eſſet in vſu; Secundò quod procedere non deberet in actibus iuratis, vbi præſertim accedat, (vt in præſenti) expreſſa iurata renunciatio; Et tertiò, quod non ageretur de pura, & ſimplici donatione, de qua Statutum loquitur, ſed potiùs de cauſatiua, vtpotè facta contemplatione certi, ac determinati matrimonij, ideoque ſtatutaria diſpoſitio non intraret.

Quoad primum ſuper non vſu, dedu-
3 cebant atteſtationem *Ciracchi Doctoris Ful-*

Vrbinaten. discept. 53. nimium in hoc se diffundendo super ea quæstione, an DD. attestantibus de consuetudine deferendum sit, vt quamuis regula sit negatiua, illa tamen limitationem recipiat, vbi agitur de Doctore versato in regione, ideoque informato, vt ità distinguendo post alios *Mascard. de probat. concl.* 528. *num.* 2. *Gabr. de probat. conclus.* 4. *Capyc. Latr. consul.* 98. *num.* 10. apud quos cæteri.

Ad secundum autem iuratæ renunciationis, cum copiosis allegationibus deducebant satis vulgarem, ac receptam propositionem, de qua pluries *sub tit. de alienationibus, & contractibus*, præsertim *disc.* 26., ac etiam *sub tit. de dote disc.* 143. de Statuto laicali non complectente contractus iuratos ex defectu potestatis; Quinimò etiam in Papalibus, seù Papali auctoritate confirmatis idem procedit, non quidem ex defectu potestatis, sed ex illo voluntatis, quoties de ista explicitè, vel implicitè non constet, *vt dicto disc.* 143. *de dote*; Cumulando in idem vulgare axioma, vt quilibet iuri suo renunciare valeat, neque ad iura renunciata regressus competat.

Et quoad tertium fundamentum, dicebant, quod quicquid apud antiquiores disputatum fuerit, hodiè vbique, præsertim verò in Rota, & Curia (vbi non constet, quod Statutum hanc speciē quoque comprehendat) receptum, ac extrà controuersiam est, donationes contemplatione certi, & determinati matrimonij factas, statutarijs solemnitatibus non subiacere, allegando aliquas ex decisionibus editis *in Vrbinaten.*, de qua supra *disc.* 2., ac auctoritates in eis deductas.

Duo priora fundamenta de facili tollebantur; Ad illud enim non vsus, in specie respondetur *per Rot. d. decis.* 293. *part.* 4. *tom.* 2. *& repetit.* apud *Gilian. decis.* 89., quod scilicèt iste non vsus non præsumitur, sed ab allegante probandus est, istaque probatio videbatur impossibilis, dum per causæ Patronum ex hac parte dabatur notula copiosi numeri donationum, in quibus huiusmodi solemnitates adhibitæ fuerunt.

Et quoad attestationem *Cirocchi* doctoris regionis *dicta controu.* 53., vltrà inspectionem iuris, quod Doctori attestanti de his, quæ facti sunt, credendum non est, qualitas verò, vt sit versatus in regione operetur, vt aliquanto magis credi debeat, alijs tamen probationibus, 7 vel adminiculis concurrentibus, vt aduertitur apud eosdem supra allegatos, ideoque habetur *decis.* 574. *par.* 4. *recent. tom.* 3. *num.* 18., quod Rota non consueuit id recipere, atque in casu de quo *dicto disc.* 2. auctoritates Doctorum regionis neglectæ fuerunt.

Tollebatur magis de plano huius assertionis fides, ex eodem *Auctore discept.* 50. *cum duabus seqq.*, vbi scribendo super inualiditate alterius donationis, innixus auctoritati *Rotæ d. dec.* 298. respuit hoc motiuum non vsus, adeout mirandum 8 sit, quomodo immediatè posteà adiecta fuerit dicta alia controuersia, in qua contrarium dicitur, se non declarando, vel vtrumque dictum conciliando; Vndè propterea edocemur, quantum manifestus error, atque leguleica simplicitas sit, in iudicando, vel consulendo ad veritatem, deferre auctoritati Cōsiliorum, vel controuersiarum, seù Responsorum, aut quocumq; vocabulo, nominentur quoties eduntur eo modo, quo ipsi Consulentes ad pecuniā, vel effectionem, causæ inseruiendo scripserunt, cum sæpius contra proprium votum scribi soleat; Imò, quo maiorem difficultatem causa patitur, eò magis ingenium acui solet, atque volitare solet dicterium, (damnandum tamen), quod excellentia Aduocatorum, & Consulentium in causis periculosis dignoscitur.

Alteri obiecto iuramenti, vel renunciationis, pariter in eadem decisione respondetur, quod scilicèt defectus potestatis statuentium circa iuramētum, versatur vbi directè, de illo disponatur, secùs autem si indirectè, adimendo fidem 9 scripturæ, siue præsumendo illud dolo vel metu extortum, vt de his omnibus ad sufficientiam *dicto disc.* 143. *de dote*, & in dicta materia *de alienat. & cōtract.*; Et quoad renunciationem benè quoque in eadem decisione aduertitur, vt de illa nulla haberi debeat ratio, vtpotè ex Notariorum stylo, vel alterius contrahentis calliditate adiecta, quodque cum eadem facilitate, cum qua persona imper- 10 fecti iudicij inducta fuit ad donandum, seù faciendum alium actum præiudicialem, induci etiam potuit ad renuncian-

dum Statuto, cui nimis de facili fraus ità fieri posset, illudque de vento redoleret, atque ità impositum potius esset verbis, quàm rebus, vt pluries in dicta sua materia *sub tit. de alienat. & contract.*, ideoque in his obiectis remouendis, parùm, ac ferè nihil oportuit laborare, cum apud iudicem in nulla consideratione haberentur.

Quouerò ad tertium, circa solemnitates non adhibendas in donationibus contemplatione matrimonij; Quamuis
11 more Aduocati cumulãdo motiua, tam solida, quam leuia, (ex stylo forsan necessario, ob experientiam, quod sæpius bonis, ac solidis neglectis, leuia amplecti solent;) Duas dabam responsiones; Primo scilicèt, quod admissa etiam pro regula magis communi opinione firmante, vt in huiusmodi donationibus vtpotè causatiuis & correspectiuis, huiusmodi statutariæ dispositiones locum non habeant, adhuc tamen fallit, vbi amplitudo verborum, seù aliàs contextus Sta-
12 tuti suadeat statuentium voluntatem fuisse, istum quoque casum complectendi, ex auctoritatibus deductis supra *in dicto discurs.* 2., & in specie huius Statuti adducebam auctoritatem *dicti Cirocchi disc. pr.* 51. *num.* 15. *& seqq.*

Verùm reflectendo ad veritatem, (partibus de more insinuatam), agnoscebam motiuum esse minùs tutum, ob experientiam habitam in dicta *Vrbinaten.*, quod non obstante maiori verborum amplitudine, ac etiam magis considerabili circumstantia, ibi ponderata, quod secundum decretũ Ducale prodierit ampliatiuè ad tollendã in specie hanc difficultatem, quæ aduersùs primum decretũ prodierat ex ibi allegato *cons. Eugen.*, adhuc tamen his non obstantibus in eo casu id neglectum fuit in longè fortioribus terminis, dum non deducebatur motiuum ad effectum annullandi actum, sed ad solum effectum inducendi probabilem dubietatem pro substinenda concordia.

Ac etiam, ob rationem satis probabilem, & conuincentem, cui innixa est dicta magis cõmunis, ac recepta opinio, pro exclusione statutariæ dispositionis
13 ab hac donationum specie, quod scilicèt fieri dicatur, magis in gratiam sponsæ, eiusque parentum, vel dotantium, qui aliàs non contrasissent, vndè speciẽ habet contractus correspectiui potiùs quàm donationis, ex pluries deductis in præcedentibus; Ideoque in iudicandi ratio, vel subiectæ materiæ natura prævalere semper debet grammaticali significationi, seù literæ verborum, cum
14 vt pluries aduertitur, Iudæorum, atque Grammaticorum potius, quàm Iurisconsultorum munus continere videatur.

Secundò deducebam ea, quæ habentur firmata per *Rotam decis.* 22. *numer.* 8. *cum seqq. post Picum ad Statuta*, cum aliis apud *eumd. Cirocc. discept.* 51. *num.* 20. in
15 *principio*, *Cutell. de donat. contempl. matrim. tract.* 1. *disc.* 3. *particula* 6. *num.* 12. *& 18 & tract.* 2. *disc.* 1. *speciali* 4. *per totum*, *Michalor. de fratr. part.* 1. *cap.* 20. *num.* 21., vt scilicèt dicta conclusio excludens necessitatem solemnitatum Statuti in hac specie donationum, procedat in ijs personis, quæ de iure ad hanc donationem faciendam tenentur, adeoque dicatur actus potius necessarius quàm voluntarius; Secùs autem vbi ex mera voluntate resultat.

Verum ista quoq; responsio periculosa erat, ac fallaciam continebat, cum hæc distinctio inter necessitatem, & voluntatem, ex veriori sententia, procedat solùm in minore inhabilitato etiam de iure communi, non autem in ijs, qui eodem iure communi attento, habiles, ac
16 integri iudicij reputantur, liberamque suorum bonorum administrationem habent, quamuis fragilitas sexus quoque concurrat, dum mulieres maiores à iure inhabilitatæ non sunt, ex ijs, quæ pluries habentur *sub tit. de dote*, præsertim *disc.* 16. *cum seqq.*, vbi concordantes cumulantur; Ac etiam ob dictam aliam rationem occasione præcedentis motiui insinuatam, quod istæ donationes habent speciem contractus correspectiui, atque sequi solent magis ex studio, & diligentia mulieris, vel eius parentum, seù coniunctorum, ideoque cadere non debent sub legibus municipalibus, quæ de simplicibus donationibus disponunt, quoniam si non sunt causatiuæ ob necessitatem faciendi, adhuc tamen causatiuæ remanent ob dictam correspectiuitatem, ac interesse tertij.

Dicta verò auctoritas *Rotæ decis.* 22. *post Picum*, quæ magis vrgens in hoc
17 proposito videtur (cum alij sint magis

gis collectores, ac relatores, qui iuxtà frequentiorem stylum referunt quid ab alijs scriptum inueniant absque alio examine) saluari potest Vel ob illius facti particulares circumstantias; Vel quod, vt aduertitur *in Romana donationis de Sylla sub tit. de fideicom. discurs.* 140., eo tempore sub quæstione id erat, atq; non ità decisum, ac receptum, vt de præsenti, & adeout in dicta causa consistere in hoc articulo, ob votorum scissuram, capta non fuerit resolutio, sed laudata concordia, ideoque non mirum, si antiquiori tempore in eam sententiam deueniri potuit.

Solida verò, ac tuta responsio, quam Iudex amplexus est, à me in sensu etiam veritatis deducta, consistebat in defectu applicationis ad factum, quoniam, vt in proposito augmenti dotis, siue donationis in eius causam, vel in istam contemplatione matrimonij habetur in dicta alia *Fulginaten. sub tit. de dote disc.* 18. ac pluries *eod. tit. disc.* 145. & alibi iuxtà *decisiones* 433. & 479. *Coccini*, cum alijs ibidem deductis, ac etiam pluries supra & infra; Tunc dicitur vera donatio causatiua, quæ tanquam redolens speciem contractus oneroſi, & correspectiui non subiacet huiusmodi solemnitatibus, quãdo duplex circumstantia copulatiuè cõcurrit; Primò scilicèt, quod illa sit finalis, ac principalis contemplatione certi, ac determinati matrimonij, non autem pro matrimonio incerto, ac indefinito, cum tunc ista dicatur potius causa impulsiua, quæ non facit donationem causatiuam, iuxtà distinctionem, de qua cæteris relatis *apud Add. ad Buratt. decis.* 861. *decis.* 118. *num.* 10. & 127. *n.* 12. *part.* 6 *recent.* & *sæpius*; Et secundo, vt ea sequatur ante matrimonium, vel saltem in executionem promissionis, sine qua matrimonium sequutum non esset, adeoùt dici valeat pars contractus matrimonialis, & correspectiua, vt habetur locis citatis præsertim *in dicta alia Fulginaten. sub tit. de dote*, ac etiam infra *in Romana pecuniaria, seù Augmenti dotis disc.* 28.; Ista siquidem donatio sequuta erat postiam sequutum matrimonium, & constitutam dotem; Et quamuis diceretur, quod præcessisset promissio, seù tractatus, non tamen dabatur sufficiens probatio, quinimò potiùs, si non probatio, saltem vehemens fumus ex hac parte dabatur, collusionis, ac fraudis, quæ etiã ad debita non contracta, sed contrahenda rectè dari potest, vt aduertitur *infra dicto discur.* 28., ideoque probabilis, ac iusta visa est resolutio.

ROMANA

PRÆTENSÆ DONATIONIS

PRO

PP. S. LAVRENTII IN LVCINA,

ET CONSORTIBVS

CVM

BENEDICTELLIS.

Discursus in congressu super casu concordato.

An in donationibus, quæ in Vrbe fiunt per mulieres, vltrà solemnitates, quæ in hoc speciali contractu donationis requisitæ sunt per Statuta 145. & 150., adimpleri etiam debeant requisita per Statutum 151.

SVMMARIVM.

1 *Facti series cum antiqua resolutione.*
2 *De Statuti Vrb.* 151. *solemnitatibus, & causa, et qualis hæc esse debeat.*
3 *Læsio non datur in donatione.*
4 *Quod donationes mulierum sine solemnitatibus Statuti* 151. *sint canonizatæ.*
5 *In causam dotis mulier maior validè se obligat.*

6 *Donationes continentes onus fideicommissi non exigunt solemnitates.*
7 *Statutum 151. in verbis loquitur de donationibus.*
8 *Procedit in omnibus actibus, in quibus dari potest læsio.*
9 *In specie de decisionibus agentibus de donatione.*
10 *De differentia inter Statuta 149. & 150., & Statutum 151.*
11 *Quando, et quomodo in donatione verificetur iusta causa desiderata à Statuto 151., cum pluribus exemplis.*
12 *Declaratur conclusio, de qua num. 5.*
13 *Et altera, de qua numer. 6.*
14 *An inter mulieres æquè priuilegiatas cessaret statutum.*

DISC. XXVII.

A Diuersùs donationem ab ea factam, Margarita iudicium instituit in Rota *coram Buratte*, corã quo de anno 1626. prodijt resolutio super nullitate ob non seruatam formam Statuti 151., vt patet ex *decis. 924. Buratti*, qua edita deuentum est ad concordiam, quam deindè donatariorum filij, vtpotè ex persona propria iure substitutionis venientes impugnare curarunt in eadem *Rota coram Rojas*, sed succubuerunt, vt patet *ex dec 437. & 477 eiusdem*; Quibus non acquiescentes Benedictelli dictorum filiorum successores, causam reassumpserunt in eadem *Rota coram Albergato subrogato*, eaque proposita *sub die 23. Februarij 1660.*, rescriptum fuit reuideri debere dictam decisionem *Buratti*; Quare PP. S. Laurentij in Lucina, & consortes donatricis mediati successores, in hoc statu me ad causæ defensionem euocarunt, habitoque iuxtà laudabilem stylum congressu pro directione, ac futuræ disputationis præparatione, subsequuta honesta concordia vlterioris disputationis occasionem *subst*ulit.

In congressu autem prædicto, atque in discursu desuper edito, inspectis occasione primæ disputationis informationibus datis ex parte Actorum, punctus restringebatur ad inspectionem, an stantibus *Statutis* 149. & 150., specialitèr prouidentibus *super* contractu donationis, attendi quoque deberet in mulieribus alterum Statutum 151. iuxtà firmata *in dicta decis. Buratti.*

Pro negatiua Scribentes pro actoribus, potissimum fundamentum in eo cõstituebant, quod cum Statutum 151., 2 vltrà solemnitates interuentus iudicis, & proximiorum, vel curatoris respectiuè, exigeret etiam causam, (quam iuxtà opinionem modernam inconcussè tenet reintegratoriam opinionis antiquæ reprobata opinione media receptum est esse debere veram de iure, & de facto, ideoque vtilem, vel saltem non damnosam, ex ijs, quæ pluries habentur infra *sub tit. de alienat. & contract.*); Hinc proindè dicebant hoc Statutum inapplicabile esse contractui donationis, cum semper donare sit perdere, ideoque, verificari non potest interuentus causæ vtilis vel non damnosæ.

Iuris enim conclusionem habemus quod leges disponentes de læsione, intelligendæ veniunt in emptione, & venditione, ac permutatione, vel transactione, alijsque contractibus correspectiuis; 3 non autem in isto donationis contractu in quo non datur læsio *l. maioribus Cod. commun. vtriusque iud.* DD. communiter relati per *Caren. resol. 6.*, vbi agit de ministratore, alijsque limitationibus, *Hidiern. contr. 16.*, *Rot. decis. 125. part. recent.*

Aliàs enim esset omninò inhabilitare sexum fœmininum ad istum cõtractum faciendum, quod nullibi in iure communi, vel Statutario dispositum est; Deducentes econuerso plures donationes factas per mulieres in Vrbe effectum sortitas, & à Rota canonizatas, præsertim 4 decisiones *in Romana renunciationis coram Otthobono* inter suas *decis. 182. & eadem coram Cerro decis. 23. part. 11. recent.*

Et vlterius dicebant, quod vbi etiam in pura, & simplici donatione huiusmodi solemnitates, quoque in mulieribus desiderandæ venirent, adhuc tamen requisitæ nõ essent in hac specie; Vel quia donatio facta esset etiã mulieribus æquè priuilegiatis, vndè propterea intraret regula conquassationis priuilegiorum; Vel quia facta esset in causam dotis, in 5 quam receptum est, mulieres maiores non curata distinctione inter causam necessa-

neceſſariam, & voluntariam, validè ac ſine ſolemnitatibus contrahere poſſe ex iis, quæ pluries habentur in ſua materia *ſub tit. de dote*, præſertim *diſcurſ.* 16. & ſeqq.

Vel demum, quod hæc non eſſet donatio pura, & gratuita, ſed continens onus fideicommiſſi ad fauorem filiorum, & deſcendentium donatariarum, ideoque iuxtà magis communem, & in Curia receptam opinionem, non requirun-6 tur ſolẽnitates aliàs in donationibus requiſitæ, reiecta diſtinctione, an onus percutiat commodum donatoris, vel tertij, vt *deciſ.* 260. *part.* 4. *recent. tom.* 2., latè in *Reggien. bonorum* 23. *Februarij* 1647. *coram Corrado* cum alijs, quæ habentur *in Romana fideicommiſſi de Vrſinis ſub tit. de renunciat.*

His tamen non obſtantibus, credebam probabilitatem huic parti aſſiſtere, quodque dictæ deciſionis *Buratti* confirmatio ſperanda eſſet, adhuc tamen libenter, iuxtà ſtylum, conſului extinctionem litis, dum offerebatur ſatis honeſta concordia.

Quatenùs enim pertinet ad punctum principalem, an ſcilicèt in contractu donationis, quæ fiat per mulierem, vltrà ſolemnitates requiſitas à Statutis 149. & 150., adhiberi quoque deberent aliæ requiſitæ à Statuto 151.; Dicebam caſum eſſe litteraliter deciſum, ideoque dubitationis incapacem iuxtà regulam vulgaris textus *in l. ille aut ille ff. de legat.* 3., dum inter quatuor contractus, qui in eodem Statuto ad ſpeciem deducuntur, legitur iſte donationis, cum tamen hodiè poſt acerrimam diſputationem, de qua in votis, ac deciſionibus regiſtratis apud *Fenzon. poſt idem Statut.* 151., abſolutum, ac extrà controuerſiam ſit, vt dicti quatuor contractus ſtent demonſtratiuè, non autem taxatiuè, ideòque illud locum habeat in quibuſcumque actibus, ex quibus mulier lædi poteſt, ſeù aliàs præiudicium pati, vt in ſua materia *ſub titul. de alienat. & contract.*

Et in ſpecie huius contractus donationis factæ per mulierem, vt iſtius quoque Statuti ſolemnitates deſiderentur, plures habemus Rotæ deciſiones, præſertim apud *Coccin. deciſ.* 433. & 479. apud *Peniam deciſ.* 239. *Caualer. dec.* 257., quæ omnes præcedunt huius cauſæ deciſionem 924. *Buratti*, & poſtmodum apud *Celſum deciſ.* 40. *num.* 13. & in alijs *coram Albergato & Bourlemont* editis *in Tyburtina donationis*, de qua *ſub tit. de dote diſc.* 17.; Ex eà probabili, & conuincenti ratione, quod Statuta 149. & 150. percutiunt ipſum contractum in genere, à quocumque fiat, quamuis generaliter 10 ad contrahendum habilitato, ac liberam diſponendi facultatem habente; Alterum verò Statutum 151. reſpicit habilitatem perſonæ, in qua aliàs imperfectum præſumitur iudicium, ità cum interuentu iudicis, & proximiorum, vel curatoris ſupplendum, ideoque Statutũ 151. operatur, vt mulier aliàs imperfecti iudicij, ità habilitetur, atque reddatur æqualis viris maioribus, liberam donandi, ac diſponendi facultatem habentibus, in quibus adhuc aliæ ſolemnitates præſcriptę in dictis Statutis 149. & 150. deſiderantur, ideoque rectè compatibilis eſt huiuſmodi Statutorum concurſus, pro diuerſitate reſpectuum.

Ad argumentum verò impracticabilitatis cauſæ vtilis, vel non damnoſæ à Statuto deſideratæ; Dicebam quod iſtud requiſitum *intelligendum eſt* proporti 11 tionabiliter iuxtà ſubiectam materiam, adeoùt ceſſet illa ſuſpicio circũuẽtionis, quæ, de facili in perſonis imperfecti iudicij cadit, vt ſcilicèt in contractibus correſpectiuis regulandis cum terminis iuſtitiæ commutatiuæ, inſpiciatur, vt mulier ſit in lucro, vel ſaltem non in damno; In iſto autem gratuito, ac liberalitatis actu regulando cũ terminis iuſtitiæ diſtributiuæ, potius quàm commutatiuæ, inſpicitur, an concurrat iuſta, vel honeſta cauſa, quæ de congruo, ac citrà circumuentionem, huiuſmodi actũ exigat; Pura, ità exigente obligatione antidorali ratione meritorum, iuxtà ea, quæ in materia remuneratoria donationis deducta habentur *ſub titul. de feudis diſc.* 94. occaſione agẽdi, an Bulla Baronũ intret pro debitis ex cauſa donationis remuneratoriæ; Siue ex rationabili motiuo agnationis, iuxtà caſum, de quo *in dicta Romana renũciationis* apud *Otthob. dec.* 182. & *dec.* 23. *p.* 11. *rec.*; Aut ex motiuo pietatis pro aliqua puella dotanda, dummodo ſit cauſa finalis, ac præciſa, non autem color quæſitus, iuxtà deducta

in

in dicta Tyburtina sub tit. de dote disc. 17.; Vel quod natura ad id impellat iuxtà insinuata *decis.* 171. *num.* 7. *part.* 11. *recent.*, vbi de pecunia mutuò accepta per mulierem, & donata filio pro expensis necessarijs in Episcopatu obtento, cum similibus, adeoùt dici valeat actus prudẽs, & laudabilis, qui à prudenti, ac perfecti iudicij viro gestus etiam esset, vndecumque ratio Statuti, atque iusta causa ab eo desiderata verificari valeat; Hæc autem in præsenti omninò cessabant, quinimò facti circumstantiæ aliquam redolebant circumuentionem.

Quoverò ad alia fundamenta, facilis eorum solutio videbatur; Illud enim priuilegij dotalis intrat vbi in certam, ac 12 præcisam causam dotis donatio facta sit, adeò, vt ea dicatur causa finalis, vel principalis, secùs autem vbi vaga, cum alijs etiam causis cumulata, adeò, vt dici valeat color quæsitus ad ipsam donationem colorandam iuxtà distinctionem, de qua *in dicto tit. de dote disc.* 17., atque in hac facti specie verificabatur secunda pars distinctionis.

Et quoad alterum, conclusio procedit in ordine ad solemnitates ex dictis Statutis 149. & 150. desideratas indefinitè in contractu donationis, per quem- 13 cumque ille fiat quamuis perfecti iudicij esset, liberamque haberet suorum bonorum dispositionem, vt scilicèt huiusmodi Statuta intelligenda veniant in donationibus puris, & gratuitis, non autem in causatiuis, secùs autem, vbi agatur de altero Statuto respiciente potiùs habilitationem personæ, quam formam siue solemnitatem contractus, & consequenter nihil refert, quod dicta forma in actu non desideretur, si persona non est habilis ad contrahendum, ideòque conclusio quamuis in suo casu vera, cessabat ex defectu applicationis.

Ea verò circumstantia, quod ageretur inter mulieres æquè priuilegiatas, 14 hodiè non venit habenda in consideratione, quoniam licèt antiquiori tempore id sub aliqua esset quæstione, attamen ista videtur hodiè sopita, vt scilicèt potior sit conditio illius priuilegiati, qui contendit de damno aduersùs contendentem de lucro; Siuè in concursu etiam æquali damni, potior sit conditio eius, qui agit de maiori damno, vt pluries in sua materia, *sub tit. de alienat.*, & *contract.*

ROMANA
DONATIONIS
PRO
HIPPOLYTA MACE
CVM
MONASTERIO S. CLARÆ.

Casus decisus per Rotam pro Hippolyta.

De eadem materia Statuti 151. quo ad requisitum causæ, an locum habeat in donationibus, quæ fiant per mulieres; Et quomodo haberi da veniat ratio læsionis; Et de alia solemnitate insinuationis requisita à Statuto 150., an impleri possit post reuocationem factam à donatore, Et quomodo de ista reuocatione constare debeat.

SVMMARIVM.

1 F *Acti series.*
2 *Resolutiones causæ.*
3 *Distinguuntur puncti disputati.*
4 *Quod nõ declarationibus disputatis agitur in decisionibus.*
5 *Primus donatarius non potest retrodonare in præiudicium aliorum vocatorum.*
6 *Mulier maior de iure non est prohibita donare, & alienare.*

7 Re-

7 *Retrodonatio, vel remissio iuris quæsiti exigit solemnitates alienationis.*

8 *An sententia lata contrà prædecessorem præiudicet successori venienti iure suo.*

9 *In Curia de facili tollitur res iudicata per restitutionem in integrum ob iniustitiam.*

10 *An dolus, vel metus à tertio illatus annullet donationem.*

11 *Vbi etiam de dolo, vel metu non constet concludenter, ad quid prosit eius fumus.*

12 *Tutor, vel Prælatus potest recognoscere bonam fidem, eiusque confessio adminiculata præiudicat.*

13 *Transactio an obstet successori.*

14 *Contractus minùs solemnis, quamuis non obliget, attenditur tanquàm probatio.*

15 *De Statuto Vrbis circa insinuationem.*

16 *An constare debeat de reuocatione expressa donationis antè insinuationem.*

17 *De reuocatione alienationis feudi qualis esse debeat.*

18 *An insinuatio cesset per iuramentum.*

19 *Insinuatio ad quem finem, seù effectum introducta est, & quod sufficiat tacita pœnitentia.*

20 *Ex quibus actibus inferatur ad pœnitentiam donatoris.*

21 *Post pœnitentiam non potest fieri insinuatio.*

22 *Quod retrodonatio minus solemnis attendatur pro adminiculo.*

23 *Quando reuocatio donatoris debeat esse expressa.*

24 *De inualida donatione facta per mulierem in Vrbe, sine iusta causa, vel solemnitatibus Statuti 151.*

25 *Quomodo consideretur læsio etiam in donatione.*

26 *Sententia obtenta contrà primum donatarium, quamuis etiam non præiudicet successoribus venientibus iure suo, attamen facit adminiculum.*

DISC. XXVIII.

HYPOLITA pinguius, quàm aliæ Sorores à parentibus, vel alijs coniũctis dotata, habens virũ, isto absente, donationẽ aliquorum bonorum, vel quãtitatis fecit ad fauorem vnius ex iororibus, cuius actus illico die sequenti pœnituit, id exagerãdo cum matre, alijsque coniunctis, vndè propterea donataria promptè dictæ donationi retrocessit; Postmodum verò reuocationem formalem per instrumentum fecit, insinuatio autem à procuratore in eadem, iuxtà stylum constituto, hoc intermedio tempore inter hanc reuocationem expressam, & pœnitentiam, vt supra coniũctis communicatam, facta fuit, eademque Hypolita vsque ab anno 1612. sententiam in foro Capitolino super dictæ donationis inualiditate reportauit; Cumque ad plures annos, mortua donataria, Monasterium Monialium S. Claræ ex persona eius filiarum, vtpotè vocatarum ex persona propria, iudicium pro dictæ donationis executione instituissent, introducta causa *in Rota coram Meltio, sub diebus 25. Iunij 1660. & 18. Martij 1661*

2 *coram Bourlemont subrogato*, contra Monasterium actorem resolutiones prodierunt, donationem scilicèt non subsistere, neque executionem mereri, neque causa vlteriorem progressum, quod sciã, habuit.

In his autem disputationibus, quinque fuerunt puncti; Primò scilicèt, an dicta retrodonatio subsisteret, necnè;

3 Secundò, an præfata sententia, quæ transitum fecerat in iudicatum, obstaret dictis filiabus donatariæ actricibus, seù Monasterio ex earum persona venienti; Tertiò, an constaret de seductionibus, cum quibus supponebatur donatricem inductam esse, & quatenùs constaret eas sequutas esse à tertio, non autem à donataria, inficerent actum; Quartò, an solemnitas insinuationis post dictam retrodonationem, ac pœnitentiam respectiuè sequutam attẽdi deberet; Et quinto, an obstaret etiam Statutum 151. ex defectu causæ vtilis, vel non damnosæ, iuxtà ea, quæ habentur *discurs. præced.*; Quamuis de his omnibus ità distinctè, non agatur in dictis decisionibus in causa editis, cum sæpiùs ex laudabili stylo

4 non immorandi in superfluis, quando aliqua motiua *satisfaciunt*, ac *sufficientia* reputantur ad resolutionem aliorum discussio, vtpotè non necessaria negligi soleat.

Quatenùs igitur pertinet ad primum;

mi-

magna disputatio fuit inter Scribentes hinc inde, super dictæ retrodonationis validitate, ac efficacia, quod pendere dicebatur ab eo, an filij vocati essent ad donationem ex persona propria, necnè; Laborantibus scribentibus pro Monasterio actore in probando vocationem, atq; scribentibus pro hac Parte in eam negando; Posita etenim vocatione, indubitatum remanebat primum donatarium grauatum alijs restituere, quatenùs donatio iam valida, & perfecta supponenda esset, non potuisse dictam retrodonationem facere, cum neque negligendo, seù non adimplendo alijs successiuè vocatis præiudicare valeat in amissione iuris quæsiti iuxtà ea, quæ habentur supra *in Romana donationis de Andosilla discur.9.*& pluries *sub tit. de fideicommiss.*; Si etenim huiusmodi retrodonationes inualidæ reputari solent ob solum priorum, & coniugis interesse secundarium, vt pluries in præcedentibus, præsertim *disc.2.*, multò magis, & absque dubio, vbi agatur de iure, vel interesse primario.

E'conuerso autem, vbi filij non essent vocati ex persona propria, vnde venire deberent tanquam hæredes matris donatariæ; Quamuis inspecta dispositione iuris communis, certum esset dictam retrodonationem obstare debere, cùm dicto iure attento, mulier maior prohibita non sit, (excepto casu Velleiani, vel vbi remaneat indotata), donare, seù aliàs liberè disponere, atque hæredibus non conceditur impugnare illud factum sui auctoris, quod ipsemet impugnare non posset, iuxtà terminos vulgatos textus *in l. cũ à matre C.de rei vendic.*

Adhuc tamen dicebant scribentes pro Monasterio actore, id non obstare, ob euidentem nullitatem dictæ retrodonationis, ob non seruatas solemnitates tam *dicti* Statuti 151., cum ageretur de muliere, quàm etiam aliorum Statutorum 149. & 150. præscribentium donationis formam, quoniam vbi donatio iam valida, & perfecta est, retrodonatio, vel remissio, vtpotè importans nouam donationem, eadem exigit solemnitates, *vt dec.217.n.29.p.11.rec.*, & in sua materia *sub tit. de alienat. & contract.*, vbi de solemnitatibus statutarijs in cõtractibus minorum, & mulierum, ac etiam *hoc tit.in supplemento in Eugubina donationis*; Ideoque Ego scribens pro Hippolyta rea conuenta, dicebam huiusmodi quæstionum disputationes inanes esse, quia vel non sufficiebant, vel erant inanes.

Idemque dicebant circa secundum punctum, an scilicèt dicta sententia lata contra donatariam afficeret filios iure proprio venientes; Quamuis enim ego, & alij ex hac parte scribentes deducere mus conclusionem, de qua *apud Peregr. de fideicom. art.53., Menoch. cons.*1118. *Rouit. decis.*1. *num.*38. *Fusar. quæst.*622. *Capyc. Latr. consult.*52. *num.*2. *cum seqq.*, vt sententiæ, & acta contra grauatum, non constito de collusione, afficiant successores fideicommissarios, quamuis ex propria persona venientes; Attamen econuersò scribentes in contrarium, insistebant in auctoritatibus volentibus oppositum, vbi potissimè non accedat citatio per edictum pro iure, & interesse vocatorum, iuxtà *decis. Put.*91. *lib.3.*, cum qua in Curia procedi videtur, vt in sua materia *sub tit. de iudic.*; Ideoque ad hanc difficultatem euitandam ex hac parte insistebatur in eodem puncto, de quo supra, negandi scilicèt vocationem filiorum ex propria persona, quia econuersò Scribẽtes in contrarium eti ad hunc effectum acriter subsistinebant.

Verùm, & hic videbatur labor parùm necessarius, quoniam vbi donatio valida, & perfecta fuisset, retrodonatio autem ex defectu solemnitatum, & casu esset, vt supra, inualida, tunc nil rebat adesse dictam rem iudicatam, cu in Curia res iudicata satis modicæ estimationis esse soleat, dum etiam p longissima tempora, aduersus eam capite iniustitiæ de restitutione in integrum responderi solet ex recepta propositione, quod sententia iniusta nunquam transit in iudicatum, vt in dicta sua materia *sub titulo de iudicijs*, & alibi frequenter.

Hinc proindè in congressibus dicebatur quod omnes isti labores inanes essent, vtpotè, vel nõ necessarij, vel insufficientes, quoniam si donatio ex alijs sequentibus motiuis, (vt etiam in sensu veritatis credebam) inualida, & irrita erat, tunc nulla suppetebat necessitas constituendi fundamentum in retrodonatione, vel sententia, sine quibus ex integro intentum obtineri poterat, attẽdendo solùm ipsos actus

actus tanquam adminicula inualiditatis, vt infrà, Si autem econuersò erat valida, & perfecta, id nil proficiebat; Et tamen commune Iuristarum vitium esse solet, in huiusmodi, vel non necessarijs, vel parùm proficuis motiuis magnas retexere quæstiones, ac facere digressiones cũ nauseatiuis, ac intolerabilibus regularũ generalium, & allegationum cumulis, frequentius, vel nullatenùs, vel satis leuiter attingendo punctum, in quo difficultatis cardo resideat.

Tertius punctus, totus erat facti, an scilicèt constaret, necnè de ijs, quæ hinc indè supponebantur super libera, & sincera, vel respectiuè non libera donatricis voluntate; Verùm de hoc, iuxtà laudabilem Curiæ stylum, actum fuit inter causæ Patronos, dum Aduocati in ijs, quę facti sunt, se ingerere non solent; Solũque articulus iuris cadebat, an posito quod constaret de dolo, vel seductione non tamen per donatariam, sed per tertium inficeret, necnè, actum; Super quo deducebantur hinc indè eadem quæ insinuata habentur supra *in Meleuitana disc.22.*, vbi patet magis veram, & receptam esse opinionem pro actus inualiditate.

Huius autem puncti discussionem magis proficuam ego credebam, quamuis de præsuppositio dolo, vel falsis suggestionibus non ità benè, & concludenter constaret, quod motiuum solum, (et de per se sufficeret ad irritationem actus), pro coadiuuatione scilicèt aliorum sequentium motiuorum, ac etiam primi super retrodonatione, quæ ità facta censeretur potiùs in recognitionem veritatis, ac bonæ fidei, quàm per viam integræ donationis eius, quod validè, ac perfectè quæsitum esset.

Quamuis enim tutor, vel Prælatus, siue procurator, aut grauatus alteri restituere, actum expressum voluntarium
12 præiudicialem facere non valeant, non tamen prohibentur veritatem, ac bonam fidem recognoscere, talisque recognitio, quoties ità adminiculata sit, quod fraudis, & collusionis suspicio absit, attendenda venit, vt cæteris relatis *apud Burratt. dec.49.num.19.decis.154.nu 3.decis.* 239. *num.10. & decis.453. num.6. decis.* 39. & 89. *par.7. recen. & sæpiùs*; Et habemus etiam in transactione bona fide
inita per grauatum, seù feudatarium,
13 vel emphyteutam, præiudicante successori quamuis ex propria persona venienti, *vt sub tit. de fideicomm. disc.173. & seq. & pluries*, & sub alio *de feudis disc.49.* & sub *tit. de emphyteusi disc.52.*, & insinuatur supra *disc.2.*

Et magis in specie, mulieris, vel alterius alienare, vel contrahere prohibiti, absque certa solemnitate, vt eius actus, quamuis non habilis ad obligandum, habilis tamen dicatur ad probãdum, ideo-
14 que tanquam confessio, vel probatio præiudicet, habetur *in Romana datis 10. Februarij 1600. coram Sacrato*, quæ in materia reputatur magistralis, vt in sua materia *sub tit. de alienat. & contract.*, & conferunt cumulata *apud Altograd. conf. 5. num.7. cum sequen. lib.1.*

Quouerò ad quartum punctum, benè, vel malè adhibitæ solemnitatis insinuationis, quæ vltrà iuris communis dispositionem, pro forma requiritur infrà sex menses in Vrbe ex Statuto 150. sub decreto irritanti in summa excedente ducatos carolenorum biscentũ, qui impor-
15 tant summam scut. 150. monetæ; Quatenùs dicta insinuatio nullatenùs sequuta esset, tunc nulla cadebat difficultas super actus inualiditate, cum Statutum sit litterale; Et è conuersò, vbi validè, ac integra huic solemnitati satisfactum esset, tunc motiuum absque dubio corruebat.

Quia verò præcesserat dicta reuocatio, seù pœnitentia deducta ex conquæstibus, qui dictæ retrodonationi causam dederunt, formalis autem reuocatio subsequuta erat post dictam solemnitatem
16 iam adimpletam; Hinc proindè punctus difficultatis erat, an ad hunc effectum requireretur formalis, ac expressa reuocatio, vel potiùs sufficeret, vt quomodocumque constaret de pœnitentia, & mutatione voluntatis.

Super hoc autem, Scribentes pro Monasterio actore, dicebant constare de expressa, & positiua reuocatione, in id deducendo ea, quæ habentur in hoc proposito *apud Cutell. de donat. tom.1. tract. 1. disc.2.part.8.nu.30. Fontanell. de pact. clauf.4. glos.9 par.5.num.194. & seqnen. Giurba obser.43.num.8. & seqq. vbi cæteri*; Ad quod comprobandum ego obseruabam cumulari quoque posse auctori-

tatem illorum feudiſtarum, qui tenent reuocationem alienationis, vel obligationis feudi, quæ ab eodem contrahente fieri poteſt, eſſe debere formalem, ac
17 expreſſam, ex ijs, quæ habentur deducta *in Ciuitatis Caſtelli iuriſdictionis ſub tit. de feud. diſc. 66.*

His tamen non obſtantibus, etiam cum ſenſu veritatis, dicebam contrarium verius eſſe, (vt fuit etiam ſenſus Rotæ cum iuſtitiæ fundamento), quoniam
18 cum inſinuatio à iure communi introducta pateretur difficultatem, an iuramentum illius neceſſitatem ceſſare faciat ex deductis apud *Rouit. dec. 48. Gratian. diſcept. 531. num. 34. & ſeqq., Adden. ad Buratt. deciſ. 47. & alios frequenter.*

Hinc per iura municipalia id ſtrictius demandatur pro eodē eius introductionis fine, ad effectū ſcilicèt conijciēdi, an donator in eadem voluntate perſeueret, atque ità ſe certificandi, an actus donationis, vtpotè regulariter damnoſus, ac
19 imprudens, ex libero, & ſincero animo ſequutus ſit, necnè, vt cæteris relatis aduertunt *Mantic. de tacit. lib. 21. tit. 9. & 10. Menoch. lib. 3. præſumpt. 23.* apud quos plures recenſentur præſumptiones, & coniecturæ, ex quibus pœnitentia,
20 ſeù mutatio volutatis probetur; Ideoq; eo ipſo quod per conquæſtus, alioſque actus conſtat, vt non ex libero, & ſincero donatoris animo id ſequutum ſit, quodque voluntatem minus liberam, vel ſinceram fuiſſe donator declarauerit, ſeù aliàs verè pœnituerit, tunc adimpletur finis, ob quem lex communis, vel municipalis hanc ſolemnitatem induxit; Et conſequenter re non integra, atq; donatore in eadem voluntate non perſeuerā-
21 te, adimpleri non poteſt, *Bart. in l. modeſtinus ff. de donat.* cum concord. *apud Surd. conſ. 361. num. 10. Gratian. diſcept. 483, num. 24. cum ſeq. Rota dec. 456. num. 2. cum ſequen. par. 4. rec. tom. 3. cum alijs in huius cauſæ deciſionibus.*

Clariùs verò, quia donataria conſcia pœnitentiæ donatricis, quæ ſe deceptam dicebat, illicò dictam retrodonationem fecit, quam retrodonationem quamuis minus ſolemnem attendendam eſſe dice-
22 bam, tam pro recognitione veritatis, & bonæ fidei, quàm etiam in comprobationem pœnitentiæ, & reuocationis per donatariam agnitæ, & acceptatæ, ideoque alia non ſuberat neceſſitas nouam, ac expreſſam reuocationem faciendi, dum habitum fuerat intentum.

Illa verò explicita reuocatio, quam deſiderari credunt *Cutell.*, *Fontanell.*, & *Giurba vbi ſupra*, ac alij apud eos, percutit diuerſos terminos, illius ſcilicèt do-
23 nationis, quæ ſincera, & valida, ac iam perfecta, ex reſeruata facultate, ſeù alias eſt reuocabilis, quoniã tunc cum agatur de deſtruendo actum iam validum, & perfectum, requiritur conſimilis, perfectus, ac explicitus actus; Secùs autem vbi deſideretur perſeuerantia voluntatis pro actu perficiendo, cum tunc ſufficiat vt conſtet de pœnitentia, ſeù voluntate non perſeuerante, vt aduertunt ijdem *Cutell. Giurb. & Fontanell. vbi ſupra.*

Demùm quoad quintum, deducebam eadem, quæ in terminis Statuti 151. de defectum cauſæ vtilis, vel non damnoſi habentur *diſc. præced.*, cum in mulier-
24 habente proprios filios, ac nulla cur currente iuſta cauſa, ex illis, quæ *eodem diſc. præced.*, inſinuantur, actus remaneret abſque dubio imprudens, ac damnoſus; Atque læſionem quoque conſiderabilem eſſe aduertebam, tanquam adnicieulum minus liberæ, ac ſinceræ voluntatis, & in corroborationem tertij mo-
25 tiui, vt in ſpecie, cæteris relatis, be aduertitur *apud Hodiern. controu. 16. n. 46. & ſeqq.*; Ideoque his omnibus ſimiliunctis, reflectendo etiam ad ſolam veritatem, iuſtæ, benèq; fundatæ viſæ ſuæ dictæ reſolutiones; Attendendo etiam
26 dictam ſententiam latam de tempore proximo actui, tanquam vnum ex adminiculis tendentibus in idem, cum alijs coniungendum vt ſupra, quamuis illa tanquam ſententia non afficeret ſucceſſores venientes iure ſuo, iuxtà ea, quæ habemus de ſententia lata cum tertio, cum ſimilibus.

CIVITATIS CASTELLI

DOTIS

PRO

IOANNE VINCENTIO MARZOLO

CVM

HÆREDITATE PYRRI DE PAZZIS, eiusque CREDITORIBVS.

Casus variè decisus per Rotam.

De insinuatione in donationibus requisita de iure communi, vel ex Constitutione Ægydiana, seù Carpensi, Et quando illius defectus obstet necnè, seù cui incumbat onus probandi affirmatiuam, vel negatiuam; Et aliqua de donatione inter virum, & vxorem.

SVMMARIVM.

1 *Facti series cum resolutionibus.*
2 *De materia præsumptæ solutionis remissiuè.*
3 *In materijs coniecturalibus, & arbitrarijs non de facili conuincitur iniustitia.*
4 *De confusione actionum vbi debitor succedat creditori remissiuè.*
5 *Donatio inter coniuges expectans confirmationem à morte donatoris caducatur per donatarij prædecessum.*
6 *De insinuatione requisita de iure, & per Constitutionem Aegydianam.*
7 *Quare Aegydiana locum habeat in Vrbe, & toto Statu Ecclesiastico immediato.*
8 *Donatio inter coniuges est valida ab initio, si accedit iuramentum.*
9 *Quare iuramentum non validet implicitam donationem contentam sub confessione dotis.*
10 *Summa scut. 500. exceptuata de iure ab insinuatione, quantum importet.*
11 *Iuramentum tollit necessitatem insinuationis requisitæ de iure communi.*
12 *De præsumptione insinuationis, & aliarum solemnitatum ex longissima obseruantia.*
13 *De distinctione inter Constitutionem Aegydianam, & Carpensem.*
14 *De quæstione cui incumbat onus probandi affirmatiuam, vel negatiuam insinuationis.*
15 *De distinctione, et de regula quod onus est actoris, et dantur similia.*
16 *Etiam negatiua probanda est per allegantem pro fundamento intentionis.*

DISC. XXIX.

LVdouica de Pazzis, Ioanni Baptistæ Marzolo viro dotem donauit, vnde propterea contrà hæreditatē Pyrri dotantis, pro debito residuali iudiciū instituit Ioannes Vincentius donatarij hæres; Et introducta causa in *Rota corā Emerix*, pro actore responsum fuit 28. *Aprilis* 1662. *&* 4. *Maij* 1663.; In repropositione autem à decisis recessum fuit, absoluendo hæreditatem ream conuentam, quam creditores tuebantur *sub diebus* 3. *Iulij* 1664. *&* 3. *Iunij* 1665. ad quarum normam expedita sententia, & commissa causa *coram Albergato*, pro cōfirmatione sentētiæ responsū fuit me tamen nō scribēte *sub die* 15. *Martij* 1669. 1

Recessus à prioribus decisionibus, principaliter prouenit ex motiuis facti potius quàm iuris, ratione scilicèt solutionis debiti ex præsumptionibus, & adminiculis deductæ ad materiam textus 2
in l. Procula ff. de probat. cum concord. *apud Afflict. dec.* 13. *Surd. dec.* 105. *Merlin. decis.* 124. cum alijs in causæ decisionibus, & in sua materia *sub tit. de credito*, ac etiam in proposito præsumptæ solutionis dotis *sub titulo de dote disc.* 68. *&* 115; Magnum etiam fundamentum cōstituendo in quadam renunciatione, seù concordia, cuius inspectio pariter facti potiùs, quàm iuris erat, an istud residuale debitum dotis complecteretur, necnè.

Hinc proindè, non de facili iudicium efformari potuit super huiusmodi pugnantium resolutionum maiori, vel minori probabilitate, cum ista materia

præsumptæ, seù adminiculatæ solutionis, vel interpretationis concordiæ super compræhensione alicuius partitæ ex præ-
3 sumptionibus, & adminiculis pariter deducenda, dicatur arbitraria ex facti qualitate, & circumstantijs regulanda; Atq; in arbitrarijs, ingeniorum varietas frequenter causat, vt quod vni videtur album, alteri æqualis doctrinæ, ac integritatis, videatur nigrum, ideoque temerarium est positiuè dicere, quod resolutio sit iusta, vel iniusta, vt *alibi* pluries aduertitur, præsertim *sub tit. de fideicommissis disc.* 25. *& frequenter*.

Quouerò ad ea, quæ iuris sunt, cum actor veniret iure donationis factæ per vxorem viro; Scribentes pro hæreditate rea conuenta ad commodum creditorum, insistebant in dictæ donationis inualiditate, qua posita de plano excludebant actorem, cum Ludouicæ creditricis intestata hæreditas eidem patri, ac debitori delata esset, vnde propterea intrabat confusio actionum, quæ, debitore
4 succedente creditori, resultat, et de cuius confusionis materia pluries *sub titulo de credito*, præsertim *in Senen. disc.* 40., ac etiam *sub tit. de hærede, & hæreditate*.

Ex duplici autem capite prætendebatur hæc donatio inualida; Primò scilicèt ob prohibitionem, quæ in iure ciuili habetur donationis inter coniuges, cuius confirmatio, seù reualidatio prætendi non poterat per subsequutam mortem donatoris in eadem voluntate perseuerantis ob donatarij prædecessum, vnde
5 propterea inducta est caducatio, cum substantia ipsius donationis à morte cõfirmationem, seù reualidationem recipiat, ideoque requiritur extremum habile, vt occasione agendi de Statuto Vrbis super donationibus inter coniuges, et quando per mortem sequatur reualidatio, necnè habetur *infrà disc. sequen.*

Et secundò, deducebatur inualiditas ex defectu insinuationis requisitæ, tam ex dispositione iuris communis, quàm
6 etiam fortiùs per *Constitutionem Aegydianam lib.* 5. *cap.* 25., per quam ijdem Scribentes dicebant tolli eam difficultatem, quæ ratione iuramenti caderet circa insinuationem à iure communi requisitam, dum istud expressè quoque infringitur; Neque de potestate dubitandum est, quoniam quicquid sit de puncto, an Cardinalis Ægydius dictæ Constitutionis Auctor eã ediderit pro sola
7 prouincia Marchiæ, et tanquam illius Legatus, vel tanquam Legatus Generalis vniuersæ ditionis Ecclesiæ in Italia ob residentiam Papæ in Gallia, omnis difficultas desuper sublata est per confirmationem, ac extensionem ad vniuersum Statum Ecclesiasticum, etiam Vrbem, factam priùs per *Sixtum IV.*, deindèque clariùs per *Paulum III.*, ideoq; hoc iure passim viuitur, vt in proposito contractuum, qui gesti sint per minores, non adimpletis dictæ Cõstitutionis solẽnitatibus, præsertim ista insinuationis habetur infrà in sua materia *sub tit. de alien. & contractib.*, ac etiam sub altero *de renunciat.*, et frequentius *sub tit. de iudic.* ejus in materia eiusdem Ægydianæ reintegrantis dispositionem textus *in l. vnic. Cod. si de momentanea possessione*, adimendo in iudicijs possessorijs appellationem suspensiuam à iure canonico inductam.

His tamen non obstantibus, quatenus ad istos punctos pertinet, cum sensu etiã veritatis, dicebam huiusmodi obiectum nullam habere subsistentiam, vt etiam agnouit Rota in prioribus decisionibus, à quibus in hac parte non recessit, dum recessus fuit, vt dictum est, potiùs ex facto, quàm ex iure.

Quo enim ad prohibitionem iuris ciuilis, Difficultas de plano cessadat ratione iuramenti; Quicquid enim aliqui desuper dubitauerint, hodie huiusmodi
8 quæstio scholis, & academijs pro ingenijs exercendis congrua est, in foro autem disputationem non admittit, vt scilicèt (data in reliquis sinceritate actus, adeout non cõcurrat defectus naturalis circa consensum,) dispositio iuris ciuilis cesset propter iuramentum semper seruandum, vbi æternæ saluti, vel bonis moribus naturalibus, siue bono publico principaliter inducto non aduersetur, iuxtà terminos *textus in cap. cum contingat de iureiur.*, *& cap. per vestras de donat. inter virum, & vxorem*, vt cæteris relatis *Mantica de tacit. lib.* 21. *tit.* 9. *num.* 8. *cum sequen. Rota post Pacif. dec.* 208. *num.* 3. *& apud Gregor. dec.* 563. *num* 7. *cum alijs in huius causæ primis decisionibus*, & habetur etiam deductum *sub tit. de dote disc.* 159.; Vbi aduertitur, quod licèt verius, magisque receptum sit, vt

jura-

iuramentum non sit operatiuum in ea implicita, seù præsumpta donatione inter coniuges, quæ ineſt confeſſioni receptæ dotis, attamen id prouenit ratione fraudis, ac mendacij, cum iuramentum, quod eſt vinculum Religionis, fouere non debeat ſimulationem, ſeù fraudem, ac mendacium, ex auctoritatibus, & deciſionibus ibi deductis, præſertim latius *in Romana dotis coram Corrado deciſ. 22. & 23. poſt Salgad. in labyrint.*

Quoueró ad alterum obiectum inſinuationis de iure communi requiſitæ; Vltrà quod illa non inficit totum actũ, ſed ſolum exceſſum 500. aureorum, ſuper quorum valutatione, ſeù peræquatione cum moneta noſtri temporis, licèt nimis varient ſcribẽtes, magis tamen communis videtur, vt importent, quantum verè important ſcuti aurei noſtrorum temporum, vel parùm minùs, ac circa ſummã ſcutorum monetæ 700. vel 800., vt cæteris relatis *Gabr. de donat. concl. 1. num. 58. Bellon. conſ. 4. num. 13. & 14. Rot. apud Buratt. dec. 7. nu. 5.*, vnde propterea obtinebatur intentum; Ceſſabat difficultas etiam dicta ratione iuramentis, quod pariter iuxtà opinionem in foro receptam, neglectis quæſtionibus, quæ ſcholaſticis etiam, & Academicis relinquendæ ſunt, ex eadem ratione de qua ſupra, ceſſare facit iuris ciuilis diſpoſitionem, vt cæteris relatis habetur *apud Gratian. diſcept. 531. num. 34. cum ſequen. apud Rouit. deciſ. 48. num. 4.* (vbi de tenentibus contrarium) & tenuit ſæpiùs Rota, præſertim *apud Mantic. dec. 166. num. 17. Buratt. deciſ. 76. num. 11. Adden. ad eum dec. 924. deciſ. 58. num. 52. & ſequen. par. 6. rec.*, & in huius cauſæ deciſionibus.

Quarè difficultas reſtringi videbatur ad Conſtitutionem Ægydianam, quæ dupliciter ceſſabat; Primò ſcilicèt ob præſumptionem inſinuationis reſultantẽ à lapſu longiſſimi temporis 30. annorum iuncto cum obſeruantia; Vt vltrà generalia, quæ circa ſolemnitatum præſumptionem ex hac obſeruantia reſultantem habentur infrà *ſub tit. de alienat. & contract. diſ. 1. & ſeq.* etiam in alienatione bonorum Eccleſiæ, & *ſub tit. de dote diſ. 143.* in propoſito præſumptæ derogationis Sixtinæ, ſeù alteriùs legis prohibentis dotis exceſſum.

In his ſpecialibus terminis inſinuationis habetur *apud Buratt. dec. 120. nu. 37. deciſ. 122. num. 5. & 447. nu. 2. par. 1. rec. & deciſ. 161. num 13. par. 10. rec.* & in alijs, de quibus in huius cauſæ primis deciſionibus.

Et ſecundò magis de plano, quoniam dictum *cap. 25. lib. 5. Conſtitut. Marchiæ* duas habet partes; In prima enim continet Conſtitutionem Cardinalis Ægydij, 13 à quo nomen deſumpſit, et hæc per dictos Pontifices, ad Vrbem, & vniuerſum Statum Eccleſiaſticum extenſa, & confirmata, loquitur tantùm de contractibus geſtis per minores; Ideoque non percutiebat caſum; Altera verò poſterior pars, per quam, ea quæ de minoribus diſponuntur, ad mulieres indefinitè, ac alios quoſcumque reſpectu donationis extenduntur, non eſt Cardinalis Ægydij, ſed Carpenſis, ideoq; non egreditur prouinciam Marchiæ, cuius tantùm ipſe Legatus erat, minuſque habet dictam Apoſtolicam confirmationem, ac extenſionẽ reſpectiuè, vnde propterea nõ adaptabatur ad rem, tã ratione loci vtpotè extrà prouinciam, quàm ratione iuramenti, vt de dicta differentia inter Aegydianã, & Carpenſem, habetur *deciſ. 88. & 238. par. 6. rec.* cum alijs *per Add. ad Gregor. deciſ. 260. & ad Buratt. dec. 424. & frequenter.*

Item in his diſputationibus, ac in alijs frequenter, actum fuit de puncto, ſuper quo Rotam variaſſe videtur, cui ſcilicèt incumberet onus probandi inſinuationis affirmatiuam, vel negatiuam, an innitenti donationi pro eius validitate ſubſtinenda, vel potiùs alteri illam impugnanti, eiuſque invaliditatem allegã- 14 ti ex hoc defectu; Priorem etenim partem, vt onus incumbat donatario, vel habenti cauſam ab eo, tenuit *Rota deciſ. 97. poſt Gilian. ad Statuta, & in Arimin. bonorum 22. Junij 1661., & 26. Februarij 1663. coram Reuilaqua*, in quibus concordantes, & de qua *Arimin.* habetur actum *ſub tit. de renunciat.*

Contrarium verò, vt onus incumbat volenti impugnare actum, probandi negatiuam, ex ea probabili, & conuincenti ratione, quod ſta ſolemnitas interuenire non debet in ipſo actu, ſed interuenire poteſt, quinimò debet, ex interuallo, atq; per actum ſeparatum, idcircò

eius

eius negatiua ex ipsius actus inspectione non resultat, atque stante hac possibilitate, præsumptio assistit potiùs validitati, vt habetur *decis. 671. num. 3. part. 1. rec. decis. 128. num. 14. par. 10.* & habetur pluries *apud Thomat. decis. 13. num. 18. dec. 276. num. 12. & decis. 295. nu. 13.*, istaque opinio, loquendo in abstracto, verior est, atque pro regula constituenda, quoties non agatur de solemnitate quæ perneceſsè interuenire debet contemporaneè in ipso actu, ex cuius inspectione probatur negatiua, iuxtà veram, ac receptam distinctionem.

Verùm, agendo pluries de hoc puncto, præsertim in Responso pro veritate
15 edito *in Firmana pro Ferris*, & in alijs frequenter, Credebam decisionem pendere à distinctione Actoris, & Rei, cum qua ferè generaliter Rota, & Curia procedere videtur in ista materia, cui scilicèt incumbat onus probandi, vt in his terminis, ità distinguendo, habetur *decis. 121. num. 8. cum seq. par. 4. rec. lom. 2.* & generaliter *sub tit. de dote*, præsertim *disc. 145.* super puncto cui incũbat onus probandi subsidium, seù affirmatiuam, vel negatiuam bonorum liberorum ad effectum admittendi, vel excludendi beneficium *Auth. res quæ*, et *disc. 144.* super puncto an dos præsumatur congrua, vel excessiua, ac etiam *sub tit. de benef.* in proposito probandi publicationem, ac validitatem resignationis, cum similibus; Ideoque vbi donatarius, vel habens causam ab eo sit actor qui petat bona donata, seù aliam actionem in vim donationis exerceat, siue quod aliàs excipiendo, vel replicando aduersus collitigantem iam habentem intentionem fundatam, deducat donationem tanquã suæ intentionis fundamentum, et tunc de illa valida, & efficaci docere debet, aliàs deficere dicitur in salutari; Etè conuerso si donatarius est reus, alter verò infringendo alleget insinuationis negatiuam pro fundamento allegatæ nullitatis, de illa docere debet, ex recepto
16 axiomate, vt aliquid alleganti pro fundamento intentionis incumbat onus probandi, quamuis consistat in negatiua, ex collectis *apud Buratt. & adden. decis. 10. Gregor. & adden. decision. 13. 210. 242. 262. & 288. & passim*, vt pluries aduertitur *sub titulo de beneficijs*, vbi frequentius de materia oneris inciden-
candi.

ROMANA

DONATIONIS DE CERATTIS

PRO

MARTA PASSARINA

CVM

ANNA CERATTA.

Casus disputatus coram A.C., & in Signatura, et resolutus pro Marta.

De Statuto Vrbis annullante donationes inter coniuges, quando locum habeat, necnè; Et quando in tempus mortis collata dicatur subsistentia, vel executio donationis pro subsistinenda, vtpotè collata in tempus habile.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *In Vrbe ex Statuto prohibita donatio inter coniuges, et in* alteret *dispositionem iuris communis.*

3 *Quomodo donatio de iure recipiat confirmationem à morte.*

4 *Cessat prohibitio, vbi donatio confertur in tempus soluti matrimonij.*

5 *Declaratur dummodo sit donatio causa mortis.*

6 *Solemnitates statutariæ non requiruntur in donatione causa mortis.*

7 *Si donatio causa mortis est irreuocabilis adhuc*

adhuc prohibita est inter coniuges.

8 *Improbatur declaratio, de qua num. 5.*

9 *Quod potius placeat dicta declaratio.*

10 *Quæ sint requisita, vt intret prohibitio donationis inter coniuges.*

11 *Proprietas dilato vsufructu, vel commoditate est prætio æstimabilis, & in commercio.*

12 *Quando recipienda sit opinio, de qua num. 8.*

13 *Etiam spes est prætio æstimabilis.*

14 *De ratione, ob quam isto casu intret potius opinio, de qua num. 8., quam altera num. 5.*

15 *Moribundus habetur pro mortuo.*

16 *Valet donatio inter coniuges vbi fit ad effectum, vt donatarius disponat iuxtà voluntatem donatoris.*

17 *Coniuge disponente de bonis alterius coniugis præsentis, & consentientis, benè disponit.*

18 *Quod donationes inter coniuges non sunt amarè accipiendæ.*

19 *Hæredibus coniugis validè donatur, & num. 21.*

20 *Ex voluntate testatoris potest fieri trãsmissibile id, quod non est tale.*

21 *An existente nulla donatione fauore coniugis, substineatur fauore hæredum.*

DISC. XXX.

ANtonius Cerattus in testamento condito de anno 1649., Magdalenæ vxori indotatę, vltrà vsũfructum vniuersalem, facultatem dedit disponẽdi de scutis mille, intrà tamen communes filias, vel earum descendentes; Cumque de anno 1652. eodem Antonio conualescente, Magdalena ex morbo incurabili, constituta esset in statu morti proximo, dictus Antonius vir, eidem, vel eius hæredibus inter viuos donauit scuta mille, soluenda post ipsius donatoris mortem, atque incontinenti, coram eisdem Notario, & testibus, ipsoque viro præsente, dicta mulier testamentum condidit, in quo de præfatis scutis mille disposuit, hoc est centum pro anima, 200. reliquit Annæ & N. communibus filiabus, et in reliquis instituit hæredem Martam neptem ex dicta N. filia; Cumq; sequuta etiam morte Antonij, institutis hæredibus dictis duabus filiabus, Anna sub prætextu nullitatis donationis resultantis à Statuto Vrbis, renueret dictam summam pro eius viribi soluere; Hinc introducta causa coram A.C., post plures acres disputationes, ad fauorem donatariæ relaxatum fuit mandatum, à Signatura Iustitiæ quoque canonizatum, cum solita clausula, *sine præiudicio executionis*, quod controuersiæ finem dedit.

In his autem disputationibus, non dubitabatur de regula ad fauorem reæ conuentæ militante pro nullitate donationis inter coniuges, dum in Vrbe clara est dispositio Statuti 135., quod continet decretum irritatiuum ipso iure, atq; expressè tollit vim iuramenti, quod præsumit dolo, ac metu extortum, vnde propterea cessant omnes quæstiones, quę pro huiusmodi donationibus substinendis in terminis iuris communis cadunt ratione iuramenti, vel ratione perseuerantis voluntatis vsque ad mortem, per quam talis donatio confirmationem recipiat, quatenùs alter coniux sit superstes, & quo casu cadit altera quæstio, an donatio operetur, vt nunc de tempore confirmationis, vel retrotrahatur, iuxtà ea quæ habentur *in Bonon. disc. 37.*

Quia verò idem Statutum, in verbis ab huiusmodi regula annullatiua, excipit casus, in quibus ex iuris communis dispositione donatio inter coniuges valeat, Hinc proindè scribens Ego pro Marta actrice, dicebam quod versabamur in casu limitationis potiùs quàm regulæ, dum donatio collata erat post mortem viri donatoris, et consequenter in tempus soluti matrimonij, in quo, cessante rarione prohibitionis, hæc donatio substinetur, quamuis matrimonio constante facta sit *ad text. in l. si eum §. finali, & l. sed interim §. sed quod dicit de donat. inter vir. & vxor.* ac firmãt *Alex. in l. si socer §. Lucius num. 6. ff. solut. matrim. Soccin. cons. 114. num 8. vol. 1. Ruin. cons. 52. num. 5. lib. 1. & cons. 44. num. 22. lib. 2. Molin. de ritu nupt. lib 3. qu. 1. n. 43. Tiraquell. post leges connub. glos. numer. 291. Sanchez de matrim. lib. 3. disputat. 3. num. 8.* benè, ac [illegible]è *Barbos. in l. quæ dotis num. 131. & sequen. ff. solut. matrim. Valasc. decis. 135. numer. 21.*, & admittit *Rota coram Merlin. decis. 80. in fine.*

Non negabant scribentes in contra-

rium

rium veritatem dictæ limitationis in casu suo, negabant tamen applicationem,
5 quoniam iuxtà traditionem *Imolæ in l. si diuortio ff. de verborum obligat.*, cum quà procedunt *Riminald. in l. 1. §. nunciatio ff. de noui operis nunciat. num. 62. & ibidem Alciat. num. 49. Bald. nouell. de dote part. 7. priuil. 11. num. 13. ante finem Campegg. eodem tract. part. 4. quæst. 2. ad medium versic. nec obstat si dixeris Aretin. cons. 74. numer. 5. Purpurat. 274. numer. 5. Mantic. de tacit. lib. 21. tit. 4. num. 21.*, id procedit in donatione causa mortis, cuius substantia post dissolutum matrimonium conferri dicitur, atque constante matrimonio est reuocabilis, quod operatur, vt coniux donator non dicatur fieri pauperior, neque coniux donatarius fieri ditior, ideòque cessat ratio prohibitionis.

Vndè propterea habemus, quod solemnitates statutariæ in contractibus mulierum, vel similium personarum in genere, vel in donationibus in specie
6 requisitæ, non desiderantur in donatione causa mortis, vtpotè quandocumque reuocabili, & consequenter nullum causante præiudicium seù læsionem, vt habetur infra *in Romana legitimæ discurs.* 34.

Secùs autem vbi agatur de donatione inter viuos, quamuis implementum dilatum sit post mortem, quoniam tunc, iuxtà passim receptam conclusionem, de qua pluries in alijs supra, & infra, substantia dicitur perfecta ab initio, atque actus remanet irreuocabilis, solumque ad tempus mortis dilata est executio, vel effectus; Et consequenter intrat ratio prohibitionis, quod coniux donator efficitur pauperior, alter verò locupletior, ad instar debitoris, vel respectiuè creditoris, dilata solutione; Adeoùt si fiat donatio causa mortis sub pacto irreuocabilitatis, adhuc cadit sub eadem pro-
7 hibitione iuxtà traditionem *Saliceti in l. si eum num. 2. ff. de donat. inter vir. & vxor. Cotarr. in rubr. de testamentis part. 3. num. 4. Thomingius decis. 9. ad finem.*

Pro huiusmodi obiecto remouendo, Dicebam hãc *Imolæ* traditionem in spe-
8 cie reprobari per *Alex.* & alios super limitatione iam allegatos præsertim latius *per Barbos. vbi supra*, qui temerariũ, ac diuinatiuum appellat intellectum *per Imolam* tributum *ad text. in d. l. si eum §. finali*, qui clarè de donatione quamuis inter viuos loqui videtur, dum paria sunt, aliquid fieri in tempore permisso, vel quod fiat in prohibito, sed conferatur ad permissum, atq; hæc opinio *Alex. & Barbosæ*, & sequacium contra *Imolam* Iudici placuit.

Quamuis autem in hoc articulo, ego victoriam reportarem, atque ex alijs motiuis, de quibus infra, iustam, benèque fundatam crederem resolutionem ad fauorem actricis, pro donationis validitate & executione; Attamen, reflectendo ad veritatem, mihi magis placebat alte-
9 ra opinio, quod scilicèt ad euitandam iuris prohibitionem, dare oportet formalem collationem substantiç in tempus mortis, à qua actus perfectionem recipiat, ac substantiari dicatur, adeoùt interim in libera coniugis donatoris facultate repositum sit donationem reuocare, quod in substantia est idem, ac donatio causa mortis.

Ideò etenim dicta limitatio intrat, quia cessat ratio prohibitionis, quod cõstante matrimonio coniux donator pauperior, & coniux donatarius ditior effi-
10 ci dicatur, vt copulatiuè requiritur *ad text. in l. si sponsus ff. de donat. inter vir & vxor.*; id autem sequi dicitur eo ipso, quod damus donationem inter virum irreuocabilem, quamuis eius executio vel effectus conferatur in tempus solutæ matrimonij, quoniam vt dictum est, continet solùm speciem dilationis, interim verò donator dicitur in eius patrimonio habere id minus, atque pauperior effici, donatarius autem, id quod plus
11 atque ita effici ditior, ad instar donationis, quæ fiat reseruato vsufructu, vel debiti constituti sub dilatione, quoniam illa certa proprietas, quæ ad tempus habeat commodi, ac fruitionis suspensionem est pretio æstimabilis, atque in commercio cadit, vt quotidiana praxis docet, eamque minus habet in patrimonio donator, ac plus habet in patrimonio donatarius, ideoque absolutum videtur intrare prohibitionis rationem, ac cessare alteram limitationis.

Solumque ponderabam *Alexandrinj Barbosæ* opinionem recipiendam esse, vbi donatio, quamuis inter viuos, ac ir-
12 reuocabilis, esset merè personalis ad fa-

norem

uorem coniugis donatarij, quatenùs superuiueret, adeoùt eo præmoriente resolueretur tanquam ex cessante causa iuxtà ea, quæ habentur supra *in Pistorien. disc.17.*, cum ibi proximis, siue iuxtà casum de quo *sub tit. de dote disc.27.* cum similibus, quoniam licèt donator ità quoque eius patrimonium diminuere dicatur, dum de bonis ità euentualiter donatis, ac affectis, omninò liberam dispositionem non habet, attamen donatarius dici non potest effectus locupletior, quodque bona donata in eius patrimonio sint, dum id importat solùm spem euentualem, atque per eius præmorientiam non contingibilem.

Et quamuis etiam spes sit pretio æstimabilis, atque in commercium deduci valeat, suumque prætium habeat iuxtà
3 terminos *text. in l. spem Cod. de donat.*, vt aduertitur *sub tit. de renunciat.*, ac etiã *sub tit. de dote* in proposito illius dotis, quæ constituatur correspectiuè ad renũciationem speratis successionibus, ac hæreditatibus; Ac adinstar illius contractus, qui cadit super iactu retis, vel altera incerta alea frequenter cadente in sponsionibus, vel scommissis, iuxtà casum de quo *sub tit. de vsuris disc.36.*, & sub altero *de alienat. & contract. disc.47. & 48.*; Attamẽ videtur nimia subtilitas, vt scilicèt prohiberi debeat coniux alterum coniugem prouidere pro eo tempore, vel statu, in quo soluto matrimonio, ideòque cessante illa prouisione, quam eo constante habebat, aliquo subsidio indiget, iuxtà ponderationes de quibus *dicto disc.27. sub tit. de Dote*, atque in hoc sensu recipiendam esse credebam dictam traditionem *Imolæ*, & sequacium.

In hac verò facti specie, ex eius particularibus circumstantijs, mihi videbatur, quod rectè intraret limitatio, seù ratio traditionis *Imolæ* & sequacium, ideoque iusta visa est resolutio, quoniam agebatur de donatione facta vxori moribũdæ, quæ vtpotè indotata, nullam de facto habebat testandi facultatem, ex motiuo pijssimæ consolationis, vt huiusmodi facultatem haberet; Potissimè verò, stante subsequuta immediatè dispositione facta præsente eodem viro, coram eisdem Notario, & testibus, ad fauorem filiarum, ac neptis eiusdem donatoris, excepta modica summa pro anima.

Hinc enim tria resultare obseruabam; Primò scilicèt, quod verè, ac de facto, spectato effectu, vxor donataria dici nõ poterat fieri locupletior, ideoque non intrabat ratio prohibitionis, ne coniuges mutuo amore spoliarentur, dum do-
15 nataria ex morbo incurabili viuẽdi spe destituta, atq; morti proxima, inter mortuos potius quàm inter viuentes computanda erat, iuxta ea, quæ habentur *d. disc. 27. de dote*, vbi de hac materia moribũ di.

Secundò, quoniam ità donatio principalitèr facta videbatur, vt bona donata transirent ad personas ab eodem donatore volitas, ac dilectas, ità concedendo vxori morienti eam facultatem gratificandi proprios filios, & descendentes, quàm ipse donator mori putans, in testamento eidem coniũgi in eadem
16 summa reliquerat, quo casu prohibitio non intrat, cum ità dicatur facta ob solam rationem dictæ pijssimæ consolationis habendi aliquam testandi facultatem inter suos *ad text. in l. Sulpitius ff. de donat. inter vir. & vxor. l. donatio Cod. eodẽ* cum alijs *per Alex. conf. 296. in fine lib. 6. Soccin. d. conf. 114. num. 9. lib. 1. Caldas. de in off. testam. num. 35.*

Et tertiò, quod vbi etiam hæc donatio inualida, & pro non scripta dicen-
17 da esset, adeoùt bona donata nullatenus abdicata essent à donatoris patrimonio, adhuc tamen, dum vxor donataria de hac summa ad fauorem filiarum, ac neptiũ respectiuè disposuerat, ipso viro donatore præsente, & approbante, ità substineri debebat dispositio, ac si ab eodem viro facta esset, per ipsius mulieris organum, et tanquam suæ voluntatis instrumentum, vt cæteris relatis aduertit *Peregr. de fideic. art. 44. num. 39 & 41.*; Potissimè verò quia agebatur de dispositione facta per mulierem moribundam, præsente & approbante viro valido, de ipsius viri bonis, vndè propterea non cadebat illa ratio metus reuerentialis, quæ cadere solet in muliere, vt non audeat contradicere viro, vt ponderat *Peregr. vbi supra n. 41.*

Accedente etiam generali ponderatione, de qua apud *Capyc. latr. decis.*
18 *124. num 26. & Rota apud Merlin. dicta*

decis. 80. *in fine*, quod huiusmodi donationes inter coniuges non ità malè accipi debeant.

Ponderabam quoque scribendo in causa more Aduocati, quod donatio facta erat vxori, eiusque hæredibus, quibus donari posse receptum est ex deductis apud *Merlin. decis.* 664. *repetit. decis.* 9. *part.* 7. *recent. numer.* 25., quodque propterea, vbi etiam ista dicenda esset donatio causa mortis, siue quod aliàs in tempus mortis substantia collata esset, vnde de consequenti sine dubio ob præmorientiam donatarij intraret caducatio, neque locus esset transmissioni, adhuc donatio subsistineri deberet, vtpotè facta hæredibus non habentibus coniugalem qualitatem, ideòque non prohibitis; Ac etiam quia licèt donatio causa mortis, quæ in facto esse consideratur potiùs vltima voluntas, quàm contractus, non sit transmissibilis, sed caducetur, attamen in ipsismet puris vltimis voluntatibus fieri potest transmissibile ex voluntate testatoris id, quod aliàs absque dubio non esset tale, vt pluries habetur *sub tit. de fideicommiss.*

Verùm reflectendo ad veritatem, magis placebat, ac probabilior videbatur responsio data per scribentes in contrarium, quod scilicèt cum donatio concepta esset inter vinos principaliter in persona coniugis, vndè propterea iuxta regulam generalem Statuti esset inualida, hæredes autem vocati non essent proprijs nominibus, & ex motiuo personalis affectionis, sed accessoriè & consecutiuè ad personam donatarij, & ob solam eius hæreditariam qualitatem, proindè nullitas, quæ militat respectu principalis, militare etiam dicitur respectu accessorij, seù consecutiui; Contrarium verò procedit, quando hæredes principaliter, & de per se considerati essent *Bald. cons.* 391. *num.* 1. *lib.* 3. *Dec. cons.* 470. *num.* 10. *Mantic. de tacit. lib.* 13. *tit.* 21. *num.* 23 *Menoch. cons.* 84 *num.* 15. & *sequen. Thomingius decis.* 9. *num.* 9. *cum seq. Berlich part.* 2. *conclus.* 15. *nu.* 5. *Molin. de ritu nuptiarum lib.* 3. *quæst.* 21. *n.* 36. *Seraph. decis.* 369. *num.* 7.

ROMANA

AVGMENTI DOTIS

PRO

ANNA MARIA THOMASINA

CVM

NVNTIA TACCHINA;

Casus disputatus coram A.C. et resolutus pro Anna Maria.

De eodem Statuto Vrbis prohibente donationes inter coniuges, vel spõsos, an locum habeat in ea donatione, quam vir vxori faciat sub nomine augmenti dotis.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De Statuto Vrbis circa donationes inter coniuges, eiusque moderationes.*
3 *Donatio propter nuptias, vel in augmentum dotis etiam constante matrimonio fieri potest.*
4 *An dictæ conclusioni obstet, quod antiqua donatio propter nuptias, recesserit a aula.*
5 *De distinctione plurium specierum donationis inter coniuges.*
6 *Qualis sit propriè antiqua donatio propter nuptias.*
7 *De alia donatione, quæ idem imperat ac lucrum, seù antephatum.*
8 *De donatiuo, quod vir faciat mulieri.*
9 *De donatione ob augmentum dotis, distinguitur, an ex tractatu antè matrimonium, vel posteà.*
10 *Valida est donatio in compensationem inæqualitatis.*
11 *Nil refert si in verbis dicatur fieri in augmentum dotis, si est voluntaria.*
12 *Non est immorandum in verbis, sed in substantia veritatis.*
13 *In prohibitis non creditur assertionibus aliunde non iustificatis.*

4 *De alio casu donationis factæ ex causa dotis per minorem.*

5 *De alio casu, & an Statutum Vrbis de donationibus habeat locum in donatione facta extrà locum Statuti.*

6 *De eodem.*

7 *De casu, in quo posterior ex causa onerosa debet vincere anteriorem ex causa lucrativa.*

DISC. XXXI.

AD annum post contractum matrimonium, Franciscus, Nuntiæ vxori donationem fecit in summa excedente in duplo dotem, quam habuerat, sub narratiua augmenti dotis conuenti in ipso matrimonij tractatu; Anno verò sequenti censum imposuit ad fauorem Petri auctoris Annæ Mariæ, aduersus quam pro fructibus decursis intentantem coram A.C. iudicium associationis ad fundum censitum, Nuntia prædicta opponebat de retentione pro eius creditis anterioribus resultantibus, tàm à dote, & lucro statutario, quàm etiam à dicta donatione, seù augmento, ad quod restricta fuit difficultas, cum super credito dotis, & lucri nulla caderet quæstio, neque actrix id impugnaret, dum fundus erat vtriusque crediti capax; Verùm pro dicto credito exceptio reiecta fuit, atque concessa immissio pro indiuiso iuxtà praxim, de qua apud *Caualer. decis. 652.* & sub *titul. de emptione, & venditione discurs. 21.*, ac etiam *sub titul. de credito*, et sub altero *de iudicijs*, et credo quod Nuntia iudicato acquieuerit, dum non audiui amplius actum de causa.

In disputationibus desuper habitis, non negabant scribentes pro dicta Nuntia vxore debitoris, infectionem donationis sibi factæ per virum, quãdo actus fuisset in puris terminis donationis, ob expressam dispositionem Statuti *Vrbis 135.* continentis decretum annullatiuum, ac expresè inficientis iuramentum, quod præsumit dolo & metu extortum, vt aduertitur etiam *discur. praced.*; Insistebant verò in eadem limitatione *in præcedenti discursu* insinuata, quod scilicèt ipsum Statutum ad litterã excipit casus, in quibus, attenta iuris communis dispositione, donatio inter coniuges subsistineatur; Atque hunc dicebant esse casum, quoniam de iure prohibita non est inter coniuges donatio, quamuis constante matrimonio sequatur, vbi sit propter nuptias, vel ex causa dotis, eiusque augmenti 3 *ad text. in l. si constante, & l. cum multæ Cod. de donat. ante nuptias §. est & aliud insti. de donat. cum concord.* apud *Mantic. de tacit. lib. 5. tit. 2. num. 3. & 18. Gratian. discept. 490. numer. 23. & 29.* plenè *Rota in Albanen. donationis coram Merlino* inter suas *decis. 80. repetit. post Zacch. de oblig. Camer. decis. 245.*; Vbi excitato motiuo, quod illa donatio, de qua iura allegata loquũtur, hodiè recessit ab aula, respondetur, 4 quod licèt id rectè procedat, ad effectũ, vt ex iuris dispositione peti non valeat, non per hoc tamen, si deducatur in conuentionem, inualida sit, & cadat sub legibus prohibentibus donationem inter coniuges.

His tamen non obstantibus, cum sensu etiam veritatis, contrarium dicebam probabilius esse; Ad quod probandum, ac tollenda æquiuoca, quæ desuper cadere possunt ac solent, Dicebam, aduertendum esse ad distinctionem plurium, specierum huiusmodi donationum inter coniuges, vel sponsos, quæ occasione 5 agendi de augmento dotis insinuantur etiam in sua materia sub *tit. de dote, disc. 165.*

Prima enim species est illa donatio, quę in æquiualenti summa seù valore dotis, per virum vel socerum antiquitus, mulieri constituebatur iuxtà *text in auth. dos data Cod. de donat. propter nuptias cũ* 6 *concordan. ibidem deductis*, et hæc donatio, vt loco citato, ac etiam *disc. 145. eod. tit. de dote* aduertitur, nullam continebat viri iacturam, ac depauperationem, vel mulieris locupletationem, ideoque meritò sub huiusmodi prohibitione non cadebat, quoniam fiebat solùm in recompensam dotis, & pro eius cautela, dum dotium fideiussores prohibiti erãt, ideòque vnum de duobus mulier petere, ac assequi poterat, vel scilicèt dotem, vel donationem, vnde si hanc obtinebat, remanebat in viri patrimonio dos, istaque species ab aula recessit.

Altera est illa, quæ à quadam consue-

tudine, præsertim in Italia, à Longobardorum legibus deriuata, importat lucrũ, quod alicubi sola mulier in præmium
7 amissæ virginitatis obtinet; Alicubi verò vterque, euentualiter scilicèt superstes in bonis præmorientis; Et alicubi solus vir, iuxtà iurium municipalium diuersam qualitatem, et quæ species, sub nomine lucri, vel antephati, seù cum alijs vocabulis explicari solet, vt latius in dicta sua materia *de dote disc.165.* & in alijs *ad materiam lucrorum*.

Tertia est species illorum donatiuorum, quæ, attentis pariter legibus municipalibus, vel moribus, inter sponsos
8 sequi solet ab initio, de vestibus, gemmis, & alijs, vel etiam de aliqua summa post mortem viri allequenda, & quæ species sub vocabulo sponsalitiæ largitatis, vel donatiui, seù arrharum, explicari solet, Et in hac pariter dicta prohibitio non cadit, cum totum videatur pars contractus matrimonialis.

Quarta demum (ad rem), est donatio, quam vir vxori, vel sponsus sponsæ faciat pro augmento dotis ex priuata cõuentione, absque eo quod ius municipale, vel mores regionis ad id cogant,
9 siue impellant; Et tunc si talis conuentio accedat ab initio, priusquam contraheretur matrimonium, quod sub tali lege contractum sit, et pariter donatio sub dicta prohibitione non cadit, sed valida est, tanquam causatiua, & pars contractus matrimonialis, fortè aliàs nõ sequturi, vndè propterea hoc augmentum ab initio dicitur vera dos, vt aduertitur *dicto disc.165. de dote*; Atque si de tempore matrimonij accesserit tractatus, super quo deindè, matrimonio constante, ac in eius executionem, ad huiusmodi donationem deueniatur, tunc de validitate dubitandum non est, atque hic est casus, de quo agitur apud *Merlin. in dicta Albanen. decis.80.*, quod scilicèt præcedebat conuentio, in cuius executionem postmodum, constante matrimonio, donatio facta erat.

Multò verò magis, vbi aliqua probabilis ratio accedat, puta cõpẽsandi inæqualitatem resultantem à nobilitate, vel æta-
10 te, seù forma, aut infirma valetudine, cum tunc neque intret terminus donationis, sed dicatur contractus merè correspectiuus, tanquam per speciem emptionis, & venditionis dictæ inæqualitatis, adeòut mulier donataria de suo id obtinere dicatur, et non subiaceat dispositioni textus *in l. fœminæ Cod. de secundis nuptijs*, ac aliorum iurium disponentium de ijs, quæ coniux superstes ex liberalitate, ac substantia prædefuncti obtinuerit, vt *sub tit. de dote disc.27.* & *sub tit. de successionibus*.

Vbi verò ista donatio, præcedentis conuentionis necessitate non vrgente, ex nuda voluntate fiat, tunc de plano intrat, tam iuris communis, quam Statutarij dispositio, non obstante quod donatio sub pallio, seù vocabulo augmenti doralis facta sit, seù aliàs intuitu ma-
11 trimonij, quoniam lex non est imposita verbis, sed rebus iuxtà *text. in l. fin. C. de Vsur.*, ideòque rerum vocabula attendenda non veniunt, sed inhærendum est substantiæ veritatis, vt aduertitur
12 pluries in præcedentibus, præsertim *disc.24.*, vbi quod si in effectu contractus est oneroſus, & correspectiuus, nil refert, quod in verbis nuncupetur donatio, ita èconuerso, ideoque huiusmodi donationes sub dicto vocabulo relatæ, habendæ sunt tanquam puræ, vt *apud Coccin. decis.433 & 479. Buratt. dec.421 n.12. & 13. & dec.782. & 925.* cum alijs de quibus supra *disc.26.* & sub *tit. de d. disc.18.*, Et conferunt ea, quæ frequenter *eodem tit. de dote* præsertim *disc.15.* habentur in materia confessionis dotis, quæ cessantibus adminiculis redolet implicitam donationem ita factam ad fraudandam legis prohibitionem, quoniam vt dictum est, negligenda veniunt relata vocabula, sed attendi debet substantia veritatis, ne aliàs quod directè est prohibitum, indirectè fieri valeat, atque ità fieri fraus legi, quæ solis verbis, non autem rebus imposita esset.

Et quamuis in hac donatione dicatur, eam sequi ex præcedenti tractatu, et
13 conuentione ante matrimonium, iuxta casum, de quò *in dicta dec.80. Merlin.* Facilis tamen erat responsio, quod scilicèt sola assertio Partis aliunde non iustificata nullum in prohibitis facit probationis gradum ex ijs, quæ habentur *dicto disc.159.* & in alijs pluries *dicto tit. de dote*, in materia dotis confessatæ, cum alijs ad aliud propositũ apud *Otthob. dec. 6. n.10.* & latius *dec.224. n.7. p.10. recent.* & plu-

& pluries *sub tit. de alienat., & contracti-*

Hinc proindè *in vna Asculana*, consultus pro veritate, an similis donatio in augmentum dotis, facta per virum vxori, subiaceret illi Statuto, vel Constitutioni Aegidianæ ob donatoris minorem ætatem; Respondi sine dubio affirmatiuè, quamuis etiam ab initio ante matrimonium ità conuentum esset, quoniam in materia solemnitatum à Statuto requisitarum, dos priuilegiata est quoad mulieres maiores, secùs autem quoad minores, quorum respectu attenditur causa necessaria, vndè propterea, vbi actus est voluntarius cadit, sub prohibitione, vt in dicta sua materia *sub titul. de dote*; Multò magis vbi concurreret dicta circumstantia, quod factus esset post iam contractum matrimonium, absque eo, quod præcedens conuentio vrgeret.

Et in vna *Romana Dotis, seu Augmenti* pro Creditoribus Petri Augustini Donati, cum ipsius debitoris vxore; Cum
15 dictus Petrus Donatus Romanus, vxorem duxisset Ioannem Mariam Reatinã, animo eam traducendi ad proprium domicilium, (vt iam sequutum fuit), atque post initum contractum dotalem in ipsamet Vrbe, necnon contractum, atque consumatum matrimonium in patria mulieris, ad aliquos dies, ibi vir donationem fecisset vxori sub nomine augmenti dotis de summa ipsam dotem excedente, pro qua ad aliquos annos, tanquam anterior, creditores viri excludere prætendebat, eò quia Reatina Ciuitas esset extrà districtum, ideòq; nõ intraret Statutum Vrbis, sed procedendum esset cum iuris communis dispositione, qua attenta non poterat de actus validitate dubitari, stante iuramento, per quod hodiè in foro receptum est, cessare iuris ciuilis prohibitionem, atque donationem quamuis puram, & voluntariam, inter coniuges valere.

Dicebam Ego scribens coram A.C. pro creditoribus, (non negando dictam conclusionem, circa operationem iuramenti, quatenùs Statutum Vrbis non intraret), vt probabilius dicendum videretur, statuto locum fore, quoniam quidquid sit de quæstione in abstracto, an illud inhabilitet ciues Romanos eius subditos cõtrahentes extrà territorium, talis quæstio caderet, quando actus, extra Ditionem statuentis initus esset animo contrahendi cum non subdito, qui in proprio domicilio ibi permansurus, non tenetur indagare iura municipalia alterius contrahentis, ideoque sciens in loco contractus aliud non habere obstaculum, nisi illud resultans à iure communi, rectè sciuit sublatum esse cum iuramento; Hoc autem ad rem non videbatur applicabile, cum contractus dotalis initus esset in Vrbe, pro matrimonio in eadem Vrbe effectum sortituro, dum ibi destinata erat continuatio domicilij, ac successiuè mulier tanquam viri domicilium sequens, istius loci, saltem destinatione, subdita effecta erat; Et consequẽter, quod intraret ratio Statuti, quod eius subditis prouidere voluit, ne cum donationibus ergà coniuges depauperentur, iuxtà ponderationes, de quibus, in terminis statuti moderatorij dotium habetur *sub tit. de dote disc.* 23. & 143.; Quodque ibi contractus initus esset affectatè ad fraudandum statutum, iuxta ea, quæ habetur *eodem tit. de dote disc.* 17., & sub *tit. de alienat. & contract.*, vbi de hac materia contractuum extrà locum statuti absque istius solemnitatibus.

Vel quod, vbi etiam actus esset validus, attamen, cum donatio inita esset constante matrimonio absque præcedẽtis tractatus, & promissionis necessitate, ità, vt supra, remaneret pura, & merè
17 voluntaria donatio, & consequenter, quod ex facti circumstantijs, amplectenda esset opinio, vt ista mulier tanquam creditrix ex causa lucratiua postponenda esset creditoribus posterioribus ex causa onerosa, vt in hac eadem causa habetur actum in sua materia *sub tit. de dote discur.* 31.; Ità ad rem concludendo, quod absolutum esset, vt non obstante affectato pallio augmenti dotis, esset pura, ac merè voluntaria gratuita donatio.

RO.

ROMANA

VITALITIÆ PRÆSTATIONIS

PRO

IOANNE BODESSON

CVM

N. VILLEROY,

Casus disputatus coram A.C., et sopitus per concordiam.

An Statuta Vrbis certam formam, vel solemnitatem præscribentia in donationibus, locum habeant in donationibus, quæ fiant clericis, & personis ecclesiasticis; Et in specie in donatione, vel promissione quę fiat Moniali annuæ vitalitiæ præstationis Monialibus assignari solitæ.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Quæ solemnitates requirantur in Vrbe in donationibus.*
3 *Dictæ solemnitates requiruntur etiam in remissione debiti, ac etiam inter patrem, & filium.*
4 *Non requiruntur vbi manualiter donentur pecuniæ, vel bona.*
5 *Quod Statuta procedant etiam cum ecclesiasticis.*
6 *Contrarium hodiè est magis receptum.*
7 *Iudices in Vrbe, & Statu Ecclesiastico procedunt cum opinionibus Rotæ.*
8 *Non potest subditus contrahere cum non subdito spreta lege sui Superioris.*
9 *Annuæ vitalitiæ præstationes Monialiũ sunt pars dotis.*
10 *Contractus in causam dotis non subiacet solemnitatibus Statutarijs.*
11 *Declaratur, vt non procedat post contractum matrimonium.*
12 *De huius declarationis subdeclaratione.*
13 *Dispositiones ad piam causam non subiacent solemnitatibus.*
14 *Dispositio ad fauorem coniuncti refertur ad motiuum sanguinis.*
15 *Annuæ vitalitiæ subuentiones religiosorum debent erogari in vsus pios, & religiosos.*
16 *An dispositio pro dote sit pia.*
17 *Insinuatio quando non requiratur.*

DISC. XXXII.

1 MOniali iam professæ in Monasterio Viterbien. sorori primæ vxoris Io nis, promisit iste per ap cam; soluere quamdam annuam vitalitiam pra stationem, Monialibus assignari solit ex tolerata Ecclesiæ consuetudine, p extraordinarijs vsibus, & indigentij quibus Monasterium sufficienter pro dere non solet; Cumq; mortua dicta v re, ac secunda ducta, ideoque cessata p mæua affectione, renueret Ioannes ctam promissionem adimplere, vtpo inefficacem, ob non seruatam forma per Statutum Vrbis 149. in donatio præscriptam, vt scilicèt scriptura, q donationem continet à donatore,
2 duobus testibus subscribi debeat, ac e ob non seruatam alteram insinuatio formam, quæ infrà sex menses ab a ro Statuto 150. præscribitur, & forma necessaria est etiam in maiori habilitatis generaliter ad contrahend Hinc introducta fuit causa coram AC post aliquas tamen disputationes (i Iudice, ac me cooperantibus) hon concordia controuersiæ finem dedit.

In huiusmodi autem disputationib quamuis causa, ob exiguam summa tanta dote digna non esset, attamen quia eadem est iustitia, & articulorum discussio in magnis, ac in paruis, de bus articulis actum fuit; Primò scilicè an huiusmodi Statuta afficerent dictam Monialem tanquam personam ecclesiasticam; Secundò, an dici posset qu huiusmodi promissio esset potiùs in cau sam dotis, quàm donationis, et conse quenter quod non caderet sub Statuti Et tertiò, quatenùs etiam esset donatio an abstinere deberet, vtpotè facta in piam causam, dum dicta Monialis alii dè prouisa non erat.

Super his etenim tribus fundamentis insi-

insistebant Scribentes pro Moniali, vt euitarent nullitatem aliàs clarè resultantem à Statuto 149. super forma subscriptionis vt supra, quæ requiritur in omni specie donationis, etiam tacita, seu virtuali, quæ resultet à remissione debiti, vel actionis, non obstante coniunctione sanguinis, vt in specie remissionis debiti, vel actionis inter patrem, & filium habetur per *Rotam dec.217. par. 11. recen.num.29. repetit. post Salgad. in Labyrint. dec.3.*, vbi concordantes, & in alijs, cum sit conclusio recepta.

Solùm etenim ab huiusmodi forma, iuxtà magis receptam opinionem, exempta est illa species donationis, seu elargitionis, quæ absque scriptura per solum actum facti manualis scilicèt traditionis sequatur, putà, quod dentur manualiter pecuniæ, vel gemmæ, aliaque mobilia ex plenè firmatis *per Rotã apud Merlin. dec.692. repetit. dec.69. par.6. recen.*, vbi assignatur ratio communis vsus, & commercij.

Quatenùs igitur pertinet ad dictum primum articulum comprehensionis ecclesiasticorum; Quamuis ego scribens more Aduocati pro donatore, deducerẽ pro comprehensione ecclesiasticorum in specialibus terminis huius Statuti 149. auctoritatem *Rotæ apud Seraph. dec. 1170. num.3. & dec.124. post Fenzon. ad Statuta*, cum quibus procedit *idem Fenzon. in commentar. ad ipsum Statut. num.* 21.; Aguoscebam tamen, (vt parti de stylo ab initio insinuaui), hoc assumptum non esse substentabile, quoniam dicèt ego, siue ex proprio sensu, siue quia ad Curiam accidentaliter (absque animo exercendi hanc professionem) tardè accedens trigenarie maior, ac in huiusmodi Statutis Vrbis nouus, primas species super eis receperim à celebri I. C. Andoilla Romano in eis instructissimo, qui mordicus dictam antiquam sententiam omninò veriorem credebat, eumdem sensum quoque habeam, vt insinuatur in sua materia *sub tit. de successionibus*, ac etiam *sub tit. de dote disc. 22. & 143.*; Nihilominùs cum Rota, & Curia moderna, diuersam teneat opinionem *in Romana donationis coram Coccino decis. 58. par.6. recen.*, quæ reputatur in materia magistralis, sæpiùs in alijs canonizata, præsertim in decisionibus editis in casu, de quo *d. disc.22. de dote*, Hinc proindè, donec eadem Rota, mutando sententiam, ad antiquam redeat, vanum est coram inferioribus iudicibus Vrbis,
7 & Status Ecclesiastici, qui cum opinionibus Rotæ procedere solent, vt colligit *Niger de laudem. tom.1. quæst.45.*, contrarium subsistere.

Adhuc tamen credebam, vt retenta dicta opinione, substineri posset hæc nullitas, dum donator erat laicus statuto subditus, quoniam cum solemnitates percutiant inhabilitatem personæ donatoris, nè aliàs quàm iuxtà eam formã
8 donare valeat, hinc proindè dicebam, eius subiectionem attendendam esse, ex regula, seù propositione, quod non potest subditus spreta lege sui Superioris, qui aliàs eum ad contrahendum inhabilẽ reddit, validè contrahere cum non subdito, dum non attenditur exemptio eius, cum quo contrahitur, sed inhabilitatio ipsius contrahentis, quem iudex sæcularis, coram quo conuenitur, rectè absoluit ob non seruatam formam legis per ipsum attendendæ, iuxtà doctrinã *Bart. in l. cunctos populos C. de summa Trinitate num.32, & Abb. in cap. Ecclesia S. Mariæ de Constit.num.35. cum concordan. per Surd. cons.2 num.41. Pic. ad Statuta glos. 7.num.81. & d. disc. 22. & 143. sub tit. de dote*; In casu enim, de quo *d. disc.22.* ista conclusio deducitur solùm per argumentum, cum ibi ageretur de obligatione facta per clericum, ideoque non intrabat dicta ratio inhabilitationis personæ, (Adhuc tamen occasio non præbuit istum punctum formiter disputare in Rota).

Quouerò ad secundum articulum, adhuc dubitabam contra donatorem, quo-
9 niam iuxtà firmata *apud Merlin. decis. 671.* aliàs *decis.30. par.7. rec.*, & pluries *sub tit. de dote*, præsertim *discur.145. & 167.*, huiusmodi vitalitiæ præstationes, quæ Monialibus assignantur, dicuntur pars dotis, vel de eius necessarijs appenditijs, adeoùt intret etiam subsidiarium remedium *Auth. res quæ Cod. commun. de legatis* super bonis fideicommissarijs, ex ibi deductis; Et propterea cum non agatur de donatione, sed potiùs de dote, intrat conclusio, de qua pluries *eod. tit.*,

tit., præsertim *disc.* 17. *cum ibi proximis,*
10 vt contractus præcisè factus in causam dotis, non subiaceat solemnitatibus Statutarijs, non curata distinctione, an ex causa necessaria, seù voluntaria sequatur, cum ea procedat *solùm in minoribus*, ac pluries aduertitur etiam in præcedentibus, in terminis donationis contemplatione matrimonij.

Et quamuis, scribendo more Aduocati, deducerem ea, quæ pluries in præcedentibus habentur, vt scilicèt in
11 causam dotis, seù donationis contemplatione matrimonij fieri dicatur id quod *constituitur*, antequam matrimonium sequatur, ad effectum, vt illud sequi valeat, secùs autem post iam contractũ, cũ tunc cessante necessitate, seù ratione illud facilitandi, actus remaneat merè voluntarius, atq; titulus dotis, vel matrimonij videatur potiùs color quęsitus *disc. præced.*; *Attamen dubitabam* de huiusmodi conclusionis aliàs verę applicatione ad casum, quoniam si mulier virum
12 duxit, adhuc tamen in toto, vel in parte indotata dici potest, ac non benè prouisa, ideòque prouisio, quæ illi tribuatur sub nomine augmenti, rectè dotis, vel augmenti, naturam & priuilegia sortitur ex deductis ad materiam augmenti dotis *dicto eius tit. discur.* 165., ac etiam *disc.* 142. & 145. super obligatione dotandi etiam nuptam; Ità enim eadem vrget ratio priuilegij, atque cessat altera, ob quam actus dicatur merè voluntarius, cui titulus dotis, vel matrimonij tribuatur tanquam color quæsitus; Et hic erat casus, dum ista monialis hoc penè necessario subsidio destituta erat, neque actus dici poterat omninò voluntarius, sed potiùs quamdam necessitatis speciem redolebat, ex ea obligatione, quam sorori pinguius prouisæ erga alteram indotatam, pauperem incumbere habetur *d. tit. de dote disc.* 142.

Demùm quoad tertium articulum, Dicebant scribentes pro donataria, quod cum apoca donationis expressam haberet causam pietatis, vt scilicèt hæc annua præstatio per Monialem in pios, ac religiosos vsus erogari posset, hinc proindè intraret conclusio, vt dispositiones factæ in piam causam, Statutarijs solem-
13 nitatibus non subiaceant, ex deductis *hoc tod. tit.*, ac etiam habetur actum in *Romana census* sub *tit. de alienat. & contract.*, Verùm dicebam id procedere, vbi agatur de dispotione in piam causam, pro anima, & ex solo motiuo pietatis, secùs autem de contractu correspectiuo indifferenti, in quo Ecclesia, vel pia causa consideretur, tanquam priuatus contrahens, vt locis citatis.

Istud motiuum, etiam in sensu veritatis, mihi minùs tutum videbatur, quoniam ipsius apocæ tenor in parte proœmiali, quæ causam finalem, seù principaliter inductiuam probat, exprimebat
14 id fieri ex motiuo beneuolentiæ, tam erga ipsam Monialem affinitate coniunctam, quàm erga propriam vxorem, ideoque, vtpotè in claris, & expressis, opus non erat assumere quæstionem, an dispositio, quæ fiat erga sanguine coniunctos, dici mereatur pia necnè, quamuis expressè diceretur fieri pro amore Dei, seù ex motiuo pietatis, et in qua quæstione magis cõmuniter receptũ est, vt potiùs actus referendus veniat motiuo temporali sanguinis, vt ceteris relatis habetur *apud Franch. & adden. dec.* 56. *Tiraquell. & add. de priuil. piæ causæ præfat. Rot. apud Caualer. decis.* 212. 377. *& in Romana hæreditatis* 1. *Aprilis* 1658. *& 16. Iunij* 1659. *coram Alberto*, edita in causa, de qua habetur actum in sua materia *sub tit. de testamentis*, et particulariter de hoc articulo.

Neque alicuius momenti videbatur dicta expressio piorum vsuum, quoniam ea sequuta non fuit ad denotandum
15 quod donator ex motiuo pietatis principaliter ad id motus fuerit, sed explicando id, quod de iure ineft, quod licèt hæc tolerata Ecclesiæ consuetudo, vt religiosi professi, citrà contrauentionem voti paupertatis, ac notam proprietarij, huiusmodi redditus, seù præstationis dispositionem habeant, intelligatur cum præsuppositio, quod deseruire debeant pro vsibus pijs tantùm, ac religiosis, & non aliàs, vt in præcedentibus etiam insinuatur præsertim *disc.* 25., & cæteris relatis firmatur *per Rotam decis.* 253 *par.* 11. *recen.*, ac habetur pluries in sua materia *sub tit. de Regularibus.*

Considerabam, an stante huius monialis paupertate, dici posset intrare
istud

istud motiuum causæ piæ ex propositione, de qua in dicta sua materia *sub tit. de dote*, vt causa dotis erga pauperem aliundè non prouisam pia dicenda sit; Verùm credebam non intrare, quoniam id procedit quando agitur de pauperc puella, quæ dotis prouisione indigeat, ad effectum contrahendi carnale, vel spirituale matrimonium, quo mediante eius honestati consultum sit, et nè aliàs se prostituere cogatur, secùs autem vbi hic finis impletus est, istaque prouisio conceditur ad quamdam maiorem commoditatem, non autem ad dictam præcisam necessitatem; Quamuis enim, vt supra, id reputetur pars dotis, etiam ad dictum subsidiarium remedium *Auth. res quæ*, attamen id prouenit, quia, vt benè aduertitur *in d. decis. 671. Merlini*, aliàs *decis. 30. par. 7. rec.*, non debet attendi necessitas præcisa naturæ, sed illa conuenientiæ, vt aduersus coniunctos, vel eorum bona competat actio dotis, ideoque magna est differentia inter vnum effectum, & alterum.

De altera solemnitate insinuationis ex Statuto 150. parùm, vel nihil actum fuit, Tum ex præmissis, quia si non inducebat alterum Statutum, minus istud, Tum etiã quia insinuatio requiritur in donatione excedente summã 200. ducatorum de carolenis, eiusq; defectus vitiat in excessu, non autem intrà dictam summam; Vltrà quam hæc donatio excessiua dici non poterat, dum agebatur de incerta vitalitia donatione, quæ poterat ipso primo anno terminare, vt in terminis iuris communis receptum est.

NEAPOLITANA DONATIONIS

PRO

STEPHANO COLVMNA DVCE BASSANELLI

CVM

HÆREDIBVS OCTAVII DE TVTTAVILLA.

Discursus pro directione.

De eadem materia Statutorum 149. & 150. Vrbis super solemnitatibus adhibendis in donatione etiam per maiores, Et quid, vbi agatur de minore, an requirantur aliæ solemnitates Statutorũ 113. & 151.; Et quid vbi minor extrà territoriũ statuentis donationem contra formam Statuti factam ratificauit, cum clausula, *quatenùs opus sit, de nouo faciendo*.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Motiua facti sunt meliora, quam illa iuris, et de ratione.*
3 *De probatione præsumpta solutionis.*
4 *Non intrat hæc species probationis præsumptæ in debito impugnato.*
5 *Sed quando, non obstante præcedenti impugnatione, præsumptio intret.*
6 *Insinuatio potest sequi ex interuallo, & cui incumbat onus probandi eius affirmatiuam, vel negatiuam.*
7 *Lapsus temporis non sufficit ad præsumptionem insinuationis, vel alterius solemnitatis nisi etiam concurrat obseruantia.*
8 *De eodem de [illegible]o num. 6. cui incumbat onus probandi affirmatiuam, vel negatiuam insinuationis.*
9 *Geminatio actus habet vim insinuationis.*
10 *Insinuatio cessat ob iuramentum de*

solo iure communi.

11 *Dicitur impleta donatio, si id quod donatur, transfunditur in alium contractum.*

12 *Cui incumbat onus probationis in genere.*

13 *De forma censuum in Regno Neapolitano, & an seruetur Bulla Pij V., et de alijs ad materiam.*

14 *De concursu cumulatiuo solemnitatum Statutorum Vrbis 151. & 113.*

15 *Quod debeãt deduci etiam motiua parum tuta, et de ratione.*

16 *Quod ex Statuto 151. requiratur iusta causa vtilis, vel non damnosa.*

17 *In minoribus iuramentum validat eorum contractus, et num. 20.*

18 *Ratificatio actus nulli nõ attenditur absque scientia nullitatis tam facti, quã iuris.*

19 *An attendatur clausula,* Et quatenùs &c. de nouo facit, *& adducũtur similia.*

20 *Conclusio, de qua num. 17. non procedit vbi accedit læsio.*

21 *Metus reuerentialis cum læsione est considerabilis.*

DISC. XXXIII.

MArtius Columna tunc Dominus totius Status Zagarolæ, ac etiam Oleuani, & Montis Fortini in Statu Ecclesiastico, & Comitatus Cicoli in 1 prouincia Aprutij Regni Neapolitani, iuxtà illam dominiorum seriem, ac distinctionem, de qua *in Romana seù Prænestina sub tit. de feudis in supplemento*; De anno 1608. in Vrbe, donationem fecit Octauio Tuttauillæ ducatorum 12500., intrà certos terminos soluendorum, vel quod annuus redditus ducatorum mille constituendus esset, & cum promissione accessionis, ac ratificationis Petri Francisci filij minoris in ætate 17. annorum constituti, qui eadem die, coram eisdem Notario, & testibus, cum decreto Iudicis, & auctoritate curatoris ad id deputati ob defectum proximiorũ, dictam donationem ratificauit, et quatenùs opus esset, denuò fecit; Postmodum verò, eodem anno ad sex circitèr menses, præfati Martius, & Petrus Frã. ciscus in Ciuitate Neapolis morantes, facta narratiua dictæ donationis in Vrbe, eamque ratificando, cum clausula, *ad maiorem cautelam denuò eam faciendo*, atque præueniendo statutos terminos solutionis, cum dictus Petrus Franciscus ex refutatione Martij patris esset possessor dictorum feudorum, ac bonorum tam in Regno, quàm in Statu Ecclesiastico, de eiusdem patris consensu imposuit ad fauorem dicti Octauij donatarij annuum redditum ducatorum mille ad rationem octo pro centenario super fructibus, & redditibus dicti Status Cicoli; Defuncto verò Martio de anno 1614. Petrus Franciscus initio anni 1615. iudicium instituit in Sac. Consilio Neapolitano contra dictum Octauium super donationis nullitate; E' conuerso autem dicto iudicio iam intentato non obstante, Octauius curauit obtinere in M. Curia Vicariæ tam pro fructibus, quàm pro sorte liquidationem instrumenti prædicti, iuxtà formam ritus eiusdem M. Curiæ, aduersus quam liquidationem Petrus Franciscus obtinuit à Prorege, de mense Iulij eiusdem anni rescribi, quod fieret relatio in eius Collaterali Consilio, atque interim supersederetur, neque constat quod ad vlteriora processum esset, sed penultima die eiusdem anni, idem Octauius à dicti Petri Francisci procuratore conduxit ad triennium Ciuitatem Sarni, paulò antea ab eodem Petro Francisco emptam, pro annua pensione ducat. 5. m. circiter, ad effectum retinendi, & excõputandi cũ dicto credito; Defuncto; Octauio de anno 161 instituta hærede Portia vxore, quæ ob de anno 1636., neque per eam, neque per quatuor communes filios, ac hæredes, vsquequo tam dictus Petrus Franciscus, quàm Pompeus Gallicani Princeps eius filius vixerunt, aliquid petitum, innouatum fuit; Dicto autem Pompeo defuncto de anno 1660. scripto hærede Stephanò Columna Duce Bassanelli filio Principis Carboniani, cum per talem mortem deuoluta essent feuda existentia in dicto Regno, & consistentia in dicto Comitatu Cicoli, & in Statu Pecceri, per dictum Petrum Franciscum quæsito, iuxtà seriem, de qua *in d. Romana seù Prænestina*, proindèque efformatus esset concursus creditorum dictorum Statuum super aliquibus bonis allodialibus in illa Regia Camera Summaria,

hinc

hinc inter creditores comparuerũt prætati filij Octauij, vel eorum aliqui pro dicto credito in sorte, & fructibus, atq; tam Stephano hærede, quàm creditoribus opponentibus de nullitate prætatæ donationis, à qua de consequenti resultabat nullitas dicti crediti, non absque votorum scissura, emanauit sententia ad fauorem Actorum super donationis validitate, & crediti subsistentia, super qua pendet discussio nullitatum iuxtà illum stylum.

In hoc autem iudicio, dicti Stephani hæredis, & creditorum posteriorum defensores plura deducebant; Primò scilicèt de dictæ donationis inualiditate tam respectu Martij, quàm Petri Francisci, ex defectu insinuationis demandatæ à Statuto Vrbis 150.; Secundò de inualiditate dicti census, seù redditus ob non seruatam formam Bullarum Nicolai V., & Pij V.; Et tertiò, de præsumpta satisfactione ex pensionibus affictus Ciuitatis Sarni vt supra, ac etiam ex longissimo silentio ad terminos textus *in l. Procula ff. de probat.*; Et quartò respectu Petri Francisci minoris deducebant in terminis iuris communis pro infringendo contractu inito in Ciuitate Neapolis, (vbi Statuta Vrbis non intrant, neque lex particularis super donationum forma habetur) restitutionem in integrum ex causa minoris ætatis, ac etiam læsionis, concurrente potissimum etiam metu reuerentiali paterno.

Desuper autem ex parte dicti hæredis consultus, in Responso tradito in forma discursiua, potiùs ad instructionem, seù notitiam opinionum, cum quibus viuitur in Curia super interpretatione Statutorum Vrbis, ex quorum forma non seruata donationis inualiditas deducebatur; Insinuando (pro stylo) quod semper meliora sunt motiua facti, quibus concurrentibus, imprudens consilium est assumere disputationes articulorum iuris, in quibus ob tot Scribentium, ac ingeniorum varietatem, species casus fortuiti est victoria, sẽper incerta; Hinc proindè censui principaliter insistẽdum esse in tertio motiuo satisfactionis resultante à dicto affictu Sarni, qui docebatur effectuatus, cum ità de plano, donec actòres docerent de negatiua, seù non continuatione, intentio Rei cõuenti esset fundata, deducendo diuturnum silentium, aliaque adminicula, quæ cæteris relatis habentur in hac materia

3 apud notissimas *decisiones* 13. *Afflicti*, 105. *Surdi*, 124. *Merlini*, *apud Capyc. Latr consult.* 46. *& frequenter sub tit. de credito*, pro corroboratione dictæ nouæ conuentionis post litem, dictique affictus effectuatione, non autem solùm, ac de per se iuxtà generales terminos textus *in d. l. Proculs ff. de probat.*, cum quibus in allegatis decisionibus proceditur, quoniam cum ex dicto iudicio moto per Petrum Franciscum de anno 1615., ac subsequutis in M. Curia super liquidatione instrumenti, constaret, quod tunc debitum non esset satisfactum, illudque tanquam indebitum impugnatum esset, hinc proindè dicta præsumptio non intrat, quoniam non præsumitur solutum illud

4 debitum, quod prætenditur non deberi, ac impugnatum est, vt cæteris relatis *Rota decis.* 192. *in fine, & decis* 219. *num.* 11. *post Zacch. de oblig. Camer.*, & apud *Dunozett. decis.* 849. *num. fin.*, et sæpiùs in sua materia *sub tit. de credito*, etiam in fortioribus terminis præscriptionis statutariæ, quæ in Vrbe habetur.

Ità enim, stante dicta noua cõuentione post impugnationem, tanquam per speciem concordiæ, cessabat dicta difficultas, quæ ab impugnatione resultabat, vnde propterea clariùs intrabant ea, quę habentur *apud Merlin. d. dec.* 124. *repetit. decis.* 124. *post Fenzon. ad Statuta*,

5 quod scilicèt quamuis præscriptio Statutaria cessat per interpellationem, ac litem, attamen postquam creditor obtinuit, ex tunc noua incipit præscriptio, seù præsumptio, quæ facilius intrat, quoniam dum ità constat creditorem diligentem fuisse, litem etiam subsistinendo, ob quam, vt notum est, vltrà illum impulsum, qui resultat ab interesse bursali, causatur alter, non commiserandi, neque beneuolè agendi cum collitigante, ità fortiùs præsumptio intrat; Et quidem attentis alijs facti circumstantijs simul iunctis, mihi videbatur, quod esset veritas indubitata quæ palparetur manibus, benè agnita per plures ex Iudicibus, si non maiorem, saniorem tamen partem constituentibus; Verùm quia vota numerantur, & non ponderantur, idcircò id non profuit.

Quatenùs verò agendum esset de articulis iuris super dictæ donationis inualiditate; Quoad primum motiuum insinuationis, quod indefinitè percutiebat, tam Martium, quàm Petrum Franciscũ; Cum Scribentes pro actoribus potissimũ fundamentum constituerent, vel in præsumptione resultante à lapsu 30. annorũ, vel quod alleganti nullitatem incumberet onus probandi negatiuã, ex ratione 6 insinuata supra *disc.*29., quod scilicèt cũ hic actus possit, imò debeat sequi ex interuallo, ac per instrumentum separatũ, idcircò possibilitas negatiuam excludit, probari solitam ex ipso actu, quando solemnitas præcisè contemporanea esse debet; Dicebam, etiam in sensu veritatis, neutram ex huiusmodi responsionibus habere subsistentiam; Quò enim pertinet ad primam super præsumptione resultante à longissimi temporis decursu, vt habetur pluries *infrà sub tit. de alien.* 7 *& contract.*, ac etiam *sub tit. de iurisdict. disc.*24. & frequenter alibi, solus lapsus temporis aptus non est ad huiusmodi præsumptionem inducendam, nisi etiam accedat pacifica, & continuata obseruãtia, de qua constet per probationes veras, non autem præsumptas, atque per actus voluntarios, non autem æquiuocos, nè detur specialitatum, seù præsumptionum cumulus, de qua obseruantia in præsenti non constabat, sed potiùs de contrario, vt supra.

Et quoad alteram responsionem, cui scilicèt incumberet onus probandi huiusmodi solemnitatis affirmatiuam, vel 8 negatiuam, deducebam eadem, quæ habentur supra *d. disc.*29. super distinctione Actoris, ac Rei, et consequenter, cum aduersarij agerent pro donationis obseruantia, tenebantur docere de illa valida, iuxtà authoritates ibi deductas.

Verùm, reflectendo ad veritatẽ (causæ defensoribus insinuatam pro directione), nimium dubitabam de huius motiui releuantia ex triplici difficultate; 9 Primò scilicèt, quod secundus actus gestus in Ciuitate Neapolis, ità vim haberet insinuatiuam, eamque suppleret, quoniam vt aduertitur *disc.* 2 *& alibi supra*, illa introducta est ad se certificandum de perseuerantia liberæ voluntatis donatoris, quæ certificatio ità resultare dicitur, vt de geminatione habente vim insinuationis aduertitur cæteris relatis *apud Gratian. discept.* 531. *num.*31. & *apud Buratt. decis.*649. *num.*8., quod tamen penditur *infrà disc.*69., vbi generaliter de insinuatione.

Secundò, quod in Ciuitate Neapolis factus fuit dictus secundus actus ratificatiuus, etiam tanquam ex integro, ibi 10 vigente solùm dispositione iuris communis, insinuationis necessitas cessat iuramento, vt pluries aduertitur in præcedentibus, cum sit hodiè conclusio in foro recepta.

Et tertiò, quia donatio iam suum effectum sortita fuit ob conuersionem pecuniæ in ea solui promissæ, in alium contractum censualem, vndè propterea fuit formalis nouatio, per quã iuxtà pluries deducta in præcedẽtibus fingitur 11 quod pecunia, quæ ex priori causa debebatur, soluta sit, eaque breui manu denuò data soluenti, tanquã pretium census, redditus quæsiti per creditorem, seù notarium, qui propterea eius actionem non fundabat in priori donationis contractu, sed in altero posteriori emptionis vel annui redditus, pro cuius impugnatione debitor allegabat indebitum, quo iste secundus contractus initus erat, qui ità remanebat sine pretio ob indebitatem primi, impugnando secundum tanquam per speciem repetitionis inhibiti; Et consequenter ipse reus in sua replicatione erat actor, deducendo pro fundamento suæ exceptionis, seù replicationis dictum insinuationis defectum, quem proindè iuxtà superius insinuatam distinctionem iustificare tenetur, quatenus in negatiua consistat; Sicut enim, si actor benè fundauit actionem, reus, qui ad eam elidendam deducit exceptionem, 12 in ista dicitur actor concludentis probationis onere grauatus, ità è conuerso vbi reus fundauit exceptionem, actor autem ad eam elidendam deducat replicationem, debet eam concludenter probare, iuxtà vulgaria, passimque recepta axiomata, de quibus *apud Mantic. dec.* 251. *Gregor. & add. decis.*228. *decis.*[illegible] *num* 2. *par.*7. *rec.*, & passim; Ideoque licèt Scribentes *in* ista causa, tam ante sententiam, quàm posteà super eius impugnatione, ac subsistẽtatione respectiuè doctè quidẽ, ac elaboratè (parùm autem commendabili prolixo, ac euagatorio stylo)

stylo) penè volumina confecerint, edendo quamdam speciem tractatus de materia insinuationis, attamen pro meo sensu videbatur labor inanis, quodque motiuum periculosum esset.

Pariter inanem credebam laborem super altero motiuo inualiditatis secundi contractus censualis, seù annui redditus super defectu resultante à forma prę-
13 scripta in Constitut. Pij V. *de censibus*, vel ab altera Nicolai V., cum qua Tribunalia sæcularia supponunt, ac receptũ habent in eo Regno procedendum esse, ob vsu non receptam Constitutionem *Pianam*, saltem circa formam pecuniæ numeratæ, ac pacta rescissoria, ex ijs, quę habentur in sua materia *sub tit. de censibus*, dum hæc inspectio parùm prodesset; Tum quia ea poterat, quidem impedire cursum fructuum, non autem tollebat debitum in sorte principali, cuius extenuatio prætendi non poterat ex imputatione fructuum indebitorum, cũ de solutione non constaret.

Tum etiam, quia, vt pluries aduertitur in dicta sua materia *sub tit. de censibus*, & sub altero *de vsuris*, cum in eo Regno, eiusque Tribunalibus laicalibus receptum sit, vt requisita lucri cessantis posita *per Castrensem in l. 3. ff. de eo quod certo loco*, tanquam notoria non ægeant illa specifica probatione, quam Romana Curia desiderat, hinc prouidè data mora, datur cursus interfuriorum, et consequenter nihil, vel parùm refert contractum subsistineri vti censualem, vel remanere creditum productiuum interfuriorum, nisi in eo effectu (qui notabilis etiam est), vt hoc secundo casu non currant fructus fructuum, siue, vt ibi dicunt, interesse tertiarum, quod in censibus passim datur, vt in prædictis proprijs respectiuè materijs aduertitur.

Igitur dicebam punctum consistere in validitate, vel inualiditate donationis, tanquam in radice, seù causa productiua crediti; Si enim donatio inualida erat, vndè propterea nihil deberetur, vtique secundus contractus ad solos terminos Bullæ Nicolai, ac Pragmaticarum illius Regni (etiam omninò sciusa Bulla Piana), remanebat inualidus, quia sine pretio, seù pro indebito; Si verò donatio subsistebat, iuxtà opinionem, quæ ibi firmiter tenetur, & quam saltem implicitè per facilem concessionem sanatoriæ non omninò improbat Romana Curia, & tunc secundus contractus validus remanebat.

Super ijs, quæ concernunt tertium punctum præsumptæ solutionis, laudando præ omnibus istud motiuum, vtpotè facti, ideoque solidius, breuiter insinuabam ea, quæ superius habentur, atque, reflectendo ad facti circumstantias, mihi tanquam dicti Pompei Principis Gallicani penè ab ipso initio Aduocationis clientis, informato, in solo etiam sensu veritatis, omninò solidum, ac firmum videbatur, quodque reuera ista prætensio contineret chartarum veterum reuolutionem post defunctos eos, qui informati erant, contra hæredem ignarum.

Solidum quoque videbatur quartum motiuum impugnationis dictę donationis ob Petri Francisci filij minorem ætatem, tam de iure Statutario Vrbis, quàm etiam de iure communi; Quamuis enim istud fundamentum non tolleret actionem ad bona Martij patris, cuius respectu illud non intrabat, attamẽ erat actio inanis, cum iftius bona absorpta remanerent à creditis anterioribus, etiam ipsiusmet Petri Francisci & aliorum, ideoque punctus erat in infringenda filij nõ autem patris obligatione.

Motiuabam ego, quod cum ageretur de contractu censuali, seù annui redditus perpetui, attento iure Statutario Vrbis, sufficientes non erant iam adhibitæ solemnitates, quæ in contractibus mi-
14 norum præscriptæ sunt per *Statutum* 151., in isto donationis contractu cumulatiuè desideratas, cum alijs solemnitatibus, quæ per *Statuta* 149 & 150., desiderentur in donationibus, quę etiam à maioribus, & non prohibitis fiant, vt occasione donationis factæ per mulierẽ aduertitur pluries in præcedẽtibus, præsertim *disc.* 27. & 28.; Sed requirentur etiam aliæ solemnitates præscriptæ *in Statuto* 113. in alienationibus bonorum stabilium, quæ per minores fiant; Quamuis enim apud nostros maiores vtrumque assumptum sub quęstione fuerit, Primò scilicèt, an *Statutum* 113. compatibile sit cum altero *Statuto* 151., adeòut vtriusque forma cumulatiuè impleri debeat, necnè; Et secundò, an idem *Statutum* 113., quod loquitur de alienatione

stabi-

ſtabilium conueniat impoſitioni cenſus; Attamen vtraque quæſtio hodiè ſopita eſt, atque extra controuerſiam remanet, vt vtriuſque Statuti ſolemnitates neceſſariæ ſint, & ſub nomine alienationis ſtabilium veniat etiam cenſus impoſitio iuxtà pluries deducta in ſua materia *ſub tit. de alienat. & contract.* præſertim *in Romana cenſus diſcurſ.* 28., deducendo in hoc diſcurſu eaſdem rationes, & auctoritates ibi deductas, cum de hoc tempore illa cauſa iam diſputata, & deciſa eſſet.

Inſinuabam tamen, quod motiuum videbatur periculoſum, quamuis laudarem, vt deduceretur, ex pluries inſinuata ratione, ob quàm Aduocati omnia motiua, quamuis pro eorum ſenſu leuia, deducere, & colere debent, ob ingeniorum ſcilicèt varietatem, in dies edocentem, quod ſolidis, benèque fundatis motiuis neglectis, leuia, & fallacia plauſum habent, vndè propterea iuſtitia, quæ ex alijs verè adeſt, ità per viã quamuis indirectam, (dummodò tamen facti mendacium abſit), locum obtineat; Siquidem in Vrbe minor fecerat donationem quantitatis, pro cuius ſolutione poſtmodum in diuerſo loco, ac extra iuriſdictionem ſtatuentium diuerſum contractum cenſus, vt ſupra inierat, & conſequenter motiuum remanebat ſine cõgrua applicatione. 15

Benè tamen ſolidũ, et applicabile credebam alterum reſultans à *Statuto* 151., quoniam licèt in hac donatione, vltrà formam præſcriptam à *Statuto* 149., adhibitæ quoque eſſent ſolemnitates materiales præſcriptæ in *dicto Statuto* 151., circa ſcilicèt decretum iudicis, ac interuẽtum curatoris ob defectum proximiorum, attamen deficiebat ſolemnitas magis ſubſtantialis ab eodem Statuto requiſita circa iuſtam cauſam, quam hodiè receptum eſt requiri veram de facto, & de iure, ideòque eſſe debet vtilis, vel non damnoſa, ex ijs, quæ in his terminis donationis factæ per mulierem habentur ſupra *dicto diſcurſ.* 27. & 28., ideòque nihil refert interueniſſe iudicẽ, ac proximiores, vel curatorem, niſi adimpleatur finis, ob quem Statutum, id præcipit, cum interuentus cæremonialis ad nil deſeruiat, vt pluries in ſua materia *ſub tit. de alienat. & contract.*; Ideòque cum iſta donatio nullã haberet cauſam probabilem, à qua veſtita remaneret, iuxtà ponderationes, de quibus *in dictis diſcur.* 27. & 28., quas in præſenti etiam diſcurſu deducebam, ita nullitas remanebat indubitata. 16

Maior autem difficultas oriri videbatur ex ſecundo contractu inito in Ciuitate Neapolis, vbi non intrante hoc ſtatutario iure, in hoc propoſito viuitur cum ſola diſpoſitione iuris communis, qua attenta iuramentum tollit ea, quæ 17 per ius ciuile in contractibus minorũ diſpoſita ſunt, ad vulgarem *text. in auth. Sacramẽta puberum Cod. de Sacroſ. Eccleſ. & cap. per veſtras de donat. inter vir. & vxor.*, & ſub *tit. de alien. & contract.*

Credebam tamen, etiam in ſenſu veritatis, motiuum adhuc ſubſiſteret, cum iſte ſecundus contractus initus eſſet in ratificationem primi facti in Vrbe, ac pro illius implemento, & ſatisfactione, ideòque dicebam intrare veram, atque receptam concluſionem, vt ratifi- 18 tio contractus inualidi non attendatur, niſi conſtet de certa, & explicita ſcientia nullitatis tam facti quàm iuris, adeò ut conſtet de determinato animo ratificantis faciendi ſecundum actum ex integro omninò independenter à primo, cùs autem vbi cum eius præſuppoſito, & in executionem, putans ſe obligatum, cum ità dicatur deficere conſenſus, atque intret ratio falſi præſuppoſiti, vt cæteris relatis *add. ad Gregor. deciſ.* 208. *num.* 4. *add. ad Buratt. deciſ* 410. *numer.* 15. apud *Otthobon. deciſ.* 204. *num.* 5. 9. & 14. *deciſ.* 80. *part.* 10. *num.* 2. & 3. & *deciſ.* 98. *num. part.* 11. *recent.*, & habetur pluries infra in dicta ſua materia *ſub tit. de alienat. & contract.*

Et quamuis in hoc ſecundo contractu (iuxta conſuetas Notariorum formulas in ratificationibus adhiberi ſolitas), dicebatur, quod nedum prima donatio ratificabatur, ſed quatenus opus eſſet, fiebat de nouo; Attamen iuxta ea, quæ in 19 propoſito confirmationis actus inualidi, cum clauſula, *& quatenùs opus ſit de nouo concedimus*, habentur *ſub tit. de feudis diſcurſ.* 4., & in propoſito illius donationis, quæ adijci ſolet in contractu emptionis, & venditionis ſuper conuento pretio, vt ſcilicèt *ſi plus valeret, venditor donat &c.*, vt apud *Durant. deciſ.*

decis. 121. *num.* 20. *& seqq. decis.* 128. *numer.* 213. *part.* 4. *rec. tom.* 2. late *in Romana restitutionis tr ãsactionis* 16. *Iunij* 1651. *coram Corrado. S. non obstat, quod læsio*, sine in illa translatiua renunciatione, seu donatione, quæ adiiciatur renunciationi hæreditatis viuentis, vt in sua materia *sub tit. de renunciat.* cum similibus, huiusmodi clausulæ seu cautelæ, tanquam accessoriæ, ac potius de stylo, seu formulario adijci solitæ, corruunt, corruente ipso actu principali, ac operatiuæ non sunt, nisi constet de enixa, & determinata voluntate, vt supra faciendi ex integro, ac principaliter hunc alium actum independenter à primo, quamuis certa scientia illius inualiditatis habeatur.

Verùm, vbi etiam, secluso hoc iure statutario, cum puris terminis iuris communis procedendum esset, adhuc dicebam inualiditatem videri certam non constante iuramento, quod vbi interuenit magna læsio, operatiuum non est, vnde, vel intrat inualiditas contractus ratione doli præsumpti ab ænormissima læsione resultantis, vel beneficium restitutionis in integrum ad communiter notata *per Canonistas in cap. cum contingat de iureiur.*, & habetur pluries infra in dicta sua materia *sub titul. de alienat. & contract.*, ità insinuando motiuum, cum aggretur de discursu directo Aduocatis, ac viris doctissimis, qui hodiè istas nimium notas conclusiones, (vt dici solet), in extremitate digitorum habent, adeò vt leguleica ineptia videatur desuper allegationum cumulum facere, idque transcriptorum, seu collectorum potius quàm DD. munus continere videtur.

Addito etiam motiuo metus reuerentialis, qui solus, ac de perse ex veriori sententia, accedente iuramento, nullius est operationis, sed accedente læsione, satis considerabilis est ex relatis per *Rouit. pragm.* 1. *ad Macedon. Capyc. Latr. consult.* 54. *num.* 11. *cum seqq. Buratt. dec.* 751. *num.* 14. *vbi adden. litt. C.*, cum alijs in dicta sua materia *sub tit. de alienat. & contract.*, vbi articulus mætus reuerentialis examinatur.

ROMANA

LEGITIMÆ

PRO

MAGDALENA VIALARDA

CVM

ISABELLA SORORE.

Casus disputatus coram A. C., et resolutus pro Magdalena.

De eadem materia solemnitatum adhibendarum in donatione facta per mulierem per Statuta 149. 150. & 151., an requirantur in donatione causa mortis; Vel in ea tacita & virtuali donatione, quæ resultet à reseruatione alicuius iuris vitalitij, seu aliàs ad fauorem post mortem ipsius donatoris; Et de dicta donatione implicita resultante à rẽseruatione, quæ fiat in officijs, vel locis montium, seu censibus vitalitijs ad fauorem alicuius, & de iurium vitalitiorum æstimatione, ad effectum calculandi bona donata pro legitima filiorum.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De æstimatione iurium ad vitam iuxta computationem.* text. in l. hæreditarium.
3 *Pro legitima debentur fructus ipso iure de bonis fructiferis.*
4 *Bona donata ponuntur in calculo ad augendum autem pro impinguanda legitima.*
5 *De solemnitatibus requisitis ex Statutis Vrbis in donationibus præsertim mulierum.*
6 *Resolutio causæ, ac sensus proprius.*
7 *De donatione, quæ resultata reseruatione*

ne

re iurium, quæ fiant ad fauorem alicuius.

8 *Iura vitalitia solent per aliquem emi ad commodum proprium in faciem alterius.*

9 *Solemnitates Statutariæ non requiruntur in donationibus consecutiuè, & virtualiter resultantibus ab alio actu.*

10 *Quod sit donatio causa mortis illa, de qua* num.7. *& non exigat solemnitates.*

11 *In donationibus causa mortis non requiruntur solemnitates, et de ratione.*

12 *Vera ratio ob quam dicta virtualis donatio non exigit solemnitates.*

13 *Ea donatio, quæ de facto fiat manualiter, non exigit solemnitates.*

14 *Impugnatur ratio, seù conclusio, de qua numer.*10., *vt ista implicita donatio sit causa mortis.*

15 *Impugnatur valutatio iurium ad vitam iuxta modum, de quo num.*2. *& de ratione.*

16 *Iura ad vitam plurium personarum plus æstimantur.*

17 *Quomodo valutatio iurium ad vitam fieri debeat.*

DISC. XXXIV.

1 ACquisiuit Felix, mediante pretio scutorum 600., cum Ecclesia Picenorum annuum censum vitalitium scutorum 48. ad vitam, tam ipsius Felicis, quàm Septimiæ, & Magdalenę eius filiarum, cum iure accrescendi, vel non decrescendi inter eas, quibus ex tunc dictus census post ipsius Felicis vitam acquisitum esse, ac spectare & pertinere stipulatum est; Mortua verò dicta Felice, instituta hærede vniuersali dicta Magdalena, defunctaque etiam antea dicta Septimia, superstite Isabella altera filia, inter has sorores orta est controuersia super detractione legitimæ, quam Felix Isabellæ tantùm reliquit, illaque sopita super alijs bonis, ad plures annos, eadem Isabella nouam excitauit prætensionem super legitima sibi debita, etiam ex hoc censu, tanquam remanso in hæreditate matris; Introductaque lite coram A.C.

Scribentes pro actrice calculabant sibi deberi (stante numero duarum liarum) medietatem trientis, siue sextam partem in sorte, quam dicebant importare scuta 100., dum census, vt supra emptus erat pro scutis 600., quatenus tendendum veniret pretium acquisitionis, sin minus dicebant illum in sorte valutandum esse, attento tempore mo-
2 tis matris iuxtà computationem tex. *in l. hæreditatum ff. ad leg. falcid.*, habita ratione ætatis eiusdem Magdalenæ conuentæ, ad cuius vitam durabat, dictamque computationem pro æstimatione iurium vitalitiorum faciendam esse probabant cum auctoritate *Rotæ apud Caualer. dec.*387., cum qua in alijs quamdoque processum fuit.

Et de consequenti dicebant, debitum esse fructus interim decursos, atque dictam hæredem perceptos, quoniam cum legitima sit quota bonorum in dominij ab ipso instanti competentia,
3 quoties illa sunt fructifera, veniunt fructus ab initio ipso iure, non ratione mo-
6 ræ, sed ratione dominij tanquam eius sequela ex deductis *apud Otthobon. dec.* 38. *&* 81., & in sua materia *sub tit. de legitima & detractionibus* pluries, ac *sub tit. de feudis discurs.*108. *& alibi.*

Scribens ego pro Magdalena reuenta, dicebam, etiam cum sensu vitalitatis, quod in omnibus æquiuocabitur, quodque actrici aliud debitum non nisi ex alijs bonis hæreditatis, quæ erant infructifera, vtpotè consistentia in mobilibus, & nominibus debitorum, ratione duarum vnciarum valoris huius census iuxtà valutationem de tempore mortis matris, quoniam ipse census vtpotè ipsa creatione donatus filiabus, dominio effectus erat, et non remanserat in hæreditate; Et consequenter legitima in illo prætendi non poterat, sed solùm eius valoris ratio habenda erat ad effectum, vt poneretur in calculo massis hæreditarij pro impinguando legitimam, detrahendam tamen ex alijs bonis
4 remanentibus, non autem de bonis donatis, nisi in subsidium, quatenus alia non sufficiant iuxtà conclusionem, de qua cæteris relatis *Surd. cons.*332. *nu.*1. *Rouit. decis.*100. *numer.*20. *Rota decis.*80. *post Merlin. de legitima decis.*57. *&* 136. *part.*11. *recent.* & pluries in dicta sua materia

teria *sub dicto tit. de legitima & detra-*
ctionibus.

Cum autem ex hoc resultaret, vt non
4 esset pertinentia fructuum, super qui-
bus ob plurium annorum decursum, ma-
ior erat prætensio, potius quàm super
ipsa sortis principalis, hinc proindè ad
hunc effectum, quodque census dicendus
esset hæreditarius, recurrebant ad dictæ
per me allegatæ donationis inualiditatē,
ob non seruatam formam, quæ in dona-
tionibus etiam factis per viros maiores
non *prohibitos in Vrbe requiritur* per
Statuta 149. & 150., multò verò magis
vbi agitur de muliere, in qua requiruntur etiam solemnitates generaliter in
5 omnibus contractibus præscriptæ per
Statutum 151., vt aduertitur *discur. præced. & disc.* 27. *& alibi*.

Verùm, eodem veritatis sensu reten-
6 to, dicebam istud fundamentum quoque
corruere, & consequenter quod aliud
peti non posset, nisi dicta rata valoris
in alijs bonis, vt supra, quodque valor
æstimandus esset iudicio peritorum at-
tento pretio, pro quo census acquisitus
erat, minusque attenta dicta computa-
tione facta per dictum textum *in l. here-*
ditatum, cum id contineat æquiuocum
manifestum, atque ita iuxtà meum sen-
sum iudicatum fuit.

Examinando siquidem dictos pūctos
seu articulos; Quatenùs pertinet ad illum
implicitæ donationis census resultantis
a reseruatione, quam mater fecerat ad
fauorem filiarum, deducebam eadem,
quæ in hoc proposito habentur pluries
deducta *sub tit. de Regalibus ad materiā*
officiorum, præsertim *disc.* 1., & ad ma-
teriam *locorum Montium* præsertim *di-*
scur. 24. super acquisitione officiorum,
vel locorum montium, quæ absque libe-
ra & indefinita reseruatione decreti, vel
dispositionis, per aliquem de propria
pecunia acquisitis, fiat in faciem, ac re-
spectiuè fauorem alterius, vt ità ad istius
fauorem implicita donatio adesse dica-
tur, cum eadem, quæ ibi habentur de
officijs, vel locis montium vacabilibus
ac vitalitijs, ob omnimodam rationis
identitatem, procedant in censibus vi-
talitijs, quoties conuentum est de per-
tinentia ad fauorem personæ superstitis,
locus autem vbi hæc demonstrata solùm
esset pro periculo vitæ, ad commodum
tamen acquirentis, iuxtà ea, quæ præser-
tim in proposito officiorum vacabili-
8 habentur pluries in dicta sua materia
sub tit. de Regalibus, ac etiam *sub tit. de*
Societ. officiorum, cum istæ quoque fre-
quenter, de pecunia vnius, & ad eius
commodum, contrahi soleant sub peri-
culo vitæ alterius quamuis extranei ità
solum demonstrati.

Quoueró ad obiectam nullitatem hu-
iusmodi donationis ob non seruatas so-
lemnitates, vt suprà requisitas, duas da-
bam responsiones; *Primò* scilicèt, quod
dictæ solemnitates non requiruntur in
illis donationibus, quæ non ordinantur
principaliter, neque in eis consistit con-
9 tractus, sed consequutiuè seù tacitè, ac
virtualiter ex iuris dispositione resultāt,
ex generaliter firmatis apud *Burat. de-*
cis. 408. *num.* 5., et in his terminis refer-
uationis decreti super officio apud *Du-*
nozett. decis. 560. *&* 579. *& decis.* 41. *par.*
9. *recent.*, quæ sunt in eadem causa, &
habetur *dicto tit. de Regalibus*.

Et secūdò, quod ex firmatis in proxi-
mè allegatis decisionib⁹, ac insinuatis *di-*
cto disc. 24. *de Regal.*, ista implicita dona-
tio, quæ resultat ex hac reseruatione ad
10 fauorem alterius post mortem primi re-
seruatarij, vel acquirentis, dicitur do-
natio causa mortis potius quàm inter vi-
uos, quasi quod substantia in tempus
mortis collata sit; Et consequenter di-
ctæ solemnitates non requiruntur, vt ex
doctrina *Bart. in l. filius fam. num.* 1. *ff de*
donat., cæteris relatis habetur apud *Pich.*
ad Statut. glos. 7. *num.* 46. *Rota* apud *Bu-*
ratt. decis. 461. *num.* 2. & apud *Dunozett.*
dicta decis. 560. *num.* 20. *&* 579. *num.* 21.
& seq. & dicta decis. 41. *num.* 14. *part.* 9.
recent. & in alijs, cum sit conclusio ve-
ra.

Ex ea nimium probabili & con-
11 uincenti ratione, quod huiusmodi so-
lemnitates introductæ sunt ad occur-
rendum circumuentionibus, ac læsio-
nibus, & præiudicijs, resultantibus
præsertim ex donatione, quæ importat perdere, atque actum de sui natu-
ra læsiuum ac præiudicialem continet,
ideòque desiderandæ non veniunt in
donationibus ca sa mortis, ob cessantē
dictam rationem læsionis, ac præiudicij,
ob liberam facultatem reuocandi quan-
documque, ac ob eamdem rationem,

ob quàm ſolemnitates non deſiderantur in vltimis voluntatibus, quarum aturam, *in facto* eſſe, ac ſpectato effectu donationes causa mortis ſortiuntur, quamuis in fieri ſpeciem contractus habeant, vt infra ad hanc materiam donationes causa mortis plures habetur.

Ex his duabus reſponſionibus, (reflectendo ad veritatem) ſolida, & concludens videbatur prima; Tum ex ob-
12 cta propoſitione generali, vt ſolemnitates, quæ deſiderantur in actu principaliter ordinato, deſiderandæ non veniant in illo, qui virtualiter ex legis potentia, vel ſubintellectu ex alio actu reſultat; Tum etiam ex ratione communis vſus, & commercij, ob quam rationem non requiruntur huiuſmodi ſolemnitates in illis donationis, quæ manualiter, ac de facto fiant de pecunia, &
13 gemmis, aliiſque mobilibus manualibus, iuxta plenè firmata per *Rotam apud Merlin. dec.* 692. repetit. *dec.* 69. *p.* 7. *rec.*, ac etiam *dec.* 315. *p.* 11., de cuius caſu habetur mentio *in dicto tit. de Regal. diſc.* 1.

Non tamen placebat altera reſponſio, (quamuis illa fortè maiorem plauſum habuerit ob dictas ſpeciales auctoritates), quoniam cum non ageretur de ſtipulatione facta per patrem ad fauorem
14 filiorum de iuribus titulo oneroſo queſitis, quo caſu ob prohibitam donationē inter patrem, & filium in poteſtate, id remanet in terminis peculij profectitij ex deductis *ſup. diſc.* 2. ac etiā infrà in alijs, ſed ageretur de actu facto per matrem, in qua non intrat hæc prohibitio, hinc adeſſe diceretur valida donatio ab initio inter viuos, iuxtà ea, quæ habentur *dicto diſc.* 24. *ſub tit. de Regal.*; Potiſſimè dum non reſeruabatur ius cenſus ad fauorem filiarum poſt ipſius mortem, ad quam ſubſtantia donationis collata eſſet, ſed ex tunc dicebatur ad ipſos matrem & filios ſpectare debere; Quia tamen perſcribentes in contrarium, id morinatum non fuit, idcircò deſuit occaſio diſputandi hunc punctum.

Quouerò ad dicti cenſus valutationem, ad effectum impinguandi legitimam ex alijs bonis hæreditarijs detrahendam, quodque nullatenus attendenda eſſet computatio contenta *in d. l. hæreditatum*; Deducebam eadem, quæ in hoc propoſito valutationis locorum
15 montium vinculatorum habentur deducta *eodem tit. de Regal. ad materiam locorum montium diſc.* 30., ac etiam habetur infra *diſc.* 54., vbi id particulariter diſcutitur.

Et quidem, quo magis ad id reflectendi occaſionem habui, eo magis hoc aſſumptum prorſus fabuloſum credidi, tum ex ibi ponderatis rationibus, quod ſcilicèt non omnium hominum æqualis eſt vita, æqualiſque habitus, ſeù complexio, ac valetudo; Tum etiam quia, cum in dicta lege detur caſus, vt in iuuene vita per 30. annos valutetur, ità eſſet dare, quod in tertia parte pluris valeret ius vitalitium, quàm valeat dominium, vt ius perpetuum, quod iuxtà receptam *gloſ. in auth. perpetua Cod. de Sacroſ. Eccleſ.*, (niſi mos regionis, aliæque facti circumſtantiæ contrarium in pluri, vel minori ſuadeant), valutationem recipiat à fructu 20. annorum.

Conſiderabam quoque, quod ſi ita eſſet, dum iſte cenſus per Eccleſiam venditus ad vitam trium perſonarum, quarum duæ erant de tempore cōtractus in adoleſcentia, vndè propterea iuxtà dictum tus computationem earum vita calculanda veniebat pro annis 30., creari deberet cum longè maiori pretio etiam vſque duplum, et tamen per diligentiſſimos, zelantiſſimos dictæ Eccleſiæ adminiſtratores, ex motiuo vtilitatis, ac ad inſtriam ita creatus erat, cum modico fructu octo pro centenario; Ita etiam totius Orbis communi vſu docente; fortius, quia licèt dictæ vitæ trium perſonarum non multiplicarent annos, di-
16 omnium pariformis curſus habebant attamen abſque dubio id auget de pretio, ſeù valore, ratione minoris periculi, ac veriſimiliter magis duraturi iuvenes vndè propterea ſine dubio, pro longèmaiori pretio venduntur bona ad vitam duorum, quàm vnius, licèt ætas eſſet æqualis iuxta caſum, de quo *ſub tit. de empt. & vend. diſc.* 1.

Ideoque dicebam, hanc valutationem ex iudicio proxenetarum, ac peritorum
17 in hac ſpecie cōmercij iuris vitalitij faciendam eſſe cum proportione, quæ in regulis aritmeticis habetur, quod ſcilicèt dū hoc ius pluribus annis præcedētibus, ad vitam trium tunc iuniorum, valuit tum fuit pro ſcutis 600., quanti nunc habe-

habita proportione, valutandum esset ad vitam vnius tantùm effectæ senioris, ita ut in huiusmodi controuersia mihi videbatur veritas, quam etiam, vt supra, Iudex agnouit.

EVGVBINA DONATIONIS PRO BAPTISTIS CVM HIERONYMO MENGACCIO.

Casus disputatus coram A.C. in possessorio resolutus pro Hieronymo.

De Decretis Ducalibus Status Vrbini super solemnitatibus adhibendis in donationibus, an vigeant hodie post dicti Status deuolutionem, Et præsertim an locum habeant in Ciuitate Eugubina; Et quatenùs vigeant quid vbi accedat iuramentū, vel fiant extrà territorium, Et an donatio facta per vxorem filijs viri, cadat sub prohibitione donationis inter coniuges.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Etiam in possessorio disputatur de meritis, et de ratione.*
3 *De Responso* Andreoli *in hac eadem causa.*
4 *Donatio facta filijs viri dicitur facta ipsi viro, & cadit sub prohibitione.*
5 *Lex debet publicari in loco, vt afficiat.*
6 *Leges editæ per feudatarium cessant feudo deuoluto.*
7 *Quod multa deducant Consulentes contrà proprium sensum.*
8 *Doctori loquenti dubitatiuè, et de auditu non defertur.*
9 *Minùsque in ijs, quæ consistunt in facto.*
10 *De decretis Ducalibus Status Vrbini eiusque declarationibus.*
11 *Lex noua edita per viam declarationis retrotrahitur ad præterita.*
12 *Fortius vbi idem est Legislator.*
13 *Declaratur conclusio, de qua num. 6.*
14 *An & quando actus iurati subiaceant statutis laicalibus.*
15 *Quod non sit deferendum Consulentibus, et de ratione.*
16 *De indirecta eneruatione iuramenti, quando, et quomodo fiat per statuta laicalia.*
17 *An, & quando contractus extrà territorium non seruata forma statuti valeant.*
18 *De conclusione, de qua num. 4.*

DISC. XXXV.

1 LVcretia Mengaccia Eugubina, vxor Cæsaris Cātagallinæ Perusini, degens cum viro in territorio Perusino, contemplatione matrimonij contrahendi inter Carolum dicti Cæsaris filium ex prima vxore, & Eufrodisiam ipsius Lucretiæ sororem, donauit eius bona dicto Carolo, quo defuncto, inter illos de Baptistis eius hæredes, vel donatarios, et Hieronymum dictæ Lucretiæ hæredem, vel donatarium, super bonis donatis orta est lis coram A.C., in possessorio tantùm determinata ad fauorem dicti successoris donatricis, ratione meliùs iustificatæ possessionis anterioris, incertumque est, an causa in petitorio vlteriorem progressum habuerit, dum ampliùs de illa actum non audiui.

Quamuis autem principalis disputatio esset in possessorio retinēdæ, nihilominùs, iuxtà Curiæ stylū, incidenter actum quoq; fuit de meritis negotij principalis, vtpotè nimium influere solitis ad
2 possessorij determinationem; Licèt enim generalis iuris propositio sit, quod in

hoc iudicio non quæritur de iuſtitia, vel iniuſtitia, ſed attenditur nudum factum poſſeſſionis, attamen iuſtitia nimium inconſideratione haberi ſolet, vbi præſertim concurrentibus actibus poſſeſſorijs hinc inde, non agitur de omninò clara anteriori poſſeſſione vnius.

Quatenùs igitur pertinet ad merita, defenſores Hieronymi dictam donationem impugnantis, freti auctoritate *Andreoli* in reſponſo edito ſuper huius donationis inualiditate iam impreſſo de tempore huius diſputationis inter eius
3 *controuerſias tom. 6. controu. 414.*, duo deducebant fundamenta. Primò ſcilicèt, quod ſeruatæ nõ eſſent ſolemnitates præſcriptæ in decretis ducalibus Ducum Vrbini.

Et ſecundò, quod ageretur de prohibita donatione inter coniuges, quamuis non viro, ſed eius filio illa facta eſſet, quoniã ex vulgari propoſitione, vt quid quid acquirit filius acquiratur patri, idẽ
4 ſit donare filio, ac patri, iuxtà textum *in l. 3. §. qui in eiuſdem poteſtate ff. de donat. inter vir. & vxor.* cum concordan. deductis *per Andreol. vbi ſupra*, à quo totum deſumebatur.

Scribens Ego pro donatario, vel ab eo cauſam habentibus, quatenùs pertinet ad primum fundamentum; Dicebam ex pluribus dictum defectum ſolemnitatum obſtare non debere; Primò ſcilicèt, quod decreta Ducalia in hac Ciuitate Eugubina publicata non eſſent, ideoque vim legis habere non deberent, cum vnum ex legis requiſitis ſit illud publicationis in-
5 loco, vt in his indiuidualibus terminis firmat *Conciol. alleg. 39. num. 1.* vbi latè concordantes; Secundò, quod vbi etiam de temporibus Ducum, adimpletis omnibus requiſitis, legis vim habuiſſent, adhuc tamẽ ob Status deuolutionem, ac reſolutionem cuiuſcumque iuris legislatoris, illa euanuiſſent ad vulg. text. *in l. lex vectigali ff. de pignor.*, vt in ſpe-
6 cie habetur per *Rot. in Vrbinaten. pecuniaria 13. Iunij 1668. coram Vicecomite*; Tertiò vbi etiam dicta decreta vigerent, adhuc tamen, ratione iuramenti, ac etiam ceſſantis fraudis, cuius ratione eadem decreta prodierunt, intrare non deberent; Et quartò demùm, quod donatio facta eſſet extrà territorium ſtatuentis, ideoque ejuſdem ſolemnitatibus non ſubiaceret, vt infrà.

Quamuis autem hæc deducerem A[illegible] nocati more ad cauſæ oportunitatem attamen excepto hoc vltimo fundamen-
7 to, quod ageretur de actu extrà territo[rium], reliqua omnia (reflectendo [ad] veritatem) parum tuta videbantur, ab initio, iuxtà ſtylum, partibus agentibus pro eis inſinuaui; Quatenùs enim pertinet ad primum deductum defectu publicationis; Illud in prim[is] aduertebam, quod nullatenùs aſſertio
8 alioquin docti amici mei *Conciol. alleg. 39. num. 1.* deferendum erat; Tu[m] quia ipſe, agendo de Oppido Canthia[ni] eius patria, incidenter, & à ſimili lo[quen]tur de hac Ciuitate Eugubina, ſubd[u]bius, & ex incerta traditione, vnde [non] ptereà ſi etiam ageretur de teſte [ſin]gulijs, quæ nudi facti ſunt, deponente auditu in genere, abſque benè diſtin[cta] cauſæ ſcientia, nullatenùs deferend[um] eſſet, iuxtà ſatis vulgarem concluſion[em] quàm in foro frequentem habemus, in ſua probationum materia *ſubtili* [ex] *Iudic.* pluries deductam.

Tum etiam quia, circa ea quæ [ſin]t ſunt, & in ſpecie circa conſuetud[ines] particulares locorum, non defertur [te]ſtationibus, quamuis eſſent ver[ę] in regione, iuxtà opinionem quam
9 ta ſequitur, *vt apud Mantic. deciſ. [3]. num. 6. deciſ. 574. num. 17. & ſeq. [par]. recen. tom 3. & deciſ. 193. num. 13. [par]. in Sulmonen. diſtributionũ 20. Iunij [co]ram Bichio, & in alijs*; Multò ma[gis] vbi non eſt verſatus in loco, atque loc[us] tur ſubdubius.

Et vlterius omnis dubietas ceſſare debatur ex eo, quod potiùs conſtat contrario; Siquidem in hoc propo[ſito] duo habentur decreta Ducalia; Vnu[m]
10 antiquum editum de anno 1561., [ſup]cuius vſu in hac Ciuitate non eſt du[bi]tandum, quoniam cum eius indubit[ata] præſuppoſito *Eugen. conſ. 14. lib. 1.* [per] ſubſtinenda conſimili donatione fact[a] per mulierem Eugubinam, plura pond[e]rat ex dictis fundamentis; Cumque h[uius] ius Auctoris cõſilia in volumen redacta publicæ luci edita eſſent, ac propter[ea] ob iſtius Doctoris auctoritatem, ac [non] limitationes, præfatum Decretum pe[ne] inanè remaneret; Hinc proindè idem Dux de anno 1621. per viam declara-

tionis

tionis potiùs, quam nouæ legis, aliud edidit decretum, per quod præcisè occurritur omnibus limitationibus *in dicto Eugenij consilio* deductis, adimendo scilicèt vim iuramento per consuetam indirectam viam, per quam legibus laicalibus id conceditur, quod aliàs directè negatur, præsumendo actum dolosum, seu per vim, & metum gestum esse, nec non per amplissima verba decernendo solemnitates requiri ex quacumque causa id sequatur, vnde propterea plurium sententia est, quamuis non admissa, vt neque donatio contemplatione certi, ac determinati matrimonij ad id sufficiat, ex deductis supra *disc.* 2.

Cum itaque id, non per viam legis nouæ, sed per viam declarationis dictæ legis antiquæ prodierit, ità resultabat
11 requisitas non esse solemnitates, quæ in lege omninò noua desiderantur, vnde propterea quamuis de natura nouæ legis sit respicere solum futura, non autem trahi ad præterita nisi expressè dicatur, attamen vbi agitur de lege prodita per viam declarationis, habet oculos retro, ac trahitur etiam ad præterita ex collectis per *Farinacc. in fragm.* verbo *Lex num.* 51. *cum seqq.*

Idque fortiùs, & absque dubio procedit accedente circumstantia, de qua in hac facti specie, quod prima lex ad
12 cuius declarationem altera prodijt, edita erat ab eodem legislatore, ità declarante quid in animo habuerit ab initio, tunc etenim intrat frequens, ac recepta conclusio deducta ex text. *in l. adea ff. de acquir. rerum domin.*, quod qui declarat, nihil de nouo facit, sed quod iam factum sit, nobisque obscurum remaneat, meliùs aperit, iuxtà ibi deductum exemplum excutientis grana à spicis.

Quo verò ad alterum motiuum resolutionis legum ob feudi deuolutionem, ac resolutionem iuris legislatoris; Quãuis vera sit regula superius insinuata, attamen ex ijs, quæ habentur *sub tit. de feud. disc.* 83., ac etiam supra *d. disc.* 2. & dictum fuit pluries *per Rotam* præsertim *decis.* 41. *num.* 7. *decis.* 50. *num* 23. *& decis.* 51. *post Partell.*, deuolutione sequuta, primus Gubernator per Vrban. VIII. deputatus, ex iftius oraculo, eius edicto cauit, vt continuari deberet cum eisdem legibus, cum quibus priùs viuebatur; Idque nimium verisimile videtur, quod Vrbanus mandauerit imitando id, quod prudenter egit Clemens VIII. in deuolutione status Ferrariæ, vt scilicèt illi populi libentiùs viuant cum antiquis eorum legibus, ac stylis; Atque occasione dictæ alterius causæ Eugubinæ, quæ pendet in Rota, & de qua habebitur *hoc eod. tit.* in supplemento, iustificatum quoque fuit per attestationes plurium Curialiũ huius Eugubinæ Ciuitatis, ac etiam per plura instrumenta, necnon per sanationes obtentas à Cardinali Legato, adeò vt quidquid obiter dicatur *in d. Vrbinaten. coram Vicecomite*, in præfata alia *Eugubina*, in qua eadem decisio deducebatur, id habitum fuerit pro certo, quamuis pro validitate retrodonationis responsum fuerit ex alijs motiuis.

Et ad tertiũ motiuũ iuramẽtl; Quamuis vltrà generalia, de quibus super conclusione, vt actus iurati non subiaceant statutis laicalibus, habentur *sub tit. de*
14 *dote disc.* 143. ac pluries *sub tit. de alien. & contract.*; In terminis specialibus istorum decretorum deducerem ea, quæ habentur *apud Eugen. d. cons.* 14. *& recentius per Andreol. contr.* 6. *num.* 37. *& seq.*; Attamen quoad *Eugen.* responsio patet ex supra deductis, quod scilicèt ipse loquatur attẽto primo decreto, priusquam prodiret secundum declaratorium, cui dictum consilium causam dedit.

Et quoad *Andreol.*, inculcabam errorem sæpiùs inculcare solitum deferendi
15 Consulentibus publicæ luci edentibus eorum responsa, vel allegationes ad causarum oportunitatem, prout iacent, dum idem *in controu.* 55. *num.* 12. *& seq.* firmare conatur inualiditatem actus ex defectu huiusmodi solemnitatum, quamuis ibidem *num.* 3. enunciet, ac supponat agi de contractu iurato, ideoque incertum remanet àn vno, vel altero loco veritatem dicat.

Et quamuis illa indirecta iuramenti eneruatio, quæ Statutis laicalibus conceditur, adimendo fidem scripturæ, vel in-
16 ducendo præsumptionem doli, vel metus &c. importet solum simplicem iuris præsumptionẽ idibilem per cõtrariam probationem veritatis actus, ex deductis *d. disc.* 143. *de dote*, *& d. tit. de alien. & contract.*, nam aliàs si induceret præsumptionem iuris, & de iure, ac tolle-

ret

set contrariã probationẽ, ità esset directè tollere vim iuramenti, eique dispensare, Attamen id rectè procedit in casu, quo huiusmodi extrinseca probatio accedat saltem adminiculatiua, et per fortiores præsumptiones dictam iuris præsumptionem suffocantes; Secùs autem vbi dicta probatio non accedit, sed desumi prætenditur ex qualitate personarum, putà quia inter patrem & filiũ &c., cum verius sit id non sufficere, ex collectis *per Andreol. d. controu.* 55., atque hoc iure viuimus, quod vbi alia probatio non accedit, statutaria dispositio suam facit operationem.

Demùm quoad quartum fundamentũ, quod donatio facta esset extrà territoriũ in fraudem ex cumulatis *per Andreol. d.*
17 *controu.* 414., vt pluries aduertitur *sub d. tit. de alien. & contract.*, ista est potiùs quæstio facti, quam iuris, an scilicèt id affectatè factum sit cum animo citò redeundi, vel potiùs absque ista fraude, ità interprætando *cons.* 54. & 73. *Aretin.* ex deductis *decis.* 126. *post Fenzon. ad Statut. decis.* 238. *par.* 6. *recen.* & *in alijs pluries*; Idemque *Andreol. vbi supra* fatetur, vt, quidquid aliqui dicant de inhabilitatione proprij subditi extrà territorium, verior, ac recepta opinio sit cum dicta distinctione, de qua etiam plenè *Conciol. d. alleg.* 39., vbi in specie de circumstantia militante quoque in isto casu, quod dici non poterat actum gestum esse in fraudem, ac affectatè, dum vir erat Perusinus, in cuius territorio mulier reperiebatur, sequendo virum, iuxtà dictũ præcisum casum, de quo agit *Eugen. d. cons.* 14., istudque motiuum videbatur solum considerabile, ob quod huiusmodi defectus obstare non deberet.

Quamuis enim adesset altera circumstantia, quod donatio facta esset contẽplatione matrimonij, ideoque huiusmodi solemnitatibus non subiecta, attamen, quia causa non erat vnica, & finalis, idcircò in hoc motiuo tutum fundamentũ constitui non poterat, ex ijs quæ habentur *sub tit. de dote disc.* 17. & *alibi.*

Circa verò aliud motiuum, cui principaliter quoque innititur *Andreol. dicta controu.* 414., ex eo quod ageretur de
18 donatione facta filio viri, quod idẽ est, ac facere eidem per supra allegatũ text. *in l.* 3. *§. qui in eiusdem potestate ff. de donat. inter vir. & vxor.*; Dicebam ipsum in hoc procedere cum æquiuoco manifesto, cum dicti text. dispositio procedat attento iure Digestorum, quando non habebatur illa peculiorum distinctio, quæ indicta fuit per nouum ius *Codicis Iustiniani in l. cum oportet Cod. de bon. quæ lib.*, vnde propterea, quidquid dabatur filio, dari dicebatur patri, cui pleno iure quærebatur; Hodiè autem id cessat, vt distinguendo ius nouum, & antiquum, in proposito contractuum filiorum familias, aduertitur *d. titulo de alien. & contract. disc.* 37. & *in alijs*, adeò vt, non constito de fraude, in dubio non de facili præsumenda, etiam in terminis fortioribus donationis, quæ fiat filijs secundo matrimonij per parentem binubũ, vnde faciliùs intret fraus, quæ fiat dispositioni text. *in l. hac edictali C. de* 2. *nupt.*, ad huc tamen, vbi extrinseca dictæ fraudis adminicula non accedunt, eius sola suspitio non sufficit ex deductis in sua materia *sub tit. de successionibus*, igitur multo minus in præsenti.

ROMANA

SCVTOR. XXX. MIL.

PRO

CONVENTV SVPRA MINERVA

CVM

ECCLESIA NATIONIS PICENOR.

Casus variè decisus per Rotam.

Facta donatione vni aliquorum bonorum sub reseruatione vsusfructus, & redditus ad fauorem alterius, cui data sit facultas disponendi etiam in morte de eorumdem bonorum proprietate in parte, ad dictæ

dictæ facultatis concessio importet perfectam, ac irreuocabilem donationem; Vel potiùs reuocari, seù minui, aut primo donatario remitti valeat.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutiones causæ.*
3 *In quo consistat controuersiæ punctus.*
4 *De duobus* consil. Baldi, *quæ in materia inuicem pugnare videntur.*
5 *De distinctione conciliatiua an actus importet donationem, vel mandatum.*
6 *De eodem, et quod vbi importat mandatum, facilius sit reuocabile re integra.*
7 *Quod sit quæstio facti, & applicationis, an de vna, vel altera specie agatur.*
8 *An onus adiectum primo donatario ad fauorem tertij possit à donatore remitti.*
9 *De Stipulatione Notarij pro interessatis contenta in obligatione Camerali.*
10 *Vbi est mandatum, est reuocabile, vbi verò est donatio, præsumitur acceptatio ex scientia.*
11 *Quid operetur iuramentum, vel dicta Stipulatio Notarij sub obligatione Camerali.*
12 *De conclusione, quod ea, quæ sunt in facultate, non dicuntur in bonis nostris quomodo procedat, ac intelligenda sit.*
13 *Quod mandatum de sui natura sit reuocabile.*
14 *Quid operetur conditio, vt non facta dispositione, bona remaneant penès primum donatarium.*
15 *In competentibus ex contractu intrat transmissio, non autem caducatio.*
16 *In quæstionibus facti, vtpotè arbitrariis non datur certa regula generalis.*
17 *Ponderatur æquitas, seù verisimilitudo pro facultate reuocandi.*
18 *Donatoris declarationi in dubio est deferendum.*
19 *An obtinens ex dispositione nominantis, vel facultatarij agnoscat istum, vel primum testatorem in eius auctorem.*
20 *De distinctione in eadem materia.*
21 *Qualis videatur proprius casus controuersiæ.*

DISC. XXXVI.

1 DOnauit Ioannes Andreas Castellanus omnia eius bona Ecclesiæ Nationali Picenorum Vrbis, sub nuncupatione Almę Domus Lauretanæ, sub diuersis, legibus, ac oneribus, ac præsertim sub reseruatione annui redditus scutorũ bis mille ad fauorem Ioannis Mariæ eius fratris ad vitam, data eidem facultate disponendi in morte de tot bonis in sorte principali pro summa scutor. 30.m., ità tamen quod dicta facultate ad exercitium non deducta, remanerent omnia bona Ecclesiæ donatariæ; Cum autem postea donator, dictam disponendi facultatem moderatus esset, illam reducẽdo ad scuta 10. m., dictusque Ioannes Maria prætendens primam concessionẽ irreuocabilem esse, de integra summa scutorum 30.m. disposuisset ad fauorem Conuentus S. Mariæ supra Mineruam ordinis S. Dominici; Hinc orta desuper controuersia, introductaque causa *in Rota coram Albergato*, ad fauorem dicti
2 Conuentus actoris prodijt resolutio sub *die* 23. *Ianuarij* 1658. super pertinentia integræ summæ scutorum 30.m.; Repropositа verò causa coram eodem, *sub die* 9. *Aprilis* 1660., recedendo à decisis, dictum fuit solùm 10.m. deberi, istaque posterior resolutio confirmata 21. *Iunij* 1661., et in hoc statu causa pendet, dictæque posteriores resolutiones habentur impressæ *post collectan. Bondeni decis.* 77. & 90.

In huiusmodi autem disputationibus, cardo quæstionis restringebatur ad punctum, àn concessio dictæ facultatis disponendi importaret perfectam, ac irreuocabilem donationem, sub resolutiua conditione conceptam si non disponeret, itaut dicta bona, siue id quod dictæ facultatis æstimatio importat, dicantur de bonis ipsius Ioannis Mariæ; Vel potiùs
3 importaret mandatum ad disponendum, adeò vt ille, in quem dispositum sit, à mandante potiùs, quam ab ipso mandatario agnoscere dicatur; Primò enim casu non dubitabatur per Scribentes hincindè, quod concessio esset irreuocabilis; Secùs autem secundo, in quo

lim-

simplex mandatum, seù exequutoriam importaret, cùm tunc non proprio, sed ipsius mandantis nomine disponere diceretur, vt infrà.

Hinc proindè aduertebam, quod non pugnarent inuicem duo consilia *Baldi*, circa quorum repugnantiam Scribētes hinc indè multum laborabant, an scilicèt 4 verior esset opinio *Bald. consil. 377. lib. 5.* vbi pro reuocabilitate, vel potiùs altera *eiusdem consil. 270. lib. 2.*, vbi pro irreuocabilitate, quoniam iste Auctor in hoc non est contrarius, sed benè diuersimodè *in* vno, ac altero casu respondet, ob ipsorum casuum diuersas circumstātias, ex quibus, in vno, concessio importabat mandatum, & in altero donationem; Ideòque infrascripta doctrina *Bart. in l. qui Romæ §. Flauius nu. 1. ff. de verb. oblig.*, super qua pariter multum elaborabant quoad reuocabilitatem intelligenda est, vbi concessio sit talis, quod mandatum, seù exequutoriam potiùs, quàm donationem importet, secùs autem è conuerso; Eadēq; distinctio habetur, vel 5 supponitur *per Bald. in l. fenium num. 3. cū seqq.* & sequuntur *Guglielm. de Benedictis in cap. Raynutius §. condidit il primo num. 2. Soccin. consil. 114. in fine lib. 1. Peregr. de fideicom. art. 44. nu. 37. Thesaur. in addit. ad decis. 70. litt. D. Rota dec. 253. num. 10. par. 4. recen.* cum alijs in decisionibus desuper editis; Atque eumdem sensum habent illi, qui sequuntur *d. consil. 377. Bald.*, vt præsertim *Dec. consil. 521. num. 12. in fine, Alex. consil. 29. num. 17. & sequen. lib. 5. Ruin. consil. 54. nu. 12. & 17.* 6 *lib. 1. Peregr. consil. 76. num. 18. lib. 1.* & cæteri *apud Castill. lib. 4. cap. 53. num. 30.*; Potissimè vbi reuocatio mandati sequatur re integra, & antequam dictum mādatum ad exercitium deducatur, quo casu aliqua maior dubitandi ratio cadere potest, vt apud allegatos, & in causæ decisionibus.

His igitur ità se habentibus; Dicebam quod ista videatur quæstio facti, & ap- 7 plicationis potiùs, quam iuris, an scilicèt circumstantiæ casus, de quo sit quæstio, suadeant, quod de vna potiùs, quàm de altera specie dispositionis agatur; Ac propterea extraneas credebā duas quæstiones desuper assumptas, in ipsis etiam decisionibus enunciatas.

Primò scilicèt, circa dictam doctrinam *Bartoli in l. qui Romæ §. Flauius num. 1. ff. de verb. oblig. ad materiam textus in l. quoties, & l. si quis argentum Cod. de donat. quæ sub mod.*, an & quando 8 onus donatario adiectum ad fauorem tertij absentis, re integra, & ante acceptationem reuocari valeat, ipsiq; donatario remitti, super quo scribentes nimium variant; Alijs sequentibus *Bartolum*. Alijs verò sequentibus *Cumanum* de directo contrarium tenentem; Et alijs distinguentibus, an adsit stipulatio Notarij, vel iuramentum, ex ijs quæ cæterum relatis habentur ad hanc materiam *apud Larream decis. 91. nu. 5. Ciarlin. contro. 158. num. 17. Hodiern. ad Surd. dec. 20. num. 2. & 4.*, qui in prima decisione allegātur, melius verò agunt *Arias de Mesa lib. 3. var. cap. 50. num. 16. Rouit. dec. 89. num. 3. Merlin. lib. 1. controu. 59.* elaboratè materiam examinat *Rot. dec. 37. par. 7. recen.*, cum alijs *sub tit. de fideicomm. disc. 137. & seqq.*

Ac propterea magna fuit quæstio, an iuramentum à dicto donatore præstitum & obligatio cameralis, quæ continet 9 stipulationem Notarij pro omnibus quorum interest, adiecta censerentur fauore ipsius Ecclesiæ principalis donatariæ, non autem fauore dicti Ioannis Mariæ habentis interesse accessorium seù consecutiuum, & de quo agitur; ries *sub tit. de credito*, ac sub altero *alienat. & contract.*

Ponderabam enim, quod, Aut dicta reseruatio importabat simplex mandatum seù executoriam vt supra, & superuacanea erat hæc inspectio, dum mandatum est de sui natura reuocabile; Aut è conuerso importabat donationem, et 10 ageretur de actu merè lucratiuo, & fauorabili absque onere ad fauorem fratris in eadem domo conuiuentis, cuius factia non videbatur impugnabilis, ità consequenti resultabat tacita, seù presumpta acceptatio, quæ sufficit ex doctis *decis. 27. par 7. recen.*, & latiùs *dec. 387. par. 9.*, reperit. *decis. 110. post Merlin. de pignor.* & in alijs pluries, Atque tunc cadebat inspectio operationis iuramenti, vel altera stipulationis contentæ in obligatione camerali, quarum vna 11 vel altera circūstantia producit irreuocabilitatē donationis factæ absenti, etiā ante acceptationem quæ necessaria ad

ad acquisitionem dominij, vt pluries in præcedentibus aduertitur, et sic cum præsuppositio, quod reseruatio importaret donationem, super quo tamen præsuppositio erat quæstio.

Prout extranea videbatur conclusio, in qua animium duæ posteriores decisiones insistere videntur, quod scilicèt ea quæ sunt facultatis non dicantur esse in
12 bonis nostris, nostroque dominio, antequam sequatur agnitio, ex plenè collectis *per Salgad. in dictis decisionibus allegatum in labyrint. par. 2. cap. 10. nu. 103. cum seqnen.*; Id enim percutit diuersum effectum, an scilicèt creditores eius, cui hæreditas, vel fideicommissum, seù legatum delatum est, aliquod ius desuper habeant, ante ipsius debitoris acceptationem, magisque in foro recepta est negatiua, eo quia debitor potest nolle quærere *ad text. in l. qui autem ff. quæ in fraudem creditorum*, et consequenter, licèt id quod remanet in terminis facultatis, ante istius exercitium, ac animi declarationem, non dicatur in bonis nostris, non per hoc tamen sequitur, quod si donatarius potest non acceptare, & nõ quærere, ergo donator possit interim pœnitere, vbi præsertim accedat, vel præsumpta acceptatio, quæ resultat à scientia verisimili, vel iuramentum, vel explicita, vel implicita stipulatio Notarij pro absente, vel fortiùs vtrumque simul, quoniam Aliud est facultas acquirendi, Aliud verò facultas disponendi de eo, quod quæsitum sit sub resolutiua conditione, quatenùs non disponatur.

Ideoque intrat idem dilemma; Aut hic actus importat solum mandatum tanquam speciem executoriæ vt supra, et
13 isti termini extranei sunt, quoniam etiamsi mandatarius sit præsens, & acceptet, mandatum est de sui natura reuocabile (quoties non agitur de eo mandato, quod per actum conspectiuum detur principaliter in rem, & gratiam mandatarij, cum promissione irreuocabilitatis, vt *sub tit. de tutor. & procurat. disc.* 20.); Aut importat donationem, & quamuis ista in verbis concepta sit de facultate disponendi de bonis, attamen importat ipsorum bonorum donationẽ.

Nil obstante, quod in casu quo facultas non deduceretur ad exercitium, donator mandet bona remanere penès primum donatarium, quoniam id non impedit quin sit donatio, sed operatur, vt
14 ista non remaneat pura, sed conditionalis, sub conditione tamen resolutiua, qua purificata, actus quamuis perfectus resoluatur; Siue quod ad impediendam transmissionem ad ipsius donatarij hæredes, ità per quamdam speciem substitutionis alter donatarius vocetur, dum in ijs quæ competũt ex actu inter viuos ab initio perfecto, cuius executio magis quàm substantia in tempus mortis cessa-
15 ta sit, datur transmissio etiam conditione pendente, neque intrat caducatio, qua per præmorientiam donatarij, vel legatarij, intrat solũ in vltimis voluntatibus, ac etiam in donationibus causa mortis, *ad tex. in l. spem C. de donat.* cum concordan., quæ cæteris relatis plenè collecta habentur *apud Capyc. Latr. decis. 2. num. 9. & seqq.* & per *Rotam in Narnien. prædij 8. Februarij, & 10. Iunij 1669. coram Beulaqua*, & de qua *Narnien.* habetur *sub tit. de fideicomm. in supplemento*, in proposito quæstionis, an fideicommissum conditionale ex contractu transmittatur pendente conditione necnè, vbi cum distinctione casuum declaratur ista conclusio, quàm equiuocũ est ità generaliter, ac indefinitè statuere in omni casu.

Quatenùs ergo pertinet ad dictum punctum præcisum, (in quo vnicè pro meo sensu huius disputationis cardo cõsistit), An scilicèt dicta reseruatio, vnam vel alteram præfatæ distinctionis partẽ redoleret; Reflectendo ad veritatem, adhuc subdubius remansi, neque omninò determinatum iudicium desuper efformaui, illud reseruando, quando nouæ disputationis trutina id concederet; Cũque, vt dictum est, sit quæstio facti, & voluntatis potiùs quàm iuris, hinc iuxtà generalem naturam huiusmodi quæstionum, certam non recipit regulam, seù determinationem generalem, sed particularem pendentem à singulorum casuum qualitate, ac particularibus circumstantijs pro iudicis arbitrio pensandis, et consequenter, quoties agitur de arbitrarijs, non de facili vna, vel altera resolutio, positiuè iusta, vel iniusta dici valet; Id oque dicebam istam esse vnam ex illis quæstionibus, in quibus congruè, magna præsertim Tribunalia concordiam demandare debent,

potiſſimum inter duas Eccleſias.

Attenta ſiquidem quadam naturali veriſimilitudine, ſeù æquitate, pro vl-
17 timarum reſolutionum probabilitate reſpondendum potiùs videbatur, quodque donator in animo non habuerit dictam facultatem concedere per viam perfectæ, ac irreuocabilis donationis, ſed potiùs per viam mandati quandocũque reuocabilis; Cum enim ageretur de Prælato, & ſacerdote octuagenario exercente adeò inſigne pietatis opus, ac diſponendo de nimium pingui aſſe ex eius laboribus curialitatis parto ad fauorem Eccleſiæ, et pro ſalute eius animæ, hinc proindè nimium improbabile videtur, vt abſque aliqua eius vtilitate, in præiudicium germani fratris, cum quo in eadem affectione continuabat, dum nulla intermediauerat indignationis cauſa, atque reſeruationem annui redditus ſcutorum bis mille ad vitam, eandemque facultatem diſponendi de ſumma notabili ſcutor. 10.m. firmam eſſe voluit, ità voluerit actum iuratum reuocare, atque ius alteri quæſitum tollere, cum peccato eiuſque animæ præiudicio, iuxtà conſimilem ponderationem, de qua ſupra *diſc.25.*

Addita etiam concluſione pluries in præcedentibus inſinuata, atque in vltimis deciſionibus plenè deducta, quod
18 cum negari non poſſit caſum eſſe dubium, idcircò ipſius donatoris declarationi deferendum veniat.

De ſtricto autem iure, attentiſq; eius regulis, ac propoſitionibus, omninò probabilior videbatur prima reſolutio, iuxtà diſtinctionem, ſeù quæſtionem,
19 quam habemus ad materiam textus *in l. vnum ex familia §.1. ff. de legatis primo*, de qua cæteris relatis *Peregr. de fideic.art.36.num.8. Rot.deciſ.205.& 314. par.9. recen.cum concordan. ſupra diſc.18.* ac pluries *ſub tit. de fideicom.*, & magis ex profeſſo *ſub titulo de legitima*, *& detractionibus*, quando ſcilicèt ille, in quem per huiuſmodi facultatarios diſponitur, in eius auctorem agnoſcat ipſum ſecundum, ſeù immediatum diſponentem, de cuius bonis obtinere dicatur, vel potius primum, ac mediatum, adeout ſecundus explicet actum, tanquã ſimplex mandatarius, ſeù organum, vel inſtrumentum.

Diſtinguitur enim, quod, Aut facultas neceſſaria eſt, atque ad perſonas certas, vel etiam incertas de certo genere reſtricta, et tunc importet ſimplex man-
20 datum, ſeù executoriam, adeout ille in quem fit diſpoſitio, directè, ac immediatè obtinere dicatur, à mandante, per exequentis, vel nominantis organum. Aut verò id repoſitum eſt in libera facultate ipſius facultatarij, abſque aliqua reſtrictione ad perſonas, vel vſus, ſeu opera, adeout liberè in quaſcumq; perſonas, vel opera pro libito diſponere valeat; Et tunc ille, in quem fit diſpoſitio, agnoſcat in ſolum auctorem ipſum immediatum diſponentem, de cuius bonis, ac ſubſtantia diſpoſitio fieri dicatur cum tali caſu conceſſio facultatis diſponendi de bonis, ipſorum bonorum donationem importet.

Hæc autem vera, & recepta theorica, benè ad rem applicabilis remanebat cum dicta facultatis conceſſio, nullam contineret neceſſitatem nullamque reſtrictionem, ideoque in puncto iuris videbatur, quod in hac poſteriori parte potius verſaremur; Et cõſequenter quod intrarẽt termini perfectæ, ac irreuocabilis donationis, non autẽ conceſſionis mi-
21 dati, ſeù executoriæ; Ideoq; videbatur quod caſus præciſus eſſet, vt ità donator duos bonorum ſuorum donatarios conſtituere voluerit; Vnum ſ. vniuerſalem ac purum, hæredis loco ſuccedentem, (qualis eſt Eccleſia rea conuenta); alterum verò particularem in certa ſumma, ſub conditione reſolutiua expreſſa diſpoſitionis, qua non facta, donatio ſolueretur, iſtaque bonorum rata, ad ſuam primæuam cauſam, vel vnitatem rediret; Siuè quod ità, alter condonatarius cenſeretur ſubſtitutus ad ſolam excluſionem tranſmiſſionis ad alterius donatarij expreſsè non diſponentis in redem.

BONON.

DONATIONIS

PRO

HIERONYMO DE BRITIIS

CVM

VIRGINIA CHIOCCA.

Responsum ad causam, cum consilio pro veritate.

An donatio, seù promissio collata post mortem donatoris importet ab initio perfectam, & irreuocabilem donationem inter viuos, dilata executione, vel potius donationem causa mortis; Præsertim vbi promissio sit inter coniuges occasione matrimonij in augmentum dotis.

SVMMARIVM.

1. *Facti series.*
2. *Donatio continens mentionem mortis dicitur in dubio causa mortis.*
3. *In specie illa inter coniuges, vt superstes habeat bona præmorientis.*
4. *Pactum de futura successione inualidum est, vel reuocabile, & num. 11.*
5. *Reuocatio resultat ab inimicitijs, & diuortio.*
6. *Promissio dotis post tempus soluti matrimonij est inualida.*
7. *Quomodo debeant se gerere Aduocati, & consultores.*
8. *De donatione in augmentum dotis, quando importet veram dotem, vel donationem.*
9. *Declaratur conclusio, de qua num. 6., & quod augumentum dotis congruat differri in tempus mortis viri.*
10. *De conclusionibus de quibus num. 2. & 3. vt non applicentur ad casum.*
11. *De materia conclusionis, de qua num. 4.*

DISC. XXXVII.

IN instrumento dotali super matrimonio contrahendo inter Franciscum de Desiderijs, & Virginiam Chioccam, post dotis constitutionē, ac restituendi obligationem respectiuè, Franciscus, sub assertiua, quod cupiebat sponsæ dotem augere, promisit, vt ipso præmoriente absque communibus liberis, Virginia superstes pro toto tempore vitæ, (quamuis etiam ad secundas nuptias conuolaret) eius bonorum vsufructuaria esse deberet; Cumque ob dissidia inter coniuges, ad thori separationem, cum Superioris legitima auctoritate, ac dotis restitutione deuentum esset, atque Franciscus, facta eius bonorum donatione Britio, cum onere illi suppeditandi alimenta ad vitam, necnon vxori, quatenùs ad cohabitandum rediret, ac dotes communicaret, dicta separatione continuante obijsset; Hinc Virginia prætendendo factum esse locum dictæ donationi vsusfructus ad eius fauorem, introduxit iudicium in partibus, vndè ex parte donatarij rei conuenti ad scribendum ad causæ opportunitatem requisitus fui. 1

Quare ità scribendo ad causam, seù clientis opportunitatem more Aduocati, duo deducebam fundamenta; Primò scilicèt, quod cum promissio facta esset in tempus mortis, ità regulariter (non constito de contrario), censenda potius esset donatio causa mortis, quàm inter viuos, adeòut, non simplex executio, sed 2 subsistãtia donationis in illud tempus collata esset, ad *text. in l. scio ff. de dote prælegata cum concord. per Barbos. in l. quæ dotis num 94. ff solut. matrim. Clar. §. donatio quæst. 4. num. 4. Menoch. lib. 3. præsumpt. 35. lib. 1.* cum alijs *discur. seq.*; Et 3 magis in specie, cõuentionis inter coniuges, vt superstes alterius præmorientis bona habere debeat donec vixerit, vt importet potius donationem causa mortis, ex auctoritate *Lopez & Guttierez*, ac aliorum firmat *Sanchez de matrimonio lib. 6. disput. 10. num. 3.*

Et secundò, quod cum ista promissio concepta non esset per viam donationis,

ſed per ſpeciem ſucceſſionis poſt mortẽ, ita continere diceretur pactum de futura ſucceſſione, quod etiam vbi accedat
4 iuramentum, vel fauor matrimonij, ex quibus euitetur nullitas ipſo iure, adhuc intret reuocabilitas, iuxtà diſtinctionem *Bart. conſ.* 112. *lib.* 1. *cum concord.* apud *Cyriac. controu.* 88. *num.* 5. *& ſequen.*, & apud *Roias deciſ.* 282. 317. *&* 455.

Poſita autem facultate reuocandi, intrabat implicita reuocatio reſultans ex
5 inimicitijs, & ſubſequuta thori ſeparatione *ad text. in l. cum hic ſtatus* §. *ſi diuortium ff. de donat. inter vir. & vxor.*, & poſt antiquiores ab eis relatis *Menoch. lib.* 3. *præſumpt.* 37. *num.* 17. *Sanchez de matrim. lib.* 6. *diſput.* 15. *numer.* 10. & 13., vbi *n.* 15. *in fine ex Lopez* aduertit, id procedere, quamuis inimicitię ex facto, ſeù culpa ipſius viri prodierint, quoniam ad regulandum animum, ſpectatur effectus inde ſequutus, non autem cauſa productiua, ac etiam ob ſubſequutam donationem alteri factam pleno iure, cum expreſſa declaratione animi, eatenus obligandi donatarium, quatenus ſequeretur reconciliatio.

Neque obſtare dicebam, quod dicta promiſſio facta eſſet ex cauſa augmenti dotis, quoniam cum dos, nomen, ac eſſentiam recipiat à matrimonio, ſine quo
6 non datur, vt in ſua materia *ſub tit. de dote*, Hinc proindè promiſſio dotis in tempus ſoluti matrimonij inualida eſt, ad *text. in l. iulianus ff. de iure dotium cum concordan.* collectis per *Cyriac. d. controu.* 88. *num.* 2.

Reflectendo autem ad veritatem, magnam ſentiebam difficultatem cõtrà donatarium requirentem meam operam, ideòque pro ſtylo (Dei gratia nunquam
7 violato, multum, quidem ac aſſiduè peccando in intellectu in hoc munere, nunquam verò in voluntate), id liberè inſinuaui, conſulendo, vt curaret eo meliori quo poſſet modo, ſe concordare, vt credo ſequutum eſſe.

Dubitandi autem ratio in eo reſidebat, quod ageretur de conuentione correſpectiua ad matrimonium, ac dotis conſtitutionem, quæ propterea dicitur pars contractus matrimonialis, ac dotis, eiuſque augmentum potius quàm donatio, iuxtà diſtinctionem, quæ inter augmentum voluntarium conſtan-
8 te matrimonio, ac iſtud in ipſo actu trahendi habetur *ſub tit. de dote diſc.* 165., & pluries *ſupra hoc eodem tit.*, dè propterea perfectè mulieri ius ab tio quæſitum fuit, abſque neceſſitate currendi ad quæſtionem examinat *in Albanen. dotis coram Merlino*, i ſuas *deciſ.* 80. & repetit. *poſt Zacch. obl. Cam. deciſ.* 245. pluries in præce tibus inſinuatam, & in qua pro conſ moderno pragmatico ſtylo, vnicè fundabant ſcribentes pro dicta re, cum verè non eſſemus in ter puræ donationis.

Neque obſtare videbatur conc proximè inſinuata de inualida con tione dotis poſt diſſolutum matr nium, quoniam id procedit, quando
9 ſtantia dotationis in dictum tempu fertur, adeò vt interim mulier in ta eſſe debeat, ſecùs autem vbi co tuitur augmentum effectum ſortit poſt mortem viri pro pinguiori ris prouiſione; Vel pro alijs nupti gnè contrahendis; Vel vt in ſtat duitatis congruentius pro ipſius d cti viri memoria ſe ſubſtentare va iuxtà ea, quæ in hoc propoſito h tur *ſub tit. de dote diſc.* 27.; Ideò effectus huius augmenti poſt mort viri differtur, quia illud eſt tempu quo mulier hac prouiſione indiget, ipſo viro viuente, vtpotè ab eo p ſa, hoc non indigeat, *vt dicto di de dote*.

Hinc proindè aduertebam, non ſtere primum fundamentum, quod dici poſſet donatio cauſa mortis, ſubſtantia in tempus mortis colla
10 ſet, dum verè iſti termini non bant; Minuſque alij, de quibus *Sanchez*, & alij Hiſpani per eum r agentes de conuentionibus recipro ibi vſitatis per quandam ſpeciem ditamenti, ac iuxtà terminos, de q in ſecundo fundamento pacti ſupe ceſſione ad materiam *text. in l. pact quod dotali C. de pact.*

Et nihilominus in his terminis uertebam, quod aliqua difficultas ret, vbi ageretur, de q a hæredita in quibus terminis lo utur dicta ciſiones, de quarum ſubſiſtent
11 nitnium dubitari p t, ex deduct *ſub tit. de renunciat.*, & ò altero de H

reditate, & sub tit. de fideic. discur. 141.; Sed vbi agitur de re certa, tunc nulla cadit dubitatio, *vt locis citatis*, Et hic erat casus, dum agebatur de vsufructu, qui rem certam siue dubio importat.

ROMANA

DONATIONIS DE VIDMAN

PRO

HÆREDIBVS COMITIS VIDMAN

CVM

FRANCISCO TOPHANO.

Responsum pro veritate.

An donatio inita sub commemoratione mortis, præsertim per militem, seù accessurum ad bellum, dicatur inter viuos, vel causa mortis, et quomodo vna ab altera distinguatur.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
Regulariter mentio mortis facit donationem causa mortis.
Et an aliud requisitum desideretur.
Quando mors dicatur percutere substantiam, vel executionem.
Expenduntur coniecturæ pro donatione inter viuos quodque mors stet pro dilatione seù executione, & primo, vbi est donatio ob merita, quod declaratur.
2 *Altera coniectura ex clausula omni modo meliori.*
7 *Quid de illa omissi numeri quinque testium.*
8 *Et quid de irreuocabilitate.*
9 *Quæ circumstantiæ requirantur, vt donatione facta sub mentione mortis transeat in donationem inter viuos.*
10 *Priuilegia militaria circa vltimas voluntates quando procedant.*
11 *De Statuto Ferrarien. circa donationes.*
12 *Insinuatio non requiritur in donatione annuæ præstationis ad vitam.*
13 *In coniecturalibus, & arbitrarijs certum iudicium dari non potest.*

DISC. XXXVIII.

1 COMES DAVID VIDMAN, cum Ferrariæ moraretur militãdo pro seruitio Sedis Apostolicæ, in bello, quod hæc substinebat cum aliquibus finitimis Principibus, de anno 1643. per apocam priuatam voluit, ac disposuit, obligatos esse debere eius hæredes ad præstandum Francisco Tophano eius vita durante annua scuta 200. monetæ, declarando illam esse eius vltimam voluntatem irreuocabilem; Vndè sequuta morte dicti Comitis de anno 1659. condito testamento, in quo scriptis hæredibus nepotibus ex fratre, declarauit reuocare quaicumque præcedentes dispositiones reuocabiles, orta est controuersia cum dicto Tophano viuente, àn dicta donatio esset reuocabilis, necnè, vt proindè sub dicta generali reuocatione caderet, atquè pro veritate ex parte dd. Hæredum consultus, priusquàm lis assumeretur, respondi vt sequitur.

Regula est, quod vbi in donatione fit mentio mortis, illa censeatur potiùs
2 causa mortis, quàm inter viuos iuxtà textum litteralem *in l. seia ff. de dote prælegata glos. in l. quæ dotis ff. solut. matrim.*, *vbi communiter scribentes*, de quibus *Barbos. ibidem num.* 94. *Clar. §. donatio quæst.* 4. *num.* 4. *Craß. de success. §. donatio causa mortis quæst.* 10. *nu.* 2. *Mantic. de coniect. lib.* 1 *tit* 13. *nu.* 4. *Menoch. lib.* 3. *præsumpt.* 35. *num.* 1. *Fonta ell. de pact. claus.* 4. *glos.* 3. *num.* 1. *Franch. decis.* 436. *numer.* 2. *Buratt. decis.* 581. *num.* 1. *& cæteri communiter.*

Et

Et licèt aliqui, non simplici mortis mentione contententur, sed etiam desi-
3 derent, vt in illius tempus donatio collata sit, vt *per Clar. dicta quæst. 4. in fine*, cum quo pertranseunt *Mantic. & Menoch. locis citatis*, quod acriter impugnat *Barbos. vbi suprà*; Attamen quicquid sit de hoc articulo, opus non erat eius disputationem assumere, dum quæstio cessabat ex facto, in quo vtrumque concurrebat, mentio scilicèt mortis, atq; in illam donatio collata erat, dirigendo obligationem ad hęredes, & fortius dum facta erat donatio per militem actu militantem, quandò mortis cogitatio magis proximè habetur, vt *in Eugubina hoc tit. in supplemento*.

Quæstio enim est inter DD., àn simplex mentio mortis sufficiat ad faciendã talem donationem, vel etiam requiratur illius cogitatio, quæ sit ipsius donationis causa, vel occasio, quia nempè donans esset infirmus, siuè iturus ad bellum, vel vltrà mare, quando id est incertum, vt hinc indè benè agit *Franch. dicta decis. 436. num 2 & 3.*, vndè quicquid esset de vnius, vel alterius opinionis veritate, de quo *in dicta Eugubina*, cessabat omnis quæstio ex dicta circumstantia, quod donatio facta est occasione belli actualis.

Verùm quia regula hæc procedit, vbi substantia donationis collata est in tem-
4 pus mortis, secùs autem, vbi mors gratia dilationis seù executionis adiecta est iuxtà communem omnium distinctionẽ; Hinc proindè nodosa quæstio intrat in proposito super hac facti circumstantia diudicanda, quando scilicèt mors dicatur, substantiam, vel simplicem dilationem percutere; Illa verò communi omnium voto decidítur ex coniecturis, ac præsumptionibus, quibus cessantibus potiùs substantiam percutere dicitur, vt plenè *Barb. in d. l. quæ dotis numer. 109. cum sequen. Mantic. & Menoch. locis citatis Magon. decis. Lucen. 87. num. 2. Galeot. lib. 2. controu. 11. numer. 4. & sequen. Franch., vbi suprà & cæteri*, itaut quæstio sit potiùs facti, & voluntatis, quàm iuris, àn scilicèt tales concurrant coniecturæ, quæ mortis mentionem ad solam dilationem trahant, ideoque donationem inter viuos potiùs suadeant quàm causa mortis.

Plures autem coniecturæ concurrere videbantur pro donatione inter viuos,
5 Quarum prima resultat ex eo, quod narrantur merita obligatoria, vt in specie post alios firmant *Magon. dec. Lucen. 84. num. 4. cum duobus sequen. Menoch. lib. 3. præsumpt. 35. num. 13. Mantic. de coniect. dicto lib. 1. tit. 13. num. 14.*; Verùm valdè læuis est ista coniectura, quoniam etiam donationes causa mortis propter gratitudinem, et ex motiuo alicuius antidoralis obligationis fieri solent, vt benè obseruat *Mantic. loco suprà citato*; Maximè quia merita non sunt deducta ad aliquam speciem, sed per verba nimis vaga, & generalia expressa fuerunt, vt distinguendo inter merita deducta ad speciem, quamuis non probata, & illa sic generalitèr enunciata, latè firmatur *in Sanfinaten. feudi corã Dunozetto, dec. 748. & 760. vbi concordãtes*, ideoq; ista coniectura, vel nullius, vel satis læuis ponderis esse videtur.

Secunda coniectura deduci poterat ex illis verbis, *nella più ampla forma, che mai possa*, quasi quod importent clausu-
6 lam, *omni modo meliori*, per quam donatio interprætatur potiùs inter viuos, quàm causa mortis, vt *decis. 366. num. 11. cum sequen. p. 1. diuers. Menoch. dicta præsumpt. 35. n. 14.*; Verùm ista etiam coniectura non multi facienda videbatur, quoniam verba obligatoria non erant directa in ipsum donatorem, sed in eius hæredes, qui pariformiter tàm ex donatione inter viuos, quàm ex illa causa mortis obligati remanent; Quinimmo præsupposita morte donatoris, magis impedire videtur donatario, vt sit donatio causa mortis, quoniam ità tutus redditur à quacumque nullitate, quæ ex defectu insinuationis, vel solemnitatum prætendi posset, atque, vt cumque sit, negari non potest esse coniecturam valdè æquiuocam.

Tertia oriebatur coniectura ex omissione interuentu quinque testium in donationibus causa mortis adhibendorum, quia, nè dicatur donatorem facere voluisse actum prorsùs inutilem, intelligitur facta inter viuos *Mantic. dicto tit. 13. num. 15. Menoch. dicta præsumpt. 35. numer. 5. Cyriac. controu. 314. numer. 14. Rot. decis. 9. num. 15. & sequen. part. 7. rec.* aliàs apud *Merlin. decis. 664.*

Ista

Ista coniectura est alicuius ponderis, vbi concurrunt aliæ tàm considerabiles coniecturæ, quàm verba, aliæque circumstantiæ, ex quibus probabiliter deduci valeat, vt potiùs inter viuos, quàm causa mortis disponēs donare voluerit, aliàs enim si verba, vel potentiores coniecturæ contrarium suadeant, illa remanet nullius ponderis, quoniam de vento essent leges præscribentes numerum quinque testium sub pœna nullitatis actus, si tali numero deficiente, ille resoluendus esset in donationem inter viuos, vt benè obseruat *Barbos. dicta l. quæ dotis numer. 107. ex Angel. cons. 254.*, cui cæteri subscribunt; Ideoq; id præbet aliquod adminiculum, quod in casu satis dubio iunctum cum alijs videtur alicuius operationis, sed per se non videtur multum considerabile, maximè quia nequè duos testes in donationibus inter viuos adhiberi solitos donator adhibuit; Ac etiam quia licèt existens in Ciuitate tanquam accinctus ad quotidianum belli conflictum, credere potuit, quod more militari absque testium interuētu etiam per vltimam voluntatem disponere posset ad *text. in l. Marcellus ff. de mortis causa donat.* licèt sit falsa opinatio, vt *disc. 28. de testament.*

Quarta accedit omnibus alijs fortior coniectura, (& quæ meo iudicio maiorē in hoc negotio inferebat difficultatē) resultans ab irreuocabilitate dispositionis in illis verbis, *Che questa è la mia vltima volontà irreuocabile*; Cum enim irreuocabilitas repugnet naturæ, ac substantiæ donationis causa mortis, ità dicitur transire in donationem inter viuos iuxtà text. expressum *in l. vbi ità donatur ff. de donat. caus. mortis*, per quem 9 alios antiquiores ità plenè firmant *Mench. dict. præsumpt. 35. nu. 21. cum seqq. Rota dict. decis. 9. numer. 9. cum sequen. part. 7. recent., aliàs decis. 664.* apud *Mer-*

S per ista limitatione, ac intellectu text. *in l. vbi ità donatur*, satis certi Doctores, vt est præsertim videre apud *Barbos. loco citato*, qui ex professo materiam discutit; Aliqui enim distinguunt inter promissionem de non reuocando adiectam in dispositiuis, vel executiuis, quasi quod primo casu operetur transitum ad diuersam naturam, secùs autem in secundo; Verùm in casu, de quo agitur non videbatur super hac distinctione immorandum ob defectum applicationis, dum apoca non continebat huiusmodi diuersas partes; Alij verò credunt tunc demùm irreuocabilitatem operari, quando incerta est donantis voluntas, àn vno, vel alio modo donare voluerit, secùs autem, vbi vel ex verbis expressis, vel ex alijs circumstantijs certa reddatur voluntas donādi causa mortis, quoniam tunc pactum de non reuocando tanquàm naturæ actus contrarius, remanet potiùs vitiatum ex ratione textus *in l. cum præcario ff. de præcario*, quod doctè, ac omnium plenius discurrit *Barbos. vbi supra num. 120. cum sequen., vbi num. 119.* ponderat etiam aliam distinctionem tradi solitam, àn scilicèt promissio huiusmodi concepta sit per verba *vniuersalia, vel potiùs simplicia & indefinita*.

Longum verò esse dicebā veritatē opinionū examinare præsertim, quia aliorū negotiorum vrgentia non concedebat; Verùm in casu, de quo agitur, mihi videbatur huiusmodi coniecturam non esse cōsiderabilē; Tum quia ex claris demonstrationibus initio deductis constare videtur donantem aliud gerere noluisse nisi dispositionem causa mortis, dum se non obligauit, sed direxit dispositionem in hæredes, ac expressè illam vocauit vltimam voluntatem, neque concurrebant illæ aliæ circumstantiæ, quæ apud allegatos insimul ponderari solent, præsertim *apud Merlin. dicta decis. 664. aliàs 9. part. 7. recent.*

Tum fortius, quia omnes, qui ex huiusmodi promissione deducunt trānitum ad contractum inter viuos, loquuntur in terminis pacti, seù alterius conuentionis habentis naturam contractus gesti donatario præsente, vel saltem Notario pro eo stipulante, & acceptante, siuè ad minus accedente iuramento, per quod iuxtà vnam opinionem Deo stipulari dicimur; Hæc autē omnia cessabant in casu, de quo agitur, quoniam irreuocabilitas non adest, nec per viam pacti, nec per viam promissionis, seù alterius conuentionis, seu simplicis enunciatiuæ adiectę vltimæ voluntati; Et quod magis erat donatario absente, ac nemine pro eo stipulante, vndè videbamur verè & pro-

priè

priè esse in casu legati, seù alterius vltimæ voluntatis factæ cum expressione irreuocabilitatis, nullatenùs attendendę, vt apud omnes proximè allegatos, atq; indefessione causę magis distinctè deduci posse aduertebã. Est benè verum, quod cum agatur de materia coniecturali, certum ac omninò tutum iudicium dari nõ potest, cum ob intellectuum varietatem, in coniecturalibus quotidiè decisiones diuersimodè emanare soleant; In hac etenim coniecturali materia rectè intrat vulgare dictum, *quot capita, tot sententiæ &c.*

Posita donatione causa mortis, de plano resultat eius insubsistentia, Tum 10 ex defectu numeri testium, nil obstante priuilegio militari, quod solùm procedit, dum milites sunt in Castris, & in acie belli ex plenè deductis *per Merlin. decis. 862. & in Romana testamenti 22. Martij 1656. coram Cerro decis. 150. par. 12. recent.*, de qua *dicto disc. 28. de testament.*, ideòque non habent locum in gestis in Ciuitate, Tum etiam quia per subsequens testamentum potuit reuocari.

Sed quando dici posset donatio inter viuos, adhuc eius insubsistentiam probabilitèr prætendi posse dicebã ob nõ seruatã formam Statuti Ciuitatis Ferrarię, 11 vbi donatio facta fuit *lib. 12. tit. 70. & vltimo de donationibus &c.*, vbi clarè disponitur, quod donatarius teneatur infrà tres dies insinuare donationem excedẽtem valorem cẽtum librarum iudici, sub pœna omnimodæ nullitatis, de quo Statuto loquitur in specie *Rimin. iun., cons. 811. numer. 30. cum sequen., et per tot.*; Est benè verum, quod loquitur de donatione facta donatario præsenti, vndè excusabilis videtur donatarius absens, donec scientiam habuerit, ex quo tamen tempore videtur Statuto subiectus, vndè intrare videtur dilemma; Aut donatarius scinit, & acceptauit, et intrat Statutum, quia in termino præfixo denunciationem non fecit; Aut ignorauit, et rectè potuit reuocari.

Et licèt motiuari posset, quod Statutum Ferrarię non liget donantem, & donatarium tanquam forenses, replicabam tamen, quod cum agatur de forma, seù solemnitate requisita in contractu, qui celebratur in loco, attendendus est locus celebrati contractus, quamuis inter forenses *Rot. decis. 355. numer. 25. par. recent.* cum alijs *sub tit. de contract.* & sub *tit. de dote discurs.* 143.

Super defectu autem insinuationis 12 quisitę de iure communi dixi fieri posse fundamentum, cum agatur de donatione annuæ præstationis iuxtà *expressum in l. sancimus Cod. de don.* Nil obstante limitatione, vt non pr dat, quoties fit mentio hæredum, niam procedit, vbi agatur de hæred donatarij, per quã donatio non rem vitalitia, sed efficitur perpetua, fec tem vbi mentio fit solùm de hæred donatoris, quia sufficit donationem minare cum vita donatarij ex dec *per Gratian. discept. 355.*

Ex his igitur dixi subsistentabilem deri dictæ donationis in subsisten

Verùm quia materia est coniectu- 13 & cõsequẽter iudici arbitraria dis proindè omninò certum, ac ma iudicium desuper efformari non super causæ exitu, ac propterea, do honestæ concordiæ occasio fe ret illam laudaui.

Edito hoc responso forsan ex occasione tractatus concordiæ, qu

14 per habebatur, relatũ est quod il ctum non sortiente litigatum fue certum verò remanet, quem fine sa habuerit, cum ego à neutra Par ad scribendum requisitus fuerim frequentiorem effectum, quem cere solent huiusmodi Responsa ritate, vt plurimum studiosè pet ijs, qui iam proprios defensores h tes, ità cum hoc artificio studen re collitigantem illis defensoribus timent.

POLETANA DONATIONIS PRO ALEXANDRO ANGELVCCIO CVM N.

Casus disputatus coram A.C., pro Alexandro resolutus.

Donatione causa mortis facta per filium familias de consensu patris ad fauorem eiusdem, an subsistineatur, itaùt pater sibi ipsi auctorari potuerit.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *In donationibus, & actibus inter viuos gestis per filium familias, an præsentia & consensus sit pro interesse, vel solemnitate.*

3 *Quid in donatione causa mortis, an possit pater sibi consensum præstare.*

4 *De differentia inter ius antiquum, & nouum circa peculia, & bona filiorũ familias.*

5 *Enumerantur doctrinæ, vt consensus sit pro interesse.*

6 *An sit considerabilis fraus viri in donatione facta per filiamfamilias de consensu patris.*

DISC. XXXIX.

MOriens Alexandri filia, quam plura bona aduentitia ex successione matris, aliorumque coniunctorum possidens, cum consensu patris, de dictis bonis, per viam donationis causa mortis disposuit ad fauorem vnicæ filiæ superstitis, cui morienti substituit eumdem patrem, quod ægreferens eius vir, cui aliàs in casu inualidæ donationis, ob intestatam dictæ filiæ superstitis iam defunctæ successionem, bona debita essent, iudicium instituit contrà dictum Alexandrum super dictæ dispositionis inualiditate, assumptaque desuper disputatione coram A.C., cum de iure non dubitaretur, filiumfamilias licèt testari prohibitum, posse tamen de consensu, ac auctoritate patris donare causa mortis, hinc restricta fuit difficultas ad punctum, an pater possit *in* hoc sibi *ipsi* auctorari, quod pendet ab alio puncto, àn paternus consensus à lege requiratur ad integrandam personam filij, & sic pro solemnitate, vel potiùs pro solo eiusdem patris interesse.

Ista quæstio, cum adolescens addiscerem praxim Sacri Concilij aliorumque Tribunaliũ Neapolis, celeberrima erat
2 in ea Ciuitate, occasione interpretandi *Regiam pragmaticã primam ad S.C.Macedon.*, atque super laboribus pro vtraque opinione per plures Aduocatos, & practicantes editis *Merlinus* composuit *penultimam, & finalem controuersias lib.* 2., vbi de hoc principalitèr agitur in ordine ad actus inter viuos, in quibus de iure communi filiusfamilias non est inhabilitatus, ideòque probabilior opinio est, vt leges municipales patris consensum desiderantes percutiant solùm istius interesse, istamq; opinionem sequitur etiã Rota, & Curia Romana; Et quatenùs etiam esset pro quadã specie habilitationis, atq; ad consulẽdum fraudibus, quibus filijfamilias subiacẽt, alijsq; rationibus à *S.C. Macedoniano* consideratis, adhuc tamen receptũ est, vt prohibitum non sit consensum præstari ad beneficiũ, vel in causam ipsius patris, vel quod præcedere, aut subsequi valeat, vt etiam habetur sæpiùs *sub tit. de alienat. & contractibus*, ac etiam *in Romana legitimæ de Actis* sub *tit. de legitima, & detractionibus*.

Difficultas autem est in donationibus causa mortis, quæ licèt in fieri speciem habeant contractus, attamen in facto
3 esse, vltimę voluntatis potiùs speciem redolent, dum in vltimis voluntatibus, de iure communi generaliter filiusfamilias inhabilitatus est, vndè propterea videtur patris cõsensus pro habilitatione potiùs requisitus ideoque pro solemnitate, quæ non potest prodesse auctorizanti, ac interuenire debet in ipso actu ex deductis *per Merlin. dicta controu.* 99.

numer. 22., *vbi cæteri.*

Verùm, (cum sensu etiam veritatis), inspectis, tàm auctoritatibus, quàm rationibus, in his quoque donationibus causa mortis, verius omninò dicebam, prohibitum non esse patri, donationi ad sui fauorem consensum præstare, seu eã absque illo factam per subsequentem ratihabitionem, rẽ integra, & donatore viuente reualidare.

Rationibus etenim, quia cum ius patriæ potestatis inductum sit fauore patris, qui potest illud soluere per emancipationem, hinc non debet hoc in eiusdem odium retorqueri; Iniquum enim esset, ac naturali rationi contrarium, vt deterior esse debeat conditio patris, quã cuiuslibet extranei, quodq; posset pater validare actum fauore tertij, ipse verò ad acquirendum esset inhabilitatus.

Item quia, licèt donatio causa mortis in facto esse dicatur vltima voluntas, quoad plures effectus, attamen verè & realiter in fieri est contractus, qualis ad hunc effectum potiùs reputandus est, nã aliàs, licèt de consensu patris donare posset, ità etiam posset legare, & tamen hoc est expressè prohibitum *per text. in l. 3. ff. de legat. primo*; Igitur perneceſſe in ratione cõtractus iste actus capiẽdus est, quoniam aliàs esset dare inconuenientes, quod vltima voluntas penderet ab alieno arbitrio, quod aduersatur principijs.

Probatur quoq; idem authoritate *text. in l. 1. Cod. de imponenda lucratiua descript. lib. 10.*, vbi supponitur donatio per filios parentibus, quem textum ad hoc communiter expendunt DD. de quibus infrà, diuinatiuum reputantes intellectum *glos.*, vt intelligendus veniat de filijs emancipatis; Atque textus *in l. finali §. filijs autem Cod. de bonis quæ liberis*, *& in §. 1. auth.*, *vt liceat matri & auiæ*, clarè disponunt, vt de ijs bonis, quorum vsusfructus, ex legis, vel testatoris iudicio patri non quæritur, liberũ sit filiofamilias quoquo modo sine patre disponere, eo quia cessat eius interesse; Ergò istius ratione lex eius consensum exigit, quod in dubio præsumendum est iuxtà distinctionem *Bart. & Aretin. in l. si quis mihi bona §. iussum ff. de acquir. hæred.* canonizatam *per Rotam decis. 241. num. 7. post Zacch. de oblig. Camer.*, quod scilicet vbi lex requirit consensum alicuius, qui in actu nullum habere pot Interesse, tunc dicatur requisitus quàm auctoritas, seu solemnitas, e uerso autem potiùs pro interesse.

Opinio autem *Couarr.*, *& Clar. aliorum*, quam benè expendit præsen *Polidor. Ripa infrà allegan.*, tota fun tur in textu *in l. filiusfamilias §. fina de donat.*; Verùm hoc videtur æqui cum clarum ex duplici fundamẽto, q rum vnum est alterius consequutiu Primò scilicèt, quod ibi textus præ ponit filiumfamilias æqualiter prohi tum esse donare inter viuos, & cau mortis, ibi, *pari autem ratione, qua nare filiusfamilias prohibetur, ità & tis causa &c.*; Ergò nulla differentia inter vnum casum & alterũ; Licèt en idem textus in fine subiũgat, quod spensatio ad donandum, censeatur ter viuos, & non causa mortis; Atta *glos.*, quæ ibi benè soluit, intelligit dispensatione data ab homine, non tem à lege, atque receptum habemu facultate disponendi inter viuos, vt sit extendenda ad dispositionem pu timam voluntatem, vt in sua materia.

Secundò corollariè, quoniam iu *gestorum* non agnouit peculiorum stinctionem inductam per ius nou 4 mum, *Codicis & Authenticorum*, dè propterea quicquid filius acquir patri acquirebatur, ideò non mirum si patris consensus requirebatur tanq forma, quoniam in effectu ipse erat, donabat de bonis suis, non autem fili atque donatarius à patre potiùs acq rere dicebatur, considerata persona lij tanquàm per nudum organum, seu strumentum, ideoque consensus pater erat ille, qui animabat, seu subsistanti bat actum, ex deductis *sub tit. de don disc. 33.*

Cum autem per ius nouissimum indu cta sit peculiorum distinctio, atque in filiofamilias detur dominium, cum libe ra facultate disponendi, tunc, vbi cessan te vsufructu, qui patri debetur, cessare dicatur eius interesse, nulla videtur sub esse ratio dubitandi, quoniam cum lex sit generali, generaliter intelligenda est, exceptis casibus, qui iuxtà eiusdem nouissimi iuris sensum ità potiùs per DD. intellectum reperiuntur excepruati, qualis est ille per eam dispositio-

nis

...speciem, quæ tàm in fieri, quàm in ...to esse, est vltima voluntas, non pe...renda filijsfamilias, etiamsi patris vo...ntas, vel consensus accedat, ex ea ra...ne, quod id dicitur esse illius publici ...is, cuius filiusfamilias omninò inca...ceat, neque vltima voluntas ab alie...voluntate pendere debet.

Eo etiam ponderato, quod meritò at...mato iure *Digestorũ* dari nõ poterat ca...tus, vt pater sibi ipsi auctoraretur, ratio...e scilicèt incompatibilitatis, & nè dare...tur actio, & passio in eodem subiecto, quoniã ità esset donator, & donatarius, ...ui cessante distinctione peculiorum, ...minium bonorum penès ipsum patrẽ ...ideret, vndè propterea dicto iure at...nto, filio moriente, non dabatur eius ...cessio, vel hæreditas, sed totum pater ...cupabat iure peculij; Cõtrarium verò ...odie attẽto iure nouissimo in prædictis ...est verius, quoniam in peculio aduenti...io, vel etiam profectitio improprio, ...ater non venit, nisi iure hæreditario ...um alijs æquale ius intestatæ succes...onis habentibus, vt in sua materia *sub tit. de successionibus*.

His quibus, & alijs fundamentis, ità ...terminis donationis factæ ad fauorem ...edem patris, vel in terminis non re...quisiti consensus, vbi cesset interesse, vl...trà alios ab eisdem allegatos, quos dum ...ec scriberem (licèt præter stylum, ac ...genium, quod hunc improbum laborem ...horret) firmant istius causæ occasione, ...si *Castrens. in l. senium nu.6. & 7. Cod. ...ui testam.*, vbi refert *Petr. de Bellapert.*, ...quod ità vidit cõsultum per antiquos ...D. Perusinos; Idemque repetit. *in l. qui ...potestate num.10. ff. de testam.*, *Ias. in ...l. §. fuit quæsitum num. 3. vers. ad con...tar. ff. ad Trebell.*, *& in l. nemo ex lege ...num. 3. circa finem, vers. retenta communi opinione Cod. qui testam.*, vbi optimè resoluit contraria, *& in l. senium num. 9. ...post medium vers. hinc est quod hodiè &c.*, *Angel. in l. 1. §. fuit quæsitum num. 1. ff. ad trebell.*, & *Alex. ibidem num. 7. & 8.*, *Ioann. Andr. in addit. ad Specul. de instrum. edit. §. 14. incipiente porrò in prima addit. vers. adde quod pater*, *Gugliel. de Bened. in cap. Raynutius verb. matrem insuper num. 46.*, *Ripa in l. 1. §. fuit quæsitum num. 2. & 3. ad trebell.*, *Bart. in ...auth. vt lex matr. & aui. in princ. num. 7. vers. sed quæro*, *Oldrad. cons. 26.*, *Roman. cons. 515.*, *Bald. cons. 63. num. 2. volum. 4.*, vbi quod in puncto iuris indistinctè est verior opinio *Petri de Bellapert.*, *Angel. consil. 143. num. 1.*, *Cepoll. cons. ciuil. 58. num. 21. volum. 1. Cephal. cons. 531.*, vbi plenè contraria resoluit, *addention. ad Alex. cons. 106. litt. A. lib. 1.*, *Epitom. ad Decium cons. 245.* aliàs 244., *Tusch. tom. 1. concl. 565. num. 30. Vasquez de success. resol. lib. 2. §. 12. num. 16.* vbi optimè, *Fachineus lib. 5. controu. iur. cap. 24. 25. & 26. Ceuall. comm. contra comm. tom. 3. cap. 795.*, *Polidor.*, *Rip. singul. obser. 104. 105.*, qui respondet *Claro*, *Couarr.*, & in alijs cõtrarium sentientibus, *Franch. dec. 4. num. 17. Thesaur. decis. 150. num. 15. & 16.*

Et his addi possunt cæteri relati per *Merlin. d. controu. 99. num. 29.*; Idque adeò per modernos verum habetur, vt contenti sint ad hunc effectum illo solo implicito consensu, qui resultet ex præsumpta donatione, quam pater dicitur facere propriæ filiæ de dote sibi constituta cum stipulatione eidem filiæ reddi, qui est casus longè fortior ex ijs, quæ deducta habentur *sub tit. de dote disc. 32. & 33.*, vbi etiam de ista quæstione.

Scribentes in contrarium, magnum fundamentum constituebant in auctoritate, *Dec. cons. 295. & 279. & Couarr.*, *& Clar.*, ac alijs, de quibus apud *Merlin.*, *Thesaur.*, *Ceuall.*, *& Polidor. Rip. vbi supra*; Verùm facilis erat responsio, quod scilicèt eorum opinio est minùs vera, vtpotè fundata in dicto minùs verò præsuppositio, quod paternus consensus requisitus esset pro solemnitate, seù ad integrandum.

Instabant etiam super fraude, cum qua dicta donatio facta dicebatur, ad excludendum scilicèt mulieris virum, ac respectiuæ filiæ superstitis patrem ab intestata istius successione; Verùm satis leue fundamentum erat, quoniam si vltrà
6 legitimam, poterat mater, priuando filiam, donare inter viuos, vel de consensu patris causa mortis eius bona extranco, non videbatur, quid prohiberet ea relinquere eidem filiæ, quatenùs viueret, sin minus ei s patri; Ideoque humanæ rationi oppositum esse dicebam, vt licitum esse deberet mulieri virum sibi parum gratum, ac fortè malè meritum

excludere, quodque non posset ad fauorem patris facere eam dispositionem, quam posset ad fauorem cuiuscumque extranei; Atque secundum præmissa per A.C. iudicatum fuit pro patre, et quidem iustè, ac fundatè.

FOROSEMPRONIEN.

FIDEICOMMISSI

PRO

THOMA TANERA

CVM N.

Casus disputatus coram Prælato Iudicecommissario, et resolutus vt infrà.

De donatione inter patrem, & filium, an inducta censeatur ex eo, quod pater, aliquid acquirendo, stipuletur pro filijs, Et quatenùs illa inducta censeatur, an sit reuocabilis, bonaque ità quæsita cadant sub eius fideicommisso, vel alia dispositione.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De distinctione, an & quando bona data, vel assignata per patrem filijs, cadant sub fideicommisso per ipsum patrem ordinato.*
3 *Non est quærendum an donatio sit valida, & reuocabilis vbi incertum est, an adsit ipsa donatio, de qua prius est videndum.*
4 *De distinctione contractuum pro regulando conclusionem, de qua num. 2.*
5 *Donatio inter patrem, & filium est inualida, & bona non abdicantur a patre.*
6 *Secùs accedente iuramento, atque in bonis ab ipso patre donatis deterior est eius conditio, quam in ijs, quæ filij donantur ab extraneo.*
7 *Assignatio facta filijs in causam legitimæ est quandocumque reuocabilis de iure.*
8 *Quid in hoc operetur iuramentum.*
9 *Quando dicta assignatio sit irreuocabilis, & transferat dominium bonorum in filios, et quomodo quæstio decidenda sit.*
10 *De acquisitionibus factis per patrem pro filijs quando censeantur tanquam pro eius hæredibus, vel iure proprio.*
11 *Excluditur donatio si acquisitio pro filijs habet aliam causam.*
12 *De donatione implicita sub acquisitione officiorum de aliena pecunia.*
13 *De abusu circa auctoritatem doctrinarum.*
14 *Quomodo decidenda sit quæstio, an pater voluerit perfectè donare filijs, necne.*

DISC. XL.

1 CVm Alphonsus vnus ex filijs N. Taneræ Comen. emisset ab alio negotiatore fundacum, seù tabernam mercium in Ciuitate Forosempronien. nomine proprio, alio non expresso, sub obligatione faciendi accedere dictum eius patrem negotiatorem, in patria cõmorantem, pro solutione pretij conuentis temporibus promissa, dictus pater ratificando emptionem, ac se principaliter ad pretij solutionem obligando, declarauit ità stipulari, & acquirere nomine omnium aliorum eius filiorum, quorum fundacum deberet esse cõmune; Decedens verò eosdem filios instituendo, fideicommissum ad fauorẽ descendentium ordinauit; Cumq; Thomas testatoris nepos, cuius pater, ac patrui, tam dictum fundacum, quàm alia bona distraxerant, seù eorum creditores distrahi fecerant, immissionem ad dictũ fundacum in prima instantia obtinuisset, in secunda instantia coram Prælato, cui causa commissa erat, excitata fuit

diffi-

difficultas, an dictum fundacum, vtpotè filijs inter vivos donatum, caderet nec nè sub fideicommisso, ac etiam, an vltrà dictam donationem deberetur etiam eisdem filijs legitima, in cuius causam aliæ alienationes cederent, incertumque est quid sequutum sit, credo autem quod prima sententia in parte reformata fuerit, ex eo quod istud fundacum ità pro filijs quæsitum, in toto, vel in parte electum censeretur, ac cedere deberet in causam legitimæ, vnde propterea pro rata huic detractioni congrua substineretur alienatio.

Vnicam autem desuper edidi informationem, absque communicatione iurium alterius partis, ac vlteriori discussione, vnde propterea maturum iudiciũ super iudicato super puncto donationis non de facili efformari potuit, potissimè ob dictum alium punctum electionis, ac respectiuè imputationis in legitimam, de quo agitur in sua materia *sub tit. de legitima, & detractionibus*.

Quatenùs ergò pertinet ad punctum donationis; Dicebatur ex parte Rei conuenti, quod ob dictam stipulationem pro filijs in instrumento iurato, resultabat valida, & perfecta donatio, et consequenter bona non caderent sub fideicommisso; E' conuerso autem Ego scribens pro Actore iure fideicommissi veniente, dictamque donationem impugnante, dicebam duas in hoc proposito cadere quæstiones; Primò circa substantiam donationis, an scilicèt pater acquirendo, vel stipulando pro filijs, ità censeretur eis donare voluisse, vel potiùs acquirere pro eisdem tanquam eius hæredibus; Et secundò, posito quod exindè implicita donatio resultaret, an ista esset ab initio valida, & perfecta, adeout bona transierint in eorumdem filiorum peculium aduentitium de pleno, ac perfecto dominio filiorum, vel potiùs remanerent in terminis peculij profectitij, ac in dominio ipsius patris, et consequenter sub eius dispositione cade-
2 rent, iuxtà distinctionem, de qua (posita donatione, vel assignatione, itaut non de istius substantia, sed solùm de natura, seù validitate sit quæstio) ità distinguendo ad hunc effectum præcisum comprehensionis, vel non comprehensionis sub fideicommisso, plenè ac elaboratè pro consueto extensoris stylo deductum habetur *per Rotam in Rheggien. bonorum 23. Februarij 1646. & 23. Ianuarij 1647. coram Corrado*, quarum prima est impressa *decis. 387. part. 9. recen. & repetit. post Merlin. de pignor. decis. 110.*, ac etiam *decis. 21. post controuers. Contrij*, in quibus cumulantur omnes de ista quæstione agentes, præsertim *Gratian. discept. 82.*, vbi cum commendabili quidem, nimiumque fortunato stylo, plures in proposito colligit cõclusiones, quas ex plurium causarum positionibus, & Aduocatorum hincindè scribentium informationibus, absque tamen proprij ingenij operatione aliqua desumpsit.

Incongruum siquidem dicebam assumere quæstionem, an iuramentum quod in isto instrumento continebatur, vtpotè principaliter emissum super ratificatione contractus emptionis ad fauorem venditoris pro solutione pretij, trahendum esset ad hanc prætensam implicitã
3 donationem, adeout tollendo iuris ciuilis prohibitionem, eam validam, ac perfectam redderet, dum principalis dubitatio erat circa substantiam, an scilicèt pater donare voluerit, necnè; Non datur enim accidens absque substantia, isteq; in meo sensu circa huiusmodi bonorum comprehensionem sub hæreditate, ac dispositione patris, erat punctus, in deficientia scilicèt substantiæ donationis, potiùs quam in accidentibus circa perfectionem, vel imperfectionem, seù validitatem, aut inualiditatẽ donationis.

Ad dignoscendum autem, an iste contractus contineret necnè hanc prætensam donationem; Dicebam duas haberi species contractuum, quibus mediantibus, filij ex substantia, vel prouidentia
4 patris bona obtineant, Vnam scilicèt illorum, qui principaliter, seù primario fiant directè inter ipsos patrem, & filios, quia nempè pater filijs det, vel assignet aliqua bona, et ad quẽ finem contractus celebratus sit absq; mixtura alterius contractus cũ tertio; Et alteram vbi principaliter contractus fiat cum tertio, incidenter autem, seù consecutiuè resultet commodum filiorum, quia nempè pater acquirendo bona à tertio, stipuletur pro filijs, seù pro eis acquirere dicat; Atque in prima specie, distinctio est, an exprimatur necnè titulus donationis, vel potiùs

tius alter titulus, simplicis assignationis, vel nullus exprimatur titulus, quia simpliciter pater in vita filijs bona tradat, vel distribuat.

Primo casu, in quo explicitus habeatur donationis titulus, nisi accedat iuramentum, vel alia causa, ob quam de iure resultet limitatio regulæ prohibentis
5 donationem inter patrem, & filios, planū est vt bona quamuis expressè donata, peculij profectitij naturā habeāt, ideoq; filijs non acquirantur, sed continuent in dominio patris, et consequenter remaneant in eius hæreditate, eiusque dispositionibus subiecta sint, iuxtà textus expressos *in l.1. §. si pater filio ff. de donat.*, *& l. donationes parentes Cod. de donat. inter vir. & uxor.*, vtrobique scribentes collecti *per Gratian. d. discept. 82. Manz. consult. 22. num. 11. cum seqq. Rota decis. 334. num. 28. & seqq. par. 9. recen., & d. decis. 387. eadem par. 9. & frequenter.*

Vbi verò talis donatio iuramēto munita sit, quamuis apud antiquiores sub quæstione fuerit, attamen scholis, & academijs solùm id hodie congruum remanet, quoniam in foro receptissimū est, vt per iuramētum iuris ciuilis obstaculum
6 cesset, atque ipsa donatione valida, ac perfecta ab initio existente, bona transeant in plenum dominium filiorum, assumantque naturam peculij aduentitij magis quàm alia bona, quæ ex aliorum coniunctorum, vel extraneorum donatione, vel successione obueniant, cum in istis pater habeat vsumfructum legalem, vbi eius prohibitio non accedat, quem non obtinet in illis ab ipsomet patre ex valida, & perfecta donatione obpentis, ex deductis apud proximè allegatos, ac etiam *sub tit. de dote disc. 32.* & alibi, cum sint principia in foro hodie præsupponenda.

Dicto autem explicito titulo donationis non concurrente, sed altero simplicis assignationis explicitæ, vel implicitæ, siue illius distributionis, quam prudentes patres inter filios, iam effectos maiores facere solent, occurrendo discordijs, quæ eo defuncto super modo diuidendi frequenter contingere solent; Et tunc quamuis etiam assignatio explicitam haberet causam legitimæ ipsis filijs debitæ, adhuc tamen, vbi cessante iuramento cum solis terminis iuris ciuilis procedendum sit, talia bona remanent in terminis peculij profectitij, et consequenter perseuerant in dominio patris, dictaque assignatio quandocumque reuocabilis est, ex relatis apud *Gratian. d. discept. 82. Surd. decis. 167. nu. 2. & 3. apud Buratt. decis. 3. num. 9.*, & præsupponitur tanquam absolutum *d. decis. 387. par. 9. recen.*, *& in supradicta eius confirmatoria 23. Ianuarij* 1647.; Ex quibus patet quæstionem cadere, quando huic actui accedat iuramentum, an scilicèt istud adinstar iuramenti, quod adijcitur donationi causa mortis, regulandum veniat à natura actus simplicis diuisionis, seù distributionis, ideoque remaneat reuocabilis, iuxtà regularem naturam assignationis, vel distributionis, vel potiùs transeat in donationem
8 perfectam abdicatiuam dominij bonorum à patre, ac translatiuam in filios, dicto effectu resultante à contractu donationis, cum iuramentum aliam non faciat operationem, nisi tollere obstaculum prohibitionis iuris ciuilis, ideoque non inducit titulum donationis vbi non adsit.

Ista verò dicitur quæstio potiùs facti quàm iuris, certam non recipiens regulam, seù determinationem generalem cuicumque casui applicabilem, sed decidendam in singulis casibus pro eorum
9 particulari qualitate, & circumstantijs, attendendo verba, vel clausulas, an scilicèt huiusmodi abdicationem, ac respectiuè translationem importent, necnè, aliasque circumstantias, vt *in allegatis decisionibus 334. & 387. par. 9. recen.*, in quibus respondetur pro donatione perfecta, & pro valida translatione bonorum in filios, nedum ex verbis, & clausulis prægnantibus, sed potissimum ex reseruatione vsusfructus bonorum assignatorum ad fauorem ipsius patris; Cum enim seruitus non detur in re propria, hinc reseruando sibi vsumfructum, per necessarium antecedens, dominium, ac possessionem bonorum in filios transferre in animo habuit, atque de eisdem distinctionibus habetur etiam *decis. 633. par. 3. rec.* edita in causa, ex cuius positione *Gratianus compilauit d. discept. 82.*

In altera verò specie contractus, qui principaliter fiat inter patrem, & tertiū, à quo accessoriè, & consecutiuè resultet

ius

ius filiorum, vt frequentius in acquisitione feudi, vel emphyteusis, quam pater faciat pro se, & filijs, vel in donatione contemplatione matrimonij facta sponso stipulanti pro se, & filijs, cum similibus; Recepta distinctio est, quod Aut filiorum ius directè prouenit ab infeudante, vel donatore concessionis verba dirigente ad patrem, & filios, & isti acquirant ius irreuocabile, quia non à patre, sed à tertio, quoties tamen gratuita sit concessio; Aut ius filiorum prouenit à vocatione, seù prouidentia patris quia stipulatus fuerit pro se, & filijs, Aut quod ipsius concedentis verba in filios directa etiam sint, sed ex prouidentia etiam patris, quia nempè titulo oneroso, & correspectiuo acquisitio, ac respectiuè concessio facta sit, adeò vt verificetur quod filij ex substantia, vel prouidentia patris eorum ius metiantur, et tunc dicitur peculium profectitium cadens sub ea libera disponendi facultate, quam pater habet de alijs eius bonis, vt aduertitur pluries *sub tit. de feud.* præsertim *disc.* 75. *& sub tit. de emphyteus. disc.* 10. 18. *&* 32., ac etiam *supra disc.* 2. & alibi, quoniam est distinctio vera, atque in foro hodie recepta, adeò vt tyronum, vel scholasticorum partes videantur quæstiones desuper suscitare.

Applicando autem ad rem, principalis actus, quem pater facere in animo habuit, fuit ratificatio emptionis tabernæ, seù fundaci, ac se obligandi erga venditorem pro solutione pretij residualis, dum eius pars numeratò de eiusdem patris pecunia, ac effectibus per dictum Alphonsum filium soluta erat, dictamque obligationem percutiebant iuramentum, & clausulæ, ac verba obligatoria; Mentio autem filiorum accidentaliter fuit, & consecutiuè, ex eo quod in instrumento per dictum Alphonsum in loco contractus inito, ipsius tantum nomine, eiusque hæredum dicebatur acquisitionem fieri, vnde propterea, ad id aduertendo prudens pater, nè aliàs, ipso dictum instrumentum simpliciter ratificãte, dictus solus filius prætẽdere posset sibi id quæsitum esse iure implicitæ donationis, quam pater non de fundaco iam sibi quæsito, sed de pretio facere voluisset, adinstar illius implicitæ donationis, de qua habetur *sub tit. de Regal. disc.* 1. *& sequen.* præsertim *disc.* 150. vbi in specie de acquisitione officij facta per patrem in personam filij de eius pecunia, ità declarare voluit, vt res quæsita communis esse deberet omnibus filijs, quos æqualiter, (vt sequutum fuit) iuxtà regularem naturæ ordinem, ac impulsum, hæredes instituere intendebat, non autem, quod ex tunc dominium iure perfectæ, ac irreuocabilis donationis transferre voluerit.

Et tamen quia *Gratianus d. discept.* 82. in aliquibus numeris, seù partibus dicit nescio quid super donatione, hinc pro-
13 indè omnia hęc videbãtur Aduocatorũ subtilitates, ac ratiocinia, adeout oporteret dispungere per partes eamdem disceptationem, ponderando, quod licèt in numeris, seù partibus præcedentibus dicerentur ea, quæ dicebant scribentes pro filijs, deindè edita decisione in eo casu, quæ impressa est *par.* 3. *recen. decis.* 633. moderatur antecedenter dicta, benèque comprobantur supradictæ distinctiones, (talis est nostrorum temporum miseria, quod huiusmodi simplicium collectorũ verba examinare oportet, perindè, ac si essent verba legis in Pandectis.)

In plerisque autem similibus controuersijs sub hoc articulo cadentibus, tam occasione compræhẽsionis fideicommissi per patrem ordinati, siue frequentius occasione eludendi paternos creditores,
14 aut etiam inter ipsosmet filios euitandi communicationem, siue imputationem iuxtà casum de quo *d. disc.* 150. *de Regal.*, cum similibus, dicere consueui, istam esse quæstionem facti, & voluntatis potius quàm iuris, ex singulorum casuum qualitate, ac particularibus circumstantijs decidendam, indagando verisimilem patris voluntatem, ac propterea prorsus erroneum esse pro adeò inepto pragmaticorum stylo, decisiones, ac auctoritates in vno casu donationem firmantes, vel respectiuè excludentes, omnibus alijs applicare.

ROMANA

REDOTATIONIS ET AVGMENTI

PRO

PETRO PAVLO NALDO

CVM

MAGDALENA SORORE.

Casus disputatus coram A.C., et resolutus vt infrà.

De eadem materia donationis inter patrem, & filium, quando facta censeatur, vel potius importet simplicem destinationem, seù velleitatem, et quatenùs adsit, an sit reuocabilis, necnè, et in specie quando dicatur facta filiæ pro augmento dotis; Et incidenter de onere patris, vel eius hæredis denuò dotandi, vel alendi filiam nuptam, quæ dotem amiserit.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Filia, quæ amisit dotem, petit denuò dotem à patre in subsidium.*

3 *Intelligitur soluto matrimonio pro altero contrahendo, non autem primo constante.*

4 *Et quando constante eodem matrimonio dotans teneatur redotare.*

5 *An constante eodem primo matrimonio, amissa dote, filia petat alimenta à patre, et quomodo hæc sint taxanda.*

6 *An actus importet velleitatem, vel perfectam voluntatem.*

7 *Filia per matrimonium non eximitur à patria potestate, et quando secùs.*

8 *Iuramentum validat dotationem inter patrem, & filium.*

9 *An iuramentum præstitum super primo actu operetur quoad alios actus consecutiuos.*

10 *Donatio in casum dotis valet inter patrem, & filiam.*

11 *Quod non cadit sub dote ad fauorem viri dicitur extradotale.*

12 *Et de donatione facta per patrem filijs ad æqualitatem seruandam.*

DISC. XLI.

1 COllocauit in matrimonium Nicolaus Magdalenam filiam Paulo Æmilio extrà Vrbem, cum dote soluta in quantitate scutorum 700.; Ad aliquos verò annos, melioris fortunæ effectus, Annam Mariam alteram filiam natu minorem collocauit in Vrbe cum Antonio, cum dote scutorum 1500., et quinta parte hæreditatis, seù bonorum reperiendorum tempore obitus, declaratione adiecta, vt ex eadem hæreditate, ac bonis, priusquam dictæ quotæ detractio fieret, detrahi deberent scuta 1500. pro Petro Paulo filio masculo, & alia scuta 800. pro dicta Magdalena altera filia, vt ità inter filios induceretur æqualitas, quã ipse cupiebat, ac in animo habere declarauit, sibi reseruata facultate dictas summas detrahendi, ac filijs dandi etiamà vita ad eius libitum; Cumque exorti dissidijs inter Magdalenam, & Paulum Æmilium virum (vel de iure, vel de facto) ad separationem thori deuentum esset, dictique viri bona absorpta essent à creditoribus anterioribus, vel saltem ob eorum concursum intricata remanerent, vndè propterea dotis restitutio quuta non erat, Nicolaus dictam Magdalenam ad Vrbem regredientem, quãdoque domi, & quandoque alibi, dotem vixit, aluit; Moriens verò, in testamento, scripto hærede dicto Petro Paulo filio, ac præuia reuocatione dictæ destinatæ assignationis scutorum 800., eidem Magdalenæ iam nuptæ, & dotatæ ad vitam reliquit menstrua scuta quinque circiter; Verùm sequuta morte patris, ipsa expressè repudiando hoc legatum, iudicium instituit contra fratrem coram A.C. super tribus; Primò scilicèt super redotatione, stante prioris dotis amissione; Secundò super alimentis; Et tertiò super assequutione dictorum scutorum 800., quæ per instrumentum dotale alte-

alterius ſororis ſupponebãtur ei donata, ſeù data pro dotis augmento; Super prima verò petitione prodijt ſententia Rei conuenti abſolutoria pro dictæ redotationis excluſione, atque decreta actrici quadam menſtrua præſtatione pro alimentis, decretum quoque fuit mandatum exequutiuum in vim obligationis cameralis in dicto inſtrumento dotali contentæ pro dictis ſcutis 800., adhuc tamen ſub eodem Iudice cauſa pendet, abſque aliqua executione, decernendo interim quaſdam ſummas prouiſionaliter in cauſam declarandam.

Tres igitur fuerunt puncti in hac cõtrouerſia cadentes; Primò ſcilicèt redotationis ob primæ dotis amiſſionem; Secundò alimentorum; Et tertiò dictæ donationis, ſiue augmenti dotis ſcutorum 800.

Quatenùs pertinet ad primum; Scribens ego pro reo conuento, cum ſenſu veritatis (qualem Iudex quoque habuit) Dicebam, improbabilem, parumque fundatam eſſe actricis prætenſionem; Quamuis enim filiam iam dotatam, quæ dotem præſertim ſine eius culpa amiſit, vel adeò intricatã habeat quod ſibi inutilis remaneat, pater vel eius hæres denò dotare teneatur; Cum ea differentia, quod prima dos purè, non autem in ſubſidium debetur filiæ, quamuis diuiti, ac aliundè prouiſæ, vt *ſub tit. de dote diſc. 1.*, dicta verò ſubſidiariè tantùm, et quatenùs aliundè prouiſa non ſit, *vt eodem tit. de dote diſc. 4. & diſc. 142.*

Attamen id intelligitur ſoluto eo matrimonio, pro quo prior dos conſtituta fuit, ad effectum, vt denuò nubere valeat, et nè viduitatem mulier pati cogatur, atq; honeſtatis periculo ſubiacere; Secùs autem eo matrimonio adhuc durante, cum tunc, viro inope, neque ipſa filia aliundè prouiſa, intrare ſolùm videatur patris, vel eius *hæredis* obligatio ad alimenta; Vt quicquid aliqui teneant in contrarium, volentes etiam eo matrimonio conſtante, redotationi locum eſſe, (cum ſcribẽtes in hac facultate nihil pacificum relinquere voluerint) vt præſertim tenent *Cauatius de indemnit. mulierũ totum ſignanter num. 229. & ſequen.*, *Lara in l. ſi quis à liberis §. idem iudex ff. de liberis agnoſcendis num. 21.*, & alij relati *per Andreol. controu. 332. num. 12. & per Mangil. de euict. quæſt. 74. num. 6. & ſequen.*; Omninò tamen verior, magiſque recepta eſt contraria, vt pater ex deductis in dicta ſua materia *ſub tit. de dote diſc. 4. & 142.*, & ex alijs collectis *per Boſſ. de dote cap. 4. num. 28. & ſeq.*; Tunc etenim, eodem matrimonio conſtante, patris, vel alterius dotare obligati redotandi obligatio adhuc viget, quando
4 amiſſio prioris dotis, ipſius dotantis culpæ adſcribi poteſt, quia nempè, inita conuentione de illius tuto inueſtimento, poſtmodum muliere non conſentiente, liberè ſoluta ſit viro, qui detegatur minus idoneus, iuxtà *deciſ. 77. & 93. Merlini, & d. diſc. 4. de dote*.

Super ſecundo puncto alimentorum, nulla fuit controuerſia in genere ſuper illorum debito in ſubſtantia, cum ego, poſito caſu ſubſidij, quodque filia aliundè prouiſa non eſſet, id admitterem, ſolaque controuerſia fuit ſuper maiori, vel minori taxa, cum actrix prætenderet eam faciendam eſſe inſpectis facultatibus, ac ſtatu paterno de tempore mortis, (in quem ſenſũ aliqualiter Iudex inclinabat.)

Id autem, etiam in ſenſu veritatis, mihi videbatur non ſubſiſtere, cum patris, vel eius hæredis obligatio, vtpotè merè
5 ſubſidiaria, egredi, ſeù tranſcendere non debeat obligationem viri, ſi eſſet idoneus, dum pater dotando congruè de tempore matrimonij, (quod ad congruitatem regulandam attendi debet ex deductis in dicta ſua materia *ſub tit. de dote diſc. 144.*), ità propriæ obligationi ſatisfecit, non curato eius facultatum, & fortunæ incremento, cum in caſu decrementi filia non ſubiaceret dotis iam conſtitutæ diminutioni; Et conſequenter, cum ipſa contenta eſſe deberet ea ſubſtentatione, quæ congrua eſſet qualitati, ſeù conditioni viri, quatenùs perſeueraſſet in eodem ſtatu, in quo erat de tempore contracti matrimonij extrà Vrbem in loco in quo longè minores ſunt ſumptus, prorſus improbabile dicebam prætendere alimenta ad terminos congruentiæ in Vrbe, iuxtà ponderationes, quæ habentur ſuper loco domicilij viri *eodem tit. de dote diſc. 2. & ſeqq.*

Quoniam verò ad tertium punctum prætenſæ donationis ſeu torum 800., deductæ ex reſeruatione, vt ſupra facta occa-

sione constituendi dotem alteri filiæ; Duæ erant inspectiones; Primò scilicèt, an dicta voluntas per patrẽ explicata, esset perfecta, adeout donationem redoleret, vel potiùs remaneret in simplicibus terminis propositi, seù velleitatis; Et secundò quatenùs voluntas perfecta esset, an esset reuocabilis, necnè.

Super primo, cum sit potiùs facti, ac interpretationis verborum, quàm iuris, hinc, non facile est redarguere iudicatumde improbabilitate, vtpotè in re arbitraria, cum ob ingeniorum varietatem, eadem doctrina, ac integritate 6 concurrente, frequenter varia soleant esse iudicia; Mihi tamen, inspecto contextu verborum, probabilius videbatur, quod ea continerẽt velleitatem, seù propositum, ac solùm per viam reseruatæ facultatis detrahendi ab asse istas summas alijs filijs destinatas, ne aliàs coniuges, quibus quinta pars hæreditatis promissa erat, dictam deductionem impugnare possent, vt de iure potuissent, nisi dicta reseruatio facta esset, non autem voluntatem perfectam donandi.

Iuris autem articulus cadebat (posita etiam perfecta voluntate donandi) super reuocabilitate, vel irreuocabilitate; In hoc autem ego scribens pro reuo- 7 cabilitate dicebam, regulam iuris huic assistere ob prohibitam donationem inter patrem, & filiam in potestate, à qua (cessante iure municipali scripto, vel non scripto, vt est in Ciuitate Neapolis per illas consuetudines, ac in aliquibus Hispaniæ & Lusitaniæ partibus, & alibi), in terminis iuris cõmunis, verius, magisque receptum est, matrimonium non liberare ex deductis *per Galeat lib.2. controu.30. Castagna in tract. deductis quæst.7.num.30.& seqq. Castill. de vsufr. cap.3. num.75.& seqq. Hodiern. contr. uers.13.* & habetur etiam *sub dicto tit.de dote disc.32.*

Non negabant scribentes pro actrice dictam iuris regulam, insistebant verò in tribus limitationibus, quas omnes, econuersò ego in abstracto admittebam tanquàm veras, negabam tamen applicationem, cuius proindè tota quæstio fuit; Primò scilicèt ratione iuramenti, 8 quod admittebam ex veriori sententia, validam, ac irreuocabilem reddere donationem inter patrem, & filium; Verùm dicebam quod iuramentum in hoc instrumẽto contentum percutiebat dotionem alterius filiæ, ac obseruantiam illius contractus, non autem huiusmodi enunciatam detractionem, ac assignandi voluntatem respectiuè, vt de iuramento præstito super vna obligatione 9 non trahendo ad alios actus consecutiuos habetur ex *Fabro*, & *Ger. Spino*, & alijs *apud Manzium consule.22.*, quod tamen non procedit ità simpliciter, sed pro facti qualitate, cũ dicta opinio *Gio. Spin.*, *Giouagnon.* & aliorum reiecta *per Rotam dec.189. post Zacch. de obl.* petit, *decis.40.part.9.recent.*, & in dictionibus editis in causa, de qua *supra fcur.1.*

Altera erat limitatio, quod id factum esset ob augmentum dotis, in cuius causam rectè cadit donatio inter patrem & 10 filiam, ex deductis *decis.137. numer. cum sequen.par.8 rec.*, & in dicta sua materia *sub tit.de dote disc.154.*; Verùm ego admittendo, negabam applicationem, cum nullum verbũ de dote, eiusque augmento haberetur; Vndè propterea obseruabam, quod si vir ad meliorem fortunam redeundo, atq; sequuta reconciliatione, matrimonij onera subsistere deberet correspectiuè ad dotem, dicta verò voluntas paterna effectum sortiri 11 esset, ista rata sine dubio remansisset terminis bonorum extradotalium, neque vir inuita muliere prætendere posset sibi deberi tanquàm dotem, vt sequeretur, si eius augmentum esset, cum rum augmentum tanquàm species alluuionis confundatur cum dote, eiusque iure censeatur tanquàm vnum, & idem ex deductis in dicta sua materia *disc.* 165.

Tertia erat limitatio resultans ex motiuo seruandi inter filios æqualitatem. Verùm in hoc aduertebam, quod id fit quidem iustum, ac rationabile mo- 12 uum ad cohonestandam donationem de qua alij filij conquæri non possint, & etiam fortè ad illam reddendam quodammodo causatiuam, vt non subiaceret illis rigorosis statutarijs solemnitatibus, quibus puræ donationes subiacent ex solo liberalitatis motiuo manantes, non autem vt excluso iuramento, attentaque sola dispositione iuris ciuilis, vel excluso titulo dotis, id redderet perfectas,

fectas, ac irreuocabiles donationes inter patrem,& filium,quoniam etiam assignationes, vel distributiones, de quibus *discur. præced.* idem motiuum habere solent seruandi æqualitatem inter filios, siue pro tollēdis dissensionibus inter eos post mortem patris super diuisione, non tamen irreuocabilitas resultat; Ideoque non percipiebam motiuum irreuocabilitatis, nisi quod crederetur id importare augmentum dotis iuxtà secundam limitationem quod mihi non satisfaciebat.

ROMANA

ANNVÆ PRÆSTATIONIS

PRO

TITIO

CVM

BERTA.

Casus disputatus in Rota non resolutus, sed concordatus.

An valeat donatio facta per militem concubinæ; Et quid de donatione facta Histrionibus in genere, vel quando vtraque qualitas concurrat.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Militi prohibitum est donare amasiæ, vel concubinæ & num. 5.*
3 *De inualida donatione, quæ fit Histrionibus.*
4 *Milites nostri temporis, an, & quando gaudeant priuilegijs antiquorum militum, vel in eis procedant, quæ de illis in iure disponuntur.*
5 *Limitatur conclusio, de qua num. 2., vbi sit bono animo, vt mulier ad meliorem frugem redeat.*
6 *Quid vbi donatio est iurata.*
7 *Distinguntur species Histrionum, & qui sint illi, quibus prohibitum est donare.*

DISC. XLII.

QVidam strenuus,ac generosus miles, vir nobilis, primarium obtinens, & exercēs militare munus, amore captus cuiusdam mulieris, quæ histrionatus artem exercebat, atque scenicas partes mirabiliter agebat, aliasque bonas qualitates formæ, & suauitatis morum habendo coniunctas, hominum corda animis trahebat, eidem donationem fecit,de quadam annua vitalitia præstatione,ab ipso, vel eius hæredibus præstanda,vltrà confessionem debiti summæ notabilis in forte principali sub assertione mutui; Cumque, (vt frequens est huiusmodi amantium consuetudo,) prædictæ donationis pœnituisset, ideoq; præstationis solutionem denegaret, hinc donataria eum iudicialitèr pulsauit, Et introducta causa *in Rota coram Verospio*, assumptaque disputatione super dubio manutentionis per actricem intentatæ, precipua disputatio fuit potiùs facti quā iuris, àn scilicèt per ipsam probaretur quasi possessio exigendi, quam deducebat ex vnica solutione vnius termini semestrualis, ob plures exceptiones, quas testes ad id inducti patiebantur, vndè propterea proposita causa sub *die* 10. *Februarij* 1653., nulla capta resolutione, rescriptum fuit, vt videretur de bono iure, quod causauit terminationem litis, dum actrix aliquo accepto,acquieuit. 1

In hac autem disputatione super dicto summarijssimo iudicio possessorij, ad illud, vel impediendum, vel offuscandum, pro donatore reo conuento scribens,de- 2
ducebam dictæ donationis infectionem duplicitèr de iure resultantem; Primò scilicèt quia facta esset per militem actu in castris existentē concubinæ, seù amasiæ,iuxtà textus claros *in l. miles ità §. mu-*

lier ff. de militar. testam. l. mulierem ff. de indignis l. 2. Cod. de donat. inter Vir. & vxor. cum concord. per Roland. cons. 98. numer. 1. & per tot. lib. 1. Peregr. de iure fisci lib. 2, tit. 9. num. 3.; Et secundò, quia fa-
3 cta exercẽti artem histrionatus, cui prohibitum est donare, atque donatio reputatur illicita, & peccaminosa ex sententia *Diui Augustini registrat. in Canon. Donare 86. distinct.*, vbi *Turrecremata*, *Alberic. in dictionar. verbo Histrionibus*, *Bertacchin. in repertor. verbo Histrioni donare non potest*.

Scribentes pro actrice, quatenùs ad primum fundamentum pertinet, plures
4 dabant responsiones; Primò scilicèt, quod milites nostri temporis non æquiparentur militibus antiquis, neque sub legibus de ijs disponentibus veniant ex auctoritatibus, de quibus infrà; Verùm hoc motiuum parum tutum videbatur, cum conclusio procedat, quando milites remanent in otio propriæ domi, secùs autem vbi sunt actualitèr in expeditione, vel castris, cum tunc ea, quæ de iure in illis militibus disponuntur, in istis etiam locum habeant ex deductis *per Bouadill. lib. 4. Politicæ cap. 1. sub numer. 14. Magdalen. de num. testium in testam. requisit. part. 1. cap. 18. Thesaur. iun. quæst. forens. 99. lib. 1. Mastrill. decis. 173. Apont. de potestate Proreg. tit. de consent. regis §. num. 41. cumque Rota in Romana testamenti 21. Martij 1656. coram Cerro, impress. decis. 150. part. 12. recent.*, vbi occasione testamenti conditi per militem more militari de hoc disputatum fuit.

Secundò dicebatur talem donationẽ sustineri, quotiès fieret bono animo re-
5 ducendi inhonestam mulierem ad melioris vitæ frugem, atq; vt ità de alimentis prouisa, à vita peccaminosa abstineret, cum tunc potiùs diceretur donatio ad pias causas *Guglielm. de Benedict. in cap. Rainutius part. 1. verbo & vxorem nomine Adelasiam sub num. 161. Thomas. de pia caus. tit. 1. cap. 10. sub numer. 155. Marta de succes. par. 4 quæst. 18. artic. 4. sub num. 19. Gratian. discept. 31. num. 35. Marant. tom. 1. respons. 2. num. 77.*

In hoc admittebam propositionem veram de iure, quam lõgè post hæc scripta firmauit etiam *Rota in Romana annuæ præstationis*, 4. *Iulij* 1662. *coram Bevilaqua impress. post Zuff. de legitim. proc. ess. decis. 102.*, de qua *sub tit. de testamentis discur. 46.*, vbi de legato facto per quendam Magnatem ad fauorem in honestæ mulieris.

Verùm negabam applicationem ad factum, quoniam scriptura donationis huiusmodi causam non exprimebat, vt verisimilitèr omninò exprimeret, si ea in animo donatoris fuisset, sed potiùs aliæ exprimuntur causæ merè personalẽ, ac prophanam affectionem denotantes; Et quod magis, id excludebatur ab effectu, quoniã in facto iustificabatur quod etiam post assertam exactionem, & de tempore præsentis disputationis dicta mulier in eodem statu continuabat.

Tertium erat fundamentum iuramen-
6 ti ex deductis per *Guglielm. de Benedict. dicto num. 161. Amendol. ad Franc. decis. 28. Ricc. collect. 791. Thesaur. decis. 111.*, idque aliquam præbebat difficultatem, cum receptum sit vt per iuramentum cesset, quæcumque Iuris Ciuilis dispositio, atque vbi illud non est contrà bonos mores naturales, itaut absque interitu salutis æternæ seruari possit, est seruandum ad *text. in cap. per vestras de donat. inter Vir. & Vxor. cum concord.* de quibus pluries in præcedentibus; Nisi diceretur, quod hæc prohibitio sit data etiam dicatur in tollendo occasionem peccandi, quæ in militibus, vt plurimum vxore carentibus, atque licentiosæ vitæ magis vacantibus, est satis prompta, sed cum hæc omnia incidenter tunc deducerentur, atque lis deindè cessauerit, defuit occasio maturius ea examinandi pro indaganda veritate.

Quouerò ad alterum fundamentum hystrionatus, obstare quoquè videbatur dicta vltima responsio ratione iuramenti, nisi subsisteret iam dicta replicatio, quod cum ex dicta sententia S. Augustini, cum qua transeunt *Diuus Thomas* & cæteri, de quibus *Turrecremata*, huiusmodi donatio peccaminosa reputetur, non debeat iuramentum actus illicitos, & peccaminosos reualidare & confouere, cum illud esse non debeat vinculum iniquitatis.

Dicebant etiam scribentes pro actrice
7 quod duo sũt genera histrionum, Vnum scilicèt illorum, qui ioculatores & mimi nũcupantur, scenam in postribulum vertentes, & obsceniissima facta repræsentan-

tes,

tes, et qui lenonibus, ac meretricibus cõparabantur, atque inter personas infames connumerabantur, adeoùt nequè testes esse possent, eosque exhæredare licitum esset, cum alijs, quæ in iure circà eorum personas habentur; Alterum verò est histrionum nostri temporis, qui mediantibus fabulis, ac fictis argumentis humanæ vitæ similitudinem veluti in speculo repræsentant, potiùs *comici* nuncupandi, ac reputandi, vt aduertit cæteris allegatis *Menoch. de arbitr. casu 69. sub num. 17. 24. 42. & pluribus sequen. in addit.*; Istis autem histrionibus dicebant non conuenire præfatam *Diui Augustini* sententiam, cum nullum malum, vel peccaminosum exerceant, atque ab Ecclesia etiam in ipsamet Vrbe permittantur ac tolerentur.

Dupliciter huic fundamento respondebam; Primò quod *Turrecremata loco cit.* omniũ meli' pro meo iudicio distinguens *ex Diuo Thoma* & alijs, dicit quod histrionibus primi generis nihil, nec quidem minimũ donari potest sinè peccato; Alijs autem secundi generis donari potest moderatè ad substentationem, & pro congrua mercede eorum ministerij, secùs autem immoderatè & in excessu, cum tunc etiam peccaminosum videatur, neque ab hoc sensu deuiant Morales, qui primæ tantùm distinctioni inhærentes, ad hanc subdistinctionem non descendunt; Verùm de hac responsione dubitabam, quoniam si hæc secunda species histrionatus nõ est illicita, neq; peccaminosa, sed ab Ecclesia permissa, neq; inducit illam infamiam, alioſq; effectus, quos prima, idcircò nulla videtur subesse ratio, ob quam huiusmodi personæ inferioris esse debeant conditionis quacumque alia de populo, cui donari potest, cum quodammodò ista videatur species virtutis, ac eruditionis, & talenti exercitium.

Solidam tamen credebam alteram, quod scilicèt vbi cum hystrionatu, seù comico exercitio, coniungitur etiam vita inhonesta mulieris, quæ cum corporis forma hoc exercitium coniungendo, facilius homines ad peccandum cum ipsa inducit, adeoùt hystrionatus, seù scenica gestio sit causa satis proxima, & inductiua peccati, tunc debeat reputari iure hystrionum primi generis, cum adamussim conueniant eædem rationes; Verùm hæc omnia in sola ratione discursiua, & incidenter deducebantur, reseruato super eorum veritate maturiori iudicio, quando disputandi occasio præberet, cum huius Curiæ Aduocatis non concedatur ob occupationes, ac stylum extrà præcisam negociorum necessitatem in non necessarijs euagari.

ROMANA

SEV

VOLATERRANA SPOLII

PRO

PRINCIPISSA LVDOVISIA, ET CONSORTIBVS

CVM

VINCENTIO SACCHETTO.

Casus decisus per Cameram pro Vincentio, postea concordatus.

Donatarius Principis, àn possit molestari à Domino bonorum donatorum, ad materiam textus in *l. omnes & l. bene à Zenone Cod. de quadrien. præscript.*

Et generalitèr, quæ actio competat rei domino contrà donatarium, qui à non domino rem donatam habuit, vbi ea non exret.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De probatione identitatis argentorum*

torum, & bonorum ad effectum excludendi spolium.

3 *De regula* text. in l. omnes, & l. benè à Zenone Cod. de quadrienn. præscript., *& limitationibus.*

4 *Quæ actio competat Domino contra donatarium, quem non constet habere bona.*

5 *Quomodo constare debeat de versione, seù locupletatione.*

6 *De hærede putatiuo ad quid teneatur.*

7 *Quod liberaliter obtinetur, ac libenter impensum est, vel alteri donatum non est restituendum.*

8 *De exitu causæ.*

DISC. XLIII.

1 SEquuta morte Episcopi Volaterrani, Nuntius Apostolicus Florentiæ, iuxtà stylum, sub sequestro posuit omnia bona mobilia per ipsum possessa, inter quæ præsertim aderant multa vasa argentea in pondere librarum 550. circiter, aliaque bona, vtpotè sub spolio cadentia; Et quamuis Vincentius Sacchettus eius frater, ac legitimus hæres ab intestato se opponeret, allegando quod bona prædicta præsertim vasa argentea sub spolio non caderent, vtpotè quæsita antè Episcopatum, partim titulo emptionis, & partim donationis ab Imperatore, alijsque Principibus, apud quos defunctus antè status immutationem, Oratoris munere pro magno Duce Etruriæ functus erat, Nihilominùs Nuntius per sententiam, dicta oppositione reiecta, declarauit sub spolio cadere, eaque incamerata transmisit ad Innocentium Decimum, qui per chirographum vasa argentea elargitus fuit eius nepotibus hoc est libras 120. Principissæ Ludouisiæ ex fratre nepti, alias 120. Principissæ Iustinianæ, & 230. & quædam alia bona Principi Pamphilio, eodem gradu coniunctis, & 80. Cardinali Astallio, tunc in Familiam Pamphiliam adoptato, & Cardinalis nepotis figuram gerenti.

Sequuta morte Pontificis, post 12. annos, Vrbem adijt prædictus Vincentius, atque obtenta ab Alexandro Septimo successore aperitione oris aduersus clausulas in chirographo contentas, iudicium instituit contrà prædictos super dd. argentorum restitutione coram Thesaurario Generali, à quo sententiam obtinuit reos conuentos condemnante *ad exhibendum, & restituendum argenta controuersa, & in casu non exhibitionis ad solutionem pretij, & valoris*, vt sunt eiusdem sententiæ verba præcisa, à qua interposita appellatione, & commissa causa in *Camera Gastaldo sub die 19. Ianuarij 1664.*, prodijt resolutio super dictæ sententiæ confirmatione, atque in alijs disputationibus, tàm in eadem, quàm in sequenti instantia habitis perstitum fuit in resolutis.

Tria autem erant fundamenta, ex quibus rei conuenti credebant, iniustam esse Thesaurarij sententiam, atque adrestitutionem vrgeri non posse; Primò in facto, quod scilicèt non benè probaretur de assertis acquisitionibus antè Episcopatum, vel saltem de identitate, quod scilicèt illa essent eadem, ex donationibus præsertim, vt suprà prouenientia.

Secundò ob dispositionem *text. in l. omnes, & l. benè à Zenone Cod. de quadrienn. præscript.*, per quæ iura disponitur, vt obtinens bona quamuis alicui ex donatione Principis, illicò tutus reddatur, nequè ab ipsorum bonorum domino, neque à fisco possit molestari competente solùm domino actione contrà fiscum intrà quatriennium, quo elapso præscripta actio remaneat; Et tertiò incompetentiæ actionis ob non probatam existentiam bonorum donatori de tempore motæ litis, vel saltem non probato, quod rei prædicti dolo possidere desijssent, qua probatione cessante, dicebatur nullam exerceri posse actionem contrà tertium, contra quem non datur personalis resultans ab obligatione per contractum, vel quasi, seù delictum, vel quasi, cum actio personalis dicatur filia obligationis, non producenda sinè matre.

Reflectendo ad veritatem, tàm in congressibus Aduocatorum, quam etiam post resolutiones, dubitabam de subsistentia primi, & secundi fundamenti, quæ iustè reiecta fuisse videbatur; Quatenùs enim pertinet ad primum, de quo vtpotè in solo facto consistente, nõ pertinebat

tinebat ad Aduocatos inſpicere, teſtes per actorem inducti ſatis benè concludebant acquiſitionem ex dictis titulis emptionis, vel donationis in dicta quantitate; Solaque difficultas cadebat circà plurium identitatem, quam non benè concludebant; Verùm id mihi non videbatur conſiderabile, ſtantibus facti circumſtantijs, quod ſcilicèt ageretur de viro ſatis prouido, & œconomiæ nimiũ profeſſore, atq; poſſidente tenuem Epiſcopatum, cum cuius redditibus vix neceſſariam ſubſtentationem reportabat, vndè duplex reſultabat improbabilitas, vna ſcilicèt quod priora argenta antè Epiſcopatum quæſita diſſipaſſet, et altera, quod ex Epiſcopatus fructibus excreſcentibus alia noua in tanta quantitate acquirere potuiſſet, ſed omninò probabilius erat, vt reſpectu illorum argentorũ, quæ per teſtes nõ benè identificabantur, aliqua interceſſerit immutatio, vt frequens eſt conſuetudo, vt ſcilicèt vaſa habentia formam modernis moribus incongruam, in aliam vſitatam, ſeù de vno in alterum magis oportunum vſum conuertantur, vndè propterea licèt aliqui ex collitigantium defenſoribus ſuper hoc fundamento inſiſterent, mihi ſemper illud viſum fuit contemptibile.

Maior pars Defenſorum, qui ob pluralitatem dictorum correorum multi erant, magnum conſtituebat fundamentum in altero motiuo deducto ex allegatis *Iuribus in l. 1. & 2. C. de quatriennali præſcriptione*; Licèt enim ſcribentes pro Actore plures eis darent limitationes deſumptas præſertim *ex Petra*, qui omnium latiùs materiam agit *in tract. de fideicommiſſis quæſt. 14. ex num. 139. & Caſtill. lib. 2. controu. cap. 5.*, apud quos cæteri collecti habentur; Illam præſertim, quod dictorum Iurium diſpoſitio, vtpotè exorbitans, & rigoroſa attendenda non ſit de iure Canonico, quod in Romana Curia ſeruandum eſt; Et alteram, vt ceſſent, vbi agitur de bonis litigioſis, vel quod aliàs Princeps eſſet in mala fide, Attamen dicti Scribentes pro reis conuentis dicebant (& in hac parte bene) dictas limitationes non ſubſiſtere.

Nõ quidem primam plenè deductam *per Pariſ. conſ. 27. lib. 1. Riminald. conſil.* 435. & alios *per Petr. vbi ſupra num. 147.*, quoniam in contrarium eſt magis communis, ac benè fundata, vt liquet ex deductis *per Honded.* & alios relatos *per Caſtill. vbi ſupra*; Altera verò limitatio ceſſabat ex facto, quoniam non conſtabat, quod prædictæ litis agitatæ in Curia Nuncij Florentini, fuiſſent conſcij, tam Papa donator, quàm donatarij; Et nihilominùs adhùc ſatis probabiliter dubitari etiam poterat in puncto iuris de prædictæ limitationis veritate, dum verè textus prædicti percutere videntur caſum, in quo Princeps ſciens, bona aliena elargiatur; Verùm ſuper hoc diſcutiendo immoratum non fuit, cum difficultas ceſſaret ex facto.

Solidam tamen credebam alteram limitationem reſultãtem ex ceſſante præſuppoſito, cum quo Papa huiuſmodi donationem fecerat, dum non donauerat ſimpliciter, ſed expreſſerat cauſam ſpolij prædicti, et ſic eatenùs donandi animũ habuit, quatenùs credidit dicta bona ſub ſpolio cadere, atque ad ſe pertinere, aliàs non donaturus, ideòque dicto præſuppoſito ceſſante, dicitur ceſſare voluntas, ſine qua poteſtas nullam facit operationem, iuxtà ſenſum *Cini, & Baldi*, & aliorum ibidem, de quibus *Soccin. conſil. 46. lib. 4.* & cæteri *apud Petr. numer. 146.*, *Caſtill. d. cap. 5.*; Et licèt *Alciat.* & cæteri per eoſdem relati contrarium etiam iſto caſu ſubſtinere conentur; Nihilominùs occaſione cuiuſdam congreſſus, viſis in fonte *Repetentibus*, atque benè conſideratis vtriuſque opinionis fundamentis, verius videbatur, hanc eſſe magis communem, ac meliùs fundatam, ex dicta præſertim ratione veriſimiliter ceſſantis voluntatis.

Tertium verò motiuum mihi, ac cæteris omnibus iſtorum correorum defenſoribus, omninò firmum videbatur, et cuius ratione credidimus quod reſolutio in puncto iuris verè non ſubſiſteret, quodque potiùs ex quadam non ſcripta æquitate prodierit, ſeù ex quodam arbitrio, quod egrediendo iuris cancellos, ſolent Iudices, & præſertim magna Tribunalia, quandoque ſibi aſſumere.

De iure ſiquidem contrà tertium dari non poteſt actio perſonalis, cum hæc, vt ſuprà inſinuatum eſt, non detur niſi ex præcedenti obligatione reſultante ex cõtractu, vel quaſi, ſeù delicto, vel quaſi, illaque præſertim contrà donatarium nun-

tsu nquàm datur, nisi quotiès ageretur de donatario vniuersali, qui habendus est loco hæredis, idque potiùs ex quadam æquitate deducta ex ratione inanis circuitus euitandi, quam ex dispositione
4 iuris, ex deductis *in Romana census disc.* 45.; Actio autem realis practicabilis nõ est, nisi ad rem extantem, atque existentia cessante, ad summum contrà tertium aliud competere non potest, nisi (data mala fide) actio de dolo, quatenùs non constet de locupletatione, quodque bona aliena donata versa fuerint in vtilitatem, cum tunc competat actio de in rem verso, vel condictio sine causa, vel Iudicis officium deductum ex æquitate *text. in l. sime & Titium ff. si certum petatur*, itaut perneceſſe vnum ex his concurrere debeat; Vel scilicèt quod bona extent, & ab ipso possideantur, Vel quod dolo, & mala fide possidere desierit, cum tunc habeatur pro possidente; Vel demùm quod ex eis factus esset locupletior, itaut contenderet de lucro captando, ac de se locupletando cum aliena iactura ex ijs, quæ in proposito habentur deducta *in Romana seù Ciuitatis Vetulæ mercium sub titulo de Regalibus discurs.* 129. *& in Romana pecuniaria sub titulo de credito discurs.* 72., ac etiam *sub tit. de emptione, & vendit. in Ianuen. disc.* 42., ac liquet ex omnibus agentibus de materia actionis de in rem verso, siue de æquitate desumpta ex text. *in d. l. sime & Titium ff. si certum petatur*, quoniam omnes fundamentum constituunt in locupletatione, seù versione in vtilitatem, ex deductis *per Merlin. decis.* 533. *num.* 25. *Otthob. decis.* 40. *num.* 46. *& sequen. Capyc. Latr. consult.* 95. *num.* 9. *Rota in Romana pecuniaria* 15. *Iunij* 1664. *coram Beuilaqua*, edita in causa, de qua *dicto disc.* 72. *sub tit. de credito*.

Locupletatio, seù versio in vtilitatem
5 exigitur de tempore, quo quis conuenitur, itaùt de præsenti agat de lucro captando contrà agentem de damno vitãdo, vt ad litteram probat textus *in l. si pro patre io* §. *versum autem ff. de in rem verso*, ibi, *versum autem sic accipimus, vt versum duret*, & in eadem *l.* §. *si domini debitor*, ibi, *Nihil videri versum, siue postea debitor esse domini cœpit, desinere esse versum*, vbi *glos. verb. subuentum*, subiungit illa verba, *Ergo cum non sit in lucro, non tenetur*.

Ad quod ponderabam iura litteralia *in l. sed si lege* §. *eos autem, & l. item*
6 *veniunt* §. *consuluit ff. de petit. hæred.*, vbi *Castrens.*, & cæteri, de quibus *in Romana hæreditatis* 23. *Iunij* 1662. *coram Ninot*, & in eadem causa *sub tit. de Regalibus ad materiam officiorum disc.* 1., vbi quod hæres putatiuus bonæ fidei, restituere non tenetur vero hæredi, minùsque in propriam portionem imputare, nisi id quod in specie, vel in æquipollenti haberet de tempore, quo suus non titulus detectus est; Idemque habemus in tertio possessore bonæ, vel non malæ fidei, percipiente fructus ex re aliena, quoniã nisi extent, vel concurrat locupletatio, non restituuntur, cum similibus.

Et meritò quoniam bona, quæ ità obueniunt, de facili consumuntur, seù alijs liberaliter conceduntur, quod aliàs factum non esset, vndè propterea, con-
7 trà, scripti, ac naturalis iuris rationem, beneficium cõuerteretur in maleficium; si id, quod liberaliter obtentum est, liberaliter etiam impensum, seù alijs erogatum fuit, restituendum esset de proprio; Verùm quamuis contrà hæc nil reluans deduceretur, nihilominùs Camera credidit quod argenta prædicta vtpotè ex quotidiano vsu non consumptibilia, præsumerẽtur existere, atq; huiusmodi probatione præsumptiua contenta fuit; Et quod magis est, neque attendere voluit iuramentum exhibitum per vnum ex eis, nempè Principem Pamphilium iurantem se dicta bona, nec in specie, nec in æquipollenti habere, vel desijsse possidere, cum reuerà alijs donasset.

Quatenùs autem pertinet ad Principissam Ludouisiam, pro qua Ego scribebam, controuersia finem habuit per honestam cõcordiam, quam eiusdem Prin-
8 cipissæ interim defunctæ hæredibus libenter consului, etiam pro exoneratione conscientiæ auctricis, quoniam spectatis eius moribus, & consuetudine, omninò improbabile erat, quod argenta prædicta non extarent, saltem æquipollenter ob eorum erogationem in aliam argentorum speciem, vel in alios effectus, adhuc durantes, quo casu ius actoris erat certum; Idemque fecit soror forsan ex eodem motiuo.

MVTINEN.

PRO

CREDITORIBVS ALEXANDRI.

Responsum extrà Curiam ad causam cum aliquo sensu veritatis.

Donatarius omnium bonorum, an teneatur ad confectionem inuentarij; Et àn ob eius omissionem teneatur creditoribus donatoris insolidum etiam vltrà vires bonorum donatorum; Et de donatario hæreditatis.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Donatarius vniuersalis àn teneatur conficere inuentarium, et non conficiendo, ad quid teneatur.*
3 *Tenetur ad debita, et dicitur stare loco hæredis.*
4 *Cessionarius hæreditatis dicitur hæres directus, & immediatus.*
5 *Ideò tenetur conficere inuentarium.*
6 *De pœnis resultantibus ex omissione inuentarij.*

DISC. XLIV.

ALexandro debitori, successit Franciscus filius, qui nullo confecto inuentario, paternæ hæreditati se immiscuit, deindèque ingrediens Religionem, donationem vniuersalem omnium bonorum, iurium, & actionum, præsentium, & futurorũ fecit Alexandro agnato, qui acceptata donatione, pariter nullum confecit inuentarium, pluraque bona distraxit, vel aliàs de eis tanquàm dominus disposuit; Atque stante hac facti [illegible] consultus fui, an creditoribus dicti Alexandri seniores ius competeret ad bona propria alterius Alexandri donatarij, vltrà vires hæreditarias dicti Alexandri eorum debitoris, vel dicti Francisci donatoris, & hæredis.

Pro donatario videbatur primo aspectu respondendum, vt scilicèt non nisi ad bona donatoris, iftius creditoribus ius competat, cum omnes DD. qui donatarij vniuersalis obligationem ad soluendum debita donatoris firmant, illam restringant, quatenùs bona donata suppetant, quamuis inuentarium non confecerit, dum ad illius confectionem de iure non est obligatus, cum verè non
2 sit hæres, quoniam hæreditas non datur per contractum, licèt ad dictum effectũ loco hæredis habeatur *Carocc. decis.* 125. *Cancer. lib.* 3. *var. cap.* 7. *de pactis num.* 129. *Amat. var. resol. cap.* 58. *num.* 3. & admittitur *apud Hodiern. controu.* 15. *nu.* 8. *cum sequen., & per Rotam in Perusina bonorum* 30. *Maij* 1650. *coram Cerro §. quod autem, decis.* 31. *num.* 13. *part.* 11. *recen.*

Contrarium, his non obstantibus, dixi verius videri, ex duplici fundamento; Primò quia, admissa etiam supradicta conclusione, illa procedit ad effectum, vt donatarius vniuersalis non teneatur præcisè ad confectionem inuentarij; Verùm adhuc ad id tenetur causatiuè, ad effectum scilicèt tollendi malam præsumptionem subtractionis, ac dissipationis bonorum transferentem in eumdem donatarium onus probandi concludenter negatiuam existentiæ aliorum bonorũ, præsertim mobilium, ac iurium, & actionum in eum obuentorum, vt satis benè firmat *Rota in allegata decis.* 31. *par.* 11. *recen. num.* 13.; Et ideò donec per dictũ Alexendrum donatarium, vel eius hæhæredem probaretur concludenter negatiua benè coarctata, quæ videbatur verisimiliter improbabilis, dicebam quod contrà eum vrgebat præsumptio existẽtiæ aliorum bonorum, ac iurium, & actionum ab eo occultatorum, et consequenter, vt contrà eum exerceri possent actiones etiam personales in persona, & bonis proprijs, dum ex magis communi sententia, recepta etiam per Rotam, donatarius vniuersalis dicitur stare loco hæredis, vt per creditores donatoris directè conueniri possit, præsertim mortuo donatore, ac non existente alio
3 eius hærede ex plenè cõgestis *per Amat. d. resolut.* 58. *num.* 7. *&* 13. *Giurb. obser.* 104. *num.* 13. *Rot. decis.* 98. *num.* 5. *post*

Merlin. de pignor.; vbi aliæ deciſiones referuntur, & habetur *diſc. ſequen.*

Quod etiam ad ſenſum probari videtur ex ipſa æquitate, ſeù ratione naturali, quoniam aliàs lata via fraudibus aperiri poſſet, eludendo omnem legis diſpoſitionem, ac mentem, dum donator ære alieno preſſus, omnem eius ſubſtantiam transferre poſſet in donatarium vniuerſalem, cui licentia concederetur, impunè, ac in fraudem creditorum diſſipare bona præſertim mobilia, & nomina debitorum, quorum exiſtentia per creditores de facili probari non poſſet; Ideòque vt benè aduertit Rota in allegata *deciſ.* 31. *par.* 11. *recen. num.* 13., ſi contrà talem donatarium non militat directè diſpoſitio pœnalis, *text. in l. final. §. Et ſi præfatam Cod. de iur. deliber.*, attamen militare debet mala præſumptio occultationis, quæ ex eadem lege ob omiſſum inuentarium reſultat, transferens in eumdem donatarium onus probandi contrarium, cum iſta ſit præſumptionis operatio, transferendi onus contrariæ probationis, in eum, contrà quem præſumptio vrget.

Secundò quia dum Franciſcus profeſſus eſt donare, non ſolùm bona, ſed etiam quæcumque iura, & actiones, dicitur ità donaſſe paternam hæreditatem ſibi delatam, vnde reſultare obſeruabam, quod dictus Alexander iunior diceretur ceſſionarius hæreditatis Alexandri ſenioris, et conſequenter, quod eſſet habendus tanquam hæres directus, ac immediatus in vniuerſo iure actiuo, & paſſiuo, cum iſta ſit virtus venditionis, vel ceſſionis hæreditatis, vt faciat ſubintrare
4 emptorem, ſeù ceſſionarium in vniuerſum ius actiuum, & paſſiuum, perindè, ac ſi ipſe eſſet hæres ab initio, iuxtà text. *in l. 2. §. ſi quid publici ff. de hæred. vel act. vend. in terminis Monticul. de Inuentar. cap. 9. num. 161. in fine*, vbi de emptore hæreditatis, cum alijs *ſub tit. de empt., & vendit. diſc. 26.*; Et magis in terminis donatarij, ſeù ceſſionarij gratuiti *Monticul. nu. 163.*, eumq; refert, & ſequitur *Giurb. d. obſer. 104. nu. 20. in princip.*; Vndè quemadmodum cedenti non ſuffragaretur beneficium inuentarij, ità dicebam non poſſe ſuffragari ceſſionario, qui in vniuerſum eius ius ſucceſſit, dū hic fingitur hæres ab initio vt ſuprà.

Ideoque Aliud eſt agere de debitis proprijs donatoris, Aliud verò de debitis alterius hæreditatis comprehenſæ in dicta donatione; Ad primum enim effectum, procedere poſſet concluſio ſupra deducta in obiectum, ſecùs autem ad ſe-
5 cundum, dum ità dicitur donatarius hæreditatis, vndè propterea benè intrat limitatio dictæ concluſionis, atque donatarius tenetur ad confectionem inuentarij, vt ex *Crauett. & Carocc. ac alijs, Cancer. d. par. 3. cap. 7. num. 129.*

Idque conuincitur ex clara ratione, (quę dicitur anima legis, ac ſuper omnia, pro meo iudicio, ſemper attendenda venit); Ideò enim donatarius non tenetur ad confectionem inuentarij, neque tenetur ad iura paſſiua vltrà valorem bonorum donatorum, quia ſucceſſio vniuerſalis per contractum dari nō poteſt, vt ex *Fabr. & alijs*, quos allegat, *Amat. d. reſol. 58. num. 2.*, vbi *num. 3.* obſeruat hinc reſultare illationem, quod non teneatur ad confectionem inuentarij; Hęc autem ratio militans in bonis, ac hæreditate donatoris viuentis, non militat in hęreditate iam delata, quā non dubitatur in contractum deduci poſſe, vt *toto tit. & Cod. de hæred. vel action. vendit.*, igitur nil vrgere videtur, quod excuſet huiuſmodi hęreditatis ceſſionarium ab omnibus oneribus hæreditarijs, dum ipſe fingitur ab initio hæres, vt ſupra.

Obſeruando potiſſimè, quod de iure
6 antiquo *Digeſtorum*, vel nouo *Codicis*, & *Authenticorum*, cognitum non erat beneficium inuentarij, ſed ſolùm alterum anni ad deliberandum, quo elapſo, non curatur, an vires hæreditariæ ſuppetāt necnè, ſed indefinitè, hæres, vel hæreditatis poſſeſſor ad omnia onera tenetur; Ideoque quando inuentarium omittitur, nulla incurri dicitur noua pœna, ſed ſolum per ſubtractionem, ſeù ceſſationem huius noui beneficij introducti per ius nouiſſimum *Iuſtiniani in l. fin. C. de iur. deliber.*, res remanet in termino iuris antiqui, vel medij, perindè ac ſi dictum ius nouiſſimum non adeſſet, vt plures *ſub tit. de credito*, & ſub altero *de hęrede*, ac alio *de legit. & detraction.*; Ideoque ex vno, vel altero fundamento, & fortiùs ex vtroque, fundatam videri dixi intentionem creditorum.

RO-

ROMANA

CENSVS

PRO

PAVLO CRESCENTIO

CVM

CREDITORIBVS MARCHIONIS MONTORII.

Visus disputatus coram A.C., et in Signatura resolutus pro Creditoribus, postea concordatus.

De eadem materia donatarij vniuersalis, quando dicatur talis, necnè, vt stare dicatur loco hæredis, & teneatur ad debita etiam in actione personali, & executiua.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De requisitis, vt donatarius directè conueniatur pro debitis donatoris.*
3 *De quæstione an quis habere possit duo patrimonia, & duos hæredes.*
4 *Feuda in Regno Neapolitano habent admixtam qualitatem hæreditariam etiam vltimi.*
5 *Quod prouinciæ, seù regiones de quibus donatio loquitur stent demonstratiuè, non autem restrictiuè.*
6 *Datur donatio vniuersalis in certa bonorum vniuersitate, licèt non sit de toto patrimonio.*
7 *Feudum quando sit vniuersitas, vel consideretur tanquam res particularis.*
8 *Non dicitur esse extrà patrimonium id, quod per creditores iure pignoris prætorij possidetur.*
9 *De duplici hærede, & duplici patrimonio feudatarij.*
10 *Non est facienda excussio bonorum extrà prouinciam, seù Principatum.*
11 *Donatarius vniuersalis tenetur ad onera, & debita donatoris.*
12 *De differentia inter donatarium vniuersalem, & particularem.*
13 *Quod contrà donatarium tanquam tertium non detur actio personalis executiua, et quando secùs.*
14 *Non autem in persona, & bonis proprijs.*
15 *Hæres conuenitur executiuè, etiam in bonis proprijs, si non est beneficiatus.*
16 *Quod donatarius, non reguletur iure hæredis.*
17 *Non tenetur donatarius ad confectionem inuentarij.*
18 *Sed quid in donatario vniuersali operetur omissio inuentarij.*
19 *De differentia inter actorem, & reum, & hæredem agentem, vel excipientem.*

DISC. XLV.

1 FActa per Marchionem Montorij, Paulo ex fratre nepoti vtriusque Signaturæ Prælato, donatione omnium, & quorumcumque bonorum, iurium, & actionum allodialium, tam in Vrbe, & Statu Ecclesiastico, quàm in Regno Neapolitano, ac vbique existentium, feudalibus tantùm non comprehensis, quæ in dicto Regno possidebat; Cum sequuta eius morte, vxor pro dote, ac iuribus dotalibus tenutam feudi Montorij cum annexis obtinuisset in illis Tribunalibus, hinc reliqui creditores, præsertim illi Vrbis, & Status Ecclesiastici, iudicium executiuum coram A.C. instituerunt contra donatarium, contrà quem simpliciter mandata obtinuerunt, eoque recurrente ad Signaturam, (in qua solùm pro eo scripsi), incertum est, an rescriptum fuerit, cum clausula, *sine præiudicio*, vel quod dilata resolutione, agnito tamen sensu ità rescribendi, idem donatarius cum dictis creditoribus se concordauerit, dum causa (quod sciam,) vlteriorem progressum non habuit.

In hac autem disputatione, nulla erat quæstio in meritis circa substantiam æris alieni, quod non controuertebatur, sed tota fuit ordinis, an scilicèt contra ipsum donatarium actio personalis executiua directè exercibilis esset, cum priuilegio processus exequutiui non admittentis exceptiones altioris indaginis à donatario deductas, super detractionibus in

bonis donatoris ex persona propria sibi competentibus, cum quibus supponebatur plures ex creditoribus excludi posse tanquam posteriores.

Hinc proindè duo erant puncti; Primò scilicèt, an iste esset donatarius vniuersalis, ideoque obligatus ad debita donatoris vtpotè succedens loco hæredis; Et secundò, an ob non confectum inuentarium, dicta actio personalis, & executiua contra eius personam, ac bona directè exerceri posset.

Quatenùs pertinet ad primum; Quamuis verba donationis essent vniuersalia de omnibus bonis mobilibus, & stabilibus, iuribus, & actionibus; Attamen dicebam, scribens more Aduocati, vt non exindè dici posset donatio vniuersalis, ad effectum, de quo erat quæstio, vt scilicèt loco hæredis habendus veniret, atque ad debita donatoris conueniri posset, eo modo, quo potest hæres, quoniam ad hunc effectum, duo copulatiuè requiruntur; Primò quod donatio contineat ipsam patrimonij vniuersitatem, adeout donatarius succedat in donatoris vniuerso iure actiuo, & passiuo; Et secundò de consequenti, quod alium, actu, vel habitu hæredem non habeat, *Guid. Pap. & adden. decis.* 105. & 460. cum alijs plenè collectis *per Amat. var. resolut. cap.* 58. *num.* 13. *Rota decis.* 228. *num.* 5. *& seqq. par.* 7. *recen. decis.* 43. *nu. fin. par.* 11.

Huiusmodi autem requisita non iustificari dicebam dupliciter; Primò quia donatio quamuis concepta per verba vniuersalia, restricta erat ad bona, & iura existentia in Vrbe, & Statu Ecclesiastico, ac ad allodialia tantùm in Regno Neapolitano, vndè propterea dupliciter cessabat vniuersitas, Primò sub donatione comprehensa non erant bona, & iura extra dictas prouincias, vel ditiones existentia, in quibus hæredem habere poterat; Quicquid enim sit ad alios effectus potioritatis, vel concursus creditorum vnius, vel alterius patrimonij, siue super modo succedendi, quoties diuersa vigeant statuta, vel consuetudines, ex ijs, quæ alijs locis plenè habentur deducta apud *Salgad. in labyrint. part.* 2. *cap.* 12. *& per Rotam* apud *Roias decis.* 157. *&* 268. *repetit. dec.* 66. *decis.* 363. *part.* 9. *& decis.* 228. *part.* 8. & pluries in sua materia *sub tit. de credito* occasione agendi de articulo, an creditores vnius Principatus, vel Prouinciæ, in bonis ibi existentibus, potioritatem, aduersus alios habere debeãt, ac etiã *sub tit. de successionibus*; Ità negari non potest, quod donator alium habere potest hæredem, quodque non verificatur vniuersitas successionis in donatario.

Et secundò ob non comprehensionem bonorum feudalium consistentium in Oppido Montorij cum annexis, quoniam vt pluries habetur in sua materia *sub tit. de feudis*, illa feuda, quamuis iure sanguinis deferantur, admixtam tamen habent qualitatem hæreditariam, tam primi acquirẽtis, quàm etiam vltimi morientis, adeout feudi successor teneatur etiam ad debita, quamuis sine assensu, cõtribuendo pro rata cum bonis allodialibus, ex ibi pluries deductis, & consequenter in istis hæredem donator habebat, ergo donatarius dici non potest successor in vniuersum ius donatoris, neque hic alio carebat hærede, dum feudalem hæredem habebat.

Reflectendo autem ad veritatem, (verè pro stylo insinuatam), hæc fundamenta periculosa videbantur; Quò ad primum, benè respondebant scribentes pro creditoribus, quod inspecto nomore, seù contextu donationis, dictæ prouinciæ, seù ditiones Status Ecclesiastici ac Regni Neapolitani, verè non starent taxatiuè, seù restrictiuè, sed demonstratiuè, ex eo quod non alibi bona haberentur, atque eatenus ad dictam distributiuam deuentum erat, quatenùs ita succederet exceptuatio feudalium in eo Regno existentium, ità attendendo substantiam veritatis potius quam verba.

Et vlterius, quidquid sit ad alios effectus de conclusione, an vnus, & idem in quo vna tantùm persona, tam materialiter, quàm formaliter consideretur habere possit, necnè, duo patrimonia, duosque hæredes vniuersales insolidum. Attamen ad hũc effectum, vt donatarius alicuius particularis vniuersitatis, generaliter teneatur, etiam adinstar hæredis, & per quamdam assimilationem, ad onera in ea vniuersitate existentia, illi implicare non videtur, iuxta ea, quæ habentur firmata per *Rotam in Romana de Ceulis coram Orano*, apud *Gratian. discep.*

256. *num.5. & sequen.*, circa donationem rationis bancariæ, quoniam licèt donatio non dicatur vniuersalis in ordine ad reliquum patrimonium, dicitur tamen talis discretiuè in vniuerso eo iure actiuo, & passiuo, in quo donatarius tanquam per speciem hæredis ipsum donatorem repræsentare dicatur, quoniam Aliud est considerare vniuersitatem de per se, & in suo genere; Aliud verò comparatiuè ad aliam vniuersitatem maiorem; Licèt enim istius respectu, altera vniuersitas consideretur potius tanquam res particularis, non tamen exindè tollitur, quin ipsa in se sit vniuersitas, ex ijs, quæ cęteris relatis habentur deducta apud *Capyc. latr. consult. 9. & 10. &* 7 *dicto tit. de feudis*, quod scilicèt feudatario possidente plura feuda, vniuersitas patrimonij feudalis ex omnibus constituti dicatur, adeòut vnum feudum cõparatiuè habeatur pro re particulari, & tamẽ vt quodlibet feudũ de per se sit vniuersitas, ideoque non implicat dari donationem vniuersalem iurium actiuorũ, & passiuorum vnius patrimonij, vel negotij, iuxtà dictum casum rationis bancariæ.

Et ad alterum motiuum exceptuationis feudalium; Quamuis scribentes pro creditoribus, ac etiam iudex, in eo solùm insisterent, quod bona feudalia absorpta iam fuerant per donatoris vxorem, idque etiam in Signatura magnam faceret impressionem; Attamen legaliter magna erat simplicitas, quoniam nõ ex eo, quod creditor immitti obtineat ad aliqua bona debitoris ex aliquo interdicto, vel remedio possessorio, exindè resultat, quod bona sint extrà hæreditatem, vel patrimonium, quodque in eis non habeatur hæres.

Solidior autem responsio (ad quam tamen scribentes non cogitabant), erat altera, quod, vt patet ex deductis locis citatis *sub tit. de feudis*, adinstar eorum, quæ in iure communi habemus de duplici patrimonio, ac duplici hærede, militari, & paganico, quorum quilibet dicitur vniuersalis insolidum, ità feudatarius dicitur duplex homo, duplex habens patrimonium, feudale scilicèt, quod idem est, ac militare, & allodiale, seù burgensaticum, quod idem est ac paganicum, data solùm inter huiusmodi patrimonia, vel hæredes contributione per æs, & libram ad debita defuncti, qui fuit vtriusque patrimonij possessor, per speciem etiam illius contributionis, de qua habetur *eodem tit. de feudis disc. 89. cum ibi deductis*, seu tanquã per speciem cuiusdam societatis, seù cõmunionis huiusmodi patrimoniorum, ideòque donatarius patrimonij allodialis, in eo dicitur vniuersalis, neque ex eo, quod feudarius habet alium hęredem in patrimonio feudali, dicitur eum habere in allodiali.

Fortius verò, quia omnium ferè prouinciarum, seù principatuum praxis dedit, vt creditores vnius prouinciæ, seù principatus non teneantur excutere bo-
10 na in alio existentia, sed ibi existentium excussio sufficiat, tam ad effectum agendi contra fideiussores, quàm etiam ad alterum exercendi actiones subsidiarias, vt habetur præsertim deductum in proposito subsidiarij beneficij competẽtis ex dispositione textus *in auth. res quæ Cod. commun. de legat. sub tit. de dote discurs.* 145.

Quouerò ad alterum supra distinctum punctum, seù principalem inspectionem, an scilicèt posita qualitate donatarij vniuersalis, ac præsuppositã etiã certa iuris conclusione, de qua *disc. præced. & sequen. & passim*, vt hic donata-
11 rius teneatur ad omnia debitoris onera, & debita, præsertim ante donationem contracta (cum difficultas consistat in ijs, quæ postèà contraherentur, vt *disc. seq.*), quæstio erat, àn conueniri solùm posset in ipsis bonis donatis, vel etiam directè in persona, & bonis proprijs.

In hoc autem, de stricta iuris censura, veriorem esse dicebam negatiuam, vt scilicèt in persona, & bonis proprijs conueniri non posset, sed solùm in bo-
12 nis, ac iuribus donatis; Ea differentia militante inter donatarium vniuersalem, & particularem, quod aduersus istum, creditoribus hypothecarijs competunt interdicta, aliaque remedia realia, vel rei persecutoria, quæ in vim hypothecæ competunt contra quemcumque tertium possessorem bonorum hypotecatorum, chirographarijs autem non competit nisi subsidiarium remediũ rescissorium ex edicto, *de ijs, quæ in fraudem creditor &c.*; Contrà verò vniuersa-

uersalem exercibilis est directè processus executiuus ad bona donata, eo modo, quo contra hæredem quamuis beneficiatum ad bona hæreditaria.

Licèt enim in puncto iuris, indefinitè donatarius consideretur tāquam tertius, contra quem regula est, exercibilem non
13 esse actionem personalem directam, ac executiuam, sed solùm realem, vel rei persecutoriam, aut dictum subsidiarium remediū reuocatoriæ iuxtà *glos. in l. æris alieni Cod. de donat.*, *vbi Bald. & alij*, de quibus *apud Guid. pap. decis.* 105. *in principio*, & plenè *Amat. dicta resol.* 58. *nu.* 8. *Rota decis.* 245. *numer.* 5. *& seq. part.* 11. *recent. & in alijs*; Attamen vbi agitur de donatario vniuersali, in quo non vrgeat ratio discutiendi alia bona, quæ militat in particulari, ad euitandos inanes circuitus, recepta videtur illa æquitas, quam originaliter habemus practicatam per Senatum Gratianopolitanum *apud Guid. pap. d. decis.* 105., vt actio personalis executiua, in ipso tamen patrimonio donato, eiusque bonis ac iuribus, detur contra donatarium vniuersalem, eo modo, quo contra hæredem beneficiatum in bonis hæreditarijs; Secùs autem in persona, & bonis proprijs, cum id nullum iuris habeat fundamentum,
14 aliaque actio ad bona propria competere non videatur, nisi pro refectione eius, quod in bonis donatis donatarius consumpsisset, vt *disc. præced.* non tamen in processu executiuo.

Quamuis enim atrento iure *Digestorum*, & *Codicis*, priusquam à iure nouissimo *Iustiniani* prodiret beneficium inuentarij, quod omnimodam separationem induxit inter hæreditatem, ac per-
15 sonam, & bona propria hæredis, competeret contra istum eadem actio personalis, ac executiua, quæ contra defunctum, quod etiam hodiè practicatur, quando iam certitudinaliter constat illum non esse beneficiatum, quia inuentarium non confecerit, vt *dec.* 39. *par.* 6. *recent.*, *decis.* 252. & 269. *post Zacch. de oblig.* & pluries *sub tit. de credito*, & sub *altero de hærede*, ac altero *de iudicijs*.

Non tamen idem procedit in donatario vniuersali, cum hic habeatur quidem loco hæredis, sed impropriè, & per quā-
16 dam assimilationem, non tamen identificatur cum persona defuncti, eo modo, quo (secluso beneficio inuentarij) identificatur hæres; Distinctio autem inter conficientem, vel non conficien-
17 tem inuentarium, non intrat in donatario, quem in iure cautum non est ad id teneri, vt aduertitur *disc. præced.*

Et quamuis ex ibidem deductis, ex inuentarij omissione facta per donatarium vniuersalem, resultet quædam mala præsumptio, attamen hęc operatiua quidem erit ad repellendum donatarium excludere volentem creditores ex iuribus, ac
18 detractionibus ex persona propria sibi competentibus, ob præsumptionem existentiæ, ac sufficientiæ bonorum (qualis erat propriè casus præsentis controuersiæ), non autem, vt agendo possent creditores directè prosequi actionem personalem contra personam, & bona propria, quoniam, aliud est illum repellere, ne excipiat de iuribus proprijs, aliud verò, nè in persona, & bonis proprijs molestetur; Vt habemus in hærede beneficiato, quod si excipiendo de iuribus, & creditis proprijs, velit repellere creditores, seù aliàs impugnare factū
19 sui auctoris, tunc tenetur, reddendo rationes de bonis inuentariatis, docere de non existentia bonorum, ex regula, quod in dubio hæreditas præsumitur opulenta, sed non exindè conueniri potest in persona, & bonis proprijs nisi precedat praxis posita per *Salust. Tiber.*, quod citetur ad docendum de legitimo inuentario, ac reddendum rationes, vt in dictis suis respectiuè materijs, & est praxis quotidiana; Et quamuis scribentes pro creditoribus tanquam punctualem deducerent *decis.* 231. *Carilli* super processu executiuo contra donatarium, quæ magnum faciebat rumorem, nil tamen ad rem concludit, cum mandatum exequutiuum fundatum esset in re iudicata contra eumdem donatarium contumacem, & sic ex diuersa particulari facti circumstantia.

TER-

TERRACINEN.

PECVNIARIA

PRO

PRINCIPE BVRGHESIO

CVM

BALLADORIS.

Casus disputatus coram A.C., & resolutus pro Burghesio.

De eadem materia donatarij vniuersalis obligari ad debita donatoris, an teneatur ad ea debita, quæ donator contraxit post donationem.

SVMMARIVM.

1 *Acti series.*
2 *Donator sicuti non potest reuocatore donationem, ità non potest alienare, vel obligare bona donata.*
De quæstione an creditor anterior ex causa lucratiua præferatur posteriori ex causa onerosa.
Declaratur conclusio, de qua num.2., vt procedat in donatione particulari.
Quid autem dicendum sit in donatione vniuersali.
De eodem, & num.7.
Fortius donatarius vniuersalis tenetur ad debita si vult bona post donationem quæsita.
9 *Donator dicitur administrator patrimonij donati.*
10 *Fideiussor quandoque inspecta veritate est potius debitor principalis.*

DISC. XLVI.

POstquam Angelus Balladorus, donationem vniuersalem, cum onere fideicommissi de omnibus eius bonis, & iuribus præsentibus, & futuris fecit ad fauorem eius fratrum, eorumque descendentium, negotiationem concontinuando, dum appaltum impressionis cameralis tenebat, ac etiam affictum Oppidi Normæ, curauit per eius iuuenes seù ministros, suscipi que à ministris Principis Burghesij affictum Castri, seù Oppidi Oleuani, pro eis ne iubendo cum obligatione æquè principali, & insolidum; Cumque pro pensionibus decursis, relaxato contra eum mandato executiuo obtento ab A.C., facta esset executio super quodam censu per dictum Angelum post donationem quæsito, Hinc se oppossuerunt donatarij cum ea adeo frequenti cautela, quæ in Curia *Angeli* nuncupatur, apponi solita per eos, qui se prætendunt tertios possessores, ex eo quod census vtpotè comprehensus in donatione vniuersali omnium bonorum præsentium & futurorum, ad ipsos vti donatarios pertineret.

Et quamuis scribentes pro eis, non impugnarent certam conclusionem in præcedentibus insinuatam, de obligatione donatarij vniuersalis ad onera, & debita donatoris tanquam per speciem hæredis; Dicebant tamen, id rectè procedere in ordine ad exercitium actionis personalis, ac directæ absque necessitate adhibendi circuitum actionis reuocatoriæ iuxtà receptam praxim *disc.præced.* insinuatam, quoad debita & onera de tempore donationis iam contracta, secùs autem quoad ea, quæ postmodum contracta essent, quoniam quod directè prohibitum est, non est indirectè concedendum, nè aliàs diceretur lex imposita potiùs verbis, quàm rebus; Quemadmodum enim donator periectam donationem inter viuos reuocare, vel minuere non potest, ità neque alienare, vel obligare bona donata, vbi præsertim agatur de ipsis bonis sub donatione cadentibus, cum sola quæstio sit, quoties agatur de donatione quantitatis, an scilicet donatarius tanquã creditor ex causa lucratiua postponendus veniat creditoribus hypothecarijs posterioribus ex causa onerosa, quo etiam casu vbi ratio fraudis non vrgeat, magis recepta hodiè videtur opinio ipsi donatario fauorabilis, vt firmatur *decis.262. p.11.rec. cum ibi deductis*, & in sua materia *sub tit. de credito*,

credito, sed quoties agitur de donatario bonorum, nulla desuper cadit difficultas.

Scribens ego pro Burghesio, dicebam præmissa esse vera in casibus suis, fallaciam verò consistere in applicatione ad casum, de quo agebatur, ideoque ad æquiuoca tollenda, aduertebam distinguendum esse quod; Aut agitur de donatione particulari aliquorum bonorũ,
4 quæ ad speciem deducta sint, et tunc planũ est donatorẽ non posse alienare, nec hypothecare, seu aliàs ius donatario perfectè quæsitum restringere, vel minuere, nisi aliqua concurrat iusta causa, ob quam etiam ad donatarij maiorem vtilitatem, id admittendum veniat, iuxtà casum, de quo sub *sub tit. de fideicommissis disc.* 139., cum firma remanente donatione, (quia nempè non intret resolutio, vel facultas reuocandi), aliud donatori non cõcedatur nisi dubiam donationem declarare, vel interprætari, dummodo declaratio bona fide inita sit, ac verisimilitudinem contineat, non autem fraudem, vel affectationem, vt pluries in præcedentibus.

Aut verò agitur de donatione vniuersali omnium bonorum, tam præsentium, quàm futurorum, quæ tamen valida præsupponenda sit, iuxtà eos casus, in quibus talia in iure valida reputatur,
5 Et tũc quæstio videtur potiùs facti quàm iuris, ex facti qualitate pro iudicis prudenti arbitrio decidẽda, an scilicèt alienatio, vel obligatio, seù alter præiudicialis actus, proueniat mala fide, siue absque probabili causa, & tunc idem dicendum veniat, vt in facti contingentia pluries ego substinui iura donatarij aduersus legata, seu voluntarias confessiones debiti factas per donatorem, siue vbi de voluntario, ac imprudenti debito fideiussorio ageretur, cum similibus, cum eadem quoque militet ratio defectus potestatis non faciendi indirectè, id quod directè prohibitum est.

Vbi verò, (vt in præsenti) ageretur de industrio donatore, qui facta donatione vniuersali, pro conseruandis bonis in eius sanguine, vel familia, bona fide incumbat negotiationibus, ac industrijs more diligentis patrisfamilias, vt
6 maiores faciat acquisitiones ad fauorem donatarij, ità patrimonium melius impinguando, Et tunc, quia ad hunc effectum oportet habere commercij libertatem, atque iuxtà negociorum opportunitatem debita contrahere, ac aliqu etiam alienationes facere, hinc proin si casus negociationi connaturalis pr beat iacturam potiùs, quàm lucrum, dè propterea bona donata diminuti patiantur, rectè intrat propositio, quam per *Rotam decis.* 98. *num.* 5. *post Mo lin. de pignor.*, *& in Vrbeuetana re tutionis dotis* 22. *Maij* 1645. *coram Pe tingero*, quod donatarius tanquam su cedens loco hæredis, ad omnia debi & onera donatoris tenetur; Ex ea nimi probabili, & conuincenti ratione, qu à scripto & non scripto iure deriuat quod sicuti in casu lucri, & acquisiti nis, donatarius commodum reportasset ita incommodo subiacere debet, iuxt regulam *secundum naturam*, de qua i propositio lucri, vel iacturæ in bonis deicommissi ex negociatione hæred grauati habetur *sub tit. de fideicom. d* 191.; Et in his terminis specialibus
7 plura fundamenta benè aduertit *Fon nell. de pact. clauf.* 11. *glos. vnica à num ad* 39., vbi latè materiam expendit, *idem Fontanell. decis.* 209., atque in h sensu, & cum hac distinctione intel gendæ veniunt proximè allegatæ dec siones Rotæ, cum aliàs eas ità simplic ter attendere periculosum sit.

Clarius verò ac extra dubium in ha facti specie, quoniam non agebatur de bonis extantibus de tempore donati nis, sed de censu post illam quæsito, ra dè propterea iniquitas esset, quod d
8 natarius approbare vellet factum don toris post donationem in ijs, quæ sol commodum concernunt, atque obti re futuras acquisitiones, illud verò in probare in damnosis contra dictam r gulam *secundum naturam*; Ac etiam quia esset species locupletationis de alie no, nimiumque lata via aperiretur frau dibus, & collusionibus, quod scilicèt ne gociatores huiusmodi donationes filijs, vel fratribus facere possent, deindèq negociationis aleam continuare sub sola certitudine lucri absque timore damni, quoniam si fierent lucrosæ acquisitiones, essent propriæ & caderent sub donatione, si verò contingeret iactura, esset creditorum, quod scripti, ac naturalis iu-

ris

ris principijs, ac rationi repugnat.

Ideòque dicendum est, quod facta huiusmodi donatione de præsentibus & futuris, implicita adesse dicatur reseruatio administrationis patrimonij donati ipsi donatori, et consequenter, quod ipsum patrimonium donatum, commodo lucri, ac incommodo damni, seù iacturæ pariformiter subiacere debeat iuxta eosdem terminos negociationis factæ per hæredem grauatum ex deductis *dict. disc. 191. de fideicommissis*.

Non negabant scribentes in contrarium veritatem dictæ theoricæ in abstracto, cum reuera ex scripto, & non scripto iure incontrouertibilis videatur; Dicebant tamen econuersò, fallaciam quoque esse in applicatione, ex eo quod ageretur de debito alieno, ac fideiussorio, dum affictus initus erat per alios, pro quibus ipse donator fideiusserat; Verùm nimis plana erat solutio ex solo facto, in quo benè constabat ipsum donatorem plures aliàs præmanibus habentem negociationes, ac appaltus seù affictus, præsertim impressionis cameralis, ac alterius Oppidi, vel Castri cum eodem locatore, ita honestatis, ac melioris negociationis causa iniisse contractum sub nomine eorum, qui sui negocij iuuenes, acetiam coniuncti erant, sub eius tamen assecuratione, vt frequens est negociatorum vsus, ideoque in effecta proprium negocium erat, attendendo magis veritatem, quàm formalitatem verborum, ex regula, *plus valere quod agitur &c.*, vt sæpe in sua materia *sub tit. de credito*, ideòque cum iustitiæ fundamento executionis vlterior progressus demandatus fuit, nisi solutio debiti sequuta sit.

ROMANA

DONATIONIS

PRO

MAVRITIO DE ASTE

CVM

FRATRIBVS DE SOIERS.

Casus disputatus coràm A.C., postea concordatus.

Donatio facta patri, & filijs, àn censeatur ordine simultaneo, vel successiuo; Et àn patre retrodonante, Ius competat filijs ipso viuente aduersùs donatorem.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *De distinctione inter donationem factam ab ascendente, vel extraneo patri, & filijs, àn ordine simultaneo, vel successiuo.*

3 *Intelligitur in dubio, secùs vbi constat de diuersa voluntate etiam præsumptiua.*

4 *Expendantur coniecturæ, ex quibus censetur ordine successiuo etiam si ab extraneo.*

5 *An distinctio, de qua num. 2. procedat solùm in vltimis voluntatibus, vel etiam in contractibus.*

6 *Recensetur causæ exitus.*

DISC. XLVII.

1 MAuritius de Aste, paulò post completam minorē ætatem annorum 20., ad quā ex Statuto Vrbis illa restricta est, per mortē patris sui iuris effectus, iuxtà consuetas adolescētię imprudētias, Guglielmo Soiers Germaniæ inferioris Viro qualificatæ nobilitatis, qui ob Catholicam fidem, bonis patrimonialibus

bus ſpoliatus, *in Vrbe* cum numeroſa familia non multum affluenter viuebat, donationem fecit pro ſe, eiuſque filijs, & deſcendentibus in infinitum ſcut. 10. m. ſoluendorum poſt ipſius donatoris mortem, Interim verò eius vita durante annuorum ſcutorum 300.; Verùm paulò poſt pœnitens, donationem prædictam reuocauit, habitaq; de hoc notitia, Guglielmus prædictus eius ingenitę nobilitati reſpondendo, inexplicabili quidem morum, ac vitæ ingenuitate præditus, dictæ reuocationi adhæſit, cuicumque iuri ex donatione quęſito retrocedendo, eius autem filij iam maiores, patre adhuc viuente, ac inuito, ex perſona propria pro dictæ annuæ præſtationis aſſequutione, iudicium inſtituerunt contrà donatorem coram A.C.; Aſſumptaque deſuper diſputatione, illa reſtringebatur ad punctum, an filij prædicti vocati eſſent ordine ſimultaneo, vel ſucceſſiuo, quoniam poſito quod vocati eſſent ordine ſucceſſiuo, caſus eorũ vocationis adhuc non aduenerat, ideòq; nullam actionem contrà donatorẽ exercere poterãt.

Super hoc igitur aſſumpta diſputatione; *Scribentes pro actoribus*, totam vim conſtituebant in magis communiter recepta diſtinctione, quod Aut agitur de diſpoſitione aſcendentis cum deſcendentibus cum quibus vrget, vltrà
2 charitatem, neceſſitas, & cenſetur ordine ſucceſſiuo, Aut de diſpoſitione trãſuerſalis, vel extranei, in quo ſola ratio charitatis militer, & ſecùs *Iaſ. in l. gallus §. quidam rectè num.24. & ſequen. ff. de lib. & poſth.*, ibique cæteri plenè congeſti *per Mantic. de coniectur. lib 4. tit.9. num.17. cum ſequen. Rot. deciſ.574. num. 2. & ſequent. par.4. recen., & deciſ.424. num.14. & ſequen. par. 4. rec.*, reiecta contraria ſententia *Bart.* ibidem volentis, vt etiam iſto ſecundo caſu vocatio ordine ſucceſſiuo cenſenda ſit.

Pro donatore reo conuento ſcribens, non impugnabam diſtinctionem, vtpotè magis communiter in foro receptam præſertim in Rota, & Curiæ; Dicebam tamen, eam procedere in dubio, ſecùs autem vbi ex adminiculis, vel coniecturis conſtat de diuerſa voluntate, quæ
3 ſemper attendenda eſt *Cæſ. de Graſſ. dec. 2. ſub num. 3. de teſtam. Bellon. de iur. accreſc. cap. 5. quæſt. 26. num. 227.* admittitur *d. deciſ. 574. par. 4. recen. num. 6. & ſequen. & dicta deciſ. 424. par. 9. nu. 14. & ſequen.*, ad quem effectum plures põderabam coniecturas, ac probationes.

Primò quia in eodem inſtrumento
4 expreſsè dicitur, vt decedente Guglielmo ſuccedant filij, quam dicebam non eſſe coniecturam, ſed probationem claram; Et licèt reſponderetur iſta verba contineri in donatione ſortis principalis ſcut. 10.m.; Replicabam tamen, quòd cum agatur de vna eademque diſpoſitione, hinc proindè vna pars declarat alteram, præſertim quia non erat circa incerta, cum annua præſtatio per donatorem viuentem promiſſa videretur loco fructuum, quos dicta ſors principalis produceret, niſi ſolutio ad mortem dilata eſſet.

Secundò quia dicebatur dictam annuam præſtationem ſcut. 300. donari, vt dictus Guglielmus honorificentius, & ſuamque familiam ſubſtentare poſſet, igitur principaliter diſpoſitio directa erat ad perſonam patris, qui integrum redditum habere deberet, non autem ſequeretur inconueniens veriſimili voluntati donatoris, & acquirentis contrarium, vt idem redditus in plures portiones diuideretur, quot erant plures filij.

Tertiò quia tenor donationis, aliæque circumſtantiæ oſtendebant, quod totum geſtum erat contemplatione ipſius patris, qui dictæ donationis cauſa fuerat. *Mantic. loco citato num.23. Peregr. de fideicomm. art.17. num.28.*

Quarìò omnium clarius, (& quod reflectendo ad veritatem, iſtam talem eſſe oſtendebat), quia non ſolùm vocati eſſent filij, ſed nepotes, pronepotes, & deſcendentes in infinitum, cum tunc impoſſibile ſit dare vocationem ſimultaneam. *Mantic. vbi ſupra num.26. Fuſar. quæſt. 476. num.46.* plenè *Surd. deciſ.346. num. 14. & ſeqq. deciſ.127. num. fin. par.6. rec. deciſ.97. num.10. & ſeqq. par.4.*; Licèt enim hæc vltima deciſio reuocata ſit per dictam poſteriorem *deciſ.574. eadem par.4.*, attamen difficultas cadit quando filij primi gradus ſolùm vocati ſunt, quia ſiquod intelligatur de iam natis, & cognitis tantùm, admittendo contrarium vbi donatarius ſentiſſet de naſcituris, & fortius vbi de gradibus vlterioribus.

Alij pro hac eadem parte ſcribentes, ſatis

satis insistebant in eo, quod distinctio
5 prædicta, quæ hodiè pro regula constituitur, procedat in vltimis voluntatibus, secùs autem in contractibus, in quibus absque distinctione filij semper censentur vocati ordine successiuo *ex Bart. in dicto §. quidam rectè num. 4. & 8. Peregr. d. art. 17. num. 24. Put. dec. 4. de locat.*

Verùm ego, reflectendo ad veritatẽ, dubitabam de congrua applicatione ad casum; Id enim rectè procedere videtur in contractibus correspectiuis, in quibus, totum id quod filij, & vlteriores descendentes obtinent, habere dicuntur ex prouidentia, vel stipulatione patris, secùs autem in merè gratuita dispositione, in qua sola concedentis volũtas spectatur, cum tunc nulla differentia considerabilis videatur inter actus inter viuos, vel per vltimam voluntatem; Ideoq; veritas consistere videtur in theorica feudistarum, super quæstione, an feudũ concessum patri, & filijs, censeatur concessum simultaneè, vel successiuè, de quo præsertim actum habetur actum *in Romana pecuniaria de Pallauicinis sub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum disc. 75.*

Quia verò ista exceptio erat potius dilatoria, quàm peremptoria, cum nihil referret quoad substantiam donatio-
6 nis, ac debiti, quod dicti filij agere non possent viuente patre, si agere potuissent eo defuncto, ideoque victoria super hoc puncto, parum, vel ferè nihil profutura fuisset; Hinc proindè, alia excitata fuerunt motiua nimium relenantia, quæ percutiebant dictæ donationis substantiam, ac inualiditatem, vndè propterea donatori reo conuento debita esset absolutoria; Et ex his, me etiam nè dum consulente, sed etiam cooperante, controuersia per concordiam finem habuit, mediante etiam opera, & interpositione cuiusdam satis qualificati Cardinalis, cuius honorario seruitio præfatus Guglielmus mancipatus erat.

ROMANA
FIDEICOMMISSI
DE CÆSIIS.
PRO
DOMITILLA CÆSIA
CVM
DVCE AQVÆSPARTÆ.

Casus decisus per Rotam pro Duce.

An secunda donatio facta ad fauorem eiusdem donatarij, censenda sit duplicata, & diuersa à præcedenti, adeout vtraque debeatur, vel potiùs secundus actus, initus censeatur in executionem, ac implementum primi, adeout vnica sit donatio.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutiones causæ.*
3 *Legatum factum creditori non censetur animo compensandi.*
4 *In specie quod secunda donatio non censeatur facta in compensationem primæ contemplatione matrimonij.*
5 *De ratione ob quam secunda donatio cum onere sit diuersa à prima facta contemplatione matrimonij ob istius particularem naturam.*
6 *Libertas est opposita fideicommisso, quod importat seruitutem.*
7 *Donationes contemplatione matrimonij non subiacent solemnitatibus Statutarijs.*
8 *De fundamento principali dictarum resolutionum, de quibus num. 2.*
9 *Donatio in dubio non præsumitur, et capienda est præsũptio pro exclusione.*
10 *Actus in dubio referendus est ad causam necessariam potiùs quam voluntariam.*
11 *Quando secundus actus censeatur initus in exequutionem primi.*

12 *Promissio de donando, an importet donationem perfectam.*

13 *Quod ista sit quæstio facti potiùs quam iuris.*

14 *De argumentis ex quibus secũdus actus censetur idem cum primo, & in eius exequutionem.*

15 *Obseruantia est optima interpres voluntatis contrahentium.*

16 *Conclusio, de qua num. 3. limitatur ex contrarijs coniecturis.*

17 *De ratione ponderata num. 5. super donatione contemplatione matrimonij.*

18 *Donato, vel promisso annuo redditu, censentur in contractum deducta tot bona, quæ fructent dictum reditum.*

DISC. XLVIII.

1 IVxtà facti seriem plenius enarratam in hac eadem causa *sub tit. de fideicommissis disc.* 134.; Cum Cardinalis Petrus Donatus Cæsius occasione matrimonij contrahendi inter Federicum ex fratre nepotem, et Pulcheriam Vrsinam, promisisset facere dicto Federico donationem annui reditus scutorum termille, postmodum verò ad aliquod tempus in Ciuitate Bononiæ, (vbi erat Legatus), nulla dictæ promissionis, vel causæ promittendi mentione facta, donationem dicto Federico fecisset, vnius Castri, aliorum bonorum, quæ dictũ redditum scutorum termille, et vltrà constituebant, cum onere fideicommissi, iuxtà ibi recensitum ordinem, ab eodem Cardinali in testamento repetitum, ac denuò præscriptum; Hinc eiusdem fideicommissi casu facto per mortem alterius Cardinalis Petri Donati vltimi ex filijs masculis dicti Federici, inter plures controuersiæ punctos disputatos inter Ducẽ Aquæspartæ fideicommissarium, & Domitillam dicti Cardinalis iunioris sororem, & hæredem, fuit iste, an secunda donatio facta in Ciuitate Bononiæ cum vinculo fideicommissi, diuersa esset à dicta præcedenti promissione facta in Vrbe contemplatione matrimonij, cum hæc nullum fideicommissi vinculum cõtineret, itaut ex fideicommissaria hæreditate licitum esset detrahere primã donationem tanquam liberam; Et introducta desuper causa *in Rota coram Meltio*, ad fauorem fideicõmissarij pro-

2 dierunt decisiones *sub diebus* 13. *Maij* 1658. *&* 10. *Decembris* 1659. quarum prima est impress. *decis.* 339. *par.* 12. *rec.* deindèque concordia, tam istam, quàm aliàs controuersias terminauit.

Super hoc autem præsertim puncto Ego vnus ex Domitillæ Aduocatis, magnã contra eam ab initio habui difficultatem, vnde propterea resolutiones fecerunt iuxtà votum, atque in congressibus habitis antequam disputationes assumerentur, eram in sensu, vt disputationis alea omninò effugi deberet, sed procurari concordia eo meliori, quo fieri posset modo, vt de facto me cooperante fecquutum fuisset, nisi diuersus sensus aliorum seniorum Aduocatorum, qui tam rationabiliter maioris erant existimationis, ipsiusque principalis qualitas, dictum proficuum tractatum inanem non reddidissent.

In disputationibus igitur desuper habitis, Alij huius Partis defensores, Ego more Aduocati ad causæ oppositatem scribendo, ad probandum, quòd secunda donatio esset diuersa à prima non autem in eius compensationem, seu implementum, plura deducebamus fundamenta; Primò scilicèt, conclusionem generalem, de qua apud *Menoch. lib. de præsumpt.* 109., et pluries in sua materia

3 *sub tit. de legatis*, vt legatum factum per debitorem creditori regulariter, non constito de contraria voluntate, censeatur diuersum, & accumulatiuum, non autem animo compensandi cum debito trahente originem à causa voluntaria, dictos terminos rectè intrare dicebamus, quòd legatum donatio quoque dicatur, ad eadem militet ratio.

Secundò magis in specie, deducebamus ea, quæ deducta habẽtur *apud Mercian. iun. disput.* 84. *num.* 2. *&* 3. *& seq.*

4 *per tot.*, ad probandum, quod secunda donatio, vel alia dispositio facta per donatorem ad fauorem donatarij diuersa sit à præcedenti donatione facta contemplatione matrimonij.

Et tertiò, Ego ex genio, & stylo, solitus insistere magis in rationibus, quàm in simplicibus doctrinis, dicebam quòd donatio contemplatione matrimonij

5 est vera, & propria donatio, quæ ex mu-

tuo

tiuo beneuolentiæ, & causa lucratiua fiat, sed dicitur pars contractus matrimonialis, admixtam etiam habens causam onerosam, cum frequentius illa procurari soleat ex parte mulieris, eiusque parentum, vel coniunctorum ob eiusdem mulieris, ac filiorum procreandorum interesse, adeout neque per ipsum sponsum donatarium volentem, remitti, vel minui valeat, ex deductis *supra disc.2. cum pluribus seqq.*; Et cõsequenter, quod secunda donatio habens pro causa beneuolentiam donatoris erga donatarium, ac motiuum conseruationis bonorum in agnatione, omninò diuersa censeri deberet, tam ratione voluntatis ob dictam causæ diuersitatem in verbis explicatam, quàm etiam ratione potestatis, à qua voluntas regulari soler, quoniam cum prima donatio esset libera, ità adijciendo vinculum fideicommissi, esset absque dubio illam notabiliter diminuere, quod ob interesse secundarium vxoris, ac filiorum fieri non poterat, deducendo eadem fundamenta, quæ post has disputationes habentur firmata in decisionibus editis in casu, de quo supra *d. disc.2.*, ac etiam tunc editas decisiones *in Romana donationum de Alaleona*, de qua habetur actum *sub tit. de fideicommissis disc.138.*, *& in Romana donationis de Ceuis eodem tit. disc.137. cum ibi deductis*.

Clarius verò, quia in dicta promissione dicitur, dictum redditum scutorum trium millium esse debere liberũ ab omni onere; Fideicommissum enim continet onus, ac seruitutem, ideoque illud
6 incompatibile est cum libertate, vt auctoritate *Rotæ*, & aliorum aduertitur *sub tit. de fideicommiss. disc.109.*

Ac etiam quia in secunda donatione in Ciuitate Bononiæ, diligentissimè adhibitæ fuerunt solemnitates ad formam iuris communis, ac illorum statutorum requisitæ in merè gratuitis, ac voluntarijs donationibus, quod argumentum esse dicebam, vt hæc esset noua, diuersaque donatio ex diuersa causa, quoniam si fuisset in exequutionem dictæ promissionis, opus non erat solemnitates prædictas adhibere, vtpotè contemplatione certi, & determinati matrimonij, iuxtà veriorem, passimque receptam opinionem, de qua *supra disc.2.* & in alijs pluries; Ac etiã verisimiliter ea efficacior causa expressa fuisset potiùs, quam aliæ magis vagæ, minoritque ponderis, dum nõ solum ipse donator erat peritissimus, sed Auditorem habebat *Tuschum* qui posteà ad Cardinalatus apicem quoque euectus fuit.

Quamuis autem Rota, quasi per transendam in hoc puncto insistendo, principale fundamentum constituerit in eo, quod Cardinalis donator, bona omnia etiam in hac promissione contenta in
8 animo habuerit comprehendere sub fideicommisso ordinato in testamento, quod per Federicum donatarium acceptatum fuit, ex conclusione, quod testator grauare potest hæredem, etiam in ipsius bonis proprijs, *vt d. disc.134. sub tit. de fideicommissis*; Attamen vbi secluso dicto fundamento, ad hunc punctum causa restringeretur, adhuc reflectendo ad veritatem, probabiliores mihi videbantur fideicommissarij partes, ideoque resolutiones laudaui.

Regula enim iuris est, quod vbi primus actus non est omninò absolutus, ac perfectus, sed, vel ex dispositione iuris, vel ex voluntate agentium, alium ad sui perfectionem, vel exequutionem expectat actũ, vt tunc alter actus subsequens initus censeatur pro obseruantia, & perfectione, seù exequutione primi; Tum quia in dubio excludenda est donationũ
9 multiplicitas, cum etiam eius vnicitati iuris præsumptio in dubio non assistat, ex deductis per *Tiraquell. in l. si vnquam verbo donatione largitus num.206. Caualer. decis.603. num.5. & 6. decis.41. par. 9. rec. num.3. & seqq.*

Tum etiam quia, vbi duæ causæ concurrunt, Vna obligatoria, & necessaria, Altera verò voluntaria, ad necessariam potiùs actus est referendus, quia nemo
10 in necessitatibus liberalis existit ad tex. *in l.4. §. quæri potest ff. de manumiss.*, *& l. ad solutionem Cod. de re iudic. cum concordan. per Menoch.lib.2. præsumpt 74.& lib.3. præsumpt 10.nu.23. Cyriac. controu. 479.num.5. cum seq.*; Et in specie obligationis post promissionem de donando *Abb. conf.116. sub num.12. par.2. Surd. conf.19. num.27.& 28.* cum alijs in huius causæ decisionibus.

Quæstio etenim maior cadit, vbi primus actus est iam perfectus, & absolutus, aliudque non supereſt nisi solutio,

vel

vel implementum, àn ſcilicèt ſecundus actus importet prænentiuum implemen-
11 tum, iuxtà quæſtionem adeò diſputatã *in Romana ſcutorum 30.mil. coram Cerro d. deciſ.41. part. 9.recen., & coram Dunozett.* inter ſuas *deciſ.560. & 579.*, ſed vbi expectat alium actum, tunc dicta regula procedere videtur de plano.

Et quamuis Ego, & alij pro hac parte ſcribentes diceremus, quod dicta ſola promiſſio de donãdo importaret actum perfectum, & irreuocabilem, vnde propterea alter actus perficiens deſideran-
12 dus non eſſet, iuxtà plenè firmata *in Romana donationis de Caſtellanis coram Coccino deciſ.58. par.6. & deciſ.393. par. 5. rec. & in dicta Romana donationum de Alaleona coram Veroſpio d. diſc. 138. de fideicommiſſis*; Attamen vltrà difficultates deſuper cadẽtes, ac in eiſdem deciſionibus *coram Coccino* enunciatas, ac etiam in præcedentibus, vt ſcilicèt promiſſio ſit quidem irreuocabilis, atque producat actionem ad factum, ſeù ad damna, & intereſſe, non autem transferat dominium bonorum, quæ medio tempore in alium transferri potuerint, vbi potiſſimum promiſſio munita non eſt hypotheca; Magis verò in hac facti ſpecie ob incertitudinem bonorum aſſignandorum, vnde propterea ad effectum translationis dominij omninò alter actus perficiens neceſſarius erat; Adhuc tamen intrabat dicta regula de ſecundo actu perficiente ex voluntate Partium, dum promiſſum eſt fieri debere donationem, vnde propterea alterius actus confectio expreſsè reſeruata eſt.

Item quia, tam iſta regula, vt ſecundus actus, quoties primus non omninò perfectus præcedat, initus cenſeatur ad perfectionem, ac executionem primi,
13 quam alia oppoſita, vt primo iam perfecto, ſecundus cenſeatur diuerſus, ac reduplicatiuus, rectè procedunt ad inducendam in dubio præſumptionem, contraria tamen probatione, quinimò fortioribus præſumptionibus elidibilem, cũ iſta, vtpotè quæſtio facti, & voluntatis potiùs quàm iuris, verè certam, ac determinatam regulam generalem non recipiat, ſed pro facti qualitate, & circumſtantijs, vnam, vel alteram voluntatem veriſimiliter ſuadentibus, decidenda venit, adeout erroneum ſit, ſeo modo quo generaliter in omnibus voluntatis quæſtionibus) doctrinas, ac deciſiones de vno caſu agentes alteri applicare.

Ponderatis autem ſimul, ac vnitim, omnibus facti circumſtantijs, cum conſueta regula, *vt ſingula quæ non proſunt &c.*, clara pro meo iudicio videbatur voluntas faciendi ſecundum actum in executionem primi, non obſtantibus generalitatibus in contrarium, vt ſupra ponderatis.

Primò ſcilicèt ponderabam regulam, vt ſupra huic præſumptioni aſſiſtentem; Secundò tempus pręciſum ad limites di-
14 ctæ promiſſionis, dum illa facta occaſione ſponſalium pro futuro matrimonio, quod conuentum erat, vt illinc ad triennium contrahendum eſſet, promiſſum fuerat facere donationem per duos menſes antea, vt ſequtum fuit; Tertiò ob reſeruationem in eadem promiſſione contentam, adijciendi benè viſas leges, conditiones, & onera; Quartò, quia bona in ſecunda donatione contenta reſpondebant ſummæ promiſſæ in prima annui redditus ſcutorum 3.m.circiter, & parùm plus; Quintò nimium ſtringentur, quod in præcedenti promiſſione in ſpecie promiſſum fuit interbona dare vnum Caſtrum iuriſdictionale, vt in hac ſecunda donatione ſequutum fuit; Et ſextò demum obſeruantiam tam donatoris, quàm donatarij, quæ optima interpræs dicitur etiam contractuũ, ſeù voluntatis contrahentiũ, cũ donator in teſtamẽto, repetendo idem fideicom-
15 miſſum in hac donatione ordinatũ, omnia bona ità deſcripſerit, quod arguit vt perneceſsè compræhenſa eſſent contenta in primo, & ſecundo actu, donatarius verò dictam diſpoſitionẽ teſtamẽtariam expreſsè acceptando, omnia bona indeterminatè *in inuẽtario* pariter deſcripſit; Ideoque aduertebam, nullam ſubeſſe neceſſitatem aſſumẽdi altiorem inſpectionem, de qua *dicto diſc.134. de fideicommiſſis*, An ſcilicèt teſtator poſſit grauare hæredem in eius bonis proprijs, et quatenus poſſit, an voluerit, quoniam ità res magis de plano procedebat, capiendo hunc actum magis pro interpretatione, quàm pro noua diſpoſitione.

E' contrario autem, ponderata in cõtrarium, leuiora, magiſque vaga, & generalia videbantur, præſertim verò primum

mum argumentum genericum, vt legatum factum creditori non præsumatur animo compensandi; Tum quia de facili ab hac præsumptione receditur, vt in dicta sua materia *suo tit. de legatis* pluries; Tum etiam quia in illis terminis, secundus actus nullam habet connexionem cum primo iam perfecto, & ex diuersa causa, et tamen etiam vbi primus actus est perfectus, quoties aliqua connexionis ratio vrget, adhuc duplicatio de facili excluditur, *vt disc. sequen.*

Alterum argumentum deductum à defectu potestatis, stante quod agebatur de promissione facta contemplatione certi, & determinati matrimonij, alicuius ponderis esset, vbi dicta reseruatio alias adijciendi conditiones, & onera in eadem promissione non contineretur; Potissimè quia cum in eadem promissione nulla haberetur mentio filiorum, non vrgebat ea ratio iuris proprij, quod dicimus primarium, quæ vrgebat in casu, de quo pluries *allegat. disc. 138. de fideic.*,
17 sed erat interesse secundarium, quod soluto matrimonio euanescit, et fortiùs vbi adiectio oneris dicto iuri, vel interesse secundario non præiudicat, iustumque, ac rationabile motiuum habet, adeout non vrgeat ratio fraudis, & collusionis, iuxtà ea, quæ habentur in hac materia *supra d. disc. 2.*; Et demum quoad promissam libertatem, difficultas tollebatur ex facto, dum verba libertatem denotantia, directa erant ad ipsum redditum, et sic magis ad fructum, quàm ad proprietatem, & ad quem principaliter respici solet pro honorifica matrimonij substentatione; Quamuis enim Ego, & cæteri, pro hac parte scribentes nimium in eo insisteremus, quod illud verbum *redditus*, ad bona in sorte principali referri deberet, et consequenter, quod alterum verbum *vsusfructus*, ad causalem potiùs, quàm formalem referendum veniret ex conclusione, quod promisso annuo redditu, promissa censentur tot bona, quæ illum constituant, *ad text. in l. si quis argentum Cod. de donat. cum concordan. apud Soccin. iunior. cons. 60. num. 40. & sequen. lib. 4., Surd. cons. 319. num. 9. cum seq. Rot. in Romana pretensi supplementi dotis 5. Decembris 1653. coram Cerro*, & in alijs, attamen cum ageretur de id ponderando tanquã argumentum voluntatis, iste possibilis intellectus sufficiat ad illud reddendum æquiuocum.

ROMANA
DONATIONIS
DE PERETTIS
PRO
CARDINALI SABELLO PERETTO
CVM
CAMILLA PERETTA MONIALI.

Discursus pro veritate.

De eadem materia discursus præcedentis, an scilicèt secunda donatio facta eidem donatario importet duplicationem, vel potius insit primæ, ac in eius executionem facta sit, itaut vtraque vnicam constituat; Et quid vbi secunda est minor, an debeatur illud plus, quod in prima continetur.

SVMMARIVM.

1 FActi series.
2 *An per secundum legatum censeatur ademptum primum, vel potius debeatur vtrumque.*
3 *Subuentiones vitalitiæ Monialium sunt dos, vel eius pars.*
4 *Legatum in causam alimentorum non recipit duplicationem.*
5 *Obseruantia est interpræs contractuum, aliarumquin dispositionum, & voluntatis.*

6 De

6 *De quæstione, an facta secunda dispositione minori debeatur illud plus, quod est in prima.*

7 *Donatio facta absenti est irreuocabilis ob stipulationem Notarij.*

8 *De speciali auctoritate Rotæ, vt secunda dispositio debeat solùm attendi.*

9 *Declaratur conclusio, de qua nu. 7. quando procedat.*

10 *Magis expedit habere minorem summã benè assecuratam, quam maiorem minus tutam, & de nouatione primi actus per secundum.*

DISC. XLIX.

VENAPHRI Princeps Michael Perettus, Camillæ filiæ absenti, quæ habitum Monasticum susceperat, donationem fecit, post eius mortem effectum sortituram, mensfruorum scutorum 50. ad vitam ab eius hæredibus soluendorum, seipsum tamen viuentem in aliquo non obligando, cum munificentius cum filia agere in animo habere diceret; Cum autem anno sequenti tempus emittendi professionem immineret, ideòque, iuxtà communem præsertim nobilium vsum, dicta puella renunciam facere deberet, hinc istius occasione, soluta iam dote, & acconcio, idem pater, nulla dictæ præcedentis donationis facta mentione, vitalitiam assignationem monialibus fieri solitam, dictæ Camillæ præsenti, & acceptanti, ac etiam acceptantibus Abbatissa, & Monialibus, constituit in mensfruis scutis 30., cum eius obligatione ex tunc, ac etiam cum cautela cedulæ bancariæ, & cum promissione præstationis duorum rubrorum frumenti quolibet anno, atque ad hanc rationem continuatum fuit diuturno spatio annorum 30. & vltrà, tam per dictum patrem, quàm per Cardinalem de Montealto nuncupatum, filium, & hæredem; Cumque dictus Cardinalis hæredem instituisset Paulum Sabellum ex germana sorore nepotem, ad purpuram quoque postmodum euectum, hinc Monialis prædicta primæ donationis prætensionem excitauit, Quare desuper pro veritate à dicto Cardinali consultus.

1

Respondi duplicem desuper cadere posse quæstionem; Primò scilicèt duplicitatis donationis, & an secunda esset primæ accumulatiua, adeout vtraque præstatio debita sit, vel potiùs vnitiua, vndè vna alteri insit; Et secundò posito quod sit vnitiua, an dū secunda est inferior prima, debeatur illud plus, vel potius secundus actus sit primi ademptiuus.

Quatenus pertinet ad primum; Dicebam, quod licèt in terminis legati ad libitum reuocabilis, non modica inter scribentes videatur quæstio, an secunda dispositio facta censeatur cumulatiuè seu additatiuè, vel potius ademptiuè ad primam, ad materiam *textus in l. libertis, quos, & l. legato §. his verbis, & l. libertis ff. de alimẽtis & cibarijs legatis* l. quinquaginta *ff. de probat.*, *vtrobique scribentes*, *de quibus* apud *Menoch. lib. 4. præsumpt. 128. Fab. de Ann. cons. 91. Franch. decis. 422. Rota decis. 41. part. 9. recent.* & apud *Dunozett. decis. 560. & 579.*, & alios de quibus infra, & in sua materia *sub tit. de legatis*, vbi concluditur quæstio, vtpotè facti & voluntatis non de facili certam, ac generalem determinationem recipit, sed pro cuiuslibet casus particulari qualitate, ac circumstantijs decidenda est, prout verisimilis disponentis voluntas ex dictis circumstantijs desumpta suadere videtur.

2

Attamen in hac facti specie; Tum ex qualitate personarum; Tùm forte ratione subiectæ materiæ, sine dubio pro duplicationis exclusione respondendum esset; Siquidem huiusmodi annua vel mensfrua assignatio vitalitia, quæ parentes, vel alios dotare obligatos monialibus pro earum extraordinarijs occurrentijs, quibus non de facili Monasterium prouidet, iuxta consuetudinem ab Ecclesia toleratam, dicitur dei, seu illius pars, vt in specie firmatur apud *Merlin. decis. 671.* repetit. *decis. 30. num. 31. & seq. part. 7. recent.*, & habetur pluries in sua materia *sub tit. de dote discurs. 144. & 145. & 167.*, ac propterea dupliciter excluditur reduplicatio; Primò quia videtur dispositio in causã alimentorum, quæ duplicationem non recipit ex deductis per *Surd. de alim. tit. 9. q. 4.*

3

4

Castill.

Castill. eodem tract. aliàs 8. tom. controu. cap. 37. & 42.; Et secundò, quia dum est dispositio facta per patrem ad fauorem filiæ in causam dotis, certum est nõ intrare duplicationem, sed vnam dispositionem alteri ineſſe, ob vnicitatem causæ *ad text. in l filia legatorum Cod. de legatis cum concord.*, de quibus apud *Fab. de Ann. d. conſ. 91. Franch. d. deciſ. 422. Sara. conſ. 119. num. 10. & ſequen. Arias de Meſa lib. 2. var. cap. 11. num. 15. & 18.* & habetur pluries *ſub tit. de dote*, præſertim *dicto diſc. 144. & alibi*.

Clarius verò, concurrente diuturna obſeruantia, quæ in omnibus humanis actibus inter viuos, vel per vltimam voluntatem aliquam habentibus ambiguitatem, dicitur optima interpræs, ideoque nimium ei deferendum eſt, vt in 5 ſpecie quod ſit interpræs contractuum, ſeù voluntatis contrahentium *Gregor. deciſ. 502. num. 10., & deciſ. 511. num. 8. Rot. deciſ. 323. num. 13. part. 11. recent. deciſ. 199. numer. 12. & ſeqq. part. 10. & ſæpius*.

Quoverò ad alterum punctum, ſeù inſpectionem; Videbatur primo aſpectu reſponderi debere pro ſuppletione maioris ſummæ in prima donatione contentæ; Licèt enim in quæſtione *inter Dynum* volentem, vt ſecunda diſpoſitio cen- 6 ſeatur omninò ademptiua primæ, *& Oldradum* volentem, vt ſecunda primę non præiudicet, adeout reſiduum adhuc debeatur, magis communis, ac recepta videatur hęc poſterior opinio *Oldradi*, vbi diuerſæ voluntatis coniecturæ, vel argumenta non concurrant *Franch. d. deciſ. 422.* latè *Fab. de Ann. conſ. 91. num. 10. cum ſeq.*, (quod tam in iſta, quàm in præcedenti quæſtione videtur ſatis elaboratum, ac magiſtrale) *plenè Capyc. Latr. conſult. 17. Adden. ad Gregor. deciſ. 236.*; Atque ſi id procedit in legatis, ac diſpoſitionibus reuocabilibus, in quibus etiam tacita, ſeù coniecturata voluntas attenditur, multò magis in donatione inter viuos irreuocabili, quamuis facta abſenti propter obligationem cameralem continentem in ventre ſtipulationem Notarij pro omnibus quorum interest ex deductis *per Gregor. & Adden. deciſ. 97. Buratt. & Adden. deciſ 149. dec. 40. & 387. part 9. recent. & pluries in præcedentibus*.

His tamen non obſtantibus, contrarium dixi in hac facti ſpecie de iure verius; Primò ob ſpecialem ſatisque proximam auctoritatem *Rotæ apud Millin, deciſ. 404. numer. 2. & per tot.*, vbi licèt 8 agatur de diſpoſitione reuocabili, attamen ex identitate rationis ad rem benè facere videtur, dum in ſpecie conſideratur illa particularis circumſtantia, quæ in præſenti concurrebat, quod ſcilicèt ſecunda aſſignatio facta fuit correſpectiuè ad renunciam generalem continentẽ omne, ſeù totum, & quicquid filia à patre prætendere poſſet, vndè propterea iſtud ius ex *prima* donatione reſultans ſub ea compræheuſum dicitur.

Et ſecundò fortius, quoniam vt pluries in præcedentibus habetur, concluſio vt donatio facta abſenti, accedente iuramento, vel ſtipulatione Notarij pœnitentiam excludat, atque 9 irreuocabilis fiat, *rectè procedit*, vbi ſit verè lucratiua, adeout ſub ſe contineat præſumptionem veriſimilis acceptationis ex parte donatarij; Secùs autem vbi agitur de donatione oneroſa, vel correſpectiua, quam donatarius poſſit non acceptare, quia ſibi non expediat; Et hic erat caſus, Tum quia iſta non dicitur pura, & gratuita donatio, ſed pars dotis, ad quam pater quamuis inuitus erga filiam tenetur; Tum etiam, quia cum pater viuens ad eam ſe obligare noluiſſet, ſed direxiſſet obligationem ad hæredes, vndè propterea eiuſdem patris, adhuc in florida ætate, diuturna vita durante ipſa remanebat incerta, & ſine prouiſione, ac etiam poſteà ſine illa maiori cautela facilioris, magiſq; promptæ exactionis, quæ reſultat à cedula bancaria, vbi præſertim agitur de debito præſtando à Magnatibus, & coniunctis, quos nolentes non de facili mulier in Monaſterio recluſa vrgere poteſt; 10 Hinc, proindè magis expediebat habere minorem ſummam ità aſſecuratam, quàm maiorem incertam, ac difficilis exactionis; Et conſequenter claram reſultare dicebam voluntatem *dictæ* Monialis donatariæ non acceptandi primã donationem, quodque ea neglecta, atq; omninò nouata, occaſione ſolutionis dotis, & acconcij factæ Monaſterio, ac renuncię reſpectiuè, cum pręſentia, & conſenſu Abbatiſſæ, ac Superioris, ita ma-

rurè conuentum fuerit; Deducendo in idem supra insinuatum motiuum obseruantiæ tanquam optimæ interpretis.

Quamuis autem de stricta iuris censura ità sine dubio procedere crederem, adhuc tamen consului requirenti, vt neglecto iuris rigore cum matertera vnica huius familiæ superstite, aliquam maiorem exerceret beneuolentiam, vt credo concorditer sequutum, dum de hoc negocio ampliùs actum non audiui.

ROMANA LVCRI SEV DONATIONIS PRO GRISCIANIS CVM MARIA COSTANTIA CAPPELLINA.

Casus decisus per Rotam pro Griscianis.

An valeat donatio facta per coniugem binubum tertio coniuncto, vel extraneo in præiudicium donationis propter nuptias, seù lucri dotalis debiti secundo coniugi superstiti; Et quid respectu portionum, quæ debentur filijs primi matrimonij, vt coniugi lucrum obtinenti reddantur æquales ad terminos *text. in l. hac edictali Cod. de secundis nuptijs*.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *De lucro dotali, seù donatione propter nuptias non debenda in casu mixto.*

3 *Statutum lucri non censetur derogasse* l. hac edictali.

4 *Lucrum dicitur pars quotitatiua dotis.*

5 *Lucrum habet eandem anterioritatem dotis, non autem priuilegium.*

6 *Coniux nihil facere potest, per quod lucro coniugi debito præiudicetur.*

7 *De materia* l. hac edictali, *& quomodo concurrat cum Statuto super lucro.*

8 *Donatio non præiudicat legitimæ filiorum quæ per eam non minuitur.*

9 *Portio debita filijs, vt æquales fiant secundo coniugi ex* l. hac edictali *propere dicitur legitimam quotam.*

10 *Lucrum statutarium, vel condentionale dicitur debitum necessarium, & irreuocabile, vtpotè oneroſum.*

11 *Pro dote mulier maior validè se obligat etiamsi ex causa voluntaria.*

12 *Secus quãdo dos habeat speciem donationis, & de distinctione, causæ lucrativæ, & oneroſæ in dote.*

13 *Quare lucrum patiatur diminutionem ex* l. hac edictali.

14 *Quid in casu, quo mulier ex causa onerosa alienet, vel debita contrahat.*

15 *De ratione* text. in dicta l. hac edictali *& in quo casu procedat.*

16 *An mulier, quæ primo loco nupsit iuxta consuetudines Capuanæ, & Neapolis sit posteà nubere more Magnatum.*

17 *Quod mulier detrahat lucrum non tantum an aliquod superſit pro filijs.*

18 *Vir & mulier circa pœnas secundo nubentium à pari procedunt.*

19 *Quando etiam in alienatione, vel obligatione ex causa onerosa procedat ratio* in l. hac edictali.

20 *Resolutio causæ.*

DISC. L.

CONSTANTIA ZOILA Vidua, habens ex primo matrimonio duas filias, secundas nuptias contraxit cum Gaspare Grisciano cum dote scutorum 6500., sub expresso pacto lucri ad formam Statuti 131. Vrbis; Cumque eadem Constantia donasset nepti ex vna dictarum filiarum scuta 3. mil. pro dote; Hac sequuta eius morte, nullis filijs ex hoc secundo matrimonio superstitibus, inter Gasparem virum, seù eius postmodum defuncti hæredes, & Mariã Constantiam filiam, & hæredem dictæ Constantię, orta est controuersia, causaq; delata post quamdam sententiam A.C. ad *Rotam coram Bourlemont*, assumptaq; disputatione super summa, seù quantitate præfato viro debita pro lucro statutario consistente in quarta parte dotis.

Quamuis scribentes pro dicta hærede mulieris rea conuenta, in eo insisterent, quod nullum lucrum deberetur vtpotè in casu mixto iuxtà *decis. 255. part. 4 diuers.*, attamen iste punctus, nullam, vel modicam habebat difficultatem, cum de tempore huiusmodi disputationis, iam sopitus esset per decisiones editas in casu, de quo *sub tit. de dote disc. 130 & 131.*, vbi distinguendo plures casus, tollitur æquiuocum, cum quo in hac materia procedebatur, vndè propterea, posito pro constanti, quod lucrum in genere debitum esset, cum ex deductis in eisdem *disc. 130 & 131. de dote*, receptum pariter in Statutum Vrbis non derogare dispositioni textus *in l. hac edictali Cod. de secundis nuptijs*, sed compatibiliter cum eo intelligendum esse ex ibi deductis, & consequenter, quod detracta prius præcipua legitima dd. filiarum, iuxtà opinionem, quam inconcussè tenet Rota, & Curia Romana, ex reliquo bene detrahi deberet lucrum in quantitate æquali singulis primi matrimonij filiabus; Hinc exorta est dubitatio, an ex eodem bene detrahi deberet tanquã alienum, dicta summa scutorum 3. m., quam mulier titulo dotis nepti ex filia donauerat, vndè propterea repartitio facienda esset in eo, quod supererat.

In hoc autem, etiam cum sensu veritatis, dicebam, pro viro, seù eius hæredibus respondendum esse, vt ex integro bene esse, nulla dictæ donationis ratione habita lucrum deberetur, quoniam vt pluries habetur in dicta sua materia *sub tit. de dote*, præsertim *dicto disc. 130. & seq.* ac etiam *disc. 128.*, lucrum statutarium dicitur pars quotitatiua, dũ quarta pars dotis delata est, Et cõsequenter, excepta moderatione resultante à dicta dispositione textus *in l. hac edictali*, in reliquis, tanquam æs alienum, diminutionem pati non debet, quoniam lucrum vtpotè reciprocum, dicitur potiùs correspectiuum & onerosum, quàm lucratiuum, illudque, vbi potissimum dispositioni statutariæ, accedat etiam pactum expressum cum hypotheca contenta in obligatione camerali, dicitur debitum contractum ab initio, ex quo anterioritatẽ quoque desumit, sicut dos, absque aliqua differentia, nisi circa priuilegium potioritatis, quod competens dotì non competit lucro, vt in dicta sua materia *sub tit. de dote discurs. 166. & in alijs*; Ac propterea de consequenti resultat, quod debitor nihil facere potest etiã per actũ onerosum, & correspectiuum, multò minus per merè voluntarium, & lucratiuũ, per quod eius creditori præiudicetur, eiusque ius tollatur.

Vt vltrà satis nota, & indubitata principia generalia; In his terminis specialibus, quod mulier nihil facere possit, per quod præiudicetur lucro debito viro, vel è conuerso, cum eadem sit ratio, cæteris relatis *Castrens. cons. 82 numer. 2. lib. 1. cum concord. per Surd. cons. 572. numer. 72. Dunozett. senior. decis. 162. nu. 8. repetit. decis. 15. part. 4. recent. tom. 2. Duran decis. 129. repetit. decis. 138. num. 23. part. 5. recent.* & apud *Barz. decis. 83. cum alijs apud eos*.

Difficultas autem in eo residebat, quod ità verificabilis remanere non posset dispositio dicti textus *in l. hac edictali*, vt scilicet secundus coniux esse non possit melioris conditionis, quàm essent singuli filij primi matrimonij, quoniam si ex reliquo bene detrahendum esset lucrum, vel integrè, vel saltem ad rationem portionis singulorum filiorum, isti ex portionibus remanẽtibus vtpotè eas obtinẽtes, tanquam hæredes matris, tenerentur

rentur ad dictum debitum, quod portiones integras absorbebat.

Super hoc autem, scribentes in contrarium, nil deducebant speciale, cum solùm immorarentur in dicta generali conclusione, vt per statuta deferentia lucrum, non censeatur derogatum *dict. l. hac edictali*, sed cum ea compatibiliter intelligenda sint; Econuersò autem ego aliquibus adhibitis diligentijs, neque inueni descendentem ad hos terminos speciales, constituebam tamen fundamentum in dicta conclusione, vt mulier nihil agere valeat, per quod lucro saltem habitualiter, & in spe iam quæsito viro, vel è contrà, præiudicare valeat.

Ratiocinando autem, (vt genio nimium arridet, è conuerso abhorrenti improbum laborem humerorum auctoritates perquirendi); Dicebam quod vir, vel habentes causam ab eo, assistebant potiùs ipsis filiabus, (quæ tamen ità colluiuè affectabant effectuationem dictæ donationis), quodq; effectus quæstionis percuteret iacturam dictæ donatariæ,

Ad id autem probandum, ponderabam in proposito receptam conclusionē, de qua cæteris relatis *apud Surd. consil.* 332 *num.* 14. *Rouit. decis.* 100. *numer.* 26.
8 *Rot. decis.* 86. *post Merlin. de legitima*, & in sua materia *sub tit. de legitima*, & *de actionibus*, ac etiam *sub tit. de dote ad materiam inofficiositatis discurs.* 156., vt bona per parentem donata, seù aliàs titulo lucratiuo distracta, habeantur pro extantibus, ad effectum impinguandi assem, ac detrahendi legitimam ex reliquis bonis non donatis, quatenùs sufficiant, ac non sint de deterioribus, in subsidium verò his non sufficientibus, etiam ex ipsis bonis donatis, adeant in eo, quod importat legitimam filiorum, donatio pro infecta habenda sit.

Cumque in parente binubo constituente lucrum secundo coniugi, lex ità inducat in filijs primi matrimonij quādam necessariam successionem, ad men-
9 suram eius, quod lucrum prædictum importare debet, hinc proindè, ità implicitè aucta videtur filiorum legitima, ad instar illius necessariæ successionis filiorum in dote, quam in plerisque partibus statutum induxit iuxtà *decisiones* 828. & 853. *Merlini*, *Roias decis.* 157. cum alijs *in Neapolitana*, & *Bituntina*, & *in Ve. beuetana* sub *tit. de dote disc.* 104. cum *duob. seq.*, quod scilicèt ità totum id, quod necessaria successio importat, legitimæ naturam assumere videatur, vt in his te minis maioris, ac necessariæ portionis i bonis parentis binubi *ex Castrense* con 468. *numer.* 3. *lib.* 2. & alijs habetur *apu Hodiern. in l. hac edictali quæst.* 22. *num. & per tot.*

Et consequenter quod per actum mi rè voluntarium, & gratuitum, non po tuerit mulier præiudicare viro *in lucro* tanquam debito necessario, ac irrecu cabili, vtpotè correspectiuo, & onero
10 magis, quàm lucratiuo ex deductis pe *Eugen. cons.* 76. *num.* 75. *lib.* 2. *Surd. disc cons.* 572. *num.* 71. & *sequen. Manz. con sult.* 36. *num.* 9., cum alijs de quibus su pra, minusque filijs, quibus ità parens bi nubus per secundas nuptias, ac lucra secundo coniugi constitutum auxisse detur legitimam aliàs de iure minore ità sibi adimendo eam libertatem, qu aliàs habebat de eius bonis etiam liberalitate disponendi, et sic quod d natio prædicta remaneret non op tiua.

Neque obstare videbatur, quodd tulo dotis donatio colorata esset; il siquidem titulus in mulieribus ma bus operatiuus est circa solemnitates h tutarias aliàs in contractibus mulier requisitas, vt in dote non requirant
11 quamuis ex liberalitate, & causa volu taria dispositio sequatur; In reliquis e tem, si verè sit voluntaria, & ex libera tate, vt in præsenti, dum puella hab bat patrem, seù patris bona, ac etia matrem, ex quibus prius dotanda es quàm obligatio auiæ maternæ intrar neglecta verborum formalitate, atq taque substantia veritatis, actus pura donationem lucratiuam redolere de tur, potissimè dum factus erat cum is sa puella pro futuris nuptijs, adeo non intraret illa consideratio causæ one rosæ, quæ viget in viro iuxtà eam distin ctionem causæ onerosæ, & lucratiuæ
12 viro, ac muliere respectiuè, de qua pluries in sua materia *sub tit. de dote* præsertim *discur.* 156. & 157.; Ipsaque facti qualitas clarè comprobabat istam fuisse affectatam cautelam supplantand

secun-

ſecundum virum in lucro ex ſtatutaria, & conuentionali lege debito.

Quamuis autem in iſta cauſa, ex dicta circumſtantia, quod ageretur de diſpoſitione ex cauſa lucratiua, caſus pro meo iudicio videretur planus, dum ità conſultum remanet filijs, atque ſuum effectum ſortitur æqualitas deſiderata per dictum textum *in l. hac edictali*, abſque eo quod præiudicaretur viro in lucro, niſi in aliqua diminutione iuxtà calculum, de quo *d. diſc.* 130. *& ſeq. de dote*, 13 quod non prouenit à voluntate, vel facto mulieris, ſed à legis diſpoſitione, quam ipſe vir, contrahendo cum muliere binuba filios habente, ſcire potuit, vel debuit ab initio, adeout illud minus in conuentionem deductum diceretur.

Attamen iſtius diſputationis occaſione cogitabam ad caſum diuerſum, in quo mulier, ex eius indigentijs, vel alia iuſta cauſa, citrà fraudem, vel colluſionem aliquam, bona in parte diſtraxiſſet, 14 vel hypothecaſſet, ex cauſa verè onerosa, & correſpectiua, adeout detracto luero coniugi debito, præſertim ex conuentione, quæ affectata, vel fraudolenta dici non valeat, vtpotè à iure municipali ſcripto, vel non ſcripto, ſiue à communi vſu cohoneſtato, ac etiam detractis debitis, parùm, vel nihil pro filijs ſuperesſet, vndè propterea dicta inæqualitas reſultaret; Quia verò adhuc occaſio non præbuit hunc punctum diſputare, nunc proindè maturum iudicium deſuper eſformare non potui, forſan de illo haberi poterit in ſua propria materia *ſub tit. de ſucceſſionibus*.

Credebam tamen iſto caſu ceſſare dictæ legis diſpoſitionem, atque filijs locũ remanere ſe conquærendi de parẽtis imprudentia, non autem quod exindè lucrum coniugi, præſertim reciprocum, & correſpectiuum cum bona fide ad iuris municipalis, vel communis vſus præſcriptum, tolli debeat, quoniam diſpoſitio dicti *textus in l. hac edictali* inducta eſt ad coercendam parentis binubi libertatem, ſeù facultatem, nè ob amorem erga ſecundum coniugem, filios primi matrimonij excoriare poſſit, ideoque intelligenda venit in diſpoſitionibus voluntarijs, quibus ratio textus cõgruat, non autem in debito neceſſario, vt ità diſtenguendo inter neceſſariam, & voluntariam diſpoſitionem haberur *in dicta deciſ.* 169. *Dunozetti ſenioris repetit. deciſ.* 15. *part.* 4. *recent. tom.* 2. *numer.* 10. *cum ſequen.*, quoniam punctus eſt in dicta fraudis præſumptione, quæ contraria veritate, vel fortiori præſumptione tollitur iuxtà eam diſtinctionem, de qua in dicta ſua materia *ſub tit. de dote pluries*, præſertim *diſcurſ.* 104., in ea quæſtione, an mulier, quæ primas nuptias contraxerat in Ciuitate Neapo- 16 lis more Nobilium, aliàs iuxtà conſuetudines Capuanæ, & Nidi, ſecundas nuptias contrahere poſſet more Magnatũ, per quem ius filiorum primi matrimonij deterius efficitur, vt ſcilicèt attendatur iuſta cauſa à communi vſu regulata, quæ fraudem, ac malam fidem excludat, cum ſimilibus.

Ità etiam docente praxi frequentius contingente in caſu conuerſo lucri debiti mulieri in bonis viri, quoniam in dies videmus, vt decedentibus viris obæratis, filij primi matrimonij maternam dotem 17 in concurſu creditorum detrahant, deindè verò iuxtà anterioritatis ordinem concurrat ſecunda vxor, quæ tam pro dote, quàm pro lucro anterioritatem ſumit à die conſtitutionis dotis, (cum ſola differentia priuilegiatiuæ potioritatis inter dotem, & lucrum) & reliquum abſorbeatur per alios creditores, adeout pro filijs primi matrimonij nihil remaneat, et tamen non per hoc mulieris lucrum ceſſat, vel eis communicatur, ità in caſu conuerſo, cum, vbi præſertim lucrum eſt reciprocum, vir, & mulier in hoc propoſito videatur correlatiui; Præſertim quia iuxtà opinionem hodiè magis communem, & receptam, (quicquid antiquiores dubitauerint) leges loquentes de ſecundis nuptijs, ſeù de pœnis ſecundo nubentium, quamuis in verbis de muliere loquantur, vi- 18 ro etiam congruunt, vt *ſub tit. de ſucceſſ.*, vbi de materia ſecundarum nuptiarũ, ideoq; cenſentur in propoſito correlatiui, vndè propterea rationis identitas intrat; Dummodo tamen bona fides exuberet, nè aliàs ad ſupplantandum filios primi matrimonij parens binubus in 19 alienationibus, vel obligationib⁹ cauſã ſupponat correſpectiuam, quæ quoad tertium,

tertium, cuius fauore alienatio, vel obligatio facta est, verè sit talis, in effectu autem, ad secundi coniugis commodum, ac vtilitatem tendat, vt quandoque practicari vidi, ideoque pro facti qualitate quæstio decidenda videtur.

Atque proposita causa coram *eodem Bourlemont* 20. *Februarij* 1671., iuxtà 20 præmissa ad fauorem huius partis prodijt resolutio.

SABINEN.

DONATIONIS

PRO

ADRIANO GENTILE.

Responsum pro veritate.

De euictione in donatione prestanda, Et an donatarius, qui ad annuam præstationem erga donatorem se obligauit, eius solutionem denegare valeat ob molestias, vel imminentem euictionem in bonis donatis.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *De materia euictionis præstandæ in donatione, vel dote.*

3 *Donatio sub onere, quod donatori vtilitatem, & donatario damnum causare potest, non est vera donatio, sed potiùs emptio, & venditio futuræ aleæ.*

4 *Emptor an possit recusare solutionem prætij ob molestias, vel imminentem deuolutionem, et quod idem procedat in onere assumpto per donatarium.*

DISC. LI.

CVm Ioannes Baptista Lauius donasset, sub diuersis vinculis, & substitutionibus, eius bona Adriano ex sorore nepoti, se obliganti donatori ad vitam soluere annuam præstationem in aliqua notabili summa excedentem fructus bonorum donatorū; Post modum verò quoddam Monasterium Monialium, ex persona sororis ipsius donatoris, litem excitasset super vindicatione medietatis eorumdem bonorum. Hinc ex parte donatarij pro veritate consultus fui, an stante hac lite, denegare posset solutionem dictæ præstationis, Et an euictionis actionem contra donatorem haberet; Cumque alter desuper consultus, penè integrum tractatum edidisset super quæstione, an, & quando in donatione cadat euictio, nil scribendo penè omnia, quæ cum consulto nimium effuso sermone in hac materia cæteris relatis deducit *Fontanell. de pact. claus. 5. glos. 8. par. 14.*, occasione agendi de euictione præstanda in dote, quæ frequentius per Scribentes cum eadem terminis donationis, vel è contra so tractari solet (licèt meo iudicio male recurrendo ad vulgarem distinctionem an incœptum sit à promissione, vel à traditione, vt primo casu euictio intret, non autem in altero, nisi expressè promissa fit, ex ijs, quæ habentur deducta *sub tit. de dote disc. 157.*, vbi etiam consideratur, an in dotante, vel donatore adsit dolus, ac habetur etiam *apud Merlin. de pignor. lib. 3. quæst. 44. & per Rotam dec. 150. par. 8. recen.*, ac in alijs.

1 2

Respondi, in hoc proposito extranei videri huiusmodi quæstionem, cum ob dictum onus, quod fructus bonorum donatorum excedebat, ac etiam ob substitutiones ad fauorem causæ piæ donatario adictas, verè non ageretur de donatione, sed potiùs de contractu oneroso, & correspectiuo, in quo donatarius notabiliter damnificatus remanere poterat, cum ipso donatore longo tempore superuiuente, incõmodum haberet soluendi de proprio summã quæ excederet fructus, intuitu speratæ proprietatis cõsoli-

3

solidandæ cum fructibus post donatoris mortem, quæ ob breuem donatarij vitam, nullius, vel modicæ vtilitatis esse poterat, damni iam passi non restaurativa, et consequenter, quod contractus contineret potiùs implicitam emptionē, & venditionem futuræ incertę aleæ, iuxta casum, de quo in celebri *Romana seù Albanen. vineæ* 20. *Iunij* 1670. *coram Albergato, de qua fortè hoc titulo in supplement.*; Et hoc posito, intrare dicebam terminos generales euictionis, quæ de natura contractus, alia contraria conuentione non accedente, præstanda est in emptione, & venditione, vt *discurs. seqq.*

Hinc proindè, neglecta dicta inspectione vtpotè superflua, et à casu quæstionis extranea, atque procedendo cum dictis terminis emptionis, & venditionis, vel similis contractus correspectiui; Dicebam iustè per donatarium denegari posse præstationem, nisi per donatorem idonea præstaretur cautio *ad notat. per glos., Cinum, Bart. Bald. & alios in l. si post perfectam Cod. de euict.* cum concordan. *per Surd. cons.* 36. *num.* 14. *& decis.* 295. *num.* 6. *cum sequen. Rot. decis.* 281. *numer.* 22. *& sequen. & per totum par.* 2. *diuers.* cum alijs in sua materia *sub tit. de emptione, & venditione* super quæstione, an, & quando emptor, ob molestias, vel imminentem euictionem, solutionem pretij denegare valeat, cum isti viderētur termini proprij in hac facti specie cadentes, ea verò quæ concernunt quæstionem euictionis præstandæ in contractu donationis essent extranea, ideoque superfluum inanem laborem continebant, vt est frequens pragmaticorum vitium.

NEAPOLITANA HÆREDITATIS

PRO

CONGREGATIONE LVCENSI.

Responsum pro veritate.

De eadem materia euictionis præstādæ in donatione; Et in specie donans bona cum assertione eius fructus, vel redditus, àn ad aliquid teneatur, si iste minuatur.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Quod in donatione incipiente à traditione non præstetur euictio.*
3 *Declaratur non procedere si donatio sit causatiua, & onerosa.*
4 *Diminutio reddituum donatorum, vel cessorum cedit damno donatarij.*
5 *De locis montium, & iuribus cum Principe, eorumque valore intrinseco, & extrinseco.*
6 *Diminutio fructuum locorum montium est cessionarij non cedentis.*
7 *Si redditus assignati pro fundatione Ecclesiæ diminuantur, fundator non tenetur supplere.*
8 *Idem de legato redimibili.*
9 *Quando suppletionis obligatio intret.*

DISC. LII.

1 IVxtà facti seriem latiùs recensitam *sub tit. de fideicommissis discur.* 154., Felix Maria Vrsina Grauinę Ducissa donauit primo loco Congregationi Lucensi, domos, vineas, & alia bona sub narratiua annui redditus ducatorū 600., sub lege, vt in domibus ædificari deberet Conuentus, vel Domus pro eisdem Religiosis; Deindè verò aliam fecit donationem, ac demum eandem Congregationem hæredem instituit sub diuersis legibus, & oneribus ad rem non facientibus;

tibus; Cum autem bona, vt supra primo loco donata, Tum ob erogationem donorum, & partis vinearum in constructione Conuentus, & officinarum, Tum etiam ob generales diminutiones non tanti, sed longè minus fructarent; Hinc pro veritate, à me, & alijs consilium expetitum fuit, an hæreditas, quæ ab eadem Cõgregatione administrabatur, teneretur de dicto redditu deficiente euictionem præstare, vel dictum redditum suppiere.

Concordes omnes desuper consulti, fuimus in negativa, quamuis in ratione aliqua diuersitas primo discursu adesset; Aliqui enim opinabantur, ità respondẽdum fore ex regula generali, quod in donatione, quæ incipit à traditione, 2 non autem à promissione non præstatur euictio, nisi promittatur, iuxtà auctoritates deductas *disc. præcedent.*, & in proximè infrà allegandis decisionibus; Verùm id non videbatur tutum, quoniam non agebatur de pura, & simplici merè lucrativa donatione, sed potiùs causativa, vel correspectiua, & onerosa, pro fundatione Conuentus per quam Religio se obligat ad illius substentationem, iuxtà deducta *supra disc.* 14., & in alijs ibi proximis; Adeò vt si detegatur, quod bona ad hunc effectum non essent pro- 3 pria donatoris, probabilius videretur euictionem intrare, nisi expressè protestatus esset ea dare talia qualia, & prout sibi competunt, vt *disc. seq.*, secùs autem si dedisset tanquam sua, cum iste non sit actus merè lucrativus.

Illa verò iudicata fuit ratio solidior, quod diminutio reddituum contigit in aliquibus ex natura rei, seù facto proprio donatarij, quia nempè in domibus, ac in parte soli vineæ, seù aliorum bonorũ, fundata fuit ipsa Domus Regularis, cum viridario, alijsque officinis, et consequẽter intrare non poterant termini euictionis ex duplici causa cessantis; In alijs verò bonis, vel iuribus donatis, consistẽtibus in fiscalibus, seù alijs iuribus cum Principe, notabilis diminutio fructuum, seù reddituum prouenit ex illius Regni calamitatibus ob reuolutiones populares, & pestem, quod neq; importat euictionem, sed peremptionem accidentalem, seù casualem in parte, tanquam 4 per speciem casus fortuiti, qui cedere debet damno donatarij tanquam domini, cuius etiam fuisset augmentum, quod sequi potuisset, vt in terminis fortionibus diminutionis fixæ, ac perpetuæ huiusmodi reddituum sequutæ ex prouisione Principis, vel alterius Magistratus cæteris relatis habetur *apud Tondut. quæst. ciuil.* 49. *num.* 53. *& Olea. de cess. iur. tit.* 7. *quæst.* 3. *num.* 31. *cum sequen. & sub tit. de credito* pluries occasione agendi de frequentibus quæstionibus intercedentem, & cessionarium, an bona, vel iura assignata sint pro soluendo, vel pro soluto, et cuius nam sit commodum, vel incommodum, augmenti, vel decrementi.

Multò magis quia in hac facti specie diminutio non erat fixa, & perpetua, vtpotè sequuta ex facto Superioris, nec substantia iurium in aliquo immutata erat, cum de iure idem antiquus reditus competeret, sed diminutio sequuta esset de facto ob diminuta emolumenta gabellarum, & iurium per Principem assignatorum, iuxtà ea, quæ pluries habentur *sub tit. de Regal.* ad materiam 5 corum montium, quæ idem importat ac huiusmodi fiscalia, seù iura cum Principe, vel Republica, ex ibidem plus insinuatis, quod scilicèt duplex habet prætium, seù valorem, Vnum intrinsecum, & naturalem, quod est (e.g.) scutorum 100. pro quolibet loco fructant quatuor, vel plus pro centenario, Alterum verò extrinsecum ratione incrementi, vel decrementi, propter bonitatem seù diminutionem reddituum, siue magis, vel minus promptam illorum euictionem; Vnde videmus, quod aliqua loca montium, quæ communi opinione bona reputantur, sunt in commercio pro notabili maiori prætio, quam importet suum intrinsecum, & naturale scutorum 100. pro quolibet, cum periculo amittendi istud maius prætium extrinsecum in casu extractionis, vel suppressionis, et è conuerso ob deteriorata bona assignata pro dote montis, pleraque adsunt quæ vix venduntur pro medietate, vel tertia parte eius, quod importat prætium intrinsecum.

Vndè propterea si quis donaret pro fundatione Ecclesiæ, vel Conuentus, aut 6 aliàs, centum loca montium, cum narratiua quod fructarent scuta 400., vt verè tunc

rè tunc fractabant, si deindè post iã perfectam, & exequutã donationẽ cõtingeret accidẽtalis dicti redditus diminutio ob diminutionem dotis, & assignamentorum, vel ob reductionem factam à Principe, vel alio Magistratu, vtique dicendum nõ est donatorem teneri supplere, quoties donationis substantia cõsistit in ipsis bonis, vel iuribus fructiferis in sorte, eorum autem fructuum quantitas demonstratiuè narrata est.

Vt in specialibus terminis assignationis bonorum, cum assertiua certi redditus pro fundatione Monasterij, vel pij loci firmatur *per Rotam in Romana prætensi supplementi dotis 5. Decembris 1653. coram Cerro*, vbi allegantur *Lotter. de benef. lib. 2. quæst. 14. num. 12. Penia dec. 616. num. 9. decis. 230. num. 5. par. 1., & decis. 56. num. 3. par. 2. diuers. & dec. 520. num. 2. par. 2. recen.* agentes in terminis dotis, quam patronus assignat Ecclesiæ, vel beneficio.

Et de legato, vel alia dispositione pro dote Ecclesiæ in annuo redditu redimibili pro certa quantitate in sorte, quod si ex illius sortis restitutæ inuestimento tantus fructus percipi non possit, non per hoc intrat obligatio supplendi, firmatur *per Rotam in Camerinen. dotis Ecclesiæ 22. Iunij 1650., & 9. Maij 1653. coram Meltio*, quarum prima est impressa *decis. 62. par. 11. rec.*; Difficultas enim caderet quando donatio substantiata esset in ipso annuo redditu, quem manutenere donator promisisset, bona verò, seù iura in sorte principali, ex quibus redditus percipiẽdus esset, fiarẽt potiùs demonstratiuè, iuxtà ea quæ pluries habentur *sub tit. de legatis* ad hanc materiam, an certa assignatio pro annua præstatione, stet demonstratiuè, vel taxatiuè, et de quo etiam alibi pluries.

Super plerisque alijs consulti fuimus extrà hanc donationis materiam, Et quę in facto potiùs quàm in iure consistebant, siue super interpræratione voluntatis donatricis, ac testatricis respectiuè.

BONON.

PRÆTENSÆ EVICTIONIS

PRO

COMITE IOANNE DE PEPVLIS

CVM

ÆMILIO AZZOGVIDO.

Casus decisus per Rotam pro Ioanne.

De eadem materia euictionis præstandæ in donatione remuneratoria, et in præmium seruitij, seù aliorum meritorum, Et quid vbi donator declarauit velle solùm teneri de dato ex facto suo.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutiones causæ.*
3 *In claris, & expressis non cadunt quæstiones iuris.*
4 *In venditione non præstatur euictio si venditor voluit teneri, vel eam restrixit ad datum, & factum suum.*
5 *Neque si emptor esset conscius iuris alieni.*
6 *Quando conclusio, de qua num. 4. non procedat si non adest scientia.*
7 *De materia donationis remuneratoriæ quando verè sit talis, & in ea cadat euictio.*
8 *De stylo Curiæ non assumendi quæstiones superfluas.*
9 *Quando cadat dubitatio in conclusione, de qua num. 4.*
10 *Operæ non habent certum prætium, ideaque in eis non cadit læsio.*
11 *Resolutio causæ.*

DISC. LIII.

1 ÆMilio eius operas præstãti, in litibus, alijsque negotijs Comitis Ioannis de Pepulis, cum accessu etiam, ac mora per aliquod tempus in Vrbe,

sub menstrua moderata mercede, idem Ioannes in præmium, ac remunerationem diligentis seruitij, donationem fecit cuiusdam domus de proximo recuperatæ ex effectibus debitoris, et super qua molestias iam ab alijs habere cœperat de tempore donationis, in qua euictionem promisit pro dato, & facto suo tantùm, & non aliàs; Cumque ex dictis iam inceptis molestijs à molestantibus prosequutis contra donatarium, euictio sequuta esset, Hinc idem donatarius euictionis iudicium instituit contra donatorem, ac sententiam fauorabilem in partibus obtinuit, confirmatam in Curia à Prælato Iudicecommissario, præuia reuocatione intermediæ absolutoriæ per donatorem obtentæ ab A.C., vndè propterea deducta fuit per appellationem
2 causa *in Rota coram Albergato*, datumque dubium, an constaret de duabus conformibus, quæ ad formam Statuti Bononiēsis exequendæ venirent, fauore Ioannis resolutum, vt infrà in fine.

Cum autem disputatio adhuc sequuta non esset dum hæc scribebam, vndè propterea inspici non potuerunt fundamenta, quibus inniteretur donatarij prætensio super huiusmodi euictionis præstatione, hinc proindè maturum iudicium pro veritate tunc desuper efformari non potuit; Ex iuribus tamen exhibitis per donatorem, pro quo scripsi, super futura huius dubij disputatione, in sensu etiam veritatis, mihi improbabilis videbatur hæc donatarij prætensio, nisi aliæ ignotæ accederent facti circumstantiæ, ex quibus, vt frequenter contingit, ius variatur, atque ità exitus comprobauit.

Aduertebam etenim non intrare quæstiones iuris, vbi habemus partium voluntatem claram, et quæstio remouetur
3 ex facto ad regulam vulgaris textus *in l. ille aut ille ff. de legatis tertio*, etiam in contractibus latè exornatam *per Rotam decis.* 44. *num.* 14. *par.* 11. *rec.*; Cum enim donator expressè dixisset velle solum teneri de euictione de dato, & facto suo tantùm, & non aliàs, atque cedere solùm iura talia qualia sibi competūt &c. Hinc proindè non oportebat assumere quæstionem euictionis præstandæ in donatione, quæ non sit pura, & merè gratuita, sed remuneratoria, quoniam, vbi etiam ageretur de vero, ac formali con-
4 tractu emptionis, ac venditionis præ-
mediante, adhuc tamen si venditor pro-
testatus est vendere iura talia qualia sib-
competunt, atque promissionem euictio-
nis ad factum proprium restrinxit, no-
solùm non tenetur de euictione, sed iur-
magis communem, ac receptam senten-
tiam, præsertim in Rota, & Curia, nec-
ad restitutionem prætij, cui ex æquita-
plerique credunt locum esse etiam in c-
sibus, in quibus euictio præstanda n-
est, vt cæteris relatis, ibi de facili vide-
dis firmatur *per Rotam apud Mantic. de*
109. *num.* 6. *& 7. apud Buratt. decis.* 39
in fine, & pleniùs *decis.* 453. 457. & 46
par. 9. *rec.*, *& decis.* 155. *num.* 21. & 21
num. 14. *par.* 12. quæ sunt editæ in casu
de quo *sub titulo de credito*, vbi de da-
tione in solutum facta per debitorem
creditori de pluribus nominibus debi-
rum cū dicta expressione, quod dabā-
tur talia qualia &c., Atque ego scrib-
pro creditore qui cessionem accepe-
dictarumque decisionum reuocat-
nem obtinuit, admittebam veritat-
dictæ conclusionis, negabam tamen
applicationem ad factum, ex cuius
cumstantijs recessus prodijt, & habe-
etiam de eadem conclusione *sub ti-*
feudis disc. 32.

Clariùs verò, vbi, vt in præsenti, p-
aliquas attestationes iustificabatur, a-
erat nimium verisimile, dum idem
Æmilius donatarius, in negotijs for-
sibus magis quàm alijs, eius operam p-
stiterat, quod donatarius, vel emp-
esset conscius iuris alieni, ex quo euic-
sequuta est, iuxtà dispositionem textu-
5 *l. si fundum sciens Cod. de euict.*, cum
notatis, de quibus in eisdem supra *d-*
gatis decisionibus par. 9. *& 12. recent.*,
vtraq; circumstantia concurrente ca-
nullam recipere videatur dubitatio
cadentem vbi prima tantùm accederet
cedendi scilicèt iura talia qualia, ac pro-
mittendi euictionem pro solo facto pro-
prio, deficiat autem altera scientiæ in
emptore, quæ tamen concurrat in ven-
6 ditore, quo casu intrare potest actio d-
dolo, ex is quæ habentur in sua materi
sub tit. de emptione, & venditione; Et qu-
ius doli ratione, etiam in donatione eui-
ctionem præstandam esse habetur *apud*
Fontanell. & alios allegatos supra disc.

51. &

51. & subtit. de dote disc.157.

Hinc proindè nulla suberat necessitas assumendi quæstionem, super qua DD. nimium se inuoluere videntur, an de iure præstanda sit euictio in donatione remuneratoria, et quando hæc ad istum effectum, verè, ac propriè dicatur talis, quod plures habet inspectiones; Primò scilicèt, an merita deducãtur ad speciem, vel sufficiat eorum assertio generica; Secundò, quatenùs ad speciem deducantur, an probata dicantur per assertionẽ donatoris, vel debeant iustificari aliundè, quod pendet ab eo, an agatur inter prohibitos, necnè; Et tertiò, an merita debeant esse talia, quod in ratione iustitiæ distributiuæ obligent ad remunerationem, pro qua actio, vel iudicis officium competere valeat, vel sufficiat naturalis obligatio antidoralis; Et an dẽtur hæc merita in filio erga patrem, in milite erga Ducem, vel Principem, vel in famulo salariato erga dominum, cum similibus, qui causam benemerentiæ præstant ex debito, ex ijs quæ super hac materia insinuantur *in Romana donationis sub tit. de feudis disc.*94. occasione agendi de articulo, an Bulla Baronum locum habeat in donatione remuneratoria, quã Baro famulo benemerenti faciat; Nimiũ enim commendabilis Curiæ stylus in causarum defensionibus prohibet illam euagationem, quæ adeò connaturalis est stylo extero, assumendi scilicèt extrà causæ necessitatem illas iuris quæstiones, quæ sublatæ remanent ex solo facto.

Vbi verò dictum factum non assisteret fauore donatoris, atque ageretur de vera donatione remuneratoria, in qua euictio de iure præstanda esset, adhuc tamen dubitatio cadere posset, vbi ageretur de cessione, seù alio contractu pro certa summa, cum tunc ex regula, quod à pretij quantitate desumitur voluntas Partium, et quid in contractũ deductũ sit, prætendi posset, quod si valor rei respondet quantitati, tunc non præstando euictionem, esset locupletari de alieno, vnde propterea æquitas resisteret (quæ tamen adhuc cessat, vbi ità conuentum est, vt supra); Secùs autem vbi agitur de donatione facta in remunerationem seruitiorum, ac meritorum resultantium ab operibus personalibus præstitis cum aliqua maiori diligentia, et vltrà, id quod conuentum salarium importet, cum tũc propria, ac præcisa æstimatio, seù prætium non detur, vnde propterea habemus, quod in locatione operarum non
10 intrat læsio, neque dispositio *text. in l.2. C. de rescin. vend.*, vt apud *Gratian. discept.*185. *num.* 8. *cum sequen. Buratt. decis.*234. *num. fin. &* 468. *nu.*6.; Atq; rectè dici potest, quod donator congruum præmium iudicauerit donare hanc aleam, eo modo quo donaretur iactus retis, cum similibus, aliàs fortè non donaturus, cum præcisa necessitas non impelleret; Et fortius quia dabantur attestationes potissimum cuiusdam Religiosi mediatoris nullum habentis proprium interesse, quod hæc fuisset intentio donatoris cognita etiã donatario; Et iuxtà præmissa fauore donatoris prodijt
11 resolutio *sub die* 16. *Februarii* 1671. *coram eodem Albergato*.

NEAPOLITANA SEV BAREN. DONATIONIS.

Responsum pro veritate, suppressis nominibus.

An in donatione cum oneribus ad vitam donatoris detur læsio ex parte donatarij, et quomodo vita hominis æstimanda sit.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De computatione vitæ hominis ad* text. in l. hæreditatum ff. ad l. falcid.
3 *Quando læsio dicatur enormissima.*
4 *In casu enormissimæ veniunt fructus.*
5 *An donatarius teneatur vltrà emolumẽtum donationis remissiuè.*
6 *Quomodo debeant se gerere Consulentes.*
7 *Pro*

7 *Pro regulanda læsione attenditur tempus contractus.*

8 *Anni calamitosi non attenduntur in vilore.*

9 *Vbi contractus reducitur ad iniustitiam, debet admitti reductio.*

10 *Sed hoc respicit tempus futurum.*

11 *Non est euagandum vltrà punctum præcisum.*

12 *De auctoritatibus firmãtibus contrarium eius, de quo num. 2.*

13 *De rationibus idem probantibus, et quomodo vita æstimari debeat.*

14 *Quod ætas sit regula fallax.*

15 *Bona æstimantur à fructibus 20. annorum.*

16 *Quomodo vendi soleant commoditates pensionum, seù vendi loca montium vinculata.*

17 *Quod etiam in vitalitijs detur læsio, sed quomodo hæc regulanda sit.*

18 *De modo regulandi læsionem in transactione.*

19 *Et de modo regulandi vsuram ob maius prætium victualium conuentum pro tempore futuro.*

DISC. LIV.

FActa per nobilem virum equestris ordinis donatione quorumdam bonorum eius coniuncto ordinis magnatitij, sub onere notabilis præstationis annuæ partim in pecunia, & partim in speciebus, seù victualibus ad ipsius donatarij vitam; Cum notoriæ, diuini, ac etiam humani intestini belli calamitates Regni Neapolitani, redditus, ac emolumenta bonorum notabiliter minuissent; Hinc ex isto accidenti, atque ex diuturna donatoris vita, quæ ob prosperam valitudinem, notabili tempore duratura credebatur, donationem nimium damnosam, ac præiudicialem, donatarius expertus, ex plurium Sapientum illarum partium consilio prætendere cepit, ob enormissimam læsionem, non solùm contractum rescindere, sed etiam ob nullitatem ab enormissima resultante, repetere totum id, quod excessiuè solutum esset vltrà ipsorum bonorum fructus, atque ità ipsa bona absorbere, imò creditor in summa notabili remanere; Quarè ex parte donatarij, communicatis consilijs desuper editis, pro veritate (suppressis nominibus) meum votum expetitum fuit.

Præsupponebant autem dicti Consulentes regulam, seù computationem *textus in l. hæreditatum ff. ad l. falcid.* per æstimationem vitæ hominis ab ea ætate regulandæ, iuxtà diuersas computationes in dicta lege contentas, quam in proposito attendendam esse, ex originali traditione, *Salicet. in l. si ea actio num. 3. C. de vsur.* firmant *Scacc. de iud. lib. 2. cap. 2. num. 476. & seqq. Valasch. de sult. 66. num. 23. & seqq. Surd. de alim. tit. 9. quæst. 11. num. 19. in fine, & num. 26. cum seqq. Addent. ad Greg. decis. 181 in fine, Rot. apud Caualer. decis. 387 num. 4. & decis. 27. num. 26. post Salgad. in Labyrint. & in alijs.*

Istoque præsuppositio retento, atque calculando, iuxtà hanc computationem quantum annua præstatio importaret, ità facta peræquatione fructuum, etiam valoris ipsorum bonorum donatorum in forte, ostendere conabantur claram adesse læsionem enormissimam vtpotè longè vltrà bessem; Et quod enormissimam dici cæteris relatis habetur *apud Fontanell. decis. 66. & seq.* cum alijs deductis *sub tit. de empt. & vend. disc. 27.*, ac in decisionibus in eadem editis, ibique recensitis, & in alijs.

Dictaque læsione posita, quæ ratione doli præsumpti actum annullat, *inferebant* locum esse restitutioni eius, quod solutum erat, ex ijs, quæ, distinguendo inter læsionem enormem, & enormissimam habentur circa restitutionem fructuum *d. disc. 27.* & in alijs in dicta sua sede *sub tit. de empt. & vendit.*

Non agebatur autem de alio puncto seù articulo, de quo agit Rota *in Romana seù Albanen. vineæ 20. Iunij 1670. coram Albergato*, (et de qua vtpotè adhuc pendente, habebitur hoc *eodem titulo in supplemento*;) An scilicèt donatarius cui valeat ad adimplendũ donationis onus de propri , vltrà ipsius donationis emolumentum, vel potiùs offerre possit importationẽ pœnæ donatario non adimplenti à iure iniunctæ, *in l. 1. & 2. C. de donat. quæ sub modo, & in l. fin. Cod. de reuoc. donat.*, resolutionis scilicèt donationis, Et super quo articulo plura hic inuè

indè insinuantur *in d. Romana seù Albanen. vineæ coram Albergato*, vt formiter tractabitur in ea causa; Quoniam ista quæstio percutit casum, in quo donator non curet donationis resolutionem, sed eius obseruantiæ continuationem petat, (qualis erat casus, de quo *in d. Albanen*); In præsenti autem donator se promptum exhibebat dictæ resolutioni, quæ tamen donatario non sufficiebat, dum punctus erat in dicto cumulo eius, quod plurium annorum spatio excessiuè solutum fuerat, quo mediante, nedùm ipsa bona sibi appropriare sperabat, verùm etiã creditor donatoris in summa notabili remanere.

Contrarium verò, præmissis non obstantibus, pro meo iudicio, probabilius videri respondi, consulendo, vt absti-
6 nendo ab hoc assumpto, (quod inspecta personarum qualitate, aliisque circumstantijs, aliquam notam inferrè videbatur,) libenter acceptari deberet quoddam honestæ concordiæ temperamentũ, quod supponebatur per communes coniunctos, vel beneuolos iam præparatum esse; (Ad hoc autem iuris professores pro conscientiæ, & congruentiæ ratione minimum aduertere debent, non autem exigui turpis lucri gratia de facili consulere lites, quæ adeò magna damna, & inconuenientia producunt, quod vtinam frequenter non contingeret, ac propterea reuelatio, seù visio S Brunonis Charthusiani in Causidicis, & Professoribus non verificaretur.)

Aduertebam siquidẽ primò in facto quod æquiuocabatur, procedẽdo cũ præsenti valore fructuũ, ob dictas Regni calamitates notabiliter diminutorum, cum id cõtigisset post iam sequutã donationem, ideoq; attendendum non veniebat pro regulanda læsione, quæ metienda est de tempore contractus, nõ autem ex futuris accidentibus, ex quibus etiam augmentum resultare potuisset, vt in forcioribus terminis alienationis bonorum Ecclesiæ, ac regulandi euidentem vtilitatem, habetur *sub tit. de alienat. & contract. disc.* 1. & in alijs, atque est certum iuris principium in omni ferè materia insinuatum præsertim *sub tit. de fideicom. disc.* 94.

Nam siquidem accidentales belli humani, vel diuini, ac alij subsequentes, in quibus etiam post cessatam calamitatem idem damnum durat, non veniunt
8 in calculo, seù valore, vt cæteris relatis aduertitur *sub tit. de præeminentijs disc.* 11., & in decisionibus in ea causa editis, ac etiam pluries *sub tit. de Regal. & sub altero de locat. & conduct.* occasione agẽdi de materia defalchi, seù remissionis pensionis in huiusmodi annis accidentalibus, ac etiam *sub tit. de benef.* ad materiam valoris.

Vndè propterea, quando ob huiusmodi accidentia valdè notabilis fuisset fructuum diminutio, ad summum prætendi posse dicebam, vt intrarent termini textus *in cap. suggestum de decim.*, vt scilicèt in ijs præsertim conuentionibus, quæ tractum habent successiuum, quando contractus reducitur ad iniquitatem,
9 seù magnam inæqualitatem, intrare debeat Iudicis officium pro eo reducendo ad iustitiam, & æqualitatem, ex deductis *per Thesaur. decis.* 227., *Capyc. Latr. & adden. decis.* 18., *Rot. decis.* 345. *num.* 7. *par.* 11. *rec.*, & habetur præsertim actum *sub tit. de decim. in Calaguritana decimarum*.

Id etenim respiciebat solum moderationem oneris pro tempore futuro, quam donator nõ negabat; Nullatenùs tamen
10 intrare poterant termini læsionis præsertim enormissimæ, producentis inter alios, dictum effectum restitutionis fructuum ratione doli, seù malæ fidei ob adeò magnam læsionem à lege præsumptæ, cum impossibile sit, dolum, vel malam fidem regulare ab eo damno, quod casualiter contingat post contractum, qui eius tempore spectato, iustus erat.

Hinc proindè cessabat necessitas agẽdi de altero assumpto, seù puncto iuris, super modo computandi vitam, & an attendi deberet dicta computatio textus *in l. hæreditatum*, cum dicta difficultas cessaret ex solo facto, quo non assistente, prorsùs inanis, ac euagatorius la-
11 bor est iuris quæstiones assumere; (Quod tamen modernus abusus frequenter docet, dum inaniter cum copiosissimis allegationibus, magnoque improbo labore per speciem formalis tractationis plures assumuntur quæstiones, à casu controuersiæ prorsùs extraneæ, intactum vt plurimum relinquendo ipsius causæ pũctum præcisum, ac essentialem, vt aduertitur *sub tit. de iudicijs in relatione*

Cu-

Curiæ, occasione agendi de Aduocatis, ac modo scribendi).

Verùm vbi de dicto iuris articulo agendum esset; Dicebam contrarium omnino verius videri, non solùm ob auctoritates, quæ in contrarium deduci solent, & præsertim *Couarr. lib. 1. var. cap. 9. num. 8. Roderic. de ann. redd. lib. 1. q. 5. num. 17. & seq. Molin. de primog. lib. 1. cap. 19. num. 40. Criuell. decis. 25. num. 17. & seqq. Rot. decis. 514. numer. 8. post Cenc. de Cens., add. ad Buratt. decis. 685. numer. 14. & alij.*

Sed clarius ob vias, nimiumque conuincentes rationes, per me ponderatas *sub titulo de regal. disc. 30. & alibi*, quod scilicèt cum non omnium hominũ æqualis sit complexio, ac valitudo, neq; omnium regionum, seù aerum æqualis sit conditio, hinc prorsus ineptũ est, vniformem regulam desuper statuere, quoniã determinatio in singulis casibus facienda est pro complexione, seù valitudine personæ, ac etiam pro qualitate aeris, vel regionis, cum similibus, vt occasione regulandi iustum pretium in censibus vitalitijs bene aduertitur per *Rotam in Bonon. Saluiani 25. Iunij 1629. coram Virili, & in Romana Domus 3. Decembris eiusdem anni coram Pirouano*, & & habetur *per Leotard. de vsur. quæst. 49. num. 6. & dicto disc. 30. de Regal.*

Frequenter enim contingit, vt breuior iustè reputetur vita iuuenis, vel adolescentis malæ valitudinis, quam illa viri maturi, vel senis robusti, ac validi; Et quamuis deindè casus diuersimodè præbeat, vt nostris temporibus vidimus in Vrbe, præsertim in persona ad eo qualificati Cardinalis Caponij, quod cum esset iuuenis (iuxtà frequentem contingẽtiam eorum, qui sunt gracilis naturæ) reputabatur moribũdus, adeo vt rogaretur pro vẽditionibus Palatiorũ aliorũq; bonorum ad vitam, pro exiguo pretio, & tamen vixit octuagenarius; Atque atteſtari possum de meipso, quẽ in adolescentia tabe penè confectum, Medici reputabãt citò moriturum, ideoq; ætatem 25. annorum non excessurum, concorditer concludebant; Attamen id est per accidens, neque exindè ad læsionem inferri potest, dum contrahens super aliena vita, eo tempore spectato, lucrum potiùs facere, atque alterum contrahentem circumuenire credidit.

Ponderabam vlterius ad conuincendum hanc ineptiam æstimandi vitam, cum dicta computatione textus *in l. hæreditatum*, (quæ ad diuersum finem, vel effectum ibi facta est), quod per illum textum, in pueris, vel adolescẽtibus prescribitur meta annorum 30., quorum cumulus in tertia parte excederet valorem bonorum in sorte principali, quoniam iuxtà receptam glossam in *Auth. perpetua C. de Sacrosanct. Eccles.*, æstimatio bonorum regulariter facienda est in quantitate fructuum per spatium annorum 20., vt cæteris relatis habetur *apud Buratt. decis. 112. & decis. 65. num. 2. Donozett. decis. 672. numer. 9. & in alijs frequenter*; Vndè propterea esset dare absurdum, quo nullum maius, quod si bona pleno iure, & cum perpetua translatione valerent mille, ità ad solam vitalitiam fruitionem valerent 1500., & sic in tertia parte pluri.

Ita etiam docente communi praxi, vel vsu circa venditiones domorum, aliorumque bonorum ad vitam, & de qua venditionis specie habetur *sub tit. de empt. & vendit. disc. 1.*; Frequẽtius verò in Vrbe in cessionibus commoditatis pensionum ecclesiasticarum, quod fiat ad aliquos annos, prout inter Partes conueniri potest, quoniam, vt plurimum fiunt pro quinque, vel sex annatis anticipatè solutis, vt in sua materia *sub titulo de pensionibus*; Ac etiam frequens praxis docet in locis montium habentibus vinculum fideicommissi omninò cessaturi, adeout in effectu vendatur sola vita possessoris, quoniam pretium, pro ætate, & qualitate possessoris circumfertur, in tertia, vel quarta, ac etiã quinta, & forsan minori parte valoris in sorte principali, nulli autem, vel nimium rari sunt casus in quibus tertia pars excedatur, vt aduertitur *sub tit. de regal. disc. 30. & 31. cum sequentibus & alibi.*

Non negabam etenim, tam respondendo in ista causa, quam in plerisque alijs, in quibus de hoc puncto agere occasio dedit præsertim *dicto discurs. 30. & 31. de regal.*, vt etiam in huiusmodi vitalitijs contractibus dari possit circumuentio, et consequenter læsio, nedum enormis, sed etiam enormissima, redolens dolum præsumptum, eo modo, quo

in

in alijs contractibus; Sed punctum esse dicebam in applicatione, seù modo regulandi læsionem, non ex dicta generali computatione textus *in l. hæreditatum*, cum id verè legaleicam ineptiam continere videatur, sed ex communi æstimatione regulãda à iudicio proxenetarum, & peritorum iuxtà communem vsum; vt potè in eo loco, atque inter personas consimilis ætatis, ac valitudinis (adeò, vt non vrgeat accidentalis ratio valoris diminutiua), venditio ad vitam fieri solet pro quantitate octo, vel decem annualitatum; Si ex emptoris calliditate, ac venditoris fragilitate, vel suffocatione, fiat pro duabus, tribus, vel quatuor respectiuè, aderit læsio enormis, vel respectiuè etiam enormissima, & sic similiter pro facti qualitate, cuius potius, quàm iuris est quæstio, ideoque prorsus erroneum est generalem regulam desuper statuere.

Ad quod ponderabam ea, quæ habentur *sub dicto tit. de empt. & vendit.* 18 *dicto disc.* 27., & alibi in proposito regulandi læsionem in transactione non à valore bonorum in lite existentium, sed ab illo æstimationis incerti, aë dubij euentus litis; Ac etiam ea, quæ habentur pluries *sub tit. de vsur.* ad materiam textus *in cap. in Ciuitate, & cap. fin. de* 19 *de vsur.*, super taxa incerti pretij frumenti, aliorumque victualium de futuro, vt verisimilitudo, vel inuerisimilitudo totum faciat, cum similibus, istique videntur veri, ac germani huius materiæ termini, vt scilicet pro singulorum casuum qualitatæ, & circumstantijs quæstiones decidantur.

SANCTI SEVERINI

DONATIONIS

AD REQVISITIONEM

IO. ANDREÆ TVCCI.

Responsum pro veritate.

An, & quando in donatione detur læsio; Et de inualida donatione facta per mulierem, ex eo quod remaneat indotata, si ipsa est soluta.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De Constitutione Aegidiana circa solemnitates in donationibus.*
3 *Donatio contemplatione matrimonij, quãdo sit exempta à solemnitatibus.*
4 *De donatione inofficiosa regulanda cum terminis dotis inofficiosæ.*
5 *De prohibita viduitate.*
6 *De inualido contractu, ob quem mulier remaneat indotata.*
7 *Procedit etiam in muliere vidua, vel puella innupta.*
8 *Quod dos destinata in plerisque habeatur pro vera dote.*
9 *De stylo Curiæ, vt Aduocati se non ingerant in ijs, quæ facti sunt.*
10 *De conclusione, quod in donatione non datur læsio, & de limitationibus.*
11 *Præsertim in mulieribus.*
12 *De rationibus, ex quibus facilius, id procedit in mulieribus.*
13 *Limitatur præsertim conclusio, de qua num. 10., vbi donans non benè scit, quid donat.*
14 *Quando in muliere donatio non reputetur læsiua.*
15 *Rarum est in mulieribus substinere donationes.*
16 *De Statutis exclusiuis fœminarum, & de rationabilitate renunciationum.*
17 *Quod ista quæstio sit facti, & quomodo decidenda sit.*

DISC. LV.

CAMILLA *Vidua* mater, *Maria Franciſca*, & *Maria Pieria* ſorores innuptæ, *Ioanni Andreæ* filio, ac *fratri* reſpectiuè, vt facilius, ac decentius vxorem ducere, & ſubſtentare valeret, ac etiam ob amorem, aliaſque cauſas &c., omnia earum bona, ſub aliquibus reſeruationibus pro earum ſubſtẽtatione ad vitam, donarũt; Poſtmodũ verò vxore ducta per dictum donatariũ, exortiq; illis domeſticis diſſidijs, quæ à diuerſi generis fœminarum mixtura, ſeù conuinentia frequenter oriri ſolent, dictæ donatrices, præſertim ſorores, iudicium inſtituendo coram A.C. ſuper dictæ donationis inualiditate, ſententiam fauorabilem reportarunt, à qua interpoſita, & commiſſa appellatione, in hoc ſtatu ex parte dicti donatarij pro veritate cõſultus fui, ad effectum fortè determinandi, an expediret cauſam proſequi, incertumque eſt, quid inde ſequutum ſit.

Pro dictæ ſententiæ inſtitia, contra requirentem, maiorem probabilitatem
2 aſſiſtere reſpondi; Primò ex capite nullitatis, ob nõ ſeruatas ſolemnitates præſcriptas à Conſtitutione Egidiana *lib.5. cap.25.* præſertim circa inſinuationem; Abſque eo quod caderet diſtinctio, in præcedentibus conſiderata, inter primã partem continentem Conſtitutionem Egidianam loquentem ſolùm de minoribus, & poſtremam continentem Conſtitutionem Carpenſem loquentem de omnibus mulieribus quãuis maioribus, ac ingenere de donationibus; Tum quia dictæ puellæ ſupponebantur minores; Tùm etiam quia locus controuerſiæ ſupponebatur intra prouinciam Marchiæ, in qua Conſtitutio Carpenſis rectè procedit, cum dicta diſtinctio intret reſpectu extenſionis ad Vrbem, ac vniuerſum Statum Eccleſiaſticum immediatum factæ per *Sixtum IV.*, & *Paulum III.*, de Egidiana, non autem de Carpenſi, quæ tamen firma remanet in propria prouincia, pro qua edita eſt.

Neque ſuffragari poſſe obſeruabam priuilegium quod, iuxtà veriorem, hodièque receptam opinionem, competit donationibus contemplatione matrimonij circa exemptionem à ſolemnitatibus ſtatutarijs, quoniam vt pluries in præcedentibus aduertitur, ac etiam *ſub tit.*
3 *de dote diſcur.17.*, id procedit, quando agatur de donatione facta contemplatione certi, ac determinati matrimonij, quod ſit cauſa finalis, ac præciſa. Secùs autem vbi plures aliæ cauſæ recenſentur, illa verò matrimonij ſit generica, & pro incerto, cum tunc dicatur impulſiua non autem finalis ex ibi deductis.

Secundò credebam fortius donationem prædictam non ſubſiſtere ex capite læſionis, quæ dupliciter quoad dictas puellas concurrebat; Primò ſcilicet, vt priuatæ remanerent materna hæreditate, ſaltem in legitima, vndè donatio re-
4 manebat officioſa, iuxtà ea, quæ ad materiam inofficioſæ dotis habentur *ſub tit. de dote diſcurſ. 156.*, cum iſti termini ſaltem quoad dotatam, (quicquid quoad virum), parificentur, ideoque ibi deducta quoad dotem, rectè dotrioni congruunt; Tùm etiam quia ipſæ remanebant omninò indotatæ, & conſequenter inhabilitatæ ad matrimonia carnale, vel ſpirituale contrahenda, ideoque dupliciter donationem inidam eſſe dicebam, Primò, vtpotè inhi-
5 ctiuam viduitatis ad textum *in l. cum tale* §. *reſcriptum aliàs ſi arbitratu ff. de condit. & demonſtr. cum concord. per Sanchez de matrim. lib.1. diſput.34. Altogr. conſ.77. numer.1. & ſequen. lib.2.*, et habetur *ſub tit. de fideicomm. diſcurſ.44.* et etiam *ſub tit. de matrimonio*.

Tum etiam quia ipſa omnimoda indotatio ob enormiſſimam læſionem inde reſultantem inducit nullitatem, pro qua ſufficit non remanere medietatem dotis, multò magis, vbi nihil rema-
6 net, ſed alienatio eſt de toto, ex ijs, quæ in hac materia habentur *ſub dicto tit. de dote diſc.20., 95. & 96.*; Quamuis enim ibi deducta percutiant dotem, quæ vere & propriè non cadit niſi in muliere nupta, cum dos à matrimonio nomen, ac eſſentia recipiat, & ſine quo illa non datur, adeout in ſtricta iuris cenſura, ſoluto matrimonio, titulus dotis euaneſcat; Attamen quemadmodum receptum
7 eſt idem procedere in muliere vidua, in

qua

qua saltem impropriè, seù abusiuè ex communi vsu, ratione præcedentis status, ac destinationis, dos in pluribus suam naturam, ac priuilegia retinet, vt *locis proximè citat. sub tit. de dote cum ibi deductis*; Ità etiam pluries in facti contingentia consultus dicere cõsueui (quãuis adhuc occasio non dederit formiter disputare), vt idẽ dicẽdũ veniat in puellis innuptis, quarum alijs, seù patrimonium ex iuris intentione, vel communi vsu, earum dotationi destinatum est; Tũ ex conclusione, vt etiam dos destinata, quamuis adhuc ex defectu matrimonij essentiam dotis non acquirens, in plerisque dotis naturam, ac priuilegia sortiatur iuxtà ea, quæ *ex Bar. in l. Titio generoso ff. de cond. & demonstr., & Bal. in l. non sine C. de bon. quæ liber.* habentur apud *Bal. Nouell. de dote in principio operis seù part. 1. num. 20. Thesaur. decis. 101., Vrsin. de feud. part. 3. quæst. 1. artic. 2. & 4.*; Tùm fortius ob dictam rationem prohibitæ viduitatis, magis in puellis innuptis, quàm in viduis, in quibus prohibitio non vrget, nisi quando facti circumstantiæ limitationem suadeant.

Cumque in discursu edito per causæ Patronum, (super quo Aduocatorum Romanæ Curiæ stylus est, antiquorum Iuris Consultorum more, absque eo, quod se ingerant in mecanico, ac improbo labore inspiciendi processus, ac agere ea, quæ facti sunt, solùm de iure respondere), insinuaretur conclusio seù regula, de qua apud *Carenam resol. 6. Rota decis. 125. num. 2. & sequen. part. 5. recent.* & pluries supra, quod in donatione, vbi præsertim est pura & simplex continẽs actum gratuitum, ac liberalem, (adeo vt dici non valeat correspectiua, quo casu conclusio limitatur), non datur læsio, cum ipse actus de sui natura dicatur per. necessè læsiuus; Attamen dicebam, vt admissa etiã dicta regula, adhuc ex præfatis limitationibus ea suffragari non posset.

Inter alias etenim dictæ regulæ, seù conclusionis limitationes, illa recensetur, quoties donator non remanet consulte prouisus de necessarijs; Præsertim verò vbi agitur de muliere, ex deductis *per Molinã de primogenitura lib. 2. cap. 3. num. 30. & 32. Castill. lib. 3. controu. cap. 2. num. 69.*, & in sua materia *sub tit. de renunciat.*, (quarum occasione frequentius forus huiusmodi quæstiones tractat).

In mulieribus enim ità multiplex ratio intrat; Primò scilicèt supra insinuatæ indotationis; Secundò facilis præsumptionis doli, ac seductionis, ob sexus 12 imbecillitatem ex deductis *apud Hodiern. controu. 16. numer. 46. & sequen.*, & aduertitur pluries in præcedentibus; Et tertiò, quia, vt plurimum, mulieres præsertim puellæ, informatæ non sunt de earum bonis, ac iuribus, atque ignorant quid donent, vel remittant, opinantes nihil, vel parùm remit- 13 tere, ideòque satis de facili præfatæ regulæ limitatio intrat, ex ijs, quæ cæteris relatis habentur *apud Ruin. cõs. 170. num. 21. & 22. lib. 2. Surd. cons. 46. nu. 13. & sequen. Gramat. decis. 103. num. 53. & sequen. Rota decis. 102. num. 10. part. 2. diuers. decis. 130. num. 8. & dec. 318. per tot. part. 4. recent. tom. 2. & dicta decis. 125. num. 31. part. 5.* & in dicta sua materia *sub tit. de renunciat.*

Ideoque nisi accedat satis iusta, & honesta causa, quæ talem donationem, seù renunciationem rationabilẽ reddat, iux- 14 tà casum de quo apud *Otthob. dec. 182. & decis. 23. part. 11. recent.*, quod scilicet mulier senex, iuri quærendo, quod sperabat in successione filij, reportata congrua prouisione renunciet, ex iusto & laudabili motiuo conseruationis bonorum in agnatione, vel descendentia, cum similibus ponderatis in præcedentibus, in proposito satisfaciendi causæ in contractibus mulierum requisitæ per Statutum Vrbis 151.

Rarum ac difficile est, huiusmodi donationes factas per mulieres, præsertim autem per inexpertas puellas 15 subsistinere, vbi non intret illa ratio congruentiæ, & communis vsus præsertim Italiæ, circa eas renunciationes, quæ per puellas fiunt occasione matrimonij carnalis, vel spiritualis correspectiuè ad congruam dotem, quia (dicto communi vsu attento) sufficere debet eas esse prouisas, vt diuitiæ in agnationibus & familijs conseruentur, & nè aliàs, fœminis mediantibus, ad alienas familias trãseant, iuxtà antiquos Romanorum, ac 16 Italiæ mores, vt pluries aduertitur *sub tit. de successionibus*, ac etiam sub altero *de testamentis* & alibi, occasione impro-

bandi, seù redarguendi illos verè leguleicos, ac insipidos rigores, quos in sequendo aliquam antiquiorum simplicitatem, adhibemus super stricta interpretatione Statutorum, fœminas, vel cognatos excludentium fauore masculorum, vel agnationis.

Hinc proindè, huiusmodi quæstiones facti potiùs videntur, pro facti scilicèt qualitate, ac singulorum casuum particularibus circumstantijs decidendæ pro
17 iudicis prudenti arbitrio, an actus prudens, ac laudabilis, vel potiùs de circumuentione suspectus sit, pro personarum & locorum, ac bonorum qualitate, &c., cum desuper certa, & determinata regula generalis tradi non valeat.

PARMEN.

DONATIONIS DE TERTIIS

PRO

COMITE ANTONIO MARIA DE TERTIIS

CVM

FRATRIBVS.

Responsum pro veritate.

Ad materiam textus *in l. quoties Cod. de donat.*, quæ sub modo, an scilicèt, & quando donator remittere possit donatario onera illi adiuncta fauore tertij absentis, pro quo nemo legitimè stipulatus fuerit.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *An donator remittere possit donatario onera in præiudicium secundi.*
3 *Perfecta donatio reuocari, vel minui potest* ad l. quoties.
4 *De hac materia remissiuè.*
5 *Cessat accedente iuramento, quod irrevocabilem reddit donationem facta tertio, & quando secùs.*
6 *Quid ad effectum acquisitionis dominij.*
7 *In donationibus habentibus tractum successiuum, vnius acceptatio prodest omnibus.*
8 *Donatio facta infanti absenti est valida & irreuocabilis.*
9 *Donatio facta cum primogenitura, & fideicommisso non subiacet solemnitatibus.*
10 *Ex scientia donationis resultat acceptatio.*
11 *Et quando secus.*
12 *Vbi habemus acceptationem, cessat omnis quæstio.*
13 *Facultas reseruata disponendi in vita, an conueniat dispositioni per viam voluntatem.*

DISC. LVI.

1 COMES LVDOVICVS de Tertijs, tres habens filios, primogeniturae erexit in feudis Siffi, Beluederij, secundogenitis prouisis ad vitam de quodam annuo congruo reddituquam per speciem illius vitæ milit quæ in feudis iuris francorum secundogenitis reseruata est; Postmodum vt vt duos secundogenitos in pupillari ætate adhuc constitutos pinguius prouideret, ac etiam in satisfactionem legitimæ & dotium maternarum, donationem fecit de quibusdam bonis pleno iure etiam in proprietate, Notario pro absentibus acceptante & stipulante, de quibusdam vero alijs stabilibus in solo vsufructu, cum reciproca inter eos, ac que vtroque decedente voluit, vt vsusfructus consolidari deberet cum proprietate ad fauorem dictæ primogenitura

Ad

Ad aliquos autem annos, dictis secundogenitis effectis maioribus, idem pater, vt omnem discordiarum occasionē inter fratres post eius mortem dirimeret, de omnium consensu, eisque acceptantibus, quamdam fecit diuisionem, ac assignationem, per quam dicti fratres aliqua bona pro eorum respectiuè commoditate permutarunt; Cumque postmodum idem pater moriens, in testamēto aliquas fecisset dispositiones, dictis secundogenitis, vel eorum alteri fauorabiliores, primogenito autem in iuribus, ex dicta secunda donatione quæsitis prę-iudiciales; Hinc proindè ex parte dicti primogeniti pro veritate consultus fui, an præfatæ donationi frætus, paternam testamentariam dispositionem, pro seiusque in primogenitura successoribus impugnare posset; Dubitandi rationem præbente, quod dicta donatio proprietatis facta esset primogenito absenti, nemine pro eo acceptante, ac stipulante, dum Notarij acceptatio, & stipulatio erat pro dictis secundogenitis, ad quos verba stipulationis dirigebantur, vndè propterea supponebatur ex parte volentium subsistinere dictam testamentariam
2 dispositionem, quod intrarent termini text. *in l. quoties C. de donat. quæ sub mod. cum ibi notatis per scribentes*; Vel theorica, *Bart. in l. qui Romæ §. Flauius Hermes ff. de verb. oblig.*, vt re integra, & ante acceptationem factam à tertio, cuius fauore donator donatario onus adiecerit, illud in toto, vel in parte remitti valeat.

Ex facti autem qualitate, iuxtà notulam transmissam, ac instrumentorum seriem, (non tamen visis fundamentis, quibus secundogenitorum prætensio initeretur), dixi probabilius pro ipso primogenito, eiusque in primogenitura successoribus respondendum videri, quodque pater non potuerit ius ex dicta donatione primogenituræ quæsitum, per
3 subsequentem dispositionem tollere, vel diminuere ad text. *in l. perfecta Cod. de donat.* cum concord. plenè deductis *sub tit. de fideicommissis à disc. 134. vsque ad* 140., vbi de materia potestatis donatoris grauandi donatarium in bonis donatis, seù aliàs ei præiudicandi, posita donationis validitate, ac perfectione.

Neque obstare dicebam, quod dispositio ad fauorem primogenituræ facta esset ad fauorem absentis, nemine pro ea acceptante, & stipulante, iuxtà dictos terminos tex. *in l. quoties C. de donat. quæ sub mod. cum ibi notat., & theoricam Bart. in d. l. qui Romæ §. Flauius Hermes ff. de*
4 *verb. oblig.*; Quoniam inter plures limitationes, vel declarationes, quibus ista conclusio subiacet, & de quibus agūt relati *per Gratian. discept.* 405. *num.* 19. *& seqq. & discept.* 575. *num.* 3. *& seqq. Fab. de Ann. cons.* 32. *Rouit. decis.* 89. latè *Merlin. controu.* 59. *&* 60. *lib.* 1. *Rot. decis.* 37. *num.* 6. *part.* 7. *recent.*, *& decis.* 174. *num.* 21. *par.* 6. & in alijs, de quibus infrà, tres ad rem facere videbantur.

Primò scilicèt ratione iuramēti, quod ex magis communi, receptaq; opinione reddit donationē irreuocabilē, quamuis absenti factam, ac nemine pro donatario acceptante, & stipulante, quoties agitur de donatione lucratiua, itaut vtilitatem importet, quamuis aliquod admixtum sit onus emolumento inferius, vndè propterea absit dubietas, quod possit causare damnū in bonis proprijs,
5 vt est ea donatio, insinuata *dis.* 54., vt antiquioribus relatis habetur *apud Gabriel. de verb. oblig. conclus.* 1. *num.* 69. *Fab. de Ann. d. cons.* 32. *nu.* 4 *Gratian. d. discept.* 575. *num.* 13. *Buratt. decis.* 149. *num.* 2. *& decis.* 373. *nu.* 11. *&* 12. *Duran. dec.* 364. *num.* 1. *&* 2. *Dunozett. decis.* 773. *num.* 9. *in fin.* latè *decis.* 387. *par.* 9. *rec. num* 31. *repetit. dec.* 110. *post Merlin. de pignor.*, *& in Rheggien. bonorū* 23. *Ianuarij* 1647. *coram Corrado*, confirmatoria alteriùs proximè supra allegatæ, & aduertitur pluries in præcedentibus, cum sit conclusio recepta quo ad punctum pœnitētiæ, & nè donator possit reuocare, vel alterare, quidquid sit quoad acquisitionem dominij pro iure tertij, in quem medio tempore ex causa onerosa, &
6 bona fide, citrà collusionem, idem dominiū translatum sit, ad quem effectum intrat difficultas, de qua *apud Merlin. d. controu.* 60. *lib.* 1., vbi an actio competens secundo donatario sit realis, vel personalis, *Rot. apud Roias decis.* 314. *& in alijs*.

Secundò, quia ad primogenituram vocata erat vniuersa ipsius donatoris descendentia, iuxtà linearum ordinem, et consequenter ipsimet secundogeniti,

(quorum nomine Notarij stipulatio, & acceptatio accesserat) erant etiam donatarij, vtpotè ad eam vocati, vnde resultat recepta conclusio, de qua plenè cæteris relatis *decis.* 40. & 387. *par.* 9. *rec.*, quarum prima est repetit. *decis.* 189. *post Zacch. de oblig. Camer.*, & *in supra allegata Rheggien. bonorũ* 23. *Ianuarij* 1647. *coram Corrado*, & *d. tit. de fideicommissis à dis.* 134. *ad* 140., quod in huiusmodi donationibus conceptis ad fauorem personarum vniuersi generis cũ tractu perpetuo, ac successiuo, et cõsequenter ad fauorẽ etiam nascitur orũ, quos impossibile erat vt essent præsentes, vel acceptare, ac stipulari possent, idcircò stipulatio vnius sufficit pro omnibus; Si enim ex dicta ratione impossibilitatis, infantilis ætas operatur, vt in actibus lucratiuis, in quibus, data scientia, acceptatio præsumenda est, ipsa lex nomine *infantis* acceptat, & stipulatur, ex deductis in dictis decisionibus *Rheggien. coram Corrado, vbi concordantes*; Multòmagis in non natis, ac successiuè ad sæcula procreandis.

Accedẽte etiam ratione fauoris agnationis, vel sanguinis, ob quem huiusmodi donationes nimium beni gnè capiuntur, vndè non procedunt in eis rigores iuris communis, vel statutarij, vt in propositio solemnitatum non adhibendarum, seù læsionis non admittendæ in donationibus factis pro erectione primogenituræ, vel fideicommissi in familia, seù descendentia, *ex Molina de primogenitura*, & alijs allegatis habetur *apud Otthob. decis.* 182. & *dec.* 23. *par.* 11. *recen.*, vtrobique in fine, & occasione insinuationis pariter in hac donationum specie non desiderandæ habetur *dis. sequenti*, ac generaliter pluries in præcedentibus in proposito donationum factarum per mulieres, vel alios in quibus ob intellectus imbecillitatem solemnitates aliquæ desiderentur, siue circumuentionis præsumptio de facili intret.

Tertiò demum, (per quod omnis dubitandi ratio cessabat in radice ex solo facto, absque necessitate recurrendi ad apices, vel propositiones iuris) quod ex posteriori actu supra recensito diuisionis, ac assignationis respectiuè factæ per patrem inter dictos tres filios præsentes, & acceptantes, constat ex instrumento desuper inito, quod donatio hæc cum ciatur cum dispositione ad fauorem primogeniturę; Ideoq; dicebam ità proba in dicto primogenito scientiã certam, expressam; Ista verò posita, in actibus cratiuis, ac certam vtilitatem intoto, saltẽ in parte excedẽte onus, cõtinẽ lex præsumit acceptationem, & ad effectum etiam scientiæ probatio sumptiua, seù adminiculatiua sufficit, ijs, quæ cæteris copiosè relatis habe *d. decis.* 40. & 387. *par.* 9. *rec.*, & *Rheggien.* 23. *Ianuarij* 1647. *coram C rado*, ac frequenter, cum sit conclu hodie recepta non admittens amplẽ controuersiam; Cadentem in solo ca in quo agatur de illa specie donatio onerosæ, quæ in substantia potiùs co tineat cõtractum correspectiuum cu incertitudine, an ex futuro euentu v lis, vel damnosus esse possit, vt latis nè ità declarando firmata *dec.* 27. *pa rec.*, & in alijs aduertitur *in d. Rheg bonorum coram Corrado*, & pluries nuatur in præcedentibus.

Sed (quod magis) vltrà scientiã quæ acceptationis præsumptionem dolet, ex eodem actu resultabat ce probatio acceptationis expressæ; Et sequenter intrabat regula textus *in aut ille ff. de legatis tertio*, quod iu ris, & expressis cessant omnes qua nes, & argumenta; Ideoque cessa vt dictum est in radice omnis qualic dum remissio quam per testamentari dispositionem donator donatario fe rat, erat re non integra, & post ac ptationem.

De plerisque alijs super hac facti cie consultus fui, in facto potiùs q in iure consistentibus, præsertim v quoad reliqua bona libera patris in e ctione primogenituræ, vel in subsequ ti donatione non comprehensa, cau tia tamen sub dicto vltimo actu diui nis, ac assignationis respectiuè, an id pater testando potuerit disponere, ctamque assignationem alterare; Du tandi rationem præbente protestatio per eumdem patrem adiecta, vt per d ctum actum, qui pro filiorum quiet post eius mortem gerebatur, nullum i eius dominio, ac possessione generare præiudicium, sed integra remanere liber-

libertas disponendi in vita, an scilicèt hæc præseruatiua, vtpotè restricta ad dispositionem in vita, suffragaretur pro dispositione per vltimam voluntatem; Respondi tamen dubitationem non cadere, illa etenim, de qua pluries habetur *sub tit. de fideicom.*, percutit diuersos terminos facultatis alicui concessę disponēdi de alienis, an. s. explicata in vna specie dispositionis trahatur ad alteram, vel etiam terminos facultatis reseruatæ in bonis proprijs, quæ tamen per donationem iam perfectam alteri quæsita sint, secus autem in præsenti, quod disponendi facultas non dici poterat datiua, sed natiua, cōpetens iure proprio, ac primæuo, reseruatio autem continebat expressionem eius, quod de iure inerat, seù declarationem animi non donandi, sed faciendi simplicem assignationem, vel distributionem inter filios, quæ de sui natura est quandocumque reuocabilis, ex deductis supra *in Forosempronien. dist.* 40., & in alijs.

FARFEN.

DONATIONIS SEV FIDEICOMMISSI PRO PETRO IANOTTO, & CONSORTIBVS CVM IOANNE BAPTISTA ROSCETTO.

Casus disputatus coram A. C., et resolutus vt infrà.

In donatione facta cum ordine successiuo, vel fideicommissi ad fauorem pluriu m, necessaria sit acceptatio primi donatarij, qua non sequuta illa euanescat, quoad alios successiuè vocatos, necnè, Vel potiùs substituti venire possint iure proprio; Et quando donatio dicatur lucratiua, vel onerosa ad eumdem effectum.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Factum primi donatarij non præiudicat alijs in donatione successiuè vocatis.*

3 *De distinctione donationis ex causa lucratiua, vel onerosa, & quando acceptatio sit præcisè necessaria ad perfectionem donationis.*

4 *De eodem, & quando dicatur donatio verè onerosa, & correspectiua.*

5 *Vbi actus est imperfectus, atque recipit perfectionem ab acceptatione, vel alio implemento primi donatarij, si id non sequatur corruit, et quando non.*

6 *Obseruantia contraria, declarat voluntatem resoluendi actum.*

DISC. LVII.

1 DE anno 1592. Io. Bernardinus Soldanus presbyter, ex motiuo conseruādi bona in agnatione, donationem fecit Camillo, & Octauiano ex fratre nepotibus, & successiuè eorum filijs, & descendentibus, ac in istorum defectum ad fauorem proximioris, sub onere quod donatarij, ipsi viuenti suppeditare deberent annua scuta 60. monetæ, & certam quantitatem frumenti, ordei, vini, & olei, nec non habitationem in domo cum necessaria suppellectili, ac tenere pro eo equum, vel mulū paratū ad æquitandū; Nulla verò sequuta acceptatione expressa, ad annos inter dictos donātem, & donatarium, deuentum est ad diuisionem bonorum, quæ pro communi possidebantur; Eodemque defuncto, præfati Camillus, et Octauianus ab initio hæreditatem adierunt, istoque titulo eius bona possidere professi sunt, atque ipsi-

ipsimet, vel eorum filij aliqua ex ijs distraxerunt; Omnibus autem defectis, Io. Baptista proximior, prætendens eius vocationi locum factum esse, iudicium instituit coram A.C. ad dicta bona contra eorum possessores, atque in disputationibus desuper habitis, vltrà inspectionem in puro facto consistentem super bonorum identitate, cuius nullæ erant partes Aduocatorum.

Quatenùs pertinent ad ea quæ iuris sunt; Scribentes pro actore se fundabant in conclusione, de qua pluries in præcedentibus, quod scilicèt vbi agitur de huiusmodi donationibus cum quodam ordine fideicommissi ordinatis fauore plurium personarum, vel generum ordine successiuo, atque accedit stipulatio Notarij pro omnibus (quæ in instrumentis celebratis in Statu Ecclesiastico semper adesse dicitur ratione obligationis cameralis habentis in ventre stipulationem pro omnibus quorum interest) tunc omnes dicũtur ab initio donatarij, adeò vt tot dicantur donationes quot sunt personæ, ideoque factum negatiuum, vel positiuum primi, non possit alijs præiudicare, ex deductis supra *in Romana donationis de Andosillis discurs. 9. & in alij pluries hoc eodem tit.*, ac etiam *sub titulo de fideicomm. disc. 134. cum plur. seqq.*; Quodque propterea primi donatarij nõ potuerint, negligendo forsan studiosè expressam acceptationem donationis, eludere donatoris voluntatem, atque ità reddere liberæ dispositionis ea bona, quę restitutionis oneri subiecta erant.

Scribens ego pro reis conuentis, non negabam dictæ theoricæ veritatem, negabam tamẽ applicationem; Illa etenim procedit in merè gratuita, & lucratiua donatione, vel etiam in ea onerosa, quæ tamen lucrum adhuc redoleat quia nempè onus sit emolumento inferius, vnde propterea, facta oneris compensatione, remaneat excessus, in quo donatarius contendat de puro lucro, absque periculo, vel timore, vt damnificatus remanere possit de proprio, secùs autem vbi onus est tale, quod ex euentualitate, damnum donatario, lucrum verò, ac vti-
3 litatem donatori importare potest, iuxtà casum insinuatũ *supra disc. 54. & in alijs*, atque declarando *decis. 27. par. 7. rec.*, ità distinguendo benè aduertitur *in Rhegg. bonorum 23. Ianuarij 1647. coram Corrado*, pluries in alijs canonizata; Tunc enim dicitur contractus merè onerosus, & correspectiuus, donationis vocabulo coloratus, ac potiùs in verbis quàm in re, qui propterea indiget formali, ac expressa acceptatione, quoniam potest donatario expedire eam non acceptare; Prout etiam expedit donatori certificari de acceptatione, vt ità tutus reddatur de oneribus, magis pro eius vtilitate, quàm pro liberalitate adiectis, quodque aliàs non donasset; Adeò vt nõ sequuta formali acceptatione, actus resoluatur, ne dum ex deficiente donatarij acceptatione, sed etiam ex deficiente voluntate donatoris, quæ influit in omnes successiuè vocatos, tanquam ex defecto principio, sine quo alias actus gestus non esset, quod scilicèt ideò donator actum gessit, quia voluit de congrua subsistentatione se tutum reddere; Et cõsequenter non acceptantibus primis, qui onus supportari erant, nulla ratio suppetis vt integrũ esse debeat ius vlteriorum venientium postquam, cessata vita donatoris, et consequenter cessato onere agerent de mero lucro.

Supponebatur autẽ ex hac parte, quod hęc donatio respectu donatariorũ primi gradus esset de hac vltima specie contractus verè onerosi, qui damnum, ac
4 iacturam in donatario importare poterat, ideòque expediebat eis non acceptare, dum supponebatur, quod annuum onus vt supra reseruarum, longè excederet bonorum donatorum fructus; Vbi enim donatio fuisset libera ipsorum bonorum in proprietate, tunc onus, quod annuis excedens notabiliter fructus singulis annis, non corrumpit totaliter naturam donationis, cum illud, vtpotè vitalitium, cessaturum esset, vndè propterea absorptum esse potest ab emolumento lucri in sorte principali, ideòque ex illecti qualitate actus remanere potest sèpe lucratiuus, iuxtà dictũ casum insinuatum *supra d. disc. 54.* & alibi; Sed cum esset cum vinculo fideicommissi, in quo nec spes caducationis aderat, ob vltimam generecam vocationẽ proximioris, Hinc proinde (spectato effectu), quoad primos donatarios, quorum inspecta ætate, verisimiliter dictum onus futurum erat, importabat simplicem vsumfructum ad vitam,

vitam, et consequenter poterat id eis esse notabiliter damnosum, quia donatori post dicti oneris supportationem plurium annorum spatio, præmori poterant, vel paulò postea decedere, adeò vt non daretur casus reintegrationis.

Atque hinc resultat non esse considerabile ius successorum, cum illud procedat, quando donatio iam purè, ac perfectè suum effectum sortita est, atque ius quæsitum omnibus donatarijs, vndè agatur de caducitate ex culpa, vel contrauentione primi donatarij, potiùs tanquam in pœnam, iuxtà casum, de quo *in d. Romana donationis de Andosilla disc. 9.* cum similibus; Secùs autem vbi agatur de conditione, quæ suspendat perfectionem actus, atque se opponat principio acquisitionis, cum tunc defectus non impletæ, seù non purificatæ conditionis, influat in omnes, ob resolutionem, seù nunquam sequutam perfectionem actus, vt aduertitur *decis. 203. num. 23. cum seq. par. 6. rec.*, atque ità distinguēdo inter conditionem, & modum, et quando sit per viam non acquisitionis, vel per viam priuationis, habetur plenè actum *sub tit. de fideicomm. disc. 154.*; Et consequenter quæstio reducebatur ad punctum facti super quantitate fructuū ipsorum bonorum donatorum, an excederent onus, vel istud eos superaret.

Dictæ autem veritatis recognitionem comprobari obseruabam ex subsequuta diuisione inter donantem, & donatariū incompatibiliter cum dicta donatione, cum ità clarè comprobata remaneret vtriusque partis voluntas habendi actum pro infecto, ob non purificatam suspensiuam conditionem, aliàs admentem consensum ab actu, qui proindè omniū respectu euanescere dicitur, non per viā caducitatis, ac priuationis iuris quæsiti, sed per viam impedimēti præstiti principio acquisitionis, ac perfectionis actus, aliàs indefinitè inualidi; Exitus fuit, quod reis conuentis data fuit absoluto-ria pro aliquibus bonis, ob nō probatam eorum comprehensionem in donatione, in alijs autem comprehensis data fuit immissio ex deficiente dicto facti præsupposito, quod onus excederet fructus bonorum.

NEAPOLITANA
SEV
CAMPANIEN.
DONATIONIS
PRO
MONTE FAMILIÆ BERNALLÆ
CVM N.

Responsum pro veritate.

An donator teneatur eximere donatarium à molestijs, quas patiatur ab eius creditoribus in bonis donatis; Et quatenùs ex facto donatoris aliqua bona donatarius amiserit, an teneatur ad reintegrationē.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De quæstione an donator teneatur de euictione.*
3 *Quando propriè ista quæstio cadat.*
4 *An donatarius teneatur ad census, & alia onera rei donatæ.*
5 *Vbi agitur de debitis, & oneribus personalibus, spectant ad donatorem.*
6 *Quod hic esset casus quæstionis.*
7 *Quando donator sciuit onus, tenetur de euictione.*
8 *Item intrat euictio, vel obligatio ad æstimationem ob dilectionem, vel qualitatem donatarij.*

DISC. LVIII.

1 FLaminius Bernallus, cupiēs in vita præuenire id, quod iam in testamento disposuerat, per donationem inter viuos de anno 1623., pro erectione montis eius familiæ in subuentionem puellarū, ac aliorū indigentiū, non nulla bona in ipso donationis instrumento assigna-

signauit cum *solita narratiua*, quod ad se pleno iure spectarent, sibi reseruata donec viueret facultate administrandi, ac etiam alienandi ad effectum erogandi pretium in alia bona, vel iura; Cum autem donatore defuncto, pro aliquibus eius obligationibus forsan fideiussorijs contractis de anno 1616., bona, vel iura, vt supra assignata, in parte euicta, vel subhastata, seù adiudicata fuissent; Hinc orta controuersia inter dicti montis administratores, vel interessatos, ac donatoris hæredes super reintegratione, ex parte administratorum, vel agentium pro monte, communicatis aliquibus Responsis, vel allegationibus hinc indè editis, de proprio iudicio expetitus fui.

In dictis autem Responsis, vel allegationibus, doctè quidem, ac nimium elaboratè, quasi per speciem formalis tra-
2 ctationis, assumpta fuit quæstio, de qua *supra disc. 51. & seqq.*, ac etiam *sub tit. de dote disc. 157.*; An d., & quando donans teneatur de euictione, expendendo vulgarem distinctionem, an donatio incipiat à traditione, vel à promissione, magis verò super dictæ distinctionis applicatione, super qua verè cadunt controuersiæ, cum iuris theorica in abstracto videatur extrà quæstionem.

Commendando autem laborem, ac ingenium, Respondi quod mihi extranei videbantur isti termini à casu præ-
3 sentis controuersiæ; Illi siquidem cadũt in casu euictionis, quæ sequatur alias quam ex facto, vel culpa ipsius donatoris, putà quia possidendo bona, quæ bona fide putabat esse sua, & libera, eorumque liberam dispositionem habere, illa donet, deindèq; detegatur esse aliena, vel auctorum hypothecis, ac oneribus obnoxia esse, atque in his terminis, verè, ac propriè dicta quæstio cadit.

Sine vbi onus, proueniat quidem à facto ipsius donatoris, vel alias illi benè notum sit, sed cadere valeat dubitatio, an sit onus reale, & connaturale, quod
4 cum ipsa re transeat in donatarium, vel legatarium ad materiam *tex. in l. si res obligata ff. de legat. 1.*, putà in censu cõsignatiuo super ipsa re impositio, in quo cadat quæstio, an importet onus reale, vel personale, (cum in reseruatiuo sit extrà controuersiam, vt sit onus reale, ac intrinsecum), ex ijs, quæ cæteris relatis habẽtur plenè deducta *per Cenc. de cens.*, *siue per Ranuccium eximium huius Curiæ Aduocatum in Responso ibi impress.*, *quæst. 79. ex num. 4. ad fin.*, *de Marin. resol. 12. lib. 1. & Rot. in decisione registrata apud Marin. ibid. & repetit. decis. 143. par. 5. recen.*, & habetur *sub tit. de feud. & sub altero de censibus*.

Ex quibus, ac alijs apud eos pater, quod sola quæstio cadit super natura census, vel alterius oneris, an scilicèt
5 dicatur onus reale, ac intrinsecum, vel potiùs personale, quoniam posita hac secunda qualitate, extrà controuersiam est, vt onus sit donatoris, non autem donatarij.

Et consequenter, cum in hac facti specie ageretur de debitis indifferentibus merè personalibus, & quantitatis,
6 et forsan, vt dictum est, alienis, ac fideiussorijs, planum est, vt bona, donata, quæ iam erant in dominio donatoris, censeantur ab his oneribus exempta, vtpotè penès ipsius donatoris personam remanentibus, qui tenetur ex parte sua facere, vt donatio sortiatur effectum.

In idem quoque suffragante conclusione, de qua *d. tit. de dote disc. 157. Ola*
7 *de cess. iur. tit. 7. quæst. 2. num. 19. Rotæ disc. 281. num. 2. par. 10. recen.*, & in alijs, vt scilicèt etiam in casu, quo donatio incipiat à traditione, adeò vt, iuxtà receptam distinctionem, regula sit promissionis exclusione, adhuc ea præstanda sit, vbi donator sciat rem esse alienam, vel alteri affectam.

Ac etiam altera conclusione, de qua *eadem decis. 281. num. 1. par. 10. Cenc. quæst. 79. num. 17. & seqq. & per totam*
8 *Gratian. discept. 611. num. 7. & seqq.*, & *d. disc. 157. de dote*, vt scilicèt intret obligatio euictionis, vel æstimationis, vbi agatur de donatione ad pias causas, siue ad fauorem personæ coniunctæ, ac prædilectæ, adeò vt assistat donatoris verisimilis voluntas, cuius potius, quàm iuris est quæstio, ex deduct. *d. disc. 157. de dote*, & alibi; Et hic videbatur casus. Tum ex qualitate operis ad fauorem familiæ, Tũ etiã ex nimiũ enixa voluntate desumpta quoq; ex testamento; Quæ tamen ponderabam ad exuberãtiam, cum verè non essemus in casu quæstionis cir-

ca

euictionis præstationem, sed in diuersis terminis, vt suprà; Ideoque mihi videbatur casus planus fauore Montis donatarij.

GALLIPOLITANA PECVNIARIA

PRO

PRINCIPE ROCCHÆ, & DOMINICO ANGRISANO

CVM

IOSEPHO FRANCISCO COPPOLO.

Casus disputatus coram A.C., et resolutus vt infrà.

Facta per patrem donatione bonorũ vni ex filijs, sub lege vt post mortẽ patris teneretur ea conferre, & cõmunicare, cum alijs filijs, adeout omniũ filiorum æqualis esset cõditio; An pro ea rata, quæ caderet sub aliorum filiorum portionibus, bona continuare dicantur in dominio patris, adeout affecta sint eius creditoribus; Et de simulatione donationis in fraudem creditorum; Et de processu exequutiuo contrà donatarium tertium possessorem.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio causæ.*
3 *Distinguuntur inspectiones.*
4 *Quomodo sit decidenda quæstio super simulata donatione, ac in fraudem creditorum.*
5 *De eodem, & de differentia vbi principaliter agatur inter donantem, & donatarium, et vbi agatur cum tertio.*
6 *De circumstantijs, ex quibus fraus præsumatur.*
7 *An medietas dicatur esse in hæreditate donatoris ratione reseruationis, & num. 8.*
8 *Hæres grauatus dicitur perfectus Dominus.*
9 *De conclusione, de qua num. 7.*
10 *Summa reseruata in donatione non debetur in pecunia, sed in bonis.*
11 *Donatio inter patrem, & filium non præsumitur.*
12 *Donatio in dubio non præsumitur.*
13 *De differentia vbi agatur inter filium donatarium, & alios fratres, & tertium creditorem pro excludenda donatione.*
14 *Reseruationes factæ pro filijs non important perfectam donationem.*
15 *An, & quando contra tertium donatarium, seù eius hæredem procedi possit executiuè, & num. 17.*
16 *Transactio est prius rescindenda per tres conformes.*
17 *De eodem, de quo num. 15.*

DISC. LIX.

1 DOminicus de Arrigo rationem campsoriã exercens cum Io. Baptista Campanario, morti proximus, cum filium in pupillari ætate relinqueret in testamento deputauit dicti negotij institorem, seù administratorem pro eius parte, Antonium sibi pro mercede, tam dictæ administrationis, quàm tutelæ, assignata quadam participatione vtilium; Cumq; Princeps Rocchæ, & Angrisanus creditores dicti negotij socialis etiam ex causis initium habentibus viuẽte Dominico, quædã computa solidasset cum præfato Antonio, qui iam de annis 1642. & 1643. quorumdã bonorũ penè totum eius assem absorbẽtium, donationem fecerat Nicolao filio, sub ea lege, vt bona donata post ipsius donatoris mortem alijs eius filijs, ac fratribus respectiuè, æqualiter conferre, seù communicare deberet, dictoque Antonio defuncto

creditores prædicti obtinuissent mandatum executiuum contra eius bona hæreditaria, atque Ioseph Franciscus alter filius tanquam hæres dicti fratris donatarij defuncti, repudiata patris hereditate, vt dicti mandati executionem impediret, opposuisset tanquam tertius de illa cautela, quæ *Angeli* vulgò nuncupatur; Hinc delata causa appellationis à quodã incidenti ad A.C., coram isto disputatum fuit de puncto executionis dicti mandati super bonis donatis, donatione, & cautela prædictis non obstantibus, atque
2 post plures disputationes, decreta fuit executio pro sola medietate, vtpotè cadente sub dicta reseruatione ad fauorem alterius filij, & in hoc statu adhuc causa pendet.

In his autem disputationibus, tres fuerunt puncti ad hanc materiam pertinẽtes; Primò scilicèt super inualiditate dictæ donationis, vtpotè simulatæ, ac in
3 fraudem creditorum; Secundò an saltem medietas ratione dictæ reseruationis esse diceretur in hæreditate donatoris; Et tertiò circa ordinem, an scilicèt contrà dicti donatarij hæredem procedi posset exequutiuè, Vel potiùs procedendum esset in solo iudicio reali, vel rei persequutorio, quod ratione hypothecæ solum competit contrà tertium possessorẽ titulo singulari.

Primus pũctus videbatur potiùs facti,
4 quã iuris super fraudis, vel simulationis præsumptionibus, & argumentis, super quorum pondere, & efficacia, certa, & determinata regula dari non potest, cum iuxtà generalem naturam omnium coniecturalium, de qua in omni ferè materia præsertim verò, ac frequentius *sub tit. de fideicomm.*, totum commissum sit prudentis Iudicis arbitrio regulando ex facti qualitate, ac singulorum casuum circumstantijs, ex quibus in vno casu aliquæ coniecturæ licèt modicæ, ac leues videri possunt sufficientes, in altero autẽ eædem, ac aliæ longè maiores, & ponderosiores non sufficiant, adeò vt, sicuti pluries aduertitur, manifesta sit ineptia, doctrinas, ac decisiones in vno casu editas, alteri indefinitè applicare, vel cum regulis generalibus hanc materiam regulare, suffragante solum regula generali præexistentiæ, vel non præexistentiæ causæ simulandi; Non quod causa ad id præcisè necessaria sit, quoniam data sufficienti probatione simulationis, ta defectus negligitur, sed ad effectum a gulãdi arbitrium pro dicta probatio quæ concurrente verisimili causa, lett ac imperfecta sufficit, ea verò defici te, maior, magisque perfecta desid tur, iuxtà distinctionem, quàm ho frequentem, ac vulgarem habemus, ris dispositioni, ac rationi benè inni

Aduerrebam quoque in proposito
5 iusmodi probationis, ac arbitrij re landi, nimium referre, an de simula ne agatur principaliter inter ipsos natorem, & donatarium, vel habe causam ab eis pro nullitate actus, vbi de hoc ageretur incidenter cum tio ad solùm effectum euitandi præiu cium, quod huic resultet; Primò etenim casu strictiùs, ac rigorosius procedit cum sit impugnare factum proprium propriamque turpitudinem allega ideòque non de facili debet quis adm ad allegandum proprium, vel pr auctoris mendacium, secùs autem i tero, iuxtà distinctionem, de qua ferim habetur pluries *sub tit. de do* casione agendi de dote confessa, etiam habetur pluries *sub tit. de fide missis*, occasione agendi de præsum seù adminiculatiua probatione fi nis, & *sub tit. de alienat. & contrah* casione agendi de iure patriæ potes vel emancipationis filij-familias, o similibus.

In hac autem facti specie mihi
6 batur, quod sufficiẽtia adessent hui di fraudis, ac simulationis probab argumenta; Primò ex illarum reg ferè generali more, quod parente iusmodi donationes, ne dum stabil sed etiam mobilium, ità simulatè fa filijs clericis, tam ad effectũ exempti à gabellis, & oneribus laicalibus, q ad effectũ ità se reddendi tutos à re falijs, ac molestijs Cõmissariorũ pro bitis cõmunitatiuis, vnde probi, & riti Episcopi, vel Superiores eccles ex quadam æquitate in bonum publ ipsorum quoque laicorum rendente, t ri solent huiusmodi bona donata, vtp tè de dominio clericorum ad dictum fectum represaliarum, secùs autem ad terum exemptionis, nisi pro congru rata cadente sub patrimonio, ad cuius tutum

tulum sit promotus, vel debeat promoueri, regulando prudens arbitrium tam circa excessum, quàm etiam circa tempus ante promotionem, pro facti circũstantijs, sinceritatem, vel respectiuè fraudem redolentibus, vt fortè insinuabitur ad materiam clericorum, & ecclesiasticæ immunitatis *sub titulo Miscellaneo rerum Ecclesiasticarum*.

Secundò ex pluribus insolitis, ac affectatis cautelis, & clausulis, ex quibus fraudis, ac simulationis suspicio, vel coniectura desumi solet; Tertiò fortiter ex verisimili causa simulandi, quoniam licèt debitum contractum esset post donationem, attamen initium trahebat à causa præcedẽti susceptæ administrationis, pro qua intrabat etiam hypotheca legalis dũ agebatur de administratione rerum pupillarium; Et quartò demum clarius à dicta lege, seù conditione communicationis, seù æqualis participationis aliorum filiorum natorum, ac nascendorum cum reseruatione vsusfructus ad fauorẽ ipsius, vndè clarè dignoscebatur, quod id non prouenerit ex aliquo particulari donatarij merito, stante potissimum eiusdem pupillari ætate dictum meritum proprium excludente; Verùm cum agatur de materia arbitraria, ob ingeniorum varietatem, quàm data etiam experiuntur æquali doctrina, & æquali integritate, id quod mihi sufficiens videbatur, insufficiens visum est Iudici.

Quò verò ad secundum punctum, cui Rex adhæsit, quod scilicèt donatio abdicatiua dominij à donatore, & translata in donatarium, verificaretur solùm in medietate, dicebãt Scribentes pro reo conuento, quod attento sensu litterali verborum, omnia bona donata erant filio clerico, cui tanquam per speciem fideicommissi, iniunctum erat onus de tempore mortis patris restituendi alijs fratribus proprias portiones, siue pariendi quod ipsi reliqua paterna bona in solidum obtinerẽt iuxtà naturam collationis, vel imputationis spectato finè quòd patrem volito æqualitatis inter eos, adeoque id non impediret interim trãslationem dominij in ipsum translatarium; ad instar eorum, quæ habentur pluries *sub tit. de fideic.* & sub altero *de feud. ad materiam Bullæ Baronum*, circa dominium verum, quod esse dicitur penès hæredem restitutionis onere grauatum pendente conditione, quæ potest deficere per præmorientiam substitutorum, siue quod ipsi non curarent fideicommissum agnoscere, vndè propterea ad duo inferebant; Primò scilicèt, quod cũ ipsemet reus conuentus cuius fauore dictum onus adiectum erat illud non curaret, ità ob non factum casum restitutionis, per non ius decrescendi, seù iure continuationis, bona continuabant in hæreditate primi donatarij per ipsum possessa, cum ità sibi magis expediret; Et secundò, quod ità alijs filijs ex tunc, & ab initio eadem bona pro eorum portione donata essent.

Econuerso autem ego scribens pro
9 creditoribus dicebam, probabilius esse, vt posita etiam sinceritate, ac validitate donationis quoad donatarium in eius portione, altera tamen portio conseretur non donata, sed solum assignata, seù destinata alteri filio; Idque probabam cum alibi deducta breui *decis.* 663. *p.* 3. *recent.*, pluries recepta, & quæ in Curia circumfertur tanquam magistralis, quod
10 scilicèt facta donatione bonorum, sibi reseruata aliqua summa pro facultate testandi, ista summa non debetur in pecunia, sed in bonis pro rata, ex ea ratione, quia pro hac rata non censentur donata, seù non compræhensa in donatione; Sic à pari, quoniam donator non processit per viam substitutionis, vel oneris restituendi, sed per viam coæqualis primæ, ac directæ successionis, in qua termini collationis cadunt, cum inter grauatum, & substitutum non dicatur conferri, sed restitui.

Aliqua tamen probabilis difficultas cadere videbatur circa alterum motiuum implicitæ donationis; Circa quod deducebam ea, quæ habentur supra *disc.* 40. *&* 41., super donatione irreuocabili nõ
11 inducenda inter patrem, & filium, nisi amplitudo verborum, & clausularum, ac etiam iuramentum, vel causa in iure excepta, id probarent, tanquam per speciẽ limitationis regulæ prohibitiuæ, ex plenè firmatis in ibi *allegat. Reggien. bonorum* 23. *Februarij* 1646. *coram Corrado* impres. *decis.* 383. *num. art.* 9. *recent.* repetit. *post Merl. de Pign. decis.* 110., & in eius confirmatoria 23. *Ianuarij* 1647. *coram eodem*, vndè cum in præsenti processum

esset per viã simplicis reseruationis, nulla subesse videbatur ratio, ob quam ab initio perfecta, ac valida donatio inter patrem, & filium deduci posset.

Atque aduertebam sufficere, vt ex his dici posset quod versaremur in dubio pro donationis exclusione; Tum ex plu-
12 ries insinuata conclusione, de qua *Tiraq. in l. si vnquam* verbo *donatione largitas num.*206. *& seq. Caualer. decis.*603. *num.*5. *&* 6. *decis.*41. *num.*2. *& seq. p.*9. *recent.*, & frequenter in dubio, etiam inter non prohibitos, donatio præsumẽda non est, quando alter possibilis titulus, vel intellectus dari potest, multo verò magis inter prohibitos; Tum etiam,
13 si quæ difficultas in proposito cadere posset, ea procederet inter ipsos patrem, & filium, siue inter filium donatarium, & alios fratres de paterna æquali successione contendentes, adeò vt omnes contenderent de causa lucratiua, secùs autẽ, vt in præsenti, in concursu creditorum fouentium causam onerosam, pro qua iuxtà nimium frequẽtia, & recepta axiomata in dubio contra fouentem causam lucratiuam est respondendum.

Et in idem conferre dicebam ea, quæ
14 habentur plenè apud *Casanatt. cons.*45. *per tot. Cancer. var. part* 3. *cap* 7. *num.*81. *Seraph. decis.*1265. *num.*1. *in princ.*, quod reseruationes factæ pro filijs non importent donationem perfectam, ac translatiuam dominij ab initio, sed solùm ius successionis, cum qualitate tamen hæreditaria, ac iure peculij iuxtà ea, quæ habentur *supra disc.*1. *&* 2.

Demum quoad tertium punctum; Quãdo ageretur de exequendo super to-
15 to, et sic etiam super portione propria donatarij ex capite nullitatis ratione simulationis, tũc agnoscebam difficultatẽ, quoniam oportebat prius tollere de medio donationem in iudicio ordinario, rescissorio, vel annullatiuo, quo mediante bona redirent ad patrimonium donatoris, à quo scissa fuerũt, vt postmodũ super eis tanquam in bonis debitoris, creditores suum ius exercere possent, adinstar eorum, quæ in simili habentur
16 apud *Caualer. decis.*550. *num.*4. *decis.* 86. *num.*9. *part.*6. *recent.*, & alibi pluries, quando obstet transactio, quæ inualida prætendatur cum similibus; Sed quoad dictam aliam portionem, dum ex præmissis constat, eam nunquam abdicatam fuisse à bonis, ac patrimonio donatoris, ità dicebam non intrare difficul-
17 tatem; Et nihilominus, vbi etiam de stricto iuris rigore iste dicendus esset tertius, adhuc tamen cum foueret causam lucratiuam, ex illa æquitate, de qua in his terminis processus executiui contra donatarium habetur supra *disc.*45. huiusmodi rigor attendi non deberet, cum in hac materia notabilis differentia esse videatur inter tertium possidentem ex causa onerosa, & alterum ex causa lucratiua, vt aduertitur apud *Burat. decis.*166. *numer.*7., & in sua materia *sub tit. de iudic.*, occasione agendi de puncto an, & quando directè, & executiuè agi possit contrà tertium, in quem lite pendente, siue imminente executione, alienatio facta sit.

Potissimè verò, quia in effectu non continebat inanem circuitum, quoniam licèt istud debitum directè cum donatore contractum esset post donationem, tamen illud prius habebatur cum ratione bancharia per ipsum donatorem administrata, & pro qua, vt supra, eius bona ex hypotheca legali affecta erant ipso initio susceptæ administrationis, que per eiusdem rationis, ac pupillorum ditores deduci poterat, ex recepta conclusione, de qua frequenter in sua materia *sub tit. de credito* & alibi, quod creditor dicitur procurator sui debitoris eiusque nomine deducere, ac exercere potest omnia iura ipsi competentia; sic, quod obligatio per administratorem postmodum contracta ad fauorem creditorum rationis administratæ, non importaret nouum debitum tunc contractum, sed potiùs recognitionem veritis eius, quod iam debebat, ex dicta causa de præterito, & ante donationem.

Discursus generalis instructiuus, seù informatiuus ad requisitionem Magnatis in materia insinuationis donationis.

SVMMARIVM.

1 Occasio edendi discursum.
2 Insinuationis terminus de iure communi congruit donationibus.
3 Sed in Statu Ecclesiastico ex Constitutione Egidiana congruit omnibus contractibus minorum.
4 De dicta Constitutione Egidiana, eiusque extensione, & de differentia inter Egidianam, & Carpensem.
5 De quæstionibus circa Egidianæ insinuationem cadentibus.
6 De iure, quod induxit insinuationem in donationibus excedentibus aureos 500.
7 De ratione, ob quam dicta solemnitas introducta est.
8 Si insinuatio non fit, donatio corruit in solo excessu aureorum 500.
9 Aurei 500. quantos scutos nostri temporis faciant.
10 Etiam hodiè viget necessitas insinuationis reiecta contraria opinione.
11 Nisi accedat iuramentum, per quod cessat.
12 An, & quando iuramentū non faciat hāc operationem, si adsunt Statuta.
13 De Statuto Vrbis præscribente insinuationem in donationibus excedentibus scuta 150.
14 Quomodo istud, & similia Statuta regulari debeant circa actus iuratos.
15 Locum habet statutum etiam in donatione inter coniunctos, ac patrem, & filium.
16 Vel in donatione tacita, quæ resultat à remissione debiti, siue in retrodonatione.
17 Donec donatio insinuetur dicitur imperfecta, & potest reuocari.
18 Non potest fieri insinuatio post mortem donatoris, absque consensu hæredis.
19 Neque post lapsum terminum Statutarium.
20 An insinuationi possit renunciari.
21 Distinguitur inter ius commune, & statutarium, & de ratione differentiæ.
22 An insinuatio præsumatur ex lapsu temporis.
23 An debeat interuenire in continenti, vel ex interuallo.
24 Cui incumbat onus probandi affirmatiuā, vel negatiuam insinuationis.
25 Coram quo iudice fieri debeat insinuatio.
26 Tertius non opponit de hoc defectu.
27 De iure communi in puris donationibus hæc solemnitas requiritur, ideo rara est.
28 Non requiritur in donatione, quæ ità fiat manualiter per actum facti.
29 Idem de donatione facti per laceratione, vel restitutionem scripturæ.
30 Neque requiritur in donatione causa mortis.
31 Nec in donatione iuris, quærendi.
32 Quod declaratur.
33 Neque in annua vitalitia præstatione infra summam.
34 Quando ratio præualeat legi, vel è contra.
35 Quid in donatione per Epistolam familiarem.
36 An requiritur in donatione, quæ fiat occasione transactionis.
37 Neque in donatione accessoria venditioni.
38 Vel in actu geminato.
39 Aut in ea, quæ fiat coram iudice, & penès acta.
40 Siue in reciproca.
41 Neque in onerosa, vel remuneratoria, quod declaratur.
42 Et in altera cum onere primogenituræ, vel fideicommissi.
43 Et in ea, quæ fiat Ecclesiæ, vel causæ piæ.
44 In facta contemplatione ingressus in religionem.
45 Et pro dote, seù contemplatione matrimonij, quod declaratur.
46 Et in causam studij, vel militiæ.
47 Quid in donatione, quæ fiat per clericum, vel aliàs non subditum statuto.
48 Quid vbi donator sit subditus, sed donatarius exemptus.
49 De alijs ad materiam.
50 Quid vbi extrà territorium statuentis.
51 Non requiritur in refutatione feudi.

DISC.

DISC. LX.

CVM in Rota, aliisque Romanæ Curiæ Tribunalibus, nimium frequentes habeantur quæstiones super contractuum inualiditate ex defectu insinuationis, atque pleraque habeantur, quæ ab insinuatione donationum extranea sunt, quod apud pragmaticos in sola littera auctoritatum ambulantes frequentia producit æquiuoca, capiendi quid pro quo; Hinc proindè quidam nimium studiosus, ac elaboratus Magnates, intellectus tamen claritate à natura non multum dotatus, (quod dictū effectum capiendi quid pro quo de facili operatur), occasione cuiusdam controuersiæ coram eo agitatæ, me requisiuit, vt super hac materia insinuationis desideratæ in donationibus, succinctam informationem præberem, et quando illa desideranda sit, necne; Quare discursum informatiuum desuper edidi, vt sequitur.

Quamuis attenta iuris communis dispositione hic insinuationis terminus, in eius lata significatione cōgruus omnibus actibus, qui apud Iudicem in actis publicantur, adaptetur solùm donationibus, in quibus per legem modernam Codicis hæc solemnitas inducta est A; Attamē, quia Ægidiana Constitutio edita per Ægidium Sedis Apostolicæ tunc Auenione morantis (iuxtà vnam opinionem in prouincijs Marchiæ, & Aemiliæ, iuxta verò alteram, in vniuersa Italica temporali ditione Ecclesiæ legatum), Statutum est, vt omnes contractus quomodolibet obligatorij, ac præiudiciales minorum vtriusque sexus, hanc solemnitatem habere debeant, vt coram iudice, ac penès eius acta insinuentur, quod Cardinalis Carpensis dictæ Prouinciæ Marchiæ Legatus successor ad quoscumque contractus mulierum ampliauit B; Dictaque Constitutio Aegidiana, non autem Carpensis, ad Vrbem, ac vniuersum Statum Ecclesiasticum immediatum per Summos Pontifices, *Sixtum IV.*, & *Paulum III.* extensa fuit, Hinc proindè resultat, vt super hac specie solemnitatis, indefinitè in omnibus contractibus, ac obligationibus per minores, ac mulieres respectiuè, adeo frequentes habeantur quæstiones, quamuis non agatur de donationibus, sed de alia contractuum specie, cum id non proueniat à dispositione iuris communis, quod in donationibus tantùm hanc solemnitatem præscripsit, sed à dicto iure particulari, circa quod frequentius ad duas species, quæstiones restringuntur; Primò scilicèt ad illam compatibilitatis, vel incompatibilitatis cum locorum Statutis particularibus, quibus Statutum generale cedit; Et secundò super non vsu, cum in plerisque eiusdem Status Ecclesiastici immediati locis prætendatur huiusmodi Constitutionem, vel solemnitatem vsu receptam non esse C.

Quatenùs igitur pertinet ad premissorum terminos insinuationis requisita in donationibus; Lex antiqua, & media eam non cognouit; Experientia vt docente, quod ab crescentem hominum malitiam ob imbecillis iudicij per fraudem, ac circumuentionem, alijs verò quamuis perfecti per vim, metum, seù aliam machinationem, bonum cum hoc donationis titulo captabuntur hinc supra insinuatum ius nouum, hanc solemnitatem introduxit, vt scilicèt post quam donatio facta est, coram iudice ab eodem donatario, vel eius mandatario, quoties dictam summam 500. aureorum excedat, insinuari debeat.

Ità lege credente, ex huiusmodi ad duplicem resultare effectum dictorum inconuenientium consultiuum; Primum scilicèt, vt iudicis auctoritas, ac iudicis calor, violentiæ, vel circumuentionis exercitium excludat; Et secundò, vt ità in certa reddatur de voluntate perseuerante donatoris in libertate iam constituti D.

Vbi

A. *l. sancimus C. de donat. & l. si quis argentum C. eod. §. 2. instit. eod.*

B. *Const. March. lib. 5. cap. 25. supra disc. 26. & plur. seqq.*

C. *de iis infrà sub tit. de alienat., & contract. &c.*

D. *Bal. in d. l. sancimus in princip. n. 7. Gab. conf. 158. nu. 6. lib. 1. Rot. decis. 456. n. 4 par. 4. rec. tom. 2.*

Vbi verò hæc ſolemnitas omittatur, actus non corruit in totum, ſed in ſola
8 ſumma excedente, firma remanente donatione intra limites dd. aureorum 500. iuxtà magis communem, ac receptam, quamuis non pacificam opinionem, pluresq; contradictores habentem E; Niſi alia extrinſeca accedat probatio deficientis voluntatis, cum tunc, non ex huius
9 poſitiuæ ſolemnitatis defectu, ſed potiùs ex illo naturæ, & conſenſus, omnimoda infectio reſultet; Dictis aureis 500. importantibus ſcutis 700. circiter noſtrorum temporum F.

Quamuis autem plurium ſenſus ſit, vt hæc ſolemnitas ab aula receſſerit; Verius
10 tamen eſt dictam iuris diſpoſitionem adhuc vigere G; Quia verò nimium rari ſunt caſus, in quibus ad praxim deducatur, ſuamque faciat operationem, ratione iuramenti, in quibuſcumque actibus inter viuos quaſi de communi ſtylo ap-
11 poni ſoliti, quod ex Sacrorum Canonũ diſpoſitione vbique recepta ceſſare facit illas nullitates, quæ ex ſola ſubtilitate, vel diſpoſitione iuris poſitiui, non autem ex defectu iuris naturæ proueniunt ob generalem rationem, vt iurisiurandi religio afficere, ac ſeruari debeat, quoties id abſque ſalutis æternæ interitu, vel abſque fauoris primariò publici præiudicio ſequi poteſt, vndè propterea neglecta contraria ſententia, magis communiter receptum eſt, vt donationes iuramento munitæ huic ſolemnitati non ſubiaceant, eaque non obſtante validæ, ac firmæ exiſtant H.

Hinc proindè, in pleriſque præſertim Italiæ ditionibus, & locis, edita fuerunt Statuta hanc iuris communis diſpoſitionem renouantia, dictæque ceſſationi occurrentia, vel cum directa iuramenti annullatione quoties Apoſtolica auctoritas id in forma ſpecifica cõcedat, (cum
12 laicali poteſtati id abſque dubio conceſſum non ſit); Vel cum ea indirecta, quæ dictæ laicali poteſtati conceditur, adimendo ſcilicèt fidem ſcripturæ, vel præſumendo aliàs actum dolo, vel metu extorctum, ità inducendo præſumptiuã probationem defectus iuris naturæ, quo poſito actus corruit, non ex diſpoſitione ipſius iuris poſitiui, ſed ex defectu conſenſus, aciuris naturæ I.

Inter loca verò, in quibus ità ſtatutum eſt, ipſa Vrbs Roma recenſetur, vbi ex eius particulari Statuto (quod tamen proprium diſtrictum 40. milliarium non egreditur), cautum eſt, vt donationes, quæ ſummam biſcentum du-
13 catorum de carolenis excedunt, illam ſcutorum centum quinquaginta monetæ currentis decem iuliorum pro quolibet conſtituentium, intra ſex menſes, atq; per acta diuerſi Notarij, coram iudice inſinuari debeant, ac aliàs in ſumma excedente, iuramento non obſtante, inualidæ ſint, nulliuſque roboris, ac momenti, intrà ſummam prædictam tamen validæ L; Cumque alia ſimilia Statuta per Italiam habeantur, circa ſummam, vel tempus, aut modum fortè diuerſificãtia; Hinc proindè, quæ de hoc Statuto Vrbis habentur, alijs quoque applicari valent, cum eo tamen præſuppoſito, vt
14 ob ſpecialem Apoſtolicam cõfirmationem, directè vis iuramenti tollatur, vel quod ſuperius indirecta eiuſdem eneruatio accedat, adimendo nempè fidem ſcripturæ, vel mætu, ac dolo illud extorctum præſumendo, cum alias in actu iurato locum non ſortiri receptum ſit, vt ſuprà.

Procedit igitur hæc ſtatutaria diſpoſitio, quamuis de donatione inter ſangui-
15 ne coniunctos, imò inter patrem, & filium agatur M; Siue de tacita, & implicita, ſeù virtuali donatione, quæ ex
16 retrodonatione, ſeù remiſſione debiti, ac

E. *Fenzon. ad Statut. Vrb. 150. n. 45. Buratt. deciſ. 7. nu. 6.*

F. *Fenzon. ad dictum Statut. nu. 32. & ſeqq. Gabr. de donat. concluſ. 1 nu. 59. Buratt. deciſ. 7. num. 5.*

G. *Aponte conſ. 84. lib. 1. Rouit. dec. 48.*

H. *Rouit. dicta dec. 48. Buratt. dec. 76. & 924 deciſ. 58. par. 6. rec. & ſæpiùs, vt ſupra diſc. 33.*

I. *de hac materia ſub tit. de dote diſc. 143. & dicto diſc. 33., & ſupra diſc. 29.*

L. *Statut. 150., vbi Fenzon., & ſupra diſc. 32. & ſeqq. & diſcur. 29.*

M. *Fenzon. ad idem Statut. nu. 26. Gregor. dec 334. num. 4.*

ac liberatione debitoris resultet N.

Donec autem illa sequatur, donatio in suspenso stare dicitur, adeo vt ab ipsa insinuatione tanquam actu perficiente expectet validitatem, ideoque ab ea nomen & essentiam recipere dicitur O;

17 Et de consequenti, antequam sequatur, admittitur reuocatio seù pœnitentia, eo modo, quo in iure habemus in illis cõtractibus, vel alienationibus, quæ fiant de rebus, vel iuribus in libero commercio non existentibus absque alterius cõsensu, qui actum perficit; Atque hinc de consequenti resultat, quod post mortem

18 donatoris fieri non potest, nisi hæredis assensus accedat cum deficiat extremum

19 habile, tunc extantis, & continuantis consensus P, minusque fieri potest lapso tempore per Statutum præscripto Q.

Sub quæstione autem est, an insinuationi renunciari valeat, seù alia adijci verba vel clausulæ, ex quibus eadem renunciatio resultet; Atque vbi dispositioni iuris communis, accedit, vt supra al-

30 tera iuris municipalis, quod iuramenti quoque vim eneruet, tunc recepta est negatiua, nè aliàs lex, verbis, non autem rebus imposita dicatur, dum ex eadem facilitate, cum qua quis inducitur ad donandum, induci potest ad renunciandum, potissime verò, quia, vt plurimũ huiusmodi renunciationes, vel clausulæ,

31 & cautelæ ex Notariorum stylo, ac formulario adijci solent, absque eo quod partes aduertant, seù vim percipiant R; In solis autem terminis iuris communis, in foro idealis quæstio remanere videtur ob frequentiorem stylum interponendi desuper iuramentum; Si enim istud etiam absque renunciatione, insinuationis defectum supplet, vt supra, multò magis quando vtrumque accedit,

Super eiusdem insinuationis præsumptione ex lapsu temporis disputari solet;

22 Decisio autem pendet ab ijs, quæ generaliter de quacumque extrinseca solemnitate actum perficiente habemus, quoties ex interuallo accedere potest, vt cõcurrente obseruantia vera, continua, & pacifica, lapsus longissimi temporis hãc præsumptionem inducat, non autem sine obseruantia S.

Certum enim est hanc esse solemnitatem de necessitate instantaneè in ipso actu non adhibendam, dum ex interuallo sequi potest, quamuis etiam contextualiter sequi possit; Quod tamen *mihi non* placet, quoniam ità de plano intrat eadẽ

23 ratio, de qua supra occasione renunciationis; Quamuis enim ea fraus, quæ legis in separabilis gemella est, cum ea nasci solita, cautelam pro communi vti induxerit, vt in eodem donationis instrumento procurator constituatur ad insinuandum, & consequenter dicta lex cæremonialis remanere videtur, ad verborum formalitatem redacta; Adhuc tamen durat potentia post actum perfectum, ac donatorem in libero statu positum, reuocandi mandatum, cum talis reuocatio sufficiat, quamuis mandatario notificata non sit, adinstar eorum quæ in mandato dato ad resignandum beneficium aduertunt Beneficialistæ, cum similibus.

Super probatione item affirmatiuæ, vel negatiuæ, certant quoq; scribentes, scilicèt donatario incumbat onus probãdi huiusmodi solemnitatis implementum,

N. *Galuan. cons.* 37., *decis.* 69. *num.* 14. *par.* 7. *recent. decis.* 217. *nu.* 28. *part.* 11.

O. *Menoch. cons.* 292. *numer.* 3. & 5. & *cons.* 318. *num.* 32. *Capan. de releu. quæst.* 22. *Cutell. da donat. disc.* 3. *partic.* 6. *num.* 14. *Rot. dicta decis.* 456. *num.* 2. *part.* 4. *rec. tom.* 2. & *decis.* 69. *numer.* 15. *part.* 7. & & *supra disc.* 54.

P. *disc.* 69. *num.* 15. *part.* 7. *recent.* & *sub tit. feud. disc.* 109. & *supra disc.* 54.

Q. *Gratian. discept.* 783. *num.* 10. *Fenzon. ad statut. nu.* 37. *Mugon. decis. Florent.* 55.

R. *Gabr. de donat. concl.* 1. *num.* 9. *Rouit. dec.* 200. *num.* 9. *part.* 5 *recent.*

S. *decis.* 319. *num.* 10. *part.* 10. *recent.* cum altero *sub tit. de dote disc.* 147. & *sub tit. de alienat. &c. disc.* 1.

24 tum, vel potiùs donatori, seù habenti causam ab eo, illius negatiuam; Magis tamen probabilis, ac recepta videtur opinio, vt actori huiusmodi onus incumbere debeat, quamuis in negatiua consistat; Si etenim donatione effectum sortita, atq; donatario bona donata possidente, velit donator agendo infringere donationem, ipsaque bona donata vindicare, allegando donationis inualiditatem ex hoc defectu, tunc de hoc docere debet tanquam suæ intentionis fundamento; Et è conuerso donatario agenti pro donationis effectuatione, ac bonorũ & iurium donatorum assequutione, onus incumbit probare validũ actũ, cuius exe cutionem petit, ita iustificando id, quod est suæ intentionis fundamentum T.

In iudice quoque cadere solet quæstio, coram quo huiusmodi solemnitas fieri debeat, an tanquam in actu voluntariæ iurisdictionis coram quocumque, 25 licèt incompetenti fieri valeat, vel potiùs non nisi coram iudice competente donatoris, vndè propterea si iste sit clericus, fieri non valeat coram laico, et hoc probabilius videtur, quamuis non desint contradicentes V.

De istius verò solemnitatis defectu non licèt tertio opponere, sed solùm ip- 26 si donatori, vel habenti causam ab eo, tam iure, vel titulo vniuersali, quàm etiam singulari X.

In plerisque verò casibus, vel donationis speciebus, etiam vbi lex municipalis accedat, quæ insinuationem in donationibus simpliciter demandet, adhuc eius necessitas cessat, si de iure nõ requiritur, quoniã, alio non expresso statutũ à 27 iure cõmuni interpretationem recipit, adeout rarò forus audiat, vel practicet donationum nullitatem ex hoc defectu, cum nimium raræ sint puræ, ac simplices donationes, quæ sub hac regula cadant, non autem sub tot limitationibus, quatum plures habemus.

Primò scilicèt in ea, quamuis pura, ac merè voluntaria, & gratuita donatione, quæ absque scriptura per actum fa- 28 cti manualiter sequatur in pecunia, vel mercibus alijsque mobilibus, vel se mouentibus, in quibus hic liberalitatis actus cũ solo traditionis facto sequi potest, ac solet Y; Vndè propterea, ex rationis identitate, idem dicendum videtur in ea debiti remissione, quæ per eumdem 29 actum facti sequatur, restituendo scilicet debiti apocam, vel aliam scripturam, seù deliberatè, atque ad hunc effectum eam lacerando, vel comburendo, vt frequens praxis docet.

Secundò in donatione causa mortis, seù aliàs ad libitum reuocabili; Vel quia 30 in facto esse, vltimæ voluntatis potiùs, quàm contractus speciem habeat, Vel quia ob reuocabilitatem ad omne liberũ placitum, cesset ratio, ob quam solemnitas introducta est Z.

Tertiò in donatione, vel remissione iuris quærendi, cum ità donator patrimonium diminuere nõ dicatur A; Quod 31 tamen intelligendum est in eo iure, quod nec re, nec spe competat, adeout vtraque pendeat à causa de futuro, quo casu scribentes concordant; Secùs autem vbi agatur de iure futuro radicato in re de præterito, adeout de tempore, quo fit donatio, æstimationem recipiat, atque 32 emptorem inueniret pro pretio excedente; Tunc etenim, quoties agatur de actu concepto per viam donationis, vel translatiuæ renunciationis, quæ idem importat, probabilius videtur solemnitatem requiri, secùs autem si agatur de renũciatione extinctiua, siue abdicatiua, per quam, tollendo se de medio, renũciatario locum aperiat, in quibus terminis loquuntur plerique agentes de donatione iuris de futuro trahentis causam de præterito, atq; huius solemnitatis necessitatem negantes, ex quorum mala intelligentia, siue ad huiusmodi distinctionem

T. *supra disc.* 29.
V. *Tusch. verbo insinuatio conclus.* 196. *num.* 3. *decis.* 126. *numer.* 15. *part.* 7. *recent.*

Y. *latè Merlin. decis.* 692., quæ est repetit. *decis.* 69. *part.* 7. *recent. numer.* 84.
Z. *Buratt. decis.* 461. *nu.* 1. & 2. *Dunozett. decis.* 579. *nu.* 22.
A. *Buratt. & adden. decis.* 333. *dec.* 12. 292. 320. & 323. *par.* 6. *recen. & sæpius ex theor. Bald. in l. illud num.* 11. *C. Sacrosanct. Eccl.*

non reflectendo, resultant modernorum Collectorum æquiuoca, negatiuam simpliciter, ac indefinitè firmando in bonis, vel iuribus quærendis B.

Quartò, vbi incertum sit, an summa excedens sub donatione cadere debeat, necnè, effectumque sortiri, putà quia
33 de annua præstatione ad vitam, vel sub certa conditione reſolutiua agatur infrà summam insinuationi subiectam, eo quia casus dare valeat, vt non nisi in primo anno, quinimò neque in eo effectum sortiatur, C; Quamuis enim hæc non videatur probabilis ratio, cum ista etiam iura vitalitia suum habeant pretium, eo modo, quo in qualibet incerta alea ab initio datur, à probabilitate maioris, vel minoris durationis regulandum, adeo ut iuxtà vnam sententiam, læsionē quoque iuxtà regulares terminos emptionis, & venditionis, seù cuiuslibet correspectiui contractus admittat D; Attamen quia lex dictę solemnitatis inductiua ità statuit, eam attendere oportet, quamuis ratio deficiat; Nimium enim deferendū
34 est rationi, quæ legis anima dicitur, super eiusdem legis intelligentia, seù interprætatione, atque vt scribentium indigestis traditionibus præualeat, secùs autem vbi lex est clara, cum illud sit eius peculiare priuilegium, vt quamuis dura, atque rationis resistentiam habeat, adhuc seruanda sit.

Quintò adinstar illius donationis, quę
35 vt supra per solum actum facti sequatur, aliquorum sententia est, vt idem procedat in ea donatione, quæ per epistolam familiarem sequatur, quod tamen non omninò tutum videtur E.

Sextò in donatione impropria, quę fit in transactionibus, per quas vnus ex trāsigentibus, alteri tam iura, & bona in-
36 litem deducta, quàm expensas donare, ac remittere profitetur F; Et ex eadem ratione, in ea accessoria, & consecutiua donatione, quæ in contractu emptionis, & venditionis, vel permutationis,
37 aut simili adijci solet, quia nempè venditor conuento pretio cōtentus, id quod plus res valeret, donare profiteatur, cum in effectu non sit donatio, neque lesionem excludat, quatenùs illam adesse agnoscatur G.

Septimò in donatione geminata, cum secundus actus vtpotè implens finem,
38 seù rationem insinuationis super perseuerantia voluntatis, insinuationis speciem habere videatur H.

Octauò, vbi ipse primus actus coram Iudice, vel Magistratu ità sequatur, quæ pariter dicta ratio, seù finis legis impletur, nisi Iudicis interuentus ad alium finem sequatur, habilitandi scilicèt per-
39 sonam donatoris, quæ imperfecti, seu imbecillis iudicij reputetur, vnde propterea in quocumque alio cōtractu eius interuentus desideretur I.

Nonò in donatione reciproca, cum hæc potiùs emptionis, & venditionis aleæ speciem habere dicatur,
40 quilibet contrahentium ad commodum & incommodum se habeat L.

Decimò in donatione correspectiua
41 ex causa onerosa, putà cum onus addi &c., cum tunc impropria dicatur donatio correspectiui contractus speciem redolens M; Quatenùs tamen onus emolumento ad limites iustitiæ commensuræ, vel circa respondeat, adeout iustitudo accedat, vt donatarius etiam proprio damnificatus remanere possit atque onus excedere emolumentum, cùs autem vbi certū sit, quod onus emolumento sit inferius, adeout dictum priæ iacturæ periculū absit, certumque maneat donatarij lucrum in rata existente oneris æstimationē, quo casu iminis puræ donationis actus remanere videtur; Idemque in donatione remuneratoria, quod cum eadem moderamine ia-

B. *agitur in Romana fideicommissi de Vrsinis sub tit. de renunciat.*
C. *ad litteram in d. l. sancimus §. si quis autem C. de donat.*
D. *supra disc. 54.*
E. *Apont. cons. 84. lib. 1. Gratian. discept. 531. num. 27. & seqq.*
F. *decis. 74. par. 5. recen. & decis. 34. & 65. par. 6.*
G. *sub tit. de emptione, & venditione.*
H. *Gratian. discept. 531. numer. 3 Lōi Buratt. decis. 640. num. 8.*
I. *in d. Romana fideicomm. de Vrsinis sub de renunciat.*
L. *Buratt. decis. 7. num. 7.*
M. *Buratt. d. decis. 7. num. 7. decis. 65. par. recen.*

ne intelligendum est ad limites meritorum N.

Decimo in donatione facta cum onere primogenituræ, vel fideicommissi, vel simili, adeò vt impropria, & causatiua dici mereantur; Licèt enim Aliqui credant, id eatenùs procedere, quatenùs onus respiciat commodum donatoris, non autem filiorum, ac descendentium eiusdem donatarij; Contrarium tamen est verius, magisque receptum, O.

Vndecimò in donatione facta Ecclesiæ, vel piæ causæ P.

Duodecimo in facta contemplatione ingressus in Religionem Q.

Decimo tertiò in causam dotis, vel contemplatione certi, ac determinati matrimonij, dummodo vna, vel altera causa sit finalis, ac præcisa, seù principalis R.

Decimo quartò in facta in causam studij, vel militiæ, S.

Et decimo quintò in donatione, quæ fiat per clericum, seù ecclesiasticum non subiectũ Statuto, quod sit laicale, vt esse visum Vrbis tenet moderna Curiæ opinio, T; Hæc tamen non placet, quoniam vbi etiam ea tenenda esset in ijs, quę sunt clericis, ac exemptis onerosa, & præiudicialia, non tamen admittenda videtur in fauorabilibus, in quibus ecclesiastici vtantur statuto tanquam fauore, ac priuilegio V.

Vbi verò donator est Statuto subditus, donatarius verò exemptus, licèt nõ desint contradicentes, probabilius vi-
48 detur solemnitatem requiri eo quia nõ potest subditus cõtrahere cum non subdito, spreta lege sui Superioris, qui proprium subditum inhabilitare potuit ad aliàs contrahendum X.

Ista pro nunc in ista materia insinuationis donationum memoria suggerit;
49 Alia verò in foro minùs frequentia, quando casus præbebit, examinari poterunt; Et de alijs circa insinuationem requisitam à d. Constitut. Ægydiana habe-
50 bitur infrà *sub tit. de alien. & contract.*, Vbi etiam de attendendo locum, in quo facta est donatio, iuxtà regulam generalem aliarum solemnitatum, quæ in contractibus ex statuto desiderantur, nisi affectatè extrà locum actus geratur Y.

In feudi autem refutatione quamuis facta sub nomine donationis, insinuatio non requiritur, quoniam in iure feudorum id statutum non est Z.

---

decis. 358. & 363. *par.* 6. *rec. cum alijs sub tit. de feud. disc.* 94. *decis.* 200. *numer.* 12. *par.* 5. *rec.*

cis. 460. *par.* 4. *recen. tom.* 2. *decis.* 387. & 334. *par.* 9. *dec.* 118. *par.* 6. *Otthob. decis.* 182.

br. de donat. conclus. 1. *num.* 28. *Buratt. decis.* 7. *numer.* 9. *Dunozett. decis.* 773. *num. final.*

ratt. decis. 461. *dec.* 161. *par.* 10. *rec.*

ldaries supra disc. præced. & sub tit. de dote disc. 17. & *proximis.*

erlin. decis. 692. *repetit. decis.* 69. *par.* 7. *rec. num.* 88. & *seqq.*

cis. 58. *par.* 6. *rec. cum alijs sub tit. de dote disc.* 143. & *disc.* 22.

V. *d. disc.* 22. & 143. *de dote.*

X. *locis proximè citatis, & supra disc.* 33.

Y. *dicto tit. de alien. & contract. & de dote disc.* 17. & 143.

Z. *Rosental. de feud. cap.* 9. *conclus.* 79. *num.* 3. & 12. *Rot. decis.* 253. *num.* 5. *par.* 4. *recen.*

SVMMA
SIVE
COMPENDIVM

Eorum, quæ continentur in hoc titulo de Donationibus

INDEX RVBRICARVM.

I.

Proemialia.

II.

De donatione causa mortis.

III.

De donatione inter viuos vera, & propria, eiusque natura, forma, & solemnitatibus.

IV.

De donatione causatiua, vel meritoria, aut onerosa, & correspectiua in genere.

V.

De donatione ex causa, vel contemplatione matrimonij carnalis, & spiritualis, & ad sacros ordines.

VI.

De prohibita, & inualida donatione ratione personarum, vel bonorum.

VII.

De donationis inter viuos validæ, ac de sui natura irreuocabilis resolutione, vel reuocabilitate, aut imperfectione.

VIII.

De obligationibus, ac oneribus donatoris ergà donatarium; Et è conuerso donatarij ergà donatorem ex lege, vel conuentione.

SVMMARIVM.

I.

1 *AN donatio sit actus virtutis, vel vitij.*
2 *Deciditur cum distinctione.*
3 *Quod rari sint actus virtutis, frequentiores vitij.*
4 *Quæ sint donationes commendabiles, & quæ damnabiles.*
5 *Alia est donatio causa mortis, & alia inter viuos.*
6 *Alia expressa, alia tacita.*
7 *Donatio inter viuos alia pura, & alia causatiua, et quæ sit vna, vel altera.*

II.

8 *Donatio causa mortis an sit contractus vel vltima voluntas, distinguitur.*
9 *In donatione causa mortis requiruntur quinque testes adinstar vltimarum voluntatum.*
10 *Sed non sunt necessariæ solemnitates, quæ desiderantur in actibus inter viuos obligatorijs.*
11 *Donatio causa mortis est de sui natura reuocabilis, etiam si accedat iuramentum.*
12 *Quid operentur iuramentum, & clausulæ, seù verba irrenocabilitatem notantia.*
13 *Mentio mortis an semper, & permanens inducat donationem causa mortis.*
14 *Quomodo decidantur quæstiones reuocationis, vel reuocabilitatis.*
15 *De eodem, & quando intret cadu per donatarij præmorientiam.*
16 *Sed ex voluntate donatoris cessat cadu tio, & intrat transmissio.*
17 *In hac donatione intrant detractiua quæ in vltimis voluntatibus.*
18 *Filij familias prohibentur testari, disponere per vltimam voluntatem sed donant causa mortis de consensu patris.*
19 *An iste consensus sit pro interesse, vel solemnitate, seù effectibus exinde resultantibus.*
20 *Consensus à patre præstitus, an, & quando sit reuocabilis.*
21 *De alijs ad materiam donationis causa mortis remissiuè.*

III.

22 *Qualis dicatur vera, & pura donatio lucratiua.*

23 *De*

23 *Donatio inter viuos est de sui natura irreuocabilis.*

24 *Sed potest esse reuocabilis ex pacto, licèt sit inter viuos.*

25 *Mentio, vel occasio mortis dari etiam potest in donatione inter viuos.*

26 *Non exigit aliàs solemnitates de iure communi, quàm insinuationem.*

27 *In quo differat donatio ab aliis contractibus quoad minores, & alios imperfecti, vel imbecillis iudicij.*

28 *Sed aliæ solemnitates proueniunt à iuribus municipalibus.*

29 *Solemnitates statutariæ regulariter non desiderantur in donatione causatiua, & impropria.*

30 *Insinuatio requiritur in donationibus excedentibus summam quingentorum aureorum, et quantum importent monetæ nostrorum temporum.*

31 *Omissa vitiat solum in excessu.*

32 *Dicta summa desideratur ab initio, secùs vbi est quid annuum.*

33 *Non requiritur accedente iuramentum.*

34 *An recesserit ab aula, et verior est negatiua.*

35 *Solent statuta, & iura municipalia hanc solemnitatem rigorosius desiderare.*

36 *Sed actus iurati non veniant, et quando secus.*

37 *An, & quando statuta laicalia tollant vim iuramenti.*

38 *Insinuatio, vel aliæ solemnitates non desideratur in donatione manuali.*

39 *Quid vbi per epistolam familiarem, seù aliàs in forma extraordinaria.*

40 *De differentia inter necessitatem insinuationis, & aliarum solemnitatum statuti.*

41 *In donationibus ad pias causas nullæ solemnitates requiruntur.*

42 *In maioribus causa in donatione non desideratur.*

43 *Neque cadunt termini læsionis, & quando intret læsio.*

44 *Per statuta solet desiderari causa.*

45 *In remissionibus, aliisque similibus actibus desideratur eædem solemnitates, quæ in donationibus.*

46 *Coniunctio sanguinis non tollit necessitatem solemnitatum adhibendarum.*

47 *An retrodonatio exigat solemnitates in donatione necessarias cum distinctione.*

48 *Et quid in retrodonatione considerandum sit.*

49 *De aliis ad materiam validitatis, & perfectionis, præsertim de facta absenti, vel de promissione donandi remissiuè.*

I V.

50 *De donatione causatiua, & qualis ea dicatur.*

51 *Donatio remuneratoria non est propriè talis ad effectum insinuationis, vel solemnitatis.*

52 *An sola assertio meritorum faciat donationem remuneratoriam, distinguitur.*

53 *Quæ meritorum qualitas in hoc desideranda veniat.*

54 *In filio erga patrem, famulo erga dominum, vel milite erga Ducem &c., an dentur merita præmium exigentia.*

55 *De causatiua donatione habente onus admixtum, præsertim illud fideicommissi.*

56 *Et de altera causatiua quia reciproca.*

V.

57 *De donatione contemplatione matrimonij spiritualis præsertim clerico ad ordines, & de donatione, quæ fiat puellæ pro dote Monasterio tradenda.*

58 *Ista donatio ad ordines est irreuocabilis, etiam de consensu donatarij.*

59 *Neque retrocedi potest, vel declarari simulata.*

60 *Bona sic donata an possint alienari, vel obligari.*

61 *Neque reuocatur ex causa ingratitudinis, vel non implementi.*

62 *An resoluatur ob mortem, vel prouisionem promoti.*

63 *An donatarius possit nolle quærere, vel recusare aliam prouisionem.*

64 *An ista donatio imputetur, vel conferatur.*

65 *An donare prohibiti, sed dispensati ex causa dotis hanc donationem faciant.*

66 *Et an in hac donatione solemnitates requirantur.*

67 *De donatione pro dotatione Ecclesiæ, vel Monasterij, seù beneficij, et an Ecclesia, vel Monasterio suppresso resoluatur.*

68 *De quæstionibus, vel inspectionibus in donatione contemplatione matrimonij carnalis.*

69 *An filij ex eo matrimonio procreandi censeantur ad eam vocati vti filij.*

70 *Vbi sunt vocati, veniunt solum filij illius*

matrimonij, non alij.

71 An, & quando ipsi donatori retrocedi, vel retrodonari possit, distinguitur.

72 De potestate donatarij alienandi, vel obligandi bona sic donata.

73 An mulier pro dote in bis bonis potioritatem habeat aduersus creditores antecessores.

74 De imputatione, vel collatione huius donationis.

75 An dissoluto matrimonio ista donatio resoluatur.

76 Quando in hac donatione contemplatione matrimonij solemnitates desiderentur, necnè.

VI.

77 Ea generalis donatoris inhabilitas quæ viget in omni alienatione, vel contractu, viget etiam in donatione.

78 Inter virum, & vxorem prohibita est donatio.

79 Fieri tamen potest ante matrimonium, vel in ipso actu.

80 Vel si conferatur eius substantia in tempus soluti matrimonij.

81 Item vbi de iuribus quærendis, quodque donator non efficiatur pauperior.

82 Valet etiam ob augmentum dotis, vel occasione nuptiarum.

83 Donatio iurata valet inter coniuges.

84 Declaratur quando in hoc iuramentum sit operatiuum.

85 De prohibita donatione inter patrem, & filium, quomodo, & quando hæc procedat.

86 Concubinæ per militem donari non potest, et quando donatio valeat.

87 De donatione facta per clericum de bonis ecclesiasticis.

88 De illa facta per mulierem de dote.

89 De prohibitione donandi resultante ex qualitate bonorum.

VII.

90 Resoluitur donatio ob non impletas leges, & conditiones, vel onera vbi acceptauit pactum donatarius.

91 Non potest contrauenies vti pacto resolutiuo inuito donatore.

92 Resolutio non declarata in vita, an possit declarari post mortem.

93 An pro incursu caducitatis requiratur culpa positiua.

94 An cõtrauentio vnius ex donatarijs præiudicet alijs simultaneè, vel successiuè vocatis.

95 Ob non implementum donatori vtiuntur resoluitur donatio, et iam sine pacto resolutiuo, nisi donator eligat potius implementum.

96 Quid si donatarius offerat retrocedere, an teneatur de proprio vltrà bona donata.

97 Et quid vbi implemẽtum est ad fauorem tertij.

98 De reuocatione donationis ob ingratitudinem.

99 An contrauentio, vel ingratitudo vnius præiudicet alijs ad donationem vocatis.

100 De materia l. si vnquam, ob superuenientiam filiorum, an resoluatur dũ, & quando.

101 De resolutione donationis causatiua cessante causa remissiuè.

102 Distinguuntur plures species imperfectionis, vel facultatis pœnitendi.

103 De imperfectione voluntatis in pupillis, & minoribus.

104 Donandi voluntas non præsumitur, et quomodo de ea constare debeat.

105 De promissione donandi, an importet donationem, vel quid operetur.

106 De conclusione, an, & quando promittens cogatur præcisè ad factum.

107 An, & quando donatio facta absit sit perfecta, & irreuocabilis, nec.

108 De imperfectione ob non seruatam formam, vel solemnitatem.

109 De donatione omnium bonorum, an, & quando valeat, necnè.

110 De imperfectione donationis ratione prohibitionis alienationis bonorum.

111 An in donatione detur læsio ex parte donatoris.

112 Quid ex parte donatarij.

113 De æstimatione vitæ hominis.

114 De incapacitate personæ donatarij, & quibus donari non possit.

VIII.

115 An, & quando donator teneatur de euictione.

116 De obligationibus donatarij erga donatorem.

117 Onera, quibus bona donata affecta sunt, an spectent ad donatarium, vel potius ad donatorem.

118 An bona per laicum donata clerico subiaceant collectis, & oneribus laicalibus.

I.
PROEMIALIA.

VRisprudentiæ, ac vtriusque, diuinæ, & humanæ moralitatis professorum pugna est, an ea pura, & simplex donatio, quæ puram liberalitatem, ac patrimonij diminutionem in donatore redoleat, meramque lucrum, ac ditationem in donatario, virtutis, ac prudentiæ, vel potiùs vitij, & imprudentiæ actum importet, cum liberalitas virtuti, prodigalitas autem vitio referatur.

Iuristæ siquidem, iacturam, ac perditionem inesse dicunt, Morales autem secus; Cum ea tamen distinctione lis decisionem recipit, vt ex donandi causa, & modo pendeat, an actus virtutem, ac prudentiam, vel potiùs vitium, ac imprudentiam redoleat, cum non virtus, sed causa virtutis attendatur, vt actus, commendatione, vel damnatione sit dignus.

Rari verò sunt moderno tempore actus huiusmodi, qui virtuti referri merentur; Frequentius autem illi, qui vitio, cum suorum bonorum ex solo liberalitatis motiuo profusores, ex illorum genere videantur, qui abundant in superfluis, deficiunt autem in necessarijs apud ignarum, ac vitiosum vulgus gloriã captantes; Meritorias verò, vel aliàs causatiuas donationes, in viris prudentibus, prudentes laudant, aliàs autem damnant.

Generica donationum distinctio est, vt Alia sit ea, quæ dicitur causa mortis, Alia verò quæ inter viuos; Vtraque verò duplicem habet speciem, expressam, scilicèt, & tacitam, seù virtualem, ac implicitam; Illaque inter viuos subdistinguitur, in puram, & causatiuam; Pura etenim ea est, quæ aliam non habet causam, nisi liberalitatis, ac munificentiæ ex parte donatoris, purumque lucrũ in donatario importat; Causatiua verò, quæ aliquam habeat congruam causam, puta meritorum, siue matrimonij carnalis, vel spiritualis, aut alicuius oneris, vel recompensæ; Ipsaque causatiua subdistinguitur etiam in verã, & propriam, ac impropriam, & abusiuam, iuxtà species de quibus infrà sub eius respectiuè particularibus Rubricis.

II.
De donatione causa mortis.

QVamuis apud Scholasticos, non modica sit pugna, sub quo nam genere ista donandi species collocari debeat, inter contractus nempè, vel vltimas voluntates; Apud forenses tamen recepta distinctio est, vt in fieri, contractus, in facto autem esse, vltimæ voluntatis speciem habeat.

Forma verò eam concipiendi, iuxtà hãc secundã speciem est, vt illum exigat quinarium testium numerum, quem simplex vltima voluntas, iure communi attento, ad minus desiderat; Et è cõuerso illis non subiaceat extrinsecis solemnitatibus, quæ per ius commune, vel statutarium, in actibus irretractabilibus, læsionis potentiam habentibus, desiderantur, dum ob retractationis libertatem, ratio huiusmodi prouisionis cessat.

Extrà controuersiam etenim est, vt causa mortis donatio, de sui natura, tanquam vltima voluntas reuocandi libertatem præbeat, quamuis iuramentum accedat, cum hoc actus naturam comitetur; Idemque vbi accedant clausulæ, seù verba, quæ firmam obseruantiam redoleant.

Verba siquidem, & clausulæ, ac etiam quandoque iuramentum, vel solemnitatum vsus, dubitandi ansam præbent, quando donatoris voluntas ambigua est, an vnam, vel alteram speciem donationis facere voluerit, cum huiusmodi circumstantiæ irreuocabili donationi inter viuos magis congruæ, eius præsumptionem inducant; Sicuti è conuerso, mentio, vel imminentia mortis, aliaque casio cui mortis periculum inest, donationis causa mortis præsumptionem inducit; Vtraque tamen simplex præsumptio est, quæ contrariæ veritati, vel fortiori præsumptioni cedit, cum sæpiùs mortis mentio, vel tempus, exequutionem potius, quàm substantiam percutiat, ideoque in donatione inter viuos contineri etiam solet.

Hinc proindè, vna, vel altera specie pro certo posita, rarò caducationis, vel reuocandi potestatis quæstiones audit forus,

14 forus, qui tamen frequenter tractat ea, quæ vnius, vel alterius naturæ determinationem percutiunt; Illæ verò facti potius, ac voluntatis, quam iuris, certam, ac generalem non recipiunt decisionem, vel regulam, quæ iuxtà generica voluntatis quæstionum naturam particularis est, pro singulorum casuum qualitate, ac circumstantijs particularibus; Illis generalibus argumentis, ac propositionibus, quæ desuper habentur, benè deseruientibus pro norma regulandi arbitrium, ex quo, adminiculorum, & circumstantiarum pondus, ac efficacia pendet.

Posita verò huius donationis causa mortis qualitate, nedum reuocabilitas, vtpotè insita, & connaturalis resultat;
15 Verùm etiam caducatio per donatarij prædecessum donatori, ad cuius mortis tempus donationis substantia collata dicitur, ideoque tunc extremi habilis existentia necessaria est; Nisi aliter suadeat
16 ipsius donatoris voluntas, quæ in quacumque vltima voluntate facere potest transmissibile id, quod non sit tale.

Prout etiam falcidiæ, vel trebellianicæ, (si donatio cum onere fideicommissi sit vniuersalis) detractio ad vltimarum
17 voluntatum instar intrat; Eamdemque exigit in donatore potestatem, quæ in vltimis voluntatibus necessaria est; Cum ea sola differentia, vt filio familias, cui
18 testandi, vel aliam vltimam voluntatem ordinandi (extrà casus exceptos) facultas non est, hanc donationem facere, de patris, in cuius potestate sit, consensu, concedatur.

Non læui apud nostros maiores quæstione vigente, an iste consensus, pro forma ad auctorandum, vel potiùs pro interesse à lege desideretur, cuius quæ-
19 stionis plures, ac notabiles sunt effectus; Potissimè autem, vt vbi pro forma, vel solemnitate sit, in ipso actu accedere debeat, non autem præcedere, vel subsequi valeat, minusque dispositionem ad ipsius patris fauorem conceptam validet, quorum vtrumque cessat, vbi pro solo interesse sit; Istoque casu, negligi quoq; potest, vbi de illis bonis agatur, quorum vsusfructus patri non quæratur; Modernò autem tempore forus hanc posteriorem opinionem frequentius recepit, vt pro interesse, non autem pro solemnitate requiratur.

Quæstione cadente, an iuxtà vnam, vel alteram opinionem, semel præstitus sit reuocabilis, quomodo, & quando,
20 quod decisionem recipit ex aliquibus distinctionibus, de quibus in sua sede.

Cumque, vt præmissum est, huiusmodi donationum causa mortis, rarò forus audiat quæstiones, cadentes, super vna,
21 vel altera specie statuenda; istique labores forensibus directi sint, hinc proindè reliquas quæstiones scholasticis, & academicis potius congruas, apud scholasticos repetentes videre licebit.

III.

De donatione inter viuos vera, & propria, eiusque natura, forma, & solemnitatibus.

VEra, & propria donatio inter viuos, ea est, quæ nullum habens admix-
22 tum onus, vel correspectiuitatem, siue præcisam, aut moralem necessitatem, aliamq; causâ, à mera liberalitate, ac beneuolentia deuiantẽ, ex solo beneuolentiæ motiuo deriuans, gratuitò fiat; Siue ità modicum sit, onus vel inferius, vt liberalitati, ac beneuolentiæ principaliter referenda veniat, atque certum lucrum, donatario causet, saltem in rata, quæ oneris valorem excedat, cum totius, ac respectiuè partis eandem causam habentis, eadem sit ratio, seù proportio.

De sui natura irreuocabilis est hæc donatio, vbi valida, & perfecta sit, quam-
23 uis id non exprimatur; Non tamen implicat, esse quidem donationem inter vi-
24 uos, ab initio validam, ac perfectam, adeout caducationi per donatarij prædecessum non subiaceat, ac transmissionem admittant, et tamen ex lege ei adicta, sit ad libitum donatoris reuocabilis.

Minusque mortis, vel periculi mentio, seù occasio eius essentiæ aduersatur, vbi aliàs certa sit donatoris voluntas,
25 per hanc speciem donandi, cum occasio, vel timor mortis impulsum præbere potuerit, eiusdem verò tempus, non substantiam, sed exequutionem, ac effectum percutere; His vt supra attendendis in ambiguo pro actus qualitate, vel specie mutienda.

Ius commune, excepta insinuationis solemnitate, aliam formam, vel solemnitatem à reliquis contractibus diuersam
26 non præscripsit; Licèt enim ipsius iuris com-

communis dispositione attenta, quoad minores, alioſque eam liberam disponendi facultatem non habentes, quam habent maiores perfecti iudicij, inter donationem, alioſque onerosos, & correſpectiuos contractus, notabilis dignoſcatur differentia, hæc tamen prouenit ex damno, quod ipſe donationis actus de ſui natura producit, ideoque iuſta
27 non accedente cauſa, læſiuus, ac imprudens reputatur, vndè fraudis, vel circumuētionis ſuſpicio facilius manat, ideoque circa contrahendi cauſam, non autem circa formam, vel modum.

Quare frequentiores fori controuerſiæ, in hac puræ donationis ſpecie, eam percutiunt formam, vel ſolemnitatem, quæ per iura municipalia præſcripta eſt,
28 certam proindè non recipientem regulam generalem, cum ex ſingulorum ſtatutorum, vel iurium huiuſmodi diuerſa diſpoſitione, vel qualitate, deciſio pendeat.

Illud verò genericè receptum eſt, vt huiuſmodi ſolemnitates, vel formæ, in
29 donationibus, alio non expreſſæ præſcriptæ, eos tantum capiant actus, qui dictam, veram, ac puram donationem redoleant, non autem eos, qui ſub hoc donationis vocabulo explicati, ſpectato effectu, diuerſum correſpectiuum contractum important, explicari ſolitum ſub nomine donationis cauſatiuæ, quæ impropriè donatio dicitur, niſi de ſtatuentium ſenſu conſtet, quod in his etiam ità ſtatuere voluerint.

Solemnitas autem à iure communi denunciata conſiſtit in eo approbationis, vel publicationis actu apud acta iudicis faciendo, qui ſub inſinuationis vo-
30 cabulo ab ipſo iure explicatur, quoties notabilis donatio ſit, quæ ſummam excedat quingentum aureorum conſtituētium illam ſcutorum ſeptingentum circiter noſtrum temporum.

Ità tamen, quod eius omiſſio totum actum non vitiet, ſed ſolum exceſſum;
31 Ac dummodo talis exceſſus ab initio adſit, ſecus autem vbi de præſtatione ad vitam agatur, quæ in ſingulos annos hāc
32 ſummam non excedat, quamuis facto plurium annorum cumulo, in quibus donatarium ſuperuiuere contigerit, idem exceſſus adſit, dum poterat ipſo primo anno mori.

Antiquata verò quodammodo videtur hæc ſolemnitas ab ipſo iure commu-
33 ni inducta, ob iuramentum, quod ex communi ſtylo, vſque in abuſum, in omnibus penè contractibus tanquam per clauſulam apponi ſolitam adijcitur, & ob quod receptum eſt, hanc ſolemnitatē, vtpotè à iure merè poſitiuo inductam, actui validitati, ac obſeruantiæ non obſtare; Quoniam vbi bono publico principali, vel æternæ ſalutis diſpendio actus non obſtet, iuris iurandi religio afficit, ac ſeruanda eſt.

Hinc aliqui, hanc ſolemnitatem ab aula receſſiſſe crediderunt, quod tamen
34 erroneum eſt, cum iuramento, vel ſpeciali renunciatione ceſſante, ſit verius, eius neceſſitatem adhuc vigere, dicta verò iuramenti frequentia, ſpectato potiùs facto, quàm iure, hunc non vſum præſeferre videtur.

Ad tollendum autem hunc effectum
35 ex iuramento reſultantem, frequentius iura municipalia deſuper prodierunt, vt eo non obſtante, inſinuationis, vel alterius ſolemnitatis defectus actum vitiet, ideoque huiuſmodi accidentalium, ſeù particularium ſolemnitatum inſpectiones fori vt plurimum agit, ſuper eo præſertim, an laicorum leges iuramenti vim tollant.

Ea tamen recepta diſtinctio eſt, vt ſub ſtatuto de actu iurato non diſponē-
36 te, iſte non veniat, quamuis Apoſtolica ſpecifica confirmatione, vel auctoritate munitum ſit, cum tunc, non poteſtatis, ſed voluntatis defectus adeſſe dicatur; Vbi verò certa ſit voluntas complectendi actus quamuis iuratos, vndè propterea ſola ſit quæſtio poteſtatis, iſta
37 non cadit in ſtatutis dictam ſpecificam Apoſtolicam auctoritatem habentibus; Ea verò deficiente, adeoùt de ſola poteſtate laicali agatur, ſi directè de ipſo iuramento eneruando diſponat, certus eſt poteſtatis defectus, cum laicis non concedatur iuramenti diſpenſatio, quæ ſolius eſt Pontificiæ auctoritatis; Vbi verò indirectè id ſequatur, quia nempè lex laicalis inducat probationem illius facti, ex quo de conſequenti iuramentum corruat, ſeù præſtitum eſſe non probetur, putà quia inſtrumento, vel alteri ſcripturæ adimatur fides, qua ceſſante, ipſius iuramenti præſtatio proba-

ta non est, sine quod præsumat actum, dolo vel mætu extrà tantum, tunc de consequenti corruit iuramentum ex defectu naturali consensus, ideoque statutum operatiuum remanet.

Hæc autem legis laicalis dispositio dictam facti probationem præsumptiuam solùm inducit, contraria probationi elidibilem, ideoque si per extrinsecas probationes constet de iuramenti præstatione, ac sinceritate actus, tunc veritas dictæ præsumptioni præualet, atque iuramentum, vtpotè legitimè probatum suam facit operationem, denegata sæculari potestati facultate denegandi, vel improbandi contrariam probationem, cum tunc idem esset, ac directè iuramẽtum tollere, eique dispensare.

De cessante autem necessitate huiusmodi solemnitates adhibendi in causatiuis, vel aliàs priuilegiatis donationibus, habetur in proximè sequentibus Rubricis, occasione agendi de dicta alia donationis causatiuæ specie in communi, ac de altera particulari donationis contemplatione matrimonij.

Verùm, & in hac pura, merèque lucratiua donatione, dicta iuris communis solemnitas, vel aliæ quæ à iure municipali præscriptæ sint, desiderandæ non
38 sunt in ea donatione, quæ manualiter, ac breui mani per actum facti potiùs, quam iuris fiat, de pecunia, & gemmis, alijsque manualibus, ex communi vsu ità donari solitis.

Minusque iuxtà vnam opinionem, (contradictoribus tamen non carentẽ), vbi agatur de donatione per epistolam
39 familiarem, seù aliàs in ea forma, in qua ex communi vsu solemnitates adhiberi non solent, adeout eadem intret ratio, quæ præcedenti casui manualis donationis congruit.

Notabilis tamen dignoscitur differentia, inter eas solemnitates, quæ à so-
40 lo iure communi desiderantur, (vt est insinuatio), & illas quæ magis strictè pro forma præscribuntur; Primo etenim casu, Vel iuramentum; Vel iudicis præsentia; Vel actus actus geminatio, seù altera æquipollentia, eam supplet, adeòut (ex iam insinuatis) non desint volentes eam ab aula recessisse; In secundo autem, non ità largè proceditur; Non tamen vniformis haberi potest regula, cum hæc diuersa sit, pro ipsorum iurium municipalium diuersa qualitate.

Ecclesiæ verò, vel piæ causæ fauor, tam vnam, quam alteram solemnitatum
41 speciem supplet, ideoque in donationibus, quæ in eius causam fiunt non requiruntur.

Donandi verò causa, de iure communi, in ijs, qui sint maiores, perfectique
42 iudicij reputentur, atque liberam suorum bonorum dispositionem habeant, non inquiritur, neque in puræ donatio-
43 nis contractu læsionis termini cadunt, incorrespectiua solum cadentes, vel vbi adeò imprudẽs esset actus, vt donatorẽ congrua alimentorum prouisione destitutum relinqueret.

Iura verò municipalia varia sunt, aliquibus causam quoque desiderantibus,
44 vbi præsertim de mulieribus, alijsque imbecillioris iudicij personis agatur, vndè propterea non de facili, pura, & non causatiua donatio subsistentabilis esse solet.

Sub donatorum autem dispositionibus veniunt, nè dum illi contractus, qui
45 sub hoc vocabulo explicantur, sed etiam remissiones debiti, vel actionis, alijque actus æquipollentes, cum non rerum vocabulum spectari debeat, sed effectus.

Neque sanguinis coniunctio, ex veteri sententia, vbi præsertim agitur de solemnitatibus à iure municipali indu-
46 ctis, hanc necessitatem tollit, quamuis inter parentes, ac filios agatur; Nimium ista circumstantia conferente ad excludendam fraudis suspicionem, quodque magis benignè circa solemnitatum implementum procedendum veniat.

Retrodonatio item, seù retrocessio bonorum donatorum, quæ eidem dona-
47 tori fiat, sub donationis etiam vocabulo, seù dispositioae cadit, ad effectum solemnitatum, aliaque à communi, vel municipali iure in donatione disposita, quoties acceptatione præcedente, bonorum, vel iurium donatorum dominium donatario quæsitum sit, cum tunc in defectu nouæ donationis habeat speciem; Nimium tamen ista circumstantia in consideratione habẽda est, vt actus pru-
48 dens, laudabilis, ac à fraude, vel circumuentione alienus censendus veniat, restituendo benefactori, id quod suum erat, potissimè vbi cesset causa, quæ do-

natio-

nationi impulsum dedit, neque præiudicium vigeat tertij, cui in bonis donaris interim ius quæsitum sit.

Secùs autem vbi non acceptationem, seù repudiationem iuris quærendi retrocessionis actus redoleat, cum tunc non sit bona, vel iura iam quæsita, & effecta propria donare, suumque patrimonium diminuere, sed nolle quærere, ideoque donationis forma, vel solemnitas necessaria non est, multoq; minus læsio cadit.

De alijs verò hanc veram, ac propriam donationis speciem percutientibus, in alijs Rubricis, pro earum respectiuè inspectionibus habetur, præsertim
49 verò, an donatio facta absenti valida sit, ac perfecta, siue an donandi promissio donationem importet, ad quibus sub resolutionis, vel reuocabilitatis Rubrica.

I V.

De donatione causatiua, vel meritoria, aut onerosa, & correspectiua in genere.

EXcepta illa causatiua donatione, quæ contemplatione, vel occasione matrimonij facta, particularem proximè
50 sequentem Rubricam habet; Sub ista, generaliter agitur de quacumque alia donatione, quæ vera, & propria non sit, sed impropria, & causatiua, vtpotè ex causa meritorum, seù alias correspectiua, siue ob onus illi admixtum.

Remuneratoriam itaque donationẽ, veram, ac propriam non esse, potiùs au-
51 tem impropriam, ac speciem onerosi, vel correspectiui contractus redolere, ad effectum solemnitatis, ac alios, iuris generale receptum principium est.

Duplici tamen cadente quæstione, pro huius principij congrua applicatione; Primò nempè, àn sola meritorum assertio, absque alio extrinsecæ probationis fomento, ad id sufficiat; Et secundo, àn, & quæ meritorum qualitas hunc operetur effectum.

Quamuis autem in prima, communis distinctio sit, àn inter prohibitos, vel
52 non prohibitos agatur, vt primo casu, extrinseca probatio, saltem adminiculatiua desideranda veniat, eo modo, quo in quibuscumque alienandi prohibitionem habentium confessionibus receptũ est; Secùs autem in altero; Adhuc tamen hæc generalitas quæstionem non soluit, cum effectuum exindè resultantium qualitas in proposito spectanda sit.

Vbi etenim ad solùm minorem effectum agatur, euitandi scilicèt aliquos rigores, in pura, & simplici donatione omni causa destituta, inductos, tunc, id ità genericè accipiendum est, dummodo aliqua vrgeant argumenta, (quamquis plenam probationem non concludentia), vt verè meritorum remunerandorum ratio, donationi causam dederit, secùs autem si ex Notariorum formulario, vel stylo id proueniat.

Vbi verò, ad alios grauiores effectus agatur; Putà euictionis, vel solemnitatum, quæ pro forma desiderentur; Siue comprehensionis extraneorum hæredum, qui de bonorum natura sub gratuita concessione non veniant; Aut pro impedienda resolutione resultante à superuenientia liberorum; Seù circa reuocandi facultatem ob ingratitudinem competentem, in pura, non autem in verè remuneratoria donatione.

Tunc verius est, vt etiam in non prohibitis, ad speciem deduci debeant, vt exindè iudicium effórmari valeat super præponderantia, & an eam mercedem de congruo exigant, necnè, cum ad eam mensuram, tantum, ea sit causatiua, & impropria, onerosi, potiùs, vel correspectiui contractus speciem redolens, in excessu autem, sub puræ donationis natura cadat.

Altera verò quæstio, quæ ipsorum meritorum pondus, vel qualitatem percutiat, & àn tantam mercedem exigant, facti potiùs, quam iuris est, pro facti
53 qualitate, ac particularibus circumstantijs decidenda, prudenti iudicis arbitrio.

Ea iuris inspectione cadente, àn sola congruentiæ, ac honestatis, vel antidoralis obligationis ratio ad id sufficiat, vel potiùs ea requiratur obligatio, quæ ex rigore iustitiæ illud præmiũ de condigno postulet etiam in iudicio contra inuitum experibile.

Potissimè autem, vbi de illis benè merentibus agatur, qui bene se agendo,
54 proprio muneri, vel obligationi potiùs satisfeciſſe videantur, puta de filio cum patre, de famulo cum domino, de

ſubdito cum ſuperiore, de milite cum Principe, vel exercitus Duce, cum ſimilibus, quod non modicam habet ſciſſuram inter Iuriſtas; Ex probabiliori autem ſententia, pro facti, ac effectuum exindè reſultantium diuerſa qualitate, & circumſtantijs, pro iudicis prudenti, beneque regulato arbitrio, deciſionem, id recipit, ideoque, certa generali, ac vniformi regula deſuper non cadente, non de facili ſub compendio explicabile id remanet, ſed pro caſuum oportunitate in ſua ſede videndum eſt.

Cauſatiua item donatio eſt, quæ onus admixtum habeat; Siue illud concernat
55 commodum ipſius donatoris, ac ſuorum, ſiue etiam tertij; Atque ſiue onus tale ſit, quod ipſius donationis emolumentum excedere aptum ſit, ipſumque donatarium de proprio damnificare (quo caſu verè correſpectiuus contractus potiùs, quam donatio eſt); Siue etiam iſtud periculum abſit, ac ſemper donatarius iure ſuo durante, lucrum, & commodum reportet, onus tamen fideicommiſſi, vel primogenituræ adiectum ſit, quamuis eiuſdem donatarij deſcendentium, vel coniunctorum fauorem, concernat, vt adhuc dicatur cauſatiua donatio deuians à natura puræ, ac ſimplicis donationis, ad ſolum effectum ſolemnitatum, ſecùs autem ad alios, pro quibus vera cauſa oneroſa, & correſpectiua neceſſaria eſt, ideoque ob dictum fideicommiſſi onus impropriè cauſatiua dicitur.

Prout cauſatiua eſt, atque correſpectiuum, & oneroſum contractum potius redolet ea donatio, quæ reciproca ſit in-
56 ter donantem, & donatarium, cum ità hic in damno remanere valeat, ille autem in lucro, potiuſque ſit incertæ aleæ reciproca venditio, vel permutatio.

V.

De donatione ex cauſa, vel contemplatione matrimonij carnalis, & ſpiritualis, vel ad ſacros ordines.

DVplicem habet inſpectionem iſta ſpecies caſatiuæ donationis, carnalis ſcilicèt, ac ſpiritualis matrimonij; Sub hac autem ſecunda frequentius cadit illa donatio, quæ clerico ſeculari de-
57 ſufficienti eccleſiaſtico beneficio non prouiſo fiat, vt ad titulum patrimonij valeat promoueri; Quamuis enim pro communi vſu loquendi, ſpirituale matrimonium cadat in puellis in Monaſterio profitentibus, quæ aliquo indigent peculio ad huiuſmodi finem aſſequendum neceſſario; Attamen id ſub dotis vocabulo, ac terminis potiùs cadit, ideoque in dotali materia tractatur; Sub iſta verò donatione cadit ea prouiſio, quæ ad præfatum finem aſſequēdi ſacros ordines deſideratur.

Irreuocabilis autem, etiam de donatarij conſenſu eſt hæc donatio, ob du-
58 plex tertij intereſſe, quouſque iſtud duret, Eccleſiæ ſcilicèt, ſeù Ordinis clericalis pro eius decore, & Epiſcopi ad ordines promouentis, ad alimentorum
59 ſuppeditationem alias obligati; Ideoque retroceſſiones, vel etiam antapocæ, ſeù declarationes, ac bonæ fidei recognitiones ſuper fiducia, vel ſimulatione quinimò explicitæ probationes ex eadem cauſa non attenduntur.

Idemque intereſſe prohibet huiuſmodi bonorum alienationem, ac etiam obli-
60 gationem, dicto intereſſe vrgente, nec non donationis reuocationem, etiam ex cauſa ingratitudinis, vel non impli-
61 menti; Cadente quæſtione ſuper eiſdem donationis reſolutione ob mortem
62 promoti, vel congruam prouiſionem ſuperuentam, in qua regula eſt negatiua,
63 niſi alias cautum ſit de pacto reſolutiuo in caſu ſuperuentæ prouiſionis, quam à donatore oblatam, vel procuratam donatarius recuſare non poteſt.

Super eiuſdem donationis imputatione in legitimam, vel collatione dubita-
64 ri etiam ſolet, idque ex donataris expreſſa, vel tacita voluntate determinationem recipit.

In prohibitis autem donare, iſta ſpecies donationis regulanda venit ad inſtar dotis, cuius fauore in mulieribus
65 maioribus indefinitè prohibitio ceſſat, ſiue neceſſarius, ſiue voluntarius ſit actus, huiuſmodi neceſſariæ, ſeù voluntariæ cauſæ diſtinctione in minoribus cadente; Et quoad ſolemnitates, idem, ac for-
66 tius, quod in alia ſpecie donationis cōtemplatione carnalis matrimonij cautū eſt.

Sub hac item cauſatiua ſpirituali donatione, venit ea, quæ pro Eccleſia, vel eccle-

67 ecclesiastico beneficio dotando fiat, sub donationis potiùs, quàm donationis vocabulo explicari solita, atque sub iurispatronatus materia pro eius acquisitione tractata, siue pro Monasterij, vel Regularis Domus fundatione, seù dotatione; Cadente quæstione, an dissoluto Monasterio, bona redeãt ad donatorem, quod pro facti qualitate decisionem recipit.

Frequentiores autem quæstiones in ista donationum materia forus audit, in altera specie donationis contemplatione, vel causa matrimonij carnalis, super
68 pluribus; Primò nempè super eius acquisitione, àn ad solius sponsi donatarij fauorem, vel etiam filiorum ex eo matrimonio procreandorum; Secundò super eius retrodonatione ad fauorem donatoris; Tertiò super bonorum donatorum alienatione, vel obligatione ad fauorem tertij in præiudicium vxoris, & filiorum; Quartò super eius imputatione, vel collatione; Quintò super eius resolutione, vel cessatione; Et sextò super solemnitatibus in donationis contractu requisitis, àn in hac specie desiderandæ sint.

Prima quæstio alias inuoluta visa est; Plerisque opinantibus, vt quoties certi, ac determinati matrimonij fauore facta est, filijs ex eo procreandis quoque prin-
69 cipaliter, ordine tamen successiuo per quandam fideicommissi speciem acquiratur; Contrarium autem verius est, magisque communiter receptum, vt soli sponso donatario quæratur, cuius filij non nisi hæreditario iure succedant, nisi donatoris voluntas aliter suadeat, etiam præsumpta, vel coniecturalis, & adminiculariua, clarius autem vbi sit expressa, quia nempè filij ab ipsius donatarij prouidentia directè vocati sint; Secùs autem, vbi ab illa ipsius donatarij eorum patris, cuius stipulatio pro eis tanquam hæredibus indubio facta censetur, nisi adminicula diuersam probent voluntatem; Ideoque facti potiùs, ac voluntatis, quam iuris est quæstio, certam regulam, seù determinationem non recipiens, sed ex facti qualitate, singulorumque casuum circumstantijs.

Dictaque vocatione accedente, illius, non autem alterius matrimonij filijs suffragatur; Secus autem, vbi hæreditario iure omnes filij veniant.

In secunda verò quæstione retrodonationis, vel retrocessionis in toto, vel in parte; Decisio pendet à bona, vel ma-
71 la fide, seù retrodonãdi causa; Vbi enim id prouenit ex præuia conuentione inter donantem, ac donatarium, adeoùt ipsa donatio ità simulata dicatur, ad circumueniendam sponsam, eiusque coniũctos alias non contracturos, et tunc pro retrodonationis inualiditate respondendum est, quamuis donatione soli sponso donatario quæsita, vxor, ac filij non nisi interesse, vel ius habeant secundarium pinguioris subsistentationis, vel successionis, adeoùt filij hæreditariam qualitatem habentes, atque non nisi hæreditario iure in bonis donatis succedentes, proprijs auctoris factum rectè impugnent, ità lege, vel Doctorum magis recepta traditione probabiliter disponente, ad huiusmodi fraudes, ac circumuentiones tollendas.

Vbi verò donationis actu iam perfecto, ac sincerè inito, donatarius ex motiuo gratitudinis, vel ex alia iusta, congruaue ratione, siue ad ambiguam litem super eadem donatione componendã in toto, vel in parte citrà fraudem, ac citrà prẽuiã collusionẽ, retrodonet, vel remittat, tunc excepto iure alimentorũ constãte matrimonio, vel præiudicio cautelæ dotis, nulla subest dubitandi ratio de actus validitate; Si .n. donatarius cuilibet extraneo vendere, obligare, vel etiã donare potest, non debet benefactor, quocumque extraneo esse inferior; Ideoque à facti qualitate decisio pendet.

Quouerò ad tertiam quæstionem potestatis alienandi, vel obligandi bona ità donata, pendet decisio à iure, quod in eis habeant filij; Si enim illud est prima-
72 rium, quia nempè directè, ac iure implicitè fideicommissi vocati sint, procedit idem quod generaliter in bonis restitutioni subiectis iniure statutum est; Si verò ipsi, ac vxor, ius habeant solum secundarium alimentorum, seù decentioris subsistentationis, id non impedit alienationis, vel obligationis validitatẽ, ac substantiam, sed impedit solum effectum constante matrimonio pro dicto iure, ac ad eius censuram, ab ipsius matrimonij tempore, ac statu regulandam.

Cadente quæstione inter mulierem, ac viri donatarij anteriores creditores, an in

73 an in his bonis donatis ipsa potioritatẽ habeat, idq; probabilius videtur.

Imputationis autem, vel collationis quarta quæstio, ex donatoris qualitate pendet, si enim alter sit quam pater, ve-
74 rius est eam non intrare nisi diuersa donatoris voluntas aliter disponat; In patre verò, nisi facti circumstantiæ aliter suadeant, in oppositum regula statuenda videtur; Cadentibus, vno, vel altero casu frequentius quæstionibus, vbi voluntas non sit clara, & expressa, sed coniecturalis, & præsumpta, quod certam regulam non recipit, sed pro facti qualitate, & circũstantijs est decidendũ.

Facti quoque potiùs quam iuris est quinta quæstio, super huiusmodi dona-
75 tionis resolutione, vel cessatione, donandi causa cessata ob matrimonij dissolutionem; Regula enim est negatiua, limitanda verò ex facti circumstantijs hãc voluntatem redolentibus.

Ac demum sexta super solemnitatum necessitate; Vbi n. donatio sit pro indeterminato matrimonio, siue pro determinato iam contracto, veriùs est solem-
76 nitates desiderari, neque istam à pura, & simplici donatione differre; Vbi verò pro certo, ac determinato matrimonio contrahendo facta sit, quamuis apud seniores sub aliqua dubitatione id fuerit, hodie tamen recepta est negatiua, nisi ius municipale in ista quoque specie donationis solemnitates exigat.

V I.

De prohibita, ac inualida donatione ratione personarum, vel bonorum.

VLtrà eam generalem inhabilitationem, quæ ratione imperfecti iudicij, vel defectus potestatis, aut ex natu-
77 ra, seù qualitate bonorũ, in omni cõtractu, ac specie alienationis vigeat, et sub quo genere veniat quoq; ista species, nulla eius peculiaris naturæ ratione habita; Quatenùs ad hanc speciem contractus pertinet, in quo particularis dignoscatur prohibitio, quæ in alijs alienationibus, & contractibus non obstet.

Præcipua donandi prohibitio à iure ciuili inducta, viget inter virũ, & vxorẽ, inter quos, nè ratione mutui amoris in-
78 uicem se spolient, iste contractus constãte matrimonio regulariter est prohibitus, ideoq; donatio irrita est, nisi morte confirmetur ex perseueranti voluntate.

Plures tamen limitationes recipit hæc regula; Primò scilicèt, vbi ante ma-
79 trimonium donatio sequatur, vel in ipso actu; Secundò, vbi donatio confe-
80 ratur in tempus matrimonij dissoluti, dummodo non sola exequutio, sed substantia donationis in tale tempus collata sit; Tertiò, vbi de bonis, vel iuribus
81 quærendis, vndè propterea donans pauperior non efficiatur, vel è conuerso donatarius non efficiatur ditior; Quartò, si ob dotis augmentum, seù in causam illius donationis, quæ pro loci mo-
82 ribus, vel personarum qualitate, matrimonio, & coniugibus adaptata sit; Et quintò frequentiùs, (quod regulam prohibitiuam, cessante iure municipali vim
83 iuramenti directè, vel indirectè eneruante, vt est in Vrbe, à foro exulem reddidit, ac idealem effecit), vbi scilicèt donatio iuramento munita sit, per quod, publico fauore principali, vel bonis moribus naturalibus non aduersantibus, huiusmodi prohitiones à iure ciuili, & alias positiuo laicali manantes, cessant; Quotiès tamen explicitus, ac sincerus donationis titulus accedat, adeò vt aliàs nõ obstet impedimentũ, nisi illud quod à
84 dicta legis positiuæ prohibitione refultat, secùs autem vbi, fraudis, vel alterius naturalis defectus obstaculum vrgeat, cũ iuramentum tanquam vinculum religionis, ac veritatis, fraudes, ac mendacia, aliosque iuris naturæ defectus non confoueat; Vt frequens praxis docet in ea implicita, ac à lege præsumpta donatione, quæ ad faciẽdum fraudem legis prohibitioni, sub confessione receptæ dotis inesse dicitur.

Inter patrem quoque, ac filium in potestate prohibita est donatio; Penè ideò
85 lis autem hodie in foro videtur hæc prohibitio, operatiua solùm pro regulanda ambigua voluntate patris in assignationibus, vel distributionibus quas inter filios faciat, siue in acquisitionibus quas pro eis etiam stipuletur, ex propria, non autem datoris prouidentia, vt in dubio profectitij peculij iure id factũ censeatur; Vbi autem perfectè donandi inter viuos accedat voluntas, nimium rara est quæstio potestatis; Vel quia iuramentum penè in omnibus actibus in-

ter viuos quasi pro stylo interponi solitum, huiusmodi prohibitionem tollat; Vel quia ob iuris nouissimi introductionem peculij aduentitij in filijs familias, quibus concessum est, patriæ potestatis obstaculo non obstante, dominum, imò hæredem habere, cessare videtur illa iuris antiqui, ac medij, vel noui prohibitio, quæ ex defectu materiæ, vel ex ratione capacitatis habendi proprium ad instar seruorum resultare videbatur; Ideoque inanes remanere videntur quæstiones ex dicto iure antiquo, medio, ac nouo resultantes, circa causatiuas donationes patris cum filio in potestate substinendas.

Concubinæ milites donare sunt pro-
86 hibiti, quod paritèr ex ratione iuramẽti, vel ex motiuo melioris frugis, quodammodo antiquatum videtur; Illaque prohibitio quæ spectata etiam iuris canonici dispositione, in clericis militat
87 de bonis ecclesiasticis, vel Ecclesiæ intuitu quæsitis, non donationis peculiarem, sed cuiuscumque dispositionis generalem interdictionem percutit.

Vt etiam contingit in mulieribus ex iure municipali de dote in præiudicium filiorum, vel dotantium disponere pro-
88 hibitis, cum similibus, adeò vt donatio illud habere videatur peculiare, vt facilius fraudis suspicionem inducat, quam faciat correspectiua, & verè onerosa dispositio.

Eademq; generalitas in bonis dignoscitur, cum ea quæ in libero commer-
89 cio, liberaque dispositione non existũt, genericam donandi, vel aliàs distrahendi prohibitionem habeant, & è contra eadem sit libertas.

VII.

De donationis inter viuos validæ, ac de sui natura irreuocabilis, resolutione, vel reuocabilitate, aut imperfectione.

PActo, vel conditione resolutiua expressè adiecta, eiusque purificationis facto casu, quatenùs donator cuius fauo-
90 re talis adiectio facta est, vti velit, omnis cessat quæstio, quæ non intrat inclaris, distinctione neglecta inter purã, vel causatiuam donationem, cum huiusmodi distinctio intret in ea resolutione, vel reuocabilitate quæ à iuris dispositione manat, non autem ab illa expressæ conditionis, vel pacti.

Non potest autem donatarius, ob cuius contrauentionem, vel non implemẽ-
91 tum, pacti, vel conditionis factus est, casus eo vti inuito donatore in cuius gratiã adiecta est conditio, vel pactum.

Cadente quæstione, an resolutio non declarata in vita per donatorem, cui de-
92 fectum est, remissa censeatur, vel potiùs transmittatur ad hæredes, quod ex facti circumstantijs decisionem recipit, regula tamen pro non transmissione militat.

Prout sub quæstione est, an ad huius pacti, vel conditionis effectum, culpa positiua donatarij non adimplentis necessaria sit, adeout iustæ excusationi, vel
93 moræ purgationi locus dari debeat, quod pariter ex facti qualitate, ac circumstantijs determinationem recipit, vt in sua sede, ideoque certa, & generalis regula desuper statui non potest.

Idemque pro facti qualitate dicẽdum venit in altera quæstione, àn vnius do-
94 natarij contrauentio, alijs ex propria persona independenter, simultaneè, vel successiuè vocatis præiudicet, cum id ex pacti, vel conditionis formula pendeat.

Conditione autem, vel expresso pacto resolutiuo cessante, adeout sola iuris dispositio attendenda sit; Vbi do-
95 natio alicuius implementi onus habeat ad commodum ipsius donatoris, huic superstiti, etiam ex sola legis prouisione actio competit, Vel agendi ad implementum, & quanti interest præstari, Vel donationem resolui; Quæstione cadente, àn donatore eligente implementum, ac obseruantiam, cogi valeat donatarius vltrà id quod importet donationis emolumentum, vel potiùs
96 offerendo rei donatæ amissionem, ex audiri debeat, probabiliorque in facti contingentia prior opinio reputata fuit.

Si verò adiectum onus, gratiam tertij percutiat, adeò vt cesset ipsius donatoris fauor, siuè non vrgeat ratio cuius-
97 dam implicitæ ingratitudinis, quæ ità cum eo committi dicatur, non intrat resolutio, sed solum actio ad implementum, nisi aliter cautum sit.

Reuocandi etiam facultatem donatori tribuit donatarij ingratitudo, quoties
98 de gratuita donatione agatur quæ bene-

neficium, ac liberalitatem redoleat, secùs autem, si de causatiua, ob meritorũ præmium condignum, vel alteram de præterito, vel de futuro correspectiuitatem.

Hæc autem respectu ipsius ingrati, vel contrauenientis procedunt, atque
99 in eius præiudicium, aliorumque ab eo causam habentium, non autem aliorum ad eandem donationem iure proprio independenter venientium, vel alterius interessati, iuxtà ea, quæ de causatiua donatione spiritualis, vel carnalis matrimonij contemplatione, dicta sunt; Nisi implementum fuerit causa finalis, sine qua donatio nullatenùs facta esset, adeò vt cessare dicatur ipsa donandi voluntas.

Filiorum superuenientia, puram, & gratuitam, non autem onerosam, seù aliàs causatiuam donationem resoluit,
100 quatenùs tamen ipse donator eam resolutam esse declaret, et non aliàs, nisi iusta causa huius declarandi facultatis transmissionem ad ipsos filios hæredes ex remedio extrà Ordinario, vel Iudicis indulgeat.

Eatenùs verò huic resolutioni locus est, quatenùs de dicta filiorum superuenientia cogitatum non sit, adeò vt iuris præsumptio intret, donandi voluntatis exclusiua, si cogitatum esset; Secùs autẽ si ex verbis, vel alijs circumstantijs constet cogitatum esse; Vel quod accedat renunciatio legibus hanc præsumptionẽ inducentibus; Vel quod de tali donationis specie agatur, vt quamuis cogitatum esset, adhuc verisimiliter facta esset; Plerisque etiam opinantibus, vt fœminarũ superuenientia hunc effectum non producat.

Verùm vbi etiam dicta renunciatio, vel expressa mentio, seù cogitatio futuræ prolis accedat, adhuc tamen id non prohibet hanc resolutionem, quando rerum status immutatio verisimiliter non opinata ità suadeat, putà quia donatore tunc sterilem vxorem habente, casus postmodum præbeat, vt illius vxoris mors alias concedat nuptias fœcundas, ex quibus verisimiliter non sperata proles obueniat, cum similibus contingentijs, quibus eadem ratio congruat, cum hæc dicatur quæstio voluntatis, cuius verisimilitudo, vel substantia potiùs, quam verborum formalitas, vel regularum iuris rigor, prudentis iudicis arbitrio, pro facti qualitate regulando, attendi debeat.

Quid autem sit de resolutione donationis causatiuæ ex cessante causa donã-
101 di, actum est supra in Rubrica donationis contemplatione carnalis, vel spiritualis matrimonij, seù aliàs causatiuæ.

Procedunt hæc, suppositа iam perfectа, aliàsque de sui natura irreuocabili donatione, per quam donatario rei donatæ dominium, vel ius quæsitum sit; Vbi verò quæstio sit imperfectionis, ex qua pœnitendi facultas, vel donatarij exclusio deducatur; Distinctio est, Pri-
102 mò inter imperfectionẽ resultantẽ ab inhabilitate personæ donatoris; Secũdò à voluntate eiusdem donatoris; Tertiò à donatarij absentia, vel non acceptatione; Quartò ab inobseruantia formæ, vel solemnitatis requisitæ in ipso actu ex eius natura; Quintò à vitio reali bonorum, quæ donantur; Sextò à læsione; Et septimò ab incapacitate, vel alio impedimento personæ donatarij.

Prima imperfectio considerari solita in pupillis, ac minoribus, alijsque imperfecti iudicij à iure communi, vel municipali inhabilitatis ad liberè de suis
103 bonis disponendum, fortiùs verò in tutoribus, & Prælatis, alijsque administratoribus, inualiditatem potiùs, quam reuocabilitatem, seù pœnitendi facultatem percutit, eaque peculiaris non est in donatione, sed cuicumque alienationi conuenit, magis verò huic vtpote certius perditionem, ac læsionem redolenti.

Secunda imperfectio, quæ deduci solet à voluntate donatoris, aliàs perfecti iudicij, ac habilis ad donandum, duplicirer sub quæstione cadere solet; Primò nempè, quia sit voluntas adhuc in via, non autem in termino, velleitatis po-
104 tiùs, vel propositi, quàm perfectæ, ac determinatæ voluntatis speciem habens, siue quod ad alium contractum voluntas sit referibilis, et hæc pariter, neque reuocabilitatem, vel resolutionem actus iam perfecti percutit, sed negationem ipsius actus nè vnquam extitisse dicatur; Istaque imperfectio in dubio præsumitur, atque donatarij allegantis perfectam donandi voluntatem onus est id

perfe-

perfectè, & concludenter probare, cum probatione vniuoca, non autem æquiuoca, cum in dubio donatio præsumenda non sit, dataque possibili relatione ad alium minus damnosum titulum, ad hunc actus referendus veniat.

Et secundò frequentius, quia de promissione donandi agatur, adeò vt adsit quidem perfecta, & determinata voluntas super actu in futurum faciendo; Istoque casu distinctio est inter ius, vel præiudicium tertij, ac ipsius promittentis, vt quoad tertium, in quem intermedio tempore ex titulo valido, dominium translatum sit, vel ius quæsitum, promissio de donando vim donationis non habeat, vtpotè solùm productiua actionis ad factum, vel implementum, seù ad quàti interest, vt id quod promissum est impleatur; Nisi promissio munita sit hypotheca, ex qua resultet actio rei persecutoria, etiam contrà tertium; Cadente quæstione, vbi tertius causam onerosam foueat, an scilicèt ista licèt posterior, alteram lucratiuam anteriorem vincat, quod sub concursus creditorum materia cadit, ibique videndum est.

Quo verò ad ipsum promittentem, rectato magis effectu, quam formalitate, volitat axioma, vt promissio de faciendo habeatur pro facto, non quidem, vt apta sit dominium, vel aliud ius verè reale transferre, sed quia ex personali actione promittentis, idem resultat effectus, etiam in ipsa specie præcisa, ad quam rectè cogi potest, cum regula, vt nemo ad factum præcisum cogi valeat, sed præstando interesse liberetur, procedat vbi ipsum factum præstari non potest, secùs autem vbi est in facultate præstandi.

Tertia est imperfectio, quæ resultat à donatarij absentia, & non acceptatione, super qua apud seniores, maiores fuerũt controuersiæ, hodie in scholis frequentes, in foro autẽ penè sopitæ sunt; Vbi etenim de lucratiua, & vera donatione agitur, receptum est, data in reliquis validitate, ac perfectione donationis, istam esse irreuocabilem, atque pœnitentiam excludere, vbi non in puris terminis policitationis actus remaneat, sed explicita stipulatione Notarij pro absente munita sit, vel etiam implicita, quæ resultet ab obligatione camerali, vel à verbo *promisit*, seù alio æquipollenti.

Non tamen id suffragatur ad acquisitionem dominij, vel iuris realis, pro qua necessaria est acceptatio, ideoque intrant eadem quæ respectu tertij in promissione de donando superiùs dicta sunt.

Nisi infantilis ætas, piæ, vel alterius causæ priuilegiatæ fauor acceptationem suppleat; Dictamque acceptationẽ opus non est expresè sequi, vel iustificari, cũ in gratuitis, ac lucratiuis actibus eius præsumptio resultet ex sola scientia, quæ præsumpta etiam, siue coniecturalis sufficiens reputatur.

Vbi verò onerosa donatio sit, verius est acceptationem requiri, atq; interim pœnitentiæ locũ esse; Quoties tamen de verè onerosa, & causatiua donatione agatur, qualis ad hunc effectum ea est, quæ lucri, vel damni etiam de proprio incertam contineat aleam, secùs autem vbi onus donationi admixtum, emolumento non præponderat, adeò vt actus certum habeat lucrum, dictumque damni proprij periculum absit; Ideoque facti potiùs, quàm iuris huiusmodi quæstiones esse videntur, certam, ac determinatam non recipientes regulam generalem, sed pro facti qualitate, & circumstantijs, particularem habentes decisionem.

Quarta imperfectio ex defectu formæ, vel solemnitatis actus, nullitatem
108 potiùs, quàm pœnitendi facultatem percutit, ideoque in solemnitatum Rubrica cadit.

Quinta imperfectio ratione bonorũ, duplicem habet inspectionem; Vnam scilicèt quantitatis bonorum quamuis indifferentium, liberique commercij, quia nempè omnium bonorum, vel talis partis, quod testandi facultas adempta maneat; Et alteram qualitatis, quia nempè de feudalibus, vel emphyteocis, seù Regalibus, vel alijs donandi etiam prohibitionem legis, vel hominis habentibus, absque alterius assensu, vel alia solemnitate, Vel quia sit de hæreditate viuentis.

Prior inspectio inualiditatem potiùs, quàm reuocabilitatem, vel pœnitendi facultatem percutit, cum vniuersalis do-
109 natio ipso iure nulla sit, quamuis accedat iuramentum, cui, ex magis communi, & recepta sententia hunc defectũ

ſupplendi virtus non datur, licèt non deſit *probabilis ratio dubitandi*.

Vt autem ad hunc effectum donatio vniuerſalis, vel omnium bonorum dicatur, opus eſt, vt omnia compræhendat bona, ac iura, & actiones tam de *præſenti*, quàm de futuro, vndè propterea verificetur ratio huius prohibitionis productiua, tollendi ſcilicèt facultatem teſtandi; Ideoq; ſi de bonis fiat, ſub iſtorum nomine, ad ſubſtinendum actum iura, & actiones non veniunt; Atque ſi de his omnibus, omiſſa tamen futurorum expreſſione, *iſta* compræhenſa non cenſentur, ſed ad præſentia donatio reſtringitur.

Reſeruatio autem vſusfructus, vel alicuius partis bonorum ſufficit ad hanc vniuerſitatem tollendã, vbi tamen adeò congrua ſit, quod vno, vel altero caſu dicta facultas ſatua non remaneat; Cadente quæſtione, vbi diſponendi facultas ad exercitium non deducatur, an ea quæ reſeruata ſunt cadant ſub donatione, *vel potius ad donatoris inteſtatum* hæredem pertineant, iſtaque poſterior *pars probabilior eſt*, niſi verborum amplitudo, *vel aliæ circumſtantiæ* diuerſimodè ſuadeant.

Eccleſiæ verò, vel piæ cauſæ fauor hunc *defectum* ſupplet, cum rectè pro Deo, eiuſque animæ ſalutæ, de omnibus ſe ſpoliare permiſſum ſit; Cadente, vt dictum eſt quæſtione in prophanis, an iuris iurandi religio idem operetur.

Altera verò *inſpectio ſuper* prohibitione, vt ſupra reſultante à *natura*, ſeù
110 qualitate bonorum, non eſt huiuscõtractus pecuniaris, ſed cuicumque alienationi congruit, ideoq; ſub alienationis, vel obligationis, vel alterius diſpoſitionis genere cadit.

Sexta eſt *imperfectio*, quæ reſultat à læſione, ex parte donatoris, ac etiam donatarij allegabili; Quamuis etenim iuris regula ſit, vt in donatione non de-
111 tur læſio donatoris, cum ipſe actus de ſui natura læſiuus exiſtat, Ad huc tamen ijdem termini cadũt, quando agatur de correſpectiua donatione, vel quod alimoniæ donatoris ità præiudicatũ remaneat; Illa etenim læſio, quæ conſideratur in cõtractibus mulierum, vel minorum à iuribus præſertim municipalibus vtilẽ, vel non damnoſam cauſam exigentibus iſtam peculiarem donationis materiam non percutit, ſed cuicumque alienationi, vel *contractui* congruit.

Ex parte verò donatarij verificabilis quoque eſt læſio in oneroſa, & correſpectiua donatione, quando euentus de-
112 tegat, vt onus emolumentum excedat adeout donationis beneficium in malum cium conuertatur; Iſtoque caſu frequentiores controuerſiæ cadere ſolent ſuper æſtimatione vitæ donatoris, vel termini cui adimplendum ſit onus, quomodo futura incerta vita hominis æſtimanda
113 veniat, an ſcilicèt iuxtà quandam tabulam à lege præſcriptam, vel potiùs pro qualitate perſonæ, iſtaque poſterior pars eſt probabilior, ideoque certa, & determinata regula deſuper ſtatui non poteſt, ſed pro ſingulorum caſuum qualitate ciſio oritur, vt in ſua ſede.

Septima demùm eſt imperfectio, quæ reſultat à donatarij incapacitate, quæ nempè ſit concubina reſpectu militis,
114 clerici, vel ſpurius, cui pater donare prohibitus ſit, aut turpis, vel infa*ſta perſona*, quæ de iure incapax, vel indigna reputetur, ſiue forenſis ex iure municipali prohibitus in loco acquirere cum ſimilibus, non peculiarem donationis materiam, ſed quãcumque diſpoſitionem generaliter percutiẽtibus, cum generali etiam diſtinctione *inter* ingnitatem, & incapacitatem, *vt hoc* caſu dicatur verè actus imperfectus, in primo autem ſit perfectus, irreuocabilis, ſuumque ſortiatur effectum, fiſcus autem ab eo auferat.

VIII.

De obligationibus, ac oneribus donatoris ergà donatarium; Et è conuerſo donatarij ergà donatorem ex lege, vel conuentione.

IN donatore ergà donatarium, vltrà eam obligationem, quæ donationi connaturalis eſt, tradendi rem donatam, eamque
115 adimplendi; Alia obligatio ſub quæſtione cadere non ſolet, niſi illa euictionis, vel *libertatis*, aut manutentionis bonorum in eo ſtatu, in quo donata ſunt. In hoc autem communis diſtinctio Iuriſtarum eſt, an donatio à traditione incipiat, et non præſtetur euictio, vel à promiſſione, et debeatur; Verius autem eſt, quæſtionem eſſe facti, ac voluntatis

potius

potius quam iuris, ideoque ex verisimili voluntate, quæ ex causa donandi, vel ejus facti circumstantijs desumenda est, decidi debere.

Donatarij verò erga donatorem plures sunt obligationes à legis dispositione resultantes, vltrà eas, quas ipsa lex à donatore adiecta secum trahit, præsertim verò illa gratitudinis, ac altera alimentorum donatori indigenti præstandorũ, quamuis nimium rarò forus huiusmodi quæstiones audiat, frequentius verò eas obligationes, & onera, quæ à pactis, & conditionibus à donatore adiectis proueniunt, de quibus supra in resolutionis, vel reuocabilitatis Rubrica.

Onerum autem ipsa bona donata afficientium cuius implementum esse debeat, an donatoris, vel donatarij, putà censuum, vel seruitutum, ac etiam hy-
117 pothecarum, distinctio est, vbi aliud expressum non sit, vel implicitè volitũ, quod Aut onus est merè reale, ipsisque bonis infixum, atque cum eis transeat in donatarium, Aut est personale principaliter inhærens personæ donatoris, et sit ipsius; Cadente quæstione in censu consignatiuo, an de prima, vel secunda specie iudicandus veniat, probabilisque est esse de secunda, nisi penès donatorem sit onus occasionale, non autem à seipso, & cum eius personali obligatione principaliter contractum.

An autem collectarum aliorumque publicorum laicalium vectigalium onus, quo bona penès donatorem laicum præ-
118 mebantur, transeant in donatarium ecclesiasticum, seù aliàs exemptum, habetur in Regalium, seu vectigalium sede; Idemque circa decimas, & similia.

INDEX RERVM

Quæ ſub titulo de Donationibus continentur.

A

ABSENS.

DOMINIVM rei donatæ non acquirit antè acceptationem, licèt donatio ſit irreuocabilis, diſcurſ. 14. numer. 10., diſcur. 56. nu. 4. & 6.

Fallit in donatione fauore piæ cauſæ, diſc. 23. num. 6.

Declara licitũ niſi ſit donatio cũ onere, & quomodo ſit intelligenda declaratio, ibid. num. 7. 12. & ſeqq.

Alia Vid. Donatio. *Verſ.* Abſenti.

ACCEPTATIO.

Lucratiuæ donationis tacita vnde deſumatur, diſc. 36. numer. 10.

Primi donatarij requiritur, vt locum habeat donatio correſpectiua fauore ſucceſſiue vocatorum etiam ex propria perſona; Secùs ſi donatio ſit lucratiua, diſc. 57. num. 3. 4. & 5.

Religioſi cuiuslibet, àn profit Monaſterio, diſc. 14. num. 13., diſc. 23. num. 8. & 13.

Vnius prodeſt omnibus in donatione tractum ſucceſſiuum habente, diſc. 56. n. 7.

Alia Vid. Abſens.

ACQVIRENS.

Primus feudum grauare poteſt non obſtãte, quod inueſtitura ſit in forma pacti, & prouidentiæ, diſc. 1. num. 14.

ACTIO.

De dolo, quando detur contrà tertium bona non poſſidentem, diſc. 43. n. 4.

De in rem verſo, quando locum habeat contrà poſſeſſorem rei ex iure deuolutionis, & quomodo exercenda, diſc. 13. numer. 5.

Domino, quando detur contrà donatarium, quem non conſtat habere bona donata, & quomodo conſtare debeat de verſione, ſeù locupletatione, diſcur. 43. num. 4. & 5.

Domino quænam competat contrà donatarium bona donata non habentem, ibid. nu'm. 4.

Perſonalis contrà tertium dari non poteſt, diſc. 43. nu'm. 4., diſc. 45. num. 12. & 13.

Donatarium conceditur contrà vniuerſalem, & quare, diſc. 43. num. 4., diſc. 44. num. 3., diſc. 45. num. 13.

Declara quoad bona donata, ſecùs quoad propria, diſc. 45. num. 14.

Item contrà ceſſionarium hæreditatis, diſc. 44. num. 4.

Reuocatoria datur contrà tertium ex edicto, *quæ in fraudem, &c.*, diſc. 45. nu. 12. & 13.

ACTIONES.

Confunduntur vbi debitor ſuccedit creditori, diſc. 29. num. 4.

ACTVS.

Aliud eſt quod ſit nullus, aliud quod tertio non præiudicet, diſc. 3. num. 7.

Doloſus, & colluſiuus eſt ipſo iure nullus, neque afficit ipſum colludentem, diſc. 2. num. 7., diſc. 3. num. 9.

Ob dolum, vel metum à tertio illatum quãdo annulletur, diſc. 28. num. 10.

Geſtus per Magiſtratum ſolitum publicè actus ſimiles facere, ſubſtinetur, & de ratione, diſc. 2. num. 24.

Interprætandus eſt in dubio eo modo, quo non reddatur inutilis, diſc. 38. n. 7.

Neceſſariam ad cauſam in dubio referendus eſt potiùs, quam ad voluntariam, diſc. 48. num. 10.

Nulli ratificatio non attenditur abſque ſcientia nullitatis tàm facti, quàm iuris, diſc. 33. numer. 18.

Et quid accedente clauſula; *Et quatenùs opus ſit de nouo facit*, diſc. 33. n. 19.

Nullus ab initio, ceſſante nullitatis cauſa non reualidatur, diſc. 2. num. 7.

Perfectus ab initio, cauſa ceſſante non reſoluitur, diſc. 8. num. 14.

Principalis à validitate pendent clauſulæ acceſſor[illegible], diſc. 14. num. 5.

Secundus, quando cenſeatur initus in executionem primi, diſc. 48. n. 11. 13. & 14.

Voluntatem perfectam, quando importet, vel potiùs velleitatem, diſc. 41. n. 6.

ADMINICVLA.

Attendi quænam magis debeant, discur. 1. numer. 17.

Certam regulam non recipiunt, sed ponderanda sunt iuxtà singulorum casuum circumstantias, ibid.

Alia Vid. Præsumptiones.

ADMINISTRATOR.

Patrimonij donati dicitur donator vniuersalis, disc. 46. num. 9.

Præiudicare non potest Ecclesiæ sua negligentia, vel culpa, disc. 12. num. 3.

Recognoscere potest bonam fidem, & eius factum attenditur, disc. 28. num. 12.

ÆGIDIANA.

Appellationem suspensiuam in iudicijs pos. sessorijs tollit, disc. 20. num. 1., disc. 29. num. 7.

Fallit si sententia sit iniusta, d. 20. n. 1.

Vid. Appellatio.

Carpensi à Constitutione in quo differat, disc. 21. num. 2., disc. 29. nu. 13., disc. 55. num. 2., disc. 60. num. 4.

Ecclesiasticos non ligat, disc. 20. n. 2.

Insinuationem in donationibus præcipit, disc. 29. num. 6., disc. 55. num. 2.

Atque in omnibus alijs contractibus minorum, disc. 60. num. 4.

Locum habet per vniuersum statum ecclesiasticum, disc. 21. num. 2., d. 29. n. 7. & 13.

Alia Vid. Carpensis.

ÆSTIMATIO.

Dominij, vel iuris perpetui regulatur à fructu viginti annorum, disc. 34. n. 15.

Locorum montium vinculatorum quomodò sit facienda remissiuè, ibid.

Vitalitiorum iurium fieri debet iuxtà computationem *text. in l. hæreditatum ad leg. fal.*, disc. 34. num. 2., disc. 54. numer. 1. Impugnantur hæc conclusio, discur. 34. num. 15., disc. 54. num. 12. Et ostenditur quomodò hæc valutatio sit facienda, disc. 34. n. 17., disc 54. & num. 13.

Ad vitam plurium personarum maior esse debet, disc. 34. num. 16.

Alia Vid. Pretium. Valor.

ÆTAS.

Fallax regula est in æstimandis iuribus vitalitijs, disc. 54. num. 14.

Minor à ludæis quando expleatur, disc. 19. num. 11. Alia *Vid.* Veniam ætatis.

AGNITIO.

Requiritur, vt ea, quæ sunt facultatis nostris in bonis esse dicantur, discurs. 36. num. 12.

ALIENATIO.

Bonorum contemplatione matrimonij donatorum citrà fraudem per virum facta tenet, disc. 2. num. 12., disc. 3. nu. 5. & 8., disc. 5. num. 2.

Verum filijs, & vxori durante matrimonio competit super fructibus potioritas pro alimentis, & pro dote super forte, disc. 2. num. 12., disc. 3. num. 8., disc. 5. ex num. 4. *Vid.* Alimenta.

Et matrimonio dissoluto filij vocati possunt illa vindicare, disc. 3. nu. 5. & 6., disc. 4. num. 5.

Donatorum pro ascensu ad Ordines cessante necessitate, & fraude valet remiss., disc. 2. num. 14., disc. 11. num. 3.

Feudi reuocari quomodo debeat ex Const. Regni Neapolitani, disc. 28. num. 17.

Fideicommisso bonorum subiectorum non est nulla ipso iure, sed resoluitur conditione eueniente, disc. 3. num. 6.

Fructuum commoditatis, vel vitalitij permittitur Ecclesiæ, vel religioso absque Apostolico beneplacito; Secùs iuris formalis vsusfructus, disc. 25. numer. 16. 17. & 19.

Rei, in qua tertius ius habet sine huius præiudicio permissa est, disc. 5. num. 5.

Rei, vel pecuniæ legatæ, quando inducat legati ademptionem, d. 24. n. 3.

Stabilium à minore in Vrbe, cum certis solemnitatibus fieri debet, disc. 33. n. 14.

Prohibita si fuerit venit etiam census impositio, ibid.

ALIMENTA.

Donatarius si donanti deneget, donatio resoluitur, disc. 9. num. 7.

Duplicationem non recipiunt, sed censetur vnicum legatum, disc. 49. num. 4.

Filiæ, quæ dotem amisit, pater constante matrimonio præstare tenetur, & quomodo sint taxanda, disd. 41. n. 5.

Illegitimis Pater in subsidium præstare tenetur, disc. 22. num. 14.

Secundum quale tempus ex bonis donatis decernenda sint vxori, & filijs, & àn attendatur tempus matrimonij, disc. 5. num. 7.

Vxoris, & filiarum in fructibus donatorum contemplatione matrimonij potioritatē habent, disc. 2. num. 12.

Amplia etiam quod filij in donatione non sint vocati, disc. 5. ex num. 4.

Et quid si donatio in qua vocati essent filij consisteret in quantitate, & non

in

in bonis fructiferis remissiuè, ibidem num.6.

ALTOGRAD. Iun.

*Controu.*29. examinatur, d.17. ex n.2.

ANDREOL.

*Controu.*6. *num.*37. aduersatur *Controu.*55. *num.*12., disc.35. num.14.& 15.

*Controu.*414 *tom.*6. examinatur, discur.35. ex num.3.

ANNI.

Calamitosi non attenduntur in valore, disc. 54. numer.8.

Et quando inducant remissionem, ibid.

APPELLATIO.

Ægidianæ vigore suspensiua non datur in iudicijs possessoris, disc.20.nu.1.

1. *Fallit* si sententia sit iniusta, ibid.

2. *Fallit* si in causa adsint personæ ecclesiasticæ, quia tunc datur etiam quoad laicos, disc.20. num.2.

Vtrumque ad effectum datur de iure Canonico in possessorijs; Secùs de iure ciuili, ibid. num.1.

ARBITRARIA.

Argui nequeunt faciliter de grauamine, disc.1.num.16., disc.29. num.3.

Regulam generalem, & certam non recipiunt, disc.36. num.17.

ARBITRIO.

Iudicis fides testium reponitur, discurs.1. num.16.

ASSENSVS.

Fructuum feudi commoditatis in cessione non requiritur; Si transferatur vsusfructus formalis, disc.25.num.19.

Simpliciter à Domino præstitus super obligatione rei feudalis, vel emphyscoticæ, ei præiudicat secuta deuolutione; Secùs si fuerit concessus durante iure possessoris, disc.13. num.6.

Alia vid. Beneplacitum.

ASSERTIONIBVS.

Aliundè non iustificatis in prohibitis non creditur, disc.31.num.13.

ASSOCIATIO

Debita vigore potestatis capiendi auctoritate propria exceptionibus altiorem requirentibus indaginem retardari nequit, et quid de stylo Romanæ Curiæ, disc.14 num.6.

Pro indiuiso conceditur super re per aliũ creditorem possessa, quæ amborum sit capax, disc.31.num.1.

ASSIGNATIO.

Filijs in causam legitimæ facta per Patrem est quandocumque reuocabilis de iure, disc.40.num.7. Et quid in hoc operetur iuramentum, ibid. num.8.

Irreuocabilis quando sit, & transferat dominium bonorum in filios, et quomodo quæstio sit decidenda, disc.40.n.9.

AVGMENTVM.

Dotis non est quid à dote diuersum, & proindè defertur filijs secundi matrimonij, disc.10.num.9.

Solemnitatibus absq; statutarijs factũ, quando subsistineatur remissiuè, disc.26. num.19.

Fieri nequit per virum post contractum matrimonium; Secùs antè, disc. 31.numer.9. Fallit si fiat vigor præcedentis conuentionis, quæ debet iustificari, ibid. num.13.

Nil refert quod fieri dicatur, si reuera donatio sit voluntaria, d.31.n.12.

B

BALD.

*Cons.*270. *lib.*2. & 337. *lib.*5. conciliantur, disc.36. ex num.4.

BANCHO.

Ordines directi, qui traduntur, in quo differant à cedulis, disc.24. num.4.

BARTOL.

In l.qui Romæ §.*Flauius nu.*1.*de verboblig.* quomodo sit intelligendus, disc.36.numer.5.& 8.

BENEFICIVM.

Acceptare tenetur promotus ad ordines ad titulum patrimonij sibi donatum conditione resolutiua, disc.11.num.6.

Sufficiens vt dicatur ad substentationem prouisi, quæ onera deduci debeant, ibid. num.8.

BENEPLACITVM APOSTOLICVM.

Transactio requirit, quæ fit per Ecclesiam, nisi fuerit inter eiusdem Ecclesiæ ministros, disc.25. num.15.

Fallit si fiat super fructuum commoditate tantum, ibid.num.16.17.& 19.

Alia Vid. Assensus.

BONA.

Aestimantur à fructibus viginti annorum, disc.54. num.15.

Deducta in contractum censentur, quæ annuum

num, redditum super his promissum, constituant, disc.48.num.18.
Libera inuerisimile est, quod quis sibi vinculare voluerit, disc.1.num.13.& 18.
Nostra inter ea, quæ sunt facultatis, esse non dicuntur, ac quomodo procedat, & intelligenda sit conclusio, discurs.36. num.12.
Pignoris prætorij iure per Creditores possessa non dicuntur esse extrà hæreditatẽ, vel patrimonium, disc.45. num.8.

BONAE FIDEI.

Recognitio facta per tutorem, vel Prælatum attendenda est, disc.28.num.12.

BVLLA BARONVM.

Donationis pro debitis ex causa, quando locum habeat remissiuè, discurs.27. numer.11.
Non intrat vbi non agitur de donatione, sed de promissione relinquẽdi post mortem, si ille cui facta est promissio præmoriatur, et de ratione, disc.9.n.18.

BVRATT.

*Decis.*924. defenditur, disc.27. ex nu.2.

C

CADVCA.

Causa mortis donatio efficitur, donatario præmoriente, disc.8. num.7. & 11.
Donario contemplatione matrimonij dilata post mortem donantis cum filiorum vocatione non efficitur ob præmorientiam donatoris superstibus filijs, disc.8. num.11. *Vid.* Donatio contemplatione matrimonij. *Vers.* Resoluitur.
Promissio de relinquendo post mortem, an ñat, si is, cui relinquendum erat, præmoriatur remissiuè, discurs. 8. numer. 8.9. & 21.

CADVCATIO.

Pœnalis euitatur purgatione moræ, disc.12 num.7., disc.19.num.5.
Spei ex contractu competentis non datur, sed illa ad hæredes transmittitur, disc.8. num.11., disc.36. num.15.
Et quando detur, & cessèt transmissio remissiuè, disc.8. num.12.
Vid. Transmissio.

CANONICI REGVLARES.

Beneficiorum sæcularium an sint capaces, & quid in parochijs, d.25.nu.6.

CAPITVLIS.

Magis deferendum est, quam instrumento, & de ratione, disc.1.num.18., disc.7., num.10.

CAPPELLANIA.

Fundari potest cum lege resolutiua, in casu quo reiecta patronorum præsentatione iuripatronatus derogaretur remissiuè, disc.19. num.3.

CARPENSIS.

Aegidiana à Constitutione in quo differat, disc.21. num.2., disc.29. num.7., disc. 55. num.2.
Insinuationem mulierum in contractibus præcipit, disc.60. num.4.
Locum habet in prouincia Marchiæ tantum, disc.21.num.2., disc.29.nu.13.
Alia Vid. Aegidiana.

CASVS.

Inter fortuitos numeratur factum Principis, disc.12. num.8.

CAVSA.

Cessante, effectus iam consummatus nõ cessat, disc.8. num.14.
Donatio ex certa facta, an ea cessante cesset, vel sit reuocabilis, disc.16.num. 12., disc.17.num.2.4. & 5.
Donationis iusta in materia Statuti Vrbis 151. quomodò interuenire possit, disc. 27.num.11. *Vid.* Statutem *vers.* Vrbis 151.
Matrimonij in donatione expressa, quando sit impulsiua, vel finalis, discur. 10. num.7.
Mulierum in contractibus requiritur ex Statuto Vrbis 151., quæ saltem non sit damnosa, disc.27. num.2.
Idem dic in minoribus, disc.33.n.16.
Renunciationis cessata, renunciatio quãdo resoluatur, disc.8.numer.17., discurs.17. num.5.

CAVSAM.

Onerosam ferentis ad fauorem in dubio respondendum venit, disc.1.num.21.
Dos quando præseferat, vel potiùs lucratiuam remissiuè, disc.50.num.12.

CEDVLAE.

Ab ordinibus bancho directis, in quo differant, disc.24. num.4.
Traditio sufficit ad validitatem census ibid.

CENSVS.

Consignatiuus, àn importet onus reale, vel personale, & quid in reseruatiuo, discurs.58.num.4.

Impo-

Impositio venit appellatione alienationis stabilium, disc. 33. num. 14.
Neapolitano in Regno, quam formam habeat, & an seruetur Bulla *Pij V.*, & de alijs ad materiam, disc. 33. num. 13.
Onus an spectet ad donatarium, vel donatorem, disc. 58. num. 5.
Ad validitatem non sufficit traditio ordinis bancho directi, sed benè cedulæ remissiuè, disc. 24. num. 4.
Vitalitius an validè constitui possit à religioso dispensato *super* vsu bonorum pro suis indigentijs remissiuè, disc. 25. n. 10.
Pretium quale recipiat, disc. 54. n. 14.
Vid. Vitalitia.

CESSIONARIVS.

Hæreditatis dicitur hæres directus, & immediatus, disc. 44. num. 4.
Inuentarium proindè conficere tenetur, ibid. num. 5.

CIROC.

Discept. 53. sibi contrarius repertus reprobatur, disc. 26. num. 3. 6. & seqq.

CITATIO.

Per edictum, an requiratur pro iure, & interesse vocatorum, vt afficiantur sententia lata contrà prædecessorem, disc. 28. num. 8.

CIVES.

Testimonium pro vniuersitate perhibẽtes, non sunt omninò integri, discurs. 16. num. 3.

CLAVSVLÆ.

Accessoriæ in instrumento contentæ pendent à validitate actus *principalis*, & quomodò procedat conclusio, disc. 14. numer. 5.
Constituri quid operetur si in donatione apponatur. *Vid.* Constitutum.
Et non aliàs adimit consensum ab actu, disc. 18. numer. 9. & 10.
Et quatenùs opus sit de nouo facit, actus nulli ratificationi adiecta, quando operetur, disc. 33. num. 19.
Et nunc prout ex tunc donationi apposita quid operetur remissiuè, disc. 8. n. 28.
Constitutum collatum in tempus mortis operatiuum reddit, disc. 14. n. 4.
Omni meliori modò donationem inter viuos, an præsumere faciat, discurs. 38. num. 6.
Clerici. *Vid.* Ecclesiastici.

COGNOMEN.

Assumere primo grauatus si ab initio non assumat, vel non retineat, præiudicat successoribus *in* fideicommisso; Secus est *in* vlterioribus grauatis, discurs. 9. num. 13.
Assumptum deferens, ad purgationem moræ non admittitur, sed incurrit pactum resolutiuum, disc. 19. num. 6.

COLLVSIO.

Actum irritat *in* radice, qui propterea neque ipsum colludentem ligat, disc. 2. n. 7., disc. 3. num. 9. & 10.

CONCILIVM TRIDENTINVM.

Sess. 25. cap. 16. de regular. locum habet *in* donationibus factis per ingressuros, qui nondum habitum susceperint, disc. 15. num. 2.
Contrarium verius, ibid. num. 3., & examinatur conclusio ex num. 4.

CONCIOLI.

Allegat. 39. num. 1. assertioni àn sit deferendum, disc. 35. num. 8.

CONCORDIA.

Controuersiarum inter Religiosos valdè expedit, disc. 22. num. 2.
Leonina damnata est in iure, & inualida, disc. 17. num. 10.

CONCVBINÆ.

Miles donare prohibetur, disc. 42. n. 2.
Fallit si fiat, vt mulier meliorẽ se conuertat ad frugem, ibid. num. 5.
Quid autem si donatio sit iurata, ibid. num. 6.

CONDITIO.

Donationi religioso factæ adiecta, *quod* non acquiratur Religioni, àn vitietur, vel vitiet, disc. 25. num. 9. & seqq.
A modo in donationibus non secuto implemento, *in* quo differat, disc. 12. n. 3., disc. 19. num. 5., disc. 23. num. 15.
Resolutiua, & suspensiua in quo differant, discurs. 12. ex num. 3.
Turpis, vel impossibilis vitiata remanet, & habetur pro non apposita, discurs. 25. numer. 9.

CONDITIONIS.

Implementi, vel non implementi factum nudum spectatur, non attento ex cuius culpa id proueniat, disc. 4. num. 17., disc. 12. numer. 6.

CONGREGATIONES.

Cardinalium causas formalem processum requirentes ad Iudices ordinarios remittunt, disc. 25. num. 21.

CONIVNCTI.

Dispositio ad fauorem facta referri debet ad motiuum sanguinis, disc. 32. num. 14.

CONIVX.

ispoñit validè de bonis alterius coniugis præsentis, & consentientis, nisi adsit ex parte alterius metus reuerentialis, disc. 50. num. 17.

acere non potest aliquid in præiudicium lucri coniungi debiti, disc. 50. num. 6.

CONSENSVS.

licuius ad actum requisitus quãdo sit pro solemnitate, vel pro interesse, disc. 39. num. 3.

atris in donationibus, & alijs actibus inter viuos gestis per filium, quare requiratur, ibid. num. 2. & 5.

Et quid in donatione causa mortis, & an possit sibi consensum præstare, disc. 39. num. 3. & seqq.

Præcedere an possit, vel subsequi rem, ibid. num. 2.

esultans ex stipulatione patris reddi dotem filiæ, an sit sufficiens pro dispositione per hanc facta, disc. 39. num. 5.

CONSTITVTVM.

ccessorium est, & pendet à validitate actus principalis, disc. 14. num. 5.

Declara, vt non operetur, si actus principalis ex sui facie nullus appareat; Secùs si hæc nullitas sit altioris indagi-nis, ibid.

Fallit de stylo Romanæ Curiæ solitæ gustare de meritis negotij principalis, disc. 14. num. 6.

anutẽtionem ad fauorem donatarij operatur, ibid. num. 2, disc. 22. n. 3.

Amplia, etiam quod sit collatum in tẽpus mortis, cum clausula, *ex nunc &c.*, disc. 14. n. 3.

Et an faciat dictam operationem si donatio sit de bonis incertis distinguitur, ibidem num. 3.

Vide, Manutentio.

CONSVLENTIVM.

horitati non est valdè deferendum, & de ratione, disc. 19. n. 10., disc. 26. n. 8.

CONTRACTVS.

ersi quandoque solent esse ab eo, quod erba important, disc. 24. num. 11.

solemnitates seruari debent etiam per renses, disc. 38. num. 11.

us solemnis quamuis non obliget attẽtur tanquam probatio, disc. 28. n. 14.

eris ex quo remanet indotata inualis est, disc. 55. num. 6.

Amplia, vt procedat etiam in vidua, l puella innupta, ibid. num. 7.

Nominatus ob non implementum non resoluitur, sed datur actio ad interesse, disc. 9. num. 4.

1. *Fallit* in donationibus, et quando contrauentio id operetur, disc. 9. numer. 6. & 7.

2. *Fallit* si conuentio sequatur in ijs, quæ contractus initium, seù perfectionem respiciunt, disc. 9. num. 8.

Subditi cum non subdito Statuti forma nõ seruata inualidus est, disc. 32. num. 8.

Vltimis à voluntatibus in quo differant circa conditiones turpes vitiandas, disc. 25. num. 14.

CONTRACTV.

In expectante perfectionem ab alterius assensu, an re integra possit dari pœnitentia, disc 54. ex num. 29.

Vide. Pœnitentia.

Spes ex eo cõpetens transmittitur, et quando caducetur, disc. 8. num. 11. & 12.

Tendente ad institutam debet admitti reductio, disc. 54. num. 9.

Sed hoc respicit futurum non præteritum, ibid. num. 10.

CONTRAVENTIO.

Donantis personam afficiens, purgationem moræ aduersus pactum resolutiuum non admittit, disc. 19. num 6.

Donatarij non afficit vocatos post ipsum independenter, disc. 9. num. 5. & 10. remissiuè, disc. 18. num. 9. & 10.

Fallit si defectus sit ab initio adimens consensum ab actu, discurs. 9. num. 10. & 13.

Et quid si sit aduersùs personam donantis, an afficiat successores, ibidem num. 10.

Primi grauati circà assumptionem insignium, & cognominis testatoris præiudicat successoribus; Secùs si contraueniant mediatè grauati, disc. 9. n. 13.

CONTRIBVTIO.

Hæredem inter feudalem, & paganicum per æs, & libram datur in solutione debitorum defuncti, disc. 45. num. 9.

CONVERTITARVM.

Vrbis Monasterium succedit mulieribus inhonestis, et quando, disc. 22. n. 15.

CREDITORES.

Defuncti, vel donantis, quamuis chyrographarij sunt potiores creditoribus donatarij, vel hæredis, disc. 6. num. 7.

Donatarij in bonis contemplatione matrimonij donatis, quomodo concurrant cum

cum filijs remissiuè, disc. 4. n. 6. d. 5. n. 3.
Vincuntur à filijs, & ab vxore pro alimentis super fructibus bonorum cõtemplatione matrimonij donatorum; & pro dote super proprietate, disc. 6. ex n. 5.
Mutuantes ad rem emendam, potioritate, quando gaudeant, ibid. num. 7.
Posteriores ex causa onerosa, quando vincant anteriores ex causa lucratiua, disc. 31. num. 17. disc. 46. num. 3.
Principatus vnius, vel prouinciæ in bonis inibi existentibus, an, & quando potioritatem habeant remissiuè, d. 45. n. 3.
Bona alterius prouinciæ excutere non tenentur, ibid. num. 10.

CVLPA.

Positiua requiritur ad incurrendam iuris quæsiti priuationem, disc. 23. num. 15.

CYRIAC.

Controu. 239. expenditur, disc. 19. n. 9.

D

DEBET.

VErbum necessitatem importat in donatario grauato disponere fauore alicuius, disc. 18. num. 3.

DEBITOR.

Creditori cum succedit, cõfunduntur actiones remissiuè, disc. 29. num. 4.
Hæreditatem, vel ius sibi delatum in præiudicium creditorum potest nolle acquirere, disc. 36. num. 12.
Non acquirens beneficijs inopi debitori concessis gaudere non debet, disc. 11. num. 7.

DEBITORIS.

Electio est, nisi per moram eam amittat, disc. 4. num. 8.
Et quid in legatis, seù donationibus, distinguitur inter res animatas, & inanimatas, disc. 4. num. 9. & 10.
Quid autem in donationibus contemplatione matrimonij, ibid. n. 11. & seqq.

DECISIONVM.

Extensor, quandoque sensum Tribunalis non percipit, disc. 1. num. 15.
Alia *Vide*. Rotæ decisiones.

DECLARATIO.

Donantis in dubio attendi debet, disc. 16. num. 13. disc. 36. num. 18.
NIl de nouo facit, sed factum obscurum aperit, disc. 35. num. 12.

DILIGENTIÆ.

Virum an excusẽt à promissione facta, quod vxor renunciabit, disc. 2. n. 8. d. 4. n. 16.

DIMINVTIO.

Annui reditus pro Ecclesiæ dote assignati, si sequatur, fundator non tenetur supplere, disc. 52. num. 7.
Idem dic de legato redimibili, ibidem num. 9.
Fallit si fuerit promissa manutentio, disc. 52. num. 9.
Fructuum locorum montium est cessionarij, non cedentis, disc. 52. num. 6.
Redituum donatorum cedit damno donatarij, ibidem num. 4.

DISCESSVS.

Affectatus domicilij à loco fraudem probat, disc. 3. num. 13.

DISCRETIVA.

Diuersitatem voluntatis inter vnum, & alium casum arguit, disc. 8. num. 23.

DISPONENDI.

Facultas data inter viuos extendi non debet ad dispositionem per vltimam voluntatem remissiuè, disc. 39. num. 3.
Et quid si hæc facultas fuerit reseruata in bonis proprijs, disc. 56. num. 13.
Facultatis concessio cum conditione resolutiua in casu dispositionis non facta, an mandatum importet reuocabile, vel potiùs donationem, disc. 36. ex num. 3.
Mandatum, vbi importat facilius reuocabilis est re integra, ibid. num. 6.
Alia *Vide infrà proximè*.

DISPOSITIO.

Alimentorum, vel dotis in causam, vbi censetur, non autem duplex, d. 49. n. 4.
Per coniugem facta de bonis alterius coniugis præsentis, & consentientis valida est, disc. 30. num. 17.
Fallit si ex parte consentientis adsit metus reuerentialis, ibid.
Coniuncti ad fauorem facta, referri debent ad motiuum sanguinis, discurs. 32. numer. 14.
Donatoris post donationem attenditur per interpretatione voluntatis, quam de tempore donationis habebat, disc. 1. num. 14.
Facultatis disponendi intrà certum genus vigore, facta si non fuerit, veniunt omnes de illo genere, ibid. num. 12.
Facta an, & quando referenda sit ad nominantem, vel ad primum testatorem, disc. 36. num. 19. & 20.

arte in vna, declaratur per aliam, disc. 47. num. 4.
cenda ad fauorem eiusdem facta, an censeatur inesse primæ, vel importet duplicationem, disc. 49. ex num. 2.
Minor si fuerit an debeatur illud plus, quod est in prima, disc. 49. num. 6. & 8.
nius ex familia ad fauorem demandata, speciem primogenituræ perseferre videtur remissiuè, disc. 18. num. 3. & 12.

DOCTORI.

ubitatiuè, & de auditu loquenti non deferetur, disc. 35. num. 8.
egionis versato attestanti de non vsu alicuius Statuti deferendum est, sed non in totum, disc. 26. num. 3. & 7. d. 35. n. 9.

DOLVS.

tertio illatus an donationem annullet remissiuè, disc. 28. num. 10.

DOLI.

ctio quando detur contrà tertium bona non possidentem, disc. 43. num. 4.
tione, quando præstetur euictio in donatione, vel à venditore qui voluit ad eam teneri, disc. 53. num. 6.

DONATA.

lijs pro patrem an, & quando cadant sub fideicommisso per patrem ordinato, disc. 40. num. 2.
Ponuntur in calculo ad augendum assem pro impinguanda legitima, quæ ex eis in subsidium tantùm detrahitur, disc. 34. num. 4. disc. 50. num. 8.
Alia *Vide*. Donatio inter patrem &c.
soluta donatione, ac reuersa ad donantem, qui de eis iterum fauore eorumdem disponat, obnoxia remanent debitis per donatorem medio tempore contractis, disc. 18. num. 16.

DONATA *contemplatione matrimonij.*

tenantur licitè per donatarium, etiam quod filij sint vocati, sed resolubiliter, disc. 2. num. 5.
Et si filij non sint vocati, poterit de eis etiam disponere in morte, ibid. num. 12. disc. 5. num. 2. disc. 10. num. 3.
Pro alimētis vxori, & filijs sunt hypothecam cum potioritate, disc. 2. nu. 12. disc. 5. num. 4.
lieri cum potioritate sunt pro dotis restitutione obnoxia, disc. 6. ex num. 5.
cia non sunt præstanda, sed de mediocribus, disc. 4. num. 11.
trocedi possunt cessante fraude, disc. 2. num. 13.
Alia Vide. Donatio contemplatione matrimonij.

DONATA *propter nuptias*.

Dotis pro restitutione, quando hypothecata sint cum potioritate, disc. 6. n. 6.
Vide. Donatio propter nuptias.

DONATARIVS.

Adimplere si desierit, quando donatio resoluatur, disc. 54. num 5.
Anterior àn postponendus creditori ex causa onerosa, disc. 31. n. 17. d. 46. n. 3.
Bona donata non possidens qua actione teneatur Domino, disc. 43. num. 4.
Et quid si liberaliter obtentum liberaliter alteri donauerit, ibid. num. 7.
Ad Census, vel alia onera rei liberè donatæ, an, & quando teneatur distinguitur inter personalia, & realia, disc. 58. num. 4. & 5.
Contrauentione successoribus vocatis ex propria persona præiudicare nequit, dis. 9. num. 5. & 10. disc. 57. num. 2.
Fallit si defectus sit ab initio, & adimat consensum ab actu, disc. 9. num. 10. disc. 57. num. 5.
Filijs expressè vocatis præiudicare non potest, disc. 4. num. 4.
Grauari àn possit vltrà commodum donationis, et an de proprio teneatur vltrà emolumentum, remissiuè, disc. 54. n. 5.
Insinuationem probare an teneatur, & distinguitur an sit actor, vel reus, disc. 29. num. 14. & seqq. disc. 33. num. 6. disc. 60. num. 24.
Lucratiuam donationem nõ acceptans successiuè vocatis non præiudicat; Secùs si donatio sit onerosa disc. 57. n. 3. 4. & 5.
Manutentionem obtinet vigore clausulæ, *Constituti*, seù reseruationis vsusfructus, disc. 14. num. 2.
Vide. Constitutum.
Molestari non potest à donatore ex quo vxor, & filij retrodonationem donationis contemplatione matrimonij per ipsum factam impugnent, disc. 4. num. 14.
Et quando dicta impugnatione præiudicetur, ibid. n. 15.
Oneris assumpti solutionem recusare, quãdo possit ob imminentem euictionem, disc. 51. num. 4.
Particularis in quo differat ab vniuersali, disc. 45. num. 12.
Principis, quando fruatur priuilegijs *l. omnes, & l. benè à Zenone Cod. de quadrien. præscript.*, disc. 43. num. 3.

Retrodonationem facere nequit in præiudicium successiuè vocatorum ex propria persona, disc.28. num.5.; Secùs si vocẽtur vti donatarij hæredes, ibid. num. 6.

Traditio ei facta est an præferatur alteri donatario licèt anteriori, disc.16. n.14.

DONATIONIS VNIVERSALIS.

Conueniri potest actione personali, & executiua, disc.45. num.13.

Fallit quoad bona propria, ibidem num.14.

Debitis adstringitur per donatorem post donationem contractis, maximè si vult bona post donationem contractis, maximè si vult bona post donationem quæsita, disc.46. num.5. & 8.

Inuentarium an conficere teneatur, et non conficiendo ad quid sit obligatus, disc. 44.num.2. disc.45. num.17. & 18.

Et quid si inter bona adsit aliqua hæreditas, disc.44. num.5.

Tenetur ad debita, & dicitur stare loco hæredis, ibid. num.2., & quando, disc. 45. num.2. & 16.

Vide. Donatio vniuersalis.

DONATIO IN GENERE.

Absenti facta irreuocabilis est, quamuis non transferat dominium, disc.14. num. 10. disc. 23. num.10. vbi declaratur conclusio, disc.56. num.4. & 6.

Maximè si Notarius pro absente stipuletur, disc.23.num.9. disc.36.num.11. disc.49.num.7. Aut fiat infanti, disc.56. num.8.

Vel vbi adest iuramentum cum voluntate perfecta, disc.23. num. 10. disc.36. num.11. disc.56. num.4.

Intellige si sit lucratiua, secùs si correspectiua, disc.14. num.12. disc.23.nu. 11. disc.49. num.9.

Et quid si lucrum superet onus, disc. 14. num.13. disc.23. num.12. d.56.n.5.

Acceptata præsumitur ex scientia donatarij, disc.56. num.11.

Fallit si contineat onus, ibid.num.12.

Alia vide. Acceptatio.

Causam iustam continere, quando dicatur in terminis Statuti Vrbis 151., disc.27. num.11. remissiuè, disc.28. nu.24. disc. 33. num.16.

Causatiua dicitur solemnitatibus non subiacens, etiam quod onus tertij fauorem respiciat, disc.27. num.6.

Certa ex causa facta, an ea cessante, cesset, vel reuocari possit, disc.16. num.12. remissiuè, disc.17. num.2.

Et quid si donatio sit merè gratuita, & constet de voluntate Partium, vel sit potiùs onerosa, disc.17. n.4. 5.6. & 8.

Ex clausula *omni modo meliori*, an reputari debeat inter viuos, disc.38. n.6.

Concubinæ per militem fieri nequit, disc. 42. num.2. *Vide.* Concubinæ Miles.

Conditionalis, & modalis non secuto implemento in quo differant, disc.12. n.3.

Coniecturæ ex quibus excludatur recenseantur, disc.16. num.4.

Debita donatoris ob non implementum in soluendo resoluitur, disc.19.num.2.

Ecclesiastico facta an subiaceat solemnitatibus Statuti Vrbis, disc.32.nu.5.& seqq.

Vide. Ecclesiastici.

Eius, quod plus res vendita valeret adiecta in emptionis contractu quid operetur, disc.33. num.19.

Insinuationem non requirit, disc. 60. num.37.

Excedens 500. aureos non insinuata corruit in solo excessu, et quando in totum, disc.60.n.8. *Vid.* Insinuatio.

Executio cuius collata est post donantis mortem irreuocabilis est, etiam quod donatarius præmoriatur, disc.8.n.7.

Cum clausula *ex nunc prout ex tum*, an sit valida ab initio, ibid. remis. n.29.

De Facili non præsumitur, sed potiùs ex exclusio, Et de ratione, disc. 16. num.2. disc.48.num.9. disc.59.num.12.

Ex Facultate administrandi per donatorẽ in vita sibi reseruatam, inter viuos esse arguitur, disc.14. num.9.

Facultatis disponendi ex concessione cum conditione resolutiua in casu dispositionis non factæ, an inducatur, vel potiùs sit mandatum, disc.36. ex num.3. Et quid dicta conditio importet, disc.36. num.14.

Fieri quamuis dicatur talis non erit, si verba aliud suadeant, disc.24. num.12.

Filiorum ob superuenientiam, quando est executa, vt reuocetur, requiritur declaratio donatoris, qui hoc ius non transmittit, disc.20. num.4.

Alia vid. Leg. *vers.* Si vnquam.

Histrionibus fieri est prohibita, d.42.n.3.

Vid. Histrionibus.

Impleta dicitur si donatum transfundatur in alium contractum, disc.33. num.11.

Implicita resultat ex stipulatione patris reddi dotem filiæ, disc.39. num.5.

In-

Infanti absenti facta valida est, & irreuocabilis, disc. 56. num. 8.

Ingressum ob futurum religionis in statu seculari facta, solemnitates præscriptas per Tridentinum requirit, disc. 15. n. 2.

Contrarium receptius, ibid. nu. 3. Sed prima sententia de iure est verior, ibid. num. 5.

Ab Ingressuro religionem facta etiam in fauorem alterius, quàm Monasterij, solemnitates iuris, vel statutarias non exigit, et de ratione, disc. 15. num. 4. & 7.

Et quid si donans sit pupillus, ibid. num. 9.

Inofficiosa regulanda est cum terminis dotis inofficiosæ, disc. 55. num. 4.

Inter patrem, & filium non præsumitur, disc. 59. num. 11.

Declara prout num. 13. ibid.

Inter viuos potiùs, quàm causa mortis in dubio arguitur, ex pluribus coniecturis, quæ expenduntur, disc. 38. ex num. 5.

Vide. Donatio causa mortis.

Irreuocabiliter etiam in casu egress. s à religione fieri potest per Nouitium, disc. 15. num. 6.

Iuris de futuro insinuatione quando egeat, disc. 60. num. 31. & 32.

Iuratione, vel traditione scripturæ debiti mediantibus facta, insinuationem non requirit, disc. 60. num. 29.

Læsionem continere quando dicatur, disc. 28. num. 25.

Lucratiua acceptata tacitè, quando iudicetur, disc. 36. num. 10.

Dicitur, licèt contineat onus inferius beneficio, disc. 14. num. 13.

Manualiter facta pecuniarum, vel bonorũ solemnitates in vrbe non exigit, neque insinuationem, et de ratione, disc. 32. num. 4. d. 34. num. 13. disc. 60. n. 28.

Mentionem mortis continens, ex quibus circumstantijs arguatur inter viuos, disc. 38. num. 9.

Mulieri de iure communi prohibita non est, disc. 28. num. 6. *Vide.* Mulier.

Sed ex Statuto Vrbis 151. requirunt solemnitates, disc. 27. num. 7. & 9.

Et quomodo possit verificari iusta causa à statuto desiderata dantur plura exempla, disc. 27. num. 11.

Nominatus contractus est, disc. 9. num. 4.

Officiorum ex acquisitione in personam alicuius ex propria pecunia, an, & quando implicitè resulret remiss., d. 40. n. 12.

Sub Onere quod donatori vtilitatem, & donatario damnum causare potest non est vera donatio, sed potiùs emptio & vẽditio futuræ aleæ, disc. 51. num. 3.

Onerosa, & correspectiua, quando verè dicatur, disc. 57. num. 4.

Dispositioni l. si vnquam non subiacet, d. 20. n. 5. d. 21. n. 8. d. 22. n. 8. Et quando ad istũ effectum dicatur talis, d. 20. n. 8.

Vide. Leg. *vers.* Si vnquam.

Insinuationem non requirit, & quando secùs, disc. 20. n. 6. disc. 60. n. 41.

Onus fideicommissi, vel primogenituræ continens solemnitates statutarias non exigit, disc. 27. num 6. disc. 60. num. 42. Neque subiacet læsioni, disc. 56. n. 9.

Intellige de requisitis in donationibus; Secùs de necessarijs ad integrãdam personam, ibid. num. 13.

Patri, & filijs facta an intelligatur simultaneè, vel ordine successiuo, distinguitur inter ascendentem, & extraneum donantem, disc. 47. num 2.

Distinctio procedit in dubio, secùs vbi constet de voluntate diuersa etiam præsumptiuè, ibid. num. 3. Et àn procedat solum in vltimis voluntatibus, vel etiam in contractibus, ibid. num. 5.

De coniecturis ex quibus censetur ordine successiuo facta etiam ab extraneo, disc. 47. num. 4.

Perfecta reuocari, vel minui nequit, disc. 56. num. 3.

Pura esse desinit statim ac bona non sint ad liberam dispositionem donatarij, disc. 20. num. 8.

Reciproca insinuationem non exigit, disc. 60. num. 40.

Religionis ob ingressum facta àn resoluatur religioso egrediente à religione occasione Episcopatus remissiuè, disc. 15. num. 10.

Remissio dicitur debiti, quæ in vrbe etiam inter patrem, & filium requirit solemnitates, disc. 32. nu. 3. disc. 60. n. 15. & 16.

Renunciationis intuitu facta, non est donatio, sed implicita venditio futuræ aleæ speratæ successionis renunciatæ, disc. 17. num. 6.

Ex Reseruatione iurium ad fauorem alicuius implicita resultat, disc. 34. num. 7.

Solemnitates statutarias non exigit, & quarè, disc. 34. num. 9. 10. & 12.

Resoluitur ob non implementum, vel contrauentionem donatarij, disc. 9. num. 6.

disc.12.num.3. remissiuè, disc.18.num.9. disc.19.num.2.

Declara si contrauentio respiciat ipsius donantis personam, secùs si percutiat præiudicium tertij, disc. 9. num.7. Et quando bona debeantur tertio vocato, & non redeant ad donatorem, disc. 18. num.10.

Et àn detur purgatio moræ saltem mulieri, vel minori. *Vid.* Mora.

Fallit cõclusio si donatio sit facta Ecclesiæ, vel loco pio, et de ratione, disc. 12. num.3. & 5.

Declara limitationem si implemẽtum respiciat accidentalia, secùs si causam finalem donationis, disc.13. n.3.

Item nisi adsit pactum resolutiuum, disc.12 ex num. 4. disc.13. num. 3. disc. 19. num.3.

Sublimita nisi implementum non sequatur ex facto Papæ, disc.19.num.3.

Resolutiuo ex pacto inter viuos esse arguitur, item ex reseruatione vsusfructus, disc.14. num.9.

Reuocari potest ante insinuationem, disc. 60. num.17.

Scripturam non requirit, & potest aliàs, ac etiam per testes probari, sed qualis hæc probatio esse debeat, disc. 16. num.2.

Secunda facta eidem donatario an importet duplicationem, vel potiùs insit primæ, disc.48.n.4. & 5. disc.49. ex n.2.

Minor si fuerit àn debeatur illud plus, quod in prima donatione continetur, disc.49. num.6. & 8.

Testium quinque interuentum non habẽs, an præsumatur inter viuos, disc.38.n.7.

Transactionis occasione, quæ fit, non requirit insinuationem, disc.60.num.36.

Viduitatis inductiua non tenet, disc.55.n.5.

Viri filijs facta per secundam vxorem dicitur facta ipsi viro, & cadit sub prohibitione, disc.35. num.4., et de veritate, ibid. num.18.

Virtualiter, & consecutiuè ab aliquo actu resultans, solemnitates statutarias non exigit, disc. 34.nu.9.& 12. disc.60.n.37.

In Vrbe quas solemnitates expostulet, disc. 32. num.2.

DONATIONIS.

Agnatione per conseruanda motiuum iusta causa reputatur, disc.27. num.11.

Debita ex causa Bullæ Baronum quando comprehendat remissiuè, disc. 27. nu. num.11.

Euictio, àn & quando præstetur, discurs. 51. num.2. Et quando cadat quæstio, disc.58.num.2.

Non præstatur si incipiat à traditione, discurs.51.numer.2., disc.52.num.2., disc.58. numer.2.

Fallit si donatio sit onerosa, d.52.n.3.

Alia Vid. Euictio.

Validitatem, vel reuocabilitatem quærere incongruum est, vbi incertum est, an adsit ipsa donatio, de qua prius est videndum, disc.40. num.3.

DONATIONEM.

Legatum executum in vita, àn transeat in donationem inter viuos, & quod non transeat, ac de ratione, discurs.16. numer.9.

Promissio de faciendo, àn donationem importet remissiuè, disc.6 num.3., discur. 16.num.5. & 8., disc.48.num. 12.

Voluntas donandi àn perfectam importet, & quid fauore piæ causæ, disc.16. numer. 5. & 8.

in DONATIONE.

Pro dote insinuatio non est necessaria, disc.60. num.45.

Facta per Clericum Statuto nõ subiectum, àn requiratur insinuatio, ibid.num.47.

Et quid si donator sit Statuto subditus, donatarius verò minimè, disc.60. num.48. *Vid.* Infra. *vers.* Statutum.

Læsio considerari non potest, disc.27.n.3. discurs.55.num.10.

1. *Fallit* si donator non remaneat congruè prouisus de necessarijs, disc.55. num.11. Præsertim in muliere, ibidem num.12.& seqq.

Et quando donatio mulieris non reputetur læsiua, disc.55. num.14.

2. Fallit vbi donans non benè scit quid donat, ibid. num.13.

Militiæ, vel studij ex causa, insinuatione non est opus, disc.60.num.46.

In Religionẽ ex causa ingressus facta non desideratur insinuatio, ibid.n.44.

Religioso facta, si adijciatur conditio, quod non acquiratur Religioni àn, vitietur conditio, vel vitiet, disc.25. n.9.

Rescindenda àn attendatur forus donantis, vel donatarij, disc.22.num.2.

Statutum loci donatoris seruandum àn sit, vel illud loci donationis, discurs. 21. num.3.

Loci donatoris attẽdi debet, quamuis extrà illum donatio fiat, si hoc sequeretur

tur *in fraudem* Statuti, d.21. n.4.
Item si donatarius esset eidem Statuto etiam subiectus, disc.21.num.5.
Tractum successiuum habente acceptatio vnius prodest cæteris, disc.56. n.7.

DONATIO *causa mortis.*

Caducatur si donatarius donanti prædecedat, disc.8.numer.8.
Non est si ad tempus mortis testatoris collata non sit substantia, sed tantùm executio dispositionis, disc.8.num.7. remiss., disc.14. num.7.
Ex facultate administrandi per donantem sibi reseruata, an arguatur, discurs. 14. num.9.
Filium per familias fieri potest de Patris consensu, & an ad eiusdem Patris fauorem, disc.39.num.3. & seqq.
Implicita dicitur donatio resultãs ex reseruatione iurium ad fauorẽ alicuius post mortem primi reseruatarij, discurs.34. num.10., & de veritate, ibid. n.14.
Insinuationem non exigit, disc.60.n.30.
Irreuocabilitatis ex pacto, quando transeat in donationem inter viuos, disc.38.num. 8. & 9.
Pactum dicitur inter coniuges factum, vt superstes habeat bona præmorientis, disc.37.num.3.& 11.
Prohibita non est inter coniuges, disc.30. num.5.
Fallit si contineat pactum irreuocabilitatis, ibid. num.7.
Reputatur illa donatio, quæ mortis mentionem continet, disc.37.num.2., & de veritate, ibid. numer.10., discurs.38. numer.2.
Et an requiratur etiam illius cogitatio, & dilatio ad tempus mortis, disc.38. num.3.
Et quid si mors respiciat executionẽ, non autem substantiam donationis, ibid. num.5.
Expenduntur plures coniecturæ, ex quibus arguitur potiùs donatio inter viuos, quam causa mortis, discurs.38. ex num.5.
Sepulturæ dicitur donatio, quæ fit intuitu, & propterea est reuocabilis, discurs.16. numer.12.
Statutarias solemnitates non exigit, disc.30 num.6., disc.34. num.10.& 11.
Testes quinque requirit, aliàs præsumitur inter viuos, disc.38. num.7.
Traditione rei donatæ irreuocabilis non redditur, disc.16. num.9.
Vltima voluntas dicitur in facto esse, sed in fieri est contractus, disc.39.n.2.

DONATIO *inter coniuges.*

Amarè non est accipienda, disc.30. n.18.
Collata in tempus soluti matrimonij valida est, & de ratione, discur.30. num.4.
Maximè si sit personalis, ibid. num.12.
Declara dummodo sit causa mortis; Secùs si sit perfecta ab initio, discur.30. num.5. & 7. Improbatur hæc declaratio, ibid. num.8., Sed defenditur, & examinatur, ibid. num.9., ac ostenditur in quibus casibus contrarium procedat, discur.30.num.12.14. & seqq.
Confirmationem recipit à morte donantis, disc.30.num.3.
Donantis à morte confirmationem expectans prædecessu caducatur, discur.29. num.5.
Donatiui ex causa, seù sponsalitiæ largitatis, vel arrharum permissa est, disc.31. num.8.
Dotis in augmentum fieri potest antè matrimonium contractum; Secùs postea, ibid. num.9.
Etiam quod maritus asserat præcedentem conuentionem aliundè non iustificatam, disc.31. num.13.
Fieri nihil refert quod dicatur, si in substantia sit voluntaria, ibid. nu.12.
Facta ad effectum, vt donatarius disponat iuxtà voluntatem donatoris valida est, disc.30.num.16.
Inæqualitatis in compensationem valida est, & de ratione, disc.31.num.10.
Non subiacet dispositioni l. fœminæ, ibid.
Inualida est etiam respectu hæredum accessoriè vocatorum, disc.30.n.21.
Fallit si hæredes de per se vocarentur, disc.30.numer.19.& 21.
Iuramento accedente valida est ab initio, disc.29.num.8.
Fallit in donatione implicita contenta in confessione dotis receptæ, ibidem num.9.
Lucrum dotale continens, seù antiphatum valida est, disc.31. num.7.
Propter nuptias facta prohibita non est, & qualis hæc sit, disc.31.n.3. & 6.
Reciproca cum pacto, quod superstes habeat bona præmorientis non est prohibita, disc.37. num.3. & 10.
Requisita quænam habere debeat, vt prohibitio

habitio intret, disc.30. n.10.
Reuocata censetur ex inimicitijs, & diuortio etiam cum culpa donantis, disc. 37. numer. 5.
Romano à ciue facta extrà territorium, àn subiaceat dispositioni Statuti Vrbis, disc. 31.num.15. & 16.
Seruitiorum ex causa facta, quando subsistineatur, & qualia illa esse debeant, disc. 16. num. 11.
Viri filijs per vxorem donatio facta dicitur, & cadit sub prohibitione, ac de veritate conclusionis, disc.35.n.4.& 18.
DONATIO *contemplatione matrimonij.*
Dilata post mortem donantis non caducatur ob donatarij prædecessum, si filij in ea vocati sint, disc.8. num.10.
Donatio non est facta post contractum matrimonium, disc.9. num.15.
Dotis ob cautelam, & securitatem est etiã ordinata, disc.6.num.7.
Finis ob quem fiat enarratur, disc.4.n.13. disc.8. num.28.
Gaudet priuilegijs, si fit facta antè contractum matrimonium; Secùs si post, & ex interuallo, disc.7.num.9. & 11.
Grauari ex interuallo nequit, nisi ex rationabili causa, disc.48.num.17.
Ingratitud nis ex causa in præiudicium vxoris, & filiorum reuocari requit, disc. 9. num.11.
Insinuationem non requirit, quod declaratur, disc.60. num.45.
Matrimonio dissoluto, àn resoluatur remissiuè, disc.2.num.33.
Vid. Infra. *Vers.* Resoluitur.
Mulieri facta extrà dotum, retrodonari potest, disc.7. ex num.7.
Onerosam causam continet etiam respectu ipsius sponsi donatarij, & de ratione, disc.4. num.12., disc.48.num.5.
Pars est contractus matrimonialis, & correspectiua, disc.1.num.9., disc.2.nu.6., disc.26.num.13.
Resoluitur soluto matrimonio, donatore superstite, disc.8. num.13.
Contrarium verius, ibid. numer.14., disc. 9.num.14. & 16. Maximè si supersint filij, & vxor, disc.8. num.28.
Fallit accedentibus coniecturis contrariæ voluntatis in donante, & de dictis adminiculis, disc.8. ex num.16. remissiuè, disc.17.num.2.5. & 9.
Magis vbi voluntas esset expressa, disc.8. num.19.
Vel vbi filij non supersint, discurs.8. num.28., disc. 9. num. 16.
Retrodari, aut minui minimè potest, disc. 2.num.5., disc.7.num.3. expenditur ratio conclusionis, disc.2. num.7.
Declara, quando adest dolus, vel collusio, ibid. num.9., disc.3. num.9.& 10. Et quomodo sit fraus dignoscenda, disc. 3.num.14.
Secùs si retrocessio fiat, vel diminutio ex rationabili causa, disc.2.num.11. & 13., disc.7.num.7., disc.48.num.17. Vel magis ex causa correspectiua, disc.2. num.15.
Secunda cum donatione simplici compensata non censetur, et de ratione, disc.481. num.4. & 5.
Sponsæ facta à viro, vel eius coniunctis, nisi fit in compensationem inæqualitatis, defertur liberis ex illo matrimonio tantùm, discurs.10. num.6.
A donatione facta sponso, in quo differat, ibid. num.8.
Facta à coniunctis suis defertur filijs vtriusque matrimonij, disc.10. ex n.7.
Et quid si adsit stipulatio pro filijs, ibid. num. 10.
Sponso soli vbi quæritur, omnes filij etiam diuersorum matrimoniorum in ea succedunt, disc. 10. num.3.
Fallit si filij in ea sint vocati, quia tunc filij secundi matrimonij non succedunt, ibid.num.4.
Statutarias solemnitates non exigit, cum fit contemplatione certi matrimonij cõtrahendi, disc.2.num.28., disc.26.nu.5., & 18., ac de ratione, disc.26. num.13., disc.48. num.7.
1. *Fallit* si Statuti verba sint valdè ampla, discurs.2. numer.30., discurs.26. num 12.
Et quid attentis decretis Ducalibus Vrbini, disc.2. num.31.
Et in terminis Statuti Fulginaten., discur.26.num.12.
2. *Fallit* in donatione voluntaria, ibid.num.15.
Declara limitationem non procedere in maioribus, sed tantùm in minoribus, disc.26.num.16. & 17.
3. *Fallit* in donatione contemplatione incerti matrimonij, ibid.num.20., disc.55. num.3.
4. *Fallit* si fiat post matrimonium neque in executionem præcedentis promissio.

missionis, disc. 26. num. 20.
5. *Fallit* si causa non sit finalis remissiuè, disc. 35. num. 17.
in DONATIONE *contemplatione matrimonij*.
Facta in genere præstandum est quod minus, sed mediocre, & de ratione, disc. 4. num. 11. & seqq.
Filij non veniunt vti filij, sed vti hæredes, disc. 1. num. 4., disc. 3. num. 2. & 3.
Contrarium tenentes referuntur, ibid. numer. 5. Et reprobantur ex communi sententia, ibid. num. 6.
1. *Fallit* si filij sint directè vocati, disc. 1. num. 7.
Sicè vbi ageretur de eorum interesse secundario, ibid. num. 8., disc. 2. num. 7. 9. & 11.
2. *Fallit* si de eis sit facta specialis mentio à donatore, secùs si à donatario, disc. 1. num. 11. & 12., disc. 2. n. 4.
Et quid si donans non esset extraneus sed ascendens, disc. 1. num. 12.
3. *Fallit* accedentibus coniecturis, de quibus remissiuè, discurs. 1. num. 16., disc. 2. num. 4.
Filiorum vocatio importat quoddã fideicommissum, seù substitutione, discur. 3. num. 4. Ideò eis à donatario, vel donatore præiudicari non potest, discurs. 4. num. 4.
Omissio licèt non sit contrà substantiã aliquid operatur, disc. 8. num. 24.
Matrimonium quando sit causa impulsiua, vel finalis, disc. 10. num. 7.
Mulieri extrà dotem facta non militat eadem ratio, quæ militat in donatione facta viro, disc. 7. num. 8.
Vxor, & eius coniũcti interesse secũdarium habent, & quid hoc operetur, discur. 2. num. 7. 9. & 11., discur. 3. num. 9. & 10., disc. 8. num. 28. *Alia Vid.* Donata contemplatione matrimonij.
DONATIO *ad Ordines*.
Conditionem resolutiuam si habeat, àn promotus teneatur acceptare beneficiũ, vel aliam præstationem à donante sibi oblatam, disc. 11. num. 6.
Habens, vt cesset, quæ onera deduci debeant à beneficio, ad cuius titulũ, quis est promotus, ad effectum videndi si sufficiat ad substentationem, ibidem num. 8.
Ingratitudinis ex causa reuocari non potest, & de ratione, discurs. 9. num. 12., discurs. 11. numer. 4.
Resoluitur si conditionem resolutiuam habeat, quando promoto aliundè prouidetur, ibid. num. 2.
Resolutiuum pactum non continens non resoluitur per mortem promoti antè donantem, discur. 11. num. 5.
Retrocedi non potest per donatarium, & in ea Episcopus, & Ecclesia habent interesse secundarium, disc. 2. numer. 10., disc. 11. num. 4.
Fallit cessante fraude, vel necessitate, disc. 2. num. 14., disc. 11. num. 4.
DONATIO *inter patrem, & filium.*
Æqualitatem ad seruandam cum alijs fratribus àn substineatur, disc. 41. n. 12.
Dotis in causam filiæ facta valida est, ibid. num. 10.
Excluditur si acquisitio pro filijs habeat aliam causam, disc. 40. num. 11.
Filijs secundi matrimonij binubum per parentem facta, àn & quando subiaceat dispositioni *l. hac editali* remissiuè, disc. 35. num. 18.
Insinuari debet in Vrbe, etiam quod sit tacita resultans à remissione debiti, discur. 32. num. 3., disc. 60. num. 15. & 16.
Inualida est, & bona non abdicantur à Patre, disc. 40. num. 5.
Fallit accedente iuramento, quo casu in bonis donatis pater non habet vsũfructum, disc. 8. num. 15., disc. 40. num. 6., disc. 41. num. 7.
Legitimę aliorum filiorum non præiudicat, quæ per eam non minuitur, discur. 50. num. 8.
Morte patris validatur, disc. 8. n. 13.
Patri per filium in potestate fieri potest, disc. 39. num. 3.
Perfectè à Patre fieri, àn volitum fuerit, quæstio quomodò sit decidenda, disc. 40. num. 12.
DONATIO *ad ptas causas*.
Conditionem resolutiuam habens, si eueniat casus, resoluitur, & bona reuertuntur ad donantem, disc. 12. num. 4., disc. 13. num. 3., disc. 14. num. 8., disc. 19. n. 7., disc. 23. num. 14.
Fallit si casus eueniat ex facto Papæ, disc. 12. num. 4., disc. 19. num. 3.
Dispositio non dicitur facta ad fauorem coniuncti, sed potius refertur ad motiuum sanguinis, disc. 32. num. 14.
Facta absque vlla conditione, vel modo, cessante Ecclesia, vel pio loco non resolu-

tur, sed remanet sub dispositione Papæ, disc.12. num.2.

Fratres per minores acquiri, àn & quando possit, & quando sit reuocabilis, disc.14. num.14.

Insinuatione non indiget, disc.60.n.43.

Irreuocabilis est, quamuis absenti fiat antè acceptationem, & de ratione, discur. 14. numer.12. & 13., discur.23. num.6., disc.24. numer.2.

Et quid si non sit merè lucratiua, sed onus contineat, disc.14. num.13., disc. 23. num.7.

Vel lucrum superet onus, discur.14. num.13., disc.23. num.13.

Aut onus sit intrinsecum, & adhærens, quamuis non expressum, ibid. vtrobique.

Liberorum ob superuenientiam non reuocatur, disc.22. num.7.

Monasterio facta cum pacto resolutiuo, vel suspensiuo in casu, quo non erigeretur, vel non permaneret, àn resoluatur, disc. 12. ex num.3.

Et quid si Monasterium de mandato Papæ esset suppressum; Sed ob inobseruantiam in donatione contentorum, ibid. num.4. & 8.

Facta per Nouitium, qui post professionem transeat ad aliam religionem, vel Monasterium, àn secundæ religioni, vel Monasterio quæratur remissiuè, disc.15. num.11.

Omnium bonorum valida est, quamuis testandi adimat facultatem, discurs.23. num.5.

Onus, vel modum continens, eis non adimpletis, non resoluitur, sed agitur ad implementum, & de ratione, disc.12. n.3. & 5., disc. 15.num.8.

Fallit si implementum respiciat causam finalem, disc.23. num.14.

Religioso à quolibet potest pro sua religione acceptari, disc.14. num.13., disc.23. num.8.

Sepulturæ intuitu facta Ecclesiæ, an sit reuocabilis ex causa ingratitudinis remissiuè, disc.16. num.10.

Solemnitates statutarias non exigit, discur. 32. num.13.

Suspensiuam conditionem continens, quæ non adimpleatur, euanescit, & bona reuertuntur ad donantem, ac de ratione, discur.12.num.5.

Ex voluntate, seu promissione de donando, àn perficiatur, et sit irreuocabilis, disc. 16.num.5. & seqq.

Et quod importet donationem, quando contraria voluntas non explicaretur, & de veritate, ibid. num.8.

DONATIO *propter nuptias.*

Antiquata hodiè est disc.6.num.6. Sed non propterea prohibetur fieri, discurs.31. num.4.

Qualis sit, & quod fieri potest matrimonio constante, disc.31.num.3. & 6.

DONATIO *remuneratoria.*

Insinuationem, àn, & quando exigat, disc. 60. num.41.

Inter viuos facta censenda, àn sit in dubio, vel potiùs causa mortis, disc.38.num.5. Et quid si merita non sint ad aliquam speciem restricta, ibid.

Reuocabilis àn sit, & quando, discurs.12. num.11.

Et quid si sit inter personas prohibitas, ibid.

DONATIO *vniuersalis.*

Bonorum in certa vniuersitate datur, etiam quod non sit de toto patrimonio, disc. 45. num.6.

Ecclesiæ fauore potest fieri, & de ratione, discur.23.num.5.

Fideicommissum donatio reciprocum conuentionale continens, àn sit, ibidem num.3.

Iura, & actiones donatio non complectens, àn dicatur, disc.23. numer.3.

Quando sit non obstante, quod exprimantur regiones in quibus bona existunt, discur.45. num.6.

Rationis dicitur, quæ sit bancariæ, ibid.

Reseruato, quæ sit, vsufructu, an esse dicatur, disc.23. num.4.

Testandi facultatem adimens est inualida, ibid. num.3. *Alia Vid.* Donetarius vniuersalis. Donator vniuersalis.

DONATIVVM.

Sponsus sponsæ facere non prohibetur, discurs 31. num.8.

DONATOR.

Actionem non habet contrà donatarium retrodonantem, ex quo vxor, & filij actu impugnent ex propria persona, disc. num.14.

Quando secùs, & quando impugnatio obstet etiam ipsi remittenti, ibidem num.15.

Alienare, vel obligare non potest bona donata, sicuti non potest reuocare donationem,

tionem, discurs. 46. num. 2.

Declara, vt procedat in donatore particulari, secùs in vniuersali, ibidem num. 4. & seqq.

Donatione resoluta, an teneatur ad debita contracta per donatarium pro vtilitate rei donatæ, disc. 13. num. 5.

Et quid si fuerint contracta de voluntate donantis, ibid. num. 6.

Fideicommissum inducere an videatur, si constet quod id habuerit in animo, quãuis omiserit donatario ordinationem, disc. 18. num. 11.

Grauamina noua ex interuallo bonis donatis adijcere quando possit in præiudicium vocatorum remissiuè, disc. 4. nu. 4. disc. 18. num. 13.

Ius mulieri quæsitum ex interuallo conueniendo cum viro tollere, vel minuere non potest, disc. 10. num. 12.

Onera donationi iam perfectæ ob additamentum bonorum addere an possit remissiuè, disc. 9. num. 3.

Onus ad fauorem tertij adiectum ante acceptationem, an possit donatario remittere, disc. 36. n. 8. & 10. disc. 56. num. 2.

Et quid si adsit iuramentum, vel obligatio cameralis, disc. 36. n. 9. d. 56. n. 7.

Vocare censetur eum in cuius fauorem grauat donatariũ disponere, d. 18. n. 3. & 11.

Voluntatem dubiam declarare potest, disc. 16. num. 13. d. 25. n. 12. disc. 36. num. 18.

DONATORIS.

Declaratio requiritur, vt donatio executa reuocetur ob superuenientiam liberorũ, disc. 10. num. 40.

Dispositio post donationem attenditur pro interpretatione voluntatis, quam tempore donationis habebat, disc. 18. num. 14. & 15.

Forus an attendatur, vel potiùs donatarij in iudicio rescissionis donationis, disc. 22. num. 2.

DONATOR VNIVERSALIS.

Administrator dicitur patrimonij donati, disc. 46. num. 7.

Bona donata alienare, vel hypothecare, an & quando possit, ibid. num. 5. 6. & 7.

DOS.

Confessata neque ipsum confitentem obligat, disc. 3. num. 9.

Ampliat etiam accedente iuramento, disc. 29. num. 9.

Augmenta an sit, vel excessiua ad quem spectet probandi onus remissiuè, d. 29. n. 15.

Denuò petì potest in subsidium à patre per filiam, quæ dotem amisit, disc. 41. n. 2.

Intellige soluto matrimonio pro altero contrahendo; Secùs constante, ibid. num. 3.

Et de casu quod debeatur redotatio etiam matrimonio constante, d. 41. n. 4.

Destinata in plerisque habetur pro vera dote, disc. 55. num. 8.

Dici non debet, quod non cedit ad fauorẽ viri, sed extradotale, disc. 41. num. 11.

Diuersorum matrimoniorum filijs æqualiter defertur, disc. 10. num. 8.

Diuiti filiæ, & prouisæ præstari debet à patre, disc. 17. num. 8.

Donationis speciem quando præseferat, & de distinctione causæ lucratiuæ, & onerosæ in dote, disc. 50. num. 12.

Fideicommissarijs ex bonis non debetur mulieri, quæ neglexit agnoscere bona libera sibi obuenta, disc. 11. n. 6.

Filiæ, vel sorori data correspectiuè ad renunciationem constituta dicitur de bonis proprijs ipsius mulieris, d. 17. n. 7.

Filijs non defertur vti filijs, sed tanquam hæredibus, et quando secùs, d. 1. n. 10.

Illegitimis à patre debetur in subsidium, disc. 22. num. 14.

Matrimonij non est de substantia, licèt de consuetudine fine ea contrahi nõ soleat, disc. 1. num. 10.

Monialium solet esse inter nobiles minor ea, quæ datur pro nuptijs carnalibus; Secùs inter ignobiles, disc. 17. n. 8.

Mulieri nuptæ quando debeatur, & fortiatur dotis priuilegia remissiuè, d. 32. n. 12.

Nepti in subsidium debet constitui à patruo, disc. 19. num. 7.

Potior est alijs creditoribus in bonis contemplatione matrimonij donatis, disc. 6. num. 5. & seqq.

Et quid in bonis comprehensis in donatione propter nuptias, ibid. num. 6.

Item in bonis per virum quæsitis post contractum matrimonium, d. 6. n. 8.

Profecta à patre ad patrem reuerti debet, et quando remissiuè, disc. 8. num. 18.

Solemnitates quasdam statutarias priuilegiata est respectu mulierum maiorum; Secùs quoad minores voluntariè dotantes, disc. 27. num. 5. disc. 31. num. 14. d. disc. 50. n. 11.

Declara si dos sit causa finalis, discurs. 27. num. 12.

DOTIS.

Augmentum constitui potest post tempus

diſſoluti matrimonij, diſc.37.num.9.
Alia Vid. Augmentum.
Contractus in causam ſolemnitates ſtatutarias non exigit, diſc.32.n.10.
Declara, vt non procedat poſt contractum matrimonium, d.32.n.11.
Fallit ſi mulier non ſit benè prouiſa, ibid. num.12.
Diſpoſitio in cauſam piã, quando dici debeat, diſc.32.num.6.
Euictio, an & quando præſtetur, diſc.51. num.2.
In Fructibus debita vxoris contracta poſt matrimonium nõ præiudicant viro matrimonio durante, diſc.5. num.7.
Hypotheca capitulorum àn menſuretur à die, vel potiùs à tempore contracti matrimonij remiſſ., diſc.6. num.2.
Inſtrumentum præſumitur anterius in cõcurſu aliorum debitorum contractorum eadem die, diſc.6. num.4.
Fallit ſi conſtet de contemporaneitate, ibid.
Legatum non recipit duplicationem, ſed cenſetur vnicum, diſc.49. num.4.
Lucrum, an & quomodo debeatur. *Vide* Lucrum.
Pater in cauſam filiæ poteſt donare, diſc. 41. num.10.
Promiſſio poſt tempus ſoluti matrimonij inualida eſt, diſc.37. num.6., et declaratur concluſio, ibid. num.9.
Vitalitia monialibus aſſignata de appenditijs dicuntur, et pars remiſſiuè, diſc.25. num.18. diſc.32.n.10. diſc.49.n.3.

E

ECCLESIA.

FRuctus alienare poteſt abſque beneplacito apoſtolico, diſc.25.num.16.
Miſſarum onera perpetua acceptare quomodo debeat, diſc.24. num.6.
Vide. Miſſarum.
Opus acceptatum explere tenetur de proprio, quamuis perimantur bona aſſignata, diſc.24. num.5.
Recognitionem bonæ fidei à Prælato factã ſeruare tenetur, diſc.28. num.12.
Tranſigere abſque beneplacito apoſtolico prohibetur, excepto ſi tranſactio fiat inter eiuſdem Eccleſiæ miniſtros, diſc.25. num.15. Vel ſi reſpiciat tantùm fructus, ibid. num.16.

ECCLESIASTICI.

Statuto Vrbis 149. circa ſolemnitates donationum non ligantur, diſc.32.num.5.
Contrarium hodiè eſt magis receptũ, ibid. num.6. diſc.60 num.47.
Sed prima opinio procedit ſi donans eſſet laicus, diſc.32. num.8. d.60.n.48.

ELECTIO.

Debitoris eſt, niſi per moram eam amiſerit, diſc.4. num.8.
Et quid in legatis, ſeù alijs gratuitis diſpoſitionibus diſtinguitur inter res animatas, & inanimatas, ibidem num. 9. 10. & ſeqq.
Quid autem in donationibus cõtemplatione matrimonij, diſc.4.num.11.

EMPHYTEVSI.

Finita hypothecæ, ac onera contracta per poſſeſſorem medio tempore ſine Domini aſſenſu, aut cum aſſenſu conditionato reſoluuntur, diſc.13. num.4.

EMPHYTEVSIM.

Contractus quando importet, vel potiùs locationem, ſeù liuellum, diſc.24.n.11.

EMPTIO VENDITIO.

Dicitur ſi pacta illi conueniant, potiùs quã permutatio, quæ in verbis appellatur, diſc.24. num.11.
Donatio dicitur facta ſub onere, quod donanti vtilitatem, ac donatario damnum cauſare poteſt, diſc.51. num.3.
Futuræ aleæ ſperatæ ſucceſſionis renunciatæ, potiùs quam donatio, dicitur donatio facta intuitu renunciationis, d.17. num.6. diſc.24.num.12.

EPISCOPVS.

Intereſſe ſecundarium habet in donationes facta promouendo ad ordines, diſc.2. num.10.

EVGVBINA CIVITAS.

Ducalibus decretis Vrbini àn ligetur etiam poſt Statum deuolutum, diſc.35.num.9 & ſeqq., et præſertim num.13.

EVICTIO.

Donationis, vel dotis, an & quando detur, diſc.51. num.2., & in qua euictione dat quæſtio, diſc.58. num.3.
Datur doli ratione, diſc.53.num.6.
Item ſi donator ſciebat onus, diſc.53. num.7.
Similiter ob dilectionem, vel qualitatem donatarij, vel ſaltem intrat obligatio ad æſtimationem, ibid.
Secus ſi ſequatur ex debitis perſonalibus donantis, diſc.58. num.6.

Non datur si donatio incipiat à traditione, disc.51.n.2. d.52.n.2.d.58.n.2.

Fallit in donatione onerosa, & causatiua, disc.52. num.3.

Emptionis in contractu venit de natura contractus, disc.51. num.3.

Immunere quando dicatur, vt emptor pretij solutionem possit denegare, d.51.n.4.

Remuneratoria in donatione, quando locum habeat, disc.53. num.7.

Sequela non dicitur ob diminutionem rei ex facto Principis, disc.52. num.4.

Vide Diminutio.

In Venditione non præstatur si venditor noluit, vel eam restrinxit ad datum, & factum suum, disc.53. num.4.

Fallit si venditor esset iuris alieni cõscius, quia intraret actio de dolo, ib.n.6.

Et quid si venditor locupletaretur cũ iactura emptoris ignari, disc.53 n.9.

Non præstatur si emptor sciebat ius alienum, ibid. n.5.

EXCVSSIO.

Bonorum extrà Principatum facienda non est per creditores, disc.45. num.10.

Neque per mulierem petẽtem dotem vigore *Auth. res quæ*, ibid.

F

FACTVM.

ALienum promittens quando teneatur etiam factis diligentijs, disc.2. num.8. disc.4. num.16.

Nudum implementi, vel non implementi conditionis, attenditur, non attento ex cuius culpa id proueniat, disc.4.num.17.

FACVLTATARIVS.

Author quando dicatur à se nominati, vel potius sit primus testator, disc.36. num.19. & 20.

FACVLTATIS.

Disponendi concessio quid importet. *Vid.* Disponendi.

Ea quæ sunt, non dicuntur in bonis nostris, et quemcdò procedat, & intelligenda sit conclusio, disc.36. num.12.

FERRARIÆ.

Statutum *lib.*12. *tit.*70. in materia insinuationis, quando habeat locum, d.38.n.11.

FEVDVM.

Concedi, quamuis in verbis dicatur, pacta tamen sint talia, quod eius naturam corrumpant, erit potiùs allodium, disc.24. num.11.

Deuoluitur in præiudicium successorum ob felloniam possessoris, seù non præstationem seruitij realis, disc.9. n.10.

Pacti, & prouidentiæ primus acquirens ex causa onerosa grauare potest in præiudicium filiorum, disc.1. num.14.

Primogenituræ ordine, cum quo quæsitum est, peruerso, relinqui àn possit secundogenito remissiuè, disc.8. num.2.

Pro se, & filijs acquisitum requirit hæreditariam qualitatem remissiuè, disc.1. num.14.

Vniuersitas quando sit, vel consideretur tanquam res particularis, disc.45.n.7.

FEVDI.

Alienationis, vel obligationis reuocatio qualis esse debeat, disc.28.n.17.

Fructuum commoditatem, absque assensu potest feudatarius cedere; Secùs si cedatur vsusfructus formalis, disc.25.n.19.

Refutatio insinuationem non requirit, disc.60. num.51.

FEVDO.

Deuoluto cessant leges latæ per feudatarium, et quando secùs, disc.35. n.6. & 13.

FEVDA.

Neapolitano in Regno habent admixtam hæreditariam qualitatem etiam vltimi, disc.45. num.4.

FICTIO.

Regulanda est à veritate, disc.18. n.3.

FIDEICOMMISSARIVS.

Iacturam subire an debeat ex hæredis grauati negotiatione prouenientem, disc.46. num.6. & 9.

Præuentiuum iudicium, seù de futuro intentare potest viuente hærede grauato, pro recuperatione rerum fideicommissi, disc.4. num.7.

Transactionem per hæredem factam quando ratam habere tenetur, disc.4.n.7.

FIDEICOMMISSVM.

Adesse an dicatur, si constet, quod donator illud habuerit in animo, quamuis alteri commiserit ordinationem, disc.18. num.11.

Filiorum importat vocatio in donatione contemplatione matrimonij, disc.3 n.4.

Ordinatum à patre, an & quando bona per eundem filijs donata, vel assignata comprehendat, disc.40. num.2. & 4.

Seruitutem importat, disc.48.n.6.

FIDEICOMMISSI.

Bona grauatus licitè alienat, sed resolubiliter euenientе conditione, discurs.3. numer.5.

mer. 5. & 6. disc. 4. num. 5.
Donatio onus continens solemnitates non exigit, disc. 27. num. 6.
Intellige, de requisitis in actu; Secùs de necessarijs ad integrãdam personam, ibid. num. 13.
Dos ex bonis non detrahitur ad fauorem mulieris, quæ bona libera sibi obuenta agnoscere neglexit, disc. 11. num. 6.
Pro exclusione in dubio respondendum venit, disc. 1. num. 21.

A' FIDEICOMMISSO.

Religiosus, ac religio excludi potest, et quomodo, disc. 25. num. 13.

FIDEIVSSOR.

Veritate inspecta quandoque est potiùs debitor principalis, disc. 46. n. 10.

FILIA.

Alimenta consequi debet à patre constante matrimonio si dotem amiserit, et quomodo veniant taxanda, disc. 41. n. 5.
Dies, ac promissa dotari etiam debet à patre, disc. 17. num. 8.
Dotem, quæ amisit eam petit denuò à patre in subsidium, disc. 41. num. 2.
Intellige soluto matrimonio pro altero contrahendo, secùs eo constante, ibid. num. 3.
Et de casu quo eo constante peti possit redotatio, disc. 41. num. 4.
Patria non liberatur à potestate per matrimonium, et quando secùs, disc. 41. n. 7.
Procreata an reddat reuocabilem donationem ex *l. si vnquam*, et quid si fuerit illegitima, disc. 22. num. 12.

FILIVS FAMILIAS.

Bonorum, quorum vsusfructus patri non quæritur liberam habet dispositionem, disc. 39. num. 3. & 4.
Donare potest patri, ibid. num. 3. & 5.
Donationem causa mortis facere potest cũ consensu Patris, et àn ad fauorem eiusdem, disc. 39. num. 3. & seqq.
Hæredem hodie habet etiam in bonis sibi validè per patrem donatis, qui succedẽs in eis debet matrem, & fratres admittere, disc. 8. num. 5.
Hæreditatem agnoscere, vel repudiare nequit in præiudicium patris, disc. 7. n. 6.
Legare non potest etiam de consensu patris, disc. 39. num. 3.
Vltimam per voluntatem etiam patre consentiente disponere nequit, ibid. n. 4.

FILII.

Alimenta cum potioritate consequuntur super bonis contemplatione matrimonij donatis, eo constante, disc. 2. num. 12. disc. 5. num. 4.
Concurrentes cum creditoribus donatarij contemplatione matrimonij, quando vincant, disc. 4. num. 6. disc. 5. num. 3.
In Contractibus vocati semper censentur ordine successiuo, et quando secùs, disc. 47. num. 5.
Contrauentione patris primi donatarij non præiudicantur, quando sunt etiam ipsi vocati, disc. 9. num. 5. & 10.
Fallit si contrauentio sit ab initio adimens consensum ab actu, disc. 9. nu. 10.
Directè cum patre vocati in donatione dilata post mortem donantis, si pater donanti præmoriatur, succedunt vigore vulgaris anomalæ, disc. 9. num. 17.
Diuersorum matrimoniorum æqualiter succedunt iure hæreditario in dote materna, & augmento, disc. 10. num. 8. & 10.
Item in donatione contemplatione matrimonij matri facta per eius coniunctum, ibid. ex num. 7.
Et quid si adsit stipulatio etiam pro filijs, disc. 10. num. 10.
In Donatione patri, & ipsis factæ àn veniant simultaneè, vel ordine successiuo, disc. 47. num. 2.
Vide'. Donatio, *vers.* Patri.
In Donationibus contemplatione matrimonij non veniunt vti filij, sed vti hæredes, disc. 1. num. 4. disc. 2. num. 4.
Vide. in Donationibus contemplatione matrimonij, *vers.* Filij.
Feudum à patre pro se, & ipsis acquisitum quomodo capiant remissiuè, disc. 1. num. 14. disc. 47. num. 5.
Ex Filio donatario post mortem patris, an cum donatione legitimam in bonis Aui ex propria persona consequantur remiss. disc. 8. num. 29.
Iure proprio quando veniant, vel vti hæredes patris in acquisitionibus per ipsum pro se, & filijs factam, disc. [illegible]
Matris in dote succedunt cum qualitate hæreditaria, disc. 1. num. 10.
Primi, & reliquorum matrimoniorum succedunt in donatione facta soli ipsorum, disc. 10. num. 3.
Fallit in ea filij sint vocati, quia tunc vltrà eos alij non succedunt, disc. 10. num. 4.
Matrimonij quomodo diuidant cum victrico lucrum petente dotem materniam,

nam, disc. 50. ex num. 2.
Vide. Leg. *vers.* hac edictali. *Vide* Lucrum.
Primo ex matrimonio tantùm succedunt in donatione facta eorum matri per virum, veleius coniunctos, disc. 10. n. 6.
Fallit si donatio fiat sponsæ in recompensationem inæqualitatis, ibid.
Veniunt vti filij in donatione si de eis fuerit facta mentio à donatore; Secùs si à donatario, disc. 1. num. 11. & 12. disc. 2. num. 4.
Et quid si donans esset ascendens, disc. 1. num. 12.
Vindicare possunt patre mortuo bona ipsi contemplatione matrimonij donata cum illorum vocatione, disc. 3. n. 6.
Vocati ex quibus coniecturis censeantur remissiuè, disc. 1. num. 16. disc. 2. num. 4.
In donatione contemplatione matrimonij post mortem donantis dilata caducationem ob donatarij prædecessum impediunt, disc. 8. num. 10. disc. 9. num. 17. vbi ratio.

FILIORVM.

Donatio ab superuenientiam quando sit reuocabilis, *Vide.* Donatio, *vers.* Filiorũ. *Vide.* Leg. *vers.* si vnquam.
Paternis in bonis pater habet vsumfructũ, disc. 7. num. 6.
Secundi matrimonij conditio effici potest melior ex pacto, disc. 10. num. 5.
Et quid si primum matrimonium sit contractum, iuxtà consuetudinem Capuani, & Nidi Neapolis, et secundum more Magnatum remissiuè, ibid.

FILIIS.

Secundi matrimonij donatio per parentem binubum facta, quando subiaceat *l. hac edictali*, disc. 35. num. 18.
Viri donatio facta per vxorem dicitur facta ipsi viro, & cadit sub prohibitione, num. 18.

FORENSES.

Solemnitates loci celebrati contractus seruare tenentur, disc. 38. num. 11.

FORVS.

Donantis, seù potiùs donatarij, an attendatur in iudicio rescissionis donationis, disc. 22. num. 2.

FRATRES MINORES.

Donationem, an & quando acquirere possint, et quando ista sit reuocabilis, disc. 14. num. 14.
Alia *Vide.* Religiosus.

FRAVS.

Probatur ex affectato discessu à loco domicilij, disc. 3. num. 12.
Species per omnes probationis iustificari potest, ibid. num. 13.
Viri àn considerabilis sit in donatione causa mortis facta per vxorem filio familias de consensu patris, disc. 39. num. 6.

FRVCTVS.

Annorum viginti indicant rei æstimationem, disc. 54. num. 15.
Bonæ fidei possessor quos restituere teneatur, disc. 43. num. 6.
Bonorum contemplatione matrimonij donatorum sunt obligati cum potioritate vxori, & filijs pro alimentis matrimonio constante, disc. 2. num. 12. d. 5. ex n. 4.
Dotis quoad virum, & filios matrimonio durante, non subiacent debitis per vxorẽ contractis, disc. 5. num. 8.
Ecclesia alienare potest absque beneplacito apostolico, disc. 25. num. 16.
Lætione enormissima intercedente quando restitui debeant, disc. 54. num. 4.
Legitimæ ex bonis fructiferis ipso iure debentur, disc. 34. num. 3.
Religiosus sibi assignatos pro suis honestis vsibus distrahere, absque beneplacito permittitur, disc. 25. num. 16.
Fallit si distrahatur ipsum ius formale vsusfructus religioni quæsitum, disc. 25. num. 17. & 19.

FVLGINATEN.

Statutum circa donationes est in vsu, disc. 26. num. 2. 3. 6. & 7.

G

GENVS.

INtrà certum data facultate disponendi, si dispositio facta non fuerit, veniũt omnes de illo genere, d. 18. n. 12.
Fallit si ad vnum tantùm de genere facienda esset, quia tunc sapit speciem primogenituræ, ibid. num. 3.

GEMINATIO.

Actus habet vim insinuationis, disc. 33. nu. 9. disc. 60. num. 38.

H

HÆREDITAS.

AGnoſci, vel repudiari in patris præiudicium à filio non poteſt, diſcuſ.7. num.6.

Futura in toto, vel in quota nequit deduci in pactum, ibid.

Repudiari poteſt in præiudicium creditorum, et quid in conſcientia remiſſiuè, diſc.21. num.9.

HÆREDITATIS.

Ceſſionarius dicitur hæres directus, immediatus, diſc.44.num.4.

Ideò tenetur inuentarium conficere, ibid. num.5.

HAERES.

Beneficiatus quomodo de bonis inuẽtariatis teneatur reddere rationem, diſc.45. num.19.

Donatarius vniuerſalis non eſt, ſed loco hæredis ſtare dicitur, diſcurſ.44.num.3. & quando, diſc.45.num.2. & 16.

Executiuè conuenitur etiam in bonis proprijs ſi non eſt beneficiatus, d.45.n.15.

Grauatus dicitur perfectus dominus, diſc. 59. num.8.

Putatiuus verò hæredi quid reſtituere, vel imputare teneatur, diſc.43.num.6.

HAEREDEM.

Filius familias habet hodie in bonis validè ſibi per patrem donatis, diſc.8. n.5.

Grauare poteſt teſtator etiã in bonis proprijs, diſc.48. num.8.

HAEREDES.

Donationem ex remedio *l. ſi vnquam* reuocare non poſſunt, niſi præceſſerit declaratio donantis, diſc.20. num.4.

Duos, ac duo patrimonia habere, quando quis poſſit, diſc.45. num.3.

Feudatarius habere dicitur, ibidem num.9.

Stipulatio comprehendit, quamuis de eis mentio non fiat; et in donatione contẽplatione matrimonij quid operetur eorum omiſſio, diſc.8. num.25.

Verbum adiectum verbo *Filij*, an ſtet qualificatiuè, vel ampliatiuè, diſc.10.n.10.

HISTRIONIBVS.

Donatio fieri nequit, diſc.42. n.3. Et quid accedente iuramento, ibid. num.6.

Diſtinguuntur ſpecies Hiſtrionum, et qui ſint illi, quibus prohibitum eſt donare, diſc.42. num.7.

HYPOTHECA.

Anterior bona non afficit cum ſpeciali hypotheca in debitorem tranſeuntia, diſc. 6. num.9.

Contracta per donatarium, donatione reſoluta reſoluitur, diſc.13. num.4.

Sed donator tenetur in eo, quod versum eſt in vtilitatem rei donatæ, ibidem num.5.

Et quid ſi debita ſint contracta de voluntate donantis, d.13.n.6.

Deuoluto feudo, vel emphyteuſi, ſuper quibus per poſſeſſorem contracta erant reſoluitur, et idem dic in retractu, ibid. num.4.

Dotalis an incipiat à die capitulorum matrimonialium, vel matrimonij remiſſiuè, diſc.6. num.2.

Alia Vide. Potioritas.

I

ILLEGITIMI.

ALimenta in ſubſidium, & dotem a patre conſequuntur, diſc.22.n.14.

Diſpoſitionem *l. ſi vnquam*, intrare audiant, ibid. num.13.

Filij ſicut legitimi non habentur in conſideratione quoad dotem, diſc.22.n.13.

Legitimam conſequuntur in ſucceſſione matris, & in calculo veniunt bona poſt eorum conceptionem donata, diſc.22. num.20.

Matri ſuccedunt cum legitimis, niſi ſint ex damnato coitu, vel mater ſit illuſtris, diſc.22. num.14.

IMMISSIO.

Vigore interdicti poſſeſſorij obtenta non facit exire bona à patrimonio debitoris, diſc.45. num.8.

INFANTI.

Abſenti donatio facta valida eſt, & irreuocabilis, diſc.56. num.8.

INGRATITVDINIS.

Commiſſo in perſonam donatoris mors purgatione non deletur, diſc.19.n.6.

Donatio ex vitio reuocabilis an ſit, quæ ſit Eccleſię ſepulturę intuitu remiſſiuè, diſc. 16. num.10.

Ex cauſa donatio contemplatione matrimonij in præiudicium vxoris, & filiorum reuocari nequit, diſc.9.num.11.

Item neque donationes ad ordines, et de ratione, ibid. num.12.

INIMICITIAE.

Donationis reuocationem inter coniuges inducunt, disc.37. num.5.

INSINVATIO.

Aegydiana ex constitutione in donationibus requiritur, disc.29. num.6.

Ac in omnibus contractibus minorū, extensa à Carpensi in mulieribus, disc. 60. num.3.

Causa mortis in donatione non est necessaria, disc.60. num.30.

Contemplatione matrimonij in donatione, vel prodote non requiritur, et declaratur, disc.60. num.45.

In Donatione facta per Clericum statuto non subditum àn requiratur, ibid.n.47.

Et quid si donator sit statuto subditus, donatarius verò minimè, disc.60. num.48.

Donatoris post mortem, absque consensu hæredis fieri nequit, ibid. num.18.

Donec non sequatur donatio dicitur imperfecta, & reuocari potest, discur.60. num.17.

Ecclesiæ, vel causæ piæ donatio facta non exigit, disc.60. num.43.

Epistolas in donatione, quæ fit per familiares an sit necessaria, ibid. num.35.

Facta per procuratorem post reuocatum mandatum, etiam absque notificatione, non suffragatur, disc.60.num.23.

Ferrariæ à statuto intra quod tempus requiratur, et àn liget donatarium absentem, disc.38. num.12.

Fideicommissi in donatione cum onere, vel primogenituræ non est necessaria, disc. 60. num.42.

Fieri non potest post pœnitentiam, disc. 28. num.21.

Incontinenti interuenire àn debeat, vel sufficiat ex interuallo, disc.60. num.23.

Ingressus in religionem in donatione ex causa facta non exigitur, ibid. num.44.

Iudice coram quo fieri debeat, discurs. 60. num.25.

Donatione facta, vel penès acta non requiritur, ibid. num.39.

Iuramento cessat, disc.28.num.18. disc.29. num.11. disc.33. num.10. disc.60.n.11.

Fallit accedente Statuto super iuramento disponente, disc.60. n.12.& 14.

Iure à nouo introducta est, et de ratione, disc.28. num.19. disc.60. num.6. & 7.

Iuris quærendi in donatione non desideratur, ibid. num.31.

Manuali in donatione non est adhibenda, disc.60. num.28.

Item in donatione, quæ fit per traditionem, seù laceratione scripturæ, ibid. num.29.

Onerosa in donatione, seù causatiua non est interponenda, disc.20.num.6. disc.60. num.41. Et quando dicatur ad talem effectum onerosa, disc.20.nu.8. disc.60. num.41.

Præstationis annuæ vitalitiæ summam non excedentis in donatione non requiritur, et de ratione, disc.38.num.12.disc. 60. num.33.

Probanda an sit à donatario, vel ab impugnante donationem, disc.29. n.14. disc. 33. n.6. disc.60. n.24.

Datur distinctio an donatarius sit actor, vel reus, disc.29. num. 15. & 16. disc.33. num.8.

Procedit cum terminis *l. si unquam*, disc. 20. num.7.

Puris in donationibus de iure requiritur, disc.60. num.27.

Reciproca non exigitur in donatione, ibid. num.40.

Reuocatio expressa donationis, vt fieri nequeat àn requiratur, & an sufficiat tacita pœnitentia, & ex quibus actibus eliciatur, disc.28. num.16. 19. & 20.

Statutarij termini post lapsum accedere nequit, disc.60. n.19.

Summa solidorum 500. exceptuata de iure ab insinuatione quantum importet, disc.29. num 10. disc.60.num 9.

Temporis ex lapsu non præsumitur nisi cõcurrat etiam obseruantia, disc.29. num. 12. disc.33.n.7. disc.60. n.22.

Transactionis occasione in donatione quæ fit non requiritur, disc.60. num.36.

Venditioni in donatione accessoria nõ est necessaria, ibid. num.37.

Vrbis ex statuto in quibus donationibus requiratur, disc.28. numer.15. disc.60. num.13.

Debet fieri intrà sex menses, disc. 32. num.2

Requiritur in donatione excedente ducatos 200. de carolenis, ibid.num.17. disc.60. num.3.

Item in donatione inter patrem, ac filium, ac etiam inter coniunctos, disc. 60. num.15.

Insuper in donatione tacita resultante ex remissione debiti, ibid. num. 16.

INSINVATIONIS.

Defectum tertius opponere non potest, disc. 60. num. 26.

Necessitas etiam hodie de iure viget reiecta opinione contraria, ibid. num. 10.

Omissio donationem vitiat in solo excessu aureorum 500., et quando secùs, ibid. num. 8.

Renunciatio àn valeat distinguitur inter ius commune, & statutarium, disc. 60. num. 20. & 21.

Terminus de iure communi conuenit tantùm donationibus, ibid. num. 2.

Vim habet geminatio actus, disc. 33. num. 9. disc. 60. num. 38.

INSTRVMENTVM.

Dotale in concursu aliorum eadem die celebratorum anterius præsumitur in dubio; secùs si constet de contemporaneitate, disc. 6. num. 4.

Verba Notarij continet, proindè magis capitulis, quàm ei defertur, disc. 1. num. 18. disc. 7. num. 10.

INTENTIONEM.

Fundatam habere dicitur ille cui regula assistit, disc. 1. num. 19.

Habenti sufficit offuscare probationes alterius, ibid. num. 20.

INTERDICTVM.

Quorum bonorum non datur contrà possidentem titulo particulari habito in vita eius, de cuius successione agitur; et quid si fuerit habitus post mortem d. 20. n. 3.

Locum habet quoad bona per defunctum possessa tempore mortis, ibid.

Retinendæ donatario datur in vim clausulæ constituti, vel reseruationes vsusfructus, disc. 22. num. 3.

INTERESSE.

Debetur, quoties contrahens recedit à contractu ante assensum, disc. 54 num. 40.

Non habens in iudicio audiri non debet, disc. 2. num. 18.

Nominati contractus ob non implementū debetur; Sed contractus non resoluitur, discurs. 9. numer. 4.

Vid. Contractus. Pœnitentia.

Regno in Neapolitano ex debito pecuniario passim decernitur, quia lucrum cessans habetur pro verificato, discurs. 33. num. 13.

Non debetur ob reuocationem alienationis feudi antè assensum, d. 54. n. 36.

Religio secundarium habet in vitalitijs Religiosorum, disc. 25. num. 18.

Resignatario resici debet à resignante, quare integra reuocauit mandatum, & quale, disc. 54. numer. 35.

Secundarium habet vxor, & eius continuata in donatione contemplatione matrimonij, & quid hoc operetur, disc. 2. num. 7. & seqq. Sed cessat dissoluto matrimonio, ibid. num. 16.

Episcopus, vel Ecclesia habet in donatione facta promouendo ad sacros Ordines, disc. 2. num. 10.

Vxor secundarium habet in donatione contemplatione matrimonij etiam hoc dissoluto ob speratam filiorum successionē, ibid. numer. 17.

Declara quando filij sunt vocati; Secùs si succedant vti hæredes Patris, disc. 2. num. 18. & 19.

Alia Vid. Donatio contemplatione matrimonij.

INVENTARIVM.

Cessionarius hæreditatis cōficere tenetur, disc. 44. num. 4.

Donatarius vniuersalis àn teneatur conficere, & omittendo, ad quid sit obligatus, disc. 44. n. 2., disc. 45. num. 17. & 18.

Omittens quas pœnas incurrat, d. 44 n. 6.

IRREVOCABILITATIS.

Donationi causa mortis pactum adiectum repugnat, & àn eam in donationem inter viuos transfundat, disc. 38. numer. 8. & 9.

Pactum adiectum donationi factæ per Nouitium etiam in casu egressus à Monasterio valet, disc. 15. num. 6.

Alia Vid. Donatio. *Vers.* Absenti.

IVDÆI.

In ætate maiori quo anno ex lege Mosayca dicantur constituti, disc. 19. num. 11.

IVDEX.

Quinam adiri debeat ad faciendam insinuationem, disc. 60. num. 25.

IVDICIS.

Arbitrio testium fides remittitur, disc. 1. num. 16.

Præsentia necessitatem insinuationis cessare facit, disc. 60. num. 39.

IVDICIVM.

Executiuum non retardatur pendente nullitate negotij principalis, quæ requirat altiorem indaginem, disc. 14. numer. 5. & 6.

Fallit de stylo Romanæ Curiæ solita gustare

gurare de meritis negotij principalis, ibid. num.6.
Præuentiuum, seù de futuro intentare potest vocatus conditione pendente, disc. 4. num.7.
Rescissionis donationis intentari, àn debeat in foro donantis, vel donatarij, disc.22. num.2.

IVRAMENTVM.

Absenti donationem factam irreuocabilem antè acceptationem reddit, disc.14. nu. 10. & 14., disc.23.num.10.
Vid. Donatio. *vers.* Absentis.
Assignationi legitimæ factæ filijs per patrē in vita quid operetur, disc.40. n.8.
Concubinæ donationem per militem factā, àn validam reddat, disc.42.n.6.
Donationem inter coniuges ab initio validam reddit, disc.29. num.8.
Fallit in donatione implicita contenta in confessione dotis receptæ, disc.29. num.9.
Donationem inter patrem, & filium validat, disc.8.num.15, discur.40. num.6., disc.41.num.8.
Donationi adictum, àn reddat irremissibile onus donatario iniunctum ad fauorē tertij, disc.36. num.9. & 11.
Histrionibus donationem factam àn validet, disc.42.num.6.
Insinuationis necessitatem cessare facit, disc. 28. num.18., disc.29. num.11., disc.33. num.10., disc.60. num.11.
Fallit accedente statuto super iuramento disponente validè, disc.60. n.12. & 14.
Iuris ciuilis prohibitionis obstaculum tantùm tollit, disc.40. num.8.
Metum reuerentialem purgat, læsione non accedente, disc.33. num.21.
Minoris contractum validat, ibid.n.17.
Fallit vbi adest læsio, ibid.nu.20.
Pactum de futura successione à nullitate præseruat, sed non à reuocabilitate, disc. 37. num.4.
Præsitum super primo actu, àn operetur quoad alios actus consecutiuos, discurs. 41. num.9.
Seruandum est vbicumque potest sine inritu salutis æternæ, disc.42.n.6.
Statuto exlaicali tolli nequit, disc.26.n.4., disc.35. num.14.
Declara directè; Secùs indirectè, & quomodò id procedat, discur.26. num. 9., disc.35. num. 16., discurs.63. num. 12.& 14.

IVS.

Mulieri quæsitum tolli non potest ex intervallo, vel minui per conuentionem inter donatorem, & virum, discur.10. numer.12.

IVRE.

Datoris resoluto, resoluitur ius acceptoris, disc.13. num.4.

IVRA.

Bonorum appellatione in donatione non veniunt, disc.23.num.3.

L

LAESIO.

IN donatione non datur, disc.27. num. 3., disc.55. num.10., & quando detur, disc.28. num.25.
1. *Fallit* si donans non remaneat congruè prouisus, præsertim si sit mulier, & de ratione, disc.55. numer.11. & 12. Et quando secùs in muliere, ibid. num.14.
2. *Fallit* si donans non benè sciat quid donet, disc.55.num.13.
Enormissima quando dicatur, discurs. 54. numer. 3.
Trahit secum restitutionem fructuū, ibid. num.4.
Fideicommissum in donatione continente, vel primogenituram non datur, disc. 56. num.9.
Iuramenti operationem tollit à contractu minoris, disc.33. num.21.
Metui reuerentiali vnita valdè operatur, ibid. num.21.
In operis non datur, quæ non habent certum pretium, disc.53. num.10.
Regulari debet inspecto tempore contractus, disc.54. num.7.
Et anni sequentes calamitosi non habentur in consideratione, disc.54. n.8.
In transactione cadere potest, & quando, disc.25.num.20, disc.54. num.18.
Vitalitijs in contractibus, quando detur quomodò sit regulanda, discurs.54. numer.17.

LEGATVM.

Ademptum àn censeatur per alienationem rei, vel pecuniæ legatæ, discurs.24. numer.3.
Alimentorum in causam non recipit duplicationem, disc.49. num.4.
Annui reditus redimibilis pro fundatione

Ecclesiæ si diminuatur, fundator non tenetur supplere, & quando secùs, disc. 57. num. 8. & 9.

Creditori factum non cēsetur animo compensandi, disc. 48. num. 3.

Fallit accedentibus contrarijs coniecturis, ibid. num. 16.

Dotis in causam non admittit duplicationem, disc. 49. num. 4.

Executum in vita, àn transeat in donationem inter vivos irrevocabilem, disc. 16. num. 9.

Filiusfamilias facere nequit etiam de patris consensu, disc. 39. num. 3.

Primum, àn censeatur ademptum per secundum, vel potiùs debeatur vtrumque, disc. 49. num. 2.

Remuneratorium non est irrevocabile, disc. 16. num. 9.

Sepulturæ intuitu Ecclesiæ factum, àn cesset ob immutatam sepulturæ electionē, ibid. num. 10.

in LEGATIS.

Relictis in genere cuius sit electio, disc. 4. num. 9.

Et quod præstandum regulariter sit, id, quod minùs, & distinguitur inter res animatas, & inanimatas, ibid. n. 10.

LEGATVS.

Est subrogatus in locum antiquæ proconsularis dignitatis, habetque exercitium regium, disc. 2. num. 23.

LEGITIMA.

Auita dicitur ex portione debita filijs, vt æquales fiant secundo coniugi, disc. 50. num. 9.

Item ex quacumque necessaria successione, ibid.

Donatis ex bonis non detrahitur nisi in subsidium; Sed illa ponuntur in calculo ad augendum assem pro legitima impinguandā, disc. 34. num. 4., disc. 50. n. 8.

Filiorum primi matrimonij detrahi debet, & ex reliquo capit lucrum secundus vir æquale portioni filiorum primi matrimonij, disc. 50 num. 3.

Illegitimis filijs debetur in successione matris, & in calculo veniunt bona donata post illorum conceptionem, d. 22. n. 20.

Nepotibus in bonis Aui, àn debeatur quando capiunt ex eis donationem contemplatione matrimonij patri factam post mortem donantis remissiuè, disc. 8. n. 29.

LEGITIMAE.

Assignatio in causam filijs est quandocumque reuocabilis, & quid si accedat iuramentum, disc. 40. num. 7. & 8.

Irrevocabilis quando sit, & transferat dominium bonorum in filios, & quomodo quæstio sit decidenda, discur. 40. num. 9.

Fructus debentur ipso iure de bonis fructiferis, disc. 34. num. 3.

LEX.

Edita per feudatarium cessat feudo deuoluto, disc. 35. num. 6. & 13.

Noua edita per viam declarationis retrotrahitur ad præterita, disc. 35. num. 11. Fortius vbi idem est legislator, ibidem num. 12.

Publicari debet *in* loco, vt afficiat, disc. 35. numer. 5.

LEG.

Fœminæ *C. de secundis nupt.* non habet locum in donatione ob inæqualitatem, disc. 31. num. 10.

Hac edictali *C. de secundis nuptij* habet locum in detractione lucri, & quomodò, disc. 50. num. 3. 7. 9. ac 13.

Licèt loquatur de muliere æquè procedit *in viro*, ibid. num. 18.

Ratio refertur, & in quo casu procedat, discur. 50. num. 15.

Quando procedat in alienatione, vel obligatione ex causa onerosa, ibid. num. 14. & 19.

Hæreditatum *ff. ad l. falcid.* habet locum in æstimatione sortis censuum, & iurium vitalitiorum, disc. 34. num. 2., disc. 54. num. 1. Impugnatur hæc conclusio, disc. 34. num. 15., disc. 54. num. 12. Et datur modus faciendi hanc æstimationem, discurs. 34. num. 17., discurs. 54. num. 13. & seqq.

Omnes, & *l. benè à Zenone C. de quadr. præscript.* regula cum suis limitationibus hic explicatur, disc. 43. num. 3.

Si me, & Titium *ff. si cert. pet.* æquiras quando intret, disc. 43. num. 4. & 5.

Si vnquam *C. de reuoc. arn. donat.*, an habeat locum, quando donator id non declarauerit, & àn ius reuocandi transmittatur ad hæredes, disc. 20. num. 4.

Causatiua, seù onerosa in donatione non procedit, disc. 20. num. 5., disc. 21. num. 8., disc. 22. num. 8.

Filiarum per procreationem non intrat, & de veritate conclusionis, discurs. 22. num. 12.

Illegitimi per procreationem, àn habeat

Beat locum, d. sc. 22. num. 13. & 14.

Iuris quæsiti in renunciatione non procedit, maximè si hoc naturaliter donatario debeatur, licèt non ciuiliter, discurs. 21. num. 8. & 9.

In limitationibus quomodò sit procedendum, & quem effectum producant, disc. 22. num. 9. & 10.

Quando cesset ob renunciationem, vel quia de filijs fuerit cogitatum, disc. 20. num. 9., disc. 21. num 6. remiss., disc. 22. num. 8.

Renunciari potest maximè cum iuramento, disc. 22. num. 4., sed quæstio est in voluntate, ibid. num. 5. & 6.

Renunciatio non capit casum verisimiliter inopinatum, & in specie donantis habentis vxorem sterilem, qui ex secundis nuptijs habuerit filios, quamuis de filijs cogitauerit, discurs 20. numer. 10., disc. 21. num. 7.

Corrail si donatio fuerit metu extorta, disc. 22. num. 19.

Posita inter clausulas generales non habetur in consideratione, ibid. nu. 16.

Vxorem ex familia *ff. de leg. 2.* materia remissiuè, disc. 18. num. 3.

LIBERTAS.

Incompatibilis est cum fideicõmisso, quod importat seruitutem, disc. 48. nu. 7.

LOCA MONTIVM.

Diminutionem si patiatur in reditu, hæc cedit periculo cessionarij, disc. 52. n. 6.

Vanum habent intrinsecum, [illegible] secum, & quomodo, disc. 52. num. 5.

Vinculum quomodo est mar[illegible] remissiuè, discurs. 34. num. 15., disc. 54. num. 16.

LOCVPLETATIO.

De quo tempore probari debeat, & detur contra tertium actio de in rem verso, disc. 43. num. 5.

LVCRVM DOTALE.

Anterioritatem dotis habet, non autem priuilegium, disc. 40. num. 5.

Constituere donatione mediante inter coniuges non est prohibitum, disc. 31. numer. 7.

Mixto in casu, àn & quomodò debeatur, disc. 50. num. 2.

Capi debet iuxtà dispositionem *l. hac edictali*, & quomodo, ibid. num. 3. & 7., & quare patiatur diminutionem, ibid. num. 13.

Et quid in casu, quo mulier ex causa oneroſa alienet, vel debita contrahat, disc. 50. num. 14.

Mulier detrahit, non curato, àn aliquid superſit pro filijs, ibid. num. 17.

Pars dicitur quotitatiua dotis, discurs. 50. num. 4.

Præiudicari nõ potest ex gestis per coniugem, disc. 50. num. 6.

Statutarium, vel conuentionale debitum dicitur necessarium, & irreuocabile, vt potè oneroſum, ibid. num. 10.

M

MAGISTRATVS.

GEsta subsistinentur, si solitus erat publicè talem actum gerere, disc. 2. num. 24.

Veniam ætatis quando concedere possit, ibid. num. 25. & 26.

MANDATVM.

Beneficium ad resignandum, siuè ad contrahendum matrimonium re integra semper est reuocabile, disc. 54. n. 34.

Sed datur actio ad damna, & interesse, & qualis, ibid. num. 35.

Concessio facultatis disponendi cum conditione resolutiua in casu non dispositionis àn importet, vel potiùs irreuocabilem donationem, disc. 36. ex n. 3.

Mandatum vbi importat facilius est reuocabilis re integra, ibid. n. 6.

Insinuationem ad faciendam reuocari potest re integra, & non est opus notificatione, disc. 60. num. 23.

Reuocabile est de sua natura, discurs. 36. num. 13.

MANVTENTIO.

Constituti vigore, àn peti debeat in foro donantis, vel donatarij, disc. 22. n. 3.

Donatario debetur in vim clausulæ constituti in donatione appositæ, disc. 14. num. 2., disc. 22. numer. 2.

Vide Constitutum.

Retardari non potest ob exceptiones negotij principalis altiorem requirentes indaginem, Et quid de stylo Romanæ Curiæ, disc. 14. num. 6., disc. 35. num. 2.

MARITVS.

Conuenire non potest cum donante in præiudicij iuris mulieri ex donatione quæsiti, disc. 10. num. 12.

Dotis in fructibus matrimonio constante præiudicari nõ potest ab vxore, d. 5. n. 8.

Extra-

Extradotalium bonorum in administratione vxore renuente se in gerere nequit, disc. 7. num. 8.

Procedit à pari passu cum muliere circa pœnas secundò nubentium, discurs. 50. num. 18.

Promittens renunciationem vxoris, àn excusetur diligentijs, disc. 2. num. 8., disc. 4. num. 16.

Alia Vide Donatio inter coniuges. Mulier. Vxor.

MATER.

Interessata dicitur in pinguiori statu filiorum ob speratam successionem, disc. 7. num. 4.

MATRIMONIVM.

Secundum àn possit contrahi more Magnatum si primum sit contractum iuxtà consuetudinem Capuani, & Nidi, disc. 50. num. 16.

MATRIMONII.

Causa quando sit impulsiua, vel finalis in donationibus, disc. 10. num. 7.

Contractus pars dicitur donatio contemplatione matrimonij, & correspectiua, disc. 1. num. 9., discurs. 2. numer. 6., disc. 5. num. 7.

Dos non est de substantia, licèt de consuetudine sine ea contrahi non soleant, disc. 1. num. 10.

Fauor actum de futura successione à nullitate præseruat, sed non à reuocabilitate, & quando procedat conclusio, disc. 37. num. 4. & 11.

Filij primi, quando succedant in donatione contemplatione matrimonij exclusis filijs ex secundo. *Vide* Filij. *Vers.* Primi.

Secundi filiorum conditio ex pacto melior effici potest, disc. 10. numer. 6.

Alia Vid. Donatio cont. matrim.

MENOCH.

Cons. 922. examinatur, disc. 18. ex n. 2.

MERLIN.

Dec. 568. in quibus terminis loquatur, disc. 16. num. 8.

MERLIN. PIGNAT.

Centrou. 34. *lib.* 2. in quo casu procedat, disc. 16. num. 8.

METVS.

Concludenter non probati sumus ad quid prosit, disc. 78. num. 11.

Donanti illatus influit in renunciationem *l. si vnquam*, disc. 22. num. 19.

Illatus à tertio àn annullet actum, seù donationem, ibid. num. 18. remissiuè, disc. 28. num. 10.

Reuerentialis præsumitur in vxore respectu viri, disc. 30. num. 17.

Iuramento accedente nihil operatur, nisi concurrat læsio, disc. 33. num. 21.

MILES.

Concubinæ, vel amasiæ donare est prohibitus, disc. 42. num. 2.

Fallit si fiat bono animo, vt mulier redeat ad bonam frugem, ibid. n. 5.

Et quid vbi donatio est iurata, disc. 42. num. 6.

Testium absque interuentu disponere potest per vltimam voluntatem, discurs. 38. num. 7.

Declara in castris, secùs in Ciuitate, ibid. num. 10.

MILITES.

Nostri temporis, àn, & quando gaudeant priuilegijs aliorum militum, vel in eis procedant, quæ de illis in iure disponuntur, disc. 42. num. 4.

MILITIAE.

Donatio in causam facta insinuatione non indiget, disc. 60. num. 46.

MILLINVS.

Dec. 163. examinatur, disc. 18. ex n. 4.

MINOR.

Aetas à Iudæis quando expleatur, disc. 19. num. 11.

Contrahens cum iuramento habetur vti maior, disc. 33. num. 17.

Fallit vbi adest læsio, ibid. num. 20.; Et in super accedente metu reuerentiali, ibid. num. 21.

Donationem contemplatione matrimonij voluntariam sine solemnitatibus statutarijs facere prohibetur, & de ratione, disc. 26. num. 16.

Mulier quando restituatur ad purgandam moram ad effectum effugiendi pactum resolutiuum, disc. 19. num. 6

Alia Vid. Mulier. *vers.* Minor.

Solemnitates in contractu dotis adhibere debet, nisi eam constituat ex causa necessaria, disc. 31. num. 14. disc. 32. n. 10.

Stabilium in alienatione quas solemnitates ex Statuto Vrbis 113. adhibere teneatur, disc. 33. num. 14.

Veniam ætatis à solo Principe obtinere potest, disc. 2. num. 21.

Vid. Venia ætatis.

MISSARVM.

Monialium monasterijs onus acceptandi, àn

àn concedatur licentia, & de differentia inter illa, & Monasteria virorum, disc.24.num.7. & 8.

Onera perpetua sine Episcopi licentia Ecclesia acceptare non potest, ibid.n.6.

Et licentia non conceditur, nisi ad sit inuestimentum fructiferum, & ad quam rationem, disc.24. num.9.

MODVS.

A conditione in donationibus quomodo differat, disc.12.num.3., discurs.19.n.5., disc.23. num.15.

MONASTERIVM.

Successionem Monacho delatam, àn proprio iure, & Monacho inuito, vel ex huius persona obtineat, disc.17. nu.9.

Suppressum si fuerit de ordine Papæ donatio facta sub conditione resolutiua, àn resoluatur, disc.12.num.4. & 8.

Et quid si suppressio sequatur ex quo Religioni formam præscriptam in donatione non seruauerit, ibid. num.8.

MONASTERII.

Donatio pro constructione facta, àn sit reuocabilis antè acceptationem, disc.14. num.13.

Fieri potest fratribus minoribus Sancti Francisci, ibid. num.14.

Erectionis sub conditione donatio facta cum pacto resolutiuo, hoc non erecto resoluitur, disc.12. num.7., discurs.13. num.3.

Reditus pro constructione assignatus si diminuatur, non tenetur fundator supplere, disc.52.num.7. Idem dic de legato redimibili, ibid. num.8.

Fallit si ad manutentionem se obligasset, disc.52. num.9.

Religiosus quilibet ad fauorem acceptare quando possit, disc.14.num.13.,disc.23. num.8.

Alia Vid. Donatio ad pias causas. Religio. Religiosus.

MORAE.

Omissio priuat debitorem electione, disc. 4. num.8.

Purgatio non admittitur aduersus pactum resolutiuum; Sed benè aduersus pœnam caducitatem, disc.12.numer.7.,disc. 19.num 4.& 5.

Fallit si contrauenies sit mulier, & minor, & de veritate conclusionis, disc. 19.num.5. & 9.

Declara limitationem si agatur de cõtrauentione respiciente nudum interesse, secùs si concernat donantis personam, ibidem num.6.

MORIBVNDVS.

Pro mortuo reputatur, disc.30.n.15.

MOTIVA.

Diuersa Aduocati deducere solent, & quandoque id seruatur in Rotæ decisionibus, & de ratione, disc.18. num.7.

MVLIER.

Donationem contemplatione matrimonij voluntariam sine solemnitatibus facere potest, disc.26. num.16.

Dote pro consequenda vigore *Auth. res quæ* bona extrà principatum excutere non tenetur, disc.45.num.10.

Filiorum primi matrimonij in præiudicium quarè disponere prohibeatur, disc.50. num.15. *Vid.* Leg. *vers.* Fœminæ, & *Vers.* Hac edicali.

Indotatam se relinquere non potest, disc. 19. num.8., disc.55.num.6.

Amplia, vt etiam procedat in Vidua, vel puella innupta, disc.55. n.7.

Lucrum detrahit non curato, àn supersit aliquid pro filijs, disc.50.num.17.

Maior de iure non est prohibita donare, vel alienare, disc.27. num.6.

Dotis in causam obligare se potest sine solemnitatibus statuti, dummodo dos sit causa finalis, disc.27. num.5. & 12., disc.50. num.11.

Minor restituitur ad purgandam moram pro effugiendo pacto resolutio, nisi contrauentio respiciat personam donantis, disc.19.num 6. & 9.

Et quid si actus sit irretractabilis, vel moræ purgationem non admittat remissiuè, disc.19. num.5.

Muliere cum alia æquè priuilegiata, an, & quando teneatur adhibere solemnitates, disc.27. num.14.

In Vrbe contrahere non potest sine solemnitate, & causa, disc.27.n.2.& 8.

Item neque donare, discurs.28.num. 24., disc.34.num.5.

MVLINIS.

Donatio immodica faciliter rescinditur ex capite læsionis, disc.55. nu.11.12.& 15. Præsertim si ignoret quid donet, ibid. n. 13. Et quando talis donatio non reputetur læsiua, disc 55.num.14.

N

NEGATIVA.

Probanda est ab allegante, qui in ea se fundat, disc.29.num.16., disc.32. num.8., disc.60.num.24.

NEGLIGENTIA.

Administratoris Ecclesiæ præiudicare non debet, disc.12.num.3.

NEPTIS.

Dotari debet à Patruo in subsidium, disc. 19. num.7.

NOMINATIO.

A facultatario facta an, & quando ab hoc sit agnoscenda, vel potiùs à primo testatore, disc.36. num.19.& 20.

NOVATIO.

Primi actus, quando inducta censeatur per secundum, disc.49. num.10.

NOVITIVS.

In donationibus, quas facit vel Monasterio, vel ad fauorem aliorum, solemnitatibus non subiacet statutarijs, & de ratione, disc.15. ex num.4.

Irreuocabilem ex pacto donationem facere potest etiam in casu egressus à religione, ibid. num.6.

Professionem emittere non potest antè annum 16. explerum, disc.15. num.9.

Renunciare àn possit in præiudicium Monasterij etiam iuribus sibi deferendis post emissam professionem, disc.17.n.9.

Solemnitates à Tridentino præscriptas adhibere debet in donationibus, & de ratione, disc.15. num.2.3. & 5.

Fallit si habitum nondum suscepisset, & de veritate conclusionis, ibid. n.3. 4. & seqq.

O

OBLIGATIO.

Bonorum contemplatione matrimonij donatorum facta per virum citrà fraudem tenet; Sed filijs, & vxori competit constante matrimonio pro alimentis potioritas super fructibus, discur.2. num.12., disc.5. ex num.4.

Alia Vid. Hypotheca Potioritas.

OBLIGATIO CAMERALIS.

Donationi adiecta àn reddat irreuocabile onus donatario impositum ad fauorem tertij absentis, disc.36.num.9.& 11.

Operatur circa omnia in instrumento contenta, & enunciata, disc.1. num.22.

Stipulationem continet pro omnibus quorum interest, disc.57.num.2.

OBSERVANTIA.

Contraria declarat voluntatem resoluendi actum, disc.57. num.6.

Ex longissima insinuatio præsumitur, ac aliæ solemnitates, disc.29.num.12., disc. 33. num.7., disc.60. num.22.

Voluntatis contrahentium est optima interpres, disc.48.num.15., disc.49.n.5.

ONVS.

Donatario impositum ad fauorem tertij, àn possit à donante remitti, disc.36.n.8. & 10., disc.56. num.2.

Et quid si adsit iuramentum, vel obligatio cameralis, disc.36. num.9.& 11., disc.56. num.5.

Donationi iam perfectæ ob additamentum bonorum, quando possit donator adijcere remissiuè, disc.9.num.3.

Ecclesia acceptatum de proprio adimplere tenetur, quamuis perimantur bona assignata, disc.24.num.5.

Non acceptatum adminicula plura arguit, quæ afferuntur, disc.24.num.10.

ONERA.

Bonis donantis adiecta per donatarium resoluuntur resoluta donatione, d.13 n.6.

Donationi iam perfectæ donator adijcere nequit, disc.18.num.13.

Missarum perpetua quomodo Ecclesia acceptare debeat, disc.24. num.6.

Vid. Missarum.

Quæ nam deduci debeant à beneficio ad hoc, vt dicatur sufficiens ad substentationem promoti, & cesset donatio facta sub conditione resolutiua, disc.11.n.8.

OPERAE.

Pretium certum non habent, ideoque in eis non cadit læsio, disc.53.num.10.

OPINIO.

Mutari solet per Rotam, & alia Tribunalia, disc.2. num.29.

Rotæ sequitur à Iudicibus Curiæ, & statuta ecclesiastici, disc.32. num.7.

Vnius doctoris, quod sufficiat pro substinenda transactione, disc.2.n.32.

ORDINES.

Banco directi in quo differant à cedulis, & quod non sufficiant pro validitate census, disc.24. numer.4.

Vid. Donatio ad ordines, Promotio.

P

PACTVM.

Vtura de successione quando à iure improbetur, disc.8.num.6., disc.37. num.4.& 11.

Iuramento, vel matrimonij fauore subsistinetur, sed est reuocabile, disc.37. numer.4.

Resoluitur donationem iam effectuatam fauore Ecclesiæ, quando resoluat, disc.12.ex num.3., disc.19.num.3.

Mora purgationem non admittit, disc.12. num.7.

Substantiæ actus repugnans quando vitietur, vel potius eum transfundat in alium contractum, disc.38.num.8. & 9.

Valet vt conditio filiorum secundo matrimonij sit melior, & quando secùs, disc. 10. num.5.

PATER.

Bona non occupat validè donata filio habenti in eis hæredem, qui si sit ipsemet Pater admittere tenetur matrem, & fratres, disc.8.num.5., disc.39.num.4.

Dominium habebat de iure *Digestorum* omnium bonorum filij, secùs de iure nouissimo inducente peculiorum distinctionem, disc.39. num.4.

Vid. Peculium.

Filiam etiam diuitem, & prouisam dotare tenetur, disc. 17.n. *Vid.* Filia.

Interessatus dicitur in pinguiori statu filiorum non solum ob speratam successionē, sed ob vsumfructum, disc.7.num.5.& 6.

Stipulando pro se, & filijs videtur sentire de illis tanquam hæredibus, d. 1.n.12.

Vsumfructum habet in bonis maternis filij, disc.7. num.6.

Item in bonis per extraneum filio donatis, disc.40. num.6.

Non habet in bonis validè per ipsum filio donatis, ibid. num.6.

PATRIS.

Consensus in donationibus, & alijs actibus inter viuos gestis per filiumfamilias, an requiratur pro interesse, vel solemnitate, disc.39.num.2.& 5.

Et quid in donatione causa mortis; an possit sibimet consensum præstare, disc.39.num.3. & seqq.

Ius in præiudicium hæreditatem agnoscere, vel repudiare non potest, disc.7. num.6. *Alia Vid.* Filius.

PATRIAE POTESTATIS.

Filia non liberatur à vinculo per matrimonium, & quando secùs, disc.41. num.7.

Ius ad fauorem patris inductum est, vndè non debet contrà eum retorqueri, disc. 39. num.2.

PATRIMONIVM.

Alienare potest promotus ad illius titulū, postquam de beneficio sufficienti fuerit prouisus, disc.11. num.4.

Vide. Donatio ad ordines.

Bona extrà esse non dicuntur, quæ pro creditores iure pignoris prætorij possidentur, disc.45. num.8.

Duplex habere quando quis dicatur, & proindè duplicem hæredem, ibid.n.3. & 9.

PATRVVS.

Neptem in subsidium dotare tenetur, disc. 19. num.7.

PECVLIVM.

Aduentitium euadunt bona per patrem validè filio donata, disc.8. num.5.

Digestorum de iure non erat ità distinctū, sicut de iure *Cod. & Authent.* remissiuè, disc.35.num.18 disc.39. num.4.

Profectitium dicitur id quod *liberis* prouenit ex stipulatione patris pro se, & filijs, disc.1.num.12.

Euadit donatio sine causa facta per patrem filio, disc.8.num.13. d.40. n.5.

PENSIONVM.

Commoditas quomodo vendi soleat, disc. 54.num16.

PIAE CAVSAE.

Concurrentis cum alia simil priuilegia quando conquassentur, disc. 23. n.19.

Coniuncti ad fauorem dispositio referenda non est, sed motiuo sanguinis, disc. 32. num.14.

Dispositio ad fauorem statutarias solemnitates non exigit, et quando talis dicatur, ibid. num.13.

Fauor non supplet defectum voluntatis, disc.12.num.4.disc.16.num.7.d.22.n.17.

POENA.

Conuentionalis vltrà interesse non exigitur, disc.19. num.7.

Priuationis absque culpa positiua non incurritur, disc.23. num.15.

POENITENTIA.

Donatoris ex quibus actibus inferatur, disc. 28. num.20.

Nominatis in contractibus non datur ob non implementum, sed actio ad interes-

se, discurs. 9. numer. 4.
Declara si non implementum sit successiuum post contractum iam perfectũ; Secus si respiciat initium, vel perfectionem, disc. 9. num. 8.
Fallit in donationibus, & qualis esse debeat contrauentio, ibid. num. 6. & 7.
Tacita an sufficiat, vt non possit compleri insinuatio, disc. 28. n. 19. & 21.

POSSESSORIS.

Forus in iudicijs sequi debet, & an solo constituto talis dici valeat, disc. 22. num. 2. & 3.
Pari in causa potior est conditio, disc. 6. num. 3. & 4.

POTIORITAS.

Bonis super comprehensis in donatione propter nuptias, quando mulieri competat pro dote, disc. 6. num. 6.
Defuncti, vel donatoris creditoribus etiam chirographarijs assistit in concursu cum creditoribus hæredis, vel donatarij, ibid. num. 7.
Dotis pro restitutione vxori competit in bonis contemplatione matrimonij donatis, disc. 6. num. 5.
Filijs, & vxori competit super fructibus bonorum contemplatione matrimonij donatorum pro alimentis, disc. 2. num. 12. disc. 5. num. 4.
Matrimonium post contractum in bonis quæsitis, quando detur mulieri pro dote, disc. 6. num. 8.
Mutuantibus ad rem emendam quando debeatur remiss., ibid. num. 7.
Socialis negocij creditoribus datur in bonis occasione societatis quæsitis, disc. 6. num. 10.
Alia vide. Hypotheca,

PRÆLATVS.

Bonam fidem recognoscere potest, & tenetur eius recognitionem Ecclesia attendere, disc. 28. num 12.
Potest non quærere, & repudiare ius quærendum, et quando secùs, disc. 23. n. 16.

PRAESCRIPTIO.

Statutaria debiti cessat per interpellationẽ, & litem; sed postquam creditor obtinuit, incipit noua præscriptio, disc. 33. num. 5.

PRAESVMPTIO.

Solutionis ex quibus deducatur ad materiã tex. *in l. Pracula*, remissiuè, disc. 29. num. 2. disc. 33. num. 3.
Non intrat in debito impugnato, disc. 33. num. 4. Et quando non obstante impugnatione habeat locum, ibid. num. 5.
Voluntas vbi est clara, non intrat, disc. 12. num. 5.
Alia vide. Adminicula.

PRETIVM.

Operæ certum non habent, vnde in eis nõ cadit læsio, disc. 53. num. 10.
Proprietas dilato vsufructu, vel commodirate recipit, & est in commercio, disc. 30. num. 11.
Recusare quando possit soluere emptor ab imminentem euictionem, disc. 51. n. 4.
Rei euictæ quando debeatur non obstante, quod venditor noluerit ad euictionem teneri, disc. 53. num. 4.
Victualium conueniri àn possit *illud quo* valebunt certo futuro tempore remiss., disc. 54. num. 19.
Vitalitiorum censuum, vel societatum officiorum quale debeat esse, disc. 54. num. 11. & seqq.

PRIMOGENITVRA.

In donatione si contineatur, non requiritur insinuatio, disc. 60. num. 42.

PRIMOGENITVRAE.

Speciem sapit, si dispositio demandetur honore vnius ex familia, discurs. 18. num. 3. & 12.

PRINCIPIS.

Factum numeratur inter casus fortuitos, disc. 12. num. 8. Vndè non præstatur ex eo euictio, disc. 52. num. 4.

PRIVATIO.

Iuris quæsiti non incurritur absque culpa, positiua, disc. 23. num. 15.

PROBATIO.

Bonorum liberorum non existentiæ ad effectum detrahẽdi dotem ex bonis fideicommissi, ad quem spectet remissiuè, disc. 29. num. 15.
Contractu resultat ex minus solemni, licet hic non obliget, disc. 28. num. 14.
Donationem sine scriptura ad conuincendam debet esse concludens, & perfecta, disc. 16. num. 2. & 4.
Insinuationis àn spectet ad donatarium, vel donationem impugnantem, & distinguitur quinam sit actor, vel reus, disc. 29. num. 14. & seqq. disc. 33. num. 8.
Negatiuæ incumbit alleganti pro fundamento suæ intentionis, disc. 29. num. 15. disc. 33. num. 8.
Oneri cuius in genere incumbat, disc. 33. num. 12.

PROLEGATVS.

Absente Legato exercet omnia huic competentia, quamuis sint de regalibus, disc. 2. num. 22.

Veniam ætatis concedere potest, maximè vbi talis vigeat obseruantia, disc. 2. num. 22. & 24.

PROMISSIO.

De donando an donationem importet remittuè, disc. 6. num. 3. disc. 48. num. 12.

De relinquendo post mortem àn caducetur præmoriente eo, cui est relinquendum remittuè, disc. 8. num. 8. 9. & 22. disc. 17. num. 2.

Ius tale non tribuit in casu præmorientiæ, quod possit habere locum Bulla Baronum, disc. 9. n. 18.

Renunciationis intuitu facta non est donatio, sed implicita venditio futuræ aleæ speratæ successionis renunciatæ, disc. 17. num. 6.

PROMOTIO.

Ad sacros ordines fieri potest ad titulum cappellaniæ manualis, disc. 11. num. 8.

Item ad titulum seruitij in Ecclesia receptitia remittuè, ibidem.

PROPRIETAS.

Vsufructu dilato, vel commoditate est pretio æstimabilis, & in commercio, disc. 30. num. 11.

PVPILLVS.

Donationem an facere possit intuitu ingressus in religionem, disc. 15. n. 9.

Q

QVANTITAS.

Reseruata per donantem debetur in bonis non in pecunia, disc. 59. n. 10.

R

RATIFICATIO.

Actus nulli non attenditur absque scientia nullitatis tam facti, quàm iuris, disc. 33. num. 18.

Et quid si adsit clausula, *Et quatenus opus sit de nouo facit*, ibid. num. 19.

RATIONIS BANCARIAE.

Ratio dicitur vniuersalis, disc. 45. n. 6.

RECOGNITIO.

Fidei facta per tutorem, vel Prælatũ attendenda est, disc. 28. num. 12.

REDITV.

Annuo promisso, vel donato, censentur in contractum deducta tot bona, quæ illum constituant, disc. 48. num. 18.

Assignato per fundatorem Ecclesiæ pro eius dote, diminuto fundator non tenetur supplere, disc. 52. num. 7.

Idem de legato redimibili, ibid. n. 8.

Fallit si assignans manutentionem promisisset, disc. 52. num. 9.

Locorum montium diminuto periculum est cessionarij, ibid. num. 6.

REDVCTIO.

Datur vbi contractus tractum habens successiuum reducitur ad iniustitiam, disc. 54. num. 9.

Intellige pro futuris non autem præteritis, ibid. num. 10.

REGALIA.

Legatus exercere potest, disc. 2. num. 23. Et eo absente Prolegatus, ibid. num. 22.

Venia ætatis inter connumeratur, discurs. 2. num. 21.

REGRESSVS.

Reseruatus ad beneficium iuxtà formam antiquam impeditur ob iustam causam in pensionario; Secùs est in regressu iuxtà modernam formulam, disc. 12. nu. 6.

REGVLAM.

Pro se habens dicitur habere intentionem fundatam, & sufficit pro victoria effuscare probationes collitigantis, disc. 1. n. 19.

RELIGIO.

A fideicommisso excludi potest, & successionibus, & quomodo, disc. 25. num. 13.

In vitalitijs religiosorum quale interesse habeat, ibid. num. 18.

RELIGIONIS.

Fauore præsumptio non intrat, vbi constet de voluntate disponentis, disc. 25. nu. 11.

RELIGIONI.

Conditio, quod non acquiratur donatio religioso facta, àn vitietur, vel vitiet, disc. 25. num. 9. & 14.

RELIGIOSVS.

Beneficij sæcularis, & pensionis incapax est; et quę habebat emissa professione vacãt, disc. 25. num. 4. & 5.

Fallit in Canonicis regularibus, quoad Parochias tantùm, ibid. num. 6.

Bonorum capax priuata ex dispositione effici nequit, disc. 25. num. 8.

Dispensatus ad vsum bonorum pro suis indigentijs àn validè censum vitalitium constituere possit remittue, d. 25. n. 10

Episcopatus occasione, si à religione egrediatur, ân donario facta intuitu ingressus resoluatur, et quid suppressa religione remissiuè, disc. 15. num. 10.

Fructuum, seù vitalitiorum pro suis religiosis vsibus assignatarum commoditatem distrahere potest absque beneplacito; Secùs ipsum ius formale vsusfructus, disc. 25. num. 16. 17. & 19.

Monasterio de vno ad alterum si transeat, vel de vna religione ad aliam, ân secum trahat bona donata remissiuè, d. 15. n. 11.

Quilibet Monasterij ad fauorem acceptare quando possit, disc. 14. num. 13. disc. 23. num. 8.

Testificari potest pro Monasterio, sed non est omninò integer, disc. 16. num. 3.

Vsum bonorum pro religiosis indigentijs licitè habere potest, disc. 25. num. 8. & 9.

Alia Vide, Fratres minores. Monasterium.

REMISSIO.

Debiti etiam inter patrem, & filium in vrbe requirit solemnitates donationis, disc. 32. num. 3. disc. 60. num. 15. & 16.

Pensionis ob annorum calamitates quando detur remissiuè, disc. 54. num. 8.

RENVNCIATIO.

Cessante causa quando resoluatur, disc. 8. num. 17.

Iuris quærendi dispositioni *l. si vnquam* non subiacet, disc. 21. num. 8.

Leg. *si vnquam C. de reuocan. donat.*, quando reddat donationem irreuocabilem, disc. 20. num. 9. disc. 21. num. 6.

Non capit casum verisimiliter inopinatum, et quando talis præsumatur, disc. 20. num. 10. disc. 21. num. 7.

Potest fieri maximè accedente iuramento, disc. 22. num. 4.

Personalis præmoriente persona contemplata mulieri non nocet, disc. 17. num. 5.

Posita inter clausulas generales non habetur in consideratione, disc. 22. num. 22.

Per pnellas quando fit monasterium ingressuras materia remissiuè, disc. 15. num. 7.

Realis, & personalis, ac translatiua in quo differant remissiuè, disc. 15. num. 9. disc. 17. num. 2.

Statuti inhabilitantis non attenditur, & quare, disc. 16. num. 10.

RENVNCIATIONIS.

Donatio, vel promissio intuitu facta non est donatio, sed implicita venditio futuræ aleæ speratæ successionis renunciatæ, disc. 17. num. 6.

Quæ à muliere dotata fit rationabilitas refertur, disc. 55. num. 16.

RENVNCIATIONEM.

Maritus si promiserit ab vxore faciendam, ân excusetur diligentijs, disc. 2. num. 8. disc. 4. num. 16.

REPVDIATIO.

Hæreditatis fieri potest in præiudicium creditorum, & quid in conscientia, disc. 21. num. 9.

Per filium in præiudicium patris ân fieri possit, disc. 7. num. 6.

Iuris quærendi Ecclesiæ ân fieri possit per Prælatum, disc. 23. num. 16.

RES IVDICATA.

Facilè tollitur in Curia per restitutionem in integrum ob iniustitiam, discus. 28. num. 9.

RESERVATIO.

Iurium ad fauorem alterius implicitam donationem importat, disc. 34. num. 7.

Solemnitates statutarias non exigit, ita quarè, ibid. num. 9. 10. & 12.

Donationem causa mortis ân continere dicatur, si facta sit post mortem primi reseruatarij, ibid. num. 10. & 14.

Medietas an dicatur esse in hæreditate donantis ratione reseruationis, discus. 59. num. 7. & 9.

Summa per donantem reseruata debetur in bonis non in pecunia, disc. 59. num. 10.

RESOLVTIO.

Contractus ob non implementum quando detur. *Vide*. Contractus. Pœnitentia.

Iuris datoris resoluit ius acceptoris, ideòq; resoluta donatione, resoluuntur hypothecæ, & onera adiecta per donatarium, disc. 13. num. 4.

Sed donator tenetur ad id quod versum est in vtilitatem, ibid. numer. 5. Et quid si debita sint de voluntate donantis contracta, ibid. num. 6.

Pacto conuenta post declarationem euitari non potest moræ purgatione, discus. 12. num. 7. disc. 19. num. 4.

Et quid in muliere, vel minore contraueniente ân restituantur, discus. 19. num. 5. & 9. *Vide*. Mora. Restitutio in integrum.

Alia vide. Pactum, *vers*. Resolutionem.

RESTITVTIO IN INTEGRVM.

Datur vbicunque agitur de pœnali calidate, & de distinctione inter condition-

nem,

em, & modum, disc.19.num.5.
Mulieri, & minori datur aduersus pactum resolutiuum, si hoc respiciat interesse tantùm, non autem personam donantis, disc.19. num.5. 6. & 9.
Et quid si actus sit irretractabilis, & moræ purgationem non admittat, remissiuè, ibid. num. 5.
Sententiam aduersus iniustam datur, quamuis obstet res iudicata, disc.28.num.9.

RETRACTV.

Legali, vel conuentionali sequuto onere medio tempore per possessorem contracta resoluuntur, disc.13. num.4.

RETROCESSIO.

Contemplatione matrimonij donatorum fieri nequit, & de ratione, disc. 2. nu.5. & 7. disc.7.num.3.
Declara accedente dolo, vel collusione, disc.2. num. 9. disc. 3. num.9. & 10. Secùs si fiat ex rationabili causa, vel correspectiua, disc.3.num.11.13.& 15. disc. 7.num.7. Et quomodo hæc sit cognoscẽda, disc.3. num. 14.
Donationis factæ sponsæ extrà dotem in præiudicium viri àn valeat, disc.7. n.4. Et quod valeat, ibid. num.7. & seqq.
Donatorum pro ascensu ad sacros ordines fieri non potest, disc.2.num.10. disc.11. num.4.
Fallit cessante necessitate, vel fraude, disc.2. n.14. disc.11.n.4. *Vide infrà.*

RETRODONATIO.

ri nequit per donatarium in præiudicium filiorum vocatorum ex propria persona; Secùs si vocentur vti hæredes patris, disc.28.num.5. & 6.
inus solemnis deseruit pro adminiculo pœnitentiæ donantis, disc.28.n.22.
lemnitates requirit in donatione requisitas, disc.28.num.7.
Vide supra. Retrocessio.

REVOCATIO.

ienationis, vel obligationis feudi quomodo fieri debeat remissiuè, discurs.28. num.17.
onationis desumitur ex inimicitijs inter coniuges, vel diuortio, disc.37.n.5.
Expressa àn requiratur, vel sufficiat tacita, vt non possit expleri insinuatio, disc.28.num.20. & seqq.

ROYAS.

cis.91. & 370. examinantur, disc.15. ex num.2.

ROTA ROMANA.

Decisiones incidenter reuocare non solet, disc.18. num.5.
Opiniones mutare consueuit, d.2.n.29.

ROTÆ.

Cum opinionibus procedunt iudices in Curia, & Statu Ecclesiastico, disc.32. nu.7.
Decisiones dicuntur esse in solo articulo, qui principaliter disputatur, d.18.n.8.
Motiua quandoq; diuersa continent, & de ratione, ibid. num.7.

ROTÆ DECISIONES.

Anconitana *bonorum* 9. *Decembris* 1641. *Ghislerio*, explicatur, disc.54.n.17 & 19.
Bononien. *de Bouijs* 5. *Decembris* 1670. *Bourlemont*, declaratur, disc.18.ex n.6.
Prædij 14. *Ianuarij* 1665. *Carpinea*, explicatur, disc.25. num.16.& 17.
Mediolanen. *donationis* 10. *Iunij* 1645. 13. *Martij*, & 17. *Decembris* 1646. *Ghislerio*, in quibus terminis procedat discutitur, disc.19. num.6.
Post *Pic. ad Stat. Vrb.*22., conciliatur, disc. 26. num.17. & 18.
Romana *scut.*30. *m.* 23. *Ianuarij* 1658. 9. *Aprilis* 1660. *Albergato*, post *colluctat. Bondeni decis.*77 & 90., examinantur, disc.36. ex num.2.
Vrbinaten. *pecuniaria* post *Paitel. exped. caus. ciu. decis.*42. *cum plurib. seqq.*, examinantur, disc.2. ex num.3.
*Decis.*58. *par.*6. *recent.* in quibus terminis loquatur, disc.16. num.8.
*Decis.*356. *par.*12. *recen.*, discutitur, disc.9. ex num.3.

ROVIT.

*Cons.*15. & 16. *lib.*2. in quo casu loquatur, disc.2. num.20.

S

SCIENTIA.

Donationis facit præsumere eius acceptationem, disc.56.num.10.
Fallit si donatio contineat onus, ibid. num.11.
Facti, & iuris requiritur ad hoc, vt ratificatio actus nulli operetur, disc.33.n.18.

SCRIPTVRA.

In donatione non requiritur, sed potest per testes probari, & quales esse debeant, disc.16.num.2.

SENTENTIA.

Iniusta nunquam transit in iudicatum, &

proindè in Curia faciliter datur restitutio, disc.28. num.9.

Lata contrà prædecessorem, àn & quando præiudicet successori independenter venienti, ibid.num.8.

Successori quamuis non præiudicet, facit tamen adminiculum, disc.28.n.26.

SEPVLTVRÆ.

Causa mortis censetur esse donatio, quæ in rotulo fit, & propterea reuocabilis, disc. 16.num.12.

Donatio contemplatione facta Ecclesiæ, àn sit reuocabilis ex causa ingratitudinis remissiuè, disc.16. num.10.

Electio quandocumq; reuocabilis est, ibid. num.13.

Legatum intuitu factum Ecclesiæ, àn cesset ob sepulturæ immutationem, discur.16. num.19.

SIMVLATIO.

Donationis ex quibus arguatur, discur.59. num.6,

Et quomodo ista quæstio sit decidenda, num.4. ibidem.

De differentia vbi principaliter agatur inter donantem, & donatarium, & alterum tertium, disc.59.num.5.

SOCIETATIS.

Bona ex causa quæsita creditoribus socialis negotij speciáliter sunt hypothecata, disc.7. num.10.

SOCIETATIS IESV.

Præpositus generalis quam potestatem habeat in religione, & àn possit vnius Collegij bona alteri applicare, disc.23.n.17.

SOLEMNITATES.

Causa mortis donatio statutarias non exigit, & de ratione, disc.30. num.7. disc. 34.num.10. & 11.

Donatio fideicommissi, vel primogenituræ onus continens non requirit, disc. 27. num.6. disc.56. num.9.

Intellige de requisitis in donationibus, secùs de necessarijs ad integrandam personam, disc.27.num.13.

Donationes in vrbe quas requirant, disc. 32.num.2.

Dos quoad statutarias priuilegiata est respectu mulierum maiorum; Secùs quoad minores, nisi dotent ex causa necessaria, disc.27. num.5.& 12. disc.31. num.14. discurs.32. num.10. disc. 49. num.11.

Vide Dos.

Iuris, vel statuti necessariæ non sunt in donatione facta per ingressurum religionem, discurs.15. num.4., & de ratione, num.7.

Et quid si ingressurus sit pupillus, disc. 15. num.9.

Vide infrà verf. Tridentini.

Loci celebrati contractus seruari debent per forenses, disc.38.num.11.

Matrimonij certi contrahendi in donatione contemplatione facta non exiguntur, disc.2.num.28. disc.26.num.5.18. & 20.

Vide Donatio contemplatione matrimonij, *verf.* Statutarias.

Mulieres inter æquè priuilegiatas, àn & quando cessent, disc.27.num.14.

Obseruantia præsumuntur ex longissima, disc.29.num.12.

Onerosa, seù causatiua in donatione non requiruntur, disc.20. num.6.

Vide Insinuatio, *verf.* Onerosa.

Piam in causam dispositiones non exigunt, & quando tales sint, disc.32.num.13.

Remissio debiti in vrbe exigit sicut donatio, disc.32.num.3.

Retrodonatio requirit, sicut & donatio, disc.28.num.7.

Temporis ex lapsu non præsumuntur nisi accedat etiam obseruatia, disc.33.n.7.

Tridentini requirũtur in donatione, quam facit ingressurus religionem in statu laicali, disc.15.num.2. & 5.

Contrarium verius, ibid. num.3., & examinatur conclusio de iure, ibidem ex num.4.

Virtualis, & consecutiua donatio non deliberat, disc.34.num.9. & 12.

Alia *Vide*. Insinuatio. Statutum.

SOLVTIO.

Præsumpta ex quibus resultet ad materiam *l. Procula* remissiuè, disc.29.num.2. disc. 33.num.3.

Non intrat in debito impugnato, ibid. num.4. Et quando secùs, disc.33.num.5.

SPES.

Competens ex contractu transmittitur, & non intrat caducatio; & quando secùs, disc.8.num.11. & 12.

Fideicommissi magni pro modico pretio cedi àn possit remissiuè, disc.17. num.6.

Iuris de futuro ex causa de præterito, quando donari possit absque insinuatione, disc.60.num.31. & 32.

Pretio æstimabilis, disc.30.num.13.

SPONSIONES.

Seù scommissæ, àn & quando sint licitæ remissiuè, disc.30.num.13.

STA-

STATVTVM.

Ferrariæ *lib.* 12. *tit.* 70. *in* materia insinuationis quando habeat locum, discurs. 38. num. 11.

Fœminarum exclusiuum, vel cognationis quomodo sit interprætandum, disc. 55. num. 16.

Fulginatem. circa donationes quid disponat, & quando sit in vsu, disc. 26. num. 2. 3. 6. & 7.

Inhabilitans renunciari non potest, & de ratione, disc. 26. num. 10.

Iuratos actus non comprehendit etiã quod sit Papale, nisi constet de voluntate Papæ, disc. 26. num. 4. disc. 35. num. 14.

Declara directè; Sed indirectè potest statutum tollere iuramentum, & quomodo, disc. 26. num. 9. disc. 35. num. 16. disc. 60. num. 12. & 14.

Loci celebrati contractus seruari debet per forenses, disc. 38. num. 11.

Donationis, vel illud loci donatoris attendi an debeat in donatione, disc. 21. num. 3.

Donatoris attendi debet, quando extrà illum fieret donatio ad fraudandum statutum, disc. 21. num. 4.

Fallit cessante fraude, disc. 35. n. 17.

Item seruari debet si donatarius esset etiam statuto subditus, disc. 21. num. 5.

bditus seruare debet etiam quod contrahat cum non subdito, disc 32. num. 8.

Alia Vid. Solemnitates.

STATVTA VRBIS.

otale quoad lucrum non derogant dispositioni *l. hac edictali*, disc. 50. num. 3.

antum 113. quas solemnitates præscribat in alienatione stabilium, quæ fiunt per minores, disc. 33. num. 14.

Cõcurrit simultaneè cum Statuto 151. ibidem.

Habet locum in impositione census, disc. 33. num. 14.

Statutũ 135. disponens de donatione inter coniuges in quo alteret ius commune, disc. 30. num. 2.

An locum habeat in donatione facta extrà locum statuti, disc. 31. n. 15. & 16.

Stat. 149. quas solemnitates in donatione requirat, disc. 32. num. 2.

Debiti in remissione etiam inter patrem, & filium est seruandum, ibidem num. 3.

Non procedit vbi manualiter dentur pecuniæ, vel bona, disc. 32. num. 4. disc. 34. num. 13.

Procedit etiam cum ecclesiasticis, disc 32. num. 5. disc. 60. num. 47. Contrarium num. 6. Sed prima opinio procedit vbi donans esset laicus, disc. 32. num. 8. disc. 60. num. 48.

Cum Statuto 150. in quo differant à Statuto 151., disc. 27. num. 10. disc. 33. num. 14.

Stat. 150. in materia insinuationis refertur, disc. 28. num. 15. disc. 32. num. 2. & 17. disc. 60. num. 13.

Habet locum in donatione inter coniunctos, ac patrem, & filium, disc. 60. num. 15.

Item in donatione tacita resultante ex remissione debiti, siue in retrodonatione, ibid. num. 16.

Stat. 151. in contractibus mulierum causam requirit, quæ debet esse vtilis, vel saltem non damnosa, disc. 27. num. 2.

Idem dic in contractibus minorum, disc. 33. num. 16.

Habet locum in donationibus, disc. 27. num. 7. & 9. & de authoritatibus cõtrarijs, ibid. num. 4. remissiuè, disc. 28. num. 24. disc. 34. num. 5.

Item in retrodonationibus, disc. 28. num. 7.

Procedit in omnibus contractibus læsionis capacibus, disc. 27. num. 8.

Alia Vide. Insinuatio. Solemnitates.

STIPVLATIO.

Notarij pro absentibus donationem antequam acceptetur irreuocabilem reddit, disc. 14. num. 10. disc. 23. num. 9. discurs. 49. num 7.

Declara si sit donatio lucratiua; Secùs si onerosa, & quomodo id procedat, disc. 23. num. 11. & seqq. disc. 49. num. 9. disc. 57. num. 2. & seqq.

Patris reddi filiæ dotem donationem importat, discurs. 39. num. 5.

Pro filijs apposita in donatione contemplatione matrimonij facta sponsæ, an excludat à dicta donatione filios secundi matrimonij, disc. 10. num. 10.

Pro hæredibus subintelligitur, quamuis de eis non sit facta mentio, disc. 8. n. 25.

Pro omnibus quorum interest resultat ex obligatione camerali, disc. 57. num. 2.

Pro se, & filijs facta à patre intelligitur de his tanquam hæredibus, disc. 1. num. 12. disc. 40. num. 10. vbi distinguitur.

STVDII.

In causam donatio facta insinuatione non indi-

indiget, disc.60.num.46.

SVBDITVS.

Contrahere non potest cum non subdito spreta lege sui superioris, disc.32.n.8.

SVBSTITVTIO.

Vulgaris anomola habet locum in donatione facta patri, & filijs, si ille præmoriatur donanti, post cuius obitum dilata donatio fuerat, disc.9. n.17.

SVCCESSOR.

Independenter veniens prædecessoris contrauentione præiudicari non potest, & quando secùs, disc.9. num.10. & 13. remissiuè, disc.18.num.10.

Vide. Contrauentio.

Sententia contrà prædecessorem lata, an & quando ligetur, disc.28. n.8.

Transactionem factam per prædecessorem impugnare, an, & quando prohibeatur, disc.23.num.18. remissiuè, disc. 28. num.13.

Alia Vide. Hæres.

SVPERVIVENTIA.

Donatoris quando operetur caducitatem donationis post mortem dilatæ. *Vide.* Caduca.

Effectiua considerata quando præsumatur pro augmento dotis, disc.8. n.26.

SVRD.

*Consil.*369. & 375. examinatur, disc.18. ex num. 2.

T

TESTAMENTVM.

IMperfectum ex defectu solemnitatum, non autem voluntatis, reualidari potest de consensu hæredum ab intestato, disc. 21. num.8.

Hæredem ab intestato an obliget in conscientia, ibid. num.9.

Militare testes non requirit, disc.38.n.7.

Declara si sit factum in Castris; Secùs si in Ciuitate, ibid. num.10.

TESTATOR.

Hæredem grauare potest etiam in bonis suis, disc.48. num.8.

TESTATORIS.

Præcisa voluntas attendi debet, discurs.25. num.10.

Vnde si de illa constet non intrat fauor religionis, ibid.num.11.

Ex voluntate transmissibile fieri potest id, quod aliàs non est tale, d.30.n.20.

TESTES.

Causam scientiæ non reddentes, sed de auditu in genere deponentes, nihil probant, disc.35. num.8.

Donationem ad probandam absque scriptura admittuntur, sed quales esse debeant, disc.16.num.2.

Militum in vltimis voluntatibus non requiruntur. *Vide.* Miles. Testamentum, *vers.* Militare.

De Vniuersitate, vel Religione ad testificandum pro illa admittuntur, sed non sunt omninò integri, disc.16. num.3.

TESTIVM.

Fides Iudicis in arbitrio reposita est, disc. 1. num.16.

Quinq; numerus in donatione causa mortis exigitur, disc.38. num.7.

TRADITIO.

Donatæ rei donationem causa mortis irreuocabilem non reddit, disc.16.n.9.

Potiorem an reddat donatarium cui facta est alteri donatario in tempore anteriori, disc.16.num.14.

Rei legatæ an faciat transire legatum in donationem irreuocabilem, ibid. n.9.

TRANSACTIO.

Apostolico absque beneplacito fieri ab Ecclesia nequit, nisi sit inter ipsius ministros, disc.25.num.15.

Fallit si respiciat tantùm fructus, ibid. num.16.

Dubietate quali quali accedente, etiam opinione vnius Doctoris substinetur, disc. 2.num.32.

Impugnata si fuerit non potest aliud prætendi nisi id, quod prioribus extitibus competebat, ibid. num.36.

Iusta redditur, cum datur in pecunia minùs eo, quod debebatur in stabilibus minoris æstimationis, disc.2.num.35.

Læsioni subiacet, ob quam rescinditur, disc. 25. num.20. remiss., disc.54. n.18.

Recompensa hinc inde intrare debet, vt sit valida, disc.2. num.34.

Rescindenda est prius per tres conformes, disc.59. num.16.

Successores independenter venientes quando obliget, discur.23.num.18, remissiuè, disc.28. numer.13.

TRANSACTIONIS.

Donatio, quæ fit ex causa, insinuationem non eget, disc.60. num.36.

TRANSMISSIO.

Datur in spe ex contractu competente; Secùs si vltima voluntate, disc. 8. num. 11. & 12., disc. 36. num. 15.

Iuris revocandi donationem ex remedio, *l. si vnquam* non sit ad hæredes, si donans in vita non declarauerit, disc. 20. num. 4.

Testatoris ex voluntate dari potest in eo, quod aliàs non esset transmissibile, disc. 30. num. 21.

Alia Vid. Caduca. Caducatio.

TRIBVNALIA.

Opiniones mutare solent, disc. 2, n. 29.

V

VALOR.

BEneficij dicitur deductis expensis, & qualibus, atque ad quem finem, disc. 11. num. 8.

Cum computatur, non habetur ratio de annis calamitosis, discur. 54. num. 8.

Vnionis validitatis ad effectum quomodo sit computandus, & quæ onera sint deducenda, ibid. *Alia Vid.* Æstimatio.

VENIAM AETATIS.

Magistratus concedere solitus si impartiatur, concessio substinetur, disc. 2. n. 25.

Declara si concessio sit ad actum specialem; Secùs si generalis, ibid. n. 26.

Princeps solus concedere potest, cum sit de regalibus, disc. 2. num. 21.

Prolegatus absẽte legato indulgere potest, ibid. numer. 22.

VERBA.

Attendenda non sunt, sed verisimilis voluntas testatoris, vel contrahentium, disc. 8. n. 21., disc. 24. n. 11., disc. 31. n. 12.

In contractibus aliquando diuersa sunt ab eo quod sunt contractus, vndè attendi non debent, disc. 24. numer. 11.

Donationem denotantia non inducunt eã, si facta aliud suadeant, disc. 24. n. 12.

Inspici non debent in iudicando, sed ratio subiectæ materiæ, discurs. 26. num. 14.

VERSIO.

Constare quomodo debeat, vt detur contrà tertium actio *de in rem verso*, disc. 43. num. 5.

VICTVALIA.

Vendi àn possit pro pretio, quod valebũt certo futuro tempore, disc. 54. n. 19.

VIA EXECVTIVA.

Datur contrà donatarium vniuersalem, sed in bonis donatis, discurs. 45. num. 13. & 14. *Vid.* discur. 59. num. 15. & 17.

Et quid si inuentarium omiserit, disc. 45. num. 17. & 18.

Vid. Donatarius vniuersalis.

Hæredem aduersus non beneficiatum datur etiam in proprijs bonis, discurs. 45. num. 15.

Tertium non datur contrà possessorem, ibid. num. 13. *Alia Vid.* Actio.

VIDVITAS.

Prohibita est, & consequenter actus eam inducentes, disc. 55. num. 5.

VITA.

Hominis æstimari debet iuxtà computationem *l. hæreditatum ff. ad l. falc.*, disc. 54. num. 1. Contrarium num. 12.

Vid. Infra vitalitia. *vers.* Iura.

VITALITIA.

Concessio quem contractum importet, discur. 54. num. 25.

Emi solent per aliquem ad commodum proprium in faciem alterius, discur. 34. num. 8.

Iura æstimari debent iuxtà computationẽ, *l. hæreditatum*, ibid. numer. 2., disc. 54. num. 1. Impugnatur hæc conclusio, disc. 34. num. 15., disc. 54. num. 12. Et ostenditur, quomodo hæc valutatio sit facienda, disc. 34. num. 17., disc. 54. num. 13. & de ratione, ibid. num. 14. & seqq.

Læsionem quandoque recipiunt, & quomodò sit regulanda, disc. 54. n. 17.

Monialium dicuntur de appenditijs doris, disc. 25. num. 18., disc. 49. num. 3.

Habent remedium *Auth. res quæ*, disc. 32. numer. 9.

Plurium ad vitam constituta personarum plus æstimantur, & quarè, disc. 34. n. 16.

Præstatio summam non excedens si donetur, insinuatio non requiritur, disc. 38. num. 12., disc. 60. num. 33.

Reli-

Religiosi sibi assignata distrahere, possunt, absque beneplacito Apostolico, disc.25. num.17.

Et de religionis interesse super eis ibid.num.18.

Religiosorum erogari debent in vsus pios, & Religiosos, disc.32. num.15.

Alia Vid. Census. *vers.* Vitalitius.

VLTIMAE VOLVNTATES.

A contractibus in quo differant circà conditiones turpes vitiandas, disc.25.n.14.

Militum quando sint circa solemnitates priuilegiatæ, disc.38. num.7.& 10.

VNIO.

Beneficium reuocatoriæ regulæ, vt non subiaceat, quomodo sit mensuranda necessitas, disc.11.num.8.

VNIVERSITAS.

Feudum quando sit, vel potiùs consideretur, vt res particularis, discus.45.n.7.

Alia Vid. Donatio vniuersalis.

VOCATIO.

Filiorum vna cum Patre, àn censeatur simultaneè, vel ordine successiuo, discur. 47. numer.2. & seqq.

VOCATVS.

A donatore reputatur ille, in cuius fauorem grauatur disponere donatarius, disc.18. num.3., disc.36. num.20.

Fallit si facultatario sit libera nominandi data potestas, disc.36. n.20.

Effectus qualis sit, vt quis censeatur vocatus in donatione non resoluta, vel ea resoluta ab alia dispositione, discurs.18. num. 16.

Post primum donatarium non acceptantẽ onerosam donationem nil ex propria persona prætendere potest, discurs.56. numer.3. 4. & 5.

VOLO.

Verbum quando importet perfectam voluntatem, vel potiùs propositum, & velleitatem, disc.16. num.6.

VOLVNTAS.

Ambigua potest ex interuallo declarari ab eodem donante, disc.25. num.12.

Donandi àn fauore piæ causæ sit donatio perfecta, & quid si non appareat de contrario actu, discur.16.num.5. & 8.

Donatoris explicatur ex dispositione post ipsum post donationem facta, disc.12. num.14. & 15.

Præcisa testatoris attendi debet, disc.25. numer.10.

Præsumptiones, vbi est clara, non intrant, vel fictiones à lege inductæ, disc.2.num.5.

Neque cadunt quæstiones iuris, disc. 53.num.3.

Præsuppositio deficiente cessare dicitur, discurs.43. num.3.

VOLVNTATIS.

Ambiguæ in quæstionibus non verba, sed substantia dispositionis attendi debet, disc.8. num.21.

Contrahentium obseruantia est optima interpræs, disc.48.num.5.

Defectus fauore piæ causæ non suppletur, discurs.12. numer.4., disc.16. numer.7., disc.22. num.17.

In probatione adminicula, vt iuuent vnienda sunt, disc.8.num.20.

VRBINI.

Decreta ducalia post flatum deuolutum, àn sint in vsu, disc.2.num.27., disc.35. num.6. & 13.

Eugubina in Ciuitate, àn sint seruãda, discurs.35.num.5. & 13.

Donationum in materia quid disponant, ibid. num.10. Etàn habeant locum in donatione contemplatione matrimonij, disc.2.numer.31.& 36.remiss. siuè, disc.35. numer.10.

VRBIS.

Vid. Statuta Vrbis.

VSVRARIVS.

Venditionis victualium contractus, àn sit; si fiat pro prætio, quo valebunt certo futuro tempore, disc.54.num.19.

VSVSFRVCTVS.

Bonorum omnium in donatione reseruatio, quando hanc substineat, disc.23. num.4.

Formalis per Ecclesiam, vel similem cedi absque beneplacito nequit; Secùs fructuũ commoditas, discurs. 25. numer. 17. & 19.

Mate-

Paternorum bonorum filij Patri competit, discur. 7. num. 6.
Patri competit in bonis filio per extraneũ donatis, non autem in bonis per eundem patrem validè donatis, discurs. 40. num. 6.
Reseruatio facta per donatorem inducit translationem dominij in donatarium, disc. 14. numer. 9. Et proindè ei competit manutentio, disc. 22. num. 3.

VXOR.

Extradotalia bona priuatiuè ad virum administrare potest, disc. 7. n. 8.
Interesse secundarium habet in donatione contemplatione matrimonij, & quid hoc operetur, disc. 2. num. 7. & seqq.
Matrimonio dissoluto super bonis contemplatione matrimonij donatis interesse non habet, ibid. num. 16.
Et quod habeat pro sperata filiorum successione, discur. 2. num. 17.
Declara si filij sint vocati secùs si veniant vti hæredes, ibid. num. 18. & 19.
Potioritatem habet pro alimentis super fructibus, & prodote super sorte bonorum contemplatione matrimonij donatorum, discurs. 2. num. 12., discurs. 5. ex num. 4., discurs. 6. num. 5.
Et in eis decernendis quale tempus spectandum sit, disc. 5. num. 7.
Præiudicare non potest, debita contrahendo, viro, & filijs constante matrimonio super fructibus dotis, ibid. num. 8.
Præiudicari quoad ius in donatione quæsito ex interuallo nequit per conuentionem inter donantem, & virum, discur. 10. num. 12.
Alia Vide. Coniux. Donatio inter coniuges. Maritus. Mulier.

FINIS.

PARS II.
HVIVS
SEPTIMI LIBRI
DE
EMPTIONE
ET
VENDITIONE.

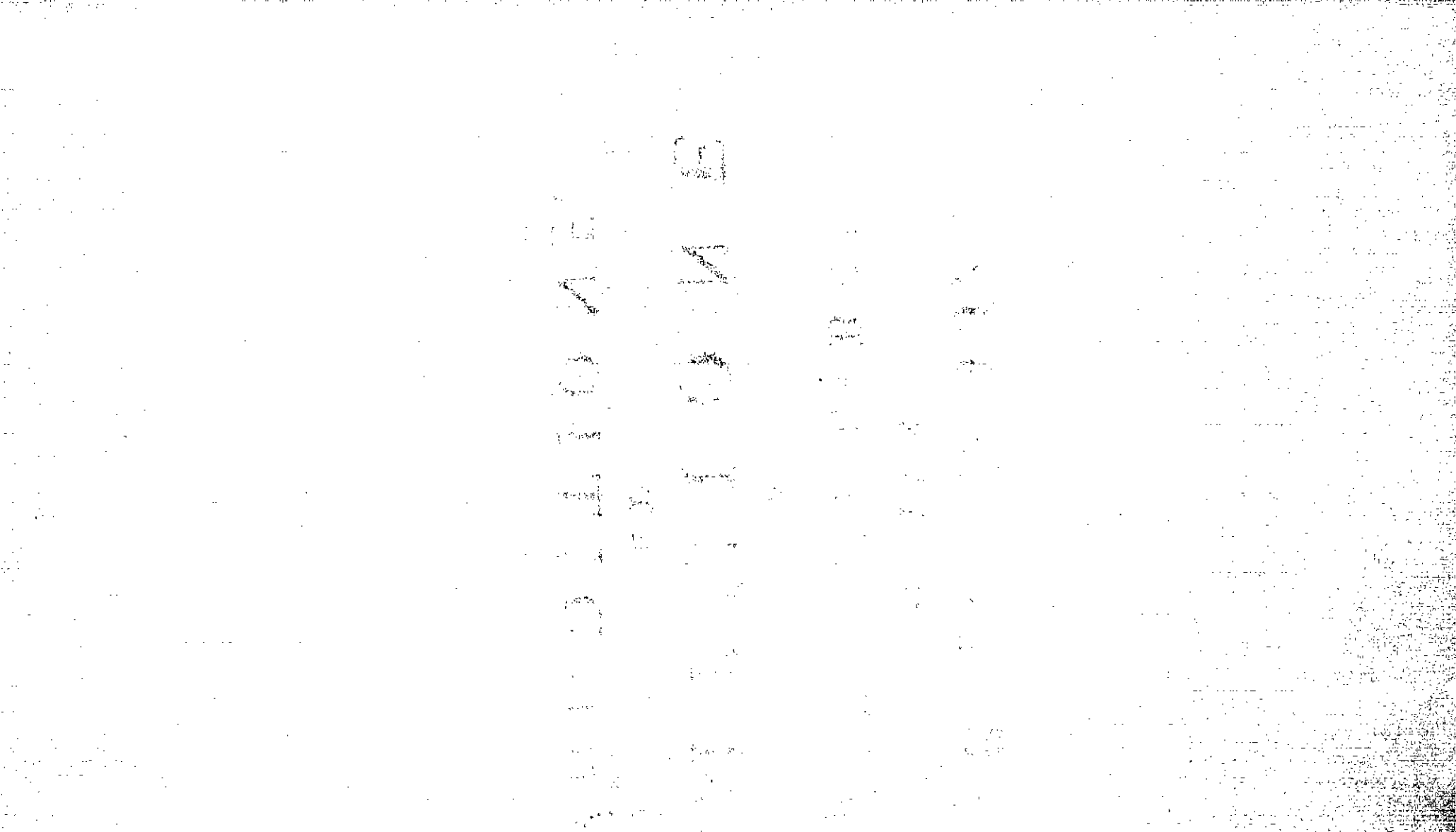

INDEX
ARGVMENTORVM
IN DISCVRSIBVS

Qui habentur in hoc septimo Libro Par. II. de Emptione, & Venditione.

Disc. I.

Romana concessionis ad vitam.

Concessio ad vitam, àn importet venditionem, vel potius locationem, seù vsumfructum, vel contractum innominatum.

Et re ita concessa patiente ruinam, ad quẽ spectet onus refectionis; Et àn concessionarius possit ex ista causa prætendere restitutionem pretij, vel remissionem conuentæ præstationis.

Disc. II.

Bonor. Emptionis.

An post exequutionem & subhastationem, antequam sequatur deliberatio, possit debitor rem subhastatam vendere, & dominium in emptorem transferre in præiudicium licitatoris, quoties nullũ adest præiudicium creditoris.

Disc. III.

Romana, seù Albanen. deliberationis.

An ille qui venalia exposuit eius bona subhasta, possit pœnitere, ac nolle tradere bona vltimo licitatori.

Disc. IV.

Romana Mercedis.

Emptio, & venditio quando dicatur perfecta, ad effectus exindè resultantes, illum præsertim, vt emptor faciat fructus suos; Et in specie de venditione sub incerto pretio.

Disc. V.

Romana Concursus.

An & quando in venditione mercium habita fide de pretio, transeat dominium in emptorem, ità & ralirer, quod venditor concurrat cum alijs creditoribus; Vel econtrà nõ translato dominio, ipsius iure bona vendicet, & creditores vincat.

Disc. VI.

Romana Trinarum.

Cuius sit periculum mercium, vel bonorum, quæ ab vno loco ad alium transmittuntur, àn emptoris, vel venditoris.

Disc. VII.

Romana Mensurationis.

Vendita vinea, seù alio prædio ad mensuram, infrà quantum tempus ista peti possit, vel potiùs præscriptum dicatur ius eam petendi.

Disc. VIII.

Romana Equi.

De redhibitoria in emptione, & venditione animalium, tàm in terminis iuris communis, quàm de consuetudine Vrbis.

Disc. IX.

Perusina census.

De actione quanti minoris, àn intret ex eo, quod venditor census illum asseruerit maioris fructus, quam sit, vel potius data ipsius census veritate de iure, & de facto, dicta assertio attendi non debeat.

Disc. X.

Romana Vineæ.

De actione quanti minoris, quæ emptori competat aduersus venditorem ob seruitutem, quæ in re vendita detegatur.

Disc. XI.

Imolen. Prædij.

An emptor ob imminentem rei euictionẽ, vel ob eius detecta onera, denegare possit pretij solutionem, atque recedere à contractu; Vel potius venditor admittatur ad cautionem præstandam de indemnitate.

Disc. XII.

Romana rescissionis contractus.

An valeat pactum in contractu emptionis, & venditionis mercium, vt venditor in Ciuitatem, seù locum conuentum introducere non possit illam speciem mercũ; Et àn in casu contrauentionis intret, necnè rescissio contractus, vel potius intret,

tret ſolum actio ad damna & intereſſe; Et incidenter de Dardanaria, ſeù Monopolio.

Diſc. XIII.

Romana Gemmarum.

De emente rem furtiuam, àn, & quando repetat pretium, vbi præſertim illud ſolutum eſt ei, cui idem dominus bona furata vindicare volens, ſoluere deberet.

Diſc XIV.

Romana pretij grani.

De pretio quanti plurimi frumenti debiti; Et àn venditor poſſit poſt contractum vendere frumentum, vel alias merces propria auctoritate.

Diſc. XV.

Romana grani.

De obligatione venditoris frumenti iſtud ſtatuto tempore non tradentis, ad reficiendum emptori illud maius pretium, pro quo ab alijs emere coactus eſt; Et quandò impedimentum dicatur iuſtum, & excuſans, necnè, Et cui incumbat onus probandi impedimenti iuſtitiam, vel reſpectiuè iniuſtitiam.

Diſc. XVI.

Bononien. euictionis.

An emptor agat ad euictionem, ſi paſſus eſt rem pro minus iuſto pretio ſubhaſtari; Vel potius ſibi imputandum ſit, cur offerendo debitum, ſubhaſtationem non impedierit; Et quandò dicatur adeſſe læſio conſiderabilis.

Hæres fideiuſſoris, àn & quandò teneatur de euictione.

Diſc. XVII.

Ciuitatis Caſtelli.

An ſequuta euictione rei venditæ in parte, ad illam agi valeat in totum reſcindendo contractum, Vel potius actio competat ad partem euictam.

Diſc. XVIII.

Romana Aromatariæ.

De eadem materia euictionis ſequutæ in parte, àn præſtanda ſit in totum; Et quid vbi vendita ſit aliqua vniuerſitas.

Diſc. XIX.

Romana Tranſactionis, ſeù Saluiani.

An emptor præuenire poſſit imminentem euictionem tranſigendo cum euincente, Et àn pro eo quod ex dicta cauſa ſoluit, agere poſſit, non ſolùm contrà venditorem, ſed etiam contra creditores, quibus pretium ſolutum fuit cum obligatione de reſtituendo, Et quomodò aduerſus dictos creditores agere poſſit.

Diſc. XX.

Albanen. permutationis.

An ille regreſſus, qui, euicta re permutata, competit permutanti ad rem ſuam ex ſante hypotheca, ſit exercibilis contra tertium bonæ fidei emptorem, ſeù alia particulari titulo translatiuo dominij re cauſa oneroſa rem acquirentem.

Diſc. XXI.

Romana tenutæ.

Emptore ſoluente partem pretij creditoribus anterioribus, partem verò ipſi venditori, vel creditoribus poſterioribus. An creditores intermedij petere poſſint immiſſionem pro indiuiſo pro rata debitori, vel poſterioribus ſoluta, admittendo tantùm in emptore retentionem pro rata ſoluta anterioribus, Vel potiùs ei liceat retinere totam rem, aut aliàs cõſultum eidem eſſe poſſit pro aſſequutione eius, quod anterioribus ſolutum eſt; Et generaliter, àn & quando emptor agendo, vel excipiendo vtatur iuribus creditorum, qui cum eius pecunia ſoluta in cauſam pretij dimiſſi ſunt.

Diſc. XXII.

Anconitana.

An emptor ſe tueri poſſit iuribus eius, qui in contractu venditionis interuenit, atque conſenſum præbuit, præſertim cum iuribus dotalibus vxoris venditoris, ſi ea interuenerit.

Diſc. XXIII.

Sutrina cenſus.

Obligatio emptoris ad fauorem creditorum venditoris ob cenſus, ſeù debita in ſe accollata in partem pretij, àn duret, Vel potius reſoluatur ob ſequutam rei emptæ euictionem.

Diſc. XXIV.

Piſauren. reſciſſionis contractus.

De probatione læſionis, ob quam venditor prætendat contractum reſcindere, àn & quando dicatur ſufficienter, & benè facta.

Diſc. XXV.

Romana prætenſæ læſionis.

De eadem materia probationis læſionis, Et àn remedium *l. ſecundæ C. de reſcind. vend.* competat, & ſit exercibile contra tertium, in quem emptor rem diſtraxit.

Diſc. XXVI.

Romana moleſtiarum.

Venditor hæreditatis, àn teneatur de euictio-

ctione, vel ad molestias ob aliqua bona euicta, seù ad quæ agant creditores hæreditarij, Et quando dicatur esse venditio, vel cessio hæreditatis.

Disc. XXVII.

Romana transactionis.

De materia enormissimæ læsionis, quæ redoleat dolum, quando adesse dicatur in transactione, & de effectibus exindè resultantibus.

Disc. XXVIII.

Romana domorum.

De Statuto Vrbis circa læsionem sufficientem in tertia parte, àn liget clericos, & ecclesiasticos, Et quid vbi ipsi ecclesiastici illud pro se allegant; Et de læsione in venditionibus ad vitam, seù alijs contractibus, ac iuribus vitalitijs.

Et àn venditio subhasta facta prænio iudicio cum principali debitore, non citatis creditoribus admissis ad causam, dicatur nulla, etiam respectu ipsiusmet principalis, vel aliorum, qui non erant admissi ad causam.

Disc. XXIX.

Romana census.

Facta emptione pro persona nominanda, & sequuta nominatione, An creditores in dicta emptione accollati, ius habeant contrà primum emptorem, eiusque bona vigore suæ obligationis, Vel potius facta nominatione, omne ius actiuum, & passiuum transeat in nominatum, & resoluatur quoad nominantem.

Disc. XXX.

Romana manutentionis.

De eadem materia emptionis factæ pro persona nominanda, àn fieri possit nominatio post annum.

Disc. XXXI.

Bonor. prædij.

An, & quandò aduersus ementem bona vendita iure creditoris, venditoris creditoribus competat ius offerendi; Et quid vbi ipsemet creditor, ad cuius instantiam venditio facta est, emptor quoque existat sub alterius simulato nomine.

Disc. XXXII.

Romana redemptionis.

Quale pretium attendi debeat in retrouenditione, seù redemptione, àn illud contractus, vel illud temporis, quo fit redemptio; Et de pacto redimendi necessario in venditore, àn valeat; Et vbi rescissum est ad certum tempus, quomodo intelligendum sit; Et incidenter de alijs ad materiam iuris redimendi.

Disc. XXXIII.

Romana pecuniaria.

De pacto commissorio inter emptorem, & venditorem, àn valeat, Et à quo exerceri possit altern inuito, Et quando illud ad exercitium deductum dicatur.

Disc. XXXIV.

Romana aquæ.

An, & quid in contractum emptionis, & venditionis deductum censeatur; Et in specie, àn emens domum cum hortis, & aquis, si domum denuo vendat, aliquam verò partem retineat, quæna pars aquarum ad nouum emptorem, vel respectiuè ad secundum venditorem pertineat; Et quid si secundus venditor in eius arbitrio id reponat.

Disc. XXXV.

Romana domus.

Possidens directum dominium rei stabilis cum iure percipiendi ab emphyteuta, vel conductore annuum censum, seù responsione; Si simpliciter vendat censum, seù responsionem, àn vendidisse censeatur etiam ipsum directū dominium pro casu deuolutionis, ac ad alios effectus.

Disc. XXXVI.

Vrbeuetana onerum.

An, & quæ onera pertineant ad emptorem, quamuis res libera vendita esset, adeoùt pro eis non competat actio euictionis, seù quanti minoris, vel è contrà.

Disc. XXXVII.

Firmana.

An venditori liceat rem euictam ab euincente recuperare, illamquè emptori restituere; Atque ità euictionis actionem, vel regressum emptoris ad primæua iura euitare.

Disc. XXXVIII.

Rauennaten. fructuum.

An, & quandò secundus emptor euictionis actionem habeat contra primum venditorem; Ac etiam, àn in euictione veniant fructus, vel interesse ad fauorem eius, qui non est venditor, sed est assignatarius, seù cessionarius pretij.

Disc. XXXIX.

Romana.

An, & quandò emptor, qui in se accollauit pro pretio debita fructifera venditoris, teneatur ad fructus debitorum vltra id, quod ipsius rei fructus importent.

Disc.

Disc. XL.

Taurinen. pecuniaria.

An emptor hereditatis, vel spolij, qui accollauit in se omnia debita, quorum aliqua deduxit ad speciem, teneatur reficere vēditori id, quod importent debita ad speciem deducta, quæ detegatur esse indebita; Vel potiùs id ipsius emptoris commodo cedat.

Disc. XLI.

Romana pecuniaria.

De emente ab hærede beneficiato, àn, & quandò reddatur tutus à molestijs creditorum hæreditariorum, ad terminos textus *in l. fin. Cod. de iur. deliberan.*

Disc. XLII.

Ianuen. frumenti.

An, & quandò emens merces, vel alia bona à se gerente pro domino, vel administratore, sit tutus à domino, merces, vel bona vindicare volente, seù ab alijs ius in eis habentibus.

Disc. XLIII.

Ciuitatis Castelli prædij.

De Statuto Ciuitatis Castelli reddente tutum emptorem, qui per aliquod tempus possedit; Et de altero inducente præsumptionem simulationis, si venditor cōtinuauit in possessione, Eorumdemque Statutorum intelligentia.

Disc. XLIV.

Vrbinaten. venæ sulphuris.

An vendito fundo, veniant sub venditione fodinæ mineralium, vel thesauri, & alia existentia sub solo; Et àn ob fodinam, vel thesaurum inuentum, intret læsio.

Disc. XLV.

Spoletana picturæ.

An conuentio de faciendo picturam, vel statuam pro certo pretio, vel incerto à peritis certificando, importet contractū emptionis, & venditionis, vel potius locationis, & conductionis; Et quatenus, vnum vel alterum importet, quomodo intelligendum sit pactum recipiendi picturam, vel statuam, quatenus placeat.

Disc. XLVI.

De pluribus remissionibus ad hanc materiam emptionis, & venditionis, sub alijs titulis, vel materijs tractatam, præsertim circa pactum de retrouendendo, Et circa fructus recompensatiuos pretij non soluti.

SVMMA SIVE COMPENDIVM

Eorum quæ in Foro magis practicabilia continentur in hoc Lib. VII. Par. II. de Emptione, & Venditione.

INDEX CAVSARVM

Hoc titulo de Emptione, & Venditione, ordine alphabetico per Diœceſes diſpoſitus.

A

ALbanen. permutationis, diſcur. 20. fol. 50.
Anconitana, diſc. 22. fol. 55.

B

BOnonien. emptionis, diſc. 2. fol. 6.
Euictionis, diſc. 16. fol. 41.
Prædij, diſc. 31. fol. 79.

C

CIuitatis Caſtelli, diſc. 17. fol. 44.
Prædij, diſc. 43. fol. 106.

F

FIrmana, diſc. 37. fol. 95.

I

IAnuen. frumenti, diſc. 42. fol. 104.
Imolen. prædij, diſc. 11. fol. 27.

P

PErußina Cenſus, diſc. 9. fol. 24.
Piſauren. reſciſſionis contractus, diſc. 24. fol. 60.

R

RAuennaten. fructuum, diſc. 38. fol. 96.
Romana, diſc. 39. fol. 97.
Aquæ, diſc. 34 fol. 89.
Aromatariæ, diſc. 18. fol. 46.
Cenſus, ſeù pecuniaria, diſc. 29. fol. 75.
Conceſſionis ad vitam, diſc. 1. fol. 1.
Concurſus, diſc. 5. fol. 15.
Domorum, diſc. 28. fol. 73.
Domus, diſc. 35. fol. 92.
Equi, diſc. 8. fol. 22.
Gemmarum, diſc. 13. fol. 32.
Grani, diſc. 15. fol. 38.
Manutentionis, diſc 30. fol. 77.
Menſurationis, diſc. 7. fol. 20.
Mercedis, diſc. 4 fol. 11.
Moleſtiarum, diſc. 26. fol. 65.
Pecuniaria, ſeù aſſociationis, d. 33. f. 85.
Pecuniaria, diſc. 41. fol. 101.
Pretij grani, diſc. 14 fol. 34.
Prætenſæ læſionis, diſc. 25. fol. 63.
Reſciſſionis contractus, diſc 12. fol. 29.
Redemptionis, diſc 32. fol. 81.
S. ù Albanen. deliberationis, d. 3. f. 9.
Tenutæ, diſc. 21. fol. 52.
Tranſactionis, diſc. 27. fol. 68.
Tranſactionis, ſeù Saluiani, d. 19. f. 47.
Trinarum, diſc. 6. fol. 17.
Vineæ, diſc. 10. fol. 25.

S

SPoletana picturæ, diſc. 45. fol. 112.
Sutrina Cenſus, diſc. 23. fol. 57.

T

TAurinen. pecuniaria, diſcur. 40. fol. 100.

V

VRbeuetana onerum, diſcur. 36. fol. 94.
Vrbinaten. venæ ſulphuris, diſc. 44. fol. 108.

DE EMPTIONE ET VENDITIONE

DISCVRSVS I.

ROMANA CONCESSIONIS AD VITAM

PRO

ARCHICONFRATERNITATE SANCTISSIMÆ ANNVNCIATÆ VRBIS

CVM

CAROLO RAYNALDO.

Discursus pro veritate super casu sopito per còncordiam.

Concessio ad vitam, àn importet venditionem, vel potius locationem, seù vsumfructum, vel contractum innominatum.
Et re ita concessa patiente ruinam, ad quem spectet onus refectionis;
Et àn concessionarius possit ex ista causa prætendere restitutionem pretij, vel remissionem conuentæ præstationis.

SVMMARIVM.

1 *Casus controuersiæ, & concessio ad vitam qualem contractum continere dicatur.*
2 *Onus refectionis in contractu locationis spectat ad locatorem, secùs in contractu Emphyteusis.*
3 *Idem onus est proprietarij non vsufructuarij, qui ad solam curam tenetur.*
4 *Quod concessio ad vitam sit contractus innominatus, contrarium num. 16.*
5 *Contrarium quod sit verus contractus emptionis & venditionis.*
6 *Effectus exindè resultans quoad onus refectionis ruinæ.*
7 *Resolutio casus, & quid in eo agendum.*
8 *Quod non sit locatio, & de rationibus.*
9 *Quomodò distinguatur locatio à venditione, & de vnius vel alterius contractus requisitis, & natura.*
10 *In hac materia, substantia voluntatis est attendenda, non figura verborum.*
11 *Notarius adijcere potest in extensione clausulas solitas, non autem tangere, vel alterare substantialia.*
12 *Potius est standum capitulis, quàm instrumento, & de ratione.*
13 *De alia ratione, ob quam concessio ad vitam non dicatur locatio.*
14 *Expensæ circa rem incumbunt locatori non conductori.*

15 *Quod dicta concessio non dicatur importare vsumfructum, & datur distinctio, quando in contractum dicatur deducta proprietas, vel fructus.*

16 *Impugnatur etiam opinio volentium esse contractum innominatum.*

17 *Ad quid teneatur conductor, vel emptor ad vitam seù longũ tempus, qui rem manutenere promisit.*

18 *De casibus, in quibus locator vel proprietarius seù concedens ad vitam tenetur ad refectionem ruinæ.*

19 *An obtinens ad vitam habeat ius retractus, vel ei subiaceat, & de alijs remissiuè.*

DISC. I.

FACTA per Insignem Archiconfraternitatem Sanctissimæ Annunciatæ Vrbis, concessione cuiusdam domus ad vitam Caroli Rainaldi, & Margheritæ vxoris pro pretio scutorum mille solutorum in pecunia numerata, & cum obligatione faciendi in eadem domo nõnulla melioramenta, consimilem summam scutorum mille, & vltrà importantia, dedit casus quod post menses, quædam dictæ domus pars, quæ recentior erat ac melior, corruerit, vndè inter concedentem, & concessionarium orta est quæstio, cuius periculo hæc ruina cedere deberet, & ad quem refectionis onus pertineret.

Cumque tunc Ego essem dictæ Cõfraternitatis Prior, atq; concorditer veritas inquireretur, in congressu desuper habito dicebam casum nouũ esse adhùc formiter nõ discussum; Licèt enim Doctores inferius deducendi tractent de huiusmodi concessionibus ad vitam, præsertim in specie *Gabr. conf.* 168. *lib.* 1., nemo tamen, quantum hucusque mihi, ac alijs in ista controuersia hincindè scribentibus perquirere licuit, descendit ad terminos huius quæstionis, in qua proindè variæ fuerunt opiniones.

Scribentes enim pro concessionario, insistebant in probando, quod hic esset contractus locationis & conductionis cum pensionibus plurium annorum vnica vice anticipatè solutis, partim in pecunia, partim verò in melioramentis; Quo posito, sequi dicebant, periculum ruinæ spectare ad locatorem obligatum reficere, vel remittere pensionem, cum in hoc diuersificent conductor ad longũ tempus & emphyteuta, vt primo casu locator teneatur ad refectionem, secùs autem in secundo, vt in præcisis terminis concessionis ad vitam *Aretin. conf.* 55. *per tot.* præsertim *num.* 5. *Garz. de expens. cap.* 15. *num.* 15., & generaliter *Alex. conf.* 3. *lib.* 1. *Cabalc. conf.* 17. *Carrocc. de loc. tit. de expens. num.* 47. *Cyriac. controu.* 440. *num.* 8. *cum sequen.*, *Rota in Romana reædificationis domus* 19. *Aprilis* 1660. *Tata* edita in causa, de qua *sub tit. de locat. disc.* 10.

Aliqui ex doctis I. C., in dictæ Archiconfraternitatis congregatione interuenientibus, credebant esse concessionem vsusfructus, quo posito, pariter resultabat idem effectus, quod periculum esset concedentis, quia in reficienda domo, cuius vnus habet vsumfructum, alter verò proprietatem, vsufructuarius refectionis curam, ac diligentiam præstare tenetur, impõsa verò est proprietarij *ad text. in §. finitur instit. de vsufr.*, vbi *Ricciard. num.* 35. *Garz. de expens. cap.* 11. *num.* 12. *&* 13. *&* 28. *Gomez. var. resol. tom.* 2. *cap.* 15. *deseruit num.* 7. *Gratian. discept.* 778. *per tot. Castill. de vsufr. cap.* 56. *num.* 4. *cum sequen.*

Tertia erat aliorum in eadem Congregatione interuenientium opinio, quod hic esset contractus innominatus ex dicto punctuali *conf. Gabr.* 168. *quæst.* 1. *lib.* 1. *per text. in l. Insulam* 6., *& l. si tibi areæ* 14. *ff. de præscript. verb. Roman. conf.* 509. *n.* 1. *&* 2., sed nulla indè probabatur de iure consequentia ad effectum periculi, de quo agebatur.

Mea verò opinio erat, quod hic esset verus contractus emptionis & venditionis ad certum tempus, vel casum terminandæ, cum omnia dicti contractus requisita concurrerent, nempe, res, pretium, et consensus, vndè propterea inferri dicebam, quod ad huiusmodi concessionarium translatum esset verum dominium, etiam in proprietate, quamuis sub certo casu, vel conditione resolubile, vt punctualiter de concessione ad vitam, vt sit vera emptio & venditio transferens in concessionarium dominium, itaut hic dicatur verè dominus, *glos. in l. Titia*

l. Titia cum testamento, §. fin. verbo voluntatem, vbi etiam *Bart. in principio, ff. de leg. 1.*, benè *Soccin. in l. qui Romæ, num. 21. ff. de verb. oblig.*, qui per plures sapientes in Ciuitate Florentiæ ità consultum testatur *Gratian. discept. 471. num. 1. 7. & 8. Mãgil. de euict. quæst. 105. Rot. apud Millin. decis. 446. num. 1. 5. & 6.*, et apud *Buratt. decis. 24. & 45.*

Quo posito, sequebatur de plano, vt eius esset periculum, cuius erat dominium, iuxtà certa & receptissima iuris principia; Non quod concedens posset cogere concessionarium ad reficiẽdum, sed quod vtraque pars, et earum quælibet discretiuè, sentire deberet ruinæ casum proportionabiliter & pro sua rata, hoc est concedens damnum ruinæ pro futuro tempore, quo domus post concessionarij mortem ad ipsum est reuersura, quia eam habebit in parte peremptam, concessionarius autem pro præsenti tempore durationis sui iuris, vel fruitionis ità inutilis. 6

Vnde propterea dicebam, quod vel neuter haberet actionem, itaut relinqui deberet domus in hoc statu, vel quatenus expediens crederetur ad maiori ruinæ restantis partis consulendum, illam reficere, id fieri deberet vtriusque partis impensa proportionabiliter, et pro rata iuris respectiuè ad vnamquamque ipsarum spectantis iudicio peritorum, hoc est, vt concessionarius concurreret pro rata temporaneæ vtilitatis, quam ex nouo ædificio, ad eius, ac vxoris vitam esset percepturus, concedens verò pro rata perpetuæ vtilitatis, quam reportaret ex eodem ædificio, quod facto casu reuersionis deberet alias ex integro facere; Atque ità post longam discussionem, ista veritate per concessionarium cognita, concorditer sequutum fuit, quoniam facta relatione per peritos, quod ad minus necessaria essent ad huiusmodi refectionem scuta mille & vltrà, Archiconfraternitas, inhærendo illi æquitati, quam Ecclesiæ & pia loca præ oculis habere debent, atque commiserando casum, dedit scut. 600., assumpto per concessionarium onere totum plus de proprio erogandi, quod vtique tantundem & magis importabat. 7

Credebam hanc esse certam veritatem, cum alia contractus species in huiusmodi concessione mihi cadere non videretur; Nullatenus enim dici potest locatio & conductio, quoniam ad istius substantiam, vltrà rem & consensum, requiritur merx seu pensio *ad text. in l. 2. ff. locat. §. 1. instit. eodem*, vbi *Harpprect. num. 3. & 12. Rot. decis. 88. num. 7. & per tot. par. 2. diuers.*, vbi magistraliter agitur, an dari possit contractus locationis absque conuentione certæ pensionis à consuetudine saltem subintellecta, de quo in sua materia *sub tit. de locato in Romana locationis fœnilis disc. 16.* 8

Dictaque pensio esse debet in singulos annos, vel singula tempora distributa, quia si vnicum pretium pro pluribus annis solui, vel promitti contingat, tunc non locationis & conductionis, sed emptionis & venditionis contractus erit iudicandus, atque hic est verus modus distinguendi locationem à venditione iuxtà magistralem traditionem *Bart. in quæst. 4. incipien. Publicanus* verb. *solutos &c. num. 1. circa med.* vers. *quid vult dicere*, et *in l. eotem, §. Qui maximos num. 3. ff. de publicanis*, vbi *Castr. n. 4. Soccin. cons. 156. num. 1. vol. 2. Mantic. de tacit. lib. 5. tit. 2. num. 46. Tiraquell. de retract. lign. §. 1. glos. 14. num. 86.*, et *in* indiuiduo concessionis ad vitam *Millin. dicta decis. 446. num. 2.* 9

Idque adeò verum Doctores credunt, vt etiamsi verba sonarent in cõtrarium, adhuc tamen, non verborum sonus, sed substantia veritatis ex dicta distinctione metienda debeat attendi ex deduct. *per Tiraq. vbi supra num. 87. Millin. dict. decis. 446. num. 1.* 10

Et licèt *Imola in cap. propter sterilitatem, num. 40. circa fin. vers. sed aduerte extra locati*, et alij *apud Purpurat. cons. 501. num. 5. Mantic. loco citato num. 46. Gutier. de gabellis quæst. 37. num. 5. & sequen. Carrocc. de locat. tit. de similitudine qualitatis 4. num. 7. fol. mihi 44.*, credant hanc distinctionem esse veram, vbi verba sunt equiuoca, secùs vbi partes, vnam, vel alteram contractus speciem exprimunt, quasi quod non sit prohibitum vt pensio in locatione necessaria, vnica solutione anticipata per plures annos soluatur, vel promittatur, vel è conuersò pretium emptionis in plures annos, vel pages distribuatur, vt etiã aduertit *Aretin. dicto cons. 55. num. 5.*; Attamen quid-

quid sit de istius assumpti subsistentia, cui obstat grauior auctoritas *Bart.*, *Castr.*, et aliorum *apud Tiraq. loco citato, et Rota apud Millin. dicta decis.* 446., Adhuc tamen cessabat applicatio ad casum, in quo partes nullo verbo vniuoco locationem magis quàm emptionem importante vsæ fuerant, sed potiùs verbo *concedere*, quod est æquiuocum, vtrique contractui adaptabile, quo casu omnes proximè allegati concorditer admittunt ad distinctionem prædictam esse recurrendum.

Quinimò si partium verba attendenda sunt, illa in proposita facti specie in venditionem potiùs quàm in locationem sonabant; Licèt enim instrumẽtum lingua latina prudenter, ex diuersis respectibus ad causam non facientibus, ex consilio cuiusdam docti I.C. ad id deputati contineret verbum æquiuocum, *concessionis*, in capitulis tamen materna lingua conceptis, à partibus subscriptis, ac in eodem instrumento insertis, legebatur verbum venditionis, ibi, *nota di quello, che si obligano fare in vna casa, che compreano in vita.*

Nil obstante, quod in prooemio instrumenti per Notarium extensi in protocollo, diceretur fieri locationem ad vitam, quia verè stipulatio inita fuit super minuta in substantialibus composita per dictum deputatum, in qua solùm continebatur verbum concessionis, vndè subsequentes Notariorum verbositates in extendendo clausulas cæteratas & statutarias solemnitates non poterant alterare substantiam.

Notarius etenim extendere quidem valet clausulas consuetas non autem tan-
11 gere rei substantiam, ad communiter *notat. in cap. cum P. Tabellio de fide instrum. Rouit pragm. 1. & 2. de Notar., Capyc. Lat. consult. vlt. Buratt. & adden. decis.* 120. & 507.; Atque in concursu instrumenti &
12 capitulorum, potiùs ista attendi debent quàm illud, quia capitula dicuntur verba partium, atqui in eis consistit substantia voluntatis contrahentium tanquam in originali & matrici conuentione, instrumentum verò continet verba Notarij *Penia decis.* 1237. *num.* 19. *& sequen. Merlin. decis.* 608. *num.* 17. *Gregor. & adden. decis.* 168. *num.* 2. *&* 8. *Romana Casalis Veteris* 4. *Ianij* 1655. *&* 11. *Decembr.* 1658. *Albergato* impress. *decis.* 34. *&* 402. *par.* 12. *rec.* & de qua causa *sub tit. de emphyteus. disc.* 13. *&* 14. & habetur *sub tit. de fideic. disc.* 179.; Maximè quia, vt dictum est, stipulatio fuit super minuta, instrumentum verò ità extensum fuit ex post facto, itaut partes, dicta verba, nec dixerint, nec intellixerint.

Eoque clariùs dicebam, censeri non posse contractum locationis & conductionis, quoniam concessio non erat ad
13 certum & determinatum tempus, puta decem, vel quinque annorum, quo casu fortè dici posset resultare certitudinem pensionis ità anticipatè solutæ, quia scilicet id, quod ab initio vnica vice solutum, vel promissum est, saltem imaginariè in plures annos distribui *possit*; Sed erat ad tempus incertum vitæ dictorum coniugum, quæ poterat ad 20. vel 30. annos protrahi, vel infrà mensem terminari, ideòque nullatenus pensionis annuæ terminus cadere poterat, dum multum viuendo nihil amplius soluendum erat, ac breui moriendo, nihil de soluto repeti poterat, neque hoc secundo casu scuta bis mille dici possent pensio vnius, vel duorum mensium, quibus concessio poterat durare, et sic manifesta implicantia in terminis adesse videbatur in asserentibus esse locationem.

Ad idem comprobandum ponderabam pacta, per quæ concessionarij durante concessionis tempore, in se assumpserant onus manutenendi & reaptandi domum, muros, tectum, et viam, nec-
14 non soluendi taxas & contributiones pro gettitis, fontibus, et alijs, quæ omnia conueniunt domino, nõ autem simplici conductori *Gõrs. de expen. cap.* 14. *num.* 15. *Cyriac. controu.* 440. *num.* 8. *& sequen., dicta Romana reædificationis domus* 19. *Aprilis* 1660. *Taia*, quæ omnia insimul ponderata ponere videbantur casum in claris; Licèt enim ista non omninò incongruant conductori, qui ex pacto iuris dispositionem alterante potest hæc onera in se assumere, vt quandoque practicatum habetur in sua materia *sub tit. de locato*; Nihilominus vbi agitur de contractu dubio, et ad eius speciem, seu qualitatem metiendam, satis pro interpretatione attendenda videntur ea, quæ vni magis quàm alteri conueniant.

Minùs poterat iste contractus dici con-

concessio vsus fructus, vt aliqui censebant ex doctrina *Bart. ad hoc allegata in l. cotem, §. Qui maximos num. 8. 13. & 16. ff. de publican.*; Tunc enim ista species cadere potest, quando concessio incipit ab ipsis fructibus, ac circà eos versatur substantia contractus, et in his terminis loquuntur *Bart. vbi supra, Bald. in l. 1. ff. de vsufr. & litium expen. & alij*, et de eisdem agit *Surd. cons. 155.*; Secùs vbi concessio incipit ab ipsa re, et circà eam versatur substantia contractus, tunc enim etiamsi fiat ad vitam, ac etiamsi dicatur ad vsum, vel vsumfructum, nihilominus dicitur concessa ipsa proprietas, ac dominium ad certum tempus, vel sub certo casu resolubile iuxtà *glos. in d. l. Titia cum testamento, §. fin. ff. de legat. 1. Soccin. in l. qui Romæ num. 21. ff. de verb. oblig. Capyc. dec. 188. Gratian. discept. 471. n. 7. & 8. Manfil. de emt. quæst. 105. Millin. decis. 466. Buratt. dicta decis. 24. num. 8. & sequen. & decis. 45. num. 1.*, et in his vltimis terminis versari obseruabam ex verbis capitulorum, ibi, *in vna casa, che comprano in vita*, et instrumenti, ibi, *concessit domum vnà cum membris &c.* & sic contractus erat substantiatus circà ipsam rem.

Prout neque subsistere dicebam aliam opinionem, quod esset contractus innominatus; Dicitur enim talis iuxtà terminos *tex. in l. insulam 6. & l. si tibi areæ 14. ff. de præscript. verbis*, vbi scilicet quis tradit alteri aream, vt ibi domum construat, vt est propriè casus positus *per Bart. in l. iubemus, §. fin. Cod. de sacrosanct. Eccles.* de concessione casaleni cum onere ædificandi domum reuersuram ad cõcedentem post mortem concessionarij, quia cum nullum interueniat pretium, neque pensio, non potest dici venditio, vel locatio, sed aliud nomen habere non potest nisi contractus innominati, *do vt facias*, et hic est casus, de quo agit *Gabr. cons. 168. lib. 1.*, quia concedens absque aliquo pretio, vel pensione dederat concessionario quasdam paruas domos, vt ibi palatium construeret, ad ipsum concedentem post mortem construentis reuersurum, quinimò concedens dederat ad eundem effectum certam pecuniæ quantitatem; Et nihilominus etiamsi dicendus esset contractus innominatus, nullum tamen subiungebam resultare effectum in proposito restaurandæ ruinæ, quia nullibi de iure cautum est, vt in contractu innominato, qui alteri dat vt faciat, teneatur casum ruinę reficere.

Non deerant ex Congregationis deputatis, qui iuxtà vsum profitentium
17 vitam spiritualem, atque pietatem supra iustitiam & charitatem, quandoque zelantes pro Ecclesijs, ac pijs locis, contra priuatos tenaciter, ac asperè iudicando, credebant concessionarios ad integram refectionem teneri & cogi posse, stante pacto manutenendi domum, eiusque muros & tectos, omnesque necessarias restaurationes faciendi; Sed magis communi voto hæc opinio reiecta fuit, quoniam huiusmodi pacta intelligenda sunt de simplicibus ac ordinarijs resarcimentis de rei natura faciendis, ad occurrendum ruinæ, quæ (nisi fiant) per imprudentiam potiùs, quàm casum fortuitum sequi dicitur, et ad quæ vsufructuarius, fideicommissarius, vel similes tenentur, secùs autem ad integram refectionem totalis ruinæ ex casu merè fortuito & inopinato contingentis, vt erat in præsenti, dum ista erat modernior, ac melior pars domus, in qua nulla futuræ ruinæ inditia cernebantur, vt ità distinguendo obseruat *Garz. de expen. d. cap. 14 num. 12. & sequen., & nu. 27. cum seq.*

Non omittendum tamen, quod vbi etiam de locatione ad vitam, seu de con-
18 cessione vsusfructus ageretur, itaut locatoris, vel proprietarij, de natura contractus, esset onus refectionis, adhuc tamen intelligendum veniret discretè, quatenus nempe cum moderata impensa proportionata interesse concessionarij sequi posset, secùs autem vbi absque magno sumptu, et incommodo non posset expleri, cum tunc aliud conductor prætendere non posset, nisi remissionem pensionis pro rata, et vsufructuarius titulo oneroso, nonnisi id, quod interest ruinam non reficì; Durum enim, ac irrationabile videretur, vt locato ad vitam vel concesso ad vsumfructum palatio Farnesiano, si chasmate periret, cogi deberet concedens pro solo temporaneo interesse conductoris, vel vsufructuarij, construere ex integro palatium adeò insigne nonnisi Regiæ, vel Pontificiæ potentiæ congruum cum similibus; Et cum supradicto temperamento credebam in præsenti controuersia, iustitiæ, ac æqui-

tati

tati esse insimul benè consultum.

In proposito autem huius concessionis rei ad vitam quid importet, et an concessionarius habeat retractum actiuum,
19 vel subiaceat passiuo; Et an iste contractus per Ecclesiam, vel locum ecclesiasticum alienare prohibitum fieri possit sine beneplacito Apostolico, itaut obstet necnè *Extrauag. Ambitiosæ de reb. Eccles. non alien.* habetur actum *sub tit. de seruit. ad materiam retractus disc. 74.*

BONON.

EMPTIONIS

PRO

SCIPIONE BALDO

CVM

N. ALDOBRANDO.

Casus disputatus in partibus, incertus est exitus.

An post exequutionem & subhastationem, antequam sequatur deliberatio, possit debitor rem subhastatam vendere, & dominium emptorem transferre in præiudicium licitatoris, quoties nullum adest præiudicium creditoris.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Emptor quamuis subiectus retractui interim est verus & perfectus dominus.*

3 *Conductor non potest eius auctori refricare quæstionem dominij ex iure sibi superuento, & quandò.*

4 *Debitor post factam executionem ... quam ad eius totalem execution... deueniatur, potest soluere debit...*

5 *Decretum vel mandatum de deliber... non sufficit ad translationem d... nij, nisi sequatur deliberatio.*

6 *Ante sequutam deliberationē debitor ... test vendere rem exequutam & ... hastatam.*

7 *De ratione.*

8 *Quare introductus est terminus ad ... luendum, et qualis sit iste termin...*

9 *Fauore pupilli, vel minoris admitt... nouus oblator etiam post lapsum t... minum ad reluendum.*

10 *An & quando post sequutam vltim... oblationem & lapsum dictum ter... num admitti possit, vel nè nouus ob... tor.*

DISC. II.

1 EXequuta quādam do... ad instantiam credito... illaque posita subhasta... maiorem oblationem l... cit Aldobrandus, quic... dem domum conductu... retinebat, sed antequam ad deliberatio... nem deueniretur, debitor ad effectum... satisfaciēdi eisdem creditoribus, ad quo... rum instantiam subhastatio facta erat, curauit eam pro maiori pretio, et cum melioribus conditionibus vendere, pro... ut vendidit Baldo, aduersus quem p... tentem ab Aldobrando conductore fe... recognosci in dominum cum obligatio... ne soluendi pensiones debitis tempori... bus, de duobus iste excipiebat, primo de inualida venditione facta per debito... rem postquam exequutionem ac subha... stationem passus fuerat, et secundò de iure prælationis sibi competente, vel tan... quam creditori censuario in vim *Bulle Pij*, vel tanquam vicino in vim Statuti, et introducta causa coràm Auditore... Generali Bononię, requisitus ad scribe... dum pro Baldo; Quatenus pertinet ad se... cundam exceptionem, planum dicebam... ad effectum, de quo agebatur, eam esse irreleuantem.

Empto enim rei, quæ retractui su... biecta prætenditur, donec ille sequatur,
2 dicitur verus & perfectus dominus ac... possessor quamuis sub dubio reuocabilis

tatis

rat is Tiraquell. de retract. lignag. §. 12. gl. 1. nu. 1. & §. 15. gl. 5. nu. 2. & 3. Rouit. pragm. 1. de iurib. & exact. fiscal. num. 81. cum sequen. Buratt. decis. 677. nu. 1. & 2. Millin. dec. 446. Hoc autē posito, cū emptor personam venditoris in omnibus repræsentet, non potest conductor suo auctori, vel eum repræsentanti quæstionem dominij & possessionis refricare, negando recognitionem in dominum, et solutionem pensionis, quoniam esset spoliare de facto ex prætenso nōno titulo turbido, qui prius est canonizandus in iudicio ordinario per tres conformes ad communiter notat. in l. si quis conductionis; Cod. locati, Merlin. decis. 376., vbi de consimili causa Bonon., et in alia Bonon. bonorum 11. Martij, et 28. Iunij 1647. coram Otthobono inter suas dec. 105. & 121.; Receptum enim est dispositionem text. in l. l. si quis conductoris procedere in omni casu, quo quis rem ab alio habuit, vt ad eadem ætatem colligunt add. ad dec. 420. par. 4. rec. som. 2. n. 50. & seqq.

Duplicem enim personam Aldobrandus repræsentabat, vnam conductoris, et alteram vicini seu creditoris prætendentis retractum prælatiuum, ideòque iura hac secunda persona competentia, et dictum est, iudicio ordinario per rem iudicatam, vel tres conformes canonizanda, eximere nō possunt alteram personam ab obligatione ergà proprium auctorem, et nè illi quæstionem dominij refricare posset; Atque iudex in hoc nullam habebat difficultatem, quæ prohinde restringebatur ad alterum pūctum inualiditatis, vel inualiditatis venditionis, stante quod idem inquilinus erat maior debitor.

Sed pariter dicebam istam non subsistere, quoniam iuris regula est, debitorem donec ad venditionis suorum bonorum perfectam, ac totalem effectuationem deueniatur, re integra admittendum esse ad solutionem proprij debiti text. in l. si residuum, et l. si priusquam, Cod. de distract. pignor. l. 2. Cod. debitorem venditionem pignoris impedire non posse cum concord. per Asin. de execut. §. 4. cap. 136. num. 6. & §. 6. cap. 31. num. 14. & sequen. Gratian. discept. 708. num. 46. Post. de subhast. inspect. 17. num. 8. cum sequen. Buratt. decis. 735. num. 5.; Ratio est clara, quia donec sequatur traditio rei, et solutio pretij creditoribus, debitor non liberatur, sed durat eius obligatio, quam proinde per solutionem tollere potest; Ac etiam quia ante sequutam traditionem, dominium non abdicatur à debitore, neque transfertur in licitatorem, 5 itaut non sufficiat decretum, vel mandatum iudicis de deliberando, nisi sequatur vera & actualis deliberatio Mangil. de subhast. quæst. 26. num. 19. cum sequen., vbi concordantes, ideòque interim licitum 6 est debitori rem exequutam & subhastatam vendere, quia adhuc est dominus Bart. in l. vbi purè, § finali, ff. ad Trebell. Mangil. vbi supra, quæst. 190. num. 2. & per tot. vbi cæteri.

Potissimè vbi venditio sequitur bona fide, et absque præiudicio creditorum, ad quorum instantiam exequutio facta est, vt ex pretio eis satisfiat, tunc enim 7 cum frequentius huiusmodi subhastationes pro minori pretio & cum deterioribus conditionibus fieri soleant, impediendus non est debitor inuenire emptorem conuentionalem facientem meliorem conditionem ad creditorum etiā commodum resultantem; Atque ad hunc effectum tam ex dispositione, vel intentione 8 iuris communis, quàm ex communi stylo, introductus est terminus ad reluendum post iam sequutam subhastationem, qui terminus de stylo Curiæ Romanæ est vnius mensis, de iure autem communi præscriptus non est, vnde vbi non habetur stylus particularis, residet in iudicis arbitrio, quod vbi agitur de bonis Ecclesiæ, vel minoris, interponi non potest in minori spatio 20. dierum ex deductis per Buratt. decis. 574. nu. 10. decis. 32. apud Post. de subhast. decis. 113. num. 16 cum sequen. par. 7. rec.

Si enim durante termino prędicto, debitor hoc pignus prætorium reluere potest, quoniam eo remanente in terminis pignoris, perseuerare dicitur eius dominiū, hinc proinde videbatur nullā subesse probabilem rationem dubitandi, cur dictam venditionem facere non posset intrà terminum ad deliberandum, etiamsi ille statutus esset, multò magis, ac indubitantèr, dum nequè id sequutum erat, quod dicebam omninò necessariū; Non per hoc enim, quod ex pluribus licitatoribus, vnus est maior, ac meliorem facit conditionem, sequitur exindè illi delibera-

rationem faciendam esse, quoniam ex facti circumstantijs dari potest, quod illa oblatio, quæ videtur maior, esse possit deterior, ac recipi non mereatur, itaùt deliberatio facienda sit alteri, qui licèt minorem fecerit, melioris tamen esset conditionis, idcircò requiritur decretũ de deliberando, vt ità Iudex acceptet oblationem, ac declaret eum vltimum, ac meliorem oblatorẽ; Et nihilominus neque id sufficit, cum etiam post dictum decretum currat terminus ad deliberandum, eoque elapso, requiratur actualis deliberatio, sine qua tanquàm traditione, dominium non transfertur.

Clariora hæc reddebantur, Tùm quia actus huius conuentionalis venditionis initus fuerat bona fide, vt de pretio magis promptè satisfieret creditoribus, quorum conditio ex venditione pro maiori pretio, & cum melioribus conditionibus melior reddebatur, cum difficultas in proposito cadat, quandò ageretur de venditione mala fide facta in fraudem paratæ exequutionis; Tùm etiam quia agebatur de bonis minoris, vel pupilli, qui erat hæres principalis debitoris, pro cuius ære alieno, exequtio, ac subhastatio facta erat, vndè quan-
9 dò etiam lapsus esset terminus ad deliberandum, adhùc admitti debuisset nouus oblator, quoniam tutoris vel curatoris negligentia in permittendo labi terminum, nouo & meliori oblatore non reperto, præiudicare non debet pupillo, vt *per Post. obser. 35. num. 122.*

Ex parte Aldobrandi fundamentum constituebatur in limitatione tradita *per Post. dicta inspect. 17. num. 99.*, vbi ex auctoritate *Rotæ decis. 89. num. 11. apud eumdem*, dicit debitorem non admitti ad soluendum debitum, & disponendum de pignore prætorio post acceptatam vltimam oblationem, ac elapsum terminũ datum ad reluendum; Verùm facilis erat obiecti solutio ex solo facto, dum terminus ad reluendum nedùm lapsus nõ erat, sed neque statutus, itaùt Iudex ità oblationem acceptauerit, eumque maiorem oblatorem canonizauerit, Et quãdò etiã id sequutum esset, adhùc licèt *in dicta decis. 89. apud Post.*, incidentèr dicatur, id quod ipse insinuat, Nihilominùs obseruabam id non esse tutum, quoniam vbi deliberatio actu sequuta non est, plu-
ries Rota tenuit, semper integrum est maiorem oblationem recipi, *vt decis. post Mangil. decis. 584. par. 4. rec. tom. & alibi*; Multò magis in præsenti, in qua agebatur de bonis pupilli, ideoque pluribus dicebam pro actore respondendum esse, incertum autem est quid quutum sit.

ROMANA

SEV

ALBANEN. DELIBERATIONIS

PRO

ALOYSIO GREPPIO

CVM

MARCO ANTONIO DE PONTE

Casus disputatus in Congregatione fabricæ & pro Greppio resolutus.

An ille qui venalia exposuit eius bona subhasta, possit pœnitere, & nolle tradere bona vltimo licitatori.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *An debitor vendere possit bona soluta quuta & posita subhasta remissa.*
3 *Ille qui duplicem personam repræsentat potest vnam hæredis debitoris, & alteram creditoris, quando hanc secundam tantùm, non autem primam præsentare dicatur.*
4 *An debitor, qui passus est bona incantari, & poni subhasta, possit ante sequutam deliberationem pœnitere.*
5 *Quid in subhastatione voluntaria, &*

iudiciali coacta.

Quomodò explicari debeat pœnitentia, & quando ab ea recessum censeatur.

Clandestinæ protestationes in contractibus, vel alijs actibus correspectiuis non suffragantur.

In actibus correspectiuis non spectatur quid vnus in animo habuerit, sed attendendus est ille vtriusque.

DISC. III.

DEfuncta Virginia Agazaria, scripto hærede Hortensio Lutiolo, eique substitutis Monasterio S. Teresiæ, & Societate Rosarij, pluribus pijs oneribus adiectis, ob sequutam dicti Lutioli mortem, prædictorumque piorum locorum repudiationem, fabrica S. Petri vigore eius facultatum, dictam hæreditatẽ agnouit, eamque, receptis scutis 400., cessit Marco Antonio de Ponte, assumẽri in seonus soluendi debita hæreditaria; Cumque dictus cessionarius huiusmodi implementum de proprio facere non posset, ipseque ex persona propria esset etiam creditor vel legatarius, petijt ac obtinuit ab eiusdem fabricæ iudice quasdam domos & vineas in Ciuitate & Territorio Albanen. sitas (in quibus penè totus assis hæreditarius consistebat) mandari stare sub executione, ac poni subhasta, ad effectum deliberandi maiori seù meliori oblatori, vt ex pretio dicta onera adimplerentur, præuia pro dictis actis faciendis deputatione curatoris hæreditati prædictæ, stante proprio eiusdem cessionarij instãtis interesse, vndè propterea, seruatis illis, quæ de iure vel stylo in subhastationibus seruari debent, ac solent, cum maiorem oblationẽ fecisset Aloysius Greppius pro pretio scutorum 6025., huic iudex mandauit bona deliberari, sed pœnitens Marcus Antonius à dicto decreto appellauit, atque adeundo eiusdem fabricæ Congregationem, obtinuit sibi deputari in iudicem secundæ instantiæ vnum ex Cardinalibus eiusdem Congregationis cum clausula *sine præiudicio exequutionis*, vndè cum dictæ clausulæ vigore, deliberatarius possessionem bonorũ obtinuisset, contrà ipsum dictus de Ponte instituit iudicium possessorium reintegrationis, vel manutentionis, quod iuxtà quotidianam Curiæ praxim etiam aduersus possidentem facto iudicis competit, quoties istud, nullitatis, vel manifestæ iniustitiæ vitio laborat ex latè collectis per *Postium de manut. obser. 12. Buratt., & Adden. decis. 169., 185., & 375.*, & aliàs quotidiè, cũ nil fortè in Curia sit frequẽtius, vt in sua materia *sub tit. de iudicijs*; Dictæ autem subhastationis plures nullitates allegabantur ratione ordinis malè tenti, ac etiam ob iniustitiam, ex eo quod ipse, ad cuius instantiam subhastatio facta erat, pœnituisset, ideoque eo inuito iniustè processum fuerit ad deliberationem fauore licitatoris.

Quoad nullitates, vtpotè in facto, ac in actis ordinatorijs consistentes (iuxtà stylum) nulla fuit adhibita opera Aduocati, quoniam causæ Patronus illas cum solo facto superauit; Quarè per iudicem restricta fuit difficultas ad punctũ iuris, àn scilicèt dominus bonorum subhastatorum, pœnitendo possit licitatorem excludere, eumque impedire, ne eorumdẽ bonorum deliberationem obtineat.

Super hoc igitur puncto, pro Greppio deliberatario scribens, ponderabã quod non versabamur in casu, de quo *in Banon. disc. præcedenti*, quandò scilicèt debitor bonorum subhastatorum dominus,
2 reintegra, & antequàm perfectus deliberationis actus sequatur, eadem bona per viam conuentionalis venditionis cum melioribus conditionibus distrahit, vt ità facilius, ac plenius ex pretio satisfiat creditoribus, ad quorum instantiam subhastatio facta est, cum tunc, vel iuris, vel æquitatis ratio ipsi debitori assistere videatur, atquè pœnitentia, iustã & probabilem causam habeat.

Quinimò quod nequè eramus in casu, in quo idem bonorũ dominus (quamuis sine iusta causa) mutato consilio, ac pœ-
3 nitens, subhastationis effectum impedire vellet, quoniam dictus Marcus Antonius duplicem personam gerere professus est in hoc actu, vnam creditoris seù legatarij, alteram verò hæredis, seù cessionarij hæreditatis; Hanc autem secundam personam exuere voluit, dum curauit ad hunc actum deputari curatorem hæreditati tanquàm iacenti, Et consequentèr, ad effectum, vt dici posset vt ille

qui erat bonorum dominus, vel ipsius personam repræsentabat, propositū mutasset, ac pœnituisset, opus fuisset vt dicta contraria declaratio fieret per curatorem hæreditati deputatum, qui in proposito repræsentabat personam hæredis, ac domini bonorum, ideoq; nullatenus attendenda erat contraria declaratio facta per dictum Marcum Antoniū, cum ipse in hac scena non gereret personam debitoris, ac domini bonorum, quā voluntariè exuerat, curando eam indui per curatorem à iudice deputatum, sed repræsentabat solam personam vnius ex creditoribus seù legatarijs, ad quorum instantiam pro eorū satisfactione subhastatio facta erat, quæ facultas vni ex creditoribus de iure attributa non legitur, cum sola quæstio cadat super eius competentia ipsi debitori vel bonorum domino, vel ad summum maiori parti creditorum, ac in præiudicium minoris partis impediendi deliberationem bonorum subhastatorum, ex prudenti forsàn consilio expectandi meliores occasiones, vel meliorem debitoris fortunam, quod in præsenti examinare opus non fuit, dum non curamus *in casu*.

Verùm vbi etiam dictus Actor attendendus esset tanquam bonorum dominus, ad cuius instantiam res subhasta, vendenda expósita fuerit, itaùt essemus in casu quæstionis, àn post factas iam oblationes pœnitere possit, atque vltimo maiori vel meliori oblatori se opponere, nè deliberationem obtineat; Quamuis non desint variantes, illa tamen videtur
4 communis distinctio, quæ *post Bart.* traditur per *Ioannem de Platea in l. si tempora num. 2. vers. sed quæro Cod. de fid. instrum. & iure hastæ fiscalis lib. 10.*, & quā sequuntur magis communiter DD. congesti *per Post. de subhast. inspect. 34. nu. 1. cum sequen.*, quod Aut subhastatio est iudicialis & necessaria, Aut est merè voluntaria; Primo casu regula est, vt indistinctè cesset pœnitentia, etiamsi non addantur illa verba, *quod dabitur plus offerenti*, atque in hoc sensu intelligendus videtur *Thes. iun. lib. 3. quæst. forens. 101. num. 4. in fine*, nili actus pœnitentiæ non stet in eius simplicibus terminis, sed alium bonæ fidei actum producat re integra, & pendente deliberationis consummatione, quia scilicèt debitor pro maiori pretio, ac melioribus conditionibus emptorem inuenerit, cum ità magis consultum sit creditoribus, meliusque expletus finis subhastationis iuxtà ea quæ habentur *in Bonon. disc. præcedenti*, idque tanquàm per limitationem regulæ.

In altero autem casu voluntario, sit distinctio, àn in edicto seù præconis proclamate exprimatur, quod bona dabuntur plus offerenti, aut non; Si enim exprimitur, adhùc venditor sine iusta causa pœnitere non potest, atque militat eadem regula, secùs autem si non exprimatur, cum tunc dici possit, quod ille qui proponit edicta, seù curat fieri proclamata, id fecerit potiùs animo explorandi rei pretium, quàm vendendi, itaùt non adsit illa obligatio, quam contraxisse censetur cum futuris licitatoribus quamuis incertis, quoties accedit declaratio quod bona dabuntur maiori vel meliori oblatori, vt ità distinguendo habetur *per Rot. decis. 476. par. 4. rec., & per Post. dicta inspect. 34. num. 4. cum sequen., & num. 41. cum sequen.*

Applicando autem ad propositam iacti speciem, versabamur in primo casu venditionis necessariæ factæ de mandato iudicis, contrà debitorem repræsentatū à curatore hæreditatis, ad instantiam eiusdem oppositoris repræsentantis personam creditoris seù legatarij, aliorum etiam creditorum, & legatariorum nomine ità instātis, vndè propterea cessante casu limitationis, de qua supra, nullum suberat iuridicum fundamentum, cui talis pœnitentia sine causa inniti potuerit,

Omnisque difficultas in proposito consistebat ex facto, dum sequutis, tàm subhastatione, quàm mandato de deliberando ad fauorem Greppij tanquàm maioris oblatoris, idem oppositor, qui clandestinum reuocationis actum fecerat, cum haberet penès se claues domus, eas tradidit, ad effectum, vt deliberatarius possessionem accipere posset, vndè propterea
6 resultabat approbatio actus cum recessu à contraria reuocatione *ad notat. per Cuiliftas in l. quoniam §. Iulianus ff. rem ratam haberi, & Canonistas in cap. 7. de procur.*, Potissimè quia declaratio mutatæ voluntatis facta non erat publicè & re integra, vt ad hunc effectum requiri etiam in casu licitæ pœnitentiæ firmatā

ipsa

apud eundem Post. dicta inspect.34.n.12.; Ac habemus passim receptum in illis clãdestinis protestationibus, quæ in actibus correspectiuis per vnum ex contrahentibus fieri solent, quoniam in nulla pœnitùs consideratione habentur, præterquàm in casu metus, & concussionis, istius probatione concurrente ad probãdam exclusionem animi, ex ijs, quæ habẽtur *in nullius Baren. pecuniaria prima Iulij* 1644., *& 26. Maij* 1646. *coram Cerro*, quarum secunda est *decis.348. par.9. rec.*, & alibi sæpius ad materiam *textus in l. qui in carcere ff. de eo, quod metus causa*; Quoniã in actibus correspectiuis, in nihilo curatur id, quod vnus ex contrahentibus in animo habuerit, nisi alteri contrahenti communicetur, & innotescat, *ex ijs quæ præsertim deducta habentur in Romana dotis de Bolognettis sub tit. de dote dis.27.*, & in decisionibus in ea causa editis *coram Beualaqua 9. Iunij* 1659., *& 10. Aprilis* 1660. *Capyc. latr. decis.17.num.7. Mantic.decis.270.in fine*; Ideoque cum iustitiæ fundamento iudicatum fuit contrà actorem, qui acquieuit quod sciam.

ROMANA

MERCEDIS

PRO

MVTIO, ET ALIIS ORFINIS

CVM

BETTIS.

Casus disputatus in Camera resolutus pro Orsinis, & postea concordatus.

Emptio, & venditio quando dicatur perfecta, ad effectus exindè resultantes, illum præsertim, vt emptor faciat fructus suos; Et in specie de venditione sub incerto pretio.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *De differentia seruitij, seù operariũ hominum, & animalium, quarè pro primis aliquãdo merx non debeatur, & pro secundis debeatur.*

3 *De seruis in proposito assimilandis animalibus.*

4 *Fructus sunt sequela dominij, & pertinent ad eum, cuius esset rei periculum.*

5 *Operæ animalium non dicuntur fructus, sed pars sortis, & de ratione.*

6 *De tribus requisitis substantialibus emptionis, & venditionis.*

7 *Quando ex venditione facta per aliũ dicatur adesse consensus domini.*

8 *De imperfectione emptionis, & venditionis ob incertitudinẽ pretij, etiamsi collatum esset ad alterius declarationem, donec ista sequatur.*

9 *De limitatione vbi dicta declaratio remissa non est ad personam certam, sed ad peritos in genere, & quando ea procedat.*

10 *De altera limitatione resultante ab æquitate Canonica.*

11 *Et de altera vbi sequuta est rei traditio.*

12 *De differentia in proposito inter venditionem bonorum stabilium habentium pretium incertum, & victualium vel animalium.*

DISC. IV.

1 FInito appaltu Thesaurariæ Patrimonij per Orsinos tento, eoque suscepto per Bettos; Cum Appaltatores prædecessores remanerẽt. debitores Cameræ in ea pecuniæ quantitate, quæ initio appaltus mutua dari solet pro animalibus, alijsque instrumentis emendis ad illud negotium necessarijs, vulgò *Impresianza* nuncupata, & quæ pecuniæ nouis Appaltatoribus dandæ erant, Hinc Thesaurarius Generalis auctoritatiuè dedit dictis nouis Ap-

paltatoribus boues aliaque animalia, & agrariæ artis instrumenta, quæ ibi erant ad prædictos prædeceſſores Appaltatores pertinentia, quod ſequutum fuit initio menſis Martij; Diſcordantibus autem deindè dictis antiquis, ac reſpectiuè nouis Appaltatoribus in prædictorum animalium, aliorumque bonorum pretio, poſt electos hincindè peritos abſque effectu, concorditèr eorum differentias decidendas remiſerunt in Arbitrum, qui de menſe Maij eas terminauit, ſtatuendo pretium, aliaque decidendo; Quibus peractis, orta eſt inter eaſdem partes noua controuerſia, ſuper mercede operarũ bouũ, aliorumque animalium à die traditionis vſquè ad diem laudi, in qua declarato pretio, ac perfecto venditionis contractu, noui Appaltatores eorumdem animalium domini effecti ſunt, cum interim ſpatio circitèr duorum menſium cũ dictis bobus, aliiſque animalibus noui Appaltatores ſegetes fecerint, aliaque ad vſum dictæ artis neceſſaria.

Et introducta cauſa coram Theſaurario, hic pro dictis mercedibus iuxtà æſtimationem peritorum, mandatum ad fauorem illorum de Orſinis decreuit; Interpoſita verò appellatione, & introducta cauſa in Camera *coram Aquino*, pro dicti mandati exequutione reſponſum fuit, atque in eadem reſolutione perſtitum in noua cauſæ propoſitione, licèt poſteà concordia controuerſiæ finem dederit, præmiſſaque omnia ſcribens pro Orſinis, reflectendo etiam ad veritatem, credebam cum iuſtitiæ fundamento prodijſſe.

Poſito enim in actoribus dictorũ animalium dominio, planum exindè reſultabat, eorum operas eſſe reficiendas, non obſtante quod aliqua ſalarij, vel mercedis conuentio non acceſſiſſet, quoniam non agebatur de operis præſtitis ab homine, de quo dubitari poſſet, àn gratuitò, & animo captandi gratiam eas præſtare voluerit, ſiuè ſub ſpe remunerationis iuxtà *deciſionem* 266. *Mantic.*, vndè propterea intraret inſpectio, àn ceſſante conuentione, concurreret vtriuſque conſuetudo locandi, vel conducendi reſpectiuè, vt ad effectum petendi operarũ mercedem regulariter requiritur, ex ijs quæ plenè ad materiam colligit *modernus Zacchias de ſalario*, ſed agebatur de operis præſtitis ab animalibus, in quibus verificabilis non eſt talis animus, ita potiùs ità dicatur percepiſſe fructus re aliena domino reſtituendos.

Quinimò etiamſi ageretur de operis præſtitis ab eis, in quibus animus verificari poteſt, adhuc ſi ille ob defectum poteſtatis non eſſet liberè exercibilis, qualis eſt ille ſeruorum, effectus eſſet iste, cum cadere non poſſit terminus præfixus ptæ donationis, ob quam, ceſſante conuentione, vel conſuetudine, regulariter ceſſat obligatio, vndè propterea quamuis ſuper dicta cõcluſione per ſcribentem pro reis conuentis longiſſimæ regularũ & doctrinarum generalium allegationes retexerentur, contẽptibiles tamen erant vtpotè extrà propoſitum.

Punctus igitur diſputationis reſidebat in perfectione emptionis, & venditionis, ex quo ſcilicèt tẽpore illa ſequuta eſſet, àn initio menſis *Martij*, quando traditio facta fuit, vel de mẽſe *Maij*, quando præuia æſtimatione, certificatum fuit pretium, cum huiuſmodi fructuum pertinẽtia ad vnam vel alteram partem penderet à dominio, cuius ſequela fuit tàm fructuum perceptio quàm periculum; Iniquum enim eſſet, quod ſi contingente *in iſtis* animalibus aliquo periculo, potuiſſent noui Appaltatores illud euitare, dicendo ſe non dominos, atque interim debuiſſent in ſtatu malæ fidei, ex re quàm ſciebant alienam percipere fructus; Potiſſimè quia iſti, vere ac propriè, neque fructus dici poſſunt, ſed potius pars ſubſtantiæ, quæ ità paulatim conſumitur, cum fructus propriè dicatur ille, qui percipitur ſalua rei ſubſtantia, & cuius cauſa productiua ſemper, ac perpetuò eſt eadem, vt frequenter *ſub tit. de Regal.*, & ſub altero *de locat.*, quæ non verificatur in animalibus ſub huiuſmodi operis & laboribus in dies percutibus, & quæ dicuntur de rebus, quæ ita conſumuntur, ad inſtar iurium vitalitiorum ex deductis *eod. tit. de Regal. diſſ.* & alibi.

Super hoc igitur pũcto; Scribens pro actoribus dicebam, cuinm videri plana pro imperfectione emptionis, & venditionis, cum iſtius ſubſtantialia requiſita copulatiuè concurrere debentia, conſiſtant, in re, conſenſu, & pretio, ex quibus duo poſteriora deficiebant, cum dicto-

rum

rum animalium, aliorumque boum traditio facta non esset ab ipsis dominis, sed per Thesaurarium tanquàm eorum creditorem de facto, vndè deficiebat cõsensus.

7 Verùm quando in hoc solo requisito difficultas resedisset, contrà actores probabilius responderi debuisset, quoniam ex subsequutis constabat de eorum rati habitione, ac animo vendendi; Accedente præsertim consuetudine, quod prædecessor Appaltator, successori huiusmodi instrumenta appaltus vendere solet, Ac etiam verisimilitudine, Tùm ratione vtilitatis, dum ità eisdem actoribus magis expediebat; Tum etiam ratione necessitatis, qua præmebantur restituere Cameræ impræstantiam nouis Appaltatoribus ad hunc finem faciendam, Et sic verè istius requisiti defectus non erat considerabilis; Ideoque licèt Ego & cæteri pro hac parte scribentes, more Aduocatorum, longas allegationes retexeremus, quas paritèr econuersò longiores retexeant scribentes in contrarium; Attamen omnia desuper deducta videbantur contemptibilia, & extra propositum, et sic erant de illis coprosis scribentium allegationibus, quas Ego in tabulis pictis dicere soleo, colores absquè delineatione seù picturæ ordine, in tabula erogatos.

8 Imperfectio autem (reflectendo etiam ad veritatem) residebat in tertio requisito pretij, quod nullum aderat, & sine quo perfectus contractus emptionis, & venditionis dari non potest, quamuis de illo conuentum esset relatiuè ad æstimationem seù declarationem ab aliquo faciendam, quoniam ea non sequuta, siuè eo intermedio tempore quo sequatur, contractus remanet imperfectus, nequè dici potest vt dominium translatum sit in emptorem iuxtà *text. express. in l. final. Cod. de contraben. emptione*, cum quapassim procedunt DD., de quibus per *Rotam apud Merlin. decis.* 567. & 605. aliàs 172. & 248. *par.* 6. *rec.*, vbi plenè & doctè materia exornatur, adeòut dici valeant decisiones magistrales in materia, itaque concordantes latè cumulãtur & late etiam *sub tit. de dote*.

Non negabant scribentes in contrarium regulam prædictam, vtpotè incontrouertibilem, cum textus sit clarus, recurrebant verò ad plures limitationes *in eisdem decisionibus Merlin.* insinuatas,
9 quamuis ibidem reiectas, Primò nempè quod pretij determinatio remissa non esset in personam certam à contrahentibus determinatam, sed in peritos in genere, quibus etiam specificatis, sed non æstimantibus, seù non arbitrantibus, intrat iudicis arbitrium pro æstimatione ab alijs peritis facienda, vndè propterea conuentio ita concepta rectè substinetur ex deductis per *Bald.*, *Salicet.*, *Castrens. & alios in eadem l. finali*, *de quibus Mantic. de tacit. lib.* 2. *tit.* 1. *n.* 34., *& dicta decis.* 172. *ex nu.* 19. *cum sequen.*

Verùm limitatio non intrabat, quoniam quicquid esset in facto, in quo etiam causæ Patroni certabant, àn constaret necnè de huiusmodi conuentione super pretio à peritis determinando; Ponderabam id rectè procedere posse ad effectum excludendi pœnitentiam, & nè tali æstimatione non sequuta, integrũ esset, vni vel alteri parti à contractu recedere, & nè tertio non arbitrante ex defectu potestatis vel voluntatis, contractus diceretur resolutus, ad quem effectum rectè intrat distinctio prædicta, àn scilicèt certæ, vel incertæ personæ æstimatio commissa esset, Atque tunc intrat quæstio, àn huiusmodi conuentio substineatur saltèm tanquàm promissio de vẽdendo, itaùt intret iudicis officium ad cogendum ad vendendum præuia determinatione pretij ex iudicio peritorum, vt motiuatur *dicta decis.* 172. *num.* 52. *& sequen. p.* 6.

Allegabatur secundo loco æquitas canonica, de qua plenè *eadem decis.* 172. *num.* 54. *cum sequen.*, sed facilis erat res-
10 põsio cum simplici remissione ad eamdem decisionem, vbi radicitus hæc limitatio eneruatur; Et nihilominus dicebam, in omnem euentum ex illa resultare effectum in præcedenti limitatione ponderatum, excludendi scilicèt pœnitentiam seù resolutionem contractus, atquè vt vni contrahenti ius competat cogendi alterũ ad perficiendum, & ad implendum, vndè quicquid esset de veritate in suo casu, talis inspectio extranea remanebat à casu controuersiæ, in qua partes concordabant super effectuatione contractus iam sequuta, sed disputatio residebat super intermedio tempore

transi-

translationis dominij, ad effectus, de quibus supra.

Maior igitur, ac pro meo iudicio vnica difficultas, residebat in altera limi-
11 tatione deducta ex traditione *Azzonis in summa tit. locati nu. 1.*, quam sequuntur *DD. congesti eadem decis. 172. nu. 38.*, vbi scilicèt sequuta est traditio cum tractatus exequutione; Et quamuis respondendo deducerem eadem fundamenta, quæ habentur *in dicta decis. 172. nu. 39. cum sequen.*, vt scilicèt id exigeret, nedum traditionem, ac fructuũ perceptionem, aliosque actus perfectionem denotantes, sed etiam rei in contractum deductæ peremptionem, itaùt re non amplius integra, substineatur actus potiùs ex æquitate, & nè ille, qui rem obtinuit, locupletetur cum aliena iactura, quod in præsenti cessabat, dum boues, aliaque animalia & instrumenta non perierant, sed extabant, itaùt limitatio cessaret ex facto; Nihilominùs reflectendo ad veritatem, satis dubitabam de huiusmodi responsionis efficacia, quoniã licèt, præter solitum, casus non dedisset huiusmodi animaliũ in toto vel in parte peremptionem, attamen dare poterat, & si dedisset, ex hoc fundamento potuisset venditor prætendere pretij refectionẽ, quo posito, impossibile erat prætendere operarum seù fructuum pertinentiam, cum fructus, ac periculum tanquàm dominij sequelæ, procedant pari passu, atque ab eodem fonte deriuent.

Eoque magis augebatur difficultas ratione subiectæ materiæ, quod scilicèt nõ
12 ageretur de prędijs rusticis vel vrbanis, siuè alijs bonis huiusmodi, in quibus pretium esset omninò incertum, sed de rebus in communi commercio existentibus, quæ iuxtà singularum regionum mores, pretium quodammodò certum & vniforme habere videntur, cum modica alteratione resultante ab aliqua maiori vel minori bonitate, vt aliàs in facti contingentia dicebam de quadam venditione tritici, pretio non explicato, cum subsequuta traditione, eiusque consumptione in parte, occasione disputandi, cuius esse deberet periculum casus in reliqua parte non consumpta contingentis, quoniam cum huiusmodi victualia vel similia iuxtà temporum qualitates, certum, ac vniforme pretium à publico foro, seù communi commercio habere soleant parùm variabile, idcircò venditio, ità concepta sub incerto pretio, istud implicitè continere videtur relatiuè ad illud, quod ex communi vsu de facili certificari potest, quod in huiusmodi etiam bonorum specie videtur verificabile, *vt in Neapolitana sub tit. de Regal. disc.* 125.

Verùm difficultas tollebatur ex facto, ex cuius circumstantijs constare videbatur de vtriusque partis animo habendi actum pro imperfecto, donec peritorum æstimatio sequeretur; Sed quia plerąque aliæ aderant inter istas partes differentiæ in nudo facto consistentes, ideircò post dictas resolutiones actorum, fauore sequutas, honesta concordia litis finem dedit, ideoque non omninò maturum, ac certum iudicium desuper efformatum fuit; Probabilius tamen videbatur, quod rigor *text. in dicta l. fin. Cod. de contrahen. empt.*, de quo *in dicta decis. 567., & 605. Merlin.* aliàs *decis. 172. & 248. par. 6. rec.*, non intraret cum ageretur de animalibus ex communi vsu, ac peritorum iudicio de facili æstimationem recipientibus etiamsi non extarent iuxtà *decis. 356. coram Celso cum aliis sub tit. de Regal. disc. 1.*

ROMANA

CONCVRSVS

PRO

ANNA PESARONA

ET CONSORTIBVS

CVM

IO. BAPTISTA DE AYE.

Casus disputatus coram A. C., credo, sopitus per concordiam.

An & quando in venditione mer-

cium

cium habita fide de pretio, transeat dominium in emptorem, ità & taliter, quod venditor concurrat cum alijs creditoribus; Vel econtrà non translato dominio, istius iure bona vendicet, & creditores vincat.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Venditor, qui sibi non consuluit de reseruatione dominij pro pretio, postponitur creditoribus anterioribus etiam in ipsis bonis venditis.*
3 *De limitationibus.*
4 *Cuius sit periculum mercium, quæ de loco ad locum per vnum correspõsalem alteri transmittuntur.*
5 *In rebus consistentibus in pondere, numero, & mensura, àn periculum sit emptoris, vel venditoris remissiuè.*
6 *Quid de vsu mercatorum in mercibus.*
7 *In materijs mercantilibus deferendum est consuetudini mercatorum.*
8 *De duplicitate personarum in eo mercatore, qui merces alteri transmittit.*
9 *De imperfectione emptionis & venditionis ob deficientem certitudinem pretij àn procedat in mercibus.*
10 *Dominium mercium transfertur in emptorem eo ipso, quod ballæ signantur cum eius merco, seù signo.*

DISC. V.

DEfecto Hieronymo de Pissis mercatore fundacario, sequestratisque mercibus in eius taberna repertis, atque formato super eis concursu creditorum; Aduersus Annam vxorem, & alios creditores hypothecarios, potioritatem prætendebant Ioannes Baptista & socij mercatores Lugdunenses, in quibusdam ballis mercium ab eis ex Hieronymi debitoris cõmissione transmissis, ex eo quod non concurrerent tãquàm creditores, sed tanquàm domini bona propria vendicantes, vincentes proindè quoscũque creditores quantumuis hypothecarios & priuilegiatos; Et introducta causa coràm A. C., restricta fuit difficultas ad punctum translationis dominij in emptorem, & abdicationis illius à venditore.

Hoc enim posito, de consequenti resultabat quod venditor remaneret simplex creditor, etiam in ipsismet bonis venditis, vtpotè de dominio emptoris
2 effectis, ideoque postponendus, nisi de cautela reseruationis dominij sibi consulat, quod licèt videatur durum, est tamen receptum, vt post antiquiores ab eis relatos latè firmant *Amat. var. resol. cap. 3. num. 40. & 41. Fontanell. de pact. claus. 7. glos. 2. par. 9. nu. 33. cum sequen. Salgad. in labyrint. par. 1. cap. 11. nu. 78. cum sequen., & par. 2. cap. 24 numer. 13. & 15. Capyc. latr. decis. 24. num. 16. & sequen.* & pluries *sub tit. de credito* in hac eadem causa *disc. 23., & in alijs.*

Et licèt huiusmodi conclusio limitetur, vel quandò mercium venditio facta est animo habendi statim pretium nu-
3 merato, adeoùt dici non valeat fuisse habitam fidem de pretio, Vel vbi emptor dolo venditorem induxerit ad sibi credendum, pretijque fidem habendum, quia nempè tunc esset decoctus, vel decocturus, quod venditori ignotum esset, vt benè post antiquiores habetur apud *Gizzarell. decis. 40. & 62. Criuell. decis. 56. Fontanell. vbi supra num. 37. cum sequen. Amat. dicta resol. 3. num. 45.*; Nihilominùs cessabat huiusmodi limitationũ applicatio ad factum, cum transmissio mercium facta esset, iuxtà consuetudinem, habita fide de pretio, infrà certum tempus soluendo, cum tractis, vel cum alijs bonis, quæ ab vna prouincia ad alĩ transmittuntur; Neque dolus in emptore considerari poterat, quoniam eius defectio prouenerat potiùs ex quadam accidentali inopinata molestia criminali, ob quam fugam arripuerat.

His stantibus, quoad merces iam extractas à ballis, atque cum alijs in taberna existentibus cõmixtis, nulla cadebat difficultas pro exclusione dictorum venditorum, qui tanquam simplices chirographarij, cæteris hypothecarijs præsertim vxori ex causa dotis absque dubio postponendi erant; Difficultas autem versabatur circa merces adhuc existentes in Dohana in ipsismet sarcinis, seù ballis, adeoùt dici non posset, vt sequuta esset

actua-

actualis traditio in manibus emptoris.

In hac autem bonorum specie; Scribens pro muliere, alijsque creditoribus,
4 dicebam pendere decisionem à puncto periculi contingentis in huiusmodi ballis, ab eo tempore, quo in Ciuitate Lugduni consignantur nautis, vel mulionibus sub nomine emptoris seu committentis, vsque ad illud, in quo ad istius manus obueniant; Ex hoc enim resultat determinatio dominij, cuius sequela est periculum, quod semper est domini, ex ijs, quę in specialibus terminis mercium, quæ per viam disrobbatæ sint, vel aliàs pereant, habentur *per Rot. Ianuen. decis.* 113. *& Rotam Romanam decis.* 208. *post secundū volum. cons. Farin. in Interamnen. mercium* 16. *Martij* 1643. *Verospio Bonon. mercię* 26. *Maij* 1655. *& 6. Martij* 1656. *coram Priolo* impress. *par.* 12. *rec. decis.* 26. *&* 159., et de qua causa habetur *sub tit. de locato disc.* 11.

In hoc igitur puncto, licèt quantum ista occasione videri potuit, non habeatur iuris expressa determinatio, atque
5 ejusdem regulæ generales potiùs continuationem dominij, ac successiuè periculi subiectionem in venditore suadere videantur, quoniam in ijs, quæ consistunt in pondere, numero, et mensura, donec sequatur ponderatio, numeratio, vel mensuratio, periculum est venditoris ex iuribus litteralibus *in l.* 2. *& seqq. de pericul. & commod. rei vend. cum concord.* de quibus *disc.* 118. *&* 125. *sub tit. de Regalibus ad materiam mineralium*, vbi de limitatione, quando per emptorem stat, quominus recipiat; Attamē ex communi mercatorum vsu, receptum est cō-
6 trarium, vbi præsertim ipsarū mercium pretia taxantur, vt currunt Lugduni, seu in alio loco, à quo, non autem in Vrbe seu alio loco, ad quē, et de qua distinctione habetur *in Romana trinarum disc. seq.*, adeòut, eo ipso, quod merces mensuratæ apponuntur in ballis, atque sub nomine committentis, consignantur nautis, vel mulionibus, vt mandantibus tradātur, periculum sit committentium, seu emptorum, ità implicitè facta mēsuratione, vel ponderatione quando iuxtà commissiones datas merces positæ sunt in sarcinis, et traditæ vectori sub nomine, vel signo mandantis, cui directæ sunt.

Idque (reflectendo etiam ad solam ve-
ritatem) dicebam esse satis probabile,
7 non solùm ratione communis vsus mercatorum, cui in materijs mercantilibus receptum est deferendum esse *Greg. dec.* 126. *Buratt. decis.* 419. *dec.* 154. *par.* 7. *rec. & sæpiùs*, sed etiam ex ipsis principijs, seu intentione iuris communis, quoniam iuxtà eam personarum
8 pluralitatem, quæ diuersis respectibus in eodem subiecto in iure passim datur, idem mercator loci à quo, cui merces transmittendæ committuntur per mercatorem loci ad quem, duplicem personam ità gerere dicitur, Vnam venditoris, Alteram verò mandatarij emptoris, cuius vice, ac nomine, à seipso tanquam persona diuersa, consignationem, ac mensurationem, seu ponderationem & numerationem recipere dicitur; Ideòque ex tunc contractus remanet perfectus, atq; dominium transfertur in emptore.

Quod clariùs cōuincitur ex eo, quod idem mercator loci à quo, cui per mercatorem loci ad quem dicta mercium transmissio committitur, vltrà ipsarum mercium pretium ibi currens, obtinet etiam prouisiones, maiores, vel minores iuxtà locorum, vel personarum consuetudines, seu conuentiones; Igitur clarum est personarum diuersitas, ac successiua omnimoda perfectio contractus cum subsequuta traditione.

Scribentes pro dictis mercatoribus Lugdunensibus, vt euitarent translationem dominij, ex qua vt suprà controuersiæ decisio pendebat, satis insistebant in imperfectione contractus emptionis & venditionis ob deficientem determinationem pretij certi, quod est vnum de
9 tribus huius contractus essentialibus requisitis, cumulando ad id iura & auctoritates, de quibus *decis.* 172. *&* 280. *par.* 6. *rec.* aliàs apud *Merlin. dec.* 567. *&* 609. de quibus *disc. præced.*; Sed facilis erat solutio, quoniam vt insinuatum habetur *dicto disc. præcedenti*, id procedit, quando agitur de venditione bonorum habentium pretium affectionis, vel aliàs incertum, quod ex eorum qualitate certificationem exigat; Secùs autem, vbi de mercibus, seu victualibus, alijsque bonis huiusmodi, in communi & quotidiano commercio existentibus, cum hęc, ob quotidianam, ac frequentem contractationem, quamdam certam, ac generalem

ralem pretij determinationē habere videātur facta à publico foro, seu negotiātium vsu, cum modica alteratione à meliori, vel inferiori qualitate resultante, et sic videtur pretium in substantia certum, quale de facto ex tunc certificatur, quoniam mercator loci à quo, qui merces transmittit, illicò correspondalem loci ad quem, in suis libris describit debitorem de pretio prædicto, quod ita conueniſſe, & determinaſſe dicitur cum ipſo tanquam emptoris mandatario eius fidem sequētis, & quæ fides si violatur, pariet actionem mandati, non autem empti, & venditi, ex ijs, quæ pluries in sua materia *sub tit. de credito* habentur præsertim *in hac eadem causa discurs.* 23. ideòque, tam de consuetudine, quàm etiam ex dispositione iuris communis, o mercium dominium transferri dicitur in committentem, seu mercatorem loci, ad quem, eo ipso, quod ballæ consignantur nautis, vel mulionibus, cum merco, seu signo, aut nomine eius, cui diriguntur, vt firmat in specie *Gratian. discept.* 500. *per tot.*, præsertim *num.* 17., vbi respondetur *ad decis.* 6. *Peniæ* ibidem regiſtratam, ac etiam quia ratione periculi minus est pretium, *vt disc. seq.*

ROMANA

TRINARVM

PRO

PETRO ANTONIO AMBRA

CVM N.

Casus disputatus coram A. C. & resolutus contrà Ambram.

Cuius sit periculum mercium, vel bonorum, quæ ab vno loco ad alium transmittuntur, an emptoris, vel venditoris.

SVMMARIVM.

1 *PEriculum mercium per viam regulariter est committentis non transmittentis.*

2 *Limitatur, vbi conuenitur de pretio currenti in loco, ad quem, non autem in loco, à quo.*

3 *An casus amissionis mercium in odium venditoris, seu transmittentis, cedat eius damno, quamuis aliàs cedere deberet damno committentis.*

4 *Quando occupatio mercium dicatur iure piratico, vel iure inimicitiæ.*

5 *Conclusio, de qua nu. 3. ampliatur, etiamsi expressè dictum esset, quod merces transmitterentur rifico committētis, et quomodò id intelligendum.*

6 *Declaratur eadem conclusio, et de differentia inter inimicitiam priuatam & publicam.*

7 *Susceptio periculi mercium in via antequam sequatur earum mensuratio, vel ponderatio, quid importet.*

8 *Assecuratio non includit damnum datum ab inimicis, etiamsi essent publici, putà ratione nationis.*

9 *Declaratur.*

DISC. VI.

1 CVm Petrus Antonius, cuidam mercatori Florentino cōmisisset transmissionem notabilis quantitatis trinarum auri ad Vrbem, quæ per viam disrobatæ fuerunt, orta est difficultas, cuinam id periculum esse deberet, et quamuis tam ex communi mercatorum vsu, quàm etiam ex iuris communi dispositione, vel intentione, periculum sit committentis, ex eo quod mercator loci à quo, duplicem personam gerere dicitur, vnam venditoris, alteram verò mandatarij emptoris, itaut ex tunc contractus dicatur perfectus, et successiuè periculū casus fortuiti mādantis, nō autē mādatarij esse debeat, ex ijs, quę habētur *disc. prec.*; Nihilominus in præsenti con-

trouersiã, scribens pro Ambra emptore
2 dicebam, contrarium probabilius respõdendum videri, ex ea facti circumstantia, quæ per causæ Patronum supponebatur, quod scilicet conuentum esset de pretio, prout currebat in Vrbe; Hoc enim posito, cum sensu etiam veritatis, plauum dicebã, vt periculũ esse deberet trãsmittentis, cum ita cessaret illa perfectio, quę cum subsequuta traditione consideratur in loco à quo sub pretio ibi currente; Cumque pretiorum alteratio in mercibus de loco ad locum notabilis esse soleat ex ratione expensarum, vecturæ, necnon periculi disrobationis, vel aliorum accidentium in itinere, Hinc prorsus iniustum & irrationabile videtur, vt venditor obtinere debeat maioris pretij cõmodum sine periculi incommodo, quod est dicti commodi compensatiuum.

Cõtrariũ verò tam per A.C. in prima instantia, quã per iudicem appellationis (Signatura etiam probante) determinatum fuit, potiùs ex facto, quàm ex iure, quod scilicet non benè probaretur dicta conuentio pretij currentis in Vrbe, et fortiùs ex eo, quod proxeneta testabatur commissionem datam esse sub rifico & periculo committentis, quo facto cessante, contrarium probabilius iudicari debuisset.

In consimili etiam controuersia habita inter Carolum Micatellum aliàs Sanctorum, et N. mercatorem Lusitanum Liburni existentem, coram Camerario Riparum; Cum quædam merces à portu Liburni ad Vrbem per mare transmissæ, à quibusdam nauibus hispanicis essent occupatæ, atque orta esset controuersia, cuius damno dictus casus cedere deberet.

Non dubitabatur, regulam esse contra Carolum, qui merces transmittendas
3 commiserat, Tum ex dispositione iuris, vel styli mercatorum vt suprà; Tum clariùs ex facto, dum in commissione expresè dicebatur, quod merces transmitti deberent rifico & periculo ipsius committentis; Verùm istius prętensio fundabatur in eo, quod dictarum mercium amissio, non prouenisset à casu fortuito latronum, vel pyratarum, cum dictæ naues Hispanicæ, facta recognitione mercium existentium in naui, quæ controuersas merces vehebat, non omnes accepissent, sed tantùm istas tanquam bona inimici, qualem reputarunt transmittentem Lusitanum, et sic non tanquam pyratæ & prædones, quoniam isti idem pariformiter fecissent de omnibus merci-
4 bus, et de quacumque alia naui, quam inuenissent, vt egregiè *Bart. in l. in bis rebus, ff. solut. matrim.*, quem refert, et benè comprobat *Riminal. iun. cons. 719. nu. 15. & 19. & per tot.*

Quo posito, dum damnum obuenit ab inimicis venditoris, atque in eius odium, dicebã, vt eius esse deberet periculum rei venditæ, quamuis aliàs vbi à mero casu prouenisset, esset emptoris *ad text. in l. si merces, §. Culpa, ff. locati, et dicta l. pennl. ff. solut. matrim.*, vbi *Bart. in princip., et in l. cotem ferro, §. Qui maximos num. 7 ff. de publicanis, et in l. stipulatio ista de verborum obligationibus*, vbi *Alex. num. 15. Ias. num. 14. Cuman. cons. 185. nu. 2. Corn. cons. 23. num. 9. & sequen. & cons. 38. num. 21. & sequ. lib. 2. Riminald. iun. dicto cons. 719. Castill. lib. 3. controu. cap. 3. num. 31. Mantic. de tacit. lib. 4. tit. 27. num. 38. & 41.*

Et quamnis in hac facti specie periculum esset emptoris, non solùm ex dispositione iuris, sed etiam ex conuentio-
5 ne speciali, dum in ordine dato continebatur, quod transmitterentur suo rifico, adhùc tamen id intelligitur de periculo proueniẽte ex casu, puta à naufragio, vel incursu hostium, seu disrobatione latronum, & pyratarum, non autem vbi casus euenit ab inimicis venditoris, & in eius odium, vt in specie *Corn. dicto cons. 23. num. 12. lib. 2.*

Reflectendo autem ad veritatem, dubitabam de subsistentia motiui, quoniam
6 quicquid sit de quæstione, an ad hunc effectum requiratur, vt inimicitia sit culposa ex parte venditoris, necnè, circa quo agunt superiùs allegati, ac habetur etiam tactum *sub tit. de Regalibus ad materiam mineralium in Romana ferrariæ disc. 118.*; Conclusio prædicta procedit in inimicitia priuata, secùs autem in publica & generali ratione nationis, vel subiectionis alicuius Principis iuxtà distinctionem *Bald. in ead. l. penult. §. Nam is nu. 2. ff. solut. matrim.*, quam sequuntur magis communiter DD., vt *apud Mastrill. decis. 164.*, atque ità seruare videtur praxis; Potissimè quia dicta nauis Hispanica, quæ merces occupauit, non erat

erat de classe Regis, sed priuata & potiùs pyratica, licèt pyraticam artem non exerceret indistinctè, sed solùm cum inimicis, sui Principis, vel nationis, vt frequenter videmus in praxi de nauibus Anglicanis, Hollandensibus, & Gallicanis &c., et sic dubitabam; Vnde propterea ab initio consului clienti, quod curaret se concordare eo meliori modo quo posset, prout sequutum fuit.

Subtilizando autem more Aduocati causæ inseruientis dicebam, quod cum ageretur de rebus consistentibus in pondere, numero, et mensura, iuris regula est, vt dominium ac succesſiuè periculum in emptorem non transferatur, sed sit venditoris, quamuis perfectus esset contractus, donec ponderatio, mensuratio, vel numeratio sequatur, *vt toto tit. ff. & Cod. de peric. & commodo rei venditæ*, vbi per plura iura litteralia ità disponitur, & habetur deductum *in dicta Romana ferracij, et in Neapolitana grani sub tit. de Regal. disc. 118. & 125.*; Et consequenter inferebam, quod illa verba emptoris, *à tutto mio risico, e pericolo*, dum hic, antequam merces venirent ad vrbem, et ponderarentur, seù numerarentur, non erat dominus, aliud non importarent, nisi quandam assecurationem.

Quo posito id intelligitur de casibus fortuitis, non autem de prouenientibus ab inimicis onerãtis merces & assecurati, siue sint priuati, siue sint publici, vt generaliter *Bald. in l. cum proponas, Cod. de nautico fœnore, Santerna in tract. de assecuratione par. 4. num. 17. & Roccb in notab. de assecurat. notab. 22. nu. 67. cum sequ. post secundum lib. eius conſ.*, et magis in specie *Stracc. de assecurat. gloſ. 20. num. 2.* vbi ponit casum in puncto, quod si Veneti concedunt pignorationes contra Anconitanos, & Meuius Anconitanus transmittit merces Alexandriam risico & periculo Titij Bononiensis, qui eas assecurauit, merces verò à Venetis intercipiuntur, periculum non est Titij, sed Meuij; Vnde propterea Aduocatorum more exagerabam hanc doctrinam tanquam punctualem, omninò attendendam esse ex ijs, quę de doctrinis punctualibus cæteris relatis habentur *apud Bertazol. conſ. circ. 15. num. 20. Mart. voto 6. num. 7. Rot. decis. 122. in fin. p. 5. rec. add. ad decis. 20. p. 3. rec. num. 42.*

Verùm attenta veritate parti de more insinuata motiuum continebat fallaciam in applicatione, cum procedat in
9 terminis assecurationis, retento tamen prę suppoſito, quod dominium esset venditoris, itaut emptor, non istius, sed assecuratoris personam gereret, cuius contrarium verùs erat, dum ab initio, quo merces consignatæ fuerunt nautis, seù vectori, etiam de iure, vel communi vsu, dominium ac succesſiuè periculum erat emptoris vt suprà, ac etiam *disc. præcedenti*, vndè dicta expressa susceptio periculi, erat potiùs maior declaratio eius, quod de iure inerat.

ROMANA

MENSVRATIONIS

PRO

CAROLO PASSARINO

CVM N.

Casus disputatus in foro Capitolino, incertus est exitus.

Vendita vinea, seù alio prędio ad mensuram, infrà quantum tempus ista peti possit, vel potiùs præscriptum dicatur ius eam petendi.

SVMMARIVM.

1 *Casus controuersię.*

2 *Referuntur plures opiniones in quæstione, infrà quantum tempus reseruata rei venditæ mensuratio fieri debeat.*

3 *An in hac materia obstet mala fides iuxtà terminos* text. in cap. fin. de præscript.

4 *In quo dictus text. iuris ciuilis dispositionem alterauit.*

5 *Quando scientia debitoris non obstet præscriptioni.*

6 *Ex lapsu temporis iuncto cum obseruantia, resultat præsumptio sequutæ mensurationis.*

7 *De præscriptione statutaria suffragante etiam principali debitori, et de ratione.*

8 *Quid magis expediat volenti euitare mẽsurationem, an allegare eius præscriptionem, seu remissionem, vel præsumptionem, quod sit sequuta.*

DISC. VII.

FActa venditione vineæ
1 vsque ab anno 1616, distributo pretio in singulas petias, reseruata per emptorem facultate mẽsurandi; Post longum silentium annorum 44, scilicet de anno 1660, venditoris successor pulsauit successorem emptoris super mensuratione facienda, et introducta causa in foro Capitolino coràm primo Collaterali, atque opposita ex parte rei conuenti exceptione præscriptionis, ad istam restricta difficultate, requisitus ad scribendum pro eodem reo allegante præscriptionem; Dicebam in hoc varias haberi opiniones, quibus omnibus attentis, etiam magis rigorosa, quod adhùc pro dictæ præscriptionis canonizatione respondendum videretur.

Tractant enim quæstionem prædictã *Innoc., Ostiens., Abb, et cæteri Canonistæ in*
2 *cap. per tuas de donat.* ex congestis in materia *per Beroum quæst. 5. Thes. decis. 185., Giouagn. cons. 71. lib. 1.*, et agit etiam *Rota in Romana affectuum 20. Junij 1653. coram Peutingero*; Alijs volentibus sufficere spatium 60. dierum, Alijs verò vnius anni, et alijs plures casus distinguendo tenentibus, quod vbi mensuratio in expressam conuentionem deducta est, requiratur præscriptio longissimi temporis 30. annorum; Et demum alijs, vt est *Berous dicta quæst. 5.*, cum quo eo relato pertransit *Giouagn. dicto cons. 71. nu. 23.*, vt quoties conuentioni accedit iuramentum, actio protrahatur vsque ad annos 40.; Ideòque vbi etiam hæc vltima opinio tenenda esset, adhùc eramus in casu ac propterea factum dirimebat quæstionem.

Difficultas tamen erat, an obstaret dispositio *text. in cap. finali de præscript.* in
3 vt durante vita eius, qui sciebat se mensurationis faciendæ debitorem esse, ratione malæ fidei præscriptio initiata non esset, vt tenere videtur *Berous eadem quæst. 5.*; Verùm cum aliquo etiam seruato veritatis dicebam, quod excepto casu deceptionis, seù falsæ assertionis ex parte venditoris, itaut vigeat ratio peccati, in qua fundata est dispositio *tex. in dict. cap finali*, minùs tuta, malèque fundata videretur opinio *Beroi*, quoniam textus
4 prædictus, iuxtà veriorem, ac receptam opinionem, nihil statuit, neque iuris ciuilis dispositionem alterauit circa malam fidem præsumptam, sed solùm agit de ea mala fide vera, quæ perneceslè in non adimplente inducit peccatum, et grauamen conscientiæ ob retentionem rei, seù iuris alieni, quod in præsenti non videbatur applicabile, dum non promiserat emptor, qui præscriptionem allegabat, aliquid præstare, seù aliud factum positiuum, sed venditor sibi reseruauerat facultatem mensurandi, cum promissione emptoris refundendi pretium, vel respectiuè censum pro ea maiori quantitate, quam mensuratio detegeret, vnde propterea emptor, stante longissimo silentio, credere potuit alium contrahentem noluisse vti facultate prædicta, illamque remittere voluisse; Et sic lapsus temporis operari dicitur dictam tacitam
5 remissionem, seù renunciationem, cui proindè scientia eius, cui diminuitur, non præiudicat, vt receptum habetur in præscriptione legatorum faciendæ per hæredẽ aduersus legatarios per spatium dicti legitimi temporis legata non petentes, quoniam rectè scit hæres ex notitiam testamenti, cuius vigore ipse hæreditatem obtinuit, se esse debitorem legatorum in eo contentorum, sed quia non tenetur irrequisitus ex parte sua impiere, vt tenetur debitor correspectiue atque in legatarij facultate positum est legatum non acceptare, idcircò esse potuit in ea bona fide, quæ resultat à spe, seù credulitate, quod legatarius non esset acceptaturus, et consequenter non obstante scientia potest præscribere.

Idemque

Idemque pariter habemus in præscriptione iuris redimendi, seù pacti de retrouendendo, de qua *sub titulo de seruit. ad materiam retractus, ac etiam forsè hoc eod. tit.*, quoniam emptor rectè scit pactum prædictum, quodque ipse est retrouenditionis debitor, et tamen non obstante scientia prædicta, per longissimum silentium præscribit, ex prædicta ratione, quod iustè opinari potuit, vt per adeò longæuum silentium huiusmodi ius habitum fuerit pro derelicto, ac dimissum, seù renunciatum, cum similibus.

Præterea ponderabã, incongruè quæstionem restringi ad rigorosos terminos
6 præscriptionis, in qua dicta difficultas malæ fidei cadere potest, sed magis de plano emptoris exceptionem fundatam esse in præsumptione implementi ex longissimi temporis silentio resultante, vt habemus in bonis Ecclesiæ, vel similibus absque solemnitate alienatis, quod nullitas non sanatur per lapsum temporis, neque ius vindicandi eadem bona malè alienata, præscribitur per emptorem, seù alium possessorem dictæ nullitatis conscium, ratione malæ fidei, et tamen ex dicto tempore iuncto cum obseruantia resultat præsumptio solemnitatis reualidatoriæ ex deductis *per Menoch. lib. 3. præsumpt.* 132. *Greg. & Adden. decis.* 354. *Buratt. & adden. decis.* 45. & 120. *Adden. ad decis.* 12. *par.* 3. *rec. & in sua materia sub tit. de alienat. disc.* 1. & sic quod ità præsumatur mensurationem sequutam esse.

Quod in Vrbe clariùs comprobari dicebam *ex Statuto* 158. inducente præscriptionem debiti etiam ad fauorem ipsiusmet principalis debitoris, in quo ratione malæ fidei, impracticabilis est præscriptio ex dispositione *dicti text. in cap. finali de præscript.*, quia in effectu non est præscriptio, sed præsumptio solutionis, militans non solùm in debito pecuniario, sed in quocumq; alio implemento, quod exceptum non sit, vt in proposito præscribendi obligationem reddendi rationes habetur *apud Seraph. decis.* 718. & 730. & *in sua materia sub tit. de credito &c.*

Quamuis autem hic terminus præsumptionis esset magis planus, ac facilis, quàm alter præscriptionis, Nihilominùs erat minùs tutus, ac modicæ operationis, quoniam cum hæc præsumptio à Statuto resultans esset iuris tantùm, contrarijs probationibus, quinimò & fortioribus præsumptionibus elidibilis, ex ijs, quæ non semel super hac statutaria præscriptione habentur deducta *sub dicto titulo de credito* & alibi; Hinc de facti huiusmodi præsumptio elidi poterat cum contraria veritate, dum agebatur de mensuratione vineæ, & sic soli non recipientis alterationem, ideòque tutiùs erat insistere, prout insistebam, in altero motiuo remissionis huius facultatis per huiusmodi longissimum silentium amissæ; Sed quando huic motiuo obstaret dicta difficultas malæ fidei, cuius contrarium probabilius credebam, Adhùc tamen probabile remanebat istud motiuum præsumptionis, non obstante dicta difficultate, quoniam, stante lapsu temporis prædicti, poterat possessor allegare possibilem additionem alterius terreni aliùdè postea quæsiti, & confusi, vel è contrà diminuti, itaut dicta præsumptio cum contraria probatione conuinci non posset; Ignotus est causæ euentus, vt frequenter in Aduocatis contingit, præsertim in his Tribunalibus, in quibus eorum interuentus est nimiùm rarus; Puto autem, quod actor acquieuerit, dum præsertim exhibita fuit quædam alia absoluteria rei conuenti, stante quod post vnicam scripturam de causa ampliùs actum non audiui.

ROMANA

EQVI

PRO

CARDINALI ACQVAVIVA

CVM

N.

Casus disputatus coram Camerario, sopitus per concordiam.

De redhibitoria in emptione, & vendi,

ditione animalium, tam in terminis iuris communis, quàm de consuetudine Vrbis.

SVMMARIVM.

1 *De consuetudine Vrbis in materia equorum venditorum, seù redhibitoriæ.*
2 *De consimili consuetudine Neapolis.*
3 *Consuetudo moderatur, si animal extrahatur ab vrbe.*
4 *Facti series cum exitu causæ.*
5 *Dicta consuetudo est rigorosa & exorbitans à iure.*
6 *Periculum est emptoris post perfectum contractum.*
7 *Emptor non potest vti dicta consuetudine nisi cum sua modificatione.*
8 *Consuetudo non extenditur de casu ad casum.*
9 *Venditor tenetur denunciare emptori defectus animalis.*
10 *Redhibitoria datur etiam in scripturis & alijs rebus.*
11 *Declaratur id, quod habetur num. 3.*
12 *Quod deferatur doctrinis specialibus.*

DISC. VIII.

1 VIget in Vrbe consuetudo, vt contraria conuentione non accedente, venditor equi, vel alterius consimilis vsualis animalis, teneatur de quibuscumq; defectibus, vel casibus, qui intra spatium quadraginta dierum contingerent, vel detegerentur, nulla facta distinctione, an defectus prouenerit ex causa antiqua, et præexistenti de tempore venditionis, necnè; Similisque consuetudo viget quo-
2 que in alijs locis præsertim in Ciuitate Neapolitana, vt *apud Thor. in compend. decis. tom. 1. verb. Equus*; Ista verò Vrbis modificata est ab ea circumstantia, quod emptor non potest equum extrahere ex-
3 tra eius recintum, ideòque facta extractione extra portas, illa cessat, vt in præsenti causa ex plurium peritorum, ac negotiantium attestationibus iustificatum fuit, atque in Tribunali Camerarij, in quo de his controuersijs frequenter agi contingit, supponebatur absolutum.

Cum igitur Cardinalis Acquauiua emisset equum, ad plures dies competen-
4 tum defectiuum, Hinc in dicto Tribunali Camerarij redhibitoriam intentauit, venditor autem iustificata dicta extractione extra portas, excipiebat nullam ampliùs actionem competere; Et quamuis ego, etiam in sensu veritatis, scribendo pro dicto Cardinali, ex infrascriptis dicerem, vt, hoc non obhante, dicta redhibitoria intraret, attamen iudex opinãdo, iuxta solitũ vitiũ moderniũ, quod essent ingeniosæ distinctiones, et ratiocinia, insistebat in dicta consuetudine, ac propterea aliquam habebat difficultatem, ob quam, eodem iudice cooperante, concordia dedit finem controuersiæ.

Distinguendo igitur dicebam, duas in hoc proposito efformandas esse inspectiones, Vnam scilicet in puris terminis consuetudinis, Alteram verò ab ea præscindendo, ac si non adesset, vel peressam conuentionem sublata esset, in terminis iuris communis.

Quando igitur emptor, qui redhibitoriam intentauit, se fundasset in dicta
5 consuetudine, quæ rigorosa est, ac à iure exorbitans, qualem dicit *Thor. vbi suprà*, dum cessante casu doli, seù defectus iam venditori de tempore venditionis cogniti, certum est quemcumq; casum, seù periculum, vtpotè sequelam dominij post perfectum emptionis, et venditionis contractum, potissimè verò subsequuta traditione, per quam omnis difficul-
6 tas cessat, spectare ad emptorem, *vt tit. ff. & Cod. de peric., & commod. rei vendit.*, ac vltrà generalia, de quibus *ex Sebastiano de Medicis in tract. de casib. fortuit.*, et alijs habetur præsertim *sub titulo Regal. disc. 118. & 125.* firmat in specie *Bonacosta in eius particulari trac. equarum quæst. 503. & seq.*

Et tunc admittebam, emptorem dictam consuetudinem diuidere non posse, sed illa vti debere cum sua causa, seù mo-
7 dificatione; Licèt enim egressus extra recintum, vel portas, attenta ratione, respicere videatur magis effectum egressus formalis, ob magnos labores in aliquo itinere, quam egressum materialem in aliquo proximo viridario, adeoùt nulla subsit ratio differentiæ, àn intrà, vel extra recintum vsus equi habeatur, cum intra

ipsum

ipsum recintum plures existant partes, in quibus animalia maiorem sufferre laborem contingit; Attamen quia consuetudo est exorbitans, idcircò non mirum si eius moderatio, quamuis etiam exorbitans, indefinitè attendi debeat in sola littera, & prout iacet, cum consuetudinis natura sit eam attendere in casu præciso absque extensione de casu ad casum, vel de loco ad locum iuxtà vulgatum, ac receptum *consil. 237. Oldrad.* cum concordan. *apud Mantic. decis. 317. num. 4., Burat. decis. 570. num. 9. decis. 156. 278. & 304. par. 12. rec.*, vbi de casu fortiori, de quo habetur actum *sub tit. de Benefic. disc. 30.*, Et consequenter dicebam, quod vbi emptor se fundare vellet in dicta consuetudine, sibi obstaret exceptio resultans à dicta modificatione.

Verùm emptor non insistebat in consuetudine, sed in sola dispositione iuris communis, qua attenta, quoties defectus est antiquus, atque venditori ob diuturnum vsum verisimiliter cognitus, adeoùt de tempore contractus equus nõ esset in eo statu, in quo præsupponitur fuit, intrat de iure redhibitoria ex deductis per *Peguer. decis. 126. Surd decis. 146.* vbi *Hoster. in addit.* cum alijs *per Rotam apud Millin. decis. 180. repetit. decis. 136. post 2. vol. consil. Farinac.*, vbi de redhibitoria etiam in scripturis, vel mercibus, ac *apud Thor. in compend. decis. dicto lib. 1. verb equus, & apud Rice. in addit. ad Tiraquell. priuileg. piæ cauf. cap. 51., Surd. decis. 146. num. 4.*; Apud quos, ac alios apud eos habetur, in nihilo prodesse solitam protestationem vendendi rem pro tali, qualis est, absque alia obligatione, atque vt vulgo dici solet *per vn facco di cenere*, quoniam huiusmodi cautela benè quidem operatiua est ad tollendas lites in casu dubio, quando defectus detegeretur de recenti, an scilicèt esset nouus, vel antiquus, & an verisimiliter innotescere venditori, necne, siuè ad euitandas huiusmodi consuetudines, quæ ferè vbique, licèt variæ, adesse solent, non autem vbi expresè constat, defectum latentem innotescere venditori, seù vbi est talis, quod attento diurno vsu, quem ipse habuerit, omninò inuerisimilis sit eius ignorantia, quoniam tunc intrat actio doli, quæ cum huiusmodi captiosis cautelis euitabilis non est; Imò quò magis nimiæ cautelæ adhibentur, eo magis crescit doli suspicio pro facti qualitate prudentis iudicis arbitrio ponderanda.

Applicando igitur ad rem, dicebam dictam moderationem ob egressum extrà portas nunquam posse plus operari, 11 quàm si nullatenus in rerum natura dicta consuetudo adesset, vel ea existente accederet expressa conuentio, quæ frequentius haberi solet, vt illa attendi non deberet, quoniam posito, quod defectus esset antiquus, ac latens (cum in casu defectus patentis emptor suæ ineptiæ totũ referre debeat) quodquè ille notus esset venditori, vt in facto iustificari supponebatur, adhuc dicta actio intrare debet, dicta moderatione nõ obstante; Sed quia non dabatur doctrina, quæ præcisè de- 12 scenderet ad contractum factum in Vrbe, & quæ loquendo de ista cõsuetudine, ità distingueret, hinc proindè hæc reputabantur ratiocinia, & acumina, èconuersò autem fuisset casus legis, si aliquis insipidus collector, qui magis à casu, quã in discursiua ratione, id assereret; Talis est miserrima deplorandaq; huius facultatis conditio per modernos pragmaticos inducta.

PERVSINA

CENSVS

PRO

DATTILIS

CVM

MARCO ANTONIO ALEXIO.

Casus disputatus coram A. C. resolutus, vt credo, pro Dattilis.

De actione quanti minoris, àn intret ex eo, quod venditor census illum asse-

asserierit maioris fructus, quam sit, vel potius data ipsius census veritate de iure, & de facto, dicta assertio attendi non debeat.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Venditor asserens rem magis pretiosam, tenetur ad quanti minoris.*
3 *Declaratur quando id procedat.*
4 *Ex pretij quantitate desumitur quid in contractum deductum sit.*
5 *An venditio censeatur ad corpus, vel ad mensuram remissiuè.*
6 *De considerationibus excusantibus venditorem à maiori assertione.*
7 *Quando assertio referri debeat errori.*
8 *Obseruantia est optima interpres.*
9 *De præsumpta solutione contra creditorem negligentem.*
10 *De materia* text. in l. aduersus Cod. de vsur., *& an procedat in censibus.*
11 *Quod etiam læuia sufficiant, vbi plura concurrunt ex regula,* vt singula quę non prosunt &c,

DISC. IX.

1 IN satisfactionem pretij domus, quam Ioseph de Dattilis emerat à Marco Antonio Alexio, huic in solutum dedit quosdam census, enunciatis debitoribus, ac instrumentis, cum mentione anni, mensis, diei, ac Notarij, eos enunciando fructantes quādam summam denotantem quod importarent ad rationem septem pro centenario, cum tamen re vera essent ad sex, ad quam rationem dictus cessionarius, donec vixit cedens, absque aliqua protestatione, vel interpellatione exegit; Sequuta verò cedentis morte, cessionarius pulsare cepit eius hæredes non informatos, ad manutenendū census fructantes assertam summam, aliàs ad quanti minoris; Et introducta causa coram A.C., credo, quod prodierit sententia reorum conuentorum absolutoria, quam, scribens pro eis, etiam cum sensu veritatis, dicebam debitam esse.

Non negabam etenim iuris propo-
tionem generalem, in qua scribentes p-
actore insistebant, vt venditor asser-
2 rem magis prætiosam, teneatur actio-
de dolo, vel ex illa quanti minoris,
quanti interest rem esse illius status,
qualitatis, qualis in contractum d-
fuit, cum quæstio cadat, àn exinde
tret resciſſio contractus, à quo recede
liceat, vel potius competat solum d-
actio quanti minoris, sed vbi empto
contentus est, tunc nulla cadit qu-
ex deductis *per Surd. decis.* 165. *Greg.*
decis. 119. *decis.* 137. *num.* 7. *& seq. p-*
rec., cum alijs *per Add. ad decis.* 10. p-
3. *rec.*

Dicebam tamen, id rectè proceder
quandò assertio percuteret substanti
seù qualitatem rei venditæ, quæ diu
detegatur, quia nempè vendita sit
3 aurea, quæ detegatur in toto, vel in p-
te agentea, vel ænea, cū similibus, ad
verè, & realitèr non habeat in sorte illa
valorem intrinsecum, prò quò vendi
fuit, cum tunc rectè intret actio dol
locupletationem de alieno; Secus aut
vbi nulla alteratio adest in substantia
valore intrinseco, atquè assertio, quæ
tegitur, in parte minus vera, percutit
quod accidens, quod cognitum, ver
militer emptorem non retraxisset, d
mendo prò iudicis arbitrio verisimil
contrahentium intentionem, Vel ex p
positione, vt ex pretij quantitate d
4 mendum sit quid in pactum deduct
esset ex cumulatis *apud Gregor.*, *& d*
decis. 126., & frequentèr in alijs *h*
Vel ex ijs, quæ, cæteris relatis, habe
apud Mangil. de euiction. quæstion.
Surd. decis. 64. *Gregor. decis.* 104. *&*
in ea quæstione, àn venditio cens
5 ad corpus, vel ad mensuram, & àn nu
ta quantitas stet taxatiuè, vel demo
tiuè, ponderando omnia simul iuncta
consueta regula, *vt singula, quæ vna p-*
sunt &c.

Applicando autem ad rem; Cens
sorte principali, vtpotè validi, ac
biles, tàm de iure, quàm de facto,
habebant illum intrinsecū valorem,
6 quo affig ati fuerunt, qualitas verò
dentalis maioris, vel minoris red
vtique emptorem non retraxisset,
esset fructus attento temporum, ac
conditione satis honestus, ac exced
fru-

fructus rei venditæ, pro cuius pretio assignatio facta est.

Et quod magis, ipse venditor, seù cedens non assignauerat huiusmodi census in confuso, sed expressérat debitores, cũ relatione ad instrumenta, enunciando non solum Notarium, sed etiam annum, mensem, & diem; Vndè patet ipsum cedere voluisse census, proùt erant attento potiùs relato, quam referente, adeoùt scriptura referens, quæ differat à relato, cuius notitiam in cõtinenti emptor cum tot demonstrationibus habere poterat, potius errori, vel obliuioni referri debeat ex deductis *apud Surd. decis. 291. nu. 16., Mantic. decis. 352. nu. 2., Merlin. decis. 718. num. 12.*

Omnisquè difficultas cessare videbatur ex subsequuta obseruantia, quæ iuxtà passim receptam, & quotidianam propositionem (qua nil in foro frequentius) omnium actuum, ac dispositionum, etiam contractuum, seù contrahentium voluntatis est optima interpres, ac interpræterationum Regina, dum emptor, seù cessionarius plurium annorũ spatio absquè aliqua protestatione, vel contradictione fructus ad dictam minorem rationem exegit viuente altero contrahente cõtrà omnem verisimilitudinem; Ideoq; dicebã quod aliquo dolo non careret, differẽdo huiusmodi prætensæ actionis exercitium post mortem principalis informati contra hæredes non informatos, iuxtà ea, quæ in proposito præsumptæ solutionis contra creditorem negligentem exigere à debitore viuente informato, ac agentem contra hæredes ignaros, habentur *apud Merlin. decis. 124. numer. 23.*, & frequenter *sub tit. de credito*.

Dictamque obseruantiam absquè alia quæstione satis ponderabilem dicebam, nedum quia de iure reputatur optima interpres statutorum totalijs inditijs, & argumentis, sed etiam ducto argumento à dispositione *textus in l. aduersus C. de vsur.*, vbi disponitur quod si creditor per triennium exigit vsuras ad minorem rationem, quàm conuenta sit, sibi præiudicat in futurum; Quamuis enim sub quæstione sit, àn dispositio dicti textus locum sibi vendicet in vsuris tantùm vtpotè odiosis, vel etiam in censibus, atquè probabilior videatur prima opinio, vt in vsuris, non autem in censibus locum habeat ex deductis hinc indè per *Capyc. Latr. & Adden. decis. 27. Roun. Pragm. 1. de cens. num. 31. & seq. Rota apud Buratt. decis. 232., & decis. 304. in fine apud Cenc. de cens.*; Attamen absquè necessitate assumendi hanc inspectionẽ, dicebam exindè aliquod quoque resultare argumentũ cum alijs coniungendum, ex dicta regula, vt *singula quæ non prosunt &c.*, ob
11 quam etiam leuia, & alias inefficacia in consideratione habentur, quoniam, vt præsertim pluries habetur in materia vltimarum voluntatum, subtiles, ac fragiles funiculi simul iuncti, fortissimam cõstituunt funem aptam retinere naues, et cum qua regula in quæstionibus voluntatis procedendum est, istius substantiam attendendo non autem verborum formulas, vt ibi frequenter, ac alibi pluries.

ROMANA VINEÆ PRO CANGIANIS. CVM N.

Casus disputatus coram A. C., credo, concordatus.

De actione quanti minoris, quæ emptori competat aduersus venditorem ob seruitutem, quæ in re vendita detegatur.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *De actione quanti minoris competente emptori, si res detecta est minor.*

3 *Competit, quamuis venditor non esset con-*

scius diuersæ qualitatis.

4 *Venditor debet exprimere defectus sibi notos, & non sufficit expressio generalis sub inuolucro verborum.*

5 *Etiam qualitas mali vicini exprimenda est.*

6 *Non agit de euictione, vel ad quanti minoris emptor, qui vitium, vel defectum sciebat.*

7 *Ponderantur adminicula, ex quibus probetur venditam esse rem tanquam liberam.*

8 *De statuto Vrbis annullante contractus mulierum, quando locum non habeat.*

DISC. X.

EMerunt Cangiani vineam, quam venditor enunciauit cum tribus cancellis francam, liberam, immunem, & exemptam à quocumque grauamine, & seruitute, excepto quodam canone ibi expresso, vndè cum duo ex dictis cancellis reperti essent obnoxij seruituti, quod plures alij vicini retinerent claues, atque per eos ingressum haberent gratia commodioris accessus ad eorum vineas; Hinc emptores iudicium instituerunt contrà venditorem coram A. C. pro manutentione libertatis rei venditæ aliàs ad damna & interesse, seù ad quanti minoris; Et scribens pro actoribus, fundabam dicebam eorum intentionem *per text. in l.* 2 *si emptione § vacuam, & §. finali ff. de action. empti, vbi DD. cum concord.* plenè deductis *per Surd. decis.* 165. *num* 2. *cum sequen., Gregor. decis.* 119. *num.* 3., vt scilicèt ob derecta rei onera, seù inferiorem qualitatem actio competat emptori aduersus venditorem ad quanti minoris.

Et licèt scribentes in contrarium in eo insisterent, quod per actores non probaretur scientia venditoris, quod scilicèt ipse de huiusmodi seruitute notitiã haberet, attento potissimè, quod erat hæres modico temporis spatio rem possidens; Nihilominùs vltrà ea, quæ per causæ Patronum in facto deducebantur 3 circà scientiam satis verisimilem, dicebam istius interuentum necessarium non esse ad effectũ huiusmodi actionis quanti minoris, pro qua sufficit rem venditam detegi diuersæ, ac inferioris qualitatis, quàm vendita, seù narrata sit, cum in hoc spectetur interesse seù animus emptoris, qui aliàs tanti non emisset, non curata bona, vel mala fide venditoris, quæ solùm spectatur ad effectum rescissionis contractus, seù pro interesse extrinseco, alijsque actionibus ex dolo resultantibus, vt *per Altobrand. cons.* 19. *num.* 47. & 48. *lib.* 1. *Surd. dicta decis.* 165.; Cumque emptor, qui nunquàm rem possedit, præsumatur qualitatum rei emptæ ignarus, Econuersò autem venditor præsumatur conscius, hinc præsumptio hæc 4 resistit, ideoquè tenetur omnes rei defectus distinctè exprimere, itaù non sufficiat expressio sub inuolucro verborum, vt cæteris allegatis plenè *Altobrand. dicto cons.* 19. *num.* 52. *& sequen. Surd. cons.* 13. *num.* 32. *cum sequen., dicta decis.* 165. *num.* 8., *Gregor. & Adden. dicta decis.* 119., *& supra in Romana eiusdisc.* 8.

Idque adeò verùm, vt etiam qualitas mali vicini exprimi debeat *Hodierna ad Surd. decis.* 146. *numer.* 5.; Cariuerò vbi venditor expressit libertatem à 5 quocumque onere, cum vnius tantùm exceptione firmante regulam generalem in contrarium, ex deductis per delegatos præsertim *Surd. dicto cons.* 13. & plenè *Afflict. decis.* 298.

Scribentes in contrariũ dicebant præmissis locum non esse, stante quod ista seruitus tanquàm patens, nota esset emptori, qui sciens rei defectum, actionem 6 non habet euictionis, vel quanti minoris *ad text. in l. si fundum sciens Cod. de euict. cum ibi notatis*; Sed motiuum nullum habebat facti fundamentum, quoniam huiusmodi scientia non præsumitur, atquè rei euidentia potiùs ostendebat contrarium, dum dicti portoni claues debantur cum clauibus, quas venditor emptori tradiderat, ideoq; hic iustè credere potuit, ingressum esse proprium, & priuatiuum, quoniam clauium retentio excludit publicitatem, ac priuati dominij, & possessionis est inditium *ad text. in l. clauibus ff. de contraben. emptione cum concord. per Post. de manut. obser.* 22., & in proposito excludendi publicitatem viæ habetur *in Spoletana viæ sub tit. de Regalibus ad materiam viarum disc.* 15.

Et nihilominus dicebam, negari non posse ex præmissis casum reddi dubium,

vt propterea intrent plura adminicula, quæ pro hac parte in facto ponderabantur; Primò nempè depositio testis mediatoris, cui tanquàm deponenti de facto proprio, nullumq; interesse habenti, quamuis vnico, plena fides adhibenda est *Mantic. decis. 6. num. 10. Merlin. dec. 604. num. 11., 714. nu. 16 cum sequen., & 754. nu. 13., Burati & Adden. dec. 611. & 775.*; Secundò satis forte adminiculum resultabat ex pretij quantitate, ex qua desumitur quid veniat in contractum *Greg. decis. 126.*, & passim, pretium enim erat tale, quod excludebat hanc seruitutem de illo diminuentem; Tertiò ex quadam declaratione facta in alio instrumento, in quo dicti cancelli enunciabantur liberi; Et quartò quia in lite habita cum alijs dictam seruitutem habentibus, venditor iudiciū super libertate susceperat, ac articulos dederat; Et quamuis scribentes in contrarium satis insisterent in eo, quod ageretur de muliere venditrice, quæ in Vrbe *ex Statuto 151.* nullos facere potest actus præiudiciales, ac læsiuos absque solemnitatibus præscriptis in eodem Statuto, quod licèt in verbis agat de quatuor contractibus, hodiè receptissimum est locum habere in quibuscumque actibus, ex quibus mulier lædi potest, itaùt illi stent demonstratiuè non autem taxatiuè, vt in sua materia *sub tit. de alienat. & contractib.*

Facilis tamen erat responsio duplicitèr; Primò quia Statutaria dispositio nō procedit in iudicialibus, *Puteus dec. 158. lib. 1. in correctis Burate. decis. 301. nu. 9.* vbi concordantes; Et secundò quoniam eadem procedit ad effectum obligandi, non autem ad effectum probandi, nàm actus absquè solemnitatibus gesti non obligant, sed benè probant, maximè cōcurrentibus alijs adminiculis, vel saltèm faciunt adminiculum corroboratiuum aliarum probationum *Altogr. cons. 5. n. 7. cum sequen. lib. 1.*, & pluries *in dicta sua materia sub tit. de alienat. & contract.*, cū statutum non tollat ea, quæ sunt iuris naturæ circa veritatis probationem, etiā ex propria confessione munita adminiculis.

I M O L E N.

P R Æ D I I

P R O

IOANNE BAPTISTA RAVENNA

C V M

E N E A A P I R O.

Casus resolutus per A. C. pro Rauenna.

An emptor ob imminentem rei euictionem, vel ob eius detecta onera, denegare possit pretij solutionem, atque recedere à contractu, vel potius venditor admittatur ad cautionem præstandam de indemnitate.

S V M M A R I V M.

1 *Facti series.*

2 *Emptor non potest retardare solutionem pretij venditori præstāti cautionem ob timorem euictionis.*

3 *Quando secùs.*

4 *Licèt dispositio* text. in l. per diuersas, & l. ab Anastasio *procedat in actore, non in reo, attamen procedit etiam in emptore, ità volente excipere contrà venditorem.*

5 *Datur distinctio, quandò ob euictionem in parte, vel onera sit locus rescissioni totius contractus.*

6 *An in proposito operetur, vt rei venditæ libertas expressè promissa sit, nec nè.*

D I S C. XI.

1 VEndidit Ioannes Baptista Rauenna prædium Eneæ Apiro pro pretio librarū 23. m., cuius solutio in plures annos distributa fuit ad rationem librarū 2. m. quolibet anno, sed maturatis aliquibus paghis, emptor, vt illarum solutionem effugeret, curauit litem sibi moueri

ueri ab aliquibus ius fideicommissi in dicto prædio habentibus, & introducta lite coràm locumtenente ciuili Cardinalis Legati, cum venditor peteret relaxationem mandati in vim obligationis cameralis, & econuersò emptor eum recõuenisset super rescissione contractus ob detectam bonorum seruitutem seù onera, Iudex mandatum relaxauit ad fauorem venditoris, qui cautionem præstiterat, eumque à petita rescissione contractus absoluit; Introductaque per appellationem causa coram A.C., hic iudicatum in omnibus approbauit, moderãdo scilicèt inhibitionem quoad mandatum executiuũ, atq; per sententiam confirmando dictam absolutoriam, idque probatum fuit per Signaturam rescribẽtem solùm de appellatione super dicta sententia confirmatoria, vtpotè de sui natura appellabili, secùs autem quoad moderationem inhibitionis, vndè credo, quod emptor acquieuerit, ac debitum soluere curauerit, dum ex facti circumstantijs clarè ostendebatur lites esse affectatas, nullamque subsistentiam habere, nàm licèt adesset ad fauorem agentium fideicommissum ordinatum ab eo, qui fuerat huius prædij dominus ac possessor, docebatur tamen de valida eius alienatione in causam plurium detractionum.

In hac igitur disputatione, dicebam regulam esse, quod per emptorem retardari nõ potest ob aliquam litem motam solutio pretij venditori offerenti cautionem, vel notoriè diuiti, vt erat iste, cuius obligatio loco cautionis habetur iuxtà terminos *textus in l. si post perfectam Cod. de euict. cum concord. per Natt. cons.* 267. *Seraph. decis.* 1243. & 1275. *Surd. decis.* 253. & 295., vbi concordantes; Et quamuis scribentes in contrarium quamplura deducerent ad probandum, quod emptor imminente euictione vrgeri nõ potest ad solutionem, quinimò sibi concedatur actio ad euictionem, seù ad eam præueniendam, ex ijs, quæ habentur plenè deducta *per Rot. decis.* 337. *par.* 5. *rec.*, ex qua dicti scribentes totum desumebant, ac etiam ex motiuatis *apud Surd. in allegatis decisionibus*; Attamen facilis erat responsio, id scilicèt procedere, quandò dici potest euictio imminens, vel quia prodijsset sententia, vel saltem emanassent decisiones Rotales euincentis iustitiam probantes ex firmatis *dicta dec.* 337., quod in præsenti cessabat, dum agebatur de simplici initio litis, cuius iustitia incontinenti cum solo facto ostenditur, vel saltè de illa dabatur magnus fumus, & cum hac distinctione passim proceditur, nam aliàs fatua, & nonnoperatiua remaneret cautela tradita *text. in d. l. si post perfectam*, atque cum nimia facilitate emptores, vt pretij solutionem effugerent, curare possent ius sibi moueri, vel reportare cessiones a creditoribus venditoris, seù ius habere pretendentibus in re vendita, quod fraudis aditum nimium latum aperiret.

Ideoquè in proposito benignè pro venditore contrà actorem agendum de adeout licèt receptum sit, dispositione *text. in l. per diuersas, & l. ab Anast. Cod. mandati* locum habere contrà recalcitrarios litium redemptores ad effectum agendi, non autem in reis ac possessoribus iura cessa procurantibus ad effectum excipiendi, & se defendendi, Nihilominus id locum non habet in emptoribus iusmodi cessiones procurante ad effugiendam pretij solutionem, ac se tuendo contrà venditorem, cum tunc potius actoris & voluntarij redemptoris censeri debeat ex firmatis *in Neapolitana pecuniaria* 27. *Ianuarij*, & 22. *Maij* 1655. *coram Meltio*, de qua causa inter Gilbertum, & Montem illorum de Rubertis habetur actũ *sub tit. de credito*, Et hæc quoad moderationẽ inhibitionis, vt executioni demandari posset mandatum exequutiuum per iudicem de partibus relaxatum.

Quoueròad rescissionem contractus ex parte eiusdem emptoris prætensam cessabat difficultas ex facto, in quo, vt dictum est, incontinenti docebatur de subsistentia agentium ex fideicõmisso de rei libertatem causatam ex alienatione facta in causam detractionum; Verùm vbi etiam in aliqua parte, seù membris paratis (vt suspicari poterat) agentium prætensio subsisteret, adhùc tamen dicebam expectandum esse causæ euentum atque v lendum, àn euictio esset pars adeò notabilis, quod produceret actionem recedendi à toto contractu ob deficientem verisimilem emptoris voluntatem non emendi solam partem non re-

ctam,

ctam, quam interfit habere cum alijs partibus euictis vnicam, & non aliàs, iuxtà distinctionem, cum qua in materia proceditur, *vt infrà*.

Cessante autem hac circumstantia deficientis voluntatis, ob seruitutes & onera, quæ in re vendita deteguntur, itaùt ex parte venditoris dicatur nõ adimpleri narratam & promissam libertatem, locus non est pœnitentiæ, seù rescissioni cõtractus, nisi in casu doli & malæ fidei positiuæ, quia nempè venditor pro certo sciens onera, illa non solùm tacuerit, sed libertatem promiserit, & asseruerit, secùs autem dolo, & mala fide cessantibus, cum tunc in cõtractibus nominatis iuxtà magis cõmunem opinionem in Rota, & Curia receptam, ob non implementum, vel minus veram assertionem locus non fiat pœnitentiæ, seù rescissioni contractus, sed tantùm competat actio ad interesse, vt ità distinguendo habetur *apud Millin. decis.* 210., quæ in hoc proposito reputatur in Curia Magistralis, hincindè in huiusmodi controuersijs allegari solita, & admittitur *per Beroum conf.* 158. *lib.* 1., vbi latè partes emptoris substinere conatur, quoniam eius potissima fundamenta consistunt in præsuppositio scientiæ, & malæ fidei.

Et quamuis aliqui considerent, àn venditor rei venditæ libertatem expressè narrauerit, ac promiserit, necnè, Attamen vt benè aduertit *Surd. decis.* 253 *nu.* 8. & 17., id non est considerabile quoniam semper quod quis aliquam rem vendit, censetur eam vendere tanquàm liberam & suam, itaùt specificatio contineri dicatur expressionem eius, quod tacitè, ac de natura actus ineat, & sic totus punctus est in bona, vel mala fide, & àn venditor esset in dolo cum emptore ignaro bonã fidem venditoris sequente, secùs autem vbi esset conscius, quia tunc nisi expressè sibi consulat, destitutus est illis beneficijs, & remedijs, quæ aliàs emptori à iure conceduntur iuxtà terminos *text. in l. si fundum sciens Cod. de euiction.*

ROMANA

RESCISSIONIS CONTRACTVS

PRO

CAROLO MVSCATELLO seù SANTORO

CVM N.

Casus disputatus coram Præside Riparum, & concordatus.

An valeat pactum in contractu emptionis, & venditionis mercium, vt venditor in Ciuitatem, seù locum conuentum introducere non possit illam speciem mercium; Et àn in casu contrauentionis intret, necnè rescisio contractus, vel potius intret solum actio ad damna, & interesse; Et incidenter de Dardanaria, seù Monopolio.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Monopolium circa merces, & victualia est damnatum, & punibile.*

3 *In contractu nominato ob non implementum non intrat resolutio, sed solum actio ad interesse.*

4 *Declaratur secus esse, quando implementũ sit causa finalis, ac præcisa.*

5 *Quando id verificari dicatur.*

6 *Ius priuatiuum est pretio æstimabile.*

7 *Quando cessat causa finalis, cessare dicitur voluntas contrahendi.*

8 *Declaratur conclusio, de qua num. 2. super prohibito Monopolio, seù Dardanaria.*

9 *An & quando assertio venditoris causet actionem de dolo, vel ad interesse, si minus vera detegatur.*

10 *De quæstione, àn vendens scienter rem prohibendã, vel minuendam, seù expendens monetam reprobandam, ad aliquid teneatur.*

DISC.

DISC. XII.

1 Acta per Carolum propè hebdomadam maiorem, emptione alicuius quantitatis piscium sale conditorum, quæ vulgò *sarache* nuncupantur, sub eo pacto, vt idem venditor aliam consimilem mercem introducere non posset, ac sub assertione, quod pro eo anno, præsertim eo tempore proximo, ad illũ portum, consimiles merces euehendæ non essent; Cum illinc ad paucos dies consimiles pisces per aliam nauem introducti essent, satisquè probabilia argumenta vrgerent, quod essent eiusdem venditoris, dictæque mercis affluentia, in eo præsertim tempore imminentis expirationis quadragesimæ magnam pretij diminutionem, ac etiam venditionis difficultatem causasset, hinc proindè Carolus emperor iudicium instituit coram Præside Riparum super dicti contractus rescissione, atque post plures disputationes concordia litis finem dedit.

In disputationibus autem desuper habitis, scribentes pro venditore duo deducebant fundamenta aduersus emptoris petitionem; Primò scilicèt inualiditatem pacti, vtpotè continentis dardanariam, seù monopolium de iure damnatum, ac punibile, ex ijs, quæ, cæteris relatis, habentur *apud Menoch. de arbitr. casu* 569., *Galeott. respons. Fiscal.* 10. *nu.* 39., *Farinac. in fragment. verb. monopolium*, *Rouit. decis.* 17.

2

Et secundò quod quidquid teneat altera opinio, cuius maior defensor allegari solet *Beccius cons.* 45., vtpotè illius acerrimus defensor, attamen in Rota, & Curia receptissima est diuersa opinio, vt in contractibus nominatis, qualis erat iste emptionis, & venditionis, non adimplementum non causet rescissionem, seù resolutionem, sed solum producat actionem ad quanti interest implementum non esse sequutum ex deductis *apud Gregor.*, *& Adden. decis.* 130., & in alijs frequenter, atque occasione contractus locationis, & conductionis habetur deductum *sub tit. de location. & conduct.* præsertim *disc.* 18. & alibi, quoniam hoc

3

iure, cessantibus casibus limitatis, in Curia viuitur.

His tamen non obstantibus, quando benè iustificatum esset, quod aliæ consimiles merces, quæ de nouo introductæ fuerunt, essent eiusdem venditoris; Sin quod ipse dictæ introductionis scientiam haberet, etiam cum sensu veritatis, dicebam locum esse rescissioni (licèt actio ad interesse in proposito eundem operaretur effectum), eundemque sensum habebat iudex, quando dictum præsuppositum benè iustificaretur, vndè propterea difficultas consistebat potiùs in facto, quàm in iure, ob huiusmodi deficientem probationem, ob quam ad concordiam deuentum est.

Retento siquidem dicto præsupposito, quod merces essent eiusdem venditoris, vel quod ipse conscius proximæ introductionis aliarum, dictam narrationem fecisset, Tunc, admissa etiam tanquam vera, atque in Curia recepta dicta opinione, vt in contractibus nominatis non implementum non causet resolutionem, vel rescissionem contractus, sed solum

4 producat actionem ad interesse, attamen in sensu eorumdem illam tenentium, non fallit, quando adimplementum fuerit causa finalis, ac præcisa, sine qua aliàs contractus initus non esset, adeòut deficiat voluntas aliàs contrahendi, vt habetur *apud eosdem Gregor.*, *& adden. dicta dec.* 130., *& dicto disc.* 18. *sub tit. de locat. & conduct.*, vbi ista conclusio declaratur.

Hic autem videbatur casus, quoniam cũ ageretur de merce proportionata præciso tempori quadragesimali iam expiranti, et quo elapso ea remanebat penè

5 inutilis, vel saltem longè minoris valoris, ac difficilioris venditionis, vtique emptor illam non emisset, nisi ob certitudinem, quod aliæ consimiles merces eodem tempore in eundem locum introducendæ nõ essent, quoniam si copia mercium quamuis non corruptibilium, in eodem loco, illarum pretium, seù valorem longè minuit, ideòque pretio satis extimabile dicitur ius priuatiuum, per quod alteri non detur facultas easdem introducendi

6 ex ijs, quæ habentur deducta *sub tit. Regalib. disc.* 117., multò magis, ac absque dubio, vbi agitur de mercibus corruptibilibus, quorum exitatio cõsistit in tempore præciso, quo elapso penè inanes re-

ma-

manent, vndè propterea idem est teneri ad damna, et interesse, ac rescindere contractum.

Tunc etenim dicitur deficere voluntas aliàs faciendi ob cessantem causam finalem, ideòque contractus peccat in substantia ob deficientem consensum, vt *decis.304.num.1.& 2.par.4.diuers.decis.244.& 476.par.5.rec.decis.324 n.13. par.10.cum alijs per adden. ad decis.10. num.25.cum seqq.par.3.rec.*, atque videtur de natura peculiari huiusmodi mercimoniorum, vt aduertitur *dicto discurs. 117.subtit.de Regalib.*

Neque aduersari dicebam præmissa super prohibita dardanaria, seù monopolio, quoniam vt eodem proximè allegato *disc.117.* aduertitur, id rectè procedit in ordine ad superiores publicæ annonæ, ac vbertati inuigilantes, nè dardanarij cum huiusmodi monopolijs pretia alterent, atque populum in rebus humano vsui necessarijs suffocent, non autem, vt inter negotiantes fieri non possint conuentiones, vt vendens mercem non possit in eodem loco consimilem introducere.

Difficultas verò erat in eo, quod non benè probaretur merces denuò ad portum appulsas esse eiusdem venditoris, minùsque quod ipse notitiam haberet, an dictus casus sequi deberet, necnè, adeòut dici valeat, quod ipse sub hac narratiua dolo, vel fraude induxerit emptorem ad emendum merces, quas alias absq; dubio, nullatenùs vel nõ in tãta quãtitate emisset, vndè dicta probatione nõ facta rectè ipse dicere poterat ità credidisse, vel speraisse; Non per hoc enim, quod sua opinatione eluſus remaneat, siue quod ità ad emptores aliciendum iuxtà stylum negotiantium pro facilitanda eſitatione eorum mercium, prætendi potest rescissio contractus, vel actio ad damna, et interesse, cum id solùm intret in casu dolosæ, ac positiuè falsæ assertionis, cum qua emptorem induxit aliàs non empturum, et sic punctus reducebatur magis ad factum, quàm ad ius.

Et quamuis scribentes pro venditore, vt chartas implerent, extrà propositum transcribẽdo copiosas allegationes, hinc indè cum solito nauseatiuo stylo deductas *per Giurb.obseru.1.*, assumerent quæstionem, tam apud Legistas, quàm apud Morales celebrem, ac inuolutam, an ob amicitiam cum Principe, vel officialibus sciens mutationem status rerum, puta monetarum prohibitionem, vel extractionem locorum montium, (vt in Vrbe frequenter contingit,) aut edicta præscribentia pretium frumenti, aliorum ij victualium, possit monetam impendere, seù locorum montium, ac victualium venditionem facere pro pretio currenti, Attamen, vt dictum est, remanebat labor inanis, cum ista quæstio percuiat casum, in quo aliquis simpliciter vendat eius merces, vel bona pro pretio tunc currenti, inter populum, ac alios, huiusmodi futuræ mutationis ignaros, eo modo, quo alij vendunt, quasi quod non teneatur pandere id, quod sibi accidentaliter notum est, ideòque vtatur iure suo, vendendo bona pro communi pretio, eiusque diligentiæ commodum reportando; Quidquid enim sit de veritate, in isto casu dicti termini non intrant, quando venditor cum positiuè falsa narratiua inducit emptorem, qui alias non emisset, cum tunc omnes hinc indè pugnantes, in hoc concordare videantur.

ROMANA

GEMMARVM

PRO

CAROLO ANTONIO DE PVTEO

CVM

SALAMONE TEDESCO HEBREO

Casus disputatus coram Gubernatore Vrbis, sopitus cum concordi temperamento.

De emente rem furtiuam, an & quando repetat pretium, vbi præsertim illud

illud ſolutum eſt ei, cui idem dominus bona furata vindicare volens, ſoluere deberet.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Dominus rei furatæ poteſt illam à quocumque vendicare, non reſtituto pretio, quo poſſeſſor etiam bona fide emiſſet.*
3 *Quid operetur bona fides.*
4 *De priuilegio hebreorum mutuantium pecunias cum pignore, vt ad iſtud reſtituendum non teneantur, niſi ſoluta pecunia.*
5 *Quando intret agendo, vel excipiendo æquitas vtilis negotiorum geſtorum in redimente rem alienam ab hoſtibus vel latronibus.*
6 *Reprobatur cautela emendi res alienas nomine domini.*
7 *Priuilegia Iudeorum mutuantium ſtrictè intelligenda.*
8 *De differentia inter hebreum campſorem mutuantem ſub pignore, & hebreum ementem res alienas.*
9 *Priuilegium, de quo num. 4., non ſuffragatur in caſu malæ fidei, & fraudis.*
10 *De adminiculis malæ fidei.*
11 *In dubio mala fides & fraus præſumitur in hebreo.*
12 *Contrahens cum aliquo in vim mandati inualidi, non poteſt iuuari mandato valido, & ſi ab eo emit, tanquam domino, non poteſt recurrere ad titulum adminiſtratorium.*

DISC. XIII.

QVidam Iacobus famulus Caroli Antonij ſurripuit plures gẽmas valoris circiter ſcut. 800., quas pignori dedit hebreo bancherio, ſeù fęneratori pro ſcutis 280., deindè verò pro eodem pretio illas vendidit Salamoni pariter hebreo ſoluenti pretium prædicto fœneratori; Cumque fur carceratus eſſet, ac furtum liberè confeſſus, Hinc hebreus emptor, vt gemmas prædictas abſconderet, eas aſportauit ad domum cuiuſdam potentis, verùm eo per Gubernatorem carcerato, orta eſt quæſtio, an ex hoc eſſet punibilis, necnon abſque pretij reſtitutione teneretur dictas gemmas domino reſtituere.

Neglecta verò, immò cum expreſſa proteſtatione abhorrita criminalitate, à qua, etiã ad defẽsã, exceptis paucis caſibus grauiſſimis, et de maioribus omnino abſtinere profeſſus sũ; Quatenus pertineret ad pũctũ ciuilẽ, Pro rerũ furatarũ domino illas vendicãte ſcribens, cũ ſenſu eiũ veritatis, dicebam pro eo reſpondendum videri, ſibi enim aſſiſtebat clara diſpoſitio *text. in l. inciuilem, Cod. de furtis*, ſicut expreſsè diſponitur dominum rei furatæ, illam ab emptore, vel quocumque vendicare poſſe, non reſtituto pretio, et firmãtur communiter DD., de quibus *Menoch. de præſumpt. lib. 5. cap. 29. num. 9. & 10. Farinac. de furt. quæſt. 177. num. 29. Rouit. in pragm. 1. de empt. & vendit.*; Apud quos firmatur id verum, quamuis emptor fuerit in bona fide, credens eſſe res propriæ venditoris, quinimò etiamſi in nundinis, vel in publico emporio emerit, quoniam bona fides operatur quidem excuſationem à delicto & pœna, non autem exceptionem repetitionis pretij, ſeù etiam excuſat eumdem emptorem, nè moleſtari poſſit poſt ipſam rem diſtractam, vel peremptam iuxtà *text. in l. ſeruus cuiuſdam 36. in fine, vbi gloſ. & cæteri ff. de condit. indebiti*, et firmant *Menoch., Farinac. & Rouit., vbi ſuprà*, atque particulariter actum habetur *in Romana, ſeu Ciuitatis Vetulæ mercium pro Cucurno ſub tit. de Regalib. ad materiam portuum diſc. 119.*, vbi an, & quando emens in publico portu, vel emporio debeat eſſe tutus, necnè.

Procedebant hæc de plano in partis terminis iuris communis; Verùm difficultas reſultabat ex priuilegio, quod habent fœneratores hebrei, accipiendi in pignus quæcumq; bona, ab eis non vendicabilia, niſi reſtituto eorum credito, duobus caſibus exceptis, vno ſcilicet, quãdo eſſent furti cõſcij, & altero quando ageretur de vaſibus argenteis Cardinalium, vel Magnatum notoria inſignia inſculpta habentibus, ex ijs, quæ in hac propoſito habentur particulariter dedicta *in Romana pignorum ſub tit. de vſuris diſc. 7.*; Hinc proindè dicebant ſcribentes pro emptore, quod quemadmodum ſi cõtrouerſæ gemmæ continuaſſent ſub pi-

pignore penès fœneratorem, illarum dominus eas vindicare non posset, nisi soluta pecunia prædicta, ità eadem restitui deberet emptori actione vtili negotiorum gestorum, ad instar redimentis rem ab hostibus iuxtà terminos *textus in l. mulier in opus ff. pe captiuis & postliminio reuersis, l. 2. & finali, Cod. eodem.*

Pro huiusmodi obiecto remouendo, duas efformabam inspectiones, vnam in terminis iuris communis, alteram verò in terminis dicti priuilegij; Quoad primam, dupliciter æquitatiua actio, vel exceptio negotiorum gestorum in præsenti non intrabat, Primò, quoniam ei locus est, quando res redimitur ab hostibus, vel etiam à latronibus in tali loco existentibus, quod in domino desperata sit recuperatio iudiciali auctoritate, secùs autem huiusmodi circumstantia cessante, quoniam, vbi præsertim non agitur de publicis emporijs, quo casu habebam difficultatem ex deductis *in dicta Romana seu Ciuitatis Vetulæ mercium sub tit. de Regalib. disc.* 129. emptor inquirere tenetur venditoris conditionem, atq; cogitare ad periculum, cui se exponit; Vndè licèt aliqui cautelam tradiderint emendi nomine domini, ac animo eidem restituendi, quatenus res alienæ degerentur, Nihilominùs ista cautela 6 passim reprobata est, cum potiùs fraudis ac malæ fidei inditium præbeat *Menoch. dicta præsumpt 29. num. 13. Farin. dicta quæst. 177. num. 43. & sequen. Rouit dicta pragm. 1. de empt. & venalit. num. 2.*

Et secundò quia, etiam in redimente ab hostibus, vel alijs hostium iure regulandis, dicta æquitatiua actio, vel exceptio, eatenùs intrat, quatenùs redemptor sincerè, ac bona fide id agat nomine domini, et ex motiuo charitatis, atque vt illius vtile negotium gerat ex deductis *per Spad. conf. 149. nu. 5. cum sequen. lib. 1.* & videtur etiam de mente *Rotæ dec. 120. num. 2. post primum volum. conf Farin.*, et habetur actum *sub dicto titulo de vsuris, in Romana cessionis vsurarum disc.* 5. potissimè vrgentibus pluribus malæ fidei adminiculis, vt infrà, ponderatis etiam ad effectum cessationis priuilegij, quæ si ad istum non essent omninò operatiua, indubitatè tamen considerabilia erant in ordine ad excludendam dictam æquitatiuam actionem, vel exceptionem bonæ fidei principaliter innixam.

Quouerò ad priuilegium, cum illud loqueretur de hebreis fœneratoribus, ac de rebus oppignoratis, hoc solùm suffi- 7 ciebat, vt dicto emptori non suffragaretur, vtporè extrà casum; Cum etenim ista sint priuilegia à iure exorbitantia, strictissimè intelligenda sunt, neque extendenda de casu ad casum, vt in specie huiusmodi priuilegiorum *Anania conf. 70. Farin. dicta quæst. 177. num. 34. cum sequ.*

Clariùs attenta manifesta ratione diuersitatis, vbi præsertim persona venditoris est talis, quod huiusmodi gemmarum, ac bonorum dominium, ac libera dispositio ei incõgruãt; Vbi enim agitur de oppignoratione, duæ concurrunt circumstantiæ excusantes fœneratorem, Primò, quod etiam res pretiosæ pro modica summa oppignorari solent, itaut non vigeat ratio malæ fidei, ac probabilis suspicionis resultantis à venditione rei pro longè minus iusto pretio; Et secundò, quod vt plurimum Nobiles, ac Magnates honestatis causa, non per seipsos, sed per famulos, vel confidentiarios huiusmodi oppignorationes facere solent ex deductis *in dicta Romana pignorum sub tit. de vsur. disc. 7.*, quæ omnia cessant, vbi agitur de venditione.

Prętereà concurrebat mala fides, multaque aderant inditia suadentia emptorem fuisse furti conscium, quæ licèt ad criminalitatem, ac pœnam fortè non sufficerent, certum tamen videbatur sufficere ad istum effectum malæ fidei, ac 9 præsumptæ fraudis, qua concurrente priuilegium non suffragatur, vt in specie iudeorum *Bald. in dicta l. seruus cuiusdam ff. de condit. indebiti*, vbi etiam *Alex. Anania dicto conf. 70. Farinac dicta quæst. 177. num. 35. Boss. in praxi criminal. tit. de inditijs num. 62.*

Adminicula verò plura erant, quæ vbi etiam singulariter, ac de per se consideIO rata, leuia essent, et non operatiua, omninò tamen attendenda veniebant insimul vnita, cum regula, *vt singula, quæ non prosunt &c.*, dum agebatur in ciuilibus; Primum enim resultabat à qualitate personæ, cui omninò incongruum erat habere gemmas talis valoris & qualitatis, vt ponderat *Farin. dicta quæst. 177. num. 36. in fine*; Alterum ex modico pretio, quod pariter ponderatur *à Fa-*

fin. vbi supra num. 24., præsertim attenta subiecta materia habente pretium quasi certum de facili reperibile; Tertium ex latitatione rei emptæ, illam abscondendi gratia, asportando ad domum potentis, *Farin. vbi supra num.* 26. *in fine*; Quartum ex quibusdam affectatis, ac infolitis cautelis, dolum, ac fraudem potiùs redolentibus, vt in specie *Farin. dicta quæst.* 177. *num.* 43., & generaliter idem de falsitate *quæst.* 153. *num.* 162. *& quæst.* 161. *num.* 163. *Rota decis.* 132. *nu.* 13. *par.* 5. *rec.*; Quintum (quod in facto supponebatur solùm sufficiens, quando iustificaretur, per alteram partem negatum) quod scilicet fur prædictus asportasset dictas gemmas primo loco ad istum hebreum vendendas, iste verò studiosè cõsuluisset, vt priùs penès fœneratorem publicum bancherium oppignoraret, ad effectum deindè redimendi, vndè propterea fraus remanebat clara, Multò magis omnibus dictis alijs adminiculis insimul ponderatis, quibus addebam generalem
11 fraudis præsumptionem, quam contrà hebreos militare dicuntur *Surd. decis.* 23. *num.* 16. *Gait. de credito cap.* 4 *quæsito* 11. *num.* 1573. *decis.* 186. *nu.* 19. *par.* 10. *rec.*, atque iuxta præmissa resolui debuisset, sed quoddam honestum temperamentum controuersiæ finem dedit.

In proposito autem ementis rem alienam à non domino; Idem disputaui coram Annonæ Præfecto *in vna Romana pretij grani* pro Cecilia Terentiana cum quodam pistore, qui notabilem frumenti quantitatem emerat à Baptista dictæ Ceciliæ famulo, seù ministro, ex istius granario ità extrahente; Cum enim pistor prædictus cum iuramento in actis asseruisset, frumentum prædictum emisse à dicto Baptista tanquam domino, atque credendo esse suum, deindè verò conuictus esset de scientia, quod esset Ceciliæ, recurrere volebat ad mãdatum præsumptum, quod scilicet emerit à dicto Baptista tanquam Ceciliæ procuratore, vel institore huic negotio præposito.

Verùm, vltrà defectum probationis talis mandati, cum à præpositione curæ, & custodiæ granarij non liceret inferre ad facultatem vendendi; Cum sensu etiam veritatis, dicebam eum in hoc exaudiendum non esse, dum
12 alleganerat diuersum titulum, vt in terminis contrahentis cum aliquo vt procuratore in vim mandati inualidi, vt inuari non possit altero diuerso mandato valido *Roman. cons.* 446. *num.* 7. *Achill. de. cis.* 7 *de procurat. Caualer. decis.* 182. *nu. Buratt. decis.* 479. *num.* 9.; Ponderando idem, quæ habemus in terminis præscriptionis statutariæ cõtinentis magis presumptam solutionem, quàm veram prescriptionem, quia si debitor pulsatus solutionem debiti, istud negat, non potest deindè de illo conuictus allegare præscriptionem prædictam, vt *decis.* 191. *num. vlt.*, *& 219. num.* 11. *post Zaceh. & oblig. & sæpiùs*, cum similibus in idem tendentibus, Credo autem, quod controuersia etiam concordata fuerit.

ROMANA

PRETII GRANI

PRO

ORFINIS

CVM

CAMERA.

Casus disputatus in Camera, et concordatus

De pretio quanti plurimi frumenti debiti; Et an venditor possit post contractum vendere frumentum, vel alias merces propria auctoritate.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De perfecta venditione victualium etiam non certificato pretio.*
3 *Impediens tenetur, ad quanti interest, impedimentum non esse sequutum.*

4 *De*

Debitor generis tenetur ad pretium quanti plurimi.

Locator tenetur conductori ad totale interesse ob patientiam non præstitam, seù aliud factum voluntarium.

De Dohana patrimonij, et quæ loca sub se contineat.

Venditor frumenti, seù vini, vel alterius rei similis potest propria auctoritate vendere mercem pro minori pretio in damnum emptoris morosi.

De actione competente emptori contra venditorem grani ad interesse ob illud non præstitum in tempore.

Sub præcepto assignandi frumentum pro Ciuitate, vel Annona, non venit illud, quod deseruit pro vsu proprio.

Quæ mora requiratur, vt debitor generis tentatur ad interesse quanti plurimi.

DISC. XIV.

IN Capitulis appaltus Thesaurariæ Patrimonij suscepti per fratres de Orsinis, cõtinebatur Cameræ obligatio, eis concedendi tractas, seù facultatem extrahendi frumentum, in quo maior pars prædictæ Thesaurariæ effectuum consistit, sub ea tamen lege, vt infrà totum mensem Augusti cuiuslibet anni, tenerentur Appaltatores assignare, seù dare notulam omnium frumentorum per illos recollectorum Præfecto Annonæ Vrbis, declarare debenti infrà certum terminum, an pro eiusdem Annonæ seruitio illud emere vellet pro eodẽ pretio, pro quo etiam extrà Statum, detractis illis maioribus expensis, quæ pro extractione requirantur, vendi posset; In huius autem capituli exequutionem Appaltatores prædicti de mense Augusti 1647, assignarunt quantitatem rubrorum 4029. ; Cumque Præfectus declarasset indigere hoc frumento pro seruitio Annonæ, sequutum fuit, quod Appaltatores consignarunt rubra 2000., reliqua verò 2029. erogata fuerunt partim pro semine futuræ recollectæ, & partim pro vsu proprio, ac victualibus colonorum, & laborantium pro eadem futura recollecta, necnon iuxtà stylum pro affidatis, aliqua non multum notabili quantitate de eiusdem Præfecti licentia concessa Communitati Tulpharum.

De anno autem sequenti 1648., ob magnam frumenti penuriam, quam tota Italia passa est, Cardinalis Camerarius impediendo extractionem frumentorũ Montis Alti, quæ ad formam capitulorũ absquè dictę assignationis necessitate, vel tractæ impetratione, liberè extrahi poterant, sub pœna inhibuit dictis Appaltatoribus, vt totum frumentum vendere deberent Annonæ, cuius Præfectus declarauit illa importantia quantitatem rubrorum bis mille emere velle pro pretio ad formam capitulorum, quod extrahendo haberi posset, sed accipiendo solam quantitatem rubrorum 1530., neglexit residualem, quæ ob anni sequentis vbertatem & qualitatem frumenti non multum conseruabilis, pro satis vili pretio comparatiuè ad illud anni præcedentis vendita fuit.

Petentibus autem dictis Appaltatoribus in computorum solidatione, ad prædictorum capitulorum formam, sibi bonificari integrum pretium dictorum rubrorum bis mille, quantiplurimi illud durante tempore penuriæ, mediante extractione, vendi potuisset, in Ciuitatibus Ianuen. & Lucan., de tribus ex parte Cameralium, dictique Præfecti Annonæ opponebatur ; Primò quod edictum prohibitorium de nõ abstrahendo vtpotè loquens de frumento Thesaurariæ Patrimonij, non complecteretur illud Mõtis Alti, cuius Oppidum cum eo territorio, vtpotè tunc infeudatũ Duci Parmæ, & de istius dominio existens, non cadebat sub istius prouinciæ gubernio seù præsidatu ; Secundò quod, cum dicti Appaltatores dictam residualem frumenti quãtitatem de facto traduxissent ad portum *Viaregij*, ibique vendidissent, ità recessisse censerentur à dicto contractu emptionis ; Et tertiò quod in omnem euentum ipsi essent debitores Annonæ de damnis, & interesse illius maioris quantitatis frumenti anni præcedentis, quod assignatum non tradiderunt, quasi quod si Annona dictam maiorem quantitatem habuisset, ità melius prouisa, coacta non fuisset in anno sequenti penurioso adeò ingens damnum pati, emendo frumentum pro cariſſimo & omninò insolito pretio ; Et commissa per Sanctissimum causa solidationis

huiusmodi computorum in plena Camera *coram Caracciolo*, assumptaque desuper disputatione.

Pro Appaltatoribus scribens, dupliciter dicebam fundatã esse eorũ intẽtionem pro assequutione, seù bonificatione pretij; Primò ex contractu emptionis &
2 venditionis iam perfecto eo ipso quod Præfectus declarauit velle frumentum pro Annona, soluendum pro eo pretio, quod extrahendo vendi posset, quod pretium, licèt apud contrahentium notitiam, tunc non deuenisset, itaùt quoad eos esset incertum, in substantia tamen erat certum, vt potè certificãdum à communi foro, quæ contrahendi species in huiusmodi victualibus de iure procedit, ex ijs, quæ aliàs habentur in præcedentibus *hoc eodem tit.*, & in specie *sub tit. de Regalib. disc.* 125.

Et secundò ob impedimenta per eumdem Præfectum Apostolica auctoritate præstita super extractione, aliàs ad for-
3 mam conuentionis competente, ex certo iuris principio, vt impediens teneatur impedito ad quanti interest impedimẽtum non esse sequutum, vt in proposito Capituli impedientis Canonicum, vel alium Beneficiatum, nè possessionem adipiscatur, vel adeptam continuet, vt teneatur ad fructus & distributiones habetur *apud Royas decis.* 173.; Si enim debitor ob non solutionem in tempo-
4 re, quàm forsàn ob impotentiam, vel ex alia causa citrà culpam positiuam non fecit, tenetur ad pretium quantiplurimi ad *text. in l. vinum ff. si cert. petat. Duran. decis.* 346. *numer.* 2. *Galicen. fructuum* 4. *Iulij* 1646. *Meltio decis.* 421. *par.* 9. *rec.*, multò magis teneri debet ille, qui impedit dominum, nè rem suam vendat, cum ità committere dicatur culpam positiuã in committendo, quæ semper maior est altera, quæ consistit in omittendo.

Clarius in hac facti specie, dum agebatur de Appaltatore Camerali ab eisdẽ Cameralibus impedito, nè potiretur be-
5 neficio illius tractæ, quæ est pars contractus, ac de iuribus in appaltum deductis, vndè intrabant etiam termini patientiæ non præstitæ, seù non implementi, cuius ratione locator tenetur conductori ad totale damnum etiam lucri amissi, vt in terminis Appaltatoris Cameralis *Soccin. conf.* 156. *num.* 5. *& per tot. lib.* 2. *Rota in Romana appaltus coram Iusto post Pacif. de Saluiano decis.* 285., & habetur sæpius in materia huiusmodi appaltuũ cameralium *sub tit. de Regalibus*, ac etiam in sua materia *sub tit. de locato*.

Quarè tota difficultas residebat in obiectis, eisque remouendis, ac propterea; Quatenùs pertinet ad primum, illud tollebatur cum solo facto, dum præceptũ Cardinalis Camerarij erat generale, ac indefinitum de toto frumento recollecto in omnibus locis prouinciæ Patrimonij directumque Appaltatoribus tanquàm Patrimonij Dohanerijs, vndè propterea dicebam curandum non esse de distinctione Guberniorum, & àn aliqua loca de prouincia essent infeudata, vel exempta à Præsidatu, quoad reliqua, dum circa subiectam materiam comprehenduntur sub Thesauraria, seù appaltu, vt liquet ex Constitutione *Gregorij XIII.*, cum qua Dohana Patrimonij regulatur, ex ijs, quæ in proposito istius Dohanæ pluries habentur *sub dicto tit. de Regalibus*; Igitur vocabulũ attendendum erat iuxtà subiectam materiam, & ad effectum, de quo agebatur, non ad diuersos.

Dabam in hoc exemplum prouinciæ Marchiæ, vbi adsunt Gubernator, & Thesaurarius, pleraque enim loca, præsertim Ciuitas Firmana non continentur sub gubernio, & tamen sunt de prouin-
6 cia, & veniunt sub Thesauraria; Prout habemus de Dohana Apuliæ, quæ complectitur totam Apuliam iuxtà antiquã diuisionem Romanorum, & tamen hodiè quoad gubernium Iurisdictionale, illa pars, quę cadit sub Dohana, diuisa est in plures prouincias, seù præsidatus; Potissimè in hac facti specie ex duplici circũstantia, quæ id reddebat manifestum; Primò scilicèt, quia præceptum prædictum ad aliam frumenti speciem referri non poterat, quàm ad istam recollectam in tenutis Montis Alti liberæ extractionis, dum pro alio frumento recollecto in reliquis prouinciæ partibus, extractio fieri non poterat nisi præuia licentia, quæ licèt, cessante iusta causa, concedi debuisset, nihilominùs erat petenda, vndè opus non erat deuenire ad præceptum pœnale, dum sufficiebat licentiam prædictam denegare; Et secundò ex subsequuta declaratione Præfecti, & obseruantia, ideoque istud obiectum de plano cessabat.

Quoad

Quoad secundum, dum venditor erat in limine nouæ vberis recollectæ, ob quã pretium in dies notabilitèr diminuebatur, atque dicta residualis quantitas, ob regionis qualitatem, apta non erat conseruationi, ipseque indigebat horreis, 7 ac repositorijs pro frumento dictæ nouæ recollectæ, certum est, quod potuit frumentum prædictum, bona fide, & pro tunc repetibili pretio propria auctoritate vendere, firma sibi remanente actione obtinendi reliquum pretium ab emptore iuxtà *text. expressum in l. 1. §. licèt autem ff. de periculo & commodo rei venditæ*, vbi agitur in specie de vino; Et in terminis tritici, cæteris relatis, *Cyriac. contr.* 226. *num.* 62., & benè *Rota in Romana grani coram Coccino decis.* 219. *num.* 17. *& seques. par.* 5. *rec.*, & sic pariter istud obiectum remanebat planum, cum ità doceretur quod vtile negotium pro venditore gestum erat.

Insistentia verò maior Cameralium erat super tertio obiecto, quod pariter, inspecta etiam veritate, releuans non videbatur; Quandò enim assignatio, seù 8 notulæ traditio importaret contractum emptionis, & venditionis, tunc dicebam rectè cadere firmata in his terminis per *Rotam in Romana grani coram Cerro dec.* 471. *& 479. par.* 9. *rec.*, super actione competente emptori ad interesse aduersus venditorem ob grani non traditionem, ex ijs quæ habentur *in alia Romana grani pro eisdem Orphinis disc. sequenti*, & in quibus decisionibus erat totum Cameralium fundamentum.

Verùm cessabat dictæ conclusionis applicatio ad factum, quoniam assignatio, seu notulæ traditio, facienda erat de toto frumento recollecto, vt ità Præfectus certificaretur cum consimilibus notulis, quæ nam frumenti quãtitas eo anno recolligeretur, ad effectum determinandi, quantam prouisionem pro Annona facere, & àn permittere deberet, necnè, extractionem, non autem exindè poterat inferri, quod totum censeretur deductũ in contractum, dum nequè emptor declarauerat, nequè venditor, quid & quãtum vendi, & respectiuè emi deberet; Attenta potissimè ex parte venditoris clara verisimilitudine, vt scilicèt extrahere, seù vendere voluerit solùm quantitatem exuberantem, non autem eam, quæ proprio vsui necessaria erat sub huiusmodi præceptis regularitèr non cadentem *ad text. in l. 2. Cod. vt nemini liceat in emptione &c. lib.* 10. 9

Ac ẽt quia vt intraret actio ad interesse pretij quãtiplurimi, necessaria erat mora duplicitèr contrahenda, vel per certi diei determinationẽ, vel per interpellationẽ, ex ijs quæ in specialibus terminis huiusmodi interesse ob non traditionem frumenti habentur apud *Giurb. obser.* 1., vbi iuxtà nauseatiuum stylum longas allegationes retexit, *& benè Fab. de Ann. cons.* 95., vbi notabilitèr firmatur, venditorem, seù debitorem frumenti conuinci non posse de mora ad effectum dicti interesse, nisi emptor seù creditor probet se paratũ in loco ad illius receptionem, illudque emptori innotescat, vndè propterea non de facili per certi diei adiectionem intrat mora resultans ipso iure iuxtà *text. in l. magnam Cod. de contraben. & committen. stipulatione*, quoniam debitor huiusmodi rerum non tenetur accedere ad domum creditoris, proùt tenetur debitor pecuniarius, sed potiùs ecõuersò; Quia tamen non expedit cum Fisco, & Camera contendere, vt in omnibus Principatibus, & Mundi partibus praxis docet, ideò actores acquieuerunt concordiæ, quã tamen casus dedit fuisse potius præiudicialem, quàm fuisset succumbentia, dum istud creditum à Camera assequendũ, defuncto fratre maiore, alijs occasionem præbuit reassumendi eumdem appaltum, ex quo huius domus magnum damnum resultauit iuxtà deducta *in Romana, seù Viterbien. appaltus sub tit. de Regalibus disc.* 122. 10

ROMANA GRANI

PRO

FRATRIBVS DE ORFINIS

CVM

OFFICIO ABVNDANTIÆ CIVITATIS LVCEN.

Casus decisus per Cameram pro Abundantia, postea concordatus.

De obligatione venditoris frumenti illud statuto tempore non tradentis, ad reficiendum emptori illud maius pretium, pro quo ab alijs emere coactus est; Et quandò impedimentum dicatur iustum, & excusans, necnè, Et cui incumbat onus probandi impedimenti iustitiam, vel respectiuè iniustitiam.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De venditore frumenti illud in tempore nõ tradentis, vt teneatur emptori ad quanti interest.*
3 *Venditor frumenti non tenetur asportare frumentum ad locum destinatum, nisi constet emptorem esse promptum ad recipiendum.*
4 *Iustè impeditus non dicitur in mora, à qua excusatur.*
5 *Secùs si impedimentum sit iniustum.*
6 *Vbi duo concurrunt impedimenta, quorum vno sublato, adhùc remaneret alterum, non refert, quod vnum sit iniustum.*
7 *Cui incumbat onus probandi iustitiam, vel respectiuè iniustitiam impedimenti.*
8 *Quomodò liquidandum sit isto casu interesse emptoris, & de quibus haberi debeat ratio.*
9 *An ille, cui præstandum est interesse loco rei debitæ, teneatur supplere meliorem qualitatem, quæ præstatur.*

DISC. XV.

1 DE mense Nouẽbris 1647. initus fuit contractus emptionis, & venditionis inter fratres de Orphinis dohanerios patrimonij, & procuratorem officij Abundantiæ Ciuitatis Lucen., rubrorum mille frumenti pro pretio scutorum 13. pro quolibet rubro, quod Orphini venditores tradere promiserunt in Oppido Montalti, liberum ab omni tracta, vel alio impedimento, atq; vt vulgò dicitur, *spedito alla vela*, ad omnem emptoris requisitionem, qui teneretur ad totum mensem februarij illud suscipere, alijs eius periculo stare deberet; Et econuersò venditoribus non tradentibus, emptori licitum esset vbiqnè consimilem, vel deficientem quantitatem pro quocũque maiori reperibili pretio in eorum damnum emere, sub conditione tamen resolutiua, quatenùs scilicèt per Superiores tractæ non impedirentur; Cum autem per Annonæ Præfectum sequestratum esset de facto totum frumentum, quod dicti dohanerij habebant, tàm in dicto Oppido Montis Alti, quàm in alijs locis Patrimonij, vndè propterea statutis temporibus dicta quantitas præstari non potuit; Administratores verò dicti officij Abundantiæ, factis interpellationibus, pro cariori pretio emissent in portu Liburnien. quoddam frumentum gallicũ, Hinc pro suppletione dictæ deficientis quantitatis iam prouisæ, mandatum executiuum obtinuerunt contrà venditores prædictos à Thesaurario pro tota illa summa, quam importabat differentia inter vnum pretium, & alterum, interpositaque per reos appellatione *in Camera coram Franzono*, pro mandati executione resolutum fuit; In repropositione verò habita fuit aliqua difficultas circà excessum, ob meliorem frumenti qualitatem, ac non factam deductionem expensarum, vt infrà, quod occasionem præbuit concordiæ, qua mediante controuersia finem habuit.

In disputationibus autem habitis in Camera super dubio, *An & quomodo esset inhibendum*, quod pendebat à iustitia, vel iniustitia; Scribentes pro actoribus, dice-

dicebant eorum intentionem fundatam esse in pacto claro, vt in casu deficientis licitum esset dicti officij Administratoribus emere vbicumque, & pro quocumque pretio eamdem frumenti quantitatem ad ipsorum venditorum damnũ & interesse, vndè in claris cessabant quæstiones ad regulam vulgarem *text. in l. ille aut ille ff. de leg. 3.*, cuius dispositio locum habet in quibuscumque actibus etiam inter viuos, vt *per Rot. in Romana seu Florentina Cambiorum 3. Iunij 1650. coram Carrado decis. 44. num. 14. par. 11. rec.*; Et nihilominus etiamsi hoc in pactum deductum non esset, adhùc idem ex sola iuris dispositione dicendum erat, vt vltrà generalia; In specialibus terminis vẽditoris grani illud statuto tempore, vel loco non tradentis, vt emptori teneatur ad quãti interest, habemus plenas decisiones *in Romana grani coram Cerro decis. 471. & 489. par. 9. rec.*, cum quibus de plano processum fuit.

Scribens pro venditoribus reis conuentis, non negabam in puncto iuris veritatem dictæ propositionis, vt data perfectione contractus, ac etiam mora ex parte venditoris in non adimplendo, intret ad fauorem emptoris actio ad interesse, competens in quacumque re in contractum deducta, clarius verò in huiusmodi victualibus, ità prudenter anticipatè prouideri solitis, ob nimiam alterationem, quæ aliàs de tempore præsisæ, seù formidatę penuriæ contingere solet.

Et quamuis scribens tanquàm Aduocatus, deducerem in proposito ad moram excusandam ponderata *in Romana grani coram Coccino decis. 219. par. 5. rec.*, quod scilicèt dici non potest venditor in mora tradẽdi, nisi probaretur, emptorem fuisse promptum cum nauibus ad frumenti consignationem recipiendam, quoniam non debet venditor tenere frumentum expositum in littore maris, Et consequenter excluſa mora non intrat actio ad interesse ex pleniſſimè cumulatis in his terminis *per Giurb. obser. 1. post num 3.*; Nihilominus verè isti erant consueti flores Aduocatorum ad ornandas scripturas, quoniam consignatio facienda non erat in littore maris, vel in nauibus, sed in ipso Oppido iuxtà casum *in dicta alia Romana grani coram Cerro*, vbi sic distinguendo respondetur ad dictam præcedentem decisionem, in qua consignatio facienda erat in littore maris, ad quod venditor non tenetur asportare frumentum alias ibi periturum, nisi naues ibi sint promptæ ad statim onerandum, & sic magna est differentia inter vnum casum, & alterum.

Motiuum autem, quod aliquam probabilitatem habere posset, resultabat ex conditione resolutiua bis in apoca conuentionis repetita, quatenus scilicèt tractæ non impedirentur à Superioribus, vt sequutum fuerat, dum conditionis resolutiuæ natura est tollere conuentionem ab initio, perindè ac si inita non esset, atque fuisset exceptio solida, quandò assisteret factum, sed cessabat, dum ex parte actoris iustificabatur, quod impedimẽtum superuenerat post moram, atq; post requisitiones iam factas, istudque motiuum fuit causa resolutionum contra venditores.

Quia verò post dictam moram incursam, ac superuẽtum impedimentum, modicum interceſſerat spatium, Dicebam quod in omnem euentum, vbi etiam suffragari non posset purificatio conditionis resolutiuæ, suffragari debebat, ad moram excusandam, impedimentum à Superioribus præstitum, quod speciem casus fortuiti cõ inere videtur, ideoq; mora excusatio, ità resultaret à dispositione iuris, ex regula, quod iustè impeditus dici non potest in mora *ad text. in l. non videtur §. qui iussu*, vbi *Dec. & Cagnol. de reg. iur. Seraph. decis. 919. num. 2.*; Et in specialibus terminis impedimenti resultantis ex sequestro posito de facto per Camerales, ità faciles ad apponendum, ac difficiles ad remouendum impedimentũ *Penia decis. 33. iuxtà Venetam* aliàs 37. *iuxtà Lugdunen.*

4

Aduersùs hanc exceptionem, replicabant scribentes pro actore, id procedere in impedimento iusto, seù etiam iniusto de facto, quod casus fortuiti speciem habeat, non autem in eo, quod ex facto & culpa ipsius impediti resultet, cum tunc eius culpa sibi nocere debeat, non autem alteri contrahenti; Culpam verò deducebant ex eo quod Camerales sequestrum apposuissent ob prætensiones damnorum, & interesse, quas habebant pro frumento ad formam assignationis non tradito in anno præcedenti, ex ijs, quæ

5

ha-

habentur *disc. precedenti*.

Ad euitandum hoc obiectum, triplicem dabam responsionem, Vnam scilicèt, quod cessaret præsuppositа culpa ex eisdem fundamentis, de quibus *in præcedenti*, adeoùt in hac parte, sequestrũ quandò ex ista tantùm causa appositum fuisset, illud omninò iniustum, & ex mera Superioris iniuria remaneret, absque dubio excusans impeditum à mora iuxtà *dictã decisionem Peniæ*; Alteram quod ob magnam penuriam frumenti, quæ in hac regione habebatur, itaùt opus fuerit cum ingenti sumptu vecturarum asportare frumentum à prouincia *Marchiæ*, vt liquet occasione dictæ asportationis ex deductis *in Spolet. gabellæ sub tit. de Regal. disc.* 44., indubitatum erat quod Superiores permissuri non fuissent extractionem frumenti prædicti ex causa Annonæ Vrbis, idque erat notorium incontrouertibile, vndè propterea, admisso etiam dicto impedimento culposo, illud attendendum non erat, dum eo etiam sublato, remanebat alterum insuperabile.

Vbi enim duo concurrunt impedimenta æquè principaliter eumdem effe-
6 ctum operantia, tunc de vno non curatur, dum eo etiam remoto, vel circumscripto, remanet alterum *Bald. in l. 1. Cod. de furt. Felin. in cap. cum Nuncius num. 1. de testibus Menoch. cons.* 151. *num.* 31., 152. *num.* 6. & 602. *numer.* 4. *Surd. cons.* 118. *num.* 9. *cons.* 136. *num.* 7. & 137. *num.* 12., potissimè dum prima causa impedimenti potiùs iniusta videbatur, vndè in concursu duarum causarum, quarum vna sit iusta, altera iniusta, actus indefinitè gestus nullam habens causam expressam, metiendo voluntatem à potestate, potiùs ad iustam, quàm ad iniustam referendus est, ex regula etiam, vt in dubio iniustitiæ delictum præsumendum non sit:

Et tertiò demùm, quod vbi etiam hæc secunda causa publica cessaret, dum se-
7 questrũ nullam habebat causam expressam, onus erat actoris probare, id ex dicta causa culposa prouenisse, atque super hoc fuit magna disputatio, cui scilicèt incumberet onus probandi iustitiam, vel respectiuè iniustitiam impedimenti; Quando enim illud contigisset re integra, antè scilicèt incursam moram, tunc absolutũ videbatur vt onus esset actoris, dum reus iam probatam habebat exceptionem resultantem ex conditione resolutiua adiecta in apoca conuentionis, et consequenter, actor, qui ad eliendam exceptionem incontinenti probatam, replicabat de culpa, cuius ratione impedimentum prouenisset, tenebatur iustificare id, quod allegabat pro fundamento suæ replicationis, in qua consistebat turbiditas; Verũ quia incursa erat mora, vndè propterea cessauerat casus conditionis in conuentionem deductæ, atque morosus prætendebat se excusare ob superuentum impedimentũ ad adimplendum id, quod instantaneè impleri non poterat, idcircò probabilior videbatur responsio actoris, quod onus esset ipsius Rei probare id, quod pro fundamento suæ exceptionis allegabat, dum actor iam fundatam intentionem habebat, vndè reus remanebat actor in sua exceptione; Et ex his quoad merita negotij principalis, reflectendo ad veritatem, non improbabiles visæ fuerunt resolutiones.

Aliquod grauamen, eodem veritatis sensu retento, esse videbatur in excessu dupliciter resultante; Primò scilicèt, quod Iudex primæ instantiæ mandatum relaxauerat contrà venditores pro toto
8 eo maiori pretio, pro quo aliud frumentum loco istius deficientis emptum fuerat in portu Liburnien., non detractis expensis de necessitate supportandis, tàm ratione vecturæ, quàm ratione assecurationis à dicto loco Montis Alti vsquè ad portum prædictum, cum habens actionem ad interesse, possit solùm prætendere præseruationem à damno, non autem esse in lucro, ex ijs, quæ habentur *in Romana damni infecti pro Costa sub tit. de Seruitutibus disc.* 45., ac etiam sæpius *sub tit. de Cambijs*, & sub altero *de vsuris* ad materiam interesse.

Et secundò ob meliorem frumenti gallici qualitatem augentem de pretio,
9 cum interesse sit ficta suppletio veritatis, ideoque ille, cui implementum præstandum est, aliud prærendere non potest, nisi quantum interest illud esse sequutum; Et licèt quãdò ex meliori qualitate solùm resultat idem effectus, qui ex re præstanda, quamuis deteriori, resultaret, itaùt ille, cui implendum est, non dicatur effici locupletior, non curetur de rei subrogatæ meliori qualitate, vt

fuit

fuit sensus Cameræ *in dicta Romana damni infecti dicto tit. de seruit. disc. 44.*, vbi particulariter de hoc actum fuit, Nihilominùs in proposita facti specie melior frumenti qualitas diuersum producit effectū, adeòut resultet locupletatio, nedū ob melioris panis qualitatem pretium augentem, (cum de his, penuriæ tempore, forsàn curari non soleat) sed etiam ob maiorem quantitatem, seù pondus, ex quo pretium crescit, atque istud motiuum, quod in prima disputatione fuerat neglectum, in altera visum fuit considerabile, vndè propterea ob difficultatē capta non fuit resolutio, quod honestæ concordiæ causa fuit.

BONONIEN.

EVICTIONIS

PRO

CAPITVLO ECCLESIÆ METROPOLITANÆ

CVM

BAVOSIO.

Responsum pro veritate.

An emptor agat ad euictionem, si passus est rem pro minus iusto pretio subhastari; Vel potius sibi imputandum sit, cur offerendo debitum, subhastationem non impedierit; Et quandò dicatur adesse læsio considerabilis.

Hæres fideiussoris, àn & quandò teneatur de euictione.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Hæres fideiussoris, àn teneatur de euictione.*
3 *De differentia inter hæredem venditoris, & hæredem fideiussoris.*
4 *Etiā in venditionibus sublata læsio regulanda est iuxta* l. 2. Cod. de rescind. vend., *& non sufficit sexta.*
5 *An venditor, & emptor differant in materia læsionis, & quomodò duplum in vno, vel altero regulandum sit.*
6 *Emptor, qui ex eius culpa patitur euictionem, ad istam non agit.*
7 *Emptor potest præuenire euictionem, soluendo id, quod ab euincente petebatur, à venditore repetendum, sed non tenetur.*
8 *Collusio non præsumitur, sed est probanda.*
9 *Pretium rei euictæ attendendum de tempore euictionis, non autem venditionis.*
10 *Nisi illa esset de recenti, & infrà decennium.*

DISC. XVI.

1 TEgius vendidit prædium Caccialupo, qui illud vendidit Bauosio, contrà quem egit Balzanus, Tegij primi venditoris creditor in libris 9174. pro sorte, & fructibus cuiusdam census, atque obtinuit prædiū subhastari, ac deliberari Alamādino fratri eiusdem Bauosij, cui deliberatarius illicò illud cessit, adeòut de facto Bauosius possessionem semper continuauerit, hisque peractis, idem Bauosius egit contrà Caccialupum ad euictionem, pro qua obtinuit condemnari in libris 15400., pro quibus dictum prædium venditum fuerat, vnde Caccialupus egit contra hæredes trium fideiussorum Tegij primi venditoris, quorum vnus erat Romantius, cuius hæreditas possidebatur à Capitulo, atque sequuta condemnatione in prima instantia, interposita appellatione, in hoc statu ex parte Capituli requisitus fui de veritate, ad effectum deliberandi, àn appellationem prosequi deberet, necnè,

transmittendo plura ingeniosa motiua excitata per eiusdem Capituli defensores in partibus,

Quorum primum erat, quod hæres fideiussoris non teneatur de euictione *per*
2 *text. in l. finali, Cod. de euiction.*, quod singulare, ac notabile dicunt *Bart. & Bald. ibidem*, et sequuntur alij, de quibus *Surd. cons.* 114. *n.* 24. *& sequen. Gratian. discept.* 281. *nu. fin. Enrig. de fideiuss. or.* §. 10. *cap.* 20. *num.* 70. *cu sequen.*; Verùm circà istud respõdi, quod habebã difficultatẽ, illudq; videbatur, periculosũ, quoniã textus prædictus cõcedit hæredi fideiussoris, vt, nõ obstante sui auctoris obligatione, possit
3 ex propria persona, proprioq; iure euincere rem vẽditam, quod iuxtà veriorem, ac magis receptam sententiam licitum non est hęredi ipsius principalis debitoris *per text. in l. vendicantem, ff. de evict. & l. cum à matre, Cod. de rei vendic.*; Ideòq; specialitas consistit in hoc, quod liceat ex persona propria, non obstante dicta hæreditaria qualitate, vendicare ipsam rem, quod hæredi principalis venditoris non liceret; Id autem non tollit hæredis obligationem ad damna, & interesse, ad quæ contrà ipsum fideiussorem viuentem agi posset, vt clarè probat *idem text., ibique Bald. in summ.*, et est omnium
4 sensus, vt aduertit *idem Enrig. dicto cap.* 20. *num.* 70., dum nulla subest ratio, cur ista obligatio, qua fideiussor viuens afficitur, transire non debeat in hæredem succedentem in vniuersum ius actiuum, & passiuum defuncti, ideòque concludebam, quod in hoc motiuo nullum constitui poterat fundamentum.

Alterum erat motiuum lęsionis, quam Bauosius emptor passus fuerat, permittendo, vt pro inferiori pretio librarum 9000. subhastaretur prædium, quod ab eodem supponebatur esse valoris 11400. pro quanti emerat; Sed pariter istud videbatur minus tutum; Distinguendo siquidem plures personas, quas dictus Bauosius repræsentabat, vnam scilicet deliberatarij, seu ab isto ex cessione causam habentis, et alteram emptoris, qui euictionem passus fuerat; Spectata prima persona, non intrabat læsio, quæ iuxtà opinionem, quam sequitur Rota, & Curia Romana, etiam in venditionibus subhasta regulanda est iuxtà terminos *text.*
4 *in l. 2. Cod. de rescind. vend.*, et sic esse debet vltrà dimidiam, non curata opinione præsertim Regnicolarum volentium in huiusmodi iudicialibus venditionibus sufficere læsionem in sexta, cum Rota nunquam dictam opinionem recipere voluerit, vt *apud Caualer. decis.* 187. & 358. *Buratt. decis.* 675. *Romana manutentionis* 18. *Februarij* 1656. *coram Albergato* impress. *decis.* 138. *par.* 2. *rec. & sæpiùs*; Et licèt *in Romana læsionis* 12. *Iunij* 1654. *coram Bichio*, relata dicta Regnicolarum opinione, illam amplecti videatur, sæpiùs tamen eadem Rota declarauit, illum fuisse simplicem discursum extensoris, atque hoc iure passim viuitur, vndè cum prædium supponeretur valoris librarum 15400., subhastatio autem facta esset pro libris 9174., non dicitur exindè adesse læsio, quæ vt sit vltrà dimidiam, opus est, quod venditio sequuta foret infrà libras 7700., cum in venditore non dubitetur attendi debere duplum, solaq;
5 controuersia sit in emptore, an scilicet istius læsio debeat esse vltrà dimidium integri, vel in dimidia dimidij, vt liquet ex deductis hinc indè *per Rot. decis.* 532. & 580. *par.* 5. *rec.*, ex quibus liquet, reprobata opinione *gloss.*, veriorem esse contrariam, vt scilicet idem duplum requisitum in venditore, requiratur etiam in emptore, Potissimè autem à venditore allegari non potest lęsio aduersus emptorem, cui consultum non sit cum cautela euictionis, cuius carentia minuit absque dubio de pretio, cuius pars ista, vel similes circumstantiæ esse dicuntur.

Spectata verò altera persona primi emptoris euictionem patientis; Motiua-
6 bant scribentes de partibus, ità dici posse euictionem sequutam esse eius culpa, dum poterat, soluendo dictam minorem summam, illam impedire, ideòque non competeret actio euictionis allegando *text. in l. fundum meum, et l. hoc iure, ff. de evict. cum concord. per Cyriac. controu.* 97. & 197. *vtrobique num.* 1. *Surd. cons.* 15. *nu.* 24. & *decis.* 208. *num.* 17. *Rota decis.* 453. *num.* 11. *par.* 9. *rec.*; Sed pariter id minùs tutum dicebam, quoniam nullibi iure cautum habetur, emptorem, qui eius auctori molestias denunciauit, teneri esse sollicitum, vt res contrà eum exequuta & ad hastam posita, pro iusto, vel iniusto pretio vendatur; Licèt enim posset euictionem præuenire soluendo agenti pe-

titum

titum creditum, pro quo exequutio facta erat, itaut sibi competat contrà creditorem eadem actio euictionis *ad text. in l. si seruus venditus, S. cum igitur, ff. de euict. cum concord. per Fab. de Ann. cons. 15. decis. 337. par. 5. rec.* & habetur *infra in Romana transactionis, seù Saluiani discurs. 19.*; Nihilominùs ad id faciendum non cogitur, neque ex eo quod omiserit, dici potest culposus, adeout sibi denegãda sit actio euictionis tanquam ex eius culpa sequutæ.

Constituebant quoque ijdem scribentes magnum fundamentum in collusione, ex eo quod Bauosius emptor curauerit prædium emi per Alamandinum fratrem sibi deindè cedentem; Sed & hoc pariter videbatur minùs tutum, dum collusio, tanquam delictum, in dubio non
8 præsumitur, quamuis coniunctio sanguinis intercederet, nullaque desuper dabatur probatio, ex deductis in his terminis *apud Roias decis. 330. nu. 9 dec. 179. nu. 8. & 9. apud Post. de subhast. Bonon. prædij 15. Martij 1660. Beuilaqua*, vbi de materia iuris offerendi competentis secundo creditori aduersùs primum, qui sub alterius simulato nomine emerat, quoniam non probata simulatione, ob istam non præsumendam, ibi contrà secundum creditorem decisum fuit, quamuis deindè *à dicta decisione coram eodem sub die* 18. *Februarij* 1661. recessum fuerit ob factas probationes, vt de dicta causa habetur *sub tit. de credito in eadem Bonon. pro Comitissa Zambeccaria.*

Licò; vbi aliqua saltè adminiculatiua probatio daretur huiusmodi collusionis, seu simulationis, licèt in stricta iuris censura intrare non videantur ijdem terminum dicto casu resultantes ex dispositione *text. in l. & qui sub imagine, Cod. de distractione pignorum*, et ex præsumptione, quod ità creditor, potiùs pignoris conseruandi gratia, quàm emendi, id facere voluerit, Nihilominùs ex quadam rationis similitudine, seù ex non scripta æquitate, quam præsertim magna Tribunalia sæpiùs, egrediendo rigorosos cancellos iuris scripti, exercere solent, sperari posse dicebam, quod venditor, seù alter de euictione obligatus, offerendo emptori id, quod soluit, et aliquid etiam plus ratione incommodi, & industriæ, iuxtà eam considerationem, quæ habetur in practicanda dispositione *text. in l. per diuersas, vel l. ab Anastasio, Cod. mandati*, exaudiri deberet; Super quo tamen certum iudicium dari non poterat, cum consistentia in iure non scripto pendeant ab incerto iudicis arbitrio.

Monebam tamen considerari debere iniustitiam dictæ sententiæ editæ in prima instantia, cum adesset defectus liquidationis pretij, seù excessus in eo; Non per hoc enim, quod prædium emptum fuerat pro lib. 15400., sequebatur vt pro tanti euictio debita esset, cum in propo-
9 sito attendatur pretium de tempore sequutæ euictionis, siue maius, siue minùs esset, itaut intermedium augmentum, vel decrementum, emptoris non autem venditoris commodo, vel respectiuè incommodo cedat *ad text. in l. euicta re 2. ff. de euiction. Franch. decis. 297. numer. 1. Rota decis. 260. num. 13. post Zacch. de obligat. aliàs dec. 26. num. 25. p. 10. rec.*; Id autem probandum est ab emptore, qui agens liquidare tenetur suum creditum, nisi euictio sequuta esset de recenti, ac
10 infrà decennium, intrà quod spatium variatio valoris stabilium non præsumitur, vndè propterea non probata per venditorem diminutione pretij, emptor rectè agit ad illud, quod in contractum deductum est, vt practicatum fuit *in Bonon. prædij 21. Iunij 1649. coram Corrado decis. 330. par. 10. rec.*; Et de non præsumenda variatione valoris stabilium infrà decennium habetur *in dicta Romana læsionis 12. Iunij 1654. coram Bichio, Romana officij Notariatus 6. Februarij eiusdem anni coram Celso inter suas decis. 178.* & in alijs, Atq; ex his credebam, vt à prosecutione litis potiùs desistendum esset, procurando aliquam honestam concordiam, vt credo sequutum.

CIVITATIS CASTELLI

PRO

CAMILLO MAVRO

CVM

TITIS.

Casus disputatus coram A. C. sub incerto exitu.

An sequuta euictione rei venditæ in parte, ad illam agi valeat in totum rescindendo contractum, Vel potiùs actio competat ad partem euictam.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De quæstione an euicta parte, agatur ad euictionem in totum.*
3 *Vbi ita conuentum est, cessat omnis quæstio.*
4 *Quomodò decidi debeat ista quæstio.*
5 *Ex modernis formularijs solitum est conueniri de euictione in totum, licèt sequatur in parte.*
6 *In datione insolutum euictio partis causat actionem ad totum.*
7 *An euicta re data insolutum reuiuiscant primæua iura, signanter fauore dotis.*
8 *Sciens vitium, vel onus rei emptæ non agit ad euictionem.*
9 *Fallit, si accedat expressa promissio, ob quam præstatur etiam euictio de natura rei.*
10 *In dubio censetur quis alienare ius, quod habet in re.*
11 *Ex quantitate pretij desumitur partium voluntas, Et quid veniat in contractu.*

DISC. XVII.

TItis pro credito dotali insolutum dantibus auctici Camilli quædam bona, eisque in parte euictis, atque Camillo ex regressu ad primæua iura pro integro credito agente, introducta causa coram A.C.; In disputationibus desuper habitis duo fuerunt puncti, Primò scilicet, an in contractu emptionis, et venditionis, euicta re vendita in parte, præstanda sit euictio in totum, vel potiùs pro sola parte euicta; Et secundò, posito, quod in venditione præstanda sit euictio solùm in parte, an stante, quod agebatur de datione insolutum, aliquid speciale desuper caderet.

Quatenùs pertinet ad primum punctum, quamuis Doctores desuper nimium pugnare videantur plures adhibendo distinctiones, ex deductis præsertim *per Dec. cons. 421. num. 4. Tiraquell. de retract. lignag. §. 23. glos. 1. num. 2. cum seq. Mãgil. de euict. quæst. 133. Surd. cons. 13. num. 20. & seqq. de Marin. resol. 108. lib. 1.*; Alijs ponderantibus vnicitatem pretij; Alijs verò indiuiduitatem consensus; Et fortiùs vbi accedat iuramentum; Alijsq; attendentibus formam conuentionis, quia scilicet promissa esset euictio, siue in toto, siue in parte, cum alijs, quæ desuper ponderari solent; Attamen, tam occasione istius causæ, quàm plurium aliarum, in quibus frequenter de hoc disputatum fuit, excepto casu, in quo adsit expressa conuentio, vt euictione etiam in parte sequuta, agi valeat, ad totum, cum tunc intret vulgaris regula, *textus in l. ille, aut ille, ff. de legat. 3.* de qua latè *Rota decis. 44. num. 14. par. 11. rec.*, vt in claris, et expressis non intrent quæstiones, et argumenta; Ista quæstio videtur potiùs esse facti, quàm iuris, ex facti qualitate, ac singulorum casuum circumstantijs prudentis iudicis arbitrio decidenda, tanquam in quæstione ambiguæ voluntatis, ponderando qualitatem bonorum, et an emptor diminutè, ac in parte emptus fuisset, necnè, cum absurdum, ac irrationabile videatur, vt ille, qui vnam, vel plures res emit vnico contractu, ac vnico pretio, aliàs diuisim

sim non empturus, cogi debeat inuitus tenere partem forsan sibi parum gratam, amissa parte meliori; Secùs autem è conuersò, vbi bona sunt ita diuidua, quod tantam vtilitatem importet totum respectu totius, quantam pars respectu partis; Et consequenter inanes videntur tot scribentium dissensiones, cum verè certa generalis regula desuper tradi non valeat, licèt moderna formularia Notariorum huiusmodi quæstiones penè extinxerint ob euictionis promissionem, siue in toto, siue in parte, quod tamen in hac facti specie non aderat, sed vt supponebatur qualitas bonorum erat talis, quod suaderet indiuiduum voluntatis.

Magis verò, scribens pro agente ad euictionem in totum, siue pro regressu ad primæuum creditum, insistebam in alzero puncto, ob quem pro certo credo, quod ita pro hac parte iudicatum fuerit, quod scilicet non ageretur de emptione, et venditione, sed de datione insolutum, in qua *Bartol. in l. si quis aliam, ff. de solut. num. 3.* per illum *text.*, dicit indistinctè competere actionem ad totum, quamuis euictio sequeretur in parte, assignata ratione, quod in datione in solutum dici non potest sublatam esse priorem actionem, Et cum *Bartol.* transeunt magis communiter Doctores collecti *per Fab. de Anna collect. 13.*, cum quo pertransit *de Marin. dicta resolut. 108. num. 2. lib. 1.*

Et quamuis, vbi ageretur de credito indifferenti, ista propositio graui difficultate apud me non careat, quoniam ratio assignata *per Bartolum*, quoties agatur de specie data pro quantitate, et non accedat priorum iurium reseruatio, verùm videatur priorum iurium reuiuiscẽtiam non dari, attamen in hac facti specie omnis difficultas cessabat, dum agebatur de credito dotali in hoc priuilegiato, vt detur priorum iurium reuiuiscentia ex deductis *sub tit. de Dote disc. 64. & disc. 157. num. 19.*

Excipiebant etiam rei conuenti de dispositione *text. in l. si fundum sciens, C. de euiction.*, ex eo, quod mulier, cui insolutum datio facta erat, scientiam haberet oneris, vel debiti, pro quo sequuta erat euictio; Verùm reputatum non fuit relcuans motiuum, Tùm ob scientiam non benè probatam, cum tamen in præiudicialibus plenè, et concludenter illa probanda sit, ex ijs, quæ ad satietatem colligunt *addentes ad decis. 542. par. 4. rec. tom. 3. num. 98.*; Tùm clariùs, quia expressè euictio promissa erat, quo casu dispositio dicti *textus* cessat, eodem modo, quo cessat altera conclusio de non præstando euictionem resultantem à natura rei, vt plenè cæteris relatis ad limitationem *dicti text. in l. si fundum sciens*, vel dictæ alterius regulæ de non præstando euictionem de natura rei, habetur deductum *in Ariminen. Castrorum sub tit. de feud. disc. 44.*

Et quod magis apud me concludebat, erat quantitas pretij, pro quo datio insolutum facta erat, quod respondebat integro valori bonorum, ac si propria & libera essent; Vbi siquidem non agitur de omnimoda euictione rei venditæ, vel datæ insolutum, sed solùm de euictione, vel diminutione in parte, quæ sit aliena, vel alteri affecta tunc, nisi valor adequet, venditor dicere potest se vendidisse solũ ius, quod in re habebat, vt in dubio est præsumptio *ad textum in l. qui tabernas, & l. cum venditores, ff. de contraben. empt. cum concordan. per Mangil. de euict. dicta quæst. 133. num. 7. Cenc. de Cenc. quæst. 20., Gregor. decis. 225., & Rota satis frequenter*; Potissimè, quia ampla promissio euictionis frequentiùs resultare solet à formulario Notarij, absque eo, quod partes ad id reflectant; Sed vbi pretium est adæquatũ toti rei, tunc cessat hæc dubitatio ex recepto principio, de quo *Alex. conf. 26. lib 4. Gregor. & adden. decis. 126. Romana apothecæ, seù pecuniaria 8. Iunij 1654. & 25. Iunij 1655. Bichio*, quarum secunda est *dec. 66. par. 12. rec.*, vt ex pretij quantitate desumatur Partium intentio, et quid in contractum deductum sit, istudque reputatur optimum argumentum, vt alibi pluries.

RO-

ROMANA

AROMATARIÆ

PRO

ARCHANGELO LORIO & SOCIIS

CVM

CREDITORIBVS EVANGELISTÆ MATTHEIOLI.

Casus disputatus coram A.C., et in Signatura & resolutus vt infrà.

De eadem materia euictionis sequutæ in parte, an præstanda sit in totum; Et quid vbi vendita sit aliqua vniuersitas.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *An euicta parte agatur ad totum.*
3 *Quando intret dicta quæstio, et quando non.*
4 *Taberna mercium importat vniuersitatem.*
5 *Vendita Vniuersitate non præstatur euictio singularum rerum.*
6 *In quo consistat iudicantis, vel consulentis doctrina.*
7 *Venditis nominibus debitorum si meliora, magisque exigibilia deficiant, quid agendum sit.*

DISC. XVIII.

1 VEndidit Euangelista Archangelo, et socijs, aromatariam cum omnibus mercibus, & instrumentis, ac auiamento, necnon cum nominibus debitorum, seù exigentijs, quæ iuxtà notulam datam importabat scuta circiter bis mille, cum pacto, vt in valoris æstimatione facienda à peritis, fieri deberet defalcum ad rationem certæ summæ conuentæ pro centenario; Cum autem, effectuato contractu, detectum esset venditorem notabilẽ summam dictorum nominum debitorum ex melioribus exegisse, hinc emptores, sumpta occasione, curabant recedere à toto contractu, ideòque denegabãt etiam solutionem pretij mercium, et instrumentorum, Verùm contra eos, hac exceptione reiecta, relaxatum fuit mandatum per A.C., eisque Signaturam adeuntibus pro commissione appellationis, rescriptum fuit eidem, vt iterum audiret, atque ad mentem Signaturæ emptores condemnati fuerunt ad solutionem pretij mercium, et tabernæ, non autem ad illud exigentiarum, à quo absolutoria prodijt, atque ita causa finem habuit.

Scribentes hinc indè, cum magno labore, ac longo allegationum apparatu, disputabant quæstionem insinuatam *discurs. præceden.*, an scilicet, et quando euicta parte rei venditæ, recedere liceat à toto contractu, seù intret euictio in totum, vel solùm ea præstanda sit in parte sequuta, deducendo distinctiones *eodem disc. præceden.* insinuatas cum auctoritatibus ibi deductis fruftra repetendis, atque ego scribens pro emptoribus videndo, quod scribentes pro actoribus in ista quæstione (parùm iudiciosè) se intruderent, per eandem viam quoque ambulabam, probando, quod ob individuum voluntatis, siue ob vnicitatem pretij, ac fortiùs, quia melior, ac notabilior pars nominum cessorum deficeret, remanentibus inexigibilibus, vel saltem difficilioris exactionis, quæ sine dubio empta non fuissent, cum in his materijs sterile compensetur cum fertili, ideòque durum, ac iniquum esset, vt acquirens rem consistentem partim ex fertilibus, et partim ex sterilibus, cogi deberet, amissis fertilibus, sola sterilia retinere, vt cæteris relatis aduertit præsertim *Tiraquell. de retract. lignager. §. 23. glos. 1. nu. 24.*, atque vbi non haberemus auctoritatem, id ad euidentiam doceret humana ratio, ipseque naturalis discursus.

Verùm reflectendo ad veritatem emptoribus ab initio liberè insinuatam, mirabar de dictorum scribentium simplicitate, q amuis illi opinantes ità se ostendere magnos Iurisconsultos, chartas allegationibus impleuissẽt, cũ dicta quæstio omninò extranea esset à casu; Illa siquidem

quidem cadere potuisset, quando contractus fuisset substantiatus in ipsis nominibus debitorum tantùm, principaliter in contractum deductis, quo casu ex dicta ratione, probabiliùs pro emptoribus responderi debuisset, ob verisimiliter absque dubio deficientem animum contrahendi, cessante præsuppositio nominum vtilium, ac exigibilium, sed non erat iste casus, quoniam venditio principaliter substantiata erat in ipsa taberna, seù aromataria considerata tanquam vniuersitate plurium membrorum complexiua, mercium scilicet, ac instrumentorum, et auiamenti, necnon nominum debitorum, siue exigentiarum, vt occasione fructuum recompensatiuorum pro pretio ad terminos *textus in l. curabit, C. de action. empt.*, aduertitur *sub tit. de vsur. disc.* 15. & 16.

Hoc autem posito resultat, vt in venditione Vniuersitatis, quæ nõ euincatur, sed solum aliqua deficiant membra, præstanda non sit euictio, sed solum reficiendum sit, id quod minus, seù quanti interesset ad *text. in l. 2. ff. de hæredit., vel action. vendit.* cum ibi notatis, & cum concordantibus in proposito euictionis præstandæ in venditione feudi, quod vniuersitatem importat, vbi aliqua membra deficiant, *in Neapolitana, seù Caputaquen. sub tit. de feud. disc.* 32., & *infra disc.* 26., & hic erat casus, vnde docemur doctrinam, ac excellentiam Aduocati, seù Consulentis, non consistere in illo improbo labore pragmaticis connaturali, consarcinandi conclusiones, ac doctrinas, sed in eligendo modicum, & bonum, quod strictè feriat præcisum casum quæstionis, illamq; decidat, cum reliquum dicatur palea sine tritico.

Illud verò de iustitia dicebam huic parti debitum esse, atque in hoc fuit potissima Signaturæ difficultas, vt attendi non deberet valuatio dictarum exigentiarum facta inter partes, habita ratione bonarum, ac malarum respectiuè, sed tantæ deficentia notabilis partis bonarum, defalcum deberet esse longè maius cum iudicio peritorum, & prò quanti dictæ malæ exigentiæ remanentes de per valerent, quod idem esse videbatur, ac fere nihil, ideoque potius expediebat creditoribus venditoris illas pro se ipsis retinere, quia fortè cum maiori diligentia plus recuperaretur, adeòt quodammodo dictę absolutorię manus dederint, atque dicebam, quod in omnem casum indubitata esset exceptio illiquiditatis, ac incertitudinis, ideoque locus esse non poterat condemnationi.

ROMANA TRANSACTIONIS SEV SALVIANI PRO DVCE BONELLO CVM HAEREDIBVS MARCHIONIS DE BVBALO.

Casus resolutus per A. C. pro Duce.

An emptor præuenire possit imminentem euictionem transigendo cum euincente, Et àn pro eo quod ex dicta causa soluit, agere possit, non solùm contrà venditorem, sed etiá contrà creditores, quibus pretium solutum fuit cum obligatione de restituendo, Et quomodò aduersus dictos creditores agere possit.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Emptor recuperat à venditore ea, quæ soluit, vt euictionem impediret.*
3 *An soluti petat fructus recompensatiuos.*

4 *Eui-*

4 *Euictio sequuta non dicitur, nisi cum executione.*

5 *De materia contributionis inter plures idem interesse habentes.*

6 *Transactio habet speciem rei iudicatæ.*

7 *Sufficit citare eum, de cuius principali interesse agitur, et sic ad effectum euictionis sufficit citare venditorem non creditores, à quibus pretium est auocandum.*

8 *Licèt emptor non agat ad euictionem sine interpellatione, fecit si constat de clara iustitia euictionis.*

9 *Non tenetur emptor, repetere volens pretium ob euictionem, seruare ordinem creditorum, pròut neque creditor anterior ad id tenetur.*

DISC. XIX.

1 CArdinalis Alexandrinus emit à Liuia Bonella Iuliæ Cæsarinæ hærede, pro soluendis eiusdem Iuliæ debitis, & legatis, partem tenutæ Salicis pro prætio scutorum 57. m., quæ soluta fuerunt, partim creditoribus, partim verò legatarijs, qui omnes cum cautione, vel propria obligatione, stante eorum idoneitate succedente loco cautionis, promiserunt restituere emptori in casu euictionis, necnon prioribus, & potioribus creditoribus in forma, inter quos erat Lucretia de Bubalo legataria scutorũ quinque millium; Cumque his peractis illi de Corbaria prætendentes dictæ tenutæ pertinentiam, prosequerentur litem de tempore dictæ venditionis in Rota iam pendentem, tàm contrà Cardinalem emptorem, vel Marchionem Chassani eius interim defuncti hæredem, quàm contrà eamdem Liuiam reliquæ partis dictæ tenutæ possessitricem, proditis ad fauorem dictorum de Corbaria pluribus decisionibus, Marchio prædictus, vt vtile negotium dictæ hæreditati, eiusque creditoribus faceret, curauit cum actoribus se concordare pro scutis 24. m., & successiuè eadem Liuia pro parte bonorum à se possessorum, se concordauit pro scutis 16. m., Volens autem Marchio, defuncta Liuia, ab eius bonis fideicommisso suppositis dictam summam recuperare, se opponentibus hęredibus fideicommissarijs, introducta fuit lis in Rota, in qua duæ prodierunt decisiones Marchioni fauorabiles, firmãtes, iustè illum potuisse imminentem euictionem præuenire mediante concordia, cum qua vtile venditoris negotium feciſſe, ac prudens consilium pro eo suscepisse dicitur, vt liquet 2 ex plenis decisionibus desuper editis *decisione* 337. & 390. *par.* 5. *rec.*, in quibus præsertim prima firmatur conclusio, vt emptor, ità per concordiam euictionem prænueniendo, iftius actionẽ habeat pro rata soluta perindè, ac si verè eam passus esset, istarumque decisionum auctoritate idem dictum fuit *in Tudertina Census* 10. *Martij* 1664. *coram Taia*, de qua causa habetur actum *sub tit. de Censibus disc.* 25., super puncto, àn pro eo, quod emptor ex dicta causa soluit, prætendere possit interfuria, quæ 3 vulgò dicimus fructus recompensatiuos, perindè, ac si ipsa res euicta esset, atque his stantibus, quam plura bona pro dictæ summæ reintegratione Marchio recuperauit, & de quo agitur etiam apud *Fab. de Anna consil.* 15.

Cum autem omnimoda reintegratio sequuta non esset; Hinc pro residuali summa consequenda Dux Bonellus dicti Marchionis successor, iudicium instituit in vim Saluiani interdicti ad bona præfatæ Lucretiæ de Bubalo legatariæ, possessa per hæredes Marchionis de Bubalo, & introducta causa coram A. C., probatisque ex parte actoris omnibus Saluiani extremis, duæ ex parte reorum cõuentorum opponebantur exceptiones, super quibus fuit disputatio, Vna scilicèt, quod obligatio dictæ Lucretiæ concepta esset de restituendo acceptam pecuniam in casu succumbentiæ, cum dictione taxatiua *tantùm*, quæ succumbentia adhùc sequuta non erat, ideoquè purificata non erat conditio obligationi adiecta, Nil obstante, quod Rota in allegatis decisionibus firmasset emptori licitum esse, nõ expectata formali euictione, istam cum prudenti consilio, atque cum ipsius venditoris vtilitate prænenire, quoniam scribentes pro reis dicebant id rectè procedere contrà ipsum venditorem, non autem contrà tertium non citatum, neque auditum, cuius respectu obligatio præcisè facta in casu succumbentiæ, debet præcisè purificari per casum

sum dictæ succumbentiæ, qui sequutus non dicitur, nisi mediante sententia cum subsequuta exequutione, per quos actus, & non prius dicitur sequuta euictio *ad text. in l. habere licere ff. de euict. cum concord. apud Gregor. & Adden. decis. 88. Euratt. & Add. decis. 240. Fab. de Ann. conſ. 15. num. 2. cum seqq.*

Et altera erat exceptio contributionis, quod scilicèt contra dictam Lucretiã agi non posset pro repetitione integræ summæ scutorum 5. m. sibi solutæ, sed proportionabiliter, & prorata cadente in scutis 24. m., comparatiuè ad 52. m., pro quibus emptio facta fuerat, vt ità concordiæ beneficium, omnium creditorum commodo cederet, assignando similia de contributo resultan. *ex toto tit. ad leg. Rhodiam de iactu* inter plures habentes merces in eadem naui, quarum partem pro eiusdem nauis salute proijcere opus fuit; Sicè cõtributi inter plures mercium assecuratores, si aliqua pars pereat, vel aliquam summam pro earũdem mercium præseruatione, seù redemptione soluere oporteat, cum similibus, quæ habentur deducta *in Romana² contributionis de Cesijs sub tit. de feudis disc. 89.*

Pro actore scribens, etiam cum sensu veritatis, dicebam neutram exceptionem subsistere; Quatenùs enim pertinet ad primam, posita dicta vera conclusione, vt euictionis præuentio eius speciem habeat, eiusque actionem legitimè producat, ex individualiter firmatis in allegatis decisionibus, sequitur exindè factum dici casum succumbentiæ, quoniam vbi transactio validè, ac bona fide inita est, itaùt tertium in ea non interuenientem quoquè afficiat, vt in dictis decisionibus firmatum fuit, exindè resultat eam censendam esse sententiam transactam in rem iudicatam, cuius speciem continet, ac operationem transactio facit *ad text. in l. non minorem Cod. de transact. cum vulgaribus concord.*, vndè ità pro ista rata, censetur quod per quemdam actum occultum sequuta sit succumbentia per rem iudicatam exequutioni demandatam; Et ideò quemadmodùm si vera, & formalis succumbentia, & euictio sequuta esset in toto, diceretur absquè dubio factus casus obligationis, ità fortiùs dicendum in præsenti, cum iniquum, ac irrationabile foret obijcere emptori, quod negligendo euictionem in totum, per quam totum pretium repetere, omnesque creditores spoliare poterat, ità eorumdem conditionem fecerit meliorem, quoniam esset lapidare pro bonis operibus.

Neque alicuius momenti erat obiectũ omissæ citationis ipsorum creditorum, quoniam in iure receptum est in quocũque iudicio, vel actu sufficere citare eos, 7 quorum principaliter interest, nullam verò subesse necessitatem citandi alios accessorium, & consequutiuum interesse habentes *ad text. in l. de vnoquoque ff. de re iudicata Caualer. decis. 328. num. 2. Euratt. & Adden. decis. 371. Otthob. dec. 169. per tot.*, vbi latè de iudicio rectè agitato cum principali debitore ad effectum vrgendi fideiussorem etiam non citatum, & habetur deductum *in Conuersanen. sub tit. de iurisdictione disc. 2.*, atque ità in proposito aucandi pecuniam solutam creditoribus de pretio rei venditæ in casu euictionis, vel molestiarum, passim seruat praxis omnium Tribunalium, præsertim verò Congregationis Baronũ, vbi hæc materia est frequentior, quoniam sufficit firmari creditum cum principali debitore, ad effectum agendi contrà creditores, quibus pretium est solutum cum obligatione de restituendo &c., dictisque creditoribus aliud non suppetit refugiũ, nisi illud docendi incontinenti de clara iniustitia obtinentis, ex qua probatio, vel suspicio collusionis inter ipsum, ac principalem debitorem deducatur, cum tunc, vbi incontinenti de iniustitia constat, audiantur, quia iniustitia notoria nullitatem causat, vbi verò iustè euictio sequuta, vel præuenta est, casus est indubitatus, nedum quia creditores vtpotè secundarium, & consequutiuum interesse habentes, de iure in principali iudicio citandi non sunt.

Sed clarius, quia licèt ad effectum actionis de euictione, etiàm contrà ipsũ venditorem necessaria sit litis denunciatio illi facienda, Nihilominus in foro 8 receptum est, quod si de iustitia euictionis constat, itaùt venditor pulsatus probabilem non habeat exceptionem, cum qua illam impedire potuisset, si emptor ad causæ defensionem vocasset, tunc non obstante denunciationis omissione, eadẽ actio competit, quoniam eidem vendi-

tori obijcienti aduersus emptorem de omissa interpellatione replicari solet, dicas nunc id, quod, interpellatus, dicturus fuisses aduersus euincentem, vt firmatur in eisdē huius causæ decisionibus suprà allegatis, ac etiam *in Mediolanen. bonorum 6. Iunij 1647. Bichio*, & sæpius, quia est propositio in foro recepta ex magistrali *decisione* 49. *Afflicti*.

Quo verò ad alteram exceptionem cōtributionis, vltrà quod in foro receptum
9 non est *votum Robusterij*, vt creditor anterior, seù emptor perquirere teneatur vltimum creditorem, sed possit pro libito eligere, & pulsare medios, qui pro eorum releuatione perquirant, & pulsent posteriores ex deductis *per Salgad. in labyrint. par. 3. cap. 14. num. 10. cum sequen.*, solumque praxis seruat, quod iudices, quamuis decernentes mandata cōtrà intermedios, supersedere solent in executione, donec ad istorum pulsatorū instantiam relaxentur mandata contrà posteriores, vt ità ab istis vnico contextu, ac euitato inani circuitu, anterioris satisfactio sequatur, cum de reliquo, pecunia soluta cum obligatione de restituendo, de iure dicatur extare, ac fingatur esse super banco in vna massa, à qua pro libito emptor euictionem in parte passus, rata suæ reintegrationi necessariam reassumit.

Adhùc cessabat difficultas ex nō intrāte ratione contributionis, cui solùm locus esset, quandò æqualis esset omnium creditorum conditio, quia nempè omnes essent chirographarij, seù in gradu, vel priuilegio pares, secùs autem in præsenti, dum alij erant creditores venditricis ex causa onerosa, & correspectiua, dicta verò Lucretia erat creditrix ex causa lucratiua legati, & consequenter absquè dubio postponenda omnibus creditoribus quamuis chirographarijs, ac solam personalem habentibus, ad quorum cōmodum tantùm concordia totius euictionis impeditiua redundabat, itaùt si emptor seruando prætensum contributū, pro eius reintegratione pulsasset dictos creditores ex causa onerosa pro eorum ratis, isti possent pro reintegratione agere contrà hanc creditricem ex causa lucratiua auocando pecuniam sibi solutam, ideo multò minus intrabat dicta exceptio continens merè inanem circuitum damnatum à regula dolo facis &c., & secundum præmissa iudicatum fuit, dicèr Rei cōuenti non acquiescentes curauerint committi causam appellationis in Rota, vbi pendet, sed credo, quod eam non sint prosequuturi, quia eorum iniustitia videtur clara.

ALBANEN.

PERMVTATIONIS PRO VECCHIS.

Responsum pro veritate.

An ille regressus, qui, euicta re permutata, competit permutanti ad rem suam, cessante hypotheca, sit exercibilis contra tertium bonæ fidei emptorem, seù alias particulari titulo translatiuo dominij ex causa onerosa rem acquirentem.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Permutanti in casu euictionis datur regressus ad rem propriam.*

3 *Edictum* de his quæ in fraudem, *quando detur contrà tertium.*

4 *An conclusio, de qua num. 2. procedat, vbi res transijt ad manus tertij.*

5 *De eodem, & quod affirmatiua procedat, vbi adest hypotheca.*

6 *Quod æquitas assistat permutanti, vt rem suam vendicet.*

7 *Resignatio beneficij sub certa conditione non abdicat ius à resignante.*

8 *Quod venditor absque reseruatione dominij in re sua vincatur à creditoribus anterioribus emptoris.*

DISC.

DISC. XX.

PErmutatis inter Defendiũ, & Paulum domibus, cum Defendius, vel eius hæredes, domus à Paulo datæ euictionem passi essent, è conuerso autem domus à Defendio data per Paulum vendita, seù in solutum data esset eius creditoribus, hinc prò veritate per dictos hæredes cõstitutus fui, an eis competeret vendicatio propriæ domus à tertio, in quem distractæ erant.

Respondi, quod vbi ea continuaret in dominio permutantis, non dubitaretur vindicationem competere iure regressus ad rem suam competentis, vbi rei permutatæ euictio sequuta sit *ad text. in l. 1. Cod. de rer. permut.*, vbi communiter scribentes relati *per Becc. consil. 86. num. 8. cum seqq. Mangil. de euiction. quæst. 140. num. 5., & quæst 141. num. 3., Surd. decis. 173. num. 13. cum seqq.*, atquè tanquam absolutũ supponitur *apud Franch. dec. 34.*, & alios, de quibus infra.

Difficultatem verò dixi in eo consistere, quod domus prædicta non esset amplius in dominio permutantis, minusque penès tertium titulo lucratiuo, vndè propterea locus esset subsidiario edicto *de his, quæ in fraudem creditorum &c.*, de quò plures alibi præsertim *sub tit. de Regalib. disc. 1. & 29.*, ac etiam *sub tit. de Dote disc. 156. & 158.*, sed contra tertium possidentem titulo translatiuo dominij ex causa onerosa, & in statu bonæ fidei quæsito, contra quem vbi cessat remedium hypothecæ anterioris, vt in præsenti cessabat, regula est actionem non competere iuxtà dispositionem *text. in l. cum præcibus C. de rer. permut.*

Super hoc autem puncto, quantum aliquæ diligentiæ, tunc adhibitæ concedere potuerunt, non reperij decisionem Rotæ illam examinãtem, ac decidentem, ideoque ob regulam *text. in dicta l. cum præcibus*, Respondi satis dubitare contrarequirentes, dum cum eadem regula pertranseunt scribentes, vt antiquioribus relatis apud *Franch. decis. 34.*, quæ videtur in materia magistralis, *Mangil. dicta quæst. 140. num. 8. Faber in Cod. tit. de rer. permutat. diffinit. 9. Hodiern. ad Surd. decis. 173.*

Et quamuis *Boer. decis. 112. num. 13.*, *Thomat. decis. 134. num. 1.*, *Mangil. dicta quæst. 140. num. 6., & quæst. 141. num. 8.*, *& Gratian. discept. 34. num. 20.* simpliciter dicant, dictum regressum iuxtà regulam *textus in dicta l. 1. Cod. de rer. permutat.* competere etiam contra tertium, attamen istæ auctoritates non satisfaciebant, quoniam excepto *Boerio*, *Mangilius*, *Gratian.*, *& Thomat.*, vnus alium transcribendo, ac more collectorum potiùs quam Doctorum, non discurrendo, neque distinguendo casus, vel terminos cum solita cæca fide pertranseunt cum *dicta decis. 173. Surd.*, in qua benè id firmatur cum fundamento hypothecæ anterioris exercibilis etiam cõtra tertium, quamuis ex causa onerosa, ac in statu bonæ fidei sit effectus rei dominus, sed punctus est, vbi hypotheca anterior deficiat, quod dicti collectores non expendunt, vndè propterea tunc dixi habere difficultatem, nequè adhùc occasio præbuit, punctum formiter disputare, maturumq; iudicium desuper efformare.

Licèt enim quædam non scripta, & naturalis æquitas nimiùm permutanti
6 assistere videatur, vt scilicèt rei suæ dominium à se abdicare noluerit, nisi sub conditione adimente alias consensum ab actu, quatenùs scilicèt cum effectu, ac irreuocabiliter obtineat rem loco propriæ sibi datam, ad instar eorum, quæ frequentèr habentur *sub tit. de Benefic. discur. 34. & seqq.*, & *sub tit. de pension.*, præsertim *in Parmen. discur. 12.*, de resignante Beneficiũ ad fauorem certæ personæ, siuè sub reseruatione certæ pensio-
7 nis, vt resignatio non abdicet ius à resignante, nisi effectum sortiatur conditio, sub qua facta est, nihilominus rigor iuris ciuilis *in dicta l. cum præcibus* in contrarium vrgere videtur, siquidem vbi quis vendit rem suam, habita fide de pretio, adhùc dici potest non habuisse animum à se abdicandi dominium, nisi sub conditione, quod sequatur pretij solutiõ, & tamen cessante dolo ex parte emptoris, siuè non adhibita cautela reseruationis
8 dominij rigor legis ciuilis, naturali quidem rationi nimium repugnans, præfert anteriores creditores emptoris eidem venditori etiam in re propria, vt *hoc tit. P. 2. de Empt.*

disc. 5., quod quidem asperum videtur, ideoque etiã in casu permutationis adhibenda venit eadem cautela reseruationis dominij, ac manuum iniectionis ad rem suam, cum ita cesset omnis quæstio.

ROMANA TENVTÆ PRO PRINCIPE BVRGHESIO CVM CREDITORIBVS DVCIS DE COMITIBVS.

Discursus in congressu.

Emptore soluente partem pretij creditoribus anterioribus, partem verò ipsi venditori, vel creditoribus posterioribus, An creditores intermedij petere possint immissionem pro indiuiso pro rata debitori, vel posterioribus soluta, admittendo tantùm in emptore retentionem pro rata soluta anterioribus, Vel potius ei liceat retinere totam rem, aut aliàs consultum eidem esse possit pro assequutione eius, quod anterioribus solutum est; Et generaliter, an & quando emptor agendo, vel excipiendo vtatur iuribus creditorum, qui cum eius pecunia soluta in causam pretij dimissi sunt.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Emptor, qui partem pretij soluit creditoribus anterioribus, et partem venditori, pro hac rata pati cogitur immissionem creditorum posteriorum pro indiuiso.*
3 *Declaratur dicta conclusio, quando procedat, et quomodo recipienda sit.*
4 *De æquitate, ob quam secundus creditor admittatur cum primo ad rem, super qua potest esse vtriquè consultum.*
5 *Cessionarius repræsentat cedentem in omnibus.*
6 *Creditor, ad cuius instantiam bona debitoris subhastantur, an possit ea emere.*
7 *Emptor, cui res euincitur in toto, vel in parte, seù euictione imminente potest discedere à contractu, illumque habere pro resoluto.*
8 *De alio casu controuersiæ similis.*
9 *Cessio reportata à creditoribus dimissis cũ pecunia in causam pretij, est ineffica, & resoluitur in quietantiam.*
10 *An, & quando emptor agendo, vel excipiendo, succedat in locum creditorũ, qui cum eius pecunia sunt dimissi, distinguuntur plures casus.*
11 *Declaratur conclusio, de qua num. 9., & quando cessio suffragetur.*

DISC. XXI.

1 EMpta per Burghesium tenuta Torrechiolæ à Ducæ de Comitibus pro pretio scut. 40. m., ex quibus pars soluta fuit creditoribus anterioribus, reportata iurium cessione, vel respectiuè cum pacto de subintrando, reliquum verò solutum ipsimet venditori, iftius morte sequuta, aliqui eius creditores prætendere cæperunt sibi competere ius petendi immissionem in Saluiano interdicto, seù alio remedio in vim hypothecæ pro rata excedente, id quod anterioribus solutum erat; Cumque ob eiusdem tenutæ diminutum pretium, aliasque circumstantias, Burghesio possessori ad repellendas huiusmodi molestias sufficeret posse obijcere de retentione pro sola rata ante-

anterioribus soluta, itaùt donec ista ei offerretur, molestari non posset; Hinc proindè conuocato desuper eius Aduocatorum congressu, præuijs etiam, iuxtà laudabilem stylum, discursibus in scriptis pro veritate, cæteri seniores desperatum opus id reputabant ob speciales *decisiones Caualer. 652. decis. 455. post Cenc., decis. 135. par. 6. rec. num. 12. cum sequen., quæ est repetita post eumdem Cenc. decis. 559. decis. 318. num. 26. cum seqq. eadem par. 6. decis. 39. par. 10. Romana plateatici 12. Iunij 1656. coram Beuilaqua, & in alijs,* Quod scilicèt cum pretium præsumatur iustum, neque idem emptor eius iniustitiã allegare valeat, exindè resultat quod, firmato rei valore, dum iura anteriora, de quibus emptor excipere potest, absorbent solum partem, & non totum, idcircò debet in reliquo pati immissionem pro indiuiso, quod etiam firmat *Merlin. de pignor. lib. 4. tit. 2. quæst. 44. num. 17. & 24.*, atquè ita dicebant in Curia passim viu receptum esse.

Diuersa erat mea sententia, siquidem dictam conclusionem procedere dicebã, quoties emptor intendit perseuerare in contractu, atque adhùc emptoris personam gerere, rem emptam iure dominij ad limites contractus retinendo, tunc enim, quia non docto de læsione, pretium præsumitur iustum, & si quod postmodum contigisset decrementum, illud deberet esse suum, eodem modo, quo esset augmentum tãquam sequela dominij, *vt toto tit. ff. & Codice de pericul. & commodo rei venditæ*; Hinc proindè intrat ratio dictæ conclusionis, quod ità commodè remanet vtrique consultum, cuilibet pro eius rata, quod est dictarum decisionum fundamentum.

Secus autem vbi emptor, cui ex facto & culpa venditoris asserentis rem liberam, violatur fides, atque non conceditur ius perseuerandi in contractu, eo modo, quo ipse cõtrahere in animo habuit, vnde propterea recedendo à contractu, atque emptoris personam exuendo, velit induere diuersam personam creditoris ex iuribus cessis, & tanquam diuersus homo, repræsentans creditores anteriores, quorum iura obtinet; Tunc enim quemadmodum dicti creditores, si satisfacti non essent, atque rem sibi hypothecatam possiderent, illam, vel retinere possent, donec de eorum creditò satisfacti essent, præsertim vbi non est diuidua, itaùt intret æquitas, de qua in allegatis decisionibus, & *apud Buratt. decis. 420.*, vel prosequendo iudicium executiuum pro sui crediti assequutione obtinere posset rem exequi, & subhastari pro quanti vendi potest, ad effectum vt ex pretio eis prius satisfiat, & id quod supereft remaneat solùm posterioribus; Ità idem peti potest per cessionarium, qui succedit in vniuersum locum, gradum, & ius cedentis, eiusque personam in omnibus repræsentat ad *text. in l. emptor Cod. de hæred. vel action. vendita cum concord. per Capyc. latr. decis. 16. numer. 4. Rota decis. 187. post Zacch. de obligat. & passim*; Atque cum hac secunda via videbatur obtineri intentum, dum ob diminutum valorem, ac etiam ob temporum contingentias, tenutam subhastando, vix repertus fuisset oblator, qui cum pecunia numerata excederet summam cadentem sub dictis creditis anterioribus ipsi emptori competentibus, ac præterea idem, ità diuersam personam repræsentando, dictoque priori titulo, seù contractu resoluto, tanquam extraneus licitator eamdem rem obtinere poterat, atque sibi ipsi satisfacere, quod hodie receptissimum est fieri posse, vt scilicèt idem creditor, ad cuius instantiam fit subhastatio, publicè, palam, & bona fide tanquàm tertius, ac extraneus licitator subhasta emere possit bona, quæ venduntur ad eius instantiam tanquam creditoris, nè ipse sit deterioris conditionis quocumque alio extraneo de mundo, ità enim cessat ratio fraudis, cui innititur *textus in l. et qui sub imagine Cod. de distract. pignor.*, cuius dispositio locum habet, vbi captiosè & fraudolenter creditor pignus sibi ipsi vendere velit, vt ità distinguendo cæteris relatis plenè haberur *in Bononien. prædij 15. Martij 1660., & 18. Februarij 1661. coram Beuilaqua*, de qua habetur actum *infra disc. 31. pro Zambeccaria*, occasione agendi de articulo iuris offerendi competentis, necnè, creditori posteriori aduersus anteriorẽ, qui subhastarem debitoris emerat.

De iure autem certum dicebam, quod vbi imminet euictio, atque cessat obseruantia contractus eo modo, quo emptor illum facere in animo habuit, habere potest

7 teſt contractum pro reſoluto ex deficiẽte præſuppoſito, cum quo ille initus eſt, atque ob indiuiduum, tàm rei, quàm voluntatis, cõtractum reſoluere, multò magis accedente iuramento ex deductis per *Sard. conſ.* 13. *num.* 20. *cum ſequen. Mangil. de euict. quæſt.* 133. *num.* 5. *de Marin. reſol.* 108. *num.* 2. *lib.* 1. plenè *Rota decif.* 709. *numer.* 3. *cum ſequen. par.* 1. *diuerſ.*; Licèt enim volens, habeat etiam actionẽ euictionis, vel pro liberatione à moleſtijs; Attamen hoc vtpotè inductum ad eius fauorem non tollit dictam alteram facultatem recedendi à contractu, illumque habendi pro reſoluto, Et cõſequẽter eo ſublato, atque ceſſata perſona emptoris, ceſſat ratio, cui dictæ deciſiones innituntur, dum emptor creditorum anteriorum perſonam, ità repræſentare dicitur; Defuit tamen occaſio, id in iudicio diſputandi, dum ex eiuſdem emptoris conſilio, & ope, creditores dictas moleſtias iactantes, ad alia bona eius actiones dirigere curarunt.

Poſt aliquod verò interuallum, ſuper hac eadem materia conſultus *in vna Ianuen. Saluiani* ex parte N. Catanei Principis S. Nicandri, qui eodem modo moleſtabatur ſuper domo empta à Carolo
8 Pallauicino; Cum creditores ex conſilio etiam Aduocatorum huius Curiæ inniterentur *dictæ deciſioni* 652. *Caualer. cum alijs ſupra allegatis*, dedi eamdem cautelam, de qua eius Aduocati in partibus dubitabant, ob inefficaciã ceſſationis reportatæ à creditoribus anterioribus cũ emptoris pecunia in cauſam pretij ſoluta, dimiſſis, quaſi quod ceſſio reportata de pretio ſpectante ad debitorem, ratione incompatibilitatis, ſonaret in quietan-
9 tiam *iuxta deciſ.* 68., *Gregor. cum alijs per Add. ad eum deciſ.* 75., ac ſucceſſiuè, quod iura dictorum creditorum vtpotè iam extincta, non poſſent amplius reuiuiſcere; Inuoluendo etiam in idem ea, quæ generaliter habẽtur in quocumque mutuante, vel alio, de cuius pecunia creditores anteriores dimiſſi ſunt, àn ſcilicèt, & quando, agendo, vel excipiendo, iuribus dictorũ creditorũ tueri valeant; Hinc proindè reaſſumendo ea, quæ latius acta habentur in ſua materia *ſub tit. de credito*, præſertim *diſcurſ.* 1. *cum pluribus ſequent.*, omiſſis alijs caſibus ſecundi creditoris, vel extranei non emptoris, neque poſſeſſoris quos recenſet *Carleual. de iudicijs tom.* 2. *diſput.* 35. *à num.* 1. *ad* 18.

Quatenùs ſtrictè pertinet ad emptorem, de cuius pecunia in cauſam pretij ſoluta, creditores dimiſſi ſunt, an ſcilicèt eorum loco ſuccedat, plures caſus diſtinguendos eſſe obſeruabam, quorum primus eſt, vbi emptor ſimplicitèr ac li-
10 berè ſoluit pretium venditori, in cuius liberum dominium, liberamque diſpoſitionem illud tranſit, itaùt in quoſcumque alios ſibi benè viſos vſus eam erogare valeat, ipſe autem eligat ſoluere creditoribus; Et tunc emptor, neque agendo, neque excipiendo, ſuccedit in locũ, & iura creditorum, quoniam ità iſtorum dimiſſio ſequuta nõ eſt ex eius prouidentia, dum animum non habuit, vt pignus diſſolueretur, ſed potius à caſu id ſequutum eſt, & cum pecunia propria venditoris, de cuius dominio, ac libera diſpoſitione iam effecta erat, vt benè *Apont. conſ.* 87. *lib.* 1., quod apud modernios reputatur in materia magiſtrale, & ſequuntur *Merlin. de pignor. lib.* 4. *tit.* 2. *quæſt.* 44 *num.* 27. *Carleual. diſputat.* 35. *num.* 13. *Amat. reſol.* 7. *numer.* 46. *& ſequen.*, Quod generaliter procedit in quocumque mutuante ſeù aliàs dante pecuniam, cum qua id ſequatur, vt ſequendo *dictum conſ. Apont. firmat Rota deciſ.* 324. *num.* 22. *cum ſequen. par.* 9. *rec. repetit. deciſ.* 93. *poſt Merlin. de pignor. nu.* 11. *& 12.*, & latius *in Romana Saluiani* 6. *Februarij* 1665. *Albergato*, & 19. *Nouembris* 1666. *Carpineæ*, in qua ſcribens pro ſecundo creditore ſuccumbente, non negabam theoricam, ſed benè applicationẽ ad caſum ex deductis *in dicta cauſa ſub tit. de credito diſc.* 1.

Alter caſus eſt, vbi emptor, ſollicitus quidem eſt, ac paciſcitur pecuniam ab ipſo in cauſam pretij ſoluendam, erogari debere in extinctionem æris alieni, negligit verò paciſci de ceſſione iurium, ſiuè de ſubintrando in locum creditorũ dimittendorũ cum ſua pecunia; Et tunc dum ſolùm in animo habuit diſſoluendi pignus, atquè rem emptam à creditorum hypothecis liberandi, neque vlterius progreſſus eſt, intrat diſtinctio paſſim recepta, de qua *Apont. dicto conſ.* 87. *Rota dicta deciſ.* 135. *par.* 6. *rec.*, *& in allegata Romana Saluiani corã Albergato*, *& Carpinea*

nea, Adden. ad Buratt. decis. 420. & passim, quod scilicèt possit emptor se tueri iuribus dictorum creditorum aduersus posteriores in possessione ipsius rei, in qua reperiatur, excipiendo, non autem agendo exercere iura, & rationes ijsdem creditoribus aliàs competentes, atque tàm isto, quàm præcedenti casu, rectè intrat superius insinuata propositio, de qua *Greg. & Adden. decis. 68. & 77. Adden. ad Buratt. dicta decis. 420. dicta dec. 135. par. 6. & frequenter,* vt quæcumque cessio deindè reportata à dictis creditoribus, ratione incompatibilitatis, resoluatur in quietantiam, ex eo quod solutio facta dicatur de pecunia, & bonis debitoris.

Tertius casus est, vbi emptor, non tanquam emptor, sed tanquam tertius, ante, vel post emptionem, nulla præcedente conuentione cum venditore, atque cum alia pecunia quam debita *in* causam pretij, per viam translatiuæ cessionis acquirit credita, & iura aduersus venditorẽ, et tunc dum ipse efficitur rei hypothecatæ dominus, atque euadit ipsius venditoris debitor ex causa pretij per ipsum non soluti, sed ità, vel compensati, vel retenti, intrat quæstio, de qua discurrit *Carleual. dicta disput. 35. num 21. in fine, & Rota dicta decis. 135. par. 6. rec.* aliàs 559. *post Cenc. numer. 18. cum sequen.*, an scilicèt censeatur illicò iuris ministerio facta cõpensatio, et an in casu euictionis, ac molestiarum dicta iura reuiuiscant, necne; Super quo tamen casu, vtpotè plures habente inspectiones, neque de facili certam vniformem determinationem recipiente, vtpotè pendentem à singulorum casuum particularibus circumstantijs, cũ esset à casu controuersiæ extraneus, inhærendo laudabili Curiæ stylo abhorrenti superfluas euagationes, nihil determinandum duxi, dicta relatione contentus.

Quartus demum erat casus præcisus controuersiæ, vbi scilicèt emptor ex pacto legem expressam adjecit, vt reportare debeat cessionem à creditoribus cum eius pecunia dimittendis, atque in eorũ loco subintrare, vndè in conuentionis executionem, dicti creditores, recipiendo pecuniam, iura cedunt, seù etiam non facta cessione, adhùc viget pactum de subintrando, Et tunc non intrat dicta propositio, de qua *Gregor. & Adden. decis. 68. & 77. cum alijs allegatis*, vt scilicèt ratione incompatibilitatis, cessio sonet solùm, in quietantiam, vtpotè reportatam de bonis debitoris, quoniam verè reportari dicitur de pecunia, & bonis emptoris, ab initio talem legem adijciẽtis, vndè propterea, sequente casu euictionis, seù molestiarum, cogatur vtsuprà emptoris personam exuere, quoniam tunc consideratur tanquã tertius, atq; rectè intrare potest cautela desuper tradita, vt plenè cæteris allegatis firmatur per *Rotam in Perusina coram Vbaldo impress. post Gilian. ad statut. Perus. decis. 112. & 113.*, & sequuta est *in Meleuitana pecuniaria 10. Februarij 1653. coram Meltio*, atque isto casu non intrat conclusio, de qua *Caualer. dicta decis. 652. cum supra allegatis*, istaque videtur germana distinctio.

ANCONITANA

PRO

BLASIO BONVINO

CVM

GVARENGO.

Responsum pro veritate.

An emptor se tueri possit iuribus eius, qui in contractu venditionis interuenit, atq; consensum præber, præsertim cũ iuribus dotalibus vxoris venditoris, si ea interueniat.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Quid operetur consensus mulieris in venditione facta per virum.*

3 *De*

3 *De eodem, ac declarantur quædam decisiones.*

4 *Datur distinctio super eadem declaratione.*

5 *Creditor dicitur procurator sui debitoris, & deducere potest omnia eius iura.*

6 *Si mulier, & vir vendunt, totum pretium præsumitur peruenisse ad manus viri.*

7 *Pro credito non possunt esse affecta bona nisi ad ratam.*

8 *Emptor vtitur iuribus mulieris, si eius interuentus est validus.*

9 *De eodem, de quo num. 7.*

10 *De modernorum errore in modo studendi, & quare de facili incidatur in æquiuoca.*

DISC. XXII.

1 QVarengo creditore eius, qui bona vendiderat Blasio, istum in interdicto Saluiani, seù alio iudicio rei persecutorio in vim hypothecæ pulsante; Cum possessor exciperet de iuribus dotalibus anterioribus vxoris venditoris, quæ in contractu venditionis interuenerat; Replicabant scribentes pro creditore, quod emptori dictus interuentus suffragaretur solum, vt molestari non posset ab ipsa muliere pro hypotheca dotali, quæ per huiusmodi interuentum remissa censetur iuxtà dispositionem *textus in l. fin. Cod. de remissione pignoris*, nõ autem vt ipsis iuribus dotalibus tueri posset ad repellendos alios creditores 2 hypothecarios venditoris, deducendo punctuales decisiones id firmantes *in Tiburtina Saluiani 8. Iunij 1646., & 7. Iunij 1649. coram Cerro, & 5. Decembris 1650. coram Verospio*; Quarè desuper pro parte dicti Blasij pro veritate consultus, ad effectum deliberandi, àn expediret se tueri, vel potius cõcordiam amplecti.

Inhærendo ijs, quæ super hoc articulo in eadem indiuiduali causa *Tyburtina* iam deduxeram, impugnando dictas decisiones, vt in sua materia *sub tit. de Dote* 3 *disc. 85.*, cum supponeretur in facto (quãuis transmissum nõ esset instrumentum) quod interuentus mulieris non fuisset pro simplici consensu, sed quod æquè principaliter, & insolidum ipsa cum viro vendidisset, a- euictionem promisset; Respondi, quod ex isto capite emptor probabiliter tutus esset, quoniam vt distinguendo aduertitur *in supra allegat. disc. 85., de dote*; Aliud est vbi mulier, vel alter in venditione rei interue- 4 nit, præstando simpliciter consensum. Aliud verò vbi gerit personam venditoris æquè principalis, atquè ità se obligat de euictione; Primò enim casu recte procedit dicta propositio, secùs autem in secundo, in quò cum alter interueniens, quamuis non dominus, tanquam fideiussor, vel tanquã correus, efficiatur in casu euictionis, ac molestiarum eius creditor, hinc exercere potest, tàm agendo, quàm excipiendo omnia iura eius debitori competẽtia, dum eius pro- 5 curator dicitur *ad text. in l. si pignori ff. famil. erciscund. Gratian. discept. 507. num. 2. cum sequen. Gait. de credito cap. 4. in appendic. nu. 138., Franch. decis. 545. nu. 2., Rouit. decis. 29. num. 4. Rota decis. 7. n. 13. par. 9. rec.*

Et quamuis ità mulieri fideiussoris personam facienti, præclusa non sit actio petẽdi à viro repetitionem dotis, quamuis in instrumento venditionis ambo cõfiterentur recipere pretium, quod, non docto per veritatem de contrario, totum 6 peruenisse præsumitur ad virum, ex auctoritatibus deductis in supra allegatis *decisionibus editis in Tyburtina Saluiani*, ac proindè resultaret inconueniens in præiudicium creditorum, quod prò eodem credito duplicata bona affecta remanerent.

Attamen in hoc aduertebam versari æquiuocum, quoniam, vbi mulier interuenit tanquam principalis correus, atque supponimus obligationem validam, tunc 7 si emptor vtitur iuribus dotalibus, illa iam consumpta remanent pro rata bonorum emptorum, seù pro rata, qua emptor tãquam mulieris procurator, vtitur eius iuribus; Ipsi autem mulieri remanet solùm actio indemnitatis, seù releuationis contra virum, eodem modo, quò cuilibet fideiussori, ex tempore tamen præstitæ fideiussionis, vndè non dicitur amplius creditum dotale, sed potius creditum indemnitatis.

Difficultatem verò cõsiderabilem potiùs dixi esse alteram, ob quam requisiti

con-

consului, vt eo quò posset modo concordiam procuraret, quod scilicèt mulieris obligatio prætendi poterat nulla; Tùm ob non seruatam formam in mulierum obligationibus in ea prouincia ab Ægidiana, seù verius Carpensi Constitutione præscriptam; Tùm fortius quoniam ità mulier indotata remaneret, cum credita anteriora dictæ actioni indemnitatis resultanti ab isto contractu venditionis, totum absorberent, ideoque intraret, saltem pro medietate, etiã de iure communi, illa nullitas, de qua *apud Thesaur. decis.* 23. *Martin. Andr. decis.* 79., & frequenter in sua materia *sub tit. de Dote.*

Et consequenter ius emptoris corruebat, potiùs ex facto, quàm ex iure, quoniã mulier pro eius dotibus ad repellendos istum, ac alios creditores, iam obtinuerat assecurari in alijs viri bonis, quæ possidebat, ac super eis creditores excludebat, vndè propterea perneceſsè creditoribus consultum esse debebat in vna, vel altera bonorum specie, cum idem creditum duplicari nõ possit, neq; prò eo, quod (e.g.) sit scutorum mille, tueri bona valoris scutorum bis mille, atquè in hoc motiuo, ex parte creditoris non deducto, magis residere dixi difficultatem, quàm in altero, in quo solùm, ac principaliter insistebatur, cũ fundamento dictarum decisionũ, quæ verè, (præsuppositа valida euictionis obligatione), nullam habent subsistentiam.

Id autem frequentius hodie contingit ex eo, quod professores ordinatè non incumbunt studijs theoricæ in scholis, sed, vix auditis primis institutionum rudimentis in compendio, praxim aggrediuntur apud Procuratores, vel Aduocatos, atque assumendo studium recentium decisionum, totam scientiam constituunt in repertorijs, ideoquè ignorant benè eligere motiua, atquè de facili in æquiuoca incidunt; Vndè propterea mea est dicendi consuetudo, quod hodiernum studium est, ad instar eorum, qui volentes ædificare domum ad habitandum, ædificium incipiunt prius à tecto, ac prouisione trabium, & imbricum, seù tegulorum, non curatis fundamentis.

SVTRINA

CENSVS

PRO

HIERONYMO BVTIO

CVM

N. CANONICO ECCLESIAE RONCILIONIS.

Casus resolutus per A. C. prò Canonico.

Obligatio emptoris ad fauorem creditorum venditoris ob census, seù debita in se accollata in partem pretij, àn duret, Vel potius resoluatur ob sequutam rei emptæ euictionem.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Obligatio emptoris de soluendis debitis venditoris in parte pretij, seù accollationis censuũ, resoluitur euicta re empta, & num.* 8.

3 *Fallit, vbi accedit delegatio fauore tertij.*

4 *Impugnatur fallentia.*

5 *Quandò exceptiones, quæ obstant cedenti, obstent etiam cessionario.*

6 *Enarratur casus, de quo agit* Roman. *conf.* 87., *auctor conclusionis, de qua num.* 3.

7 *Declaratur quandò procedat conclusio, vt exceptiones competẽtes contrà cedentem non obstent cessionario.*

8 *De eadem conclusione, de qua num.* 2.

9 *De eiusdem conclusionis limitatione, vbi cessatio causæ debendi est voluntaria, & culposa.*

10 *Census consignatiuus, àn dicatur onus reale, & intrinsecum rei censitæ, & quid importet.*

11 *Ponderatur differentia inter simplicis crediti accollationem, ac illam censuum ad effectum delegationis.*

DISC. XXIII.

1 Hieronymus emit vineam, atq; in partem pretij in se accollauit quemdam censum consignatiuum super eadem vinea impositum; Cumque per mortem vẽditoris grauati fideicommisso per eius patrem ordinato, pia Societas Rosarij substitura, vineam prædictam euicisset tanquàm fideicommissariam, hinc destitit Hieronymus ab vlteriori solutione fructuũ dicti census, quos creditor exegit à fideiussore, per quem post plurium annorum decursum, cessis iuribus creditoris, institutum fuit iudicium coram A. C., qui mandatum relaxauit, sed Signatura ob iniustitiam, vel saltem turbiditatem commisit causam appellationis cum clausula translatiua, *si quid exequendum*, incertumque est quid postea sequutum sit.

Iustitia verò, vel iniustitia (reflectendo ad veritatem) pro meo iudicio pendebat à iustitia euictionis, si enim hæc iniustè sequuta erat, vt actor prætendebat, stante quod alienatio, non obstante fideicõmisso, licitè fieri potuerit in causam detractionum grauato ratione legitimæ, & dotium maternarum competentium, iuxtà notata *in l. Marcellus ff. ad Trebell.*; Et tunc irreleuans erat rei conuenti exceptio, dum ità culposè euictionem passus fuerat, non deducendo dictã exceptionem, vel saltem non denunciando molestias ipsi creditori, qui eum cum eadem exceptione defendere potuisset, atque euictionem impedire, nàm aliàs de facili fraudibus, & collusionibus intertij præiudicium aditus aperiri posset; Si verò in facto iustificaretur præsuppositum præcedentis consumptionis detractionum cum alijs alienationibus, & tunc iniustum remanebat decretum iudicis à quo.

Ex vera, & recepta iuris propositione, vt obligatio emptoris ad fauorem creditorum venditoris, ac pro debitis, quæ in partem pretij in se accollauit, vt-
2 potè occasionalis, seù causatiua, cessante causa finè eius culpa, & facto voluntario, resoluatur, ac cesset ob implicitam conditionem de futuro, quam obligatio habere dicitur, quatenùs scilicèt duret causa debendi, *Tiraquell. in tract. cessante causa par. 1. num. 224., Decius consil. 421. numer. 14. in fin.*, & ex alijs habetur *apud Amat. resol. 21.*, *& per Rotam decis. 428. par. 1. rec.*, quæ est solennis decisio reputata in materia magistralis, sæpiùs cauizata præsertim in specialibus terminis accollationis census *in Bonon. pecuniarum 22. Aprilis, & 5. Maij 1633. coram Ghisserio, & in Bonon. census 4. Februarij 1634. coram Meltio*, & habetur pluries deducta *sub tit. de Regalibus* ad materiam officiorum in proposito obligationis incumbẽtis officialibus soluendi debita non propria sed officij, seù prædecessorum *disc. 8. & 9.*

Et his stantibus, scribens pro emptore, qui in prima instantia succubuit, Ponderabam (reflectẽdo ad veritatem), quod decretum contrà ipsum editum redargui fortè non poterat de iniustitia, dum non iustificabatur præsupposita præcedens consumptio detractionum, qua cessante, alienatio, nõ obstante fideicommisso, rectè sequuta erat, & consequentèr iniustè sequuta euictio, quæ propriæ culpæ tribuenda videbatur, non denunciando liti venditori, vel accollatario, qui passus non esset euictionem sequi ob validam alienationem in dictã causam detractionum factam; Licèt hic punctus quoad emptorem redundaret in idem, quia posita dicta iniustitia euictionis, regredi poterat ad rem emptam, quam magis habere expediebat, vndè propterea causæ effectus magis dictam Societatem fideicõmissariam, quàm emptorem respiciebat, totumque pendebat à facto vt supra.

Occasione autem huiusmodi disputationis; Scribentes pro actore, quibus iudex adhærebat, vltrò progredientes dicebant, quod vbi etiam ex iustificationibus per dictam Societatem faciendis super dicta præcedenti consumptione detractionum, constaret de iustitia euictionis; Adhùc tamen cessata non dicebatur obligatio emptoris ob formalem delegationem, per quã exceptiones, quę obstant cedenti, nõ obstant cessionario, sed
3 emptor, c.i correspectiuè alienum debitum purè, ac absq; reseruatione fecit proprium, sibi imputet, atquè pro eius releuatione agat contrà venditorem, allegãdo in id *Fabr. in Cod. tit. de Locato diffin.*

52 *Cyriac. controu.* 214., & magis præcisè *Merlin. controu.* 91. *lib.* 1., vbi ex dispositione *textus in l. doli* 19. *ff. de nouat. & auctoritate Roman. conf.* 87. contrà emptorem, ità concludit.

Verùm, cum sensu etiam veritatis, dicebam huiusmodi motiuum non subsistere, atque firmata *per Merlin.*, (licèt ex continuata iudicatura postmodũ doctus, ac eruditus effectus esset) tunc satis iuuenem, esse immatura, & indigesta ob incongruam applicationem *textus prædicti*, ac auctoritatum, quibus ipse innititur.

Antiqua etenim quæstio est, àn exceptiones, quæ obstant cedenti, obstent etiam cessionario *ad notat. per scribentes in l. apud Celsum* §. *sed cum legitima*, & §. *& cum de auctoris ff. de excep. doli*, & *l. doli mali* §. *diuersam ff. de nouat. cum concord. per Graff. de except. cap.* 16. *numer.* 37. *& sequen.*, *Thesaur. decis.* 221. *Gregor. dec.* 121., apud quos habetur regula affirmatiua.

Limitatur ista regula, quandò nõ agitur de simplici cessione, sed interceßit etiam delegatio, tunc enim exceptio, puta compensationis, vel indebiti, seù Macedoniani, aut Velleiani, vel similis, quæ per debitorem cessum opponi posset cõtrà cedentem, opponi non potest aduersùs cessionarium ex deductis *per Thes. dicta decis* 221. *num. finali*, & *Cyriac. contr.* 214. *nu.* 6. *ex auctoritate Romani conf.* 87., quæ in materia est originalis, cuius casus est, quod, cum quidam Frater Ventura Ordinis Minorum prætenderet sibi deberi annuam vitalitiam præstationem à Bertoccio, hoc ius, seù nomen vendidit Petro Dominico, quem Bertoccius in creditorem recognouit, ideoq; *Romanus* respondet, quod exceptio incapacitatis, cum qua debitor cessus repellere potuisset cedentem, allegari nõ poterat aduersus cessionarium capacem, ex quatuor rationibus, quarum nulla in præsenti controuersia ad rem faciebat, Prima enim & secunda sonantes in idem, sunt, quod si ego sciens habere aliquam exceptionem, eaque non obstante, patior creditorem nomen meum cedere alteri, cui consensum accommodo, dicor tali exceptioni renunciare, illamq; remittere; Tertia ratio melior est, quia illa erat exceptio personalis non percutiens subßantiam debiti, sed incapacitatem personæ; Et quarta, quod agebatur de promissione indebiti scientèr, quæ obligat, quia scienti, & volenti non fit iniuria, vnde in suo casu *Romanus* benè consuluit.

Verùm in hac facti specie non intrant isti termini, quos cum æquinoco manifesto ad suum casum adaptauit *Merlin. dicta controu.* 91., qui constituit potissimum fundamentũ in auctoritate *Cuiacci*, cuius verba regiστrat, sed ex eisdem liliquet, *Cuiaccium* procedere cum fundamento remissionis exceptionis iam competentis de tempore præstiti consensus, vt benè ponderat *Thes. iun. lib.* 3. *quæst.* 111. *num.* 3., vbi quod iura denegantia aduersus cessionarium debitori consentienti exceptiones aliàs competentes aduersus cedentem, loquuntur de exceptionibus ab initio, ac de tẽpore factæ obligationis iam competentibus, secùs autem vbi tunc non competerent, sed posteà oriantur ex casu contingenti, tunc forsan non cogitato, vt litteralitèr probat *text. in l. doli ff. de nouationibus*, vbi est originalis sedes materiæ, ibi, *ideò enim denegantur exceptiones aduersus secundum creditorem, quia in priuatis contractibus, & pactionibus non de facili scire petitor potest, quid inter eum, qui delegatus est, & debitorem actum est, aut etiam si sciat, dissimulare debet, ne curiosus videatur, & ideò merito deneganda est aduersus eum exceptio ex persona debitoris*; Et sic præsupponitur quod ille, qui delegatus est, nõ exprimat causam suæ delegationis; Ideoque nullatenùs dispositio textus prædicti, cũ ijs, quæ ex eo per DD. firmantur, adaptatur ad rem, quoniam ratio, ob quam obligatio emptoris cessat, non prouenit ab aliqua exceptione personali, vel simili competente aduersus cedentem, sed resultat à cessante causa, & consequentèr à cessante consensu contrahendi ab initio, seù à cessante correspectiuitate, vt liquet ex allegata *decisione* 428. *par.* 1. *rec. nu.* 4., & *ex dictis decisionibus in Bonon. coram Ghislerio*, in quibus omnibus præcisè respõdetur ad motiuũ delegationis, quoniam nil impedit, vt, cessante causa delegationis, ista quoque cesset, dum censetur facta sub eadem cõditione de futuro, durationis scil. cèt, ac permanentiæ causæ, ob quam facta est; Et in specie de obligatione ad annuum cen-

censum correspectiua ad castrum ab obligato tentum, seù possessum, vt cessante castro, cesset, idem *Roman. cons.* 417. *num.* 4.

De auctoritatibus autem *Fabri, & Cyriaci* locis citatis nullatenùs curandum dicebam, quoniam *Faber* benè loquitur, 9 vbi causa debendi cessaret voluntariè, & culposè, quod latè prosequitur *Amat. dicta resol.* 21. *num.* 2. & 3.; *Cyriacus verò num.* 16. *cum sequen.*, & *num.* 23., paritèr potissimum fundamentum constituit in eadem ratione, quod conductor culposè, ac voluntariè non potiebatur re conducta, quamuis more Consulentium exterorum, ad consilium exornandum plura alia deducat minùs subsistentia.

Eo magis in hac facti specie, quod debitum per emptorem accollatum extraneum non erat à cõtractu emptionis, sed potiùs intrinsecum, & connaturale, dum agebatur de censu imposito super eadem re vendita; Licèt enim non ageretur de censu reseruatiuo sed consignatiuo, qui 10 verè & propriè in stricta iuris censura dici non potest onus reale, vt altera species census dicitur, cum in creditorem censuarium rei censuatæ dominium, vel ius reale transferri non dicatur ex deductis *per Cenc. quæst.* 23. & 79., & non semèl in sua materia *sub tit. de Censibus*, & sub altero *de legatis*, & alibi.

Nihilominùs importare dicitur quãdam magis præcisam, ac specialem ipsius rei censitæ affectionem, itaùt impropriè saltèm de facto ex hominum opinione onus ipsius rei, eique infixum reputari 11 soleat, quod non solùm vulgi, sed etiam plurium scribentium fuit opinio ex deductis apud *Cenc locis citatis*, & cõferunt quæ habentur præsertim *in Romana, seù Tudertina Collectæ sub tit. de Regalibus disc.* 92.

Hęc autem circumstantia satis in proposito considerabilis videtur, ad magis conuincendam correspectiuitatem, ac probandum quod accollatio ab emptore facta euidentèr esset causatiua seù occasionalis, tanquàm de onere intrinseco, & ipsi rei infixo, Et clarius quia, dum agebatur de censu, verificari non poterat occultatio trium actuum, qui ex legis fictione occultantur in vera delegatione, quod scilicèt emptor cum pecunia numerata soluisset pretium venditori, qui pro extinctione census illam soluisset successeditori, à quo denuò emptori data sit ex nouo contractu creationis noui census, quod implicat cũ reseruatione priorum iurium, ac etiam quia hic secundus census esset inualidus ob non seruatam formam Pianæ Constitutionis pecuniæ numeratæ, vndè desumendo voluntatem à potestate, clarè liquebat, id non fuisse in Partiũ intentione, ideoq; veram delegationem non esse verificabilem.

PISAVREN.

RESCISSIONIS CONTRACTVS

PRO

IVLIO CÆSARE GVGLIELMO

CVM

ANDREA, & IO. PHILIPPO DE ALEXANDRIS.

Casus decisus per Rotam pro Iulio Cæsare.

De probatione læsionis, ob quam venditor prætendat contractum rescindere, àn & quando dicatur sufficienter, & benè facta.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Læsio ad effectum rescindendi contractum non præsumitur, sed ab allegante est probanda.*

3 *Testes deponentes de valore ad effectum læsionis etiam non interrogati, allegare debent causam scientiæ.*

4 *Quæ circumstantiæ inspiciendæ sint ad scien-*

sciendum iustum valorem pro læsione regulanda.

5 *Minor cautela euictionis minuit de valore.*

6 *Venditio diminuta, seù diuisio plurium bonorum, àn augeat, vel respectiuè minuat de valore.*

7 *Quomodo æstimatio facienda sit, Et àn in rusticis habenda ratio de ædificijs, ac muris, & domibus.*

8 *In concursu testium hinc indè super valore, quibus deferendum.*

9 *Reo sufficit offuscare probationes actoris.*

10 *Declaratur; Et quando probatio actoris non impediatur per illam rei circa læsionem; Et quæ probatio potius attendenda.*

11 *Ponderatur ad effectum dictæ probationis circumstantia, quod venditio sit per subhastationem, in quo differat à voluntaria.*

12 *Declaratur conclusio, de qua num. 9.*

DISC. XXIV.

ANdreas de Alexandris Iuris peritus, & in Ciuitate Pisauren. Aduocatus, pater, & legitimus administrator Ioannis Philippi hæredis Seraphini Manglij, vt hæreditatem filio delatam liberaret ab ære alieno vsurario, quo præmebatur, cum Iudicis decreto, alijsque statutarijs solemnitatibus, præuia narratiua, quod post plures diligentias spatio quatuor mensium adhibitas, meliorem occasionem inuenire non potuerat, prædium hæreditariũ ex pluribus distinctis membris constitutum, vendidit Guglielmo de Guglielmis pro pretio scutorum 2800. in extinctionem æris alieni erogato, sed tractu temporis idem, seù alter filius, qui per prædicti obitum ex fideicommisso in prædicta hæreditate successerat, prætendens huiusmodi venditionem enormem læsionem continere, iudicium instituit coram A.C., à quo sententiam fauorabilem reportauit, sed introducta per appellationem causa *in Rota coram Beuilaqua*, & dato dubio, *An locus esset rescissioni contractus*, sub die 14. *Iunij* 1665. negatiua prodijt resolutio, atque mihi pro emptore scribenti, (reflectendo etiam ad veritatem) dicta resolutio visa est probabilis ex deficiente 2 legitima probatione læsionis vltrà dimidiam, quæ in dubio non præsumitur, sed ab allegante tanquàm fundamentum intentionis, seù actionis rescissoriæ, concludentèr probanda est, vt cæteris allegatis plenè firmatur *apud Buratt. decis. 538.*, *ibique Adden.*, vbi ad satietatem de materia.

Licèt enim actores plures induxissent testes de valore singulorum membrorũ, ità deponentes, quod læsionem ad terminos *text. in l. 2. Cod. de rescind. venditione* concluderent, Nihilominùs (vltrà plures exceptiones, quas in dicto, & in persona aduersus eos opponebat in facto causę Patronus) nulla fide digni videbantur, seù eorum dictum ad controuersum effectũ non concludebat, quoniã sui dicti nullam assignabant causam, seù concludentem rationem, quam *in ijs, quæ non* 3 *consistunt in sensu corporis, sed in iudicio intellectus*, etiam non interrogati, testes assignare debent, vt vltrà generalia, in his specialibus terminis habetur apud *Buratt. dicta decis. 538.*, vbi plenè concordantes.

Item quia, posito etiam, quod probationes ex parte rei conuenti factæ, non vrgerent, quodque cessarent exceptiones, quæ testibus obijciebantur, adhùc inspecto eorum dicto, concludens probatio 4 adesse non dicebatur ex alijs circumstãtijs, illa præsertim, quod ad inspiciendũ rei valorem, non solùm spectandum est quanti ex communi iudicio bona in loco æstimari, & valere solent, sed etiam habenda est ratio qualitatis venditoris, & cautelarum emptoris super euictione, quia si suspicari potest de venditore debitis inuoluto, ità vt emptori non sit benè consultum, nequè ipse omninò cautus dici valeat, tunc ista qualitas notabili- 5 tèr minuit de valore ob compensationẽ cum suscepto periculo faciendam *Surd. decis. 30. numer. 15. Martin. Andr. decis. 109. num. 9. Buratt. dicta decis. 538. n. 17.*; Et hic erat casus, quoniam ab eisdem venditoribus, hæreditas narrata fuerat multo ære alien- iam detecto pressa, vltrà illud, quod suspicari poterat detegẽdum, atq; ex duobus venditoribus, vnus scilicèt pater administratorio nomine, alter verò hæreditario se ad euictionem obli-

obligauerant, & consequentèr non aderat emptoris omnimoda cautela, vel saltèm aderat probabilis suspicio alios emptores retrahens, vndè propterea in proposito, rei valor metiendus est, nõ ex illo, qui abstractè illi inest, spectata sola materia, sed quantum communi iudicio, & de facili vendi posset, cum res tanti valeat, quanti vendi potest.

Altera erat circumstantia minuens, ex qua testium fallax iudicium detegebatur,
6 quod nõ erat vnicum prædium vnitum, sed diuisum in plura prædiola, seù petias terrarum, ideoque non ità regulandum est pretium generale plurium rerum, ac illud singularum, & de per se, ex ijs, quæ in proposito minutarum venditionum, ac appaltuum, seù partitorum generaliũ, habentur *in Romana locationis* 2. *Maij* 1659. 20. *Februarij, & 26. Nouembris* 1660. *coram Verospio* impress. *post Zuff. de legit. process. decis.* 44. *&* 49., *& post Bonden. decis.* 63. 71. *&* 82., de qua latius slabetur *sub tit. de Regalibus ad materiam mineralium disc.* 117.

Tertia fortior, ac magis conuincens circumstantia, consistebat in eo, quod
7 testes ex parte Actorum inducti, de magno rei valore deponebant, regulato iudicio ab æstimatione singulorum membrorum, computando domus rusticanas, columbaria, muros, aliaque ædificia rustica, & calculando cannas murorum, trabes, coppos, ferrum, & alia cementa iuxtà illud pretium, quod erogare opus effet, si eadem ædificia de nouo construenda essent, quod vtiquè omninò ineptum erat, quoniam huiusmodi ædificia in prædijs rusticis ex communi totius orbis praxi, vel nihil, vel parùm æstimantur, & quanti ipsius prædij valor ex eorum existentia, ratione oblectamenti, vel magnificentiæ, seù commoditatis augeatur, non autem quanti in eis impensum esset, vel impendendum, si denuò construenda forent.

Omnisque difficultas circà fidem dictis testibus adimendam, cessabat ex te-
8 stibus per reum conuentum inductis melius informatis, ac meliores magisque concludentes scientiæ rationes reddentibus, ideoquè potiùs attendendis *Mantic. decis.* 366. *num.* 4. *cum sequen. cum cæteris per Farin. de testibus qnæst.* 65. *num.* 130. *cum sequen.*

Et nihilominùs dicebam necessarium non esse, quod nostri testes alijs præponderarent, sed sufficere per istos quamuis in fide æquales, quinimò inferiores, conquassari, vel debilitari probationes actoris, cum reo sufficiat ad victoriam offuscare, vel debilitare, dubiamque reddere
9 probationem actoris *cap. ex litteris de probat. cap. vlt. de re iudic. Mantic. decis.* 274. *num.* 5. *Merlin. decis.* 597. *numer.* 34. *Toletana decimarum de Cappilla* 2. *Martij, &* 14. *Decembris* 1648. *Verospio decis.* 158. *&* 270. *par.* 10. *rec. & sæpius.*

Scribentes pro actoribus potissimum insistebant super conclusione deriuata
10 ex *Bald. in l.* 2. *nu.* 62. *vers. sed pone quod testes Cod. de rescind. vend.*, quod si actor, qui læsionem intentat, eam probauit, obtinere debet, etiãsi ex parte Rei adsit probatio eneruans probationem actoris, sequuntur *Pinell. in eadem l.* 2. *par.* 3. *cap. fin. num.* 34. *Nouegrol. alleg.* 18. *num.* 31. *& sequen. Marcian. iun. disput.* 72. *nu.* 20. *Fab. in Cod. lib.* 4. *tit.* 3. *de rescind. vend. definit.* 2. *numer.* 4., apud quos concordantes.

Verùm tale fundamentum nullam habebat subsistentiam; Tùm quia ex præmissis, probationes factæ per actores de per se consideratæ, abstrahendo ab illis Rei non concludebant; Tùm etiam quia ex prædictis auctoritatibus plures non dicunt id, ad quod in proposito allegari solent; Siquidem *Bald.* dicit, *quod si quidam testes deponant de maiori summa, quidam verò de minori, credendum est illis, qui minorem affectionem ostendunt, quod arbitrio iudicis relinquendum est, et si neutri animi affectionem ostendunt, magis creditur affirmantibus cæteris alijs paribus*, ex quibus verbis, (quæ sunt præcisa *Bald.*) nihil ad rem desumi videtur; *Faber* autem dicit, quod si testes ex vtraque parte auditi dissentiant, & æquè probabiles dictorum suorum rationes afferant, solet Senatus attendere vtramque æstimationẽ, atq; ex duabus facere vnã, & sic loquitur de testibus peritis probabiles rationes, hinc indè adducentibus cũ diuersitate opinionum, eo modo, quo habemus de nostris DD. super legum intelligentia, vndè pariter ista doctrina nequè concludebat; Prout nequè altera *Rotæ apud Peniam*, dũ ibi potissimũ fundamentum constituitur in suspitione testium

ftium deponentium de negatiua non de
11 facili probabili, & quod magis est, ibi agebatur de venditione subhasta, quæ facilius læsioni subiecta est, quoniam actus non explicatur per ipsum dominũ, cuius principaliter interest rem pro maiori, vel minori pretio distrahi, sed fit per Iudicem, cui de alieno damno non solet dolere caput; Vndè propterea in plerisq; Tribunalibus, præsertim in Regno Neapolitano receptum est, in huiusmodi vẽditionibus subhasta minorem læsionem in sola sexta sufficere; Et licèt Rota, & Curia, magis ex tenacitate antiquitatis, quàm ex probabili ratione, istam opinionem recipere noluerit, quamuis verè probabilem habeat rationem, sed pariformitèr cum eisdem terminis *text. in l. 2. de rescind. venditione* tractet vtramque conuentionalem, ac iudicialem conuentionem, Nihilominùs ista circumstantia etiam in Curia satis considerabilis videtur ad istum effectum facilius admittendi læsionis probationes, quamdam præsumptionis maiorem assistentiam isto casu habentes.

Vndè sola doctrina considerabilis videbatur illa *Pinelli*, cum qua aliqui moderniores prius relatiuè iuxtà consuetudinem pertranseunt, quam tamen dicebam nullatenus attẽdendam esse, quoniam nulla adducta auctoritate, vel ratione concludenti, dicit ipse ità credere ex quadam æquitate, atque in contrariũ viget auctoritas *Saliceti in eadem l. 2. num. 30. vers. qui dicitur concludendo*, vbi quòd cõcurrentibus probationibus hinc inde respondendum est contrà agentem ad lætionem, & sequuntur *Cremens. in ead. l. num. 213. Cagnol. ibidem numer. 295.*, *Boer.*, qui benè loquitur *cons. 30. num. 8.*, & latè etiam benè *Rota apud Buratt. dicta decis. 538. nu. 21. vers. accedunt testes*, vndè propterea his maioribus auctoritatibus omninò deferendum est; Accedente præsertim receptissimo axiomate generali, vt existentibus paribus probationibus, præualere debeant illæ Rei cõuenti, cui sufficit vincere per nõ ius actoris, atquè istius probationes offuscare, ac dubias reddere vt suprà.

Prætereà *Pinellus* in suo casu, seù retento eius præsuppositio fortè benè loquens, malè ad rem allegabatur, quoniam ipse præsupponit actorem benè probasse læsionem, ibi, *vt si actor benè probauit hanc læsionem*, & ibi, *Cum probatio actoris per se plena, & efficax sit*, Tunc enim quia probatio Rei tendit ad elidendam iam perfectam, & concludentem probationem ex parte actoris factam, illa quoquè debet esse cõcludens, & perfecta, quoniam tunc reus in sua exceptione partes actoris gerere dicitur; Secùs autem vbi probationes Rei deducuntur ad offuscãdas, ac debilitandas illas actoris, quoniam non agitur de destruenda probatione iam perfecta, & concludenti, sed de impediendo, nè illa nascatur, seù nè ad actũ perfectionis deueniat, vt ità benè distinguendo habetur in allegata *Toletana decimarum de Capilla 2. Martij, & 14. Decembris 1648. coram Verospio decis. 158. & 270. par. 10. rec.*, & habetur de ista distinctione sæpius actum.

ROMANA

PRÆTENSÆ LÆSIONIS

PRO

STEPHANO BERNERIO

CVM

ASCENTIA GHIRLANTIA.

Casus disputatus coram A. C., seù Prælato deputato, incertus est exitus, puto pro Bernerio.

De eadem materia probationis læsionis, Et àn remedium *l. secunda C. de rescind. vend.* competat, & sit exercibile contra tertium, in quem emptor rem distraxit.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Malus status venditoris, seù parùm tuta cautela euictionis minuit de valore.*
3 *Quanta sit ista diminutio.*
4 *Remedium rescissorium ob læsionem non datur contrà tertium.*
5 *Quid in subsidium de æquitate, quandò ista intret.*
6 *Conclusio, de qua num. 4. non procedit data nullitate contractus ob dolum verum, seù præsumptum.*
7 *An Statutum Vrbis reducens læsionem ad tertiam, inducat dolum præsumptum, declaratur.*
8 *Dictum Statutum est laicale non complectens Ecclesiasticos.*

DISC. XXV.

1 VEndita, iudiciali auctoritate, vinea Ascentiç, Marcello, qui deindè pro maiori pretio illam per actum conuentionalem vendidit Bernerio, contrà istum mulier prædicta iudicium rescissorium ex capite læsionis intentauit, & quamuis Rei conuenti melior, ac solida defensio consisteret in deficiente probatione læsionis, quia verè testes non benè illam concludebant, Ac etiam quia, vbi, attento ipsius rei intrinseco valore, dici posset adesse læsionem, adhùc tamen ille notabilem diminutionem patiebatur ob malum statum venditoris, cuius vice iudex venditionem fecerat, itaùt emptori consulitum non esset de euictione, quod satis minuit de valore *Bursatt. cons. 9. num. 35. Surd. decis. 30. num. 15. Altograd. cons. 62. num. finali lib. 1. Burat. decis. 538. num. 17., Adden. ad eum decis. 761. numer. 15. in fine*; Apud quos & alios habetur, super huiusmodi diminutione certam, ac determinatam regulam tradi non posse, sed totum esse repositum in prudentis iudicis arbitrio regulando ex facti circumstantijs, illa præsertim maioris, vel minoris idoneitatis venditoris, ideoq; quandoque in sexta, quandoquè in quinta, atque etiam in quarta, & tertia parte pretij diminutio admittitur.

2

3

Nihilominùs, vbi etiam omnia præmissa cessarent, itaùt adesset concludens probatio, quæ sufficeret ad rescissionem contrà ipsum emptorem, Adhùc tamen prò Reo conuento scribens, dicebam tale remedium non esse exercibile contra tertium bonæ fidei possessorem, qui ex causa onerosa, & pro iusto pretio rem acquisierat, vt communitèr firmant DD. *in eadem l. 2. collecti per Barbos. ibidem num. 133. Castill. tom. 6. controu. cap. 18. nu. 101. Capyc. latr. consult. 124. num. 1. & 2., Hodiern. controu. 3. num. 12. cum sequen.*

4

Et quamuis aliqui ab eisdem supra allegatis relati velint vt de æquitate ista distinctio limitetur in subsidium, Attamen id procedit, vbi tertius rem obtinet titulo lucratiuo, vel pro eodē minùs iusto, ac læsiuo pretio, adeoùt dicatur esse in lucro, cuius ratione intrat subsidiaria æquitas, nunquàm exercibilis cōtrà fouentem causam onerosam, ac meritè correspectiuam, quoniam esset exercere æquitatem cum iniquitate, ac læsione, quod de iure non conceditur, vt cæteris allegatis *apud Hodiern. vbi supra.*

5

Et quoniam ista conclusio limitationem recipit, quandò contractus laboraret dolo vero, vel etiam præsumpto ratione magnæ læsionis resultante, ex ea clara ratione, quod tunc non procedit per viam rescissionis, sed per viam nullitatis, qua posita, dominium nunquàm dicitur abdicatum à venditore, suam rem iure prioris dominij à quocumque vendicante, ex ijs, quæ habentur *in Romana transactionis disc. 27.*, & in alijs *hoc tit.*

6

Hinc proindè ingeniosus iudex motiuabat, quod, posita etiam simplici læsione in sola tertia parte iuxtà dispositionem Statuti Vrbis, intrabat limitatio prædicta, stante quod Statutum prædictum, doli præsumptionem inducit; Verùm hoc motiuum, quod sæpius in ore Iudicum, & Curialium audiui, laborat æquiuoco claro, quoniam aliud est agere de dolo præsumpto annullante contract.n, atque iste vtpotè resultans à magna, & excessiua læsione, quæ ad speciem ænormissimæ transeat, absquè dubio non inducitur per Statutum, quod de hoc non disponit, cum ad hunc

7

effe-

effectum requiratur ænormissima in magno excessu; Aliud verò de illo dolo præsumpto, ob quem tollitur iuramentum, nè scilicèt illic, contrà quem intentatur rescissio ex capite læsionis iuxtà terminos *textus in dicta l.* 2. posset ratione iuramenti euitare minorem læsionem in tertia inductam à Statuto regulariter non complectente actus iuratos, dum istud præsertim Statutum declaratum est laicale, itaùt non comprehendat clericos, & ecclesiasticos, vt in specie *in Romana læsionis* 12. *Iunij* 1654. *coram Bichio*, & in alijs.

Idquè euidentèr probari dicebam ex contextu eiusdem Statuti, quod aliàs ineptè loqueretur, dum præsupponit, vt concurrente ordinaria læsione per ipsum in sola tertia declarata, læso competat actio rescissoria, vndè ineptè loqueretur, si præsumeret ipsum actum dolosum, cum tunc intret nullitas, qua concurrente non intrant termini rescissorij præsupponentes actum validum, ope tamen exceptionis elidibilem, sed rei vendicationis, *vt in dicta Romana transactionis discur.* 27.; Ac etiam quia Statutum in alio alterare noluit iuris cõmunis dispositionem, nisi in eo, quod læsionem, quam ius commune induxit in dimidia, reduxit ad tertiam; Ac etiam indirectè subtulit iuramentum, nè istius ratione cessaret dictum remedium, vt spectatis terminis iuris communis, est aliquorum opinio, quod cesset.

ROMANA MOLESTIARVM PRO RVBEIS CVM FANTINIS.

Casus disputatus coram A. C., & resolutus pro Fantinis.

Venditor hæreditatis, àn teneatur de euictione, vel ad molestias ob aliqua bona euicta, seù ad quæ agant creditores hæreditarij, Et quando dicatur esse venditio, vel cessio hæreditatis.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Vendita, vel cessa hæreditate, non præstatur euictio singularum rerum.*

3 *Idem in feudo, quod dicitur vniuersitas.*

4 *Secus si venditio non sit hæreditatis, sed alicuius generis bonorum.*

5 *Quando dicatur vnum, vel alterum venditum.*

6 *Emptor hæreditatis fingitur verus, ac directus hæres ab initio.*

7 *Capitulis potius deferendum est quam instrumento, seù pars proemialis magis quam executiua est attendenda.*

8 *Verbum* alijs *intelligitur de similibus, & aliud est hæreditas, aliud sunt bona.*

9 *De argumentis denotantibus cessam, vel non cessam esse totam hæreditatem.*

10 *Quomodo ista quæstio decidi debeat.*

11 *Quid vbi cessa non est hæreditas, sed est cessum genus aliquorum bonorum ad ipsam pertinentium &c.*

DISC. XXVI.

1 Gentibus Rubeis contrà Fantinos hæredes eorum patris pro redditione rationum administratæ tutelæ, ac reliquatus restitutione, Rei conuenti ex concordia cesserunt actoribus omnia bona stabilia, & credita hæreditaria, deducendo ad speciem quemdam hortum, domum, & census; In fine verò Notarius adiecit verba generalia, per quæ dicti Fantini declararunt cedere omne & totum de paternis, nihil pro se retinendo; Cum autem post alicuius temporis decursum, Rubei molestias paterentur super horto ob debitum defuncti, hinc egerunt contrà Fantinos coram A. C., qui Reis conuentis absolutoriam dedit.

Punctus controuersiæ consistebat in eo, àn dicta concordia importaret cessionem vniuersæ hæreditatis, vel potius bonorum stabilium, & creditorum, seù nominum hæreditariorum; Si enim cessio esset totius hæreditatis in vniuersum, eo modo, quo Scribentes pro Reis dicebant, atque Iudex credidit, et tunc Ego scribens prò actoribus admittebam tanquam veram conclusionem ab eis deductam, quod venditor hæreditatis, euictionem præstare tenetur de ipsa hæreditate in vniuersum quatenùs in toto, vel
2 in quota euincatur, quoniam in ea consistere dicitur substantia contractus, secus autem vbi euincantur, vel deficiant aliqua ipsius hæreditatis bona, vel membra, per quorũ deficientiam ipsum corpus, seù vniuersitas deficere non dicitur iuxtà *text. expressum in l.2. ff. de hæredit. vel actio. vendit., & in l.1. & 2. Cod. eodem*, ac firmant communitèr Doctores relati per *Capyc. Latr. consult. 65. num. 34. & sequen. Castill. lib. 4. controu. cap. 42. num. 37. & sequentib. & passim*, dum Doctorum auctoritates imbecillitas est desiderare, vbi habemus textus expressos, ac literales.

Atque hinc prodijt propositio feudalis, quod cum feudum sit absquè dubio
3 vniuersitas (cadente solum quæstione, àn sit vniuersitas facti, vel vniuersitas iuris, vel vtriusque ex deductis prò vtraque opinione per *Amicangel. quæst. feud. 3.*, & pluries in sua materia *sub tit. de feud.*) Hinc proindè, feudo vendito, nõ præstatur euictio de aliquibus bonis, vel membris, aut iuribus ad ipsum pertinentibus, si euincantur, seù alias deficiant ex deductis *in Neapolitana, seù Caputaquen. sub tit. de feud. disc. 32.*

E conuerso autem, quatenùs non ageretur de venditione, seù cessione hæreditatis, sed bonorum ad hæreditatem per-
4 tinentium, vt ex hac parte prætendebatur, & tunc certũ esse dicebã, atquè Scribentes prò actoribus non negabant, euictionem præstandam esse, saltèm de *ijs*, quæ fuerunt ad speciem deducta iuxtà ea, quæ in dictis terminis feudalibus de euictione præstanda illorum bonorum, quę ad speciem deducta *fuerunt sub verbo signanter*, habentur *eodem supra allegat. disc. 32. de feud.*

Ideoquè tota quæstio erat facti, & applicationis, àn scilicèt controuersa cessio esset iuxtà vnam, vel alteram speciem; Versari autem in prima cessione vniuersali totius hæreditatis, clarè probari di-
5 cebant Scribentes pro reis conuentis, atque Iudex credidit, ex vniuersalitate, seù prægnantia verborum in fine, ac in parte executiua instrumenti, per quæ omnia ad hæreditatem pertinentia cessa esse probari videbatur.

E conuerso autem Ego scribens pro actoribus, dicebam vniuersitatis cessionem non adesse, quoniam tunc dicitur cessa hæreditas, quandò talis est cessio, quod faciat cessionarium hæredem vniuersalem, adeout illum fingat primum, ac directum hæredem, perindè, ac si directè, & immediatè defuncto successisset;
6 Adeoùt si vendens, vel cedens aliquid exegerit, vel habuerit ab hæreditate, teneatur restituere emptori, seù cessionario, et è conuerso sibi remanent priora eius iura, vt clarè disponitur *in dicta l.2. §.1. non solum, & §. si quid ff. de hæredit. vel action. vendit.*; Intelligendo tamen inter ipsos emptorẽ, & venditorem, non autem quoad creditores hæreditarios, aliosque tertios interessatos, quorum respectu vẽditor hæreditatis, adhuc remanet obligatus, cum non possit iste cõtractus tollere ius creditoribus, vel alijs ex aditione quæsitum.

Applicando autem ad rem, pars proœmialis conuentionis concepta vulgari,

seù

seù materno sermone, continebat restrictam ad bona solũ stabilia, & credita, seù nomina debitorũ, ideoque Dicebam hanc partem attendendam esse iuxtà ea, quæ ex plenè deductis *decis.34. num.28. & sequent. par.12. rec., & disc.14. sub tit. de emphyt.* edito in eadem causa, ac etiam *sub tit. de fideicom. disc.179.*, habentur in cõcussione, vt attendi debeãt magis capitula, seù conuentiones in lingua materna, quã subsequentia verba instrumẽti latino sermone concepta, præsertim in executiuis, vel circa ea; Et consequenter, quod attendi non deberet generalitas verborum in fine instrumenti contenta, quoniam hæc dicuntur verba Notarij, illa verò dicuntur verba Partium, in quibus substantia conuentionis residet.

Potissimè autem, quia etiam dicta verba generalia non erant talia, quod importarent ipsam hæreditatem in vniuersum, cum essent de omnibus alijs bonis; Verbum enim *alijs* denotat similitudinem, ac id intelligitur de similibus ijs, quæ fuerunt expressa ex plenè collectis *per Barbos. dict.26. in princ. Rota dec.200. num.14. par.7., & decis.218. numer.14. par.11. rec.*, & frequenter; Aliud enim est hæreditas, aliud sunt bona hæreditaria, vt, alijs relatis, habetur apud *Buratt. decis.283. num.2. &* 3.

Magnum quoquè adminiculum deduci obseruabã ex eo, quod nulla haberetur mentio de bonis mobilibus, quorum existentia in cuiuscumq; vis quantum domo vilis, vbi nõ est ostiarius mendicus, præsumitur, ob aliquam supellectilem humanæ vitæ necessariam, multò magis, dum defunctus supponebatur artifex, in quarum personarum genere maior pars assis in mobilibus consistere solet; Ac etiam, quod venditores, seù cedentes sè non obligarant reddere rationem de nominibus debitorum exactorum, ac de alijs bonis hæreditarijs distractis, vel administratis medio tempore inter additionem, & venditionem, ad quorum vtrumque in casu additionis hæreditatis absquè dubio tenerentur, quoniam vt supra, inter ipsos emptorem, & venditorem, emptor fingitur hæres à principio, venditor autem nunquam hæres.

Hæc deducebam tãquam Aduocatus; Reflectendo autem ad veritatem, maturum iudicium non efformaui, nec prò vna, nec prò altera parte, vndè propterea iudicatum nec damnabam, nec laudabam; Credebam etenim maiorem facti discussionem, ac notitiam desiderandam esse, àn scilicèt subsisteret, necnè actorum præsuppositum (quod magnum præsumptionis fomentum habere videbatur, ex communi vsu) àn scilicèt in hæreditate defuncti debitoris remansissent, necnè mobilia obuenta in ipsos hæredes, ac venditores, seù cedentes, et àn ijdem aliqua nomina debitorum exegissent, seù bona distraxissent, cum tunc eis ad istorum restitutionem se non obligantibus, clarum remaneret, venditionem non esse vniuersæ hæreditatis vt supra; Secus autem, si è conuerso res se haberet iuxtà alterius partis præsuppositum, quod pater obijsset in patria nimium remota in Lombardiæ finibus, ipsis filijs in Vrbe existentibus, quodque patris hæreditatem adijssent, opinantes eam idoneam, vt nomina exigerent, ac etiam controuersum hortum, domum, & census, ac alia in domo existentia obtinerent, quodquè postmodũ ab actoribus pulsati, vt à molestijs in persona, & bonis proprijs immunes redderentur, dimisissent totũ id, quod patris esset, ideoque in hac subtilitate veritatis magis, quàm in cortice, ac formalitate verborum, substantia causæ residebat.

Ponderabam, àn ex parte eorumdem Reorum dici posset, quod vbi etiam non ageretur de venditione hæreditatis in vniuersum, attamen adhùc dici poterat cessio vniuersitatis bonorum stabilium, & consequenter, quod intraret eadem ratio euictionis non præstandæ de singulis vniuersitatis membris iuxtà deducta *dicto disc.32. de feudis*, atque motiuum apud me esset nimium considerabile, quandò controuersus hortus verè euictus fuisset iure dominij, & sic in effectu non pertineret ad hæreditatem, quoniã tunc diceretur non comprehensus sub genere; Potissimè, quia non agebatur de venditione pro certo, ac determinato pretio, vndè cadere posset difficultas, quod eius ratio expressè habita esset in valutatione iuxtà firmata per *Rotam in Sabinen. Status Montis Libretti 12. Iunij 1662. coram Cerro*, cum alijs in eadem causa *sub tit. de feud. disc.65.*; Verùm illud cessabat ex defectu applicationis,

cum non ageretur de euictione ipsius rei ratione dominij, sed de molestijs in actione hypothecaria, vel alio remedio ratione hypothecæ competente pro debito pecuniario defuncti; Cumquè ageretur de modica re, consului actoribus, vt huic sententiæ acquiescerent, eaque præsuppositа declarante ipsos emptores vniuersæ hæreditatis, cogerent cedentes ad redditionem rationū de ijs, quæ tàm in vita, quàm post mortem patris constaret per eos exacta, vel administrata esse, atque ità sequutum fuit.

ROMANA TRANSACTIONIS PRO HONORATIS CVM IO. BAPTISTA LVTIO.

Casus variè decisus per Rotam.

De materia enormissimæ læsionis, quæ redoleat dolum, quando adesse dicatur in transactione, & de effectibus exindè resultantibus.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *In casu simplicis læsionis datur electio emptori, vel restituendi rem, vel supplendi iustum pretium, secùs vbi læsio est enormissima, ob quam dicta electio non competit.*

3 *In transactione, àn locum habeat læsio ordinaria iuxtà terminos* textus in l. 2. Cod. de rescind. vend., *referuntur plures opiniones.*

4 *Qualis dicatur læsio enormissima redolens dolum productiuum nullitatis actus, ac restitutionis fructuum, & aliorum effectuum.*

5 *Ad priuandum emptorem electione restituendi rem, vel supplendi iustum pretium, non sufficit dolus præsumptus resultans ab enormissima.*

6 *Dispositio* text. in l. per diuersas, & l. Anastasio Cod. mand., *non procedit in reo, & possessore procurante iurium cessiones ad se defendendum.*

7 *Quomodò ad effectum læsionis regulandus sit valor actionum, quæ ceduntur.*

8 *Pactum quotæ litis prohibitum est Aduocatis, & Procuratoribus, non autem alijs.*

DISC. XXVII.

1 CVM Fuluia & Caterina de Pacificis, seù Angela Caterinæ filia, hæredes fideicommissariæ Tiburtij Pacifici, domum in platea Agonis, & quædam granaria ratione fideicommissi recuperata, in solutum dedissent Lucillo pro scutis 5. m. ei debitis, tàm ex causa expensarum in dicta recuperatione passarum, quàm ex alijs, iuxtà seriem, de qua *in Romana fideicommissi, seù Saluiani de Pacificis sub tit. de fideicommissis disc.* 163; Lucillus autem, granarijs pro se retentis, domum vendidisset Ioanni Baptistæ Honorato pro scutis 5. m., quorum 3. m. soluti fuerunt creditoribus, & 2. m. remanserunt penès eumdem ad effectum inuestiendi in multiplicum pro cautela euictionis; Tractu temporis, sequuta eiusdem Lucilli morte, detectus fuit magnus numerus creditorum, qui anteriores illis, quibus dictum pretium liberè, ac reportata solùm iurium cessione solutum fuerat, emptorem in Saluiano molestare cæperunt, vndè hic tunc in Curia Aduocatus, vel Prælatus, agnoscendo quod ex iuribus sui auctoris se tueri non poterat, pro tutiori defensione paranda, cogitauit recurrere ad iura prædictarum mulierū, stante nullitate probabilitèr opinata dicti contractus dationis in solutum; Ità enim annullato contractu prædicto, atque

que redeuntibus bonis ad priorem dominum, resoluto iure debitoris, resoluta remanebant omnia eius creditorum iura & hypothecæ; Hinc propterea cum eisdem mulieribus, seù respectiuè earum defunctarum filijs, & hæredibus sub nomine transactionis conuenit, vt ipse Honoratus litem susciperet, suoque sumptu, & cura substinere deberet contrà seipsum tanquàm emptorem, dictique venditoris creditores, super dicti contractus annullatione, ac bonorum recuperatione, quibus sequutis, eisdem mulieribus, vel respectiuè hæredibus dari deberet medietas illius emolumẽti, quod victoria produceret; Deindè verò ad nouam conuentionem deuentum est, per quam omnia iura cederentur Honorato pro scut. 2. m., ex quibus dictum fuit, tunc solui 400. in pecunia numerata, reliqua verò 1600. inuestiri ad eorumdem cedentium commodum cum vinculis fideicommissi, & euictionis, indequè cedentium nomine *institutum fuit iudicium immissionis*, seù reintegrationis aduersus eumdem Honoratum, & creditores ad causam vocatos; Et introducta causa *in Rota coram Albergato* per appellationem interpositam à quadam *sententia* lata per A.C. ad fauorem creditorum, *sub die* 23. *Iunij* 1653. prodijt fauorabilis decisio, per quam dictus contractus dationis *in solutum* tanquàm ex falsa, & inepta causa, nullus declaratur, proindequè immissio conceditur ex deductis in decisione desuper edita, *& sub tit. de fideicommissis in hac eadem causa dicto disc.* 163., in qua ego scribebam pro actoribus ad instantiã tamen dicti Honorati possessoris, ac respectiuè cessionarij, expensas litis, omniaque alia necessaria subministrantis.

Edita dicta decisione, ob quam creditores acquieuerunt, se iactantibus cedentibus dictam transactionem rescindere, seù annullare, hinc cessionarius iudicium iactationum desuper instituit *in Rota coram Meltio*, & dato dubio, *An transactio substineatur*, sub die 1. *Aprilis* 1658. negatiua prodijt decisio impress. *par.* 12. *rec. decis.* 326., transactionem scilicèt non substineri, ex fundamento ænormissimæ læsionis; Ad cuius decisionis normã prolata sententia concedens cedentibus reintegrationem ad domum, ea fuit in secunda instantia cõfirmata *coram Priolo* præuia decisione 12. *Maij* 1659.; Cumque victores prætenderent ob nõ interpositã in tempore appellationem dictas sententias fecisse trãsitum in iudicatum, cõmissa causa restitutionis in integrum *coram Veraspio*, datoque consueto dubio, An constaret de re iudicata, vel potius de causis restitutionis in integrum *sub die* 15. *Decembris* 1659., ex eodem læsionis fundamento resolutum fuit non constare de restitutione in integrũ, quæ non datur sine læsione pendente ab iniustitia, qua cessante, quotidianum axioma est, restitutionem non intrare.

Qua decisione edita; Honorati interim defuncti hæredes, opposuerunt quod in omnem euentũ, admissa etiam lęsione, ius eis competeret supplendi iustum pretium iuxtà dispositionem *text. in l. 2. Cod. de rescind. vend.*, & clarius *in cap. 3. de empt. & vend.*, sed huiusmodi exceptione non obstante perstitum fuit in decisis *sub die* 19. *Aprilis* 1660., dictaque resolutio confirmata 20. *Iunij eiusdem anni*, ex eo fundamento, quod dicta electio emptori competat *in casu iudicij rescissorij* intentati ratione simplicis læsionis, 2 quam *nostri ænormem dicunt*, non autem vbi ea est ænormissima redolens dolum annullantem actum, cum tunc dolum passio concedatur rem propriam vẽdicare *ex Cagnol. in l. 2. num.* 81. *Fabr. in Cod. lib. 4. tit. 30. diffin. 3., & diffin. 30. Fontanell. decis.* 64. *num. 2. cum sequen.*

Et cum eisdem *Fontanellæ decisionibus*, processum quoquè fuit, firmando quod læsio ænormissima redolens dolum dicti effectus productiuum dicitur, quandò læsio est vltrà bessem, vt in præsenti supponebatur, dum pro re valente scuta 5. m., data solùm erant scut. 1600., stante quod alia 400., quæ in instrumento dicebãtur esse soluta in pecunia numerata, ex eiusdem Honorati morientis confessione iustificabatur, verè soluta non esse (quæ circumstantia totius mali causa fuit.)

Repropositа verò causa *sub die* 19. *Februarij* 1661., me & alijs possessorum defensoribus nimium inculcantibus contrà dictas decisiones illæ declaratæ, seù reformatæ fuerunt, quod scilicèt, posita etiam læsione, ob quam transactio substineri non deberet, adhùc tamen reintegratio nullatenùs competere poterat

ad

ad domum, vt duæ ſententiæ *Meltij, & Prioli* decernebant, cum enim de tempore tranſactionis, ſeù ceſſionis dictæ mulieres, vel earum hæredes nõ poſſiderent domum, minuſque illam poſſeſſor iure dictæ conuentionis poſſideret, hinc impoſſibile erat de iure,& de facto cõpetere reintegrationem ex capite nullitatis,cum hæc aliud ad ſummum operari non poſſet, niſi reponere partes in eo ſtatu, in quo erant præambula ipſius contractus hora, non autem tribuere maius ius, quam contrahens haberet, proindequè dictum fuit infirmandas, ſeù reformandas eſſe ſententias quoad reintegrationem ad ipſam domum,declarando eam ſolùm competere ad ius proſequendi prius iudicium intentatum *coram Albergato* iuxtà dictam deciſionem deſuper coram eo editam, vndè propterea victores his acquieſcendo, aſſumpſerunt dicti prioris iudicij proſequutionem, in qua Ego prius pro eis ſcribens abſtinui, dum id munus egeram ad inſtãtiam Honorati, ità proprijs telis confixi; Scio tamen dictam deciſionem *coram Albergato* fuiſſe confirmatam.

Quatenus igitur pertinet ad ea, quæ ſuper læſione eiuſque effectibus *coram Meltio, Priolo,& Veroſpio* vtſupra diſputata fuerunt; Reflectendo ad veritatem, reſolutiones nõ placuerunt; Diſtinguendo ſiquidem articulos, illi quatuor erant; Primò ſcilicèt, àn in tranſactione locum habeat diſpoſitio *l. 2. C.de reſcind.vend.*; Secundò quatenùs ſic, àn ad limites eiuſdem legit ſufficiat ea ſimplex læſio vltrà dimidiam (quam enormem dicimus)in emptione,& venditione,ſufficiens,vel aliqua maior requiratur; Tertiò quandò dicatur enormiſſima redolens dolũ cauſantem nullitatem, & ſucceſſiuè reſtitutionem fructuum ab initio, necnõ amiſſionem electionis ſupplendi iuſtum pretium; Et quartò demùm, àn in hac facti ſpecie præmiſſa intrarent, & àn eſſemus in contractu tranſactionis, vt deciſiones ſupponunt, vel potius in alia ſpecie, itaùt verè præſuppoſita læſio non adeſſet.

Circà primum;In huiuſmodi quæſtione, àn in tranſactione procedat diſpoſitio *text. in l.2.Cod.de reſcind. vend.*,tres habemus opiniones, Vna eſt *Bart.in eadem l.2. num.7.*, quem ſequuntur cæteri plenè,ac diligẽter cumulati per *Hodiern. controu.37.num.5.*,& latiùs *per Caſtill. tom.controu. cap.36. §.2. num.84.*,vt ſimplex læſio prædicta ſufficiat, eodem modo,quo lex determinat in contractu emptionis,& venditionis; Altera eſt de directò contraria *gloſæ in l. Lutius § finali ff. ad Trebell. & alterius gloſ. in cap.de emptione & venditione*, quam ſequitur *Bald. in eadem l 2.*, qui pro anteſignano reputatur, vtpotè reprehendens *Bartolum*, & ſequuntur cæteri cõgeſti *per Hodiern. loco citato numer.4.,Capyc.Latr.conſult.152.num.15. Prat. obſeru.4.numer.6. cum ſequen.,Caſtill. dicto cap.36.§.2.num. 95.& ſequen.*, vbi cum *Menoch.conſ.401. num.157. & ſequen.*,conſtantiſſimè hanc firmat veriorem, vt ſcilicèt excepto caſu mætus, vel doli veri, nullatenùs detur hoc remedium, ſiuè læſio ſit enormis,ſiuè enormiſſima, & in quocumque exceſſu.

Tertia eſt opinio diſtinguens, quod Aut læſio concurrit attento ſolùm valore rei,ſuper qua eſt trãſactum,& illa nullius ſit conſiderationis, Aut eſt etiam attento dubio litis euentu, Et tunc ſi eſt ſimplex, quam enormem dicimus,& paritèr non ſit conſiderabilis iuxtà ſententiam *Bald.*, Aut eſt enormiſſima, itaùt dicti dubij euentus æſtimationem in magno exceſſu ſuperet, & tunc locum præbeat reſciſſioni, eodem modo, quo ſimplex,ſeù ænormis præberet in contractu emptionis,& venditionis,ideoq; non ſit pariformitèr tractandus vnus,ac alter contractus, ſed tantùm operetur enormiſſima in tranſactione, quantùm enormis in emptione,& vẽditione,adeoùt excepto caſu doli veri,in tranſactione practicabilis non videatur dolus præſumptus,ad effectus indè reſultantes, illum præſertim tollendi electionem, ac obligandi ad fructus ab initio, cum alijs reſultantibus à nullitate producta à dolo.

Hanc tertiam opinionem per communem DD. Scholam receptam eſſe cõprobant *Hodiern. dicta controu. 37. §.2. num.7. cum ſequen., Capyc. latr. dicta conſult.152.num.16.,Caſtill.dicto cap.37.§.2. num.92.*; Et quamuis Rota profiteatur ſequi opinionem *Bart.*,eam tamen ſequitur cum hoc temperamento, in caſu ſcilicèt enormiſſimæ, regulandæ non à valore rei, ſed ab illo, in quo æſtimari poteſt

teſt dubius euentus, vt habetur *apud Mantic. deciſ.* 102. *num.* 1., *Caualer. deciſ.* 407. *&* 643., *Romana reſciſſionis tranſactionis* 29. *Maij* 1648. *Corrado, deciſ.* 192. *par.* 10. *rec.*, *Perufina fideicommiſſi de Rodulphis* 14. *Iunij* 1652. *Cerro deciſ.* 269. *par.* 11. *rec. deciſ.* 715. *num.* 1. *par.* 2. *rec.* 625. *numer.* 7. *par.* 1. *& ſæpius*, in quibus vltimis, præſertim 715. *par.* 2. habetur penè impoſſibile eſſe huiuſmodi læſionē iuſtificari, ob valorem omninò incertum dubij euentus litis.

Hinc applicando ad rem, improbabiles videbantur dictæ reſolutiones procedentes in trāſactione cum terminis ſimplicis emptionis,& venditionis, Et quod magis eſt, metiendo læſionem vltrà beſſem, ſpectato integro ipſius rei valore, perindè ac ſi nulla lis, vel dubietas reſpectu agentium ad nullitatem, vel reſciſſionem concurreret, cum tamen omninò veriùs ſit, æſtimationem dubij euentus attendi debere, & quāti communi æſtimatione illa incerta alea æſtimaretur, cum ſæpius prætenſio ſcutorum centum mille neque pro mille emptorem inueniat.

Quoad ſecundum punctum, quandò ſcilicèt dicatur enormiſſima redolens dolum præſumptum productiuum nullitatis cum effectibus ex iſta reſultantibus; Quamuis Rota in huius cauſæ deciſionibus, ſequendo firmata per *Fontanell. dec.* 64. *& ſequen.*, regulam quodammodò generalem conſtituere videatur, vt eo ipſo, quod cōcurrit exceſſus vltrà beſſem, dicatur læſio enormiſſima redolens dolum productiuum effectuum, de quibus ſuprà, Attamen hæc opinio paritèr minus probabilis videtur, quoniam cum iſta non ſit quæſtio iuris, ſed potius facti, & voluntatis, ad regulandum ſcilicèt malum, ac doloſum animum deceptoris, iuà præſumendum, Iſta circumſtantia videtur quidem præſumptio magnificienda, quatenùs tamen ex alijs circumtijs in idem tendentibus fomentum recipiat, ſed non per hoc id conſtituendum eſt pro regula, quoniā rectè dari poteſt, vt etiam minori exceſſu concurrente, ex alijs circumſtantijs iuſtè deprehendatur malus animus deceptoris; Et econuersò etiam concurrente maiori exceſſu, aliæ circumſtantiæ illum præſeferant ſincerū; Ideoquè omninò verior videtur altera opinio, vt totum id remiſſum ſit prudentis iudicis arbitrio, ex ſingulorū caſuum indiuiduis circumſtātijs regulādo, iuxtà ambiguorum, & coniecturaliū naturam, vt in alijs *hoc eodem tit.*

Dolus enim præſumptus re ipſa ſine vrgentibus præſumptionibus conſilij, ſufficit ad reſciſſionem, ſed non ad nullitatem, quæ ſolùm conſiderari ſolet ratione deficientis poteſtatis, quam lex adimere ſolet iuxtà ea, quæ habentur deducta *in Senogallien. Caſtrorum ſub tit. de feudis diſc.* 1.; Cum etenim inter alios effectus nullitatis ab huiuſmodi dolo reſultantis, in propoſito ſit ille reſtitutionis fructuū ab initio, perneceſsè dare oportet malam fidem veram, vel adeò efficacitèr præſumptam, quod veritati æquipolleat, cum aliàs receptiſſimam, & quotidianam propoſitionem habeamus, vt à reſtitutione fructuum antè motam litem perceptorū excuſet, non ſolùm bona fides poſitiua, ſed etiam media, quia ſufficit abeſſe malam, poſitiuam ad hunc effectum neceſſariam; Igitur perneceſſe exiguntur illa adminicula, quæ iuncta cum mala præſumptione reſultante ab exceſſu læſionis dictum malum animum probent; Et ſic qualitas enormiſſimæ læſionis rectè attēdenda eſt tanquàm vna ex præſumptionibus, ſeù adminiculis; Ad quod conferunt eadem, quæ proximè infrà habentur ſuper tertio puncto alterius effectus ex dolo reſultantis, priuandi emptorem, ſeù aliàs poſſeſſorem beneficio electionis expreſsè ſibi attributo *per text. in l.* 2. *& in cap.* 3. *de emptione & venditione*, vel ſcilicèt reſtituendi rem, vel ſupplendi iuſtū pretium.

In hoc enim, quod ſolus exceſſus læſionis aptus non ſit ad priuandum beneficio prædicto, litteralitèr probari dicebam *ex eodem textu in dicto cap.* 3., in cuius caſu agebatur de venditione cuiuſdam Syluæ valentis 40. marchis pro decem libris, & ſic de læſione longè vltrà beſſem, nam quælibet marcha importat 16. vncias, itaùt 40. marchæ importarent libras 52. cum dimidia, vndè lęſio erat in longè maiori exceſſu ſuprà beſſem, & tamen adhùc firmatur eſſe locum electioni, quamuis aliqua doli veri ſuſpitio cōcurreret, dum agebatur de venditione ſyluæ ſpectantis ad Eccleſiam facta per aliquos Canonicos ignorante Capitulo, ideoque *Fontanellam* in hac parte malè loqui,

loqui, atque ad effectū priuationis huius beneficij necessarium esse dolum verum, vel saltèm ex præsumptionibus adeò efficacibus deductum, quod verò æquipolleat firmant: *Bargal. de dolo lib.2. cap.de dolo reipsa fol.159.,& sequen.*, & *Castill. alios cumulans tom.7. controu.cap.18. nu.* 108. *cum sequen.*, vbi *num.* 109. ostendit *Fontanellam* deceptum esse ex auctoritate *Fabri* per eum allegati, & in quo etiã se fundant huius causæ decisiones, dum idem *Faber* se retractauit, contrariam sententiam magis securè affirmando *in erroribus pragmaticorum decade 1.lib.7.*; Et quidem cum habeamus dictum textū ad litteram id probantem, necnon vrgẽtem rationem in præcedenti articulo occasione fructuum insinuatum, super scribentium traditionibus immorandū non videtur.

Demùm quod magis apud me in præsenti causa dictarum *resolutionum* improbabilitatem suadebat, (vndè propterea intellectum in earum obsequium nunquàm captiuare potui) consistebat in omnimodò defectu applicationis omniū præmissorum ad hanc facti speciem, quoniam inter dictas mulieres, ac Honoratum, nulla aderat lis super controuersa domo, quæ deindè sopita esset per transactionẽ, cuius termini omninò extranei erant, ipsæ siquidem domum prædictam Lucillo in solutum dantes contractui acquiescebant, nequè aliud curabant, sed Honoratus possessor ex legitimo titulo emptionis sincerè, & pro iusto pretio factæ, vtpotè deceptus à venditore non detegente anteriores creditores, quibus præmebatur, vt se tueri posset aduersus sui auctoris creditores, illos iam dormiẽtes excitauit, atquè ab eis acquirere curauit prætensiones omninò incertas, & litigiosas consistentes in annullatione dictæ dationis in solutum, effectuanda cum graui, & dispendiosa lite, cuius exitus inanis esse poterat cum iactura laborum, & expensarum, vndè propterea verè, ac propriè iste contractus non erat transactionis, cuius termini incongruè cadebant, sed erat emptionis dictorum iurium, seù prætensionum iuxtà casum *text. in l. per diuersas*, & *l. ab Anastasio Cod. mandati*, extrà tamen earumdem legum prohibitionem procedentem in voluntario litium redemptore litigiosas actiones, seù prætensiones acquirente, vt alios molestaret, secùs autem in possessore id agente ad effectum excipiendi, & se tuendi in sua possessione *Apont. conf.* 76. & 77. *lib.1. Leotard.de vsuris quæst.*39. *num.* 35. *Olea de cessione tit.6. quæst.*10. *num.*53. 63. & 66. *Rota decis.*264. *num.finali par.* 3. *rec.*, & sæpius in sua materia *sub tit. de credito*.

Ad regulandam igitur istius contractus læsionem, admittebam procedendū esse cum terminis emptionis, & vendi-
7 tionis, in quibus facilius, quàm in transactione admittitur læsio enormissima, doli præsumpti, aliorumque præiudicialium effectuum productiua; Verùm ad illam regulandam attendendus non erat valor rei, ad quam prætensio haberi poterat, sed valor ipsius prætensionis, quanti scilicèt illa expositа venalis, spectato eo statu, vendi potuisset; Et cum hac regula absquè dubio læsio non aderat, quoniã si dictæ mulieres has prætensiones exposuissent venales, nequè pro centum emptorem inuenissent ob duplex obstaculum, vnum contractus dationis in solutum per ipsas factæ, quem de medio tollere oportebat, & alterum fideicõmissi, quod neq; erat expressum, sed interpretatiuum, & coniecturale, & consequentèr dubium.

Credidit Rota læsionem ex eo resultare, quod pro huiusmodi cessione nihil datum esset, dum cõuentio de scutis 1600. præstandis concepta erat in casu victoriæ tantùm, & solutio reliquorum scutorum 400. fuerat simulata; sed paritèr pro meo iudicio nõ benè dicebatur, quoniam procedendum non erat inspecto statu, seù tempore, in quo hæc disputabantur, quandò cum opera, diligentia, & sumptu eiusdem cessionarij, iam prodierat dicta decisio coram *Albergato*, sed procedendum erat inspecto statu, seù tempore initi contractus, quandò omnia erant incerta, & cessionarius se exponebat periculo inutilitèr terendi labores, & pecunias in lite, cuius malus exitus nullum damnum cedentibus intulisset, e conuersò autem bonus magnam produxisset vtilitatem, non solùm circa dictam summam pecuniariam ex eiusdem domus residuali pretio extantem, obtinendam, sed etiam circà recuperationem granariorum, quę paritèr insolutum dicto Lucillo

cillo data fuerant, vndè propterea dici poterat esse potiùs in casu pacti quotæ litis, quod, exceptis Aduocatis, & Procuratoribus, in alijs non est prohibitum. *Medices decis. 37. num. 2. Farinacc. de variis delictis quæst. 106. numer. 56. Puteus dicta decis. 507. par. 2. Ariminen. succes. sionis 1. Aprilis 1658. coram Beuilaqua, §. fin.* impreſſ. *decis. 328. par. 12. rec.* His autem fundamentis decisiones nullatenus satisfaciunt.

ROMANA

DOMORVM

PRO

MATTHIA CAPOCACCIA

CVM N.

Casus disputatus in Tribunali Vicarij, incertus est exitus.

De Statuto Vrbis circa læsionem sufficientem in tertia parte, àn liget Clericos, & Ecclesiasticos, Et quid vbi ipsi ecclesiastici illud pro se allegant; Et de læsione in venditionibus ad vitam, seù alijs contractibus, ac iuribus vitalitijs.

An venditio subhasta facta præuio iudicio cum principali debitore, non citatis creditoribus admissis ad causam, dicatur nulla, etiam respectu ipsiusmet principalis, vel aliorum, qui non erant admissi ad causam.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *An in venditione iudiciali subhasta sufficiat læsio in sexta, vel debeat esse in dimidia.*
3 *Statutum Vrbis reducens læsionem ad tertiam partem est laicale, et non procedit cum ecclesiasticis.*
4 *Clerici, & ecclesiastici, àn volentes possint vti Statutis laicorum in fauorem.*
5 *Iura vitalitia quomodò sint æstimanda.*
6 *An in iudicio contra debitorem sint citandi eius creditores.*
7 *Omissio citationis aliquorum, àn annullet actum in totum etiam quoad citatos.*
8 *Quid in confectione Inuentarij.*

DISC. XXVIII.

1 AD versus debitorem possidentem controuersas domos cum onere fideicommissi omninò extituri, itaùt suum ius pro solo tempore eius vitæ duraret, aliqui creditores, obtento mandato executiuo, dictũ ius, seù vitalitiam commoditatem exequi, ac subhastari curarunt, citato solùm in singulis actibus ad id necessarijs ipso debitore, non autem quodam alio creditore, qui obtinuerat admitti ad causam, atquè protestatus fuerat, vt citari deberet ad omnes & singulos actus, vndè deliberatis dictis domibus pro iure ad vitam possessoris vtiuprà competente, Capocacciæ vltimo ac maiori oblatori, contrà istum quidam alij creditores, dicti debitoris nomine intentarunt manutentionem, quæ iuxta opinionem in Curia receptissimam, & quotidianam competit etiam aduersus possessorem facto iudicis, quoties istud laborat nullitate, vel notoria iniustitia, quæ nullitati æquipollet.

Nullitas autem deducebatur, tùm ob omissam citationem dicti creditoris ad causam admissi. Tùm etiam ob læsionem, quam actores prætẽdebant enormissimam esse, vel saltèm enormem. Introductaque causa coram Vicario, seù eius in ciuilibus Locumtenente, Quatenus

tenus pertinet ad punctum læsionis, Scribentes pro actoribus cum longa allegationum congerie probare conabantur,
2 quod in venditionibus subhasta, & iudiciali auctoritate factis, læsio in sexta parte sufficeret iuxtà opinionem receptam apud Regnicolas id communitèr firmantes, istamque opinionem dicebant fuisse per Rotam quoquè canonizatam *in Romana læsionis* 12. *Iunij* 1654. *coràm Bichio*, in qua dictorum Regnicolarum auctoritates cumulantur.

Verùm facilis fuit obiecti solutio, quoniam licèt dicta opinio probabilem habere videatur rationem; Attamen, vt sæpius *hoc eodem tit.* habetur, Rota & Curia eam recipere noluit, atq; sæpiùs præsertim *in Imolen bonorum* 6. *Martij* 1665. *coram Verospio* declarauit vt ea, quæ dicuntur *in dicta Romana læsionis coram Bichio*, non sint ex mente Rotæ, minusque illa dicenda sit decisio, sed fuerit simplex discursus extensoris, qui me præsente grauitèr increpauit quemdam causarum Patronum, quod in alia causa eam tanquàm decisionem allegasset, vndè cũ actorum probationes non concluderent lætionem vltrà dimidiam, sed benè vltrà tertiam in Vrbe sufficientem ex Statuto, ad istud recurrebant.

Replicabam scribens pro Reo, receptum paritèr esse, quod Statutum prædictum vtpotè laicale locum non haberet in casu controuersiæ ob mixturam cleri-
3 ci, qualis erat venditor iuxtà firmata *decisione* 69 *post Fenzon.*, & *in allegata Romana læsionis* 12. *Iunij* 1654. *coràm Bichio*; Licèt enim ista moderna opinio super Statutis Vrbis non comprehendẽtibus ecclesiasticos, nisi vbi expressè dicitur, *mihi nunquàm placuerit*, nihilominùs donec ea reuocetur, hoc iure viuitur in Curia iuxtà firmata *in Romana pecuniaria de Sanctacruce* 18. *Iunij* 1655. & 27. *Iunij* 1657. *coram Cerro* impress. *decis.* 52. & 264. *par.* 12. *rec.*, de qua habetur *sub tit. de Dote disc.* 22.

Ex quibus decisionibus soluebã aliud obiectum Scribentium in cõtrarium su-
4 per conclusione, quod ecclesiastici quamuis inuiti non ligentur Sta. tis laicalibus, possunt tamen, volentes, eis vtpotè fauorabilibus tanquàm specie priuilegij vti, quoniam, & si conclusio sit verissima, atque declaratio ei data in dictis decisionibus non placeret ex deductis *in dicto disc.* 22. *de dote*, attamen donec dictæ decisiones reuocentur, iuxtà Curiæ stylum, cum eis, Iudices inferiores procedere debent, ac solent.

Prætereà, cum sensu etiam veritatis, dicebam dictam conclusionem generalitèr veram, recipiendam quidem esse in alijs actibus, in quibus non vrgeat motiuum correspectiuitatis, non autem inmerè correspectiuis, quoniam contra principia videtur, vt in vno, eodemque contractu, in quo vterque contrahens lædi potest, vni licitum sit allegare læsionem in tertia parte, & alteri non nisi vltrà dimidiam, vndè propterea *in* correspectiuis, seù iudicialibus omnimodam æqualitatem exigentibus, priuilegium vnius communicatur alteri, vt frequens, & quotidianum habemus, præsertim in materia Ægidianæ non comprehendentis ecclesiasticos, quod per istos contrà laicum collitigantem deduci non potest, quoniam ob mixturam ecclesiastici quãuis victoris, sententia contra laicum est appellabilis cum similibus, vt habetur in allegata *Romana de Sanctacruce tit. de dote disc.* 22. & 143.

Istud autem correspectiuitatis motiũ apud me erat efficacius, & ob quod intellectus nunquàm dictis resolutionibus acquiescere potuit, quoniam clericus actor in eo casu obtinere non posset *contra* laicum debitorem, Et econuersò laicus obtineret contra clericum, contra omnia principia, & tamen in eo casu illud neglectum fuit.

Cæterum læsio ad limites Statuti probabatur solùm præsumptiuè cum regula
5 præscripta *per text. in l. hæreditatum ff. ad leg. falcid.*, calculando scilicèt valorem iuxtà ætatem debitoris, pro cuius vitæ tempore venditio facta erat, sed replicabam huiusmodi calculum non benè procedere, erroneumque videri in iuribus vitalitijs huiusmodi regulam generalem præscribere, cum potiùs pretium regulandum veniat ab individuis facti circumstantijs latiùs ponderatis *in Romana locorum montium de Oriccllarijs sub titulo de Regalibus ad materiam locorum montium disc.* 30., vbi, habentur rationes, & auctori-

ctoritates, quæ in præsenti repetebantur, atque animum iudicis in hac parte captiuarunt, cum penè impossibile sit in huiusmodi iuribus vitalitijs, quæ ad horam vacare possunt, dare concludentem læsionis probationem, vt loco citato, & alibi.

Quarè tota difficultas restricta fuit ad punctum nullitatis, ob omissam citationem creditoris admissi ad causam, pro
6 qua nullitate probanda, Scribentes in contrarium deducebant firmata *apud Salgad. in labyrint. par.* 1. *cap.* 1. *ex num.* 27. *& num.* 54.; Verùm hæc extranea erant à casu controuersiæ, dum ibi agitur de iudicio vniuersali concursus iuxtà stylum Hyspaniarum ad instantiam eiusdem debitoris efformati contra creditores; In præsenti autem agebatur de iudicio particulari ad instantiam aliquorum creditorum contra suum debitorem, pro quo vrgendo, siuè in persona, siuè in bonis, iure cautum non est, vt eius creditores habentes interesse accessorium, seù consequutiuum citari debeant, ex ijs, quæ habentur supra *in Romana Saluiani hoc eodem tit. disc.* 19., & sic difficultas cadere solùm poterat respectu illius creditoris, qui admissus fuerat ad causam, & fecerat se contradictorem, qui tamen non opponebat, neque erat in causa, sed nullitas allegabatur per alios incertos, ac non citandos.

In eo enim puncto, àn ex omissione citationis vnius, iudicium corruat in totum etiam respectu eorum, qui citati
7 sunt, ea est vera, & recepta distinctio, quod Aut citatio requiritur ratione principalis interesse, quia omnes sint principales in causa, & coæquale ius habeant, Aut requiritur ex sola ratione præiudicij; Primo casu intrat distinctio, àn agatur de materia diuidua, vel indiuidua, vt in indiuiduis intret regula, quod ex omissione citationis vnius iudicium corruit in totum iuxtà *decisionem* 319. *Gregorij cum concord.*; Vbi verò citatio requiritur ratione præiudicij, tunc eius omissio præseruat iura non citati, itaùt quoad eum habeatur actus pro infecto, sed non annullatur in totum *Surd. decis.* 256. *numer.* 15. *Buratt. decis.* 71. *numer.* 3., *&* 371. *in fin. Caualer. decis.* 353. *numer.* 3.;

Et habemus in confectione inuenta-
8 rij quoad non citatos *Buratt. & Adden. decis.* 750. *num.* 5. *Adden. ad Gregor. decis.* 137., & sic aliud est actum esse nullum, aliud verò non præiudicare.

ROMANA

CENSVS

PRO

MONASTERIO S. SILVESTRI

CVM

FRANCISCA CVRTIA.

Casus decisus per Rotam pro Monasterio.

Facta emptione pro persona nominanda, et sequuta nominatione, An creditores in dicta emptione accollati, ius habeant contrà primum emptorem, eiusque bona vigore suæ obligationis, Vel potius facta nominatione, omne ius actiuum, & passiuum transeat in nominatum, & resoluatur quoad nominantem.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Emptione facta pro persona nominanda, et facta nominatione, omne ius actiuum, & passiuum cessat in primo emptore.*

3 *Et àn attendenda sit distinctio inter nominationem voluntariam, et necessariam.*

4 *Declaratur, quandò procedat conclusio,*

quod emptor cum pacto de retrouendendo est perfectus Dominus.

5 *Quid vbi dicatur emi pro se, & persona nominanda.*

DISC. XXIX.

VSque ab anno 1609. Iulianus Grifonius, pro se & 1
persona nominanda emit à Costantia vineam, in se accollando in partem pretij censum in sorte scutorum 400. super vinea impositum à venditricis parentibus ad fauorem Pinotti, & biduò post, Grifonius nominauit in emptores Honoratum Realem, & Nicolaum Morrum nominationem acceptantes, omniaque contractus onera in se assumentes cum subsequuto effectu; Post longissimum autem temporis decursum, de anno scilicèt 1655. Curtia tanquàm cessionaria hæredum Pinotti creditoris censuarij iudicium immissionis instituit ex remedio Saluiani ad quoddam casale possessum per Monasterium Monialium S. Siluestri de Capite, tanquàm de bonis dicti Grifonij emptoris, atque sententiam fauorabilem contrà Monasterium indefensum reportauit, à qua commissa per appellationem causa in Rota *coram Celso*, datoque dubio, *An actrici concedenda esset immissio*, per causæ Patronum pro Monasterio scribentem, plures deducebantur exceptiones in nudo facto consistentes, circa deficientem probationem secundi extremi, quod scilicèt controuersum casale fuisset de bonis dicti Grifonij, qui debitor præsupponebatur, ac etiam circa primum extremum crediti, quod impugnabatur ratione simulatæ cessionis, sed cum hæc omnia consisterent in facto, nullæ desuper vel modicæ erant partes Scribentis in iure, quæ solùm restringebantur ad punctum, an posita etiam dictorũ extremorum iustificatione, stante quod emptio prædicta facta erat pro persona nominanda, cum subsequuta nominatione post biduum, duraret dicti emptoris obligatio ergà creditores in dicta emptione accollatos, vel potius vniuersum ius actiuum, & passiuum dicti contractus transierit in nominatum.

Scribens pro Monasterio reo conuento, dicebam iuxtà hanc secundam partem esse regulam, vt scilicet facta nominatione, vniuersum ius actiuum, & pas- 2
siuum transijsse dicatur in nominatum, ac resolutum quoad nominantem, qui habendus est pro simplici organo seu instrumento, quo mediante, actus ab initio directè, ac immediatè initus censeatur inter venditorem, & nominatum, tam ad effectum, vt nominans solutus remaneat ab omnibus obligationibus in contractum deductis, transeuntibus in nominatum, quàm etiam ad alterum, vt ipsius ità ementis creditoribus nullum ius ad bona sic empta competat *Ancharan. cons.* 127. *in princ.* & post alios antiquiores *Surd. decis.* 182. *in fine, &* 226. *in princip. Gregor. decis.* 227. *numer.* 3. *cum sequ. Nouegrol. alleg.* 11. *num.* 89. *cum seq. Cene. de Cens. quæst.* 67. *num.* 14. *& sequen. Sal. gad. in labyrint. par.* 2. *cap.* 13. *num.* 28. *& per totum.*

Et quamuis *per Alex. cons.* 232. *lib.* 6. *& sequaces*, in proposito adhiberi soleat 3
distinctio, inter nominationem necessariam, & voluntariam, quasi quod in primo casu conclusio procedat, non autem in secundo, ad quod conferunt, quæ *ex Amat. resol.* 21. *& alijs* habentur in materia obligationis causatiuæ seu occasionalis deduct. *sub tit. de Regalibus ad materiam officiorum disc.* 8. *&* 9., quod scilicet conclusio super resolutione obligationis causatiuæ ob cessantem possessionem rei, cuius intuitu obligatio facta est, procederet, vbi res cesset casu, vel facto tertij iuxtà ea, quæ habentur suprà *in Sutrina disc.* 23., secùs autem vbi prouenit ex causa merè voluntaria; Nihilominùs in his terminis quandò emptor declarauit pro alio acquirere, emendo scilicet pro persona nominanda, tunc ista opinio *Alex.* est reiecta iuxtà firmata *in allegata decis.* 227. *Gregorij*, quæ tanquam magistralis in Curia circumfertur, passimque recepta est.

Potissimè verò eam procedere dicebam in hac facti specie, in qua agebatur de nominatione ferè instantanea post biduum, ex qua obseruantia, clara desumebatur voluntas emptoris gerendi actum alieno nomine, vndè propterea non intrabat difficultas, quæ forsan cadere posset, vbi post notabile interuallum hui-

iusmodi nominatio tanquam species nouæ venditionis facta esset.

In contrarium scribentes deducebant auctoritatem *Gabrielis conf.80.num.4.libro 1.& Martæ voto 127.decis.64.num.7. 169.num.2.*,ac etiam *Rotæ decis.266. nu. 1.par.4. rec. tom.2.*, in quibus firmatur emptorem pro persona nominanda dici verum dominum, & emptorem; Verùm facilis erat solutio ex earumdem auctoritatum lectura, cum percutiant tempus intermedium inter emptionem,& nominationem, in quo tempore, tam quoad fructus, quàm quoad onera, et reliquum ius tam actiuum,quàm passiuum, ille dicitur emptor, & dominus, sed punctus est post factam nominationem, et ab eo tempore citrà, in quibus terminis dictæ auctoritates non loquuntur, sed potiùs præsupponunt contrarium, vt præsertim habetur *decis.615.num.1.par.2.rec.*, quæ per eosdem scribentes allegabatur.

Replicabant ijdem, hæc procedere, vbi emptio facta esset pro persona nominandà simpliciter, secùs autem, vbi pro se,& persona, seù personis nominandis, quasi quod isto secundo casu (qualis erant præsens) nominans adhùc post factam nominationem remaneret emptor iuxtà *decisionem 40.Otthoboni, & decis.208.par.4.rec.*, Sed pariter minus tutum fundamentum erat, quoniam casus dictæ decisionis est ille, de quo actum habetur *in Romana participationis sub tit. de locat.*, vbi scilicet quis suscipit appaltum pro se & nominandis ipso etiam contractu permanente; Atque ità decisum 17.*Maij* 1662.*Celso apud eum decis.* 377.,neq; scio,an causa vlteriorem progressum habuerit.

ROMANA MANVTENTIONIS PRO FRANCISCO GVGLIELMO CVMIN,

Casus disputatus coram Prælato iudice Commissario credo, pro Francisco resolutus.

De eadem materia emptionis factæ pro persona nominanda, an fieri possit nominatio post annum.

SVMMARIVM.

1 *Casus controuersiæ.*
2 *An & quandò facta emptione pro persona nominanda, fieri possit nominatio post annum.*
3 *Declaratur quandò,& ad quem effectum dicta quæstio intret.*
4 *Quandò secundo creditori competat ius offerendi aduersus emptorem.*

DISC. XXX.

1 FActa per N.emptione pro persona nominanda cuiusdam vineæ subhastatæ ad instantiam Guglielmi creditoris, et subsequuta post annum nominatione in persona eiusdem Guglielmi; Cum hic à priori domino, qui subhastationem passus fuerat, in possessione turbaretur, vndè manutentionis remedium intentauit, de eius non iure per alteram partem opponebatur, quod non esset legitimus emptor, stante quod nominatio facta erat post annum, quandò amplius fieri non potest iuxtà opinionem, quæ magis communis videtur ex deductis *per Surd.decis.226.*

Scribens pro Guglielmo dicebam, quod, quidquid sit de huiusmodi quæ-
2 stione in abstracto, in qua vt etiam post annum talis nominatio fieri possit plures tenent,de quibus *apud eumdem Surd.*

&

*& Riminald.iun.conſ.*163.*in fine*; Id procedit in dubio, et vbi nominatio nullis eſt ſuffulta adminiculis, ac præſumptionibus ſuadentibus, reuerà ementem, non pro ſe, ſed pro nominato emiſſe, quamuis ex negligentia nominatio ità dilata eſſet, vt *ex Dec.conſ.*543.*num.*12.*cum ſequen.*, et alijs benè probat *idem Surd.deciſ.*325.

Id autem in præſenti concurrebat ex pluribus adminiculis, & circumſtantijs; Primò ſcilicet, quod per dictum oblatorem nullum fuit ſolutum pretium, quod Guglielmus creditor ità tacitè ſibi ipſi ſoluit; Secundò, quod dictus emptor nunquam poſſedit, quas duas circumſtantias in ſpecie ponderat *Surd. vbi ſuprà*; Tertiò ex veriſimilitudine oriente à communi vſu; Licèt enim iuxtà receptam opinionem, creditores, ad quorum inſtantiam fiunt ſubhaſtationes nõ prohibeantur tanquam tertij publicè & palàm offerre, atque cum alijs licitatoribus concurrere, Attamen frequentiùs id agere ſolent mediante aliqua perſona ſuppoſita offerente pro perſona nominanda iuxtà caſum *text. in l.& qui ſub imagine*, *Cod.de diſtract.pignor.* Quamuis verè iſte ſit potiùs abuſus, ac indocti vulgi cautela præiudicialis, quoniam emendo per ſeipſos publicè & palàm tanquam tertij oblatores probabiliùs eximuntur à iure offerendi, alijſque præiudicijs, quibus ſubiacent ità emẽdo per interpoſitas perſonas ex deduct. *in Bonon.prædij* 15.*Martij* 1660. & 18. *Februarij* 1661. *coram Beuilaqua*, editis in cauſa, de qua *infra diſc.ſeq.*

Vndè quicquid ſit de actu benè, vel malè geſto ad alios effectus, cum id de facto ſit frequens, ſatis tamen attendendum eſt pro adminiculo veritatis, ſeù agentium voluntatis, pro qua metienda non attenditur, quomodò actus meliùs fieri debeat, ſed quomodò ſoleat, ſiue qualis eſſet facientis opinio, quamuis falſa, ideóque ex omnibus dictis circumſtantijs inſimul vnitis, dicta nominatio, vtpotè ſatis adminiculata, videbatur attendenda, quamuis facta poſt annum.

Ceſſabat propterea omnis difficultas, quoniam huiuſmodi quæſtio intrat, vbi
3 agitur de iure tertij, cuius interſit rei emptæ dominium, emptori, non autem nominato quæſitum eſſe cum impedimento retrotractionis, itaut nominatio de altero facta, ſpeciem nouæ venditionis habeat ſub hoc vocabulo palliatæ, ad fraudandos forſan creditores emptoris nominantis, vel ad fraudandam gabellam contractuum, quæ in caſu veræ nominationis vnica debetur, cum vnicus reputetur contractus per nominatum ab initio geſtus per medium, ſeù organum nominantis, vbi verò nominatio non eſt legitima, ſed continet ſpeciem nouæ venditionis ità palliatæ gabella, debetur duplicata cum ſimilibus, quæ tertij fran. dem, vel præiudicium continere poſſunt, atque ad iſtos effectus loquuntur DD. huiuſmodi quæſtionem tractantes, vt habetur *ſub tit.de locat.*

Secùs autem, vbi hoc tertij præiudicium ceſſat, atque id opponitur ab eo, cuius nihil intereſt, venditionem ab initio ſubſtantiatam eſſe in nominante, vel in nominato, quoniam vtcumque ſit, ſemper iſte eamdem actionem exercere poteſt, cum dilemmate, quod in præſenti deducebam; Aut enim nominatio eſt benè facta, et nominatus rectè agit ex perſona propria tanquam emptor ab initio; Aut non eſt benè facta, itaut reſoluatur in nouam emptionem, ſeù ceſſionem ſibi factam à primo emptore, et pariter tanquam ceſſionarius, atque iſtius nomine, exercere poteſt omnia iura eius auctori competentia, vt de ceſſionario agente etiam in poſſeſſorio ſaltem ſub nomine cedentis, et tanquam iſtius procuratore in rem propriam *poſt Menoch.& alios* habetur *apud Poſt.de manut.obſeruat.*55. *num.*13.

Quinimò obſeruabam, ſpeciem calumniæ, ac malignitatis in oppoſitore dignoſci, huiuſmodi punctum aſſumendo (niſi diceretur eſſe potiùs ignorantiam ſui defenſoris), cum ſibi magis expediret, ipſum creditorem, ad cuius inſtantiam facta erat ſubhaſtatio cenſeri emptorem ab initio, ſub alterius ſimulato nomine,
4 quoniam tali caſu intrare poterat remedium iuris offerendi, quod ſecundo creditori competit ipſi etiam debitori proficuum, quod negatur in altero, quandò ſcilicèt tertius verè emit pro ſeipſo, et deinceps ex interuallo, (ceſſante ſimulatione ab initio) per nouam conuentionem eamdem rem vendit creditori, ad cuius inſtantiam ſubhaſtata fuerat, vt

ità

ità distinguendo habetur in allegatis decisionibus editis *in Bonon. prædij coram Beuilaqua*, de qua *infra dicto disc. seq.*

BONON.

PRÆDII

PRO

CAMILLA ZAMBECCARIA DE FIBVLIS

CVM

CAMILLO SCAPPIO.

Casus variè decisus per Rotam.

n, & quandò aduersus ementem bona vendita iure creditoris, venditoris creditoribus competat ius offerendi; Et quid vbi ipsemet creditor, ad cuius instantiam venditio facta est, emptor quoque existat sub alterius simulato nomine.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutiones causæ.*
3 *Quando venditio subhasta est nulla, competit sine dubio ius offerendi, et de ratione.*
4 *Regula est, vt contrà ementem iure creditoris non detur ius offerendi.*
5 *Quid contra ipsum creditorem ementem vt competat.*
6 *Creditor potest licitari tanquam quilibet extraneus.*
7 *Conclusio, de qua num. 6. procedit solùm præsumptiuè.*
8 *Declaratur conclusio, de qua num. 6., vt non procedat, quando emit per alium.*
9 *De declaratione huius conclusionis, & quando procedat.*
10 *In eadem persona materiali dantur plures personæ formales.*
11 *Quando propriè dicatur fieri venditio iure creditoris.*
12 *Declaratur conclusio, de qua num. 8.*

DISC. XXXI.

1 SVbhastato ad instantiam Camilli, et fratrum controuerso prædio, illius licitator fuit Dominicus, qui illinc ad aliquos mẽses pro eodem pretio illud cessit eidem Camillo, contra quem Camilla creditrix eius, qui subhastationem passus fuerat, ius offerendi intentauit, atque in partibus obtinuit; Introducta verò per appellationem causa *in*
2 *Rota coram Beuilaqua sub die 15. Martij* 1660. pro dicti iuris offerendi exclusione ad fauorem Rei, et possessoris prodijt resolutio, à qua tamen in repropositione *sub die 18. Februarii 1661.* recessum fuit, respondendo pro confirmatione sententiæ ad fauorem Camillæ, atque in hoc statu causa per concordiam terminata fuit.

Mihi pro Camilla scribenti, reflectendo etiam ad solam veritatem, probabilior videbatur posterior resolutio absque
3 necessitate altioris inspectionis in huiusmodi disputationibus assumptæ super competentia huius iuris aduersus ipsum creditorem per seipsum, vel alium licitantem, vt infrà, ex solo plano, ac certo motiuo nullitatis dictæ subhastationis, ex pluribus defectibus resultantis; Illa enim posita, de plano resultat competentia iuris offerendi, non attento, quod agatur de venditione facta iure creditoris, ex ea clara ratione, quod stante nullitate, dominium abdicatum non fuit à debitore, neque transfusum in emptorem, qui proindè verè talis dici non potest, sed nudus detentor iuxtà *decis. 224. Franch. cum concordan. collectis per Post. de subhast. inspect. 17. num. 121. & seq., Arias de Mesa lib. 1. var. cap. 28. Carleual. de iudic. tom. 2. disp. 24. n. 7. cum seqq., Fontanella dec. 435. & 436., & Rota sæpiùs præsertim in Anconitana bonorum coram Bichio decis. 108. apud Post. de*

sub-

subhast. repetit. decis. 61. post Merlin. de pignor., et in huius causæ secunda decisione, cum sit conclusio nullam habens difficultatem.

Quatenùs verò, cessante hoc motiuo, pertinet ad punctum iuris offerendi aduersus validè ementem bona sub publica
4 hasta vendita iure creditoris; Non dubitabatur hinc indè de regula iuris offerendi exclusiua, quatenùs de tertio licitatore ageretur iuxtà claram dispositionem *text. in l. 1. & 2. C si antiquior credit. cum concordan. apud Franch. decis. 69.*, et plenius, magisque ex professo *per Rotam apud Duran. decis. 445.*, cum qua passim proceditur, vtpotè in materia magistrali.

Verùm quæstio erat, an eadem regula procederet, vbi ipsemet creditor ad cuius instantiam fit venditio, licitasset,
5 an scilicet iure cuiuslibet licitatoris haberidus esset, vel potiùs præsumendum sit eum licitasse, pignoris conseruandi gratia, non autem animo acquirendi dominium, diuersamque personam emptoris induendi iuxtà celebrem, ac magistralem *decis. 69. Franch.*, super qua moderniorum disputationes pro vtraque opinione circumferuntur.

In hoc autem puncto, Rota, etiam in prima decisione possessori fauorabili, admittit opinionem pro iuris offerendi competentia, quatenùs ab initio ipse creditor per seipsum, vel per interpositam personam emptionem fecisset, negat verò ex ea facti circumstantia, quod res empta fuisset à tertio, qui deindè ex plurium mensium interuallo iam effectus perfectè dominus à dicto iure offerendi tutus, eandem rem vendidit vni ex creditoribus, non tanquam creditori, sed tanquam tertio; Quia verò ex pluribus iustificationibus probatum fuit, verè ab initio animum creditorum fuisse emendi pro seipsis, licitatoris verò personam simulatè adiectã esse, hinc proindè procedendo cum dispositione *text. in l.*, & *qui sub imagine Cod. de distract. pignor.*, contrarium dictum fuit, quasi quod tunc ipse creditor ab initio directus emptor simulato alieno nomine fuerit.

Quamuis autem, vt dictum est, ex prefato altero motiuo nullitatis, posterior resolutio, iusta, benèque fundata esset; Attamen quatenus ad istud motiuũ pertinet, mihi quãuis illud deducẽti, ac obtinenti, parũ placuit; Posito enim, quod subhastationis actus validè, ac sincerè seruatisque alijs de iure seruandis initus fuerit, adeoùt contrà extraneum licitatorem fine dubio præclusum sit ius offerendi, nulla videtur suppetere congrua ratio, cur illud competere deberet ad-
6 uersus ipsum creditorem licitantem, cum hodiè recepta sit conclusio, super quà ad nimiam satietatem plura deducit collector *Postius hoc tractat. de subhastat. in spect. 32.*, & est nedum in Rota, & Curia, sed vbique receptissimum, *vt possit* creditor, ad cuius instantiam fit subhastatio, publicè, palam, ac bona fide inter plures oblatores comparere, ac licitari, cum nulla ratio suppetat, cur qualitas creditoris eum facere debeat deterioris cõditionis quocumque extraneo, eiquè denegari debeat facultas competens cuilibet de populo.

Dubitandi enim ratio ponderata per antiquiores deductos *apud Franch. dicta decis. 69.*, fundatur in simplici præsumptione iuris, quod scilicèt creditor emẽdo bona debitoris, id agere censeatur
7 potius pignoris conseruandi gratia, quã animo emendi; Hæc autem simplex præsumptio sine dubio cessat ex contraria veritate, qua concurrente, quod scilicèt verè creditor in animo habuerit induendi diuersam personam emptoris, non videtur quare dictæ præsumptioni operatio tribuenda sit.

Et quamuis ob dispositionem dicti textus *in l. & qui sub imagine Cod. de distract. pignor.*, procedi videatur cum distinctione, vt creditori licitum sit personam licitatoris induere, atque in hoc
8 iure cuiuslibet extranei reputari, quandò publicè, & palam per se ipsum directè emat, secùs autem alterius personam supponendo; Attamen, vbi agitur de venditione subhasta, quæ iudicis publica auctoritate, validè, ac sincerè, seruatis, seruandis, fiat, non videtur, vbi hæc distinctio fundata sit; Dispositio enim dicti textus *in l. & qui sub immagine*, procedit retentis terminis, in quibus loquitur, quandò scilicèt ipse creditor in vim facultatis sibi à debitore, vel à lege attributæ, pignus vendit priuata auctoritate; Tunc enim cum legalis, vel conuentionalis administratoris personam gerat

iustum

iustum est, vt sibi nequè per se ipsum, nequè per interpositam personã præcludatur via emendi, nè alias ad propriam vtilitatem pro vilissimo pretio vendat, atquè supplantet debitorem sub eius administratione viuentẽ; Hinc propterea, ideò prohibitum est indirectè emere sub simulato alterius nomine, quia directè quoquè, ac per se ipsum est prohibitus id agere.

Vbi verò cessat ista ratio, quia nempè creditor nõ curet vti iure sibi alias competente vendẽdi eius auctoritate pignus conuentionale, sed illud effectum prætorium ponitur sub publica administratione iudicis, qui ad publicam hastam illud vendi mãdat, & quo casu directè, ac immediatè receptum est creditorem tãquàm tertium licitari posse, non videtur, quæ lex, vel ratio prohibeat id fieri mediante persona fiduciaria, quoniam, vt aduertitur *sub tit. de Camb.*, & alibi pluries, in iure damnata est simulatio actus alteri præiudicialis, complicans mendacium, quia nempè, vnus actus forsan prohibitus, sub alterius actus nomine simuletur, prohibita verò non est simulatio personæ, seù nominis, quoties in reliquis cõcurrat sinceritas actus, qui explicatur, cum nil referat, illum, sub vnius, vel alterius nomine fieri, dum validè fieri poterat sub nomine vtriusque; Ideoque licèt adhùc occasio non præbuerit, id particulariter disputandi, vnde propterea omninò maturum iudicium desuper efformari non potuit, atquè Pragmatici cũ dicta distinctione passim procedant; Attamen illa mihi non placet, & quãdo formiter disputaretur, probabilius crederem contrarium dicendũ fore, quoniam esset dare inconueniens, quod nobiliũ, ac magnatum, ad quorum instantiam bona debitorum subhastãtur, & quibus indecorum est in publica hasta cum pluribus oblatoribus contendere, deterior esset conditio, quam cuiuslibet plebei.

Quodque diuersa sit venditio, quæ fiat iure creditoris ab ipso creditore cum ea auctoritate priuata, quæ à lege, vel ab homine attributa est, ab ea, quæ fiat per iudicem auctoritate publica ad publicam hastam, patet ex plenè deductis *apud Dun. in d. decis.* 445.; Cum enim per *text. in d. l. 1. & 2. Cod. si antiquior creditor*, negetur competẽtia iuris offerendi aduersus ementem iure creditoris, atque verè loquãtur de illa venditione, quæ ab ipso creditore fiat, hinc examinatur quæstio, àn idem procedat, vbi eadem fiat per Iudicem ad instantiam creditoris, ex ea dubitandi ratione, quod tunc non iure creditoris fieri dicatur venditio, sed potiùs ab ipso debitore, cuius vice, ac nomine iudex vendit, ex recepta propositione, quod factum Iudicis dicitur factũ Partis; Atquè potius ex identitate rationis, ac adinstar, isto casu receptum est ius offerendi non intrare, quam, quod verè dictæ leges illum percutiant, cum sine dubio sint inter se diuersi, & consequenter improprium est his terminis applicare dispositionem dicti alterius *textus in l. & qui sub imagine &c.*, quæ verè procedit in venditione, quæ ab ipso creditore fiat.

ROMANA

REDEMPTIONIS

PRO

CATANEIS

CVM

COSTIS.

Casus disputatus coram A. C., & resolutus pro Cataneis.

Quale pretium attendi debeat in retrouenditione, seù redemptione, àn illud contractus, vel illud temporis, quo fit redemptio; Et de pacto redimendi necessario in venditore, àn valeat; Et vbi restrictum est ad certum tempus, quomodo intelligendum sit; Et in-

P. 2. de Empt. L ciden-

cidenter de alijs ad materiam iuris redimendi.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Quod non valeat pactum obligatiuum venditoris ad redimendum.*
3 *Quando etiam in casu, quo sit facultatiuum in venditore pactum sit illicitum.*
4 *De validitate pacti, de quo num. 2.*
5 *Pro credito dotali currunt fructus, vel percipiuntur ex pignore.*
6 *Prò eodem potest imponi census.*
7 *An & quando tempus censeatur adiectũ gratia extinguendi, vel prorogandi obligationem.*
8 *Quod lapsus termini importet initium obligationis.*
9 *Pactum de retrouendendo præscribitur per 30. annos, secùs vbi adsunt verba semper, & quandocumque.*
10 *An hæredes restituantur aduersus lapsũ 30. annorum.*
11 *De quæstione quale pretium debeat attendi.*
12 *Quod debeat attendi tempus redemptionis, etiam vbi pretium est præfinitum.*
13 *Emptor cum pacto de retrouendendo interim est verus dominus.*
14 *Quomodo æstimentur bona data in dotem æstimata cum pacto, vel facultate restituendi eadem.*
15 *De materia reabitoria.*
16 *Sequuta redemptione resoluuntur omnes hypothecæ, & alia vincula adiecta per possessorem.*
17 *De vera ratione conclusionis, de quanum. 12.*
18 *An ius redimendi possit alteri cedi, & àn ipse emptor in hac cessione præferatur.*

DISC. XXXII.

1 CVM hæres Octauij Costę condemnatus esset per Rotam ad restituendum in pecunia dotem Mariæ Cataneæ vxori Benedicti filij eiusdem Octauij, etiã pro ea rata, quæ data fuerat in quibusdam iuribus Hyspaniarum, & quodam datio Mediolani, vtpotè datis æstimatis, vt habetur in hac eadem causa *sub tit. de Dote disc. 57.*; Cumque dicta iura data essent pro pretio librarum 25. m., sub pacto, vt esset in facultate dotantium illa redimere infra quinquennĩ, quodque alias etiam inuiti tenerentur, hinc dictus hæres iudicium instituit contra dictæ Mariæ fratres dotantes, vt ea redimere deberet pro eodem pretio, vt ita inanem redderet succumbentiam, quam in Rota passus erat, vel illa redundaret in damnum fratrum victricis, ideoque introducta causa corã A. C., eaque acerrimè disputata, resolutum fuit, Reos conuentos teneri redimere, sed pro pretio currenti de præsenti, quod idem fuit, ac reportare absolutoriam, cum ferè illud nullũ esset, vndè actor hucusque acquieuit.

In his autem disputationibus, vltrà punctum ordinis, seù competentiæ actionis in actore, qui nõ erat hæres directus, sed fideicommissarius, hærede directo adhuc viuente, super quo à me semper neglecto, ac etiam à iudice, Alij pro hac parte Scribentes magnum constituebant fundamentum; Tres alij fuerunt puncti; Primò scilicèt, àn istud pactum ex parte venditoris obligatorium ad redimendũ, valeret, necnè; Secundò, àn quatenus validum esset, expirasset per quinquennium inter partes præfinitum; Et tertiò, quatenus non expirasset, quale pretium in redemptione attendi deberet, (stante adeo notabili diminutione) àn scilicèt illud contractus, vel illud redemptionis.

Alij pro hac parte reorum conuentorum scribentes nimium insistebant in
2 dicti pacti inualiditate, quasi quod pactum de retrouendendo, sit quidem validum, ac frequentèr receptum, quando sit facultatiuum ex parte venditoris, coactiuum verò tantùm ex parte emptoris, non autem econuersò, cum data venditoris coactione, potius redolere videatur pignus, siuè illum contractum, qui dicitur ad gaudendũ, alàs antichresim, cumulandę in id ea, quæ pro ratione dubitandi deducta habentur *apud Leotard. de vsur. quæst. 68.*, & de antichresi habetur *sub tit. de vsuris disc. 9.*

Attamen mihi istud motiuum nõ placebat,

rebat, minusque Iudici placuit, & meritò, quoniam est quidem ista species pacti minus frequens, magisque suspecta, vt propterea facilius intret fœnoris præsumptio, atque minora desiderentur adminicula, quàm in casu conuersò, in quo etiam ex pretij modicitate, alijsq; adminiculis, quamuis non accedat requisitum, quod esset solitus fœnerari, idem fœnus quoque intrat, ex ijs, quę habentur *eodem tit. de vsuris*, ac etiam *sub tit. de Regalib. ad materiam locorum montium disc.* 32.; Non tamen vbi bona fides exuberet, seù circumstantiæ concurrant dictam suspicionem elidentes pactum etiam venditoris coactiuum dicendum est improbũ, seù fœnoris inductiuum, vt latè, ac benè probat *Leotard. dicta quæst.* 68., cuius fundamẽta Scribentes pro actore reassumebãt, & aduertitur in proposito antichresis *dicto disc.* 9. *de vsuris*.

In hac verò specie, ex facti qualitate, ac circumstantijs bona fides verè exuberabat, quamuis de contractu indifferenti ageretur, multò verò magis, ac absque principio dubitandi, dum agebatur de contractu dotali, à quo aberat omnis fœnoris suspicio, quodque ità palliatum fuisset pignus, vt eius fructus pro credito merè pecuniario, ac sterili obtinerentur, dum erat ex causa dotis, cuius creditum etiam sine mora in recompensam onerũ matrimonialium est fructiferum iuxta terminos *textus in cap. salubriter de vsuris*, ex plenè deductis in sua materia *sub tit. de Dote disc.* 161. & pluries.

Vndè propterea iuxta expressã declarationem eiusdem Pij V. ad eius Constitutionem super forma creandi census, receptum est pro credito dotali constitui posse censum consueta forma non seruata, vt *eodem disc.* 161. *de dote*, & in sua materia *sub tit. de censibus*, ideoque dum nulla suberat prohibitio faciendi actum fiacerè, ac publicè, & palam, nulla pariter cadere videbatur suspicio, seù necessitas machinandi huiusmodi simulationem, et fraudem.

Quoverò ad alterũ punctũ; Quamuis hinc inde magni adhibiti essent labores in quæstione tractata per *Ciuilistas in l. qui ita stipulatus §. quia ita ff. de verb. oblig.*, & *per Canonistas in cap. sicut de sponsalibus*, quos plenè reassumit *Sanchez de matrimonio lib.* 1. *disput.* 53., ân scilicèt & quando tempus censeatur adiectum causa prorogandæ, vel potius terminandæ obligationis; Attamen ego aduertebam id inanem continere laborem, quem frequenter Iuristæ assumunt extra propositum ex defectu applicationis, cum ex facti serie dicta quæstio prorsus incongrua remaneret; Siquidem quinquennio durante, ius redimendi, in dotantibus, qui venditorũ personam gerebant, erat solùm facultatiuum, non autem arctatiuum, taleque dicto quinquennio expirante reddebatur, vndè propterea si terminus prędictus censendus esset adiectus gratia extinguendæ, seù terminandę obligationis, ad euidẽtiã resultaret quod pactũ remaneret inane, ac nunquam operatiuũ, nisi in eo præciso momento, quod
8 vtiq; dicendũ non est, sed potius dicendũ est quod lapsus quinquennij continentis dilationẽ aperiat obligationem ex tunc incipientem iuxta *text. in l. qui hoc anno ff. de verb. oblig. l. cedere diem ff. de verb. signif. l. si mandato §. Paulus respondit ff. mandati*, atque ità benè ratiocinatur *Rota decis.* 234. *num.* 8. *& sequen. par.* 5. *rec.*

Et sic istud ius redimendi indefinitè contractum iuxtà eius regularem naturam, durat per annos triginta iuxtà opi-
9 nionem, quam sequitur Rota, & Curia ex deductis *sub tit. de seruit. ad materiam retractus disc.* 87., vbi ex *decis.* 194. *Celsi*, & alijs ibidem in ea causa editis, habetur sub quæstione adhùc remanere, ân dicta tricennalis præscriptio intret, quando pactum munitum est cum clausula, *semper & quandocumque*, super quo plura colligunt *Fontanell. decis.* 75. *& sequen.*, *& Pratus obser.* 36.

Siuè ân hæredibus ex capite ignorantiæ competat restitutio in integrũm, vt
10 *eodem disc.* 87. *de seruit.*, quæ tamen inspectio in præsenti non cadebat, cum terminus 30. annorum adhùc duraret, quamuis cõputandus esset ab initio contractus; Multò magis, & absque dubio, quia verè computatio facienda erat à die lapsus quinquennij, quando pactum initiabat, atque emptori acquirebatur actio ad cogendum, & non prius ex vulgari regula *textus in l. Anali Cod. de annali præscript.*, vt non valenti agere non currat præscriptio; Ideoque licèt super his motiuis ego quoque more Aduocati inseruientis causæ, plura deducerem, atta-

men reflectendo ad veritatem, ab initio non placuerunt, vt iuxtà stylum Partibus insinuaui, iustèque visum est reiecta esse.

Promoui autem ego tertium motiuũ, quod iudex amplexus est, atque, reflectẽdo ad solam veritatem, solidum, ac probabile videbatur, vt scilicèt tenerentur quidem venditores ad formam pacti redimere, sed prò pretio currenti de præ-
11 senti; Licèt enim de stricto iure redemptio sequi debeat pro conuento pretio, cum nõ leuis quæstio inter Scribentes desuper cadat, quando de pacto redimendi simpliciter conuentum est, nullo præfinito pretio; Alijs tunc volentibus attendi debere tempus contractus; Alijs verò tempus distractus, seù redemptionis, vt est probabilius, Attamen vbi expressè conuentum est redemptionem fieri debere pro eodem statuto pretio, tunc omnes hinc inde certantes concordant ex regula vulgaris *textus in l. illic ff. de legat. 3.*, quod in claris, & expressis non intrant quæstiones.

Ex æquitate autẽ antiquioribus ignota, per moderniores autem iuditiosè ponderata, *magis* communitèr receptum est, tàm in isto retractu conuentionali, quàm etiam in legali, atque in iure offe-
12 rendi, quod secundo creditori competat contra primum, siuè debitori contra creditorem, vt tempus retractus, seù redemptionis attendi debeat, ideoque intermedium augmentum vel decrementũ cedere debeat commodo vel damno eius, qui possessor fuit, vt firmat *Cagnol. in l. 2. Cod. de pact. inter emptor., & venditor. num. 190.*, in secunda moderna lectura, vbi se retractat ab ijs, quæ in prima lectura in contrarium motiuauerat, ac sequuntur *Cephal. cons. 510. num. 19. & sequen. Syluan. cons 70 numer. 10. & sequen. Menoch. cons. 26. numer. 22. Facchin. lib. 2. controu. 6. vers. tertia est sententia. Thesaur. decis. 140. Morott. de iure offerendi num. 69 & seq. Rouit. decis. 24. num. 18. Merlin. controu. 93. n. 13. & sequen. lib. 1.*, ac habetur deductum plurimes *in dicto tit. de seruit. ad materiam retractus*, præsertim *dicto disc. 87. in fine*, & conferunt deducta *per Marin. resol. 91. numer. 11. cum sequen. lib. 1. Mantic. decisione 226. num. 4.*

Duplicem id habet rationem, Primò scilicèt quod emptor cum pacto de re-
13 trouendendo, seù aliàs retractui subiectus, interim dicitur verus, ac perfectus dominus ad omnes effectus, etiam iuris retrahendi, vt apud *Millin. decis. 218. num. 11., & decis. 446. Buratt. decis. 67. num. 1. Rouit. pragm. 1. de iuribus & exactionibus Fiscalibus num. 81. cum sequen.*, & consequenter eius debet esse interemedium commodum, vel damnum, incrementi, vel decrementi etiam intrinseci, seù aliàs accidentalis tanquam sequela dominij.

Ista ratio, quamuis scribendo more Aduocati esset deducta, & forsan amplexa, non placebat, rectè siquidem intrat in
14 alio supra insinuato casu, quando conuentum est de obligatione, vel facultate redimendi simpliciter iuxta ea, quæ *dicti tit. de dote disc. 57.*, edito in hac eadem causa, & in alijs habentur de intermedio augmento, vel decremento bonorũ, quæ in dotem data sunt æstimata cum vera æstimatione, sub pacto tamen, seù facultate restituendi eadem.

Ac etiam congruunt ea, quę habentur *apud Castrens. in l. Iulianus num. 3. ff. de*
15 *action. empti, & Azzon. in summa Codicis de ædilitio edict. num. 28. Speculator. lib. 4 de empt. & vendit. S. nunc dicendum est nu. 2.*, in proposito contractus resoluti per redhibitoriam, quia fingitur nunquam extitisse.

Ità à pari, cum hæc resolutio *ab initio* in isto etiam retractu necessario intret, adeoùt sequuta redemptione resoluantur
16 omnes hypothecæ, omniaque vincula per intermedium possessorem adiecta, perindè ac si nunquam dominus, nec possessor extitisset, vt cæteris relatis *Frãch. decis. 64. Surd. decis. 286. numer. 12., cons. 409. num 36. Casanatt. cons. 7. num. 8. & cons. 9. num. 56. Amat. var. resol. 4. n. 1. Rot. decis. 86. num. 5. par. 5. rec.*

Solidior autem, ac verè magis recepta est altera ratio, quod scilicèt aliàs resultaret claudicatio, per quam vnus ex con-
17 trahentibus esset semper in lucro, absque metu damni, alter verò esset semper in damno absq; spe lucri; Cum enim huiusmodi pacta non sint æqualiter hinc inde obligatoria, sed ex parte vnius obligatoria, ex parte verò alterius facultatiua. Hinc proindè resultaret claudicatio re dolens iniquitatem, ideoque non admit-

ten-

tenda, quod scilicèt ille qui habet facultatem redimendi, vel respectiuè cogendi ad redimendū, eatenus facultatem exerceret, quatenus videret ex beneficio temporis, vel alio accidenti rem incrementum accepisse; Econuersò autem alter contrahens in casu decrementi non posset alterum cogere, & sic esset in damno absque spe lucri, ideoque licèt stricta iuris censura ob dictam resolutionem ab initio aliter suadeat, attamen de æquitate contrarium vt supra receptum est.

In proposito autem pacti de retrouendendo, seù iuris redimendi, àn possit alteri cedi, & àn possessor, cum quo exercendum est, prætendere valeat prælationem, habetur actum *sub eodem tit. de seruit. ad materiam retractus disc.* 88., vbi concluditur negatiuè.

ROMANA PECVNIARIA, SEV ASSOCIATIONIS PRO CREDITORIBVS PATRIMONII MONALDENSIVM CVM MONTISTIS PROVINCIARVM, ET SIGISMVNDA ANCAIANA.

Ius disputatus in Congregatione Baronum, & variè resolutus.

De pacto commissorio inter emptorem, & venditorem, àn valeat, Et à quo exerceri possit altero inuito, Et quando illud ad exercitium deductum dicatur.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Pactum commissorium est validum.*
3 *Pactum commissorium, seù resolutiuum allegari potest per eum, cui adimplendum erat, non autem per non adimplentem.*
4 *Sed postquam pactum deductum est ad exercitium, non datur pœnitentia.*
5 *Quando quis censeatur vsus dicto pacto.*
6 *In dubio censetur gestus actus, vt est vtilius.*
7 *In casu pacti contraueniens non repetit id, quod soluit.*
8 *Alteratio pretij stabilium non præsumitur infrà decennium, vel potius augmentum.*
9 *De vinculo quod adijcitur pecuniæ, quæ soluitur per Congregationem Baronum, et quod tale vinculum minuat de pretio.*
10 *Obseruantia est interpres etiam voluntatis.*
11 *Ex quibus actibus deducatur obseruantia.*
12 *De ratione claudicationis euitandæ.*
13 *Nemo admittitur ad allegandum propriā culpam, vel delictum.*
14 *Quomodo etiam creditori competere valeat facultas exercendi pactum commissorium.*
15 *Personæ miserabiles non gaudent earum priuilegijs in actibus Cōmenitatiuis, & Vniuersitatis.*

DISC. XXXIII.

1 MOntistæ montis prouinciarum, ac Virginia Petrignana creditores Vfredutij Anchaiani, de anno 1630., vendiderunt Nicolao Monaldensi tenutam Tenaliæ, aliaquè bona pro pretio scutorum 30. m. soluendo certis modis, & terminis inter eos conuentis, sub pacto, vt in casu non implementi, licitum esset

esset venditoribus redire ad primæua iura, ac si contractus initus non esset, sibi reseruando dominium, ac etiam manuũ iniectionem, seù possessionis adeptionem propria auctoritate; Cumquè ad breue tempus Nicolaus defeciſſet ære alieno præssus, vndè propterea Congregatio Baronum manus apposuit in eius patrimonio iuxtà ea, quæ habentur *sub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum discur. 77. cum pluribus seqq.*, hinc venditores de anno 1639. obtinuerunt ab eadẽ Congregatione mandatum de associando ad possessionem dictorum bonorum, atquè aliud non motiuantes in adeo notorio, ac famoso concursu creditorum dicti patrimonij, vt patet ex deductis proximè supra, in dictorum bonorum administratione, ac fructuum perceptione continuarunt vsquè ad annum 1665., in quò supponendo eorumdem bonorum valorem notabiliter diminutum esse, atque se præsupponendo creditores dicti patrimonij, plerisque alijs anteriores, instabant procedi ad venditionem eorumdem bonorum, necnon cogi posteriores ad ipsis restituendum quidquid superesset debendum; Verùm me pro creditoribus patrimonij scribente, prodijt resolutio eis fauorabilis in repropositione quoquè confirmata, ex negligentia verò (quæ connaturalis est in ijs, quæ pro cõmuni possidentur) non fuit processum ad expeditionem sententiæ, quod post aliquod interuallum ansam dedit actoribus obtinendi nouam audientiam, vndè repropositа causa recessum fuit.

Primæ resolutiones mihi, ad veritatem etiam reflectenti, probabiliores visæ sunt; Siquidem ex instrumenti venditionis tenore clarè constabat de pacto commissorio, de cuius validitate in contractu emptionis, & venditionis ad fauorem venditoris contra emptorem non
2 adimplentem in iure non dubitatur ad *text. in l. 1. & 2., & toto tit. ff. de lege commissoria cum concordant.*, de quibus *apud Leotard. de vsur. quæst. 69. & seq.*

Huiusmodi enim pacti infectio cadit in contractu pignoris, seù vbi alias ratio fraudis vsurarum cadat, ex ijs, quæ in materia pacti commissorij habentur *in Tyburtina Castri S. Angeli sub tit. de vsur. disc. 8.*, ac etiam in eadem causa *sub tit. de dote disc. 126.*, & in plerisque decisionibus in ea causa editis, quarum aliquæ sunt impressæ *par. 11. rec. decis. 330., & 371., & apud Censal. in l. vn. Cod. si quis Imperat. male dix. fol. 202.*

Est benè verùm, quod vbi tale pactũ adiectũ est in gratiam vnius contrahentis, in odium alterius non adimplentis,
3 eatenus suam habet operationem, quatenus eo vti velit ille contrahens, ad cuius fauorem adiectum est, cum in eius arbitrio positum sit nolle vti, sed agere ad obseruantiam, nequè de illo opponere potest altera Pars, nè inducta ad fauorem retorqueantur in odium, atque morosus, seù deficiens in non adimplendo, cõmodum reportet ex eius mora, & violata fide ex *collect. per Merlin. de pignor. lib. 5. quæst. 7., Rot. decis. 422. num. 4. par. 4. rec. apud Buratt. decis. 110. numer. 13.*, & sæpius, ac habetur *in Romana annuæ præstationis sub tit. de feudis disc. 57.*

Vbi autem venditor, in cuius gratiam adiectum sit, illud deducat ad exercitiũ, atque perfectè subsequuto effectu, declaret eo velle vti, tunc resultat actus resolutio, atque res vendita redit in dominium venditoris absquè facultate pœnitendi, seù variandi, vt clarè disponit
4 *textus in l. 4. §. eleganter Papinianus ff. de lege commissor.*, vbi communiter scribentes relati *per Leotard. dicta quæst. 69.*, ac in dictis decisionibus editis *in Tyburtina Castrorum*.

Non negabantur hæc per Scribentes in contrarium, sed dicebatur, quod dictũ pactum non fuisset deductum ad exercitium, quodque neque per Montistas deduci potuisset, cum ipsi nõ essent domini, neque venditores, sed creditores, qui solum debitori vendenti consensum præstiterant; Ideoque duplex desuper cadebat quæstio, vna voluntatis, & altera potestatis.

Quatenus igitur pertinet ad primam quæstionem voluntatis, videbatur illam euidenter probari ex pluribus, quæ vbi etiam singulariter, ac distinctè consi-
5 derata difficultatem pati possent, benè tamen probabant simul iuncta cum regula, quæ in quæstionibus facti, ac voluntatis principi aliter, ac perpetuo attendẽda est, vt singula, quæ non prosunt, vnita iuuent.

Primò etenim in facto deducebatur probatio resultans ex quibusdam citationibus,

nibus, ac alijs eorumdem Montiſtarum confeſſionibus, de quibus vtpotè conſtantibus in nudo facto ad cauſæ Patronum, pro ſtylo, agere pertinebat.

Ego verò ſcribens pro Montiſtis, ponderabã quod Aut dicti actus erant vninoci, dictam voluntatem pernecesse concludẽtes, & quæſtio erat finita, ex ſæpiùs inſinuata regula *text. in l. ille aut ille ff. de legat. tertio* latè exornata *per Rot. deciſ. 44. num. 14 par. 11. recen.*, quod in claris, & expreſſis nõ intrant quæſtiones, & argumenta; Aut erant æquiuoci vtpotè referibiles ad ſimplicem aſſociationẽ iure creditoris iuxta terminos *text. in l. 3. C. de pignor.*, vt prætendebatur per Scribentes in contrarium, adeò vt intraret interpretatio, Et tunc dicebam iſtam omninò capiendam eſſe pro reſolutione contractus, ac vſu pacti commiſſorij, ex regula, quod in dubio actus interpretãdus eſt eo modo quo magis expedit faciẽti *ad not. in l. gerit ff. de acquiren. hæred. cum cõcordan. per Menoch. lib. 4. præſumpt. 100. & ſeq.*, & *ſub tit. de hæred.*, occaſione agendi quando per actus facti inducatur, necnè aditio hæreditatis, cum ſimilibus.

Multipliciter autem Montiſtis, alijſq; creditoribus dictorũ de Anchaianis expediebat contractum reſolui, dictumque pactum ad exercitium deduci; Primò ſcilicèt, quod ità fiebat lucrum de ſcutis quatuor mille ab emptore ſolutis, ab eo non repetendis, vt clarè diſponit *text. in dicta l. 4. §. ſed quod ait ff. eodem tit. de lege cõmiſſor.*; Secundò quod infrà decennium præſumptio eſt, vt valor ſtabilium non cenſeatur immutatus, vt *apud Celſ. deciſ. 178. num. 8.* & ſæpius; Atque ſi quæ immutatio cadere poterat, illa erat potiùs in augmentum, quoniam vt docet notoria praxis totius Europæ, præſertim verò Italiæ, & in iſta, magis illa Status eccleſiaſtici, præſertim in locis Vrbi adiacentibus, rerum pretia in dies creuerunt, vt etiam aduertitur *ſub tit. de Regalibus diſc. 117.* & alibi.

Tertiò quia, cum totum iſtud patrimonium iam poſitum eſſet ſub concurſu creditorum, ac adminiſtratione Congregationis Baronum, non expediebat dictis Montiſtis, alijſque creditoribus, vt hæc bona cum dicto patrimonio conſolidata remanerent; Tum ob magna incõmoda in concurrendo cum tanta copia 9 creditorum anteriorum, ac priuilegiatorum; Tum clariùs quia, vt pluries habetur *ſub tit. de feud. ad materiam huius Bullæ Baronum*, non liberatur pecunia creditoribus niſi vinculata, cum cautione ſcilicèt euictionis, ac de reſtituendo prioribus, & potioribus, & quando cautio idonea non habetur, cum neceſſitate inueſtiendi in loca Montium cũ hoc vinculo, quod notabiliter minuit de pretio ex deductis *ſub tit. de Regal. ad materiam locorum Montium diſcur. 30. & ſeq.*, & *ſub tit. de cambijs diſc. 1. & 2.*, & *ſub tit. de credito*, ideoque expediebat ſeparare bona iure dominij, ac reſolutionis cõtractus, vt ita eſſent ad eorum liberam diſpoſitionem, ac diſtractionem.

Ponderabam quoque ſubſequutã diuturnam obſeruantiam, quæ in omnibus ambiguis quæſtionibus eſt optima interpres, atque dicitur interprætationum Regina, vt in ſpecie interprætationis voluntatis latè *Rot. deciſ. 199. & 256. vtrobique num. 12. par. 10. recen. deciſ. 323. nu. 13. par. 11. & frequenter.* 10

Obſeruantia verò deducebatur ex pluribus actibus factis, id redolentibus, inter quos (cum alij eſſent æquiuoci, atque cum titulo creditoris compatibiles) ponderabam in ſpecie, quod quando 11 Congregatio Baronum appoſuit ſequeſtrum, atque ad formam Bullæ accepit adminiſtrationem huius patrimonij, id egit etiam in his bonis, tanquam dicti patrimonij membris, dictumque patrimonium nunquã ſcindere voluit, ac vendere per partes, reiectis enixis inſtantijs deſuper factis, & tamen neglexit vendere, ac adminiſtrare hæc bona, ſignum clarum diſmembrationis; Accedente etiam inueriſimilitudine, quod in adeò celebri, & clamoroſo concurſu, vt docent pluries deducta *dicto tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum diſcur. 77. cum ſequent.*, iſti Montiſtæ nunquam comparuerunt.

In idem quoque conferre dicebam æquitatiuum motiuũ claudicationis, de quo *diſc. præced.*, quod ſcilicèt, ſi bona 12 creuiſſent in valore, vtique cum eadem haberẽtur iam pro abſciſſis à reliquo patrimonio emptoris, cum tam diuturna obſeruantia, neque creditores patrimonij ad ea cogitarent, minuſque Congre-

gatio

gatio se ingereret, ità eorum fuisset lucrum ex regula *secundum naturam &c.*; Potissimè quia supponebatur non deesse aliquam culpã in hac intermedia administratione, ex qua pretij notabilem diminutionem emanasse dicebatur.

Quoverò ad alteram inspectionem super defectu potestatis; Dicebant Scribentes pro Montistis, quod venditoris personam verè ac propriè gesserat hæres debitoris, qui erat dominus, ipsi verò tanquam creditores præstitissent solum assensum, quodque eorum respectu reseruatio regressus ad primæuum statum intelligenda veniret iure creditorum, & prout cõpetebat, & consequenter quod ipsi neque volentes potuissent ad exercitium deducere hoc pactum commissorium.

Verùm id non videbatur probabile fundamentum, quoniam in iure de isto defectu potestatis obijci solet per tertiũ,
13 non autem per ipsummet facientem nõ admittendum ad allegandum proprium delictum, propriamque turpitudinem, vt exindè commodum reportet ex collectis *per Barbos. axiom.* 221. *num.* 1. *cum vulgar.*

Aduertebam præterea, quod cum emptor contextualiter emisset ab hærede debitoris, ipsis Montistis consentientibus, ac vnitim de dicto pacto commis-
14 sorio sibi consulentibus, omnes ità in ordine ad emptorem constituebant vnã personam venditoris, quidquid esset quoad eos inter se ipsos, & consequenter, quod dictus hæres dominus, ac venditor, ità cõsensum præstiterit Montistis, quod dictum pactum eius nomine exercere possent, tanquam eius mandatarij, ex implicito mandato, quod etiam à iure creditor habere dicitur à debitore, cuius iura exercere potest ad *text. in l. si pignus ff. famil. erciscun. cum concordan. per Gratian. discept.* 503. *numer.* 5. *Capyc. latr. consult.* 16. *num.* 14. *Rouit. decis.* 29. *numer.* 4. *Ole. de cession. iur. tit.* 4. *quæst.* 3. *num.* 25. *& seqq.*, & habetur pluries in sua materia *sub tit. de credito, & alibi*. Ideoque stant benè simul, quod Montistæ remanerent creditores, neque iste tutulus alteraretur, & tamen, quod istud pactũ exercere potuerint.

Dicebatur demum, quod vbi maior pars Montistarum ex dictis actibus potuisset sibi præiudicare, attamen
15 obesse non poterat pluribus pupillis minoribus, mulieribus, & pijs locis, loc istius montis possidentibus, cum isti pro hibiti sint contrahere, vel sibi præiudicare absque solemnitate, & causa; Verùm istud erat omnium leuius motiuum, quoniam, vt receptum habemus ad materiam *text. in l. vnic. Cod. quando Imperator inter pupill. & vid. sub tit. de iurisdictione*, cum similibus, istæ personæ sunt priuilegiatæ in actibus, quos gerunt iure singulari, non autem iure communitatiuo, & tanquam membra alicuius Vniuersitatis, cum ità habeant defensores, atque cesset ratio prohibitionis.

ROMANA

AQVÆ

PRO

CARDINALI DE MAXIMIS

CVM

MONASTERIO S. TERESIÆ AD QVATVOR FONTES.

Casus disputatus in Sac. Congregatione Visitationis, & resolutus cum temperamento, vt infrà.

An & quid in contractum emptionis, & venditionis deductum censeatur; Et in specie, àn emens domum cum hortis, & aquis, si domum denuo vendat, aliquam verò partem retineat, quænam pars aquarum ad nouum emptorem, vel respectiuè ad secundum venditorem pertineat; Et quid si secundus venditor in eius arbitrio id reponat.

SVM-

SVMMARIVM.

Facti series.
De inualida venditione collata in voluntatem vnius ex contrahentibus.
In Domino possidente vnum corpus in confuso non datur distinctio membrorum.
Quando res dicatur membrum, & de pertinentijs alicuius prædij.
Quod in hoc destinatio patris familias totum faciat.
6 Quando, et ad quid procedant conclusiones, de quibus num. 4. & 5.
7 Et quando intret quæstio, de qua nu. 2.
8 De vitio forensium circa extranea.
9 De eadem conclusione, de qua num. 2.
10 In casibus, in quibus substineatur contractus, voluntas resoluitur in arbitrium.
11 Remissio facta alterius gratijs, & voluntati quomodo sit intelligenda.
12 De distinctione inter voluntatem, et arbitrium, quando intret.
13 In actibus correspectiuis non attenditur voluntas vnius.
14 Declaratio fieri debet per informatum.
15 Qui declarat non disponit, ideoque donatoris declarationi defertur.
16 Ad materiam declarationis fiduciarij.
17 De diuisione aquarum communium, & aliarum rerum communium.
18 Quomodo ista materia debeat regulari.
19 Non debet quis pati pænuriam aquæ, vt eam alijs præbeat.
20 Exitus causæ.

DISC. XXXIV.

INdigentibus Monialibus S. Theresiæ ad quatuor Fontes aliqua parte viridarij, vel horti, & aquarum spectãtium ad adiacens palatium illorum de Mattheis, istisque hanc dismembrationem denegãtibus, totum palatium emerunt, deindequè, sibi appropriata quadã parte dicti viridarij, vel horti, idem palatiũ cũ omnibus eius officinis, membris fontibus, aquis, hortis, & alijs pertinentijs vendiderunt Cardinali de Maximis tunc Cameræ Apostolicæ Clerico, & Patriarchæ Hierosolymitano pro pretio, de quo *sub tit. de vsur. disc. 26.*, sub eo pacto præsertim, vt in vẽditione compræhensæ censerentur aquæ, iuxtà tamen declarationem ab ipsis Monialibus per separatam scripturam faciendam, cui emptor stare promisit; Cumque dictæ Moniales ex antiquis aquis palatio, & viridario, seù horto adiacenti destinatis, notabiliorem partem pro se ipsis retinere vellent, modicam verò emptori dare, hinc orta controuersia, eaque delata ad Sacram Cõgregationem Visitationis Apostolicæ, ac assumpta disputatione.

Scribentes pro Monialibus nimium se diffundebant super iuris articulo, an valeat, necnè contractus, vel conuentio
2 collata in arbitriũ, seù voluntatem vnius ex contrahentibus, atquè reassumendo plenè deducta *per Rotam apud Merlin. decis. 567. repetit. decis. 172. par. 6. rec.*, & *apud Gratian. discept. 572.*, probare conabantur, quod, vel ratione iuramenti, vel ex altera æquitatis, vel quia res non esset amplius integra, actus valere deberet.

E conuerso autem Scribentes pro emptore, nimium insistebant in facto, ac probationibus per plures testes inductos super quantitate aquæ per illos de Mattheis assignatæ parti viridarij, seù horti dismembrati, atque inclusi in clausura Monasterij, & quæ applicata ipsi palatio, eiusque officinis, ac viridario, & horto sub venditione compræhensis; Atque super fide testium desuper inductorum adhibenda, ob exceptiones tàm in persona, quàm in dicto datas, magnæ fuerunt disputationes.

Mihi pro emptore Scribenti, extranea hæc videbantur à casu; Quatenùs enim pertinet ad ea, quæ ex hac eadem parte deducebantur; Ponderabam huiusmodi inspectionem non intrare, quandò vnus,
3 & idem est omnium dominus, in confuso possidens, tàm palatium, quàm omnia viridaria, & hortos, tãquam vnum, & idem, cum tunc aquæ non recipiant hanc distinctionem, quia dominus vtitur magis eis in vna parte, quàm in altera pro eius placito, & proùt temporum, vel alterius contingentiæ ratio exigit; Quamuis enim etiam in eodem possessore, seù patrefamilias detur destinatio circa vnam,

vel alteram rem, adeoùt ea,quæ vni prædio deſtinata ſunt,quamuis cum notabili diſtantia materialiter ſeparata ſint,ſub illius prædij nomine veniant, tàm in actibus inter viuos, quàm in vltimis voluntatibus, vtpotè de illius pertinentijs *ad text. in l. quod in rerum §. ſi quis poſt ff. de legat. 1. l. cum fundus ff. de legat. 2. l. prædijs §. Titio ſeiana ff. de leg. 3. Odd. conſ. 21. Galeot. lib. 1. controu. 22. cum cõcordan. in Bonon. liquidationis pretij 4. Iulij 1664. 4. Maij 1665., & 23. Ianuarij 1666. corã Emerix*, de qua habetur *ſub tit. de legat.* ſuper puncto,àn,& quid ſub legato prædij ruſtici,vel vrbani veniat, cum in hoc totum faciat deſtinatio patrisfamilias,vt etiam aduertitur *in Romana prælationis ſub tit. de ſeruis. ad materiam retractus diſc. 74.*

Attamen id rectè procedit ad effectũ diſtinguendi vnum prædium ab altero, & in concurſu plurium rerum diuerſarũ conſtituentium diuerſa corpora, ſeù diuerſa eiuſdem vniuerſitatis,vel patrimonij membra; Secus autem vbi agitur de vno eodemquè membro, vel prædio,in quo hæc diſtinctio non datur;Siquidem, vt communis vſus docet, habens palatiũ cum adiacentibus viridarijs, vel hortis, hyberno, vel alio magis humido tempore vtitur aquis ad palatij ornatum magis,quam ad vſum,ac ornatum hortorũ, ſecus autem tempore æſtiuo, ſeù in horis delitiarum, vel quando in hortis exteri permaneant ad delectationem, ità vnum,ac alterum reſpectiuè fontem magis ditãdo,vel depauperando, vt occaſio exigit,ideoque dicta formalis diſtinctio, ſeù fixa, & perpetua deſtinatio aquarum magis vni,quam alteri officinæ,vel membro eiuſdem prædij, non de facili verificabilis eſt in eodem poſſidentè omnia in confuſo tanquam vnum, & idem corpus.

Proùt inanis videbatur labor adhibitus in dicta quæſtione iuris ſuper validitate pacti, vel contractus collati in vnius ex contrahentibus voluntatem; Iſtam enim quæſtionẽ examinare oportuiſſet, quandò vnus ex contrahentibus noluiſſet amplius ſtare contractui, vtpotè imperfecto, ſeù inualido alioſquè effectus ex inualiditate, vel imperfectione reſultantes deduceret, in quibus terminis loquitur *dicta deciſio Merlin. cum ibi conſtitis*, ſed vbi partes concordant in validitate, ac perfectione, & obſeruantia contractus, atque ſola quæſtio eſt ſuper interpretatione, ſeù modo illum obſeruandi, non videtur, ad quid chartas in nibus quæſtionibus,ac allegationibus re plere; Quod tamen frequens eſt forens vitium, in huiuſmodi ſuperfluis enag tionibus ad cauſam non facientibus, ſo litum Iuriſtarum improbum laborem adhibere.

Et nihilominùs aduertebam,quod vbi procedendum eſſet cum ijs, quæ in dicta quæſtione habentur, huic Parti magis affiſterent, quoniam, vt præſertim patet ex allegata *deciſ. 567. Merlin.* aliàs *deciſ. 172. par. 6. rec.*, & ex altera edita in eadem cauſa *coram eodem Merlino deciſ. 605. repetit. etiam deciſ. 248. eadem par. 6.* Vbi etiam ratione æquitatis, vel ex altera iuramenti, ſiuè rei non integræ, contractus ſubſtineretur, id procedit, quia lex interpetratur, vt alterius contrahentis voluntas reſoluatur in arbitrium à iure regulandum, & tanquam illud boni viri, adeoùt ſi malè adhibeatur,intret illud iudicis,pro eius ſuppletione, vel reformatione,iuxtà magiſtralem traditionem *Innocentij, & Hoſtienſis in capitulo veniens de renunciat. Abb. in capitulo ſanè eodem tit. & in capitulo nè innitaris de Cõſtitut.*,vbi etiam *Butr.*, ac alij, de quibus *apud Gizzar. deciſ. 57. num. 3. & 4.*, occaſione agendi de ſe remittente gratiæ, ac voluntati Domini,vel ſuperioris,quod intelligitur de voluntate ſonante in arbitrium à iure regulandum, & tanquam boni viri.

Diſtinctio etenim, de qua *apud Cauaſ ler. deciſ. 374.*,& ſæpius *ſub tit. de fideicom.* præſertim *in Romana hæreditatis de Iordanis diſc. 62.*, ac etiam *ſub altero de teſtament.*, inter arbitrium, & liberam voluntatem, percutit ea,quæ pendentà ſola diſpoſitione, ſeù voluntate vnius, adeoùt alter contendat de ſolo lucro ex diſponentis voluntate reportando, ſecus autem *in* actibus oneroſis, & correſpectiuis, in quibus non ſpectatur voluntas vnius, ſed illa vtriuſquè ex ijs, quæ habentur deducta *in Romana augumenti dotis, & tit. de dote diſc. 27.*, & *in deciſionibus in ea cauſa editis 9. Iunij 1659. & 19. Aprilis 1660. coram Beuilaqua.*

Clarius

Clarius verò, ac extra omne dubium in hac facti specie, quia pactum conceptum non erat, vt in libito, & voluntate Monialiũ esset qualem aquam dare vellent, & qualem non, idque rationabiliter, quia cum ipsæ fuissent Dominæ totius
14 aquæ, ac forsan eam quoque confundissent cum propria, & antiqua Monasterij, hinc ad easdem, vtpotè informatas, pertinebat rem ita effectam obscurã, declarare.

Declaratio autem non continet aliquam nouam dispositionem, minusque tribuit voluntatem, quinimò neque arbitrium, sed solũ aperturam eius, quod iam inest, nobis tamen ignotum est, iuxtà optimum exemplum traditum per *text. in l. adeo versic. cũ enim grana ff. de acquir. rer. domin.*, in illo, qui excutit grana à spicis, quoniam granum non perficit, sed iam existens solum aperit remouendo paleæ velamen; Ideoque prodijt propositio, quod qui declarat non disponit,
5 neque aliquid de nouo facit, sed quod iam factum sit, vel existat aperit, et consequentèr etiam in donationibus, alijsque perfectis contractibus pœnitentiam excludentibus, quamuis donator, vel alter contrahens reuocare non possit, seù alias contractum alterare, benè tamen potest illum declarare, dummodò sit declaratio verisimilis ex deductis *apud Otthobon. decis. 219. num. 7. & 8. decis. 195. numer. 18. decis. 77. & 90. post colluctat. Bonden.*, & sæpiùs ferè in omnibus materijs præsertim verò in eius propria *sub tit. de donat.*

Et satis ad rem, de declaratione faciendæ per fiduciarium ex præcepto testatoris iuxtà terminos *textus in l. Theompus ff. de dote prælegat.*, *& l. quem heredi ff. de condit. & demonstr. cum concordant.* faciunt ea, quæ habentur *in Peruſina erectionis Canonicatus dicto tit. de fideicomm. disc. 182.*, ideoque dicebam non esse in facultate Monialium pro eorum placito quantitatem aquæ declarare tanquam per speciem nouæ dispositionis, sed id faciendum esse tanquam in recognitionem præexistentis veritatis.

Item ponderabam in hoc proposito posse, vt eo medio tẽpore, quo Monasterium fuit dominus, & possessor dicti palatij, eiusque hortorum, & aquarũ, inducta fuerit quædam species societatis, seù communionis inter hortos, &
17 aquas, tàm dicti palatij, quàm Monasterij, ad cuius communionis dissolutionem posteà per istum secundum contractum deuentum esset, ideoque intrarent ea, quæ in his specialibus terminis aquarum, quæ pluribus predijs, vel personis communes essent, vt quando ad diuisionem deuenitur, illa fieri debeat proportionabiliter, & pro rata indigentiæ, ipsorumque prædiorum qualitate, vt benè in terminis aduertit *Costa in eius tractatu de ratione, seù portion. ratæ quæst. 3. per tot.*, et sic quod antiquarum aquarum illorum de Matthæis proportionata diuisio fieret habita ratione illius ratæ horti remansæ Monialibus, quod importabat quid modicum, ad quod cõferunt ea, quæ habentur *sub tit. de seruit. disc. 32.*

Verùm reflectendo ad veritatem, credebam in ista quæstione, vtpotè facti, & voluntatis potius, quam iuris, procedendum esse cum sæpius insinuata propo-
18 sitione attendendi magis substantiam verisimilis intentionis, quam vagas, ac generales iuris regulas, & propositiones; Ex recensita enim facti serie cõstat, Moniales sollicitas fuisse pro magno pretio, absque aliqua necessitate, vel prudentis economiæ motiuo, emere hoc palatium cum omnibus annexis, ex sola ratione obtinendi hortorum, & aquarum partem, quæ earum Monasterio eiusque officinis, atque clausuræ ampliationi necessaria, vel oportuna esset, vt deindè prouisæ, quod supererat, venderent; Et consequenter, quod spectata huius veritatis substantia, inspici deberet, quænã aquæ quantitas, inspecta potius commoda, & morali, quàm præcisa necessitate, sufficeret pro Monasterij vsibus, ac officinis, &
19 tunc pro Monasterio potiùs respondendum esset, quoniam, vt aduertitur *sub tit. de seruit. ad materiam aquar. disc. 29. per text. in l. Præses Cod. de seruitut.*, incongruum est, vt quis proprios agros relinquere debeat sitientes, vt alienis agris abundans potus tribuatur; Secus autem in alia quantitate exuberanti, cum tunc
20 esset species æmulationis, ad instar eorum, quæ habemus ad materiam *text. in l. altius Cod. de seruit. & aqua*; Cumque ingenuè id insinuassem vni ex dictis dictæ Congregationis doctissimo, ac iudi-

tioso Cardinali, qui causæ Ponens, seù relator erat, ità cum prudenti temperamento, præuia relatione Peritorum iudicatum fuit, adeòut iudicato hæc Pars acquieuisset, quamuis in aliquo præiudicata, cum etiã attenta dicta regula, maior aquæ quantitas illi de congruo debita videretur; Verùm adhùc viget controuersia super liquidatione, ac modo diuidendi, cum nõ de facili mulieres acquiescere soleant.

ROMANA

DOMVS

PRO

VECCIS

CVM

COMITIBVS.

Casus disputatus coram A. C.

Posidens directum dominium rei stabilis cum iure percipiendi ab Emphyteuta, vel conductore annuum censum, seù responsionem; Si simpliciter vendat censum, seù responsionem, an vendidisse censeatur etiam ipsum directum dominium pro casu deuolutionis, ac ad alios effectus.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Exceptio in parte non debet impedire id, quod non cadit sub lite, vel sub exceptione.*
3 *Vendens simpliciter rem, censetur vendere ius, vel portionem, quam habet.*
4 *Vendito, vel cesso censu, non censetur venditum dominium directum.*
5 *Ex pretij quantitate colligitur, quid in contractum deductum sit.*
6 *Canones, vel census reseruatiui plus valent, quam consignatiui.*
7 *Quando venditis, vel donatis fructibus censeatur vendita ipsa res.*

DISC. XXXV.

1 BLasius de Comitibus, possidens ex deliberatione annuum censum reseruatiuum, seù responsionem super domo possessa per Antonium iure locationis, vel alterius concessionis ad tertiam generationem, De anno 1620. dictam responsionem pretio scutorum 200. vendidit Olimpiæ, factoque casu deuolutionis domus per mortem dicti Antonij de tertia generatione, dictus Blasius, seù eius filij, & hæredes possessionem domus adepti sunt, dicti autem Dominicus, & Paulus dictæ Olimpiæ hæredes prætendentes sibi domum debitam esse, possessionem quoque adepti fuerunt, sed in possessorio retinendæ succubuerunt in Tribunali A. C. per manutentionẽ dictis Comitibus concessam, vndè reassumpta causa in negotio principali, semel scripsi pro dictis Dominico, & Paulo, neque amplius de causa actum audiui, *minusque* informationes alterius Partis vidi, vndè propterea iudicium desuper efformare non potui, credo autem, quod dicti actores, pro quibus scribebam, auditis meis difficultatibus, contenti exactione responsionis, acquieuerint.

Dicebam igitur, quod cum vtriusque partis prætensio esset inuicem compatibilis, quod scilicèt actores prætendebant totam domũ ad se spectare in vim dictæ emptionis factæ de directo dominio secum trahente, nedum censum, seù responsionem, sed etiam ipsum dominium ac effectum deuolutionis; E contrario autem Rei, & possessores dicerent venditum esse solum dictum annuum censum, vel redditum, non autem dominium, vtpotè ipsi pendente hac lite negare non potuerant solutionem dicti redditus, cui id sit compatibile cum prætensione actorum.

Quan-

Quando siquidem contentio est inter duos, quorum vnus prætendat sibi deberi plus, alter verò dicat deberi minus, tunc pendente dicta controuersia, retardanda non est præstatio eius, quod est minus, ac extra controuersiam, cum in rebus diuiduis, maior prætensio illiquida retardare non debeat solutionem minoris debiti liquidi, & nõ cõtrouersi, vt *apud Franch. decis. 373. per tot.* cum alijs de more collect. *per Giurb. decis. 30. num. 32. & seqq.*, & benè in proximis terminis controuersiæ inter prætendentem concessionem esse emphyteoticã, & possessorem prætendentem esse censualem, quod huiusmodi litis pendentia impedire nõ debet solutionẽ ipsius responsionis, super cuius natura, & qualitate solum est controuersia, firmatur *apud Dunozett. dec. 849. n. 9. & 10.* edita in causa, in qua ego quoque scribebam, et sic quod lite pendẽte, locus esse deberet prouisioni super dictæ responsionis solutione sine præiudicio, vt credo sequutum esse.

Quatenus verò pertinet ad punctum principalem, Dicebam, scribens tanquã Aduocatus, regulam esse, vt qui rem vendit, seù ius, quod in re habeat, censeatur vendidisse totum id, quod habebat, ideſt totum, si totũ suum est, vel eam partem, quæ ad se pertinebat, disponendo eo modo, & titulo, quo disponere poterat ad *text. in l. qui tabernas ff. de contrah. empt., & cap. pastoralis de donat.* vtrobiq; scribentes, de quibus *apud Cenc. de cens. quæst. 23., Gregor. decis. 225. num. 2. & 3. Rota in Romana apothecæ, seù pecuniaria 8 Iuuij 1654., & 25 Iunij 1655. coram Bichio, quam secunda est decis. 66. par. 12. rec., & in aud. 7. Februarij 1656. coram Beuilaqua,* & in alijs frequenter.

Quamuis autem, cũ his, ac similibus generalitatibus informationẽ desuper editam, more inseruientis causæ, exornare curarem, ponderãdo etiam inuenisimilitudinem, quod scilicèt si venditor noluisset se spoliare dominio, non processisset per viam venditionis, sed potius per viã impositionis census consignatiui, siuè reseruasset ius dominij, eiusque effectuum, restringendo venditionem ad solum ius exigendi hanc præstationem; Attamen etiam non visis iuribus alterius Partis, adhuc dubitãbam (vt requirentibus ingenuè de more insinuaui); Tùm ex regula, quæ ex magis communi, & recepta opinione est in contrarium, vt scilicèt vendito simpliciter censu, vel canone debito ex aliqua re, non censeatur venditum ipsius rei directum dominium pro effectibus deuolutionis, & laudæmij, ac alijs exindè resultantibus, sed solùm ius exigendi censum, vt cæteris relatis habetur *apud Ann., & Add. singul. 306. Guid. Pap. & Add. decis. 264. Cenc. de cens. quæst. 72. nu. 24. & seqq., Duard. eod. tract. in princ. quæst. 26. n. 74.*, apud quos concordantes.

Tùm fortiùs ex quãtitate pretij, quod vt aduertitur in supra allegatis *decisionibus coram Bichio, & Beuilaqua, & apud Gregor. decis. 126.*, & passim, est maximum
5 argumentum voluntatis Partium, et quid in contractum deductum sit; Cum etenim de tempore huius venditionis curreret tertia generatio, vndè propterea imminens, vel proxima erat spes deuolutionis domus notabilis valoris, ipsaque responsio sola, & de per se esset talis quãtitatis, quod dictum pretium scutorum 200. ei cõgrueret, cum valor huiusmodi censuum reseruatiuorum, seù canonum, ac similium responsionum iuxtà communem vsum (præscindendo etiam à directo dominio, ac alijs effectibus ab eo resultantibus) sit longè maior, quàm ille
6 censuum cõsignatiuorum, ratione potioritatis, ac maioris securitatis, vt notorius cõmunis vsus, ac valor probat, hinc proindè mihi videbatur quod facilius dicta regula intraret, potissimè quia quædam alia adminicula quoque concurrebant in facto.

Quando autem venditis, vel donatis fructibus rei censeatur vendita ipsa res, vel quid in cõtractum deductum sit, latè,
7 & benè agit *Anna allegat. 104.*, & habetur *sub tit. de feud. in Sabinen. status Montislibretti disc. 65.*

VRBE.

VRBEVETANA

ONERVM

PRO

MARCHIONE MARABOTTINO

CVM

MONALDO MONALDENSE DE CERVARIA.

Responsum pro veritate.

An, et quę onera pertineant ad emptorem, quamuis res libera vendita esset, adeoùt pro eis non competat actio euictionis, seù quanti minoris, vel è contrà.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Redecima non debetur nisi adsit cõsuetudo.*
3 *De decima temporali redolente præstationem ratione dominij.*
4 *Ob onera detecta in re vendita intrat actio quanti minoris.*
5 *Decimæ spirituales sunt onus intrinsecũ, pro quo non præstatur euictio, vel actio quanti minoris.*
6 *Idemq; de oneribus cameralibus, seù collectis, & tributis, aliisque de natura rei &c.*

DISC. XXXVI.

1 FActa venditione per Monaldum Marabottino de quibusdam domibus, cum assertione, ac promissione eorum libertatis ab omni onere, præterquam à quadam specificata responsione; Cum Parochus loci prætẽderet quãdã decimã frumenti, & vini sibi debitã esse, hinc ex parte emptoris consultus fui de duobus; Primò scilicèt super dicti Parochi prætensione, & àn dicta decima ei debita esset; Et secundo, quatenus deberetur, àn haberet actionem euictionis, vel quanti minoris contra venditorem, qui rem liberam asseruit, ac promisit.

Quoad primum, quod materiam decimarum potius percutit, cum ex parte requirentis supponeretur in hac dioecesi
2 de consuetudine integram decimam solui per colonos, dixi regulam esse contra Parochum, vt non debeatur redecima ex deductis *apud Buratt.*, *& Adden. decis. 575. decis. 672. par. 1. rec. decis. 548. par. 5.* & in alijs, de quibus in sua materia *sub tit. de decim.*; Sed quoniam etiam id limitatur ex contraria consuetudine, idcircò dixi responsum desuper maturum tradi non posse absque magis distincta facti notitia.

Quo verò ad alterum punctum inter emptorem, & venditorem, Dixi determinationem pendere à natura, seù qualitate dictæ decimæ per parochum prætensæ, si enim esset decima temporalis debita ratione dominij, & tanquam species
3 liuelli, seù responionis iuxtà eam speciem, de qua *apud Capyc. decis. 20. Franch. decis. 117. & 124., Rouit. decis. 97.* cum alijs in sua materia *sub tit. de Decimis*, Et tunc planum erat competere actionem quanti minoris ex ijs, quæ cæteris relatis habentur *apud Surd. decis. 165. Gregor. dec. 119. num. 3. decis. 337. numer. 7. & seqq. par. 5. rec.* cum alijs *per Adden. ad decis. 10. par. 3. rec.*; Secus autem vbi esset decima spiritualis prædialis Parocho de iure debita, quoniam tunc dicitur onus intrinsecum, & connaturale, quod de iure sub-
5 intelligitur, vtpotè debitum per dominum, & possessorem pro tempore, ideoquè pro eo non intrat actio euictionis, seù quanti minoris, quamuis res per venditorem ab onere libera, & exempta asserta, & promissa esset, vt benè cæteris relatis habetur *apud Annam allegat. 48.*, alijsque allegatis aduertitur *in Sabinen. Status Montis libretti sub tit. de feud. disc. 65.*, atquè docet praxis onerum cameralium, & collectarum, quoniam pro eis
6 venditor non præstat euictionem, neque tenetur ad quanti minoris; Decimæ autem spirituales, & onera laicalia in hoc fraternizant, quoniam, vt pluries aduertitur *sub tit. de Regalibus*, tributa, & collectæ, aliaque onera laicalia dicuntur decima, quæ soluitur Principi ad instar decimæ, quæ soluitur Deo.

FIR-

FIRMANA

PRO

MORELLETTIS.

Responsum pro veritate.

An venditori liceat rem euictam ab euincente recuperare, illamquè emptori restituere; Atque ità euictionis actionem, vel regressum emptoris ad primæua iura euitare.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Purgatio moræ non datur aduersus pactum resolutiuum.*

3 *An venditor possit recuperare rem euictam, illamque emptori restituere, atque ità euitare actionem euictionis.*

4 *De distinctione, cum qua deciditur quæstio.*

DISC. XXXVII.

CVM in satisfactione antiquorum iurium, quæ Cæcilia habebat contra N., hic aliqua bona in solutum ei dedisset sub expresso pacto regressus ad primæua iura in casu euictionis, atquè defuncto venditore, seù illo, qui in solutū dederat, aliquo ære alieno presso, adeoùt eius hæreditas sub curatore ad commodum creditorum iaceret, Rector cuiusdam Ecclesiæ, ex capite deuolutionis, seù alio iure dicta bona in parte euicisset à dicta Cæcilia, qua ad eius primæua iura regrediente, notabile resultabat creditoribus præiudicium, Hinc ex parte illorū de Morellettis, qui dictæ hæreditatis creditores erant, pro veritate consultus fui, àn eis integrum esset bona prædicta à Rectore recuperare, dictæque Cæciliæ restituere.

Difficultatem præbente conclusione, de qua cæteris relatis *apud Gratian. discept.* 708., *Gregor. & Adden. decis.* 559., *Gratt. & Adden. decis.* 896., quod scilicèt illa moræ purgatio, quæ de æquitate canonica passim admittenda est, in plurium sensu, etiam de iure ciuili non deneganda ex deductis *apud Capyc. latr., & Adden. decis.* 30., & pluries *sub tit. de emphyt.*, nō intret aduersùs pactum resolutiuum, cum solum intret aduersùs pœnam, nō autem aduersus conuentionem.

Respondi, quod quidquid sit de ista conclusione in terminis emphyteoticis, 3 super quibus actum habetur in dicta sua materia; Quatenùs tamen pertinet ad istos speciales, ac præcisos terminos, àn scilicèt venditore *rem euictā* recuperante, illamque emptori offerente, ad euitandam euictionis actionem, vel regressum ad primæua iura, teneatur emptor recipere, si eius magis interfit euictionem præstari, vel regressui locum esse, decisio pendet à distinctione, àn euictio validè, ac perfectè sequuta sit, necnè; Si enim sequuta esset impropriè, puta ratione hypothecæ in saluiano, vel alio remedio, tunc rectè recuperatio, ac restitutio intrat; Secùs autem, vbi per viam veræ, ac formalis euictionis ratione dominij, cum subsequuta executione, quoniā tunc esset potius noua acquisitio, quā recuperatio iuxtà deducta *decis. Bonon.* 27. *Anna allegat.* 174. *Franch. decis.* 145., vbi modern. *de Luca in Addit. num.* 2. *Mangil. de euict. quæst.* 183. *de Marin. ad Reuert. decis.* 582. *num.* 2.

Ideoquè concludebam, determinationem pendere à circumstantijs facti, àn 4 scilicèt dicta euictio propriè, ac validè, & perfectè sequuta sit, vel potius inualidè, seù impropriè, adeoùt recuperatio nō importet nouam acquisitionem, sed potiùs repositionem in statu pristino, vel è conuerso, vt primo casu emptor teneatur recipere, non autem secundo.

RA-

RAVENNATEN. FRVCTVVM PRO VINCENTIO PRONTO CVM PETRO BECCIO.

Casus disputatus coram Prælato Iudice Commissario in Signatura, & resolutus pro Petro.

An & quandò secundus emptor euictionis actionem habeat contra primum venditorem; Ac etiam, àn in euictione veniant fructus, vel interesse ad fauorem eius, qui non est venditor, sed est assignatarius, seù cessionarius pretij.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De doctrina* Bar. in l. si pro re ff. de euict.
3 *An emptor agat de euictione, si non ab eo, sed ab altero, cui ipse tradidit, res euincitur.*
4 *An secundus emptor agat de euictione contra primum venditorem.*
5 *De stylo Curiæ scribendi strictè ad punctum, & non euagandi.*
6 *Fructus recompensatiui non debentur ei, qui non fuit rei Dominus, nec venditor.*
7 *An ijdem petantur tanquam damna, & interesse euictionis.*
8 *Emptor tenetur soluere pretium non obstantibus molestijs, si offertur cautio euictionis.*

DISC. XXXVIII.

1 PRomptus vendidit prædiũ Rauennæ, qui deindè illud vendidit Beccio patri, qui permutando idẽ prędium cum domo cum Guattario, cum recompensa scutorum 400, in quibus pretium prædij domum superabat, dictã summam cessit, seù assignauit Petro filio in satisfactionem dotium vxoris, ac Nurus respectiuè; Quia verò dictus Guattarius aliquas molestias à Prompti primi venditoris creditoribus recepit, hinc dictum pretium, cedente die, deposuit, dictoque deposito per aliquod tempus otioso permanente, Petrus cessionarius, ob retardatam solutionem à Prompto primo venditore petebat fructus recompensatiuos, seù interfuria, eiusque intentionem fundatam esse dicebant Scribentes pro acto-
2 re in doctrina *Bartoli in l. si pro re §. si pro euictione ff. de euiction.* cum concordan. *per Mangill. de euict. quæst.* 161., ideoque ex parte Prompti Rei conuenti requisitus fui, vt huic obiecto præcisè satisfacerem.

Mihi videbantur istius doctrinæ termini extranei à casu præsentis controuersiæ; Duplex enim *à Bartolo* ad materiam dicti *text. in l. si pro re* proponitur quæstio, atquè *cum Bartolo* reliqui pertranseunt; Vna scilicèt, vbi res quam
3 ego emi, non euincitur à me, sed ab altero, cui ego vendidi, àn scilicèt regressum habeam cõtra primum venditorem, qui mihi vendidit, priusquam ego pulsatus fuerim, & condemnatus ad euictionem erga eum, qui à me causam habuit, & deciditur negatiuè, quatenus secunda venditio pura esset, ac simplex de tota re, nihil pro me retinendo, secus autem si partim vendiderim, vel concesserim, & partim retinuerim, putà (vt *Bartolus* exemplificat) quod vendiderim, vel concesserim dominium vtile, ac retinuerim directum, quoniam rectè agere possum ad euictionem iuris mihi reseruati, & competentis, sed ista quæstio prorsus extranea erat à casu.

Altera vera quæstio est, àn secundus emptor, cui res euicta fuit, directam, ac
4 immediatam actionem habeat cõtra primum venditorem, & de ista quæstione agitur *per Rotam decis.* 589. *par.* 1. *decis.* 422. *par.* 2., & latius *decis.* 388. *par.* 3. *rec. Mangil. de euict. dict. quæst.* 161. cum alijs *per Oleam de cession. iur. tit.* 4. *quæst.* 7. *n.* 3 *cum seqq.*, apud, quos plures adhibentur distinctiones, àn scilicèt concurrat cessio iurium, siuè stipulatio etiam pro quibus cumque successoribus, aut obligatio generalis, quæ continet in ventre stipu-

tio-

ionem *pro omnibus, quorum interest*; Verùm istam quoque dicebam quæstionem omninò extraneam à casu; Ideoquè inhærendo nimium commendabili stylo Curiæ (per aliquos tamen modernos pragmaticos parùm iudiciosè, cum improbo labore, corrumpi solito) non euagandi in superfluis quæstionibus, sed insistendi super solo puncto præciso cõtrouersiæ, contentus relatione tractantium de materia, neglexi dictarum quæstionum examen assumere, dum dictus Petrus, neque dominus, neque venditor vnquam fuit.

Punctus igitur præcisus quæstionis erat, àn ob retardatam pretij solutionem, fructus, vel interfuria prætendi possent; Et in hoc fine dubio negatiuè respõdendum videbatur, quoniam, Aut petebantur ex æquitate *text. in l. curabit Cod. de action. empt.*, et isti termini intrare non poterant, Tùm quia actor nunquam fuit dominus, nec venditor, sed tertius purus creditor pecuniarius, vt in specie *Millin. decis.* 378. *numer.* 3. *repetit. decis.* 109. *post Gilian. ad Statut. numer.* 2., & *decis.* 129. *num.* 92. & 93. *par.* 12. *rec.*, & habetur à simili in fructibus dotalibus *sub tit. de dote disc.* 123. & 161. *Rot. decis.* 258. *num.* 3. *par.* 10. *rec.*; Tùm etiam quia reus conuentus nõ possederat rem, cuius fructus percepisset, & quorum respectu intrat ratio, seù æquitas dicti textus, vt pluries ad illius materiam *sub tit. de vsur.*, vbi est sua sedes.

Aut verò prætendebantur in iudicio euictionis tanquam damna, & interesse, et pariter non intrabant, dum res nunquam exijt à manibus emptoris, vt aduertitur in eodem *sub tit. de vsur.*, & habetur *in Tudertina census* 10. *Martij* 1664. *Taya*, & insinuatur *hoc tit. in Romana Saluiani disc.* 29., ac etiam quia rectè dici poterat ipsi creditori imputandum esse, cur passus esset pecuniam deponi, vndè sequuta fuit illius otiositas, quoniam vbi etiam intrassent termini *textus in l. post perfectam Cod. de euictionibus*, aliud à possessore prætendi non poterat nisi cautio, qua mediante emptor solutionem negare non poterit, ex deductis *per Surd. cons.* 36. *num.* 15. *& sequent.*, *& decis.* 183., *& 295.*, *Caual. decis.* 602. *numer.* 1., & in alijs; Igitur debebat, vel præstare cautionem, vel interpellare venditorem, quod illam præstaret, ac molestias in se assumeret.

ROMANA

PRO

LAVRA CVSIDA DE MAXIMIS

CVM

IVLIO PETRONIO.

Casus disputatus coram Prælato iudice commissario, credo, concordatus.

An & quandò emptor, qui in se accollauit pro pretio debita fructifera venditoris, teneatur ad fructus debitorũ vltra id, quod ipsius rei fructus importent.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *De fructibus recompensatiuis per emptorem, vt debeantur ad mensuram fructuum ipsius rei.*

3 *Intellige quoad venditorem pro pretio.*

4 *Secus quoad creditores accollatos, quibus ratione censuum maiores fructus debentur.*

5 *Pretium transfusum in aliam causam debendi non consideratur amplius vti pretium.*

6 *Euictio non importat resolutionem actus ab initio.*

7 *Emptor subiectus retractui interim est verus dominus.*

8 *Debitum causatiuum, vel occasionale cessat, cessante causa.*

9 *Non autem pro tempore præterito, quo fuit possessor.*

10 *Transactio exigit litem, sine qua non detur.*

11 *De lesione in transactione.*

DISC. XXXIX.

PLures habitæ fuerunt controuersiæ inter Lauram, & Iulium, principaliter autem, ac potissimè super impugnatione transactionis inter eos initæ, quam Laura impugnare prætendebat ex defectu solemnitatum, quæ in contractibus mulierum ex statuto Vrbis 151. desiderantur, ac etiam ex defectu causæ ob liberationem præsertim Iulij à debito fructuum censuum accollatorum pro pretio rei emptæ; Cum enim Iulius, vel eius auctor, facta emptione aliquorum bonorum, in partem pretij in se accollassent aliquos census, quibus venditor præmebatur, atque post aliquorum annorum decursum, eadem bona euicta essent, hinc orta est controuersia, àn pro eo medio tempore, in quo emptor pacificè possedit bona, eorumque fructus percepit, teneatur ad fructus censuum accollatorum, quamuis excederent fructus ab ipsis bonis perceptos, vel potiùs ad dictos fructus tantùm teneri deberet.

In hoc autem puncto; Scribentes pro emptore dicebant, quod cum ob subsequutam euictionem, contractus resolutus esset, ità dici debebat nõ emptor ab initio, & consequenter, quod considerandus tanquam simplex possessor, ad aliud teneri non deberet, nisi ad restituendum perceptum, nè sibi locupletetur cum aliena iactura iuxtà generales terminos *textus in l. curabit C. d. de action. empt.*, de quibus frequenter *sub tit de vsur.*, vbi agitur de huiusmodi fructibus recompensatiuis debitis ex æquitate, vel dispositione dicti textus *in l. curabit*, ità in his generalitatibus immorando.

Scribens ego pro Laura, quæ non venditrix, sed creditrix pro fructibus censuũ erat, Aduertebã, quod aliud est agere de cõtrouersia inter ipsos emptorẽ, & venditorem, Aliud verò inter emptorem, & creditores censuum accollatorum.

Primò enim casu, cum venditor agat solùm de vsuris, vel fructibus pretij, aliud prætendere non potest nisi quantum important ipsius rei fructus, quos alius percepisset, cum aliàs esset percipere fructus ex pecunia, vt pluries habetur *dict. tit. de vsur.* præsertim *in Baren. cons. disc. 17.*, atquè venditor plus prætendendo, repelli etiam posset ab emptore per exceptionem refectionis quorumcumque damnorum, & interesse venientiũ sub euictione, et consequenter admittebam, vt tali casu probabilis esset emptoris prætensio.

Secus autẽ in altero, in quo contentio sit cũ creditoribus accollatis; Cum enim accollatio vim habeat veræ, ac effectiuæ solutionis vnius debiti, ac respectiuè creationis noui debiti cum tertio cõtracti, quoniam fingitur accollãtem soluisse venditori pretium rei venditæ, ac deindè eandem summam recepisse à creditore accollato, perindè ac si cum ipso directè contraxisset, vt cæteris relatis habetur *apud Cenc. de cens. quæst. 73. num. 16.*, *Rota apud Merlin. decis. 543. nu. 1.*, *decis. 135. num. 23 par. 6. rec.*, *Anconitana census 3. Iunij 1658. Verospio.*

Hinc proindè nihil refert, àn res empta sit fructifera, necne, siuè maiores vel minores fructus produxerit, quoniam si pretium fingitur solutũ, illudquè in diuersum contractum transfusum, definit esse tale, diuersamque assumit naturam, ac diuersos producit effectus; Adeoit si agatur de pretio rei fructiferæ, quod ex conuentione conuertatur in contractũ cambij, pro quo ex defectu transmissionis litterarum nulli fructus debeantur, siuè quia ob nundinarũ euentualitatem nulla adsit excrescentia, quinimò diminutio sortis, vt est contingibile, atquè istum contractum saluat ab vsura, vt pluries in sua materia *sub tit. de cambijs*, non potuit venditor prætẽdere fructus pretij, neque ad ratam fructuum, quos verè emptor interim percepisset iuxtà dictos terminos *textus in l. curabit*, quoniam debitum non remanet amplius in terminis pretij, ità implicitè soluti, sed in terminis alterius diuersi contractus, vt ex *Soccin. iun.* & alijs *Surd. cons. 169. nu. 18. Testai. allegat. 16.*, *Leotard. de vsur. quæst. 27. n. fin.*, ac ità è conuerso, vt aduertitur apud eundem *Leotard. quæst. 27. num. 61.*, *Gratian. discept. 524. num. 8.*

Nequè alicuius momenti videbatur sub-

subsequuta euictio, quoniam nullibi iure cautum est, istam importare omnimodã cõtractus resolutionem ab initio, perindè, ac si gestus non esset, cum vi retrotractiua, quoniã interim Emptor fuit verus, ac perfectus dominus, ac possessor, vt habemus in fortioribus terminis emptoris subiecti retractui legali, seù conuentionali, nàm interim, donec retractus sequatur, est verus, ac perfectus dominus, & possessor iuxtà deducta *apud Millin. dec.* 446. *cum concordan. suprà hoc eodem tit.* 6 *disc.* 32., & pluries *sub tit. de seruitut. ad mater. retract.*, ac propterea sequuto casu euictionis in ordine ad venditorem ad ipsam obligatũ, emptor indemnis à quocumquè interesse remanere debet ex natura euictionis, non autem quod desierit esse talis medio tempore quoad tertios, quorum respectu soluitur solùm ipsius emptoris obligatio vtpotè occasionalis, vel causatiua, tanquam ex cessante causa, iuxtà regulam *text. in cap. cum cessante*, de qua *Tiraquell. ibidem numer.* 221. & *seqq.*, *Dec. cons.* 421. *Amat. qui plures de more colligit resol.* 21. *num.* 1. *Rota decis.* 428. *num* 4. *par.* 1. *rec.*, *Bonon. censuum* 9. *Februarij* 1654. *coram Meltio cum concordan.*, de quibus supra *in Sutrina hoc eodem tit. disc.* 23., vbi solum expenditur quæstio, de qua in sensu *Cuiac.*, & aliorum agit *Merlin. lib.* 1. *controu.* 91., àn scilicèt emptor nõ obstante, quod euictionẽ passus sit, seù alias possessor esse desierit, adhùc tamen saluis eius iuribus cõtrà vẽditorem continuet in vim delegationis esse debitor creditoris accollati pro tempore etiam futuro, vt idem *Merlin.* nerue subsistinet; Quod tamen asperum videtur, vt aduertitur *in dicta Sutrina*; sed pro tempore decurso ante euictionẽ, vt creditoribus teneatur, neque illum releuet dicta circumstantia debiti causa- 9 tiui, siuè occasionalis, nemo dubitat, cum hoc medio tempore non intret dicta regula *cum cessante*, vt pro absoluto supponitur in proximè allegatis decisionibus cum concordan. *per Amat. dicta resol.* 21. *nu.* 5. *cum seqq.*, & habetur pluries deductum *sub tit. de Regalibus ad mater. officiorum disc* 8. *cum seqq.*

Hæc deducebam tanquam Aduocatus causæ inseruiendo, atque reflectendo etiã ad veritatem, credebam illa probabilitatem habere, quãdo res esset integra, quod scilicèt creditor nunc ex integro istud debitum ab emptore peteret; Habebam tamen difficultatem ob intermediam transactionem non de facili ex præmissis rescindendam; Licèt enim transactio non detur in re clara, sed per necesse exigat litem, seù litis probabile dubium, 10 ac timorem, ad vulgarem *text. in l.* 1. *de transaction.*, attamen vt pluries aduertitur *sub tit. de fideic.* præsertim *disc.* 173., ac etiam *sub tit. de emphyt. disc.* 52., & *sub tit. de feud. disc.* 49., ac alibi, in eo articulo, àn, & quando transactio afficiat successores ex persona propria venientes, independenter à transigente, Aliud est agere cum dicto tertio veniente iure suo, vt supra, ad quem effectum requiritur magna dubietas, ex qua resultat bona fides, Aliud verò inter ipsos transigentes pro substinendo actu, & nè dicatur initus super re clara, ad hunc enim effectum sufficit talis qualis dubietas resultans etiã ex opinione vnius doctoris ex ibi deductis.

Proùt licèt iuxtà opinionem, in qua resident Rota, & Curia Romana, etiam in 11 contractu transactionis admittatur læsio iuxtà terminos *textus in l.* 2. *Cod. de rescinden. vendit.*, attamen, quia læsio nõ regulatur ab intrinseco, ac naturali pretio eius, quod est in controuersia, sed à dubio litis euentu, hinc proindè nimium difficile est, huiu modi læsionem iustificare, atque transactionem ex isto capite rescindere, vt aduertitur supra *hoc eodem tit. in Romana transactionis disc.* 27., idque ab initio apud me interebat difficultatem, qualem puto apud iuditem quoque militasse, ignotus tamen est euentus.

TAVRINEN.

PECVNIARIA

PRO

IOANNE BAPTISTA MORETTO

CVM

CAMERA.

Responsum pro veritate.

An emptor hæreditatis, vel spolij, qui accollauit in se omnia debita, quorum aliqua deduxit ad speciem, teneatur reficere venditori id, quod importent debita ad speciem deducta, quæ detegatur esse indebita; Vel potiùs id ipsius emptoris commodo cedat.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Si emptor in partem pretij in se accollat debita, quæ detegatur non deberi, debent solui venditori.*

3 *De quæstione super præcepto testatoris, vt soluantur debita, & de quibus intelligatur.*

4 *Conclusio de qua num. 2. non intrat, vbi agitur de emptione hæreditatis, quoniam id cedit commodo emptoris.*

5 *De eadem conclusione, de qua numer. 3., et an præceptum, vt soluatur aliquod debitum, illud reualidet.*

DISC. XL.

EMens Ioannes Baptista à ministris Cameralibus, seù Nuntiaturæ Taurini, spolium clerici defuncti, possessoris Beneficij, seù Abbatiæ, in qua ipse successerat, assumpsit in se onus soluendi omnia debita, præsertim verò illud pensionum decursarum, quæ ad speciem deductæ fuerunt, Vna præsertim debita Abbati Boscherto, qui ab eodem Tribunali Nuntiaturæ mandatum executiuum pro certis terminis obtinuerat. Cumque postmodum, prosequuta causa in negotio principali, per tres conformes declaratum esset, dictam pensionem non subsistineri, ac propterea, etiam exactum restituendũ esse, multò minus exigi posse id, quod remanebat soluendum; Hinc proindè ministri Camerales, seù Nuntiaturæ, prætensionem excitarunt contrà dictum emptorem, seù transactarium spolij, pro solutione eius, quod dicti termini importarent; Quare ex eius parte desuper consultus.

Respondi, quod vbi ageretur de emptione, & venditione certę rei, quæ suum 2 intrinsecum pretium haberet inter partes conuentum, in cuius satisfactionem emptor in se accollasset debita, ad quæ venditor erroneè teneri credebat, tunc detecto errore, omninò verius est emptorẽm teneri soluere vẽditori id, quod creditori soluere debuisset, quando præsupposito non fuisset erroneum, cum alias esset locupletari de alieno, atque inuito domino pretij partem obtinere sine causa.

Quæstio etenim, de qua agit *Rota dec. 62. 81. & 119. par. 7. rec. dec. 80. par. 10. & decis. 98. par. 11. rec.*, an scilicèt præceptum, vel respectiuè obligatio de soluendis debitis, intelligatur de ijs, quæ vtrãque, naturalem, ac ciuilem obligationem habeant, quia nempè sint vera, & valida, Vel etiã de illis, quæ naturalem habeant, non autem ciuilem, quia nempe de facto sint vera, sed de iure illegitima, percutit diuersos effectus vel terminos, vbi scilicèt agatur de hærede, vel altero, in quo, non data compræhensione, remaneant bona ab eo onere libera ex legis, vel hominis iudicio. 3

Verùm in hac facti specie, dixi pro emptore probabilius respõdendum esse, 4 quoniam nõ agebatur de emptione certæ rei, sed hæreditatis, & sic iuris vniuersalis, sub se continentis incertam aleam lucri, ac damni, ob tàm actiuas, quàm passiuas actiones in emptorẽ transeuntes; Vt enim aduertitur supra *disc. 26.* & in alijs, emptor vel cessionarius hæreditatis fingitur directus, ac immediatus hæres defuncti, perindè ac si ipse

ab

ab initio in hæreditate successisset, & cõsequenter hæc alea detecti debiti minus ualidi, cedit commodo hæreditatis eiusdem emptoris, vel cessionarij, eo modo, quo ad venditoris cõmodum cedere debuisset, si venditio facta non esset, siue si aliud debitum esset detectum, vt prò eo regressus contrà venditorem non habeatur; Expressio autem aliquorum debitorũ continet potiùs id, quod de iure ineſt, quam nouam dispositionem.

Supponebatur, quod dictus pensionarius, qui succubuerat, prætenderet, quod cum Nuntiaturæ Officiales in specie emptori hæreditatis iniunxissent onus soluendi istud debitum, ità illud canonizatum fuisset, se fundando in supra allegatis decisionibus cũ concordantibus ibidẽ deductis super puncto, àn per dispositionẽ, vel præceptum de soluendis debitis, efficacia, & exigibilia efficiantur illa debita, quæ alias de iure inexigibilia essent; Verùm hæc erat prorsùs improbabilis prætensio, nulli penitus fundamento innixa, quoniam attenta etiam opinione volentium, vt huiusmodi præcepta, vel dispositiones talem effectum operentur, id percutit casum, in quo intret ratio exonerationis coscientiæ disponẽtis, qui naturaliter obligatum se agnoscat, siue conflito de voluntate, id resoluatur in legatum.

Id autem in præsenti applicari non poterat, dum agebatur de ministris Cameræ id exprimentibus cum præsuppositio debiti, & quatenùs illud subsisteret, tunc alias cõtrà ipsam Cameram regressus dari posset, absquè eo quod in eis dicta ratio exonerationis coscientiæ caderet posset, minusque altera, donãdi seù remittendi ob defectum potestatis, cum liberam dispositionem bonorum, vel iurium Cameræ non haberent.

ROMANA PECVNIARIA

PRO

FRATRIBVS DE ASTE

CVM

MONASTERIO SS. DOMINICI & SIXTI.

Casus disputatus coram A. C., & resolutus prò illis de Aste.

De emente ab hærede beneficiato, àn & quandò reddatur tutus à molestijs creditorum hæreditariorum, ad terminos textus *in l. fin. Cod. de iur. deliberan.*

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Emens ab hærede beneficiato est tutus.*
3 *De istius regulæ limitatione remissiuè.*
4 *Quid in casu subsidij, vbi alias creditoribus non est consultum, & num. 12.*
5 *Et quid vbi inuentarium sit minus solemniter confectum.*
6 *Inuentarium quoad creditores non citatos habetur pro non confecto.*
7 *Contrarium, quod etiam legitimè non confecto inuentario intret dicta regula.*
8 *Decisiones in quibus attendi debeant.*
9 *Omissio descriptionis aliquorum, àn irritet inuentarium.*
10 *Distinguitur conclusio, de qua numer. 5. & 7.*
11 *Hæres soluens creditoribus, non reportata cautione, malè soluit.*
12 *De eadem conclusione, de qua num. 4.*

DISC. XLI.

AD Casale, quod pretio scutorum 80.m. & vltrà, Clementia hæres beneficiata Cardinalis Cecchini, pro dissoluēdo ære alieno hæreditario vendidit Frāciſco de Aſte genero, iuxta ſeriē inſinuatā *ſub tit. de Dote diſ.* 42., *& ſub tit. de credito diſc.* 53. iudiciū ſaluiani, vel aſſociationis pro quodā cenſu impoſito per antiquum eiuſdem *caſalis* poſſeſſorem *inſtituit* corā A. C. Monaſteriū Sanctorū Dominici & Sixti, contra eiuſdē Frāciſci iam defuncti *filios*, & hæredes, ex quorum parte, vltrà motiuum fideicommiſſi inſinuatum *dict. diſc.* 42. *ſub tit. de Dote*, cuius vigore aduerſus alios moleſtantes ſententia abſolutoria ibi reportata fuit; Aliud in iſta cauſa deducebam motiuum, ſcribendo pro reis conuentis, deductum ex clara diſpoſitione *textus in l. finali* §. *& ſi præfatam C. de iur. deliber.*, vt ſcilicèt emens
2 bona hæreditaria ab hærede beneficiato pro diſſoluendo ære alieno hæreditario, tutus reddatur à creditorum, ac legatorum moleſtijs, reſeruato ipſis creditoribus iure agendi ad pretium ſiuè aduerſus creditores, quibus pretium ſolutum eſt, & firmant ibidem communitèr ſcribentes, ac in ſpecie aduertitur *apud Franch. deciſ.* 272. & 531. *Rota apud Carill. deciſ.* 180. 227. & 267., quarum prima eſt repetita *deciſ.* 85 *par.* 9. *rec.*, vbi concordantes, & habetur etiam *apud Ganauerr. deciſ.* 8.

Illudque motiuum in hac facti ſpecie, ex eius qualitate, & circumſtantijs, intrabat de plano, cum nō caderent illæ limitationes, ſeù difficultates, quæ deſuper cadere ſolent, præſertim vbi ageretur de
3 inuentario minus ſolemni, in cuius confectione citati non eſſent creditores emptorem turbantes; Siue vbi emptor ſollicitus non fuiſſet, vt pretium creditoribus ſolueretur; Aut quod creditoribus dimiſſis exiſtentibus non ſoluendo, conſultum non remaneret anterioribus, qui contra emptorem agerent, ex ijs quæ habentur *apud Franch. & Add. locis citatis*, ac alios de materia agentes, *& d. diſc.* 53. *de credito*, dum in hac facti ſpecie inuētarium erat benè & ſolemniter confectū in ſpecie citato iſto creditore, atque venditio ad formā eiuſdem textus expreſsè facta erat tāquam per hæredem beneficiatum, Neq; difficultas cadebat ſuper verſione, dum pretium in monte pietatis depoſitatum de mādato iudicis ſer. ſer. creditoribus hæreditarijs ſolutum fuit.

Minuſque cadebat altera quæſtio ſubſidij, quatenus dimiſſi creditores eſſent non ſoluendo, dum, tàm hæres, quàm
4 emptor ſollicitati fuerunt, vt idem pretium cautè ſolueretur eo modo, quo aduertitur *apud Franch. dicta deciſ.* 272. *in fine*, cū idonea ſcilicèt cautione de reſtituendō prioribus, & potioribus, & de *contribuendo* cum æqualibus ſuper cautione præſtanda, qua per creditores nimium impugnata, acriter diſputatum *fuit* in eodem Tribunali A. C., ſed obtentum, vt habetur actū *ſub tit. de credito d. diſc.* 53.

Hinc propterea defuit occaſio aſſumendi diſputationem ſuper dictis punctis, vel quæſtionibus ex quibus prætendi ſolet regulam deductam ex *d. textu in l. finali* §. *& ſi præfatam* ceſſare debere.

In illa verò limitatione, de qua cæteris relatis *apud Franch. dicta deciſ.* 272. *in principio*, vbi ſcilicèt ageretur de inuentario, quod reſpectu ipſorum creditorum
5 agentium, minus ſolemne dicendum ſit, quia ſcilicèt in eius confectione citati nō fuerint, vnde propterea eis obijci non valeat, quod ſibi imputent propriam negligentiam, & cur debito tempore non comparuerint, vt de pretio eis ſatisfieret; Occaſione plurium cauſarum quas in eodem Tribunali A. C., & in alijs frequenter in hac materia diſputaui, etiam cum ſenſu veritatis, affirmare cōſueui, quod omninò verior eſſet opinio, de qua *apud Franch. dicta deciſione* 272, vt creditoribus integrum eſſet ad bona ſibi hypothecata agere, non obſtante beneficio per dictum textum inducto, quoniam illud præſupponit venditionem factam eſſe per hæredem beneficiatū, qualis non dicitur reſpectu illorum creditō-
6 rum, qui in confectione inuentarij citati non fuerint, quamuis quoad citatos inuentarium legitimum, ac perfectum eſſet *Bart. conſ.* 154. *num.* 8. *cum concordan. apud Buratt. & Add. deciſ.* 750. *Gregor. & Add. deciſ.* 22. & 473. *deciſ.* 201. *par.* 11. *rec.* & ſæpius; Igitur deficit legis præſuppoſitum, quo concurrente, vrget contra eos dicta probabilis ratio, vt ſibi imputare de-

debeant propriam negligentiam, quę bonæ fidei emptori, vel hæredi bona fide solventi primò venientibus præiudicare non debet.

Et quamuis in contrarium deducerẽtur firmata per *Rotam in dicta decis.* 180. *Carilli repetit. decis.* 85. *par.* 9. *rec. circa finem*, vbi in specie ponderatur, quod minus legitima confectio inuentarij in hoc præiudicare non debet, dictumque beneficium non tollit, dictaque decisio, iuxta Curiæ morem, magnam faceret impressionẽ, ac inferret difficultatem; Attamen aduertebam in eo casu obiter id insinuatum fuisse præter necessitatem causæ, quę ad alia motiua restringebatur, vt patet ex duabus alijs posterioribus decisionibus in eadem causa editis coram *eodem Carillo decis.* 226. & 227., Vnde intrare dicebam assumptum, quod in foro habemus quotidianum pluries ab antiqua & moderna Rota firmatũ, vt decisionibus deferri debeat in ijs, de quibus principaliter disputatum fuit, nõ autem quæ obiter enunciantur; Eadem siquidem decisio ad euidentiam probat, obiter, ac immaturè id deductum fuisse, cum procedatur simpliciter cũ conclusione latè firmata per eamdem *Rotam dec.* 181. *par.* 6. *rec.*, vt scilicèt defectuum inuentarium ob aliqua bona in eo non descripta cessare nõ faciat eius beneficium, neque exinde hæres non beneficiatus dicendus veniat, quamuis omissio dolosa esset, cum tunc ex magis benigna sententia quàm Rota sequitur, intret solùm actio ad dupluin, non autem amissio beneficij, vt in tota materia *sub tit. de hærede*, ac *sub altero de credito.*

Verùm id nihil ad rem facere videtur, quoniam, Aliud est agere, an ob inuentarij imperfectionem resultantem ab omissione descriptionis aliquorum bonorum resultet eius omnimoda nullitas, ac beneficij priuatio; Aliud verò, vt quoad creditores non citatos, inuentarium quamuis generaliter, & in reliquis validum, ac operatiuum, hanc operationem facere non debeat; Tùm quia vt supra stant benè simul, inuentarium quoad alios citatos esse validum ac legitimum, attamen quoad non citatos haberi pro infecto, perindè ac si nullatenus confectũ esset, ideoquè cessare dicitur præsuppositum legis hoc priuilegium inducentis;

Tùm etiam quia cessat negligentiæ ratio fundamentalis, ob quam huiusmodi præiudicium creditoribus generatur, qua ratione cessante, præfati textus dispositio omninò iniqua, & irrationabilis remaneret, cum ità de facili fraudibus, & collusionibus lata via aperiri posset in supplãtationem creditorum anteriorum, cum posterioribus vel legatarijs parũ idoneis, cum quibus inanis remaneret actio repetitionis, quæ per eamdem legem conceditur, ità anteriores absentes vel ignaros supplantando, contra omnem iuris scripti, & naturalis rationem, ac æquitatem.

Hinc propterea, vt *eodem titulo de credito*, ac sub altero *de hærede* pluries habetur, receptum est, vt hæres quamuis
11 beneficiatus, soluens creditoribus absq; idonea cautione restituendi anterioribus, malè soluat, atque inuentarij beneficio non obstante, ad reiteratam solutionem teneatur, quoties plusquam bona fides eum non excusset, ex magna hæreditatis opulentia, cuius creditores insperatò detecti sint.

Quando autem istud quoque remedium creditoribus non suffragetur, quia scilicèt neque hæres sit idoneus, tunc in
12 subsidium contra emptorem ad bona hypothecata concedendus videtur regressus, cum iuxtà cõmunem contrahendi vsum, aliqua culpa, & malæ fidei, seù collusionis suspicione non vacet emptor, qui de huiusmodi adeo communiter vsitata cautela sollicitus non fuit; Ac etiam quia dicta præpotens ratio fraudis, & collusionis prævalere debet litterali sensui legis, quæ rebus nõ autem verbis imposita dicitur, ideoque principaliter attendi debet ratio, cui innixa est, seù finis ob quem prodijt; Culpa etenim vacare non dicitur ille, qui negligit adhibere illas diligentias, quæ communiter adhibẽri, ideoque *istius legis* beneficium rectè operatiuum remanere videtur super necessitate creditoribus incumbente excutiendi prius ad eiusdem legis sensum dimissos creditores, vel legatarios, ac etiã ipsum hæredem liberè, & incautè soluentem; Sed vbi istæ diligentiæ adhibitæ non prosunt, tunc nulla iuris, vel æquitatis ratio suppetit, vt creditores omninò eluſi remanere debeant, cum in pari causa damni, potius illud sentire debeat em-

emptor, cui rectè imputari potest propria negligentia, & cur non adhibuerit illas cautelas, quæ ex communi vsu negligi non solent, dum, vt dictum est, id non leuem præsefert collusionis, malæq; fidei suspicionem.

IANVEN.

FRVMENTI

SVPPRESSIS NOMINIBVS.

Responsum pro veritate.

An & quandò emens merces, vel alia bona à se gerente pro Domino, vel administratore, sit tutus à Domino, merces, vel bona vindicare volente, seù ab alijs ius in eis habentibus.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Soluens ei, cum quo contraxit benè soluit.*
3 *Soluens etiam procuratori, cum quo contraxit benè soluit.*
4 *Quid de extinctione census facta cum procuratore, cum quo census est impositus.*
5 *In concursu æquali potior est conditio soluentis.*
6 *Emens à correspondali benè emit, & tutus est.*
7 *An emens merces à non Domino sit tutus.*
8 *Qui vbi fiat emptio in portu, vel publico emporio.*
9 *Procurator, vel administrator potest recipere solutionem veram, non autem fictam.*
10 *De differentia inter fouentem causam onerosam, & lucratiuam.*

DISC. XLII.

AVgustinus negotiator in Hyspania, commisit Bernardo commoranti in Insula Siciliæ, vt cum pecunijs habendis ab eius correspondali Vrbis, emeret in eius causam salmas mille frumenti, vt sequutũ fuit, emptione facta à Dominico, se obligante frumentum prædictum infrà annum consignare Bernardo, qui vendidit salmas 700. ad cõmodum Augustini mandantis cum subsequuto effectu, postmodũ autem restantes salmas 300., vendidit Æmilio, pretium retinenti in satisfactionem eius, quod consequi debebat à dicto Bernardo, cuius obitu ad breue tempus subsequuto, eiusque hæreditate detecta non soluendo, consultus fui (incertum est ex cuius parte) àn, & quæ actio dicto Augustino competeret cõtra hæredes Dominici venditoris frumenti pro dictis salmis 300., vel contra Æmilium.

1

Quò ad hæredes Dominici, omninò planum esse respondi, vt contrà eos nulla competeret actio, quoniam cum Dominicus prædictus, vel ijdem hæredes se

2 obligassent consignare Bernardo frumẽtum, eo ipso quod sequuta fuit consignatio eidem, cum quo contractum est, sequuta fuit debitoris liberatio, quamuis contrahens non fuisset dominus, quoties in soluente dolus positiuus nõ cõcurrat, vt cæteris relatis plenè *apud Surd. cons. 43. num. 2., Rota apud Buratt. decis. 2.*, vbi *Adden., Caualer. decis. 345.* & pluries *sub tit. de credito.*

Quinimò etiam si ille, cum quo cõtractum est, non proprio, sed procuratorio,

3 vel administratorio nomine contraxisset, cum obligatione tamen soluendi eidem, vbi expressa non accedat domini, seu principalis inhibitio, benè soluit, vt tanquam absolutum supponitur *decis. 202. par. 12. rec.*, edita in casu, de quo habetur actum *sub tit. de censibus dis. 24.*, àn. scilicèt imponens censum cum mandatario absentis, benè illum extinguat cum

4 eodem mãdatario necnè, atque ratio dubitandi cadebat solum ex eo, quod in mandato nõ contineretur facultas extinguendi, sed vbi agitur de huiusmodi cre-

ditis,

ditis, & mercimonijs quorũ administratio correſponſalibus datur, nulla dubitãdi ratio cadit.

Adeoquè id verum eſt, quod (ceſſante dolo poſitiuo, ſeù colluſione, aut ficta ſolutione) ſoluens mandatario, vel correſponſali quamuis decocto, vel decocturo, benè ſoluat, quoniam in æquali concurſu mandantis, & tertij cum mandatario contrahentis, melior eſt conditio tertij, ſibique mandans imputet, cur minus idoneum correſponſalem elegerit, *Strac. de decoct. par. 3. num. 52.*, & cæter. collecti *per Roccum in notabil. poſt 2. vol conſil. tit. de decoct. notab. 49. numer. 148.*, & habetur *in Anconitana ſalium ſub tit. de Regalibus diſc. 115.*, vbi de conſimili caſu ementis merces à correſponſali decocturo.

Quo verò ad Æmilium, quãdo hic citra fraudem, & colluſionem prætium effectiuè mandatario ſoluiſſet, adhùc pro eo dixi reſpondendũ eſſe ex eiſdem fundamentis, ac rationibus, de quibus in dicto conſimili, ac indiuiduo caſu acto *in allegato diſc. 115. de Regal.*, ſecus autem, dum imminente correſpõſalis decoctione, ità emptio facta eſt, vt emptor cum alienis bonis mandantis ſibi ſatisfaciat, iuxtà deducta *in proximè allegato diſc. 115.*, ac etiam *in Romana, ſeù Ciuitatis vetulæ mercium eodem tit. de Regalibus diſc. 129.*, vbi de puncto, àn emens merces à non domino in portu, vel in nundinis, alioquè publico emporio reddatur tutus à domino res proprias vendicãte; Atque diſtinguitur, àn ipſa bona extent, vt vindicatio detur iuxtà terminos text. *in l. in ciuilem Cod. de furtis cum concordan. apud Farinac. quæſt. 177. num. 15. & ſeqq.*, *Menoch. lib. 5. præſumpt. 29.*, *Rouit. pragm. 1. de empt. & vendit.* cum alijs ibi deductis; Quod tamen, vbi agitur de emptione facta in portù, vel publico em-
8 porio de mercibus inter negotiantes da-tabona fide, videtur durũ, ac non placet, vt ibi aduertitur; Vbi verò non extant, tũc deciſio pẽdet à bona, vel mala fide, et àn dici valeat quod tertius dolo defierit poſſidere, necnè, cum præſuppoſito tamen ſinceræ emptionis, ac veræ, & effectiuæ ſolutionis pretij factæ non domino, ſecus autem vbi, vt in præſenti, ficta ſolutio accedit, quoniam de iure in procuratoribus, & correſpõſalibus, ſeù aliàs alie-
na negotia gerentibus datur facultas faciendi per actus veros, quæ tamen dene-
9 gatur per actus fictos, cum procurator non poſſit confiteri, vel acceptilare, aut remittere *ad text. in l. quod ſtipulatus ff. de ſolution. cum concordan. apud Surd. deciſ. 229. num. 23.*, *Rota apud Merlin deciſ. 473. repetit. dec. 374. par. 5. rec.*, & in alijs, vt aduertitur *in dicto diſc. 24. ſub tit. de cenſibus*, ac etiam in ſupra allegatis *diſc. 115. & 129. ſub tit. de Regalibus*.

Ideoq; cõcludebã quod eatenùs Æmilius tutus eſſet ab Auguſtini moleſtijs, quatenus frumentum non extaret, neque dolo poſſidere deſijſſet, atquè in bona fide illud abeius debitore in ſolutum recepiſſet opinando recipere bona proprij debitoris, non autem aliena, cum tunc nulla videatur ſubeſſe actio exercibilis contra tertium, dum contra eum dari nõ poteſt perſonalis ob deficientem obligationem, quę mater eſt actionis, minuſque realis, dum res non extat, ſolumque edictum *de his, quæ in fraudem* datur poſita fraude, quodque dolo poſſidere deſierit cũ ea ſubſidiaria actio, quæ re perempta, domino datur contra tertium ad pretium, quod verè, vel æquipollenter extet iuxtà terminos *textus in l. ſi me, & Titiũ ff. ſi cert. petat. cum concordan.*, procedat
10 contra fouentem cauſam lucratiuam, atquè ità de alieno ſe locupletare volẽtem, non autem cõtra fouentem cauſam oneroſam, vt habetur pluries *ſub tit. de credito*, ac etiam *ſub tit. de dote*, ac alibi pluries, & inſinuatur quoque *dicto diſc 115. & 129. ſub tit. de Regalibus*.

CIVITATIS CASTELLI

PRÆDII

PRO

ALBIZINO DE ALBIZINIS

CVM

ELEONORA ET CATHARINA DE CHRISTIANIS

Responsum pro veritate.

De Statuto Ciuitatis Castelli reddente tutum emptorem, qui per aliquod tempus possedit; Et de altero inducente præsumptionem simulationis, si venditor continuauit in possessione, Eorumdemque Statutorum intelligentia.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De Statuto Ciuitatis Castelli reddente tutum emptorem possidentem per quinquennium.*
3 *De alio statuto eiusdem Ciuitatis inducente præsumptionem simulationis in venditore.*
4 *Venditio exigit rem certam, & pretium certum, ideoque ex vna, vel altera incertitudine, nulla remanet.*
5 *Quid de clausula constituti.*
6 *Contra viuentes sub legali administratione patris, vel viri non currit præscriptio.*
7 *Statutum, de quo num. 2. non procedit, si venditio est nulla.*
8 *Statuta non extenduntur de casu ad casum.*
9 *De alio Statuto, de quo num. 3. quid requirat.*
10 *De eodem, et quando non interet.*
11 *De præscriptione statutaria, præsertim de statuto Vrbis, quid operetur.*
12 *Cessat ex contraria probatione, vel fortiori præsumptione.*
13 *De statutis adimentibus fidem instrumentis, & scripturis.*

DISC. XLIII.

1 CHristinus de anno 1614. recognoscendo se debitorem Margaritæ vxoris, & cessionariæ Ascanij eius creditoris in scut. 150. pro hac summa vendidit dictæ Margheritæ tot cuiusdã petij terras, quæ sub ea caderent ad rationem iuliorum 16. pro tabula ad eiusdẽ Margheritæ electionem, atque de anno sequenti, nulla de his habita mentione, idem prædium vendidit *Albizino*, contra quem, Diana, & Margarita dictorum coniugum filiæ, tanquam matris hæredes iudicium instituerunt pro vendicatione tantæ partis dicti prædij quanta, sub præfata summa caderet vna cum fructibus, assumptoque post diuturnam plurium annorum litẽ, tractatu concordiæ, ex parte Albizini rei conuenti suprema iurium, vel exceptionum releuantia consultus fui, ad effectum deliberandi, ân dictam concordiam amplecti, seù quomodo se regulare deberet.

Eius defensores in partibus, præcipuũ fundamentum constituebant in præscriptione, stante longissimi temporis pacifica possessione, tàm ex terminis iuris cõmunis ad *text. in l. omnes, & l. sicut Cod. de præscript. 30. vel 40. annorũ*, quàm fortius ex particulari statuto huius Ciuitatis *lib. 2 cap. 29.*, per quod disponitur, vt emptor pacificè, ac quietè possidens per quinquennium, sciente, & patiente domino, vel primo emptore, tutus reddatur, neq; amplius molestari valeat, & de
2 quo antiquo statuto agunt *Dynus*, *Marius de Fano*, & *Gandinus Doctores antiqui*, quos refert *Castr. cons. 424. numer. 1. post princ. lib. 2.*, occasione disputandi, ân illud liget forenses.

Et vlterius nimium se fundabant in altero statuto *eodem lib. 2. cap. 30.*, vbi disponitur, quod si, facta venditione, reperiatur venditorem possedisse rem ven-
3 ditam absque aliqua solutione pensionis facta emptori, venditio præsumatur in fraudem, ac nullius roboris, Et de quo, vel simili statuto agit *idem Castr. cons. 21.*

&

& *conſ.* 465. *eodem lib.* 2., in quo ponderat facilius, dictam fraudis, vel ſimulationis præſumptionem cadere inter coniunctos, cum ibi agatur de ſorore, ideoque multo magis in vxore.

Vltra verò hæc fundamenta ponderabam ego, prætendi poſſe dictæ primæ emptionis, & venditionis inter coniuges nullitatem, dum dictum fuit vendi totterras, quæ caderent ſub dicta ſumma ſcutorũ 150., nulla tamen facta erat expreſſio loci, ſeù partis fundi, vndè propterea deficiebat vnum ex tribus eſſentialibus requiſitis emptionis, & venditionis, certæ ſcilicèt rei ad communiter notata *per DD. in l.* 3. §. *incertam ff. de acquir. poſſ. cum concordan.*, de quibus latè *Pariſ. conſ.* 59. *num.* 15. & *ſequen. lib.* 1., & cõferunt quę latè habentur *apud Merlin. deciſ.* 567. *repetit. deciſ.* 172. *par.* 6. *rec.*, ſuper nullitate huius contractus ob incertitudinem pretij, quod eſt alterum requiſitum, fortius verò in præſenti, dum magis obſtare videtur incertitudo rei ob quam dari non poterat translatio dominij in emptorem.

Atque in idem conferre dicebam ea, quæ cæteris relatis habẽtur *apud Duran. deciſ.* 49., & alios plenè deductos *deciſ.* 373. *numer.* 20. *cum ſeq. par.* 9. *rec.*, ac pluries *ſub tit. de credito*, & ſub altero *de Iudicijs*, in propoſito clauſulæ conſtituti, àn & quando ob incertitudinem ineffícax remaneat, nec nè, ſi generaliter adijcitur ſuper bonis etiam futuris rectè operatiua eſt, cum in ſubſtantia ſint certa, quamuis nobis ignota, ſecus autẽ ſi adijciatur alicui quantitatiuæ parti vnius prædij, non diſtinguendo, ſeù ad ſpeciem non deducendo partem, ſeù locum, cum tunc omnimoda incertitudo adeſſe dicatur.

His tamen non obſtantibus, Reſpondi quod nimium dubitabã de iuribus emptoris requirentis, cui proindè conſului, vt eo quo poſſet modo ſe concordaret, vt credo ſequutum, cum actricum intentio benè fundata eſſet in publico emptionis inſtrumento, ideoq; actio erat fundata, exceptiones autem videbantur parum tutæ; Illas ſiquidem diſtinctè examinando.

Quatenus pertinet ad præſcriptionẽ attenta diſpoſitione iuris communis, nullatenus intrabat, cũ Margarita emptrix ſuperuixiſſet ſpatio decem circiter annorum, atquè vixiſſet ſub illa legali adminiſtratione eiuſdem emptoris tanquam viri, de qua 6 *in l. finali Cod. de pactis conuentis cum concordantibus*, de quibus *ſub tit. de dote diſc.* 168., ipſaque mortua, actrices viuente ipſo venditore patre, ſub eiuſdem adminiſtratione vixerunt ad terminos *text. in l. cum oportet, & toto tit. Cod. de bonis maternis*; Ac vlterius demendum eſſet tempus pupillaris, ac minoris ætatis, Et quando etiam, iſta demptione facta, ſupereſſet tempus habile ad præſcriptionem, adhùc aduerſus eam receptum eſt competere reſtitutionem in integrum, etiam maioribus ex clauſula generali, *ſi qua mihi* ratione ignorantiæ, vel alterius iuſtæ cauſæ, ex relatis *per Adden. ad deciſ.* 3. *par.* 3. *recent. & paſſim*.

Ex eodem quoque motiuo, quod tàm emptrix, quàm eius hæredes vixerint ſub adminiſtratione ipſius venditoris, à quo credere potuerint poſſideri rem emptam 7 earum adminiſtratorio nomine, aduertebam non intrare dictam præſcriptionem inductam à Statuto *cap.* 29.; Quod etiam tolli obſeruabam ex ſupra inſinuato motiuo nullitatis, ſeù imperfectionis contractus ratione incertitudinis, quoniam ità Margarita, & eius hæredes remanebant creditrices ex priori cauſa cenſuum fructiferorum, vnde non intrabat Statutum, quod cum loquatur de domino, vel de primo emptore, trahendum non eſt ad creditorem, de quo nõ loquitur, iuxtà naturam Statutorum à iure exorbitantium, vt attendi debeant in caſu præciſo, vel indiuiduo, de quo verbaliter diſponunt, denegata extenſione de caſu ad caſum, quamuis rationis identi- 8 tas accederet, ex ijs quæ habentur pluries *ſub tit. de ſucceſſionibus*, vbi eſt magis particularis ſedes materiæ Statutorum, & præſertim *in Fanen. ſucceſſionis*, in qua prodierunt deciſiones 6. *Aprilis* 1663., 26. *Iunij* 1665., & 15. *Martij* 1666. *corã Albergato*, ibique de iſta cõcluſione, eiuſque declarationibus.

Quouerò ad alterũ Statutum *cap.* 30., ſuper ſimulatione præſumpta ob decennalem continuatam poſſeſſionem vendi- 9 toris, motiuum ceſſabat ex facto, dum venditor ad me ipſes eamdem rem alteri vendiderat, ideoque non verificabatur decennalis poſſeſſio, et conſequenter non

verſabatur in caſu Statuti, vt in ſpecie ponderat *Caſtrenſ. dicto conſ. 465. lib. 2.*

Ac etiam quia vbi etiam dicta decennalis poſſeſſio concurreret, attamen illa remanebat æquiuoca, vtpotè referibilis ad præfatum titulum adminiſtratorium
10 viri, ac patris vxoris, ac filiarum reſpectiuè, quo caſu Statutum ceſſat vtpotè præſupponens cõtinuationem poſſeſſionis ex priori dominio, & iure proprio, vt aduertit etiam *Caſtrenſ. dicto conſ. 21. lib. 2.*

Item quia iſtud Statutum inducit ſolùm quamdam præſumptionem à iuris communis diſpoſitione, vel intentione
11 reſultantem, cui famulatur ità ad tollẽdas DD. ſubtilitates & quæſtiones, præſcribendo certum terminum, vt aduertit *Caſtrenſ. eodem conſ. 21.*, ac habemus in ſimili de illa præſumpta ſolutione, quam per Statutum inductam, præſcriptionem ſtatutariam dicimus, quoniam de iure communi ex longæuo creditoris ſilentio, aliiſque præſumptionibus, & adminiculis reſultat præſumptio ſolutionis ad notat. *in l. Procula ff. de probat. cum concord. apud Afflict. deciſ 13. Surd. deciſ. 105. Merlin. deciſ. 124.*, & frequenter *ſub tit. de credito*, ac ſub altero *de dote*, & alibi; Sed quoniam ſuper tempore magna eſt inter ſcribentes variatio, vt etiam ſuper adminiculis, eorumque efficacia, hinc proinde Statuta certum terminum præſcribentia, vt in Vrbe eſt 16. annorum famulando diſpoſitioni iuris, huiuſmodi quæſtiones tollunt, adhùc tamen remanent in terminis ſolutionis præſumptæ, adeoùt ſi conſtet de contraria veritate, vel fortioribus præſumptionibus, Statu-
12 tum ceſſet ex deductis *apud Celſ. dec. 63. num. 13. & ſeqq., Add. ad Buratt. deciſ. 98.* & ſæpè in ſua materia *ſub tit. de credito*, & alibi.

Idemque habemus in illis Statutis, quę adimunt fidem inſtrumẽtis, aliiſque ſcri-
13 pturis certam formam, ſeù ſolemnitatẽ non habentibus, quoniam eſt ademptio præſumpta, vndè ſi conſtat de contraria veritate, iſta præualet, ac attendenda eſt, ex ijs quæ habẽtur in hoc propoſito plenè deducta *ſub tit. de dote diſcur. 143.*, & *ſub tit. de alienat. & contract.*, & *ſub altero de credito* & alibi, cum ſimilibus; Vndè propterea cum in hac facti ſpecie cõſtaret de veritate, ac ſinceritate actus, quod, que nulla vrgeret ratio, vel præſumptio fraudis, vel ſimulationis, dũ verè, & realiter dicta Margarita ex cauſa correſpectiua obtinuerat ab altero ceſſionem creditiſ fructiferi, pro quo, magis viro debitori expediebat dare terras in ſolutum, quàm pati maius intereſſe fructuum cenſus, hinc prohindè, clarũ videbatur, quod dicta Statutaria præſumptio contraria veritati cedere deberet.

VRBINATEN.

VENÆ SVLPHVRIS

PRO

MARCO CORRADINO

CVM

MORELLIS.

Caſus diſputatus coram A. C., & reſolutus pro Marco.

An vendito fundo, veniant ſub venditione Fodinæ mineralium, vel theſauri, & alia exiſtentia ſub ſolo; Et àn ob Fodinam, vel theſaurum inuentum, intret læſio.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Quomodo deſumatur non compræhenſio ſub venditione.*
3 *Venditis mercibus in arcis, vel ſarcinis, ſi aliæ res ibi inueniantur, non veniunt in venditione.*
4 *Idem de pecunia abſcondita in domo vendita.*
5 *De actione quanti minoris, vel quanti maio-*

maioris, si res reperiatur diuersæ speciei.

6 *Quod sub concessione feudi non veniant mineralia.*

7 *Et generaliter de nō comprehensione Fodinæ sub venditione fundi.*

8 *Quando dicatur adesse læsio enormissima.*

9 *In casu læsionis enormis non veniunt fructus, qui veniunt in casu enormissimæ.*

10 *Ità pariter in uno casu competit reintegratio, & non in alio.*

11 *Sub venditione fundi veniunt regulariter fodinæ.*

12 *Regula fundat intentionem, ac transfert onus probandi contrarium in alium.*

13 *Ex quantitate pretij resultat argumentum comprehensionis.*

14 *De eodem, de quo num. 2.*

15 *De Constitutione, de qua num. 3. 4. & 5.*

16 *De altera, de qua num. 6.*

17 *De probatione læsionis, quomodo fieri debeat.*

18 *An intret læsio ob thesaurum, vel fodinam adhuc non detectam.*

19 *Onera, & impedimenta, vel vincula minuunt de pretio.*

20 *Obseruantia est optima interpres, eique defertur.*

DISC. XLIV.

DE anno 1624., postquam vena sulphuris in controuersio prædio iam detecta erat, Franciscus Maria illud emit à Vanninis pro scutis 850., de anno autem 1634. pro dote Iuditæ filiæ eam dedit in solutum Marco pro scut. 1000., neque pro toto tempore, quo superuixit vsque ad annum 1644., aliquid motiuauit, atque in eadē acquiescentia per multos annos continuauit Laurentius filius, & hæres, quō defuncto, eius filij, sub prætextu, quod vena sulphuris, vtpotè magni reditus, ac valoris, sub dicta venditionē, seu datione in solutum comprehensa non esset, vel quatenus esset comprehensa, contractus redoleret enormissimam lesionem, de anno 1670. iudicium reintegrationis contrà dictum Marcum instituerunt coram A.C., à quo cum iustitiæ fundamento, prodijt sententia absolutoria.

In disputationibus autem desuper habitis, duobus fundamentis innitebantur Scribentes pro actoribus; Primò scilicèt non comprehensionis fodinæ sub vēditione prædij; Et secundò quod vbi etiam comprehenderetur, intraret læsio etiam enormissima, quę ratione doli præsumpti causat nullitatem.

Quatenus igitur pertinet ad primum motiuum non comprehensionis, præsupponebatur in facto, quod detectis in isto, aliisque illius regionis prædijs priuatorū huiusmodi venis sulphureis circa annum 1617., Dux Vrbini per aliquod tempus sola decima contentus extitit, postmodū verò de facto in totum sibi applicasset, eas cōcedendo in appaltum, quodque deuoluto Statu, idem continuatum fuisset per Cameram Apostolicam vsque ad annum 1640. circiter, quando discusso puncto in Congregatione Camerali, resolutum fuit hanc fodinarū speciem non esse de Regalibus, ideoque dimissæ fuerunt fundorum dominis; Cumque venditio hoc intermedio tempore sequuta esset, de anno 1634., hinc Scribētes pro actoribus inferebant, quod venditor habere non potuit in animo vendere id, quod non possidebat, sed ab alio occupabatur, sed solum vendere ipsam superficiem.

Ad id autem probandum, plura deducebant; Primò scilicèt eam facti circum-
2 stantiam, quod in venditionis instrumēto specificarentur, domus, vineæ, prata, terrena, arbores, & animalia, aliaque instrumenta, nulla facta mentione huius venæ, cuius mentionem habitam fuisse supponebatur in alio instrumento emptionis, quam de anno 1628. venditor fecit, ideoque ex hac discretiua inferebant istam voluntatem probari *ad tex. in l. fin. §. sin autem Cod. de caduc. tollen.*, cum concordan. frequenter *sub tit. de fideicommissis*, & alibi.

Secundò ponderabant ea, quæ cæteris relatis habentur *apud Sanfelic. decis. 38.*, quod si venderētur arcæ plenæ saccaro, vel
3 ballæ lanæ, aut alterius mercis, in eis autem existant gemmæ, aurum, argentum, vel pecunię, tunc ista nō veniunt, vtpotè præter intentionem venditoris, quinimò quod emptor ea retinendo tenetur furti, adinstar eorum quę habentur de pecunia

ab-

abſcondita, cui theſauri terminus nō cōgruat, vt non ſpectet ad emptorem, ſed
4 ad venditorē, vt diſtinguendo inter theſaurum, & pecuniam abſconditam *Arctin. & alij in §. theſauros inſtit. de rerum diuiſ. cum concordan. diſc. 147. de Regal.*, vbi agitur de materia fodinarum, ac rerum exiſtentium poſt ſuperficiem.

Tertio ponderabant ea, quæ circa actionem quanti minoris, vel reſpectiuè
5 quanti maioris habentur ad materiam *text. in l. cum ab eo, ac l. & quid tamen ff. de contrahen. empt. cum concordan. collectis per Adden. ad deciſ. 10. par. 3. recen. lit. A.*; Vbi res vendita, vel reſpectiuè empta ſit cum præſuppoſito, quod ſit vnius ſpeciei, & detegatur eſſe alterius, putà quia credatur aurea, & detegatur ænea, vel è contrà.

Et quartò cumulabant ea, quæ habentur
6 *apud Reſenthal. de feud. cap. 5. concluſ. 91., Sixtin. de Regal. lib. 1. cap. 5. Montan. eodem tract.* verbo *Argentariæ apud quos concordantes* ſuper non compræhenſione fodinarum ſub conceſſione rei.

Et in ſpecie non compræhenſionis lapidicinæ, vel alterius fodinæ ſub venditione, ex facti circumſtantijs punctualiter firmatur
7 *per Rot. deciſ. 299. par. 5. rec., & apud Buratt. deciſ. 471.*

Quoverò ad alterum motiuum læſionis, ea, quæ probationem concernebant, in facto potius quàm in iure conſiſtebant, potiſſimè circa priuatos libros cuiuſdam ſocij appaltus ſulphuris tentos cum eodem Marco emptore, ex quibus
8 probari prætendebatur extractio ſingulis annis magnæ quantitatis, cuius valore attento reſultare ſupponebatur læſionem enormiſſimam, longeque vltra beſſem, quod iuxtà opinionē *Fontanell. deciſ. 64. & ſeqq.*, ad id ſufficit ex deductis ſupra *in Romana tranſactionis diſc. 27., & in alijs*.

Hoc autem poſito, inferebant Scribēres in iure, ad effectus ex hac ſpecie lęſionis reſultantes, tàm circa reſtitutionem fructuum, quàm etiam circa competentiam intentati interdicti reintegrandæ, cum iſta ſit differentia inter vnam, ac alteram ſpeciem læſionis; Vbi enim eſt
9 læſio ſimplex, ac ordinaria, quā enormem dicimus, verius eſt, vt nō veniant fructus medij temporis, ſed ſolùm à die motæ litis ex deductis *per Fab. de Ann. conſ. 24., Hodiern. controu. 3. num. 87., Franch. deciſ. 495. & ſeq., Fontanell. deciſ. 64. & ſeqq.*;

Vbi verò eſt enormiſſima veniant fructus ex deductis *per Fontanell. vbi ſupra, Rota in Imolen. bonorum 6. Martij 1665. coram Veroſpio, Ariminen. manutentionis 16. Decemb. 1670. corā Alberg. & in alijs*;

Ex ea differentiæ ratione, quod primo caſu venditio eſt valida, & perfecta, ideoque interim emptor eſt verus, ac perfectus Dominus, ſolumque ſubiacet reſciſſioni, quam impedire poteſt, cum optione, quæ ſibi conceditur ſupplendi iuſtum pretium; In altero autem caſu læſionis enormiſſimæ, ob dolum præſumptum, quem complicare dicitur, contractus eſt nullus, ideoque dominium non cenſetur abdicatum à venditore, neque translatū in emptorem, qui propterea ob malam fidem à dicto præſumpto dolo reſultantem, non poteſt facere ſuos fructus male perceptos.

Atque ex eadem diſtinctione reſolutā deciſio competentiæ, vel incompetentiæ
10 dicti interdicti poſſeſſorij reintegrandæ, quoniam vbi agitur de læſione ordinaria, ſeù enormi, competit ſolum iudicium ordinarium petitorij ſuperdiſtans reſciſſione, vbi verò de læſione extraordinaria, & enormiſſima redolēte dolum, ac ſucceſſiuè cauſante nullitatem, ac ſpolium implicitum, intrat dictum poſſeſſorium interdictum reintegrandæ.

Scribens ego pro emptore *reo* conuēto (etiam cum ſenſu veritatis, qualem iudex quoque agnouit), dicebam neutri fundamentum ſubſiſtere, ideoque iuſta, benèque fundata viſa eſt ſententia, abſolutoria; Reſpondendo autem obiectis eodem ordine retento; Quatenus, pertinet ad primum motiuum non compræhenſionis, Dicebam iuris regulam aſſiſtere emptori, vt vendito fundo, veniant omnia, quæ tàm in ſoli ſuperficie, quàm
11 poſt eam exiſtunt, vt in ſpecie lapidicinarum, aliarumque ſimilium fodinarum ſub emptione, & venditione venientium eſt *text. in l. in lege fundi 77. ff. de contrahen. empt.*, & admittunt cōmuniter Scribentes, vt patet *ex eadem deciſ. 299. par. 5. rec. num. 3. & per tot., & dict. deciſ. 471. Buratt.*, cōſtat ex firmatis *apud Barboſ. in l. diuortio §. ſi vir. ff. ſol. matr. Caſtill. vſufr. cap. 37., Rot. deciſ. 359. poſt 2. vol. cōſil. Farinac. cum alijs diſc. 147. de Regal.*

ſuper

super comprehensione huiusmodi fodinarum.

Ea verò est regulæ virtus, ac operatio, vt fundata dicatur intentio eius, cui ipsa assistit, donec ille, qui allegat limitationem, eam probet vtpotè non præsumendam ex deductis *per Barbos. axiom. 198. Mantic. decis. 251. num. 4.*, ideoque nisi probationes cõcluderent, fundata remanebat emptoris intentio.

Hæc autem probatio non aderat, cum instrumentum nullam contineret restrictionem, vt in casu dictarum decisionũ continebatur, Et (quod magis) non verificabatur illa circumstantia, seù præsumptio, in qua potissimum dictarum decisionum fundamentum consistit, quod scilicèt venditio facta esset ad æstimationem à peritis diligenter factam, quæ respondebat solum pretio vineæ in superficie, non autẽ lapidicinę, ex regula in isto, omnique alio contractu recepta, & frequenti, vt ex pretij quantitate Partium intentio desumatur, de qua etiam *apud Gregor., & Adden. decis. 126. num. 9. & 11. & passim*; Id autem retorquebatur, dum constabat, quod idem venditor paulò antea idem prædium cum fodina, & omnibus pro minori pretio scutorum 850. acquisierat.

Ideoq; aduertebam, quod valor vtrũque motiuum regulabat, quodque ista motiua essent potius connexa, seù dependentia, siuè quod vnum esset superfluum, quoniam si pretium nõ respondisset, nisi superficiei, nõ autem fodinæ, quæ supponebatur longè maioris valoris, intrabat motiuum non comprehensionis iuxta *dictas decis. 471. Buratt. & 299. par. 5. rec.*, ideoque opus non erat recurrere ad læsionem, quæ supponit comprehensionem; Et è conuerso, si valor erat adæquatus, excludebatur etiam læsio, adeòut, quæstio potius facti, quam iuris esse videatur.

Respondendo autem singulis fundamentis, ex quibus ad non comprehensionem arguebatur; Quoad primum non 4 factæ expressionis fodinæ, iam detectæ benèque cognitæ, responsio facilis erat, ob non expressionis probabilem causam, scilicèt per ministros camerales puniri possent, quod se ingererent in venditione rerum, ad Principem, & Cameram pertinentium, benè tamen aderat suppletio, ob generalem relationem ad instrumẽtum dictæ primæ acquisitionis, vndè patet, quod venditor ponere voluit emptorem in vniuersum eius locum, & ius, & prout ipse quæsierat, iuxtà eas ponderationes, de quibus in proposito venditionis feudi *sub tit. de feud. discurs. 32.*

Secundum fundamentum cessabat ex defectu applicationis, cum illud iuxtà casum, de quo *apud Sanfelic. decis. 38.* cum similibus, procedat, vbi accedat defectus 15 intentionis, quia nempè venditor credat vnam, & non alteram rem vendere, quod ad rem facere non videtur, cum venditori fodina iam detecta innotesceret; Eademque responsio congruit tertio fundamento actionis quanti minoris, vel quanti maioris, cum pendeat ex eadem radice, vel ratione.

Proùt extranea est à casu quæstio contenta in quarto fundamento non cõprehensionis fodinarum mineralium in concessione feudi, quoniam id prouenit 16 ex ipsius subiectæ materiæ natura, atque priuati, vel feudatarij incapacitate obtinendi ea quę sunt de Regalibus, atque ad supremum Principem pertinent ex deductis *dicto disc. 147. de Regalibus*, cum tunc à defectu potestatis, vel à solito reguletur etiam voluntas.

Altera inspectio læsionis erat potius facti, quam iuris, cuius theoricam vtsupra, posita vna, vel altera specie læsionis, 17 admitrebam, sed punctus erat in eius probatione, quæ vt aduertitur supra *in Pisauren. disc. 24.*, exigit probationem perfectam benèque concludentem, quæ reuera non aderat; Tùm quia dicti libri erant informes, quibus simplicium informium memorialium nomen conueniret, ideoque nullam facerent probationem *ad text. in l. exemplo Cod. de probat.*, & post antiquiores ibi relatos *Rot. Ian. decis. 1. num. 19. & 20. Rot. apud Buratt. decis. 274. num. 21., decis. 558. num. 2. par. 2. rec. & sæpius*; Tùm etiam quia confusi, & non distinguentes quantitatem sulphuris, magis ex isto, quã ex alijs prædijs extractam, dum erant Appaltatores generales istius materiæ in toto eo statu; Et clariùs quia oportebat deducere expensas, quæ frequentèr in his materijs vtilitatem superare solent, neque vnius, vel aliquorum accidentalium annorum vti-

vtilitas attendenda est, sed plurium non accidentalium peræquatio fieri debet, vt generaliter in materia valoris beneficiorum aduertitur *sub tit. de benefic. discur.* 100., & in his terminis ad effectum regulandi læsionem admittitur *in Arimin. manutentionis* 15. *Decembris* 1670. *coram Albergato*, per quam receditur *à decisionibus* 112., & 202. *par.* 10. *rec.*, & *decis.* 264. *par.* 11., quæ sunt repetitæ *decis.* 211., 232., & 249. *apud Posth. de subbast. in addit.*, cum nihil desuper iustificaretur; Atque aliqui testes de proprio iudicio deponentes nõ deponerent eo modo, quo in hac materia deponere debent.

Cumque non ageretur de vena abscõdita, sed iam detecta, vndè propterea nõ
18 cadebat quæstio læsionis competentis, necnè ratione ignoti thesauri, de qua *apud Staiban. iun. resol* 191. *à numer.* 84. *ad* 92., vbi patet veriorem esse negatiuam, cum sit beneficium casus, & fortunæ; Hinc proindè dicebam, quod ob dictam circumstãtiam occupationis huiusmodi fodinarum de facto, vndè propterea apud priuatos fundorum dominos, & possessiores, ac in eorum opinione inutiles, vel modicæ æstimationis essent, deberet solum in valoris æstimatione attendenda de tempore contractus, haberi ratio quanti tunc illud ius priuati domini, ac possessoris æstimari mereretur, quod vel nihil, vel satis modicum erat.

Quemadmodum enim receptum habemus, quod deficiens cautela euictio-
19 nis, vel onera, & vincula, ex quibus rei amissio sequi potest, minuunt notabiliter de intrinseco pretio, seù valore ex deductis pluries alibi, & præsertim *sub tit. de Regalibus disc.* 30. *cum seqq.*, ità ista occupatio reddens fodinã inutilem, de eius pretio minueret, adeòut cessatio occupationis sequuta de anno 1640., fuerit beneficium casus, & fortunæ, eodem modo, quo est fodina tunc ignota, postmodum detecta; Ad quod dabam exemplum practicum Episcoporum, & Abbatum titularium Ecclesiarum occupatarũ per infideles, vel hæreticos, quæ sunt magni redditus, sed nullius vtilitatis, quoniam si cessat occupatio, est beneficium fortunæ, ideoque hæc vtilitas non retrotrahitur, cum attendatur tempus actus, iuxtà ea, quæ in proposito alienationis bonorum Ecclesiæ habentur *sub tit. de alienat. & contract. disc.* 1. *& in alijs.*

Omnium verò magis apud me impressionem faciebat, (vt etiam fecit apud Iudicem) successiua diuturna obseruãtia,
20 quæ in omnibus est optima interpres, etiam contractuum, & voluntatis contrahentium ex plenè deductis *decis.* 199. *num.* 12. & 13., & 256. *numer. fin. par.* 10. *recen.*, & *decis.* 323. *num.* 13. *par.* 11., & quotidiè, quoniã supponebatur, quod idem venditor per decennium, & vltrà vsquè ad obitum fuisset emptoris minister in istius fodinæ administratione, atque in eodem munere continuasset eius filius, & hæres actorum pater vsquè ad obitum, ità benè conscij vtilitatis exindè resultantis, absquè eo quod aliquid vnquam motiuauerint, contra omnem verisimilitudinem, si diuersa fuisset eorum intentio.

SPOLETANA

PICTVRÆ

PRO

SALVATORE CLAVARINO

CVM N.

Casus disputatus in Signatura iustitiæ sub incerto exitu.

An conuentio de faciendo picturam, vel statuam pro certo pretio, vel incerto à peritis certificando, importet contractum emptionis, & venditionis, vel potius locationis, & conductionis; Et quatenus, vtrũ vel alterum importet, quomodo intelligendum sit pactum recipiendi

di picturam, vel ſtatuam, quatenus placeat.

SVMMARIVM.

1 *Acti ſeries.*
2 *Proceſſus executiuus competit pro mercede, ſeù ſalario operarum.*
3 *Iudicium executiuum non intrat, niſi in caſibus in iure expreſſis.*
4 *Etiam in executiuis datur appellatio accedente grauamine.*
5 *An ſit validus contractus collatus in voluntatem vnius ex contrahentibus.*
6 *Pactum recipiendi picturam, quatenus placeat, àn dicatur perfecta conuentio, vel dicatur collata in liberam voluntatem.*
7 *An conuentio de faciendo picturam, vel ſtatuam importet contractũ emptionis, & venditionis.*
8 *Vbi ageretur de pictura facienda per pictorem in propria tela, àn ſit contractus emptionis.*
9 *Quod probatur exemplis.*

DISC. XLV.

1 COnuenit Saluator cum N. pictore de tabula conficienda prò quadã cappella, ſub ea lege, vt prius conficere deberet modulum, ſeù delineationem, vulgò *diſegno*, ab ipſo Saluatore, alijſque cappellæ Sanctiſijs videndum, ad effectũ deliberandi àn placeret, vel diuerſa forma præſcribenda eſſet; Cum autem pictor dicto modulo non oſtenſo tabulam perfeciſſet, quam, vtpotè parum gratam, Saluator recipere renuebat; Hinc introducta cauſa coram A.C., mandatum fuit in iudicio ſummario, & executiuo eligi peritos ad effectum æſtimandi dictam tabulam, & cogendi Saluatorem ad ſoluendum pretium æſtimandum, Quare Saluatore appellante, ac adeunte Signaturam iuſtitiæ prò commiſſione, ex eius parte requiſitus fui adſcribendum, incertumque eſt quid reſcriptum fuerit, ſiuè an cauſa vlteriorem progreſſum habuerit, dum amplius de illa actum non audiui, neque vidi alterius partis informationes, ideoque maturum iudicium pro veritate deſuper effomari non potuit.

Dicebam igitur Scribens in cauſa, ad dictum effectum obtinendi commiſſionem appellationis, reſolutionem pendere à natura, ſeù qualitate contractus, quẽ iſta conuentio contineret, àn ſcilicet illũ
2 emptionis, & venditionis, vel potius alterum conductionis, & locationis operarum; Vbi etenim hanc ſecundam ſpeciem redoleret, admittebam quod congruus eſſet proceſſus ſummarius, & executiuus, qui ex diſpoſitione, vel intentione iuris, vel ex recepto vſu intrat prò mercede, ſeù ſalario operarum; E' conuerſo autem, vbi importaret emptionem, & venditionem, cum nullum adeſſet pactum executiuum, nullaque deſuper ha-
3 beretur lex municipalis, dictum iudiciũ non intrabat, cum receptum ſit illud non competere, niſi in caſibus in iure expreſſis, vt in ſua materia *ſub tit. de Iudic., & ſub altero de credito.*

Præterea ſiuè de vna, ſiuè de altera ſpecie contractus ageretur, adhùc dicebam adeſſe grauamen in demandata peritorum electione, ad effectum determi-
4 nandi pretium, cum præſuppoſito perfectionis contractus, et quò grauamine accedente, etiam in executiuis de plano intrat appellatio ſuſpenſiua.

Vbi enim conuentio fuiſſet de faciendo picturam, accipiendam tamen quatenus placeret, tunc intrat inſpectio, àn iſtud placitum importaret relationem ad puram, ac liberam voluntatem, vel
5 potiùs in arbitrium, cum primo caſu cõtractus, vtpotè collatus in vnius contrahentis voluntatem inutilis remaneat, in altero autem, cum arbitrium regulandũ ſit à iure, vel à ratione, intret iudicis officium pro moderatione, vel ſuppletione iuxtà diſtinctionẽ, de qua ſupra *diſc. 34.*, & *in alijs*.

Id enim procedit, quando datum eſſet mandatum pictori, vt faceret certam
6 picturam cum obligatione recipiendi, quatenus eſſet receptibilis, ac placeret, cum tunc perfecta eſſet conuentio, tam ſuper ſubſtantia, quàm ſuper modo, reſeruatio autem eſſet ſuper excellentia, ſeù qualitate operis; Secùs autem vbi

conuentum sit, vt prius fieri deberet modulus, seù delineatio, ad effectum exindè determinandi, àn, vel quomodo tabula conficienda esset, cum id respiciat substantiam voluntatis, quia nempè cupiens quis Venerem stantem, seù vestitam, illã nolit sedentem, seù nudam, cũ similibus, atque in hoc dicebam consistere huius causæ punctum, stante dicta conuentione de faciendo, ac respectiuè ostendendo modulum, ex quò futura voluntas, adhùc indeterminata, determinationem recipere debebat.

7 Quatenus verò pertinet ad qualitatem, seù naturam contractus, àn scilicèt contineret emptionem, & venditionem, vel potiùs locationem operarũ, quæstio, quæ in indiuiduò disputatur in quadam *decis. Rotæ Florentinæ*, seù *Lucensis* registrata *apud Andreol. contr. 169.*, incidenter tamen ad effectum competentiæ fori, & àn intraret quoddam statutum super iurisdictione officialis fundaci, percutit casum, in quò agatur de statua facienda in marmore, seù alio lapide, vel metallo pretioso, vndè materia sit eius, qui vult opus, alter verò, qui illud perficere debet, sit præstaturus operam, quò casu intrat quæstio super antinomia inter *text. in l. 2. §. adeo ff. locat. & l. Item, si pretium 25. §. cum Insulam ff. eodem*, quæ iura benè conciliare curat *Castr. in eadem l. 2.*, ex ijs quæ habentur *in dicta decisione*, seù *controuer. Andreol.*; Istèque casus fuit acriter disputatus coram A.C., & in Signatura, me tamen in causa non scribente, inter monasteriũ S. Pauli, & Mochũ excellentem statuarium, cuius opus est statua S. Veronicæ propè altare maius Basilicæ Vaticanæ, super statuis Apostolorum Petri, & Pauli conficiendis in marmore proprio ipsius Monasterij.

Secus autem in hac facti specie, in qua simpliciter agatur de pictura per ipsum pictorem 8 in propria tela, vel tabula facienda, & cuius telæ vel tabulæ valor infimus, ac verè nullus est, adeò vt totus consistat in opere, cum tunc sine dubio magis de plano intrare videatur dispositio *dict. text. in l. 2. §. adeò*, vbi de hac distinctione, neque intret difficultas, quæ resultet à *dicto alio text. in l. item si pretium §. cum Insulam*.

Quemadmodũ enim si, pictore habente tabulas in domo, vel apotheca, aliquis 9 vnam, vel plures tabulas conuento pretio emat, dubitandum non est, quod sit contractus emptionis, & venditionis, nullatenus verò intrare possunt termini contractus locationis, & conductionis, ità in præsenti, cum alia non videatur subesse ratio differentiæ, nisi ea quod in dicto alio casu, est emptio de tabula iam facta per emptorem electa, in altero autem est de faciẽda, eo modo quò emptio & venditio esset, si cõueniretur de emendo domum, quam quis in proprio solo cum proprio opere, propriaque materia est constructurus, & hic videbatur casus, quodque propterea, pro meo iudicio versaremur in contractu emptionis, & venditionis, non autem locationis, & conductionis.

De pluribus remissionibus ad hanc materiam emptionis, & venditionis, sub alijs titulis, vel materijs tractatam, præsertim circa pactum de retrouendendo, Et circa fructus recompensatiuos pretij non soluti.

SVMMARIVM.

1 *DE pacto de retrouendendo, seù redimendi.*
2 *Per quod tempus præscribatur.*
3 *An præscriptio cæpta cum defuncto, continuet cum hærede.*
4 *Quale pretiũ in redemptione attendi debeat.*
5 *An emptor præferatur tertio, cui ius redimendi cessum sit.*
6 *An hoc ius, vel alterum prælationis sit cessibile.*

7 De

7 De materia fructuum recompensatiuorũ pretij non soluti ad terminos tex. in l. curabit.
8 De euictione præstanda de natura rei.
9 Quid vbi emptor sciæ ius alienum.
10 Quomodo in feudis præstetur euictio.
11 De securitate ementis bona in vim Bullæ Baronum.
12 De eadem securitate ementis bona auctoritate iudicis.
13 Vel ab hærede cum beneficio l. & inuentarij.
14 De retractu aduersus emptorem.
15 De iure offerendi competente creditoribus posterioribus contrà emptorem.
16 De securitate emptoris ob consensum, vel approbationem creditoris.
17 De emptore locorum montium, aliorũque iurium huiusmodi.
18 De emente à militibus, vel alijs bona capta in bello.
19 Et de emente bona furtiua, vel aliena in nundinis, vel portu.
20 De emptore bonorum fideicommissi.
21 De emptore bonorum Ecclesiæ, vel pupilli.
22 An emptor teneatur esse sollicitus de versione pretij.
23 Quando emptor succedat in ius creditorũ dimissorum.
24 De prælatione venditoris in bonis venditis.
25 An in dubio sit datio in solutum, vel pignus.
26 An sequuta euictione reuiuiscant primæua iura.
27 De emptore hæreditatis.
28 De materia nouæ addictionis fauore Ecclesiæ, seù minoris &c. aduersus perfectam venditionem.
29 De ijs qui emere, vendere, seù alienare sunt prohibiti.

DISC. XLVI.

DE pacto de retrouendendo, seù de retractu conuentionali, quamuis cadẽte sub hoc titulo, in eo tamen actum non est, cũ actum sit occasione tractandi de retractu, *sub tit. de seruitut.*; Vbi præsertim *disc.* 85., *& disc.* 87. habetur, quod pactum de retrouendendo, seù ius redimendi præscribitur per annos triginta, quamuis conceptum sit per verba denotantia perpetuitatem, ibique referuntur tenentes contrariam sententiã; Ibidemque habetur, àn præscriptio cæpta cum defuncto, continuet cum hærede, et quatenus continuet, àn ex capite ignorantiæ, vel alterius impedimenti competat restitutio in integrum. 2 3

Eodemque *disc.* 87. habetur idẽ quod supra *hoc eodem tit. disc.* 32., quod scilicèt ex recepta æquitate, ad euitandam claudicationem, cum qua habens ius redimendi sit semper in lucro, absque timore damni, pretium attendi debeat de tempore, quo pactum de retrouendendo exercetur, ideoque intrinsecum augmentum medij temporis sit emptoris. 4

Atque *eodem tit. disc.* 88. habetur, àn emptor cũ pacto de retrouendendo præferri debeat aduersus extraneũ, cui venditor cessisset ipsum ius redimendi, quod esse cessibile, ibidem firmatur, ac etiam *eodem tit. disc.* 85.; Vbi agitur, àn pactũ prælationis in casu, quo res alteri vendẽda sit, esset cessibile, seù transmissibile, vel potius sit personale. 5 6

Sub *tit. autem de vsur.* pluries agitur de vsuris debitis vẽditori per emptorem retinentem rem, & pretium ad terminos *text. in l. curabit Cod. de action. empti*, & quæ vsuræ in Curia sub vocabulo fructuum recompensatiuorum explicari solent. 7

Præsertim verò *disc.* 15. *& seqq.* firmatur, vt ex veriori sententia, quàm tenet Curia Romana, nõ dentur istæ vsuræ, vel fructus, vltrà id, quod important fructus ab ipsa re producti, vel qui ab ea percipi potuerunt, culpa tamen, vel facto emptoris non percepti, ideoq; nulli ex re sterili, vel ex ea, quæ aliàs fructifera, deindè sine culpa, vel facto volũtario emptoris effecta sit infructifera, vel minus.

Idquè non solùm, vbi agatur de fructibus ex sola dispositione iuris *in dicta l. curabit*, sed etiam vbi accedat expressa conuentio, quæ prohibita non est, etiam cum certa taxa, dummodò fructus veros non excedat; Quatenus tamen excederet, non vitiatur conuentio in totum, sed in solo excessu.

Nisi pretij debitum transfusum sit in alium contractum maioris fructus productiuum, putà in censum, vel cambium dummodò istius contractus debita requisita concurrant.

Vbi verò cessante expressa dilatione conuentionali, (quæ dictorum fructuum debitum cessare facit) illi ex dispositione iuris, vel ex conuentione debentur, cum debitum non proueniat à mora, sed ab æquitate, nè quis re, & pretio eodem tempore potiatur, hinc proindè, quamuis iustæ excusationes accedant, non per hoc cessat huiusmodi fructuum debitum, *vt disc.* 20., 22., & 27., & in alijs.

Eodemque titulo *disc.* 25. habetur, vt in hoc emptor, & venditor sint correlatiui, ideoquè sicuti per emptorem venditori debentur fructus pretij non soluti, ità è conuerso pro rata pretij soluti debeantur per venditorem emptori, cuires vendita tradita non est, cum eadem intret ratio repugnantis æquitatis potiendi eodem tempore re, & pretio, cum alijs ad hanc materiam in dicta eius sede *sub tit. de vsur.*

Sub *tit. de feud. disc.* 44., habetur de articulo in præcedentibus etiam insinuato, 9 àn & quando euictio de natura rei præstanda sit; Ac etiam de altero ad materiam *text. in l. si fundum sciens C. de euiction.*, quando scilicèt emptor sciens ius alienum agat de euictione.

Eodem *tit. de feud. disc.* 32. agitur quomodo, & de quibus præstanda sit euictio 10 feudi venditi, eiusque membrorum, vel partium.

Et *eodem tit. disc.* 73., & in alijs de emptore tuto ab hypothecis, & vinculis, 11 quibus bona vendita affecta erant, quãdo venditio fiat per Congregationem Baronũ, in vim Constitutionis 41. *Clem. VIII.*, quæ *Bulla Baronum* vulgò nuncupatur.

Et de eadem emptoris sæcuritate, ac bonorum libertate ab hypothecis, & vin- 12 culis transfusis in pretium, vbi agatur de venditione facta ludicis auctoritate bonorum defecti debitoris existentium sub concursu creditorum, habetur *sub tit. de credito*; Vbi etiam de consimili secu- 13 ritate ementis ab hærede cum beneficio *l. & inuentarij.*

De retractu autem, seu iure prælationis competente ex statutis, vel etiam ex 14 dispositione iuris communis, vel feudalis aduersus emptorem habetur pluries *sub tit. de feud.*, occasione agendi de iure prochomiseos, & frequentius *sub tit. de seruit. ad materiam retractuum*; Et de illo retractu, qui resultat ex iure offe- 15 rendi, quod competit creditoribus posterioribus, àn, & quando intret aduersus ementem iure creditoris, habetur *sub tit. de credito*.

De alia securitate emptoris ab hypothecis consentientium venditioni, seu 16 etiam illam permittentium, aut aliàs explicitè, vel implicitè approbantium habetur *eodem tit. de credito disc.*

Et de securitate ementis loca montiũ, vel alia bona differentia in libero priua- 17 to commercio nõ existentia, quasi quod nõ ab ipso priuato venditore, sed à Principe, vel alio præstãte consensum emptor potius acquirere dicatur, habetur pluries *sub tit. de Regal.* præsertim *disc.* 36. *cum seqq.*

Item de emente à militibus, vel alijs 18 bona aliena iure belli *sub tit. de feud. disc.* 58.; Et de emente bona aliena furata, seu alias penès non dominum existen- 19 tia in portu, vel nundinis, alioque publico emporio habetur *sub tit. de Regal. disc.* 129.

Atque de emente bona fideicommisso vniuersali, vel particulari subiecta quan- 20 do benè emat, atquè fiat tutus, vel ratione derogationis fideicommissi, vel ob electionem in causam detractionum *sub tit. de fideicommissis disc.* 160. *cum pluribus sequentibus, & sub altero de retractionibus.*

Prout de emente bona Ecclesiæ *sub* 21 *tit. de alienat. & contract. disc.* 1 *& seqq.* Vbi à simili de emente bona pupilli, vel ministris; Et quando emptor teneatur 22 esse sollicitus de versione pretij in caucausam ob quam facta est venditio.

Quando verò emptor cum cuius pecunia soluta in causam pretij creditoribus 23 venditoris succedat in eorum ius, hypothecas, & priuilegia habetur etiam *sub dicto tit. de credito*; Vbi etiam quando intret necnè fauore venditoris potiori- 24 tas in ipsis bonis venditis aduersus creditores anteriores emptoris.

Ea-

Eodemque *tit. de credito* habetur de quæstione, àn in dubio re data per debitorem creditori censeatur implicitè vēdita ex causa dationis in solutum, quæ idem importat ac venditionem, cum qua in omnibus fraternizat, eodemque iure censetur, vel potius in pignus ad plures effectus exindè resultantes.

Ac etiam, àn & quando hæc datio in solutum extinguat primæua iura, prio-
6 resque hypothecas, adeòut sequuta euictione non reuiuiscant, sed solùm competat actio noua ex empto, vel potiùs è conuersò dicta reuiuiscentia intrēt.

De alijs verò, quæ in hac sede non habētur tractata, principaliter, vel inciden-
7 ter, seù à simili, locis citatis actum habetur, præsertim *sub tit. de hærede*, vbi de emptore hæreditatis.

Et de materia nouæ additionis, quæ
28 datur fauore Ciuitatis, vel minoris, aut Ecclesiæ similium aduersus iam pērfectā venditionem, habetur *sub tit. de Regalibus disc.* 81.

Proùt de personis vendere, vel emere
29 prohibitis sine certa forma, certisque solemnitatibus, vt contingit in Ecclesijs, pupillis, & minoribus, Ciuitatibus, & similibus, habetur actum *sub tit. de alienat. & contract.*, cum id non emptioni, & venditioni tātùm, sed cuicumque alteri alienationi propriæ, vel impropriæ cōgruat, ideoque ibi videndum.

SVMMA
SIVE
COMPENDIVM

Eorum, quę continentur in hoc titulo de Emptione, & Venditione.

SVMMARIVM.

1 *Contractus emptionis, & venditionis est frequens, & de iure gentium.*
2 *Distinguitur à permutatione, quæ continet contractum diuersum.*
3 *In foro est materia angusta.*
4 *De tribus essentialibus requisitis emptionis, & venditionis.*
5 *Eadem desiderantur in datione in solutum.*
6 *De quæstionibus circa defectum potestatis vendendi ob inhabilitatem resultantem à natura, vel à lege.*
7 *De promissione de vendendo, an importet venditionem, & quid importet.*
8 *De alijs quæstionibus cadentibus super requisito consensus.*
9 *Requiritur, vt sit res certa, et quando etiam incerta cadat sub isto contractu.*
10 *De rebus, quæ non sint in libero comercio, atque in istum contractum non deducantur.*
11 *Quid in istis bonis importet cõuentio Partium, & an intret pœnitentia.*
12 *Secunda emptio habens solemnitatem necessariam prævalet primæ.*
13 *Debitor, qui bona hypothecauit, non prohibetur ea vendere.*
14 *Possunt etiam vendi bona posita sub pignore pretorio.*
15 *Impositio seruitutis non prohibet potestatem vendendi.*
16 *Quid de vitio litigiosi.*
17 *Etiam res aliena vendi potest, & quomodo.*
18 *Pretium debet esse certum, & in quantitate, pro qua species dari potest.*
19 *Quando incertitudo pretij obstet, necnè perfectioni contractus venditionis.*
20 *Data perfectione periculum, & commodum, ac fructus sunt emptoris, et ad quid requiratur traditio.*
21 *In ijs quæ consistunt in pondere, numero, vel mensura, periculum est venditoris, donec sequatur traditio, seù actus numerationis.*
22 *Quando etiam his casibus sit etiam emptoris.*
23 *Læsio enormis causat rescissionem contractus interim validi.*
24 *Enormissima verò nullitatem.*
25 *De differentijs inter vnam, & alteram speciem læsionis, & de effectibus exindè resultantibus.*
26 *Quando dicatur enormis, vel enormissima.*
27 *An circa enormem aliqua sit differentia inter emptorem, & venditorem.*
28 *Pacta minuunt de pretio, præsertim illud redimendi, vel minor cautela.*
29 *De priuilegiatis, in quibus læsio sufficit in sexta parte.*
30 *Quid in venditione sub hasta.*
31 *Euictio inest contractui, ac debetur, quãuis non promissa, & quando præstanda non sit.*
32 *Quando euictio ex natura rei, vel ob iuris alieni scientiam præstanda non est, adhuc debet præstari ob factum culposum venditoris.*
33 *Etiam in casu quo præstanda non sit, intrat obligatio ad restitutionem pretij, & quid differat euictio à restitutione pretij.*
34 *De euictione præstãda, vbi vendatur hæreditas, vel feudum, seù alia vniuersitas.*

35 *Quid*

1 *Quid censeatur deductum in contractum, an tota res, vel eius pars, & quæ onera &c.*

2 *De actione quanti minoris, vel quanti maioris.*

3 *Si euincatur res in parte, seù diuersæ qualitatis detegatur, an contractus resoluatur &c.*

4 *De actione redhibitoria.*

5 *An imminente euictione emptor neget solutionem pretij.*

6 *Euictionis actio non competit, nisi ea sequatur per abdicationem dominij, nō autem in Saluiano, vel possessorio.*

7 *Neque ei, qui litem non denunciauit, nisi iniustitia euictionis sit clara.*

8 *Si venditor rem euictam recuperat, an emptor eam recipere teneatur.*

9 *Emptor potest euictionem præuenire per transactionem, & venditor tenetur supplere.*

10 *Sed ad id non tenetur.*

11 *Dominus vindicat rem suam ab eo, qui emit à non domino non restituta pretia.*

12 *Quid vbi quis à non domino redimat, vt domino rem gratam faciat.*

13 *An ementes in emporijs publicis, vel nundinis, & portibus sint tuti.*

14 *Emens subhasta rem alienam non redditur tutus à domino quamuis redderetur tutus à creditoribus.*

15 *De securitate ementium bona defuncti ab hærede beneficiato, quæ non procedat.*

16 *De ementibus ab hostibus, & alijs qui iure belli bona occuparunt.*

17 *Si emens subhasta est tutus à iure offerendi, et quid de ipsomet creditore emente.*

18 *Emens à debitore subiacet iuri offerendi, quod competit posterioribus.*

19 *Quando emens subhasta ad instantiam creditorum posteriorum reddatur tutus ab hypothecis anteriorum.*

20 *Creditores consentientes venditioni, vel eam approbantes, non possunt molestare emptorem.*

21 *De securitate ementium in vim bullæ Baronum.*

22 *Et de securitate ementium loca montium, vel officia venalia, aliaque iura Regalia, seù cum Principe.*

23 *Emens rem sub simulato nomine alterius, an sit emptor, & dominus, distinguitur.*

24 *Emens rem nomine proprio de aliena pecunia est dominus, & sibi acquirit, et quid in hærede grauato fideicommisso.*

25 *De emptione facta pro persona nominanda, & de effectibus &c.*

26 *An emptio & venditio censeatur facta ad corpus, vel ad mensuram; Et de mensura, quando facta præsumatur.*

27 *An fodinæ, & alia, quæ sunt sub solo seù superficie veniant sub venditione.*

28 *De pacto commissorio.*

29 *De addictione in diem.*

30 *De pacto resolutiuo, & de alio de retrouendendo, et de pluribus ad hanc materiam circa præscriptionem, vel pretium, ac solemnitates.*

31 *De retractu legali, & conuentionali aduersus emptorem.*

32 *Obligationes causatiuæ emptoris cessant, re euicta, vel amissa.*

33 *An & quando emens se tueatur cum iuribus creditoris dimissi, vel eius, qui in contractu interuenit.*

34 *De concursu venditoris pro pretio cum creditoribus emptoris.*

35 *De fructibus recompensatiuis, se à vsuris pretij.*

36 *De emptione, & venditione ad vitam, eiusque materia.*

37 *De venditionibus bonorum prohibitorum cum Principis licentia, vel dispensatione.*

QVamuis omnium humanorum actuum, frequentior iste sit emptionis, & venditionis, vtpotè humano vsui, & commercio magis necessarius, adeò vt iuri gentium potius, quã positiuo referatur; Quæstione cadente, circa modum, ob interuentum pecuniæ, quæ ex positiua publica auctoritate introducta est; siue circa vocabulum, quasi quod, gentium iure attento, permutatio rei cũ re pro vtriusque agentis opportunitate, potius, quam vera emptio, & venditio pecunia mediãte, in vsu esset, de quibus Scholis, & Academijs magis quam in foro agere congruit, distinguente foro istos venditionis, ac permutationis contractus tanquam diuersos.

Atque

Atque hinc maioris frequentiæ ratione, omnium amplior ista materia, primo aspectu, vel inconsiderato humano sensu esse videatur; Contrarium tamen fori
3 praxis docet, cum ob penè certas, ac determinatas regulas, quæ desuper habentur, omnium ferè breuior, magisque angusta apud forenses dignoscatur, quamuis ampliorem scholasticis disputandi occasionem præbeat, circa ea, quæ foro inutilia sunt.

Notoria siquidē, ac determinata sunt huius contractus tria essentialia requisita
4 copulatiuè desiderata, *in perfecto* scilicèt consensu, re certa, pretioue certo cōsistentia, sine quibus, valida, perfectaque emptio & venditio non datur; A. Siuè
5 in solutum datio, quæ emptionis, & venditionis speciem habet, eiusque iure in omnibus meritur. B.

Sub primi autem requisiti verificatione quæstiones cadunt, iudicij imperfectionem, vel aliam prohibitionem, siuè
6 inhabilitatem absque certa forma, vel solemnitate percutientes, vt in pupillis, minoribus, amentibus, alijsque imperfectum iudicium habentibus; Vel in Ciuitatibus, & Ecclesijs, alijsque sub necessaria legali administratione viuentibus dignoscitur, quod alienationum, & contractuum genericam inspectionem potius continet, quàm huius contractus peculiarem naturam, ideoque sub eo genere id cadit. C.

Idemque vbi etiam inter habētes perfectum iudicium, liberamque suorū bonorum administrationem, quæstio cadat super ipsius consensus perfectione, ac legitima coniunctione, quæ in omni contractu, vel alienatione necessaria est, atque inter absentes fit per acceptationem litterarum. D.

Potissimè autem in isto contractu frequens inspectio cadere solet super promissione de emendo, vel vendēdo, ab ipsa
7 emptione, vel venditione discreta, & quæ differentia inter vnam, ac alteram speciem dignoscatur, quæ notabilis est, quoniam vbi etiam promissio valida, & perfecta sit, adeoùt pœnitentiam excludat, atque promittentem ad obseruantiam obliget, non tamen ius reale tribuit promissario, neque dominij translationem aliquam actualem, vel habitualem producit, solumque actionem ad factum, vel ad quanti interest, non impedientem posteriorem dominij translationem in alterum à promissarij molestijs tutum, vbi fraudis, vel causæ lucratiuæ iunctæ cum subsidio, ratio aliter non exigat; E. Nisi hypotheca promissarij fauore prius contracta pro obseruantia promissorum, actionem rei persecutoriam, iure tamen crediti potius, quam dominij, aliter statuat.

Atque sub eiusdē primi *requisiti* consensus inspectione cadunt etiam ea, quæ
8 super pacto commissorio, vel addictionis in diem, seù de retrouendendo, aut redimendo respectiuè, aut super pactis resolutiuis, vel sub simulatione personæ, vt *infrà disputari solent*.

Quò verò ad alterum requisitum rei, quæ in huiusmodi contractum deducta sit; *Aliud est ipsius rei materialis certitudo, ac existentia de facto*, (cum super
9 re incerta, vel non extante non detur valida, & perfecta emptio, & venditio) *Aliud verò*, vt res extet, atque certa sit, ea tamen commercij libertatem nō admittat, nequè sit liberè deducibilis in huiusmodi contractum.

Non tamen rei certa *existētia & pertinētia de facto* precisè necessaria est, cū sufficiat *existētia iuris*, vel spei, siue actionis, quæ in re, vel ad rem habeatur, quāuis euentus eam inanem reddat, cum iactum retis, incertāque aleam, vel spem, *in istum contractum deduci* lex non vetet. F.

Vbi verò ipsius rei certæ, ac extantis talis sit qualitas, vt priuatum liberum cōmercium non admittat, absque certa so-
10 lemnitate, vel alterius assensu, vt sunt res sacræ, sanctæ, & religiosæ, ac etiam sunt feuda vera, & recta, officia venalia, loca montium, aliaque iura Regalia, vel etiam bona *indifferētia*, quæ ob emphy-

theo-

A. *hoc tit. disc. 4. cum seqq.*
B. *sub tit. de credito disc. 32 & 70. cum seqq.*
C. *sub tit. de alienat. & contract.*
D. *sub tit. de alienat. disc. 47. tit. de iurisdict. disc. 71.*
E. *sub tit. de feud. disc. 66.*
F. *hoc tit. disc. 26. & 40., & sub tit. de credito disc. 70. & seqq.*

theoticam, vel fideicommissariam qualitatem, seù alias expressam habeant hominis prohibitionem, quæ translationẽ dominij omninò prohibeat, tunc in his ac similibus casibus, ob rei vitium, vel incapacitatem, iste contractus perfectus,
11 ac dominij translatiuus non intrat, sed ipsorum contrahentium conuentio in simplicem tractatum de vendendo resolui tur, solamque velleitatem importat, donec accedat id, quod contractum perficit, vnde propterea pœnitentiæ locus integer remanet, vel actionem personalem solùm producit ad quanti interest conuentionem seruari; Nullum verò ius
12 reale tribuit, adeoùt secunda emptio, quæ assensum, vel aliam circumstantiam perficientem habeat, primæ tanquam inutili prævaleat, seù aliud ius reale posteriori validè contrahenti tribuat. G.

Bona verò, vel iura indifferentia, in istum contractum deduci, hypotheca,
13 quantumuis specialis, ac priuilegiata, etiam ea, quæ ex impositione census resultat, non prohibet; H. Quinimò ne-
14 que prætorium pignus, quod per exequutionem iudiciali auctoritate factam
15 resultet; I. Siuè impositio seruitutis; L. Aut litis pendentia, (nonnisi certis casi-
16 bus) id vetant M. quoad ipsos contrahentes quoad rẽ respectu, etiam res aliena, (domino non conteadicente) vendi
17 potest, saluo tamen in his omnibus iure domini, vel creditoris, aut alterius, cui legitimè ius reale, vel rei persecutorium quæsitum sit.

Interuentu demum requisito pretij; Illud debet esse certum, & in quantitate, non
18 autem in specie, cum hoc secundo casu, permutatio potius, quam emptio, & venditio dicatur, quamuis conuentæ quantitatis loco, prohibitum non sit speciem ex pacto recipi debere, eamq; in facultate soluendi consistere. N.

Intrinseca verò, seù habitualis certitudo pretij sufficit, quamuis contrahentibus de tempore contractus obscura sit,
19 puta quia ad æstimationem ab arbitro, vel à peritis faciendam venditio facta sit, quoties tamen ea sequatur, quæ actũ perficit; Vbi verò ex voluntatis, vel potestatis defectu, seù aliàs non sequatur, intrat quæstio imperfectionis, ac pœnitentiæ, cum plurium casuum distinctione decidi solita, præsertim verò; An rei traditio sequuta sit; Vel quod non extet, adeoùt pro resolutione actus extrema nõ sint habilia; Siuè quod intret æquitas canonica; Aut quod agatur de victualibus, alijsque vsualibus bonis, quæ à publico foro, vel communi vsu, & cõmercio quamdam habeant penè vniformem, ac generalem taxam pretij, quod ciuile dici solet. O.

Ex huiusmodi autem requisitorum copulatiuo concursu, perfectio resultat, & de consequenti translatio dominij, ad effectum eorum, quæ sunt eiusdem dominij
20 sequelæ, præsertim verò augmenti, vel decrementi cõmodum, & incõmodum, siuè fructuum emolumentum, ac peremptionis, vel deteriorationis periculũ; P. Quamuis ad aliquos effectus traditio prò dominij vera, perfectaque acquisitione sit necessaria, illum præsertim fructuum, quorum loco venditor damna & interesse emptori præstat. Q.

Id autem quod de periculo, vel commodo, posita contractus perfectione in iure statutum est, vt emptoris, non autem
21 venditoris esse debeat, cessat in ijs, quæ in pondere, numero, vel mensura consistunt, quoniam donec vnus ex his actibus validè, ac perfectè resultet, venditoris, non autem emptoris est periculum, quãuis contractus perfectio accedat, nisi per emptorem staret, quominus recipiat, cũ
22 tunc in odium morosi, ac negligentis, talis actus prò iam sequuto habendus veniat; Siuè quod implicita traditio ex Partium voluntate, vel ratione subiectæ materiæ subintelligenda veniat, vt in

G. *sub tit. de feud. disc. 66. sub tit. de Regal. disc. 4. & 10.*
H. *hoc tit. disc. 2.*
I. *eodem disc. 2.*
L. *sub tit. de seruit. disc. 65.*
M. *sub tit. de dote disc. 156., & sub tit. de alienat. & contract. disc. 40.*
N. *disc. 4. cum seqq. hoc tit.*
O. *eodem disc. 4. cum seqq., & disc. 15. vsque hoc tit., & sub tit. de Regal. disc. 125.*
P. *disc. 5. & seq., & sub tit. de Regal. disc. 117. & 125.*
Q. *sub tit. de dote disc. 160.*

mercibus de loco ad locum transmittendis, praxis docet. R.

Posita perfectione contractus, à dictorum requisitorum legitimo concursu resultante; Quoad ea quæ ad forum per-
23 tinent, frequentiores controuersiæ percutiunt læsionem, qua mediante, vbi est ordinaria (quæ enormis in iure dicitur) locus est rescissioni; Vbi verò est extraordinaria, quæ enormissima dicitur, locũ præbet nullitati, vtpotè redolens dolum præsumptum, qui influit in defectũ primi, ac essentialis requisiti consensus; Ea vigente differentia inter dolum verum,
24 & hunc præsumptum, quod ille læsionem põ desiderat, atq; qualis qualis ea sit, contractus inualidus remanet ab initio ex præfato defectu consensus, iste verò alioquin non probatus, ex iuris præsumptione ob magnam, ac enormissimam læsionem resultat. S.

Notabilis autem differentia proindè dignoscitur inter vnam, & alteram læsio-
25 nis speciem; In prima etenim, cõtractus interim quod rescisio petitur, remanet in statu validitatis, ideoque fructus interim decursi ad emptorem pertinent, ac etiam in emptoris facultate repositum est, vel pati rescissionem ex nunc, non autem ex tunc, vel illam impedire, iusti pretij suppletione mediante; Atque aliquãdo exercibile non est contrà tertium, qui bona fide pro iusto pretio emerit; In altera verò specie, ob nullitatem, quæ ab initio inesse dicitur, vtrumque est in oppositũ, quoniam veniunt fructus ab initio, neque locus est optioni, quæ emptori conceditur supplendi iustum pretium; Ac etiam exindè resultat ordo iudicij, seù competentis actionis, quoniam in prima specie actio est in petitorio super rescissione in iudicio ordinario tractanda, in altera verò, interdictum possessorium reintegrandæ, imò quandòque (vbi actus verè, & clarè laborat defectu consensus), etiam in illo retinendæ, ratione ciuilis possessionis animo retentæ, ad se naturalem attrahentis, proindèque ad id quoque habilis. T.

Quandò verò læsio, vnam, vel alteram speciem redoleat, nimium inter scribentes controuersum est ad effectum metien-
26 di enormissimam; Aliquibus volentibus sufficere, vt bessem excedat, Alijs autem desiderantibus eam longè maiorem, quasi quod modicus reputetur hic excessus supra dimidium ad bessem, Ac alijs probabilius id remittentibus Iudicis arbitrio, regulando ex facti circumstantijs doli præsumptionem exindè resultantem, facilius vel difficilius inducentibus. V.

Circa verò ordinariam, seù enormem, pro qua excessus vltra dimidiam in venditore extra controuersiam desideratur,
27 sub quæstione est, àn idem procedat in casu conuerso emptoris; Aliquibus opinantibus non dimidium integri, sed excessum medietatis pretij sufficere; Probabilior autem est opinio volentium, vt quod in venditore statutum est, in emptore quoque pariformiter procedat. X.

Ad rei autem valorem, seù iustum pretium, pro læsione dignoscenda æstima-
28 dum, pacta, aliæque circumstantiæ pretium minuentes, vel respectiuè augentes, attendendæ veniunt, potissimum verò pactum de retrouendendo, quod de valore minuit, Aliquibus opinantibus in sexta, Alijs in quarta, vel tertia parte, ac Alijs probabilius, vt remissum sit iudicis arbitrio pro facti qualitate; Prout etiam minor enictionis cautela, seù temporum qualitas, vel non libertatis timor, ac similia pro facti qualitate minuunt. Y.

Procedunt hæc in emptione & venditione ex priuata partium conuentione sequuta inter priuatos, secus autem in ea-
29 quæ per Fiscum, vel Ecclesiam, seù Rempublicam, aliosque priuilegiatos sub alicuna legali administratione viuunt, in quibus sexta pars sufficit; Atquè exindè plurium sententia est, etiam sextam sufficere in iudiciali venditione, quæ sub hasta-
30 fiat, quod tamen Romana Curia recipere noluit, sed hanc speciem venditionis pari-

R. *eodem disc.* 5. *& seq. hoc tit., & sub tit. de Regal. disc.* 117. *&* 125.
S. *hoc tit. disc.* 27. *& in alijs proximis.*
T. *de his omnibus disc.* 24. *&* 25. 27. *&* 28.
V. *dicto disc.* 27.
X. *dicto disc.* 24. *& seq.*
Y *dicto disc.* 24. *& seqq.*

pariformiter cum voluntaria, seù conuentionali regulat; Z Reliqua verò quę modum æstimandi, seù probandi valorem percutiunt, facti potius quàm iuris videntur, ex bonorum qualitate, moribus regionis, alijsque circumstantijs regulanda.

Altera inspectio forensis, quæ super isto contractu frequentius cadit, est illa euictionis, tàm circa substantiam, eiusque præstationem in genere, quàm circa modum; Quoad substantiam autem, ea est
31 contractui connaturalis, adeoùt etiam in conuentionem non deducta, præstanda sit, nisi aliter cautum sit; Vel nisi ea sequatur ex vitio ipsi emptori benè cognito, aut ex natura rei, quibus casibus, regula est eam præstandam non esse, nisi expresè promittatur, siuè adeo prægnantia, & effrenata verba accedant, vt huiusmodi etiam casus complecti videãtur, quod vtpotè facti potius quàm iuris, certam, ac determinatam regulam non habet, sed pro facti qualitate, ac singulorum casuum circumstantijs decidendum est, potissimè verò ex factis potius quàm verbis verisimilem voluntatem, vel eius substantiam redolentibus. A.

Vbi verò agatur de euictione ex natura rei, quæ cessante conuentione, præ-
32 standa non sit, adhùc tamen præstanda venit, si ob ipsius venditoris factum culposum ea sequatur; B. Cadente quæstione, àn in casu, quò ob contrariam conuentionem, siuè ob iuris alieni scientiam, vel ex natura rei, præstanda non sit
33 euictio, intret saltèm obligatio restitutionis pretij, vt pleriquè putant; Contraria verò probabilior, magisque recepta videtur, vt neque id præstandum sit, nisi aliàs implicita, vel explicita conuentio suadeat; In eo autem differt restitutio pretij ab euictione, quod sub ista venit totum id, quod interest, spectato tempore, quo ea sequitur.

Vbi verò agitur de venditione rerum vniuersitatem cõstituentium, vt sunt, hæ-
34 reditas, feudum, & similia, tunc ipsius iuris vniuersalis euictio præstanda est, non autem singularum rerum, vel membrorum ad eam pertinentium, nisi verba specialitatem denotantia, vel pretij quãtitas, alięquè circumstantiæ diuersimodè suadeant pro facti qualitate. C.

Ex eadem facti qualitate quoque resultat determinatio circa rem in hunc
35 contractum deductam, àn scilicèt tota vel pars, vel àn libera, seù affecta vinculis, & oneribus; Vbi enim venditor nullum ius habet in re, quam simplicitèr vẽdit, tota, & libera regulariter in contractum deducta censetur; Vbi verò partem habeat, vel totam alicui oneri subiectam, præsumptio est, vt venditum solũ censeatur id, quod ad venditorem spectabat, nisi vno, vel altero casu facti circumstantiæ aliter suadeant, inter quas, pretij quantitas magnum esse solet argumentum comprobans quid in contractum deductum sit, et ex hoc pendet inspectio onerum, quibus ipsa res subiaceat. D.

Atquè hinc ad euictionis instar, pendet etiam determinatio alterius actionis
36 quanti minoris, vel respectiuè quanti maioris, vbi res vendita diuersæ qualitatis, vel speciei deregatur, cum tunc defectus primi requisiti consensus adesse dicatur. E.

Cadente quæstione, tàm vno euictionis, quàm altero quãti minoris casu, quid
37 vbi non in toto, vel in parte id sequatur, àn actus in totum resoluatur, quod ex varijs distinctionibus determinationem recipit, præsertim àn accedat dolus, qui omnimodæ resolutioni, vel annullationi aditum præbet; Siuè àn dolo cessante, agatur de vnius, vel plurium rerum venditione, vel àn pars euicta sit notabilis, aut quod aliàs contrahendi voluntas probabiliter deficiat. F.

In venditione autem se mouentium, ob vitia etiam post perfectum contractũ
38 detecta, datur redhibitoria, quæ frequẽtius pro locorũ diuersis moribus, ac stylis regulari solet; Quamuis etiã in scripturis, alijsque rebus eadem redhibitoria actio concedatur. G.

Z ibidem.

A. de his disc. 16. cum seqq., & sub tit. de feud. disc. 44.

B. sub tit. de pension. disc. 68. & 69.

C. disc. 26. hoc tit., & sub tit. de feud. disc. 32.

D. disc. 34. & seqq., & disc. 40.

E. disc 9. & seq.

F. disc. 11. 17. & 18.

G. disc. 8.

Imminente autem, seù aliàs formidata euictione, frequenter disputari solet, àn
39 pretij solutio per emptorem iustè retardari valeat, atque verior est negatiua, vbi venditor idoneè cauere offerat, nisi prompta imminentia, vel aliæ facti circumstantiæ diuersimodè suadeant. H.

Euictionis autem actio non competit, nisi ea effectiuè sequatur per abdica-
40 tionem rei in dominio, secus autem, si in sola possessione, vel detentatione, vt præsertim in saluiani interdicto sequi dicitur, nisi aliàs cautum sit.

Neque talis actio conceditur emptori, qui litem, ac molestias venditori non
41 legitimè denunciauerit, nisi adeò certa sit euictionis iustitia, quod venditor, quamuis denunciatus eam impedire non potuisset. I.

Atque si venditor rem euictã recuperat, eam emptor recusare non potest, vbi
42 res integra sit, neque ius emptoris alias deterius efficiatur pro facti qualitate. L.

Si verò emptor, vt imminentem non euitabilem euictionem impediat, bona
43 fide, vt venditoris, ac propriam meliorem efficiat conditionem, cum trãsactione occurrat, aliquam summam, vel speciem præstando, iustum, ac rationabile est, vt venditor id ei reficiat; M. Aliquibus ad id ipsum emptorem obligan-
44 tibus, vt scilicèt vbi per hanc præuentionem impedire potest euictionem, ad eam non agat, quod tamen probabilitatem non habet, nisi fraus, vel collusio accedat. N.

Alienorum autem, seù alijs affectorum bonorum emptores, quando à Domini vendicatione, vel à creditorum hypothecarijs actionibus tuti sint, forus disputare solet; Distinguendo autem aliena, quæ à non domino vendita, per dominum vindicentur, ab ijs, quæ vendita per dominum hypothecis affecta sint; Iuris regula domino vindicãti rem suam assistit
45 etiã absquè pretij restitutione, quamuis emptor in bona fide sit versatus, cum ea excuset à pœnis, quibus cum mala fide emens à non domino, subiacet, non tamen pretij repetitionem tribuit, nisi à proprio auctore; O. Nisi à non domino, à quo desperata esset recuperatio, vt
46 domini vtile negotium geratur, atque charitatis officium exerceatur, facta sit redemptio, cum tunc domino vindicanti, refectionem eius, quod erogatum est recte obijci posse æquitas suadeat. P.

Publicam verò nundinarum, seù portuum, vel emporiorum fidem, emptorem
47 tutum reddere, vel saltèm pretij bona fide erogati refectionem tribuere, quædam non scripta æquitas frequentius moribus recepta docet, quamuis scripti iuris rigor aliter disponat, & alicubi seruetur. Q.

De altera verò publica fide iudicialis hastæ, frequens est quæstio, àn emptorem
48 tutum reddat, ea verò sequentem casum hypothecarum, non autem istam dominij, ac vendicationis percutit, cum respectu domini non detur hæc securitas, quamuis aliàs respectu creditorum detur vt infrà.

Idemque receptum est in ea emptoris assecuratione, quam lex tribuit ementibus bona defuncti ab hærede benefician-
49 to, hæreditario tamen titulo expresè vendente, vt ab ipsius defuncti hypothecis, ac oneribus assecuret, non autem ab alieno dominio, minusque à prioris domini hypothecis, & oneribus rei infixis; Quinimò vna opinio credit, vt neque respectu hypothecarum ipsius defuncti omnimoda sit securitas, quoties facta aliorum bonorũ excussione, subsidio locus aperiatur. R.

Ementes autem ab hostibus, vel ijs, qui iure legitimi belli aliena bona nacti
50 sunt, quoties apud eos pernoctauerint, talisque naturæ sint, quod postliminio non redeant, tuti redduntur, cum declarationibus, de quibus in sua sede. S.

Maio-

H. *dicto disc.* 11.
I. *hoc tit. disc.* 19. *& sub tit. de feud. disc.* 44.
L. *disc.* 37.
M. *disc.* 19.
N. *disc.* 16.
O. *disc.* 42. *& sub tit. de feud. disc.* 58. *& sub tit. de Regal. disc.* 129.
P. *dicto disc.* 58. *de feud., & disc.* 129. *de Regal., & sub tit. de vsur. disc.* 5.
Q. *locis proximè citatis.*
R. *hoc tit. disc.* 41., *& sub tit. de credito disc.* 53. *&* 54.
S. *dicto disc.* 58. *de feud.*

Maiores igitur, ac frequentiores audit
orus quæstiones ementium sub dicta
udicialis hastæ publica fide; Ista verò
b eo iure offerendi, quod lex posterio-
ibus creditoribus tribuit, ità ementem
utum reddit, vbi actus nullitatis vitio
on subiaceat; Cadente quæstione, àn
adem securitas competat ipsimet credi-
tori, ad cuius instantiam venditio iudi-
ciali auctoritate sequatur, vbi ipsemet
mat, atque probabilior est affirmatiua,
notiens fraus, vel simulatio aliter non
uadeat. T.

Ille verò, qui ex priuato contractu à debitore emit, vel in solutum recipit, quamuis pretium in antiquioris debiti dissolutionem erogatũ sit, à dicto posteriorum creditorum iure offerendi tutus non redditur.

Si autem ad posteriorum creditorum instantiã iudicialis ad hastam publicam venditio sequatur, integrum est anterioribus eorum hypothecas contra emptorem ad ipsam rem venditam, eisque affectam prosequi, nisi contumacialis negligentia obstet, eosque ad pretij prosequutionem contra posteriores cogat; Quod tamen certam, ac generalem determinationem non habet, sed pro locorum, ac ditionum, seù Tribunalium diuersis legibus, ac stylis, eam diuersam recipit. V.

Consensus autem nèdum expressus, sed etiam tacitus, vel ratihabitio creditoris, emptorem tutum reddit, quamuis de priuata, & conuentionali venditione agatur, talisque consensus ex receptione, vel petitione partis pretij resultare dicitur. X.

In Vrbe verò ex peculiari lege, ementes Baronum, ac Domicellorum bona ab eo Tribunali, quod sub Congregationis Baronum vocabulo explicatur, omninò tuti redduntur ab hypothecis, omnibusque vinculis, & oneribus, etiam ijs, quæ dominium Auctorum possessoris nõ autem tertij redolent in pretium translatis; Quod etiam in conuentionali venditione ex Pontificio chirografo ad instar dictæ legis concedi solet. Y.

Eademque omnimoda libertas, ac securitas est eorũ, qui cum legitima superioris auctoritate emunt officia venalia,
56 & loca montium, seù iura cum Principe, vel Republica, cum nõ à priuato venditore, sed ab ipso Principe sub fide publica emi dicantur. Z.

Circa emptoris personam disputationes cadere solent, quando vnus alterius nomine emat, àn veritas, vel simulatio
57 attendenda sit, quod distinctionẽ recipit ab iporum bonorum natura, & qualitate; Si enim in differentia sunt, ac liberi commercij, veritas potius attenditur, quam quod simulatè conceptum sit; In ijs autem, quæ differentia sint, atque commercij libertatem non habeant, vt sunt feuda, & officia, aliaq; Regalia, simulatio prævalet, isque dicitur emptor, ac dominus, sub cuius nomine acquisitio cantat. A.

Si verò sibi ipsi acquirat de aliena pecunia, ipse est emptor, & dominus, nisi
58 testatoris præceptum in eo, qui fideicommisso grauatus est aliud suadeat. B.

Vbi autem in ipso acquisitionis actu dicatur eam fieri pro persona nominanda; Tunc facta nominatione ille, qui no-
59 minatus est, censetur ab initio emptor, Alter verò instrumentum, vel organum, ideoque omnia onera, seù vincula per ità acquirentem iniuncta, nominatione sequuta, euanescunt; Quamuis aliquorum opinio sit inter necessariam, ac voluntariam nominationem distinguẽdum esse; Quæstione etiam cadente circa tempus, in quo hæc nominatio facienda sit, vt hunc effectum producat, quod ex facti circumstãtijs fraudem includentibus, vel excludentibus determinationem recipit. C.

Circa rem verò in contractũ deductã quæri solet, àn ad corpus, vel ad mensu-
60 ram venditio facta sit, et quatenus iuxtà

hanc

T. *hoc tit. disc.* 31., *& sub tit. de credito disc.* 53. *& 54.*
V. *locis proximè citatis.*
X. *tit. de credito disc.* 34. *& 35.*
Y. *sub tit. de feud. disc.* 73.
Z. *sub tit. de Regal. disc.* 36. *cum seq.*
A. *sub tit. de feud. disc.* 7., *& sub tit. de Regal. disc.* 1.
B. *sub tit. de fideicommiss. disc.* 177.
C. *hoc tit. disc.* 29. *& 30.*

hanc ſpeciem eſſi, infrà quantum tempus mẽſura fieri debeat, ac peti valeat, quodque alias præſcriptio, vel præſumptio iam factæ reſulter, quod pariter ex facti qualitate pendet, ideoque certam regulam generalem non admittit. D.

Item circa rem quæſtiones cadunt, àn fodinę, theſauri, lapides, aliaque abſcon-
61 dita, atq; ſub ſolo, ſeù ſuperficie exiſtentia ſub iſto contractu cadunt, atq; regula eſt affirmatiua aliquibus limitationibus ſubiecta. E.

Pacta item adijci ſolita, diſputandi nõ infrequentem occaſionem præbent, illud præſertim cõmiſſorium, ſuper cuius
62 validitate, ob vſuræ ſuſpitionem dubitari ſolet, ac etiam quando ad exercitium deductum cenſeatur, quod pariter à ſingulorum caſuum circumſtantijs determinationem recipit, vt in ſua ſede. F.

Pleriſque verò priuilegiatis quamuis vendendi poteſtatem habentibus, actus
63 perfectione nõ obſtante, competit facultas admittendi nouas oblationes, ſeù addictionem, quod, quando, & quomodo procedat, non de facili ſub cõpendio eſt explicabile, vtpotè à diuerſis facti circumſtantijs pendens, ideoque in ſua ſede agitur. G.

Emptionis reſolutio ſequi ſolet, nè dum ex inſinuatis cauſis iuris offerendi,
64 vel pacti commiſſorij, ſiuè addictionis; Verùm etiam ex pactis reſolutiuis, ac frequentius ex retractu conuentionali, qui ſub nomine iuris redimendi, ſeù pacti de retrouendendo explicari ſolet; Iſtoque caſu diſputationes cadunt ſuper huius iuris, vel pacti præſcriptione, ſeù in integrum reſtitutione aduerſus præſcriptionem, ac etiam ſuper pretio, quod à redimere volente præſtandum, ſeù offerendum eſt, atque probabilius eſt, vt illud de preſenti preſtari debeat, vndè propterea intermedium augmentum, ſeù decrementum ſit emptoris; Ac etiam, àn iſtud pactũ egeat eadem ſolemnitate, qua ipſa venditio. H.

Verùm hæc ſpecies retractus, ac alte-
tera legalis, quæ ratione vicinitatis,
65 ſanguinis, aut conſortij, ſeù inquilinatus, vel cenſus cum ſimilibus, ſub rem-
ctuum, ac ſeruitutum materia cadunt. Atque ſub eadem agitur, àn vſus & habitationis, vel vſusfructus ſeruitus vẽdendi facultatem impediat.

Emptoris quoque obligationes ex
cauſa pretij, vel ratione onerum, quibus res empta ſubiacet, tanquam cauſatiuæ,
66 vel occaſionales, vbi contractus abſque ipſius culpa, vel facto voluntario effectu ſortiri deſinit, ceſſant, ac euaneſcunt, ex regula ceſſantis effectus ceſſata cauſa. Niſi veræ delegationis requiſita accedãt fauore tertij. I.

Pleraque verò alia concernentia emptoris defenſionem cum iuribus eorum,
67 qui cum pretio dimiſſi ſunt, vel qui in contractu interuenerunt.

Siuè circa venditoris potioritatem in
concurſu cum emptoris creditoribus,
68 vbi venditio facta ſit, habita fide de pretio, crediti, ac debiti, ſeù concurſus creditorum materiam potius reſpiciunt. L.

Prout ſub vſurarum materia cadunt
ea, quæ frequenter forus diſputare ſolet
69 ſuper vſuris pretij non ſoluti pendente eo tẽpore, quo emptor re, & pretio fruatur, & quæ ſub recompenſatiuorum fructuum nomine explicari ſolent, ſiue partium conuentio accedat, ſiuè non, et de quibus in dicta vſurarum ſede. M.

Ad vitam quoque emptoris, vel aliquod determinatum tempus iſte emptionis, & venditionis contractus fieri ſolet,
70 adeoùt ceſſante vita, vel expirato termino, contractus euaneſcat; Iſto autem caſu ſub iudice lis eſt, àn iſtũ emptionis, & venditionis, vel potius locationis, & conductionis, aut innominatum contractum hæc ſpecies conuentionis redoleat, ad plures effectus, præſertim verò periculi in ipſa re contingentis, ac oneris refectionis, ſeù læſionis, an intret in vita-

litijs

D. *diſc. 7.*
E. *diſc. 44. hoc tit.*
F. *diſc. 33.*
G. *ſub tit. de Regal. diſc. 81.*
H. *hoc tit. diſc. 32., & ſub tit. de ſeruit. diſc. 85. & 87.*

I. *hoc tit. diſc. 23.*
L. *ſub tit. de credito diſc. 1. & ſeqq., & hoc tit. diſc. 21. & 22.*
M. *ſub tit. de vſur. diſc. 15. cum ſeq.*

...ojs, quod varias habet opiniones in ...a sede recensitas. Ac etiam ad effe...tum retractus actiui, & passiui, de quo ...pariter in præfata retractuum materia ...habetur. N.

Vbi verò agitur de venditione bonorum alienandi prohibitionem habentium, quam cum Principis dispensatione fieri contingat, vt frequentius fortiatur in ea venditione, quæ fiat bonorum Ecclesiæ cum Apostolico beneplacito, seu eorum, quæ fideicommisso, vel maioratui subiecta sint, cum fideicommissi derogatione, ac similibus, quæstiones cadunt super derogationis, vel beneplaciti vitio, seù mala exequutione, formaque non seruata, siuè emptoris sollicitudine in pretij erogatione, ac similibus, quæ huius emptionis, & venditionis contractus peculiaria non sunt, sed cuicumque alienationi, etiam latæ, ac impropriæ, quæ per obligationem sequatur, congruunt, ideoque sub alienationum, & contractuum sede potius cadunt. O.

...hoc tit. disc. 1., & sub tit. de seruit. disc. 74. & sub tit. de donat. disc. 54.

O. *sub tit. de alienat. & contract. disc. 1. & seqq. & sub tit. de fideic. disc. 160. & seq.*

INDEX
RERVM NOTABILIVM

Quę continentur ſub hoc titulo de Emptione, & Venditione.

A

ACCOLLATARIVS

CEnſus in parte pretij rei venditæ, euicta ipſa re non tenetur amplius ad ſolutionem fructuum, diſcur. 23. num. 2. & 8., diſcur. 39. ſub num. 8.

Fallit, vbi acceſſit delegatio fauore tertij, diſc. 22. num. 3.

Contr., num. 4. & ſeq. ibid.

Declara, niſi euictio ſequatur ex voluntate, vel culpa ipſius emptoris, nu. 9. ibidem.

Intellige, vt eo medio tempore, quo fuit poſſeſſor teneatur ad fructus, diſc. 39. num. 9.

Debitorum in partem pretij, quæ detegantur indebita, tenetur ſoluere tantumdem venditori, diſc 40. num. 2.

Non procederet vbi ageretur de emptione hæreditatis, cum id cederet commodo emptoris accollatarij, nu. 4. ibid.

Debitorum fructiferorum in partem pretij, àn teneatur ad fructus, vltra quam rei fructus importent, diſc. 39. per tot.

Fingitur ab initio contraxiſſe cum debitore accollato, diſc. 39. num. 4.

ACCOLLATIO

Cenſus in partem pretij rei venditæ, iſta euicta ceſſat, & extinguitur. *Vid.* Accollatarius.

Debitorum, quæ detegantur indebita obligat emptorem ad reſtituendum tantumdem venditori, diſc. 40. num. 2.

Fallit in emptione hæreditatis, num. 4. ibid.

Debitorum fructiferorum in partem pretij, àn obliget ad fructus vltrà quam rei emptæ fructus importent, diſcur. 39. per tot.

Habet vim ſolutionis, diſcurſ. 39. numer. 4.

Simplicis crediti quid differat ab accollatione cenſus ad effectum delegationis, diſc. 23. num. 11.

ACTIO

Ad intereſſe tribuit tantũ præſeruationem à damno, non autem ponit in lucro, diſc. 15. num. 8.

Competit aduerſus non adimplentem in contractibus nominatis, diſcurſ. 12. num. 3.

Et Appaltatori contra Cameram ob patientiam non præſtitam, ſeù ob adimplementum non ſequutum, diſc. 14. n. 5. *Vid.* Venditor.

Ad fructus, & diſtributiones competit Canonico, ſeù Beneficiato contra Capitulũ ob præſtita impedimenta ne poſſeſſore adipiſceretur, diſc. 14. num. 3.

Quanti minoris competit emptori aduerſus venditorem ob detecta onera rei, diſc. 10. num. 2., diſc. 36. num. 4., diſc. 44. num. 5.

Amplia, vt ad hunc effectum ſcientia onerum non ſit neceſſaria in venditore, ſed ſufficit rem venditam detegi diuerſæ qualitatis, diſc. 10. num. 3.

Et de ratione, num. 4. ibid.

Amplia idem procedere aduerſus venditorem aſſerentẽ rem magis pretioſam, diſc 9. num. 2., diſc 44. num. 5.

Declara, vbi aſſertio percuteret ſubſtantiam, ſeù qualitatem rei, ſecus ſi aliquod accidens, diſc 9. num. 3.

Redhibitoria competit vigore conſuetudinis Vrbis ſi intra 40. dies equi, aut alia animalia detegantur defectuoſa, diſc. 8. num. 1. & per tot.

Eadem conſuetudo viget in Ciuitate Neapolis, n. 2. ibid.

Declara conſuetudinem non procedere, vbi animalia extrahantur ab Vrbe, num. 3. ibid.

Subdeclara, prout num. 7. & 11. ibid.
Dicta cõsuetudo est rigorosa & exorbitans à iure, disc. 8. num. 5.
Non procederet, vbi defectus de eo tempore venditori non innotescerent, num. 5. ibid.
De iure intrat, vbi defectus est antiquus, & verisimiliter cognitus, adeo quod de tempore contractus, animal nõ sit in eo statu, in quo supponatur, disc. 8. num. 9.
Amplia, vt huiusmodi actio detur etiam in scripturis, & mercibus, nu. 10. ibid.
Bisdiaria, quæ datur domino rei, ista perempta, contra tertium procedit, vbi is foueat causam lucratiuã, secus si onerosã, disc. 20. num. 3., disc. 42. num. 10.

ACTVS

Correspectiuus, vtriusque contrahentis exigit voluntatem, disc. 34. num. 13.
Dubio censetur gestus prout melius expediebat, disc. 33. num. 6.
Ne solemnitatibus licet non obliget, benè tamen probat iunctis adminiculis, disc. 10. num. 8.

ADDICTIO

Materia nouæ addictionis fauore Ciuitatis, vel *minoris* aduersus perfectam vẽditionem, disc. 46. num. 28. remiss.

ADIMPLEMENTVM

Contractibus nominatis ob illius defectũ non intrat illorum resolutio, sed solùm actio ad interesse, disc. 12. num. 3.
Declara, id non procedere, vbi adimplementum esset causa præcisa, ac finalis, contrahentium, num. 4. ibid.

ÆDIFICIA

Prædijs rusticis, àn & quomodo augeant illorum valorem, disc. 24. num. 7.

ANIMALIA

Eorum opera, & seruitia dicuntur fructus, qui veniunt reficiendi domino, etiamsi de salario conuentum non sit, discur. 4. num. 2.
Imò pars substantiæ eorumdem animalium, num. 5. ibid.
Addita, si intra 40. dies deteganturdefectuosa vigore consuetudinis Vrbis datur redhibitoria, disc. 8. num. 1., & per tot.
Vid. Actio. *vers.* Redhibitoria.

ANNVA PRAESTATIO

Reis illam vendiderit, an censeatur etiam vendidisse dominium directum, disc. 35. num. 4.
Vbi exigatur ad minorem rationem, àn præiudicetur in futurum. *Vid.* Census.

APPALTATOR

Habet actionem ad damna, & interesse cõtra Cameram ob patientiam non præstitam, seù ob implementum nõ sequutum, disc. 14. num. 5.
Tenetur tradere notulam frumenti recollecti in locis appaltatis, & quare, disc. 14. num. 8.

APPELLATIO

Suspensiua etiam in executiuis datur, accedente grauamine, disc. 45. num. 4.

AQVA

Diuisio ipsius quomodo sit regulanda, disc. 34. num. 17.
Non debet quis pati illius penuriam, vt alijs præbeat, num. 19. ibid.

AROMATARIA

Vendita insimul cum nominibus debitorũ prò vnico pretio, àn ob eorumdem nominum deficientiam in parte, contractus corruat in totum, disc. 18. per tot.

ASSIGNATIO

Facta creditori, àn censeatur insolutum, vel tanquam pignus, discur. 46. num. 25. remiss.

B

BALLAE

EO ipso quod sub marco, vel signo emptionis, vel committentis consignantur nautis vel mulionibus, transfertur merciũ dominium, in ipsum emptorem, vel committentem, disc. 5. num. 4., disc. 6. num. 9.
Lanæ, aut alterius mercis, vbi vendantur, non veniunt gemmæ, aurum &c. in ipsis existentia, disc. 44. num. 3.
Amplia, vt emptor ea retinendo teneatur furti, ibid.

BENEFICII

Resignatio, quãdo abdicet ius à resignante, disc. 20. num. 7.
Valor quomodo probetur, disc. 44. sub nu. 17. remiss.

BONA

Existentia post superficiem, àn, & quæ cadant sub venditione, disc. 44., vbi de fodinis, Thesauro, &c. *Vid.* Venditio.

Mobilia præsumitur vnusquisque habere, disc.26.num.9.
Non possunt esse affecta pro credito, nisi ad ratam, disc.22.num.7.& 9.
Stabilia non præsumuntur alterata intra decennium, discur.33.num.8., disc.16. num.19.
Eorumque pretium est omninò incertum, disc.4.num.12.

BONA FIDES

Non excusat ementes res furtivas ab illarū restitutione, & non refuso pretio, disc. 13.num.2.

C

CAPITVLA

INstrumenti potius, quam ipsum instrumentum in concursu attenduntur, disc. 1.num.12., disc.26.num.7.
Amplia fortius vbi instrumentum factum fuit super matrice, à qua instrumentum discordat, disc.1.num.12. in fine.

CAPITVLVM

Impediens Canonicum, seù Beneficiatum, nè possessionem adepiscat, vel adeptam continuet, tenetur ad fructus, & distributiones, disc.14.num.3.

CAVSA

Finali cessante, cessare dicitur voluntas cõtrahentium, disc.12.num.7.

CAVTIO

Per venditorem oblata, quando impediat pretij retardationem. *Vid.* Pretium, Euictio, & Venditor.

CENSVS

Accollatio in partem pretij rei venditæ, euicta ipsa re, cessat, disc.23.num.2.& 8. disc.39.sub num.8.
Fallit, vbi accessit delegatio fauore tertij, disc.23.num.3.
Contr. num.4. & seq. ibid.
Declara, nisi euictio sequatur ex facto, & culpa ipsius accollatarij, num.9.ibid.
Intellige, vt medio tempore, quo fuit possessor teneatur ad fructus, discur.39. num.9.
Census vel venditus ad certam ratam, si delegatur esse minoris respõsionis, àn suppleri debeat residuum, disc.9. per tot.
Consignatiuus, an dicatur onus reale, & intrinsecum rei, & quid importet, disc.23. num.10.
Eo cesso, vel vendito, àn censeatur quoque venditum dominium directum, disc. num.4.
Extinctio àn fieri valeat cum procuratore eius, cum quo sit impositus, disc.42. 4. remiss.
Imponi potest pro credito dotali, etiam seruata forma, disc.32. num.6.
Per triennium exactus ad minorem rationem, quam sit conuentum, àn præiudicet in futurum, disc.9. num.10.
Et àn affirmatiua procedat in huiusmodi fructibus, vel solùm in vsuris tam quam odiosis, ibid.

CESSIO

Census facta ad certam ratam, si ille delegatur esse minoris responsionis, àn suppleri debeat residuum, disc.9. per tot.
An dominium quoque directum censeatur venditum, disc.35.num.4.
Iuris redimendi, àn fieri valeat, & àn emptor in hac cessione præferatur, disc.32. num.18. remiss., disc.46. nu.5. &6.
Reportata à creditoribus cum pecunia in causam pretij dimissis, est inefficax, & non soluitur in quietantiam, disc.21.num.9.
Declara id procedere in emptore simpliciter soluente, secus accedente pacto de subintrando, sub numer. 10. & 11. ibid.

CESSIONARIVS

Agens in possessorio ante traditionem rei manuteneri debet saltem nomine cedentis, & vti eius procurator, disc.30.nu. in fine.
Census enunciati ad certam rationem, sed verè minorem reddentis, àn, & quando agat ad quanti minoris contra cedentem disc.9. per tot.
Exceptiones, quæ obstant cedenti, obstant etiam cessionario, disc.23. num.5.
Limita, vbi interceserit formalis delegatio, num.3. & 6. ibid.
Intellige limitationem procedere quoad exceptiones personales, num. ibidem.
Et respectu exceptionum competentium de tempore delegationis, secus respectu aliarum postmodum detectarum. num.7. ibid.
Hæreditatis fingitur directus, ac immediatus hæres defuncti, disc.26.num.6., disc. 40 sub num.4.
Pretij nõ agit ad fructus recompensatiuos disc.38. num.6.

Succedere dicitur in vniuersa iura cedentis, d.21.num.5.

CITATIO

Debitoris sufficit, non autem eius creditorum, disc.28.num.6.

Necessaria est quoad eos quorum principaliter interest, non quoad habentes interesse consequutiuum, disc.19.num.7.

Omissio illius quoad aliquos, quando annullet actum etiam quoad citatos, disc.28. num.7.

In confectione inuentarij, non vitiat quoad citatos, num.8. ibid.

CLAVES

Earum retentio excludit publicitatem, ac priuati dominij, & possessionis est *indicium*, disc. 10.num.6.

CLAVSVLA

Constitutio ob incertitudinem, àn, & quando inefficax remaneat, disc.43. num.5.

Si adijciatur super bonis futuris est operatiua, secus vbi adijciatur alicui parti quantitatiuæ sine aliqua distinctione, ibid.

CLERICVS

An vti possit Statutis laicorum in fauorabilibus, disc.28.num.4.

Et quid *in* correspectiuis, ibid.

Vid. Statutum.

COLLVSIO

Tanquam delictum non præsumitur, quamuis intercedat sanguinis coniunctio, disc. 16.num.8.

COMPENSATIO

Pretij debiti per emptorem, àn censeatur facta ipso iure, si ante emptionem acquisierat credita contra venditorem, d.21. num.10. *in* fine remiss.

CONCEDENS

Ad vitam, àn habeat actionem *contra* concessionarium ad refectionem rei, vel ecõtrà, disc.1.num.7.

Et quid vbi impensa esset magna, nu. 18. ibid.

Periculum rei ad vitã concessæ, àn sit ipsius vel concessionarij, num.6. ibid.

CONCESSIO

Ad vitam est contractus *innominatus*, disc. 1.num.4.

Vbi id procedat num.16. ibid.

Contr. quod imò sit verus contractus emptionis, & venditionis, num.5.& 13. ibid.

Declara vbi concessio non refertur ad fructus, sed ad ipsam rem, & circa eam versatur substantia contractus, num.15. in fine ibid.

Est contractus locationis, & conductionis, num.2. ibid.

Contr. verius num. 8. ibid.

In ista periculum, & refectio rei concessæ, àn sit concedentis, vel concessionarij, num.6. ibid.

Verbum *concedere* est æquiuocum, contractui, tàm locationis, quàm venditionis adaptabile, disc.1.num.10.

Vt cognoscatur de quanam specie contractus sit, non verborum cortex, sed substantia voluntatis *inspicitur*, numer.10. ibid.

CONCESSIONARIVS

Ad vitam, àn possit cogere concedentem ad refectionem rei, vel econtrà, discur.1. num. 7.

Et quid si impensa sit valdè magna, & ferè impossibilis, num.18. ibid.

CONDVCTOR

Non potest locatori refricare quæstionem dominij ex iure superuento prælationis ratione inquilinatus, disc.2.num.3.

CONSENSVS

Contrahentium *in* venditione necessarius, ex quibus resultet, disc.4.num.7.

Creditorum consentientium venditioni, assecurat emptorem ab hypothecis &c., disc.46. num.16. remiss.

Mulieris *in* venditione facta per virum nõ transfert in emptorem iura dotalia, quibus se tueri valeat, disc. 22. *sub* num. 1. & 2.

Non procederet, vbi illa fideiuberet, ac se insolidum obligaret, num.4. ibid.

Declara, vbi obligatio mulieris esset valida, secus inualida, disc.22.nu.8.

Intellige, vt iura dotalia remaneant consumpta pro rata bonorum emptorũ, num.7.& 9. ibid.

CONSVETVDO

Non extenditur de *casu* ad casum, discur.8. num. 8.

Neapolis, & Vrbis *in* materia Redhibitoriæ. *Vid.* Actio. *vers.* Redhibitoria.

CONTRACTVS

Emptionis, & venditionis dicitur concessio ad vitam, disc.1.num.5.& 13.

Contrar. quod imo sit contractus innominatus, num.4. ibid.

Quod secundum aliquos sit contractus locationis, & conductionis, discur.1. num. 2.

Contrar. verius, num.8. ibid.

Emptionis, & venditionis, seù potius locationis, àn dicatur conuentio de faciendo picturam, seù statuam, disc.45.num.7. & seq.

Vbi ageretur de pictura facienda per pictorem in propria tela, vel tabula esset sine dubio contractus emptionis &c. nu. 8. ibid.

Emptionis & venditionis diceretur conuẽtio de emendo domum construendam per aliquem in proprio solo, disc.45. sub num. 9.

Nominatus non resoluitur ob non adimplementum, sed solum datur actio ad damna, & interesse, disc.12. num.3.

Fallit, vbi adimplementum esset causa finalis, ac præcisa, num.4. ibid.

Rescindẽdus ob euictionem in parte sequutam, vel detecta onera, àn, & quando veniat, disc.11.num.5. & 6.

Vid. Euictio.

Rescinditur ob deficientiam in parte notabili, & meliori, cum respectu alterius deficere dicatur consensus emptoris, disc. 18. sub num.2.

Et ob imminentem euictionem, disc. 21.num.7.

Declara, vt data per venditorem cautione, emptor non potest negare solutionem pretij, disc.38. num.8.

Seù conuentio collata in voluntatem vnius ex contrahentibus, àn dicatur valida, disc.34.nu.2.7. & seq., disc.45.nu.5.

Vbi esset valida, voluntas resolueretur in arbitrium pro moderatione, vel suppletione, discur.34.numer.10., disc.45. num. 5.

Solutio responsionis retardari non debet pendente discussione super qualitate cõtractus, disc.35. sub num.2.

CONTRAHENTIVM

Consensus in venditione requisitus, ex quibus desumatur, disc.4.num.7.

Protestationes clandestinæ per vnum ex contrahentibus factæ in contractibus correspectiuis, non attenduntur, disc.3. num. 7.

Et de ratione, num.8. ibid.

Limita in casu metus, & concussionis ad probandam animi exclusionem, num. 7. ibid.

CONTRIBVTIO

Pro refectione damni est facienda proportionabiliter inter omnes idem interesse habentes, disc.19.num.5.

Non autem inter alios diuersum habentes interesse, & in alio gradu, vel conditione existentes, num.9. ibid.

CREDITOR

Anterior agendo reuocatoria contra creditores sui debitoris satisfactos, non tenetur incipere ab vltimo, sed procedere potest contra medios, & quos maluerit, disc.19.num.9.

Deliberationem rei subhastatæ impedire nequit in præiudicium concreditorum, nisi accedente eorum maiori parte, disc. 3. sub num.3.

Dicitur procurator sui debitoris, & potest agendo, vel excipiendo deducere iura illi competentia, disc.22. num.5., d.23. num.3.

Licitari potest tanquam quilibet extraneus, disc.21.num.6., disc.31.num.6.

Atque in dubio præsumitur potius id agere pignoris conseruandi gratia, quã animo emendi, disc.31.nu.7.

Declara id contraria probatione esse elidibile, num.7. ibid.

Intellige, vt id agere non possit per interpositam personam, disc.31.num.8.

Subintellige id procedere in pignore conuentionali, secus in prætorio, quod sub hasta vendatur, num.9. & seq. ibid.

Atque vbi captiosè, & fraudolenter id sequutum esset, disc.21.num.6.

Declara, vt magis expediat vti tertius offerre, quàm mediante persona suppositia, & de ratione, disc.30.num.2.

Per triennium exigens fructus ad minorem rationem quam sit conuentum, sibi præiudicat in futurum, disc.9.num.10.

An id solùm procedat in vsuris tanquam odiosis, vel etiam in censibus, ibid.

Præsumitur satisfactus, vbi neglexerit exigere à debitore viuente informato, & agat contra hæredes ignaros, discur.9. num. 9.

Secundus de æquitate admittitur cum primo ad rem, super qua potest esse vtriquo consultum, disc.21.num.4.

Habet ius offerendi, si deliberatio facta sit primo creditori, vti tertio oblatori, secus si tertio prorsus extraneo, d.31. num.4. & 5., disc.46. num.15. remissi.

Vid. Ius offerendi.

D

DAMNI.

Contributio est facienda proportionabiliter inter omnes idem interesse habentes, disc. 19. num. 5.

Non autem inter alios diuersum interesse habentes, num. 9. ibid.

DAMNVM

Mercium in itinere disrubatarum, vel amissarum, cuius sit. *Vid.* Merces.

Rei concessæ ad vitam, ad quem spectet. *Vid.* Concedens, & *Vid.* Concessionarius.

Rei emphyteuticæ, cui incumbat. *Vid.* Emphyteuta.

DATIO IN SOLVTVM

Dotis fauore euicta re data in solutū, priora iura reuiuiscunt, secus in alijs, disc. 17. num. 7., disc. 46. num. 26. remiss.

Euictio in parte causat actionem ad totum in re data in solutum, disc. 17. num. 6.

Si fiat assignatio creditori, àn præsumatur in solutum, vel tanquam pignus, disc. 46. num. 25. remiss.

DEBITOR

Ante addictum pignus ad euitandam deliberationem admittitur ad solutionem debiti, disc. 2. num. 4.

Limita, vbi fuerit acceptata vltima oblatio, & elapsus terminus datus ad reluendum, num. 10. ibid.

Contrar. subsistinetur, num. 10. ibid.

Dominio non priuatur ex solo decreto, seù mandato de deliberando, nisi sequatur effectiua deliberatio, disc. 2. num. 5.

Ob non solutionem in tempore tenetur ad interesse quanti plurimi, etiamsi ex impotentia, vel alia causa citrà culpam non fiat, disc. 14. nu. 4.

Pœnitere nequit in præiudicium licitatoris, si posuit rem suam subhasta iudiciali, & necessaria, disc. 3. num. 4.

Limita, si id faciat bona fide, & ad magis consulendum creditoribus, numer. 4. ibid.

Ampliat, vt pœnitere nec etiam possit, vbi eam posuit sub hasta voluntariè, si in ædicto fuerit dictum, quod daretur plus offerenti, alias secus, num. 5. ibid.

Qui potest pœnitere, si reuocet domū ab hasta, & deindè nihilominus tradat claues deliberatario, dicitur à reuocatione, & pœnitentia recedere, d. 3. n. 6.

Præsertim vbi clandestinè huiusmodi reuocationem fecerit, num. 6. ibid.

Declara, vt quando potest pœnitere, debeat publicè, & re integra facere reuocationem, num. 6. ibid.

Terminum habere debet ad reluendum pignus, sed qualem de stylo Curiæ, qualem verò de iure cõmuni in bonis Ecclesiæ, vel minoris, disc. 2. num. 8.

Vendere potest rem subhastatam ante deliberationem, disc. 2. num. 6.

Præsertim vbi id ageret bona fide, & pro maiori creditorum vtilitate, num. 9. ibid., disc. 3. num. 3. & 4.

Limita, vbi vltima oblatio fuerit acceptata, & elapsus terminus ad reluendum, num. 10. ibid.

Contr. verius num. 10. ibid.

DEBITVM

Causatiuum, vel occasionale cessat causa cessante, disc. 39. num. 8.

Fructiferum accollatum *in* partem pretij, àn solui debeat, vltrà quam rei emptæ fructus importent, disc. 39.

In partem pretij accollatum, si detegatur in debitum tãdumdem venditori solui debet, disc. 40. nu. 2.

Non procedit, vbi ageretur de emptione hæreditatis, cum id cederet commodo accollatarij, num. 4. ibid.

Præceptum testatoris, vt soluatur, de quibus debitis sit intelligendum, disc. 40. num. 3. & 5.

An huiusmodi præceptum conualidet debitum alias inualidum, numer. 5. ibid.

DECIMA

Redecima non debetur, nisi adsit consuetudo, disc. 36. num. 2.

Spiritualis dicitur onus intrinsecum, prò quo non intrat euictio, seù actio quanti minoris, disc. 36. num. 5.

Temporalis, quæ redoleat præstationem ratione dominij, num. 3. ibid.

DECLARATIO

Fiduciarij est attendenda, disc. 34. nu. 16.

Per eam non disponitur, ideoque donator potest ex interuallo donationem declarare, eique deferendum venit, num. 14. & 15. ibid.

DECRETVM

De deliberando non transfert dominium nisi sequatur effectiua deliberatio, disc. 2. num. 5.

DE-

DELIBERATIO

Creditor vnicus illam impedire non potest, sed tantùm maior pars concreditorum, prò facienda meliori debitoris conditione, disc. 3. num. 3.

Amplia, etiamsi talis creditor relictus fuisset hæres à debitore, si eius hæreditatem repudiauit, num. 3. ibid.

Debitor ante addictum pignus illam euitare potest mediante solutione, discur. 2. num. 4.

Limita, vbi vltima oblatio fuerit acceptata, & elapsus terminus ad reluendum, num. 9. ibid.

Contrar. verius, num. 10. ibid.

Amplia, vt possit etiam rem subhastatam vendere ad impediendam deliberationem, num. 6. ibid.

Declara, vbi id agat bona fide, & pro maiori creditorum vtilitate, disc. 2. nu. 9. disc. 3. num. 3. & 4.

Facta vbi sit primo creditori vti tertio, secundus habet ius offerendi, secus si alteri tertio prorsus extraneo, disc. 3. num. 4. *Vid.* Ius offerendi.

Vbi sequuta non sit, ex solo decreto, seù mandato de deliberando, non abdicatur dominium rei subhastatæ à debitore, disc. 2. num. 5.

DIMINVTIO

Pretij. *Vid*, Pretium, & *Vid*. Valor.

DIVISIO

Aquarum aliarumque rerum communium, quomodo veniat regulanda, discur. 34. num. 17.

DOMINIVM

Clauium retentio illud inducit, discur. 10. num. 6.

Directum non censetur venditum in cessione, seù venditione census, disc. 35. n. 4.

Non abdicatur à debitore per solum decretum, seù mandatum de deliberando, disc. 2. num. 5.

Non transfertur non soluto, nec declarato pretio, disc. 4. num. 8., disc. 5. num. 9.

Non procedit in mercibus, & victualibus, alijsquè rebus habentibus generalem pretij determinationem à publico foro, vel negotiatione, disc. 4. num. 12., disc. 5. num. 9.

Transfertur in mercatorem merces comittentem eo ipso quod Ballæ sub eius Marco, vel signo consignantur nautis, vel mulionibus, disc. 5. num. 10., discur. 6. num. 9.

Declara non procedere in consistentibus in pondere numero, & mensura, quarum dominium non transfertur, nisi sequuta ponderatione &c., disc. 5. num. 7. disc. 6. num. 7.

Subdeclara, quod ex communi mercatorum vsu contrarium est receptum præsertim, vbi pretium mercium est à publico foro taxatum, disc. 5. num. 6.

Venditor, vbi illud sibi non reseruauit postponitur alijs creditoribus anterioribus etiam super re vendita, adhùc existente, disc. 5. num. 2., disc. 20. num. 8.

Limita, vbi vendiderit animo statim habendi pretium, quo casu dici non potest habita fides de pretio, & translatum dominium, disc. 5. num. 3.

Limita, vbi dolo emptor eum induxit ad habendam fidem de pretio, dum erat decoctus, vel decocturus, num. 3. ibid.

DOMINVS

Consequi debet fructus rei suæ, discur. 4. num. 4.

Vendens annuam præstationem, àn censeatur quoque vendidisse dominium directum, disc. 35. num. 4.

Verus dicitur emens rem suppositam rectificui, disc. 2. num. 2.

DOMO

Vendita, àn veniat pecunia in ea abscondita, disc. 44. num. 4.

Et quænam pars aquarum in casu, de quo, disc. 34.

DOMVS

Collapsa, seù diruta, àn debeat refici à concedente, vel cõcessionario ad vitam, disc. 1. per tot.

Pactum illam, eiusque muros, & tecta manutenendi, intelligitur de simplicibus ordinarijs refectionibus, disc. 1. num. 7.

DONANS

Potest ex interuallo suam donationem declarare, eique est deferendum, discur. 34 num. 14. & 15.

DOS

Census ex illius credito imponi potest non seruata forma, disc. 32. num. 6.

Aestimata cum pacto, seù facultate restituendi eadem bona siue &c., quomodo æstimetur, disc. 32. num. 14.

Fauore ipsius, euicta re data in solutum, reuiuiscunt primæua iura, disc. 17. num. 7.

E

ÆDICTVM

DE his quæ in fraudem creditorũ &c. quando detur contra tertium, disc. 20. num. 3.

Subhastationis, dicens, quod res dabitur plus offerenti, quid operetur, discur. 3. num. 5.

ÆDIFICIA

In prædijs rusticis, àn & quomodo augeant eorum valorem, disc. 24. num. 7.

EMENS

A correspõsali, àn benè, & tutus emat, disc. 42. num. 6.

Ab hærede beneficiato est tutus à molestijs creditorum hæreditatis, disc. 41. num. 2., disc. 46. num. 13. remiss.

Creditores enim vel agunt ad pretiũ, vel contra creditores, quibus est solutum, disc. 41. num. 2.

Fallit, vbi in confectione inuentarij citati nõ essẽt creditores emptorem turbantes, disc. 41. num. 3. & 5.

Contr., vt etiam inuentario legitimè non confecto procedat dicta regula, nu. 7. ibid.

Distingue prout num. 10. ibid.

Fallit, vbi emptor sollicitus non fuisset, vt pretium creditoribus solueretur, num. 3. ibid.

Quid in casu subsidij, vbi alias creditoribus non esset consulcum, num. 4. & 12. ibid.

Merces à non domino, àn sit tutus, disc. 42. num. 7. & seq.

Vbi merces extarent, daretur illarum vindicatio, sub num. 7. ibid.

Declara, id nõ procedere, vbi emptio bona fide esset inita in aliquo publico portu, vel Emporio, num. 8. ibid.

Quid vbi bona non extarent, ibidem.

Prò persona nominanda, donec sequatur nominatio, tàm quoad fructus, quàm quoad onera, dicitur verus dominus, disc. 29. num 4.

Facta nominatione omne ius actiuum & passiuum transfertur in nominatum, ità quod nunquam ementis creditoribus sit acquisitum, num. 2. ibid.

Amplia id procedere siuè emens voluntariè, siuè necessariè id faciat, num. 3. ibid.

Amplia, siuè fiat simpliciter prò persona nominanda, siuè pro se, & persona nominanda simul, num. 5. ibid.

Nominatio autem huiusmodi debet fieri intra annum, aliàs emptio præsumitur simulata, disc. 30. num. 1.

Contraria opinio affertur, sed prima substinetur, num. 2. ibid.

Declara id in dubio procedere, & vbi nominatio nullis fulcitur adminiculis, aliàs eis concurrentibus, etiam post annũ valet, num. 2. ibid.

Declara, vt hæc exceptio præsumptæ simulationis opponi tantùm possit à tertio, de cuius interesse agatur, non autem à non interessato, disc. 30. num. 3.

Rem furtiuam, tenetur eam restituere etiam sibi non refuso pretio, disc. 13. num. 2.

Amplia etiam procedere, si emens versaretur in bona fide, credens esse propriã venditoris, num. 2. ibid.

Amplia quamuis emisset in publicis Nundinis, num. 2. ibid.

Amplia, vbi etiam emisset nomine domini detegendi, & cum protestatione restituendi, quia dicta cautela est reprobata, num. 6. ibid.

Limita in emente, vel redimente res furtiuas ab hostibus, vel publicis latronibus, num. 4. ibid.

Quomodo autem id veniat intelligendum, num. 5. & seq. ibid.

Rem suppositam retractui, est verus dominus, disc. 2. num. 2., disc. 32. num. 13., disc. 39. num. 7.

EMPHYTEVTA

Reficere debet rem emphyteoticam collapsam, seù diminutam, discurs. 1. numer. 2.

EMPTOR

Euictionem imminentem præuenire potest, & se concordare cum euincente ad eam euitandam, disc. 19. num. 2.

Amplia, vt hæc concordia afficiat etiã tertium, num. 6. ibid.

An hoc casu prætendere possit fructus recompensatiuos, perindè ac si res verè euicta non esset, num. 3. ibid.

Declara, vt non teneatur ad euitandam euictionem, soluere euincenti pretium creditum, disc. 16. num. 7.

Et casu quo id ageret, competeret illi

eadem

eadem actio euictionis contra venditorem, quæ competebat creditori euincenti, num. 7. ibid.

Illius obligatio de soluendis debitis venditoris occasione emptionis accollatis resoluitur euicta re empta, disc. 23. num. 2. & 8.

Fallit, vbi accessit delegatio fauore tertij, num. 3. ibid.

Contrar. verius, num. 4. & seq. ibid., disc. 39. sub num. 8.

Intellige, nisi ex facto, & voluntate emptoris sequatur euictio, discurs. 23. num. 9.

Non tenetur denuntiare venditori litem sibi motam, quando nulla competebat defensio, disc. 19. num. 8.

Pretij solutionem retardare non potest ob litem sibi motam, quam ipse affectauerit, disc. 11. num. 4.

Neque vbi venditor offerat cautionẽ, num. 2. ibid.

Amplia, vt in venditore diuite sufficiat eius sola obligatio cum hypotheca bonorum, num. 2. ibid.

Declara hæc non procedere, vbi euictio sit imminens, quia scilicèt prodijsset sententia, vel emanassent decis. Rotales contra emptorem, num. 3. ibid.

Quando agendo, vel excipiendo succedat in locum creditorum eius pecunia dimissorum, disc. 21. num. 10., disc. 46. nu. 23. remiss.

Vbi pretium liberè soluat venditori, qui deindè illud soluat creditoribus, tũc nullo pacto succedit in illorum iuribus, disc. 21. sub num. 10.

Amplia id procedere in omni mutuãte, vel dante pecuniam, cum qua id postea sequatur, ibid.

Vbi pacisci tur pretium esse erogandũ in extinctionẽ æris alieni sine pacto cessionis iurium, vel de subintrando, tunc excipiendo, non autem agendo vti potest, sub num. 10. ibid.

Vbi verò fecit pactum de subintrando, tunc excipiendo, & agendo vti potest, num. 11. ibid.

Quando emptor teneatur esse sollicitus de versione pretij in causam, ob quam facta est venditio, disc. 46. [illegible] m. 22. remiss.

Qui partem pretij soluit creditoribus anterioribus, residuum dando venditori, pro hac rata cogitur pati immissionem posteriorum pro indiuiso, disc. 21. numer. 2.

Declara id procedere, vbi emptor velit persistere in cõtractu emptionis; Secus si personam emptoris exuendo, induat illam creditoris ex iuribus cessis, num. 3. ibid.

Rei venditæ à viro cum interuentu, & consensu vxoris absque tamen eius obligatione non acquirit iura dotalia, disc. 22. sub num. 1. & 2.

Declara non procedere, vbi vxor prò viro fideiubeat, vel se insolidum obligauerit, nam tunc illa acquirit, & valet se tueri aduersus alios creditores, num. 4. ibid.

Declara, vbi obligatio mulieris sit valida, secus inualida, disc. 22. nu. 8.

Intellige, vt iura dotalia remaneant consumpta pro rata bonorum emptorũ, disc. 22. num. 7. & 9.

Si ante factam emptionem acquirat credita, & iura contra venditorem, àn sequuta emptione censeatur ipso iure facta pretij debiti compensatio, disc. 21. n. 10. in fine remiss.

Siuè cessionarius hæreditatis fingitur directus, ac immediatus hæres defuncti, disc. 26. num. 6., disc. 40. sub num. 4.

Subiectus retractui est interim verus, ac perfectus dominus, disc. 32. num. 13., disc. 39. num. 7.

Tutus redditur ab hypothecis, & vinculis rei emptæ, vbi venditio fiat per Congregationem Baronum, disc. 46. nu. 11. remiss.

Idemque vbi venditio facta sit iudicis auctoritate bonorum defecti debitoris existentium sub concursu, num. 12. ibid. remiss.

Idemque, vbi quis emerit ab hærede beneficiato, num. 13. ibid. remiss.

Et vbi creditores consenserint venditioni, num. 16. ibid. remiss.

Et vbi emerit loca montium, vel alia bona differentia in libero comercio non existentia, num. 17. ibid. remiss.

Vel vbi emerit à militibus, vel alijs iure belli, num. 18. ibid. remiss.

Vel vbi emerit bona aliena penès non dominum existentia in portu, vel nundinis, num. 19. ibid. remiss.

Et vbi emerit bona fideicommissi, vel ratione derogationis, vel ob electionem in causam detractionum, num. 20. ibi-

ibidem remiſſ.

Atque etiam de emente bona Eccleſię, num. 21. ibid. remiſſ.

EVICTIO

Citare ſufficit venditorem, quando agitur pro euictione, non autem oportet citare creditores, à quibus poſtea pretium eſt auocandum, diſc. 19. ſub num. 7., diſc. 28. num. 6.

De natura rei, quando ſit præſtanda, diſc. 46. num. 8.

Dotis fauore euicta re data in ſolutum priora iura reuiuiſcunt, diſc. 17. num. 7.

Emptor, àn agat de euictione, ſi non ab eo, ſed ab altero, cui ipſe tradidit, res euincatur, diſc. 38. num. 3.

Si cõueniatur à Parocho ratione Decimarum, àn venditor illam præſtare teneatur, diſc. 36. num. 3.

Decimæ temporales ſunt onus intrinſecum, prò quò illa non præſtatur, neque datur actio quanti minoris, numer. 5. ibidem.

Idem procedit in oneribus Cameralibus, collectis, & tributis, alijſque de natura rei, num. 6. ibid.

Feudi. *Vid.* Feudo.

Hæres debitoris principalis tenetur de euictione, diſc. 16. num. 3.

Fideiuſſoris autem non tenetur, num. 2. ibid.

Declara, quod licet non teneatur ex propria perſona, remanet tamen obligata hæreditas, num. 3. ibid.

Imminente non tenetur emptor ſoluere pretium vẽditori etiam cautionem offerenti, diſc. 11. num. 3.

Contr., diſc. 38. num. 8.

Amplia, vt emptor diſcedere poſſit à contractu, illumque habere pro reſoluto, diſc. 21. num. 7.

In parte ſequuta, àn agatur ad totum, diſc. 17. & 18.

Vbi ità conuentum eſt, ceſſat omnis quæſtio, diſc. 17. num. 3.

Quomodo dicta quæſtio ſit decidenda, diſc. 17. num. 4., diſc. 18. num. 2. & 3.

In datione in ſolutum euictio in parte cauſat actionem ad totum, diſc. 17. num. 6.

Emens rem conſiſtentem in fertilibus, & ſterilibus, euictis fertilibus competit actio ad totum, diſc. 18. ſub num. 2.

In euictione, àn veniant fructus, vel intereſſe ad fauorem ceſſionarij pretij, diſc. 38. num. 7.

Non importat reſolutionem actus ab initio, diſc. 39. num. 6.

Permutans, euicta re permutata, redire poteſt ad rem propriam, eamque ab altero contrahente condicere, diſc. 20. num. 2.

Amplia id procedere etiam contra tertium, in quem res permutata tranſijt cum titulo translatiuo dominij, num. 4. ibid.

Contr. verius, num. 3. & 4. in fine ibidem.

Poteſt emptor illam præuenire, & ſe concordare cum euincente ad illam effugẽdam, diſc. 19. num. 2.

Non tenetur ad illam euitandam, ſoluere euincenti petitum creditum, diſc. 16. num. 7.

Declara, vt ſi velit id poſſit facere, quo caſu ei competeret eadem actiõ euictionis contra venditorem, quæ competebat creditori euincenti, numer. 7. ibidem.

Quæ onera ſpectent ad emptorem, licèt res libera vendita ſit, adeoùt pro eis non competat actio euictionis, ſeù quanti minoris, diſc. 36. per tot.

Qui ex eius culpa patitur euictionem, pro ea non habet actionem, diſc. 16. num. 6.

Scienter emens rem ſuppoſitam alicui oneri, non agit de euictione, diſc. 10. num. 6., diſc. 11. num. 6., diſc. 17. num. 8., diſc. 46. num. 19.

Declara, vt ſcientia debeat cõcludenter probari, diſc. 17. num. 8.

Fallit, vbi accedat expreſſa promiſſio ob quam præſtatur euictio etiam de natura rei, diſc. 17. num. 9.

Secundus emptor, quando agat de euictione contra primum venditorem, diſc. 38. num. 4.

Affirmatiua procederet, vbi concurreret ceſſio iurium, ſeù ſtipulario pro quibuſcunque ſucceſſoribus, aut obligatio Cameralis, diſc. 38. num. 4.

Sequuta nõ dicitur, niſi poſt ſententiæ executionem, diſc. 19. num. 4.

Vendita, vel ceſſa hæreditate non præſtatur euictio ſingularum rerum, diſc. 18. nu. 5., diſc. 26. num. 2.

Idem procedit in feudo, quod dicitur vniuerſitas, diſc. 26. num. 3.

Non procedit vbi venditio nõ ſit hæreditatis, ſed alicuius generis bonorum, num. 4. ibid.

Amplia, vt idem procedat in cessione vniuersitatis bonorum stabilium, disc. 26. num. fin.

Venditori, àn liceat rem euictam recuperare, illamque emptori restituere, ità euitando actionem euictionis, disc. 37. num. 3.

Vbi euictio impropriè sequuta sit per hypothecam in *Saluiano*, vel alio remedio, tunc intraret dicta recuperatio, secus vbi formalis euictio sequuta sit, num. 4. ibid.

EXCEPTIO

Præsum præ simulationis in emptione facta pro persona nominanda, à quo possit opponi, disc. 30. num. 3.

Quæ obstat cedenti, obstat etiam cessionario, disc. 23. num. 5.

Limita, & declara prout in *verb.* Cessionarius.

EXPENSAE

Deducendæ sunt ad effectum regulandi læsionem, disc. 44. sub num. 17.

Rei conceſſæ ad vitam, àn ad concedentem, vel concessionarium pertineant, disc. 1. num. 7.

Et quid vbi illæ essent magnæ, ac intollerabiles, num. 18. ibid.

Rei locatæ incumbunt domino rei non cõductori, disc. 1. num. 14.

Limita, vbi adesset pactum in contrarium, quod non est prohibitum, num. 14. ibidem.

Declara, vt pactum manutenendi muros domus, eiusque tecta intelligatur de simplicibus, & ordinarijs refectionibus, disc. 1. num. 7.

F

FEVDO

VEndito, vel cesso non veniunt mineralia, disc. 44. num. 6.

Neque præstatur euictio singularum rerum, disc. 26. num. 3.

Quomodo, & de quibus bonis præstanda sit euictio, disc. 46. num. 10. remiss.

FIDEIVSSORIS

Hæres non tenetur de euictione, disc. 16. num. 2.

Declara, quod licèt non teneatur ex propria persona remanet tamen obligata hæreditas, num. 4. ibid.

FODINAE

Mineralium, aliaque existentia sub solo, àn veniant in venditione fundi, disc. 44.

Ex quibus non comprehensio deducatur num. 2. ibid.

Quando intret læsio ob illas, seù thesaurum inuentum, num. 8. & seq. ibid.

FRAVS

Præsumitur in Hæbreis, disc. 13. num. 11.

FRVCTVS

Dotis debentur absque aliqua mora, disc. 32. num. 5.

Recompensatiui debebtur per emptorem ad mensuram fructuũ ipsius rei, disc. 39. num. 2., disc. 46. num. 7.

Intellige quoad venditorem pro pretio, disc. 39. num. 3.

Secus quoad creditores accollatos, quibus ratione censuum siue &c. maiores fructus debentur, num. 4. ibid.

Emptor, qui ad effugiendam imminẽtem euictionem se concordauit cũ euincente, àn illos consequi valeat, ac si tenè res euicta fuisset, disc. 19. num. 3.

Non debentur ei qui non fuit re i dominus, neque venditor, disc. 48. num. 6.

Neque vbi emptor rem nõ possederit, sub num. 6. ibidem.

An veniant tanquam damna, & interesse euictionis ad fauorem cessionarij pretij num. 7. ibid.

Possunt ab initio taxari in certa summa, dummodò conuentio non excedat fructus veros, disc. 46. sub num. 7. *verſ.* Idque.

Declara, vt quatenus excederet, non vitiatur conuentio in totum, sed in solo excessu, ibid.

Amplia, vt dicti fructus debeantur, quamuis iustæ excusationes accederent, sub num. 7. *verſ.* Vbi verò, ibid.

Amplia, vt sicuti debentur venditori ob pretium non solutum, ità debeantur emptori pro rata pretij soluti, sub nu. 7. *verſ.* Eodemque, ibid.

Rei venditis, seù donatis, àn censeatur quoque vendita ipsa res, disc. 35. num. 7.

Si læsio sit enormissima veniunt ab initio, secus vbi sit tantum enormis, disc. 44. num. 9.

FRVMENTI

Recollecti notulæ dantur à Thesaurarijs, & alijs appaltatoribus Præfecto Annonæ, disc. 14. num. 8.

Et de ratione, sub num. 8. ibid.

Amplia etiam respectu frumenti necessarij proprio vsui, num. 9. ibid.

FRVMENTVM

Si non recipiatur ab emptore debito tempore, & venditor indigeat horreis, potest alteri vendi pro pretio reperibili, discur. 14. num. 7.

Si non tradatur à venditore tempore conuento, competit actio ad interesse quanti plurimi, disc. 14. num. 8., disc. 15. num. 2.

Declara dūmodo mora sit contracta, vel per certæ diei appositionem, vel per interpellationem, disc. 14. num. 10.

Subdeclara, vt si emptor sit alterius loci, requiritur vt probet se fuisse paratum in illo loco ad eius rēceptionem, quodque illud venditori innotescat, disc. 14. num. 10., disc. 15. num. 3.

FVRTIVA

Res potest à domino vendicari à quocunque non restituto pretio, disc. 13. nu. 2.

Amplia p. ocedere etiam, vbi emptor fuerit in bona fide, credens eam esse propriam venditoris, num. 3. ibid.

Amplia, quamuis in publicis nundinis fuerit empta, num. 2. ibid.

Contr., disc. 42. num. 8.

Amplia, etiam quod fuerit empta nomine domini detegendi, cum hæc cautela sit reprobata, disc. 13. num. 6.

Limita in emente vel redimente res furtiuas ab hostibus, vel publicis latronibus, cui pecunia soluta est restituenda, num. 4. ibid.

Declara huiusmodi limitationē prout num. 5. & 6. ibid.

Limita in Hebreis res furtiuas in pignus accipientibus, num. 4. ibid.

Declara limitationem non procedere in hæbreis, qui scienter rem furtiuam accipiant, num. 4. & 9. ibid.

Nec procedit in rebus Cardinalium, vel magnatum habentibus impressa eorum insignia, num. 4. ibid.

H

HÆBREI

Fraus generaliter in illis præsumitur, disc. 13. num. 11.

Habent priuilegium recipiendi in pignus res furtiuas, disc. 13. num. 4.

Declara, vt non procedat, vbi scienter id agerent, disc. 13. num. 4. & 9.

Neque in rebus Cardinalium aliorumque Magnatum habentibus impressa eorum insignia, num. 4. ibid.

Vel vbi concurrerent aliæ coniecturæ, & fraudis adminicula, de quibus, nu. 10. ibid.

Priuilegium quod habent recipiendi in pignus res furtiuas, an etiam procedat, si illas emerint, disc. 13. num. 4. in fine, & num. 7. cum seq.

HAEREDITAS

Est quid diuersum à bonis hæreditarijs, disc. 26. num. 8.

Illius emptor, seù cessionarius fingitur directus, ac immediatus hæres defuncti, disc. 26. num. 6., disc. 40. sub num. 4.

Non agit de euictione singularum rerum, disc. 18. num. 5., disc. 26. numer. 2. *Vid.* Euictio.

An, & quando dicatur cessa, seù vendita integra hæreditas, vel potius censeatur esse alicuius generis bonorum, disc. 26. num. 5. 6. 9. & 10.

HAERES

Debitoris principalis tenetur de euictione, disc. 16. num. 3.

Repudians hæreditatem nō potest postea impedire deliberationem rei subhastatæ vti creditor, nisi maior concreditorum pars concurrat, disc. 3. num. 3.

Emens ab hærede beneficiato, quādo tutus dicatur à molestijs creditorum hæreditatis. *Vid.* Emens.

Fideiussoris non tenetur de euictione, disc. 16. num. 2.

Declara, vt non teneatur ex propria persona, remanet tamen obligata hæreditas, num. 3. ibid.

Illius scientia non obstat ad præscriptionē legati, & quare disc. 7. num. 5.

Licèt beneficiatus soluens creditoribus nō reportata cautione, malè soluit, disc. 41. num. 11.

HYPOTHECA

Aliaque onera adiecta per possessorem resoluuntur sequuta redemptione in vim pacti redimendi, disc. 32. num. 16.

Bonorum sufficit in venditore diuite sine alia cautione &c. disc. 11. num. 2.

Vid. Emptor. *verſ.* Tutus.

I

IMMISSIO

EMptor, qui partem pretij soluit anterioribus, residuum verò venditori, pro hac rata cogitur illam pati à posterioribus pro indiuiso, disc.21.num.2.

Pro indiuiso datur secundo creditori cum primo ad rem super qua potest esse vtrique consultum, num.4. *ibid.*

IMPEDIMENTVM

Duo impedimenta, vbi concurrunt, tunc vnius deficientia non attenditur, disc. 15.num.6.

Ex causa iusta, vel iniusta fuisse sequutum, onus probandi, cui incumbat, n.7.ibid.

Impediens dominum, ne rem suam vendat, tenetur ei actione quãtiplurimi, disc.14. num.4.

Iustè impeditus non potest dici in mora, disc.15. num.4.

INQVILINVS

Non potest refricare locatori quæstionem dominij sub prætextu prælationis, disc. 2. num.3.

INSTRVMENTVM

Capitula potius quam illud in cõcursu sunt attendenda, disc.1.num.12.

Amplia, vbi illud factum fuit super matrice, à qua discordet, sub nu.12. ibid. *Vid.* Statutum.

INTERESSE

Actio ad istud præseruat à damno, non autem ponit in lucro, disc.15.num.8.

Si alicui sit præstandum loco rei debitæ, an ille possit aliam melioris qualitatis emere in damnum venditoris morosi, & quãdo secus, num.9. ibid. *Vid.* Actio.

INVENTARIVM

Non vitiatur quoad citatos, per aliquorum omissionem, disc.28. num.8.

Omissio aliquorum bonorum etiam dolosa illud non irritat, sed solum causat actionem ad duplum, num.9. ibid.

Quoad creditores non citatos habetur pro non confecto, disc.41.num.6.

IVRA

Priora reuiuiscunt fauore dotis euicta re data in solutum, disc.17. num.7.

Vitalitia ad effectum læsionis quomodo sint æstimanda, disc.28.num.5. remiss.

IVS OFFERENDI

Quando competat aduersus ementem bona vendita iure creditoris, disc.31. per tot. disc.46. num.15. remiss.

Vbi subhastatio est nulla illud sine dubio competit, disc.31.num.3.

Regulariter contra huiusmodi emptorem non competit, num.4.ibid.

Declara, vbi tertius extraneus emerit, secus si ipsemet creditor, disc.30.num.4., disc.31.num.5.

L.1. & 2. Cod. si antiq. cred. loquuntur de pignore conuentionali, & ex identitate rationis idem dicitur de prætorio, num. 11. ibid.

Ius Priuatiuum, *Vid.* Monopolium.

L

LEGATVM

PRædij rustici, vel Vrbani, quid compræhendat, disc.34.num.5. remiss.

Præscribitur legitimo tempore non obstãte hæredis scientia de eodem legato, disc.7. num. 5.

LÆSIO

Enormis, vbi adest non veniunt fructus ab initio, disc.44. nu.9.

Amplia, vt detur optio restituendi iustum pretium, ibid. disc.27.num.2.

Enormissima, vbi adest veniunt fructus ab initio, disc.44.num.9.

Neque datur optio supplendi iustum pretium, disc.27.num.2.

Contr. verius, num.5. ibid.

Quando læsio enormissima adesse dicatur, disc. 27. num. 2. & 4., disc. 44 num. 8.

Exigit perfectam, ac concludentem probationem, disc. 24. num. 2., disc.44 num.17.

Et quomodo probetur, num.17.ibid.

Expensæ sunt deducendæ, sub num.17. ibid.

Non vnius, vel aliquorum annorũ accidentalium vtilitas est attendenda, sed plurium non accidentalium peræquatio fieri debet, sub num.17. ibid.

In subhastationibus debet excedere dimidiam ad hoc vt subhastatio, seù venditio sit nulla, disc. 16. num. 4., disc. 28 num.2.

Amplia hanc opinionem procedere, tàm

tàm respectu venditoris, quàm emptoris, disc. 16. num. 5.

Declara, vt iuxtà Regnicolarum opinionem in huiusmodi iudicialibus venditionibus sufficit, quod sit in texta parte, disc. 16. num. 4., disc. 28. num. 2.

Cura vitalitia ad effectum probandi læsionem, quomodo sint æstimanda, disc. 28. num. 5.

Ob fodinam, vel Thesaurum inuentum in fundo vendito, àn intret, disc. 44. à num. 8. & 18.

Quæ requirantur ad effectum, vt remedium *l. 2. Cod. de resc. vend.* locum habeat in transactione, d. 27. num. 3., d. 39. n. 11.

Reintegratio competit, vbi illa sit enormissima; Vbi verò sit enormis ordinarium iudicium rescissionis, disc. 44. num. 10.

Remedium *l. 2. Cod. de resc. vend.* non datur contra tertium bonæ fidei possessorem, qui pro iusto pretio, rem acquisiuit, disc. 25. num. 4.

Fallit, de æquitate, vbi tamen tertius possideret titulo lucratiuo, nu. 5. ibid.

Nec procederet, vbi contractus laboraret de dolo vero, vel etiam præsumpto resultante ex magna læsione, num. 6. ibid.

An id etiam procedat in terminis Statuti Vrbis præsumptionem doli inducētis in cōtractu læsiuo vltrà tertiam partem, num. 7. ibid.

Testes actoris si probent læsionem, licèt ex parte rei adsint alij testes eos eneruantes, actor obtinere debet, disc 24. nu. 10.

Contr. eodem, num. 10. ibid.

Concorda prout, num. 11. ibid.

Valor ad effectum illam inducendi quomodo probetur, disc. 44. num. 17.

LEX

Prima & secunda Cod. si antiq. cred. loquuntur de pignore conuentionali, atque ex identitate rationis, idem dicitur de prætorio, disc. 31. num. 21.

Secunda Cod. de rescind. vend., quando locū habeat. *Vid.* Læsio.

Per diuersas, & l. ab Anastasio Cod. mand. non habent locum in possessore id ignorante, & ad effectum se tuendi in sua possessione, disc. 27. num. 6.

Qui sub imagine Cod. de distract. pign. expenditur, disc. 31. num. 8.

Si me & Titium ff. si cert. pet. procedit contra fouentem causam lucratiuam, non autem onerosam, disc. 42. num. 10.

LIBER

Informis nullam meretur fidem, nullamque facit probationem, disc. 44. num. 17.

LIS

Denuncianda non est venditori, quando ei nulla competebat defensio, discur. 19. num. 8.

Si per emptorem sit affectata non retardat solutionem pretij, disc. 11. num. 4.

Transactio illam exigit. *Vid.* Transactio.

LOCATIO

Pensionis solutionem de eius substantia requirit, disc. 1. num. 8.

Declara, vt huiusmodi pensio debeat esse distributa in singulos annos, vel singula tempora, non autem vnica, aliàs locatio non præsumitur, sub num. 8. ibid.

Intellige declarationem procedere, vbi verba essent æquiuoca, secus vbi partes declararunt facere contractum locationis, num. 10. ibid. *Vid.* Pretium.

Quomodo distinguatur à venditione, disc. 1. num. 9.

Si quis faciat conuentionem de faciendo picturam, vel statuam, àn dicatur contractus locationis, seù venditionis, disc. 45.

LOCATOR

Illi incumbit onus reficiendi rem locatam, atque ad id cogi potest per conductorē, disc. 1. num. 2.

Intellige, vbi expensa sit discreta, aliàs si sit valdè magna, remissio pensionis daretur, num. 18. ibid.

Non potest illi refricari quæstio dominij à conductore ex titulo prælationis superuentæ vigore inquilinatus, disc. 2. nu. 3.

Tenetur conductori ob non implementum ad totale damnum, etiam ratione lucri amissi, disc. 14. num. 5.

M

MANDATVM

DE deliberando non abdicat dominiū à debitore, nisi sequatur effectiua deliberatio, disc. 2. num. 5.

MANVTENTIO

Census ad eam rationem, iuxtà quam quis illum vendidit, in sit facienda, licèt reuera minoris sit responsionis, discur. 9. per tot.

Obligatio manutenendi domum eiusque mu-

muros, intelligitur de ordinarijs,& simplicibus refectionibus, nõ de contingentibus ex casu fortuito,disc.1.num.7.

Saltem nomine cedentis,& vti eius procurator dari debet cessionario agenti in possessorio ante traditionem rei,disc.30. num.3. in fine.

MEDIATORI

Quamuis vnico plena fides est adhibenda, cum deponat de facto proprio, disc.10. num.7.

MENSVRA

Pactum mensurandi quanto tempore præscribatur, disc.7.num.2.

Præscriptio non currit durante vita eius, qui sciebat se mensurationis faciẽdæ debitorem, num.3.ibid.

Contr. verius,& quando,num.4. ibid.

Præsumitur interuenisse ex lapsu longissimi temporis,disc.7.num.6.

MERCATOR

Duplicem personam aliquando repręsentat, propriam nempè venditoris, & alteram vti mandatarius emptoris, cui merces transmittit, disc.5. num.8.

Stylo mercatorum in materijs mercantilibus est deferendum, disc.5. num.7.

MERCES

Dominium ipsarum transfertur in emptorem committentem eo ipso quod ballæ ab eius marco, vel signo consignantur nautis,vel mulionibus, disc. 5. num.10., disc.6.num.9.

Earum ablatio, quando facta dicatur,non à latronibus, sed ab inimicis, discur.6. num.4.

Si fiat in itinere, cuius sit periculum, disc.5. num.4.

Illas emens à non domino, an sit tutus. *Vid.* Emens.

Pactum non introducendarum mercium præter venditas,an valeat,disc.12.

Monopolium sapit, ac proindè est dãnatum, & de iure prohibitum, num.2. ibid.

Declara, vt nullitas allegari nequeat à paciscente, sed tantum à Principe, vel tertio habente potestatem merces introducendi, num.8. ibid.

Periculum ipsarum regulariter est committentis, non autem transferentis, disc. 6. num.1. & 9.

Amplia, fortius vbi sit conuentum, quod transmissio fieret periculo cõmittentis,num.3. ibid.

Limita, vbi conuentum esset de pretio currenti in loco committentis, & non transferentis,& quare,num.2. ibid.

Limita,vbi periculum euenerit ab inimicis venditoris,seù transmittentis,& in eius odium, sub num.4. ibid.

Amplia huiusmodi limitationem procedere etiam stante pacto, quod trãsmissio fieri debeat periculo committentis, num. 5.ibid.

Declara procedere, si inimicitia sit culposa ex parte venditoris,& particularis, secùs verò si publica ratione nationis, nu. 6. ibid.

Subdeclara, si dominium sit translatũ in committentem, alias quomodocumque auferantur,periculum est venditoris, num.8. & 9. ibid.

In consistentibus numero,pondere,& mensura, donec sequatur numeratio, ponderatio &c. periculum est venditoris, disc.5.num.5.

Contrar. ex cõmuni mercatorum vũ est receptum, vbi præsertim pretia sunt taxata à publico foro,num.6. ibib.

Quando earum vẽditio fit in Arca, vel Sarcinis, quid sub illa veniat. *Vid.* Vendi. tio. *Vers.* Mercium.

MINOR

Et pupillus non gaudent eorum priuilegijs, vbi constituant vniuersitatem cum alijs maioribus, & habilibus, disc.33.nu.11.

MOBILIA *Vid.* BONA.

MONETA

Si quis illam citò reprobandam expendat, ad quid teneatur, disc.12. num.10.

MONOPOLIVM

Est damnatum à iure, disc.12.num.2.

Fieri dicitur per pactum de non introducendis alijs mercibus præter venditas, disc.12. in princip.

Declara, vt nullitas huiusmodi pacti allegari non valeat à paciscente,sed tantùm à Principe,vel tertio habente facultatem merces introducendi,num.8.ibid.

Seù ius priuatiuum est pretio æstimabile, disc.12. num.6.

MORA

Non incurritur à iustè impedito, disc.15. num.4.

Purgatio illius de æquitate Canonica,& secundum aliquos de iure ciuili non denegatur,disc.37.num.2.

Non datur aduersus pactum resolutiuum, ibid.

Vid. Venditor. *Verſ.* Frumenti.

MVLIER

Conſenſus ipſius in venditione facta per virum quid operetur. *Vid.* Emptor, & *Vid.* Vxor.

Saltem pro medietate non poteſt remanere indotata, d. 22. ſub num. 8.

N

NOMINA

PLurium debitorum, ſi fuerint vendita inſimul cum Aromataria, àn ob eorũ deficientiam in parte venditio reſcindatur *in totum*, diſc. 18. per tot.

NOMINATIO

De emptione facta pro perſona nominanda. *Vid.* Emens.

Debet fieri intra annum alias emptio præſumitur ſimulata, diſc. 30. num. 1.

Contraria opinio affertur, ſed prima ſubſtinetur, num. 2. ibid.

Declara, id in dubio procedere, & vbi nominatio nullis fulcitur adminiculis, alias eis concurrentibus, etiam poſt annũ valet, num. 2. ibid.

Intellige, vt iſta exceptio præſumptæ ſimulationis opponi tantùm poſſit à tertio, de cuius intereſſe agatur, non autem à non intereſſato, diſc. 30. num. 3.

NOTARIVS

Clauſulas cæteratas, & ſtatutarias ſolemnitates extendere poteſt, non autem alterare ſubſtantiam contractus, diſcurſ. 1. num. 11.

O

OBLATOR

NOuus admittitur etiam poſt terminũ elapſum ad reluendum, fauore pupilli, diſc. 2. num. 9.

Poteſt eſſe creditor ſicut quilibet extraneus. *Vid.* Creditor,

OBSERVANTIA

Obſeruata in ambiguis reputatur optima interpres, diſc. 9. nu. 8., diſc. 44. nu. 20.

OFFERENDI

Vid. Ius offerendi.

ONVS. *Vid.* ACTIO.

P

PACTVM

COmmiſſorium inter emptorem, & vẽditorem, quando valeat, diſcurſ. 33. per tot.

Regulariter valet, num. 2. ibid.

Intellige, vbi ſit in contractu emptionis, ſecus in alio pignoris, ſub numer. 2. ibid.

Declara, vt allegari poſſit per eum, cui erat adimplendum, non per non adimplentem, num. 3. ibid.

Poſtquam deductum eſt ad exercitium non datur amplius pœnitentia, num. 4. ibid.

Quando quis cenſeatur vſus dicto pacto, diſc. 33. ſub num. 4. & ſeq.

Declara, vt contrauenies non repetat id, quod ſolutum eſt, num. 7. ibid.

De æquitatiua claudicatione contra eum, in cuius arbitrium poſitum eſt, vti dicto pacto, num. 9. & 10. ibid.

Domum manutenendi, eiuſque muros reſtaurandi, intelligitur de ſimplicibus, & ordinarijs reſarcimentis, non autem de fortuitis, diſc. 1. num. 7.

Faciendi picturam, vel ſtatuam, quatenus placeat, quomodo ſit intelligendum, diſc. 45. num. 5.

Et àn dicatur importare contractum emptionis, vel locationis, num. 7. & ſeq. ibid.

Menſurandi. *Vid.* menſuratio.

Non introducendarũ mercium præter venditas, àn & quando valeat, diſc. 12.

Monopolium ſapit, & proindè à iure prohibitum, num. 2. ibid.

Declara, vt huiuſmodi nullitas allegari nequeat à contrahentibus, ſed tantùm à Principe, vel à tertijs ius habentibus introducendi merces, num. 8. ibid.

Quotæ litis præter Aduocatos, & Procuratores in alijs non eſt prohibitus, diſc. 27. num. 8.

Redimendi infra certum tempus valet, vbi in contrarium nõ vrgeant fraudis coniecturæ, diſc. 32. num. 6.

Tempus autem huiuſmodi, àn ſit gratia dilationis, vel terminandæ obligationis, & ſic arctatiuum, vel facultatiuum, num. 7. ibid.

Quod

Quod lapsus termini importet initium obligationis, num. 5. ibid.

Vbi obliget venditorem ad redimendum non valet, disc. 32. num. 2.

Contr., num. 4. ibid.

Quando etiam, vbi esset facultatiuum in venditore sit illicitum, num. 3. ibid.

Præscribitur per 30. annos, disc. 32. nu. 9., disc. 46. num. 2. remiss.

Quid vbi adsint verba *semper, & quãdocunque*, discur. 32. num. 9., discur. 46. num. 2.

An hæredes restituantur aduersus lapsum 30. annorum, disc. 32. nu. 10. ibid. disc. 46. num. 3. remiss.

Computatio dicti temporis facienda est à die lapsus quinquennij siue &c. non ab initio contractus, sub num 10. ibid.

Quale pretium attẽdi debeat, àn illud contractus, vel illud temporis, quo fit redemptio, disc. 32. à num. 11., disc. 46. nu. 4. remiss.

Et quod attendi debeat tempus redemptionis est verior, disc. 32. num. 12. ibid.

Et de ratione, num. 17. ibid.

Emptor in cessione iuris redimendi, àn præferatur, disc. 32. num. 18. remiss.

An hoc ius sit cessibile, disc. 46. num. 6. remiss.

POENITERE

Ab, & quando possit debitor, qui posuit rem suam sub hasta. *Vid.* Debitor.

Postquam pactum commissorium deductũ est ad exercitium non datur amplius pœnitentia, disc. 33. num. 4.

PERICVLVM

Mercium in itinere deperditarum, cuius sit. *Vid.* Merces.

Rei ad vitam concessæ, ad quem spectet, *Vid.* Concedens, & *vid.* Concessionarius.

Rei Emphxteuticæ, cui incumbat. *Vid.* Emphyteuta.

Rei venditæ est emptoris post perfectam venditionem, disc. 8. num. 6.

PERMVTANS

Euicta re sibi permutata redire potest ad rem propriam, illamque condicere, disc. 20. num. 2.

Quid vbi res permutata transierit ad manus tertij, num. 4. ibid.

Affirmatiua procederet, vbi adesset hypotheca, num. 5. ibid.

Datur cautela, vt etiam contra tertiũ agi possit, ibid. in fine.

PERSONÆ

Plures formales dari possunt in eadem personæ materiali, disc. 31. num. 10., disc. 51. num. 8., disc. 6. num. 1.

PICTVRA

Conuentio de eam faciendo, àn importet contractum emptionis, & venditionis, disc. 45. num. 7.

Si ageretur de pictura facienda per pictorem in propria tela, esset contractus emptionis, num. 8. ibid.

Pactum illam recipiendi, quatenus placeat, àn dicatur perfecta conuentio, vel potius collata dicatur in liberam voluntatem, disc. 45. num. 6.

POSSESSIO

Venditor in illa remanens post venditionem, àn simulationem inducat. *Vid.* Venditor.

PRÆCEPTVM

Testatoris, vt debita soluantur, de quibus debitis sit intelligendum, disc. 40. num. 3. & 5.

Et vbi debita essent inualida, àn per hoc præceptum intelligantur conualidata, num. 5. ibid.

PRÆDIVM

Distinctum in plures partes minus valet, quàm consistens in vno corpore, disc. 24. num. 6.

Ea quæ illi sunt destinata, licèt inter se distantia veniunt sub eius nomine, disc. 34. num. 4.

In domino possidente illud in *confuso* non datur membrorum distinctio, *disc.* 34. num. 3.

Quid veniat sub legato prædij rustici, vel Vrbani, num. 5. ibid. remiss.

Vendito, àn veniant fodinæ, aliaque mineralia, disc. 44. per tot. *Vid.* Venditio.

PRAELATIO

Emptor in cessio ne iuris redimẽdi, àn præferatur, disc. 32. num. 18., & disc. 46. nu. 5. remiss.

Venditori, àn competat super ipsa re vendita prò pretio, adhùc non soluto. *Vid.* Venditor.

PRAESCRIPTIO

Cæpta cum defuncto, àn continuet cum hærede, disc. 46. num. 3. remiss.

Legatum præscribitur non obstante hæredis scientia, & de ratione, disc. 7. n. 5.

Mensurandi pactum quanto tempore præscribatur, disc. 7. num. 2.

Non currit durante vita eius, qui sciebat

bat se faciendæ mensurationis debitorem, num. 3. ibid.

Contr. verius, num. 4. ibid.

Non valenti agere non currit, discur. 32. sub num. 10.

Non currit contra viuentes sub legali administratione patris, vel viri, disc. 43. num. 6.

Pactũ redimendi præscribitur non obstante scientia debentis retrouẽdere, & quare, disc. 7. sub num. 5.

Præscribitur per 30. annos, disc. 32. num. 2., disc. 46. n. 2.

Quid vbi adsint verba *semper, & quãdocumque*, disc. 32. num. 2. disc. 46. nu. 2.

Statutaria Vrbis fundans se in solutione præsumpta suffragatur etiam principali debitori, disc. 7. num. 7.

Habet locum nõ solum in credito pecuniario, sed in quocumque alio adimplemento ab eodem Statuto nõ excepto, num. 7. ibid.

Procedit etiam in obligatione reddendi rationes tutelares, num. 7. ibid.

Item in obligatione mensurandi, num. 8. ibid.

Non procedit in negante debitum, disc. 13. num. 12.

Præsumptio ista Statutaria fortioribus præsumptionibus eliditur, disc. 7. nu. 8.

PRETIVM

Animalium certum, & vniforme est, vel parum variabile, disc. 4. num. 12.

Bonorum stabilium est omninò incertum, ibidem.

Non præsumitur mutatum intra decennium, disc. 16. num. 10., disc. 33. nu. 8.

Dominium non transfertur, nisi soluatur, vel declaretur, disc. 4. numer. 8., disc. 5. num. 9.

Non procedit in mercibus, & victualibus, aliisque rebus habentibus generalem pretij determinationem à publico foro, vel negotiatione, disc. 4. num. 12., disc. 5. num. 9.

Ex illius quantitate desumitur quid in contractum deductum sit, disc. 9. numer. 4., disc. 10. num. 7., disc. 17. num. fin., disc. 35. num. 5., disc. 44. num. 13.

Illius cessionarius non agit ad fructus recõpensatiuos, disc. 38. num. 6.

Minuitur ob vincula, aliaque onera adiecta, disc. 44. num. 19.

Et ex mala venditoris qualitate, puta si esset debitis inuolutus, disc. 24. num. 4 & 5., disc. 25. num. 2.

Et in qua quantitate, disc. 25. num. 3.

Qui partem soluit anterioribus, residuum dando venditori, pro hac rata cogitur pati immissionem pro indiuiso, disc. 21. num. 2.

Declara prout, num. 3. ibid.

Rei euictæ attenditur de tempore euictionis, non venditionis, disc. 16. num. 9.

Limita, vbi euictio sequuta fuisset de recenti, vel intra decennium, num. 10. ibid.

Rei fructiferæ conuersum in contractum cambij, pro quo ex aliquo defectu nulli fructus debeantur, non producit fructus, discur. 39. sub num. 5.

Rei venditæ viro insimul cum vxore, licèt enuncietur vtrique solutum, totum præsumitur peruenisse ad manus viri, disc. 22. num. 6.

Transfusum in aliam causam debendi, non consideratur amplius vti pretium, disc. 39. num. 5.

Tritici, seù frumenti est vniforme, vel saltem parum variabile, disc. 4. num. 12.

Venalium, & victualium est pariter consimile & parum alterabile, nu. 12. ibid.

Venditio non valet, vbi fuerit collatum in arbitrium alicuius in genere, discur. 4. num. 8.

Secus in arbitrium Peritorum eligendorum, quibus non declarantibus intrat Iudicis arbitrium, num. 9. ibidem.

Neque etiam procederet attẽta æquitate canonica, iuxtà quam talis venditio subsistinetur, num. 10. ibid.

Intellige, vbi sequuta esset rei traditio cum perceptione fructuum, discur. 4. num. 11.

Neque procedit in rebus appretiatis à publico foro, vel consuetudine, nu. 12. ibid., disc. 6. num. 9., disc. 14. num. 2.

Venditori retardari non potest per emptorem ob litem sibi motam, quam tamen affectauit, discur. 11. num. 4.

Nec venditori cautionem offerenti, num. 2. ibid.

Amplia, vt in venditore diuite sufficiat sola eius obligatio cum bonorum hypotheca, num. 2. ibid.

Declara, vbi euictio non esset imminens, secus illa imminente, num. 3. ibid.

Vid. Venditio, & *vid.* Læsio.

PROCVRATOR

Census extinctio, àn fieri possit cum pro-

curatore eius, cum quo sit impositus, disc. 42. num.4. remiss.

Potest recipere solutionem veram, non autem fictam, num. 9. ibid.

PROTESTATIONES

Clandestinæ in actibus corrospectiuis per vnum ex contrahentibus factæ non attẽduntur, disc.3. num. 7.

Et de ratione, num.8. ibid.

Limita in casu metus, & concussionis ad probandam animi exclusionem, num. 7. ibid.

PROXENETA

Illi quamuis vnico plena fides est adhibenda, cum deponat de facto proprio, disc. 10.num.7.

PVPILLVS

Eius fauore admittitur nouus oblator etiã post terminum elapsum ad reluendum, disc.2. num.9.

Et minores non gaudent eorum priuilegijs quando constituunt Vniuersitatem cum *alijs maioribus*, & *habilibus*, discur.33. num.11.

Q

QVALITAS

MAla debitoris, seu venditoris minuit pretium rei, puta si debitis sit inuolutus, disc. 24. num.4. & 5., disc. 25. num. 2.

Et in qua quantitate, discur. 25. numer.3.

Rei venditæ *sciri* præsumitur à venditõre, ideoque debet exprimi distinctè, & non sub inuolucro verborum, discur.10. numer.4.

Amplia, vt debeat exprimi qualitas mali vicini, num. 5. ibid.

Seu seruitus, si vna tantùm exprimatur, à reliqua debet res libera tradi, discur.10. num.5.

QVANTITAS

Pretij declarat, quid in contractum deductum sit, disc.9.num.4., disc.10.num.7., disc.17.num.11., disc.35.num.5., disc.44. num. 13. *Vid.* Pretium.

R

REDHIBITORIA.

Vid. Actio, *Vers.* Redhibitoria.

REFECTIO

Rei concessæ ad vitam, àn & quando fit concedentis, vel concessionarij, discur.1. num.7.

Emphyteoticæ spectat ad emphyteutã, num.2. ibid.

Locatæ spectat ad locatorem, num.2. ibid.

Vsufructuariæ incumbit proprietario, num.3. ibid.

REGVLA

Fundat intentionem, & transfert onus probandi in aduersarium, disc.44. num.12.

REINTEGRATIO

Competit, vbi adsit læsio ænormissima, vbi verò sit enormis, intrat iudicium ordinarium rescisionis, disc. 44. nu. 10.

RESCISIO

Contractus ob euictionem in parte sequutam, vel detecta onera, àn, & quando intret, disc.11.num.5.& 6.

Intraret ob deficientiam in parte notabili, & meliori, cum respectu alterius deficere dicatur cõsensus emptoris, disc. 18. sub num.2.

Et ob imminentem euictionem, disc. 21. num.7.

Declara, vt data per venditorem cautione, emptor non possit negare pretij solutionem, disc.38.num.8.

Amplia declarationem, quod in venditore diuite sufficiat obligatio bonorũ cum hypotheca, disc.11. n.2.

Declara id non procedere, vbi euictio esset imminens, num.3. ibid.

Vid. Euictio, Læsio.

RESIGNATIO

Beneficij sub certa conditione non abdicat ius à resignante, disc.20.num.7.

RETRACTVS

Quando competat aduersus emptorem, disc. 46. num.14.remiss.

ROTA ROMANA

Decisiones attendi debent in casu principaliter discusso, non autem in dictis incidenter, disc.41.num.8.

S

SALARIVM

Animalium ex operibus debitum potius eorum fructus, quàm salarium censetur, & debetur absque conuentione, disc. 4. num. 2.

Imò dicitur pars substantiæ eorumdē animalium, num. 5. ibid.

Habet viam executiuam, disc. 45. num. 2.

Quando debeatur ex operibus hominis, disc. 4. num. 2.

SIMVLATIO

In venditione, àn præsumatur, vbi venditor remaneat in possessione post factam venditionem. *Vid.* Venditor, & *v.* Nominatio.

SOLEMNITAS

Actus sine ea gesti, licèt non obligent, benè tamen probant, disc. 10. num. 8.

Omnis interuenisse præsumitur in alienatione rei Ecclesiæ ex lapsu 30. annorum præsertim iuncta obseruantia, discur. 7. num. 6.

SOLVTIO

Dicitur bene facta ei, cum quo contractus est *initus*, disc. 42. num. 2.

Amplia etiam quod soluerit procuratori eius, cum quo contraxit, numer. 3. ibid.

In dubio potior est conditio soluentis, disc. 42. num. 5.

Minoris quantitatis retardari non debet pendente controuersia super prætensione maioris, disc. 35. num. 2.

Procurator, vel administrator potest recipere solutionem veram, nō autem fictas, disc. 42. num. 9.

Responsionis retardari non debet, pendēte discussione, àn contractus sit Emphyteuticus, vel censualis, disc. 35. sub num. 2.

Sequuta præsumitur, vbi creditor neglexerit exigere à debitore viuente informato, & agat contra hæredes ignaros, disc. 9. num. 9.

Et ex lōgæuo creditoris silentio, disc. 43. sub num. 11.

Contraria tamen præsumptione elidit, num. 12. ibid.

Vid. Pretium, & *vid.* Præscriptio.

Si fiat creditoribus anterioribus, quando constituat soluentem in illorum locum & anterioritatem. *Vid.* Emptor.

STATVTVM

Adimens fidem instrumentis, vel alijs scripturis, ob non seruatas solemnitates, nō procedit vbi constet de contraria veritate, disc. 43. sub num. 13.

Ciuitatis Castelli reddens tutum emptorem, qui possederit per quinquennium, ac inducens præsumptionem simulationis in venditore, àn, & quando procedat, disc. 43. per tot.

An istud liget forenses, num. 2. ibid. remiss.

Non procederet vbi vēditio esset nulla, num. 7. ibid. *Vid.* Venditor.

Laicorum, àn possit obseruari ab Ecclesiasticis saltem ad eorum fauorem, disc. 28. num. 4.

Et quid in correspectiuis, numer. 4. ibidem.

Non extenditur de casu ad casum, disc. 43. num. 8.

Vrbis clericos non comprehendit, *nisi* vbi expressè de eis facit mentionem, disc. 28. num. 3.

Cap. 151. prohibens mulieribus contrahere absque solemnitatibus, licèt loquatur de quatuor tantum contractibus, habet locū in omnibus, *in* quibus illę lædi possint, disc. 10. num. 7.

Intellige procedere in contractibus extraiudicialibus, secus in iudicialibus, num. 8. ibid.

Cap. 153. & 154. præsumptionem dōli inducentia *in* contractu læsiuo vltra tertiam partem, àn talem nullitatem inducat, vt etiam procedi possit contra tertium possessorem, disc. 25. num. 7.

Et àn clericos comprehendat, num. 8. ibid., disc. 28. num. 3.

Inducens præsumptionem solutionis post lapsum 16. annorum tollitur contraria probatione, disc. 43. sub num. 11.

Circa præscriptionem quid disponat, *Vid.* Præscriptio.

STYLO

Mercatorum est deferendum in materijs mercantilibus, disc. 5. num. 7.

SVBHASTATIO

Creditor, àn, & quando possit *in* illa licitari sicut quilibet extraneus. *Vid.* Creditor.

Debitor, àn vendere possit *rem* subhastatam ante sequutā deliberationē. *Vid.* Debitor.

Quæ læsio sufficiat ad illam irritandam. *Vid.* Læsio. *Vid.* Terminus.

T

TEMPVS

VEnditori concessum ad redimendũ, ân sit gratia dilationis, vel potius terminandæ obligationis, disc.32. nu.7. *Vid.* Pactum.

TERMINVS

Ad reluendum pignus datur debitori, qualis sit de stylo Curiæ Romanæ, & qualis de iure communi in bonis Ecclesiæ, vel minoris, disc.2. num.8.

Licet fuerit elapsus, fauore tamen pupilli nouus oblator admittitur, num.9. ibid.

TERTIVS

Actio subsidiaria, quæ re perempta datur domino cõtra istum, procedit in fouente causam lucratiuam, secus onerosam, disc.20.num.3., disc.42.num.10.

Remedium *l.* 2. *Cod. de resc. vend.*, ân & quando detur contra istum. *Vid.* Læsio.

TESTES

Actoris si probent læsionẽ, quamuis ex parte rei adsint alij eos eneruantes, nihilominus actor obtinere debet,d.24.n.10.

Contrar. subsistinetur, num.10. ibid.

Concord. prout, num.11. ibid.

Melius informati, & meliores scientiæ rationes reddentes, magis sunt attendendæ, disc.24. num.8.

Super valore etiam non interrogati deponere debent de causa scientiæ,discur.24. num.3.

TRANSACTIO

An,& quando afficiat successores venientes ex persona propria,disc.39. num.10. remiss. *Vid.* Emptor.

Habet vim rei iudicatæ, disc.19.num.6.

Non datur sine probabili litis timore,disc. 39.num.10. vbi declaratur.

Remedium *l.* 2. *Cod. de resc. vend.*, ân in ipsa locum habeat, & quæ læsio sit necessaria,disc.27.num.3.disc.39.nu.11.

V

VALOR

AN, & quando augeatur ex ædificijs in prædijs rusticis, disc. 24. num.7.

Beneficij quomodo probetur, disc.44. sub num.17. remiss.

Minuitur ex eo quod prædium sit distributum in plura corpora,disc.24. num.6.

Et ex mala qualitate venditoris, vt puta si sit debitis inuolutus,disc.24.n.4, & disc.25. num.2.

Diminutio autem huiusmodi quanta esse debeat,relinquitur arbitrio iudicis, disc.25. num. 3.

Rei venditæ ad effectum probandi læsionẽ quomodo probetur, disc. 44.num. 17.

Stabilium non præsumitur alteratus intra decennium,disc.33.num.8.

Testes super valore etiam non interrogati deponere debent de causa scientiæ, disc. 24. num.3. *Vid.* Pretium.

VENA

Sulphuris, ân censeatur comprehensa sub venditione, disc.44.num.7.& per tot.

Et ân sit de regalibus,sub num.2.ibid. *Vid.* Venditio, & *vid.* Læsio.

VENDERE

Debitor potest rem exequutatam, & subhastatam ante sequutam deliberationem, disc.2.num.6., disc.3. num.2.

Præsertim, si id fecerit bona fide, & pro maiori creditorum vtilitate, disc.2. num.9., disc. 3. num.2.

Limita, si vltima oblatio fuerit acceptata, & elapsus terminus datus ad reluendum, disc.2.num.10.

Contr. verius, num.10. ibid.

VENDITIO

Censetur facta de iure, & portione, quam quis habet in re vendita, disc. 17. num. 11., disc.35. num.3.

Collata in arbitrium vnius ex contrahentibus, ân sit valida, disc. 34. num.2.7. & seq.

Vbi valeret, voluntas in arbitrium resolueretur, num.10. ibid.

Dicitur quando concurrit res, pretium, & consensus,disc.1.num.5., disc.4.num.6.

Idem quando vnicum pretium soluitur,non autem vbi plures pensiones,disc. 1.num.9.

Declara, tamen, vt huiusmodi pretium distribui possit in plures pagas, num.10. ibid.

Fundi, ân comprehendat fodinas,minerallia, thesaurum, aliaque existentia, sub solo disc.44.

Si in venditione specificentur alia, non facta istarum mentione, signum est

est non comprahensionis, disc.44. nu.2.
Declara prout, nu.14.ibid.
Imperfecta dicitur non soluto, nec declarato pretio, disc.4.num.8., disc.5.num.9., disc.43.num. 4.
Declara non procedere in rebus habentibus generalem pretij determinationem à publico foro, disc. 4. num.13. disc.5. num.9.
Amplia etiam si rei pretiũ fuerit collatum in arbitrium alterius, discur. 4. num. 8.
Intellige ampliationem procedere, si pretium fuerit collatum in arbitrium alicuius in genere, secus si in specie, num.9. ibid.
Intellige, nisi pretium fuerit collatum ad arbitrium alicuius in genere à Partibus tamen specificarum, quo non declarante, intrat Iudicis officium, num. 9. ibid.
Declara non procedere de æquitate Canonica, qua inspecta venditio subsistinetur etiam vbi pretium non sit specificatum, num.10. ibid.
Subdeclara, id procedere, si sequuta fuerit rei traditio cum perceptione fructuum, num.11. ibid.
Mercium facta in Arca, vel sarcinis non comprahendit alias res, quæ ibi inuenirentur, disc.44.num.3. ibid.
Amplia, vt emptor ea retinendo teneatur furto, sub num.3. ibid.
Declara prout, num.5. ibid.
Quando dicatur facta ad corpus, vel ad mensuram, disc.9.num.2.disc.12.nu.5.
Ad hoc dignoscendum recurritur ad coniecturas, disc.9. num.2.
Et non attenditur cortex verborum, sed inspicitur quænam fuerit voluntas contrahentium, num.3. ibid.
Rescindenda, àn, & quando veniat propter euictionem in parte sequutam, vel onera detecta, disc.11. num.5. *Vid.* Læsio.
Siquis dixerit vendo tibi tot terras, quæ cadunt sub summa scutorum mille est nulla, disc.43. sub num.3.

VENDITOR

Census ad certam rationem, si detegatur esse minoris responsionis, àn & quando teneatur supplere residuum. *Vid.* Census.
Dominium sibi non reseruans, postponitur alijs creditoribus anterioribus, etiam super re vendita adhùc existente, disc. 5. n.2., disc.20.n.8., disc.46. nu.24.remiss.
Limita, si vendiderit animo statim habendi pretium quo casu dici non potest habita fides de pretio, & translatum dominium, disc.5.num.3.
Limita, vbi emptor dolosè eum induxerit ad habendam fidem de pretio, dum erat decoctus, vel decocturus, nu.3. ibid.
Duplicem personam aliquando repræsentat, propriam nempè venditoris, & alteram vti mandatarius emptoris, disc.5. num.8., disc.6.num.1.
Frumenti ob non traditionem debito tempore, tenetur emptori ad interesse pretij quanti plurimi, disc.14.num.8., disc.15. num. 2.
Declara, vt sit necesse moram dupliciter contrahi, vel per certæ diei determinationem, vel per interpellationem, disc. 14. num.10.
Intellige, vt si emptor sit alterius fori requiratur, vt emptor probet se fuisse paratum in tali loco ad illius receptionẽ, disc.14.nu.10., disc.15. num.3.
Amplia, vt emptore existente in mora, possit illud alteri vendi pro pretio reperibili, disc.14.num.7.
Præsertim, vbi pro se indigeret horreis, & repositorijs, num.7. ibid.
Illius assertio, si minus vera detegatur, àn causet actionem ad damna, & interesse, disc.12. num. 9.
Mala illius qualitas, vtpotè ære alieno grauati minuit rei pretium, disc.24.n.4.& 5. disc.25.num.2.
Diminutio autem huiusmodi quanta esse debeat, relinquitur arbitrio Iudicis, disc.25. num.3.
Ob onera detecta tenetur emptori actione quanti minoris, disc. 10.num.2.
Amplia licet venditor esset onerum ignarus, num.4. ibid. *Vid.* Actio.
Quando nulla ei competeret defensio, tunc illi non est denuncianda per emptorem lis contra ipsum mota, disc.19. num.8.
Qualitatem rei venditæ scire præsumitur, ideoque eam tenetur distinctè exprimere, non sub inuolucro verborum, disc. 10. num.4.
Amplia, vt teneatur etiam exprimere illam mali vicini, num.5. ibid.
Si exprimat vnam, à reliquis rem liberam tradere tenetur, num.5. ibid.
Rem euictam, àn possit recuperare, eamque emptori restituere ad euitandam actionem euictionis, disc.37.num.3.

Vbi euictio impropriè sequuta sit per hypothecam, tunc intraret dicta recuperatio, secus vbi formalis euictio sequuta sit, num. 4. ibid.

Scienter vendens rem prohibendam, vel minuendam, aut monetam reprobandã, ad quid teneatur, disc. 12. num. 10.

Si post factam venditionem remaneat in possessione absque solutione pensionis emptori, præsumitur simulata à Statuto *Ciuit. Castelli*, disc. 43. num. 3.

Quæ suspicio facilius intraret inter coniunctos, ibid.

Non procedit, vbi non verificetur decennalis possessio, num. 9. ibid.

Declara prout, num. 10., 11., & 13. ibid.

Solutio pretij illi retardanda non est ob litem per emptorem affectatam, disc. 11. num. 4.

Neque illi offerenti cautionem, num. 2. ibid.

Amplia, vt vbi sit dives sufficiat eius obligatio cum hypotheca bonorum, num. 2. ibid.

Declara non procedere, vbi euictio esset imminens, num. 3. ibid.

Et quando euictio dicatur imminens, ibid.

VERBVM

Alijs intelligitur de similibus, disc. 26. n. 8.

Concedere tàm contractui locationis, quàm venditionis est adaptabile, disc. 1. num. 10.

Hæreditas differt à bonis hæreditarijs, disc. 26. num. 8.

VERSIO

Quando emptor teneatur esse sollicitus de versione pretij, disc. 46. num. 22.

VIA EXECVTIVA

Non intrat, nisi in casibus in iure expressis, disc. 45. num. 3.

Salarium illam habet, disc. 45. num. 2.

VIRO

Et vxore simul vendentibus, ac pretium recepisse confitentibus, præsumitur totum peruenisse ad manus viri, disc. 22. num. 6.

VOLVNTAS

Contractus, seù conuentio collata in arbitriũ, seù voluntatem vnius ex contrahentibus, àn dicatur valida, disc. 34. nu. 2. 7, & seq. disc. 45. num. 5.

Distinctio inter iftam, & arbitrium, quando intret, disc. 34. nu. 12.

In actibus correspectiuis attenditur voluntas vtriusque contrahentis, disc. 34. n. 13.

Remissa gratijs, & voluntati alicuius, quomodo intelligenda, disc. 34. num. 11.

Si fiat conuentio de recipiendo picturam, quatenus placeat, àn collata dicatur in liberam voluntatem, disc. 45. nu. 6.

VSVSFRVCTVS

Periculum, & ruina rei est proprietarij, ara verò vsufructuarij, disc. 1. nu. 3.

Declara prout, num. 8. ibid.

VXOR

Si interueniat venditioni factæ per virum, eique consensum præbeat, quid operetur disc. 22. num. 1, & 2.

Si expressè pro emptore fideiubeat, vel æquè cum viro se obliget, transfert in emptorem eius iura dotalia, ad effectũ illum tuendi aduersus alios creditores, num. 4. ibid.

Declara, vbi vxoris obligatio sit valida alias secus, disc. 22. num. 8.

Intellige, vt iura dotalia remaneant consumpta pro rata bonorum emptorũ, num. 7. & 9. ibid.

Vendens insimul cum viro, & confitens recepisse pretiũ sibi non præiudicat quoad virum, & eius hæredes, quia totum pretiũ præsumitur peruenisse ad manus mariti, num. 6. ibid.

FINIS.

PARS III.

HVIVS

SEPTIMI LIBRI

DE

ALIENATIONIBVS

ET

CONTRACTIBVS PROHIBITIS.

INDEX ARGVMENTORVM IN DISCVRSIBVS

Qui habentur in hoc septimo Libro Par. III. de Alienationibus, & Contractibus prohibitis.

Disc. I.

Discursus generalis, ad materiam alienationis bonorum Ecclesiæ.

Disc. II.

Lunen. Sarzanen.

De Constitutione Vrbani VIII. tollente beneplacitum præsumptum ob lapsum temporis longissimi, præseruante autem centenariam, quomodo intelligi debeat, an scilicèt dictum tempus centenarium computetur, à die alienationis vsque ad diem ipsius editæ Constitutionis, vel potiùs vsque ad diem litis, ac impugnationis actus; Et de alijs circa dictæ Constitutionis intelligentiam, Et quandq procedat, necnè.

Disc. III.

Colonien. bonorum.

De eadem materia præsumptæ iustificationis solemnitatum, ac legitimæ alienationis bonorum Ecclesiæ, resultantis ab antiquissima, præsertim centenaria possessione; Et quando dictæ præsumptioni obstet, necnè, infectio tituli, ex cuius inspectione appareat de defectu solemnitatis, vel causæ; Et præsertim de alienatione antequam ederetur *Extravagan. Ambitiosæ*.

Disc. IV.

Neritonen. bonorum.

An, & quando alienatio bonorum Ecclesiæ inualida dicatur, quamuis expressum beneplacitum Apostolicum accedat, ob illius formam non seruatam; Et posita nullitate, an per possessorem fructus restitui debeant; Et è conuersò, an, & quæ melioramenta per Ecclesiam eius vna vindicantem, possessori debeant reficì.

Disc. V.

Lucana bonorum.

De concessione rei solitæ concedi, an, & quando substineatur; Et an posita valida alienatione, seù concessione, possit Ecclesiæ Prælatus, vel Rector, illam retractare concorditer cum concessionario, istumque liberare in Ecclesiæ præiudicium.

Disc. VI.

Romana canonum.

De indirecta, seù impropria alienatione per diminutionem, seù sbassamentum canonis, vel census reseruatiui; Et an, & quando annullata alienatione, debeã. tur fructus medij temporis, de quibus Ecclesia reintegrari debeat.

Disc. VII.

Romana census.

De impositione censuum cadente sub prohita alienatione, Et quando Confraternitates laicorum dicantur ad hunc effectum ecclesiasticæ, vt earum bona sub hac prohibitione cadant.

Et an validè imponi possit census, ad effectum construendi de nouo domum, super ipsamet domo construenda.

Disc. VIII.

Romana census.

De eadem materia census impositi per Cõfraternitatem, seù Collegium, vel aliam Vniuersitatem piam, vel ecclesiasticam, & quando de vna, vel altera specie dicatur; Et quatenùs impositio sit inualida cum ipso loco pio, vel ecclesiastico, an subsistineatur cum personis particularibus æquè principaliter obligatis.

Disc. IX.

Maceraten. census.

De priuilegijs, & facultatibus aliquarum Religionum alienandi, non obstante

hibitione canonum, & *Extrauag. Ambitioſæ*, ſine beneplacito Apoſtolico; Et quando etiam ſine beneplacito dici valeat benè facta impoſitio cenſus ſuper bonis quæſitis de nouo, & in eorum cauſam.

Diſc. X.

Lauden. cenſus.

An valeat impoſitio cenſus pro extinctione alterius cenſus antiqui in diuerſa moneta ab ea, in qua antiquus debebatur, et de qua licentia Apoſtolica loquitur, adeòut beneplacitum dicatur malè exequutum; Et an abſque beneplacito imponi poſſit nouus cenſus pro extinctione antiqui validè impoſiti cum beneplacito; Vel è conuersò, an valeat ſecunda impoſitio, quamuis cum beneplacito, facta pro extinctione alterius cenſus, quē detegatur eſſe inualidum.

Diſc. XI.

Romana cenſus.

An debitum contractum per Eccleſiæ Rectorem, ſeu Prælatum cū licentia Apoſtolica præſcribente aſſignationem creditori faciendam fructuum aliquorum bonorum, ex quibus debeat ſatisfieri, importet implicitam impoſitionem cenſus, quæ afficiat ipſam Eccleſiam, eiuſq; bona; Et quid vbi certus terminus Eccleſiæ Rectori, vel adminiſtratori in licentia præſcriptus eſt, ad cenſum, vel aliud debitum extinguendum, an creditor teneatur de hoc eſſe ſollicitus, adeout non implementum ſibi præiudicet; Et incidenter, an Prælatus, vel Rector acquirat iura contrà Eccleſiam.

Diſc. XII.

Romana locorum montium.

De alienatione locorum montium, an veniat ſub prohibitione *Extrauagan. Ambitioſæ*; Et quando data inualida alienatione, veniant fructus medio tempore percepti inter alienationem, & petitam reuocationem; Et quid de alienatione vſusfructus, ſeù fructuum aſſignatorum Religioſo ad vitam.

Diſc. XIII.

Panormitana feudi.

De conceſſione feudali facta per Eccleſiā, vbi conſtet de mala exequutione beneplaciti Apoſtolici, ac de læſione; Et quando per lapſum longiſſimi temporis, vterque defectus tollatur; Et quando exequutio dicatur malè facta, et de modo regulandi læſionem.

Diſc. XIV.

Portuen. tenutarum.

De læſione, ſeù ceſſante vtilitate Eccleſiæ in conceſſione emphyteutica, quomodo regulanda ſit, et quale tempus attendendum; Et an ſucceſſiuum augmentum, quod tractu temporis notabiliter contingat, producat læſionem.

Diſc. XV.

Romana deuolutionis domus.

De beneplacito præſumpto ob longiſſimi temporis obſeruantiam, an, & quando inirret, vbi obſeruantia ſit æquiuoca, & ad aliam conceſſionem referri poteſt; Et aliqua de ceſſante cauſa vtilitatis.

Diſc. XVI.

Romana domus.

De eadem materia beneplaciti præſumpti ex lapſu temporis, an illi obſtet Conſtitutio Vrbani VIII.; Et quid vbi agatur de conceſſione facta laico, cui Conſtitutio obſtet, accedat autem longiſſima poſſeſſio Eccleſiæ laico ſuccedentis, cui eadem Conſtitutio non obſtet, an intret præſumptio ad limites iuris communis.

Et an dicta Conſtitutione non obſtante, præſumptio ſolemnitatis, & cauſæ admittenda ſit, vbi non reſultat à ſola longiſſima obſeruantia, ſed ab alijs adminiculis, & præſumptionibus.

Diſc. XVII.

Sauonen. capellæ.

De tranſactione, an, & quando cadat ſub diſpoſitione *Extrauagan. Ambitioſæ*, ita ut dicatur prohibita alienatio, necnè.

Diſc. XVIII.

Biſinianen. terratici.

De eadem materia tranſactionis initæ inter perſonas eccleſiaſticas, et inter Epiſcopum, & ſubditos ſuper iure incorporali, quod importat ſeruitutem, an cadat ſub *Extrauag. Ambitioſæ*; Et aliqua de poſſeſſorio in hac materia.

Diſc. XIX.

Valentina concordiæ.

De eadem materia tranſactionis, vel concordiæ cadentis, necnè ſub *Extrauagan. Ambitioſæ*, vbi fiat ſuper diuiſione Conuentum inter prouincias eiuſdē Religionis incapacis poſſidendi bona etiam in communi, an dicta incapacitas operetur exemptionem à *dictæ Extrauag.* diſpoſitione.

Diſc.

Disc. XX.

Theatina hæreditatis.

De materia renunciationis iuris quærendi, seu repudiationis hæreditatis, vel alterius iuris delati, an fieri possit per Prælatum, et quomodo, Et an interet prohibitio *Extrauag. Ambitiosæ*, &c.

Disc. XXI.

Bononien. fideicommissi.

An compromissum factum per Ecclesiam cadat sub dispositione *Extrauag. Ambitiosæ*, ac importare dicatur prohibitam alienationem, adeout requirantur, solemnitas, & causa, necnè.

Disc. XXII.

Romana cappellæ.

An concessio, quæ fiat in Ecclesia alicui priuato pro constructione cappellæ, vel sepulturæ, importet, necnè prohibitam alienationem cadentem sub dispositione *Extrauag. Ambitiosæ*.

Disc. XXIII.

Bononien. censuum.

De alienatione bonorum Ciuitatis, siue Communitatis, quas exigat solemnitates, vel requisita, vt valida dicatur; Et in specie de validitate impositionis census, Et de causa, quæ cum solemnitatibus requiritur.

Disc. XXIV.

Spoletana concordiæ.

De eadem materia contractuum, & alienationum, quæ fiant per Communitates, & præsertim de transactione, vbi deficiat iusta causa necessitatis, vel vtilitatis.

Disc. XXV.

Vritana, seù Neapolitana censuum.

De eadem materia validitatis, vel inualiditatis impositionis censuum, vel alterius alienationis factæ per Communitates in Regno Neapolitano; Et quid vbi specialiter prouisum sit, vltrà iuris communis dispositionem; Et in specie, an alienatio cum Regio assensu, alijsque solemnitatibus subsistineatur, si facta sit in causam extinguendi debitum, vel censu, absque dictis solemnitatibus contractum.

Disc. XXVI.

Tarentina census.

De eadem materia inualidæ impositionis censuum factæ per Vniuersitates Regni Neapolitani sine Regio assensu; Et quid vbi illa facta non sit directè cum ipsa Vniuersitate, sed cum aliquibus particularibus; An istorum respectu contractus sit validus, ipsique obligati remaneant, necnè; Et an iuramentum tollat obstaculum Pragmaticarum.

Disc. XXVII.

Romana domus de Filonardis.

De alienatione bonorum filijfamilias, quãuis minoris, vel pupilli, facta per patrem tanquam legitimum administratorem, an, & quando valida, vel respectiuè inualida sit.

Disc. XXVIII.

Romana census.

De Statutis 113. & 151. *Vrbis* præscribentibus certas solemnitates in contractibus, & alienationibus bonorum stabilium minorum, an procedant in impositione census; Et quæ sint istæ solemnitates.

Disc. XXIX.

Parmen. obligationis.

An valeat contractus gestus per illum, qui ex Statuto sit maior in propria patria, extrà territorium, & in loco vbi sit minor; Vel è contra, si in patria sit minor, & in loco contractus maior.

Et an minor cum iuramento asserens se maiorem, validè obligetur, necnè.

Disc. XXX.

Romana pecuniaria.

An minor, qui sit Iuris Doctor, admittatur ad allegandum nullitatem contractus gesti absque solemnitatibus Statuti; Et quid de minore clerico.

Disc. XXXI.

Romana domus.

Ad eandem materiam Statuti 151. Vrbis super inualida alienatione facta per mulierem, præsertim ob defectum causæ; Et an ista debeat esse vera de iure, & de facto, et sic vtilis, vel non damnosa, vel sufficiat, quod sit vera de facto tantùm.

Disc. XXXII.

Romana census.

De eadem materia inualidæ alienationis, seù impositionis census factæ per mulierem sine iusta causa, quamuis solemnitates adhibitæ essent, ad intellectum Statuti Vrbis 151.; Et an dicti Statuti dispositio cesset, vbi alienatio, vel obligatio fiat ad fauorem Ecclesiæ, vel piæ causæ.

Disc. XXXIII.

Romana locorum montium.

De eadem materia Statuti Vrbis 151. super inua-

inualido contractu gesto per mulierem ex defectu causæ; Et quid vbi causa est quidem damnosa mulieri, sed iustum habet motiuum naturalis impulsus pro beneficio filij, vel alterius, erga quem naturæ impulsus vrgeat; Et aliqua de materia conquassationis priuilegiorum inter æquè priuilegiatos; Et ad quid referat quod mulier contrahat cum altera muliere; Vel vbi agatur de qualificata matrona ordinis magnatitij; Et quid de contractu inito extrà locum Statuti.

Disc. XXXIV.

Romana societatis.

An solemnitates statutariæ in contractibus mulierum, vel minorum, requirantur, vbi agatur de negotijs mercantilibus, adeout minor, vel mulier mercaturam exercens, cadat sub Statuto.

Disc. XXXV.

Firmana census.

De plerisque pertinentibus ad eandem materiam alienationum, & contractuum minorum, & mulierum, non seruatis solemnitatibus Statutarijs; Et præsertim de solemnitate insinuationis requisita per Constitutionem Ægydianam; Et an solemnitates requirantur, si testator, tutori, vel curatori, alienandi, vel contrahendi facultatem dedit; Et an in contractu facto per tutorem, vel curatorem, ipsius pupilli, vel minoris interuentus requiratur.

Disc. XXXVI.

Romana donationis.

De materia alienationum, & contractuum, aliarumque dispositionum per prodigos.

Disc. XXXVII.

Romana pecuniaria, seù auocationis.

De Statuto Vrbis 152. super obligationibus, & contractibus filiorum familias, et quando valeant, necnè.

Disc. XXXVIII.

Baren. obligationis.

De prohibitione alienationis bonorum, ad quorum titulum clericus ad sacros ordines promotus est, quando, & quomodo procedat; Et an sub dicta prohibitione veniat hypotheca, et quomodo ista sit exercibilis.

Disc. XXXIX.

Amerina bonorum.

De prohibita alienatione in forenses, quomodo, & quando procedat, Et an huiusmodi prohibitiones fieri possint per inferiores, necnè,

Disc. XL.

Bononien. primogenituræ de Fontanis.

De prohibita alienatione rei litigiosæ, an, & quando, et ad quos effectus procedat.

Disc. XLI.

Romana saluiani.

De contractu facto per carceratum ad fauorem carcerantis, vel eius, ad cuius instantiam carceratio sequuta est, an, & quando valeat, necnè.

Disc. XLII.

Neapolitana pecuniaria.

De valido, vel inualido contractu facto per subditum ad fauorem Superioris, seù Officialis.

Disc. XLIII.

Monopolitana pecuniaria.

An, & quando obligatio filij pro patre, valeat, necnè, & qualis metus requiratur ad annullationem; Et an sufficiat metus reuerentialis.

Disc. XLIV.

Turritana pecuniaria.

An, & quando scriptura, de qua facienda contrahentes conuenerint, necessaria sit ad perfectionem, adeout in illam sit collata substantia contractus, vndè interim sit imperfectus, vel econuersò conuenta censeatur ad solam probationem, adeout eius defectus perfectioni contractus non præiudicet.

Disc. XLV.

Sorana donationis.

An dari possit contractus perfectus ex stipulatione, & acceptatione pupilli, vel infantis, quamuis istius fauorem actus concernat.

Et de suspicione falsitatis resultante à stipulatione, & acceptatione, vel à causa meritorum infantis.

Disc. XLVI.

Perusina pacti.

An, & quando pactum liberatorium, seù de non molestando dicatur personale, itaut non prosit hæredibus, & successoribus, vel econuersò.

Disc. XLVII.

Ianuen. sponsionis, seù lotti.

De sponsionibus, quæ super aliquo incertò euentu fiant, præsertim electionis officialium, an contineant contractum licitum, & exequibilem, necnè, et quæ circumstantiæ illum vitient; Et incidèter de cõtractu inito inter absentes cum epi-

epistolis, vbi perfici, seù concludi dicatur ad effectum fori.

Disc. XLVIII.

Ianuen. sponsionis.

De eadem materia sponsionis, et an, & quando dicatur commissa stipulatio, eiusque casus factus, vbi facta fit super captura alicuius obsessæ Ciuitatis, vel Arcis, si non vi bellica, sed per concordiam, & capitulationes, obueniat ad potestatem obsessoris; Et quid vbi tempore sponsionis iam casus erat sequutus, an sponsio valeat.

Disc. XLIX.

Romana ludi.

De ludo nuncupato *Homo*, seù *Hombre*, eiusque legibus, & ordine; Et an vni ex lusoribus liceat adhibere cautelas, ob quas euitetur obligatio, quæ sibi ex lege conuentionis incumbat, et an id dici valeat in fraudem aliorum.

Disc. L.

De varijs annotationibus generalibus, vel remissionibus ad hanc materiam alienationum, & contractuum, ac pactorum; Et præsertim de transactione eiusque materia.

SVMMA SIVE COMPENDIVM

Eorum quæ in Foro magis practicabilia continentur in hoc Lib. VII. Par. III. de Alienationibus, & Contractibus prohibitis.

INDEX CAVSARVM

Hoc titulo de Alienationibus, & Contractibus prohibitis, ordine alphabetico per Diœceſes diſpoſitus.

A

AMerina bonorum, diſc. 39. fol. 167.

B

BAren. obligationis, diſc. 38. fol. 164.
Biſinianen. terratici, diſc. 18. fol. 83.
Bononien. cenſuum, diſc. 23. fol. 94.
Fideicommiſſi, diſc. 21. fol. 90.
Primogenituræ de Fontanis, diſc. 40. fol. 170.

C

COlonien. bonorum, diſc. 3. fol. 31.

F

FIrmana cenſus, diſc. 35. fol. 148.

I

IAnuen. ſponſionis, ſeù lotti, diſc. 47. fol. 190.
Sponſionis, diſc. 48. fol. 193.

L

LAuden. cenſus, diſc. 10. fol. 54.
Lucana bonorum, diſc. 5. fol. 39.
Lunen. Sarzanen. diſc. 2. fol. 27.

M

MAceraten. cenſus, diſc. 9. fol. 51.
Monopolitana pecuniaria, diſc. 43. fol. 179.

N

NEapolitana pecuniaria, diſcurſ. 42. fol. 177.
Neritonen. bonorum, diſc. 4. fol. 35.

P

PAnormitana feudi, diſc. 13. fol. 68.
Parmen. obligationis, diſc. 29. f. 121.
Peruſina pacti, diſc. 46. fol. 187.
Portuen. tenutarum, diſc. 14. fol. 71.

R

ROmana canonum, diſc. 6. fol. 42.
Cappellæ, diſc. 22. fol. 92.
Cenſus, diſc. 7. fol. 45.
Cenſus, diſc. 8. fol. 48.
Cenſus, diſc. 11. fol. 58.
Cenſus, diſc. 28. fol. 117.
Cenſus, diſc. 32. fol. 133.
Deuolutionis domus, diſc. 15. fol. 74.
Domus, diſc. 16. fol. 77.
Domus, diſc. 31. fol. 129.
Domus de Filonardis, diſc. 27. fol. 113.
Donationis, diſc. 36. fol. 153.
Locorum montium, diſc. 12. fol. 63.
Locorum montium, diſc. 33. fol. 135.
Ludi, diſc. 49. fol. 197.
Pecuniaria, diſc. 30. fol. 126.
Pecuniaria, ſeù auocationis, diſc. 37. fol. 157.
Saluiani, diſc. 41. fol. 173.
Societatis, diſc. 34. fol. 145.

S

SAuonen. cappellæ, diſc. 17. fol. 81.
Sorana donationis, diſc. 45. fol. 184.
Spoletana concordiæ, diſc. 24. fol. 101.

T

TArentina cenſus, diſc. 26. fol. 109.
Theatina hæreditatis, diſc. 20. fol. 87.
Turritana pecuniaria, diſc. 44. fol. 182.

V

VAlentina concordiæ, diſc. 19. fol. 85.
Vritana, ſeù Neapolitana, diſc. 25. fol. 105.

DE ALIENATIONIBVS ET CONTRACTIBVS PROHIBITIS

DISCVRSVS PRIMVS.

Discursus generalis ad materiam Alienationis bonorum Ecclesiæ.

SVMMARIVM.

1 ANtiqui Canones penè inutiles hodiè remanent ob Extrauagan. Ambitiosæ.

2 *Per dictam extrauagan. copulatiuè requiruntur iusta causa necessitatis, vel euidentis vtilitatis, & beneplacitum Apostolicum, quod supplet omnes alias solemnitates.*

3 *Nil refert adesse aliàs solemnitates, absq; beneplacito Apostolico.*

4 *An Capituli consensus requiratur, si in beneplacito adest clausula*, vocatis vocandis.

5 *Quid in alienatione bonorum, vel iurium Ecclesiæ Cathedralis, vel mensæ Episcopalis.*

6 *Ad quid deseruiant antiqui Canones, & traditiones Canonistarum.*

7 *Beneplacitum Apostolicum non supplet causam.*

8 *Quod hæc duo sufficiant, & necessaria sint, causa, & beneplacitum Apostolicum.*

9 *Distinguitur materia in sex inspectiones.*

10 *Ecclesiarum maiorum, vel minorum, ac Monasteriorum, & Conuentuum bona sine dubio cadunt sub* Extrauag. Ambitiosæ.

11 *Quid de hospitalibus, & pijs locis administrari solitis per laicos, & de confraternitatibus laicorum.*

12 *Datur distinctio, an sint erecta auctoritate Superioris ecclesiastici, necnè.*

13 *Qualis debeat esse ista erectio.*

14 *Etiam in locis pijs merè laicalibus auctoritas Superioris ecclesiastici adhibetur, & quarè.*

15 *Aliud est, locum esse pium, & aliud esse ecclesiasticum.*

16 *De signis arguentibus locum esse ecclesiasticum.*

17 *In bonis stabilibus soli, & per veritatem indubitatè intrat prohibitio, sed eadem quoque viget in censibus, canonibus, liuellis, & locis montium, eorumq; diminutione, vel offrãcatione.*

18 *Iurisdictiones, præeminentiæ, & alia iura veniũt sub eadem prohibitione.*

19 *Pecunia reposita pro thesauro, seù peculio, etiam venit, & de alijs speciebus pecuniæ, et quomodo prohibitio intelligatur.*

20 *De pecunijs quæ retinentur super montibus &c.*

21 *Quid de mobilibus prætiosis.*

22 *De declaratione circa istam prohibitionem mobilium.*

23 *Quid de animalibus distinguendo an de grege, vel de singulis.*

24 *De eadem distinctione remissiuè circa subrogationem.*

25 *Et quando, etiam si sit grex, non veniat sub prohibitione.*

26 *Quid de incisione arborum.*

27 *Et de Molendinis cum distinctione.*
28 *De stabilibus modici valoris ad materiã* cap. terrulas, *remissiuè infrà.*
29 *Vera alienatio indubitanter prohibita est per quam dominiũ de facto ab alienante abdicatur, & in alium transfertur, putà, venditio, donatio, &c.*
30 *Quid de permutatione.*
31 *Item feudum, emphyteusis, concessio liuellaria &c.*
32 *Item de locatione ad longũ tempus, quod hodiè est triennij,*
33 *Si locatio fiat vltrà triennium, est nulla in totum, & quid vbi fiat locatio de triennio in triennium, idemque de constitutione facta per Ecclesiam à priuato, vt non obliget.*
34 *Quomodo computari debeat annus pro regulatione triennij.*
35 *De ratione ob quam Casalia in Vrbe locantur ad nouennium.*
36 *Laicus creditor immissus in saluiano ad bona Ecclesiæ non locat vltrà triennium.*
37 *Quomodo intelligi debeat, vt qualibet fructuũ perceptio faciat vnum annũ.*
38 *Census passiui imponi non possunt per Ecclesiam sine solemnitate, & causa, et an pro extinguendo alio censu iam impositio.*
39 *Imponitur census super bonis de noua quæsitis, & quid super domo construenda, vel amplianda infrà.*
40 *De hypotheca, an & quando veniat sub prohibita alienatione.*
41 *In casu alienationis impropriæ, & dubiæ, licèt actus sit nullus, non tamen incurritur in censuras, & pœnas.*
42 *Transactio, an & quando cadat sub hac prohibitione, referuntur plures opiniones, cum declarationibus regulæ affirmatiuæ.*
43 *De compromisso.*
44 *Dismembrationes, diuisiones, vel vniones subiectiuæ Ecclesiarum veniunt sub prohibitione, quod declaratur.*
45 *Causa consistit in necessitate, vel euidenti vtilitate, & qualis debeat esse vtilitas.*
46 *Vtilitas attendi debet, attento tempore contractus, non curato, quod postea sequatur.*
47 *Declaratur nisi sit tempus calamitosum, vel aliàs accidentale.*
48 *Quæ circumstantiæ attendi debent pro regulanda vtilitate.*
49 *De errore pragmaticorum applicantium doctrinas percutientes vnum casum cuicumque alteri, non ponderata diuersitate.*
50 *Bona feudalia, & iurisdictionalia quomodo æstimentur.*
51 *An, & quando merita eius, in quem fit alienatio haberi debeant in consideratione.*
52 *De modo metiendi iustam causam in alienatione iurium incorporalium.*
53 *De modo metiendi vtilitatem in transactione.*
54 *In hac materia non attenditur alia surreptio circa beneplacitum Apostolicũ, nisi illa quæ cõcernat defectum causæ, ideòque concessum pro vna persona suffragatur pro altera.*
55 *De materia surreptionis.*
56 *Beneplacitum Apostolicum potest præcedere, & subsequi.*
57 *Atque attenditur solus finis iustæ causæ.*
58 *Retrotrahitur ad initium, & potest impetrari etiam post mortem alienantis.*
59 *Idem est non adesse beneplacitum Apostolicum, ac adesse, sed malè exequutum.*
60 *Si malè exequutum est, non potest idem exequutor se ingerere.*
61 *Debet exequi viuente Papa, qui concessit, vel saltem præsentari.*
62 *Seruanda est forma in beneplacito præscripta, & quando dicatur præscripta forma, præsertim de clausula,* specificatis bonis.
63 *De modo procedendi an iudicialiter, vel extraiudicialiter.*
64 *Si sunt duo executores, inualidè vnus procedit.*
65 *Inualidè procedit exequutor non præsentatis literis.*
66 *Clausula,* vocatis vocandis, *facit executorem mixtum.*
67 *An per istam clausulam citari debeat ipse Prælatus qui alienat.*
68 *Sed debet citari promotor fiscalis in alienatione facta per Episcopum.*
69 *An & quando emptor teneatur esse sollicitus de versione pretij.*
70 *Non tenetur vbi Papa in beneplacito eũ eximit ab hoc onere.*
71 *Dummodo tamen dicti beneplaciti forma seruetur.*
72 *Si dicta exemptio non adest, intrat distinctio*

Iunctio an versio desiderata sit per viam modi, vel per viam conditionis.

73 *Quando dicatur modus, vel conditio.*

74 *Ad quid deseruiant, & operentur clausulæ, & verba.*

75 *Obligatio versionis restringitur ad primum inuestimentum.*

76 *De distinctione alienationis ex causa necessaria, vel voluntaria.*

77 *Non sufficit supplicatio signata in beneplacito Apostolico sine litteris.*

78 *Et quando sola supplicatio sufficiat.*

79 *Excludit autem pœnitentiam.*

80 *Cui incumbat onus iustificandi causam necessitatis, vel euidentis vtilitatis.*

81 *Non defertur assertionibus executoris, ideò sententia est iustificãda ex actis.*

82 *Nisi sit sententiæ antiqua iuncta cum obseruantia.*

83 *Vel acta essent deperdita.*

84 *De beneplacito Apostolico præsumpto ex lapsu temporis iuncto cum obseruantia, itaque præsumptio influit etiam in præsumptionem causæ.*

85 *An obstet cumulus præsumptionum.*

86 *An sit subducendum tempus vitæ Prælati alienantis.*

87 *Quæ requisita concurrere debeant, vt intret beneplacitum præsumptum, & primo vt sit 30. annorũ completorũ.*

88 *Item vt concurrat obseruantia, & qualis esse debeat.*

89 *Debet item constare de titulo vero, & non sufficit præsumptus.*

90 *Etiam concurrentibus omnibus requisitis est simplex præsumptio, contraria probatione elidibilis, & quomodo constet de contrario.*

91 *An contraria negatiua probetur per diligentias in regestris Apostolicis.*

92 *Et quando ista probatio per dictas diligentias non sit practicabilis.*

93 *Excluditur præsumptio si constat de actu lesiuo.*

94 *De Constitutione Vrban. VIII. tollente beneplacitum præsumptum.*

95 *Dicta Constitutio præseruat centenariam.*

96 *Quomodo ista centenaria cõputari debeat.*

97 *Non procedit in ijs, quæ deducta erant in iudicium.*

98 *Minusq; vbi alienatio est in aliã Ecclesiã.*

99 *Alienatio sine causa, & solemnitate est ipso iure nulla.*

100 *Decretum irritans contentum in Extrauag. Ambitiosæ inficit titulum, & possessionem.*

101 *Datur Ecclesiæ reintegratio, vel manutentio, & quarè potiùs manutentio.*

102 *Etiam ipsimet Prælato alienanti datur manutentio.*

103 *Quando dicta manutentio non intret, sed detur possessori.*

104 *Procedit prohibitio, etiam in alienatione inter duas Ecclesias.*

105 *Veniunt etiam fructus restituendi.*

106 *Quid de fructibus qui percipi potuerunt.*

107 *Et quid vbi ius sit dubium.*

108 *Et quid à fructibus restituendis sit deducendum.*

109 *Non veniunt fructus exacti ex censie nulliter imposito.*

110 *Nullitas allegari potest per Ecclesiam volentem non autem per alium contrahẽtem, & Ecclesia potest pœnitere.*

111 *Quid vbi Prælatus alienans asseruit habere facultatem.*

112 *Potest alter contrahens facere præfigere terminum ad obtinendum beneplacitum.*

113 *Non datur dicta pœnitentia post obtentũ beneplacitum licet non exequutum.*

114 *An post declaratam pœnitentiam, Ecclesia possit velle stare contractui.*

115 *De alienatione bonorum modici valoris* ad cap. terrulas &c.

116 *De requisitis, vt intret dispositio dicti text.* in cap. terrulas, *& in specie quod Ordinarius non sit pars alienãs.*

117 *Quando res dicatur modici valoris ad hunc effectum.*

118 *An, & quando plura bona separata constituant vnum prædium.*

119 *Casus magnæ, & imminentis necessitatis non cadit sub prohibitione.*

120 *Item vbi Ecclesia est incapax retinendi bona, vt sunt minores.*

121 *Vel si adsit incapacitas ratione bonorũ, quæ non possint esse penes Ecclesiam.*

122 *Non procedit prohibitio in bonis quærendis, & Ecclesiæ non incorporatis.*

123 *Declaratur quando id procedat.*

124 *Et àn vbi cõcurrit acquisitio instãtanea.*

125 *Quid de remissione caducitatis.*

126 *Prohibitio non procedit vbi est alienatio necessaria.*

127 *De alienatione facta occasione acquirendi bona.*

128 *Quid vbi bona data sunt Ecclesiæ cum hac facultate alienandi.*

129 *De priuilegijs Ecclesiarum, & Religionum hodiè moderatis.*

130 *Res solita alienari, potest alienari sine solemnitate.*

131 *Dummodo non alteretur solitum.*

132 *An in hac materia vtile per inutile vitietur.*

133 *Quod verius sit vitiari.*

134 *Debet durare eadem causa, scil. idem rerum status.*

135 *Requiritur item vtilitas Ecclesiæ de præsenti.*

136 *Declaratur item vbi bona sint incorporata Ecclesiæ, & quando dicatur facta incorporatio.*

137 *De alia alteratione circa diuersitatem qualitatis personæ.*

138 *Dicuntur bona solita alienari per vnam alienationem solemnem.*

139 *Vel per duas effectum sortitas per annos 40.*

140 *De alijs ad materiam remissiuè.*

141 *Non procedit prohibitio in fructibus, vel in commoditate.*

142 *Neque in transactione super decimis, & funeralibus.*

143 *Recognitio veritatis, & bonæ fidei non est alienatio, ideoque fieri potest per Prælatum.*

DISC. I.

QVAMVIS per Sacros Canones *in tertio, & sexto libro Decretalium sub tit. de rebus Eccles. nõ alien.*, ac etiam per quam plura Apostolica, & Conciliaria decreta, diuersæ solemnitates in alienationibus bonorum Ecclesiæ præscriptæ sint, atque super eis adhibendis antiquiores Canonistæ, cum consueta scribentium varietate, nimium laborauerint; Postquam tamen desuper prodijt Constitutio *Pauli II.*, quæ incipit *Ambitiosæ*, registrata *inter extrauag. sub eodem tit. de reb. Eccles. non alien.*, per quam prohibitum est dictas alienationes fieri sine Apostolico beneplacito, sub decreto annullatiuo, ac censuris, alijsque pœnis ibi contentis, inanis quodammodo remanere videtur dictorum canonum, ac decretorum dispositio, siue labor antiquiorum Canonistarum, quorum mentionem facit *Fagnan. in cap. nulli hoc tit. de reb. Eccl. non alien.* circa alias solemnitates, quoniam Apostolico beneplacito, ad præfatæ Extrauagantis præscriptum accedente, aliæ solemnitates necessariæ non sunt, adeò vt, excepta causa, quam non supplet vt infrà, aliæ omnes suppleat, ex ijs, quæ habẽtur apud *Franch. decis. 163. num. 13. Rot. apud Duran. decis. 397. num. 8. & decis. 459. nu. 4. decis. 260. num. 6. par. 4. recen. tom. 2. decis. 222. par. 7.* & frequenter, cum sit conclusio hodie nimium recepta;

Et licèt aliquorum sententia sit, dictum beneplacitum Apostolicum desiderandum esse, ad dictum solum effectũ supplendi alias solemnitates de iure cõmuni requisitas, vt ità cesset earum necessitas; Secùs autem illis benè adhibitis, quasiquod alternatiuè, vnum de duobus sufficiat; Attamen in Rota, & Curia, (quę in hac materia toti Orbi Catholico normam præbere videtur, ac debet) hæc opinio reiecta est, cum dictum beneplacitũ, in littera, vel ex recepto sensu dictæ *Extrauag.*, exceptis aliquibus casibus limitatis, de quibus infrà in vltima inspectione, præcisè necessarium sit, quamuis omnes aliæ solemnitates adhibẽantur, vt habetur *apud Rotam decis. 277. par. 4. recen. tom. 2. num. 4. cum sequen. & in alijs passim*, cum hodie sit conclusio, de qua amplius non dubitatur, ac propterea vsus recepit, vt dictæ solemnitates vtpotè insufficientes, vel non necessariæ, negligantur.

Cumque inter solemnitates à *iure* cõmuni præscriptas, præcipua sit illa consensus Capituli; Crediderunt aliqui istam solemnitatem à dicto beneplacito Apostolico non suppleri, sed necessariam esse; Verius tamen est contrarium, quamuis dictum beneplacitum contineat clausulam, *vocatis vocandis*, vel *ser. ser.*, nisi idem Capitulum interessatum sit, ideoq; eius consensus intervenire debeat pro interesse, non autem pro solemnitate, *Seraph. decis. 338. nu. 3. & decis. 443. nu. 4. & apud Duran. dec. 365. n. 13.*, &in alijs.

Solumque ex deductis *apud Barbos. alleg. 95. num. 70.*, videtur hanc solemnitatem consensus Capituli requiri, vbi agatur de alienatione bonorum mensæ Episcopalis ex auctoritate *Rotæ apud Seraph. dicta decis. 443. num. 4.*; Quod tamen minus verum videtur, vt etiam receptus vsus docet, dictaque decisio potiùs contrarium innuit, quoties agatur de

de bonis mensæ Episcopi, vel Prælati, atque benè verificetur causa vtilitatis; Id enim recipiendum est, vbi agatur de alienatione, vel alio contractu, sub huius prohibitæ alienationis genere cadēte, in bonis, vel iuribus ipsius Ecclesiæ Cathedralis contradistinctis à bonis mensæ Episcopalis, vt frequenter contingit in ijs, quæ iurisdictionalia, vel præeminentialia concernunt, et tunc nō pro solemnitate, sed pro integranda, seù constituenda formali persona ipsius Ecclesiæ, quam simul efformant Episcopus tanquam caput, et Capitulum tanquam reliquum corpus, ex ijs, quæ occasione validitatis sententiarum, aliorumque actorum iudicialium, in præiudicium iurium Ecclesiæ, habentur præsertim *in Tiraquen. sub tit. de iurisdict. disc. 22. & in alijs eodem tit.*, ac pluries in altero ibi annexo *de præeminentijs*, ac etiam *sub tit. de beneficijs*, occasione simultaneę prouisionis beneficiorum Cathedralis competentis Episcopo, & Capitulo, ac alibi.

Hinc proindè, dictæ solemnitates à iure communi requisitæ, siue quæstiones desuper à Canonistis disputatæ, deseruire solùm hodiè videntur pro illis alienationibus, & contractibus, qui sub præfatæ *extrauag.* dispositione non cadant, de quibus infra in dicta vltima inspectione; Siuè pro regulanda iusta causa necessitatis, vel euidentis vtilitatis.

Absolutum etenim est, atque in foro extra controuersiam receptum, vt (excepto casu, in quo Papa tanquam absolutus bonorum ecclesiasticorum dominus, vel arbiter, aliàs non disponat), beneplacitum Apostolicum, dictam causam necessitatis, vel euidentis vtilitatis non suppler, quamuis eam expressè non desideret *Gregor. decis. 113. num. 8.*, vbi *add.*, *Caualer. decis. 288. num. 6. Duran. decis. 250. num. 15. & passim*; Quod tamen nimium rarum est, cum communis, ac vsitata formula id pro conditione præscribat, adeout litteræ Apostolicæ desuper expediri solitæ, per practicos, vulgò, *si in euidentem* appellentur.

Ideóque neglectis superfluis quæstionibus, vel cuagationibus viro forensi nimium incongruis, de quibus apud modernos scribentes, vel collectores habetur; Firmum ac certum in foro principium est, in huiusmodi alienatione duo copulatiuè requiri, neque vnum sine altero sufficere; Causam scilicèt necessitatis, vel euidentis vtilitatis; Et solemnitatem in dicto beneplacito Apostolico vnicè ex necessitate consistentem; Alia verò concernunt perfectionem, seù validitatem actus in genere, etiam inter priuatos non prohibitos, ac super bonis prophanis indifferentibus.

His igitur ita prænoratis, sex in hac materia inspectiones cadunt; Primo scilicèt super bonis, vel iuribus alienari prohibitis, atque super dictæ *Extrauag.* dispositione cadentibus; Secundò super qualitate alienationis, vel contractus, an scilicèt, & qui sub eadem prohibitione cadant; Tertiò super causa necessitatis, vel euidentis vtilitatis, quando scilicèt adesse dicatur, & quomodò iustificari debeat; Quartò super beneplacito Apostolico, eiusque legitima executione, siue super eodem præsumpto, quoties expressum non habeatur; Quinto super effectibus exindè resultantibus, quando *Extrauagantis* forma non adimpleatur, tā circa inualiditatem actus, quàm circa iura, & remedia Ecclesiæ pro eius reintegratione competentia; Et sexto demum supur casibus exceptis, seù limitatis, sub eiusdem *Extrauagantis* dispositione non cadentibus, sed ad limites iuris communis absque dicta Apostolici beneplaciti solemnitate regulandis; Vel etiam vbi ex lege particulari, vltrà dicta duo requisita, iustæ causæ, & Apostolici beneplaciti, alia etiam solemnitas requiratur.

Quatenùs ergo pertinet ad primam, ea in duas alias inspectiones subdiuiditur; Vnam scilicèt circa qualitatem domini, & possessoris bonorum, àn sub Ecclesiæ, vel Ecclesiastici loci nomine veniat, adeout sub hac *Extrauaganti* cadat, necnè; Et secundò, (posita qualitate ecclesiastica), super qualitate ipsorum bonorum, vel iurium, quæ scilicèt sint de prohibitis, et quæ non.

Quoad primam inspectionem, certum est nullam cadere dubitationem, quoad bona Ecclesiarum, siue sint Cathedrales & Metropolitanæ, seù aliàs maiores, ac etiam minores cuiuscumque qualitatis, ac etiam illa Monasteriorum,

rum, vel Conuentuum, tam virorum quàm mulierum, quæ veram formam habeant Monasteriorum, vel Conuentuũ, in quibus vera professio regularis emittatur, eorumq; membrorum, siue, (nulla existente Ecclesia), sint ecclesiastica beneficia sæcularia, vel regularia quomodocumque nuncupata, dummodo beneficiorum naturam, seù veram qualitatem habeant, cum extrà omnem controuersiam sit, vt ista cadant sub *Extrauagantis* dispositione.

Ideoque inspectio restringitur ad Hospitalia, aliaque pia loca per laicos administrari solita, in quibus pietatis opera exerceri solent, vel etiam ad laicorum
11 Confraternitates, seù Oratoria, àn scilicèt eorum bona dicantur, necnè, ecclesiastica, sub dictæ *Extrauag.* dispositione cadentia.

In hoc autem, quidquid aliqui variauerint, præsertim illi, qui laicalem potestatem, occasione iurisdictionis, vel competẽtiæ fori in huiusmodi locis statuere curarunt; Vera, & recepta distinctio est, (quæ tam huic alienationis ma-
12 teriæ, quàm præfatæ alteri iurisdictionali ferè in omnibus, aliquibus exceptis, communis videtur), vt inspiciendum sit, an Confraternitas, seù Hospitale, vel alter locus pius, formalem habeat erectionem in locum ecclesiasticum, cum ordinaria, vel Apostolica auctoritate, necnè, vt in casu dictæ erectionis, iure Ecclesiæ seù loci ecclesiastici censeri debeat, secùs autem in casu conuerso, vt post collecta per *Barbos. de Episcopo alleg. 75. per tot. numer. 31. & 32.*, ac alios plena manu relatos, ita distinguendo firmatur *per Rotam decis. 313. num. 9 par. 10. recent & decis. 248. part. 11. numer. 19. & in Romana census 15. Aprilis 1653. Bichio, & in alijs.*

Talisque erectio in ea forma esse debet, vt redoleat ita factam esse, vt locum ecclesiasticum constituat, secùs autem
13 vbi importaret simplicem approbationem Apostolicam, vel ordinariam ipsius pij loci, vel instituti, ad aliquos effectus pro facultate exercendi diuina, vel spiritualia independenter à Parocho, vt frequenter concedi solet, præsertim Hospitalibus ex deductis *sub tit. de parochis disc. 23. & 37.*, ac etiam *in Mediolanen. sub tit. de Regularibus*, occasione domorum, in quibus viri, vel mulieres quandam religiosam, & collegialem vitam ducant, an scilicèt sit Monasterium, seù locus ecclesiasticus, necnè, de quo etiam *sub tit. de iurisd. disc. 45.*, vbi de conseruatorio mulierum, *& eodem tit. disc. 92.*, vbi de militijs, quæ cum Apostolica auctoritate erectæ sunt ad pietatis opera exercenda, cum plerisque etiam ecclesiasticis institutis, àn scilicèt personæ & bona veram ecclesiasticam qualitatem habeant, necnè, tam ad effectum iurisdictionis ecclesiasticæ, ac exemptionis à foro laicali, & laicalibus Statutis, quàm etiam ad effectum immunitatis ab oneribus laicalibus, siue istum prohibitæ alienationis.

Cum enim, vt ibi aduertitur, huiusmodi congregationes, vel aduunantiæ, ad opera pia, vel diuina prohibitæ sint absque ecclesiastici Superioris auctoritate, nè ita illicita, & scandalosa conuen-
14 ticula sequantur, vt frequens experientia docuit; Siue expediat, Apostolicam præsertim auctoritatem habere pro facultate celebrandi diuina, & spiritualia emolumenta obtinendi; Hinc proindè, non omnis licentia, seù concessio, vel approbatio formalem erectionem huiusmodi effectum productiuam importare dicitur, vt plerique æquiuocando malè opinantur, quamuis in eadem licentia, seù concessione, Ordinarij, vel alterius ecclesiastici Superioris visitatio, vel alia potestas reseruata sit, cum id *contineat*, expressionem eius, quod de iure inest, ob facultatem, quæ locorum Ordinarijs ex eorum ordinaria, vel Apostolica delegata auctoritate, tam de iure communi, quàm ex Sac. Conc. Trid. & Apostolicis Constitutionibus competit, visitandi ipsa loca, siue assistendi redditioni rationum per administratores faciendæ cum similibus, de quibus pluries sub *dicto tit. de iurisdictione*.

Vt enim benè aduertitur per Rotam in dictis decisionibus, ac etiam in locis supra allegatis; Aliud est locum esse piũ,
15 Aliud verò esse ecclesiasticum, ideoque stant benè simul, esse pium, atque pietatis opera exercere, necnon visitationi, correctioni, & iurisdictioni Ordinarij, vel alterius ecclesiastici Superioris in aliquibus subiacere, Et tamen non esse locum ecclesiasticum ad istum præsertim

esse-

effectum, vt eius bona sub hac prohibitione non cadant.

Vbi verò de fundatione, vel erectione non constet, adeout incertum sit, àn locus, vel opus, vnam vel alteram speciē redoleat, recurrendum est ad signa, quæ
16 cæteris relatis habentur *apud Gabr. de pia causa concluſ. 1. & 2. Barbos. de Epiſcopo dicta alleg. 75. & in ſupra allegatis Rotæ deciſionibus*, àn scilicèt habeat Ecclesiam cum campanili, aliisq; signis, potissimum verò, ac præ omnibus illud obseruantiæ, cui tanquam in omnibus optimæ interpræti deferendum est.

Posita verò qualitate ecclesiastica, adeout non dubitetur, vt bonorum dominus, & possessor dictæ *Extrauagantis* dispositioni subiaceat; Quatenùs pertinet ad qualitatem bonorum, vel iurium sub eiusdem *Extrauagantis* dispositione
17 cadentium; Quoad bona stabilia per veritatem, idest soli, vt sunt prædia rustica, vel vrbana, nulla cadit ratio dubitandi, quæ apud antiquiores vigebat solùm in stabilibus per legis fictionem, tertiam speciem potius verè constituentibus, & quæ pro stabilibus habentur, vt sunt census actiui per Ecclesiam possessi, siuè sint consignatiui, siuè reseruatiui, aut liuelli, vel canones, & similes annuæ perpetuæ præstationes, ac etiam iura cum Principe, vel Republica, quæ *in* Vrbe, & frequentius per Italiam loca montium dicuntur, nam receptum est ea quoque venire tam quoad omnimodam alienationem, quam reductionem, vulgò sbassationem, vt *apud Seraphin. deciſ. 1228. Riccad. 134 part. 1. de Marin. reſolut. 6. num. 10. lib. 1. Rot. deciſ. 95. n. 7. poſt Merlin. de pignor. Veneta pretij 13. Nouembris 1602. coram Pamphilio*; Nisi quoad loca mõtium lex erectionis huiusmodi locorum montium pro commercij facilitate aliter statuat, vt frequentior praxis docet; Et consequenter si census est irredimilis, vt contingit in reseruatiuo, voluntaria facultas affrancandi est species alienationis prohibitæ, vt *in Bononien. inueſtiturarum 14. Aprilis 1660. coram Beuilacqua Mediolanen. bonorum 21. Iunij 1661. coram Cerro & in alijs*.

Iura quoque incorporalia, iurisdictionem, vel præeminentiam, aliudq; ius ho-
18 norificum concernentia sub hac prohibitione veniunt, quamuis in aliam Ecclesiam, seù locum, vel Prælatum ecclesiasticum alienatio fiat, vt cæteris relatis *apud Otthob. deciſ. 159. & deciſ. 220.* edita *in Acernen. vicariæ*, de qua *ſub tit. de iuriſd. diſc. 24.*, vbi enunciatur altera decisio *coram Bichio*; Et de iuribus merè honorificis, seù præeminentialibus, distinguendo àn inter eiusdem Ecclesiæ personas, vel inter plures Ecclesias, siue etiam inter eiusdem corpora distincta aduertitur *in Collen.* sub *tit. de Canonicis & dignitatibus diſc. 30.*, & alibi pluries.

Collocatur etiam inter bona prohibita, quandoque pecunia, quamuis de sui natura sit de illis rebus, quæ seruan-
19 do seruari non possunt, vbi scilicèt destinata sit cõseruationi perpetuæ ad formam thesauri, seù illius peculij, quod apud antiquos in vsu erat, pro Ecclesiæ decore, & existimatione conseruanda, vt (e.g.) sunt illi milliones, qui per Sixtum V. pro Ecclesiæ Romanæ peculio, seù præsidio repositi fuerunt & conseruantur in arce Sancti Angeli; Verùm in Ecclesijs inferioribus, idealis videtur iste casus, ideoque solùm verificabilis, *in* ea pecunia, quæ proueniens ab alienatione voluntaria, seù necessaria, stabilium vel censuum, aut locorum mõtium, siue in ea, quæ data, vel relicta est, cum onere perpetuo missarum, vel pro alia fundatione, ideoque destinata est emptioni bonorum stabilium, atque interim sub custodia tanquam inalienabilis retinetur, vt supponi videtur *in dicta Veneta pretij, seù nullitatis contractus 13. Nouembris 1602. corã Pamphilio*, quæ circumfertur tanquam magistralis.

Quamuis in hac bonorum specie prohibitio, (vt frequenter præsertim in Regularibus cõtingit), operatiua videatur quoad pœnas ipsis Prælatis, ac Rectoribus, vel administratoribus à *dicta Extrauagantis*, alijsque Constitutionibus, & decretis comminatas, secù autem quoad tertios, in quibus dicta pecunia detur pro ære alieno dissoluendo, siue pro victualium emptione, aut alio vsuali commercio citrà collusionem, ac fraudem positiuam quoniam cum pecunia de sui natura sit de rebus, quæ seruando seruari non possunt, atque functionem recipiat in genere, hinc proindè non de

facili

facili dari poteſt quoad tertium hæc diſtinctio, an ſit vtilis, vel in emptionem ſtabilium deſtinata; Et quatenùs etiam aliqua huius qualitatis ſcientia daretur, adhuc tamen tertius opinari poteſt, vt Prælatus, vel adminiſtrator facultatem deſuper habeat vtendi hac pecunia pro occurrentibus neceſſitatibus, cum animo & obligatione ſupplendi, vel ſubrogandi æquiualentiam de redditibus, vel alijs effectibus, qui dictis vſibus deſtinati prõptam pecuniam non ſuppetant, vt frequenter ſum expertus, quando in annis penurioſis, ſeu aliàs calamitoſis, vel qui tales timentur, oportet, vt formidatæ calamitati occurratur, aliquas facere prouiſiones, dum deſuper per Sac. Congregationem, vel alios Superiores, hæc facultas concedi ſolet; Et quatenùs non adſit, tunc vrgentia ſeù imminentia, aut alia iuſta cauſa conſiderabilis videtur ad dictum effectum excuſandi Rectorem, vel adminiſtratorem à culpa & pœnis, non autem quoad tertium, niſi fraus & colluſio poſitiua accedat.

Et quamuis apud antiquiores exemplificari ſoleat in pecunia, quæ retineatur in montibus alicuius Reipublicæ,
20 frequentius autem in illis Venetiarum, & Florentiæ, vt apud *Paulum de Caſtro in l. ſi tibi homo §. cum ſeruus ff. de legat. 1.*, vbi *Alex.*, *Laſ.*, et alij de quibus *ſub tit. de Regal. diſc. 36.*; Attamen hodiernis temporibus iſta ſpecies, ſub nomine locorum montium, vel iurium cum Principe, vel Republica, iuxta frequentiorem vſum, vel ſub ſpecie cenſuũ conſignatiuorum, ſiue annuorum reddituum recenſenda videtur; Quamuis etiam hodiè in pleriſque Ciuitatibus in vſu ſit, quod aliquæ ædes ſacræ accipiunt pecunias abſque formalitate cenſus, & correſpondent quendam fructum, quod an fieri poſſit, non eſt præſentis inſpectionis.

In mobilibus prætioſis, quæ pro Eccleſiæ cultu, ſeù decore, perpetuæ conſeruationi deſtinata ſunt, illiſque, vtpo-
21 tè ſolidæ materiæ, dicta conſeruatio congruit, vt ſunt, vaſa aurea, argentea, vel ænea, ſeù alterius materiæ, ità & tamen quod eadem ratio congruat, idem dicendum venit; Quod etiam auleis, alijſque mobilibus ſerici, vel ſimilibus pro facti qualitate congruere videtur ex deductis *apud Barboſ. dicta allegat. 95. num. 39. vbi concordantes*; Et conferuntur quæ habentur pluries *ſub tit. de ſeruitutibus* ad materiam vſusfructus, ſuper ea diſtinctione mobilium, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, ac aliorum, quæ perpetuæ, vel longæue durationi aptæ ſunt, quamuis ex longæuo vſu, ac tempore edaci, quod omnia conſumit, inueterarſcant, ac minuantur, ſiue etiam omninò atterantur ex longo temporis decurſu, ac etiam *ſub tit. de fideicommiſſ.* ſuper præſumpta conſumptione.

Verùm, et in iſtis, pro facti qualitate, eadem diſtinctio intrare videtur, de qua ſupra occaſione pecuniæ, quæ firmo peculio, vel emptioni ſtabilium deſtina-
22 ta eſt, inter ipſum Prælatum, vel adminiſtratorem alienantem, et tertium, in quem, citrà colluſionem, ac fraudem, ſeù malam fidem poſitiuam, alienatio fiat, et præſertim in vaſibus auri, & argenti, quæ fictilia ſunt, ideoque functionem in genere recipiunt, ſeu aliàs in vſuali commercio ſunt, cum tertius bona fide credere poſſit, vt id per Prælatum, ſeù adminiſtratorem agatur, vt vaſa renouẽtur, atq; in meliorem, & moderniorem formam reducantur, vt in calicibus, & pixidibus, atq; crucibus, & candelabris, alijſque ſimilibus auri & argenti vaſibus communis ac frequens praxis docet, vnde propterea iſta eſt quæſtio potiùs facti, quàm iuris, pro facti qualitate prudenti arbitrio decidenda, *cum* etiam excluſa dicta credulitate, quod pro renouatione id fiat, frequenter impropria alienatio iure pignoris in Eccleſiæ vrgẽtijs ſequi ſoleat, ideoque punctus eſt, an facti circumſtantiæ in tertio, bonam, vel malam fidem redoleant.

Quouerò ad ſe mouentia; Quamuis DD., veram, ac iuridicam adhibeant diſtinctionem inter animalia ſingularia,
23 & ea, quæ gregem, ſeù vniuerſitatem conſtituunt, ſiue pars fundorum, ac bonorum ſtabilium tanquam eorum inſtrumenta dici poſſint, ex ijs, quæ cæteris relatis deducta habentur apud modernũ collectorem *Barboſam de Epiſcopo dict. alleg. 9. numer. 37. & ſeqq.*; Attamen quoad tertios, in quos alienationes fiant, eædem diſtinctiones intrare videtur, inter ipſum Prælatũ, vel adminiſtratorem alienantem, quoad eius culpam, ac pœnas, &

...as, & tertios, in quos alienatio fiat, vbi ...ec de singularibus animalibus sequa...tur, ob eamdem rationem supra ponde...ratam; Secùs autem, vbi de ipso corpo...re, seù vniuersitate, cum tunc dicta ra...tio vsualis commercij non intret, atque ...ertius aduertere debeat, an in Prælato, ...el alio administratore legitima facultas ...accedat, necnè, iuxtà eam distinctionē, ...de qua ad materiam *text. in l. cum taber...nam ff. de pignor.* habetur *sub tit. de cre...dito*, super puncto, an hypotheca contra ...tertium sit exercibilis in mercibus, & ...animalibus.

Quoties tamen agatur de eo grege, ...qui veram vniuersitatem constituen...do, perpetuæ conseruationi sit aptus, ob ...renouationem, quæ mediante subro...gatione nouorum capitum in locum de...ficientium ex fætibus datur, iuxta distin...ctionem, quam in dicta vsusfructus mate...ria etiā habemus; Nil enim refert, quod ...animalia in magno numero sint, adeout ...regem constituant, si hanc aptitudinē ...non habeant, vt contingit in gregibus ...porcorum, qui macello destinati sunt, ...siue bouum aratoriorum, cum simili...bus.

In arboribus quoque prædiorum Ec...clesiæ, cadit quandoque prohibitio, vbi ...non agatur de syluis cæduis, quæ inci...sioni destinatæ sint, (quia in ea cōsistat ...fructus), sed conseruationi, earum fructu ...consistente in eo, quod singulis annis ab ...eis producitur, vt sunt herbæ, glandes, ...castaneæ, & similes; Verùm, et in hac ...specie eadem distinctio pro facti quali...tate intrare videtur inter Prælatum vel ...administratorem vendentem arbores, ...seù eorum incisionem demandantem, & ...tertium, cui alienatio fiat, quoniam plu...res dantur casus, in quibus etiam in sylu...is non cæduis aliquarum arborum inci...sio licita sit, vt aliæ melius crescant & ...proficiant, vt vulgò dicitur, ad rarefa...ciendum, cum densitas, quæ ab excre...scentia resultat, præiudicialis esse soleat ...pascuis, & fructibus, siue quod ob eorū...dem pascuorum vsum aliquam incisionē ...pastoribus, & custodibus animalium ...permittere oporteat, vel congruat, iux...tà ea, quæ in hoc proposito incisionis ar...borum in syluis Ecclesiæ habentur *apud Lotter. de benef. lib. 3. quæst. 25. num. 26. & seqq.*, & *in Venusina seù Melphien. sub tit. de iurisdictione disc. 81.*

In molendinis etiam DD. disputare ...solent, sed quæstio verè cadit solùm in ...ijs, quæ loco mobilium potiùs, quàm
27 stabilium de communi vsu habentur, vt sunt ea Molendina lignea, quæ in ipsomet flumine, adinstar nauium existūt, vt in Vrbe cernimus; Secùs autem in ...ijs, quæ in solo adinstar domorum con...structa sunt, quamuis alicui deuastatio...ni, vel deteriorationi ob magnas, ac in...solitas inundationes fluminis subiaceāt, id enim pro maiori, vel minori pericu...lo valorem alterat, non tamen bonorum qualitatem, seù naturam corrumpit, adeout, cum verè soli stabilia sint, mo...bilium loco haberi debeant, vt aliquī æquiuocando, vnamque speciem cum ...altera confundendo, malè opinantur, attendendo pro consueto pragmatico abusu auctoritates, ac doctrinas in sola ...littera, aliud non distinguendo, vel ra...tiocinando, contenti, quod auctoritas de molendinis loquatur, vt pluries in ...praxi sum expertus.

De stabilibus verò, ac alijs sub hac prohibitione cadentibus, quæ ob exi...guum valorem ab ea exempta sint, iux-
28 tà terminos textus *in cap. terrulas 12. q. 2.* habetur infrà in vltima inspectio...ne super casibus exceptis, seù limitatis.

Secunda principalis supra distincta ...inspectio est super specie, seù qualitate ...alienationum, vel contractuum, qui sub hac alienatione cadant necnè; Atque ...in ijs, quæ de iure sub veræ, ac propriæ alienationis vocabulo veniunt, vt sunt venditio, datio in solutum, (quæ ven...ditionis speciem in omnibus habet) do...natio, & similes actus, per quos domi...nium pleno iure, ac omninò ab alienan...te abdicatur, ac transfertur in eum, in-
29 quem alienatio fiat, extrà controuer...siam est, sub hac prohibitione venire, quæ permutationem quoque compræ...hendit, vt clarè disponit *textus in cap. nulli de reb. Eccles. non alien.*, ibique
30 communiter scribentes, de quibus *Fagnan. in eod. cap. nulli Rot.* apud *Gregor. decis. 113. decis. 157. num. 4. part. 3. rec.*; Cadente solùm dubietate in ea permu...tatione, quę cum Principe, vel Republica fiat, ex deductis infra in vltima inspectio-

ne inter limitationes, seù casus exceptos.

Verùm vbi dicta omnimoda alienatio perpetua totius, ac pleni dominij non fiat, sed illa, vel perpetuò, vel ad longum
31 tempus sequatur in parte, puta, dominij vtilis, directo retento, vt contingit in concessionibus in feudum, vel emphyteusim, seù liuellum in perpetuum, siuè ad certas generationes, & vltrà triennii, idem dicendum est.

Idemque in locationibus, quoties illæ sint ad longum tempus, cum tunc quædam dominij vtilis species in conductorem transferri videatur, seù aliquod ius
32 considerabile in re conductori acquiri; Cadente solùm in terminis antiquorum canonum quæstione, super dictæ qualitatis verificatione, quando scilicèt dicatur locatio ad longum tempus necnè, super quo variæ habentur opiniones; Alijs volentibus iuxtà regulam Feudistarum, talem dici eam locationem, quæ fit vltrà decennium, non autem infra; Alijs verò diuersum tempus maius, vel respectiuè minùs attendentibus; Et alijs id remittentibus Iudicis arbitrio pro bonorum, ac regionum qualitate, & moribus, vt *sub tit. de locato* quandoque insinuatur; Istam verò quæstionem substulit eadem Pauli II. Constitutio registrata in dicta *Extrauag. Ambitiosæ*, cum qua in hac materia viuimus, dum per eam triennij tempus præscriptum est, vltrà quod quælibet concessio, sub locationis, vel feudi, aut emphyteusis, seù alio vocabulo, inualida reputatur, atque illicita alienatio declaratur, vnde propterea antiquorum labores, & quæstiones ità hodiè in foro inanes remanent, scholis, & academijs pro ingeniorum exercitio solum adaptabiles.

Adeoque locatio, vel similis contractus, vltrà dictum triennale tempus prohibitus est, vt reiecta contraria sententia,
33 volente actum vitiari in excessu, firmum autem remanere in tempore licito; In Rota & Curia magis recepta, hodieque plana sit opinio, vt vtile per inutile vitietur, ideoque corruat actus in totum, etiam pro ipso triennio, iuxtà decisiones & auctoritates, de quibus *in Bolanen. sub tit. de locato discurs. 22.*, vbi examinatur quæstio, an valeat locatio ad triennium sub pacto, vt eo finito, pro alio triennio facta censeatur, et sic successiuè, adeout tot dicantur locationes, quot sunt triennia; Et quicquid aliqui æquiuocando inuoluant, omnino vera videtur distinctio ibi tradita, quod Aut dictum pactum renouationis est necessarium ab initio, adeout locatio, pro secundo, vel vlteriori triennio, præcise deriuet à primo contractu, et tunc sit verius, actum cadere sub prohibitione, atque in totum corruere; Aut continuatio pendet ab omninò libera vtriusque contrahentis voluntate, solumque de illa conuentum sit in casu perseuerantiæ, seù voluntatis in contrarium non declaratæ, & tunc secùs, quoniam isto casu fingitur verè omninò nouum contractum ex integro celebrari per viam nouæ voluntatis, & conuentionis, ità mediante silentio explicatæ, ex ibi latius deductis; Idemque in casu conclusionis conductionis, quam à non prohibito Ecclesia faciat, vt *ibidem Rot. decis. 375. num. 6. part. 5. recent. & decis. 181. n. 19. & seqq. part. 10.*

Hinc proindè in hac locationis, vel consimilis concessionis materia, forus illas quæstiones tantùm audire videtur,
34 quæ cadunt super dicti triennalis temporis regulatione pro diuersa bonorum natura, seù qualitate, cum non in omnibus prædijs, ac bonis, præsertim rusticis, cursus solaris annum constituat, sed quælibet integra fructuum perceptio pro vno anno reputetur *adnot. in l. item quæritur §. qui impleto ff. locat., ex cumul. decis. 219. num. 7. par. 10. recen.* cum alijs, de quibus *sub tit. de dote disc. 160.*, vbi de hac materia regulationis annorū pro repartitione fructuum, et à quibus dotalibus terminis, eamdem regulam desumpserunt Beneficialistæ, vt aduertitur in sua materia *sub tit. de beneficijs*, & sub altero *de pensionibus*.

Et in specie aduertitur *per Rotam dicta decis. 219. n. 7. par. 10. recent.*, ex hoc resultare, quod vius recepit *in Vrbe*,
35 eiusque adiacentibus locis, quod ea prædia rustica, quæ *casalia* nuncupantur, ad nouennium licitè sub isto locationis contractu veniunt; Id enim non prouenit ex particulari consuetudine, vt aliqua seniorum simplicitas putabat, sed ex dicta ratione, quod cum ista prædia diuersi-

rimodè singulis annis coli soleant, ne-
e integer vniformis fructus percipia-
r, nisi expleto triennio, eoque præ-
lato, hinc proindè quodlibet trien-
ium pro vno anno habetur, et consc-
enter nouennium, triennale tempus
onstituere dicitur, & sic successiuè; Idē-
e terminus triennij in locatione bo-
orum Ecclesiæ non solùm à Prælato,
el administratoribus seruari debet, sed
iam à laico creditore, qui in saluiano,
el alio remedio ipsa bona detineat, vt
i satisfiat de fructibus, vt aduertitur
tit. de locato disc. 38.

Quod autem dicitur de trina fructuũ
erceptione integra, discretè, ac pro fa-
cti, & bonorũ qualitate recipiendũ est,
on autem ità indefinitè, cum legi fraus
esuper fieri valeat, seù cessare possit fi-
is, ob quem prohibitio inducta est; Si-
quidem in syluis cæduis quodlibet decen-
ale, vel tricennale, aut maius tempus
cisioni pro ipsius syluę qualitate desti-
atum, de iure pro vno anno reputatur,
tamen absonum videtur, vt licita di-
enda sit locatio ad 60. vel 90. annos,
um ità resultare valeat illud vsurpatio-
is inconueniens, ob quod locatio ad
deò breue tempus triennij restricta
it.

Vbi verò de magis lata, & impropria
lienatione agatur, quia nempè ipsius rei
dominium, ac possessio de facto ab Ec-
clesia non abdicentur, neque in alterũ
transferantur, sed actus fiat, per quem
ipsi Ecclesiæ, vel eius bonis onus adij-
ciatur, vel alteri ius tribuatur, quod ip-
sa bona afficiat, ipsiusque rei substan-
tiam feriat, vt contingit in seruitutibus
prædialibus, vel mixtis; Receptum pa-
riter est hanc speciem sub dicta prohibi-
tione cadere, dum extrà controuersiam
hodiè receptum est, consignatiui census
impositionem super Ecclesiæ bonis pro-
hibitam sapere alienationẽ, vt *dec.* 27. &
28., 36. & 37. *post Cenc. de cens.*, *Romana*
census 15. *Aprilis* 1652. *coram Bichio*,
& sæpiùs, et conferunt quæ habentur *in-*
frà disc. 28., vt census veniat sub Statu-
to Vrbis 113.; Licèt enim census ex ve-
riori sententia rei censitæ dominium nõ
importet, minusque ius verè reale, sed
solum quamdam magis specialem hypo-
thecam tribuat, ex deductis *per Cenc. de*
cens. quæst. 23., & in sua materia *sub tit.*
de cens., & *sub tit. de Regal. disc.* 92., at-
tamẽ quia ipsam rem speciali er afficit,
receptum est, prohibitam alienationem
continere; Cadente quæstione vbi cen-
sus imponatur pro extinctione alterius
census, de quo *Salgad. in labyrint. par.* 2.
cap. 17. *num.* 46. & *seqq.* *Duard. de cens.*
§. 1. *quæst.* 19. *num.* 40. & *alij.*

Nisi census reseruatiui, vel consigna-
tiui assumptio, occasionalis, vel causati-
39 ua esset, quia nempè bona censu gra-
uata acquirantur, vel pro pretio non
soluto imponatur super ipsamet re in
ipsomet actu non autem super alijs Ec-
clesiæ bonis, iuxtà plenè deducta *per Ro-*
tam apud Roias decis. 205. & 261., & ad-
mittitur *in d. Romana census* 15. *Aprilis*
1652. *coram Bichio*.

In hypotheca verò, post Scribentes,
eadem Rota variauit; Siquidem *apud*
Roias decis. 161. 205. & 230., indefini-
40 tè credidit hanc speciem alienationis
non cadere sub prohibitione, vbi potis-
simum occasione acquirendi alia bona,
seù aliàs ex legitima causa contracta sit;
Discusso tamen deindè puncto priùs in
plena Signatura Gratiæ, ad quam recur-
sum habuit Pars victa, & posteà in Rota
reproposita causa coram *eodem Roias*, dic-
tæ decisiones moderatæ, seù declaratæ
fuerunt, vt dicta conclusio procedat in
hypotheca generali, vel etiam speciali
pro solo exercitio super fructibus, non
autem quod ea exerceri possit in pro-
prietate per subhastationem, vel aliud
remedium, dum ità resultaret inconue-
niens, quod indirectè fieret id, quod di-
rectè prohibitum est, vt *in d. decis.* 261.
quæ reputatur in materia magistralis
pluries canonizata, præsertim *in d. Ro-*
mana census 15. *Aprilis* 1652. *coram Bi-*
chio, edita in causa, de qua *infrà disc.* 7.;
Et de hypotheca plura deducit *Fagnan.*
in d. cap. nulli hoc tit. num. 29. & *seqq.*

Est benè verum, quod vbi de huius-
modi improprijs, ac remotis alienatio-
nibus agitur, itaùt non deueniatur ad
actum facti, abdicationis scilicèt domi-
41 nij, & possessionis bonorum ab Eccle-
sia de facto, siuè quod alter fiat actus
notoriè prohibitus, & inexcusabilis,
actus quidem erit nullus, non tamen fiet
locus censuris, ac pœnis, vt infrà in
quinta inspectione super effectibus ex
hac prohibita alienatione resultantibus.

Super transactione autem, quæ fiat in bonis, vel iuribus sub lite existentibus, nimis variarunt scribentes ; Aliquibus
42 generaliter opinantibus, vt quoties collusiua, & malæ fidei non sit, per quam prohibita alienatio sub hoc affectato vocabulo veletur, dici non debeat alienatio prohibita, vtpotè sapiens speciem rei iudicatæ, siue prudentis assecurationis partis, nè amittatur totum per incertam aleam euentus litis, iuxtà ea quæ habentur *sub tit. de fideicommissis*, ac sub altero *de feudis*, *& de emphyteusi*, ac alibi, super articulo, an & quando alienari prohibitus, trāsigere valeat, adeout obliget etiam successores.

Alij verò distinctionem adhibent, an bona, super quibus transigitur essent, penès Ecclesiam, quæ partem collitiganti dimittat, vt tunc dicatur alienatio prohibita, secùs autem si non possideat, vndè propterea potiùs acquirat, vt tunc sub prohibitione non cadat, quasi quod cesset ratio prohibitionis.

Indefinitè autem, his opinionibus reprobatis, in Rota, & Curia, recepta est opinio simpliciter affirmatiua, super comprehensione transactionis sub hac prohibitione, quoties fiat super bonis, vel iuribus alienari prohibitis, quæ in toto, vel in parte remittantur, non curato, an possessio de facto sit penès Ecclesiam, vel penès aliam Partem, vt cæteris relatis *apud Coccin. decis.* 301. *nu.* 1. *decis.* 270. *par.* 4 *rec. num.* 7. *decis.* 518. *nu.* 6. *& 7. apud Post. de manuten. cum corcord. relatis per Adden. ad Gregor. decis.* 418. *num.* 17. *& ad Buratt. dec.* 690. *Otthob. decis.* 159. *&* 220., ex quibus patet idem procedere, quamuis super iuribus incorporalibus inter duas Ecclesias, vel duo corpora ecclesiastica transactio fieret.

Nisi Ecclesia, omnia controuersa bona, vel iura alienari prohita obtinendo, per transactionem aliquid collitiganti præstet in pecunia, vel alijs rebus alienari non prohibitis, siue etiam debitum contrahat cum eodem transigente, vel cum alio, soluendum cum fructibus, ità & taliter, quod bonorum substantia in proprietate non tangatur, vt apud *Roias decis.* 364. *nu.* 11. *&* 12. & in alijs *per Adden. ad Buratt. d. decis.* 690. *litt. B.*

Limitationem tamen dicta conclusione recipiente, vbi ageretur de transactione super decimis, vel alijs iuribus parochialibus, ex ijs, quæ habentur infrà in vltima inspectione super limitationibus.

Voluntariū item compromissum cum transactione fraternizat, atque species
43 prohibitæ alienationis dicitur, vbi fiat super bonis, & iuribus alienari prohibitis, secùs autem vbi sit necessarium ex necessitate inducta ab ea lege, quæ Ecclesiam obliget, ex ijs, quæ cæteris relatis habentur *apud Caualer. decis.* 327. *num.* 4. *apud Cels. decis.* 200. *num.* 8., *& in alijs ibi relatis*, et conferunt quæ habentur *sub tit. de feudis disc.* 49. super quæstione quam tractant Feudistæ, præsertim Regnicolæ, an in causis feudalibus voluntarium compromissum sine assensu fieri valeat.

Actus quoque iudiciales, vel extraiudiciales, qui à solo Prælato, vel Superiore, absque aliqua specie contractus fiant, sub hac prohibitione veniunt, quoties bonorum, vel iurium Ecclesiæ alienatio,
44 vel diminutio sequatur, vt est dismembratio Ecclesiæ, vel partis populi, seu territorij, siue vnio subiectiua, aut diuisio, & similes, ex ijs, quæ plenè alijs relatis habentur *apud Otthob. dec.* 6. *dec.* 224. *par.* 10. *rec. decis.* 320. *part.* 12. *& sub tit. de parochis disc.* 35., ac etiam *sub tit. de beneficijs* ad materiam vnionis, & alibi.

Verùm ista species alienationis nō subiacet simpliciter, ac *indefinitè dispositioni d. Extrauag. Ambitiosæ* super præcisa necessitate copulatiui interuentus iustæ causæ, & solemnitatis beneplaciti Apostolici, sed solùm vrget necessitas primi requisiti super iusta causa necessitatis, vel euidentis vtilitatis, aliundè tamen, ac extrinsecùs iustificanda, non autem per solam assertionem ipsius Prælati, quoniam prohibitus facere, est etiam prohibitus confiteri, alijs quoque requisitis desideratis, potiùs tamen pro interesse, quàm pro solemnitate, putà consensu rectorum, & parochianorum, cum alijs, de quibus in proximè supra allegatis decisionibus.

Tertia superiùs distincta principalis inspectio, (t super causa, quæ in huiusmodi alienationibus desideratur, et sine qua,

qua, vt dictum est, solemnitas beneplaciti Apostolici nihil prodest, cum absq; dubio istud causam non suppleat; Illaque
45 consistit, vel in necessitate, vel in euidenti vtilitate, vt ad litteram in eadem *Extrauag.* disponitur, ac passim habetur in omnibus supra allegatis, cum sit principium absolutum; Vnde propterea quæstio facti potiùs, quàm iuris esse dicitur, quando scilicèt adesse dicatur necessitas, quæ præcisè ad id cogat, adeout non sit aliàs consultum, atq; non consulendo maius damnum resultare possit; Frequentiores autē forenses quæstiones sunt super vtilitate, ex cuius causa praxis docet huiusmodi alienationes fieri; Debet .n. esse vtilitas certa, non autem incerta, & adeout Ecclesia plus percipiat alienādo, quàm retinendo, vnde non sufficit, quod non sit in damno, nisi lucrum percipiat, ex deductis *decis.* 241. *num.* 25. *decis.* 261. *num.* 14. *decis.* 284. *num.* 1. & *dec.* 319. *nu.* 1. *par.* 4. *rec. tom.* 2. *decis.* 94. 243. & 252. *par.* 7., *decis.* 275. *par.* 10. & in alijs, & quotidiè, cum nil frequentius; Adeout in hac materia alienationis bonorum Ecclesiæ ad læsionem regulandam non intrent termini text. *in l.* 2. *C. de resc. vendit.* & *in cap.* 2. & 3. *de emptione*, & *venditione*, an læsio sit vltrà, vel infrà dimidiam, quoniam in voluntarijs alienationibus, eo ipso quod Ecclesia non est in lucro, dicitur esse in damno.

Eadem vtilitas tamen regulari debet attento tempore contractus, quādo eam adesse sufficit, non curato, an superue-
46 niens accidentalis rerum mutatio damnum causet, dum poterat etiam causare lucrum, vt *d. decis.* 319. *num.* 10. & *seqq. par.* 4. *rec. tom.* 2. *dec.* 129. *num.* 18. & *seq. decis.* 243. *num.* 15. & 252. *num.* 16. *par.* 7. *Duran. decis.* 397. *num.* 13. & *sequen.* & *frequenter*; Ità tamen quod tempus, in quo contractus fiat, sit solitum, & naturale, probabiliter ità duraturum, non autem accidentale, quia nempè, ob diuini, vel humani belli calamitates, seu ob alia accidentia, rerum valor, vel fructuū
47 quantitas diminutionem habuerit, subsit verò spes, quod progressu temporis ad priorem non calamitosum, seù accidentalem statum res possit redire, cum tempora calamitosa, vel accidentalia, tam in hac materia alienationis, quàm pro regulando valore, alijsque effectibus, attendi non debeant, *vt apud Mantic. dec.* 101. *num.* 4. *Seraph. decis.* 1073. *num.* 4 & 5. *d. decis.* 129. *num.* 10. *par.* 7. *rec.*, & in alijs frequenter, et conferunt quæ habentur *in Assisien. oblationum sub tit. de præeminentijs disc.* 11., ac etiam *sub tit. de emphyteusi* pluries in proposito aliquarum alienationum, vel concessionum factarum in Vrbe de tempore proximo eius excidio.

Ad regulandam item dictam vtilitatem, pro iudicis prudenti arbitrio habenda est ratio de pactis fauorabilibus,
48 vel respectiuè præiudicialibus, alijsque circumstantijs, valorem augentibus, vel respectiuè minuentibus, adeout verè in hac materia non detur certa, & determinata iuris regula generalis, sed tanquam in quæstione potiùs facti, quàm iuris, decisio pendeat ab ipsius facti qualitate, ac singulorum casuum circumstantijs; Putà, quod concessionarius pro aliquo minori pretio, vel redditu rem obtineat intuitu solutionis summæ, ex cuius erogatione in inuestimentum fructiferum, seù in extinctionē æris alieni fructiferi contracti, vel quod aliàs contrahere oportebat, ità resultet vtilitas; Vel quod concessionarius in se assumat omnes casus fortuitos, quod pro qualitate bonorum, vel regionum, seù temporum, sit nimium considerabile; Aut quod promittat notabilia facere meliramenta non reficienda, sed reuersura, cum similibus; Habita quoque ratione, an concessio sit ad breue, vel longum tempus, iuxtà *decis.* 101. *Manticæ nu.* 1., & aduertitur *sub tit. de locat. disc.* 23.; Ac etiam pro idoneitate, & securitate personæ, iuxtà ea, quæ in supra allegatis decisionibus, ac frequenter in alijs habentur, quarum plures in hac materia videntur primo aspectu contrariæ, talesque ab ignaro vulgo reputantur, sed malè, cum diuersæ potiùs sint, pro singulorum casuum diuersa qualitate, ob quam eædem circumstantiæ indiuiduales, quæ in vno casu sufficiunt ad vtilitatem concludendam, in altero iuridicè reputantur minus iustæ, quia sic vnius, vel alterius facti qualitas exigat, iuxtà ea quæ circa pondus, vel efficaciam coniecturarum, vel præsumptionum pluries ha-
49 bentur *sub tit. de fideicomm.*, & alibi, cum reuera positiua ineptia sit, Pragmatico-

ticorum tamen,& Collectorum frequẽs, ex decisionibus, vel auctoritatibus aliquid in vno casu firmantibus,generalem desumere regulam, seù conclusionem cuicumque casui applicabilem, cũ oporteat debitam combinationem facere, ad effectum congruæ applicationis, in qua totum consistit, habendo etiam respectum ad qualitatem bonorum, an sint magis, vel minus qualificata, siue annexam habeant iurisdictionem, necnè, pro locorum tamen, seù regionum qualitate, ac moribus, non autem ab vna regione ad aliam arguendo.

Vt cum aliquo æquiuoco processum esse videtur apud *Merlin. decis.* 702. *repetit. decis.* 94. *par.*7.*rec.num* 56.*&seqq.*;

50 Cum enim in Statu Ecclesiastico bona iurisdictionalia æstimentur ad duo, vel duo cũ dimidio pro centenario,vt dictũ fuit vsque à temporibus *Seraphini decis.* 1030., hinc *in vna Messanen. feudi, disputata in Rota coram Merlino* in supra allegata decisione, ponderando quod ageretur de feudo iurisdictionali, ad regulandam Ecclesiæ læsionem, seù deficientem vtilitatem, dictum fuit, quod valeret duplo magis, quàm valerent bona allodialia; Sed hoc argumentum non benè procedit, quoniam in Statu Ecclesiastico, bona sunt allodialia ad liberam dispositionem, ac transmissionem in quoscumque extraneos, atque ob eorum penuriam productam à Bulla Pij V. de non infeudandis,vel ob copiam pecuniæ inuestiendæ per nouas Domos, quæ indies exaltantur, id prouenit; Istæ autem rationes non congruunt feudis aliarum ditionum, in quarum plerisque illa minus æstimantur, quàm allodialia priuata, adeout feudalitas minuat de valore, ex ijs, quæ habentur *sub titulo de feudis disc.* 19.; Igitur erroneum est, ex ijs,quę dicuntur in vna specie bonorum vnius prouinciæ, vel regionis, arguere ad reliqua omnia, seù generalem regulam statuere, iuxtà maledictum, ac semper declamandum modernum pragmaticum abusum,quoniã reflectẽdum est ad illius casus controuersi individuas circumstãtias,& an eis ponderatis, congruant ea, quæ in diuerso casu statuta sint.

Ad vtilitatem,vel respectiuè læsionem regulandam, ponderari quoque solent merita eius, in quem fit alienatio, ve

51 concessio, quasi quod benemerentia sit pars pretij, eiusque diminutionem aliquam cõpenset, ex deductis *per Redoan. hoc tract. de reb. Eccles. non alien. quæst.* 22. *num.*23. *& seqq.*; Verùm ista consideratio per Rotam neglecta fuit in *Gerunden. coram Merlino* inter suas *decis.* 756. 764. *&* 775. *repetit. decis.* 243. *&* 252. *par.*7.*rec.*, vbi de quadam concessione facta nostro *Fontanellæ* pro minori pretio in recompensam eius meritorũ resultantium à munere Aduocationis, quod pro Ecclesia impenderat,dum precisè merita non probabantur, ità & taliter quod, non ex simplici ratione congruentiæ, vel antidorali obligatione, sed ex debito iustitiæ producente efficacem obligationem, illud præmium exigerent, iuxtà distinctionem, de qua *sub tit. de feudis disc.*94., & in sua materia *sub tit. de donationibus*, quoniam, Aliud est considerare donationem remuneratoriam inter prohibitos, & Aliud inter nõ prohibitos; Atque, Aliud est ad effectũ reddendi donationẽ aliqualiter cansatiuam, & nè dici possit omninò prouenies à liberalitate, seù profusione, quod de sui natura perditionem importat; Aliud verò, vt concurrente termino donationis in solo vocabulo, in effectu sit potiùs contractus onerosus, seù correspectiuus, vt intret obligatio euictionis, vel cesset necessitas insinuationis aliarumque solemnitatum, cum similibus.

Quando autem vtilitas non consistit in commodo bursali, sed in re intellectuali, putà iurisdictionali, vel præemi-

52 nentiali, iuxtà casum, de quo *in d. Assessien. oblationum sub tit. de præeminentijs disc.* 11. & alterum, de quo *sub tit. de iurisdict. disc.*24. cum similibus, tunc metienda est vtilitas diuerso modo, vt circa vtilitatem salutis animarum, vel cultus diuini, aliorumque spiritualium aduertitur in supra allegatis *decisionibus* 224. *par.*10. *&* 320. *par.*12. *rec.* cum alijs *per Lotter. de benef. lib.*1. *quæst.*28.*& sub tit. de parochis disc.*35., ac pluries *sub tit. de benef. in genere*, in proposito subiectiuæ vnionis, vel diuisionis, seù dismembrationis Ecclesiarum.

Atque vbi agitur de alienatione facta per viam transactionis,procedendum est cum ijs regulis, de quibus pluries habetur

tur *sub tit. de fideicommissis disc.* 173. *cum seqq. & sub tit. de feudis disc.* 49., *& de emphyteusi disc.* 52., ac etiã *sub tit. de emptione, & venditione*; æstimando scilicèt probabilem euentum litis, ab illius maiori, vel minori dubietate, ità conijciendo, an prudens, ac laudabile consilium fuerit ad eam transactionem deuenire pro maiori vtilitate resultante, tam ab exemptione dispendiorum litis, quàm ab assecuratione illius partis, quę periculo amissionis quoque subiacebat, ideoq; tanquam in quæstione facti, certa regula desuper tradi non potest, sed à facti qualitate decisio pendet.

Circa quartam inspectionem super altero essentiali requisito beneplaciti Apostolici, quod cum iusta causa copulatiuè necessarium est, vt supra, illa in plures alias subdistinguitur; Primò scilicèt circa eiusdem beneplaciti validitatem, vel subreptionem, aliamq; inualiditatẽ, adeout vitium sit in ipsius gratiæ substantia; Secundò circa eius bonam, vel malam executionem, eiusque formam benè, vel malè seruatam; Et tertiò circa eiusdem solemnitatis præsumptionem à diuturna obseruantia resultantem, quãdo antiquus possessor bonorum, vel iurium, quæ aliàs Ecclesiæ fuerunt, de alienationis validitate docere cogitur non habens expressum beneplacitum, Apostolicum, vnde propterea ad præsumptum confugere cogatur.

Quatenùs pertinet ad primum, non habetur in hac materia, certa, & determinata regula, ideoque procedendum venit cum ijs, quæ generaliter habemus in materia assensus domini in alienatione rei feudalis, vel emphyteuticæ, siue in materia derogationis fideicommissi, ac facultatis à Supremo Principe, vel altero ad id potestatem habente pro alienandis bonis fideicommissi, vel maiora-
54 tus cum similibus; Cumque materia subreptionis, & obreptionis dicatur arbitraria, vtpotè pendens à facti circumstantijs arguentibus intentionis verisimilem defectum, necnè, vt frequentissimum in hac subreptionis materia habemus, idcircò certa generalis regula tradi non potest, sed totum pro Iudicis arbitrio ex singulorum casuum particularibus circumstantijs regulandum est.

Illud autem in hac materia peculiare videtur, vt solum inspiciatur, an adsit per Papam præsupposita euidens Ecclesiæ vtilitas, sine qua concedi non soleat huiusmodi beneplacitum (quod proindè *in forma si in euidentem* vulgò dicitur), ea enim accedente non curatur de alijs, quæ expressa, vel respectuę tacita sint, *vt apud Mantic. dec.* 101. *n.* 5. *Seraph. dec.* 443. *n.* 1. *cum alijs decis.* 319. *nu.* 4 *& seq. par.* 4. *rec. tom.* 2. *& d. decis.* 94 *num.* 61. *&* 74. *cum sequen. par.* 7. *recen., & alibi pluries*; Ideoque concessum pro vna persona, suffragatur pro altera, quoniam Papa non considerat personas, sed vtilitatem Ecclesiæ, *Rot. decis.* 228. *num* 21. *par.* 7. *& decis.* 46. *num.* 18. *& seqq. par.* 10., nisi facti particulares circumstantiæ aliter suadeant.

Quamuis enim, vbi consuli potest cum alijs bonis minoris existimationis, vel qualitatis, inualida reputetur facultas alienandi alia magis qualificata, & habentia aliquam circumstantiam, quæ si fuisset narrata, verisimiliter concedentem facultatem retrahere, vel dif-
55 ficiliorem reddere potuisset, ex ijs, quę in materia facultatis alienandi bona fideicommissaria habentur *sub tit. de fideicomm.* præsertim *disc.* 161., ac etiam *sub tit. de dote disc.* 145. ad materiam alienationis pro dote *in vim authres quæ Cod. comm. de legat.*, & alibi; Attamen id ibi procedit, quia ex sola ratione necessitatis huiusmodi facultas concedi solet, ideoque diuersa intrat ratio, quàm vbi fiat ex causa vtilitatis; Ac etiam quia dicta circumstantia, quod agatur de bonis qualificatis, & quod alienare non expediat, attendenda est pro eadem vtilitate metienda, qua non benè iustificata, intrat subreptio magis substantialis, ideoque alij minores defectus negliguntur.

Pro eiusdem beneplaciti validitate quæri solet, an debeat eius impetratio præcedere alienationem, vel possit subsequi, et an in casu, quo subsequi valeat, fieri debeat mentio alienationis iam fa-
56 ctæ; Et quamuis *Genuen. in praxi Episcop. cap.* 52. credat, vt debeat præcedere, & cum eo pertranseat *de Marin. resol.* 6. *num.* 16. *cum sequen. lib.* 1.; Attamen Rota contrarium recepit, talisque est praxis in his terminis, in quibus obstet solùm dispositio *Extrauag. Ambitiosæ*; Secùs autem, vbi obstet prohibitio

Con-

Constitutionum Apostolicarum, vt est in alienationibus bonorum stabilium in forenses, vel iurisdictionalium etiam in subditos, *Coccin. decis.374. num.4. cum sequen. Duran. decis.397. num.9. cum sequen. ex Franch.decis.163. numer.12. & alijs*, quoniam eo ipso quod, verificatur dictus finis euidentis vtilitatis, ob quem prodijt prohibitio, ad impediendam
57 supplantationem, quam Prælati,& Rectores facere solebant, vt bona Ecclesiæ traderent coniunctis, vel beneuolis, non insistitur in alijs subtilitatibus, quæ cadere solent circa assensum requisitum in alienatione feudalium, ac aliorum bonorum in commercio non existentium.

Cumque Beneplacitum, postquam obtentum est, quoties illud iustificetur, quod scilicèt bona fide alienatio cum narrata euidenti vtilitate sequuta sit, re-
58 trotrahatur, atque actum reualidet ab initio, hinc proindè, non data intermedia pœnitentia, seù reuocatione actus, non intrat quæstio, quam habemus in feudalibus, vel similibus examinatam *sub tit.de feudis disc.109.*, àn scilicèt post mortem vnius ex contrahentibus beneplacitum impetrari valeat absque nouo consensu hæredis, vel successoris, quoniam vbi successor re integra non reuocauerit actum, nouus eius consensus non desideratur, neque dissensus attenditur, cum (vt infra in sequenti inspectione) pœnitendi facultas cesset post beneplacitum obtentum, quamuis adhuc non executum, vt apud *Coccin.dicta dec.374. Duran.d.decis.397.num. 14.& 25. cum sequen.*, vbi plenè respondetur obiectis *decis.82.num.10.part.6.recent.& in alijs*; Benè siquidem proficuum est successorē dissentiri potiùs quàm assentiri, vt ita cum oppositore, vtilitatis criticatio fiat, si enim non adest, actus infectio resultat, non ab eius oppositione, sed à deficiente substantiali requisito, et si adest, esset species malignæ oppositionis actui vtiliter gesto per prædecessorem, eiusque fidem sine causa violare, sibique imputet, cur re integra sollicitus non fuit vti illa pœnitendi facultate, quam habebat.

Frequentiores autem quæstiones in foro cadere solent super mala beneplaciti executione, cum idem sit illud esse
59 malè executum, ac nullatenus adesse, vt *decis.375. part.5.recent. dec.319.num. 15.part.4. tom.2. & frequenter, de Marin. d.resol.8. lib.1.Duran.dicta dec.250.* Adeout, si executor malè processerit, ei ità eius iurisdictio consumpta sit, denuò
60 ad alium actum procedere non possit, vt *apud Duran. decis.225. num.6. decis. 631.num.8. cum sequen.part.2.recent.& in alijs*.

Ad validam verò executionem, inter cætera requiritur, vt de tempore, quo ad eam proceditur, duret executoris delegata potestas, quia scilicèt adhuc vi-
61 uat Papa, qui concessit, vel sequuta eius morte, superst spatium, in quo durent eius rescripta in forma commissaria; vt aduertitur *apud Mantic. decis.41. decis.473.part.2. recent. decis.336.num. 11.part.10. recent.*; Quoties tamen dicta mors sequatur re integra, priusquam scilicèt litteræ Apostolicæ executori præsententur, secùs autem, si postquam præsentatæ sunt, quamuis ad sententiam, aliaque acta processum non fuerit, quoniam sufficit in tempore habili firmatam esse iurisdictionem, vt *apud Mantic. d.decis.41. & d. decis.397. Durani num. 22. & sequen.*

Alterum est requisitum, quod forensibus controuersijs maiorem ansam præbere solet, vt benè eiusdem beneplaciti forma seruetur, cum ea neglecta, actus
62 absque dubio corruat, vt apud *Duran. decis.205.& 238. decis.295.& 350.part. 5.recent.dicta decis.336. part.10.& passim*; Cadente inspectione, àn forma ibi præscripta præcisè impleri debeat, vel impleri sufficiat per æquipollens; Id autem in hac materia alienationis bonorū Ecclesię decisionem recipere videtur potius à rei substantia, quàm à verborum formalitate, super dicto scilicèt implemento finis principalis euidentis vtilitatis, dum huiusmodi quæstiones, vt plurimum cadunt, quando formæ inobseruantia causat Ecclesiæ damnum, quia non bene factum sit pretij inuestimentū, vndè intret quæstio, an Prælati, vel alterius administratoris culpa redundare debeat in damnum emptoris, vel in damnum Ecclesiæ, quod pendet ab eo, àn ad beneplaciti præscriptū, teneatur emptor esse sollicitus, necnè, idque pendet àn aliquid præscriptum fuerit pro forma, quæ seruata non sit, adeout emptori

ri imputari possit, cur eam non seruauerit, iuxtà distinctionem, quæ in similibus terminis derogationis fideicommissi habentur plenè deducta *in Bonon. fideicommissi de Rubeis decis.* 363. *part.* 10. *recent.*, quæ videtur in materia magistralis, Et habetur infrà; Et in specie de clausula *specificatis bonis*, vt non dicatur impleri forma nisi fiat specificatio *Rot. decis.* 624. *num.* 2. *part.* 1. *recent. decis.* 336. *num* 11. *part.* 10., *decis.* 11. *num.* 7. apud *Postium de manut.*

Super modo autem procedendi, certa forma præscripta non videtur, cum verius hic executor sit potius merus, quã mixtus, nisi ipsum beneplacitum certã formam in procedendo præscribat, seù aliquas clausulas adijciat, quas implere oporteat, vt *decis.* 350. *numer.* 6. & 8., & *decis.* 367. *num.* 11. & 12. *part* 5. *recent. decis.* 94 *num.* 49. & *sequen.* & *decis.* 129. *numer.* 14. *part.* 7. *recent. dicta decis.* 336. *part.* 10. & *in alijs*; Vndè propterea si duo executores deputati fuerunt, gesta per vnum inualida sunt, vt *decis.* 204. *part.* 5. *recention.*, nisi in vno concurrat vtrumque officium, vel dignitas, vt in eadem decisione; Prout inualidè procedit executor, non præsentatis litteris, cum ità sine iurisdictione procedat, vt *dict. decis.* 129. *num.* 1. *part.* 7.; Atque vbi adest clausula, *vocatis vocandis*, tunc in forma iudiciaria citari debent interessati, cum ità executor effici dicatur mixtus, vt in his terminis aduertitur *dict. decis.* 350 *num.* 5. & *decis* 367. *num.* 10. *part.* 5. *recent. dict. decis.* 94. *num.* 49. *part.* 7. *decis.* 275. & 336. *part.* 10. & *in alijs*.

Est benè verum, quod per istam clausulam, citandus non est Prælatus, vel administrator Ecclesiæ, quæ alienationem fecit, vel facere vult, cum ad eius supplicationem illud concedi soleat, vt *decis.* 636. *num.* 4. & 5. *part.* 1. *diuers. decis.* 62. *part.* 1. *recent. Duran. decis.* 365. *num.* 13. & *in dicta decis.* 275. *part.* 10., vbi, & in alijs proximè allegatis aduertitur, quod si agitur de alienatione bonorum Ecclesiæ Cathedralis, vel alterius habentis promotorem fiscalem, seù alium ordinarium defensorem, iste citari debet, atque sub dicta clausula, *vocatis vocandis* venit; Idemque si alij ad sint, ad quos legitima defensio pertineat, vel aliud considerabile interesse habeant.

Super quæstione autem, àn ille, in quem fit alienatio, teneatur esse sollicitus de versione pretij in causam expressam, adeout, ea nullatenus, vel malè se-
69 quuta, corruat actus, seu aliàs eius, non autem Ecclesiæ sit damnum; Distinctio est, àn forma in beneplacito præscripta seruata sit, necnè; Si enim seruata non fuit, adeout illud vtpotè malè exequutum habendum sit pro non extante, planum est, eorum damnum esse eius, in quẽ alienatio facta est, quamuis ipse à versionis sollicitudine expresè exemptus fuisset in ipsomet beneplacito, quoniam intelligitur cum præsuppositio, quod eius forma seruetur, ita enim ius Ecclesiæ nõ est super mala versione, sed potiùs super vindicatione rei propriæ, tanquam malè alienatæ, vt in specie aduertitur *decis.* 41. & 325. *part.* 10. *recent.*

Vbi verò forma benè seruata sit, adeout non obstet defectus malè executi beneplaciti, et tũc, Aut cõtinetur clausula frequenter adijci solita, vt emptor, seù ille,
70 in quem fit alienatio, non teneatur de inuestimento esse sollicitus, et planum est ipsum ad aliud non teneri, vt *dec.* 278 *part* 9 *recent.* apud *Ceis. decis.* 116. *nu.* 19. & *Ostbobon. decis.* 249.; Licèt enim istæ decisiones percutiant diuersos terminos Apostolicæ derogationis fideicommissi, attamen eadem est ratio, ijdemque termini intrant.

Ideoque eius sollicitudo consistit, vt seruetur forma præscripta, quæ vt plurimùm esse solet, vt pretium vnico contextu inuestiatur, siue in Æde sacra deponatur ad effectum inuestiẽdi; Si enim
71 id non seruetur, actus corruit ex defectu formæ non seruatæ, vt supra; Si verò seruetur, inuestimentum autem parùm tutè, vel parùm vtiliter fiat, ad aliud non tenetur, quoniam in hoc Papa noluit eũ grauare, sed contentus fuit sequi fidem Prælati, seù administratoris Ecclesiæ, contra quem actio pro reintegratione competit, vt in dictis *decis.* 116. *Ceis.* & 249. *Ostbobon.*; Nisi fraus, vel collusio adsit cum ipsomet emptore, seù in quem fit alienatio.

Quatenùs verò dicta clausula exemptiua non accedat, tunc attenditur tenor beneplaciti, an inuestimentum adij-
72 ciat pro conditione, vel pro modo, vt

primo casu vterque contrahens ad id oneratus censeatur, quoniam idem est conditio ac forma, quam omninò seruare oportet, in altero autem secùs, quia dum Papa præsupponendo alienationem iam perfectam, præcipit inuestimentū per viam modi, ità supponit emptorem exijsse de scæna, atque pretium remansisse ad dispositionem Prælati, seù administratoris, qui inuestimentum pro opportunitate facere debebit, ijtius fidem ipsequendo, vt ità distinguendo cæteris relatis plenè habetur *decis.* 41. 325. & 363. *part.* 10. *recent. vbi concordantes*.

Quare videtur cadere quæstio potius facti, & applicationis, quàm iuris, quando scilicèt versio, seù inuestimentum præscribatur per viam modi, vel per viam conditionis.

In hoc autem scribentes nimium certant, insistendo potissimum super dictionibus, et clausulis, alijsque verborum formalitatibus, quod pro meo iudicio
73 erroneum videtur, quoniam, vt in ista quæstione, àn aliquid præcipiatur per viam modi, vel per viam conditionis plenè aduertitur *sub tit. de fideicommiss. decis.* 154., vis non est in verbis, clausulis & dictionibus, sed in substantia veritatis, an adimplementum præscribatur à parte antea, seù instantaneè, quod idem importat, vel à parte posteà, vt primo casu importet conditionem, altero autē importet modum, quamuis clausulæ, vel verba in sua propria, & grammaticali significatione diuersimodè importarent.

Eisdem tamen verbis, vel clausulis, & dictionibus nimium conferentibus, ac
74 attendendis in ambiguo, quando incertum est, an vno, vel altero modo Papæ voluntas fuerit.

Verùm etiam in casibus, in quibus emptor tenetur esse sollicitus, eius obligatio restringitur ad primum inuesti-
75 mentum, quod sufficit benè sequutum esse, quamuis deindè diuersimodè sequatur, vt contingit in eo inuestimēto, quod fiat in loca montium, vel census tutos & idoneos, quorum extinctio tractu temporis sequatur cum restitutione sortis denuò inuestiendæ, quoniam alia obligatio emptori non incumbit, dū ipse iam omninò exiuit de scæna, sed ītūm interierit Ecclesiæ, eodem modo, quo si pecuniæ aliundè obuentæ malè inuestirentur, vt in specie cæteris relatis in similibus terminis alienationis bonorum fideicommissi in vim Apostolicæ derogationis, seù facultatis aduertitur *apud Cels. dicta decis.* 116. & *dicta decis.* 249. *Otthobon.*

Et quamuis in hac materia versionis alia adhiberi soleat distinctio, an alienatio sequatur ex causa necessaria, vel volū-
76 taria, vt primo casu emptor teneatur esse sollicitus de versione, in altero autē non, ex ijs, quæ cæteris relatis, plenè habentur *apud Merlin. decis.* 219. *repetit. decis.* 463. *post Genc. de cens.*; Attamen rarum est hodie, attenta frequentiori formula huiusmodi beneplaciti seù licentiæ, vt ab hac distinctione decisio pendeat, cum vt plurimum consistat in eo, an per viā conditionis, vel per viam modi id prescriptum sit, vt supra.

Item in hoc proposito beneplacitid. uertendum est, non sufficere solam sup-
77 plicationem signatam, nisi accederet petitio litterarum ob Regulam *de non iudicando iuxta formam supplicationis*, vt in his terminis *Mantic. decis.* 41. *num.* 3. *decis.* 277. *num.* 14. *par.* 4. *recent. tom.* 2. Nisi agatur de illa specie beneplaciti,
78 quæ accedat ex post facto pro simplici confirmatione, seù approbatione para, non autem in forma commissaria, adeoùt non indigeat vlteriori executione, vt contingit in confirmationibus concordiarum, ad illas reddendas perpetuas, ac successorum obligatorias, tūc etenim, cum desuper iudicandum non sit, sola supplicatione Rotam contentam fuisse constat *decis.* 218. *num.* 7. *part.* 7. *recent.* Vel vbi talis licentia, seù facultas concedatur per Sac. Congregationem Concilij, vel alteram Episcoporum, & Regularium negotijs præpositam, vt in alienationibus, quæ fiunt per Regulares, vel Moniales frequentior praxis docet, vt *in Romana domorum* 15. *Decembris* 1649 & 18. *Februarij* 1650. *coram Bichio*, quarū secunda est impressa *dec.* 17. *p.* 11. *rec.* & prima *dec.* 92. *post Salgad. vbi cōcordātes.*

Benè tamen sola supplicatio signata operatur effectum exclusionis pœnitentiæ aliàs ex parte Ecclesiæ, quandocum-
79 que competentis, vt in eisdem proximè allegatis *decisionibus coram Bichio*, & ha-

& habetur in sequenti inspectione super effectibus ex inualida alienatione resultantibus.

Quando autem accessit beneplacitum, atque ad illius executionem processum est, intret autem quæstio super iustificatione causæ, cui scilicèt incũbat onus probandi euidentis vtilitatis affirmatiuam, vel negatiuam, quia nempè non habeantur processus, & acta, ex quibus id apparere valeat, tunc attendendum est, an executor deputatus, sit merus, vel mixtus, iuxtà terminos, ac regulas, quas habemus in materia beneficiali circa executorem litterarum Apostolicarum; Quando etenim est merus, quia non obligatur ad actorum formalitatem, sed etiam per extraiudiciales informationes procedere potest, hinc proindè, præsumptio est pro executione, quodque fer. fer. ac præuia legitima iustificatione causæ ad executionem deuentum sit, secùs autem econuersò, cum tunc executor assumere debeat partes iudicis, ideoque sententia super executione iustificari debet ex actis, neque ipsius executoris assertionibus defertur, vt cæteris relatis habetur *dec. 319. n. 8. & 13. cum sequen. & decis. 261. num. 6. part. 4 recent. tom. 2. decis. 94. num. 43. & sequen. & decis. 202. num. 11. & sequen. part. 7. decis. 367. n. 8. & 9. part. 5. & frequenter*; Nisi agatur de sententia antiqua, qualis est ea, quæ 30. annos excedit, dummodo cum tempore concurrat etiam obseruantia iuxtà *decis. 1073. Seraph. decis. 684. num. 1. & sequen. part. 2. recent.*

Siue quod absque culpa, & facto emptoris acta essent deperdita, atque legitimæ iustificationis probabilia administracula, seu argumenta accedant, vt aduertitur *dict. decis. 684 part. 2. recent.*, & habetur *in Bonon. bonorum de Campeggijs sub tit. de emphyteusi discurs. 53. & alibi.*

Demum in hac materia beneplaciti Apostolici, frequentes in foro esse solent quæstiones super illius præsumptione, quando de eo expressè non constat, vt in antiquis alienationibus sæpè contingit; Atque attenta sola dispositione iuris communis, præscindendo à moderna Constitutione Vrbani VIII., de qua infra, receptum est ex solo tempore longissimo 30. annorum resultare hanc præsumptionem beneplaciti benè executi, & cum iustificatione causæ necessitatis, vel euidentis vtilitatis, ex ijs quæ cæteris relatis habentur *apud Mantic. decis. 101. & 227. Seraph. dec. 671. 792. vtrobique nu. 1. & decis. 1174. num. 3. Gregor. & Adden. decis. 52. & 354. Buratt. & Adden. decis. 45. Merlin. decis. 702. aliàs decis. 94. part. 7. recent. & frequenter*, cum sit conclusio plana, de qua ad aliud propositum habetur etiam actum *sub tit. de dote disc. 143.*; Idque verum, etiamsi in ipso alienationis actu beneplacitum nullatenus enunciatum esset, vt apud allegatos.

Et quamuis ità obstare videatur iuris regula prohibens cumulari præsumptiones, ac specialitates, dum ità triplex præsumptio admittitur; Primò scilicèt circa subsistantiam beneplaciti; Secundò circa eius validam, ac legitimam executionem; Et tertiò circa euidentem vtilitatem, attamen istæ dicuntur præsumptiones, quarum vna venit in consequentiam alterius, ideoque regula non obstat.

Prout licèt, vbi agitur de præscriptione contra Ecclesiam, subducendum est tempus vitæ Prælati alienantis, ex plenè deductis *decis. 57. numer. 22. & sequen. & decis. 94. num. 12. & sequen. part. 7. rec.*, attamen ad effectum huius præsumptionis, ista subductio non intrat, *Seraph. decis. 1027. num. 13.* cum alijs *per Adden. ad Gregor. dicta decis. 354. in fine dicta dec. 67. num. 21. cum sequen. part. 7. recent. & decis. 268. part. 12.* pluries confirmata, vbi respondendo pluribus intermedijs decisionibus firmantibus etiã ad hunc effectum præsumptionis dictam subductionem faciendam esse, quarum plures referunt *Addentes ad dec. 12. p 3. recent.*, et habetur *apud Roias decis. 402. num. 7., etiam decis. 336. part. 10. num. 29. rec.*, aduertitur vt hæc subductio intret, quando ageretur de alienatione facta in coniunctos ipsius Prælati, vel administratoris alienantis, ob malam præsumptionem, vndè ex identitate rationis idẽ dicendum videtur, quando sanguinis coniunctione non accedente, alia vrgeãt fraudis argumenta, & suspiciones in eo, qui alienationem fecit.

Plura verò concurrere debent, vt dicta præsumptio intret, vt etiam aduertitur ad aliud propositum *dicto tit. de*

dote disc. 143.; Primò scilicèt, vt tem-
87 pus sit annorum 30. completorum, neque minus sufficiat ex deductis *per Adden. ad Gregor. d. decis.* 52. & 354. apud *Otthobon. decis.* 220. & *passim*; Quamuis enim plures credant extrinsecæ solemnitatis præsumptionem resultare à longo tempore annorum decem, attamen id procedit in ijs, in quibus iuris resistentia non habeatur, eo modo, quo in præsenti habetur, ideoque in his terminis extra omnem controuersiam est, minùs tempus non sufficere.

Secundò, vt solus lapsus temporis nõ sufficiat, nisi etiam copulatiuè concurrat obseruantia, quæ sit vera non autem præsumpta, cum tunc esset dare duas præsumptiones principales, & coæquales, Ac
88 etiam sit continua, non autem interrupta, vel deducta ex aliquibus actibus, puta, vna, vel duabus solutionibus pro toto tempore tricennali; Et sit etiam pacifica, & vniuoca, non autem æquiuoca, vt apud *Coccin. decis.* 301. *Adden. ad Gregor. dicta dec.* 354. & *ad Buratt. dict. dec.* 45. *Otthobon. decis.* 159. & 220., & aliàs quotidie, cum pariter sit conclusio plana, nullam in puncto iuris admittens controuersiam, quæ tota remanet facti & applicationis, quando scilicèt obseruantia dicatur continua, pacifica, & potissimum vniuoca, super quo maiores esse solent quæstiones, àn scilicèt suffragentur actus, qui dici valeant æquiuoci, quo casu alia adminicula pro interpretatione attendi solent, vt aduertitur *dicta decis.* 268. *part.* 12. *recent.*, & in alijs eius confirmatorijs, ideoque certa, & determinata regula desuper tradi non potest, sed ad instar omnium aliarum quæstionum facti, decisio ex eius qualitate pendet pro singulorum casuum particularibus circumstantijs prudenti arbitrio regulanda.

Tertiò requiritur, vt constet de titulo verò, super quo dicta præsumptio radicetur, nè aliàs detur præsumptum su-
89 per præsumpto, seù fictum super ficto, vt *ex Ruin. conf.* 75. *num.* 8. *lib* 1., & alijs, *Seraph. decis.* 1042. *num.* 4. *dicta decis.* 57. *n.* 15 & *sequen. p.* 7. *rec.* & *frequenter*.

His autem omnibus requisitis concurrentibus, aliud exindè non resultat, nisi simplex iuris præsumptio absque dubio elidibilis ex contraria expressa pro-
90 batione, quæ præsertim oriri dicitur in illis actibus, in quibus solẽnitas perneceſſe instantaneè in ipso actu adhiberi debet, non autem præcedere, vel subsequi potest, cum tunc ex ipsiusmet tituli inspectione probata dicatur negatiua, quod tamen in alijs solemnitatibus rectè procedit, quæ in suis casibus de forma præcisa instantaneè requirantur, non autem in ista beneplaciti Apostolici, quàm vt supra certum est, præcedere, ac subsequi posse; Ideoque ista species probationis non intrat, benè tamen aliæ intrare possunt, quibus concurrentibus dicta præsumptio cessat, vt *per Cauett. de antiquitate temporis part.* 3. *cap.* 1. *num.* 27. *decis.* 294. *numer.* 29. & *sequen. part.* 6. *recent.* cum alijs *per Adden. ad Buratt. decis.* 1. & 120.

Ista verò contraria probatio sequi potest, per diligentias, quæ adhibeantur in regiſtris Apostolicis, in quibus huiusmodi licentiæ, seù facultates regi-
91 strari solent, quoties tamen agatur de alienatione facta ab eo tempore citrà, quo post Vrbis excidium habeantur integra omnia regestra, itaut nullum deficiat, cum vno deficiente, dici possit ibi illud regiſtratum esse, vt passim receptũ habemus in proposito negatiuæ citationis, vel alterius actus probandi ex reuolutione processus, & actorum, quatenùs hæc sint integra, & non aliàs; Siuè quando existat integer processus per executorem, vel alium superiorem *factus* super alienatione, ex quo de defectu pateat, vt aduertitur in dicta *dec.* 336. *par.* 10. *recent.* & *in alijs*.

Vndè propterea in illis alienationis speciebus, in quibus vna, vel altera Congregatio Concilij, vel Episcoporum, &
92 Regularium licentiam dare solet per viam rescripti, seù memorialis, hæc species probationis practicabilis non est; Idemque in illis alienationibus, quæ factæ essent priusquam *Pius IV.* moderasset facultates Pœnitentiariæ Apostolicę, per quàm huiusmodi licentiæ dari solebant, ideoque hæc possibilitas excludit negatiuę probationem ex Apostolicis regestris resultantem.

Eadem probatio negatiuæ admittitur etiam præsumptiua ob fortiorem præsumptionem resultantem ex ipsa specie, seù natura alienationis, quam con-

fter

93 ſtet damnoſam, vel imprudentem eſſe, ideoque improbabile eſt, quod Papa illã approbare voluerit, non enim admittenda eſt præſumptio in ijs, in quibus veritas dari non poteſt, vt ſæpiùs firmatum fuit *per Rotam*, præſertim *deciſ.* 83. *num.* 11. & 348. *num.* 28. *part.* 11. *recent.*, & *deciſ.* 320. *num.* 17. *part.* 12. & *ſæpius*.

Omnia hæc circa beneplacitum præſumptum ex lapſu longiſſimi temporis, hodie in foro penè inutilia eſſe videntur in hac materia alienationis bonorum Eccleſiæ, ideoque ſolum deſeruire videntur pro alijs ſolemnitatibus deſumendis,
94 iuxtà deducta *d. diſc.* 143. *de dote*, cum ſimilibus, ob ſuperuentam Conſtitutionem 157. *Vrbani VIII.* de anno 1641., per quam iſtud beneplacitum præſumptum reſultans à tempore lõgiſſimo ſublatum eſt, ſolumque præſeruatum illud quod reſultat ab antiquiori tempore cẽtenario; Et quamuis verùs dicti Pontificis ſenſus non fuerit id ſtatuere in contractibus ordinarijs inter Eccleſias, & Priuatos, ſed ſolùm præſeruare iura Eccleſiæ Romanæ, vel Sedis Apoſtolicæ, ſiue etiam aliarum Eccleſiarum aduerſus Principes, & potentes, (vt ego met audiui à pluribus ex illis, qui in ea Conſtitutione edẽda aliquam participationem habuerunt); Attamen quia Rota innixa amplitudini verborum indefinitè in omnibus alienationibus, & cõtractibus eam procedere interpretata eſt, *vt d. deciſ.* 219. *par.* 10. *rec.*, cum relatis *per Adden. ad deciſ.* 12. *num.* 30. *cum ſeqq. par.* 3. *rec.*, & in alijs, de quibus proximè intrà, hinc
95 proindè de plano hodie id receptum eſt, niſi tempus centenarium accedat, vt *in d. deciſ.* 268. *par.* 12. *recen.*, & in alijs eius confirmatorijs; Cadente ſolùm quæſtione, an centenaria completa eſſe debeat de tempore editæ Conſtitutionis, cum quo præſuppoſito proceditur *in d. deciſ.* 268. *par.* 12., vel ſufficiat eam com-
96 pletam eſſe de tempore, quo lis mouetur, ex quo habetur actum *infrà diſcurſ. ſequen.*, vbi an tollat præſumptionem iam conſumatam de tempore, quo Conſtitutio prodijt.

Duplici recepta limitatione; Primò ſcilicèt in ijs, quæ tunc in iudicium deducta erant, vt præfata iuris communis
97 diſpoſitio contenta ſolo lapſu temporis longiſſimi, iſta Conſtitutione non obſtante attendi debeat, vt *in Romana domus* 16. *Martij* 1665. *coram Semilaqua, vbi concordantes*.

Et ſecundò, vbi ageretur inter duas Eccleſias, cum tunc non intret ea mala præſumptio, cui Conſtitutio innixa eſt,
98 vt *apud Dunozett. deciſ.* 713. *num. final.*, & ſæpiùs in alijs, præſertim *in Mediolanen.* 19. *Decembris* 1664. *Albergato*, *Romana cenſus* 13. *Iunij* 1665. *Priolo*, & *in alijs*.

Effectus deficientium dictorum requiſitorum ſolemnitatis, & cauſæ modo quo ſupra, principaliter conſiſtit in annullatione actus ipſo iure ob decretum irritans contentum in eadem *Extrauag. Ambitioſæ*; Quamuis enim per eamdem
99 cenſuræ, aliæque pœnæ inflictæ ſint, rarò tamen forus huiuſmodi pœnales quæſtiones tractat, quoniam cum receptum ſit ad hunc effectum requiri eam culpam poſitiuam, quæ temeritatem, ac delictum redoleat, ab hoc autem quælibet cauſa excuſet, hinc proindè id rarum eſt in ſolis terminis *Extrauag.*, frequenter tamen auditur in Sac. Congregatione Regularium, ob ſtrictiora vincula à Statutis, & Conſtitutionibus Religionũ reſultantia.

Adeoque inualida reputatur alienatio, quod non ſolùm ab Eccleſia bono-
100 rum dominium nullatenùs abdicatur, ſed in ea ſemper continuare dicitur, perindè, ac ſi actus geſtus non eſſet, ſed ratione decreti irritantis, *cuius virtus*, & operatio eſt inficere non ſolùm titulum, ſed etiam poſſeſſionem, iſta proindè ſaltem ciuilis in Eccleſia continuat, cuius ratione antiquiores interdictum reintegrandæ pro naturali conſolidatione cum ciuili concorditer concedebant; Verùm quia iſtud interdictum, prout alterum adipiſcendæ, ex magis communi, & recepta ſententia Canoniſtarum eſt appella-
101 bile ad vtrumque, quaſiquod diſpoſitio iuris ciuilis *in l. vnica Cod. ſi de momentanea poſſeſſione* per ius canonicum correcta ſit; E conuersò autem receptum pariter eſt, vt aliud interdictum retinendæ in forma ſummarijſſimi iudiçij intentatum, atque per decretum interlocutorium, non autem per ſententiam diffinitiuam conceſſum, exequutiuum ſit, atque ſuſpenſiuam appellationem non admittat, hinc proindè modernus vſus currentis

rentis ſæculi recepit, praxim dicti interdicti retinendæ, quod manutentionis dicimus, ratione dictæ ciuilis poſſeſſionis, ex ijs, quæ habentur *dec.215.apud Poſt. de manuten num.15.cum ſequen. & dec.518.num.3. & ſequen. deciſ 79.139. 226. & 275. par.6.recen. deciſ.94. par.7. deciſ.219. par.10. cum alijs collectis per eundem Poſt. d. tract. obſeru.56 nu.102. cum ſequen., & paſſim.*

Adeoque id receptum eſt, vt ipſimet Prælato, vel rectori, ſeù adminiſtratori alienanti, licitum reddatur idem remedium contra factum proprium intentare, non tamen proprio, ſed Eccleſiæ nomine, vt in proximè allegatis; Quod tamen intelligendum eſt, quatenùs clara ſit nullitas, ſecùs autem vbi ſit turbida, vel quia probabiliter dubitetur an caſus cadat, necnè, ſub *d. Extrauag.* diſpoſitione, vndè propterea ambiguum remaneat, an intret decretum irritans, vt aduertitur *apud Otthob deciſ.141. nu. 20. & ſeq. & deciſ.175. & 200. par.10. recen. deciſ.160. par.11. & in alijs.*

Vel quia apparenter cõſtet de ſolemnitatibus, & cauſa, vndè propterea poſſeſſor ità intentionem fundatam habere dicatur, Eccleſia verò actrix prætendat aliquem defectum, vel circa beneplacitum, vel circa executionem, ſiue causã, idque ſit turbidum, & altioris indaginis, adeout dici valeat exceptio clara, & replicatio turbida, cum tunc in iudicio petitorio de hoc agendum ſit, neque poſſeſſor interim eius poſſeſſione priuari debeat, vt plenè ità diſtinguendo cæteris relatis habetur *apud Merlin. deciſ.702. repetit. d. deciſ.94. par.7. recen.*, & cum eodem ſenſu proceditur in alijs proximè ſupra allegatis, adeout videatur iſta quæſtio facti, & applicationis, ex cuius ſcilicèt parte ſit turbiditas; Adinſtar illius diſtinctionis, de qua circa executionem litterarum Apoſtolicarum habetur *ſub tit. de beneficijs diſc.5.*

Præmiſſaque circa nullitatem procedunt, quamuis agatur de alienatione facta in aliam Eccleſiam, ſiue etiam inter eiuſdem Eccleſiæ cappellas, vel beneficia, ex eo communi dicterio, quod diſcooperiendum non eſt vnum altare, vt alterum cooperiatur, ex ijs, quæ plenè habentur cæteris relatis *deciſ.277. nu.7. & ſeq.p.4. rec. tom.2. dec.561.n.7. par.5. deciſ.191. num.11. par.7. & ſæpiùs*, quid quid in contrarium dicant aliqui relati *per Barboſ de Epiſcopo alleg.95. num.55. cum ſequen.*

Operatur etiam eadem nullitas alterũ effectum reſtitutionis fructuũ ab initio, vt latè *apud Merlin. deciſ.663. repetit. deciſ.3. par.7. rec. num.32. cum ſequen. deciſ.444. par.4. tom.2.*, vbi *Addentes* plures concordantes cumulant, *Duran. deciſ.256.*, & frequenter, pluraque pro conſueto elaborato ſtylo colligit *Caſtill. 8. tom. controu. cap.64. num.5.*

Adeoque verum, vt plerique credant etiam fructus percipiendos venire, ex diſpoſitione *Conſtitut.98. Pij V.* §.3. & in ſubſequenti extenſione incipien. *ex debito* §.2.; Quod tamen rarum eſt ad praxim deduci poſſe, quoniam cum reſtitutio percipiendorum ſit ſpecies pœnæ, hinc proindè talis culpa requiri videtur in poſſeſſore, quod redoleat doli, ſeù delictum, ſine quo pœna non datur, dum etiam reſpectu perceptorum eatenùs reſtitutio intrat, quatenùs nullitas ſit certa, ſecùs autem vbi iuſtus error, qui in facto conſiſtat, legitimam inducat excuſationem, quinimò etiamſi in iure dubio, cuius ignorantia aſſimilatur ignorantiæ facti, vt aduertitur *diſta deciſ.44. par.4 tom.2. cum ibi deductis in adnotationibus.*

Quia verò id percutit præſeruationem Eccleſiæ à damno, non autem *vt faciat* lucrum, hinc proindè non *ſolùm* à dictis fructibus deducendæ ſunt expenſæ, ex ijs, quæ ſuper principio plano, ac præſupponendo pleniſſimè cumulat *elaboratus Additionator ad d.deciſ. 444. tom. 4. par.2.*, ſed etiam deducendum eſt emolumentum, quod interim Eccleſia perceperit ex pretio ſoluto per emptorẽ, quia nempè inueſtito in effectus fructiferos, ſiue, in extinctionem æris alieni fructiferi, vt aduertitur *apud Duran. d. deciſ.256. num.5. & ſeqq. cum alijs per Adden. ad d. dec.444.*

Hanc autem concluſionem ſuper fructuum reſtitutione, non admiſit Rota in terminis cenſus impoſiti per Eccleſiam, quam is extrà controuerſiam ſit iſtum contractum continere quoq; prohibitam alienationem, vt *apud Cenc. dec. 29. cum alijs per Gonzal. ad regul.8. gloſ. 56. num.97. Gratian. diſcept.559. num.54.*

Cenc.

Cenc. de cens. quæst. 24. num. 16. & qu. 88. num. etiam 16., assignata in dicta decisione ratione, quod contractus interim fuerit in implicito statu validitatis, eo quia Ecclesia volens, in eo continuare poterat, dum nullus per alterum contrahentem allegabilis non est, iuxta claudicationem, de qua proximè infrà; Hæc autem ratio æquè procedit in hac specie alienationis, sicut in alijs, ideoque non videtur, quæ probabilis differentiæ ratio vrgeat, ob quam, vel indefinitè restitutioni fructuum locus esse debeat, vel è contrà indefinitè possessor excusãdus; Sed quia maioribus ità visum est, idcircò iuxtà consuetam huius facultatis miseriam, repugnante ratione, in obsequium auctoritatis pluries intellectum captiuare oportet ad euitãdam notam viri opinionum singulariũ.

Nullitas autem hæc quamuis ipso iure resultet, vt supra, non tamen vtrique contrahenti communis est, sed contra æqualitatem inter contrahentes seruandam, siue contrà naturam correlatiuorum, specialis fauor Ecclesiæ claudicationem induxit, vt scilicèt ex parte Ecclesiæ tantùm allegabilis sit, non autẽ ex parte alterius contrahentis, qui, Ecclesia volente tenetur inuitus stare contractui, vt *apud Franch. decis. 35. & 296. Capyc. Latr. decis. 19. Rota apud Mantic. decis. 201. decis. 350. num. 15. & sequen. par. 5. & passim*, cum sit conclusio, de qua amplius non dubitetur.

Et quamuis, vbi accedit expressa reseruatio beneplaciti, siue vbi Prælatus alienans asseruit hanc facultatem habere, adeoue constet de voluntate alterius contrahentis non nisi hactè, ac valide contrahendi, non improbabiliter dicatur *apud Franch. d. decis. 296.* etiam alteri contrahenti licitum esse recedere, quasi quod ità in animo non habuerit aliàs contrahendi, attamen contrariũ per Rotam receptum videtur, vt *apud Duran. decis. 397. num. 12. & in Romana emphyteusis 14. Maij 1666. coram Carpinea, vbi plenè concordantes*.

Benè verum, quod potest alter contrahens, Ecclesiam, seù Prælatum cogere ad adimplendum solemnitates pro contractu validè perficiendo cum aliqua præfixione termini, quo elapso ipse liber remaneat, vt *apud Franch. dec. 35. vbi Adden., Capyc. Latr. d. decis. 19. in qua concordantes*.

Non datur tamen hæc pœnitentia ex parte Ecclesiæ post obtentum beneplacitum, quamuis adhuc executum, vel præsentatum non esset, quinimò, quamuis adhuc nõ essent expeditæ litteræ, dummodo signata sit supplicatio, quoniam vt pluries aduertitur *sub tit. de beneficijs*, & sub altero *de pensionibus*, litteræ non requiruntur ad substantiam gratiæ, sed solùm pro executione, vt satisfiat Regulæ *de non iudicando, iuxta formam supplicationis*, ideoque eo ipso quod re integra, & ante declaratam pœnitentiam, seù factam reuocationem gratia perfecta est, excluditur pœnitentia *Coccin. decis. 374. num. 5. Duran. decis. 397. num. 12. & sequen. decis. 336. nu. 19. & seq. par. 4. recen. tom. 2. cum alijs per Buratt. & adden. decis. 15. decis. 17. par. 11. recentior., & decis. 92. post Salgald.*, vbi tamen quod non sufficit supplicationem, vel preces porrectas esse, nisi actus perficiens accedat.

Postquam verò pœnitentia declarata est, atque Ecclesia, vel eius legitimus administrator contractum reuocauit, eique stare nolle declarauit, quamuis plurium sententia sit, de quibus *apud Capyc. Latr. d. decis. 19.*, vt adhuc Ecclesia volens possit mutato consilio ex dicto claudicationis priuilegio stare contractui, inuito altero, attamen Rota contrarium dixit *apud Dunozett. decis. 591. cum alijs apud Gratian. discept. 661. num. 16.*

Demum, quoad quintam, & vltimam inspectionem casuum exceptuatorum, in quibus dictæ *Extrauagantis* dispositio non procedat, plures habentur in iure casus huiusmodi, & præsertim; Primò in bonis quamuis stabilibus, ac aliàs sub prohibitione cadentibus, vbi sint modici valoris, iuxtà *cap. terrulas 12. quæst. 2.*, cuius dispositionem correctam non esse per *Extrauag. Ambitiosæ* declarauit Sac. Congregatio Concilij, vt referunt *Quaranta in summa Bullarij*, verbo *alienatio rerum Eccles.*, *Barbos. de Episcopo dicta alleg. 95. num. 5.*, *& in collectan. ad idem cap. terrulas*, benè *Fagnan. in cap. nulli de reb. Eccles. non alien. nu. 24. cum seqq.*

Adden.

Adden. ad dec.444.par.4. rec. tom.2. nu. 50. *Rota apud Roias decis.444.num.2.*, & plures, cum praxis ità receperit.

Vt autem id procedat, tria copulatiuè requiruntur; Primò valoris modicitas; Secundò, quod res non sit vtilis Ecclesiæ, atque concurrat causa necessitatis iuxtà vnam opinionem, vel saltem notabilis vtilitatis; Et tertiò, vt accedat auctoritas Ordinarij causa cognita super
116 dictis requisitis, *Quaranta vbi supra, Genuen. in praxi Archiepisc. cap. 60.* aliàs *75. Fagnan. vbi supra num. 24. Barbos. dicta alleg. 95. num. 50.*, non sufficit autem decretum Vicarij Generalis, qui esset Canonicus, vel Rector, qui facit alienationem, quoniam non potest auctorari sibi ipsi, vt firmat *Rot. in Asturicen. census 1. Iulij 1661. coram Priolo.*

Et alij addunt quartum requisitum, vt res longè differ, ex relatis *apud Rotam decis.624.num.11. par.1. rec. Lotter.lib.3. quæst.25.num.25.*, qui propterea dicit id vix posse practicari, quod tamen non videtur in praxi receptum, atque vbi benè verificatur requisitum euidentis vtilitatis, nimium rarum est in rebus modici valoris, huiusmodi controuersias in foro audiri.

Quando autem res dicatur modici valoris, variæ sunt opiniones relatę apud allegatos, quarum nulla pro meo iudi-
117 cio recipienda videtur, sed est arbitrarium pro Ecclesiarum, & locorum, ipsorumque bonorum qualitate decidendum, cum attenta qualitate vnius loci, vel Ecclesiæ respectiuè, prædium valoris scutorum 50. reputetur magnum, & considerabile, attenta verò qualitate alterius loci, vel Ecclesiæ dicatur quid minimum, & contemptibile, quamuis esset valoris scutorum 100., vt benè *apud Fagnan. in d. cap. nulli num. 26.*

Dictum autem requisitum, vt res differ ab alijs prædijs, & bonis eiusdem Ecclesiæ, videtur potiùs circumstantia considerabilis pro dicto arbitrio regulando, quoniam vbi plura petiola terræ, seù prædiola in eadem contrata per Ecclesiam possiderentur, quorum æqualis cura, seù cultura eodem tempore haberi
118 posset, adeout si non materialiter vnita, attamen formaliter vnum prædium constituere viderentur, iuxtà ea quæ habentur ad materiam textus *in l. quod in rerum §. si quis post ff. de legat.1. l. cum fundus ff. de leg.2. cũ concord. per Laderch. conf.78. Galeot. lib.1. contr.22. Rot. decis.* 249. *p.11. rec.*, & in alijs *sub tit. de seruit. disc.74. & sub tit. de legatis*, alienatio alicuius ex huiusmodi prædiolis, seù petiolis terræ, quamuis exigui valoris, esset species dismembrationis illius prædij, seù possessionis, quæ ità in ea regione magna dici possit, cum similibus circumstantijs, bonam, vel malam fidem redolentibus, et an sit actus, qui à prudenti, ac industrio patrefamilias fieret, necnè, pro facti qualitate excludente fraudem, quæ legi, seù prohibitioni fieret.

Secundò sub eadem *Extrauaganti* nõ cadit casus magnæ, ac imminentis necessitatis non patientis dilationem obti-
119 nendi beneplacitum à Sede Apostolica, *Quaranta in summa Bullar. vbi supra num.50. Gratian. discept.931. num.1. Barbos. d. alleg.95. num.58. de Marin. resol. 6. num.9 lib.1.*

Tertiò vbi Ecclesię incapaci possidendi, bona relicta sint, vt est Religio Minorum, ac etiam sunt Domus professæ Societatis Iesu, cum similibus, quæ possunt acquirere ad effectum vendendi, ac
120 pretium erogandi in quotidianos currentes vsus, *Quaranta vbi supra nu.41. Barbos. ibidem num.59. Duard. de conf. §.1. quæst.22. n.53. & sub tit. de Regul.*

Idemq; videtur dicendũ *etiam in illis* Ecclesijs, quæ sint incapaces *etiã* retinẽdi, vbi incapacitas est ex parte rei, putà quia ageretur de bonis emphyteuticis,
121 quæ citrà domini voluntatem esse nõ possunt penès manum mortuam, cui incumbit obligatio ponenendi infrà annum extrà manum mortuam, vndè concurrit eadem incapacitas, de qua supra, cum ità verificari dicatur altera limitatio, de qua proximè in bonis quærendis, adhuc Ecclesiæ non incorporatis.

In quibus generaliter dictæ *Extrauag.* dispositionem locum non habere receptum est, ex deductis *per Franch.*
122 *decis.14. num.16. cum sequen. Barbos. d. alleg.95. num.53. Gregor. decis.40. num.* 9. & 10. *Caratt. dec.773. vbi Adden. Rota decis.518. apud Post. de manut. in Bonon. hæreditatis* 11. *Februarij* 1658. *coram Cerro, & in alijs*, quicquid in contrarium

trarium teneant relati *per Barbos. d. alleg. 95. num. 54.*, quoniam contrarium est magis receptum, iuxtà *decis. 507. Putei lib. 2.*, quæ reputatur in materia magistralis.

Dummodò tamen dictum requisitum benè verificetur, quod scilicèt agatur de non acquirendo, putà non adeundo hæreditatem, vel non agnoscendo legatum, vel aliud ius delatum, siue remittendo caducitatem incursam, ob quam posset
123 Ecclesia iure deuolutionis acquirere cum similibus, secùs autem vbi acquisitio iam accessit, nisi actus acquisitionis nulliter factus esset, vt de repudiatione hęreditatis iam aditę ex interuallo habetur *in d. Bonon. hæreditatis coram Cerro.*

Et quamuis id verificabile non videatur, nisi in sola repudiatione abstentiua, per quam Ecclesia tollat se de medio, vnde propterea alter iure suo potiùs obtineat, non autē in renūciatione translatiua, per quam cessionarius cedentem
124 repræsentet tanquam emptor, seù cessionarius hæreditatis, iuxtà terminos *text. in l. 1. & 2. & toto tit. ff. de hæred. vel act. vend.*, quasi quod ità per necessarium antecedens, aditio, & acquisitio præcedere dicatur, ex deductis *per Frāch. dicta decis. 14.*, & meliùs *decis. 101.*, & habetur in suis respectiuè materijs *sub tit. de renunciat.*, sub altero *de hærede, & hæreditate*; Nihilominùs vbi agitur, solùm de hac instantanea, magisque intellectuali, quàm reali, & effectiua acquisitione, & incorporatione, receptum est id non haberi in consideratione, vt punctualiter *apud Put. dicta decis. 507. lib. 2. cum alijs supra allegatis*; Multoties enim contingit, quod delata Ecclesiæ libera, vel fideicommissaria hæreditate ab alio possessa, adeoùt sibi non expediat, vel non possit litem assumere, & substinere, eam cedit alteri sub pacto alicuius participationis eius, quod recuperabitur iuxtà casum, de quo *in Romana restitutionis dotis sub tit. de fideicommiss. disc. 109.*, vbi de decisionibus in ea causa editis, cum similibus.

Quod autem dicitur de remissione caducitatis, rectè procedit, vbi agatur de caducitate pœnali ob alienationem irrequisito domino, vel ob non solutionem
125 canonis cum similibus, adeout declaratio caducitatis redoleat rigorem potiùs damnatum à lege, quæ de facili excusationem concedat, secùs autem vbi factus sit casus deuolutionis veræ per lineam, vel generationem finitam, cum tunc remittere, vel nolle agnoscere, esset species nouæ implicitæ concessionis, quod fieri non potest, vnde quod directè prohibitum est, ità indirectè sequatur, vt aduertitur *in Romana deuolutionis domus 15. Iunij 1650. coram Meltio, & in eadem 21. Iunij 1652. coram Bichio*, quarum vltima est *decis. 277. par. 11. rec.*, vbi concordantes, atque videtur absolutum ex dicta clara ratione.

Quinta est limitatio in illa restitutione, vel alienatione, quæ fieret ex necessitate, non autem ex voluntate, putà quod Ecclesię relicta sint bona cum one-
126 re ad certum tempus, vel cū certa conditione restituendi, vt *per Barbos. dicta allegat. 95. num. 61.*; Siue quia eadem bona subiecta sint retractui legali, vel conuentionali, vt frequens praxis docet in necessaria retrouenditione, vel extinctione censuum, & locorum mōtium, cum alienatio necessaria sub illius prohibitione regulariter non veniat, vt passim receptum habemus in minoribus, & mulieribus, absq; certis solemnitatibus alienare, vel contrahere prohibitis, ac etiam in materia fideicommissaria super alienandi prohibitione à lege, vel ab homine adiecta.

Sextò limitatur in illa specie alienationis, quæ fiat in bonis non acquisitis, occasione illa acquirendi, vt insinuatur suprà, occasione agendi de impositione
127 census ex pretio rei, quæ acquiritur, super ipsa tamen re, non autem super alijs bonis iam quæsitis, vt admittitur *in Romana census 15. Aprilis 1652. coram Bichio*, edita in casu, de quo infrà *disc. 7.*, vbi de articulo, an validè imponatur census super domo construenda, vel in meliorem structuram reducenda, si solum, vel depressior domus est iam de bonis quæsitis, & incorporatis.

Septimò limitatur, vbi bona expressè relicta, vel data sint cum hac facultate, vt absque aliqua solemnitate in occurrentijs alienari possint; Quamuis enim
128 *Barbos. dicta alleg. 95. num. 70. in fine*, contrarium sentiat, non tamen hæc dubitatio probabilem rationem habere videtur, quoniam sicuti ille, qui legauit,

vel dedit, alienare poterat, ac pretium in pecunia dare Ecclesiæ, seù loco ecclesiastico pro quotidianis vtibus expendibili, vel alicui executori committere, vt id ageret, ità non videtur quid prohibeat, vt id eidem Ecclesiæ cõmittatur; Ad quod conferfit ea, quæ habentur *dec. 172. nu. 38. par. 7. rec. & passim*, vt bona pupilli, vel minoris regulariter de iure inalienabilia absque certis solemnitatibus, alienari tamen possint ex voluntate, seù iudicio testatoris.

Octauò demùm, (omissis alijs limitationibus *in foro* raris, de quibus apud supra allegatos, inter quas illa est resultans ex priuilegijs cõcessis aliquibus Re-
129 ligionibus generaliter reuocatis per decreta edita à Sac. Congregatione Cõcilij cum Papæ oraculo de anno 1624.); Iuxat limitatio, de qua frequentius in foro agi contingit, vbi scilicèt agatur de bonis concedi, seù alienari solitis, ex regula, *quod res effecta semel alienabilis*, semper talis remanet, vnde desuper nul-
130 la cadit iuris dubitatio super ipsa cõclusione in abstracto, sed frequentes quæstiones sunt facti super verificatione ipsius soliti, eoque concurrente, super pluribus requisitis, quæ desuper desiderantur, vt licitè alienatio fiat.

Primò scilicèt, vt solitum non alteretur in præiudicium Ecclesiæ, quia nempè res solita concedi ad tres generationes detur pro quatuor, aut alia pacta alterati-
131 tiua, & præiudicialia apponantur, quę in præcedentibus cõcessionibus nõ aderãt, secùs autem vbi alteratio concernat Ecclesiæ seruitium, vel vtilitatem, quia nempè detur quid minus, vel cum aliqua restrictione; Dictaque alteratione data, actus corruit in totum etiam pro tempore, vel modo solito; Quamuis
132 enim apud Scribentes magna sit quæstio, an vtile per inutile vitietur ex relatis *decis. 241. num. 18. cum sequen., decis. 261. num. 24. & sequen. & decis. 284 nu. 12. & sequen. par. 4. recen. tom. 2.*, adeout *in decis. 444. eadem par. 4. tom. 2. in fine*, dicatur esse articulum adeò dubiũ, quod tanquam per speciem iustæ ignorantiæ facti excusaret possessorem à re-
133 stitutione fructuum; Attamen hodie in Rota, & Curia passim receptum est, quod vtile per inutile vitietur, ideoque actus tanquam individuus remaneat in totum inutilis, vt *decis. 202. num. 6. par. 7. rec. decis. 165. par. 10.* cum alijs collectis *per Aaden. ad decis. 12. par. 3. recen. num. 29.*

Secundò requiritur, vt duret eadem causa concessionis, vel primæ alienationis, adeout rerum status non sit immu-
134 tatus, ex relatis *per Barbos. d. allegat. 95. num. 33. Rota decis. 243. num. 17. par. 7. recen.*

Tertiò, quod alienatio, vel noua concessio sit cum Ecclesiæ vtilitate, atten-
135 denda de præsenti, non autem de præterito, *Barbos. vbi supra num. 34. Rota decis. 36. num. 12. decis. 243. num. 15. & sequen. & decis. 252. num. 16. & sequen. par. 6. recen. & pluries*, cum sit conclusio, de qua amplius non dubitetur; Quoties tamen agatur de alienatione, vel noua concessione voluntaria, quam Ecclesia volens posset non facere, sed bona pro se retinere, secùs autem vbi agitur
136 de illis necessarijs renouationibus ex consuetudine, vel indulto Apostolico, de quibus pluries *sub tit. de emphyteus.*, quoniam tunc nouæ concessiones fiunt iuxtà solitum, vt ibi.

Atque ex hoc pendet altera limitatio, de qua *decis. 241. num. 6. par. 4. rec. tom. 2. & 243. num. 18. par. 7.*, quod vbi bona sunt iam Ecclesiæ incorporata, tunc alienatio fieri non possit, quamuis essent alienari solita, ibique allegantur concordantes, & per *Fulgin. de emphyteus. tit. de contract. emphyt. quæst. 9. num. 15.*, vbi *ex num. 16. ad fin.*, reassumendo plenè, ac magistraliter deducta *per Mench. cons. 79.*, agit quando dicatur facta, necnè, incorporatio.

Alteratio soliti etiam fieri dicitur, quamuis non alterentur pacta, vel tempora, vbi adesset alteratio circa qualita-
137 tem personarum, quia nempè bona essent solita alienari, vel concedi personis priuatis, & alienentur potentibus, vel manibus mortuis, vt in specie aduertitur *in Romana deuolutionis domus 4. Decembris 1651. coram Bichio.*

Dicta verò qualitas, vt bona dicantur concedi, vel alienari solita, inducitur, vel per vnam alienationem solemnem,
138 & validam à principio, ità tamen, vt de validitate constet clarè, & expressè, non autem præsumptivè, & ex illa præsumptione, quę resultat à longissimi tem-

poris

poris obseruantia, vt aduertitur *decis.* 36. *num.* 8. *par.* 7. *recen.*

Vel vbi concurrant duæ alienationes effectum fortitæ spatio annorum 40., ità tamen quod fiant cum diuersis personis, 239 ac per diuersos, & separatos actus, adeoùt verè, & realiter sint duæ diuersæ alienationes, non autem quod vna alteri insit, *Seraph. dec.* 434. *n.* 5. *decis.* 1451. & 1490. *d. decis.* 36. *par.* 7. *apud Duran. de.* 250., & in alijs; Et minimominùs ista præsumptio, quæ resultat à geminatione actus iuncta cum dicto spatio annorum 40., dicitur præsumptio iuris tantùm, quæ cessare debet, vbi contraria expressa concurrit probatio, vel etiam adminiculatiua, quæ ex fortioribus præsumptionibus resultet, iuxtà ea quæ supra habetur in materia beneplaciti præsumpti, potissimè verò hodie, stante dicta moderna *Constitut.* 57. *Vrbani VIII.*, quæ iuris præsumptionem à longissimi temporis decursu resultantem adeò notabiliter alterauit.

De alijs verò ad materiam habetur apud *Quarant. in summa Bullar.* verbo *alienatio bonorum Ecclesiæ Barbos. ac Epi-* 240 *scopo allegat.* 95., & plura habentur in recollecta super hac materia facta per Cardinalem *Hieronymum Pamphilium* Innocentij X. patruum, dum esset Rotæ Auditor, *impress.* 2. *volum. singular. Rubei fol.* 243.

Item inter limitationes supra recensitas, cadit illa, vbi ageretur de alienatione fructuum, seù commoditatis tanquam nudi facti, adeoùt non tangatur ipsorum 241 bonorum substantia, vt *apud Roias decis.* 311. & 364. cum alijs, quæ habentur *sub tit. de feudis, & sub tit. de emphyt.*, circa alienationem commoditatis, & *sub tit. de pensionibus*, circa alienationem commoditatis pensionis.

Ac etiam alia est limitatio, vbi ageretur de transactione super decimis, vel 242 funeralibus, iuxtà ea quæ habentur *in Comen. funeralium sub tit. de parochis disc.* 26. ad materiam *text. in cap. finali de præscript. in sexto*, cum ibi communiter notatis, ac iuxtà distinctionem, de qua etiam *in Collen. sub tit. de Canonicis, Capitulo disc.* 30.

Sub alienationis autem prohibitione non venit recognitio veritatis, & bonæ fidei, quam Prælatus, vel Rector facere potest, *Bald. in Auth. si qua mulier num.* 4. *C. de sacrosanct. Eccles.* Rebuff. *dicto compend. de alien. bonorum Ecclesiæ num.* 28. *Seraphin. decis.* 167. *num.* 1.; Quod etiã habemus in tutore, qui licèt sit prohibitus alienare, vel obligare bona pupilli, attamen potest recognoscere bonam fidem, *Buratt. decis.* 54. *num.* 3., *dec.* 49. *num.* 19., *decis.* 239. *num.* 10. & *decis.* 453. *num.* 6. *vbi concordantes.*

Dummodò tamen recognitio fit benè adminiculata, nè aliàs quod directè prohibitum est, indirectè sequatur, iuxtà ea, quæ de Prælati, vel tutoris confessione habemus, vt adminiculata noceat, secùs autem vbi sit nuda, *Caualer. decis.* 79. *num.* 4., *Mantic. decis.* 39. *num.* 1. *Buratt.* & *Adden. decis.* 453. *decis.* 39. *par.* 7. *rec. num.* 2. & *sepiùs.*

LVNEN. SARZANEN.

PRO

HIPPOLYTA DE AVGVSTINIS

CVM

RECTORE ECCLESIÆ PAROCHIALIS DE VALLECCHIA.

Responsum extra Curiam.

De Constitutione Vrbani VIII. tollente Beneplacitum præsumptum ex lapsu temporis, longissimi, præseruante autem centenariam, quomodo intelligi debeat, an scilicèt dictũ tempus centenarium computari debeat à die alienationis vsque ad diem ipsius editæ Constitutionis, vel potiùs vsque ad diẽ litis, ac impugnationis actus; Et

de alijs circa dictæ Constitutionis intelligentiam, et quando procedat necnè.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Præseruatiua supponit existentiam subiecti conseruabilis.*
3 *De Constitutione 157. Vrb. VIII. eiusque interpretatione.*
4 *De centenaria in eadem Constitutione præscruata, à quo tempore sit computanda.*
5 *Quod sit facienda computatio à tempore alienationis ad tempus litis.*
6 *De historia legali, ex qua deducitur simile præscriptionis.*
7 *De alio simili in materia iurispatronatus.*
8 *In vim centenariæ potest allegari quicumque titulus de mundo melior.*
9 *De ratione dictæ conclusionis.*
10 *Possessio centenaria suffragatur, vbi cõstat de negatiua solemnitatis.*
11 *Lex noua respicit futura, & quando etiã præterita.*
12 *Quod dicta Constitutio Vrb. non tollat præsumptionem iam firmatam.*
13 *Non procedit in contractibus inter Ecclesias.*
14 *Quid vbi Ecclesia habet causam à laico priuato.*
15 *Quod debeat attendi origo, & datur simile de iurepatronatus.*
16 *Secus, vbi suspicio auctoris purgata est in possessore.*
17 *Sæpè Notarij dicunt in testamentis, & instrumẽtis id quod partes noluerunt.*
18 *Idem contingit in legibus, & dantur aliqua exempla.*

DISC. II.

1 IN controuersia coram Ordinario excitata, inter Rectorem Ecclesiæ, & Hippolytam de vltima generatione concessionis bonorum, super puncto facultatis affrancandi, de quò habetur actum *sub tit. de emphyteusi disc.* 39.; Recurrente Rectore ad aliud motiuum nullitatis concessionis emphyteuticæ, ex defectu beneplaciti Apostolici, cuius præsumptio, quæ alias de iure commun ex lapsu temporis lõgissimi iuncti cum obseruantia resultabat, hodie sublata remanet per Constitutionem 157. *Vrb VIII.*, vt insinuatur *disc. præced.*, præterquam vbi lapsus temporis centenarij accederet, qui in hac facti specie accedebat, quando computatio ex die alienationis, vsque ad ad illum motæ controuersiæ faciendæ esset; Hinc excitata fuit difficultas, àn id suffragaretur, vel potiùs centenaria deberet esse completa de tempore, quo Constitutio prodijt; Quare desuper ex parte Hypolitæ consultus.

Respondi quod primo aspectu attendendum videretur tempus editæ Constitutionis, adeout tunc existeret centenaria per eam præseruata, ex regula, quod præseruatiuæ natura est nihil dare, vel
2 tollere, sed conseruare id, quod inuenit in suo statu *cap. sollicitudinem de appell. cum concord. per Mantic. decis.* 270. *num.* 15. *decis.* 278. *num.* 8. *& seqq. part.* 9. *recent.*, et consequenter præsupponit subiectum, iam existens conseruabile, quod dici nõ potest, vbi tunc dictum centenarium tempus lapsum non esset, quoniam quod non existit, præseruari non potest.

Cumque super hac moderna lege alias non habeamus glossas, vel auctoritates, nisi decisiones Rotæ Romanæ, quæ illã interprætata est (fortè præter intentionem legislatoris), vt huiusmodi
3 inferiores, ac priuatas alienationes complectatur, exemit autem illas, quæ factæ essent in alteram Ecclesiam, ac etiam casus tunc in iudicio deductos, vt *eodem disc. præced.*; Hinc prouidè, cum *in Romana palatij coram Albergato* 18. *Maij* 1657. *impress. decis.* 268. *num.* 22 *par.* 12. *recent.* pluries in alijs instantijs confir-
4 mata, firmetur centenariam attendi facta computatione ad tempus ipsius editæ Constitutionis, ità cum hoc sensu procedendum esse videretur.

His tamen non obstantibus, contrarium dixi probabilius videri, quoniam ista lex non prodijt solùm super negotijs
5 particularibus alienationum iam factarum à centum annis citrà, sed per viam legis vniuersalis, ac perpetuæ pro temporibus, ac sæculis futuris, mundo durante, vsque ad diem iudicij, ad quem nostra fides est, Catholicam Ecclesiam dura-

duraturam esse; Et consequenter intelligenda est ad instar aliarum legum desuper prouidentium; Vt in specie habemus dispositionem iuris ciuilis *in auth.*, *ut Ecclesia Romana* §. *vnico*, super præseruatiua centenariæ tantùm fauore possidentium bona Romanæ Ecclesiæ, contra quam alia præscriptio non est allegabilis, quoniam licèt dicta lex prodierit sub *Iustiniano* circa annum salutis 530., 6 atque in his partibus occidentalibus eius obseruantia restituta fuerit circa annum 1130. iuxta legalem historiam pluries insinuatam, præsertim autem latius enarratam, & expensam *sub tit. de seruit. discurs.* 1., occasione agendi de puncto, an nouæ leges, quæ per *Antonium Contium & Gottifredum*, aliosque modernos antiquitatis indagatores in modernis *Codicibus* registratæ fuerunt, vim legis habeant; Et tamen fabulosum esset, vt iustificari deberet centenaria completa de tempore æditæ legis, adeoùt alia præscriptio allegabilis non esset.

Item pluries habetur *sub tit. de Iurepatr.* præsertim *disc.* 57. & 58., super probatione iurisparronatus tam potentium, quàm priuatorum, cuius explicitus titulus fundationis, vel dotationis per authentica documenta non habeatur, vt tempus immemorabile, vel centenarium huius tituli præsumptionẽ inducat, Et tamen tale tempus completum esse non debet, quando prodijt Cõcilium Tridentinum, sed de præsenti, quando lis mouetur, atque possessori de eius possessionis viribus quæstio mouetur; Idemque circa alium terminum 50. annorum, per quem de continuatis præsentationibus effectum sortitis docendum est; Sic à pari.

Clarius verò, attenta eiusdem præseruatiuæ ratione, quoniam illa non prodijt per viam gratiæ, & priuilegij, sed explicando id, quod de iure dispositum est, & nè aliàs maxima exorbitantia ex hac noua lege resultaret, quoniam centenaria possessio, (quoties nõ constat certitudinaliter de contrario initio vitioso, ad quod præcisè possessor se restrinxerit tanquam ad titulum meliorẽ,) omnem maculam, vel suspicionem purgat, atque ius tribuit allegandi quemcumque titulum de mundo meliorem absque necessitate illum iustificandi, ex deductis *per Gabr. de præscript. conclus.* 1. *num.* 7. *Menoch. cons.* 1023. *num.* 3. & 4. *Rota* apud *Merlin. decis.* 593. *num.* 28. & habetur *sub tit. de feudis dis.* 3. & sub altero *de Regal. disc.* 47., & *alibi frequenter.*

Ea viua, & conuincenti assistente ratione, quod cum per centenarij temporis decursum, hominum memoria pe- 9 rierit, ac etiam, vt plurimum perire soleant scripturæ, et quatenùs extent, ignotæ sint, cum nemo adsit, qui eas indicare valeat, hinc proindè esset reuoluere totum mundum, si dominia per sæculum, & vltrà confirmata, ex integro iustificanda essent, præterquam, vt dictum est, vbi possessor suæ possessionis daret initium, cum restrictiua ad illum titulum tanquam vnicum, & meliorem, de cuius infectione incontinenti constaret, cum ita præsumptio excluſa remaneat per contrariam veritatem, secùs autem, vbi idem titulus compatibilis est cum præsumptione alterius tituli melioris, quæ ab immemorabili, vel centenaria resultat, ex deductis præsertim *dicto discurs.* 47. *de Regalibus & infrà discurs. seq.*

Tantæque potentiæ centenaria possessio haberi solet, quod licèt in terminis iuris communis dicta præsumptio resultans ex obseruantia longissimi temporis 30. annorum cesset, vbi de negati- 10 ua adhibitæ solemnitatis constaret ex deductis *dicto disc. præced.*, & sub *tit. de dote disc.* 143., ac alibi, adhuc tamen tempus centenarium sufficit, quoties tituli infectio non sit talis, quod in possessore malam fidem inducat, omnemque diuersam præsumptionem omnino excludat, vt *apud Caualer. decis.* 613. *n.* 3.

In proposito item huius Constitutionis, aliàs pluries in facti contingentia disputando, Dicebam, probabilius videri, quod cum legis natura sit respicere futu- 11 ra, non autem præterita; Nisi quando expressè dicatur; Vel vbi prodierit per viam declarationis eius, quod priùs dubium erat; Aut circa ea præterita, quæ adhuc aliquam perfectionem expectant à futuro, ex ijs quæ cæteris relatis habentur collecta *apud Farin. in fragment. verbo lex nume.* 36. & *sequen. Mantic. decis.* 259. *num.* 4. *Rouit. prag.* 2. *de censib. Rot. decis.* 35. *nu.* 9. *post Merlin. de pignor. & sæpius*; Ac etiam in dubio præsumen-

da

ja non sit voluntas Principis tollendi ius tertio iam quæsitum, ex ijs, quæ habentur pluries deducta, præsertim *sub tit. de Regal. disc.148.*, vbi de hac materia potestatis tollendi ius tertij; Hinc proindè dicere consueui, durum videri, vt ista Constitutio afficere deberet eos, qui de tempore, quo edita fuit, suam
12 possessionem, ac dominium confirmauerant, cum iam nata, & completa legitima solemnitatis præsumptione resultante à longissimi temporis possessione, iuncta cum vera, & pacifica obseruantia, vndè propterea esset tollere ius quæsitū, ac facere non dominum eum, qui iam dominus effectus erat; Eo modo, quo mala fides superueniens post iam completam præscriptionem, illius effectum non tollit *Abb. & ceteri in cap. auditis de præscript. Mantic. decis.296. num.5. Buratt. decis.739.*

Atque si declaratum fuit quod Constitutio non comprehendit casus in iudicio deductos, vt *dicto disc. præced.*, non videtur quæ diuersa ratio suadeat, vt ille casus quoque ab ea exceptus remanere non debeat, quodque dicta noua lex, futuris non autem præteritis prouideret; Potissimè verò vbi ageretur de personis priuatis, in quibus non vrgeret illa potentiæ, & vsurpationis ratio, ob quam respectu potentium dicta Constitutio prodijt, ad huiusmodi priuatas alienationes fortè malè extensa,

Cumque iuxtà decisiones insinuatas *eodem disc. præced.*, firmatum sit, huiusmodi Constitutionem non procedere in alienationibus, & contractibus inter
13 duas Ecclesias, ducto argumento ab ijs, quæ habemus in materis Iurispatronatus potentium, ob malam vsurpationis præsumptionem à Tridentino Concilio inductam, vt non procedat in personis, vel corporibus ecclesiasticis, quamuis haberent iurisdictionem, vel vniuersitatem constituerent ex deductis *sub tit. de iurepatronatus discur.158.*; Hinc dubitatum fuit pluries in facti contingentia præsertim *in Romana domus* pro Ecclesia S. Thomæ librariorum, cum Monasterio sublacensi pendente *in Rota coram Taia*, àn dicta limitatio suffragari deberet in casu, quo Ecclesia non contraxisset ab initio, & causam haberet à
14 priuato laico, in quem bonorum eccle-

siasticorum alienatio facta fuit, quatenùs ipsa Ecclesia post successionem per longissimum tempus pacificè bona possedisset,

Atque dubitandi rationem præbere videbantur, ea quæ *in dicta materia iurispatronatus* habentur præsertim *disc.6. & 158.*, vt spectari debeat origo, et con-
15 sequenter nihil referat iuspatronatus possideri à priuato habente causam à potente, quoniam adhuc iure potentis censendus est, & econuersò, potens iure priuati, si ab isto causam habet,

Verùm credebam (etiam in sensu veritatis) contrarium dicendum esse, ex limitatione, quæ dictæ conclusioni traditur *eodem disc.6. & 158. de iurepatronatus*, vbi habentur auctoritates, & decisiones, vt scilicè id non procedat, quando talis fuit Ecclesiæ possessio, quod purgata censeatur illa mala præsumptio, quæ
16 qualitate personæ potentis resultat, vt habetur *in eadem Romana domus infrà disc.16.*

Fortius verò ex dicta circumstantia in meo sensu magnificienda, quod etiã in ipsis laicis priuatis, quibus dictæ modernæ Constitutionis ratio non congruit, neq; absolutum est eamdem Cõstitutionem procedere, cum potiùs hoc iure viuamus, eo quia semel casus dedit vt ità per Rotam respõderetur, ità deindè continuando, iuxtà illum stylum, qui mihi non placet; Potissimè dum, vt *dicto disc. præced.* insinuatur, egomet audiui ab aliquibus, qui participationem in dictæ Constitutionis editione habuerũt, quod id in intentione Pontificis non fuerit quod nouum non est, vt ministri extensores legis, frases, seù verba ità concipiãt, quod importent diuersum sensum ab eo, quẽ ipse legislator habuit, iuxtà id, quod in dies practicamus de Notarijs, ità di-
17 centibus in instrumentis, ac testamentis ea, quæ testatores nunquam voluerunt, neque cogitarunt, imò voluerunt oppositum, iuxtà præsertim casum, de quo *sub tit. de dote disc.99.* & pluriès sub *tit. de fideicom.*

Et in specie legis cum amplioribus verbis conceptæ præter intentionem legislatoris, habetur insinuatum sub *eodẽ tit. de dote disc.166.* in proposito Con-
18 stitutionis, vel priuilegij ab eodem Vrbano VIII. concessi pistoribus super

potio-

potioritate aduersus creditores anteriores, etiam dotem; Et de alijs declarationibus propriæ Constitutionis factis ab eodem Vrbano VIII. in plena Signatura Gratiæ habetur *apud Roias dec.217* & aduertitur pluries *sub tit. de pensionibus* cum similibus, quæ ponderari possunt.

COLONIEN.

BONORVM

PRO

MONASTERIO S. CORNELII AD INDAM

CVM

ECCLESIA N.

Responsum pro veritate.

De eadem materia præsumptæ iustificationis solemnitatum, ac legitimæ alienationis bonorum Ecclesiæ, resultantis ab antiquissima, præsertim centenaria possessione; Et quando dictæ præsumptioni obstet, necnè, infectio tituli, ex cuius inspectione appareat de defectu solemnitatis vel causæ; Et præsertim de alienatione ante quam ederetur *Extrauag. Ambitiosæ*.

SVMMARIVM.

1 FActi series.
2 *De noua dispositione* Extrauagantis Ambitiosæ.
3 *De eiusdem moderno recepto intellectu.*
4 *Decisiones, & auctoritates modernæ non applicantur alienationibus antiquis, & de ratione.*
5 *Quando fuit editus liber Decretalium.*
6 *De beneplacito præsumpto ex tempore.*
7 *De virtute possessionis centenariæ.*
8 *Quæ sint solemnitates de iure communi.*
9 *Non suffragatur possessio quantumuis antiqua vbi constat de initio vitioso.*
10 *Mala fides impedit præscriptionem non obstante quocumque tempore.*
11 *Retentio tituli infecti inter scripturas inducit malam fidem.*
12 *De differentia inter centenariam, & immemorabilem, & quod prima non non sit tantæ virtutis.*
13 *Non valenti agere non currit præscriptio, ideoque successori non nocet negligentia prædecessoris.*
14 *Quarè cum difficultate præscriptio sola rarò fouet possessores.*
15 *Habens centenariam potest allegare titulum meliorem, quem non tenetur probare.*
16 *De eadem conclusione, de qua, n.12.*
17 *An immemorabilis sit maior, quam centenaria, vel è contra.*
18 *Declaratur conclusio, de qua num.9., vt possessio antiqua non suffragetur, vbi constat de initio, quando procedat.*
19 *De eodem.*
20 *An inuestitura probet dominium, siue an istud benè probatum de tempore præterito sufficiat de præsenti.*
21 *Quod stant benè simul initium, & immemorabilis, dantur exempla.*

DISC. III.

1 CVm vsq; ab anno 1270., quædam bona, (attento hodierno statu), nimis conspicua, magnique valoris, per Abbatem, ac Monasterium S. Cornelij ad Indam, pro exiguo pretio alteri Ecclesiæ alienata fuissent, adeout supponeretur maiorem esse vnius anni fructum, quam pretium in sorte principali, hinc proindè cupiens Abbas modernus dicta bona recuperare, ac Monasterium reintegrare, consilium pro veritate à pluribus Romanæ Curiæ Aduocatis de anno 1666. petijt; Cumque ego essem vnus ex dictis desuper consultis.

Respondi quod pro meo sensu, id nimis

mis durum, peneque desperatum opus videbatur, quoniam in hac materia alienationis bonorum Ecclesiæ, modernis temporibus magis rigorosè proceditur
2 ob Constitutionem Pauli II., quæ incipit *Ambitiosæ regiſtratam inter Extrauag.* communes sub hoc *tit. de reb. Eccles. non alien.*, per quàm de nouo inducta est præcisa solemnitas beneplaciti Apostolici, magisque inculcata iusta causa necessitatis, vel euidentis vtilitatis, sub decreto irritanti inficiente quemcumque titulum, & possessionem, ex ijs, quæ desuper ad hanc materiam generaliter deducta habentur *supra disc.* 1.; Quinimò illa præcisa necessitas, quam hodie receptam habemus dictæ solemnitatis
3 prodita magis videtur à traditionibus modernorum, ac à Rotæ Romanæ determinationibus, cum prius sub quæstione esset, an alternatiuè dicta solemnitas beneplaciti Apostolici, vel aliæ solemnitates per antiquos canones desideratæ sufficere deberent, vt eodem *discurs.* 1.

Cum igitur dicta moderna Constitutio prodierit de anno 1448., et sic penè per duo sæcula post istam alienationem, quæ, vt supra, supponebatur facta de an-
4 no 1270., hinc proindè aduertebam, suffragari non posse conclusiones ex modernorum traditionibus, ac Rotæ decisionibus desumptas, cum quibus hodiè vtimur, quamuis aliqui desuper etiam consulti, vtpotè totam scientiam desumentes ex modernis decisionibus, ac iuxtà conclusiones, quas in repertorijs adnotatas habent, cum illis aliud non indagando, procederent.

Quinimò aduertebam, dubitari posse, àn de tempore alienationis, ipsi Decretales in illis partibus publicati, vel
5 cogniti essent, cum eorum volumen continens quinque libros, editum esset sub Gregorio IX. inter annum 1227. in quo creatus fuit, & annum 1241., in quò obijt, & sic tempore proximo.

Fortius, quoniam etiam in rigorosis terminis *Extrauag. Ambitiosæ*, solus lapsus temporis longissimi sufficit ad præ-
6 sumptionem solemnitatum, & causæ, ex deductis *disc. præced.*, multò magis vbi accedit spatium annorum circiter 400., dum, vt eodem *disc. præced.* aduertitur sola centenaria sufficit, non obstante moderna Constitutione Vrbani VIII, ob facultatem ailegandi quemcumque titulum de mundo meliorem; Si enim solùm spatium annorum 100. id operatur, multò magis, & absque dubio, vbi
7 illud est in quatruplo, dum scimus quod ipsamet Romana Ecclesia plures habet concessiones Imperiales, vel alia iura super ciuitatibus, Oppidis, & locis de facto possessis per alios Principes, quos tutos reddit aliquorum sæculorum possessio; Ac etiam, quia inter duas Ecclesias, neque intrat dicta Constitutio Vrbani, sed intacta remanet dispositio iuris cõmunis, vt *eod. disc. præced.*

Quia verò ex parte Abbatis dabatur sumptum instrumenti alienationis, ex cuius inspectione constabat de eius nis infectione, ex defectu personæ alienantis, dum per solùm Abbatem absque Capitulo Monasterij facta erat, atque incontinenti ex eadem scriptura detegi videbatur ineptia causæ, necnon defectus aliquarum ex illis solemnitatibus ex
8 dispositione antiquorum canonum requisitis, quas recensent *Rebuff. in compend. alienationis bonorum Ecclesiæ, & Redoan. eod. tract. q. 24. n. 31. & seqq.*; Hinc proindè alij desuper consulti dicebant, rem esse in tuto pro hac parte, innixi cõclusioni deductæ ex textu *in cap. veniens de præscript.*, *& theor. Innoc. in cap. dudum de decimis*, cum qua cæteri pertranseunt
9 relati *apud Buratt. decis. 792. numer. 2.*, & apud *Merlin. decis. 702. num. 39. repetit. decis. 94. part. 7. recent.* cum alijs, de quibus sub *tit. de Regal. disc. 47.*, vt scilicèt quæuis antiquissima possessio, etiam mille annorum, non suffragetur, vbi cõstat de initio infecto, quoniã istud inducere dicitur in possessore malam fidem, quæ attenta dispositione iuris canonici
10 vbique recepta, etiam in Terris Imperij, & inter laicos, multò magis inter Ecclesiasticos, perpetuò impedit præscriptionem ad notum *text. in cap. finali de præscript.*, vbi communiter Scribentes collecti *decis. 373. num. 9. & seqq. part. 9. recent.* & infra pluries præsertim *discurs.* 130.

Potiss. nè quia supponebatur, quod dictum alienationis documentum existeret in archiuio Ecclesiæ emptricis, ex qua retentione tituli infecti inter scripturas, resultare dicitur etiam scientia

iuris

iuris alieni, ac mala fides *iuxta conf.* 96. *Gemin. num.* 4. *vers. quoties legunt*, *Caputaq. decis.* 24. *part.* 2. *Caualer. decis.* 77. *num.* 7. *& decis.* 91. *numer.* 10. *Buratt. decis.* 912. *num.* 9. *Merlin. decis.* 663. *num.* 27. *repetit. decis.* 3. *part.* 7. *recent.*

Atque ad facultatem allegandi quemcumque alium titulum de mundo meliorem, à centenaria resultantem, Respondebant id procedere in immemorabili 2 vera & propria, qualis dicitur ea, de cuius initio non constet, non autem vbi de centenaria, vel etiam alio maiori tempore, de cuius initio constat, cum tunc, dato initio infecto, intret dicta conclusio, vt ità distinguendo cæteris relatis firmant *Barbos. in l. cum notissimi* §. *illud num.* 91. *&* 95. *ff. de iudic. Caldas. lib.* 1. *receptarum sententiarum quæst* 23. *n.* 80. *& seq. & num.* 109. *Adden. ad Molin. de primog. lib.* 4. *cap.* 10. *nu.* 10. *Castill. lib.* 5. *controu. cap.* 93. §. 8. *ex num.* 41. *cum pluribus sequen.*, ex quibus Auctoribus, alios transcribendo magnus fiebat allegationum cumulus.

His tamen non obstantibus, ego adhuc dubitabam; Dicebam etenim præfatos DD., ac alios apud eos percutere diuersos terminos, vbi scilicèt possessor munire se vellet cum solo clypeo præscri- 3 ptionis, quam successores in fideicommissis, & maioratibus, de quibus ipsi loquuntur, de facili euitare possunt cum regula textus *in l. finali Cod. de annali præscript.*, quod scilicèt non valenti agere, non currit præscriptio, ideoque prædecessorum negligentia, nocere non debet successoribus posteà natis; Vt adinstar eorum, quæ in his terminis fideicommissarijs habentur, idem in terminis iurispatronatus gentilitij firmatur *sub tit. de iurepatron. disc.* 35., vbi allegantur *Gratian.*, *Ciarlin.* & alij, ac *Rotæ decisio in eo casu edita*.

Secùs autem vbi possessor non est ita imprudens, quod recurrat ad solius præscriptionis præsidium, hodie nimium, 14 rarò ad praxim deducibile, tam ex dicta regula textus *in l. finali de annali præscript.*, quàm ex altera *in dicto cap. finali de præscript.*, ac etiam ob subductiones temporum pupillaris ætatis, & ob restitutionem in integrum, quæ ratione minoris ætatis, aut alterius iusti impedimenti, siue ratione iustæ ignorantiæ competit; Sed cautius agendo, eiusdem temporis beneficio vtatur ad probatio- 15 nem tituli melioris, puta, derogationis, seù priuilegij concessi per Principem, aut Pontificem, quem titulum sufficit allegare, dum ipsa antiquissima possessio, quæ hominum memoriam, vel sæculum excedat, probationis loco stare dicitur, ex deductis *dict. disc. præced.*, cum alijs quos pro consueto elaborato, sed nimiũ prolixo superfluo stylo deducit *Castill. d. lib.* 5. *controu. cap.* 93. §. 8. *num.* 27. *ad finem cum sequen.*

Neque ad rem faccre dicebam dictam distinctionem inter immemorabilem, & centenariam, quasi quod dicta operatio competat immemorabili, de qua plures 16 ex allegatis loquuntur, & plenissimè habetur apud *Rot. decis.* 101. *num.* 31. *par.* 10. *recent.* ac frequenter, non autem in centenaria, cuius *initium*, vt supra habetur; Tum quia magna quæstio est inter scribentes, quænam esset maior, ac maioris virtutis, centenaria, vel immemorabilis; Plerisque opinantibus, maio- 17 rem esse centenariam, per quam certus reddatur excessus memoriæ hominum, ac diuersus status per integrum sæculũ, cũ dari possit vt non habeatur memoria etiam eorum, quæ infra spatium 100. annorum sequuta sint, ex ijs, quæ pro vtraque opinione ad satietatem colligit *idem Castill. dicto cap.* 93. §. 8. *numer.* 51. *cum sequenti*.

Tum clarius, quoniam *id* procedit, quando certitudinaliter constat, centenariam, seù maiorem possessionem habitam esse in vim tituli, qui ex sui facie pateat clarè infectus; Hæc autem certitudo resultare non dicitur, nisi quando imprudens possessor, simpliciter, ac principaliter titulũ ità producit ad suæ pos- 18 sessionis iustificationem, quòd ad eum se restringendo, alterius melioris præsumptio excludatur, iuxta casum, de quo *in dicto discurs.* 47. sub *tit. de Regal.* cum similibus; Secùs autem vbi, (vt cautius ac prudentius est), nullum exhibet, nec producit titulum, contentus ea maiori facultate, quam antiquissimum tempus ità sibi tribuit; *Vel* ità producit cautelatè, quod non excludatur compatibilitas, seù possibilitas alterius tituli melioris, adeoùt cesset dicta restrictio iuxta deducta *apud Lanar. cons.* 94., quod vi-

dcigr in hac materia magistrale, cum al. p *eodem disc. 47. de Regal.*

Atque hinc, respondendo ad dictas conclusiones deductas *ex theor. Innoc. in cap. dudum, & ex cons. 96. Gemin.*; Dicebam illas esse veras in puncto iuris, ac in abstracto, positis tamen terminis habilibus, quod scilicet præcisè constet
39 possessionem habitam fuisse in vim illius tituli, tanquam vnici, & melioris alterius exclusiui, secus autem ista restrictione non benè iustificata, quoniam cum extrà controuersiam sit, dari possetitulorum multiplicationem, hinc rectè centenarius possessor dicere potest, quod eius prædecessores, agnoscentes titulum, de quo constat, esse minus tutum, alium titulum meliorem sibi cumularunt, cuius vigore, non autem primi possessum est, & quem iustificare non tenentur, sed sufficit allegare; Atque in hoc dicebam residere difficultatem, quatenus dicta alia Ecclesia pulsata ad docendum de suæ possessionis titulo, imprudenter illū non produceret ita simpliciter & restrictiuè, quo casu admittebam, quod longissima possessio quatuor sæculorum, & longè maior suffragari non potuisset; Ideoque difficultas non erat in veritate conclusionum, sed in applicatione, vt frequentius, ac penè semper contingit.

Ad quod ponderabam etiam ea, quæ habentur deducta *in Romana Castri Orciani* sub *tit. de Feudis disc. 70.*, ac *in de-*
30 *cisionibus Rotæ* ibi recensitis, quod non sufficit, vt quis doceat de eius antecedēti dominio ex inuestituris, aliisq; documentis, nisi cōstet, quod hodiernus possessor iure illarum inuestiturarum, & titulorum possideat; Vel quia id explicitè, vel implicitè fateatur per tituli productionem; Vel quia aliundè constet quod ille alio titulo rem habere non potuit, sed per necessē bona in eum obuenerunt ab eo, cui inuestitura concessa fuerat, adeoùt excludatur dicta possibilitas, quæ vtpotè continens præsumptionem iuris, contraria probatione, vel saltem fortioribus præsumptionibus, & adminiculis tollenda est.

Neque ratio differentiæ inter immemorabilem & centenariam, vt supra per allegatos considerata, attendenda venit,
41 nisi quando, vt supra, concurrit certitudo initij infecti, cum restrictione excludente alterius tituli melioris possibilitatem; Non enim omne initium infectum operatur, quoniam stant simul, vt constet de initio status contrarij, et tamen rectè detur præscriptio immemorabilis, cuius vigore quilibet melior titulus allegari possit; Atque pluries in facti contingentia, agendo de hoc articulo, deducere consueui exemplum Imperij Romani, quod notorium est, possediſſe penè vniuersum Orbem, præsertim nostras occidentales Prouincias, Italiæ, *Hispaniæ*, Galliæ, Germaniæ, & alias, Et tamen receptum est plures Italiæ Principes, vel Ciuitates, dictosque Hispaniæ, & Galliæ, Germaniæ, aliarumque prouinciarum Reges, & Principes, omnimodam libertatem, ac exemptionem ab Imperio præscripsisse, ex præscriptione immemorabili præbente quemlibet titulum meliorem, eo modo quo idem Romanum Imperium prius quæsierat, ac præscripserat contra alias antiquiores Monarchias, Medorum, Assyriorum, Persarum, & Græcorum, ex deductis per nostrum eruditum *Borell. in eius tractatu de præstantia Regis Catholici cap. 4. & 47.*; Ergo cōtrarium initium ità genericè sumptum, & de per se, hoc impedimentum non præstat.

Ità pariter certum est, quod Ecclesiæ, quæ hodiè possidentur cum iurepatronatus à laicis, diuersum habuerunt initium, cum introductio iurispatronatus fuerit posterior, vt aduertitur in sua materia *sub tit. de iurepatr.*, & sic adest initium, et tamen passim datur possessio immemorabilis; Idemque in decimis, quas laici possident, præsertim in Hispania, vt patet ex copioso numero *decisionum Rotæ*, quas desuper inter volumina habemus; Certum enim est initium post expulsionem Maurorum, et tamen adhuc datur immemorabilis, quia hæc intelligitur ab eo diuerso statu citrà; Ideoque punctus est in modo possidendi, quod scilicet possessor præcisè ad illum titulum suam possessionem restringat, de cuius vitio constet, cum tunc dicatur excludi dicta possibilitas alterius tituli melioris, qui cumulari potuit, atque initium infectum benè obstat; Et hæc dicebam in sola forma discursiua nihil firmando.

NE-

NERITONEN.

BONORVM

INTER

MENSAM EPISCOPALEM,

ET

RVGGERIOS.

Responsum pro veritate.

An, & quando alienatio bonorum Ecclesiæ inualida dicatur, quamuis expressum beneplacitum Apostolicum accedat, ob illius formam non seruatam; Et posita nullitate, an per possessorem, fructus restitui debeant; Et è conuersò, an, & quæ melioramenta per Ecclesiam eius bona vindicantem, possessori debeant refici.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio causæ.*
3 *In claris non intrant argumenta.*
4 *Fructus quando veniant restituendi.*
5 *Dominium, & possessio ab Ecclesia non abdicantur.*
6 *Meliorans bona Ecclesiæ non fit dominus melioramentorum, sed solum creditor pecuniarius.*
7 *Fructus causati à melioramentis non sunt meliorantis, sed Ecclesiæ.*
8 *In materia vsurariæ non attenditur vtilitas debitoris, sed interesse creditoris.*
9 *Meliorans cum mala fide, etiam si repetit, censetur esse implicitus mutuator.*
10 *Contrarium eius, quod dicitur num. 7.*
11 *Ecclesia debet sequi æquitatem.*
12 *Quarè Ecclesia non debeat percipere fructus melioramentorum.*
13 *Quod vsura in his terminis non intret.*
14 *Quod melioranti malæ fidei non sint reficienda melioramenta.*
15 *Contrarium, & quarè.*
16 *Expenditur ratio conclusionis, de qua num. 14.*
17 *De ratione donationis præsumptæ.*
18 *Quæ species malæ fidei requiratur.*
19 *Quæ species melioramentorum refici debeat, & quomodo.*
20 *De temperamento cum quo proceditur quandoque circa refectionem melioramentorum.*
21 *De distinctione in purgatione attentatorum.*
22 *Quando alienatio redoleat fraudem, & malam fidem veram.*
23 *Et quando sit mala fides excusabilis.*

DISC. IV.

1 IMpartita per Vrbanum VIII. facultate Episcopo Neritonen., concedendi in emphyteusim territorium nuncupatum *de Erneo*, sub duplici forma, seù conditione; Primò scilicèt, quod simul, ac vnico contextu, vni, vel pluribus illud ità in totum concederetur; Et secundò, quod priusquam ad traditionem, dictæque facultatis executionem deueniretur, in eodem loco, in parte executoribus benè visa, apponi deberet marmoreum monumentum, quod Ecclesiæ dominium, dictamque concessionem demonstraret, alioquin gratia cum omnibus indè sequutis inualida remaneret, ac haberetur pro non facta; Episcopus, vtraque forma neglecta, quamdam dicti territorij partem incultam, oleastris, & vepribus plenam, ac pascuis tantùm habilem, concessit Alexandro de Ruggerijs, sub annuo canone ducatorum 16., cũ obligatione præstandi decimam de singulis fructibus; Episcopus autem successor, postquam dictus Alexander, eiusque successores dicta bona concessa, cum notabili sumptu ad culturam redegerant, ob non seruatam formam in licentia Apostolica præscriptã, concessionem inualidam declarauit; Cumque nullitas esset ineuitabilis, hinc proindè possessores opponebant de refectione melioramentorum; E conuersò autem Episcopus, ista denegata, petebat restitutionem fructuum, vel eorum imputationem in dicta melioramenta; Vndè introducta causa in *Rota coram Celsa*,

2 *sub die 27. Iunij 1662.* super puncto meliorationum prodijt resolutio Episcopo, seu Ecclesiæ fauorabilis, vt meliorationes tanquam facta mala fide, refici non debeant, dum non sunt necessariæ, quæ alias per dominum fieri debuissent, vt inter *impress. eiusdem Cels. decis. 387.*

Edita ista decisione, cupientes Partes amplius non litigare, concorditer meum desuper votum pro veritate petierunt; Ideoque distinguendo casum in duas inspectiones; Primò scilicèt circa restitutionem fructuum; Et secundò, circa refectionem meliorationum; Inanis enim labor erat agere de nullitate concessionis, dum ob decretum annullatiuũ contentum in licentia, nullitas erat indubitata, cessabantq; disputationes, quæ tali decreto non accedente, cadere solent super eo, an implementum importaret
3 conditionem, vel modum, quoniam iuxtà vulgarem regulam *tex. in l. ille aut ille ff. de legat. 3. cum concordan. deduct. apud Rot. decis. 44. num. 14. par. 11. recen.*, in claris, & expressis non intrant argumenta.

Quatenùs igitur pertinet ad primum punctum restitutionis fructuum; Dixi
4 planam esse affirmatiuam, ex ijs, quæ habentur supra *disc. 1.*, dum nullitas erat clara, & inexcusabilis, vndè propterea cadere non poterat illa probabilis dubietas, vel credulitas facti, vel iuris dubij, quæ aliquando excusat, ex deductis *decis. 444. par. 4. rec. tom. 2.*, ibique latè *Adden.*, *cum alijs eodem disc. 1.*

Quare posita tanquam absoluta substantia dictæ restitutionis, inspectio cadebat solum super modo, an scilicèt, et qui fructus restitui deberent; In hoc autem, pro ratione dubitandi dicebam, integros fructus à possessore perceptos restitui debere, nulla ratione habita, quod melioramenta facta per possessorem, notabile eorumdem fructuum augmentum causauerint, quoniam cum extra controuersiam sit, vt ob decretum
5 irritans contentum in *Extraua. Ambitiosæ*, dominium, quinimò & possessio ciuilis non abdicetur ab Ecclesia, quæ interim domina, & possessoritrix reputatur, etiam ad effectum interdicti possessorij recuperandæ, vel retinendæ, vt aduertitur supra *disc. 1.*, melioramenta verò inseparabilia, sine dubio acquirantur ei, cuius est dominium rei melioratæ, etiam in casibus, in quibus de iure, vel de æquitate melioranti refectio de-
6 bita sit, cum semper ipse remaneat creditor pecuniarius, non autem dominus, vt cæteris relatis habetur *sub tit. de feudis disc. 27.*, ac etiam *sub tit de legitima, & detractionibus*, præsertim *in Romana domus*, occasione agendi de meliorationibus, quæ in restitutione fideicommissi sub nomine detractionum veniunt, vel de alia refectione, ac in pluribus decisionibus in ea causa editis; Hinc proindè, iuxtà plurium opinionem, de stricta censura, iuridico fundamento nõ destitutam, omnes fructus ad dominum
7 rei pertinent, eorumque participationẽ meliorans prætendere non potest, dum fructus dicuntur sequela dominij, meliorans verò est creditor pecuniarius, qui citrà vsurariam labem, fructus, vel accessiones percipere non potest, non concurrentibus legitimis requisitis lucri cessantis, vel damni emergentis accessionũ iustificatiuis, vt tenent *Couarruu.* & alij relati in infrascriptis decisionibus, in quibus contrarium firmatur.

Neque absonum videri debet, vt Ecclesia, vel alter dominus rei melioratæ, ità lucrum faciat de eo, quod ex aliena pecunia partum est, quoniam vt pluries
8 habetur *sub tit. de vsuris*, in hac materia, non spectatur quid interfit debitoris, sed solùm interesse *creditoris*, qui non ex eo quod debitor ex mutuo magnum commodum, seù lucrum fecerit, vsuras, vel accessiones, (vbi legitimum interesse cesset), percipere potest, vt pluries etiã habetur apud *Leotard. de vsur.* præsertim *quæst. 32. num. 30. quæst. 78 num. 14. & quæst. 80. num. 18.*; Ideoque cum possessor bonorũ Ecclesiæ malè alienatorum, sciret, vel scire deberet se
9 non esse dominum, vndè præsumitur possessor malæ fidei ad fructuum restitutionem obligatus, hinc proindè meliorando rem alienam, vbi etiam meliorationum refectio debita sit, aliud agere non videtur, nisi implicitè mutuare Ecclesiæ illam pecuniam, quæ in meliorationes erogatur.

His tamen non obstantibus, contrarium respõdi verius de iure videri; Tum quia generaliter, verior, magisque recepta

pta est diuersa opinio, vt fructus producti à meliorameniis, ipsius meliorantis commodo cedere debeant *ad text. in l. cæterum 22. ff. de rei vindic.*, quem perperuò notandum dicit *Roman. singul.* 337. & cæteris relatis plenè probant *Gabr. conf. 80. num. 8. lib. 1. Giurb. decis. 105. num. 19. Rota apud Buratt. decis. 558. nu. 1. apud Merlin. decis. 363. num. 5. decis. 188. num. 5. par. 5. rec. Romana domus 24. Ianuarij 1650. coram Bichio, impress. dec. 6. par. 11. rec. num. 13. & seq.*, cum alijs deductis in locis supra citatis, præsertim infrà *in Romana domus sub tit. de detract.*, & in decisionibus in ea causa editis.

Tum etiam quia, vbi de iuris rigore inter priuatos aliàs dicendum esset, talis rigor admittendus non est in Ecclesia, 11 in qua, vt aduertitur *sub tit. de emphyteusi* ad materiam caducitatis, & alibi, sola æquitas, ac naturalis veritas attendi debet; Cum etenim ipsa dicatur æquitatis, ac iustitiæ mater, & cultrix, atque super hisce virtutibus, priuatorum exemplar sit, ità iustitiã, & æquitatem lædere videretur obtinendo locupletationem de alieno.

Non debet etenim fictio plus operari, quàm veritas, siue actus nullus, non magis, quàm nihil; Atque canones prouident, nè Ecclesia per alienationes eius bonorum factas contra formam ab ipsa 12 lege præscriptam lædatur, ac supplantetur, non autem, vt alios lædat, siue lucrum de alieno faciat, ideoque illi sufficere debet, vt ei reficiantur fructus, quos ipsa percepisset, nisi alienatio facta esset; Et consequenter dixi, inspiciendum esse, quantum Ecclesia prius solita fuisset percipere de hoc prædio in eo statu inculto, in quo erant ante cõcessionẽ, ac faciendã esse peræquationẽ cum canonibus, & decimis singulis annis solutis, et si quid supereset, refici debere; Ex facti tamen serie supponebatur, nullũ adesse excessum, quinimò potiùs Ecclesiam fuisse in lucro, et consequenter ex facto cessabat necessitas assumendi alteram quæstionẽ, de qua *d. tit. de detract.*, an fructus, qui singulis annis per melioratẽ ex parte non meliorata percipiuntur, imputandi veniant in sortem, necnè.

Neque obstare credebam ea, quæ supra insinuantur de vsuraria prauitate aliàs resultante ex fructuum, seù accessionum perceptione à credito pecunia- 13 rio, quoniam istud dicitur mutuum implicitum ex quadam iuris subtilitate, vel fictione, non autem attenta naturali veritate in animo meliorantis, qui intentionem non habuit mutuandi, sed meliorandi id, quod credebat suum, atq; ità inuestiendi pecuniam in effectus fructiferos, vndè propterea, probata videntur requisita interesse; Adinstar eorum, quæ habemus in fructibus recompensatiuis ad terminos textus *in l. curabit C. de action. empt.*, debitis venditori pro pretio non soluto rei fructiferæ, ac etiam emptori soluenti pretium rei non traditæ, vt in sua materia *sub tit. de vsuris*; Nil obstante quod ob malam fidem à lege præsumptam, ità implicitus pecuniæ mutuator censeri debeat, quoniam, vt dictum est, id prouenit ex quadam iuris rigorosa fictione, non autem ex naturali veritate, & æquitate, quas Ecclesia attendere, ac seruare tenetur, potissimè dum est quædam mala fides, potiùs præsumpta, quàm vera, vt infrà.

Quouerò ad alium punctum refectionis melioramentorum; Quando subsisteret facti præsuppositum insinuatum in 14 dicta huius causæ *decis 387. Celsi num. 9.*, quod ex prædio meliorato non perciperentur maiores fructus, quàm ex præcedenti statu non meliorato, (et quę vtilitas quoad Ecclesiam, quæ citrà necessitatem vendere non potest, nec debet, attendenda videtur, cum aliàs nil sua interfit prædiũ in sorte maioris æstimationis effectum esse); Et tunc, laudando resolutionem, dixi pro Ecclesia respondendum venire, quoniam ex deductis in eadem *decisione*, ac *d. disc. 27. sub tit. de feudis*, & pluries *sub d. alio tit. de detractionibus*, in melioramentis vti- 15 libus, ex sola ratione æquitatis reficiendis, ad tollendam locupletationem de alieno, refici debet id, quod minus per quamdam speciem actionis de in rem verso, & pro ea sola vtilitate, quam dominus reportaret.

Vbi verò istud factum non assisteret; Contrarium dixi probabilius videri, non obstante rigorosa conclusione in eadem decisione deducta, vt mala fide melio- 16 rantí refici non debeant melioramenta

ad

ad text. in l domum Cod. de rei vindicat. Bald. conſ. 257. num. 1. lib. 1. cum concord. per Rot. deciſ. 188. nu. 29. & ſeqq. & 318. num. 22. & 23. par. 9. rec., quoniam perpenſis omnibus auctoritatibus huiuſmodi, liquet illam duplici rationi alternatiuè innixam eſſe, vel ſcilicèt ob præſumptam donationem, quaſi quod ſcienter ædificans in alieno, donare cenſeatur, vel in pœnam temeritatis ædificandi, ſeù meliorandi in alieno.

Neutra ex his rationibus videbatur ad rem adaptabilis; Non quidem prima præſumptæ donationis, cum hæc ſit præſumptio, quæ abſque dubio contraria
17 probatione veritatis tollitur, dum ità conſtat, meliorantem non animo donandi alteri feciſſe, ſed vt ſibi ipſi proficeret, & acquireret; Minuſque altera, quoniam rigoroſa opinio volentium, malæ fidei melioranti denegandam eſſe quamcumque refectionem, vbi etiam reficienda
18 eſſent, præſupponit talem malam fidē, vt redoleat temeritatem, et ſic delictum poſitiuum, ſiue quo pœna non datur, vt exemplificari ſolet in doloſo, ac violento ſpoliatore, ſiue etiam in attentante, quoties attentata doloſa dici poſſunt, & inexcuſabilia, putà poſt inhibitionem, ſine lite pendente, cum affectatione, atque cum hoc præſuppoſito malæ fidei veræ, & culpoſæ loquūtur *Bald. d. conſ. 257.*, ac *dictæ deciſionib. 288. & 318. par. 9. recen.*, & alij, qui in eiſdem, ac in huius cauſæ deciſione allegantur.

Et nihilominùs, etiam iſto caſu, quando ceſſet altera ratio donationis, idem
19 textus *in l. domum Cod. de rei vindic.* concedit melioranti facultatem auferendi melioramenta, quæ ſine prioris ſtatus læſione, vel deturpatione auferri poſſunt, data optione domino rei melioratæ ſoluendi æſtimationem ruderum ablatorum, atque vbi ſunt inſeparabilia, intrat quoddam æquitatiuum Iudicis officium, ſeù quædam æquitatiua actio, vel exceptio doli, vel de in rem verſo, ad tollendam locupletationem de alieno, ex deductis locis citatis.

Ac etiam ex alia concluſione in quocumque priuato recepta, multò verò magis in Eccleſia, vt in ciuilibus, ex canonica æquitate non detur exactio pœ-
20 næ, vltrà id quod intereſt; Vnde propterea *d. deciſ. 188. & 318. par. 9.* circa huiuſmodi rigoroſam concluſionē in eis firmatam effectum non habuerūt, dum in alia inſtantia in deciſione edita *coram Cerro impreſſ. eadem par. 9. recen. deciſ. 420.*, ſtante quod meliorata erant notabilia, atque rei melioratæ dominus ob eius paupertatem reficere non poterat, adhibitum fuit prudens, & æquitatiuum temperamentum, vt ipſe meliorans remaneret rei melioratæ dominus, ac poſſeſſor, domino autem reficeret valorem rei in eo ſtatu, *in* quo erat ante meliorationem, quod etiam in præcedentibus deciſionibus *coram Bichio*, quoque dictum fuerat, ideoque dictus ſummus rigor de ſtricta cenſura iuris ciuilis, ac præſcindendo à præfata canonica æquitate, intrare non debet niſi in poſſeſſore talis malæ fidei certæ, & inexcuſabilis, quæ dolum, ſeù delictum poſitiuum redoleret.

Non autem in hac ſpecie malæ *fidei* ex quadam rigoroſa legis fictione reſul-
21 tante, iuxtà eam diſtinctionem, quam habemus *in* eadem materia attentatorū inter attentata facti, merè doloſa ob poſitiuum ſpretum inhibitionis, & alia attentata iuris, quæ ratione appellationis, vel litis pendentiæ committi dicuntur, vt in iſtis, ratione ſcandali, vel paupertatis, ſeù ex alio iuſto motiuo, de facili detur ſuſpenſio, vel reiectio, quæ in illis denegatur, vt in ſua materia *ſubtit. de iudicijs*.

Negari etenim non poteſt, hanc eſſe malam fidem fictam, à lege ſubintellectam, non autē veram, & culpoſam, niſi quando particulares facti circumſtantiæ
22 illam redolerent, quia nempè, fraudis, & affectationis efficacia argumenta concurrerent inter Prælatum alienantem, & eum, *in* quem facta eſt *alienatio*, prohibitionis benè conſcium, vt (*e. g.*) rigoroſè dici poterat in caſu, de quo apud *Merlin. deciſ. 756. & 764. repetit. deciſ. 243. & 252. par. 6. rec.*, vbi de quadam alienatione facta *Fontanellæ* Auctori tractatus *de pact. nuptial.* ac *deciſionum*, cum Eccleſiæ læſione ſub affectato prætextu remunerationis meritorum, eo quia fuiſſet Eccleſiæ Aduocatus, cum ſimilibus; Et potiſſimè vbi accederet coniunctio ſanguinis inter Prælatum alienantem,

veram

& cum, in quem fit alienatio.

Nil autem in præsenti concurrebat, quod dictam fraudem, vel malam fidem veram redoleret, quoniam concessio ex vtraque parte, de facto, ac naturali veritate attenta, sincerè, bonaque fide inita erat, nullitas verò non resultabat à læsione, quæ, vt aduertitur *supra disc.* 1. principaliter in hac materia attendenda 3 est, sed à non seruata forma in Apostolica licentia contenta, vt integrum tenimentum eodem tempore, vni, vel pluribus concedi deberet, cum erectione marmorei monumenti tunc fortè neglecta, quia crederetur, vt sequi deberet quando inuentis alijs concessionarijs, integra concessio perfici deberet, potissimè quia concessionarius, quamuis nobiles, vel ciuiles natales habens, erat vir idiota, non de facili huiusmodi callens subtilitates, quas in illis præsertim partibus, in quibus incolæ non multum litteraturæ, ac studijs dediti sunt, vix Iuris Professores callent, minusque callebat ille, qui alienationem fecerat, dum non ipse Episcopus, tunc absens pro seruitio Apostolicæ Sedis Nuncium agens in Germania inferiori, (postmodum ad Summi Pontificatus apicem euectus sub nomine *Alexandri VII.*), sed mensæ Episcopalis œconomus concessionem fecit; Ideoq; concludebam quod naturalis veritas spectari deberet; Putò autem quod honesta concordia controuersiæ finem dederit, cum amplius de causa actum non audierim.

LVCANA
BONORVM
PRO
NICOLAO DE DONATIS
CVM
RECTORE ECCLESIÆ N.

Responsum pro veritate,

De concessione rei solitæ concedi, an, & quando subtineatur; Et an posita valida alienatione, seù concessione, possit Ecclesiæ Prælatus, vel Rector, illam retractare concorditer cum concessionario, istumque liberare in Ecclesiæ præiudicium.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De claudicatione fauore Ecclesiæ.*
3 *Etiam vbi alienatio esset excusabilis circa pœnas redditur culposa ob perseuerantiam,*
4 *Vbi alienatio retractatur, dicitur adesse quædam fidei violatio.*
5 *Quod filij, vel descendentes possint nolle continuare in concessione emphyteutica, vel conductione.*
6 *Vt feudatarius possit refutare feudum Domino inuito.*
7 *Contrarium verius eius, quod habetur num. 5.*
8 *Diminutio, seù abbassatio censuum importat alienationem prohibitam.*
9 *Eadem solemnitas, quæ requiritur in contractu, desideratur in distractu.*
10 *De licita concessione eorum, quæ sunt solita concedi.*
11 *An vtile per inutile vitietur.*
12 *De ratione dubitandi in casu.*
13 *Quod Consulentibus non sit deferendum.*

DISC. V.

Inita cõtrouersorum bonorum concessione, aliàs per Ecclesiam facta Matthæo de Lilijs, eadem bona, iure renouationis, seù nouæ concessionis, data fuerunt Cæsari de Donatis, pro se, filijs, nepotibus, pronepotibus, & abnepotibus masculis, cum plerisque tamen pactis, & conuentionibus dictæ antiquæ concessionis alteratiuis; Cumque defuncto Cæsare, Nicolaus eius filius de præfatæ concessionis inualiditate dubitaret, nè incertus ità remaneret, concorditer cum eodem Ecclesiæ Rectore, qui concessionem fecerat, ab ea tanquam inualida recessit, deindèque ad aliam deuenit, in omnibus antiquæ conformem, sublatis alterationibus Ecclesiæ præiudicialibus, ex quibus nullitas resultabat; Cumque defuncto dicto Rectore, de Ecclesia prædicta prouisus fuisset Cardinalis Bonuisius, isque crederet, quod magis Ecclesiæ expediret primam concessionem subsistineri, pactis alteratiuis non obstantibus, quodque non potuerit prædecessor ab ea recedere, concorditer autem, ac in forma benenola, & extraiudiciali veritas inquireretur, hinc proindè ex parte dicti Nicolai desuper consultus.

1

Respondi pendere resolutionem à puncto validitatis, vel inualiditatis dictæ concessionis, à qua concorditer fuerat recessum; Si enim illa inualida erat, planum remanere videbatur potuisse recedi; Quamuis etenim Ecclesia in hoc priuilegiata sit, quod neglecta illa æqualitate, quæ de iure ex regula correlatiuorum seruanda est, intrat eius fauore claudicatio, ob quam ipsi, eiusque Rectori, vel administratori licitum est pœnitere, atque à contractu recedere, siue illum inualidum declarare, non autem alteri contrahenti, ex deductis *supra disc.* 1., vbi de aliquibus declarationibus; Attamen ista pœnitendi, seù nullitatem declarandi facultas, nullam in iure habere videtur restrictionem, vt exerceri nõ valeat, ac potiùs ex sacrorum Canonum dispositione, vel sensu commendabilis eũ, vt retractentur malè gesta, & cesset

2

3 perseuerantia in peccato, quæ eo agitore causare potest illum incursum censurarum, ac pœnarum, qui vtpotè proueniens à malitia, vel temeritate, quandoque ob huiusmodi alienationes non intrat, quamuis intret nullitas, quia probabilis error excusare valeat, et tamen errore cognito, locum habere potest ratione perseuerantiæ, iuxtà ea quæ habemus circa incursum cẽsurarum, ob carcerationem, vel aliud exercitium iurisdictionis laicalis in personas ecclesiasticas, quod ipso initio excusabilis esse potest ob credulitatem, quod esset laicus, & subditus, intrat verò ex perseuerantia, errore detecto; Siue ea, quæ circa fraudes administratorum in computis, seù rationibus habentur *sub tit. de Regalibus disc.* 116., vt non ipse actus initiatus, sed perseuerantia, pœnarũ incursum causet; Ac etiam in emphyteuta, vel feudatario, seù fideicommissario non retractante alienationem, cum similibus.

Atque si extrà controuersiam ei, vt per Ecclesiæ Rectorem, seù administratorem id fieri possit, etiam inuito, ac reluctante altero contrahente, quo casu, 4 (inspecta saltem veritate iuris naturæ, vel gentium) quædam turpitudo adesse videtur super fidei violatione, vbi præsertim in altero contrahente malitia, seù mala fides vera non accedit, sed solum ex iuris subtilitate, vel præsumptione resultat, iuxtà distinctionem, de qua *disc. præcedent.*; Multò magis id concorditer fieri potest, dum ita istud inconueniens cessat, atque distractus, concordem veritatis, ac bonæ fidei recognitionem potiùs continere videtur.

E conuersò autem, licèt more Consulentis ad requirentis opportunitatem in scriptura ostendibili, ad effectum parãdi honestam concordiam; vt credo sequutam, reassumerem ea, quæ causæ in- 5 seruiendo plenè deducit *Andreol. controuers.* 379. ad probandum filios, aliosque descendentes posse refutare emphyteuticam, seù liuellariam concessionem eorum patri, vel alteri ascendenti factam, etiam inuito domino directo, quamuis essent dicti primi cõcessionarij hæredes.

Ac vlteriùs reassumerem ea, quæ habentur deducta *sub tit. de feudis disc.* 71. 6 super puncto facultatis competentis feudatario refutãdi feudũ domino quamuis inuito,

inuito, replendo iuxtà modernum vſum, (vt ignaro vulgo ſatisfacerem), chartas doctrinis, & auctoritatibus *eod. diſc.* 71. ſuper hoc articulo deductis.

Eodem tamen contextu, iuxtà meam conſuetudinem, ingenuè monui requirentem, quod vbi contractus eſſet validus, ipſeque hæreditariam qualitatem haberet patris, malam cauſam foueret, cum dictus receſſus fieri non potuerit, ex ijs quæ habentur deducta *ſub tit. de emphyteuſi diſc.* 38., vbi de auctoritate *Fulginei*, & aliorum, benè firmantium, quod in iſta quoque materia intrat regula *textus in l. cum à matre Cod. de rei vindic.*, quicquid *Andreol. loco citato* teneat, cum doctrina videatur, vel indigeſta, vel venalis, ideoque nulla fide digna, quamuis in eo caſu Iudex, iuxta currentem ſtylum, aliud non ratiocinando, tanquam ſuper doctrina punctuali cum ſolita cœca fide, cum ea ambulauerit; Cum etenim iſte ſit contractus correſpectiuus, atque data eius validitate, vtriuſque Partis obligatorius, nulla ſubeſſe videtur ratio, cur illa claudicatio, quæ in caſu nullitatis actus ex ſpeciali Eccleſiæ fauore inducta eſt, ità debeat contra eam retorqueri, atque alteri parti competere, dum volentibus compræhenſis in inueſtitura continuare, ipſa id denegare non poſſet; Potiſſimè quia, vt aduertitur *d. diſc.* 38., dictus Auctor nulli innititur probabili fundamento, dum ſolùm procedit cum auctoritate *Cornei conſ.* 301. *num.* 2. *lib.* 1., vbi de diuerſis terminis, cum maiori etenim probabilitatis apparentia id probare potuiſſet cum auctoritate Feudiſtarum, de quibus *d. diſc.* 71. *de feudis* ſuper facultate refutandi.

Et quamuis iſte caſus ab eo diuerſificaret, cum ibi quæſtio eſſet cum Eccleſia reluctante, in præſenti verò Eccleſia, ſeù eius Rectore volente, adhuc tamen de iuribus huius partis dubitabam, quoniam, vt aduertitur *d. diſc.* 1., ſub alienatione prohibita per *Extrauag. Ambitioſæ de reb. Eccleſ. non alien.*, ac etiam per antiquiores canones, non ſolùm venit alienatio vera, & propria, per quam bonorum, vel iurium inalienabilium dominium ab Eccleſia abdicatur, & in alterum transfertur, ſed etiam alienatio, impropria, per quam voluntariè remittatur, vel diminuatur cenſus, vel alia præſtatio, vt in ſpecie de diminutione, ſeù sbaſſatione cēſuum cōſignatiuorum, *Riçc. deciſ.* 376. *par.* 4. *Seraph. deciſ.* 1228. *cum concord. Barboſ. de Epiſc. alleg.* 95. *num.* 45. *& ſequen.*, *de Marin. reſolut.* 6. *num.* 10. *lib.* 1.; Et conferunt quæ habentur *ſub tit. de donationibus* circa inſinuationem, aliaſque ſolemnitates requiſitas 9 in donatione, vt etiam requirantur in retrodonatione, ſi prima eſt valida, & perfecta, quoniam in effectu eſt noua donatio, & habetur etiam pluries *infrà hoc tit.*, vt in diſtractu eadem deſideranda veniant, quæ in contractu deſiderantur.

Quatenùs ergo pertinet ad dictum punctum, à quo, vt ſupra, pendebat reſolutio quæſtionis, an ſcilicèt dicta retractata conceſſio, valida, vel inualida eſſet; De ſtricta iuris cenſura pro inualiditate reſpondendum dixi, quoniam licèt in facto verificari viderentur requi- 10 ſita, de quibus *ſupra d. diſc.* 1., vt iſta dicerentur bona locari ſolita, atq; de conſequenti fieri potuerit conceſſio, abſque ſolemnitate beneplaciti Apoſtolici, ex deductis *eodem diſc.* 1.; Attamen, vt ibidem habetur, vt id procedat, requiritur præ cæteris, vt non alteretur *ſolitū*, Quod in præſenti dupliciter ſequutum erat, tam circa modum canonis, ſeù præſtationis, dum antiquæ conceſſiones cōtinebāt facultatem emphyteutæ, ſeù conductoris præſtandi, vel frumentum, vel quamdam aliam inferiorem frugum ſpeciem, quæ ibi mixtura dicitur, quā etiam circa protractionem cōceſſionis ad plures generationes.

Ideoq; licèt apud antiquiores magna fuerit quæſtio, an iſto caſu alienatio in totum corrueret, vel potiùs, corruente parte alteratiua, actus remaneret validus, adeout *Clarus in §. emphyteuſis quæſt.* 6., 11 broccardicam, fatiſque dubiam quæſtionem dixerit, quod etiam dixit *Rota deciſ.* 241. *num.* 18. *& ſequen. deciſ.* 261. *num.* 24. *& ſequen.*, *& deciſ.* 284. *nu.* 17. *& ſeq. par.* 4. *rec. tom.* 2.; Attamen, vt *eodem diſc.* 1. aduertitur, hodie in Rota, & Curia, (quæ in hac materia, vtpotè Eccleſiaſtica ob nium aliorum Tribunalium norma eſſe debet), paſſim recepta eſt diuerſa opinio, vt vtile per inutile vitietur, ideoq; actus in totum corruat,

vt *decis.* 202. *num.* 6. *p.* 7. *rec. dec.* 165. *par.* 10. cum alijs collectis *per Fulgin. de emphyteus., tit. de contract. emphyt. quæst.* 8. *num.* 2. *cum sequen. & num.* 11. *cum seqq., & Adden. ad decis.* 12. *num.* 29. *part.* 3. *recent.*

Difficultas tamen mea erat in eo facti præsuppositio, quod dicta concessio, tam
12 ob aliquod canonis, vel responsionis augmentum, quàm ob temporum qualitatem, Ecclesiæ proficua esset, sibique expediret illam effectum sortiri, adeout præiudicium resultans ab alteratione temporis, seu dictæ facultatis dandi speciem pro specie, benè compensata maneret ab alijs vtilitatibus, vt euentus docuit, dum successor adeò firmiter insistebat super illius obseruantia, et consequenter quod intraret conclusio insinuata *eodem disc.* 1., vt ea quæ habentur de prohibita alteratione soliti, procedant, nè alteratio sit Ecclesiæ præiudicialis, non autem vtilis.

Magisque dubitandi rationem augebat ea circumstantia, quod retractato primo actu, incontinenti ad nouam concessionem deuentum esset, ad limites quidem antiquarum, sed cum minori præstatione, vndè propterea (stante potissimum qualitate Rectoris), aliqua non leuis vrgebat suspicio collusionis in Ecclesiæ præiudicium, ideoque requirenti, vt dictum est, consului, vt eo me-
13 liori quo posset modo, se concordare curaret, vt credo sequutum, atq; hinc, vt alibi etiam aduertitur, in dies edocemur, quantum in iudicando Consulentibus deferendum sit.

ROMANA CANONVM PRO CAPITVLO S. MARIÆ MAIORIS CVM ZONGHIS.

Casus disputatus coràm Vicario eiusdem Basilicæ, & resolutus pro Capitulo, credo, postea concordatus.

De indirecta seù impropria alienatione per diminutionem, seù sbassamentum canonis, vel census reseruatiui; Et àn, & quando annullata alienatione, debeanturfructus medij temporis, de quibus Ecclesia reintegrari debeat.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Destructo fundo emphyteutico, an emphyteuta teneatur ad canones.*
3 *Diminutio canonis, vel census est alienatio prohibita.*
4 *Et quando fieri possit.*
5 *An fieri possit reductio census consignatiui.*
6 *Quod expediat quandoque facere dictam reductionem.*
7 *An & quam veniant fructus restituendi ob malè factam alienationem.*
8 *De rationibus differentiæ ob quas in censu non veniat dicta restitutio.*
9 *De distinctione inter fructus qui petantur principaliter, vel accessoriè.*
10 *De rationibus dubitandi contrà obligationem restituendi fructus.*

DISC. VI.

FActa per Capitulum Basilicæ S. Mariæ Maioris emphyteutica conceſſio- 1
ſitus pro domibus conſtruendis ſub conuento annuo canone, vel cenſu; Cum tractu tẽporis per publicos Aediles mandatũ eſſet in dicto ſitu, & adiacentibus locis aperiri nouam viã publicã pro maiori etiam commoditate conſtruentium nouas duos, vndè propterea hæc pars inutilis, ac infructifera remanebat, hinc poſſeſſores ab eodem Capitulo obtinuerunt, (abſque tamen beneplacito Apoſtolico, vel alia ſolemnitate) canonis, vel cenſus notabilem diminutionem, ſeù sbaſſamentum; Agnita verò per ſucceſſores Canonicos dicti actus inualiditate, iudicium contra emphyteutas motum fuit pro ſolutione integræ præſtationis ab initio conuentæ tam pro tempore præſenti, & futuro, quàm etiam pro toto decurſo, ſuper quo maior fuit quæſtio, atque cum ad fauorem Capituli iudicatum eſſet, pendente cauſa coram Iudice appellationis, credo quod honeſta concordia ſuper decurſis tamen, non autem pro tempore futuro, controuerſiæ finem dederit.

In his autem diſputationibus, tres fuerunt puncti; Primò ſcilicèt ſuper dictę reductionis, ſeù diminutionis validitate, vel inualiditate; Secundò ſuper ſolutione ſummæ diminutæ pro toto tempore decurſo ante motam litem; Et tertiò, an tam pro tempore decurſo, quàm pro futuro prætendi poſſent canones, vel cenſus pro rata illius ſitus, vel ſoli, quod iam deſtructum erat, atque inutile effectum, dum ad formam viæ publicæ redactum erat.

De hoc vltimo habetur aliquid inſi- 2
nuatum in ſua materia *ſub tit. de emphyteuſi diſc.* 54., atque deciſio pendet à diſtinctione, quod; Aut deſtructio prouenit ex facto voluntario ipſius emphyteutæ, ſeù liuellarij, et indubitatum eſt, canones, vel cenſus deberi, quamuis ex re non exiſtente loco damnorum, & intereſſe, dum etiam in cenſu conſignatiuo, quod eſt magis, ſi debitor voluntariè, ſeù culposè fundum cẽſitum deſtruit, vel deteriorat, eadem obligatio intrat, vt in ſua materia *ſub tit. de cenſibus*; Aut verò prouenit caſu fortuito, vt in præſẽti prouenijſſe dicebatur, dum viæ publicæ apertura per publicos Aediles de Põtificio etiam oraculo ſequuta erat, et tũc intrat diſtinctio, an pars, quæ remanet, integri canonis, vel præſtationis capax exiſtat, necnè, et quæ capacitas in præſenti ſupponebatur.

Super primo item puncto, modica fuit diſputatio, cum planum eſſet, vt diminutio canonis, vel cenſus reſeruatiui 3
dicenda ſit ſpecies prohibitæ alienationis, cum ità ſit ipſa bona Eccleſiaſtica alienare, atque Eccleſiæ patrimonium formiter diminuere, vt in ſpecie aduertitur *ſupra diſc.* 1. & 5. *iuxta deciſ.* 1228. *Seraph.*, vt in ſpecie de hac diminutione, ſeù sbaſſatione cenſus reſeruatiui *Ricc. deciſ.* 134. *part.* 1. *alias deciſ.* 374. *p.* 4. *de Marin. reſol.* 6. *lib.* 1. *num.* 10., & communiter, cum in cenſu reſeruatiuo, vel in penſione locationis perpetuæ caſus ſit indubitatus, nullamque habeat dubitandi rationem, quoties fieret per viam meræ voluntariæ remiſſionis, ſeù sbaſſationis; Secùs autem per viam recognitionis veritatis, ac bonæ fidei pacificè, 4
ac beneuolè concedendo id, quod de iuſtitia negari non poſſet, atque denegando iudex decerneret, quia nempè ex tẽporum conditione, vel alijs accidentibus res emphyteutica, vel cenſita notabiliter diminuta, ſiue incapax oneris effecta eſſet, iuxta caſus de quibus *ſub dict. tit. de emphyteuſi dicto diſc.* 54.

Solumque aliàs in facti contingentia pluries dubitatum vidi, & conſultus fui, an eadem reductio, ſeù sbaſſatio abſque beneplacito Apoſtolico fieri poſſit in cenſibus conſignatiuis, quia nempè impoſito cenſu ad maiorem rationẽ, poſtmodum ad minorem reducatur; Atque iſto caſu, quando non ageretur de cenſu antiquo impoſito ante Bullam Pij V., qui propterea irredimibilis eſſet iuxtà *deciſionem* 394. *poſt Cenc. de cenſ.*, & *per eumdem Cenc. quæſt.* 59. *numer.* 18.; (quò caſu reſeruatiui ſpeciem haberè videtur), ſed eſſe ad libitum debitoris redimibilis, tunc pro meo iudicio dixi indubitatum videri id licitè fieri poſſe, nullamque probabilem dubitandi rationem deſuper cadere, cum id cõtineat

quemdam circuitum, seù plurium actuũ horum occultationem, quia scilicèt tangatur debitorem extinxisse, (vt poterat) priorem censum, absque eo quod Ecclesia creditrix id negare posset, cum esset actus necessarius, quodque incontinenti ad nouam impositionem deuentum esset.

Magis verò Ecclesiæ creditrici expedit procedere per hanc viam simplicis reductionis (quoties tamen citrà fraudem, & collusionem bona fide id sequatur, quia nempè temporum conditio, & vsus communis diligentium patrumfamilias ità exigat), quoniam continuãte eodem antiquo censu, euitatur illa quæstio, de qua pluries *sub tit. de credito*, an scilicèt nouum creditum creatum pro extinctione antiqui cum cessione iurium, vel pacto de subintrando, eamdem habeat anterioritatem pro fructibus, vtpotè à nouo, non autem ab antiquo contractu productis, vt ibi. 6

Maior igitur, ac penè tota disputatio fuit super restitutione ratæ remissæ, seù diminutæ pro tempore decurso, super quo puncto scribentes pro debitoribus non negabant conclusionem insinuatam *supra disc.* 1., ac etiam *disc.* 4., vt in alienationibus veris bonorum stabilium per veritatem veniant etiam fructus, cum ista propositio apud antiquiores controuersa hodiè videatur plana; Dicebãt tamẽ secùs esse in huiusmodi improprijs alienationibus, quod cum actus implicitum habeat statum validitatis, donec Ecclesia pœniteret, atque inualidum cõtractum declararet, quia potest nolle pœnitere ex priuilegio claudicationis sibi competente, idcircò fructus intermedij non restituuntur iuxtà firmata *per Rotam decis.* 29. *post Cenc. de cens.*, & apud *Millin. decis.* 235. *Gonzal. ad Regul.* 8. *Cenc. de Cens.* & alij de quibus *dicto disc.* 1. 7

Quidquid autem sit de huius assumpti veritate iuxtà insinuata *eodem disc.* 1., Dicebam etiam in sensu veritatis, vt eo admisso, non exindè inferri posset ad casum controuersiæ, procedit enim in terminis diuersis census consignatiui, in quo duplex intrat ratio differentiæ. Primò scilicèt, quod interim Ecclesia habet in manibus fortem, quæ tamen ratio tuta non est, cum intraret etiam in casu veræ alienationis bonorum stabilium, quorum pretium interim in manibus haberet, et tamen non suffragatur, nisi eadem Ecclesia vtilitatem fructibus æquiualentem reportasset, vndè propterea intraret actio, vel exceptio de vtili in rem verso, quia nempè pretium erogatum fuisset in extinctionem debiti fructiferi, vel in acquisitionem censuum aliorumque effectuum fructiferorum. 8

Magis tamen congrua videtur altera ratio, quod cum in censu consignatiuo Ecclesia debitrix, vel eius administrator faciat actum positiuum soluendi fructus singulis annis, vel temporibus, ità positiuè declarare dicitur pro eo tempore habere voluisse contractum pro valido, vndè propterea creditor in bona fide versari potuit, atque fructus percipere & consumere, secùs autem vbi accedit solùm factum negatiuum minoris perceptionis, cum per *istud dictæ* voluntatis positiua declaratio ità resultare non diceretur.

Ad quod ponderabam etiam distinctionem, de qua plenè cæteris relatis *apud Merlin. decis.* 663. *repetit. decis.* 3. *part.* 7. *recent.* inter illos fructus, qui veniant accessoriè, & consecutiuè ad ipsam rem, ac illos, qui principaliter, & de per se debeantur, ac petantur. 9

Reflectendo autem ad *veritatem*, tam isto casu, quàm *generaliter in quocumque* alio, etiam veræ, & propriæ alienationis, intellectus non de facili acquieuit *dictæ rigorosæ conclusioni* super fructuum restitutione, quoties non detur vera, & culposa mala fides inexcusabilis; Tùm quia dicitur hæc quædam mala fides per legem subintellecta resultans à probabili ignorantia iuris, cuius notitia, neque in ipsis Iuris peritis extra magnas Ciuitates benè dari solet; Tum etiam, quia interesse fructuum non percutit ius Ecclesiæ, sed potius ipsius Prælati, vel Rectoris, qui aliàs eos percepturus fuisset, vndè propterea, durante iure Prælati alienantis, hic per exceptionem *d li*, vel refectionem damnorum & interesse repellendus videtur, Et quoad successores, intrare videtur eadem ratio, quod scilicèt non declarando contractum inualidum, siue non exercendo pœnitendi facultatem, ità implicitè declara- 10

...ararent pro eo tempore habere velle... ...ontractum pro valido, et sic possessor... ...x ista credulitate versari potuerit in ea... ...em bona fide, quæ in hac facti specie... ...sultare quoque videbatur ex iusto mo... ...uo credendi, vt diminutio canonis fie... ...i potuerit de iustitia, & pro recogni... ...tione veritatis, & bonæ fidei, dum pars ...rei emphyteuticæ, vt supra, destructa, ...seù inutilis effecta erat, ideoque insinua... ...is de more difficultatibus, consului ho... ...nestam concordiam.

ROMANA

CENSVS

PRO

CONFRATERNITATE SPIRITVS SANCTI NEAPOLITANORVM

CVM

CONFRATERNITATE B. MARIAE DE HORTO.

Casus decisus per Rotam pro Confraternitate.

De impositione censuum cadente sub prohibita alienatione, Et quãdo Confraternitates laicorum dicantur ad hunc effectum ecclesiasticæ, vt earum bona sub hac prohibitione cadant.

Et an validè imponi possit census ad effectum construendi de nouo domum super ipsamet domo construenda.

SVMMARIVM.

1 *De facti serie remissiuè.*
2 *Resolutio causæ.*
3 *Impositio census est alienatio prohibita.*
4 *De differentia inter locum pium, & ecclesiasticum.*
5 *Potest fieri impositio census super bonis quærendis.*
6 *Decisiones Rotæ sunt præsupponendæ.*
7 *De probatione, quod locus sit ecclesiasticus.*
8 *Ad hunc effectum attenditur tempus supplicationis super erectione non autem litterarum.*
9 *An census imponatur super noua fabrica construenda in antiquo solo Ecclesiæ.*
10 *Eadem domus potest esse plurium dominorum per diuersa solaria.*
11 *Quando intret distinctio inter fabricam nouam, & antiquam.*
12 *An super domo construenda imponatur census.*
13 *Ecclesia debet restituere, id quod versum est in eius vtilitatem.*

DISC. VII.

1 PRæsuppositâ facti seriè, de qua in hac eadẽ causa *sub tit. de cens. discurs. 7.* occasione agendi, an census imponi possit super domo, seù re construenda; Quatenùs pertinet ad hanc materiam alienationis bonorum Ecclesiæ, & àn ista pia laicorum Confraternitas, eiusq; bona caderẽt sub dispositione *Extrauag. Ambitiosæ per Rotam corã Bichio* sub *die* 15. *Aprilis* 1652. pro com-
2 prehensione & cõsequenter pro nullitate census responsum fuit, atque in hoc statu causa pendet absque vlteriori progressu.

In hac autem dispositione, cum iuxtà quotidianam praxim, totum penderet à iustitia, nõ negabãt Scribentes pro creditore conclusionem hodiè extra controuersiam receptam, vt supra *discurs. 1. generali* insinuatam, vt impositio cen-
3 sus tanquam redolens quandam seruitutem fundi censiti veniat sub prohibita aliena-

alienatione, sed conclusione admissa, triplici nitebantur fundamento; Primo scilicèt, quod ageretur de Cõfraternitate laicali, quæ ob opera pietatis pia dici merebatur, non autẽ ecclesiastica, et consequenter, quod eius bona non caderent sub dispositione *Extrauag. Ambitiosæ de reb. Eccles. non alien*, vt tam ad hunc effectum, quàm ad alterum laicalis iurisdictionis, seù competentiæ fori, cæteris plenè relatis, ac distinguendo inter locum ecclesiasticum, vel locum pium, habetur apud *Rotam decis. 313. part. 10. numer. 9. & decis. 248. num. 19. part. 11. recent.* cum alijs, de quibus supra *eodem disc. 1.*

Secundò, quod nihil de Ecclesiæ bonis alienatum erat, minusque in aliquo eius patrimonium diminutum, dum census impositio facta erat ad effectum construendi nouam domum, quæ solùm censui affecta erat, ideoque dicebant intrare ea, quæ habentur apud *Roias dec. 161. 205. & 261.* cum alijs, de quibus *eodem discur. 1.*, vt prohibitio percutiat bona quæsita, & Ecclesiæ incorporata, non autem quærenda, & occasione acquisitionis, cum tunc omnis iustitiæ, ac æquitatis ratio suadeat, vt Ecclesia bona acquisita cum sua causa, ac onere insito, habere debeat, nè aliàs resultaret illa locupletatio de alieno, quæ si in quolibet priuato damnata est, multò magis in Ecclesia, quæ æquitatis, & iustitiæ cultrix est, aliorumque exemplar.

Et tertiò, quia constabat de versione in causam expressam, si non in toto, saltem in notabili parte, quod scilicèt pecunia ad hunc effectum data, erogata esset in merces fabrorum, ac in emptionẽ cœmentorum.

His tamen non obstantibus, scribens pro Confraternitate, cum sensu etiam veritatis, dicebam de dicti census inualiditate respondendum esse, *ideoque resolutio probabilis visa est*; Præsuppositis siquidem dicta conclusione, quam etiam scribentes in contrarium admittebant, vt posita ecclesiastica qualitate, non dubitetur impositionem census esse speciem prohibitæ alienationis, quodque propterea tota disputatio consisteret in obiectis.

Quatenùs pertinet ad primum, an ista Confraternitas esset ecclesiastica, vel pia tantùm, admittendo suprad[ictam] distinctionem inter locum pium, [et] cum ecclesiasticum; Dicebam clarũ [esse] vt versaremur in secunda parte loc[i] clesiastici, absq; necessitate assumendi [de] super ex integro disputationẽ, dum id [in] 6 in individuo firmatum fuerat *per Rotam in Romana Spolij 4. Iulij 1627. & 16. Ianuarij 1632. coram Coccino*, stante Rota inconcusso, ac notorio stylo præsupponendi, & non reuocandi, vel circumscribendi incidenter decisiones super aliquo puncto iam editas.

Et nihilominus absque necessitate exquirendi ecclesiasticam qualitatem, et signis, quæ pariter in ipsa Confraternitate verificabantur, habendi scilicèt Ec- 7 clesiam, & oratorium cum campanis, [in]duendi faccũ, & interueniendi in publicis processionibus, sub omnimoda visitatione, & correctione Ordinarij, cessabat omnis difficultas ob expressam formalem erectionem probatam per litteras Apostolicas Sixti V., non quidem pro simplici approbatione pij instituti, seù concessione alicuius facultatis circa diuina, & spiritualia, sed cum formali erectione in ecclesiasticam Confraternitatem, vndè propterea punctus remanebat ex solo facto omninò planus.

Solumq; circa istam circumstantiam, disputatio fuit in quadam alia causa super consimili censu antiquiori cum quo- 8 dam Corsino in Tribunali A.C., eo quia impositio per aliquos *dies* præcedebat dictam Apostolicam erectionem, vndè propterea prætendebatur censum subsistineri, quamuis beneplacitum Apostolicum non adesset, ex dicta ratione, quod tunc locus dici non posset ecclesiasticus, sed remaneret simpliciter pius; Verùm difficultas pariter ex facto sublata fuit, quoniam erectio antecedenter facta fuerat per Gregorium XIII. mediante supplicatione iam signata, & datata, vndè propterea ex tunc gratia perfecta fuit, litteræ autem, ob superuenram mortem Pontificis, ad probationem, ac executionem potius quàm ad substantiam gratiæ necessariæ, vt Regulis Cancellariæ satisfieret, expeditæ fuerunt per successorem in ea forma, quæ dicitur, *rationi congruit*, vndè propterea gratiæ effectus retrotrahitur ad suum initium, vt plures in suis materijs *sub titulo de Beneficijs*, & sub

& sub altero *de Pensionibus*.

Quoverò ad alterum obiectum impositionis census super bonis acquirendis occasione illorum acquisitionis; Admittebam pariter conclusionis veritatem in abstracto; Negabam tamen eius applicationem in concreto, quoniam cum census, etiam attenta iuris communis, ac antiquarum Constitutionum Apostolicarum dispositione, de essentia iuxtà probabiliorem opinionem, quamuis cõtradictoribus non carentem, hodiè verò attenta Constitutione Pij V. indubitatam, exigat pro fundo rem stabilem fructiferam, nullatenùs dici poterat illum impositum esse super eà eminentiori fabrica noua, quæ ità de nouo construebatur, cum illa absque solo, & antiquis fundamentis, ac parte inferiori dicti non posset res stabilis stans de per se, sed tanquam species alluuionis cõstituebat vnum, & idem prædium ità auctum, ideoque census impositus remanebat super bonis antiquis iam quæsitis, & Ecclesiæ incorporatis.

Et quamuis considerarem deduci posse ea, quæ habentur præsertim *in S. Seuerini sub tit. de seruitutibus disc.* 10. (licèt Scribentes in contrarium id non motiuarent), quod vnius eiusdemque domus, plures diuersi domini dari possunt per solaria siue appartamenta, quia vnus scilicèt sit dominus appartamenti inferioris, alter verò superioris, et successiuè nil prohibere videretur, vt quilibet in sua parte, ad limites capacitatis, censum imponere posset, cum ità dicatur res stabilis, fructifera, absque necessitate, vt impositor sit etiam dominus soli, dum receptum habemus, vt etiam super censibus, vel locis montium, quæ sunt stabilia ficta, & impropriè, imponi possunt, vt in sua materia *sub tit. de censibus*; Attamen hæc distinctio adaptabilis non erat ad casum, dum vnus, & idem erat totius prędij dominus, et quod magis, impositio limitatè facta non erat super sola parte superiori construenda, sed simpliciter super toto palatio.

Dictam verò distinctionem inter fabricam nouam, & antiquam, etiam in casu quo, vnus, & idem sit eiusdem ædificij dominus, & possessor, rectè cade-
11 re dicebam ad effectum potioritatis, iuxtà terminus textus *in l. interdum ff. qui potior. in pign. habeantur*, vt scilicèt super fabrica de nouo constructa ius non habeant creditores anteriores possessoris *in* concursu creditorum posteriorum, qui ad eamdem fabricam construendam pecuniam mutuarunt; Siue quod creditores venditoris, ac prioris domini, hypothecam non habeant super noua fabrica constructa per emptorem, quamuis ista adæquaret valorem fabricę antiquæ per ipsummet emptorem, in statu tamen bonæ fidei demolitam, itaut subrogatio non intret, iuxtà ea, quæ habentur *in Romana pro Monte Pietatis sub titulo de credito disc.* 24.

Incidenter etiam motiuatum fuit de inualiditate impositionis census, etiam vbi limitatè, ac taxatiuè illa facta fuisset super sola fabrica de nouo construenda,
12 quasi quod esset contra formam dictæ Bullę Pianę exigentis pro fundo rem stabilem fructiferam, cum de tempore impositionis ista non esset *in* rerum natura, vt in huius causæ decisione quoque motiuatur, & habetur *sub dicto tit. de cens. disc.* 7. in hac eadem causa; Reuera tamen motiuum non erat considerabile quoniam impositio censeretur facta ex nunc pro tunc, quando domus, vel eius pars construenda, ad illum statum perfectionis redacta esset, quod speciem fundi censiti constitueret, ac propterea difficultas percutit solum statum intermedium, vt donec dicta perfectio sequatur, non possit creditor prætendere fructus census, quamuis hic punctus esset extrà peculiarem materiam alienationis bonorum Ecclesiæ.

Demùm quoad tertium motiuum versionis, illud consistebat *in* puro facto, pro ea tamen rata, pro qua versio probaretur, admittebam, vt ex æquitatiua
13 actione de *in* rem verso, reficiendum esset id, quod versum erat, nè detur *in* Ecclesia locupletatio de alieno, sed punctus erat, vt non subsisteret tanquam census, sed remaneret simplex creditum pecuniarium infructiferum, *remanente* quæstione, an fructus soluti restituendi, vel imputandi essent iuxtà ea, quæ super ista quæstione habentur *disc. sequen.*

RO-

ROMANA CENSVS PRO GALERATIS, ET CONSORTIBVS CVM COLLEGIO PHARMACAPOLARVM ET ALIIS.

Casus disputatus coram A.C., & in Signatura, et resolutus pro Galeratis, & Consortibus.

De eadem materia census impositi per Confraternitatem, seù Collegium, vel aliam Vniuersitatem piam, vel ecclesiasticam, Et quando de vna, vel altera specie dicatur; Et quatenùs impositio sit invalida cum ipso loco pio, vel ecclesiastico, an subsistineatur cum personis particularibus æquè principaliter obligatis.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Quando dicatur locus pius, vel ecclesiasticus.*
3 *Vbi praxis docet subiectionem fori laicalis, non defertur signis.*
4 *Qualitas laicorum facit præsumere locum pium non autem ecclesiasticum.*
5 *De vniuersitatibus, vel collegijs artificum, & professorum.*
6 *Quod habere Ecclesiam non probet vniuersitatem ecclesiasticam.*
7 *De ratione ob quam impositio census est alienatio prohibita.*
8 *Quando hypotheca sit prohibita.*
9 *Obligatio particularium in cõtractu cum Ecclesia subsistinetur, quamuis respectu ipsius Ecclesiæ non subsistineatur.*
10 *De obligatione ciuium particularium pro Ciuitate, seù Communitate.*
11 *Quando creditori non præiudicet nullitas obligationis ciuis, qui est contrahere prohibitus remissiuè.*
12 *De resolutione eiusque ratione ob quam particulares fuerunt condemnati, non autem vniuersitas pia, vel ecclesiastica.*

DISC. VIII.

1 IMposuit Ianus censum scutorum 1000. ad tanorem Patritij, cum fideiussione Martini, & Galerati, postmodum verò Collegium Pharmacapolarum declarauit, censum in eius causam impositum esse pro eius aliquibus indigentijs, ideoque promisit relenare indemnes dictum principalem debitorem, & fideiussores, pro quorum etiam indemnitate, tanquam principales, principaliter, & insolidum se obligarunt plures eiusdem Collegij tunc temporis administratores, ac officiales; Cumque impositor, & fideiussores coacti fuissent soluere dictum censum, ac propterea egissent, tam contra Collegium, quàm contra obligatos pro relenatione coram A.C., iste, salua prouisione facienda respectu Collegij, relaxauit mandatum contra particulares obligatos, illudque canonizatum per Signaturam Iustitiæ, vnde propterea credo, quod actores reintegrati fuerint, vel quod concordialiter terminauerit, dum amplius de illa actum non audiui.

In his autem disputationibus, Collegij, & correorum exceptio, consistebat in prætensa inualiditate impositionis huius census facta per locum ecclesiasticum, absq; beneplacito Apostolico contra formam *Extrauag. Ambitiosæ de reb. Eccles. non alien.*; Verùm scribens pro actoribus (etiam in sensu veritatis, agnitæ quoque per Iudicem) dicebam hanc exceptionem non subsistere ex duplici fundamento; Primò scilicet, quod Collegium verè non esset ecclesiasticum, ideoq; sub dispositione *dictæ Extrauag.* non caderet; Et secundò, quod in omnem euentum subsisteret obligatio particularium, ac etiam illa eiusdem Collegij tanquam continens hypothecam generalem pro debito in eius causam contracto, & verso.

Qua-

Quatenùs pertinet ad primum; Scribentes pro Collegio, reassumendo ea, quæ in hac materia habentur deducta *per Gabriel. de pia causa concluſ. 1. & 2. Barboſ. de Epiſcopo allegat. 75. & per Rotam in Romana cenſus 15. Aprilis 1652. coram Bichio*, tunc iam edita in causa, de qua *diſc. proximè præced.*; Dicebant, quod licèt de formali erectione non doceretur, cum esset Collegium antiquum longè ante Vrbis excidium, in quo multæ scripturæ perierunt, attamen signa conuincebant esse locum ecclesiasticum, vtpotè existens in Ecclesia publica Sancti Laurentij in foro Boario erecta in antiquo Templo dicato Faustinæ, vbi etiam adest Hospitale, atque diuina recitantur per collegiales festiuis diebus, aliaque spiritualia, & pia opera exercentur.

His tamen non obstantibus, omninò verius esse dicebam, istũ esse locum, siue vniuersitatem laicalem, quamuis piam, non autem ecclesiasticam, ex ea clara probatione, ob quam iuxtà vulgarem
3 regulam text. *in l. ille aut ille ff. de legat. tertiò*, locus non erat signis, & argumentis, quod scilicèt subiaceret iurisdictioni, correctioni, & superintendentiæ Senatoris Vrbis, qui est Magistratus merè sæcularis, omninò incompetens vbi corpus esset ecclesiasticum, quamuis singuli tãquam laici in eorum priuatis causis laicali foro subiacerent, iuxtà distinctionem, de qua in sua materia *sub tit. de iurisdict. & foro competenti*.

Fortiùs verò, quia deficiente formali erectione, cum personæ hanc vniuersitatem constituẽtes essent sæculares, præsumptio est pro laicalitate, non obstante quod plura pia, & spiritualia opera
4 exerceantur, quoniam id facit, vt locus, vel vniuersitas sit pia, non autem ecclesiastica ad hunc effectum, vt aduertitur supra *diſc. 1.*, & in alijs pluries, & in ibi allegatis *deciſ. 313. par. 10. & deciſ. 248. par. 11. rec.*, vbi concordantes.

Ponderando potissimè, quod non ageretur de Confraternitate plurium personarum diuersorum ordinum, vel generum, quæ primariò ex motiuo pietatis, ac diuini cultus illam vniuersita-
5 tem efformarent pro diuinis operibus exercendis, vt sunt Confraternitates, vel Hospitalia &c.; Sed ageretur de Collegio professorum vnius artis, vel exercitij, vndè propterea vniuersitas principaliter ordinata videtur, pro tractandis ipsius artis, vel ministerij negotijs, ac modo se regendi, iuxtà illas artificum Vniuersitates, vel Adunantias, de quibus mentionem faciunt *Roman. conſ. 422. Franch. deciſ. 175.* & alij deducti *in Romana taxæ ſub tit. de Regalibus diſc. 98.*; Ac adinstar Collegiorum, quę constituere solent etiam professores iuxtà *deciſ. 832. & 882. Merlini, cum ſimilibus*.

Et quamuis huiusmodi Vniuersitates artium, vel professionum, habere soleant Ecclesiam, vel cappellam, attamen ex communi vsu Vrbis, aliarumque magnarum Ciuitatum adinstar, id principaliter sequitur pro destinatione loci publici, in quo professores congregari
6 valeant, atque regimen, & negotia artis, vel professionis tractent, accessoriè verò, & consecutiuè, ob pia, & spiritualia opera etiam exercenda, adeout, (præsertim in Vrbe), nulla detur ars, nullumque exercitium, quod suam non constituant vniuersitatem, cum aliqua Ecclesia, vel cappella; Ideoq; combinando huiusmodi considerationem cum obseruantia subiectionis Senatori Vrbis, qui est magistratus merè laicalis, ita planum esse dicebam, hanc esse vniuersitatem, piam quidem, ideoque ad præscriptum Sac. Conc. Trident. subiectam visitationi Ordinarij, qui ius habeat etiam interueniendi in redditione rationum, iuxtà ea, quæ habentur pluries *sub tit. de iurisdict.*, non autem ecclesiasticam.

Et nihilominùs, vbi etiam esset ecclesiastica, cum ipsa directè super eius bonis censum non imposuisset, hinc proindè dici non poterat, quod versaremur in casu propriæ, vel impropriæ alienationis bonorum Ecclesiæ, cum eatenùs
7 census impositio cadat sub prohibita alienatione, quatenùs perneceſsè facienda sit super bonis stabilibus fructiferis, quę ità impropriè *per huiusmodi* speciẽ seruitutis alienari dicuntur, vt supra *diſc. 1. & præced.*; In præsenti autem fundus censitus erat dicti Iani, qui personam principalis impositoris gesserat, Collegij autem obligatio erat solùm pro recognitione veritatis, ac indemnitate

dicti impositoris, & fideiussorum, vndè propterea resoluitur in simplicem hypothecam, quæ vbi, non exerceatur pro
8 distractione bonorum stabilium, sed vel super fructibus, vel super bonis mobilibus, sub prohibitione non cadentibus, non est prohibita alienatio, iuxta distinctionem, de qua cæteris relatis *Rota apud Roias dec.261. repetit. post Merlin. de pignor. decis.95.* passim recepta, & canonizata, vtpotè in materia magistrali, dum ità conciliantur, seu declarantur præcedentes *decis. 161. & 205. coram eodem Roias*, ac aliæ auctoritates, quæ inuicem pugnare videntur, ideoq; in omnem euentum, dicta obligatio, cum hoc temperamento exercibilis erat.

Quoueró ad alterum fundamentum obligationis particularium, aduertebam, vt quó vbi magis dicta difficultas caderet super validitate obligationis ipsius Collegij, eo magis planum remaneret, vt dicti impositorem, & fideiussores
9 noluissent sequi fidẽ Collegij, sed principaliter illam obligatorum, sine quorũ releuatione, se non obligassent; Adinstar eorum quæ habemus de obligatione ciuium particularium se obligantium pro debitis contractis per Ciuitates, seù Communitates prohibitas se obligare, vel debita contrahere sine certis solemnitatibus, vt tanquam absolutum sup-
10 ponitur *apud Capoblan. de Baron. par. 2. cap. 83. & de Marin. resol. 77. par. 1. & resol. 59. par. 2.*, ex quibus patet, difficultatem solùm in Regno Neapolitano cadere ob dispositionem Regiæ pragmaticæ annullantis etiam obligationes priuatorum, vndè propterea quando contingit causas tractari in foro ecclesiastico, siue in Curia Romana, puta contra ecclesiasticos obligatorum hæredes, vel bonorum possessores, passim huiusmodi obligationibus executio datur, neglecta dictæ pragmaticæ dispositione, ratione iuramenti cuius, leges laicales vim directè tollere non possunt, vt pluries firmauit Rota, vt *coram Burat. decis.44. num.4. Adden. ad eumdem decis.422. numer.16.* ac plen. *decis. 179. num.21. cum seq. par.9. recen.*, & habetur particulariter actum *infra disc.26.*, ac etiam *sub tit. de credito*, vbi pluries, de recepta distinctione, quod tunc nullitas obligationis vnius influit in alios non prohibitos, quando istorum obligatio est merè fideiussoria, secùs autem vbi sit æquè principalis, quinimò magis principalis.

Nulla etenim ratio suadere videtur, cur priuatorum obligatio subsistere non debeat, vbi præsertim quæstio non est cum ipso creditore, in quo fraudis, vel collusionis ratio cadere valeat, iuxtà di-
11 stinctionem textus *in l. si pecuniæ Cod. ad Velleianum*, de qua infrà, & *sub tit. de credito*, sed cum fideiussoribus contendentibus tantùm de releuatione à damno, quod ità, pro beneuolo gratuito officio impenso, contrà omnem iustitiæ, & æquitatis rationem paterentur.

Eatenùs autem oculatus Iudex relaxauit mandatum contra particulares obligatos, non autem contra ipsum Collegium, eiusque bona, quia ex parte ad-
12 ministratorum prætẽdebatur quod non benè cõstaret de versione in causam expressam, quodque istud debitum, in toto, vel in parte participaret de natura censuum, de quibus *disc. præced.*; Cumque ijdem obligati, tunc essent administratores, ad quorum manus pecunia obuenerat, hinc proindè iustè consideratum fuit, vt incumbere non deberet fideiussoribus de dicta versione inquirere, sed quod releuandi essent à dictis obligatis, qui agendo contra Collegium pro releuatione, repelli poterant cũ dicta exceptione, quæ dictis fideiussoribus obstare non debebat, atque tunc de puncto versionis agere congruum esset.

MACERATEN.

CENSVS

PRO

CONVENTV S. FRANCISCI OPPIDI S. VICTORIAE

CVM

MONASTERIO MONIALIVM S. LAVRENTII.

Casus disputatus coràm A.C., & in Signatura, & resolutus pro Monasterio.

De priuilegijs, & facultatibus aliquarum Religionum alienandi, non obstante prohibitione canonum, & *Extrauag. Ambitiosæ*, sine beneplacito Apostolico; Et quando etiam sine beneplacito dici valeat benè facta impositio census super bonis quæsitis de nouo, & in eorum causam.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Impositio census est alienatio prohibita.*
3 *Constitutio Vrban. VIII. non procedit in alienatione facta in Ecclesiam de uersione.*
4 *Quod creditor non teneatur esse sollicitus, & num. 9.*
5 *De indultis concessis Minoribus Sancti Francisci faciendi alienationes, & de dictorum minorum capacitate, vel incapacitate.*
6 *De moderatione dictorum indultorum.*
7 *An intret beneplacitum præsumptum, si constet de alia licentia.*
8 *Neque intrat dicta præsumptio vbi verum beneplacitum dari non solet.*
9 *De eadem conclusione, de qua num. 4.*
10 *Quomodo sit consulendum necessitati, vt non procedatur ad alienationem.*
11 *Quomodo dari soleat licentia imponendi census, cum obligatione extinguendi.*
12 *De rationibus, ob quas alienatio debeat substineri.*
13 *An alienentur bona obuenta ex aliqua hæreditate pro eiusdem hæreditatis debitis.*
14 *Quomodo in hac materia sit procedendum.*

DISC. IX.

1 OBuentis ex hæreditate, vel legato in Cõuentum Minorum Conuentualiũ Oppidi S. Victoriæ quibusdam bonis, cum onere erectionis cuiusdam operis in eorum Ecclesia, pro qua erectione necessaria erat Apostolica auctoritas; Religiosi nõ habentes promptã pecuniã desuper necessariam pro expeditionibus litterarum, cum licentia Ministri Prouincialis imposuerunt censum super eisdem bonis, vt supra obuentis, (licèt pro maiori quantitate, quàm dicta impensa exigeret) ad fauorem Monasterij Monialium; Cumque per longissimum tempus annorum 30., & vltrà, fructus pacificè soluti essent, prætendere cœpit dictus Conuentus viterius ad eos non teneri ob inualiditatem impositionis, tam ex defectu beneplaciti Apostolici, quàm ex defectu causæ, dum dicta impensa erat longè minor, atque commodè cum fructibus, cum aliqua mora fieri poterat, absque necessitate faciendi dictam alienationem; Quarè introducta causa coram A.C. contra Conuentum iudicatum fuit, relaxando contrà eum mandatum pro fructibus decursis, habitoque recursu ad Signaturam Iustitiæ, rescriptum fuit de appellatione etiam suspensiua, sed reproposita causa, credo quod, recedendo à resolutis, rescriptum sit cum clausula, *sine præiudicio*, vnde Conuentus, vel acquieuit, vel se concordauit, dum ampliùs de causa actum nõ audini.

In disputationibus autem in vtroque Tribunali habitis, præsuppositæ necessitate copulatiui cõcursus solemnitatis, & causæ, vt requiritur in alienationibus bonorum Ecclesiæ ad formam *Extrauag.*

2 *Ambitiosæ*, quam amplius non dubitatur locum habere etiam in impositionibus censuum, quamuis ad fauorem alterius

Ecclesiæ, cum certum sit in hac materia non intrare cõquassationem priuilegiorum, vt aduertitur *supra disc.* 1., & alibi, atque ex hodie magis communi, & recepta sententia habetur infrà in contractibus initis inter minores, vel mulieres, seù æquè priuilegiatos.

Dicebant Scribentes pro creditore, (et Iudex admittebat), solemnitatem dupliciter concurrere; Primò scilicèt ob licẽtiam concessam à Ministro Prouinciali quæ dicebatur in proposito sufficiens ex indultis Apostolicis huic Minorum Religioni concessis per *Leonem X.*, & *Gregor. XIII.*; Et secundò vt concurreret beneplacitũ præsumptum, quod resultat à lapsu temporis longissimi iuncti cum obseruantia, quorum vtrumque accedebat,
3 non obstante moderna Constitutione *157. Vrbani VIII.*, dum receptum est vt cum Ecclesia, vel loco ecclesiastico non procedat, vt *eodem disc.* 1.

Et quoad defectum causæ, dicebant eamdem præsumptionem resultantem à longissimi temporis obseruantia, in idem quoque suffragari, quod scilicèt non solùm præsumatur solemnitas, sed etiam vtilitas, iuxtà auctoritates *eodem discurs.* 1. deductas, quas ac aliàs pro moderno stylo plenè cumulabant; Et vlteriùs, quod cum ageretur de censu imposito pro causa voluntaria, non teneretur creditor esse sollicitus de versio-
4 ne, iuxtà firmata in terminis specialibus census impositi per Monasterium *apud Merlin. decis.* 219. *repetit. decis.* 463. *post Cenc. de cens.*, istudque fuit præcipuum fundamentum.

Econuersò, ego Scribens pro Conuentu debitore, absque necessitate immorandi in regula, quæ nullitati assistit, dũ illa per alterã partem admittebatur; Dicebam præfatas limitationes non suffragari ex defectu applicationis ad casum;
5 Tum quia dicta Indulta Apostolica percutiunt Religionem Minorum Obseruãtium, qui sunt incapaces retinendi bona stabilia in redditu, non autem in acquisitione, ad effectum vendendi iuxtà plenè firmata *apud Merlin. decis.* 456. *repetit. decis.* 365. *part.* 5. *recent.*, & pluries in sua materia *sub tit. de Regul. ribus*; Ideoque præfata Indulta disponunt, id quod de iure, potiusque prodierunt ad tollendas difficultas resultantes *à cap. exijt de verb. signif. in sexto & à Clement. exiui eod. tit.* super dicta habilitate acquirendi, & vendendi, quàm vt concederetur indultum speciale derogatorium *Extrauag. Ambitiosæ*; Ideoque istud erat clarum æquiuocum, vt dicta Indulta continerent circa hoc priuilegium dictæ *Extrauag.* correctiuum; Et consequenter manifesta erat fallacia in applicatione, dum agebatur de minoribus Conuentualibus, qui ex relaxatione regulæ ex indultis Apostolicis resultante, sunt extra controuersiam capaces retentionis bonorum stabilium, ac reddituum.

Et nihilominùs, vt *eod. disc.* 1. aduertitur, huiusmodi priuilegia, quæ, vel directè, vel per communicationem plures
6 Religiones capaces præsupponunt habere, moderata fuerunt per Decreta generalia edita de anno 1624., de quibus frequenter testantur moderni Morales, & Collectores.

Quoueròad beneplacitum Apostol. cum præsumptum, quod resultat à longissimi temporis obseruantia, (vltrà in-
7 spectionem, an hæc præsumptio cesset ex contraria probatione, quod impositio facta sit in vim alterius licẽtiæ, quod tamen causat probationem præsumptiuam non autem concludentem ob compatibilem concursum vtriusque solemnitatis rectè cumulabilis, donec de negatiua constet); Dicebam omnem difficultatem cessare ex alia conclusione *eodem disc.* 1. deducta, quod hæc *præsumptio* non intrat, vbi constat *de ineptia*, vel
8 insufficientia causæ, sine qua Pontifex vel Sacra Congregatio huiusmodi licentias non concedit, & consequenter non potest *fictio* supplere illam veritatem, quæ verificari non potest, ex ibi deductis.

Ad conclusionem autem, quod creditor non tenetur esse *sollicitus* de versione; Respondebam cum eisdem distin-
9 ctionibus in hac materia traditis *eodem disc.* 1., vt scilicèt id procedat, quando verificatur dictus copulatiuus concursus, tam solemnitatis, quàm causæ, quæ sit vera, & sufficiens, solumque difficultas cadat circa versionem; In præsenti autem, difficultas non erat super versione alicuius partis pecuniæ in causam expressam, sed erat super falsitate, dum pro expeditione litterarum tanta-

summa

ſumma neceſſaria non erat, ac etiam ſuper ineptia pro ipſamet ſumma neceſſaria, quoniam, (vt ſupra inſinuatur), cum non eſſet valdè notabilis, benè conſuli potuiſſet, vel expectando cumulum
10 ex fructibus ipſorum bonorum, obtinendo interim aliquam prorogationem temporis de facili à Sacra Congregatione concedendam pro erectione iniuncti operis, vel accipiendo mutuam pecuniam, etiam ſub aliquo intereſſe, ſatisfaciendam mediante aſſignatione fructuum aliquorum annorū mutuatori faciēda, ſuſpenſis interim pijs operibus, quę ex ipſis fructibus adimplenda erāt, vndè propterea Papa, vel Sac. Congregatio, ex iſta cauſa veriſimiliter hanc facultatem non conceſſiſſet, dum etiam quando oportet imponere cenſus, quia non poſſit alio modo occurri, adhuc iniun-
11 gi ſolet Rectoribus, vel adminiſtratoribus Eccleſiæ, ſeù loci eccleſiaſtici, etiā ſub comminatione pœnarum, onus extinguendi infra certum terminum cum fructibus, ex deductis *infra diſc.* 11.

Quamuis autem de ſtricta, & rigoroſa iuris cenſuris crederem (etiam in ſenſu veritatis), hanc impoſitionem inualidam eſſe, cum dictæ reſponſiones, quæ ex hac parte deducebantur, in puncto iuris eſſent ſolidiores; Adhuc tamen, reflectendo ad eamdem veritatem, me torquebat quædam non ſcripta naturalis æquitas, ob quam, reſolutio potiùs probabilis viſa eſt, quoniam cenſus im-
12 poſitus non erat ſuper antiquis bonis ipſius Conuentus, qui proindè ſui patrimonij diminutionem ità pateretur, ſed ſuper ipſiſmet bonis de nouo obuentis, & in eorum cauſam, vndè propterea, nō erat alienare, vel minuere bona quæſita, & incorporata, ſed facere expenſas neceſſarias pro acquiſitione, ſiue ità minùs quærere; Et conſequenter quod rectè intraret limitatio, de qua *eodem diſc.* 1., vbi agitur de bonis quærendis, & occaſione acquiſitionis; Licèt enim prudentius fuiſſet prouidere cum fructibus, vt ſupra, non tamen ex eo quod, omiſſa via magis prudenti, eligatur ea quæ minùs prudēs eſt, reſultat, vt contrauentum dicatur *Extrauag.* diſpoſitioni, vbi bona ſuo illius diſpoſitione adhuc nō cadunt, quia Eccleſiæ incorporata non ſunt.

Et quamuis eodem iuris rigore retento, aliqui crediderit, vt alienationis
13 prohibitio procedat etiam in ipſiſmet bonis hæreditarijs, poſtquam quæſita, & incorporata ſunt, quamuis alienatio fieret pro extinguendis debitis eiuſdem hæreditatis, attamen intellectus nunquā huic aſſumpto acquieſcere potuit, niſi quando concurreret mala fides & culpa poſitiua, affectando alienationem pro cauſa, cui commodè cum fructibus occurri poteſt, iuxtà ea, quæ in ſimilibus terminis bonorum fideicommiſſariorū habentur *ſub tit. de fideicommiſſis diſcur.* 160., et ſub *tit. de dote ad materiam Auth. res quæ diſcur.* 145., dum eo ipſo, quod agitur de debitis, vel oneribus, quæ ipſis bonis inſunt, ità dicitur fieri acquiſitio cum ſua cauſa, non autem pura & libera; Potiſſimè vbi omnis ſuſpicio fraudis, ac malæ fidei abeſt ab eo, in quem alienatio facta eſt, cui imputari non valeat, cur diligentior non fuerit, vt dici poteſt de priuatis, in quibus fraudis & colluſionis cum Prælato, ſeù adminiſtratore, cadere valeat ſuſpicio, quæ in hac facti ſpecie omninò exulabat, dum agebatur de Monaſterio Monialium ità erogante pecuniam, de neceſſitate erogandam, & quam aliàs cum priuatis inueſtiſſet, & potiſſimè in paruo loco, vbi huiuſmodi iuris ſubtilitates ignotæ ſunt; Et conſequenter, pro meo iudicio, iſta
14 materia, diſcretè pro facti qualitate, & circumſtantijs regulanda videtur, non autem indefinitè iuris regulas, cum litterali rigore cuicumque caſui applicare, iuxtà leguleici vulgi morem.

LAVDEN.

CENSVS

PRO

MONASTERIO CONGREGATIONIS OLIVETANÆ VILLÆ NOVÆ

CVM

MARCHIONE IVLIO LVCINO.

Casus decisus per Rotam pro Marchione, postea, vt credo, concordatus.

An valeat impositio cēsus pro extinctione alterius census antiqui in diuersa moneta ab ea, in qua antiquus debebatur, et de quà licentia Apostolica loquitur, adeòut beneplacitum dicatur malè exequutum; Et an absque beneplacito imponi possit nouus census pro extinctione antiqui validè impositi cum beneplacito; Vel èconuersò, an valeat secunda impositio, quamuis cum beneplacito, facta pro extinctione alterius census, quem detegatur esse inualidum.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio causæ.*
3 *Quando augmentum monetæ cedat commodo, vel incommodo creditoris, vel debitoris.*
4 *Idem est non adesse beneplacitum, & adesse & non seruari eius formam in specie quod loquatur de vna specie monetæ, & contractus fiat in altera.*
5 *In materia alienationis bonorum Ecclesiæ vtile per inutile vitiatur.*
6 *Sed modicus excessus non attenditur.*
7 *Quod nil referat formam alterari circa species monetæ, vbi effectus est idem, & quid in hac materia attendatur.*
8 *Quod non detur læsio in actu, qui potest se habere ad commodum, & damnum, circa alterationem valoris monetæ.*
9 *Quomodo regulari debeat incertus valor de futuro.*
10 *Qualitas contrahentium satis in hoc attendenda est.*
11 *Nimium refert, an venditor sit conscius pretij, & emptor ignarus.*
12 *An sine solemnitate imponi possit vnus census pro extinguendo antiquo imposito cum solemnitate è contra.*

DISC. X.

1 CVm Monasterium Oliuetanæ Cōgregationis Villænouæ, ad effectum soluendi pretium aliquorū bonorum emptorum, indigeret libris 60. mil., pro ipsis de anno 1607., censum imposuit ad rationem sex pro centenario, specificādo sortem in ducatonis 1061g., sub conuentione, vt ducatonus semper & omni tempore, etiam in casu redemptionis, esse deberet librarum quinque, & solidorum 13.; De anno verò 1619., idem Monasterium licentiam Apostolicam obtinuit, pro maiori eius vtilitate, creandi nouum censum in summa scutorum 10. mil. monetæ, ad rationem quinque pro centenario, pro *extinguendo* dicto alio censu grauiori, *cuius licentiæ* vigore, censum imposuit ad fauorem Lucini in ducationis, qui Mediolani dicuntur *de cuneo* boni argenti, vt cuduntur in zecca Mediolani, sub pacto vt creditor, tam pro fructibus, quàm pro restitutione sortis in casu redemptionis, ad aliam speciem monetæ recipiendam cogi non posset; Cum autem tractu temporis, ob excrescentiam valoris auri & argenti, dictus ducatonus, qui de tempore impositionis valebat libris quinque & solidis 13., factus esset valoris librarum 8. circiter, quod causabat Monasterio graue damnum, Hinc prætēdi cœpit nullitas dicti contractus, quodque propterea, am in fructu, quàm in sorte Monasterium teneri solum deberet ad eam rationem, quàm importaret debitum extinctum librarum 60. mil.; Quæ

ve introducta causa *in Rota coram Taia*, deroque dubio, an constaret de validitate census etiam ad effectum manutentionis in quasi possessione exigendi fructus in ducatonis, vel eorum valore de tempore currenti, sub *die* 23. *Iunij* 1666 affirmatiua prodijt resolutio fauore creditoris, atque concessa noua audientia, vel perfectum fuit in decisis, vel præparata disputatione, concordia dedit finem controuersiæ, dum de illa amplius actum non audiui.

In disputationibus desuper habitis, pro ea validitate impositionis census, non negabamus ego & cæteri pro Monasterio debitore Scribentes, quod resultaret dictus effectus creditori proficuus, quoniam cum nonageretur de moneta imaginaria, sed vera, & existente in rerum natura, (quicquid antiquiores in hoc certauerint), hodiè passim recepta est theorica *Bartoli in l. Paulus ff. de solut.*, vt ipsa præstanda sit, vel vbi difficultas adsit in præstatione ipsius speciei, dari debeat æquiualens in alia moneta currenti, non curato intermedio incremento, vel decremento, vt cæteris relatis apud *Peniam decis.* 5. *Gregor. & add. decis.* 42. *Larre dec.* 21. cum alijs cumulatiue *per add. ad dec.* 67. *n.* 29. *& seqq. & n.* 71. *p.* 9. *rec.*, & habetur actum sub *tit. de regalibus ad materiam monetarũ disc.* 126 *& seqq.* & sub *tit. de pension. disc.* 34. *& seqq.*, ac sub altero *de credito disc.* 139. & alibi, Et in specie pro Monasterio Vrbis eiusdem Oliuetanæ Congregationis ego substitui *in Romana*, de qua habetur etiã mentio *dicto tit. de credito discurs.* 139., in censu impositio in scutis auri larghis, qui hodiè in commercio non sunt, nisi numque rari apud antiquarios reperiuntur, vt extinctio census fieri debeat in moneta currenti, iuxtà tamen eorum valorem importantis iulios 16. cum dimidio circiter, cum tamen de tempore impositionis valerent iulios 12.

Quare defensio causæ consistebat in substinendo inualiditatem contractus, qua posita, de consequenti resultabat, vt Monasterium teneri non deberet, nisi ad id quod in eius vtilitatem versum erat circa extinctionem antiqui census, qui supponebatur debitus in libris 60. m. inuariabilibus, dum illa est moneta imaginaria, quæ iuxtà eamdem receptam theoricam inuariabilis est, nullamque recipit alterationem, vt apud proximè allegatos.

Pro inualiditate autem prædicta probanda (vltrà motiuum nudi facti super excessu mandati dati procuratori, qui Monasterij nomine cẽsum imposuerat); Tria, ego & cæteri pro Monasterio scribentes deducebamus fundamenta, ad ostendendum malè seruatam esse formã licentiæ Apostolicæ, ac etiam defectum causæ; Primò scilicèt, quod cum licentia loquatur de scutis 10. mil. monetæ intelligendis iuxtà vsum *Vrbis*, vt quilibet scurus inuariabiliter constituatur ex decem iulijs, vel paulis, vt in specie *dicto tit. de regal. disc.* 126., impositio
4 census facta erat in dictis ducatonis cunei Mediolani, ideoque ob non seruatam formam, dicebamus actum corruere, ex cõclusione in hac materia receptissima, de qua supra *disc.* 1. & alibi, quod idem est, nullum adesse beneplacitum, vel adesse, sed malè executum, eiusque formam seruatam non esse; Secundò ob excessum, dum licentia cantabat de summa scutorũ 10. mil., et census constitutus erat pro summa maiori 10619., ac propterea deducebamus alteram pariter,
5 hodiè receptam cõclusionem, (quicquid antiquitus dubitatum fuerit), vt in hoc materia vtile per inutile vitietur, atque excessus totum actum corrumpat, vt *eodem disc.* 1. *& alibi*; Et tertiò ob defectum causæ, quam pariter absolutum est non suppleri per beneplacitum Apostolicum, quamuis eius forma in omnibus adimpleta sit, quoniam cum antiquus census esset, vt supra, in moneta inuariabili, vndè propterea Ecclesia reddebatur tuta, nè damnum ex futuro augmento pateretur, se subiecit dicto periculo, cuius casus contigit cum damno valdè notabili.

Reflectendo autem ad veritatem, primum & secundum motiuum, quamuis more Aduocati scribentis in causa per me cum dictis conclusionibus, earumque auctoritatibus, & decisionibus in suis casibus veris nimium exornarentur, leuia videbantur, *ideoque meritò* neglecta; Quatenus enim pertinet ad secundum excessus, ollebatur ex facto, cum ferè idem importarent scuta 10. mil. mo-
6 netæ Romanæ, ac 10619. ducatoni monetæ

netæ Mediolani, attento valore illius tẽporis, et si qui aderat excessus, erat modicus, qui non est considerabilis, vt benè in hac parte in huius causæ decisione firmatur, potissimè quia spectato potius fine, seù effectu licentiæ, quàm formula verborum, noua impositio faciendæ erat pro extinctione census antiqui, quæ sequi non poterat, nisi cum integra restitutione sortis librarum 60.mil., cui dicta summa ducatonorum 10619. respondebat.

Et quoad primum motiuum creandi censum in diuersa moneta, quàm specificata in licentia, verè nil id referebat,
7 quoniam licèt scutus monetæ habeat semper vniformem, ac inalterabilem statum, vt constituatur ex decem nummis argenteis, qui *iulij* seù *pauli* nuncupantur, seù ex 20. nummis pariter argenteis, qui nuncupantur *grossi*, ad differentiam scutorum auri, qui in dies, in hoc præsertim sæculo, alterationem, variumque pretium receperunt, & recipiunt; Attamen spectato effectu, cum dictus ducatonus Mediolani consistat etiam in argento, nulla dignoscitur differentia, dum alteratio est comparatiuè ad monetam imaginariam librarum, & quæ alteratio pariformiter in scutis argenteis monetæ Romanæ intrat, dũ augmentum prouenit à valore intrinseco ipsius argenti, et sic ille scutus monetæ Rom., qui tunc æquialebat quinquè libris circiter monetæ imaginariæ, nunc eodem modo importat libras 8. circiter, ideoq; erat differentia merè verbalis, in nulla consideratione habenda, dum vt *dicto disc.* 1., & alibi aduertitur in hac materia, non attenditur alia subreptio, nisi ea, quæ respicit effectum vtilitatis.

Solidum autem videbatur tertium fundamentum, cui decisio non omninò adæquatè satisfacit, dum absque vlteriori ratiocinio, vel examine materiæ, iuxtà currentem damnabilem pragmaticum stylum, processum fuit cum aliàs firmatis
8 *per Rotam in Bonon. census* 11. *Martij* 1637. *&* 13. *Decembris* 1639. *coram Panzirolo*, in quibus agendo de consimili censu impositio per minorem in scutis 5000. auri pro extinguendo alio censu, vel debito in libris 25. mil., vndè tractu temporis dicta sors importabat summam librarum longè maiorem cum notabili damno minoris, decidit[ur] attendendum non esse ex generali re[g]la *textus in l. de fideicommisso Cod. de* [in]*fact.*, vt læsiuus non dicatur ille act[us] qui potest se habere ad damnum, & co[n]modum, si euentus damnum produ[xit] dum commodum etiam produ[xit]erat, ideoque ad metiendam vtilitat[em] seù læsionem respectiuè, attendi deb[et] tempus contractus.

Conclusio est vera, in his etiam m[i]minis alienationis bonorum Eccles[iæ] cepta ex deductis suprà *eodem discur.* 1. Fallacia verò pro meo iudicio consi[st]re videbatur in applicatione ad factu[m]
9 quoniam iuxtà communiter notata *c[ap.] cap. in Ciuitate de vsuris* cum concord[an]tibus, quãdo agitur de regulãdo fut[uro] variabili valore, qui pro casuum co[n]tingentijs, maior, vel minor effici pot[est] attendenda est verisimilitudo, metien[da] ex retroacti temporis experientia, ac p[e]ritorum iudicio, quibus attentis, certu[m] est quod idealis remanet dictarum dec[i]sionum consideratio, vt quemadmodu[m] aurum excrescentiam habuit, ità decr[e]scentiam cum vtilitate debitoris recip[i]re poterat, dum experientia continu[a]per medium ferè sæculum, & vltrà de t[e]pore huius cõtractus docuerat, quod [au]rum, & de consequenti argentum se[m]per excrescentiam in dies habuerat, no[n] quam verò decrescentiam verisimiliter non sperandam, et sic *tam attenta re*troacta experientia, *quàm etiam* veri[si]militudine, nunquam dici poterat quo[d] adesset æqualis incerta euentualitas in qua par esset vtriusque contrahent[is] conditio; Et de consequenti ab *ipso* ia[m] tio immutatio debiti de vna specie in[te]ram præseferebat Ecclesiæ damnum verisimiliter certum absque verisimil[i] spe lucri.

Magnumque argumentum huius spe[ra]tæ vtilitatis ex parte creditoris, [et] non cogitati damni ex parte debitoris resultare obseruabam ex enixo pacto p[er] creditorem affectato, vt *in* ipsis duc[a]
10 tonis argenteis zecchæ, iusti, & bon[i] argenti restitutio sortis, ac solutio fr[u]ctuum fieri deberet, reflectendo ad qua[n]litatem ipsius creditoris, qui erat peri[t]issimus negotiator, atque ex diuturno exercitio camporiæ negotiationis rect[e] sciens dictam verisimilem futuram ex[i]

crescentiam; Econuerso autem debitoris personam gerebãt Religiosi hęc nullatenùs callentes, vt in specie aduertitur *in Imolen.* sub *dicto tit. de pension. disc.* 34. in proposito diuturnæ exactionis pensionis constitutæ in scutis auri, quam Inquisitor fecerat in longè minori summa librarum, continuando in statu, seù valor primæuo de tempore ipsius reseruationis; Atq; in individuo istorum Religiosorum, ponderabam casum supra insinuatm census impositi ad fauorem Monterij Vrbis in antiquis scutis auri larghitunc valentibus iulijs 12., quod quamis eorum valor adeò notabiliter adaucs esset ad iulios circiter 16. cum dimid, adhuc tamen Religiosi in sancta, & religiosa simplicitate, continuarunt exactionem fructuum vsque ad præsens adictam antiquam rationem iuliorum 12., atque in futurum continuassent, si debitor voluisset facere extinctione, super cuius modo consulti sapiente Monasterij errorem declararũt, vt *dict. disc.* 139. *de credito*.

Idque rectè intrare dicebam ea, quæ fiant communiter Ciuilistæ ad materã *text. in l.* 2. *Cod. de rescind. vendit.*, *Canonistæ ad materiam text. in cap.* 2. 3. *de emptione & venditione, & ad dict. materiam text. in cap. in Ciuitate & p. finali de vsuris*, vt pro futura vemilitudine regulanda, seù etiam regula læsione in pretio de præsenti, nimiu deferendum sit vtriusque contrahentis qualitati, & an venditor sit benè cons iusti pretij, cuius econuersò sit ius emptor, vel econtrà, et hic videbi casus, vndè propterea non de facili ellectus resolutioni acquiescebat olctam verisimiliter læsiuam, & præiudicialem conuersionem alienationis, alia specie non periculosa, in alteram spericulosam.

Hic autem proposito imponendi nouos sus sub minoribus fructibus, ad effect extinguendi census antiquos graui; Satis frequenter dubitatum vidi, consultus fui, an id fieri posset per Essas, & Monasteria aliaque locaeiastica, sine alia licentia, vel beneplacito Apostolico; Et quoniam experti desuper pro ingeniorum diuersi varia fuisse iudicia, hinc proindè duos erant in fieri, ad omnem difficultatem tollendam, & nè aliàs illi, qui eorum pecunias dabant reas subijcerent periculo, quod in dies experimur ex dicta ingeniorum varietate, consulere consueui, vt ad superabundantem cautelam, beneplacitum Apostolicum, vel respectiuè in Regularibus licentia Sac. Congregationis desuper obtineretur; Pro meo tamen iudicio, indubitatum credebam id non requiri, quoties tamen primus census extinguendus, legitimè cũ beneplacito Apostolico benè executo impositus esset, ex recepta conclusione, de qua *dicto disc.* 1. & *alibi*, vt res semel effecta alienabilis, durante eadem causa, perseueret talis, et consequenter bona, solita concedi per vnicam solemnem cõcessionem, denuò absque alia solemnitate, dummodò accedat vtilitas, concedi possunt.

Vbi verò primus census extinguendus impositus non esset cum Apostolica licentia, alijsque seruatis de iure seruandis, tunc secùs, ideoque monere consueui, vt hoc principaliter inquireretur; Quamuis enim in terminis censuum imponendorum per Communitates, vel per possessores maioratuum, & fideicommissorum cum similibus, aliqui moderni Scribentes credant, vt creditori sufficiat adesse licentiam Regiam, seù alterius magistratus ad id potestatem habentis, non curato, an census antiquus, qui ex-
13 tinguitur, tali licentia sit munitus necnè, vt cæteris relatis firmant *Molin. de primo gen. lib.* 1. *cap.* 10. *numer.* 25. *Nouegrol. alleg.* 2. *Capobl. de Baron. prag.* 1. *num.* 298. *& seqq.*; Negant autem *Rouit. conf.* 64. *lib* 1. *de Marin. resol.* 77. *num.* 9. *lib.* 1., & pro vtraque parte disputat *Salgad. in Labyr. part.* 2. *cap.* 17. *num.* 46. *& seqq.*; Attamen quidquid sit de vnius, vel alterius opinionis veritate, obseruabam id non rectè applicari in nostris terminis, in quibus intrat dispositio *Extrauag. Ambitiosæ*, ob copulatiuum concursum præcisè necessarium solemnitatis, & causæ consistentis in necessitate, vel euidenti vtilitate, quam solemnitas non supplet, et consequenter non sufficit, vt accedat beneplacitum Apostolicum, dum non adest necessitas neque vtilitas, si Ecclesia in vim primæ impositionis inualidæ cogi non poterat, neque obligata erat, nisi quatenùs in

eius vtilitatem versum esset; Non sic est in dictis alijs casibus, in quibus cum contrahendo obstaculum proueniat à prohibitione legis, sufficit licētia, seù facultas Principis, qui dictum obstaculum tollat, dum non desideratur præcisè dictum aliud requisitum euidentis vtilitatis, ideoque diuersi sunt termini.

ROMANA
CENSVS
PRO
HAEREDIBVS HIERONYMI ALBERTINI
CVM
RECTORE ECCLESIAE PAROCHIALIS S. BLASII DE FOVEA.

Casus variè decisus per Rotam.

An debitum contractum per Ecclesiæ Rectorem, seù Prælatum cum licentia Apostolica præscribente assignationem creditori faciēdam fructuum aliquorum bonorum, ex quibus debeat satisfieri, importet implicitam impositionem census, quæ afficiat ipsam Ecclesiam atq; bona; Et quid vbi certus terminus Ecclesiæ Rectori, vel administratori in licentia præscriptus est ad censum, vel aliud debitum extinguendum, an creditor teneatur de hoc esse sollicitus, adeout non implementum sibi præiudicet; Et incidenter, àn Prælatus, vel Rector acquirat iura contra Ecclesiam.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutiones causæ.*
3 *Licentia Apostolica regulat, ac animat alienationem alias prohibitam.*
4 *Ideoque contractus gestus contra formā licentiæ est inualidus.*
5 *Non est immorandum in formalitate verborum, sed in substantia veritatis.*
6 *Fructus certi pro credito pecuniario sine requisitis non dantur citra usuram.*
7 *In materia vsuraria potestas quæ quātum se extendat.*
8 *In Papa non datur ignorantia eorum, quæ sunt iuris ob assistentiam officialium.*
9 *An clericis permittatur contractus cambij actiuè, & passiuè.*
10 *In cambio non datur lucrum certum neque intrant termini fructuum.*
11 *De circumstantijs ex quibus Rector valuerit contrahere nomine proprio.*
12 *Prædia vrbana non sunt natura sua, sed accidentaliter fructifera.*
13 *Adhuc tamen dicuntur bona fructifera ad effectum impositionis census.*
14 *Quod iuxtà sensum decisionis non esse necessaria licentia Apostolica.*
15 *Ecclesia tenetur actione de in rem verso nè locupletetur de alieno.*
16 *Creditor non tenetur esse sollicitus de extinctione facienda infra terminum.*
17 *Quod obligatio extinguendi infra certum tempus sit pro stylo, sed non soleat practicari.*
18 *Quod sit excusandus contrahens super interpretatione licentiæ Apostolicæ dum etiam tribunalia se decepta.*
19 *Tutor non acquirit cessiones contra pupillum, vel Prælatus contra Ecclesiam, & quando secùs.*
20 *Quod titularis possit acquirere commoditatem pensionis super proprio beneficio.*
21 *Debitor soluens debitum proprium non reportat cessionem.*
22 *De materia obligationis causarum adiectæ pro extinctione debiti.*

23 De

3 *De eodem, de quo num. 17., vt obligatio extinguendi non sit in vsu.*

DISC. XI.

1 FActo casu deuolutionis Domus emphyteuticæ, cum necessaria esset eius refectio, quàm Iacobus Rector narrauit de proprio facere non posse ob graues expensas factas in lite pro recuperatione, hinc obtinuit licentiam Apostolicam accipiendi scuta 879. sub annuo fructu, seù vsuris quinque pro centenario, cum assignatione pensionum eiusdem domus, ità tamen, vt à dicto Iacobo intra duodecim annos Ecclesia reintegrari deberet, cuius licentiæ vigore pro dicta summa impositus fuit census ad fauorem Petri; Cumque per obitum Iacobi, de dicta Ecclesia prouisus fuisset Augustinus, iste pro se, proprioque nomine, suisque hæredibus, & successoribus, dictum censum à Petro acquisiuit, eoque defuncto, hæredes contra successorem in Tribunali Vicarij mandatum executiuum obtinuerunt pro fructibus; Commissa verò per Signaturam causa appellationis *in Rota coram Cerro*, 2 cum clausula, *Si quid exequenduu*, *sub die 8. Maij* 1663. pro exequutione responsum fuit, sed concessa noua audientia, & reproposita causa *coram Beuilaqua subrogato* sub *die* 28. *Nouembris* 1670., recessum est à decisis, atque in hoc statu causa pendet.

Punctus disputationis, ac variationis respectiuè, consistebat in natura, seù qualitate huius contractus, seù veriùs in interpretatione dictæ licentiæ Apostolicæ, quam scilicèt facultatem contrahendi concederet, dum ex pluries insinuatis, stãte prohibitione faciendi actus cadentes sub *Extrauag. Ambitiosæ* sine Apostolica licentia, ista sine dubio animat, & informat actum, qui ad eius limites intelligendus est.

In prima siquidem resolutione, processum fuit cum eodem sensu Iudicis primæ instantiæ, ac iuxtà petitionem actorum, quod iste contractus contineret impositionem census; In posteriori verò, quod contineret facultatem accipiendi mutuum limitatum ad certum tempus, 4 absq; facultate obligandi bonorum proprietatem, perneceſsè censui supponendam, ad præscriptum Constitutionis Pij V., sed cum sola facultate obligandi ad tempus pensiones dictæ domus restaurandæ, atque propterea intraret conclusio, de qua latè *apud Cyriac. controuers.* 219. & passim, super inualiditate contractus gesti per prohibitum, contra, vel præter formam licentiæ, seù facultatis attributa.

Mihi scribenti pro actoribus (reflectendo etiam ad solam veritatem) probabilior videbatur prima resolutio, procedendo cum regula desumpta *ex tex. in l. fin. Cod. de vsur. & in l. cum aliter* §. 1. *ff. de legat.* 3., de qua pluries *hoc eod. tit.*, 5 & sub altero *de credito*, frequentius verò sub *illo de fidecommiss.*, ac in omni alia materia, vt scilicèt lex non dicatur imposita verbis, sed rebus, neque immorandum sit in nuda formalitate verborum, sed in substantia veritatis; Quamuis enim licentia in verbis non explicet contractum censualem, quia fortè supplex libellus in secunda decisione consideratus, malè desuper conceptus fuerit, ex cuius tenore formari solent litteræ in forma breuis, Attamen attenta substantia veritatis, de alio contractu intelligi nõ potuit; Nisi detur incõueniens, quod Papa expresè canonizasset vsuram ad certam summam ab initio conuentam pro mutuo, vel alio credito quantitatis ad certum tempus repetibili, absque in- 6 stificatione specifica lucri cessantis, vel damni emergentis, quod iuxtà opinionem, quam vti veriorem tenet Rota, & Curia, redolet vsuram, ex ijs, quæ habentur pluries in sua materia *sub titulo de vsur.*

Posita enim vsura, cum iſtius prohibitio manet à iure diuino, certus est defectus potestatis Papæ illam expresè ca- 7 nonizandi, cum solum eius potestas versetur circa interpretationem, s. quando contractus redoleat, necnè vsuram ex pariter deductis pluries *in* dicta sua materia *sub tit. de vsur.*, et de consequenti resultant duo vulgaria quotidiana axiomata; Primò, quod voluntas regulatur à potestate; Et secundò, vt qui vult consequens, censeatur perneceſsè velle necessarium antecedens, cum in Papa ob

8 assistentiam eius peritissimorum officialium non detur huiusmodi fatuitas, seù ignorantia eorum, quæ iuris sunt, vt pluries aduertitur *sub tit. de beneficijs, & alibi*.

Et quamuis in secunda decisione, vt responderetur huic fundamento, dicatur quod Papa potuerit cogitare, quod Rector obligaturus fructus ad certum tempus, facere potuerit contractum cambij, siue imponere censum super bonis proprijs, assignando creditori pensiones domus pro extinctione cēsus, atq; soluēdo interim fructus ex fructibus aliorum bonorum Ecclesiæ; Attamen huiusmodi responsiones meram diuinationem inuerisimilem in omnibus continebant; Primò scilicèt, quod Papa cogitare voluerit ad contractum cambij, Tum quia istum contractum etiam passiuum prohibitum esse clericis dixit eadem *Rota coràm eodem Beuilaqua*, licèt postea agnouerit huiusmodi erroneam traditionē, eamque retractauerit, vt aduertitur in huius causæ decisione, & habetur *sub tit. de Cambijs dist.* 18.; Tum etiam quia vt habetur *eodem titulo de cambijs dist.* 1. *cum plur. seq.*, *in* isto contractu non intrant termini fructuum, vel accessio-
10 num, in certa vniformi quantitate, cum cambio reali repugnet dari certum lucrum etiam in obolo, sed totum pendere debeat ab euentualitate, quæ causare potest diminutionem, etiam in sorte principali cum damno creditoris, ideòque impossibile est, quod Papa de isto contractu intellexerit.

Prout maior improbabilitas esse videbatur, quod intellexerit de censu imponendo per ipsum Rectorem in eius bonis proprijs, extinguendo singulis annis cum pēsionibus domus, ob magnum cumulum fictionum, & impropriatio-
11 num; Primò scilicèt, quia non constat an Rector haberet bona stabilia fructifera; Secundò quia vbi etiam haberet, non constat an id in animo haberet, dū cōtrahere professus est tanquam Rector nō autem nomine proprio; Tertiò, vt id esset nimium improbabile, ac species fatuitatis in ipso Rectore, faciendi formalem alienationem suorum bonorum mediante impositione census pro debito Ecclesiæ sub spe se reintegrandi cum fructibus multorum annorum, dum interrus viuebat, an etiam per menses, vel hebdomadas in ea Rectoria continuaturus esset; Quartò quia in eadem licentia Apostolica asseritur, quod ipse Rector ob expensas passas in recuperatione cum diuturna lite, non habebat modum faciendi hanc refectionem cum suis, vel Ecclesiæ bonis, ergò declarauit animum non commiscendi personam propriam; Quintò, ex parte creditoris qui repertus non fuisset daturus pecunias ad censum sub lege extinguendi singulis annis sortem ità minutatim cum pēsionibus, quas decisio supponit importare annua scuta 80., potissimè dum fructus, qui per-
12 cipitur ex prædijs vrbanis dicitur accidentalis, et quatenùs illa locentur, vnde propterea prædia vrbana non dicuntur de sui natura fructifera, sed per accidēs, quatenùs locatio sequatur, ex deductis *decis.* 21. *num. fin par.* 10. *recent repetit. post Merlin. de pignor. decis.* 143. *Otthob. bon. decis.* 193. *numer.* 8. *& 9. & sæpiùs*; Quamuis enim ratione potentiæ, ac fre-
13 quentioris cōtingentiæ reputentur talia ad effectum satisfaciendi Constitutionibus Apostolicis præsertim *Piana*, vt super eis census imponi possint; Attamē longa differentia est inter vnum, ac alterum effectum.

Et demum quia si id in animo Rectoris fuisset, non oportebat obtinere licentiam Apostolicam, neque desuper facere notabilem impensam pro obtinendis
14 litteris in forma breuis, ac etiam pro obtinenda licentiæ executione à Cardinali Vicario, dum pro ista specie contractus ea necessaria non erat, imponendo censum super eius bonis priuatis; Quamuis enim in decisione ponderetur, quod ea necessaria erat ad effectum obligandi successorem, vt negare non posset continuationem dictæ assignationis pensionis, Attamen id pariter non subsistit, quoniam cum pecunia verè erogata esset in vtilitatem Ecclesiæ *pro re-*
15 *stauratione*, ac melioratione domus, ità remanebat de iure actio æquitatiua de in rem verso, seù de vtili negotiorum gestorum, de qua *sub tit. de credito dist.* 72., et quæ de iure contra Ecclesiam quoq; est exercibilis saltem in fructibus, nè detur locupletatio de alieno contra iusti-

iustitiam, & æquitatem, quarum vtramque Ecclesia magis profiteri debet, vt *supra disc. 1. & in alijs*, et consequenter ità magnus resultabat fictionum, ac inuerisimilitudinum cumulus.

Cumque in prima decisione firmetur vera, & recepta conclusio, de qua plu-
16 ries *hoc eodem tit.*, quod creditor non teneatur esse sollicitus, vt Ecclesiæ Rector, vel administrator, censum, vel aliud debitum extinguat infrà terminum de stylo præscribi solitum in licentia, seù beneplacito Apostolico, vt docet quotidiana praxis Datariæ, & Secretariæ Breuium, ac etiam Sac. Congregationis, iuxtà formulam relatam à *Pyrr. Corrad. in praxi dispens. lib. 9. cap. 9.*; Respondetur in secunda decisione, quod creditor id negligendo, fuisset quoque in culpa, cum ipsa licentia Apostolica inserta esset in instrumento impositionis cēsus, ideòque ignorantiam allegare non posset.

Verùm hæc responsio alijs debilior, minusque fundata videbatur, quoniam cum ex præmissis, atque ex assertione ipsius Rectoris, qui licentiam obtinuerat, creditor iustè opinatus fuerit,
17 quod ageretur de contractu censuali, exindè resultabat, quod ad præscriptum Pianæ Constitutionis, contractus ex eius parte deberet esse perpetuus, cum omnimoda irrepetibilitate sortis, cuius restituto solum posita est in facultate debitoris, cui, non autem ipsi creditori, certus terminus ad extinguendum, potiùs pro stylo, quàm pro præcisa necessitate adiectus est, vt quotidiana praxis docet.

Atque prorsus improbabile esse dicebam, vt creditori viro idiotæ, ac legum ignaro, imputanda esset mala intelligentia licentiæ Apostolicæ, adeò vt dici
18 posset, quod contra eius formam contrahendo, esset in culpa, dum vltrà assertionem Rectoris, cui tanquam Sacerdoti, & Parocho qui dictam licentiam obtinuerat, credendum erat, ac vltrà probabilem, imò veriorem eiusdem licentiæ intellectum ob præfinitionem fructuum in certa summa vniformi, vt supra; Sufficere, ac abundare dicebam, vt prius Iudex primæ instantiæ, doctus, & qualificatus Prælatus, deindèque eadem Rota in prima resolutione, hanc interpretationem dictæ licentiæ attribuerint; Prorsus enim absonum est dicere, vt idiotæ negotiatori legum ignaro, imputandum sit, cur habuerit illam credulitatem, quam duo Tribunalia habuerunt; Accedente etiam verisimili voluntate Papæ, quod iuxtà communem frequentem praxim, hanc licentiam pro explicita impositione census non fuisset denegaturus, et econuerso magna inuerisimilitudine faciendi contractum, iuxtà modum in secunda decisione præsuppositum, cum nulla eius praxis detur.

Demùm in hac secunda decisione parum probabiliter admittitur motiuum Scribentium pro Rectore, quod scilicèt Augustinus auctor actorum tanquam Rector Ecclesię non potuisset contra ipsam acquirere cessionem iurium, vt ducto argumento ab ijs, quæ habemus de
19 tutore non acquirente cessionem iuriū contra pupillum, in Prælato tutoris iure regulando, aduertitur *apud Oleam de Cess. iur. tit. 2. quæst. 6. num. 13.*

Siquidem admittendo conclusionem, dicebam fallaciam claram esse in applicatione, quoniam, vt aduertitur super ista conclusione in sua materia *infrà sub tit. de tutor. & administrator. hoc eodem libro disc. 12.*, & admittunt *Olea, & omnes per eum relati, d. quæst. 6. num. 3. & seqq.*, illa procedit quando militet ratio, cui innixa est, vbi scilicèt ad instar eorum, quæ habentur ad materiam *tex. in l. per diuersas, & l. ab Anastasio*, iura turbida, & litigiosa, pro modico, seù inferiori pretio obtineri possunt; Siuè etiam vbi ea sint clara, & liquida, temporum autem, vel personarum conditio opportunam præbeat occasionem, illa acquirendi pro minori pretio, quoniam tunc, illud vtile negotium, quod fieri potest ad commodum pupilli, vel Ecclesiæ, fieri non debet per tutorem, vel Prælatum ad commodum proprium, ità supplantando eum, qui sub eius administratione viuit; Ac etiam nè detur occasio tutoribus, vel administratoribus, ità reuoluendo chartas veteres, vsurpare bona administrata, deindèq; se confouere cum huiusmodi cessionibus, in quibus propriè DD. ponderant studiosam affectationem; Secùs autem vbi publicè, & palam, ac bona fide, pro eodem pretio, absque eo, quod pupilli, vel Ecclesiæ conditio in aliquo deterior efficia-

tur,

tur, ista cessio, quæ cuicumque tertio fieri potest, ipsi tutori, vel Prælato fiat, vt aduertitur *d. disc. 12. de tutor. & admi-*
20 *nistr.*; Et conferunt etiam quæ habentur *sub tit. de pension. disc. 68.* de cessione commoditatis pensionis, quam ipsemet Titularis super beneficio à se possesso acquirere potest.

Dicebant etiam Scribentes pro Ecclesia, seù Rectore successore, (atque secũda decisio admittit), quod idem Augustinus successor in Parochia tenebatur hoc debitum extinguere, quodque propterea non debebat, nec poterat reporta-
21 re cessionem translatiuam, quæ non datur in debitore dissoluente proprium debitum, ex ijs, quæ cæteris relatis habentur *apud Gregor. decis. 75. numer. 7., Caualer. decis. 568. num. 2. Dunozett. sen. decis. 187. num. 3. Camill. de Medic. cons. 110. num. 4.*

Conclusio enim est vera in casu suo, vt pluries aduertitur in sua sede *sub tit. de credito, & alibi*; Sed pro meo iudicio fallacia erat in applicatione, quoniam in licentia Apostolica, postquam disponitur, vt liceat dictam summam ab alijs accipere sub fructu quinque pro centenario, & cum assignatione pensionum, ex tenore litterarum Apostolicarum cõgruentius referibili ad ipsos fructus, indefinitè adijcitur id, quod ex stylo, vt supra, sub diuersis verborum formulis in huiusmodi licentijs adijci solet (sunt verba præcisa); *Ità tamen vt dictus Ia-*
22 *cobus intrà duodecim annos dictam Ecclesiam in suis iuribus quoad hoc reintegrasse omninò debeat.*

Ex his enim verbis patet, quod onus est personale, cum per verba merè personalia illi Rectori iniunctum sit; Et licèt veriùs videatur, vt dicta obligatio sit potiùs causatiua, quam fixa, & personalis, iuxtà eam speciem causatiuæ obligationis, de qua habetur *sub tit. de Regalibus disc. 8. & 9.*, adeò vt dictus Iacobus demonstratiuè potiùs stare dicatur, atque in eo demonstretur Rector, iuxtà eam ponderationem, de qua *sub tit. de fideic. disc. 57.*; Attamen dictus Augustinus iustam habuit causam credendi se non esse ad id obligatum.

Ac vlteriùs, ista obligatio, vtpotè adijci solita de stylo, non videtur esse in vsu, cum contrà Prælatos, vel alios ad-
23 ministratores, nunquam in foro id practicatum dignoscatur; Potissimè vbi agitur de beneficijs curatis, in quibus, ex traditione *Couarr.* & aliorum adhibetur *sub tit. de benef. disc. 81. & 100. & in alijs*, Rector onerosam potiùs, quam lucratiuam causam fouere dicitur, atque in hoc differunt beneficia curata à simplicibus; Nisi ageretur de adeò magna excrescrescentia supra congruam à Concil. Trident. taxatam, vt in excessu dict valeat merum lucrum, & nihilominùs neque praxis id docet; Ac etiam ob re. duplicationem personarum, quod alia est persona propria, & alia Rectoris Ecclesiæ, cuius debitum non est proprium.

ROMANA

LOCORVM MONTIVM

PRO

HÆREDIBVS HIERONYMI BOCCHINDENTIS

CVM

SORORE MARIA VICTORIA DE MAXIMIS.

Casus disputatus in Camera, & sopitus, vt infrà.

De alienatione locorum mõtium, an veniat sub prohibitione *Extrauag. Ambitiosæ*; Et quando data inualida alienatione, veniant fructus medio tempore percepti, inter alienationem, & petitam reuocationem; Et quid de alienatione vsusfructus, seù fructuum assignatorum Religioso ad vitam.

SVM-

SVMMARIVM.

1 Facti series cum resolutione.
2 Loca montium reputantur stabilia.
3 Bona delata Religioso acquiruntur directè, & immediatè Monasterio.
4 De libertate locorum mõtium circa eorum contrectationem, et de ratione.
5 Quando ista libertas non procedat.
6 De eodem quando non procedat.
7 De ratione libertatis, de qua num. 4.
8 De Constitutione Vrban. VIII. super dicta libertate.
9 Et de alia ratione dictæ libertatis alienationis locorum montium.
10 Quando loca montium cadant sub Extrauag. Ambitiosæ.
11 Habitualiter omnia bona, & iura delata Religioso acquiruntur Monasterio.
12 Sed vitalitiæ assignationes de facto sunt ad dispositionem ipsius religiosi.
13 Fructus, vel comuoditas non cadunt sub dicta Extrauag. Ambitiosæ.
14 Pensio ecclesiastica non est in commercio, sed benè eius commoditas.
15 Quod ius, vel interesse Monasterium habeat in vitalitijs assignationibus Religiosi.
16 Quando istæ assignationes prohibitæ sint alienari, necnè.
17 De articulo, an, & quando emptor bonorum Ecclesiæ malè alienatorum teneatur ad fructus.
18 A fructibus perceptis, & consumptis excusat bona fides, vel media.
19 Limitatur conclusio, de qua numero præcedenti.
20 Declaratur limitatio.
21 De dilemmate super contentis num. 18. & sequentibus.
22 Ecclesia quæ retractat alienationem, debet restituere quod accepit.
23 Vbi fructus restituuntur, debetur emptori pretij interesse.
24 De interesse debito creditori, qui restituit, vel imputat fructus pignoris.
25 Quod id non procedat in Curia.
26 Quando etiam iuxtà opiniones Curiæ Ecclesia teneatur ex fructibus defalcare interesse pretij, quod habuit.
Quod non sit commendabilis nimius zelus, ac rigor fauore Ecclesiæ.

DISC. XII.

LOca montium Sor. Mariæ Victoriæ (vltrà dotem) assignata, vt ex fru-
1 ctibus, iuxtà toleratam ab Ecclesia consuetudinem, aliquid pro extraordinaria subuentione haberet, (ex ijs, quæ pluries deducuntur *sub titulo dote*, vbi quod reputantur pars dotis), eadem Monialis cum præsentia, & consensu Abbatissæ, eius vita, seù iure durante, accepto congruo pretio, cessit Hieronymo, quo defuncto, pœnitens, ad illa reintegrari obtinuit à Thesaurario contra emptoris hæredes, condemnatos etiam ad restitutionem fructuum ab initio; Introductaque causa per appellationem in Camera, & dato dubio, An sententia Thesaurarij esset confirmanda, vel infirmãda, pro confirmatione in ipsis locis montium resolutio prodijt; Super condemnatione autem fructuum pluries suspensa fuit resolutio, quæ pendet.

Quarè duæ fuerunt inspectiones; Vna circa reintegrationem ad ipsa loca montium; Et altera circa restitutionem fructuum, vbi ipsorum locorum alienatio inualida esset; Quatenùs autem pertinet ad primam, dicebant Scribentes pro Moniali, seù Monasterio, (quibus tam Thesaurarius in prima instantia, quàm Camera adhæserunt), quod loca montiũ iure stabilium censentur, adeout sub immobilium dispositione veniant, & cum scribantur loco, atque super eis tanquam bonis stabilibus fructiferis imponi valeant census ad formam Pianæ Constitutionis, necnon sub alienandi prohibitio-
2 ne veniant, *Gabr. conf. 141. nu. 23. lib. 2. Thesaur. iun. lib. 2. quæst. for. 5. nu. 16. Rouit. pragm. 1. de iur. & exact. fiscal. num. 66. & 80. Cenc. de cens. quæst. 29. num. 13. Rot. apud Buratt. decis. 474. dec. 177. nu. 38. par. 5. rec. & sæpiùs*, ac habetur etiam in sua materia *sub tit. de Regalibus*; Et consequenter exindè de plano resultare dicebant nullitatem dictæ alienationis non seruata forma *Extrauag. Ambitiosæ de reb. Eccles. non alien.*, cum iuxtà opinionem Canonistarum in Romana Curia extrà controuersiam receptam, bona, & iura

& iura ex persona Religiosi professi delata directè, ac immediatè acquirantur
3 Monasterio, ex persona, & iure proprio, etiam independenter à persona Religiosi, vt *decis. 333. num. 2. par. 2. recen. Caualer. decis. 346. num. 1. Buratt. & add. decis. 394., decis. 639. num. 14. & decis. 756. nu. 6.*, & habetur *sub tit. de Regularibus*, ac etiam sub altero *de successionibus*, & sub altero *de renunciationibus*, et præsertim in hoc vltimo habentur declarationes.

Non negabam ego scribens pro hæredibus emptoris, veritatem præmissorum in abstracto, quatenùs de priuata alienatione locorum montium in proprietate ageretur; Dicebam tamen, cessare applicationem ex communi recepto vsu in huiusmodi locis montium, seù iuribus cum Principe, vel Republica, in quibus ex quadam speciali ratione inducta est, & conseruari videtur omnimo-
4 da libertas commercij, ac securitas emptoris, qui eo ipso, quod officialis, ad quem pertinet, resignationem admisit, omninò tutus remanet à quibuscumque vinculis, & oneribus, quæ in libris publicis, vel ipsismet litteris patentibus descripta non sint, ex ea ratione, quod emptor acquirere dicitur immediatè à Principe, vel Republica, quem in auctorem agnoscit, prior autem possessor tollere dicitur se de medio, extinguendo suum ius per quandam speciem refutationis in manu Principis, vel eius officialis, cui sufficit consensus eius, quem descriptum habet creditorem in suis libris publicis, vt in dicta sua materia *sub tit. de Regal.* pluries; Vndè propterea vsus inoleuit, quod in huiusmodi resignationibus, non adhibentur solemnitates statutariæ, quæ in alienationibus, alijsque contractibus minorum, & mulierum requiruntur, neque inquiritur, an possessores, qui resignationes faciunt sint sæculares, vel religiosi, vt generaliter, & inconcussè seruari videtur, tàm in locis montium Vrbis, quàm per totam Italiam, ac etiam in iuribus Hispaniarum, ac in omnibus ferè Principatibus Europæ.

Istud fundamentum neglectum fuit, potissimè ob discretiuam contentam in
5 erectionibus aliquorum montium, quod id expressè conceditur in priuilegium, vt quicumque possessores, in quorum faciem descripta sunt, quamuis Religiosi professi, absque alia solemnitate, liberè possint resignare, vnde propterea dicebatur, quod in illa specie, in qua istud priuilegium attributum non legitur, firma remaneat iuris dispositio, ex ratione discretiuæ ad regulam *text. in l. vnica §. fin autem Cod. de caduc. tollen.*, de qua præsertim frequenter in materia fideicommissaria, quod, dum vbi voluit dixit, ergò noluit vbi non dixit.

Item quia ista forma seruata nõ esset, dum processum non erat per viam formalis resignationis acceptatæ per Secretarium, seù officialem ad id deputatum, qui ex integro resignatarium descripsisset creditorem in publicis libris, sed per viam priuatæ venditionis, vel cessionis per instrumentum coram Notario, & testibus.

Istud secundum fundamentum (reflectendo ad veritatem), mihi solidum vi-
6 debatur, quando ageretur de venditione ipsorum locorum montium pleno iure, adeout actus tenderet in perpetuum, ac directum Monasterij præiudicium, atq; non subsisteret motiuum, de quo infrà, vt alienatio restringeretur solùm ad fructus, seù cõmoditatem; Et consequenter vbi ità res se haberet iustam credidissem resolutionem, quando ageretur de iuribus Monasterio, actu, & habitu quæsitis, secùs autem vbi processum esset per viã resignationis coram officiali ad id deputato, ex insinuata ratione, quod in his bonis, ac iuribus differentibus, Princeps
7 non agnoscit alium creditorem, nisi eũ, quem in libris descriptum habet, cuius consensu contentus est.

Ideò enim huiusmodi alienationes solemnitatibus non subiacent, eo quia actus, qui geritur à resignante, non importat formalem translationem dominij de vno in alterum, ex solo priuato facto venditoris, vndè propterea emptori imputari valeat, cur non benè *inquisierit* conditionem, ac potestatem venditoris, sed principaliter sequitur publicam fidem Principis, cum quo potiùs contrahere dicitur; Ideoque dicta priuilegia, quæ in quorumdam montium erectionibus adijc. solent, continere potiùs vi-
8 dentur expressionem eius, quod de iure inest, ad omnes quæstiones, ac difficultates remouẽdas, Adinstar Cõstitutionis

Vrbani VIII. super eorumdem locorum montium libertate editæ, vt facta dicatur gratia maioris declarationis eius, quod etiam ante illius editionem, ità ratione subiectæ materiæ de iure disposítum erat, vt pluries aduertitur *sub dicto tit. de Regalibus ad hanc materiam locorum montium*, præsertim *disc.27. & seqq.*

Hinc proindè, vbi processum fuisset per viam liberæ resignationis admissæ per Secretarium, absolutam esse credebam actus validitatem, non curato an persona possessoris esset prohibita, nec nè, quoniam, vt in dicta sua materia pluries aduertitur, quando fiunt emptiones locorum montium, inquirere non solet emptor qualitates personarum, quæ vendant, seù resignent, sed diriguntur ordines Monti pietatis, vel alteri banco, vt soluat tantam pecuniæ quantitatem ei, quem per fidem Secretarij constaret liberè resignasse tot loca montium, ità sequendo potiùs publicam fidem officialis, quàm priuatam incerti, ac ignoti possessoris.

Quamuis autem, in hanc facti speciem, emptor, vt supra, non fidem publicam, sed potiùs priuatam possessoris sequutus esset in forma contractus priuati, adeout quando ageretur de alienatione ipsorum locorum montium in proprietate, ac pleno iure, seù aliàs Monasterio acta, & habitu quæsitorum, & cum eius patrimonij incorporatorum, ego admitterem dictas conclusiones, quodque etiam loca montium tanquam species stabilium, vel æquipollentium, caderent sub dispositione *Extrauag. Ambitiosæ*, adinstar eorum quæ habemus in alienatione censuum *supra disc.1.*, & in plerisque alijs; Adhuc tamen in hac facti specie, ex eius particularibus circumstantijs, nimium rigorem adhibitum esse credidi, quoniam licèt de stricta iuris cēsura ob incapacitatem Religiosi professi habēdi dominium, & possessionem in particulari, (cum id repugnet voto paupertatis per eum solemniter emissæ), omnia bona, & iura, quæ ipsi professo delata, seù assignata sint, habitualiter esse dicantur penès Monasterium, etiam vbi dantis præceptum, seù lex expressa accederet, vt Monasterio nullatenùs bona, vel iura acquirerētur, vt aduertitur supra *sub tit. de donat.*, & habetur etiam *sub tit. de testamentis & de legatis*; Attamē naturaliter, & de facto, ex cōmuni consuetudine per Ecclesiam tolerata, vbi agitur de assignatione, vel acquisitione ad solum vsumfructum, vel fruitionem vitalitiam, sunt ad liberam ipsius Religiosi dispositionem, vt aduertitur præsertim *dicto tit. de Regalibus disc.34.*, ac etiam supra *sub dicto titulo de donat.*

Et consequenter ista dicitur alienatio, potius fructuum, seù commoditatis, quæ non tangit ipsius proprietatis substantiam, & quæ species alienationis *sub dictæ Extrauag.* dispositione non cadit, vt aduertitur supra *disc.1.*; Et in terminis specialibus validæ alienationis, vel cessionis fructuum ad vitam factæ per Religiosum, ità se priuantem illa maiori subuentione, quam habebat, firmant *Sanchez ad præcept decal. tom.1. lib.7. cap.22. num.16. Barbos. ad Concil. sess.25. cap.2. de Regular. num.14.*, ac firmauit etiā *Rota in Romana Saluiani 31. Ianuarij 1646. coram Verospio*; Et conferunt quæ habentur *sub tit. de feudis disc.61. & 62.*, et alibi, super alienatione commoditatis non cadente sub prohibitione; Et in fortioribus terminis *sub tit. de pensionibus*, præsertim *discurs.68. & seq.*, vt quamuis pensiones ecclesiasticæ iure spiritualium rerum in hoc habeantur, ideoque in commercio mediante pretio non sint absque Apostolico beneplacito, etiam ad effectum eas extinguendi, attamen earum commoditas in commercio est pretio mediante, vt quotidiana recepta praxis docet; Et sic quod spectata potius substantia veritatis, quàm formalitate verborum, huiusmodi alienatio id importet.

Et licèt etiam in huiusmodi vitalitijs assignationibus, quæ de facto sunt ad ipsius Religiosi dispositionem, adesse dicatur formale interesse Monasterij, cuius interest, nè Religiosus præsertim Monialis, tali subsidio priuetur pro extraordinarijs indigentijs quibus aliàs oporteret, quod ipsum Monasterium prouideret, adeout intrare videantur ea, quæ super interesse secundario vxoris, ac filiorum in donationibus contemplatione certi matrimonij habentur pluries *eodē tit. de donat. disc.2. & seqq.*; Ac etiam circa interesse parentum, vel coniunctorum

rum Monialium habetur *dicto tit. de Regal. disc.* 34.; Attamen id non percutit materiam *Extrauag. Ambitiosæ*, sed terminos diuersos indifferentes, in quibus procedendum videtur cum eisdem regulis, & propositionibus, cum quibus procedit in dicta materia donationis cõtẽplatione matrimonij, an scilicèt actus sincerè, ac bona fide sequatur, vel potius in fraudem tertij interessati, & per viam remissionis; Quod etiam in hac facti specie rectè procedit, nedùm ex dicta ratione, sed etiam ex altera, nè præsertim Moniales circumuentionibus subiectæ,
16 ità huiusmodi subsidijs sub motiuo beneuolentiæ spolientur, vt sæpius practicatum vidi, atque ità inteligenda videtur *Rotæ decisio in Viterbien. Saluiani* 20. *Iunij* 1659. *coram Cerro*, quæ loquitur in specie de renunciatione huius redditus vitalitij; Sed quando cum scientia, & consensu Superiorum, & ex iusta causa, id sequatur, non videtur quod intrent isti termini alienationis bonorum Ecclesiæ, quoniam in effectu non est alienare bona, & iura Monasterij, sed solùm fructus, seù commoditatem ipsius particularis Religiosi ad vitam.

Quouerò ad alterum punctum restitutionis fructuum; Dicebam (etiam in
17 sensu veritatis), distinctionem esse, quam post antiquiores Canonistas benè reassumit *Felin. in cap. de quarta num.* 25. *& sequen. de præscript.*, cum quo procedit *Rota*, quod; Aut agitur de alienatione formali sine dubio prohibita, adeout ignorantia iuris in emptore sit improbabilis tauquam in re clara, certumque sit in alienatione adesse certam iuris resistentiam, et tunc resultet in possessore mala fides præsumpta, quæ causat restitutionem fructuum ab initio; Aut verò accedit iusta ignorantia facti, vel etiam iuris dubij, quæ ignorantiæ facti assimilatur, et tunc secùs dicendum sit, cum cessare dicatur ea mala fides, quæ impedit, nè possessor fructus percipere, & tanquam suos consumere valeat, vt ità distinguendo habetur præsertim *per Rotam decis.* 444. *part.* 4. *recent. tom.* 2., vbi addentes plures cumulant cõcordantes, & habetur etiam supra *disc.* 1., dum ad effectum, vt possessor excusetur à fructibus perceptis, & consumptis, sufficit, vt absit mala fides positiua, quam-
18 uis non adsit bona positiua, cum etiam ea media, quæ datur inter bonam et malam, (qualis est illa dubitantis), ad hunc effectum sufficiat, vt *apud Caualer. decis.* 409. *infin. & 645. num.* 1. *Gregor. & Adden. decis.* 74. *Buratt. & Adden. decis.* 184. 227. *& 714. Merlin. decis.* 663. *repetit. decis.* 3. *part.* 7. *recent. num.* 4. *& 5. & sæpius*; Atque ex præmissis indubitatum videbatur, vt saltem emptor dici non posset in mala fide vera, vt aduertitur etiam supra *in Neritonen. disc.* 4.

Non negabant Scribentes conclusionem, sed replicabant, eam procedere in illis fructibus, qui petantur accessoriè ad rem principalem ex ratione malæ fi-
19 dei, iuxtà illam fructuum condemnationem, quæ sequi solet prò communi stylo à die motæ litis, vt in sua materia *sub tit. de iudicijs*; Secùs autem vbi agatur de illis fructibus, qui non petantur accessoriè, & consecutiuè ad rem eorum productiuam, sed principaliter, ac independenter, & de per se, iuxtà distinctionem, de qua præsertim plenè *Rota apud Merlin. dicta dec.* 663. *repetit. dec.* 3. *part.* 7. *recent. num.* 6. *cum sequen.* pluries in alijs canonizata, (cum in hac materia reputetur magistralis,) istaq; distinctio magnam apud iudices inferebat difficultatem.

Conclusio in suo casu est vera, sed omnino extranea erat à casu præsentis controuersiæ, ideoque manifesta fallacia cõsistere videbatur in *applicatione*; Illa-
20 siquidem procedit in illis fructibus, qui tanquam per speciem annuæ præstationis debẽtur, adeout speciem sortis principalis redoleant, ac debiti independentis, vt (e.g.) sunt annui census iuxtà *decis.* 254 *Franchi*, & habetur *sæpius in sua materia sub tit. de censibus*, quoniam si creditor petat fructus decursos plurium annorum principaliter, & de per se, non potest debitor, vel possessor excusari à solutione ex prætextu bonæ, vel non malæ fidei; ità pariter in decimis, quæ singulis annis debentur, & in quarum terminis aliquæ decisiones loquuntur; Aut in annua pensione ecclesiastica, de qua loquitur *dicta decis. Merlini*; Hoc autem nil commune habebat cum casu, dum iste emptor locorum montium ad nihil erga actricem obligatus erat, neque ad aliquam præstationem tenebatur,

tur, sed fructus percepit tanquam ex bonis, quæ credebat esse sua ex dicto emptionis titulo, quo resoluto, alia non intrat actio petendi fructus, nisi accessorie & consecutiuè ad ipsa bona ratione malæ fidei.

Hinc proindè dicebam intrare dilemma inexitabile, quod; Aut sub isto contractu deducta erant ipsa loca montium in substantia, seu ipsum ius vsus fructus, (quod ponderatum tanquam ius, inalienabile est, atque sub *Extrauag.* dispositione cadit iuxtà distinctionem, de qua *dicto tit. de feud. disc.* 61., *& sæpius*); Et tunc sine dubio fructus veniunt tanquã accessoriè, & consecutiuè ad ipsam rem eorum productiuam, & consequenter intrat dicta conclusio super fructuum esculatione ratione non malæ fidei, non autem limitatio; Aut in contractum deducti fuerunt ipsi fructus principaliter, ac de per se independenter à sorte principali, ac substantia illorum productiua, & tunc non intrat dispositio *Extrauag. Ambitiosæ*, quæ non capit alienationem fructuum, vel commoditatis, vt suprà.

Quia verò iustum, & æquum est, (vt pluries in præcedentibus insinuatur, ac plenè deducitur per *add. ad dictam decis.* 444. *part.* 4. *recent. tom.* 2.,) vt Ecclesia quæ alienationem reuocat, restituat id quod pro alienatione accepit, atque in eius vtilitatem versum est, nè alias locupletetur cum aliena iactura, contrà illius iustitiæ, & æquitatis rationem, quam ipsa Ecclesia præ cæteris profitetur; Hinc proindè dicebam, quod actrix, vel Monasterium restituere tenebatur pretium acceptum, quod per scribentes non controuertebatur, dum ex facti circumstantijs constabat verè acceptum, ac versum esse; Ad restitutionem tamen vitandam insistebatur in restitutione fructuum, vt mediante istorum imputatione, dicta solutio sequeretur.

Ponderabam item, àn posita obligatione emptoris restituendi fructus ab initio, & è controuerso obligatione Ecclesiæ restituendi pretium, pro isto deberentur interfuria, tãquam species fructuũ recupẽsatiuorum, iuxta ea quæ habentur *sub tit. de feud. disc.* 31., vt scilicèt quamuis reuocata alienatione feudi, veniant fructus ab initio, attamen emptori debeantur interfura prætij, quod interim venditor habuit in manibus; Ac etiam habetur apud *Fontanell. dec.* 209. *& seqq.* de imputatione faciendæ fructuũ perceptorum ex pignore pro credito pecuniario, pro quo tamen debita essent creditori interfuria cum dictis fructibus compensanda, quatenùs tamen fructus non essent maiores, secùs autem si minores & apud *Mastrill. decis.* 106. *vbi de casu*, de quo sub *tit. de vsur. discur.* 4. cum similibus.

Verùm difficultatem mihi præbebat Romanæ Curiæ opinio, non admittendi illud interesse pro credito pecuniario, quod passim datur in Regno Neapolino, et in altero Siciliæ, ac etiam in Cathalonia, de quibus locis allegati loquũtur, ac alibi, nisi probentur in specie requisita lucri cessantis, vel damni emergentis, vt in sua materia *sub tit. de vsur. & interesse*.

Adhuc tamen considerabam inspiciẽdum esse, àn Ecclesia, ex pretio interim in manibus retento, vtilitatem in fructu quoque perceperit, quia nempè, pecuniã in census, vel alios effectus fructiferos erogauerit, siue census passiuos extinxeris, Et tunc planum esse dicebam, vt eiusdem rei duplicatum fructum prætendere non posset, cum esset formalis locupletatio de alieno; Aut verò ista circumstantia nõ concurrebat, adeò vt pecunia interim in fructifera in eius manibus fuerit, puta quia erogata in bona mobilia, vel alios vsus currentes, & tunc dubitãdi maior ratio intrat; Adhuc tamen fauore emptoris intrare videtur eadem ratio, vel æquitas deriuata ex *text. in l. curabit. C. de action. empti*, quam receptum est procedere quoque fauore emptoris in pretio, quod vẽditori soluit, vt *dicto tit. de vsur.* aduertitur, dum ità probata dicuntur interesse requisita, quod scilicèt emptor eius pecuniã in emptionem rei fructiferæ inuestitam esse debere in animo habuit, quodque occasionem quæsiuit, similemque absque dubio promptam inueniisset, iuxtà communem notorium vsum; Quo enim magis gitur cum Ecclesia, eò magis æquitati locus dari debet, ac benegnius procedi, quamuis indiscretus zelus administrantium bon. Ecclesiarũ, contrarium frequentius doceat, quasi quod ratio pie-

taris prævalere debeat iustitiæ, ac naturali æquitati, quod mihi perpetuò abs-
27 surdum, parumq; commendabile visum est; Iniigilari enim debet nè Ecclesia sit in damno, & non supplantetur, non autem, vt lucrum facere debeat, siue practicare illum rigorem, qui naturali æquitati, ac humano communi vsui aduersari videtur, adeout apud populum scandalum ità sequi videatur.

PANORMITANA

FEVDI

PRO

ARCHIEPISCOPO

CVM

RIGGIIS.

Consiliam pro veritate.

De concessione Feudali facta per Ecclesiam, vbi constet de mala exequutione beneplaciti Apostolici, ac de læsione; Et quando per lapsum longissimi temporis, vterque defectus tollatur; Et quando exequutio dicatur malè facta, et de modo regulandi læsionem.

SVMMARIVM.

1 FActi series.
2 *Prohibitio alienationis bonorum Ecclesiæ est antiqua etiam à temporibus Apostolorum.*
3 *De duplici requisito beneplaciti Apostolici, & iustæ causæ copulatiuè requisito.*
4 *Paria sunt non adesse beneplacitum, vel esse malè exequutum.*
5 *Clausula* vocatis vocandis *facit exequutorem mixtum, & de citatione promotoris fiscalis.*
6 *An Capitulum sit legitimus oppositor, & debeat citari.*
7 *Post exequutionem, iurisdictio exequutoris expirat.*
8 *Si nouæ littere expediuntur, noua exequutio requiritur.*
9 *Tempus calamitosum, & accidentale non est attendendum ad regulandam vtilitatem.*
10 *De beneplacito præsumpto ex lapsu temporis.*
11 *Instantia de iure canonico numquam perit.*
12 *Sed per longam desertionem lis remanet derelicta.*
13 *De effectu seù operatione centenariæ.*
14 *In ijs, quæ habent tractum successiuum læsio superueniens attenditur.*
15 *An detur conductori remissio pensionis ob subsequutam diminutionem bonorum.*
16 *Et quid è conuersò in casu augmenti, an debeat augeri responsio.*

DISC. XIII.

VSque ab anno 1472., Archiepiscopus Panormitanus, concessit illis de
1 Riggio feudum nuncupatum *Brucato*, obtento desuper beneplacito Apostolico; De anno autem 1500., ac etiam anteà, Archiepiscopus successor, agnoscens dictæ concessionis læsionem, nullitatem declarauit, ac litem instituit, eius tamen prosequutione neglecta, per longissimum spatium annorum circiter 150.; Cumque ad dictum Archiepiscopatum promotus esset ille meus amicus, de quo habetur mentio *sub tit. de præeminent. disc.* 28., hic in animo habuit huiusmodi adeo oblitatam causam suscitare, dictumque feudum recuperare, quod supponebatur esse annui redditus scutorum 8. mil., cum concessio facta esset solùm pro annua præstatione centum salmarum frumenti, & 70. vnciarũ in pecunia; Hinc proiodè transmissa facti notula, consilium pro directione petijt,

perijt, super quo tres constituebam inspectiones, Primò scilicèt super validitate, vel invaliditate dictæ concessionis de per se consideratæ, præscindendo à lapsu temporis; Secundò, an dictus adeo diuturnus temporis lapsus in proposito obstaret; Et tertiò, quatenùs obstaculum præberet, adeout ipsa concessio directè impugnari non posset, quale aliud remedium esset intentabile.

Quoad primum, cum eo magis prolixo stylo inanium allegationum pleno, qui in responsis transmittendis ad partes, (damnabiliter tamen, vt vulgò satisfieret), adhiberi solet, constituebam regulam super prohibitione alienationis bonorum Ecclesiæ, quam esse antiquissimam, etiam à temporibus Apostolorum, cæteris relatis eruditè probat magister meus *Arias de mesa lib.3. var. cap.23.*, quodque iuxtà insinuata supra *disc.1. in principio*, hodiè per dispositionem *Extrauag. Ambitiosæ de reb. Eccles. non alien.* præcisè necessarius est copulatiuus concursus duorum requisitorum; Primò scilicèt beneplaciti Apostolici, sine quò aliæ solemnitates per antiquiores canones præscriptæ non sufficiunt, (quamuis dicto beneplacito accedente ex magis communi, & recepta sententia, illę necessariæ nõ sint, cum illud eas suppleat); Et secũdò iustæ causæ cõsistentis in necessitate, quæ debet esse vehemẽs & præcisa, cui aliter consuli non valeat, siue in vtilitate, quæ debet esse certa & euidens, vt post *Canonistas in cap 1. & tap. nulli de reb. Eccles. non alien. & in Clement.1. eodem tit.*, in terminis consimilis concessionis feudi in eadem Insula factæ per Ecclesiam Messanensẽ, plenè apud *Merlin. decis.702. repetit. decis. 94 part.7. recent.*, & *ad satietatem dec. 275. & 336. par.10.*. adeot sit principium, quod hodiè nullam admittat in foro quæstionem, sed præsupponi valeat, ideoq; tyronicum videtur desuper auctoritates deducere, vel desiderare.

Primum requisitum solemnitatis deficere videbatur, quoniam licèt adesset beneplacitum Apostolicum concessum per Sixtum IV., attamen manifesta erat nullitas illius executionis, quod operaidem, ac si nullatenùs adesset, cum in hac materia paria sint, nullum, & nihil, ideoque idem sit nullum adesse beneplacitum, vel illud adesse, sed malè executum, vt in proximè allegatis, præsertim *d. decis.702. Merlini num. 43. & d. decis.275. & 336. par.10. recen. & supra disc.1.*

Vltrà verò nullitates, quæ in dicta notula continebantur, deductas ex illarum partium praxi, & stylis (super quibus, vt decet, earumdem partium sapientibus, ac peritis me referebam), illam obseruabam substantialem, quod litteræ Apostolicæ continerent clausulã, *vocatis vocandis*, per quam executor redditur mixtus, ideoque assumere debet partes iudicis, atque seruatis seruandis processum compilare, ac iudicialiter procedere citato in examine testium super euidenti vtilitate, alijsque actibus, promotore fiscali Curiæ Episcopalis, quoties agitur de alienatione bonorum ipsius Ecclesiæ Cathedralis, vel mensæ Episcopalis, vt præsertim *decis.624. num. 4. & 7. par.1. rec. d. decis.275. num.23. part.10. apud Merlin. decis.710. num.2. cum sequen. & nu.7.*; Multò magis quia Capitulum se opposuit, atque executores recusauit suspectos.

Quid quid enim sit de puncto, an consensus Capituli adhiberi debeat, nec nè, de quo habetur actum *dicto disc.1.*, vbi de distinctione inter bona, & iura ipsius Ecclesiæ Cathedralis in vniuersũ, & bona mensæ Episcopalis; Attamen ob eamdem rationem concursus Capituli cum Episcopo ad ipsam Ecclesiam efformandam, negari non potest, quin dici valeat, vt habeat legitimam personam se opponendi, dum videmus quod Concilium Tridentinum, vacante, vel impedita Sede Episcopali, non solum Capitulo committit administrationem Ecclesiæ, & diœcesis in iurisdictionalibus, alijsque regimen spirituale concernentibus, sed etiam committit œconomicam administrationem bonorum, & iurium mensæ Episcopalis; Ideoque, aliud est, an eius consensus præcisè pro solemnitate, vel pro integranda persona alienantis sit necessarius; Aliud verò, vt secluſa etiam hac necessitate, gerere valeat dictam legitimam personam oppositoris, quodque propterea executores, dicta recusatione neglecta, ac etiam neglecto promotore fiscali, nulliter processerint.

Et

Et quamuis concessionarij, agnita nullitate gestorum, curassent eam supplere cum alijs litteris Apostolicis anno sequẽti, ab eodem Sixto IV. obtentis, adhuc tamen illæ non releuabant; Tum quia prodierant cum præsuppositio quod res esset integra, neque adhuc processum
7 ad executionem, ob quam iurisdictio iam expirauerat, vt in specie aduertitur *decis.631. num.8. par.2. rec. & apud Duran. decis.225. num.6.*; Tum etiam quia, vbi iurisdictio adhuc non expirasset, oportuisset procedere ad nouam executionem cum nouo processu, nouisque
8 legitimis actis, vt aduertitur *apud Merlin. d. decis.710. num.14. & 15. cum alijs apud Altograd. cons.26. num.15. & sequ. lib.1.*

Quouerò ad causam vtilitatis, (vltrà quod per testes, vt supra nulliter examinis non iustificabatur), illa excludebatur; Tum quia supponebatur doceri in facto, quod annis præcedentibus feudum longè plus fructasset; Tum etiam quia supponebatur concessionem factam esse de tempore calamitoso, & accidentali, quod attendendum non est, sed haberi
9 debet ratio temporis præcedentis non calamitosi, ac etiam futuræ verisimiliter speratæ reuersionis ad statum pristinum, vt *apud Seraph. decis.1073. num.4. & 5. Mantic. decis.101. num.4. Merlin. d. decis. 710. num.10.*, et conferunt quæ habentur *decis.222. par.11. rec. num.5.*, *& sub tit. de præeminent. disc.11.*, vt in hac materia non debeat attendi tempus calamitosum.

Quouerò ad secundam inspectionem, super effectibus præiudicialibus resultã-
10 tibus à lapsu temporis, intrare non poterat præsumptio, quæ, (secluſa Constitutione Vrbani VIII.) resultat à lapsu lõgissimi temporis iuncti cum obseruãtia, dum absque necessitate recurrendi ad limitationes insinuatas *supra disc.1.*, rectè quoque ad casum applicabiles, difficultas de plano cessabat ex facto, ob litem motam ante annum 1500., & sic infrà 30. annos, et consequenter deficiebat essentiale requisitum pacificæ obseruantiæ, stante dicta lite, quæ de iure canonico perpetua est, atque non intrat illa peremptio instantiæ, quæ intrat de iure ciuili; Vt vltrà generalia, de quibus in sua materia *sub tit. de iudicijs*, ac etiam
11 *sub tit. de beneficijs* ad materiam beneficij litigiosi, in his specialibus terminis consimilis concessionis feudi Ecclesiæ Messanensis habetur apud *Merlin. d. dec. 702. & 710., & decis.16. 57. & 94. par. 7. recen.*

Et licèt atienta etiam hac dispositione iuris canonici, detur quoque deser-
12 tio litis, eo quia habeatur pro derelicta; Attamen nimium difficile, ac rarum est hanc desertionis speciem practicari, ob duplex requisitum copulatiuè desideratum, mali scilicèt iuris eius qui litem intentauit, ac deseruit, & animi deserendi, vt in specie aduertitur *d. dec.702. Merlini num.36. & sequen.*, & habetur pluries *sub d. tit. de beneficijs* ad materiã Regulæ de triennali, siue alterius beneficij litigiosi.

Maior autem difficultas, quæ in ista causa, pro meo iudicio vrgebat, consistebat in lapsu temporis annorum 150., & vltrà post motam litem, ex *ijs*, quæ circa possibilitatem allegandi alium ti-
13 tulum meliorem dictorum defectuum suppletiuum, habentur supra *disc.2.*, quę in præsenti responso discurrendo deducebam, ideoque pro hoc obiecto euitando respondi, desiderandas esse maiores diligentias, ad effectum probandi, quod possessores pro tempore, in vim dictæ concessionis limitatè possidere professi fuerint, & an alia adessent admicula exclusiua dictæ præsumptionis, vel possibilitatis alterius tituli melioris.

Admonendo potissimè, quod diligens fieret catalogus Archiepiscoporum, ac respectiuè temporum Sedis vacantis, vel impeditæ, adeout, subductis temporibus prædictis, non adesset centenaria benè completa; Ideòque maturum iudicium desuper efformare non potui, neque determinatum consilium præbere, donec dictæ meliores notitiæ haberentur, quæ ob superuentam immaturam dicti zelantis Archiepiscopi mortem, defuerunt.

Quatenùs verò crederetur quod dicta centenaria aliquod obstaculum præbere posset, adeout directè impugnatio alienationis experibilis non esset, Tunc in-
sinuaba(circa tertiam inspectionem)
14 non improbabiliter assumi posse punctum, de quo *apud Altograd. d. cons.26. lib.1. num.45. & sequen. ex Natta consil.*

548. *canonizatum per Rotam in Hispalen. decimarum 16. Iunij 1659 coram Cerro*, cum alijs deductis *in eadem Hispalen. sub eit. de decimis, & dise. seq.*, quod scilicèt conclusio, quam generaliter in omni materia, et specialiter in ista receptam habemus, vt ad metiendam læsionem, vel respectiuè vtilitatem, attẽdi debeat tempus contractus, non quid indè accidentaliter sequutum sit, procedat in ijs, quæ momento temporis perficiuntur, non autem vbi habent tractum successiuum, vt tunc, si rerum euentus magnam causet læsionem, vel iniustitiam, contractus ad iustitiam, & æqualitatem reduci debeat.

Ac etiam motiuabam, vt conclusio quam habemus fauore emphyteutæ, vel conductoris super remissione, vel reductione pensionis, quando tractu temporis res concessa notabiliter diminuta est, vbi annua præstatio non est modica in solam recognitionem dominij, sed magna, & correspectiua fructibus ad terminos *textus in cap. potuit, & cap. propter sterilitatem extrà locati cum concordan.*, quæ super vtraque opinione habentur *sub tit. de emphyteusi dise. 54.*, recipienda quoq; veniat fauore locatoris, seù concedentis ex argumento correlatiuorum, vt quando res concessa notabiliter tractu temporis augetur, canon, seù pensio augeri quoque debeat, iuxtà sensum *Auendani de censibus cap. 46. num. 4. cum seqq. cum alijs apud Duard. de cens. in principio quæst. 21. num. 12. & d. tit. de emphyteusi.*

Quamuis enim vtrumque motiuum suas patiatur difficultates, vt de primo habetur *dise. proximè sequenti*, et de alio magis communis sit in contrariũ, vt ex rei augmento non intret actio petendi augmentum canonis, vel pensionis, ex ijs, quæ colligit *Fulgin. de emphyteusi tit. de solutione canonis quæst. 13. num. 12. & sequen.*, et habetur in dicta sua materia *sub tit. de emphyteusi*, attamen videbatur, quod essent motiua considerabilia, omnia simul coniungendo cum præmissis alijs quæ defectum solemnitatis, & causæ concernebant ad elidendum illud inicum obiectum, quod producit centenaria possessio circa præsumptionem, seù possibilitatem tituli melioris; Reseruando tamen, vt dictum est, maturius iudicium, post habitas meliores, magisque distinctas notitias, vt supra desideratas.

PORTVEN.

TENVTARVM

PRO

DVCE BRACCHIANI

CVM

COLLEGIO GERMANICO.

Causa pendet in Rota.

De læsione, seù cessante vtilitate Ecclesiæ in concessione emphyteutica, quomodo regulanda sit, et quale tempus attendendum; Et an successiuum augmẽtum, quod tractu temporis notabiliter contingat, producat læsionem.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Beneplacitum Apostolicum non supplet causam.*

3 *Alia surreptio in beneplacito non attenditur, nisi quæ respicit vtilitatem.*

4 *Ex longissima obseruantia resultat præsumptio vtilitatis.*

5 *De alia præsumptione vtilitatis.*

6 *Et de alia præsumptione resultante ab augmento canonis.*

7 *Fructus melioramentorum spectant ad meliorantem.*

8 *Ecclesia non potest prætendere nisi quantum apud se bona valerent, & fructarent.*

9 *De excreto rerum valore, et de rationibus ex crescentiæ.*

10 *Ad*

10 *Ad regulandam læsionem attendi debet tempus contractus.*
11 *Limitatur in ijs, quæ habent tractum successiuum.*
12 *Declaratur hæc limitatio.*
13 *De alia declaratione eiusdem limitationis.*
14 *De materia cap. suggestum de decimis.*
15 *De remedijs possessorijs competentibus Ecclesiæ ad bona alienata.*
16 *Reintegrationis remedium præscribitur per 30. annos.*
17 *Et in Ecclesia per annos 40.*

DISC. XIV.

COmmendatarius Monasterij S. Sabbæ, de anno 1521. concessit controuersas tenutas ad tertiam generationem Felici de Ruuere Vrsinæ; Cumque ad aliquod tempus, inter eumdem, vel successorem Commendatarium, & Paulum Iordanum Vrsinum Felicis nepotẽ, lis exorta esset super deuolutione; De anno 1551., per viam transactionis noua concessio facta fuit, cum notabili canonis augmento, eidem Paulo Iordano pro se, suisque filijs, & descendentibus, dictaque inuestitura in forma specifica confirmata fuit per Iulium III., Eaque pacificum effectum sortiente vsq; ad annum 1665., de hoc tempore Collegium Germanicum (cui medio tempore dictũ Monasterium per Gregorium XIII. vnitum fuit) prætendens dictæ concessionis inualiditatem ex vtroque defectu beneplaciti Apostolici, & euidentis vtilitatis, stante dictarum tenutarum magno fructu in quadruplo, & vltrà, pensionem, seù canonem excedente, introduxit causam *in Rota coram Cerro*, atque subscriptum fuit dubium, an Collegio actori dandum esset mandatum de reintegrando, eoque proposito, nulla capta fuit resolutio ob aliqua accidentia, neque causa vlteriorem progressum hucusque habuit; Cumque communicata non essent iura actoris, scribens ego pro Duce reo conuento, maturum iudicium desuper efformare non potui; Quantum verò subauditum fuit, duo erant actoris fundamenta; Primò circa prætensam surreptionem dicti Apostolici beneplaciti; Et secundò super læsione, seù cessante vtilitate, ob magnum redditum controuersorum bonorum.

Super primo nihil deduci potuit, cũ ignota essent fundamenta, ex quibus subreptio deduceretur; Dicebam tamen istud primum motiuum dependere à secundò; Aut enim prætensa læsio aderat, Aut non; Si aderat, immorari non oportebat super subreptione, vel inualiditate beneplaciti, cum eo etiam valido concurrente, nil releuet, ex vera, & recepta conclusione, de qua *apud Gregor. & add. decis. 113. num. 8. Caualer. decis. 288. num. 6., decis. 367. num. 15. par. 5. recen. cum alijs supra disc. 1. & alibi*, vt beneplacitum non suppleat causam. Aut causa vtilitatis concurrebat, & negligenda veniebant alia, ex quibus ob aliquam narratiuæ alterationem subreptio prætendi posset, ex altera conclusione pariter in hac materia recepta, quod alia subreptio non attenditur, nisi ea, quæ vtilitatem respiciat, ad quam tantùm intentio Papæ directa est, vt *apud Seraphin. decis. 443. num. 2. Mantica dec. 101. num 5. Rota decis. 319. num. 4. & sequen. par. 4. recen. tom. 2. cum alijs eodem disc. 1. & alibi*.

Quo verò ad motiuum causæ, illius præsumptionem ex pluribus resultare dicebam; Primò scilicèt ex obseruantia antiquissima annorum 100. & vltrà; Si enim sola obseruantia longissimi temporis inducit vtilitatis præsumptionem, vt aduertitur *apud Mantic. d. decis. 101. nu. 3. Millin. dec. 119. num. 4.* plenè *dec. 684. num. 1. & 2. par. 2. recen.*, & admittitur *apud Merlin. decis. 702.* repetit. *dec. 94. par. 7. rec. num. 10.*, vbi quod ex longissima obseruantia possessor releuatur ab onere probandi vtilitatem, atque Ecclesiæ actrici incumbit onus probandi cõtrarium; Multò magis vbi accedit etiam centenaria præseruata per Constitutionem Vrbani VIII. tollentem vim temporis longissimi, vt *supra disc. 1. & 2.*

Et huic præsumptioni, duas alias accedere obseruabam; Vnam scilicèt pro meo iudicio satis efficacem, quod inter concedentem, vel Pontificem confirmantem, & concessionarium, nulla aderat cõiunctio sanguinis, nullaque vrgebat causa, quæ collusionem suadere posset, vnde intraret ea suspicio quæ ex coniunctione san-

5 sanguinis resultat, ex plenè deductis *in d. decis. 702. Merlini*, aliàs *decis. 94. par. 7. rec.*; Et è conuerso Cardinalis Commendatarius concedens, (siue ex sanguine, siue ex adoptione) erat nepos, vel tanquam talis tractabatur, Pontificis cõcessionem plenariè approbantis, quod verisimile non est factum esse, nisi iusta causa vtilitatis accederet.

Et altera erat præsumptio resultans à notabili augmento canonis vltrà dimidium, quoniam cum antiquus esset scu-
6 torũ 600. & minus, auctus fuit ad 1200., vt de præsumptione ab hoc augmento resultante habetur *decis. 221. num. 5. part. 4. diuers. & decis. 577. num. 3. par. 1. rec. & in alijs*.

Neque contraria probatio resultare videbatur ex longè maiori fructu, qui de præsenti percipitur; Tũ quia in facto supponebatur quod tenuta quæ præsupposita magnum fructũ producebat conflata non esset ex solis bonis concessis, sed ex plerisque alijs proprijs ipsius concessionarij; Tum etiam, quia supponebatur istum maiorem fructum causatum esse à melioramentis, ac reductione bonorum tunc pro notabili parte inculto-
7 rum ad culturam, ideoque fructus, qui ex melioramentis percipitur, ipsius meliorantis est, ex deductis supra *in Neritonen. disc. 4.*; Atque ad metiendam vtilitatem, & respectiuè læsionem, attendendum est solùm id, quod ipsa Ecclesia concedens percipere solita erat, & quid in futurum verisimiliter percepturra fuisset, non autem quid concessionari-
8 us ex eius industria, & diligentia percipiat, vt in specie aduertitur *decis. 577. num. 4. par. 1. rec., vbi concordantes*.

Et nihilominus, vbi etiam hæc cessarent; Dicebam notorium esse, à modernis temporibus huius sæculi citrà, & paulò ante, circa præcedentis sæculi expirationem, resultasse satis notabilem alterationem valoris, ac redditus bonorũ
9 stabilium, vbique ob generalem rationẽ excrescentiæ valoris auri, potissimum verò, ac magis quàm alibi, in Statu Ecclesiastico, & præcipuè in locis adiacentibus Vrbi, ob diuitiarum excrescentiam in dies resultantem ab illis fortunæ saltibus, qui sub hoc cœlo cernuntur, ac etiã à Bulla Pij V. de non infeudandis, vnde propterea, scribendo in ista causa, plura deducebam exempla diligenter conquisita, occasione disputationum habitarum *in Tyburtina Castri S. Angeli*, de qua habetur actum *sub tit. de vsuris disc. 8 & sub tit. de dote disc. 126.*, circa notabilem alterationẽm valoris bonorum à tempore huius concessionis ad præsens; Atque negligendo exempla percutientia tempus magis remotum, deducebam ea, quę feriebant ipsummet tempus præcisum, vel satis proximum, & præsertim illud de eodem anno *1551.* super concessione Oppidorum Ciuitæ nouæ, & Montis Cusarij hodie tam notabilis valoris, facta pro ea modica summa, quæ recensetur *sub tit. de feudis disc. 4.*, vbi de illa concessione agitur; Atque quamplura Oppida, & Castra intra districtum Vrbis circa dictum tempus, inter annum scilicèt 1540., & 1560. vendita, seù cõcessa fuerunt pro pretio, quod hodie vix quintam, vel sextam partem pretij currentis constituit; Atque antiquitus casalia vix ad rationem scutorum 25. vel 30. pro quolibet rubro vendebantur, modernis autem temporibus pro scutis 150. & vltrà.

Et consequenter dicebam intrare, veram, ac receptam conclusionem, in præcedẽtibus pluries insinuatam, vt pro metienda, seù regulanda læsione, attendi debeat tempus contractus, non curato
10 quid successiuus euentus casualiter produxerit, dum sicuti vnum, ità alterum oppositum effectum idem euentus producere potuisset, vt cæteris relatis habetur *decis. 18. num. 4. par. 2. diuers. d. decis. 577. num. 4. par. 1. recen. decis. 319. num. 10. & sequen. part. 4. tom. 2. apud Duran. decis. 397. num. 13. cum sequen. cum alijs supra disc. 1. & alibi pluries*.

Supponebatur, quod Scribentes pro actore fundamentum constituerent in dictæ conclusionis limitatione insinuata supra *disc. præced.*, vt conclusio proce-
11 dat in illis actibus, qui temporis momẽto perficiuntur, secùs autem in habentibus tractum successiuum, vt tunc si contractus reducatur ad magnam iniustitiã, & læsionem, intrare debeat iudicis officium pro reduc. one ad iustitiam, & æqualitatem, iuxtà doctrinam *Bartoli in l. inter stipulantem* §. *sacram num. 7. ff.*

de verb. oblig. cum concord. apud Nattam cons. 548. *Capyc. Latr. dec.* 18., *Altograd. cons.* 26 *num.* 46 *lib.* 1. *Rota apud Martin. Andr. decis.* 48. *num.* 13. & 14., & *decis.* 70. *num.* 3. & 4., & *in Calaguritana decimarum* 7. *Februarij* 1659. *coram Cerro*, & 16. *Aprilis* 1660. *coram Taia*, & *in aljs*; Atq; in idem conferre obseruabant ea, quæ habentur ad materiam textus *in cap. suggestum de decimis*, *cum ibi notatis*.

Verùm vbi istud motiuum deductum esset, credebam, etiam in sensu veritatis, negligendum fore, ac nullatenùs obstare debere; Tum quia, vt patet ex deductis *apud Capyc. Latr. d. decis.* 18., ad effectum vt id procedat, concurrere debet satis magna, & excedens læsio, quæ iniquitatem redoleat, quod in præsenti non iustificabatur ex dicta duplici circumstantia, mixturæ scilicèt aliorum bonorum, ac melioramentorum.

Tum etiam quia, (vt super ista conclusione habetur particulariter actum *in d. Calaguritana sub tit. de decimis*,) id procedit in illis actibus habentibus tractum successiuum, qui cõcernant onus, & grauamen singulis annis supportandum, cũ ità quolibet anno noua læsio, tanquam per speciem noui, seù renouati contractus resultare dicatur, iuxtà casum, de quo apud *Natt.* & alios; Secùs autem vbi ille, qui lætionem allegat, non sentit damnum, vel grauamen positiuum, sed solùm negatiuum ex cessante maiori lucro singulorum annorum, quoniam non est pati lęsionem cum damno positiuo, quoniã aliàs, in omni contractu, etiã illo emptionis, & venditionis, qui absque alio tractu successiuo in ipso momento perficitur, eadem ratio cadere posset, quia ex pretio à venditore recepto in alia bona tunc inuestito, ità singulis annis longè minor fructus percipiatur, et sic pariter dici potest damnum, seù minus lucrum habens tractum successiuum, quod dicẽdum non est.

Extraneos verò dicebam esse terminos *text. in cap. suggestum de decimis*, quoniam, vt aduertitur *in eadem Calaguritana*, & *in Hispalen. eodem titulo de decimis*, ratio dicti textus non fundatur in eo intrinseco, vel accidentali augmento, vel respectiuè decremento, quod prouenit ab euentu, qui sicut est vni parti præiudicialis, ità potuit esse profi-cuus, sed à ratio ne cessantis causæ concedendi priuilegium, ob notabiliter alteratum rerum statum ex superuenientia aliorum bonorum, siue excrescentia personarum cum similibus, vt in dicta sua materia aduertitur.

Concernebant hæc merita negotij principalis; Quouerò ad ordinem iudicij reintegrationis per actorem intentati, illud prorsus ineptum erat, quoniam licèt ob decretum irritans contentum *in Extrauag. Ambitiosæ*, quod inficit etiam possessionem, receptum sit, Ecclesiæ competere ad bona malè alienata etiam interdicta possessoria recuperandæ, vel retinendæ ratione ciuilis possessionis, quam retinere dicitur, quamuis naturalem de facto amiserit ex plenè deductis *in d. decis.* 702. *Merlini*, aliàs 94. *par.* 7. *rec.* cum alijs, de quibus *supra disc.* 1., Attamen, vt ibidem aduertitur, id rectè procedit quando nullitas sit clara, adeout certum sit intrare dictum decretum irritans, quod dictam operationem producit, secùs autem vbi id est probabiliter dubium, cum tunc in iudicio petitorij de retractatione, seù inualiditate alienationis agendum sit.

Multò verò magis, vbi accedat lõgissimum temporis interuallum, quod metã annorum 30. excedat; Quamuis etenim apud antiquiores sub magna quæstione fuerit, an hoc reintegrandæ iudicium sit præscriptibile, necnè; Attamen postquã de speciali ordine Pontificio, Rota formiter articulum disputauit, atque affirmatiuam tanquam veriorem firmauit, vt per longissimum tempus 30. annorum præscribatur *apud Seraph. decis.* 1360. quæ reputatur in materia magistralis, videtur hodie conclusio recepta, & quam etiam in puncto iuris esse veriorem ex professo latè probat *Menoch. cons.* 1050., & sequuntur alij *apud Capyc. Latr. consult.* 88. *nu.* 11 & *sequen.*; Atque ad summum fauore Ecclesiæ prætendi potest, vt dictus terminus protrahendus esset ad tempus quadragenarium, quo concurrente, etiam contra Ecclesiam dicta præscripti intrat, vt *decis.* 97. *par.* 1. *recent.*, & *decis.* 535. *num.* 9. & *sequen. par.* 4. *tom.* 3., & admittitur *apud Merlin.*

dicta

dicta decis. 702. aliàs decis. 94. par. 7. rec. num. 14. cum sequen., vbi pro euitando obiecto insistitur super detractione temporis vitæ Prælati alienantis, vt mediante hac subductione non remaneat dictum tempus centenarium.

ROMANA

DEVOLVTIONIS DOMVS

PRO

MONASTERIO TRIVM FONTIVM

CVM

MARIA ROCCHETTA.

Casus decisus per Rotam pro Maria postea concordatus.

De beneplacito præsumpto ob longissimi temporis obseruantiam, an, & quando intret, vbi obseruantia sit æquiuoca, & ad aliam concessionem referri potest; Et aliqua de cessante causa vtilitatis.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio causæ.*
3 *An in generationibus comprehendatur persona generantis.*
4 *De Constitutione* Vrb. VIII. *circa beneplacitum præsumptum.*
5 *Præsumptio resultans à lapsu temporis tollitur contraria probatione.*
6 *Læsio Ecclesiæ dicitur adesse, vbi non adest vtilitas.*
7 *Expensæ litium faciendæ sunt ex fructibus, & non ex distractione sortis.*
8 *Causa vaga non sufficit.*
9 *Solum tempus non sufficit siue obseruantia.*
10 *Possessio est referenda ad titulum validum & licitum.*
11 *De virtute, & operatione centenariæ, & quando non sit operatiua vbi constat de titulo infecto.*

DISC. XV.

DE anno 1509. Commendatarius Abbatiæ trium fontium, concessit Polisenæ ad tertiam generationem, controuersam domum sub canone scutorum 16. de carolenis, & sub obligatione erogandi in eius restaurationem ducatos 100. auri de Camera; Cumque postea idem Commendatarius domum prædictam vniuisset mensæ Monacorũ, isti de anno 1531., de consensu dictæ Polisenæ eius iura cedentis, mediante restitutione ducatorũ 200. auri pro melioramentis, eam concesserunt Antonio Pontiano, sub annuo canone scutorum 12. auri, & obligatione erogandi in melioramenta alios scutos 100. auri, deindèque ad aliquos menses sub narratiua indigentiæ pecuniarum pro expensis litium alijsq; indigentijs, stante solutione ducatorum 100. de carolenis, concessionem prædictam pro eodem canone perpetuam fecerunt, ac hæreditariam ad quoscumque transmissibilem; Cumque post centum annos, & vltrà, obijsset ab intestato Alexander de Marchis dicti Antonij ex filia pronepos absq; legitimo successore, Maria vxor, tanquam legitima hæres, & ex iure dotium, dictæ domus adepta est possessionem, à Monasterio ex capite deuolutionis iam 2 præuentam, vndè orta lite, & commissa causa *in Rota coram Priolo*, sub *die* 27. *Nouembris* 1662., ex fundamento, quod ageretur de concessione hæreditaria ad quoscumque *transmissibili*, ad fauorem Mariæ prodijt resolutio, aduersus quam concessa noua audientia, ista pendente, honesta concordia controuersiæ finem dedit.

Causæ punctus consistebat in validitate, vel invaliditate secundæ concessionis perpetuæ, si enim valida erat, ego Scribens pro Monasterio, admittebam resolutionis probabilitatem, secus autem econuerso, dum corruente secunda, remanebat prima concessio ad tertiam generationem per obitum dicti Alexandri, quamuis tenenda esset benignior opinio, vt persona acquirentis in generationibus non computetur, cuius tamen contrarium est magis receptum, præsertim in *Rota*, & *Curia*, quatenùs facti circumstantiæ aliter non suadeant, vt pluries in sua materia *sub tit. de emphyteus.*, præsertim *discurs.* 15. *cum seq.*

Validam autem Rota credidit ex fundamento centenariæ possessionis, ex qua, non obstante moderna Constitutione *Vrbani VIII.*, quæ iuxtà intellectum illi per Rotam attributum, substituit illam præsumptionem, quæ inspecta iuris communis dispositione resultabat à solo lapsu 30. annorum, idem effectus resultat super præsumptione tam solemnitatis, quàm causæ, ex deductis *supra disc.* 1. & 2. *& frequenter.*

Admittebam ego veritatem conclusionis, negabam tamen applicationem, quoniam ista dicitur simplex præsumptio, quæ tollitur per contrariam probationem, non dùm expressam, sed etiam adminiculatiuam ex sortioribus præsumptionibus deductam, potissimè verò vbi ex ipsius concessionis inspectione patet de ineptia causæ præferente læsionem, siue excludente vtilitatem, quoniam si beneplacitum etiam verum, & expressam non suppleat causam, multò minus supplere potest factum, & præsumptum, vt aduertitur *decis.* 340. *num.* 28. *decis.* 82. *num.* 10 & 11. *part.* 11. *recent.* cum alijs supra deductis *disc.* 1.

Claram autem dicebam esse læsionem, quæ in hac materia regulanda non est à qualitate ænormitatis iuxtà terminos *textus in l.* 2. *Cod. de rescind. vend.*, sed semper adesse dicitur, quoties euidens vtilitas abest *Abb. in cap. nulli de reb. Eccles. non alien. num.* 5. *Seraph. decis.* 508. *num.* 12. *Rota decis.* 65 *num.* 17. *part.* 2. *diuers. decis.* 245. *numer.* 25. *decis.* 261. *numer.* 14. & *decis.* 284. *numer.* 1. *part.* 4. *recent.* cum alijs plenè deductis *decis.* 275 & 336 *part.* 10.

Cum igitur per primam concessionem ad tertiam generationem, ius Ecclesiæ quæsitum esset post finem trium generationum, quæ poterunt non incipere, vel ad breue tempus terminare, habendi domum ità melioratam cum impensa ducatorum 300. auri, cum qua summa, iuxtà illorum temporum conditionem magna melioratio fieri poterat, vt euentus docuit, dum domus solita erat locari pro scutis 100. & vltrà, vtique manifesta ineptia causæ fuit pro sola recompensa ducatorum 100. de carolenis tunc importantium ducatos 60. circiter auri, dictum ius remittere, atque pro eodem canone domũ in perpetuum alienare, ità inutile reddendo dominium directum.

Et tertius ob aliam ineptiam circa erogationem dictæ summæ acceptæ pro expensis litium, & alijs occurrentijs in genere; Tùm quia huiusmodi expensæ faciendæ sunt ex fructibus, neque pro eis licet alienare bona in sorte principali, ex ijs, quæ cæteris relatis habentur *apud Molin. de primog. lib.* 1. *cap.* 27. *nu.* 9. *Rosenthal. de feudis cap.* 10. *concluf.* 43. *num.* 75. *Giurb. decis.* 108. *num.* 10 & 24. *Salgad. in Labyrint. part.* 3. *cap.* 9. *num.* 19. cum alijs *in Theatina renouationis sub tit. de emphyteus. discurs.* 12; Tum etiam quia, vt cæteris relatis habetur apud *Merlin. decis.* 714. & pluries *infra hoc eodem tit.*, in proposito contractuum & obligationum mulierum, & minorum, ista causa vaga, & generalis pro indigentijs domus, siue pro expensis litis, ad speciem non deducta, insufficiens reputatur, multò magis ad substinendam bonorum Ecclesiæ alienationem, dum requirit, vel necessitatem præcisam, vel vtilitatem euidentem.

Item circa dictam præsumptionem resultantem à longissimo tempore, iuxtà ea, quæ in materia huius præsumptionis habentur *supra disc.* 1., non sufficit solum tempus, nisi etiam accedat obseruantia, quæ non sufficit æquiuoca, sed debet esse vniuoca, ad aliam possidendi causam non referibilis, nisi ad eam, super qua solemnitas, & causæ præsumptio allegatur; Id autem in præsenti cessabat, quoniam cum casus dedisset, vt domus distracta non esset, neque ad extraneos hæredes vnquam transmissa, sed ità continuas-

nuaſſet in prima acquirentis deſcendē-tibus, compræhenſis in tribus generationibus, ad quas prima conceſſio reſtricta erat, ità obſeruantia remanebat æquiparata, quod ſcilicèt ex prima valida, non autem ex altera inualida conceſſione poſſeſſum fuerit, ex iuris propoſitione, quod vbi conſtat de duobus poſſidendi titulis, vel cauſis, quarum vna ſit valida, & licita & altera illicita, ad validam, & licitam potiùs referenda eſt poſſeſſio, vt in his terminis emphyteuticis cæteris relatis habetur *deciſ.* 176. *num.* 45. *& ſequen. part.* 5. *recent.*, *&* *deciſ.* 165. *numer.* 16. *&* 17. *part.* 10. *& frequenter*, cum ſit propoſitio vera, quoties diuerſæ probationes, vel adminicula non concurrant, quod ex alio titulo, ſeù cauſa poſſeſſum ſit.

Quando ageretur de illa præſumptione, quæ ad limites iuris communis ex longiſſimi temporis decurſu, infra tamen centenarium, vel immemorabile, reſultat tunc motiuum fuiſſet reale, ac ſolidum, vndè propterea de iuſtitia, receſſus à reclutis omninò ſequi debuiſſet; Difficultatem autem mihi inferebat centenaria, cuius virtus, & operatio eſt concedendi facultatem allegandi quemcumque alium titulum de mundo meliorem abſque neceſſitate illum iuſtificandi ex ijs, quæ habentur ſupra *diſc.* 2.; Stant enim bene ſimul, vt ibi aduertitur, vt obtinens non ex titulo inualido, alium titulum ſibi meliorem deindè ſibi cumulet, quoties titulum, de quo apparet, tanquam vnicum, ac meliorem præcisè non ſe reſtringens poſſeſſor, cum illius pura productione ad tituli iuſtificationem principaliter facta, ex inſinuatis *eodem diſc.* 2., & *tit. de Regalibus diſc* 47. ac alibi; Hæc ad motiuum me impulit ad cōſultandam concordiam, cū illud non leuem offerret difficultatem, quamuis ità in concluſione, vel per Scribentes in contrarium non ſit deducta, dum dicta ſecunda conceſſio, quæ vt ſupra ex hac parte ità recepta dicebatur ex ſui facie, quod vitium redoleret, atque præſumptionem ſolemnitatis, & cauſæ excluderet, facta non erat ex parte dictæ mulieris, ſed potius ex parte Monaſterij, vndè propterea dici non poterat adeſſe reſtrictionem ad hunc titulum tanquam melioratum, alterius poſſibilis excluſiuum; Vbi etenim hæc reſtrictio concurreret, parui faciendas eſſe credebam generalitates, cum quibus in prima deciſione proceſſum eſt.

ROMANA

DOMVS

PRO

ECCLESIA S. THOMÆ LIBRARIORVM

CVM

MONASTERIO SVBLACENSI.

Cauſa pendet in Rota.

De eadem materia beneplaciti præſumpti ex lapſu temporis, an illi obſtet Conſtitutio Vrbani VIII.; Et quid vbi agatur de conceſſione facta laico, cui Conſtitutio obſtet, accedat autem longiſſima poſſeſſio Eccleſiæ laico ſuccedentis, cui eadem Conſtitutio non obſtet, an intret præſumptio ad limites iuris communis.

Et an dicta Conſtitutione non obſtante, præſumptio ſolemnitatis, & cauſæ admittenda ſit, vbi non reſultat à ſola longiſſima obſeruantia, ſed ab alijs adminiculis, & præſumptionibus.

SVMMARIVM.

1 FActi ſeries.

2 *Quod in Curia de facili detur reſtitutio*

stitutio aduersus rem iudicatam.

3 *Desertio appellationis ob non prosequutionem indiget sententia declaratoria cum præfixione termini.*

4 *Et si in termino exhibentur actæ, disputatur de iustitia, vel iniustitia.*

5 *De materia melioramentorum remissiuè.*

6 *De Constitutione* Vrbani VIII. *tollente beneplacitum præsumptum.*

7 *Non procedit contrà Ecclesiam.*

8 *Quid vbi contractus factus est cum priuato, cui Ecclesia succedat.*

9 *De materia iurispatronatus, vt attendatur origo.*

10 *De purgatione malæ præsumptionis ob longam possessionem personæ non suspectæ.*

11 *Quod dicta Constitutio Vrbani sit exorbitans in certis casibus.*

12 *Obseruantia ad inducendam præsumptionem solemnitatis debet esse vniuoca, & continua.*

13 *Quando dicatur vniuoca, & referibilis ad titulum, de quo agitur.*

14 *Vt etiam obseruantia non distincta, sed per aliquas vices debeat attendi pro moderatione dictæ rigorosæ Constitutionis.*

15 *De differentia inter obseruantiam à parte posteà pro tempore decursa, & illam à parte anteà pro tempore futuro.*

DISC. XVI.

1 VSque ab anno 1544. Monasterium Sublacense cõtrouersam domum concessit Petro ad eius vitam, ac alterius ab eo nominandi pro annua responsione scutorum 25. auri taxatorum in iulijs decem pro quolibet scuto; Postmodum verò de anno 1560., noua facta fuit concessio eidem Petro in perpetuũ pro annuo canone scutorum 30. monetæ; Cumque pluries dicta domus notabiliter meliorata, in extraneos alienata fuisset, siue census super ea impositi essent, Monasterium consensum præbuit, laudemia recipiendo, eaque ab vltimo possessore iure legati obuenta de anno 1614. ad Ecclesiam S. Thomæ Librariorum, ista cum beneplacito Apostolico eam locauit seù vendidit ad vitam Fantino Rentio, qui pariter cum eodem beneplacito, pro tempore eius vitæ, soluta quadam summa vnica vice, liberationem reportauit à solutione canonis, defuncto que Fantino de anno 1645., Ecclesia domum rehabuit, atque canonum reassumpsit solutionem vsque ad annum 1649., in quo Monasterium prætendens dictæ secũdæ concessionis inualiditatẽ, à Vicario seù eius Locumtenente ad dictã domum reintegrari obtinuit, possessione etiam adepta; Commissa verò causa appellationis *in Rota coram Beuilaqua*, eaque post diuturnum silentium ex parte dictæ Ecclesiæ reassumpta, cum ex parte Monasterij prætenderetur appellationem esse desertam, ac obstare rem iudicatam ob lapsum fatalium, hinc proindè datum fuit solitum dubium, an constaret de re iudicata, vel potius de causis restitutionis in integrum, eiusque disputatio pendet.

In huius autem *disputationis* præparatione, Scribens ego pro Ecclesia, duos dicebam esse punctos, Vnum ordinis, an scilicèt dicta appellationis desertio adesset, necnè, Et alterum iustitiæ; Vt
2 enim pluries alibi aduertitur, materia rei iudicatæ, vel trium conformium, in Curia Romana quodammodò cæremonialis esse videtur; Ex propositione siquidem, quod sententia iniusta nunquã transit in iudicatũ, resultat quod post ferè sæculi lapsum, ex *capite originariæ*, ac etiam dubiæ iniustitiæ de restitutione in integrum, responderi solet, vt præsertim de simili responsione aduersus rẽ iudicatam coram *Seraphino* vsque ab anno 1599., cum subsequuta pacifica obseruantia, patet ex decisionibus editis *in Nolana parochialis 2. Decembris 1669. & 27. Iunij 1670. coram V. Comite*, et de qua causa habebitur *sub tit. de benef. in supplemento*, ac etiam habetur pluries in sua materia *sub tit. de iudicijs*.

Quatenùs igitur pertinet ad primum punctum ordinis, (*nisi aliæ accederent ignotæ facti circumstantiæ*), planum esse dicebam, vt res iudicata non adesset, quoniam vbi agitur de huiusmodi desertione appellationis iam legitimè in
3 terpositæ, sed intra fatalia non prosecutæ, requiritur sententia declaratoria, ex ea nimium probabili, & conuincenti ratione, quod legitima adesse potuerunt impe-

impedimenta excusantia, de quibus appellans monitus docere potest, & quatenùs doceat, declaratione indigent, an sint legitima, necnè, vt apud *Rotam decis.10. vt lite pendente in nouis* apud *Seraph. decis.564. num.9.* apud *Caualer. decis.317. num.2. & decis.333. num.5. & 6. decis.226. num.10. part.10. recent. & frequenter*; Et firmat etiam *Rouit. super pragm.1. de appell. num.10.*, vbi testatur etiam de praxi.

Hinc proindè in Curia stylus inoleuit, quando de huiusmodi desertione agitur, vt priusquam ad dictum sententiam procedatur, termini præfinitio præcedat, quo pendente, si acta exhibeantur, videndum est de iustitia, vel iniustitia, atq; desertio non constat, vt *decis.339. numer.8. part.4. recent. tom.2. & decis.82. num.10. part.10. & sæpius*, idq; in præsenti sequutum erat.

Quoueró ad merita, vltrà inspectionem melioramentorum, quæ facti potius, quàm iuris erat, & de qua materia agitur *sub tit. de detract.*, ac etiam sub litero *de iudicijs*, an scilicet, & quando melioranti competat retentio, adeout melioramẽtorum exceptio retardet executionem, vel potiùs cautioni per actorem præstandæ locus esse debeat.

Quatenùs pertinet ad ipsum punctum principalem, decisio pendebat ab eadem inspectione, de qua *disc. præced.*, an scilicèt prima concessio ad duas vitas anni 1544., vel secunda perpetua etiam pro hæredibus, & successoribus anni 1560. attendi deberet, quod pendebat à validitate, vel inualiditate istius secundæ, quæ inualida prætendebatur ex defectu beneplaciti Apostolici expressè non prolati, & præsumptiuè non iustificabilis, cumuis diuturnum interuallum annorum circiter 90. accederet ob *Constitutionem 157. Vrbani VIII.* dirimentem illam præsumptionem, quæ de iure à longissimi temporis obseruantia resultare, solamque centenariam præseruantem.

Super hoc autem puncto, vltrà ea, quæ habentur pluries in præcedentibus circa dictæ Constitutionis interpretationẽ super contractibus cum merè priuatis personis initis, in quibus non vrget ea potentiæ ratio, cui dicta Constitutio principaliter innixa est; *Vbi* etiam illa simpliciter, ac indefinitè admittenda esset, adhuc tamen Dicebam suffragari receptam limitationem, in præcedentibus pariter sæpiùs insinuatã, vbi agatur cum Ecclesia, in qua dicta mala præsumptio non intrat.

Verùm super hoc motiuo considerabam, difficultatem cadere posse, in præcedentibus quoque insinuatam, vt id procedere videatur, quando agitur de alienatione directè, ac immediatè facta
8 in alteram Ecclesiam; quoniam licèt non intret ratio conquassationis priuilegiorum, atque adhuc locum habeat dispositio *Extrauag. Ambitiosæ*, attamen cessat mala præsumptio, quæ in priuatis ex dicta Constitutione deriuat; Secùs autem vbi alienatio facta est in priuatum, à quo Ecclesia, ex titulo vniuersali, vel particulari postmodum causam habeat, quoniam tunc, iuxtà ea, quæ habẽtur *sub tit. de iurepatr.* in similibus, ac proximis terminis malæ præsumptionis vsurpationis, quæ in potentibus à Concilio Tridentino deriuat, spectatur origo non autem persona actualis possessoris; *Si* enim primus erat potens, à quo priuatus causam
9 habeat, iuspatronatus regulatur cum terminis potentium, Et econuersò nil refert, an actualis possessor sit potens, vbi causam habuit à priuato, ex pluries deductis in sua materia, præsertim *disc.6. & 58.*

Adhuc tamen credebam in hac facti specie, rectè applicabilem esse limitationem deductam *dicto disc.6. de iurepatronatus*, in illis terminis canonizatam per *Rotam decis 401. num.7. cum seqq. part.5.*
10 *recent.*, vt secùs dicendum sit, quando talis est priuatæ personæ diuturna possessio, quod dicta macula malæ præsumptionis benè purgari potuerit; Quicquid enim sit de hac limitatione in illis terminis; Dicebam eam rectè istis adaptari, cum cessent rationes dubitandi ibidem ponderatæ; Ac etiam, quia nimius exorbitantiarum cumulus adesse videtur, super dictæ Constitutionis interprætatione in alienationibus factis cum priuatis, in quibus de tempore quo eadem Constitutio prodijt, iam comple-
11 ta erat, ac inducta præsumptio resultans à longissimi temporis obseruantia, & quo casu duplex propositio intrare videtur; *Vna* quod lex de sui natura

esset

esset futura, non autem præterita; Et altera, quod superueniens mala fides post legitimè completam præscriptionem, istam non interrumpit, vt apud *Mantic. decis. 296. numer. 5. Buratt. decis. 739. num. 3. & 6. & passim*; Idemque vbi in priuatis id recipiendum non esset, sed rigorosè insistendum in sola centenaria, (quod tamen asperum videtur), credebã huiusmodi asperitati aliam addendam non esse, sed eam cum aliqua benignitate compensandam, ità dictam limitationem admittendo, vtpotè non patientem illas difficultates, quæ in dictis alijs terminis iurispatronatus cadunt.

Admissa verò dicta limitatione, atque iuris communis terminis retentis, adhuc duplex vrgere videbatur difficultas circa dictam præsumptionem; Primò scilicèt, quod vt aduertitur *discur. præced. & disc. 1.*, obseruantia debet esse vniuoca, non autem æquiuoca ad alium titulum referibilis, vt in præsenti dici posse videbatur, vt scilicèt continuata receptio canonis antiquiori tempore facta fuerit in causam primæ concessionis ad duas vitas, donec illæ durauerint; Et secundò quod solus lapsus temporis non sufficit, nisi accedat etiam obseruantia continua in singulis annis, ideoque non sufficit, quod vna, vel aliquibus vicibus aliquę solutiones vnitim factæ sint pro pluribus annis, vt in specie aduertitur *decis. 188. num. 11. & seqq. & decis. 294. in fin. part. 6. recent., & supra discurs. 1.*

Neutram tamen difficultatem obstare credebam; Non quidem primam; Tum quia post dictas vitas primæ concessionis finitas, adhuc aderat tempus diuturnum quadragenariam excedens; Tum etiam ob diuersam summam, quoniam licèt primus canon esset in scutis
13 auri, non tamen intrabant ea, quæ de augmento fauore creditoris cedente habemus, stante taxa præcisa conuentionali ità inalterabili; Ac etiam quia attẽta alteratione pro varietate temporum variæ erant summæ, ideoque verificari non poterat illa vniformitas inalterabilis summæ contentæ in secunda concessione, ad cuius limites obseruantia sequuta erat, cum ad hunc effectum etiam coniecturæ sufficiant, vt aduertitur respondendo in specie huic obiecto *decis. 268. num. 26. & seqq. par. 12. recent.*

Maiorem autem difficultatem inferebat altera dubitandi ratio, quod penes Ecclesiam non adesset obseruantia continuata, dum eiusdem domus conductor ad vitam, suo iure durante, cum vnica solutione, vt supra hoc onus redemerat;
14 Verùm ex eadem consideratione non cumulandi tot exorbitantias, probabile videbatur, vt dicta restrictio admittenda non esset, cum ea verè, & propriè percutiat casum in quo vnica solutio pro pluribus annatis sequeretur à parte postea, post eas iam decursas, quasiquod admitti non debeat retrotractio, ac etiã quia ità adesse potest aliqua affectatio pro hoc fine assequendo; Secùs autem vbi agatur de vnica solutione anticipata pro pluribus annis subsequentibus, quoniã tũc in singulis annis qui subsequuntur, dominus retinendo in manibus acceptam pecuniam, ità in contractu perseuerare dicitur, atque per actum occultum sibi ipsi soluere currentem præstationem, ideoque magna differentia videtur inter casum, in quo vnica solutio fiat à parte postea pro annis iam decursis, et alterum in quo fiat anticipatè à parte antea pro annis in futurum decurrendis.

Cumque in hac facti specie, per causę Patronum, pleræque aliæ deducerentur circumstantiæ, probantes, vel adminiculantes, quod verè beneplacitum Apo-
15 stolicum interceserit, *Vel directè* à Papa, Vel à Cardinali Pœnitentiario, qui id tunc in facultatibus habebat (cũ tunc moderatio eius facultatũ facta per *Pium IV.* sequuta non esset), hinc proindè aduertebam, quod vbi etiam dicta Vrbana Constitutio in dicto rigoroso sensu attendi deberet, vt complecteretur etiam huiusmodi priuatas alienationes, non attento, quod de tempore eius editionis, præsumptio ad limites iuris communis iam perfecta, & completa esset, attamen id recipiendum veniret, quando possessoris fundamentum consisteret in sola præsumptione, quæ ex dispositione iuris à longissima obseruantia resultat, absque alio extrinseco facti adminiculo, secùs autem vbi possessor, allegãdo hoc beneplacitum, illud probare vellet cum ea præsumptiuã, seù adminiculatiua specie probationis, quæ de iure

in an-

in antiquis admittitur, deducendo diuturni temporis obseruantiam, tanquam vnum ex adminiculis, cum alijs coniungendum, iuxtà adminiculatiuæ probationis naturam, seù regulam, cum tunc videatur casus à Constitutione omissus, idque nil prohibere videatur; Adhuc tamen occasio non dedit id formiter disputare.

SAVONEN.

CAPPELLÆ

PRO

P. CONVENTVALIBVS

CVM

EPISCOPO.

Ius disputatus coram Prælato Iudicecommissario sub incerto exitu, credo pro PP.

De transactione, an, & quando cadat sub dispositione *Extrauagan. Ambitiosæ*, itaut dicatur prohibita alienatio, necnè.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Quod transactio dicatur alienatio prohibita, & cadat sub dispositione* Extrauag. Ambitiosæ.

3 *Declarantur DD. exigentes simplices solemnitates, non descendendo ad speciem beneplaciti Apostolici.*

4 *Aliæ solemnitates non sufficiunt hodie sine dicto beneplacito.*

5 *Recensentur plures limitationes conclusionis, de qua num. 2. super licita transactione sine beneplacito.*

6 *Vbi quæritur de inualiditate transactionis, non attenditur, an transigens haberet bonum, vel malum ius, vbi defectus est in solemnitate.*

7 *Solemnitas, & causa copulatiuè desiderantur, & vna sine altera non sufficit.*

DISC. XVII.

ORTIS controuersijs, inter Episcopum, & Conuentum Minorum Conuentualium, super retentione cuiusdam miraculosæ imaginis, eiusque cappellæ, ac oblationum administratione, & pertinentia, deuētum est de anno 1631. ad quandam transactionem, cuius dicti Religiosi pœnitentes, iudicium instituerunt pro annullatione in partibus; Et introducta de anno 1653. causa in Curia coram Prælato Iudicecommissario à sententia in prima instantia lata fauore Cōuentus per Archiepiscopum Ianuensem Apostolicum delegatum, (vitrà concernentia ordinem iudicij, ac validitatem dictæ sententiæ, quæ nulla prætendebatur); Quatenùs pertinet ad iustitiam, & merita negotij principalis, punctus erat, an dicta transactio inita inter ecclesiasticos, & super iuribus ecclesiasticis, caderet, necnè, sub dispositione *Extrauagan. Ambitiosæ de reb. Eccl. non alien.*, itaut ad eius validitatem copulatiuus concursus beneplaciti Apostolici, & causæ necessarius esset, eo modo, quo in vera, & propria alienatione bonorum Ecclesiæ requiritur.

In hoc autem, scribens pro Conuentu super transactionis inualiditate (cum sensu etiam veritatis), certam dicebam esse regulam affirmatiuam, etiam inter Ecclesias, eodem modo quo cum priuato, ac etiamsi non agatur de bonis corporalibus, sed de iuribus ecclesiasticis, & 2 incorporalibus, cum transactio species prohibitæ alienationis quoque dicatur, vt ex *Feder. de Sen. conf.* 94. *per tot.*, & alijs relatis *Redoan. de reb. Eccl. non alien. quæst.* 2. *cap.* 1. *per tot. Barbos. de Episcopo alleg.* 95. *num.* 63. Atq; hanc perpetuò tenuit Rota, vt apud *Caputaquen. decis.* 106. *part.* 1. & *decis* 318. *part.* 3. *Coccin. dec.* 301. *num.* 1. & *dec.* 362. *nu.* 3. *Duran. P.* 3. *de Alien.*

decis. 459 *num.* 2., *Rota decis.* 755. *num.* 2. *par.* 2. *recen.*, *decis.* 561. *num.* 1. *par.* 5. *dec.* 241. *num.* 10. *par.* 4. *tom.* 2., *decis.* 518. *nu.* 6. *apud Posthium de manuten. decis.* 24. *nu.* 17. *& seqq. par.* 10. *recen. Otthobon. decis.* 159. & 220., & frequenter.

Et licèt aliqui ex allegatis, præsertim *Feder. de Sen.*, *Duran.*, & *Caputaquen.* 3 non loquantur explicitè de beneplacito Apostolico, sed de solemnitatibus in genere, dicentes, quod transactio requirit easdem solemnitates, quas requirit alienatio; Attamen hodie idem est dicere solemnitates, ac beneplacitum Apostolicum, quoniam post dictam *Extravagan. Ambitiosæ*, solemnitates de iure 4 communi non sufficiunt, etiamsi omnes intercedant, nisi interueniat dictum beneplacitū, vt reprobato *Beroo* cum alijs habetur supra *d. disc.* 1., & sæpiùs dixit *Rota* præsertim *decis.* 277. *nu.* 4. *& seqq. par.* 4. *recen. tom.* 3.

Quamuis autem dicta regula plures patiatur limitationes; Nulla tamen ad rem faciebat; Limitationes etenim sunt; 5 Primò generalis in omnibus illis casibus, in quibus est etiam permissa pura alienatio, et in ista non versabamur indubitanter; Secundò in concordia inita inter ecclesiasticos super præcedentijs, ac modo procedendi in processionibus *Seraph. dec.* 36. *Rota coram Dunz. sen. dec.* 168. & de hac nihil ad rem; Tertiò si fiat inter duas Ecclesias, vel personas ecclesiasticas super decimis, & funeralibus, vel iuribus parochialibus per tex. *in cap.* 1. *& fin. de pact. in sexto*, *Rota decis.* 270. *par.* 4. *rec.*, *decis.* 402. *num.* 1. *& seqq. par.* 5. *decis.* 161. *num.* 2., *& dec.* 218. *num* 3. *par.* 7., et ista neque ad casum faciebat; Adhuc tamen isto casu requiritur confirmatio Episcopi causa cognita, vt *dicta decis.* 270. *par.* 4., *& d. disc.* 1.; Quartò demùm vbi bona, vel iura, super quibus fit trãsactio, remanẽt pœnes ipsam Ecclesiam transigentem, dummodò alteri contrahenti non refundat rem alienari prohibitam, ex deductis *per Adden. ad Burat. decis.* 690. *litt. D. apud Roias dec.* 364. *nu.* 11. *&* 12. *cum alijs d. disc.* 1., et hæc pariter non erat applicabilis, neque in hac versabamur, imò in oppositò, dum fratres possidentes cappellam, illius possessione se priuarunt.

Scribentes in contrarium, agnoscentes, quod ex præmissis transactio ex defectu beneplaciti Apostolici non esset subsistentabilis, vt effugerent difficultatem conabantur assumere inspectio- 6 nem super bono iure Episcopi; Verùm respondebam id esse extrà punctum quæstionis restrictæ ad validitatem, vel inualiditatem transactionis ideoque deducebam idem dilemma, de quo etiam *discurs. sequen.*; Aut scilicèt Episcopus volebat vti transactione, atque in ea fundamentũ constituere, Aut non; Si non volebat, sed intẽdebat regredi ad priora iura, quæ præambula transactionis hora sibi competebant, et id negari non poterat, sed transactio ponenda erat ad partes, perindè, ac si non esset in rerum natura; Si autem volebat vti transactione, atque ex ea aliquod ius deducere, perneccsse docere debebat de illius validitate, quæ verè non aderat, quoniam (quidquid in hac materia transactionis exteri se inuoluerint,) in Curia extrà controuersiam est hodiè, vt exceptis casibus supra recensitis, transactio super bonis, vel iuribus Ecclesiæ, veniat sub genere prohibitæ alienationis, atque cadat sub dispositione *Extravag. Ambitiosæ*, iuxtà allegatas auctoritates, *& supra disc.* 1., ac in alijs.

Hoc autem posito, nil refert, an ille collitigans qui transactioni innititur, bonum ius foueret, adeò vt transactio 7 dici valeat Ecclesiæ impugnanti potius vtilis, quoniam ad validitatem copulatiuè requiruntur solemnitas, & causa, neque vna, sine altera sufficit, vt sæpiùs in præcedentibus, ideoque sicut vbi adest solemnitas, & non adest causa, illa nihil prodest, ità è conuerso, vbi adest causa, sed non adest solemnitas, quoniam ex duobus copulatiuè desideratis, sufficit quod vnum deficiat ad actus inualiditatem, et consequenter prætensum bonum ius, (quod tamen discussum nõ fuit) persecutiebat solùm causam, quæ etiam in casu adhibitæ solemnitatis necessaria erat; Atque ità credo iudicatum pro confirmatione primæ sententiæ; Sed est incertum pro consueto stylo Aduocatorũ, quia causarum curam non habent.

BISI-

BISINIANEN.

TERRATICI

PRO

CLERO CASTRI SANCTÆ SOPHIÆ

CVM

EPISCOPO.

Casus disputatus coram A.C.

De eadem materia transactionis initæ inter personas ecclesiasticas, et inter Episcopum, & subditos super iure incorporali, quod importat seruitutem, an cadat sub *Extrauag. Ambitiosæ*; Et aliqua de possessorio in hac materia.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Quando beneplacitum Apostolicum reseruatum præcisè debeat interuenire, distinguitur.*

3 *Transactio etiam super iuribus incorporalibus, & cum ecclesiasticis est prohibita.*

4 *Nil refert adesse causam, si non adest solemnitas.*

5 *De dilemmate circa vsum transactionis.*

6 *Obligatio ecclesiasticorum non colendi extrà territorium, importat formalem seruitutem.*

7 *De ratione, ob quam colentes extrà territorium, tenentur soluere responsionem Domino territorij colendi.*

8 *Impositio seruitutis est alienatio prohibita.*

9 Extrauag. Ambitiosæ *inficit etiam in possessorio.*

10 *Limitatur vbi sit dubium an dictæ* Extrauangantis *dispositio intret, necnè.*

11 *Quod laici exigant decimas ob possibilitatem, quod sint temporales.*

Quando Dominus laicus exigat decimas, & responsiones etiam ab ecclesiasticis.

12 *Declaratur quando sola possibilitas tituli legitimi sufficiat in possessorio.*

DISC. XVIII.

CVM occupata per Turcas Albania, aliqui ex illis populis, derelictis patrijs sedibus, per mare Adriaticum, vel Ionium, ad Regnum Neapolitanum appulissent, atq; in quam plurium Ciuitatum, vel Oppidorum territorijs, ob eorum amplitudinem capacibus, castra tanquam per quamdam colonię speciem constituxissent, idque præsertim contigerit in territorio Ciuitatis Bisinianen. in tenuta nuncupata S. Sophiæ, quæ ex concessione Regum, vel Principum Bisiniani spectat ad Episcopum eiusdem Ciuitatis iure temporali tanquam Baronē; Atque, siue de iure, siue de facto, vsus inoleuerit, vt huiusmodi Albanenses dicti loci incolæ, vbi dictæ tenutæ, seù territorij fines egrediendo, aliena territoria colerent, teneantur adhuc soluere quamdam pensionem, seù terraticum, vulgò nuncupatum *extra territorium*; Hinc Episcopus, eamdem prætensionem habere cœpit contra ecclesiasticos, qui extrà dictum territorium aliàs terras colerent, exortisque proindè controuersijs, eisque delatis ad Sac. Congregationem Immunitatis, non expectata decisione, de anno 1642., sub reseruatione beneplaciti Apostolici, deuentum est ad transactionem, cui tractu temporis nolentibus acquiescere nouis clericis, & presbytèris, qui in ea non interuenerāt, denuò lis instaurata fuit (forsan ex eiusdem Sac. Congregationis rescripto) coram A.C.

Ex parte autem Episcopi, suspenso petitorio, principaliter instabatur in possessorio retinendæ, quod manutentionis dicimus, ob probatam exactionē à pluribus ecclesiasticis, fundamentum quoque constituendo in dicta transactione ad possessionem colorandam; Atque opponente clero reo conuento de dictæ transactionis inualiditate ex defectu beneplaciti Apostolici, replicabatur ex parte Episcop, cum distinctione in iure vera, & recepta, quod vbi per clausulam, *& non aliter &c.*, vel æquipol-

2

P. 3. de Alien. L. 2 len.

lentem, non constat de enixa, & præcisa intentione partium illud desiderandi pro conditione, reseruatio intelligitur, quatenùs de iure requiratur; Clarius verò vbi clausula, *quatenùs de iure*, adijcitur, vt irà distinguendo cæteris relatis habetur *apud Gregor. & adden. dec.* 192., *Surdt. & adden. decis.*374, & habetur *sub tit de feud. disc.*7.10. & 37., & frequenter alibi, cum sit distinctio hodie receptissima non admittens controuersiam; Et consequenter dicebant pro eo Scribentes, quod cum Episcopus esset in hac antiqua possessione probata per attestationes, ac etiam per librum Mensæ Episcopalis, qui *platea* vulgò dicitur, dicta transactio vtpotè continens potiùs recognitionem veritatis, & bonæ fidei, quàm alienationem, vel noui iuris concessionẽ, alia solemnitate non indigebat.

Quatenùs igitur pertinet ad hunc pũctum validitatis, vel inualiditatis transactionis; Scribens ego pro clero, deducebam eaſdem auctoritates, quæ habentur *disc. proximè præced.* ad probandum,
3 quod quicquid Scribentes variauerint, in Rota, & Curia omninò receptum est pro regula, (limitanda solùm in casibus ibi recensitis), vt transactio, siue fiat super bonis, & rebus corporalibus, siuè super iuribus incorporalibus, et quamuis inter ecclesiasticos, dicatur species prohibitæ alienationis, atque cadat sub dispositione *Extrauag. Ambitiosæ*; Et propterea, cum ad istius Constitutionis limites hodie receptissimum, ac planum sit, copulatiuè requiri solemnitatem, &
4 causam, nil refert prætensum bonum ius, quod transactionem vtilem, ac alteri parti proficuam reddat, cum exindè resultet solùm causa, quæ sola non sufficit, nisi accedat quoque solemnitas, et econuersò; Ideoque intrat dilemma, de quo *eodem disc. præceden.*, et quod in præsenti quoq; faciebam, quod, Aut in transactione fundamentum con-
5 stituitur, & ex ea aliquod ius, vel actio deduci prætenditur, Aut non; Si non, adeout ex solis antiquis iuribus præambula transactionis hora competentibus veniatur, et de illa non est agendum, perindè, ac si non esset in rerum natura; Si verò in ea fundamentum aliquod cõstituitur, atque ex ea aliquod ius deduci prætenditur, et tunc de validitate docere oportet.

Absolutum verò esse dicebam, vt ista transactio caderet sub *dictæ Extrauag.* dispositione, dum per eam, sub sola re-
6 compensa cuiusdam facultatis pascendi, inducebatur formalis seruitus in clero, & ecclesiasticis erga Episcopum, consideratum tanquam Baronem, ac Dominum temporalem, vt tanquam coloni glebæ adscripti, eamdem glebam deserere non possent, atq; deserendo, tenerentur soluere eamdem responsionem, ac si coleront, tanquam per speciem illorum damnorum, & interesse, de quibus pluries
7 *sub tit. de vsuris, & interesse*, & sub altero *de cambijs*, debendorum per eum, qui aliquid faciendum in se suscipit, vel promittit, vt non adimplendo, potiùs ex non facto, quàm ex non dato, et tanquam ad interesse mandati suscepti, & non impleti, teneatur ad totum id, quod interest implementum sequutum esse; Ideoque est inductio formalis seruitutis colonicæ, seù adscriptitiæ, impedientis naturalem libertatem, quam non dubitatur esse formalem prohibitam alienationem venientem sub *d. Extrauag.* dispositione, quoties non alicui personæ in particulari, sed toti corpori ecclesiastico cleri in perpetuum adijcitur, dum ex insinuatis supra *disc. proximè præced.*, ac etiam *disc.*1., & alibi, non minus in
8 alienatione bonorum corporaliũ, quàm in illa iurium incorporaliũ, ac in impositione seruitutum, alienandi prohibitio procedat, ideoq; hic punctus in validitatis transactionis omninò planus videbatur, quamuis cum Episcopo tanquam Episcopo, & super iuribus ecclesiasticis transactum esset, vt *disc. præced.*, vbi de auctoritatibus, multò magis vbi cum eodem tanquam domino temporali.

Quatenùs verò pertinet ad possessorium; Cum ego ex parte cleri rei conuenti deducerem veram, ac receptam conclusionem, de qua *d. disc.* 1. cum *ibi* allegatis, & alibi, quod ob *decretum*
9 irritans in dicta *Extrauag.* contentum, inficiatur etiam possessio, quæ propterea non amitti, vel respectiuè nõ transferri dicitur, ex *ibi* allegatis; Scribentes pro Episcopo, non negantes regulã, deducebant limitationem pariter receptam, eodemque *disc.* 1., & alibi insinuatam, vt id procedat quando certum est, quod versemur in casu prohibitæ

alie-

alienationis, ac propterea extra controuersiam interet dictum decretum irritans, quod huiusmodi operationem faciat, secùs autem vbi id dubium sit, quoniam pendente discussione, an decretum prædictum intret necnè, interim possessor sua possessione priuandus non est.

Illum verò dicebant esse casum, quod scilicèt cum huiusmodi nouus populus per Episcopum, vel eius auctorem in hoc territorio receptus esset, ità sub hac lege recipi potuit, colendi prædia, & terras Episcopi, easq; non deserendi, quodque in casu desertionis, ad dictam præstationem tanquam damna, & interesse vt supra teneretur, istaque possibilitas in petitorio iustificabilis sufficeret.

Ad quod probandum deducebant ea, quæ cæteris relatis habetur firmata per
11 Rotam *apud Gregor. decis.* 404. *& in Taurinen. decimarum* 23. *Iunij* 1664. *coram Bourlemont*, vt quamuis laicus sit incapax exigendi decimas spirituales, ideoque ob vehementem iuris resistentiam, sola possessio sine iustificatione tituli non suffragetur, nisi ea sit immemorabilis, cuius vigore Apostolicum priuilegium, vel quicumque alter melior titulus allegari potest; Adhuc tamen, si de possessione (præsertim temporis considerabilis) doceat, manutenendus est, ob possibilitatem, quod non essent decimæ spirituales, sed temporales tanquam species pensionis, seù responsionis in recognitionem dominij; Sic à pari.

Admittebam ego hanc theoricam in suis casibus veram, ex ijs, quæ habentur deducta *sub tit. de decimis in eadem Taurinen.* me scribente edita, ac etiam *in Cassinen. decimæ eod. tit.*, siue etiam *sub tit. miscellaneo, de clericis eorumque immunitate*, vbi scilicèt agatur de solutione oneris realis, quod referri valeat ad dictam causam pensionis, vel responsionis ratione culturæ territorij, cuius ipse
12 Baro esset dominus in vniuersum, iuxtà tam dominij speciem, de qua habetur pluries *sub tit. de Regal.*, præsertim *disc.* 50. *&* 146. *& sub tit. de seruitut. disc.* 35. *&* 36. *& alibi*, cum tunc non sit exigere munus laicale ab ecclesiasticis, sed sit exigere quamdam portionem dominicalem ex cultura territorij, cuius Baro habeat directum dominium vniuersale, particulares verò habeant dominium subalternum tanquam per speciem colonia, ex deductis locis citatis, et consequenter hæc sola possibilitas sufficere debeat, vt possessor interim in sua possessione sit manutenendus, cum dictus possidendi titulus nullam habeat iuris resistentiam, sed potiùs assistentiam, neque agatur de exactione onerum laicalium ab ecclesiasticis, sed quod isti volentes colere terras, quæ sunt de alieno dominio soluant domino pensionem, vel dominicalem portionem, in qua ecclesiastica immunitas nil commune habet.

Negabam tamen, etiam in sensu veritatis, applicationem ad hanc facti speciem, dum non agebatur de aliqua præstatione reali, seù occasionali ob culturã proprij territorij, referibili ad dictum titulum pensionis, seù portionis dominicalis, sed de onere merè personali, et tanquam fructus dictę seruitutis, seù prohibitionis non colendi aliena tetritoria, vnde dicta possibilitas non intrabat.

Et quamuis replicaretur quod adesset possibilitas dictæ conuentionis ab initio
13 habitæ in actu recipiendi cum beneplacito etiam Apostolico; Attamen ista sola vaga, & generalis possibilitas, quæ saltem non munita sit extrinsecis efficacibus adminiculis, quoties ipse actus de per se ex sui facie resistentiam habet, ad id sufficiens reputanda non est, quoniã vbicumque Dominus, vel Magistratus sæcularis onera laicalia, personalia, vel vel mixta à clericis, & ecclesiasticis per aliquod tempus de facto exigeret, ità sub hac vaga, & generica possibilitate Apostolici indulti, manutentionem prætendere posset, cuius tamen contrariũ, passim, ac extrà cõtrouersiam receptum est, dum per Bullam Cœnæ, quæ singulis annis publicatur, quæcumque possessio inficitur, neque ea possessio, quæ vehementem habet iuris resistentiam, absque iustificatione, vel saltem vehementi fumo tituli legitimi est manutenibilis, ex collectis *apud Post. in hoc tract. de manutenen. obseru.* 44. *num.* 14. *& seqq.*, *vbi concordantes*.

VA-

VALENTINA CONCORDIÆ PRO PROVINCIA S. IOANNIS BAPTISTAE CVM PROVINCIA B. PETRI DE ALCANTARA MINORVM DISCALCEATORVM.

Casus disputatus in Sac. Congregatione Episcoporum, & Regularium, incertus est exitus.

De eadem materia transactionis, vel concordiæ cadentis, necnè sub *Extrauag. Ambit.*, vbi fiat super diuisione Conuentuum inter prouincias eiusdem Religionis incapacis possidendi bona etiam incommuni, an dicta incapacitas operetur exemptionem à *dicta Extrauag.* dispositione.

SVMMARIVM.

1 Facti series.
2 Quod transactio sit alienatio prohibita.
3 Prohibitio alienationis non procedit in bonis Religionis incapacis retinendi.
4 Declaratur quando id procedat.
5 Et de alia declaratione.
6 Quod domus religionum incapacium sint de dominio Ecclesiæ vniuersalis.
7 Dispositio Extrauag. Ambitiosæ, non procedit in quærendis.
8 Quod non acquirere non sit alienare.
9 Quod Sacra Congregatio procedat cum regulis prudentialibus.
10 An inter matricem, & filialem detur inæqualitas diuisionis.

DISC. XIX.

CVm ob itineris longitudinem, & incommoditatem, nimium difficile, ac incommodum redderetur, vt Minister Prouincialis prouinciæ Sancti Ioannis Baptistæ Minorum Discalceatorum Hispaniæ, integram prouinciã singulis annis peragrare, ac visitare posset, ob institutum id agendi pedester, hinc Alexander VII., ad preces Regis Catholici, ac eiusdem prouinciæ, de anno 1659. illam diuisit in duas, assignando prouinciæ antiquæ, ac matrici Sancti Ioannis Baptistæ 27. conuentus existentes in Regno Valentiæ, ac etiam in altero Mursiæ, alteri autem prouinciæ nouæ seù filiali sub Inuocatione B. Petri de Alcantara nouem alios conuentus existentes in Regno Granatæ, ac partim in dicto Mursiæ; Cumq; super executione litterarum Apostolicarum cõtrouersiæ exortæ essent, quia pleriq; Religiosi dictam diuisionem impugnantes, ad eũdem Pontificem recursum petierãt, hinc proindè, vt dicta diuisio effectum sortiretur, deuentum est ad concordiam, per quam, noua prouincia filialis, dimisit antiquæ vnum ex nouem conuentibus sibi assignatis, illum scilicèt eiusdem Ciuitatis Mursiæ; Verùm eadem noua prouincia huiusmodi concordiam impugnante, ac se opponente, nè per Apostolicam Sedem approbaretur, introducta fuit causa ex rescripto Papæ in Congregatione Episcoporum & Regularium, ad effectum consulendi, (iuxtà stylum), an ea esset confirmanda, necnè, vel potiùs, quod ea improbata, seruari deberet diuisio ad litterarum Apostolicarum præscriptum.

1 In hac autem disputatione habita in Sac. Cõgregatione, cum per oppositores fundamentum constitueretur in recepta conclusione, de qua supra *discur. præced.* & sæpius, vt transactio dicatur species
2 prohibitæ alienationis, ideoque cadat sub dispositione *Extrauagantis Ambitiosæ*, quamuis inter Ecclesiam vel ecclesiasticos agatur, & de iuribus incorporalibus.

Scribens ego pro concordiæ validitate,

re, eaque subſtinenda, non negabam dictam concluſionem vtpotè hodiè receptiſſimam, & indubitatam quoties non intret caſus limitatus, ſed conſtituebam fundamentum in limitatione cadente non ſolùm in tranſactione, ſed in quacumque etiam vera, & propria alienatione ipſorum bonorum, vbi ſcilicèt agatur de incapacibus retinendi bona, vel iura aliàs inalienabilia, ex deductis *per Quarant. in ſumma Bullar. verbo alienatio bonorum Eccleſiæ num.41. Barboſ. de Epiſcopo allegat. 95. num.59. Duard. de cenſ. §.1. quæſt.22. num.53.* cum alijs ſupra *diſc.1.*

Quamuis autem iſta concluſio in caſu ſuo vera ſit, eamque Aduocati more in hac diſputatione, nimium exagerare, ac exornare curarem; Attamen reflectendo ad veritatem, agnoſcebam fallaciam ciaram eſſe in applicatione; Rectè ſiquidem procedit in alienatione bonorum, vel iurium fructiferorum, quorum retentio mendicitati per Minores profeſſatæ aduerſatur, vndè propterea alienatio, nedum licita, ſed connaturalis, ac neceſſaria eſt, retentio autem illicita, iſtaque eſt ratio, cui concluſio innititur, cum tam Minores obſeruantes, quàm domus profeſſæ Societatis Ieſu, ac ſimiles non profitentes eam ſtrictiorem obſeruantiam, quam profitentur Capuccini, vel illi Obſeruantes, quos Reformatos dicimus, ſint quidem incapaces ad retinendum in redditu, ex quo certi de victu reddantur, non autem incapaces ad acquirendum, vt vendant, ac pretium in alimenta aliaque neceſſaria conuertant, vt in ſua materia *ſub tit. de Regularibus*, ac etiam *ſub tit. de legatis*.

Id autem non congruit, vbi agatur de diſmembratione alicuius conuentus, ſue de eius alienatione, quoniam iſta non ſunt de illis bonis, vel iuribus, quæ ad ſolùm effectum vendendi, non autem retinendi, acquiri poſſunt, ſed ſunt bona, vel iura de ſui natura perpetua, & inalienabilia, et conſequenter abſque dubio cadunt ſub neceſſitate beneplaciti Apoſtolici.

Quinimò fortiùs, iſta bona Eccleſiarum, vel Religionum in capacium, & quorum alienatio non cadit ſub diſpoſitione *Extrauagantis Ambitioſæ* exigunt voluntatem Papæ; Siquidem vt aduertitur in dicta ſua materia *ſub tit. de Regularibus* ex diſpoſitione *textus in cap. exijt de verborum ſignif. in ſexto, & Clement. exiui de paradiſo eodem tit.* ob omnimodam huius Religionis incapacitatem habendi dominium, vel poſſeſſionem, ipſæ Eccleſiæ, & Domus, ſeù Conuentus perpetuæ conſeruationis, ſunt in dominio Eccleſiæ vniuerſalis, ac Papæ; Igitur multò magis iſto caſu neceſſarium eſt beneplacitum Apoſtolicũ, non tanquam ſolemnitas, vel habilitatiua facultas Eccleſiæ dominæ, vt eius bona, vel iura alienare valeat per quamdam renotionem obſtaculi à ſacrorum canonum, dictæque *Extrauag.* diſpoſitione reſultantis, ſed tanquam pars naturalis, ac ſubſtantialis contractus, in quo Papa tanquam dominus, alienantis, ſeù cõtrahentis perſonam gerere dicitur, ideoque, vt dictum eſt, concluſio eſt vera, ſed malè applicata ad caſum, vt adeo frequenter in hac facultate contingit, vbi præſertim cum Conſulentium auctoritate procedatur.

Solidum autem, ac probabile videbatur alterum fundamentum conſtitutum in alia recepta limitatione, de qua *diſc. proximè ſequen. & diſc.1.* cum ibi deductis, vt diſpoſitio *dictæ Extrauag.* non procedat, vbi agitur de quærendis, & adhuc Eccleſiæ non incorporatis, quoniam non quærere, non eſt alienare, neque proprium patrimonium diminuere, quamuis etiam non acquiſitio ſequatur per viam translatiuæ ceſſionis, vel renunciationis, quæ per neceſſarium antecedens, ex legis fictione ſupponit agnitionem, vel acquiſitionem, quoniam hæc tanquam inſtantanea, in propoſito non attenditur, iuxtà receptam *deciſionem 507. Putei lib.2.* cum alijs *diſc. ſequen., ac diſc.1.*

Et hic erat caſus, quoniam cum adhuc noua prouincia in eſſe producta nõ eſſet, neque corpus diſtinctum conſtitueret, ſed res eſſet in fieri, ſuper noui corporis efformatione, hinc proindè dimittere vnum ex *conuentibus* aſſignatis, ſeù deſtinatis, non fuit alienare id quod habebatur, ſed minus quærere, imò vtiliter agere, vt plus acquireretur tanquam per medium proficuum, quo mediante reſultaret efformatio dicti noui corporis, & acquiſitio octo aliorum con-

conuentuum pertinentium ad antiquã prouinciam, quæ ità potiùs alienationem, ac diſmembrationem patiebatur tam pro conuentibus iam erectis, & actualiter poſſeſſis, quàm pro iure habituali nouos fundandi, & erigendi intra fines nouæ prouinciæ aſſignatos; Et conſequenter termini alienationis, ſiue *Extrauag. Ambitioſæ*, extranei remanebant à caſu, quamuis Scribentes ſuper tranſactionis impugnatione penè volumina deſuper conficerent quaſi per ſpeciem tractationis huius materiæ alienationis bonorum Eccleſiæ iuxtà frequentiorem ſuperfluum ſtylum, qui hodiè adeo irrepſit.

Quæſtionis enim vis reducebatur potiùs ad regulas prudentiales, quæ potiſſimùm in hac Congregatione Epiſcoporum, & Regularium dignè, ac rationabiliter attendi ſolent, an ſcilicèt congruum eſſet iſtum conuentum dimittere antiquæ prouinciæ, contra aſſignationem, ſeù deſtinationem iam factam necnè. 9

Si etenim poteſt Eccleſia non acquirere per renunciationem abſtentiuam, per quam tollendo ſe de medio, locum aperiat alteri, vt acquirat, quinimò, vt ſupra, etiam per inſtantaneam acquiſitionem, ac dimiſſionem in alterum, eius iura transferre, multò magis, & abſque principio dubitandi, vbi non acquiſitio, ſeù abſtentio non cauſet translationem, vel nouam acquiſitionem in altero, ſed cõtinuationem in priori domino, vt minùs amittat, minoremque ſciſſuram, ſeù diſmembrationem patiatur.

Inſiſtebant quoque nimium Scribentes pro noua prouincia ſuper magna inæqualitate diuiſionis aliàs reſultante, vt ex 36. conuentibus vna haberet 28. & altera 8. tantùm, replendo inaniter chartas cũ ijs, quę ſuper diuiſionis æqualitate deducta habentur *in Nouarien. diuiſionis parochialium* ſub *tit. de parochis diſc.* 33., et in primis *deciſionibus* in ea cauſa editis, ibique recẽſitis; Verùm hoc pariter continebat æquinocum clarum, ac improbum laborem extrà propoſitũ, quoniam id procederet, quando fuiſſent ab initio duæ diuerſæ prouinciæ, quodam ſociatiuo, ſeù communionis coæquali iure ſimul vnitæ, ad quarum diuiſionem deindè deueniretur, ſecùs autem vbi ab vna ex iuſta cauſa fiat diſmembratio, vt noua filialis erigatur iuxtà diſtinctionem, de qua *d. diſc.* 33. *de parochis*, ac iuxtà ea, quæ ad materiã *Extrauag. Saluator* habentur *in Burgen. erectionis* ſub *tit. de præeminentijs diſcurſ.* 6. in propoſito erectionis nouæ Cathedralis, ac diœceſis mediante diſmembratione alterius diœceſis ob eius amplitudinem; Prorſus enim ineptum eſſet dicere, vt Eccleſia nouiter erecta, æqualitatem cum antiqua, & matrice prætendere deberet, vndè in dies edocemur, quàm inſipidus, ac damnabilis ſit modernorũ Iuriſtarum abuſus chartas inaniter replendi cum concluſionibus, & auctoritatibus omninò extraneis à puncto quæſtionis, illum non tangendo, et tamen frequenter leguleicum vulgus ad id principaliter reſpicere ſolet, non curando reflectere, an ea, quæ dicuntur, faciant ad caſum, necnè, quo nil abſurdius, nihilque ineptius. 10

THEATINA

HÆREDITATIS

INTER

MONASTERIVM MONIALIVM

SANCTAE CLARAE

ET

PP. SCHOLARVM PIARVM.

Reſponſum pro veritate ad petitionem Archiepiſcopi.

De materia renunciationis iuris quærendi, ſeù repudiationis hæreditatis, vel alterius iuris delati, an

fieri

fieri possit per Prælatum, et quomodo, Et an intret prohibitio *Extrauag. Ambitiosæ*, &c.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Prælatus potest repudiare hæreditatem delatam.*

3 *Abbas, vel Prior sine Conuentu, seù Capitulo non præiudicat Monasterio.*

4 *Potest etiam Prælatus repudiare hæreditatem nulliter aditam.*

5 *Monasterium succedit directè, & immediatè in successione delata Monacho, & de contraria opinione legistarum.*

DISC. XX.

SVper libera hæreditate Francisci Antonij & fideicommissaria Alexandri patris, qui substituerat Domum, seù Conuentum Scholarum piarum, plures exortæ fuerunt controuersiæ inter dictum Conuentum, & Monasterium S. Claræ Ciuitatis Theatin. ex persona Eleonoræ sororis, ac filiæ respectiuè, ibi professæ, tam super renunciatione per eã facta antè professionem, quàm super fœminarum compræhensione sub fideicommisso, stante quod fœminæ positæ erant in conditione, quatenùs carnaliter nuberent, ac etiã super quadam repudiatione facta per dictam Eleonoram aliàs Mariam Antoniam vtrique hæreditati; Hinc circa professionis initia desuper pro veritate consultus fui ex parte Archiepiscopi, vt citrà læsionem Monasterij tractatam concordiam concludere posset, incertũ tamen est, quid inde sequutum sit; Cumque tam ex parte dicti Conuentus, quàm aliquorum coniunctorum de dictis hæreditatibus quoque contendentium, magnum fundamentum constitui videretur in dicta repudiatione facta per Monic. in cum præsentia, & cõsensu Abbatissæ, ideoque maior instantia esset super hoc puncto, in quo potissimum insistebatur; Respondi laudando concordiam, ob difficultates ex alijs punctis resultantes, quatenùs verò ad istam pertinet, dixi eam omninò contemptibilem videri, atque in nulla ratione habendam esse.

Quamuis enim magis communis, & recepta sit opinio, vt Ecclesiæ Prælatus, vel administrator absque solemnitatibus per sacros canones, vel *Extrauag. Ambitiosæ* requisitis in alienatione bonorũ Ecclesiæ, possit repudiare hæreditatem delatam adhuc non aditam, quoniam non est alienare, sed non acquirere iuxtà *consilium* 9. *Federici de Senis, Roman. cons.* 184., vbi in puncto de renunciatione facta per Abbatissam *Lap. alleg.* 25. cum alijs relatis *per Gratian. discept.* 568. *num.* 51. *& sequen. & pluries Rota in decisionibus* relatis *per Adden. ad Buratt. decis.* 773. *decis.* 313. *part.* 12. *recent. num.* 4. *& supra disc.* 1. inter limitationes datas ad dispositionem dictæ *Extrauag. Ambitiosæ*.

Attamen vltrà plures declarationes, quas ista conclusio patitur, ea intelligenda venit cum terminis habilibus, vt scilicèt actus sequatur eo modo, quo quilibet alter contractus indifferens, ac licitus sequi debet, non per solùm Abbatẽ, vel Prælatum sine consensu Conuentus, seù Capituli, cum in grauibus, ac præiudicialibus, solus Abbas absque Cõuentu, vel Capitulo nihil facere valeat *Calderin. consil.* 5. *num.* 1. *de confess. Seraphin. decis.* 1278. *num.* 3. *decis.* 480. *num* 4. *part.* 1. *recent. decis.* 203. *num.* 10. *part.* 7. cum concordantibus collectis per *Adden. ad decis.* 14. *part.* 3. *rec. num.* 38. & in sua materia *sub tit. de Regularibus*, ac etiam *sub tit. de credito* occasione agendi, an & quando mutuum factum Abbati, vel Priori obliget Monasterium; Atque cum hoc prę̃supposito procedũt *Lap. d. alleg.* 25. *& Roman. dicto cons.* 184. & alij, vt scilicèt repudiatio hæreditatis, vel alterius iuris delati facta sit, non per solam Abbatissam, sed etiam capitulariter per totum Monasterium, et cum hoc præsupposito proceditur in dicta *decis.* 312. *part.* 12. *recent.*, in qua, me scribente, edita, fortiùs firmatur, vt non solùm liceat repudiare hæreditatem delatam, nunquã aditam, sed etiam eam, quæ agnita fuisset, sed nulliter, siue sub diuerso præsupposito, quod deindè erroneum, seù minùs verùm detectum sit, puta quia adita

esset hæreditas ab intestato, quæ ita sine legatorum oneribus locuples remaneret, postmodum verò detectum esset testamentum, quamuis in eo institutus esset idem intestatus successor, ità per legata, & substitutiones oneratus; Siue quod ex eodem non erroneo titulo testati, vel intestati, inconsultò, ac sine debitis solemnitatibus, et requisitis facta esset aditio hæreditatis, quam detectam debitis, ac litibus oneratam, vel intricatam, Monasterio non expediret habere, sed potiùs alteri cedere, qualis erat casus in *dicta decis. 313. part. 12.*, cum paria sint nullum, et nihil, quodque, vel nullatenus, vel malè aditio facta sit, cum ad effectū, vt intret alienandi prohibitio, requiratur perfecta, & valida acquisitio, & incorporatio bonorum.

Omninò autem contemnendam esse dixi repudiationem factam ab ipsa Moniali, quoniam iuxtà opinionem Canonistarum in Curia Romana passim receptam, adeout hodiè non admittat amplius controuersiam, Monasterium in bonis, ac iuribus monaco delatis, directè, ac immediatè succedit iure suo independenter à persona ipsius monaci, seù religiosi, cuius contrarium volunt Legistæ, ex plenè deductis pro vtraque sententia per *Rouit. decis. 44. Apont. cons. 39 & 40. Caualer. decis. 346. num. 1. Buratt. & adden. decis. 394. & Rota* frequenter, vt pluries in sua materia *sub tit. de successionibus*, & sub altero *de renunciat.*, ac eriã insinuatur *sub dicto tit. de Regular.*; Ideoque infectio actus in hac facti specie non proueniebat à dispositione *Extrauag. Ambitiosæ*, ex eo quod ageretur de prohibita alienatione, sed à defectu potestatis personæ, quamuis de simplici contractu indifferenti ageretur, qui sub dictæ *Extrauag.* dispositione, vel prohibitione non caderet.

BONONIEN.

FIDEICOMMISSI

PRO

IOSEPHO DE NIGRIS

CVM

MONASTERIO S. PROCVLI.

Casus disputatus in Rota sub incerto exitu.

An compromissum factum per Ecclesiam cadat sub dispositione *Extrauag. Ambitiosæ*, ac importare dicatur prohibitam alienationem, adeout requirantur, solemnitas, & causa, necnè.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*

2 *Vbi alienatio est nulla competit Ecclesiæ etiam interdictum possessorium retinendæ.*

3 *Compromissum est species prohibitæ alienationis, & cadit sub* Extrauaganti Ambitiosæ, *in bonis Ecclesiæ.*

4 *Quid in feudis remissiuè.*

5 *Procedit vbi fiat super bonis, vel iuribus alienari prohibitis.*

6 *Item in compromisso voluntario secùs autem necessario.*

7 *Vel in alio facto ex voluntate seù præcepto testatoris.*

8 *De eodem, & an debeat esse præceptum positiuum, vel sufficiat simplex voluntas.*

DISC. XXI.

1 AVGVSTINVS de Nigris possessor bonorum stabilium, quæ sciebat restitutioni obnoxia, in vim fideicommissi ad fauorem Iosephi fratris, hæredem instituit Monasterium S. Proculi,

cell, intergendo, vt ad restitutionem procedi non deberet, nisi præuia sententia Iudicis competentis, vel laudo alicuius arbitri, liquidarentur, ac satisfierent aliquæ detractiones, quas sibi competere prætendebat, vndè sequuta eius morte, initum fuit compromissum, editoque laudo, in eius executionem, bona dicto Iosepho restituta fuerunt; Postmodum verò prætendens Monasterium se esse grauatum, obtinuit in partibus in prima instantia manuteneri in possessione dictorũ bonorum, dictaq; manutentione reuocata per iudicem appellationis in eadem Ciuitate, deuoluta causa ad A.C., hic adhærendo iudici primæ instantiæ, manutentionem Monasterio concessit, vndè commissa fuit per Signaturam causa *in Rota coram Verospio*, cum facultate manutenendi, quem de iure, ad cuius rescripti normam dato dubio, an, & cui dandum esset mandatũ de manutenendo, eoque disputato *sub die 23. Iunij 1656.*, incertum est, quid resolutum fuerit; Credo tamen, quod mandatum esset videri de bono iure, vt frequens moderna praxis docet, quodque postmodum concordia causæ finem dederit, cum amplius de illa actum non audierim, nisi defensores mutauerit, vt sæpè contingit.

In disputationibus autem habitis, primò in Signatura, & deindè in Rota, inter plura fundamenta, quæ ex parte dicti Monasterij deducebantur ad probandam dimissionis bonorum nullitatẽ, 2 qua posita, de consequenti resultabat, vt ratione ciuilis possessionis, ità non amissæ, exercibile esset hodiè magis practicatum interdictum retinendæ, iuxtà ea, quę habentur *disc. 1. & alibi*.

Erat illud, nullitatis dicti compromissi ob defectum beneplaciti Apostolici, dum ex magis communi, & recepto sensu DD., illud reputatur inter prohibitas alienationes cadentes sub dispositione *Extrauag. Ambitiosæ*, eodem modo, quo 3 transactio, cuius speciem ipsum compromissum, vel acceptatio laudi habere dicitur *Zabarell. consil. 95. num. 6. Roman. consil. 175. nu. 3.* cum concordantibus per *Blanch. de compromiss. part. 1. quæst. 2. num. 8. & 9., & cap. 36. numer. 2. & per tot. Bellett. disquisit. clerical. part. 1. de clerico debitore §. 6. num. 2. Rot. in Papien. manutentionis 13. Martij 1654. coram Peutingerio, decis. 480. n. 4. par. 1. recent. & sepius*, Et habetur deductum *sub tit. de iurisdictione in Asloricen. discurs. 7.*, ac in decisionibus in ea causa editis coram *Cerra*, & alijs ibidem enunciatis.

Non negabam ego Scribens pro Iosepho veritatem dictæ conclusionis, de qua in alijs terminis alienationis bonorum feudalium, ex rationis identitate ha- 4 betur actum *sub tit. de feudis discur. 49.*; Dicebam tamen, in hac facti specie duplicem cadere limitationem; Primò scilicèt, quod cum hæc sit alienatio ficta, vel indirecta, maiorem prohibitionem habere non potest, quàm vera, & directa meræ, & voluntariæ venditionis, ideoque intelligenda est de compromisso ini- 5 to super bonis stabilibus, seù aliàs alienari prohibitis, non autem super ijs, in quibus dicta prohibitio non cadat, vt patet ex eisdem supra allegatis, & passim, cum alias nulla cadat ratio dubitandi.

Et hic erat casus, quoniam non dubitabatur, àn bona spectarent ad fideicommissum, ideoque restituenda essent, nèque Monasterium dicto iure hæreditario aliquod ius dominij habebat, sed solùm habebat ius detractionũ potiùs ac- 6 cidentalium ratione æris alieni soluti, ac melioramentorum, quàm legalium importãtium quotam in dominio, ideoque huiusmodi detractionum ius importabat purum creditum pecuniarium, non cadens sub dictæ *Extrauag.* dispositione iuxtà ea, quæ habentur *supra disc. 1.*, vbi de pluribus distinctionibus, quando pecunia, seù nomina debitorum sub hac prohibitione cadant.

Et secundò, vt id procederet in compromisso merè voluntario, non autem in necessario, quod ex Statuto Ecclesiæ obligatorio, vel ex iudicio testatoris facere oporteat, vt est sensus omnium su- 7 pra deductorum super regula, et non negabant Scribentes in contrarium, replicantes solùm id intelligendum esse, vbi accederet præceptum positiuum, secùs autem vbi deduceretur per argumẽtum, vt in præsenti, quod testator non præceperat, vt compromissum fieri deberet, sed solùm præsuppoſuerat, disponendo quod bona restitui non deberent, nisi prius per iudicis, vel arbitri sen-

tentiam dictæ detractiones fierent.

Verùm in sensu etiam veritatis, credebam hanc responsionem non subsistere, quoniam cum verius sit ex supra deductis *disc.* 1., ipsammet expressam, ac directam alienationem licitam reddi posse ex voluntate eius, à quo in Ecclesiam bona obueniunt, ex deductis supra *dicto disc.* 1., ex ea clara ratione, quod ità agitur de bonis cum tali lege quæsitis, adeout dicatur qualitas ipsis bonis impressa, priusquam Ecclesiæ acquirerentur, et consequenter non requiritur ea præcisa necessitas, quæ resultet à præcepto coactiuo, sed sufficit, vt constet de voluntate, quæ ità clara remanebat, quamuis opus non esset ex professo huiusmodi limitationem disputare, dum ex alia, vt supra, magis de plano difficultas cessabat; Ideoque Scribentes pro dicto Monasterio magis insistebant in quibusdam aliis dicti laudi nullitatibus, in facto potiùs consistentibus, super quo partes erãt causæ Patroni de illis agere, dum Aduocati in Curia, ex nimium commendabili stylo tanquam I. C. de iure tantùm respondentes, in his non se ingerunt.

ROMANA CAPPELLÆ PRO IOSEPHO COSTA CVM PROCVRATORE FISCALI VISITATIONIS, ET ALIIS OPPOSITORIBVS.

Casus disputatus in Sac. Congregatione Visitationis Apostolicæ, et resolutus pro Iosepho.

An concessio, quæ fiat in Ecclesia alicui priuato pro cõstructione cappellæ, vel sepulturæ, importet, hec nè, prohibitam alienationem cadentem sub dispositione *Extrauag. Ambitiosæ*.

SVMMARIVM.

1 Facti series.
2 De duplici persona quæ concurrit in Papa tanquam Papa, & tanquam Episcopo Vrbis.
3 Quod de consuetudine, Capitulum administret sine Episcopi Ecclesiam.
4 Ad effectum cappellæ, vel sepulturæ in Ecclesia, sufficit sola patientia Episcopi, vel Prælati, et de ratione.
5 Concessio situs pro sepultura, vel cappella an fieri possit pro recompensa temporali, et an importet alienationem.
6 Quale ius, vel dominium acquiratur construenti cappellam, vel sepulturam.
7 De alio casu, & quod concessio cappellæ non importet alienationem prohibitam.

DISC. XXII.

1 IVxtà seriem, de qua in hac eadem causa *sub tit. de iurepatronatus discurs.* 53., occasione agendi de iurispatronatus competentia; Cum Capitulum Basilicæ Lateranensis quemdam situm concessisset Cardinali Sanctorio (S. Seuerinæ nuncupato), occasione visitationis Apostolicæ eiusdem Basilicæ, excitata fuit difficultas ex parte promotoris fiscalis de inualiditate dictæ concessionis; Tum ob defectum beneplaciti Apostolici in ratione solemnitatis requisitæ in alienationibus bonorum Ecclesiæ ad præscriptum *Extrauag. Ambitiosæ*; Tum etiam ex altero defectu resultante à ratione deficientis consensus eiusdem Papæ, ad quem tanquam Vrbis Episcopum, contradistinctum à persona Papæ, spectabat huiusmodi concessionem facere in dicta Ecclesia tanquam eius Cathedrali, iuxtà eam personarum distinctionem in Papa militantem, de qua habe-
2 tur præsertim *sub titulo de præeminentijs disc.* 1.,

disc.1., & sub tit. de Regularibus, occasione agendi de puncto firmato *per Rotam in Romana hæreditatis 28. Aprilis 1659. coram Meltio* impress. *post collusiones Bondeni decis.62.*, vt consensus à Papa per organum Vicegerentis præstitus super erectione noui Monasterij in Vrbe, vel districtu, non importet derogationem Constitutionibus, ab eodem tanquam Papa concedendam.

Quatenùs pertinet ad hoc secundum obiectum; Non negabam ego scribens pro Iosepho veritatem assumpti in puncto iuris, quatenùs non assisteret diuersa consuetudo, vt ad solius Capituli administrationem ex Papæ explicitis, vel implicitis concessionibus huiusmodi cõcessiones fierent; Ac vlterius dirimebatur quæstio ex facto ob quamdam Apostolicam concessionem, vel approbationem, quæ etiam præsumpta allegari poterat ob lapsum lõgissimi temporis cum obseruantia iunctum, ideoque obiectum remanebat nimis facilis solutionis.

Et tamen ad effectum acquirendi ius sepulturæ, vel cappellæ in Ecclesia, sufficit sola Episcopi patientia deducta ex eo, quod cappellæ, & sepulturæ existunt in loco patenti, vnde Episcopus ignorantiam allegare non potest, ac propterea non dissensus æquipollet consensui certam formam non habenti, ideoque opus non est, vt de illo expressè constet, vt benè aduertitur per *Rotam decis.222. num.4.par.1. diuers. Genuen. in praxi Archiep. cap.41. num.17.* talisque est praxis communis.

Quouerò ad aliud obiectum; Dicebam (etiam in sensu veritatis), non cadere terminos prohibitæ alienationis bonorum Ecclesiæ, cum difficultas in huiusmodi concessionibus situs pro cappella construenda, vel sepultura, percutiat solam materiam simoniæ, receptaque distinctio sit, an id, quod soluitur sit pro re spirituali, vel potiùs pro cæmentis aliisque materialitatibus, iuxtà ea, quæ habentur *apud Genuen. in praxi d. cap. 41. num. 16. Barbos. in collectan. ad cap. abolendæ de sepultur. & de iur. Eccl. lib.2. cap.10. de sepultur. num.16. & seqq. Lotter. de benef. lib.2. quæst.4. nu.10. & seqq. Rot. a decis.222. par.1. diuers. Add. ad Gregor. decis.145. num. fin.*

Ratio est clara, quoniam construentes cappellas, & sepulturas in Ecclesia, non dicuntur habere verum dominium, 6 quod abdicetur ab ipsa Ecclesia concedente, ac transferatur in eum, cui fit concessio, vnde propterea dicatur sequi actus formalis alienationis, cum istud dicatur quoddam dominium vsuale, sonans in speciem cuiusdã iurispatronatus honorifici, ac laudabilis vsus priuatiui sepulturæ, dominio remanente penès ipsam Ecclesiam, vt *apud Genuen. & Lotter. vbi supra, & in dicta decis. 222. par.1. diuers.*, talisque est communis recepta praxis, atque ità pro possessore cappellæ iudicatum fuit.

Ideoque in facti contingentia, cum in quadam conspicua Ecclesia Regulari adesset cappella iam ornari cœpta, remanens in statu imperfecto, ob subse- 7 quutam mortem, ac deficientiam bonorum eius, qui construere incœperat, Alter verò petijsset illius concessionem ad effectum eam perficiendi, exorta fuit difficultas apud ipsos Regulares moralis Theologiæ particulares professores, an ista concessio redoleret prohibitam alienationem, stante quod non ageretur solum de concessione situs, sed etiam plurium ornamentorum, & cementorum notabilis valoris, quæ in opere quamuis imperfecto aderant, quasi quod istorum respectu obstaret prohibitio alienationis; Quarè desuper consultus per eosdem Religiosos, censui difficultatem non intrare, ex eadem insinuata ratione, quod tam cappellæ, quàm cementorum, & ornamentorum dominium verum, ac proprium non abdicabatur ab ipsa Ecclesia, neque transferebatur in eum, cui fiebat concessio, sed solum id importabat dominium improprium vsuale per quamdam speciem iurispatronatus honorifici; Expediebat autem concessionem facere pro eiusdem Ecclesiæ ornatu, ac meliori cultu, vt ità opus imperfectum, ad perfectionem, ac meliorem cultum reduceretur, ideoque non agebatur de alienando, & perdendo, sed potiùs de acquirendo, ità alliciendo priuatos ad erogandum eorum bona in cappellarum constructione, ornatu, ac etiam dotatione pro celebratione missarum, aliorumq; diuinorum, quod in ipsorum Religiosorum vtilitatem, ac diuini cultus augmẽtum redundat.

B O

BONONIEN.

CENSVVM

PRO

COMMVNITATE OPPIDI SEV CASTRI S. AGATHAE

CVM

COMITIBVS DE CAPRARIA.

Casus variè decisus per Rotam.

De alienatione bonorum Ciuitatis, siue Communitatis, quas exigat solemnitates, vel requisita, vt valida dicatur; Et in specie de validitate impositionis census, Et de causa, quæ cum solemnitatibus requiritur.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutiones causæ.*
3 *De distinctione dominiorum in Communitate.*
4 *Eorumdem bonorum dominium diuersis respectibus potest esse penès plures.*
5 *Potest esse feudum vnius, & fructus penès alios.*
6 *De probatione dominij in antiquis.*
7 *Dominus proprietatis absque fructibus, an possit imponere censum.*
8 *De requisitis, & solemnitatibus in alienationibus bonorum Communitatis.*
9 *Impositio census dicitur alienatio prohibita.*
10 *Quod in alienatione bonorum Communitatis requiratur consensus totius populi in Consilio generali.*
11 *Contrarium, vt sufficiat ille Consilij ordinarij.*
12 *De ratione, ob quam non conuocatur totus populus, sed sufficit Consilium.*
13 *Ad constituendum corpus vniuersale debent interuenire saltim duæ partes ex tribus.*
14 *De eadem conclusione, eiusque declaratione.*
15 *Quod absentes debeant conuocari, & de ratione.*
16 *Quod in actibus voluntarijs omnes consentire debeant.*
17 *De ratione conclusionis, de qua numer. 11. & 12.*
18 *Defectus consilij percutit substantiam, non solemnitatem tantùm.*
19 *Communitas habetur iure pupilli, & de ratione.*
20 *Quando id cesset.*
21 *Quod maiores solemnitates requirantur in alienationibus per Communitates.*
22 *De maiori moderna solemnitate assensus Principis.*
23 *Nil refert adhiberi solemnitates, nisi etiam concurrat iusta causa, & de ratione.*
24 *Ex quibus constet de læsione.*
25 *Quod ad metiendam iustam causam attendatur tempus contractus, non quid postea sequutum sit.*
26 *Quomodo Consulentium auctoritati sit deferendum.*
27 *De differentia inter casum, in quo prohibitus alienat, vel acquirit habita fide de pretio.*
28 *Quod magis expediat vendere bona, quam contrahere debitum fructiferum.*

DISC. XXIII.

1 CVm Communitas Oppidi, seù Castri S. Agathæ, (iuxtà ferè communem vsum,) per duplicem regeretur Magistratum, Vnum scilicèt in minori numero, actualem administrationem rerum currentium habentem, cum mutatione personarum intra breue tempus; Et alterum maiorem, sub Consilij nomine explicari solitum, constitutum ex 24. Consiliarijs, vniuersum populum in grauioribus negotijs repræsentantem, iuxtà eam huiusmodi Consiliorum, vel Magistratuum distinctionem, de qua habetur *sub tit. de præeminentijs disc. 30. & 31.*; Nouem, vel decem ex huiusmodi Consiliarijs (præuia licentia Regiminis, seù cuiusdam Magistratus Ciuitatis Bononiæ,) præfatæ Communitatis nomine,

mine, ad effectum emendi duo prædia, alijs ipsius Communitatis bonis cohærentia, plures census imposuerunt in sorte librarum 56500.; Cumq; emptionem prædictam damnosam, ac præiudicialem praxis docuisset, hinc eadem Cõmunitas, dictos census tanquam malè impositos impugnare cœpit, ac fructuũ solutionem denegare; Quarè Comites de Capraria, qui iure cesso, eos possidebant, post distractionem eorumdem prædiorum pro longè minori prætio, pro residuo sortis, & fructuum, super eiusdem Communitatis antiquis bonis, tanquam fundis censitis, associationis iudicium coram A.C. instituerunt, cum subsequuto effectu, introductaque causa *in Rota coram Albergato, sub die 7. Iunij* 1660., census prædictos substineri, ad effectum comprobandi dictam associationem iam obtentam, responsum fuit, sed repropositа causa coram eodem, *sub die* 11. *Maij* 1663., recedendo à decisis, inualiditas firmata fuit, idemque in alia disputatione confirmatum *sub die 6. Iunij* 1664., ad quarum decisionum normam emanata sententia super inualiditate, & commissa causa appellationis in eadem *Rota coram Otalora*, creditores (*suspenso petitorio*) assumpserunt iudicium possessorij super manutentione; Cumque proposito dubio, rescriptum esset, iuxtà frequentem stylum, vt videretur de bono iure, *sub die* 2. *Aprilis* 1666., pro dictis creditoribus, ac censuum validitate, redeundo ad primam, ac recedendo à secunda, & tertia resolutionibus prædictis, responsum fuit, concessaque aduersus hanc resolutionem audientia, et repropositа causa *coram Calataiù, subrogato, sub die* 12. *Iunij* 1671. responsum fuit pro confirmatione vltimæ decisionis, iuxtà modum exprimendum, qui vt supponitur est, vt census non afficiant infrascriptos participantes in fructu, seù fruitione eis debita, sed Communitatem.

In his autem disputationibus, duo erant puncti, vnus facti, an dicta bona, super quibus census impositi fuerant, spectarent pleno iure ad Communitatẽ, adeout (præsuppositis solemnitatibus) adesset potestas ea grauandi, vel potiùs, essent in dominio Communitatis, sed in vsufructu, seù fruitione spectarent præcipuo iure ad quasdam antiquas familias in numero 170. circiter, quibus in facto supponebatur hæc bona inculta elargita fuisse per Comitissam Mathildam, atque per eas proprio labore, ac sumptu, ad culturam hodiernumque statum redacta esse; Et secundò, quatenùs essent totiùs Communitatis, ac populi cõstituti ex familijs 400. circiter, an verificarentur requisita, quæ de iure necessaria sunt in alienatione bonorum ad Ciuitatem, seù Communitatem pertinentium, iuxtà terminos *textus in l. finali Cod. de venden. rebus Ciuit. lib.* 11.

Prima inspectio, facti potiùs, quàm iuris erat, an scilicèt dicta particularis pertinentia aliquarum familiarum, priuatiuè ad reliquas, totamque Communitatem, probaretur, necnè, super quo dicta quarta decisio *coram Otalora*, nimium se diffundit, expendendo dicta testium, ac aliqua documenta hinc inde deducta, & an hæc essent in forma probanti, necnè.

Cumque ad effectum excludendi dominium priuatum familiarum, atque firmandi illud spectare ad totam Communitatem, magnum fundamentum constitueretur in aliquibus enũciatiuis, alijsque actibus denotantibus pertinentiam ad Cõmunitatem in genere; Hinc, scribens ego pro censuum inualiditate, ad fauorem dictarum familiarum, ac etiã totius Communitatis, ad probandum, quod dictæ enunciatiuæ compatibiles erant cum probationibus dictæ priuatæ pertinentiæ; Aduertebam ad distinctionem alibi pluries enunciatam circa Vniuersitatum, seù Communitatum bona, præsertim *sub tit. de seruitutibus ad materiam iuris pascendi discurs.* 35., *& alibi pluries*.

Triplex etenim dominium in Communitatibus consideratur; Vnum est illud, quod dicitur protectionis, seù auctoritatis, sine aliquo effectu, exemplificari solitum in ijs, quæ verè sunt nullius, vel quoad vsum sunt omnium, absque distinctione personarum, vt sunt, plateæ, & viæ publicæ, theatra, & similia; Alterum verò dicitur dominium magis restrictum, in solo tamen nomine, vel honore, sed pariter sine vtilitate, quæ est omnium ciuium, & incolarum in vniuersum, vt sunt, montes, & fore.

foreſtæ, aliaque territoria campeſtria, quæ aliàs communalia dici ſolent, publico paſcendi, aquandi, & lignandi vſui deſtinata; Et tertium dicitur dominium priuatum, ac plenum, tam in proprietate, quàm in fructu, qui priuatiuè ad ſingulos ciues, & incolas, pertinet ad burſam, ſeù arcam ipſius Communitatis, pro eius indigentijs, & vſibus.

Quamuis enim id etiam tendat in vtilitatem ſingulorum ciuium, & incolarum, qui aliàs, ſi Communitas illa bona non haberet, tenerentur cum collectis ſupplere pro illis publicis vſibus, & oneribus, quibus conſulitur cum talibus bonis, vt *d. tit. de ſeruitut.* ad materiam iuris paſcendi pluries aduertitur, ac etiã *ſub tit. de Regalib.* ad materiam vectigalium, & collectarum; Attamen dicuntur bona propria, & particularia Communitatis contradiſtincta ab alijs bonis, quę ſint omnibus communia, itaut Communitas in eis iure priuati cenſeatur, *Aretin. in §. vniuerſitatis inſtit. de rerum diuiſ.*, & cæteri benè *apud Menoch. conſ.* 943. *num.* 60. & 61. *Capoblan. de Baron. pragm.* 11. *num.* 15. & 19. & *cum alijs d. diſc.* 35. & *pluries d. tit. de ſeruitutibus.*

Qua diſtinctione ſic poſita, dicebam rectè ſimul ſtare poſſe, vt huiuſmodi bonorum habituale dominium ſit penès ipſam Communitatem in vniuerſum, eorum verò vtilitas, ſiue commoditas, & fruitio, Vel iure dictæ antiquæ conceſſionis, Vel ratione reductionis proprio labore, & ſumptu ad culturam, ſpectarent ad dictas particulares familias, abſq; participatione aliarum, quæ ſucceſſiuis temporibus domi-
4 cilium in eodem loco cõtraxerint, quodque propterea benè potuerint, abſq; aliqua contradictione enũciari bona Communitatis ratione protectionis, ac etiam dominij habitualis, quoniam non implicat, vt eorumdem bonorum dominium pro reſpectuũ diuerſitate ſit penès plures eodem tempore, dum aliud ſunt ipſa bona in genere, aliud verò, ſunt eorumdem bonorum, fructus, redditus, & emolumenta, quæ benè contradiſtinguuntur, iuxtà ea quæ cæteris relatis deſuper deducta habentur *in Tyburtina Caſtrorum ſub tit. de feudis diſc.* 62., vbi quod poſſunt ſimul ſtare, vt caſtrum ſit
5 in dominio vnius, atque in alterius dominio ſint eiuſdem caſtri fructus, redditus, ac emolumenta, exibi deductis; Et habetur *ſub tit. de donationib.*, & *ſub tit. de teſtamen.*, ac altero *de Regularib.* in eo habituali dominio, quod eſt penes Monaſterium, vel Religionem illorum bonorum, quæ relinquuntur, vel donantur Religioſo ſub expreſſa lege, vt Monaſterio non acquirantur, cum ſimilibus.

Hinc proindè punctus erat, ſuper dictæ particularis pertinentiæ, ſeù fruitionis ſufficienti probatione, ſuper qua, quoad ea, quæ iuris ſunt, certa, & determinata regula generalis tradi non po-
6 teſt, cum hæc probationum materia dicatur iudici arbitraria, ex facti circumſtantijs regulanda, iuxtà celebrem *text. in l. 3. ff. de probat. cum concordan.*; Omnes etenim hinc indè ſcribentes deducebamus eaſdem iuris regulas, ſeù propoſitiones generales, ſuper dominij probatione, vt præſertim in antiquis, adminiculatiua, & imperfecta ſufficeret, quodque procedendum ſit cum regula, vt *ſingula quæ non proſunt, vnita iuuent*, vt aduertitur *apud Caualer. deciſ.* 93. & 201. & *frequenter*; Sed quoniam colluctabantur probationes, & adminicula hincinde, idcircò in iudicis arbitrio poſitum eſt ponderare quænam præualeant; Atque ad hunc effectum ego dicebam, ſatis reflectendum eſſe ad prædictam conciliatiuam diſtinctionem, vt ità tolleretur difficultas, quæ aduerſus huius partis probationes reſultabat, ob ea quæ ponderabantur in contrarium.

Iſto autem conciliatiuo intellectu ità poſito; Aduertebam opus non eſſe aſſumere alteram quæſtionem, ſuper validitate, vel inualiditate alienationis cenſus ratione ſolemnitatum, quæ in Communitatum bonis diſtrahendis requirũtur, quoniam vbi etiam omnes ſolemnitates adhibitæ fuiſſent, quinimò, et de verſione in vtilitatem benè conſtaret, adhuc tamen nil referre videbatur, ad effectum quæſtionis, nè ſcilicèt in præiudicium dictarum familiarum in contractu non interuenientium, ſuumque non præbẽtium conſenſum, dicta bona ſubiugari potuerint, adeout ad ea, eorumque fructus actio competeret, vel quod imponeretur cenſus, cuius contractus pro neceſſario requiſito exigit, vt imponatur

ſuper

super fundo capaci, & fructifero, cuius plena dispositio pertineat ad impositorem, vel quod id sequatur de consensu eius, ad quem pertinet, sola verò proprietas non sufficiat, vt quicquid parùm
7 fundatè *dicat Cenc. de cens. quæst. 14. num. 15.* cum quo pertransit *Duard. eodem tract.* quandam *Cencij*, transcriptionem continente, cæteris relatis plenè, ac fundatè probat *Leotard. de vsuris quæst. 51. num. 4. cum sequen.*, quem loco omnium in proposito allegare sufficit.

Verùm vbi, posito dominio bonorum penes totam Communitatem, de alio puncto, seù inspectione agendum esset, super solemnitatibus, alijsq; requisitis necessarijs; Adhuc probabilius videbatur, ea nõ adesse quæ plenè recensentur *apud*
8 *Cenc. de cens. quæst. 23. num. 11 cum seqq. & per Rotam decis. 292. num. 1. cum seqq. & decis. 447. num. 1. cum sequen. part. 5. recen. & per Cobell. ad Bullam Boni Regiminis cap. 32. num. 8. cum sequen.*, vbi multa requisita enumerat.

Nullaque dubitatio hodie amplius cadit, quæ apud antiquiores vigebat, vt impositio census dicatur vera, & formalis alienatio cadens sub legibus, & dispositionibus bonorum stabilium alienationem prohibentibus, ex ijs, quæ in proposito alienationis bonorum Ecclesiæ habentur pluries in præcedentibus, præsertim *disc. 1. & seqq.*; Et in proposito Statuti Vrbis 113. præscribentis certas solemnitates in alienationibus bonorum stabilium faciendis per minores, habetur *infra disc. 28.*, & aduertitur *in secunda, & tertia decis. coram Albergato*, et non negatur, sed admittitur in prima, & quarta contrarijs, prout non negabant scribentes in contrarium, cùm verè sit propositio, de qua amplius non dubitatur.

Inter solemnitates autem, præcipua est illa, conuocationis totius populi in consilio generali, quam esse necessariã, cum consensu singulorum, plenè cæte-
10 ris relatis aduertunt *Menoch. cons. 80. num. 22. & sequ. & cons. 726. num. 9. Surd. cons. 65. num. 17. & cons. 290. num. 12., & alij apud Rotam d. decis. 447. par. 5. recen. num. 16. & 17. & decis. 87. num. 7. par. 8., & in secunda huius causæ decisione 11. Maij 1663.*

Reflectẽdo autem ad veritatem, istud fundamentum, (quamuis Aduocati more deductum, & inculcatum) non placebat; Illud enim rectè procedit *in illis*
11 Ciuitatibus, & locis, *in* quibus, iuxtà vsum antiquum, aliud non adesset corpus, totius populi repræsentatiuum, sed solùm adesset ordinarius Magistratus, qui singulis annis, vel temporibus, pro locorum consuetudine eligitur pro currenti administratione reddituum, & negotiorum Communitatis, cum huic demandata non censeatur facultas alienandi bona *in* proprietate, siue alia explicandi negotia graviora, perpetuũ præiudicium concernentia, ideoque meritò desideratur cõsensus totius populi ipsam Communitatem constituentis, cum aliud non adsit corpus vniuersale, quod eumdem populum repræsentet.

Secùs autem vbi, (prudenter quidem, & commendabiliter), ad tollenda incõuenientia, & confusiones, quæ resultant
12 ex cõuocatione totius populi, vbi præsertim rustici cum ciuilibus commixti sunt, cum nimium inconueniens sit, ac speciem stultitiæ redoleat, vt eiusdem operationis esse debeat votum viri nobilis peritissimi, & illud custodis bouum, vel porcorum, ac etiam quia est tractare negotia more tumultuario, ideoque prudenter, per consuetudinem introductum est consilium, quod ad differentiã particularis Magistratus, dicitur generale, solam habitualem, non autem actualem habens administrationem, totius populi repræsentatiuam, iuxtà distinctionem, de qua *d. disc. 30. & 31. de præeminentijs*, cum tunc ea quæ in iure disposita sunt de vniuerso populo, huic consilio congruant, iuxtà communem, ac receptam praxim; Nisi ex particulari iure, scripto, vel non scripto, in aliquibus actibus, non obstante huius consilij existentia, totus populus verè conuocari debeat, eiusque consensus exquiri.

Substantialis autem, ac pro meo iudicio insanabilis, videbatur ille defectus, quod non interuenisset totum consilium, quod populum repræsentat, vel saltem eius maior pars, quoniam, cum illud constitutum esset ex 24., nouem tantùm, vel decem interfuerunt, cum tamẽ ad effectum constituendi cor-
13 pus, saltem duæ ex tribus partibus capitularium, seù vocalium interuenire

debeant *ad text. in l. 3. ff. quod cuiusque Vniuersitatis nomine cum concordan. apud Lap. alleg. 68. num. 2. Menoch. cons. 726. num. 1. cum sequen. Gratian. discept. 933. num. 1. cum alijs in d. secunda decisione 11. Maij 1663. coram Albergato.*

Pro huiusmodi obiecto euitãdo, Scribentes pro creditoribus, ac etiam *quarta decisio coram Otalora*, in eo insistebãt, quod sufficeret adesse consensum maioris partis eorum qui præsentes in loco reperiuntur, quodque in istis verificetur dicta conclusio, vt sufficiat interuen-
14 tus duarum ex tribus partibus; Verùm, in sensu etiam veritatis, credebam hanc responsionem, suffragari, ac procedere posse, vbi ageretur de actibus necessarijs instantaneè explicandis, qui moram, seù dilationem non de facili admittunt, et in quibus practicabile non sit, vel non expediat, absentes, vel impeditos legitimè conuocare, & expectare.

Secùs autem in actibus merè voluntarijs, quos nil refert, citiùs, vel tardiùs explicari; Tunc etenim omnes, ad quos pertinet corpus constituere, ac votum proferre, legitimè conuocandi sunt, cum competenti termino, ac expectandi, adeout non comparentes, seù non interuenientes, ratione contumaciæ, censeantur pro ea vice suo iuri cessisse, atque extraneos à iure votandi se
15 efficere voluisse ad *text. in cap. cum nobis, & cap. quod sicut de elect.*, vbi communiter scribentes, cum concordan. *per Adden. ad Buratt. dec. 809 num. 11. & 12.*, & habetur deductum *sub tit. de Canonicis, & Capitulo*, præsertim *disc. 27.*, vbi de requisitis, ac materia electionis, aliorũque actuum capitularium, seù communitatiuorum, ac etiam *sub tit. de iurepatronatus disc. 61.*, occasione agendi de illis præsentationibus, quæ per familias, vel alios iure vniuersali, & collegiatiuo, non autem singulari faciendæ sunt;
16 Secùs autem in actibus merè voluntarijs, in quibus adeò rigorosè procedi-tur, vt omnium consensus, ac interuentus, in plurium sensu, requiratur *ad tex. in cap. fin. de maior. & obed.*, vbi *Innocen., Abb., Butr., & alij*, de quibus *apud Rot. decis. 755. in fin. par. 2. recen. & dec. 270. num. 2. part. 4.*; Quidquid enim sit ad effectum, an vnius contradictio sufficiat, vel maior pars concludat, de quo *apud Franch. decis. 2. vbi Adden.*; Certum tamen videtur, vt saltem conuocari debeant.

Atque vbi desuper authoritates non haberemus, id ad euidentiam conuinceret ipsa ratio naturalis; Ideò etenim vniuersus populus eius consensum, seù
17 facultatem trãsfudit in istud consilium constitutum ex congruo numero 24. ciuium qualificatorum, vt ob talem numerum, non de facili cadere posset illa collusio, seù mala administratio, quæ ob aliquod priuatum interesse, cadere solet in aliquibus administratoribus, vbi sunt in paruo numero; Et ob quam rationem, ordinario, & currenti Magistratui interdictum est, grauiora negotia explicare, sine consensu totius populi, vel maioris consilij, ipsum populum repræsentantis.

Hæc autem ratio ità cessaret, quoniã illi malè intentionati consiliarij, qui inuicem colludendo, ob priuatum interesse, populum, & Communitatem supplantare vellent, sumpta occasione absentiæ, vel impedimenti maioris partis consiliariorum, ità sub nomine totius populi, actus præiudiciales gererent, atque actum concluderet ille minor numerus, cui populus eius vices committere noluit, dum ad maiorem numerum respexit, quando suas partes demandauit; Ideoque ità concurrere dicebam,
18 non solùm accidentalem defectum solemnitatum, quas lex positiua induxit, sed naturalem, ac substantialem defectũ personæ contrahentis, quam iste minor numerus non constituit.

Magis verò obstare dicebam defectũ causæ, quoniam Communitates, iure pupillorum, ac aliorum sub aliena neces-
19 saria, seù legali administratione viuentium censentur, ad *text. in l. Rempublicam Cod. de iur. Reip.*, ibi, *Rempublicam vt pupillam extra ordinem iuuari moris est*, & cæteris relatis habetur *apud Criuell. decis. 44. num. 4. Rouit pragm. 1. de minoribus num. 17. Oddo de restitut. in integrum quæst. 3. art. 10. num. 66. & seqq. & communiter.*

Difficultas enim in hac materia cadit in illis vniuersitatibus, seù corporibus intellectualibus, quæ ex modicis perso-
20 nis constituuntur, atq; per omnes quodam iure priuato administrantur, ex

dedu-

deductis hinc inde *per Odd. vbi supra num 71. cum seqq.*; [Secùs autem vbi impossibile est, VT per omnes administratio fiat, sed oportet, vt viuatur sub aliena legali, ac necessaria administratione; Tunc etenim, omnia quæ in tutoribus, vel curatoribus pupillorum, aut minorum habentur, circa causam, vel solemnitatem in alienationibus eorum bonorum, in his terminis intrare videntur.

In ò fortiùs, quoniam videmus, quod lex in bonis Ciuitatis distrahendis, ma-
21 iores videtur desiderare solemnitates recensitas per supra allegatos, præsertim *apud Rot. decis. 447. par. 5. recent. & per Cobell. ad Bull. boni Regiminis*, vbi longè maiores solemnitates, ac maiora requisita cumulantur, quàm desiderentur in bonis pupilli, vel minoris, et forsan etiam Ecclesiæ, inspecta dispositione antiquorum canonum, antequam prodiret Constitutio Pauli II. in *Extrauagan. Ambitiosæ* super necessitate beneplaciti Papæ.

Et tamen adinstar, à moderno tempore, in omnibus ferè Principatibus, cognito, quod Communitates, fraudibus, ac supplantationibus administratorum, magis subiacere videntur, quàm pu-
22 pilli, & minores à tutoribus, dum facti maiores possunt per seipsos reuidere, an actus benè, vel malè gestus sit, ac etiam Ecclesia habet successorem, qui diligenter recognoscere, ac reuidere solet, quæ prædecessor gessit, quod ex frequentiori experimento non contingit in Communitatibus, dum nobilium, vel ciuilium, præsertim verò eorum qui litteras profitentur, principale institutum esse videtur, meliorque industria, seù peculium, viuendi ex bonis Communitatis, et ex sanguine pauperũ, Hinc, priùs in Regno Neapolitano per pragmaticam infrà recensendam *discur. 25.*, deindèq; in Statu Ecclesiastico per Apostolicam Constitutionem, quæ vulgò *Bulla Boni Regiminis* dicitur, commentatam per *Cobell.*, adinstar *Extrauag. Ambitiosæ*, alia solemnitas licentiæ, seù beneplaciti Principis inducta est, vel illius maioris Magistratus, quem Princeps deputauit.

Vbi autem solemnitates, à lege communi, vel municipali desiderantur ad certum finem, seù effectum, occurrendi fraudibus, quibus actus subiaceat, ex im-
23 becillitate, vel omnimoda deficientia intellectus eius, de cuius præiudicio agitur, tunc non curatur de earumdem solemnitatum formalitate, seù materiali implemento tantùm, sed attenditur principaliter implementum formale, super iusta scilicèt causa, ob cuius examen, lex tot adhibet solemnitates, quibus mediãtibus, in contrahente vel alienante, naturæ defectus valeat suppleri; Vndè propterea ex deductis *supra disc. 1.* & in alijs, pluries in proposito alienationis bonorum Ecclesiæ, solemnitates, etiam illa beneplaciti Apostolici, nõ supplent causam, qua deficiente, habentur ac si adhibitæ non essent, & habetur pluries infra præsertim *in Romana domus disc. 27.* super solemnitatibus adhibendis in contractibus minorum, vel mulierum, quod scilicèt nihil refert eas de facto adimpleri, si cessat causa, vel nõ adimpletur finis, ob quem desideratæ sunt, nè aliàs lex, verbis, et non rebus imposita dicatur, ac merè cæremonialis, & fatua remaneat.

In hac autem facti specie, nulla suberat necessitas faciendi hanc emptionem prædiorum, nullaque considerari poterat vtilitas, sed perneceſsè inerat ab initio euidens læsio, quam subsequutus effectus comprobauit, dum ad instantiam eorumdem creditorum, eadem prædia subhasta vendita fuerunt pro longè minori pretio, & fortè infra dimidiam, et quod magis per ipsosmet empta, vndè propterea sequebatur, quod ipsi habebant rem, ac petebant pretium, Communitas verò, carendo re, cogebatur soluere pretium, ideoque euidentior læsio non videbatur excogitabilis.

Et quamuis *quarta decisio 2. Aprilis 1666. circa finem §. antepenult. & sequen. coram Otalora*, ponderet vtilitatem resultantem ex adiacentia huiusmodi prædiorum alijs bonis ipsius Communitatis,
24 cuius interesset ea non emi à potentioribus, à quibus, seù ab eorum animalibus propria bona damnificari potuissent, deducendo dicterium, quod non expedit habere malum vicinum, de quo pluries *sub tit. de sc uit. ad materiam retractus*; Attamen dicebam istam esse piam meditationem, non autem, iustam, ac probabilem causam necessitatis, vel vti-

ilitatis, dum vt præseruarentur bona propria, iuitus fuit contractus acquisitionis, per quẽ, tã bona acquisita, quàm propria amittebãtur dando exẽplum in eo, qui vt euitaret prospectũ vicinis ad propriam domum, gereret talem actum, per quem domus propria, in totum amittatur, & non obtineatur altera, quæ seruitutem inferebat, cum similibus.

Magnum quoque fundamentum scribentes pro creditoribus constituebant
25 in conclusione, de qua supra *dicto disc. 1 & alibi*, vt etiam in terminis alienationis bonorum Ecclesiæ attendatur tempus celebrati contractus, et si tunc causa sufficiens aderat, non attenditur damnum, quod deindè ex malo casuali euentu contigit, atque motiuum amplectuntur, tam prima decisio *coram Albergato*, quàm quarta *coram Otalora* in fine, magnificando specialem auctoritatem *Purpurat. cons. 39.*, vbi in terminis constitutionis census factæ per Communitatem.

Verùm illud mihi nimium leue videbatur; Tum quia, ex adeo frequenter alibi insinuatis, pro meo iudicio prorsùs erroneum, ac fabulosum est in iu-
26 dicando, fundamentum constituere in auctoritatibus Consulentium, quoties non constet, quod essent responsa decisiua ad veritatem, cum in effectu sint eædem informationes Aduocatorum, pro Partibus, vbi imprimerentur; Tùm etiam quia, vt aliqua doctrina punctualis attendi debeat, facienda est casuum, & circumstantiarum combinatio, ad effectum videndi, an casus sit præcisè idem pro congrua applicatione, quam aliquæ diuersæ circumstantiæ tollere, seu alterare possunt, vt quotidiana praxis docet.

Et demum, quod longa differentia est, inter casum, in quo alienare prohi-
27 bitus, ex causa vtilitatis, bona quæ possidet distrahat, et casum, in quo idem prohibitus, bona de nouo acquirat absque pecunia, quam aliàs otiosam, & inuestimento destinatam retineret, sed habita fide de pretio, pro quo vsuris se exponat, aliaque eius bona onera obliget; Primò enim casu, rectè conscius est, ex retroacta experientia, quid bona possessa fructent, & quæ vtilitas ex eis retrahatur, ideoque incontinenti, atque in ipso actu alienandi, rectè dignosci potest, an expediat, necnè alienationem facere, tunc vtilius pretium erogando, quamuis deindè accidentalis inopinatus casus cõtrarium effectum producat, eoq; etiam sequuto, damnum non habebit tractum successiuum corrosionis aliorum bonorum, sed solùm importabit illam iacturam, seù diminutionem certæ rei; Non sic est in casu conuerso ex pluribus; Primò quia emptor certus non est de rei acquirendæ statu, Secundò quia ille fructus, seù vtilitas, quæ per priuatum possessorem rei suæ incumbentẽ ex prædijs præsertim rusticis percipitur, neque dimidiata obtinetur per huiusmodi Communitates, quæ per seipsas bona propria administrare non possunt; Si enim etiam inter priuatos in paruo numero, bona pro communi possidentes, ac per seipsos administrantes, vel administrare valentes, vulgare axioma habemus, vt id, quod commune est, negligi soleat, quantò magis in huiusmodi bonis communitatiuis; Et tertiò demum fortiùs, quia vbi bona, cum pecunia propria acquiruntur, quamuis malè, & cum aliqua læsione inuestimentum fiat, attamen, (vt dictum est), damnum non habet tractum successiuum, sed erit solùm habere illum minorem fructum, seù minorem vtilitatem; Non sic est in casu conuerso, in quo semper, imprudentię, imò stultitię species reputatur emere bona stabilia præsertim rustica, habita fide de pretio, pro quo vsuras pati oporteat, siue pro eo soluendo, debitum vsurarium, seù fructiferum contrahere;
28 Tùm quia semper maiores esse solent fructus censuum, aliorumque iurium fructiferorum, quàm sint bonorum stabilium; Tum etiam, quia in annis accidentalibus, in quibus, ob bellum diuinum, vel humanum, siue ex vitio aeris, vel terræ, sterilitatem pati contingat, adhuc fructus debiti curiũt, ac etiam quia fructus, qui ex ipsis bonis percipiuntur, de facili in currentes vsus consumuntur, fructuũ verò passiuorum fit cumulus, qui vniuersam substãtiã corrodere potest, vt aduertitur præsertim *sub tit. de dote disc. 145.* super eo puncto, an magis expediat pro dotibus extrahendis ipsa bona fideicommissaria alienare, vel cẽsus super eis imponere; Visum autẽ fuit in dicta vlti-

ma resolutione *coram Calatariù*, quod dicta moderatio sufficeret, dum soli participantes pro eorum iure instabant, quasi quod ità eis consultum remaneret, ideoque non subesset necessitas in reliquis recedendi ab vltimò decisis; Verùm neq; id placuit, cum ex præmissis verius videretur, contractum nullatenùs esse substentabilem.

SPOLETANA CONCORDIÆ PRO COMMVNITATE OPPIDI MASSÆ CVM COMMVNITATE CIVITATIS SPOLETI.

Casus disputatus in Congregatione Confinium sub incerto exitu.

De eadem materia contractuum, & alienationum, quæ fiant per Communitates, & præsertim de transactione, vbi deficiat iusta causa necessitatis, vel vtilitatis.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
De requisitis in alienationibus bonorum Communitatum remissiuè.
2 *Quod lex de hac alienatione loquens non procedat in transactione, contrarium num. 7.*
3 *Solemnitates non requirũtur inter æquè priuilegiatos & num. 10.*
5 *Quod læsio non detur in transactione, & de ratione & nu. 13.*
6 *Communitates æquiparantur minoribus & pupillis.*
7 *Contrarium eius, de quo num. 3. & quod transactio sit vera alienatio.*
8 *Quando læsio tractu temporis superueniens attendatur.*
9 *De eodem, & quando id procedat, necnè.*
10 *Contrarium eius de quo num. 4.; & quod inter priuilegiatos etiam solemnitas, & causa requirantur.*
11 *De eodem & de ratione.*
12 *Quid operetur, vt alter contrahens sit etiam priuilegiatus.*
13 *Contrarium eius, de quo num. 5., vt detur etiam læsio in transactione.*
14 *In quo transactio differat ab emptione, & venditione circa læsionem.*
15 *De transactione, quid requirat, vt substineatur, et distinguuntur casus, vel effectus.*
16 *De eodem, & de essentiali requisito, vt transactio non dicatur leonina.*
17 *Assensus, vel decretum superioris non supplet causam.*

DISC. XXIV.

1 COntrouersijs vigentibus, inter Cõmunitates Spoleti, & Massæ, super confinibus, ac pertinentia aliquorum montium, seù forestarum, iureque pascendi, (vt frequenter inter adiacentia loca habitata contingit), atque aliquibus sententijs hinc inde proditis, vltima verò fauorabili communitati Massæ, deuentum est ad concordiam, per quam, inter cætera conuentum fuit, vt ista Cõmunitas, pro libero pascuorum vsu in locis controuersis, quamdam annuam præstationem pecuniariam alteri Communitati, ac etiam quoddam homagiũ, seù aliam annuam præstationem certæ quantitatis ceræ soluere deberet; Cumque compertum esset, huiusmodi concordiam, huic Communitati dictum onus assumenti, nimium præiudicialem, ac læsiuam esse, dum in facto supponebatur, quod vbi etiam in lite succubuisset, atque bona controuersa, pleno iure ad alteram Communitatem collitigantẽ spectas-

ſpectaſſent, adhuc eorum fructus tanti non importarent, quodque ſi iſta Communitas eumdem vſum in alienis bonis emere, vel conducere vellet, pro minori pretio, ſeù penſione obtinere poſſet; Hinc proindè ipſa recuſante ſtare concordiæ, dictaſque præſtationes ſoluere, per aliam Communitatem Spoleti ad obſeruantiam conuenta fuit in Congregatione confinium, in qua lis pendebat, & cum cuius, ſeù eius Præfecti authoritate eadem concordia inita fuerat, habitiſque binis diſputationibus, incertũ eſt, quid inde ſequutum ſit, dum amplius de cauſa actum non audiui.

In his autem diſputationibus, ego, & cæteri pro iſta Communitate concordiam impugnante Scribentes, Et econuerſò ſcribentes pro altera Communitate, petente eius obſeruantiam, deducebamus eaſdem concluſiones, & authoritates, quæ habentur *diſc. proximè præcedenti*, tam circa ſolemnitates requiſitas in alienationibus bonorum Ciuitatum, ſeù Communitatum, quàm circa cauſam, ideoque ſuperfluitatis vitium eſſet repetere,

Tria verò ſpecialia deducebant ſcribentes pro Communitate actrice, de concordiæ obſeruantia & validitate contendente; Primò ſcilicèt quod textus *in l. finali Cod. de vendend. reb. Ciuit. lib.* 11. loquitur de venditione, et ſic de alienatione vera ipſorum bonorum, ideoque adaptabilis non eſſet tranſactioni, quæ impropria & remota eſt alienatio, potiſſimè verò vbi, ille qui alienare prohibitus eſt, non dimittit bona controuerſa, ſed retinet; Secundò, quod ageretur cum alia Communitate æquè priuilegiata, vndè propterea intraret regula conquaſſationis priuilegiorum, plures cumulando auctoritates, ac deciſiones, quæ habentur circa ſolemnitates ſtatutarias adhibendas in contractibus mulierum, & minorum, vt non requirantur in iis, qui cum altera muliere, vel minore, & ſic æquè priuilegiato fiant, ex deductis *per Laderch. conſ. 66. num. 1. & 2. Rot. dec. 57. poſt Pic. ad ſtatut., add. ad Gregor. deciſ.* 164, *& add. ad Buratt. deciſ.* 480.

Et tertiò, quod vbi agitur de emptione, & venditione, vel permutatione, aut ſimili vera alienatione, de facili conuincibilis eſt læſio mediante valoris probatione, quæ ex iudicio peritorum, ſiue ex quantitate fructuum, aut per aliàs ſpecies fieri poteſt, non autem practicabile eſt in tranſactione, quæ fiat ſuper bonis, ac iuribus exiſtentibus ſub lite, cuius euentus eſt ſemper incertus, atque ſpeciem caſus fortuiti habere videtur, ex cumulatis per *Caſtill.*, & alios deductos ſupra *ſub tit. de emptione & venditione in Romana tranſactionis diſcurſ.* 27; Magnum quoque fundamentum conſtituendo in eo, quod concordia non prodijſſet ex priuata auctoritate, & conuentione, ſed cum auctoritate, & approbatione ipſius Congregationis, in qua cauſa pendebat, vel eius Præfecti.

His tamen non obſtantibus, (quatenùs in facto ſubſiſterent ea, quæ vt ſupra ex hac parte ſupponebantur), etiam cum ſenſu veritatis, credebam pro dictæ tranſactionis nullitate reſpondendum eſſe, non ſolùm ex defectu plurium ſolemnitatum, ſuper quarum defectu, vel implemento, vtpotè in quæſtione facti, contentio erat inter cauſæ Patronos; Sed principaliter ex defectu cauſæ, dũ actus redolebat læſionem euidentem, quatenùs ſubſiſteret illud facti præſuppoſitũ, quod huic Communitati, eiuſque ciuibus, & incolis habentibus modum ſumendi paſcua cum eorum animalibus in alijs locis proprij territorij non controuerſi, ſiue ad limites neceſſitatis habentibus occaſionem conducendi in alienis territorijs pro longè minori pretio, magis expediens fuiſſet cauſam amittere, quàm huiuſmodi contractum facere, et conſequenter, poſita læſione, intrabant eadem, quæ circa defectum cauſæ habentur ſupra *diſc. præced.* de Communitatibus aſſimilandis pupillis, & minoribus, quæ omnia in hac etiam diſputatione deducebantur,

Quouerò ad obiecta; Quatenùs pertinet ad primum, vt tranſactio non veniat ſub prohibita alienatione; Dicebam idẽ, quod habetur ſupra *diſc.* 1. & in alijs pluries, iſtã ſcilicet quæſtionẽ aliàs apud noſtros maiores nimium diſputatam, hodiè antiquatam eſſe, quoniam extrà controuerſiam eſt diuerſa opinio, vt dicatur alienatio prohibita, potiſſimè vbi, quamuis bona controuerſa remaneant penès alienare prohibitum, hic remaneat adſtrictus perpetuò onere, ac perpetua ſeruitute

seruitute iuxtà casum, de quo supra *in Bissinaten. disc.* 1 & cum alijs *disc.* 1.

Quinimò cum ageretur de onere habente tractum successiuum, & perpetuũ singulis annis supportandũ, congruè intrare dicebã conclusionẽ, de cuius applicatione, vt habetur in præcedẽtibus, dubitatũ est, vt scilicèt non sufficiat, quod iusta causa adsit, seù læsio absit de tẽpore contractus, vt regulariter sufficit, si tractu temporis efficiatur notabiliter læsiuus iuxtà *theor. Bart. in l. inter Stipulantem S. sacram ff. de verb. oblig.* cum concordantibus *apud Natt. conf.* 548. *nu.* 36. *Rota apud Martin. Andr. decis.* 48. *num.* 14. *in Calaguritana decimarum S. Ascentij* 7. *Februarij* 1659. *coram Cerro*, & in alijs, cũ sit conclusio vera, vbi sit verè, ac de facto onus singulis annis reiterabile, quo casu in *dicta Calaguritana*, de qua in sua materia *sub tit. de decimis*, ego impugnando istam conclusionem, seù eius applicationem, eam admittebam, cum difficultas cadat, quando agitur de conuentione super exemptione, seù liberatione ab onere, quæ ità momento temporis plenarium effectum sortiri dicitur, per extinctionem, seù annihilationem causæ productiuæ oneris, vel eius partis maioris, ex ibi deductis.

Antiquatam etiam esse dicebam alteram quæstionem, apud seniores pariter cõtrouersam, an in hac materia prohibitæ alienationis, vel alterius contractus absque solemnitate, vel causa, siuè vtraque simul, intret necnè regula conquassationis priuilegiorũ inter æquè priuilegiatos, cum hodiè, præsertim in Rota, & Curia, tanquam omninò verior passim recepta sit contraria opinio, vt de prohibita alienatione bonorum Ecclesiæ ad præscriptum *Extrauag. Ambitiosæ*, quod procedat, quamuis cum altera Ecclesia, id sequatur, habetur supra *disc.* 1 & in alijs pluries; Et de prohibitis contractibus mulierum, & minorum absque solemnitate, & causa, vt procedant etiam si cum altera muliere, vel cum altero minore fiant, habetur pluries infra *hoc eod. tit.*

Idque non solùm ex ratione, frequentius in decisionibus, quæ desuper habentur, assignari solita, quod dicta regula
11 conquassationis priuilegiorum, non procedit, vbi vnus tractat de damno, alter de lucro, siue vtroq; contendente de damno, acque illud excipientis de inualiditate actus sit maius, ex relatis per *add. ad Gregor. & Buratt. vbi supra, decis.* 129. *part.* 10 *& decis.* 98. *part.* 11. *recent. & frequenter*; Vel altera, quod non procedat, vbi vnus est priuilegiatus in genere, alter verò in specie.

Sed magis proximè pro meo iudicio, quia istud non est priuilegium, sed potius quædam suppletio, seù additio iuri communi, quam iura municipalia fecerunt, ob experientiam fraudum, & machinationum resultantium ab imbecillitate iudicij minorum, & mulierum, aliorumque illud aliqualiter imperfectũ habentium, et sic ratione defectus naturalis ex parte facientis, quo casu nihil refert, cum quo fiat, iuxtà, ea quæ ex veriori magisque recepta sententia habentur *sub tit. de testamentis* in proposito testamenti, vel alterius dispositionis factæ per eum, qui sanæ mentis non sit, fauore Ecclesiæ, vel piæ causæ priuilegiatæ, à qua omnis fraudis, vel machinationis suspicio absit, quoniam vitium est in persona facientis indefinitè, non autem in ea, cum qua fiat.

Qualitas autem personæ æquè priuilegiatæ considerabilis videtur ad tollendam eam maiorem calliditatis, et circumuentionis suspicionem, quæ aliàs
12 cadat in contractibus, qui per viros sagaces, & prudentes ineantur cum mulieribus, vel minoribus, alijsque non ità perfecti iudicij, vt præsertim aduertitur infra *disc.* 32. & 33. & habemus in alienationibus inter Ecclesias, quod quamuis subiaceant etiam dispositioni *Extrauag. Ambitiosæ*, non tamen subiacent modernæ Constitutioni *Vrbani VIII.* tollenti beneplacitum præsumptum, ob cessantem illam suspicionem, cui eadem Constitutio innixa est, cum similibus.

Tertium pariter obiectum non videbatur considerabile, quoniam quicquid
13 DD. pariter variauerint; In Curia extra controuersiam hodiè receptum est, læsionem in transactione quoque intrare ad terminos textus *in l.* 2. *Cod. de rescind. vendit. & cap.* 2. & 3. *de empt. & vendit.*, ex ijs, quæ habentur supra *sub tit. de empt. & vendit. in Romana transactionis dicto disc.* 27. & alibi pluries.

Ideo-

Ideoque differentia inter transactionem, ac emptionem, & venditionem, siue alterum alienationis actum, dignosci
14 videtur circa maiorem difficultatem, benè probandi læsionem, cum hæc regulanda non veniat ab intrinseco, & naturali valore bonorum, vel iurium, sub lite existentium, super quibus transactū sit, sed à verisimili æstimatione futuri dubij euentus litis, quæ æstimatio non de facili sequi potest; Sed quando id verificabile sit, læsio de plano intrat; Potissimè vbi agitur cum huiusmodi personis priuilegiatis, alienare, seù contrahere prohibitis, absque iusta causa necessitatis, vel vtilitatis, cum tunc non oporteat concludere in læsione qualitatem ænormis, vel ænormissimæ, cum ea semper adesse dicatur, quoties cessat vtilitas, vt pluries occasione alienationis bonorum Ecclesiæ in præcedentibus aduertitur, ac etiã in subsequentibus, occasione cõtractuũ minorũ, & mulierum.

Et quamuis scribentes in cõtrarium, nimium insisterent super ea generali cõclusione, quam frequenter in foro habemus, quod ad substinendam transactionem sufficit qualis qualis dubietas, etiã
15 ea, quæ ab vnius Doctoris opinione resultet, quodque vtile negotium geri dicitur recedere à lite, eiusque sumptus, & incommoda euitare, super quo magnus fiebat decisionum, & auctoritatum cumulus; Attamen iuxtà ea, quæ in hac transactionis materia aduertuntur pluries *sub tit. de fideicommissis*, præsertim *disc.* 173. *& seqq.*, ac etiam *sub tit. de emphyteusi disc.* 52., *& sub tit. de feudis disc.* 49., *& alibi*, occasione agendi de puncto, an, & quando transactio inita per eum, qui voluntariè alienare prohibitus est, afficiat successorem, independenter, ac iure proprio venientem, clarum æquiuocum est, hanc generalem propositionem, istis terminis applicare; Procedit enim in actibus indifferentibus, inter alienare, vel contrahere non prohibitos, sed liberam habentes suorũ bonorum dispositionem ad effectum euitandi nullitatem resultantem ex dispositione *text. in l.* 1. *ff. de transact. cum concord.*, nè detur transactio in re clara, & sine lite, vt ità litis timor, ac talis qualis probabilis dubietas sufficiat ad tollendum hunc defectum generalem, nõ autem ad istos, vel similes effectus speciales cum personis prohibitis.

Et nihilominus, vbi etiam inter non prohibitos ageretur, adhuc absolutum iuris principium est, transactionem
16 eatenùs substineri, quatenùs per illam dubius litis euentus cum quodam honesto temperamento terminetur vtriquè proficuo, si nõ æqualiter, saltem in parte proportionata, maiori, vel inferiori collitigantium iuri, adeout aliquid respectiuè hinc inde detur, vel remittatur, secùs autem vbi vnus transigentium obtineat totum id, quod ex rigoroso sperato litis euentu obtinere posset, cum tunc dicatur trãsactio leonina; Nisi eius ius adeò clarum sit, quod remissio expensarum, seù interusuriorum, ac fructuum medij temporis, ipseque recessus à lite, dici valeat congrua recompensa, iuris alterius collitigantis; Ac propterèà stante dicto præsupposito, quod huic parti magis expediens fuisset omnimoda succumbentia, ità cessabat omnis ratio dubitandi, quamuis non de Communitate priuilegiata, sed de quolibet priuato ageretur; Ideoq; causę punctus restringi videbatur ad solum factum, quod per alteram partem acriter impugnabatur, an scilicèt subsisteret, necnè dictum præsuppositum euidentis præiudicij.

Demùm in nulla consideratione habendam esse dicebam dictam circumstantiam, in qua adeò magnum fundamentum constituebatur, quod hæc trã-
17 factio auctorizata esset à Prefecto Congregationis, in qua lis pendebat, quoniam ista est quidem circumstantia satis considerabilis ad arguendam bonam fidem, iuxtà ea, quæ in proposito transactionis super bonis fideicommissi cum auctoritate, vel mediatione iudicis, vel alterius qualificatæ personæ habentur *in Romana successionis de Comitibus* 26. *Iunij* 1647., *& 26. Iunij* 1648. *coram Ghisleriо*, quæ reputantur in materia magistrales, sæpiùs in alijs canonizatæ, *impress. decis.* 44. *& 48. post Censal. ad Peregr.*, et quarum prima est etiam *repetit. decis.* 228. *p.* 10. *recen.*, & habetur *in Romana donationis de Silla sub tit. de fideicomm. disc.* 140.; Sed vbi constet de læsione, seù defectu iustæ causæ, id nihil operatur, vt aduertitur *supra disc.* 1.,

& in

& in alijs, super conclusione, vt beneplacitum Apostolicum non suppleat defectum causæ, ac etiam *disc. præced.*, & *pluries in sequen.*, vt decretum Iudicis aliæque solemnitates in nulla consideratione habeantur, vbi causa deficit.

VRITANA

SEV

NEAPOLITANA CENSVVM

PRO

CARDINALI FARNESIO

ET

MARIO ALBERICIO

CVM

COMMVNITATE OPPIDI MISANIAE.

Responsum in causa vertenti in Regia Camera Neapolis.

De eadem materia validitatis, vel invaliditatis impositionis censuum, vel alterius alienationis factæ per Communitates in Regno Neapolitano; Et quid vbi specialiter prouisum sit vltrà iuris communis dispositionem; Et in specie, an alienario cum Regio assensu, alijsque solemnitatibus subsistineatur, si facta sit in causam extinguendi debitum, vel censum, absque dictis solemnitatibus contractum.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Distinguuntur puncti, seù inspectiones.*
3 *Lex respicit futura, non præterita.*
4 *An licentia Principis requiratur de iure in alienatione bonorum Communitatis.*
5 *Quando lex sit declaratiua iuris dubij.*
6 *Quod tunc trahatur ad præterita.*
7 *De beneplaciti, vel alterius solemnitatis præsumptione ex lapsu temporis.*
8 *Quale tempus requiratur, distinguitur.*
9 *De determinatione Regiæ iunctæ circa tempus 20. annorum.*
10 *Quid contineat dicta determinatio.*
11 *Nouus census ad minorem fructum potest imponi sine solemnitate pro extinguendis antiquis solemniter impositis.*
12 *Quid vbi antiquus est sine solemnitate quæ adsit in nouo, vt iste valeat.*
13 *Consulentibus quando non sit deferendum.*
14 *Contrarium magis placet, vt non valeat in Communitate, secùs vbi agitur de fideicommissis, & maioratibus.*
15 *De ratione differentiæ.*
16 *De eadem differentia inter vnum casum, & alterum.*
17 *Quando primus actus est inualidus, deficit iusta causa.*
18 *De onere bonatenentiæ.*
19 *An debeatur ab ecclesiasticis.*
20 *An, & quando intret compensatio, vel imputatio ipso iure.*

DISC. XXV.

1 PRO aliquibus antiquis censibus extinguendis, alijsque indigẽtijs, Communitas Oppidi Misaniç plures imposuit census ad fauorem N. Albericij, eiusdem Oppidi Baronis; Cumque eo defuncto, primogenitus hæres vniuersalis aliquos census extinxisset, vel cessisset, vnde solum remanebant debendi in summa ducatorum a 54. m. circiter, Istiq; ab eo cessi fuerint Mario fratri secundogenito pro legitima, alijsque iuribus, ac etiam Cardinali Farnesio auunculo petenti-

tentibus iſtis decurſorum, & currentium fructuum ſolutionem Communitas prędicta, de eorumdem cenſuum inualiditate oppoſuit, vnde propterea introducta cauſa in Regia Camera Summariæ Neapolis, ex eorumdem Cardinalis, & Marij creditorum parte, ſuper facti notula à dicta Ciuitate tranſmiſſa, continente dictæ Communitatis exceptiones, ſeù prætenſiones, conſultus fui, tam ad effectum audiendi meum ſenſum in bono iure, quam ad effectum ſcribendi in cauſa, quæ plures habebat inſpectiones facti, præſertim circa verſionem pecuniæ in cauſas expreſſas, ac alia, quæ abſq; inſpectione iuris, cũ ipſo facto tollebãtur.

Iuris autem tres erant inſpectiones; Primò ſcilicèt defectus Regij aſſenſus requiſiti in eo Regno in impoſitionibus cenſuum, alijſque contractibus quæ fiãt
2 per Communitates *per pragmat. 11. & 12 ſub tit. de adminiſtratione Vniuerſitatum & per pragm. 8. ſub tit. de Commiſſ.*, an ſcilicèt iſte requiſitus eſſet, et quatenùs requireretur, an ſuffragaretur præſumptus; Secundò circa aliquas partitas, in quibus aderat dictus aſſenſus Regius expreſſus, in cauſam tamen extinguendi cenſus antiquiores dicto aſſenſu non vallatos; Et tertiò, an creditum quod ipſa Communitas habere prætendebat, tam cum primo creditore, quàm cum dicto primogenito eius filio, & hærede vniuerſali, tanquam reſpectiuè eiuſdem Oppidi Barone, ipſiſque ceſſionarijs, veniret ſingulis annis imputandum in eorumdem cenſuum ſortem, quæ ità, vel in totum, vel pro notabili parte extenuata prætendebatur.

Quatenùs pertinet ad primam inſpectionem, cum dictæ *pragmat. 11. & 12. de adminiſtr. Vniuerſit* prodierint dẽ an. 1605. & 1606.; Aduertebam diſtinguẽdas eſſe partitas, quoad cenſus etenim creatos ante dictas pragmaticas, iſtæ nõ obſtabant ex regula, quã habemus in
3 nouis legibus, vt de earum natura reſpiciant futura, & non trahantur ad præterita, *l. leges C. de legib. cap. vlt. de Conſtit. cum concordan.*, collectis *per Farinacc. in fragment. verbo lex nu. 36. Rouit. pragm. 2. de cenſ. Mantic. dec. 259. nu. 4. & paſſim.*

Iſtud motiuum, ſolum, ac de per ſe non videbatur omninò tutum, quoniam ex ijs, quæ habentur deducta apud Ro-
4 *uit. conſ. 64. num. 1. lib. 1.*, cum quo pertranſit *de Marin. reſol. 77. num. 10. lib. 1.*, iſta ſolemnitas licentiæ Principis, vel Supremi Magiſtratus per dictas pragmaticas requiſita, videtur, (iuxtà vnam opinionem) requiſita etiam de iure communi, quaſi quod ſit vna ex ſolemnitatibus, quas ad materiam *text. in l. finali Cod. de venden. rebus Ciuitatis lib. 11.* recenſent *Cobell. & Rota in locis*, de quibus, *diſc. præced.*

Quidquid enim ſit de hac opinione, quando principaliter ageretur de annullando contractum ex iſta cauſa (quo caſu probabilius eſſet annullationi locum non eſſe, quoties id priùs non eſſet in vſu, dum allegati à *Rouito* loquuntur de decreto Iudicis, non autem de aſſenſu Regis, vt plenè in vltima deciſione edita in caſu, de quo *diſc. præcedent.*); Difficultas conſiderabilis conſiſtere videbatur in eo, quod dum id eſt de iure cõmuni ſaltem dubium, ità dictæ pragmaticæ dicendæ non ſunt omninò in-
5 ductiuæ noui iuris, ſed potiùs renouatiuæ iuris communis, vel eius declaratiuæ ad tollendam quæſtionem ex opinionum varietate reſultantem; Hoc autem poſito, ſequitur, vt lex noua, vtpotè edita pro declaratione legis antiquæ
6 habeat oculos retrò, atque trahatur etiã ad præterita, *ex eiſdem mox allegatis*; *idem Rouit. in præfat. ad pragmat. num. 8. Merlin. deciſ. 231. num. 7. & frequenter.*

Adhuc tamen, nimium ſuffragari obſeruabam, vt dictæ pragmaticæ poſtea ſuperuenerint, quoniam, cum de tempore impoſitionis non adeſſet poſitiua reſiſtentia legis ità expreſsè diſponentis, ſed ſolùm id prætenderetur ex diſpoſitione iuris, quæ vel non aderat, vel erat
7 dubia, hinc facilius locus eſt præſumptioni dictæ licentiæ, ſeù beneplaciti, etiam per ſolam obſeruantiam decennalem, abſque neceſſitate verificandi obſeruantiam tricennalem continuam, veram, & vniuocam, cum rigoroſis requiſitis deſideratis, vbi adſit iuris reſiſtentia poſitiua, iuxtà diſtinctionem, de qua in hac materia præſumendi extrinſecas ſolemnitates, cæteris relatis, habetur *apud Gabr. de præſumpt. concluſ. 1. cum alijs ſupra diſc. 1. & ſub tit. de dote diſc.* 143., vbi latiùs de materia.

Ideoque magnam differentiam vigere aduer-

aduertebam, inter illos casus, in quibus dictarum pragmaticarum positiuum obstaculum adesset, et conuersum, ob dictam rationem exigendi maius, vel minus tempus; Ac etiam quia post pragmaticas, magis conuincibilis est negatiua ex reuolutione regestri, potissimè verò ab anno 1615., ex quo tempore supponitur inualuisse vsum registrandi has licentias.

Verùm, media quædam via circa dictam præsumptionem de anno 1613. electa fuit, per quandam particularem Congregationem desuper deputatam, (quæ ibi iuxtà Hispanicum loquendi vsum, *Iuncta* dicitur), vt scilicèt spatium annorum viginti sufficeret, quod in præsenti adesse videbatur; Licèt enim Scribentes pro Communitate dicerent, vt de obseruantia dicti temporis doceri deberet de tempore, quo dicta resolutio prodijt, quasi quod ista esset lex præcisa, certam inducens formam, Attamen id videbatur æquiuocũ, quoniam dicta determinatio potiùs cõtinere videbatur quandam declarationẽ legalis dubiæ dispositionis, seù decisionem quæstionis, quæ inter DD. viget super tempore; Alijs volentibus sufficere longum annorum decem; Alijs verò esse debere annorum 20.; Ac alijs exigẽtibus tempus longissimum 30. annorum; Ideoque dicta media via, seù conciliatiua opinio electa est, cum tamen etiam tricennale, ac maius tempus concurreret, neque ista sola præsumptio adesset, sed aliæ concurrerent resultantes ab approbatione facta per Regentem Tappiam in statu generali Communitatum de anno 1626., & ab alia approbatione facta per Collaterale Consilium de anno 1652., aliaq; aderant adminicula, ideoque beneplacitum præsumptum rectè intrabat.

Quo verò ad census impositos post dictas pragmaticas, ad effectum extinguendi alios census antiquos in vim cessionis iuris luendi in eo Regno satis practicati, de quo *apud Capyc. Latr. & Adden. decis.* 16. & pluries *sub tit. de creditis*; Pro censibus Regio assensu vallatis, nulla cadebat difficultas, quoniam, vbi semel debitum est validum, adeò vt secunda impositio non addat grauamen, sed potiùs minuat, tunc nouus assensus non requiritur, ex *ijs*, quæ cæteris relatis habentur *apud Rodriques de annuis reddit. quæst.* 14. *nu.* 31. *Cenc. de cens. quæst.* 15. *num.* 34. *& sequen.* plenè *Salgad. in labyrinth. par.* 3. *cap.* 4. *per totum*, & aduertitur *supra disc.* 1.

Ideoq; difficultas erat in illis antiquis censibus, qui dicto assensu carebant, quamuis noui ad hunc effectum impositi dicto assensu vallati essent; Atque istorum respectu, scribendo pro creditoribus dicebam eos esse validos, cum creditor non teneatur indagare de validitate, vel inualiditate debiti extinguendi, vt plenè probant *Molin. de primogenit. lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 25. *Noguerol. allegat.* 2. *Capoblanc. de Baron. pragm.* 1. *nu.* 298. *& sequen.*, plenè *Salgad.* (qui disputat quæstionem ad partes) *in labyrint. par.* 2. *cap.* 17. *num.* 46. *& sequen.*

Quamuis autem ego scribens ad causam, insisterem, quod dicta opinio tenenda esset neglectis *Rouit. d. conf.* 64. *lib.* 1. *& de Marin. resol.* 77. *num.* 9. *lib.* 1. contrarium sentientibus; Tum ob maiorem auctoritatum calculum; Tum etiam, quia contraria opinio aliam non habet auctoritatem nisi eam *Rouiti* consulentis ad causam, quæ suspecta est, siue in nulla ratione habenda, dum in eo casu contrarium fuit decisum, vndè propterea intrat ponderatio, de qua *apud Franch. decis.* 260. *numer.* 5. & 6., quod quando allegantur consilia, perquiri debent decisiones super eis proditæ, istæq; attendi, inculcando dictam rationem, quod secundo creditori sufficit sequi publicam fidem Principis, ità prohibitum habilitantis ad hunc effectum specialem extinguendi certum debitum, dum ità creditor, opinari iustè potuit, quod occasione concedendi licentiam, inuestigata fuerit dicti debiti extinguendi validitas.

Reflectendo tamen ad veritatem, motiuum videbatur periculosum, atque apud me adhuc vigebat difficultas (quam tamen deindè præsuppositum fuit remoueri ex facto; Vel quia primi census impositi essent ante pragmaticarum editionem; Vel quia inuentus quoque esset assensus); Opinio quidem, quam tuentur *Molina*, cum cuius opinione processum fuisse, non laudando, testatur *Rouit. d. conf.* 64. *in fin.*, ac etiam *Noguerol.*, &

alij, probabilis est, ac recipienda videtur, in ijs casibus, in quibus prohibitio alienandi proueniat à solo impedimento accidentali, quod per legem, vel per hominem, siue vtrumque simul adiectum est bonis, vt contingit in bonis pertinentibus ad fideicommissa, seù maioratus, & primogenituras de quibus ipsi loquuntur.

Isto enim casu, persona alienantis non est inhabilitata ratione imperfecti iudicij, siue quod ipsa tanquam intellectualis nullam habeat contrahendi habilitatem, adeout perneceſsè pendeat ab administratoribus, vt est in alienationibus bonorum Ecclesiæ, vel Communitatis, cum similibus sub aliena administratione necessaria viuentibus, tanquam per speciem pupillorum, vel amentium, et cõsequenter magna viget ratio differẽtiæ; Primò enim casu, vt pluries aduertitur *sub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum*, præsertim *disc.* 74., *& disc.* 89.,
15 cum possessor fideicommissi interim sit verus, ac perfectus dominus, nullamque habeat aliam prohibitionem disponendi, vel alienandi, nisi eam quam, ab Augusto citra, lex positiua induxit; Hinc proindè Princeps, concedendo licentiam, seù facultatem, aliud gerere non dicitur, nisi remouere obstaculum prædictum, ac propterea ille, qui alienationem facit, eam facere dicitur, iure suo, tanquam per remotionem impedimenti, absque necessitate concursus copulatiui iustæ causæ.

Non sic est in ea licentia, quæ tribuitur alienandi bona Ecclesiarum, vel Communitatum, aliorumque huiusmo-
16 di intellectualium personarum, quę de necessitate sub aliena administratione viuunt, et pro quibus, vtpotè non habentibus velle, vel nolle, perneceſsè actus ab administratore explicandus est, quoniam tunc, vt in proposito alienationis bonorum Ecclesiæ aduertitur *supra disc.* 1. & in plerisque alijs, et in his terminis Communitatum habetur *duobus discurs. proximè præcedentibus*, duo requisita copulatiuè desiderantur, atque concurrere debent, illud scilicèt solemnitatis, & alterum iustæ causæ, consistentis in necessitate, vel vtilitate, neque assensus, dictæ causæ defectum supplet.

Causa verò adesse non dicitur, vbi debitum extinguẽdum inualidum esset, dum ità nulla subesse dicitur necessitas pro debito, ad cuius solutionem Communitas cogi non poterat; Minusque
17 vtilitas ex eadem ratione, et consequẽter, pro meo iudicio, erroneum videtur, parificare dictos terminos facultatis quæ conceditur possessoribus fideicommissorum, & maioratuum, cum istis terminis Ecclesiarum, vel Communitatum, seù pupillorum, ac similium, cum longè diuersa sit ratio.

Demùm quoad vltimum punctum imputationis in sortem eius, quod prætendebatur singulis annis debitum ratione contributionis forensium, quæ ibi vulgò
18 *bonatenentia* dicitur; Difficultas remoueri videbatur ex facto, stante pacto expresso franchitiæ in ipsa impositione, quod pactum improbum nõ est, quoties facta oneris computatione, fructus non non excedant taxam permissam, cum ità pactum dicatur pars pretij, vt aduertitur *sub tit. de censibus*, & sub altero *de Regalibus* in hoc proposito contributionum, seù collectarum, dum pro tempore, quo census fuerunt possessi per dictum Baronem, cuius fauore impositi fuerunt, vel per eius successorem, licitum erat exigere fructus ad maiorem rationem, etiam respectu Cõmunitatum, seù Vniuersitatum, cum adhuc facta non esset illa reductio, quæ postea sequuta fuit, atque id, quod exactum erat, (facta deductione dicti oneris), non excedebat summam licitam; Postquam verò *ijdem* census effecti fuerunt dictorum cessionariorum, dicebam cessasse onus, cum isti essent clerici ad illud non obligati, cum non esset onus verè reale, fixum, & inuariabile, sed potius mixtum, ex ijs,
19 quæ habentur *sub d. tit. de Regal. disc.* 50. *& seqq.*; Quamuis in his specialibus terminis oneris soluendi per forenses ex sola ratione bonorum, aliqua subesse possit difficultas, vt ad eamdem materiam vectigalium, seù collectarum habetur *in Pennen. seù Adrien.*, sub *eodem tit. de Regal. in supplemento*.

Et nihilominus aduertebam, quod imputatio ipso iure, præsertim ad impediendum cursum fructuum, vel vsurarũ,
20 *intrat in credito repetibili*, siue vbi intraret infectio vsuraria, ob quã id, quod sub nomine fructuum soluitur, in sortem

ipso

ipso iure cedit, vt *sub tit. de vsuris*, & sub altero *de cambijs*, ac etiam sub illo *de credito*; Non autem vbi agitur de censibus, quorum sors est irrepetibilis ex parte creditoris, solumque in debitoris facultate est eam soluere, ideoque debitore non declarante, non intrat cõpensatio, vt in sua materia *sub d. tit. de censibus*; Et quando etiam adesset, non teneretur creditor sortis restitutionem adeò diminutam recipere; Benè verum, quod declaratione accedente, creditum quod debitori censuario superuenit, ità dici posset effici fructiferum ratione damni emergentis, quod sonaret in idem.

TARENTINA

CENSVS

PRO

CATHARINA FISCHETTI

CVM N.

Casus disputatus coram A.C., & in Rota, et resolutus pro Catharina.

De eadem materia inualidæ impositionis censuum factæ per Vniuersitates Regni Neapolitani sine Regio assensu; Et quid vbi illa facta non sit directè cum ipsa Vniuersitate, sed cum aliquibus particularibus; An istorum respectu contractus sit validus, ipsique obligati remaneant, necnè; Et an iuramentum tollat obstaculum Pragmaticarum.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutiones causæ.*
3 *Impositiones censuum per Communitates sine assensu Regio sunt inualidæ etiã respectu particularium.*
4 *Motiua facti sunt meliora.*
5 *Vbi actor benè fundauit suam actionem, reus tenetur probare plenè exceptiuem.*
6 *Declaratur conclusio, de qua numer. 3. quando procedat.*
7 *Quod ista quæstio, de qua num. 3. & 6. sit facti, et quomodo decidenda.*
8 *Collusio in hac materia est difficilis probationis, et qnomodo probanda sit.*
9 *Actus iurati non subiacent statutis laicalibus, & Regijs pragmaticis.*
10 *Quare in Curia particulares obligati pro Communitate conueniantur.*
11 *Quod non placeat conclusio, de qua num. 9. circa vim iuramenti.*
12 *De limitatione quod iuramentum indirectè tollatur etiam à statuto laicali.*
13 *Declaratur ista limitatio.*
14 *Iuramentum non suffragatur in actibus simulatis.*
15 *Neque illud operatur, vbi aduersatur fauori publico principaliter.*
16 *Quare in debitis Communitatum principaliter consideretur fauor publicus.*
17 *De ratione ob quam rigorosè procedendum est in hac materia.*
18 *De ratione, claudicationis, ob quam iuramentum non debet operari.*
19 *De abusu non attendendi fundata ratiocinia.*

DISC. XXVI.

1 LEonardus, Petrus, & Angelus, vendiderunt Antonio, pro sorte ducatomille, cẽsum ducat. 100., quem Antonius deindè in dotem dedit Catharinæ filiæ, à qua (mortuo viro) pro fructibus coram A.C., petita, & obtenta fuit associatio ad fundos censitos contra eorum possessores, & commissa per Signaturam Iustitiæ causa appellationis *in Rota coram Taia*, cum clausula translati-

slatiua, *si quid exequendum*, sub *die* 15. *Iunij* 1663. in contumaciam alterius
2 partis, ad ipsius Catharinæ solùm informantis fauorem, pro executione prodijt resolutio, confirmata 5. *Decembris sequenti*, incertumque est, an causa vlteriorem habuerit progressum, dum de illa actum non audiui.

Maior autem disputatio per me habita fuit in prima instantia coram A.C., dum in prima disputatione Rotali, cum procederetur, vna tantùm parte informante, per agentes ex parte Catharinæ, datæ fuerunt eædem informationes, atque penè in omnibus, cum eisdem, (quatenùs pertinet ad hunc punctum inualiditatis contractus, ex eo quod impositio facta esset in causam cuiusdam Communitatis), processum quoque fuit in secunda disputatione, in qua maior difficultas erat circa formam præscriptã à Bulla *Pij V.*, an benè seruata esset, necnè.

Quatenùs igitur pertinet ad dictum punctum, quod scilicèt ageretur de debito Communitatis, ideoque inualido, ac in iudicio non experibili, vbi munitum non sit Regio assensu, iuxtà illius Regni pragmaticas 11. & 12. *de Administr. vniuers. & pragm.* 8. *de Commissar.*; Dicebant Scribentes pro reis conuentis, quod licèt huius census impositio direc-
3 tè facta non esset cum ipsa Communitate, eiusque administratoribus, sed cum tribus particularibus, attamẽ idem erat effectus, stante dispositione Regiæ *pragm.* 12. *de administr. vniuers.* per quã disponitur, vt ità inualidæ sint alienationes, aliæque obligationes, quæ fiant directè per ipsas Communitates, sicuti sunt factæ per particulares, cum ità id fieret in fraudem, et de cuius pragmaticæ dispositione agitur *apud Marin. resol.* 77. *lib.* 1., & *resol.* 59. *lib.* 2. *Capoblanc. de Baron. tom.* 2. *quæst.* 83. *num.* 17., apud quos referuntur *Thor.*, *Nouar.*, & *alij de eodem agentes*.

His tamen non obstantibus, dicebam ego scribens pro actrice, ex triplici fundamento, hanc exceptionem nullam habere subsistentiam; Primò ex facto, (ex
4 quo semper omnium meliora, & solidiora motiua resultant), quod scilicèt hoc præsuppositum contracti debiti in causam Communitatis, vtpotè extrinsecum ab instrumento, in quo de hoc nulla mentio habebatur, non iustificaretur sufficienter; Quamuis enim aliquis fumus daretur, attamen cum actor haberet clarè, ac benè fundatam eius intentionem in instrumento publico faciente probationem probatam, exindè resultat, quod
5 reus, qui ad actionem elidendam extrinsecam exceptionem deducit, actoris partes in tali exceptione assumere dicitur, circa onus perfectæ, & concludentis probationis, qua non sequuta, remanet exceptio turbida, & altioris indaginis, non apta retardare executionem, vel summarium iudicium, quod in vim benè fundatæ actionis competit actori, iuxtà satis vulgaria, & quotidiana recepta axiomata sæpiùs insinuata, & de quibus particulariter *sub titulo de iudicijs*.

Secundò, quod non sufficeret probare pecuniam erogatam esse in vsus Communitatis, nisi probaretur etiam id
6 sequutum esse, ex præordinata conuentione cum creditore, qui verè in animo habuerit cõtrahendi cum Communitate, atque ad fraudandam legem, adhibere voluerit huiusmodi cautelam contrahendi cum particularibus, quorum obligationem ipse rectè sciret esse simulatam, ac in effectu fideiussoriam.

Secùs autem, non probata huiusmodi præordinatione, ac mala fide, adeo ut creditor, seù alter contrahens, verè, ac principaliter, in animo habuerit contrahendi cum aliquibus particularibus, cum tunc nil referat, quod isti pecunias ab eo acceptas, Communitati dederint, seù in eius vsus erogauerint, iuxtà terminos textus *in l. si pecunia fœnebris Cod. ad Velleian.*, vt plures casus distinguendo habetur apud allegatos, præsertim *apud Marin. d. resol.* 59. *lib.* 2., vbi reassumit præcedenter deducta *resolut.* 77. *lib.* 1., & de cuius textus *in l. si fœnebris* materia agitur etiam fortè *sub titulo de alienationibus, & contractibus*, an scilicèt requiratur dicta præordinatio, adeo ut actus dici valeat ità in fraudem gestus, vel sufficiat sola scientia.

Et consequenter ista remanet quæstio, potiùs facti, quàm iuris, iuxtà huiusmodi quæstionum generalem naturã,
7 certam vniformem regulam non recipiens, sed pro facti qualitate, ac singulorum

lorum casuum circumstantijs, bonam vel respectiuè malam fidem redolentibus, decidenda; Et quoniam mala fides in dubio præsumenda non est, idcircò donec illa probetur, creditor fundatam habere dicitur intentionem, vt in hac facti specie sequebatur, ideoque, nisi aliæ darentur probationes, iustæ, ac probabiles dictæ resolutiones videbantur etiã in sensu veritatis.

Est benè verum, quod cum ista sit species collusionis, de sui natura difficilis probationis, idcircò, omninò exacta, & concludens probatio non videtur desideranda, sed sufficit adminiculatiua, pro Iudicis prudenti arbitrio; Vndè propterea sæpiùs in hac materia consultus respondere consueui, nimium deferendum esse argumento à posteriori, seù obseruantiæ, an scilicèt creditor, fructus census directè exegerit à Communitate, vel ab ipsis obligatis, ex adeo frequenti quotidiano axiomate, quod obseruantia est optima interpræs omnium dispositionum, tam morientium quàm viuentium; Quoties tamen illa sit ipsiusmet creditoris, seù principalis contrahentis, de cuius voluntatis interpretatione agatur, secùs autem vbi ipso exigente fructus ab obligatis, absque eo quod se ingereret cum Communitate, obseruantia prædicta sequeretur cum hærede, vel alio successore solutionem recipiente ab eo, qui illam offerret; Tùm quia solutio etiam à tertio fieri potest; Tùm etiam quia ità de facili ignarus supplantari posset cum ista cautela per obligatos affectata.

Tertiò demum, quod vbi etiam dicta probatio voluntatis contrahendi cum Communitate accederet, adeout extrà controuersiam versaremur in casu pragmaticæ, adhuc tamen ratione iuramenti in instrumento contenti, eiusdem pragmaticæ dispositio attendenda non erat ex pariter frequenti, & quotidiana recepta conclusione, de qua pluries *sub tit. de credito*, & plenè *sub tit. de dote disc.* 143., & in huius causæ decisionibus, præsertim prima, vbi allegantur *dec.* 20. & 44. *Buratti*, (in quibus agitur de alia huius Regni pragmatica), quod scilicèt actus iurati non subiacent legibus laicalibus ex defectu potestatis in Principe laico tollendi vim iuramenti, quod iuxtà dispositionem textus *in cap cum contingat de iureiur.*, & *cap per vestras de donat. inter vir. & uxor.*, seruandum est, quoties absque æternæ salutis interitu seruari potest.

Et ex quo motiuo resultat, quod in Curia, ciues & incolæ præsertim prouinciarum Aprutij, magnum & continuum commercium, cum hac regione magis, quàm cum reliquis Regni prouincijs habentes, coguntur, vel ex proprijs, vel ex eorum auctorum obligationibus, soluere huiusmodi debita, absque spe releuationis, dum Iudices, ac Tribunalia Regni eis aures non præbent.

Reflectendo autem ad veritatem, solida quidem videbantur duo priora fundamenta (quatenùs melior probatio dictæ præordinationis non sequeretur); Istud verò vltimum, solùm, & de per se consideratum, præsuppositio quod eo secluso, intraret dictæ pragmaticæ dispositio, nunquam placuit, ex triplici motiuo, seù ratione.

Primò quia licèt vera sit dicta propositio, vt actus iurati laicalibus statutis non subiaceant, quinimò neque Papalibus, non ex eo defectu potestatis, qui in laicalibus viget, sed ex illo voluntatis in dubio non præsumendæ ex deductis præsertim *dicto discurs.* 143. *de dote*.

Attamen recepta est limitatio ibidem pariter deducta, vbi indirecta iuramenti eneruatio ab eadem lege resultaret, disponendo super facto, quo posito illud, (attẽto etiam iure canonico) corruit, ac operatiuum non est, quia nempè adimat fidem scripturæ, siue inducat fictam probationem doli, seù vis, & metus.

Receptum pariter est, vt *eodem disc.* 143. *de dote*, & alibi pluries habetur, hãc limitationem præsumptiuæ probationis huiusmodi operationem facere, quoties per contrariam probationem etiam adminiculatiuam, & ex fortioribus præsumptionibus resultantem, non constaret de contraria veritate, cui perpetuò cedit fictio, seù præsumptio.

Dicta verò præsumptio fraudis, per quam indirectè iuramenti virtus, vt supra tollitur, non exigit perneceſſe formalitatem verborum, quodque Statutũ ità expresè disponat, quoniam si ex facti qualitate constat, statuentes hoc in animo habuisse, atque ex motiuo obuiã-

di

di fraudibus, ità ſtatuiſſe, probabilius videtur idem dicendum fore, ex veriſſimo principio, pro meo iudicio præ oculis in omnibus habendo, vt non cortex & figura verborum, ſed ſubſtantia veritatis attendi debeat; Et conſequenter, vbi ex facti qualitate conſtat ità ex præordinatione ad fraudandam legem, initum fuiſſe cum particularibus, iſtum cõtractum, quem verè creditor in animo habuit faciendi cum Communitate, tũc iuramentum dictam operationem facere non debet.

Cum enim iuramentum ſit vinculum religionis, eſſe non debet fomentum mendacij, & ſimulationis, vt aduertitur præſertim *ſub tit. de dote diſc.* 159., et in
14 alijs pluries ibidem ad materiam confeſſionis dotis, quę prohibitę inter coniuges donationi referenda veniat, nam licèt ex hodiè receptiſſima opinione iuramentum tollat prohibitionem à iure ciuili manantem in donationibus inter coniuges, attamen id intelligendum venit, vbi agitur de expreſſa donatione, quæ ſincerè ſub eo titulo fiat, ſecùs autem de illa, quæ fraudulenter ſub alio ſimulato titulo, vel contractu ſequatur.

Secundò, quia iuramentum neque operatiuum eſt, vbi aduerſetur fauori principaliter publico, quamuis exindè
15 fauor priuatus acceſſoriè, ſeù conſecutiuè reſultet iuxtà ea, quæ deſuper habentur *eodem diſc.* 143. *de dote*, & ſub *tit. de ſeruit. ad materiam retractus diſc* 80., ac alibi pluries.

Et hic videtur caſus, quoniam ità per huiuſmodi leges principaliter fauori publico conſuli dicitur, dum ipſi particulares, qui ſe obligant pro Commu-
16 nitate, à frequentius contingentibus, vtpotè loci potẽtiores, de proprio damnificati non remanent, ſed damnum redundat infimo populo, ac pupillis, & viduis, alijſque miſerabilibus, qui pro huiuſmodi debitis ſoluendis, collectis, ac oneribus grauantur, ipſis verò ſe obligantibus id ad lucrum, & induſtriam potiùs deſeruire ſolet; Et conſequenter quod dicta limitatio rectè adaptabilis eſſet, cum publico bono expedire videa-
17 tur ità rigoroſè procedi, nè de facili inueniantur pecuniam credentes Communitatibus; Adinſtar illius *rigoris*, qui per legem ciuilem ex *Senat. conſ. Macedon.* introductus eſt aduerſus credentes filijsfamilias, & per ius canonicum aduerſus credentes Abbatibus, vel procuratoribus, & miniſtris Eccleſiarum, & Monaſteriorum, cum ſimilibus.

Et tertiò demum, ex illo motiuo claudicationis, ſeù inæqualitatis eccle-
18 ſiaſtico ordini præiudicialis, quod cõſideratur *in dicto diſcurſ.* 143. *de dote* in propoſito pragmaticæ dotium moderatoriæ, ac etiam per *Rotam deciſ.* 348. *par.* 9. *recent. repetit. deciſ.* 180. *poſt Zach. de oblig. camer.* edita in caſu, de quo *ſub titul. de credito*, quod ſcilicèt ità ſtatus clericalis, ſeù eccleſiaſticus, de ſui natura, fauore, ac priuilegio dignus, odium ac præiudicium cauſaret, illumque habentes deterioris faceret conditionis, quàm ſint fæculares, quoniam iſti, ſiue ſint principales obligati, ſiue eorum hæredes, vel bonorum poſſeſſores, tuti remanent à moleſtijs, quas eorum competentes iudices fæculares, pragmaticæ obſeruantiæ inhærentes, abſque dubio non inferunt, eas verò recipiunt eccleſiaſtici pulſabiles in eccleſiaſtico foro, à quo cauſæ ad Curiam trahuntur ſiue illi, qui Curiam ſequerentur, aut aliàs in Vrbe, & Statu eccleſiaſtico commercium habent, quo nil abſurdius; Ideoque præſuppoſita in creditore, ſeù aliàs contrahente dicta mala fide, quodque ſecluſo iuramento, dictæ legis diſpoſitio intraret, *iſtud iu-*
19 *ramenti motiuum* mihi nunquam placuit, quamuis iuxtà inſipidum currentem pragmaticum abuſum, hæc reputari ſoleant ratiocinia ex acumine ingenij prouenientia, eo quia non adſint pariter inſipidi collectores id *aſſerentes*, quaſi quod, vbi iſti ſine aliquo diſcurſu, vel ratiocinio id dicerent, eſſet caſus legis, quo nil ineptius.

RO-

ROMANA DOMVS

DE FILONARDIS

PRO

MONTE PIETATIS

CVM

MARIO FILONARDO ET ALIIS.

Casus disputatus coram diuersis Iudicibus, ac variè resolutus.

De alienatione bonorum filijfamilias, quamuis minoris, vel pupilli, facta per patrem tanquam legitimum administratorem, an, & quando valida, vel respectiuè inualida sit.

SVMMARIVM.

Facti series.
De alia controuersia in eodem casu remissiuè.
Patri non quæritur vsusfructus, in ijs, in quibus ipse succedit cum filio.
De eadem conclusione, & quando non procedat.
Non de facili in Curia recedunt iudices à firmatis in decisionibus Rotæ.
Non sunt cumulandæ specialitates.
Quomodo iudex debeat reflectere ad doctrinas.
An prohibito vsufructu dicatur prohibita administratio.
De ratione, cui innitantur tenentes opinionem, vt censeatur etiam prohibita administratio.
Tutor benè agit gerendo negotia pupilli sicuti sua.
Pater habet maiorem auctoritatem quã tutor, & alienat sine solemnitatibus.
Est item administrator, quamuis non habeat vsumfructum, si filius est pupillus.
Vbi administratio competat patri iure tutoris.
De eodem.
De iusta causa alienandi.
De exitu causæ.

DISC. XXVII.

IANNIVS de FILONARDIS, dominus controuersiæ domus pro medietate, istam donauit Iacobo, & Petro Francisco ex fratre nepotibus, dominis, & possessoribus alterius medietatis, ac etiam Mario dicti Iacobi filio; Eisdemque patri, & filio, eius portionem vtroque titulo competentem, donauit etiam dictus Petrus Franciscus, quare Iacobus, tam ex iure proprio, quàm vti pater, ac legitimus administrator Marij filij, domum prædictam vendidit Monti pietatis, cuius administratores, ex prudenti motiuo, à Papa etiam approbato, partem solo æquarunt, ad effectum reducendi ipsius Montis domum magis tutam, ad formã insulæ, à vijs publicis vndique circumdatam, reliquam verò partem remanentem, nè inutilis esset, cum noua fabrica, ad formam domus habitabilis reduxerunt; Quibus sequutis, tam creditores Iacobi, & Petri Francisci in iudicio saluiani, quàm dictus Marius in iudicio rei vendicationis, pro ratis ad eum iure dominij, vt supra spectantibus, litem instruxerunt coram eiusdem montis Iudice particulari. 1

De iudicio autem moto per creditores, in quo punctus erat, an isti ius haberent ad nouam fabricam, ac melioramenta, habetur actum in sua materia *sub tit. de credito disc.* 24. 2

Quatenùs verò pertinet ad istud rei vindicationis, quod iure dominij, instituit Marius venditoris filius; Punctus erat, an dicta venditio, validè per patrẽ, etiam nomine filij, absque iudicis decreto, aliisque solemnitatibus in iure præscriptis in alienationibus bonorum minorum, præsertim non consentientium, fieri potuerit necnè.

In hoc autem, Scribentes pro actore dicebant, clarum esse defectum potestatis in Iacobo patre, vendendi bona stabilia filij in infantili, vel minori ætate tunc existentis, quoniam non agebatur de bonis aduentitijs filij, in quibus

pater haberet vſumfructum, cuius ratione dicitur legitimus adminiſtrator, dum iſta domus obueniebat ex dicta donatione contemporaneè facta vtriq;, quo caſu patri nõ acquiritur vſusfructus, per diſpoſitionem *text. in auth. item hæreditas Cod. de bonis, quæ liberis*; Quamuis
3 enim textus hic loquatur de ijs bonis, in quibus pater, ac filius æqualiter ab inteſtato ſuccedunt, atque diſputent D.D., an extendatur ad bona, quæ ex diſpoſitione extranei ad vtrumque obueniant, attamen dicebant, magis veram eſſe opinionem firmantem extenſionem, ſeù parificationem, vtpotè firmatam per Rotam, præſertim *in Romana legati 1. Julij 1665. coram Veroſpio*, ex deductis *ſub tit. de ſeruitutibus* ad materiam huius vſusfructus legalis patri competentis *diſcurſ. 62. vbi concordantes*.

Scribens ego pro Monte reo conuento, etiam cum ſenſu veritatis per iudices quoque agnitæ, vt infra; Dicebam alienationem eſſe validam, adeout ſine dubio, actori ius vindicandi ipſam domum non competeret, ſolaque diſputatio caderet ſuper modo aſſequendi pretium, quod extabat, vt infra.

Imprimis enim negabam aſſumptum, quod patri vſusfructus non acquireretur, cum probabilius, pro meo ſenſu, in puncto iuris videretur contrarium, iux-
4 tà ea quæ, plures caſus diſtinguendo, habentur deducta *eod. diſcurſ. 62. de ſeruitutibus*, vbi habentur auctoritates, quas in præſenti quoque deducebã; Et quamuis agnoſcerem, in Curia nimium difficile, ac penè impoſſibile eſſe iudicibus, præſertim vnicis, ac inferio-
5 ribus, ſuadere, vt diſcedant ab ea opinione, cui aſſiſtat aliqua modernior *Rotæ deciſio*, licèt cum auctoritatibus, & efficaciſſimis rationibus cõuincenter oſtẽderetur contrarium eſſe verius; Attamen dicebam ad id reflectendum eſſe, non ad effectum decidendi quæſtionem, cum ſuper hoc principalis diſputatio non eſſet, neque iſte eſſet cauſæ punctus, ſed ad effectum dignoſcendi eam eſſe quæſtionem ambiguam, & diſputabilem, ac propterea, quod conſtitui non poſſet certum aſſumptum, ex quo deindè
6 aliud aſſumptum, ſiue conſequentia deduci poſſet, quoniam eſſet ſpecies cumulandi fictiones, vel ſpecialitates, atque ex vno principio dubio, conſequentiam etiam dubiam trahere contra iuris principia; In hoc enim conſiſtere debet iudicium, ſeù reflexio iudicis, inſpiciendi
7 finem, ſeù effectum ad quem concluſiones, vel auctoritates deducantur.

Siquidem, etiam in ijs bonis, in quibus certum ſit, quod pater non habeat vſumfructum, adhuc, neque abſolutum,
8 ſed etiam diſputabile eſt de iure, an interdicta ſit adminiſtratio, quoties prohibitio non proueniat ab homine inodium patris, ſiue ex culpa, vel diffidentia, quæ de eo habeatur, ſed ex ſola diſpoſitione legis, probabiliorque videtur contraria, vt cęteris relatis habetur apud *Apont. conſ. 19. num. 30. Caſtill. de vſufr. cap. 3. num. 59. & ſequen. Rota deciſ. 103. in fine part. 6. recent.* cum alijs in dicta ſua materia *ſub tit. de ſeruit.*

Et quamuis non deſint tenentes contrarium, Et, quicquid ſit de vna vel altera opinione, vbi certum eſſet primum præſuppoſitum incõpetentiæ vſusfructus, ex quo de conſequenti reſulter hæc alia incompetentia adminiſtrationis, de cuius interdictione principaliter ageretur; Attamen ſatis improprium erat, in vtroq; articulo adeo dubio & diſputabili conſtituere certa præſuppoſita, ex quibus reſultaret alterum deficientis poteſtatis annullantis actum iam initum cum bona fide, ac iuſta credulitate, quæ ob diuerſam opinionem, vt ſupra haberi potuit; Et ſic magnus erat *cumulus* ſpecialitatum, ſeù illationum, ac deductionum dubij ex dubio.

Præterea dicebam quod omnis difficultas deſuper ceſſabat ex eo, quod in hac vltima quæſtione, an ſcilicèt præſuppoſito pro certo dicto aſſumpto incompetentiæ vſusfructus, de conſequenti reſultaret incompetẽtia adminiſtrationis; Quoties dicta vſusfructus incompetentia non prouenit ab expreſſo iudicio hominis, ſed à ſola diſpoſitione legis *in dicta auth. item hæreditas*, ſiue ab extenſione, quam DD. ei tradiderunt; DD. tenentes diuerſam opinionem ſuper con-
9 ſequenti incompetentia adminiſtrationis reſulta te ab altera incompetentia vſusfructus, in ea vnica ratione fundantur, quod ideo lex confidit de patre in adminiſtratione bonorum filij, atque eius iudicio in dubio defert, maioremque

que tribuit potestatem, quàm præbeat tutori vel curatori, adeout non subiaceat illis solemnitatibus, quibus isti subiacent, quia scilicet, ipse quoque, ratione vsusfructus, proprium, & commune interesse habet, ideoque, cum affectione paterna, concurrit etiam interesse proprium, vt aduertunt *Tiraquell. in l. si vnquam in præfat. num.29. in fine vers. adde aliam rationem Couarr. lib.1. var. cap.8. num.6. Rota* apud *Gregor. dec.334. num.6.& 7.* & alij, Atque hinc trahitur consequentia, quod cessante dicto interesse, cessare debeat dicta maior fiducia.

Ista verò consideratio in hac facti specie cessabat, quoniam, vbi etiam tanquam certa admitteretur incompetentia vsusfructus, adhuc vigebat dicta ratio cõmunionis proprij interesse, quinimò erat maius illud patris, ad quem pro lõgè maioribus portionibus domus pertinebat; Vndè propterea, si in tutore habemus, quod vbi gerat negotia pu-
10 pilli, eodem modo quo gerit propria, quia nempè negotium commune sit, pro eius iudicio est præsumptio, donec ista per contrariam probationem, vel fortiorem præsumptionem excludatur, vt apud *Buratt. decis.239. num.5. vers. sicut etiam dicitur*.

Multò magis idem dicendum est in patre, cui lex absque dubio maiorem dedit potestatem, dum accedente iusta causa, potest sine decreto iudicis, alijs-
11 que solemnitatibus, alienare bona filij, quamuis pupilli, vel minoris *Azzo in summa Cod. de bonis quæ liberis num.11. Simoncell. de decreto lib.3. tit.8. numer.9. Rota* apud *Buratt. decis.657. num.6.& in Romana diuisionis 15.Iunij 1640. coram Bichio, & decis.238. num.10. & 11. part.8.recent.*, & admittitur *in decis.413. num.74. & seqq. part.9.*, vbi latè de invalida alienatione facta per patrem ex defectu iustæ causæ.

Omnisque difficultas in hac facti specie cessabat, quoniam, etiam in sensu
12 tenentium dictam opinionem, vt ex incompetentia vsusfructus, resultet etiã incompetentia administrationis, id prodit, vbi filius sit maior, qui possit per seipsum eius bona administrare, secùs autem durante eius pupillari, seù aliàs imperfecta ætate, cum tunc verius, magisque receptum sit, vt quoties prohibitio non prouenit ab homine, ex odio, vel culpa, sed solùm à subtilitate iuris, pater adhuc dicatur legitimus administrator, ex ijs quæ, antiquioribus relatis, habentur apud *Gratian. discept.365.nu.43. & sequen. Castill. de vsufr. d.cap.3. num. 59. & sequen.* plenè *Giurb. obser.86. n.7. Salgad. in labyrint.part.1. cap.27. nu.34. & sequen. Rota d. decis.103. num.16.par. 6. recent.*, et hic erat casus.

Replicabant scribentes pro actore, non negando dictam limitationem, quod cum isto casu, præsupposita incõpetentia administrationis iure patriæ
13 potestatis, ea competere diceretur potiùs iure tutoris, vel curatoris, necessariæ essent eædem solemnitates, quæ in tutore, vel curatore desiderantur, vt *apud Paschal. de patr.potest.part.1. cap.2. num.6. & num.83. cum sequen. Castill. de vsufructu dicto cap.3. num.72., apud quos cæteri*.

Verùm id continere videbatur æquiuocum; Ista etenim propositio, rectè procedit, vbi ageretur de filio emancipato, seù aliàs à paterna potestate exem-
14 pto, adeout non intret illud ius, quod ratione patriæ potestatis, attento iure antiquo patri competebat, vt quicquid filius acquireret, totũ esset suum; Attento verò iure moderno *Codicis*, per quod peculiorum introductio facta est, in recompensã dictę maioris pertinẽtię, ista prę-rogatiua concessa est, et consequenter intrat solùm terminus tutelæ, vel curæ, quæ secum trahit dictam necessitatem, atque cum hoc præsuppositio procedunt antiquiores plenè deducti per *Tiraquell. in d.l. si vnquam in præfat. num.30. cum sequen.*, ac pertranseunt moderniores, vt apud *Paschal. & Castill. vbi supra*; Sed vbi patria potestas adest, tunc qualitas minoris, vel pupillaris ætatis non facit, vt pater iure tutoris, vel curatoris verè censendus veniat, cum id contineat errorẽ in terminis, dum existẽs in aliena potestate, tutorem habere non potest; Sed id facit, vt cesset illa incompetentia administrationis, quam ex incompetentia vsusfructus vna opinio intrare credit in solo casu, in quo filius maior possit per seipsũ administrare, & nõ aliàs, quoniã dato hoc defectu administrandi per se ipsum, perneceśè alium administra-

torem dare oporteat, ideoque nimis incongruum, ac irrationabile est, vt spreto patre, extraneus deputandus veniat, quoties non vrgeat dicta ratio odij, seù diffidentiæ habitæ per testatorem; Et sic circumstantia minoris, vel pupillaris ætatis, considerabilis est, ad effectum faciendi cessare limitationem, vt propterea regula generalis, quæ patri assistit, locum habeat iure paterno, non autem tutelari.

Iusta verò causa erat incontrouertibilis, quoniam cum donatio haberet onus extinguendi aliqua debita vtriusque donatoris, quæ erant sub grauibus
15 vsuris, vel fructibus, adeout iuxtà frequentiorem contingentiam æs alienum vix adæquans medietatem pretij domus, maiorem produceret fructum passiuum, quàm importaret fructus actiuus ipsius rei, ideoque expediens erat dictam alienationem facere, potissimè verò ex dicta consideratione, quod longè maius erat interesse proprium ipsius patris; Ac etiam, quia dici potuit alienatio potiùs necessaria, quàm voluntaria, non solùm quia supponebatur id sequutum fuisse ex chirographo Pontificio in eodem instrumento venditionis enunciato, cuius etiam plura adminicula dabantur, cum potestate cogendi inuitos ad vendendū, ad effectum reducendi domum ad formam insulæ pro maiori securitate, vt supra, sed etiam quia vbi dictum chirographum cessaret, id fieri potuisset de iure iuxtà terminos textus *in l. si quis sepulchrum ff. de relig. & sumpt. funer.*, de cuius materia habetur in hoc proposito pluries actum *sub dicto tit. de seruit.*

Iudex primæ instantiæ, habendo alienationem pro valida immissionem actori dedit pro eius ratis ad pretium, quod existebat inuestitum in loca montium
16 cum vinculis annexis, sed quoniam vltrà vinculum euictionis, quod est connaturale, dicta loca montium aliud habebant vinculum multiplici vsque ad integrum valorem, vt ità consultum remaneret emptori, supplendo illam pretij partem, quæ erogata erat in extinctionem æris alieni eiusdem Iacobi patris, hinc Iudex secundæ instantiæ, reformando primam sententiam, mandauit deleri hoc vinculum pro rata spectante ad portiones filij, quæ affici non potuerat pro debito patris, atq; mihi quamuis scribenti in contrarium id iustum, ac probabile visum est, quamuis in facto supponeretur etiam hanc difficultatem tolli ex eo, quod ipse actor haberet in manibus quædam bona ex pretio comparata, eius virilem adæquantia.

ROMANA

CENSVS

PRO

MARCHIONE MARTIO VRSINO

CVM

ALBERTIS, ET GILIANIS.

Casus decisus per Rotam pro Marchione.

De Statutis 113. & 151. Vrbis præscribentibus certas solemnitates in contractibus, & alienationibus bonorum stabilium minorum, an procedant in impositione census; Et quæ sint istæ solemnitates.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio causæ.*
3 *Quæ sint solemnitates Statuti 151.*
4 *Quod census non veniat appellatione bonorum stabilium, sed constituat tertiam speciem, ideoque non veniat sub Statuto, & num. 10.*
5 *Actus necessarius pro solutione debiti paterni substinetur etiam sine solemnitatibus.*
6 *De probatione versionis.*

7 Mi-

7 *Minor factus maior obseruando contractum, illum ratificat.*

8 *De Statuto 113., & quod non seruata eius forma actus corruat.*

9 *An Statuta 113. & 151. procedant disiunctiuè, vel coniunctiuè.*

10 *Quod census impositio veniat sub Statuto 113., ac sub prohibitione alienationis stabilium.*

11 *Vbi minor habet curatorem generalem, sine isto non possunt deputari curatores speciales.*

12 *Citatio procuratorum facta pro vno loco, non afficit, si contractus fiat in alio loco.*

13 *Habenti curatorem generalem non datur alius curator specialis absque necessitate.*

14 *Et absentia curatoris ad tempus non attenditur, si necessitas non vrget.*

15 *In prohibitis non defertur confessioni.*

16 *Quando procedi possit ad alienationem bonorum pupilli, vel minoris.*

17 *Vbi actus est nullus, tenetur solum minor de in rem verso.*

18 *Ratificatio non inducitur sine explicita scientia facti, & iuris.*

19 *An in terminis Statuti 151. requiratur causa iusta vtilitatis, vel necessitatis.*

20 *Ea tamen requiritur in terminis Statuti 113.*

21 *Curator specialis deputari solitus in actu contrahendi ad nil prodest.*

22 *De inualida obligatione mulieris in eodem contractu cum minore.*

23 *An existente inualida obligatione principalis, corruat illa fideiussoris, vel correi.*

DISC. XXVIII.

SVb assertione necessitatis soluendi mutuum præcedenter contractum cum 1 Alano de Albertis, ad effectum soluendi quoddã legatum paternũ, Maerbales de Vrsinis minor, sub fideiussione Portiæ Vitelliæ matris, ac eiusdem Alani, de anno 1600., censum imposuit ad fauorem Federici Caballi, cuius hæredibus, seù aliàs causam ab eo habentibus pulsantibus Marchionem Martium filium, & hæredem coram A.C., ab isto prodijt sententia absolutoria, ob dicti census nullitatem à reo conuento oppositam; Introductaque per appellationem causa *in Rota coram Bourlemont*, atque 2 dato dubio, an census esset validus, *sub die 15. Maij 1662.*, ad fauorem eiusdem Marchionis negatiua prodijt resolutio, cui actores acquieuerunt.

In his autem disputationibus in vtroque Tribunali habitis, præsertim in vnica Rotali, tria erant fundamenta Scribentium pro actoribus pro elidenda obiecta nullitate, qua cessante, fundata remanebat eorũ intentio, stante publico instrumento faciente probationẽ probatam; Primò quod satisfactum esset so- 3 lemnitatibus, quæ in contractibus minorum prescribũtur per Statutum 151., consistentibus in decreto Iudicis, & in interuentu duorum proximiorum, vel in eorum defectum, curatoris ab eodem Iudice deputati, non attenta alia solemnitate requisita per aliud Statutum 113. alterius curatoris, cum illud loquatur de alienatione bonorum stabilium, sub quorum nomine in Statutis à iure exor- 4 bitantibus strictè intelligendis ad limites verborum, non veniunt impositiones censuum, multas desuper cumulando auctoritates collectas per *Cenc. de cens. quæst. 30. num. 1. & seq.*, sitmantes quod census non dicuntur bona stabilia, neque loco circumscribuntur, aut eorum nomine veniunt, sed potiùs sub nomine iurium, & actionum, siue tertiam speciem constituunt.

Secundò, quod vbi etiam nullæ adhibitæ fuissent solemnitates, adhuc actus subsistineri deberet, vtpotè necessarius magis, quàm voluntarius, pro satisfactiõ- 5 do paterno legato ex firmatis *decis. 34. num. 5. post Cenc. de cens. decis. 776. num. 2. & 3. par. 2. recen. Duran. decis. 26., dec. 39. num. 8. & 9.* & in alijs, quæ cumulabantur; Plura etiam deducendo circa ea, quæ habemus super præsumptiua probatione versionis in causam expressã ob necessitatem soluendi, ac subsequutam 6 de recenti solutionem, nõ constito quod soluens haberet aliundè promptas pecunias ex deductis *apud Surd. decis. 55. num. 7. & sequen. Franch. dec. 97.* vbi *Adden. Rota decis. 481. num. 5. & seqq. par. 5. rec.* cum alijs *per Amat. resolut. 3. num. 59.*, & pluries *sub tit. de credito*, potissimè stante de-

te decreto Iudicis, pro quo est præsumptio, vt aduertitur *dicta decis.* 481. *par.* 5. *recen.*

Et tertiò demum ob ratificationem eiusdem Maerbalis facti maioris, resultãtem à continuata fructuum solutione per plurium annorum spatium, ex deductis *decis.* 11. *num.* 8. *par.* 5. *rec. dec.* 81. *num.* 3. *& seqq. par.* 8. *apud Otthob. decis.* 126. *num.* 10. *& plures*.

His tamen non obstantibus; Scribens ego pro Martio reo conuento, etiam cum sensu veritatis, dicebam pro inualiditate respondendum esse, vnde propterea resolutio, iusta, benèque fundata visa est, stante clara dispositione Statuti 113., vt in alienationibus faciendis per minores, vltrà interuentum, ac auctoritatem ordinarij curatoris, ac etiam illum iudicis, interuenire quoque debeant proximiores, vel eorum loco alter curator ad formam alterius Statuti 151., vnde cum hæc seruata non essent ob interuentum vnius curatoris tantùm tunc ad illum actum deputati, plana remanebat nullitas ob decretum irritans in vtroque Statuto contentum, vt *decis.* 14. *& 25. par.* 5. *recen. decis.* 190. *par.* 8. *& sepiùs*.

Et quamuis apud nostros maiores cõtrouersum sit, an hæc duo Statuta disiunctiuè attendenda veniant, adeout seruando solemnitates in vno præscriptas, non oporteat seruare alias, Attamẽ hodiè extrà cõtrouersiam receptum est, vt ea attendi debeant coniunctiuè, eorumque combinationi locum esse debeat, vbi agatur de alienatione stabiliũ, de quo loquitur Statutum 113., remanente solo Statuto 151. in alijs contractibus, qui formalem alienationem non importent, vt *decis.* 153. *num.* 13. *par.* 1. *recent. d. decis.* 25. *num. fin. par.* 5., & in huius causæ decisione, ac frequenter; Atque supponebatur per Scribentes in contrarium, dum rectè conscij, quod hodie sit conclusio plana, super hoc non insistebant, sed conabantur euitare dictum Statutum 113., ex eo quod loquens de bonis stabilibus, non caperet impositionem censuum, vt supra.

Verùm hoc erat refugium satis debile, quoniam vt pluries aduertitur supra *disc.* 1. & in alijs occasione alienationis bonorum Ecclesiæ, & *disc. proximè præ-*

cedentibus, occasione alienationis bonorum Communitatum, satis receptum est, censuũ impositionem venire sub prohibita alienatione stabilium; Atque vltrà ibi deducta, in his specialibus terminis firmatur *decis.* 33. *apud Martin. Andr. num.* 1. *& 2. repetit. decis.* 668. *par.* 1. *rec. d. decis.* 190. *in principio part.* 8., *apud Merlin. decis.* 540. *num.* 1. *& per totum*, cum alijs in huius causæ decisione.

Clariùs verò quia, vbi etiam ad formam dicti Statuti 113., ità combinati, cum altero 151., duo curatores à Iudice, tunc ad illum actum deputati fuissent, adhuc id non suffragaretur, dum iam minor habebat curatores ordinarios à testatore deputatos, atque à Iudice confirmatos, ideoque satisfactum non remanebat Statuto, quod exigit interuentum curatoris ordinarij, & alterius accidentalis tunc deputandi per Iudicem in locum proximiorum; Nil obstante quod affectatè sumpta esset occasio absentiæ vnius ex dictis curatoribus, quodque alter citatus comparere neglexerit; Tum quia difficultas remouebatur ex facto, quod scilicèt non benè probaretur præsuppositа absentia vnius, neque benè concepta esset citatio alterius, dum contractus initus fuit in loco diuerso ab eo, qui in citatione enunciabatur, quod sufficit, vt ille dici non possit contumax, ex plenè deductis *per Vbert. de citat. tom.* 2. *cap.* 9. *num.* 34. *& sequen., & in decisione*.

Tum clariùs, quoniam huiusmodi forma procedendi, locum habet *in* ea deputatione curatoris, quæ fiat in locum proximiorum, nullum officium necessarium habentium super minoris defensione; Secùs autem vbi agitur de curatore ordinario, ac generali, testamentario, vel datiuo, quoniam habenti curatorem generalem, alter curator non deputatur specialis, nisi eo remoto, vel, vbi causa cognita, ratio legitimi impedimenti ità exigat *ad text. in l. curatorẽ Cod. qui dare tutor. vel curator., & l. cum iure habenti Cod. qui petant tutores* cum concordãtibus relatis *apud Caualer. dec.* 257. *num.* 6. repetit. *decis.* 49. *post Picum ad Statuta dec. f.* 114. *num.* 8. *par.* 7. *recen. & in alijs*.

Et quamuis benè iustificata fuisset præsuppositа dictorum curatorum absentia

sentia ad breue tempus, non exindè licitum reddebatur ad huiusmodi deputa-
14 tionem deuenire, cum ageretur de actu voluntario, quem nulla necessitas cogebat, magis vna die, quàm altera gerere, dum nullum in mora periculum vrgebat, atque aliàs inanes remanerent tot solemnitates, ac diligentiæ per legẽ, in tutorum, & curatorum deputationibus, vel confirmationibus desideratæ, si ità de facili eludi possent, quodq; ignaro curatore ordinario, ità minor, mediante huiusmodi speciali deputatione persona talis qualis, & aduentitiæ, (vt stylus docet) absque aliqua inquisitione, vel causæ cognitione, alienationes, aliosque præiudiciales contractus facere posset.

Quouerò ad alterum fundamentum necessitatis pro dissoluendo debito legitimè contracto, ex causa legati paterni; Vltrà motiua in facto consistentia, quod scilicèt de dicta præsupposita solutione,
15 ac versione non constaret aliàs, quàm per confessionem in ipsamet impositione census, in prohibitis absque dubio non attendendam, ex receptissima, hodieque plana propositione, quod prohibitus contrahere, vel alienare, est etiam prohibitus confiteri, nè indirectè sequatur, quod directè prohibitum est, atque ità lex verbis potiùs, quàm rebus imposita remaneat, vt alibi frequenter aduertitur.

Adhuc in puncto iuris aduertebam id non suffragari, etiam si dicta solutio benè probata esset, quoniam vt habemus ad materiam textus *in l. lex quæ tutores Cod. de administrat. tutor.*, non ex eo,
16 quod vrgeat debitum à pupillo, vel minore soluendum, ergo sequitur, quod licita sit alienatio, præsertim bonorum stabilium, vel æquipollentium, cum ista non permittatur, nisi in subsidium, et quando aliàs consuli non potest cum pecunia, vel mobilibus, seù fructibus, ac propterea ad hunc effectum lex induxit solemnitates, præsertim interuentum iudicis, & curatoris, vt ista benè examinarentur.

Et consequenter vbi etiam de dicta versione constaret, competeret quidem
17 ei, qui pecuniam dedit, æquitatiua actio de in rem verso ad limites vtilitatis, seù versionis, nè aliàs daretur locupletatio minoris de alieno, cum lex prouideat, vt pupilli, ac minores non decipiantur, neque damnificentur de proprio, non autem vt alios decipiant, ac de alieno locupletentur, vt etiam de Ecclesia aduertitur *supra disc. 1. & in alijs*, non tamen exindè inferri poterat ad validitatem alienationis.

Demum quoad vltimum motiuum ratificationis deductæ ex subsequuta obseruantia per solutionem fructuum, facilis erat responsio, cum hodie nimis
18 plana, receptaque conclusio sit, vt ad huiusmodi ratificationem inducendam, necessaria sit scientia certa, & positiua nullitatis tam facti, quàm iuris, adeout minor factus maior, de his rectè conscius voluerit tanquam ex integro debitum agnoscere, secùs autem, vbi fructus soluere potuerit ex falso præsuppositio, quia se ad id obligatum credideri, ex ijs, quæ alijs relatis plenè habentur *apud Roias decis. 82. num. 8. & 9. apud Cels. decis. 159. numer. 13. apud Otthobon. decis. 204. num. 5., decis. 80. nu. 3 & seqq. par. 10. recen.*, & in huius causæ decisione, ac passim.

Eoque magis istius contractus nullitas erat manifesta, non constito de necessitate, ac versione, vt supra, quoniã
19 attento solo Statuto 151., quamuis iuxtà opinionem, cum qua hodie viuitur, vltrà solemnitates, concurrere quoq; debeat causa iusta, quæ sit vera, tam de iure, quàm de facto, vt nempè sit vtilis, vel saltem non damnosa, ex ijs, quæ habentur *disc. proximè sequen.*; Attamen, vt ibidẽ aduertitur, hoc est sub quæstione, cum Statutum ità explicitè non disponat, atque vt in alijs *disc. sequentibus* aduertitur, iusta causa verificari potest, absque actuali vtilitate, vel præcisa necessitate, ex causa scilicèt congruentiæ, vel naturalis impulsus.

Secùs autem, vbi agitur de formalibus alienationibus faciendis per minores, quoniam dictum alterum Statutum
113., ità innouando, seù clariùs expli-
20 cando iuris communis dispositionem, expressè, ac præcisè exigit vtilitatem euidentem; Et consequenter eo magis præcedere debebat inquisitio facienda per ordinarium curatorem generalem, benè informatum de statu patrimonij, et an aliundè ex fructibus, vel mobilibus

dictum

dictum debitum ex causa legati paterni extingui potuerit, absque necessitate deueniendi ad dictam alienationem, et de quo nullam informationem habere po-
21 terat ille particularis aduentitius curator, pro quadam cæremonia, seù formalitate deputatus, & qui reuera ad nihil deseruit, vt quotidiana praxis docet; Vnde meritò, ac prudenter Tribunalia, neglectis materialibus solemnitatibus quamuis punctualiter, & diligentissimè adhibitis, principaliter ad causam respiciunt.

Actum quoque fuit de validitate obligationis Portiæ matris pro filio fideiubentis; Sed nimium facile fuit hunc punctum superare, cum iftius respectu
22 deficerent etiam solemnitates materiales, dum vnicus curator deputatus minori, non poterat hanc aliam personam auctorizare; Et vlterius, corruente contractu in filio, qui erat principalis, corruebat etiam obligatio matris; Non quidem ex regula, vt corruente obligatione principali, corruat etiam accessoria fideiussoris, cum in non prohibitis ista conclusio de facto inutilis reddita videatur, ob praxim, vt fideiussores se obligent tanquam principales correos, ac principaliter, & insolidum, quo ca-
23 su ea non procedit, ex deductis *apud Gregor. & adden. decis.* 321. 560. & 564. *decis.* 510. *par.* 5. *recen.*, *vbi Adden. plura cumulant*, & pluries *sub tit. de credito*; Sed ex falsa causa, siue ex eius deficientia, cum posita inualida obligatione minoris, qui erat principalis contrahẽs, ità mulieri consultum non remanerat super eius indemnitate, seù releuatione, et consequenter obligatio remanebat sine causa, vel ista erat euidenter læsiua, & damnosa.

PARMEN.

OBLIGATIONIS

PRO

MARCHIONISSIS DE SCVFFONIS

CVM

BERNARDO DE CORRADIS.

Responsum extrà Curiam.

An valeat cõtractus gestus per illum, qui ex Statuto sit maior in propria patria, extrà territorium, & in loco vbi sit minor; Vel è contra, si in patria sit minor, & in loco contractus maior.

Et an minor cum iuramento asserens se maiorem, validè obligetur, nec nè.

SVMMARIVM.

1 *DE Statutis Parmæ, & Status Pal. lauicini circa minores.*
2 *Facti series.*
3 *De materia Statutorum, & an ligent subditos extrà territorium remissiuè.*
4 *Vbi agitur de forma, vel solemnitate contractus, attenditur eius locus.*
5 *Distinguntur casus de minore contrahente extrà propriam patriam, et de Statutis reducentibus minorem ætatem.*
6 *Minor, qui contrahat extrà patriam in loco, in quo esset maior adhuc malè contrahit.*
7 *E contrà ille, qui est maior in patria, validè contrahit in loco, in quo esset minor.*
8 *Idem in actis iudicialibus.*
9 *De ratione conclusionum, de quibus numer. 6. & seqq.*
10 *Reduplicatio personarum formalium in vna materiali non intrat in ijs, quæ pendent ab intellectu, vel animo.*
11 *De ratione, ob quam iura municipalia abbreuiarunt minorem ætatem.*

12 *De*

12 *De distinctione casuum circa conclusionem, quod minori habilitato ad contrahendum competit restitutio in integrum ratione læsionis.*

13 *Procedit vbi actus valeat ratione iuramenti.*

14 *De ratione, ob quam ratione læsionis minor est restituendus.*

15 *Idem de habilitatione resultante à venia ætatis.*

16 *De distinctione circa iuramentum promissorium, & assertorium.*

17 *Maiores cautelæ augent suspicionem circumuentionis.*

18 *De alia habilitatione minoris dispensatiua.*

19 *Et de alia generali, quia statutum generaliter abbreuiat ætatem.*

20 *Quando statutum disponat iuxtà hunc vltimum modum.*

21 *Et de ratione, ac de origine Status Pallauicini.*

22 *An & quando minor cum iuramento asserens se maiorem sibi præiudicet.*

23 *Distinguuntur plures casus.*

24 *Vbi creditor est doli particeps, assertio non suffragatur.*

25 *Quid in dubio, & vbi de nullius dolo constat.*

26 *Vbi minor est in dolo, cuius creditor non sit particeps, sed in bona fide, minori non succurritur.*

27 *De applicatione ad dictas distinctiones.*

28 *De circumstantijs arguentibus dolum in creditore.*

29 & 30 *Quomodo hæc materia regulanda, & decidenda sit.*

DISC. XXIX.

DIsponente Statuto Status Pallauicini, vt minores 20. annorum, non nisi cum certis solemnitatibus contrahere possint, maiores autem 20. annorum, possint liberè, & absolutè contrahere, ac valeant eorum contractus, & distractus, non obstante aliqua iuris cõmunis dispositione; Ciuitatis autem Parmæ Statuto, absque certis solemnitatibus inhabilitante minores 25. annorũ; Cum Bernardus de Corradis, origine, ac domicilio subditus dicti Status Pallauicini, in ætate 23 annorum constitutus, se in solidum in dicta Ciuitate Parmæ obligasset cum Iacobo principali conductore aliquorum bonorum pro solutione pensionis, pro cuius residuali summa libr. 11. m., dicto Iacobo defecto, cõueniebatur per Marchionissas de Scuffonis, de duobus ipse excipiebat; Primò de inualiditate obligationis, ob non seruatas solemnitates dicti Statuti Parmen. tanquam loci contractus; Et secũdò, quod vbi attendendum esset Statutum eius patriæ habilitatiuum ad contrahendum, adhuc tamen, cum ageretur de obligatione fideiussoria, sibi concedenda esset restitutio in integrum; Quarè desuper ex parte actricum consultus.

Respondi, neutram exceptionem subsistere; Quatenùs enim pertinet ad primam, quidquid nostri maiores, pro ingeniorum varietate, siue pro causarũ opportunitate, nihil in iure pacificum relinquendo, variauerint, circa minores, vel alios inhabiles extrà propriam patriam contrahentes in loco diuerso, vbi sint forenses, an scilicèt leges loci contractus, vel illæ loci personæ attendi debeant, et quando statuta obligent forenses, necnè, super quo aliqua insinuantur *sub tit. de dote disc.* 143. occasione agendi de statutis dotium moderatorijs; Ac etiam de operatione statutorum extrà territorium, vel respectiuè in territorio contra forenses, vel non subditos *sub tit. de succes.*, vbi occasione statutorum excludentium fœminas propter masculos, vel cognatos propter agnatos, maior, ac particularis est Statutorum sedes; Omissisque alijs casibus ad rem non facientibus, et præsertim vbi agatur de solemnitatibus respicientibus formam, vel solemnitatem actus, quo casu, vt patet ex infrà allegandis ex recepta distinctione *Bartoli in l. cunctos populos Cod. de Summ. Trinit. &c.*, locus contractus attendi debet etiam respectu forensium.

In præcisis terminis minoris, absque certa solemnitate *inhabilitati* ad contrahendum, et *sic in* casu alterius partis distinctionis *Bartoli* super habilitatione personæ, duo casus desuper cadere solent sub quæstione, Vnus est frequentior, quando ille, qui in propria patria esset minor, ac inhabilitatus, contraheret

extrà territorium in loco, in quo esset maior, & habilis, putà, quia ciuis Perusinus, minor annis 25., ad quos minor ætas ad limites iuris communis protrahitur, maior autem annis 20., contraheret in Vrbe, vbi ex Statuto 47. lib. 1. maiores hac ætate in omnibus habentur pro maioribus, ac habilibus; Siue quod ciuis Romanus minor annis 20., sed maior annis 18. cõtraheret in Regno Neapolitano, vbi ex Constitutione Regni incipien. *Minorum iura*, & clariùs per *pragmaticam primam de minoribus*, omnem quæstionem dirimentem, maiores 18. annis reputantur in omnibus pro maioribus; Alter verò casus est conuersus, huius controuersiæ præcisus, vbi scilicèt in patria esset maior, & habilis, atq; contraheret in alio loco vbi esset minor, quia nempè Romanus maior annis 20., sed minor 25. contraheret in Ciuitate Perusiæ, vel Neapolitanus maior 18., sed minor 20., contraheret in Vrbe, cum similibus.

In primo casu quidquid aliàs variatũ fuerit, Rota tamquam meliorem firmauit opinionem, vt attendi debeat statum 6 personæ quamuis contrahentis extrà territorium, vt *decis.* 260. *num.* 6. *& dec.* 294. *num.* 3. *cum seqq. & num.* 8. *part.* 6. *rec.*, eademq; quæstio acrius reassumpta fuit *in Romana, seù Perusina census* 12. *Decembris* 1644. *& 23. Iunij* 1645. *coram Bichio*, & quarum prima est etiã repetita *dec.* 162. *num.* 6. *post Zacch. de obligat.*, in quibus, præsertim in secunda, respondetur *ad decis.* 62. 81. *&* 119. *par.* 7. *recen.*, quæ sunt reuocatoriæ dictarum *decision.* 260. *&* 294. *par.* 6, vt reuocatio procedat ex præcepto eiusdem debitoris, qui moriens mandauit ea debita solui, non autem ex causa validitatis actus, cum in hac parte recessum non fit, atque cum hac opinione tamquam hodiè recepta, proceditur *decis.* 126. *numer.* 54. *& seqq. par.* 12., *& in alijs*.

In altero autem casu cõuerso, vt idem dicendum sit, antiquioribus relatis firmatur 7 *per eãdem Rotam apud Seraph. dec.* 746. *num.* 3. *&* 4., quæ reputatur in materia magistralis, ac etiam *in Romana societatis officij* 29. *Maij* 1623. *coram Remboldo*, cuius particula registrata est inter *decis. Bilott. decis.* 12., vbi de ciue Romano maiore 20., & minore 25. annorum contrahente in hac Ciuitate Parmę, eademque decisio refertur *per Baron. de effect. minor. ætat. circa contract. in prælud. num.* 7., ac etiam sequendo *dictam decisionem Seraph.* firmat *Fenzon. ad d. Statutum* 47. *Vrbis num.* 12., atque occasione actorum iudicialiũ firmauit etiã Rota antiqua *apud Puteum decis.* 365. *lib.* 3., vbi de Neapolitano maiore 18. annorum, sed minore 20. deputante procuratorẽ ad lites in Vrbe, vt actus sit validus, quod etiam in eisdem terminis recentiori tempore firmatum fuit *in Reatina Castrorum* 21. *Iunij* 1666. *coram Bourlemont*; Non reassumendo super vtroq; casu 8 auctoritates idem veriùs firmãtes, vtpotè in dictis decisionibus deductas, quia geniũ, ac stylus, ineptum transcriptoris, vel collectoris munus nimiũ prohibent.

Cumque genium, ac stylus in ijs, quæ per casum legis, vel canonis expressè determinata non sunt, nimiũ ab horrerent immorari in solo dicto DD., non expendendo eius rationes, ac fundamẽta, istaque 9 inuestigando; Hinc proindè dicebã quoq; hanc opinionem vtroq; casu supra à Rota receptam, probabiliorem, meliusque fundatam esse ex duabus solidis, & conuincentibus rationibus apud me principaliter in omni materia attendendis; Primò scilicèt ratione indiuiduitatis personæ, eiusque status, qui non potest pro locorum diuersitate esse diuersus, quodque in vno loco reputetur perfecti iudicij, & habilis ad contrahendum, in altero autem iudicij imperfecti; Licèt enim passim in iure detur multiplicitas personarum formalium in eadẽ persona materiali pro respectuum di- 10 uersitate; Attamen id non admittitur in ijs, quæ pendent ab animo, vel intellectu tamquam indiuiduo inxtà *gloss. in cap. si quis iustè* §. *porrò de elect. in* 6. *Innoc.*, *& Butr. in cap. super inquisitione num.* 17. *de elect.* benè *Rot. decis.* 78. *num.* 4. *in fine part.* 1. *recent. in Maceraten. redditionis rationis* 20. *Februarij* 1647. *coram Meltio*.

Et secundo quia, vt communiter aduertunt DD. Regnicolę ad materiam dictæ Constitutionis, quæ vtriusq; Siciliæ Regnis communis est, incipientis *Minorum iura*, per quam maior ætas constituitur

ſtituitur in anno 18.,& per alios ad ma-
11 teriam dicti Statuti Vrbis in ſimilibus;
ideò ſtatuentes eam ætatem, quæ de iu-
re communi eſt 25.annorum, ad minorem metam reduxerũt, quia ex loci qualitate, ac moribus, incolæ, vt potè ſagaciores, in ea ætate, perfecti iudicii ex frequentiori vſu reputantur, ac habiles ad contrahendum; Et conſequenter, legaliter, ac naturaliter implicat, dare eiuſdem intellectus, vel iudicij diuerſitatem ex diuerſitate locorum, vel territorij, quodque ille, qui in propria patria iam conſtitutus eſt in ſtatu perfecti iudicij, ac reputatus habilis ad liberè cõtrahendum, in adiacenti loco diuerſi territorij efficiatur hæbetioris, ac imperfecti iudicij; Cumque agatur de firmando ſtatum perſonæ, vtique id pertinet ad illum, cui ipſa perſona ſubdita eſt, & in cuius territorio habet originẽ, ac domicilium, iſtæque rationes vt potè concludentiſſimæ, omnem adimunt anſam dubitandi.

Quo verò ad alteram exceptionem reſtitutionis in integrum ratione læſionis, quæ actui fideiuſſionis connaturalis
12 eſſe videtur; Aduertebam, (quidquid aliqui pro conſueto Collectorum inepto ſtylo, caſus confundendo, inuoluerint), quod iſta quæſtio dicenda magis eſt facti, & applicationis, quàm iuris, cuius theorica videtur certa, ſequendo diſtinctionem ingeniosè de more traditam *per Bald. in Authentica ſi captiui C. de Epiſcop. & Cleric. num.* 4., quam benè reaſſumit *Io. Andr. de Georg. allegat.* 16. *ex num.* 6., à qua totum deſumpſit *Paſchal. de patr. poteſt. part.* 2. *cap.* 1. *numer.* 105., cum quo pertranſeunt alij moderni Collectores præſertim *Baron. de effect. minor. etat. circà iudic. in prælud. num.* 104. & 111. *cum ſeqq.*, et de eadem diſtinctione, (quamuis non ità explicata), benè habetur *per Rotam apud Buratt. dec.* 230. *n.* 3. & 4., ac etiam *apud Fenzon. ad dictum Statut.* 47. *Vrbis num.* 5. & 6.; Quod ſcilicèt tripliciter ille, qui de iure communi ſit minor, habilis ad contrahendum reputari valeat, eiuſque contractus ſubſtineantur.

Primò ſcilicèt in aliquo caſu particu-
13 lari ratione accidentalis, ac particularis circumſtantiæ, putà, ratione iuramenti iuxtà terminos textus *in Authentica Sacramenta Puberum C. ſi aduerſ. vendit. & captum contingat de iuretur., & cap. per veſtras de donat. inter vir. & vxor.* ex inſinuatis *dicto diſc.* 143. *de dote*, & in alijs, *hoc eodem titulo* ſuper actu iurato non cadente ſub ſtatutis, & legibus laicalibus, quoties ratio publici boni principaliter, vel alter defectus naturalis à lege laicali ſubintellectus à iurisiurandi religione non excuſet; Iſto enim caſu, concurrente læſione, præſertim notabili, receptum, ac probabile eſt, re-
14 ſtitutionis in integrum præſidium denegandum non eſſe, ex ea probabili ratione, quod notabilis læſio iuncta cum minori ætate, dolum redolere videtur, qui etiam in maioribus nullitatem cauſat, atque iuramenti vires ceſſare facit, tamquam ex defectu naturali conſenſus, multo magis in minoribus, qui magis dolo, ac ſeductionibus ſubiecti ſunt, adeò vt quoad minores neceſſaria non videatur læſio enormiſſima, quæ in maioribus ad hunc effectum deſideratur, quoniam alias nulla differentia eſſet inter maiores, et minores, ideoque id regulandum videtur prudenti arbitrio, pro facti qualitate, & circumſtantijs, ex quibus deduci poſſit ea doli præſumptio, quam lex etiam in maioribus ratione enormiſſimæ læſionis inducit.

Idemque dicendum videtur in illa accidentali habilitatione particulari, vel generali, quæ reſultet à conceſſione ve-
15 niæ ætatis, de qua habetur *ſub tit. de donationib. diſc.* 2., quoniam ex eadem callidi tate alterius contrahẽtis, iſta cautela affectari potuit, eo modo, quo aduertitur infrà in materia *minoris* cum iuramento ſe aſſerentis maiorem, quoniam licèt Scribentes, inhærendo leguleicis rigoribus, diſtinguere ſoleant, àn vnicum accedat iuramentum aſſertorij tantùm, vel promiſſorium tantùm reſpectiuè, ſiuè duplex, aſſertorium ſcilicèt, & promiſſorium, Attamen id intelligendum venit pro facti qualitate, dum ex eadem facilitate, cum qua inducitur, quis ad contrahendum, inducitur etiam ad præſtandum vtrumque iuramentum, quod hodiè, (vt pluries hoc titulo, & alibi aduertitur), redactum videtur ad quãdam formalitatẽ de ſtylo Notarij, um,

vt desuper plura cumulant moderni *Collectores Giurb. obseru.92. & Baron. dicto tract. de effect.minor.ætat. effect.1.à num. 119. ad 243.*, (vbi pro elaborato quidem, sed aliqualiter indigesto collectorio stylo, ad plura digreditur, nihil maturè firmando.)

Principaliter siquidem reflectendum est ad contrahendi causam, seù effectum ex inde resultantem atq; ad substantiam veritatis, neglectis huiusmodi formalitatibus, & cautelis, quæ vbi magis sint maiores, ac exactè, & diligenter adhibi-
17 tæ, eò magis suspicionem *fraudis*, & circumuentionis redolent, vt pluries aduertitur in alijs *hoc eodem titulo*, ac etiam *sub tit. de vsuris, & alibi*, adeo vt neque de decreto iudicis, alijsque solemnitatibus ratio habeatur.

Alter casus est, vbi minoris actus reputari solet validus per dispensatiuam habilitationem, quæ à Statuto resultet
18 iuxtà vnam opinionem per argumentum à contrario sensu, quia scilicèt vsque ad certam ætatem, solemnitatum præcisam obseruantiam prescribat, vltrà non progrediendo; Seù aliàs dispensatiua habilitatio accedat, et tunc pariter procedit idem, quod in casu præcedenti, vt non exindè beneficium restitutionis in integrum ex capite læsionis denegandū videatur.

Tertius autem est, vbi per statuta, vel leges particulares, ætas 25. annorum à iure communi prescripta, reduci solet
19 ad minorem iuxtà supra exemplificatos casus Vrbis, ac Regni Neapolitani, cum similibus, adeòut, id, quod ius commune statuit in excedentibus ætatem 25. annorum, ius municipale, inducat in ijs, qui excedant ætatem breuiorem, ab eo prescriptam, et tunc omninò verius est, ex supra allegatis, quod aliud restitutionis remedium non intret, nisi illud ex clausula generali *si qua mihi*, quod maioribus conceditur.

Applicando autem ad rem, mihi omninò verius videbatur, vt versaremur in hoc vltimo casu, non quidem simplicis
20 dispensationis, vel habilitationis, sed regulæ generalis ob illa effrænata verba, *quod maior 20. annorum liber & absolutè contrahere, vel distrahere valeat*, et quod magis, stante derogatione dispositioni iuris communis, adeo vt statuentes in hoc disponere voluerint idem, quod in Vrbe dispositum est per dictum Statutum 47.

Ad quod comprobandum aduertebā ad huius Status Pallauicini naturam, vel seriem recensitam *sub tit. de feud. discurs.* 74., qua attenta, cum istud statutum pro-
21 babiliter prodierit de tempore, quo Status non subiacebat Ducatibus Parmę, vel Placentiæ, sed habebatur directè, ac immediatè à Papa, ità voluerit eius Dominus se conformem reddere dicto Statuto Vrbis, atque demandare, quod eius subditi viuerent iuxtà mores Ciuitatis dominantis.

In proposito autem contractuum, & obligationum Minorum *in vna Romana Societatis officij*, pro Francisco Gonnello disputata coram A.C.; Cū dictus Franciscus verè minor, cum iuramento se asseruisset maiorem, atque ad prædictæ asser-
22 tionis comprobationem exhibuisset fidem baptismatis extractam à libro parochi, quam compertum est congruere alteri eius fratri eiusdem nominis in infantia defuncto, orta est quæstio, an dicto minori obstarēt disposita *per text. in l.1. & tot. tit. Cod. si minor se maior. dixerit*; Siuè per terminos text. *in l. quid enim ff de dolo* cū concordantibus relatis per *Cyric. contr.387. Grat. decis. March.234. num.15. cum seqq. Giurb. dicta obseru.92. num.7. Baron. dicto effect.1. num.123. cum seqq.*, vbi latè de hac materia minoris se asserentis maiorem.

In hoc autem puncto plures casus *per* DD. distinguuntur, Primo scilicèt, vbi appareat de dolo vero ex parte credito-
23 ris, vel alterius contrahentis; Secundò vbi accedat etiam dolus, & mendacium ex parte debitoris, cuius sit etiam creditor particeps, quia nempè contrariæ veritatis conscius; Tertiò vbi creditor sit in bona fide, atque minoris ætatis verisimiliter ignarus, minor autem, non ex dolo, & fraude, sed ex errore talem assertionem fecerit; Quartò, vbi præsupposita eadem bona fide in creditore, cōstet de dolo, & fraude ex parte ipsius minoris; Et quintò demum, vbi de his non constet, adeout versemur in ambiguo.

Primi quatuor casus (posito facto), in puncto iuris videntur plani, cum maior inuolutio apud Scribentes sit, vbi accedat iuramētum ex collectis apud su-

pra

pra allegatos; Vbi enim dolus est ex
27 sola parte *creditoris*, tunc indubitatum est, nullam actionem competere; Ideoque, vbi ex parte vtriusque, ob mutuam delicti compensationem, ob quam firma remanet dispositio iuris super restitutione in integrum minori competente; Illaque etiam competit vbi ex errore id sequatur; Ac etiam probabilius in quinto casu, quod scilicèt versemur in ambiguo.

Quamuis enim *glos. in l.3. Cod. si minor. se maiorem dixerit*, velit, vt in dubio contra minorem responderi debeat; Ea tamen reprobata, contrarium tenet *Petrus de Bella pertica ibidem*, cuius opinionem vti veriorem sequitur *Bart. in eadem l.3. num.1.*, & sequuntur *Salicet. ibidem in fine, Castrens. in l.1. eodem tit.* & cæteri communiter relati per *Giurb.*, & *Baron.* & alios supra allegatos; Ex ea probabili, & conuincenti ratione, quod delicta in dubio non præsumũtur, sed probari debent ad vulgarem regulam *text. in l. dolum Cod. de dolo cum notis concord.*, cum sit axioma nimium frequens, & planum.

In quarto autem casu, in quo constet de dolo vero ex parte minoris, ità cir-
5 cumuenientis ignarum, ac innocentem creditorem, qui cum iusta credulitate eius assertionem sequatur, extrà controuersiam est, vt ex vtriusque, scripti, ac naturalis iuris principijs, & rationibus, fauore innocentis, ac dolum passi, contrà dolosum responderi debeat, cum lex prouiderit, vt minores non circumueniantur, non autem, vt alios circumueniant.

Hinc proindè, tota pugna fuit super applicatione, in qua scilicèt distinctionis parte versaremur; Prætendente creditore, quod cum ipsi assistat supradicta
1 præsumptio exclusiua doli, ac inducta bonæ fidei, econuersò autem debitor, non solùm maiorem se asseruerit, sed etiam assertionem comprobare curauerit cum dicta fide per ipsum procurata & exhibita, ità versaremur in dicto quarto casu, cum falsitati dolus inesse dicatur.

Verùm, vbi etiam aliæ circumstantiæ non concurrerent, de quibus infra, adeo vt omninò in ambiguo versaremur; Adhuc tamen, etiam cum sensu veritatis, dicebam id non obstare, dum retenta eadem regula, in dubio exclusiua fraudis, ac doli, donec probetur, rectè dici poterat, quod versaremur potiùs in tertio supra distincto casu erroris, qui ob nominis identitatem à parocho partitam extrahente, committi potuit, et consequenter, quod minori adhuc succursum remaneret.

Attentis autem facti circumstantijs, mihi probabilius videbatur, quod potiùs versaremur in primo casu, doli, & machinationis ex parte creditoris, ità callidè affectantis istã cautelam, quoniã vbi ea nimia est, regulariter in hac materia,
28 vel in altera falsitatis, magnam inducit suspicionem contra illum, qui in ea se fundat; Idque deducebam ex duplici circumstantia; Primo scilicèt ex qualitate contractus societatis officij, cum adeo grauibus vsuris, & cum subiectione coactionis mediante dissidia ad restitutionem sortis, vndè propterea non nisi per imprudentes dissipationi solùm cogitantes, vel per decoctos, ac perditos frequentius iniri solet, præsertim ad rigorosam quamuis licitam taxam 12. pro centenario.

Et secundò, quod attento tempore dictæ fidei baptismatis, contrahens esse deberet in ætate prouecta, & tamẽ, etiam de tempore præsentis disputationis, ad plures annos post contractum sequutæ, aspectus vix præseferebat eum maiorem, vndè de tempore quo contractus initus fuit, impossibile erat, quod creditor opinari potuerit eum in illa ætate constitutum; Et his accedebant aliæ circumstantiæ magnam circumuentionis suspicionem redolentes.

Ideoque, vt pluries, ac pluries agendo de hoc speciali articulo minoris asse-
29 rentis se maiorem, siue de altero, de quo infra *dicto disc. 37.* filijfamilias asserentis se patremfamilias, dicere consueui, ista non est quæstio iuris, sed puri facti, ac propterea, neglectis tot ampliationibus, limitationibus, & declarationibus, in quibus Iuristæ præsertim moderni Collectores cum consueta ineptia se inuoluunt, prudentis iudicis partes sunt, benè reflectendi ad facti circumstantias, potissimum verò ad qualitatem creditoris, an dici valeat verisimiliter

con-

conſciùs minùs veræ aſſertionis, necnè; Et ſortiùs ad qualitatem contractus, ac ſinceritatem actus, ex quibus, & ex qualitate debitoris, rectè conijci poteſt, an potiùs iſta dicenda ſit affectata cautela, quæ fraudem, ac dolum in creditore, vel altero contrahente magis probet, vel confirmet.

Hinc proindè erroneum eſt, deſuper procedere cum doctrinis, ſeù regulis generalibus, quoniam ſtant benè ſimul, vt in vno caſu tali aſſertioni deferendum ſit, atque pro creditore, ſeù contractus validitate reſponderi debeat, in altero autem ſecùs, pro facti qualitate, ac ſingulorum caſuum circumſtantijs, eo modo quo in omnibus facti quæſtionibus habemus; Atque ità credo, quod pro debitoris abſolutoria iudicatum ſit, niſi concordia litem terminauerit, cum in caſu ſuccumbentiæ, recurſus debitorum ad Signaturam videatur non pati limitationem.

ROMANA PECVNIARIA

PRO PHILIPPO CAFFERIO CVM N.

Caſus diſputatus coram A.C., credo reſolutus pro Philippo.

An minor, qui ſit Iuris Doctor, admittatur ad allegandum nullitatem contractus geſti abſq; ſolemnitatibus Statuti; Et quid de minore clerico;

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *An minori, qui ſit iuris Doctor ſuccurrendum ſit.*
3 *Affirmatiuè in ijs, quæ facti ſunt.*
4 *Quid in ijs, quæ ſunt iuris.*
5 *Quomodo in Italia conferatur Doctoratus, vel in Hiſpania.*
6 *Aetas minor in Italia ferè vbique abbreuiata eſt.*
7 *Quod doctoratus conferatur etiam indoctis, & de materia doctoratus remiſſiuè.*
8 *De circumſtantia, ob quam actus geſtus per minorem quamuis doctorem, non ſubſtineatur.*
9 *De alio caſu.*
10 *An clericis ſuffragentur Statuta agentia de minoribus.*

DISC. XXX.

CVM ex defectu formæ præſcriptæ in Statuto Vrbis 151., atque ex benè probata minori ætate Philippi de tempore cõfeſſatæ dotis, nulla caderet dubietas ſuper contractus inualiditate; Accederet autem circumſtantia, quod dictus minor, doctoratus lauream tunc ſuſcepiſſet in vtroque iure; Hinc proindè Scribentes pro creditore coram A.C., ad huiuſmodi nullitatem euitandam, fundamentum conſtituere conabantur in ijs, quæ cæteris relatis habentur collecta pro vtraque opinione apud *Odd. in tract. de reſtit. in integr. quæſt. 23. art. 7. n. 24. & 31. cum ſequen. & per modernum Baron. de effect. minor. ætat. effectu 1. num. 691. cum pluribus ſequen.* in quæſtione, an minori, qui ſit Iuris Doctor ſuccurrendum ſit.

Verùm ſcribens ego pro dicto minore, (etiam cum ſenſu veritatis), dicebam huiuſmodi quæſtionẽ in foro prorſus incongruã eſſe, adeout, ſcholaſticorũ, & academicorum potiùs pabulũ hodie remanere videatur pro ingenijs exercendis; Tum quia vbi læſio pendet ex facto, tunc doctoratus non ſuffragatur, quoniam quo magis ſunt nimium litterati, ac ſtudioſi, eo magis æconomicis

rebus

rebus inepti; Tùm etiam, quia in sensu antiquiorum, vbi agatur de ijs, quæ consistant in puncto iuris, quoties istud nõ sit omninò certum, ac planũ, antiquiorũ traditiones procedũt in Doctoribus excellentibus, quos constat verè esse tales re, non autem nomine, ac solo priuilegio, vt apud *Odd. & alios vbi supra*.

Fortius autem, ac extra omnem difficultatem (iuxtà modernos præsertim Italiæ mores) ob duplicem facti circumstantiam; Primò scilicèt, quod de communi vsu, doctoratus non confertur cum illo rigoroso examine, ac solemnitatibus, cum quibus conferebatur antiquis temporibus, in quibus loquuntur *Cynus* & alij antiquiores; (Et cuius antiquitatis aliquæ reliquiæ conseruantur in Hispania, in cuius Accademijs vsus est pro habilitate ad exercenda munera, concedendi licentiaturam, quæ doctoratui Italiæ æquipollet); Et secundò, quod minor ætas, quæ de iure communi est 25. annorũ, hodiè ferè vbiq; in Italia abbreuiata, redata est ad minorem, dum in vtriusque Siciliæ Regnis est in ætate annorum 18., et in Vrbe est annorum 20., in qua ætate nimiũ rari sunt casus, quod quis verè Doctor dici valeat; Atque notorium est quod doctoratus redactus est ad talem facilitatem, quod etiã non benè linguam latinam callentes, & qui neque *Digestorum*, *Codicis*, & *Decretalium* exteriores tabulas viderunt, ad illum admittuntur; Et de qua materia *sub tit. de præeminentijs disc.* 35.

Clarius verò in hac facti specie, in qua duplex debiti *infectio* resultabat; Vna scilicèt ratione minoris ætatis; Et altera, quod ageretur de debito pro dote confessata, dum etiam in maioribus, sola confessio, ob suspicionem fraudis prohibitæ donationis, debiti veritatem non probat, vt in sua materia *sub titulo de dote*, ideoque absolutoriam debitori cõcessam fuisse credo; Quinimò ponderabam, quod vbi etiam iste fuisset excellens Doctor, ità rectè sciens istam confessionem non probare, potiùs scienter nugari voluerit.

Et in altera *Romana pecuniaria* disputata etiam coram A.C.; Cum debitor minorem ætatem allegaret aduersus obligationem contractam cum Ioanne Paulo Sansonio Vrbis campsore; Vltrà modo 9 tiua facti, ex quibus difficultas cessare videbatur, quod scilicèt non benè probaretur minor ætas, ac ageretur de quodam extero vltramontano, se asserente maiorem, & cuius aspectus probabilem dictã assertionẽ reddebat, vndè propterea ex his, & ex qualitate cõtractus, procedendo cum distinctione, de qua *disc. præced. & infra discurs.* 37. bona fides in creditore magis exuberare videbatur.

Assumpsi alterum articulum, ob qualitatem clericatus, stante opinione, in qua residet Rota, & Curia moderna, 10 vt Statuta Vrbis non complectantur clericos, nisi vbi de voluntate comprehendendi constet, sed quia primus punctus erat magis planus, iste autem difficilior, idcircò Iudex neglexit illius inspectionem assumere.

De hoc autem egi in alijs causis pluries, & præsertim *in vna Macerateu. venditionis domus*, pro Compagnonis cum Guidobaldo Luchetto; Cum etenim Vincentius Luchettus de Oppido Ciuitænouæ, in Ciuitate Maceratensi vendidisset Laurentio, & Iosepho Antonio fratribus de Compagnonis domum, pro cuius euictione se obligauit etiam Guidobaldus filius constitutus in ætate 23. annorum, qui tractu temporis, euictione sequuta, dictam eius obligationẽ impugnabat ex eo, quod seruatæ non essent solemnitates requisitæ per Statuta vtriusque loci, & per Constitutionem Aegidianam in contractibus minorum, huic desuper ex parte emptorum, pro veritate consultus.

Respondi hanc prætensionem parum fundatam videri, dictamque obligationem, non dato alio defectu consensus, validam esse, quoniam vltrà generalia, quæ habemus in materia exemptionis ecclesiasticorum à Statutis laicalibus, de quibus *sub tit. de successoribus*, vbi est sedes materiæ; In his specialibus terminis contractuum non subiectorum Statutis laicalibus, vbi initi sint per clericos, & ecclesiasticos firmatur, per *Rotam in Romana pecuniaria* 18. *Iunij* 1655., 22. *Iunij* 1657., & 28. *Martij* 1664. *coram Cerro*, *quarum prima est impress. dec.* 52. *part.* 12. *recent.*, et de quarum casu agitur *sub tit. de dote disc.* 22.

Et quamuis in eo casu, Ego de prædictarum decisionum releuantia dubitauerim

tum *dicto disc.* 22., ac etiam *discurs.* 143. *eod. tit. de dote*; Attamen, vltrà rationem dubitandi resultantem ab eo, àn ibi ageretur potiùs de Constitutione Papali, quàm de Statuto laicali; Duplex alia dubitandi ratio cadebat; Primò scilicèt, quod non constaret de animo clerici contrahentis, àn voluerit, necnè vti beneficio Statuti, quo vti poterat in ratione fauorabili, ac priuilegiatiua; Et secundò, quod contractus initus erat cum laico, qui Statuto subiectus erat, ideoque intrabat ratio claudicationis, vel altera *inhabilitationis dicti* alterius contrahentis ex ibi deductis.

Vtraque ratio in præsenti cessabat, quoniam emptores erant etiam ecclesiastici, cum vnus esset clericus beneficiatus, & alter miles Hierosolymitanus; Ac etiam, quia dictus clericus, qui pro patre se obligauerat, expressè cum iuramento renunciauerat cuicumque beneficio istorum Statutorum, & constitutionis; Ideoque nulla subesse videbatur ratio cur aduersus iuratam renunciationem venire licitum esset; Licèt enim à Statuto inhabilitatus ad contrahendū, dicatur quoque inhabilitatus ad renunciandum Statuto, quod publico fauore potiùs introductum dicitur, vt alibi *hac eodem tit.* aduertitur; Attamen id prouenit ex potentia Statuti proprium subditum inhabilitantis, sed vbi hæc potestas cessat, atque punctus reducitur ad solam voluntatem, tunc vbi ista est clara, cessat omnis quæstio, vt ego etiam locis citatis admitto.

Potissimè autem in hac facti specie ex duplici circumstantia; Primo scilicèt, quia tractabatur de actu laudabili obligationis pro patre iuxtà celebrem, ac receptam *decis.* 120. *Gregor.*, vt alibi aduertitur; Et secundo, quia de constituto in ætate 23. annorum, quæ vt supra, ex frequentiori Italiæ vsu maior reputatur, quamuis in ea prouincia, & aliquibus adiacentibus, in hoc viuatur cum antiqua simplicitate.

ROMANA DOMVS PRO FRANCISCO GOTTIFREDO CVM IGNATIO PETRONIO.

Casus decisus per Rotam pro Francisco.

Ad eandem materiam Statuti 151. Vrbis super inualida alienatione facta per mulierem, præsertim ob defectum causæ; Et an ista debeat esse vera de iure, & de facto, et sic vtilis, vel non damnosa, vel sufficiat, quod sit vera de facto tantùm.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutiones causæ principalis.*
3 *De alio puncto melioramentorum, eorumque fructuum, ac de resolutionibus.*
4 *An causa requisita à Statuto 151. debeat esse vera de facto tantùm.*
5 *In dubio præsumptio est pro decreto Iudicis.*
6 *Quod sufficiat causam esse veram de facto.*
7 *Mulier maior potest liberè contrahere de iure.*
8 *De discretiua inter Statut. 151. & 113.*
9 *Quod causa debeat esse vera, etiam de iure.*
10 *Resolutiones, quæ prodierunt magis proximè nouæ legi, debent attendi.*
11 *Ab his recessum fuit.*
12 *Sed postea ad eas reuersum est.*
13 *Declarantur decisiones contrariæ.*
14 *Circa solemnitates Statuti 151. non datur differentia inter dotalia, & extradotalia.*
15 *Prohibi. ol. Iuliæ de fundo dotali cessat ex iuramento.*
16 *Quid referat agi de dotalibus potiùs, quàm de extradotalibus.*
17 *Causa*

1 *Causæ vagæ, & generalis pro indigentijs domus non sufficit.*

1 *De ratione, ob quam verior est opinio, de qua num. 9., reiecta ea, de qua numer. 6.*

1 *De differentia inter minores, & mulieres maiores, et quomodo causa in vna, vel altera specie consideretur.*

20 *Quid hæc Statuta operentur in mulieribus maioribus.*

21 *Refertur, sed reijcitur, seù declaratur conclusio, quod vbi Statutum non exigit causam, attendi non debeat, an causa iusta concurrat, necnè.*

22 *Quomodo istæ quæstiones decidi debeant, & statuta attendi.*

DISC. XXXI.

DOmum dotalem, Hieronyma Podia Io. Baptistæ Gottifredi vxor, cum decreto Iudicis, ac proximiorum interuentu, ad formã Statuti Vrbis 151. vendidit Lælio Petronio, sub duplici causa, dissoluendi scilicèt societates officiorum, aliaque debita viri, ac etiam quia pro eius dote cauta remanebat in alijs eiusdem viri bonis; Verùm paulò post, viro defuncto, & forsan etiam viuente, Hieronyma agnoscens eius præiudicium, quodque in bonis viri cauta non remaneret, iudicium instituit super dictæ alienationis inualiditate, dictæque domus vindicatione, quod vix cœptum, derelictum fuit, vel per mortem, vel ob alia eiusdem Hieronymæ impedimenta; Post diuturnum verò silentium, illud reassumpsit Franciscus filius coram A.C. seù Prælato deputato, à quo fauorabilẽ sententiam reportauit contra Ignatium dicti Lælij emptoris filium, ac possessorem; Introductaque per appellationem causa *in Rota coram Verospio*, binæ ad fauorem eiusdem Francisci, primæ sententiæ conformes prodierunt resolutiones sub diebus 14. *Ianuarij*, & 12. *Iunij* 1656., quæ habentur impressæ *part.* 12. *recen. decis.* 109. & 193., ad quarum normam expedita sententia, & commissa causa in eadem Rota *coram Celso*, cum clausula *constito de duabus*, sub die 14. *Maij* 1657. pro exequutione responsum fuit, vt patet *ex decis.* 233. *inter eius impress.*; Commissaque denuò causa *coram Beuilaqua*, cum clausula, *vt ad legitimã*, quatuor, & vltrà prodierunt decisiones, non super hoc puncto inualiditatis alienationis, cui rem conuentus acquieuit, sed super altero detractionis melioramentorum, et an ista satisfacta, seù imputata remanerent cum fructibus saltem

3 à die motæ litis perceptis, et de quo alio puncto (acerrimè quidem disputato), habetur actum in hac eadẽ causa *sub tit. de detraction. disc.* 35., vbi de hac materia melioramentorum, Et præsertim de articulo, an illos maiores fructus, quos ipsa melioramenta produxerunt, ipse meliorans faciat suos, necnè, super quo dictæ decisiones *coram eodem Beuilaquæ* pro vtraque parte respectiuè *sub diebus* 11. *Decembris* 1662., 20. *Iunij* 1664., 1. *Februarij* 1666., & 14. *Decembris* 1667. prodierunt.

Quatenùs igitur pertinet ad dictum pũctum principalem, super alienationis inualiditate; Cũ materiales solemnitates, decreti Iudicis, ac interuentus proximiorum, in contractibus mulierum à Statuto 151. desideratæ, punctualiter adhibitæ essent, hinc restringebatur disputatio ad defectum causæ, an scilicèt

4 sufficeret illam esse veram de facto tantùm, absque eo quod emptor sollicitus esse teneretur de illius veritate de iure; Vel potiùs necessaria esset dicta veritas etiam de iure, adeout causa dici valeat vtilis, vel saltem non damnosa; Posita enim ista secunda opinione, planum remanebat, atque Scribentes in contrarium non negabant, quod causæ defectus aderat, dum ex hac parte, iustificatum iam fuerat in prima instantia, quod ob insufficientiam bonorum viri, dictæ mulieri consultum non remanebat pro eius dote, quodque inepta remaneret causa vaga, & generalis pro debitis, ac indigentijs viri, vel domus, vt iam sæpissimè firmatum fuerat in alijs decisionibus, quæ in istis *coram Verospio* enunciantur, ac passim.

Quamuis enim ijdem Scribentes pro reo, cum copiosis allegationibus iuxtà currentem stylum, potiùs ad ornatum, quàm ad opportunitatem, deducerent planam, ac frequentem conclusionem,

5 quam ego scribens pro actore non negabam, vt præsumptio sit pro decreto

Iudicis, alijsque solemnitatibus donec probetur contrarium per allegantem nullitatem, ex natura præsumptionis transferētis onus probationis in alteram partem; Attamen istud hodie remanet satis debile refugium, vbi per actorem, vtilitatis defectus, seù damni effectus probetur, vt in præsenti sequutum iam fuerat, atque de facili, iuxtà frequētem praxim, est iustificabile, idēoque causæ pondus consistebat in dicto articulo iuris, an scilicèt causa, quam in verbis Statutum exigit, debeat vt supra, esse vera, tam de facto, quàm de iure, ideoque vtilis, vel saltem non damnosa.

In hoc autem puncto, Scribentes pro reo, vltrà aliàs generales auctoritates, ac decisiones in alijs casibus editas, magnum, ac potissimum fundamentum constituebant in individualibus decisionibus editis contra eamdem Hieronymam impugnantem consimiles alienationes, ac respectiuè obligationes in causam etiam viri factas, et quarum decisionum prima est registrata *decis.* 56. *post Pacif. de Saluiano*, quæ deindè in pleriisque alijs tanquam in hac materia magistralis canonizata fuit, & altera est *decis.* 33. *par.* 4. *recen. tom.* 2. in qua aliæ enunciantur, vt scilicèt sufficiat causam à Statuto desideratam esse veram de facto, absque necessitate contrahentis inquirendi de eius veritate de iure, dum Statutum ad id non descendit, neque de facili hæc extensio admittenda est, dum agitur de Statuto exorbitante à iure cōmuni, cuius dispositione attenta, exceptis casibus cadentibus sub *Velleiano*, vel casu indotationis, mulier maior inhabilitata non est ad contrahendum, atque de bonis suis liberè disponèdum *ad text. in l. velles ff. de reuocan. donat. l.* 2. *Cod. ad Vel eian.* cum concordant. collectis *per Gratian. discept* 756. *num.* 24. *Rot. dec.* 88. *num.* 7. *par.* 6. *recen. & frequenter.*

Atque *in d. decis.* 56. *post Pacific.*, ponderatur non improbabilis ratio discretiuæ, quod scilicèt in Statuto 113. expressè dicitur, vt causa debeat esse vtilis, et sic dixit vbi voluit, ergo noluit vbi non dixit ad text. *in l. vnic.* §. *sin autem Cod. de caduc. tollen.*, & de quo discretiuæ argumento sæpè *sub tit. de fideicommiss. & alibi.*

Contrarium tamen (et meritò) decisum fuit, quoniam tam inspecta auctoritate, quàm ratione, id verius est; Auctoritate scilicèt, nam Rota antiqua hunc intellectum Statuto tradidit, vt *in Romana argentorum coram Gregorio seù Ludouisio* inter suas *decis.* 333. & 363., vbi de concordantibus, Vndè propterea intrare videntur ea, quæ frequenter alibi aduertuntur in proposito obseruantiæ interprætatiuæ, vt attendi debeat proxima, non autem remota; Et præsertim satis ad rem, super attendendis antiquis decisionibus proximis Statuto, vel legi, de cuius interprætatione agatur, habetur *sub tit. de dote disc.* 22., ac etiam *disc.* 143.

Et quamuis deindè ab hac interprætatione recessum fuerit, præsertim *in d. decis.* 56. *post Pacif.* cum qua proceditur *d. decis.* 33. *par.* 4. *recen. tom.* 2. & *in alijs*, Attamen etiam ex tunc doctus, ac iudicioſus Aduocatus *Beltraminus in addit. ad dictam decis.* 333. & 363. *Gregor.* aduertit id sibi non placere; Hinc proindè, recedendo ab hac secunda opinione, ad primam reuersum fuit, præsertim *apud Dunozett. decis.* 792. & 805., cum quibus deindè in alijs processum est, præsertim in ista causa, & in alijs, de quibus *in disc. proximè seqq.*

Aduertendo quoque, quod in dictis antiquis decisionibus contra eamdem Hieronymam editis, diuersæ concurrebant circumstantiæ, dum in prima decisione, quæ est 56. *post Pacif.*, non agebatur de formali alienatione, *sed* de simplici obligatione experibili contra bona extradotalia, quæ per mulierem possidebantur, in præsenti autem agebatur de alienatione fundi dotalis; Quānis enim ista non dicatur differentia substantialis, cum Statutum non distinguat dotalia ab extradotalibus, atque inhabilitatio non sit ratione bonorum, sed ratione personæ, ac præsumptæ imperfectionis, vel imbecillitatis iudicij; Dispositio autem *l. Iuliæ* constituens differentiam inter dotalia, et extradotalia, dum ad primam speciem prohibitionem restringit, quodammodò antiquata videatur ratione iuramenti, in quibuscumque contractibus fortè cum abusu adijci soliti, tanquam species clausulæ adijciendæ de stylo, quod iuramentum cessare facit *dictæ l. Iuliæ* prohibitionem,

vt

vt *apud Caualer. decis.* 482. *num.* 2. & in alijs.

Adhuc tamen videtur circumstantia considerabilis, in ordine ad regulandũ causam, seù mulieris læsionem, quod
16 magis in vna bonorum specie, quàm in altera consideratur, quoniam vt pluries aduertitur in sua materia *sub tit. de dote*, præsertim *disc.* 95. & 96., ius commune, quod (excepto *Velleiano*) fœminas maiores viris exæquat, vt supra, circa disponendi, & contrahendi libertatem, negligit bona extradotalia, et tamen in dotalibus, vbi etiam obligatio, vel alienatio sequeretur pro excarcerando viro, vel alia iusta causa, adhuc attendit, an remaneat indotata, quod regulariter dici solet, quando saltem non remanet salua medietas dotis, (licèt quãdoque, vbi est exigua, id iuxtà vnam opinionem procedat in tota ex ibi deductis); Ergo circumstantia considerabilis est, agi de fundo dorali, vel respectiuè de bonis extradotalibus.

Et in dicta altera *decis.* 33. *par.* 4. *tom.* 2. ponderatur causa, vt mulier se eximeret à molestijs ex propria obligatione resultantibus legitimè contracta, pro excarcerando viro, seù eo liberando ab imminenti carceratione, vt aduertitur in prima huius causæ *decis.* 109. *par.* 12. *recent.*; Hæc autem causa in præsenti nõ accedebat, dum erat vaga, & generalis pro indigentijs domus, quam passim re-
17 ceptum est non sufficere, vt plenè *apud Merlin. decis.* 714. & *in dictis decis.* 792. & 805. *Dunozetti*; Atque enunciata debita societatum officij, erant solius viri, absque aliqua eius obligatione.

Et quod magis, accedebat quidã plurium cõtractuũ circulus inter emptorẽ, & venditorem, ac mulierem respectiuè, cum quibusdam censibus hinc indè creatis, aliæq; circumstantiæ, quę vel claram redolebant collusionem inter emptorẽ, & virum, in mulieris circumuentionem, ac supplantationem, vel eius, ac malæ fidei magnum fumum præbebant, quod potissimum attendendum est in decidẽdo istas quęstiones, magis ex facto, quàm ex iure, vt *disc. sequen. cum alijs proximis* aduertitur.

Ratio item omninò probabiliorem reddit dictum primum intellectum, ad quem meritò (reprobato intermedio) regressum est, quoniam Statutum in-
18 verbis exigit causæ cognitionem, quæ inaniter desideraretur, si statuentes hunc finem non habuissent; Nil obstante prædicto discretiuæ argumento deducto ex Statuto 113., quoniam, Aliud est, vt necessaria sit causa præcisæ necessitatis, vel euidentis vtilitatis, quæ ad sensum iuris communis desideratur in formali alienatione bonorum stabilium minoris, vel alterius de iure communi prohibiti, vt est Ecclesia, vel Ciuitas, seù Cõmunitas &c.

Aliud verò agere de alienatione, vel contractu personæ de iure communi nõ prohibitæ, in qua lex municipalis supponat aliquam imperfectionem, vel imbecillitatem iudicij, ob quam, cessante iusta causa, circumuentionem præsumit; Isto enim casu, non desideratur causa
19 præcisè necessaria, vel vtilis, (vt legaleicum vulgus, capiendo decisiones, vel auctoritates in verbis, quandoque opinari solet), sed inspicitur, an sit probabilis, viro etiam prudenti, ac perfecti iudicij congrua, quamuis damnosa sit, atque patrimonij diminutionem causet, iuxtà ea, quæ habentur pluries supra *sub titulo de donationibus* super puncto donationis factæ per mulierem, dum aliàs capiendo in verbis dictam propositionem, vt causa debeat esse vtilis, vel saltem non damnosa, nulla differentia esset inter minores, et mulieres maiores, atque in mulieribus practicabilis non esset contractus donationis, vel fideiussionis, eo modo, quo non de facili practicabilis est in minoribus, quod non est dicendum; Ideoque requiritur ea causa, quæ vt supra, reputetur iusta, & probabilis, quamuis non sit vtilis, ob magnam differentiam, inter minores, ac mulieres maiores, vt patet ex ijs, quæ pluries habentur *sub d. tit. de dote*, præsertim *discurs.* 16. *cum pluribus sequent.*, super obligatione, vel alienatione ex causa dòtis, quod in mulieres, huiusmodi Statutis non obstantibus, illa reputatur licita, & valida, quamuis ex causa merè voluntaria, in minoribus autem attenditur vt ia necessitas, cum similibus.

Igitur interprætando ius municipale, ad limites, ac sensum iuris communis, atque capiendo hãc mulierum maiorum

20 inhabilitationem per quamdam supplerionem eius, quod ius commune neglexit, ob expertam earum imbecillitatem, ac facilem seductionem, principaliter attendere finem, seù effectum, ob quem lex municipalis prodijt, certasque solemnitates præscripsit.

Hinc proindè, quamuis Rota pluries dixerit, præsertim *decis.* 151. *part.* 11. *rec.*, & in præcedenti ibidem insinuata, & in alijs, quod vbi Statutum causam expressè non exigit, illa desideranda non veniat, sed sufficiat adimpletas esse
21 solemnitates ab eo præscriptas; Attamen vt pluries in facti contingentia aduertere consueui, manifestus videtur error, generaliter, ac in littera huiusmodi propositiones capere, sed benè iuxtà illum probabilem sensum, quem verè habuit Rota, ideſt, quod vbi Statutum nullam exigit causam, tunc adhibitis solemnitatibus materialibus, intret præsumptio, quæ regulariter, ex earum interuentu resultat, neque teneatur alter contrahens causam iustificare, eo modo quo tenetur, quando Statutum eam exigit; Sed si ex parte mulieris, vel alterius prohibiti, de iniustitia, vel inepte causæ doceatur, vtique dicendum est satisfactum nõ esse Statuto, ideoque, exprimi, vel non exprimi causam, operationum est, circa inductionem præsumptionis, transferentis onus probationis in vnum, vel alterum respectiuè.

In hac etenim materia, omninò recipienda quoque venit propositio, de qua alibi pluries, præsertim verò, ac frequentius *sub tit. de fideicommissis*, vt non cortex, & figura verborum, sed substantia veritatis attendi debeat, perscrutan-
22 do finem, seù effectum, ob quem lex, Iudicis, & proximiorum, seù curatoris interuentum desiderauit, vt scilicèt per eos ità iudicij imbecillitas contrahentis suppleatur, fiatque actus prudens, atq; euitentur circumuentiones, non autem pro simplici cæremonia, ac formalitate, dum ità esset deteriorem reddere conditionem personarum, quibus lex prouidere voluit, eisque maius damnum inferre, grauando ad illas expensas, quæ pro emolumentis iudicis, alijsque solemnitatibus explendis, pro locorum stylis necessariæ sunt; Et econuersò error est procedere cum illis rigoribus, circa necessitatem, vel vtilitatem requisitam in minoribus, vel similibus de iure etiam communi inhabilitatis, sed est quæstio potiùs facti, ex istius particularibus circumstãtijs prudenti arbitrio decidenda, non autem id, quod in vno casu decidi. tur, quia sic eius circumstantiæ exigat, cuicumque alteri applicare, vt etiam aduertitur *disc. sequen.*, & *disc.* 37., ac *alibi*.

ROMANA

CENSVS

PRO

CLEMENTIA MVTINA DE CECCHINIS

CVM

BERNARDO MAVRO SEV CAPPELLA S. HILARII.

Casus decisus per Rotam pro Clementia, postea concordatus.

De eadem materia inualidæ alienationis, seù impositionis census factæ per mulierem sine iusta causa, quamuis solemnitates adhibitæ essent, ad intellectum Statuti Vrbis 151.; Et an dicti Statuti dispositio cesset, vbi alienatio, vel obligatio fiat a fauorem Ecclesiæ, vel piæ causæ.

SVM-

SVMMARIVM.

Facti series.
An creditores hæreditarij cogi valeant ad cauendum.
Resolutiones causæ.
Non potest deputari curator in defectum proximiorum istis non citatis.
Quod defectus solemnitatum sit substantialis.
Causa debet esse vera de facto, & de iure.
Causa falsa in parte, vitiat in totum.
In actibus gestis cum Ecclesia, vel causa pia non requiruntur solemnitates.
Declaratur vbi agatur de actu ex motiuo pietatis, & amore Dei.
Secùs vbi ex contractu correspectiuo.
1 *Quamuis in Ecclesia non vigeat suspicio circumuentionis, & de ratione.*
2 *De eodem, ac de differentia inter vnum casum, & alterum.*
3 *Vbi actus est fideiussorius, nil refert, quod creditor sit in bona fide, & de ratione.*
4 *Respondetur ad conclusionem, de quanum.8.*
5 *An deferendum sit assertioni non existentiæ proximiorum.*
6 *De ratione, ob quam non est deferendum.*
7 *De absentia proximiorum, an attendenda.*
8 *Quod istæ sint quæstiones facti, & quomodo decidendæ.*
9 *De actu declarato valido in parte contrà conclusionem, de qua num.7.*
10 *Quando dicta conclusio, vt defectus in parte, vitiet in totum procedat.*
11 *De eodem, de quo num.18.*
12 *An solemnitates requirantur in aditione hæreditatis remissiuè.*

DISC. XXXII.

CArdinalis Cecchinus, de anno 1654., censum imposuit scutor.6.m. in forte ad fauorem Bernardi Mauri, siue cappellæ S. Hilarij in Basilica Lateranensi per ipsum, vel eius authores fundatæ, ac dotatæ, dictæque impositioni accessit tanquam principalis, principaliter, & insolidum Clementia defuncti germani fratris dicti Cardinalis, vxor, adhibitis solemnitatibus statutarijs, decreti scilicèt Iudicis, & interuentus curatoris, iuxtà consuetam formulam, tunc ab eodem Iudice deputati in defectum proximiorum, qui citati statutis loco, & tempore interuenire neglexerunt; Pro causa verò narrata fuit necessitas extinguendi cum hac pecunia nonnulla debita sub grauioribus vsuris, in quibus ipsa obligata erat, ac etiam vtilitas, quæ sibi, & filijs, eiusdem Cardinalis nepotibus, redundabat à dictis grauioribus vsuris se liberando; Cumque defuncto Cardinali, scripta hærede eadem Clementia, eius hæreditas minus idonea detecta esset, iuxtà ea quæ de
2 concursu super dicta hæreditate habito occasione agendi de articulo, an hæres beneficiatus, & emptores bonorum hæreditariorum iustè cogãt creditores hæreditarios ad cauendum de restituendo pecuniam acceptam anterioribus, vel potioribus, habentur *sub tit. de credito disc.* 53.; Hinc pro isto censu tanquam posteriori, ac de facili, in toto, vel in parte excludendo in dicto concursu, præfatus Bernardus, siue dictæ cappellæ ministri, & cappellani, contra dictam Clementiam coram Vicario dictæ Basilicæ Lateranensis egerunt, obtentoque per ream conuentam rescripto Archipresbyteri eiusdem Basilicæ, vt procederetur in causa de voto Rotæ, assumpta disputatione in hoc Tribunali *coram Beuilaqua* super dubio, an eius obligatio subsisteret, sub *die* 17. *Martij* 1664. negatiua ad Clementiæ fauorem
3 prodijt resolutio, ad cuius normam expedita sententia, et commissa denuò causa in eodem Tribunali *coram Bourlemont*, sub *die* 2. *Martij* 1665. proleiusdem sententiæ confirmatione respõsum fuit, deindèque honesta concordia controuersiæ finem dedit.

Duo autem huiusmodi resolutionum fuerunt fundamenta; Vnum scilicèt, potiùs facti, quàm iuris, super defectu formalitatis materialium solemnitatũ, quod nempè citatus esset solùm mulieris germanus frater, quo non comparente, ad curatoris deputationem processum fuis-
4 set, neglecta citatione aliorum proximiorum, quos in facto iustificabatur tunc in Vrbe adesse, rectèque interuenire potuis-

potuisse, quod sine dubio nullitatem causat, vbi causa non vocandi cesset, ex deductis supra *discursus* 28. & passim, cum sit principium indubitatum; Et alterum circa defectum causæ, dum iustificabatur, quod in debitis cum dicta summa extinctis mulier obligata non erat, nisi in quadam rata vix quartam partem constituente, et consequenter causa remanebat falsa, vel inepta, ipsaq; mulier clarè damnificata, dum eius indemnitati, ac releuationi super bonis hæreditarijs principalis debitoris, vtpotè absorptis à creditis anterioribus, consultum non remanebat.

Quamuis autem dictus primus defectus circa solemnitates materiales, dicatur etiam æquè substantialis, vt plenè habetur deductum in decisionibus editis in causa, de qua *disc. sequen.*, & sæpissimè; Attamen principale motiuum resolutionum, (vt penè semper, ac meritò) fuit defectus causæ, quæ in præsenti nõ solùm erat minus vera de iure, et sic non vtilis, sed damnosa, iuxtà opinionem hodie receptam, ex insinuatis *discurs. præced.*, sed detegebatur quoque minus vera de facto, ac positiuè falsa in parte etiam notabiliori, ac supra dimidium, & vltrà, vndè propterea de plano intrabat cõclusio pariter in hac materia quotidiana, & recepta, vt super nullitate obligationis, vel alterius actus gesti ex falsa causa non solùm vbi esset falsa in totum, sed etiamsi in parte, ob indiuiduum voluntatis, ac iuramenti ipsius contrahentis, fortiùs verò ob indiuiduum decreti Iudicis, & consensus proximiorum, vel curatoris respectiuè, vt latè in eisdẽ decisionibus editis in causa, de qua *disc. sequen. & decis.* 190. *num.* 12. *& dec* 271. *num.* 4. *& seqq. par.* 6. *recent. decis.* 171. *num.* 10. *par.* 11. *& sæpissimè*.

Agnoscentes defensores creditoris inexcusabilem difficultatem, insistebant potissimè in duobus fundamentis; Primò in qualitate hæreditaria principalis debitoris; Et secundò in qualitate creditoris, quod scilicèt Bernardus, cum quo census initus fuit, proprium negotium verè non gessisset, sed potiùs administratorio quodam nomine illud dictæ cappellæ pro dote cappellaniarum habentium annexũ onus celebrationis missarum, quodque propterea ageretur de Ecclesia, vel causa pia, cuius fauore huiusmodi Statutariæ solemnitates non requiruntur, atque obligationes, allæque dispositiones etiam sine illis validè sunt, vt per *tex. in l. penul. & fin. Cod. ad Vel. leian.*, cum alijs relatis *apud Franch. dec.* 237. *nu.* 2. *Caputaq. decis.* 194. *par.* 3., *Rota apud Merlin. decis.* 575. repetit. *dec.* 190. *num.* 28. *par.* 6. *recen.*, vbi concordantes.

Neutrum tamen fundamentum subsistebat; Primum etenim tollebatur ex solo facto, stante beneficio inuentarij, ac oblata redditione rationum bonorũ hæreditariorum, vndè propterea in hoc nullæ erant partes Aduocati.

Quoverò ad alterum; Scribens pro Clementina (etiam cum sensu veritatis) dicebam dictam propositionem esse veram in casu suo, in quo loquuntur supra allegati, fallaciam verò consistere in applicatione; Procedit enim, vbi mulier, vel alter à lege positiua, communi, vel municipali, absque certa solemnitate contrahere, vel disponere prohibitus, amore Dei, et ex motiuo pietatis, ac religionis, aliquam faciat dispositionẽ, vel obligationem erga Ecclesiam, vel piam causam, quoniam cessante imperfectione, vel defectu naturali, intrant eædem rationes, ex quibus in materia testamentorum aliarumque vltimarum voluntatum receptum habemus, vt quicumque defectus solemnitatum, ac iuris positiui non attendatur ad materiam textus *in cap. relatum de testamentis*, cum concordan., de quibus in sua materia *sub tit. de testamentis*, dum in dispositionibus, vel actibus, qui cum Deo geri dicuntur, solum ius naturæ, seu naturalis veritas attenditur, nullamq; subiectionem pia causa patitur, ergà legẽ positiuam, atque hos terminos percutiunt deducta *per Franch. d. dec.* 237. *cum alijs per Pich. ad statut. glos.* 7. *nu.* 220. *& seqq.*

Secùs autem, vbi Ecclesia, vel pius locus contrahit iure priuato ex causa merè correspectiua, adeout alter contrahens nullum habeat pietatis, vel religionis motiuum, nullumque habeat respectum ad Deum, vel animam propriam, sed ad præcisos limites iustitiæ commutatiuæ, contractum correspectiuũ faciat, tanquam cum quolibet alio priuato contrahente, quoniam tunc verius est, solemnitates statutarias requisitas esse,

esse, cum inhabilitatio contrahentis proueniat à lege eius superioris, qui potest propriũ subditum inhabilitare ad cõtrahendum sine certa solemnitate, vel forma, etiam cum non subdito, ex ijs, quę generaliter habentur *sub titulo de dote, disc.* 143., ac etiam supra *sub tit. de donation.*, & alibi.

Vt in specie ità distinguendo, seù dictam conclusionem fauore pię causæ declarando satis benè aduertit *Picus ad statut. d. glos. 7. nu.* 222., dum relatis duobus numeris præcedentibus vtriusque sententiæ sequacibus, hanc dicit veriorem, ex dicta ratione, quæ verè solida est, & conuincens.

Et licèt qualitas Ecclesiæ, vel causæ piæ excludere videatur illam suspicionem, seù malam præsumptionem fraudis, & circumuentionis, cui statutaria dispositio inniti videtur, (Et ex quo motiuo, vt insinuatur supra *disc.* 28. aliqui crediderunt, vt minore contrahente cum altero minore, vel muliere cum altera muliere, seù minore, intraret ratio conquassationis priuilegiorum); Attamen id non est motiuum considerabile; Tum quia lex municipalis principaliter innitur rationi præsumptæ imbecillitatis, seù imperfectionis iudicij mulieris, vel minoris, aut alterius, absque alieno auxilio ad contrahendum inhabilitati, vndè propterea attenditur persona facientis actum, non autem altera, cum qua ille fiat; Tum clariùs, quia vbi versamur iuxtà dictam primam partem distinctionis in eo actu, qui principaliter ex motiuo pietatis, vel religionis fiat erga Ecclesiã, vel piã causam, tũc adesse non dicitur læsio, minusque circumuentionis suspicio, quamuis aliquale commodum, vel interesse accessorium, vel consequutiuum ex maiori Ecclesiæ, vel piæ causæ ditatione redunder in Rectorem, vel Administratorem, quoniam istud videtur esse tale, quod dictam fraudis, ac circumuentionis suspicionem redoleat, vt in terminis *Liboniani*, cum similibus aduertitur *d. tit. de testamentis disc.* 8., ac alibi.

Nõ sic est, vbi agatur de cõtractu correspectiuo, in quo persona à Statuto inhabilitata, (vt supra) ad limites iustitiæ commutatiuæ contrahit cũ Ecclesia tanquã cum priuato, habendo principalem 12 respectũ ad recompensam, seù æquiualentiam; Tunc enim rectè cadit eadem ratio fraudis, ac circumuentionis in Ecclesiæ Rectore, vel administratore, qui ad proprium commodum, vtrumque ità fraudare potest, Ecclesiam scilicèt, vel piam causam, quæ det integram æquiualentiam, seù recompensam, et alterum contrahentem imbecillis iudicij, quia det minus, vt reliquum sibi ipsi applicet, ità proprium, ac priuatum, non autem Ecclesiæ negotium agendo, vt praxis quandoque docet.

Verùm vbi etiã, à Rectore, vel administratore, hãc sinistrã suspicionem abesse admittatur; Adhuc tamen in ista cõtrahendi specie, eamdem rationem legis intrare dicebam, cum non ageretur de 13 actu, in quo mulier propriũ negotium principaliter ageret, sed in ea rata, in qua ipsa obligata non erat, ideoque remanebat obligatio merè fideiussoria, cuius inualiditati assistere videbatur dispositio, vel intentio iuris communis ad terminos *Senatus Consult. Velleiani*, ideoque lex municipalis à iure communi adeò exorbitare non dicitur, quoniam mulieris circumuentio, vel concussio, citrà fraudem, vel malitiam alterius cõtrahentis, esse potest ex parte viri, vel alterius, pro quo fideiubeat; Ideòque stant simul, creditorem in culpa non esse, et tamen actum ex parte mulieris esse culposum, iuxtà ea, quæ in dicta materia *Velleiani* habemus, vbi potissimè non intret dispositio, vel ratio *text. in l. si pecuniam Cod. ad Velleian.*, dum potissimè qualitas eius pro quo fideiubeat, eamdem habere videatur rationem facilis seductionis, vel concussionis, quæ in viro militet, cui mulier contradicere non audeat, vt in præsenti rectè dici posse videbatur ob reuerentiam debitam viri iam defuncti, germano fratri adeò qualificato, cum quo conuiuebat.

Et licèt *in d. dec.* 194. *Caputaqu. p.* 3., & 14 in alijs, de quibus *apud Merlin. d. decis.* 575. aliàs 190. *par.* 6. *recen. num.* 28., id firmari videatur fauore Ecclesiæ, vel piæ causæ quamuis ageretur de contractu correspectiuo; Attamen id admittẽdum non est, cum procedatur cum præsupposito priuilegiorum eorumq; conquassationis inter æquè priuilegiatos, quod iuxtà veriorem opinionem hodiè receptam

ptam, non procedit, dum istud non est priuilegium, sed potiùs præsumptus defectus naturalis, ob iudicij imbecillitatem.

Actum quoque fuit in his disputationibus de puncto solemnitatum materialium, circa dictum defectum deputationis curatoris, non faciendæ, nisi in subsidium proximiorum, quos iustificabatur tunc adesse in Vrbe, atq; cõmodè interuenire posse, an scilicèt huiusmodi defectum sanaret eiusdem mulieris iurata assertio, quod alios proximiores non haberet, qui tunc commodè interuenire possent.

In hoc autem, quamuis Scribentes in contrarium plenè conarentur probare affirmatiuã, quod .s. tali assertioni deferendum esset, cumulando plures nimium vulgares decisiones, & auctoritates per ora forensium quotidiè volitare solitas;

15 Replicabam tamen, dictam propositionem esse quidem veram, ac receptam eodem modo, quo est altera super præsumptione veritatis causæ resultante, à decreto iudicis, & consensu proximiorũ, vel curatoris, ad effectum scilicèt inducendi simplicem præsumptionem, quæ alio in contrarium non probato, attendenda est; Secùs autem dicta probatione accedente, cum tunc præsumptio veritati cedat.

Ex ea etiam, clara, & conuincenti ratione, ob quam receptum habemus, vt prohibitus contrahere, dicatur etiã prohibitus confiteri, seù renunciare Statuto

16 certam solemnitatem præscribenti, quod scilicèt nimium de facili fraus legi fieri posset, dum ex eadem facilitate, cum qua mulier, vel alter imperfecti, seù imbecillis iudicij, inducitur ad faciendum actum principalem, induci potest ad confitendum, vel renunciandum; Ideoque (vt dictum est), assertio attenditur quidem in dubio, atq; alia iustificatione contraria non accedente, secùs autem vbi ista concurrat.

Quinimò licèt aliàs Rota dixerit non sufficere probare existentiam proximiorum in Vrbe, nisi etiam iustificetur altera qualitas, quod commodè in actu interuenire potuerint, adeout si doceretur de absentia per illam diem, quamuis breui, siue de alio accidẽtali impedi-

17 mento, id excusare deberet; Attamen vt præcipuè discursum fuit *in Romana census*, de qua supra *disc.* 28., occasione absentiæ ordinarij, ac generalis curatoris, hæc opinio reiecta est, et meritò, cum ità idem resultaret effectus, quod scilicèt, cum nimia facilitate lex eludi posset, ità dictum impedimentum inquirendo, atque eo durante actum affectando; Vbi etenim agitur de actu voluntario, in quo mora, periculum, vel irreparabile damnum non causet, non videtur, cur non debeat ille, qui absens est, expectari, vt etiam aduertitur supra *in Bonon. censuum disc.* 23., adeout vbi absentis, vel impediti existentia de proximo haberi potest, absentia, vel aliud impedimentum non de facili excusationem præbere debeat.

Retinendo principium, de quo *disc. præced. & sequen.*, ac alibi, vt ista sit

18 quæstio potiùs facti, quàm iuris, pro facti qualitate, & circumstantijs decidẽda, non quidem cum verborum formalitate, vel decisionum, & doctrinarum litterali intelligentia, sed spectata rei substantia, & an actus, fraudem, vel sinceritatem redoleat, respiciendo finẽ, seù effectum, ob quem lex prodijt.

Quamuis autem de stricta iuris censura, attentoque decisionum, ac doctrinarum rigore, ob falsitatem causæ in parte, ex indiuiduo decreti, ac voluntatis, vt supra, iste actus in totum corruere deberet, atque ego scribens tanquam Aduocatus super hoc acriter insisterem; Reflectendo tamen ad veritatẽ, placuerunt resolutiones super validitate

19 actus in ea rata, pro qua, cum hac pecunia, extincta fuerunt debita grauiora, in quibus ipsa mulier validè obligata erat; Non solùm ex ea ratione, quod ageretur de materia indiuidua, in qua tantam affert vtilitatem totum respectu totius, quantam pars respectu partis, ideoque non intrat illa ratio, quæ ex falsa causa in parte, militat in alienatione alicuius rei stabilis, seù aliàs indiuiduæ, quod aliàs pro minori indigentia facta non esset, iuxtà ea, quæ in terminis cẽsuum, vel societatum officij habentur pluries in vtraque materia, ac etiam *per Rotam apud Merlin. decis.* 69. repetit. *decis.* 454. *par.* 4. *rec. tom.* 2., vt scilicèt

resti-

restituta, vel aliàs indebita parte fortis, pro alia parte debita, actus adhuc subsisteatur, & duret, non constito de contraria voluntate.

Sed fortiùs ex ratione æquitatiuæ actionis de in rem verso pluries in præcedentibus insinuatæ etiam in Ecclesia, vel minori, et de qua actione eiusque requisitis in sua materia *sub titulo de credito*; Leges enim prouident huiusmodi personis alieno auxilio indigentibus, & circumuentioni subiectis, nè circumueniantur, neque in proprijs bonis damnificentur, non autem vt alios circumueniant, atque de alieno locupletentur, vt supra *disc.* 29. *& alibi*.

Tunc autem falsitas causæ, quamuis in parte, influeret in totum, quando secundus actus, nouum onus, vel præiudicium causaret, non obstante versione, quia nempè pro debito simpliciter pecuniario, & infructifero, commodè cum fructibus, vel mobilibus extinguibili, atque interim nullum causante vsurarū, vel interfuriorum præiudicium, fieret contractus censualis, seù aliàs vsurarius; Sed vbi præcedens debitum erat æquè vsurarium, vel ex eadem causa census, quinimò sub vsuris grauioribus, tunc dicta æquitatiua actio de in rem verso, siue etiam doli exceptio, de plano intrat, dum in nihilo persona prohibita damnificata est, sed potiùs vtile negotium pro ea gestum; Vt de reductione census ad minorem rationem habetur supra *disc.* 1. & in alijs; Ideoque mihi quamuis in hac parte succumbenti, atque contrarium substinenti, *id iustum*, ac probabile visum est, vt ab initio in congressibus, iuxtà stylum, insinuaui.

In his etenim materijs, in quibus leges certum respiciūt finem, seù effectum, (vt pluries in præcedentibus, ac sequen-
21 tibus aduertitur), iudaico more, super sola littera, vel formalitate insistendum non est, sed principaliter in substantia veritatis, bonaque, vel mala fide, ac potissimum àn impleatur statuentium intētio, vel finis; Vndè propterea, contrà hanc eandem mulierem aliud debitum cambij fortè in eandem causam contrahentem, Rota ex facti qualitate, pro validitate contractus respondit *in Romana cambij* 16. *Iunij* 1662. *coram Albergato*, & sic in alijs respectiuè pro validitate, vel inualiditate respondendo.

Quid autem dicendum sit in aditione hæreditatis, quam minor, vel mulier faciat, an, & quando adhiberi debeant
22 eædem solemnitates, quæ in alienationibus, & contractibus, eademque intret infectio ex defectu solemnitatis, vel causæ, habetur actum in sua particulari materia *sub tit. de hærede, & hæreditate.*

ROMANA

LOCORVM MONTIVM

PRO

IOSEPHO SARAVEZZIO

CVM

CVRTIO GALLVCCIO ET CONSORTIBVS.

Casus decisus per Rotam pro Curtio, & alijs.

De eadem materia Statuti Vrbis 151. super inualido contractu gesto per mulierem ex defectu causæ; Et quid vbi causa est quidem damnosa mulieri, sed iustum habet motiuum naturalis impulsus pro beneficio filij, vel alterius, erga quem naturæ impulsus vrgeat; Et aliqua de materia conquassationis priuilegiorum inter æquè priuilegiatos; Et ad quid referat quod mulier contrahat cum altera muliere; Vel vbi agatur de qualificata matrona ordinis mag^rtitij; Et quid de contractu inito extrà locum Statuti.

SVMMARIVM.

1 Facti series.
2 Resolutiones causæ.
3 Statutum 151. Vrbis licèt loquatur de quatuor casibus, attamen procedit in omnibus contractibus.
4 Etiam aditio hæreditatis cadit sub dicta Statuta.
5 Quando dicantur malè seruatæ solemnitates.
6 Et de defectu causæ.
7 Solemnitates sunt necessariæ, & sine eis causa non sufficit, & è contra non sufficiunt solemnitates sine causa.
8 De utroque copulatiuo concursu in alienationibus bonorum Ecclesiæ.
9 Quod principalis inspectio cadat super causa.
10 In beneplacito Apostolico non curatur de subreptione, vbi adest causa.
11 Quod prohibitio mulierum sit minor, quã minorum.
12 Quod solemnitates importent formalitatem.
13 Quando rigor attendi debeat circa citationem proximiorum.
14 Quod non benè insistatur in formalitate.
15 Sed quod principaliter insistendum sit in causa.
16 Non laudantur annullantes contractus ex solo defectu formæ, quæ rigoriè non sit benè seruata
17 Quomodo in ista materia sit iudicandum.
18 Recensentur plures casus, in quibus ex iusta causa contractus etiam sine solemnitatibus subsistentur.
19 Et è contuerso etiam cum solemnitatibus actus est inualidus.
20 Consideratur differentia inter mulieres, & Ecclesias, & Communitates.
21 Et de differentia inter minores, & mulieres.
22 De eadem distinctione in causam dotis, quando benè contrahant minor, & mulier.
23 Qualitas alterius contrahentis, an attendenda veniat.
24 De eodem, & ad quid dicta qualitas prosit.
25 Quod decisiones, quæ habentur non sint, contrariæ, sed diuersæ.
26 De motiuis, ex quibus in præsenti casu resolutiones non placent.
27 De falsitate causæ & an subsistat.
28 Vt nimium attendendum sit, an mulier in vita conquæsta sit.
29 An debitum contractum sine solemnitatibus obliget in conscientia, & præceptum de soluendis debitis, an complectatur ista debita.
30 Silentium arguit, quod contrahens agnouit se obligatum.
31 De eodem, de quo supra, vt in materia attendatur causa & substantia veritatis.
32 De alio casu contractus, vel obligationis matronæ, & magnatitij ordinis.
33 De quæstione, quando contractus fiat extra locum Statuti.

DISC. XXXIII.

INquisito Ludouico de aliquibus delictis, furtis, ac falsitatem redolentibus, cum probationes adhuc essent dubiæ, vt causæ experimẽtum euitaretur, ex quo, sicuti absolutoria, ità econuersò grauis condemnatio, cum personæ, ac famæ præiudicio oriri potuisset, curauit ipse admitti ad compositionem, mediante solutione scutorum bis mille, pro quibus, alijsque expensis desuper necessarijs, idem, et Catharina mater, adhibitis solemnitatibus præscriptis à Statuto 151., assignataque causa liberandi filium à molestijs illatis, & inferẽdis per fiscum, pro scutis 2500., censum vendidit ad fauorem Mariæ, ad hunc effectum vendentis eius loca montium dotalia depositato pretio in sacro Monte pietatis, quo mediante, effectiua solutio sequuta est; Cumque post aliquod tempus, pro dicti census fructibus executio super quibusdam locis montium, alijsque bonis per dictam Catharinam possessis facta esset; Curtius eiusdem Catharinæ ex filio nepos, tanquam vocatus ad quoddam fideicõmissum, cui dicta loca montium subiecta supponebantur, sententiam ab A.C. obtinuit, qua commissa per appellationem causa *in Rota coram Albergato*, præ-
1 2 uijs duabus decisionibus 26. *Iunij* 1658. & 17. *Martij* 1659., dicta sententia re-

uocata

uocata fuit, restricta hucusque disputatione ad expirationem, vel respectiuè durationem dictæ executionis; Commissa verò denuo causa *in Rota coram Minot*, assumptaque principali disputatione super dicti census validitate, vel invaliditate respectu Catharinæ, *sub die 1. Februarij* 1664. responsum fuit censum non subsistineri, dictaque resolutio confirmata *coram Bourlemont subrogato 9. Decembris* 1665. & 2. *Maij* 1667., ad quarum normam expedita sententia, & commissa causa in eadem *Rota coram Taia*, pro confirmatione quoque responsum fuit.

In huiusmodi autem disputationibus de pluribus articulis actum fuit, diuersas materias concernentibus, potissimum super existentia, & pertinentia dicti fideicommissi, ac etiam super quadam donatione, ac super inspectione, an Catharina per huiusmodi impositionem census remaneret indotata, necnè, & alijs in facto magis, quàm in iure consistentibus.

Quatenùs verò ad hanc materiam pertinet invalidæ impositionis dicti cēsus ob non seruatam formam à Statuto Vrbis 151. in alienationibus, & cōtractibus mulierū prescriptam non controuertebatur nullitas in casu deficientis solēnitatis, & iustæ causæ, quamuis ageretur de censu, quoniam licèt Statutum in verbis loquatur de quatuor tantùm contractibus, atque apud seniores magna lis fuerit, an de illis taxatiuè, vel potiùs exemplificatiuè Statutum disponat, in ijs, quæ plenè registrata habentur pro vtraque opinione, in votis, ac decisionibus impressis *post Fenzon. ad idem Statut.* 151.; Attamen hodiè, extra omnem controuersiam, receptissimum est, vtillud locum habeat in omnibus actibus, in quibus mulier, vel minor lædi potest, quales quales sint, vt de cēsu supra *disc. præced. & disc.* 28.; Imò etiā in additione hæreditatis, vel simili actu implicitū tantùm quasi contractum redolente, ac alienationis potentiam continente, vbi casus expressè exceptus non reperiatur, vt *sub tit. de hæred.*

Hoc autem præsuppositō sic stante, (& super quo ampliùs non disputatur); Dictum fuit dictæ formæ defectum concurrere, tam circa solemnitates materiales, quia scilicèt citatio facta mulieri, ac filijs, aliisque proximioribus, qui comparere neglexerunt, non esset benè concepta, vtpotè non exprimens causam contrahendi, eo modo, quo reuera erat; Ac etiam ex eo quod curator deputatus, non benè præstitisset iuramētum, quod contractus non tenderet in damnum, ac præiudicium mulieris.

Itemque ex defectu causæ, vel minùs veræ de facto, quia dictum fuit id fieri pro liberando filiū à fisci molestijs, quæ 6 iam per compositionem cessauerant, eaquæ mediante inquisitio sublata erat; Vel quod esset minus vera de iure, (vt iuxtà modernam opinionem, cum qua viuitur, opus est ex insinuatis *discur. præced.*), quod scilicèt debeat esse vtilis, vel non damnosa, cum damnum esset clarū, ex eo quod mulieri consultum non remaneret in bonis filij, qui reuera principalis debitor erat, vt patet ex decisionibus desuper editis, in quibus super singulis huiusmodi conclusionibus, tam circa vtrumque defectum solemnitatis, quàm circa vtrumque defectum causæ, auctoritates pro stylo copiosè cumulantur, licèt præter necessitatem, cum hodiè sint propositiones planæ.

Quamuis autem omnes conclusiones desuper deductæ, illas singulariter, ac abstractè considerando, essent in suis respectiuè casibus veræ; Attamen, tota facti seriè ponderata, mihi videbatur, quod applicatio parùm congrua esset, ideoque (reflectendo etiam ad solam veritatem), intellectus in earum obsequium non de facili captiuari potuit, quoniam, licèt solemnitates materiales, vtpotè litteraliter præscriptæ, ac formā continentes, necessariæ sint, adeout sola causa, quamuis iusta, quoties non sit 7 de illis, quæ desuper exceptæ, ac priuilegiatæ sint, non sufficiat; Et econuersò, solemnitates quamuis optimè, ac diligentissimè adhibitæ, neque sufficiant, nisi concurrat iusta causa, ad quā principalis respectus habēdus est, vt impleatur finis à lege desideratus, & nè aliàs lex dicatur imposita verbis & nō rebus, ideoq; nudā formalitatē cōtineat, vt aduertitur *disc. proximè præce.*, in his specialibus terminis mulierum, & in alijs supra occasione contractuum minorum, & Cōmunitatum; Adeòut, vbi huiusmodi Sta-

rata vigent, in personis prohibitis, seù
8 inhabilitatis, verificari videatur etiam conclusio, quam *supra disc.* 1., & in alijs frequenter habemus in materia alienationis bonorum Ecclesiæ, vt copulatiuè solemnitas, & causa interuenire debeat, neque vna sine altera sufficiat.

Attamen quoties ipsæ materiales solemnitates de facto seruantur, adeout dici non valeat, quod adsit Statuti spretus positiuus, tunc principalis, totaque inspectio consistere magis videtur in causa, qua non concurrente, nihil vt supra
9 refert, solemnitates punctualissimè seruatas esse; Ea verò concurrente, illæ non videntur adeo exactè criticandæ, cum sufficiat adimpleri finem, ob quem adhibitæ, seù desideratæ sunt, tanquam per speciem formæ respicientis certum effectum, cuius proindè implementum etiam per æquipollens de facili admittitur.

Vt, vltrà generalia, benè ad rem facit conclusio, de qua supra *dicto discur.* 1. & in alijs in proposito alienationis bonorum Ecclesiæ, quod scilicèt, quamuis
10 dictus copulatiuus concursus requiratur, beneplaciti scilicèt Apostolici, in quo substantialis, ac necessaria solemnitas cõsistit, & iustæ causæ necessitatis, vel euidentis vtilitatis, adeout vnum sine altero non sufficiat; Attamen vbi causa concurrit, atque de facto adest etiam dictũ beneplacitũ, tũc iustius rigorosa criticatio non attendatur super narratiua, vel alio defectu, qui illud de subreptionis, vel obreptionis vitio cõuinceret, quoniam principaliter spectatur iusta causa vtilitatis, qua concurrente, huiusmodi rigores, ac formalitates negliguntur, ex ibi deductis.

Sic à pari, et fortius, cum in præsenti minor sit prohibitio, vtpotè proueniens à solo iure municipali, atque non
11 habeat illam iuris communis resistentiam, quam habet alienatio bonorum Ecclesiæ, quę videtur naturaliter, ac intrinsecè mala, qualis non est ista, quæ fiat per mulieres de iure communi ad contrahendum habilitatas.

Ideoq; istã semper pro meo iudicio credidi vnã ex nostris leguleicis ineptijs, insistẽdi scilicet super formalitate verborũ,
12 seù circa citationes proximiorũ, vel super istorũ interesse, aut circa maiorẽ, vel minorem proximitatem, siue an curator in proximiorum defectum deputatus, benè iurauerit, vel cauerit &c.; Omnes etenim istæ, (vt quotidiana praxis docet), sunt meræ formalitates, de quibus rectè dici posse videtur idem, quod aduertitur præsertim *sub tit. de vsuris*, & sub altero *de cambijs*, super consimili rigorosa formalitate circa iustificationẽ requisitorũ lucri cessantis, vel damni emergentis, vel super realitate spacciorũ pro cambijs, cũ similibus, quod scilicèt nimium exactæ diligentiæ, maiorem potiùs malitiam redarguere videntur, atque ità melior est conditio callidi, ac versuti fœneratoris, quàm simplicis, ac integræ personæ, bona fide procedentis, et non aduertentis ad huiusmodi formalitates, vel subtilitates, quæ vix peritis professoribus innotescunt.

Tunc etenim, circa citationem proximiorum, vel eorum existentiam, seù malè conceptam citationem sub diuer-
13 so loco, vel sub causa non benè expressa, talis rigor principaliter attendi deberet, quando facti circumstantiæ docerent, vel suspicionem inducerent, vt error affectatus esset, ad effugiendum interuentum proximiorum, qui aliàs contractum impedissent, iuxtà casum, de quo supra *disc.* 28. cum similibus.

Sed quando ista suspicio deest, quia nempè causa sit talis, quod verisimiliter omnibus benè adimpletis, adhuc con-
14 tractus sequutus esset, tunc ineptum videtur super his minutijs immorari, quasi quod essent verba sacramenti, quod aliquorum omissio, vel alteratio, formæ implementum impediret, vt in dicta vsuraria, & cambiorum materia aduertitur, ac alibi, dum notum est, quod forma concipiendi citationes, siue extendendi iuramentum, similesque formalitates adhibendi, prouenit à Notario, vel à sollicitatore, pro eius modo loquẽdi, non autem à partibus ità studiosè agentibus; Nisi, quando, (vt dictum est), aliæ facti circumstantiæ affectationem, ac studium redoleant.

Ac propterea, huiusmodi solemnitatũ defect; dicendus est consequutiuus, & quodammodò filius alterius maioris defectus causæ, adeout rigor, qui circa
15 dictas formalitates adhibetur, vel non sufficiat, vel non sit necessarius; Aut enim

enim iusta causa non adest, et nil refert actum solemnissimè gestum esse ; Aut adest, et tunc iudaismi species videtur immorari in eò formalitatis rigore, qui vt supra, in longè maiori prohibitione alienationis bonorum Ecclesiæ negligitur.

Et consequenter, licèt ego sæpissimè, Aduocati more scribendo, super huiusmodi contractuum inualiditate, istos defectus solemnitatum materialiũ, seù formalitatis, exagerare quoque atque inculcare consueuerim, deducendo istas, ac tot alias adeo frequentes decisiones, quas desuper habemus; Attamen apud me, quamuis obtinentem, (vbi alter causæ defectus non accederet), irrisione digni habiti sunt illi iudices, qui ex hoc solo motiuo, pro actus inualiditate responderunt.

Quatenùs verò pertinet ad aliud essentiale requisitum causæ; Materia hæc est de frequentioribus, quas Curia tractet, adeout longè supra centesimum huiusmodi causarum numerum in Rota, alijsque Tribunalibus tractauerim, modo pro validitate, ac modo pro inualiditate respondendo, vndè propterea penè infinitus desuper habetur numerus decisionum, quæ inuicem pugnantes videntur; Attentè autem, (vt decet), reflectendo ad singulorum casuum circumstantias, agnoui, quod verè ista, facti potiùs, quàm iuris quæstio sit, certam, ac generalem non recipiens determinationem in singulis casibus ab eorũ qualitate, & circumstantijs diuersimodè sequi debentem, spectato, vt dictum est, fine seù effectu, ob quem lex prodijt, alteratiua, vel suppletiua iuris cõmunis, quod (excepto *Velleiano*), in reliquis nullam constituit differentiam inter viros, & mulieres maiores; Ideoque erroneum est ità simpliciter statuere propositionem generalem, vt causa debeat esse vtilis, vel saltem non damnosa, quoniam ità esset omninò inhabilitare mulieres ad donandum, cum actus de sui natura sit damnosus; Siue ad fideiubendum in casu, quo dubia sit releuatio indemnitatis, (in quo frequentius fideiussio desiderari solet dum negligitur, vbi certa sit idoneitas principalis); Sed spectari debet ipsa causa, an sit honesta, & prudens, ac laudabilis, habens præsertim naturalem stimulum naturæ, ex quo necessarius quodammodo dicatur actus, quamuis de stricto iure, voluntarius dicendus esset, *vt apud Surd. decis.* 164. *num.* 16, ex cuius, & aliorum auctoritate *Rota decis.* 171. *num.* 7. *part.* 11. *recent.*, admittit validam obligationem matris pro filio ex causa accipiendi pecunias mutuas pro expeditione bullarum Episcopatus, ob honorificẽtiam, ac speratam vtilitatem; Et *in Romana renunciationis coram Otthobono* inter suas *decis.* 182., & *in eadem coram Cerro decis.* 23. *part.* 11. *recent.*, reputatur sufficiẽs causa renunciandi eius bonis, & iuribus, ex motiuo, vt erigi possit à filio primogenitura pro decore familiæ; Atque *in Anconitana pecuniaria* 15. *Maij* 1654. & 9. *Iunij* 1655. *coram Zarate* firmatur valida obligatio mulieris pro liberando patrem à carceribus; Et *in Romana cambij* 16. *Iunij* 1662. *coram Albergato*, (in qua agitur de eadem matrona, de qua *disc. prox. præced.*) canonizatur contractus cambij per ipsam ex quodam probabili motiuo initus, quamuis verè non esset in causam propriam, sed in eamdem, de qua *eodem disc. præced.*; Et quod magis, *in Romana mutui* 5. *Maij* 1659. *coram Cerro*, canonizatur validum debitum contractum à prudenti matrona, ex circumstantijs redolentibus sinceritatem actus, quamuis esset per simplicem apocam sine solemnitatibus, cum plerisque alijs similibus.

Econuersò autem, ferè omnes, quæ sunt in contrarium, diuersas habent circumstantias, quod .s. ageretur de debito alieno, ad quod sine probabili causa mulier se obligauit, atque vigeat illa suspicio, quam lex municipalis habet de seductione, ac fragilitate; Secùs autem vbi ista suspicio, vel *præsumptio* per cõtrariam probationem, vel potentiores præsumptiones tollatur, vt optimè aduertitur apud *Achill. decis.* 1. *de confess.*, quæ reputatur magistralis, passimque recepta est, circa conclusionem, vt confessio verisimilis, vel adminiculata attendenda veniat, etiam in personis prohibitis, quamuis regula sit, vt prohibitus alienare dicatur etiam prohibitus cõfiteri, quoniam (sunt verba præcisa decisionis *Achill.*) *præsumptio facilitatis, & fragilitatis, tollitur per alias præsumptiones potentiores*, vt etiam aduertitur supra

16 17 18 19

pra sub *tit. de donat.*, an donatio facta per mulierem ex probabili, vel improbabili motiuo resultet.

Vt enim in præcedentibus insinuatur, magna differentia est inter alienationes, & contractus, qui fiant de bonis Eccle-
20 siarum, vel Communitatum, ac similium, sub administratione de necessitate viuentium, per ipsos administratores, qui liberam disponendi facultatem non habent, sed limitatã ad præcisã necessitatẽ, vel vtilitatem, et eos, qui fiunt per dominos potestatem disponendi habentes, quibus lex adiecit aliquod frænum, ob suspicatam imbecillitatem iudicij, ex solo motiuo occurrendi fraudibus, & circumuentionibus, ob istarum præsumptionem, contraria probatione etiam præsumptiua, vt supra, elidibilem.

Atque etiam inter eos, qui sunt domini, ac disponendi facultatem habent, magna differentia constituenda est inter
21 minores, et mulieres maiores, illi etenim, vtpotè sub aliena administratione quoque viuentes, vel viuere debentes, regulariter de iure communi sunt inhabilitati, cessante necessitate, vel vtilitate, cuius contrarium est in mulieribus maioribus; Igitur isti termini pariformiter tractandi non veniunt.

Quod clarè comprobat, (vt pariter in præcedentibus insinuatur), ea differentia, quam habemus in materia dotali, siue in donationibus contemplatione certi, ac determinati matrimonij, quod
22 in mulieribus maioribus, cessante extrinseca probatione, doli, vel seductionis ad terminos iuris communis, negliguntur Statuta, quæ solemnitates, & causam præscribunt, quãuis nulla impelleret necessitas, sed actus fieret ex causa merè voluntaria erga extraneũ, eo quia dicitur iuris præsumptione causa iusta, & probabilis, quamuis verè redoleat donationem, atque damnum causet; Econuersò autem in minoribus ista causa non sufficit, vbi non vrgeat necessitas, vt ita distinguendo habetur pluries in sua materia sub *tit. de dote*, præsertim *disc.* 16. *& seqq.*

Nimium quoque in id conferente qualitate alterius contrahentis, an scilicèt sit æquè priuilegiatus, puta, altera mulier, vel Ecclesia &c.; Non quidem
23 ex ratione conquassationis priuilegiorum inter priuilegiatos, vt plerique cum nostra consueta simplicitate credunt, vndè propterea adeo insistitur in distinctione, àn vnus tractet de lucro, & alter de damno, vel vtroque contendente de damno, àn vnus contendat de maiori, & alter de minori, quoniam, vt aduertitur *disc. præced.*, huiusmodi Statuta non inducunt priuilegium, neque in ratione priuilegiatiua disponunt, vt malè plerique opinantur, sed inducit præsumptionẽ imbecillis, vel imperfecti iudicij, vndè de consequenti resultat defectus naturalis ob præsumptionem circumuentionis vel fraudis, quoties actus sit læsiuus, & dãnosus, quo effectu spectato, nihil refert ad cuius cõmodum actus
24 tendat; Benè tamen qualitas *personæ*, cuius commodum actus respicit, ipsaque sinceritas actus, conferunt ad tollendam, vel debilitãdam dictam malam præsumptionem, nisi hæc prouenire possit à tertio iuxtà ponderationes, de quibus *disc. præced.*

Atque cum hac distinctione, in centum penè casibus huiusmodi contractuum, & obligationum mulierum, scribendo ad causam, quando pro validitate, et quando pro nullitate, siue respondendo pro veritate, mihi procedi debe-
25 re semper visum est, non autem iudaico more insistendum esse in litterali intelligentia decisionum, & auctoritatum, quarum cumulus hinc inde fieri solet; Licèt enim decisiones primo aspectu cõtrarietatem inter se cum aliquo exterorum scandalo præseferre videãtur, *quasi* quod modò dicatur album, & modò nigrũ, attamen benè considerando singularum circumstantias, non sunt contrariæ, sed diuersæ pro diuersa facti qualitate.

Applicando autem ad *rem in* hac facti specie; Mihi pro validitate contractus scribẽti ad fauorem creditoris, (reflectendo etiam ad solam veritatem), dictæ resolutiones, vel improbabiles, vel
26 nimium asperæ visæ sunt, ponderando omnes facti circumstãtias simul iunctas, cum regula, vt *singula quæ non prosunt* &c.; Primò scilicèt iustum motiuum ex naturæ impulsu proueniens occurrendi, nè filius de grauibus, ac famosis delictis imputatus, grauia præiudicia in persona, & fama incurreret, quod sine

dubio

dubio iustam causã redolet magis, quàm expedire bullas pro Episcopatu, vel vt erigeretur primogenitura, præferre dicitur.

Secundò ob qualitatem contrahentis, quod esset altera mulier, magis fortè simplex, & proba, quàm debitrix; Tertiò potissimè ob sinceritatem actus, quod scilicèt creditrix, pecuniam, quam debitrici dedit, retraxit ex vera, & effectiua venditione tot locorum montium dotalium, vndè propterea, data inualiditate huius contractus, resultabat inconueniens, quod hæc mulier remaneret indotata, cum dolo, & fraude alterius mulieris, quæ ità vtilitatem ex hac pecunia perceperat liberandi proprium filium.

Et quamuis in decisionibus insistatur in falsa, seù deficiente causa narrata molestiarum fisci, eo quia ob iam admissam compositionem, ac solutionẽ partis summæ compositæ sublatum esset iudicium criminale, attendendo doctrinas Criminalistarum diuersum casum, vel effectum percutientes, àn scilicet, vbi non soluatur summa conuenta in compositione, remaneat solùm actio ciuilis pro solutione, vel potiùs regressus fieri valeat ad iudicium criminale; Attamen hic videbatur incongruus rigor, quoniam spectari debet substantia veritatis, dum quando huiusmodi compositiones cum fisco tractantur, prius adhibentur diligentiæ pro inueniendo pecuniam ad id necessariam, sed non deuenitur ad contractum, quo mediante pecunia obtineatur, nisi concludatur, ac perficiatur compositio pendens ab arbitrio, & voluntate Superiorum, potissimè in Vrbe, quod officiales solent de his facere verbum cũ ipso Pontifice, sine cuius oraculo actus non concluditur, ideoq; rationabiliter contractus gestus fuit, postquã compositio iam erat perfecta, atque pars dictæ summæ compositæ soluta erat per tertium ità fiducialiter credentem, ad compositionem facilitandam, vt reintegrari deberet.

Magni quoque in hac facti specie, ac in plerisque alijs similibus causis pro validitate actus, faciebam eam circum-
28 stantiam, quod de inualiditate non opponeret ipsa mulier, sed eius hæres, vel alter tertius interessatus, vt econuersò ad effectum inualiditatis nimium confide-

rabile est, àn ipsamet mulier dicat se læsam, & circumuentam, quoniam cum ipsa esset veritatis benè conscia, adeout, agnoscendo se naturaliter, et in conscientia obligatam, contractui acquieuerit, atque donec vixit, illum obseruauerit, nimium improbabile videbatur, vt hæres, vel tertius, ex solo rigore iuris allegare debeat id, quod ipsa principalis nunquam allegauit, neque verisimiliter allegaret si viueret.

Apud antiquiores etenim magna quæstio fuit, àn huiusmodi contractus initi per minores, & mulieres, vel alios à Statuto sine certa solemnitate inhabilitatos, obligent naturaliter, et in con-
29 scientia, plerisque affirmatiuam tenentibus, quam, occasione agendi de præcepto dato per morientem eius hæredibus de soluendis omnibus debitis, àn comprehendat hæc debita ità malè contracta, etiam Rota moderna credidit esse veram, atque adesse obligationem naturalem, ideoque præceptum de istis quoque intelligendum esse, *vt decis.* 62. 81. *& 119. part.* 7. *recent.*, *& decis.* 190. *post Zacch. de obligat.*

Et quamuis deindè recedendo à *dicta decis.* 190., contrarium tamquam verius firmatum fuerit *decis.* 80. *part.* 10. *recent. à num.* 7. *ad* 14., *& decis.* 98. *num.* 14. *cum seqq. part.* 11., atque cum hac posteriori opinione hodiè procedatur, vt scilicèt huiusmodi contractus, neque obligent in conscientia; Attamen, vt respondendo *ad dictas decis.* 62. 81. *& 119. part.* 7. fundatas *in consil.* 93. *Aretin* cum quo cæteri procedunt, aduertitur in *dictis decis.* 80. *part.* 10. *&* 98. *part.* 11., præsertim in hac posteriori *num.* 18, dicta prima opinio recipienda est, vbi bona fides, vel recipientis vtilitas ad sit, seù quod alias ipse se agnoscat obligatum ad soluendũ id, quod recepit, vel promisit, cum altera opinio sit fundata in præsumptione, quæ semper cedit veritati.

Et consequenter, si ipsa mulier donec vixit conquæsta non est, sed contractũ
30 obseruauit, quia benè conscia veritatis, agnouit se obligatam, non videtur ità de facili admittendus hæres, vel alter successor ad huiusmodi nullitatem allegandam, atque ad propriam locupletationem de bonis contrahentis, istius animam grauare in præiudicium tertij, qui

bona

bona fide absque solemnitatibus credidit defuncto, quia conscius illius probitatis, rectè sperare, & credere potuit, quod ille fidem violaturus non esset.

Ideoque semper firmum remanet id, quod pluries ad hanc materiam insinuatur, vt ista dicenda potiùs veniat quæ-
31 stio facti, pro istius qualitate decidenda, quodque erroneum est cum regulis, ac doctrinis generalibus procedere, principaliter reflectendo ad finem, seù effectum à statuentibus consideratum, non autem ad solas formalitates, iuxtà illam regulam, quam in materia vltimarum voluntatum habemus *sub tit. de fideicommissis*, et alibi frequenter.

Hinc proindè, (quamuis non scribens in causa, sed desuper consultus ex parte
32 creditoris in eo casu, in quo prodierũt decisiones *in Romana pecuniaria 7. Iunij 1666., & 28. Ianuarij 1667. corã Taia*), non de facili in dictarum resolutionum obsequium intellectum captiuare potui, ex eisdem considerationibus, de quibus *infrà disc. 37.*, quod scilicèt incongruum sit ea, quæ disposita sunt in priuatis mulieribus, applicare adeò qualificatis matronis primi ordinis magnatitij, quæ vulgò Principissæ, ob hanc abusiuam dignitatem Baronibus, & Domicellis subditis concedi solitam, reputantur; Potissimè verò inspecta natura, seù qualitate actus; Vbi enim ageretur de alienatione, vel obligatione, seù alio contractu in re graui, ac magni præiudicij, inito cum altero Magnate, adeòut data proportione, intret ea ratio præsumptæ circumuentionis, quæ in mulieribus priuatæ fortunæ cadit, tunc rectè in nobilibus matronis, etiam magnatitij ordinis idem dicendum venit, rectèque intrant conclusiones, et auctoritates, cũ quibus in eisdem decisionibus proceditur; Sed dicere vt promissio, quam per schedulam pro stylo magnatum fecit Principissa super menstrua præstatione, ad vitam eius familiari, ad effectum, vt ista prouisione mediante, facilitaretur matrimonium ab eo, cum ipsius matronæ, seù Principissæ mediatione, et auctoritate contractum, id continere videtur quemdam leguleicum rigorem, cui iudaismi legalis vocabulum cõgruere videtur, naturali veritati, ac humano sensui nimis aduersum.

Cum eadem distinctione pluries, ac pluries scribendo in causa, vel pro veri-
33 tate consultus, procedere consueuerit, altero articulo, in quo Scribentes, partier se inuoluisse videntur, quando scilicèt contractus celebratus est extrà territorium, vel iurisdictionem statuentis, àn id in fraudem Statuti sequutum sit, quia affectatè à loco consueti domicilij recessum sit ad hunc effectum, vt citò reuersio sequeretur, iuxtà casum, de quo habetur actum *sub tit. de dote discur. 17.*, & in decisionibus in ea causa editis, ac *sub tit. de donation. disc. 35.* & alibi, dum adeò certant circa tempus discessus, & recessus, *ex consil. Aretin. 54. & 73.*, atq; ex ijs, quæ in materia deducunt *Menoch. consil. 819. Ciriac. controu. 10. num. 82. & seqq.*, & decisiones editæ *in dicto casu*, de quo etiam *sub tit. de dote discur. 143.*, vbi de pluribus ad materiam.

Verùm, et ista facti quæstio est, ex ipsius facti qualitate, et circumstantijs decidenda, ex quibus desumi valeat, àn id affectatè, ac in fraudem sequutum sit; Stant enim benè simul, vt mora extrà patriam, seù locum domicilij fuerit diuturna ad hanc fraudem magis colorandam, quodque propterea fraus ità maior, & clarior reddatur; Et è conuerso, quod fuerit breuis, sed ad alium finem, quodque casus præbuerit ibi contractum fieri bona fide, & absq; affectata præordinatione, in qua est punctus; Et consequenter est pariter erroneum cum generalitatibus procedere, atque decisiones, vel auctoritates certos casus percutientes, cuicumq; alteri applicare, non combinando singulorum diuersas circumstantias, ex quibus verè decisio pendet, benè attendendo generalitates in ambiguo.

ROMANA

SOCIETATIS

PRO

ACHILLE TERTIO

CVM

MARIA FELICE GVBERNATA.

Casus disputatus coram A.C., seù Prælato deputato, sopitus per concordiam.

An solemnitates statutariæ in contractibus mulierum, vel minorum requirantur, vbi agatur de negotijs mercantilibus, adeout minor, vel mulier mercaturam exercens, cadat sub Statuto.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Solemnitates Statutariæ sunt seruandæ etiam in societate, quamuis tacita.*
3 *Mulier maior non est in iure inhabilitata ad contrahendum.*
4 *Quod mulier exercens mercaturam non comprehendatur sub Statuto mulieres inhabilitante.*
5 *Idem de minore mercatore.*
6 *De conclusione, de qua num. 4., quando sit dubitandum.*
7 *Hæres beneficiatus dicitur administrator hæreditatis.*
8 *Solemnitates non requiruntur in contractu gesto per mulierem administratorio nomine.*
9 *Quando quis dicatur mercator ad effectum, de quo num. 4. & 5.*
10 *Quod plura negotia pupillorum, & mulierum exerceantur sub nomine defunctorum.*
11 *Tutor vel administrator potest recognoscere bonam fidem, eiusque confessio adminiculata attenditur.*
12 *Idem de confessione mulieris, & contractus sine solemnitatibus inefficaces ad obligandum sufficiunt ad probandum.*
13 *Potissimè vbi alia veritatis adminicula concurrant.*

DISC. XXXIV.

1 DEfuncto Francisco Gubernato mercatore fundacario in turre-sanguinea, superstite hærede Maria Felice sorore, ista deputauit fundaci prædicti institorem quemdam iuuenem, qui viuente Francisco quoque administrabat, atque cum istius, ac viri præsentia, & obligatione, per apocam declarauit, in recognitionem veritatis, quod inter dictum Franciscum, & Achillem inita fuerat quædam societas, admisso dicto Achille ad participationem tertiæ partis fundaci, cum onere soluendi scuta 5000., ad quorum computum soluerat eidem Francisco in pecunia, & in mercibus termille circiter, reliquum verò promittebat promptè submini-strare in mercibus, pluribus initis capitulis ad rem non facientibus; Cumque finito societatis statuto tempore, aliquæ discordiæ super computis, vel participatione lucrorum ortæ essent, hinc introducta desuper lite coram A.C., seù Prælato deputato, dicta Maria Felix, de consilio Causidicorum, vt frequenter cõtingit, naturalem veritatem negligentium, solique iuris subtilitati incumbentium, opposuit de nullitate dictæ apocæ ob non seruatas solemnitates in mulierum contractibus præscriptas à Statuto Vrbis 151., præsertim circa dictam prætudicialem confessionem solutionis scutorum 3000., & vltrà Francisco defuncto; Atque pro eadem muliere Scribentes de plano dicebant eius intentionem fundatã esse in dicto Statuto, quod vt in præcedentibus aduertitur, quamuis in verbis agat de quatuor casibus, cõplectitur, tamẽ omnes, & quoscumq; alios cõtractus, vel actus, ex quibus mulier lædi
2 potest, vt in specialibus terminis societatis firmatur *apud Buratt. decis.* 467. vbi receditur à distinctione firmata in præcedenti *decis.* 408. inter societatem tacitam, & expressam.

Quamuis autem reliqui pro Achille

Scribentes in congressibus desuper habitis pro causæ directione, præsuppositâ dicta solemnitatum adhibendarum necessitate, (quas regulariter necessarias esse ego quoq; admittebam) in alijs motuis prudenter quidem insisterent, potissimum verò super iustificatione traditionis dictæ summæ, ac mercium respectiuè, tam per aliquos testes, quàm per confessiones extraiudiciales, & admiculà.

Ego tamen fui in sensu, omninò impugnandi oppositum defectum resultantem à Statuto, quodque procedendum esset cum solis terminis iuris communis, quibus attentis dicta probationis necessitas non incumbebat, quamuis ad magis satisfaciendum iudici, ac ostendendam causæ bonam faciem, illam laudarem; De iure etenim communi, (vt etiam in præcedentibus aduertitur), mulier 3 maior, excepto *Velleiano* inhabilitata non est ad contrahendum, neque à viris differt *ad tex. in l. velles ff. de reuoc. donat. & l. 2. Cod. ad Velleian.* vtrobique Scribentes ex relatis *per Gratian. discept. 756. num. 24. Rota decis. 88. num. 7. part. 6. recent. & frequenter*; Et consequenter resultat, quod vbi non prohibitus contrahere, fatetur aliquid recepisse, ac se debitorem constituit, onus non est creditoris extrinsecùs probare debiti veritatem, seù contractus læsionem, sed qui istam, vel errorem allegat, concludenter vnum, vel alterum probare tenetur, vt est hodiè in iure nimis receptum, ac vulgare.

Dicebam igitur, quod cum ageretur de negotio mercantili, & concernente tabernam, seù fundacum, qui publicè per ipsam mulierem, mediante opera institoris, aliorumque ministrorum exer- 4 cebatur, non intrabat dicti Statuti dispositio ex pluribus rationibus, quæ in specialibus terminis mulieris mercaturã exercentis latè põderantur per *Picum in commentar. ad hoc Statut.* (quod cæteris omnibus alijs melioris conditionis fuit in hoc eius commento, cum reliqua hucusque parùm felicia fuerint) *glos. 7. in addit. num. 291. cum seqq.*, ea præsertim, quam põderat Rota intrà citanda publici commercij, atque communis vsus in rebus mercantilibus, ac negotiationibus.

Idque receptum est etiam in fortioribus terminis minoris mercatoris, quod pro maiori reputatur in concernentibus 5 negotia mercantilia ex theorica *Baldi in l. 1. Cod. qui, & aduersus, quos Roman. cons. 318. num. 2. & alij apud Gratian. discept. 279. num. 46. & sequen. Rota decis. 267. num. 2. par. 3. rec.* & plenius *decis. 284. nu. 13 & sequen par. 9.*; Et in puncto Statuti Vrbis *in Romana negotiationis coram Robusterio apud Marches. de commiss. tom. 1. fol. 728.*; Si etenim id procedit in minoribus, qui de iure communi ad contrahendum inhabilitati sunt, multò magis in mulieribus, quæ vt supra non sunt inhabilitatæ.

Fortiùs verò, ac pro meo iudicio, extrà omnem controuersiam, quod non agebatur de negotio mercantili, quod 6 ipsa mulier, (præter Italiæ communem vsum) suscepisset, quo casu aliqua dubitandi non improbabilis ratio cadere posset, quod in hoc munere suscipiendo circumueniri potuerit, stante præsertim dicto contrario vsu communi huius regionis, vnde propterea cum aliqua circumspectione pro facti qualitate procedendum est.

Sed agebatur de continuatione negotij hæreditarij, atque ipsius hæreditatis nomine, ob quam circumstantiam 7 ad duo inferebam; Primò nempè, quod stante recepto principio, de quo frequẽter *sub tit. de credito*, & sub altero *de hærede*, ac alibi, quod hæres beneficiarius non dicitur verus, ac proprius hæres, (vt prius erat, ac etiam est hodie sine inuentario) sed est potiùs hæreditatis administrator, ità intrabat conclusio, quod actus gesti per mulierem tutorio, vel curatorio, seù procuratorio, aut aliàs administratorio nomine alterius, non cadunt sub hoc Statuto, nisi persona principalis, cuius bona administrantur, sit de comprehensis, vt cæteris relatis ha- 8 betur per *Rotam apud Merlin. decis. 309. repetit. decis. 106. num. 16. par. 5. recent.*, vbi concordantes.

Et secundò, quod ità cessabat difficultas, in qua *ex Rebuff.*, & alijs, iuxtà diuersarum regionum, vel Ciuitatum 9 mores, se inuoluere videtur *Picus vb supra*, quando scilicèt quis dicatur mercator, ad effectum, vt intret, necnè ista conclusio, ponderando, an sit descriptus

in

in matricula mercatorum, siuè an publicè per seipsum mercaturam exerceat, dū ità mercatoris personam continuare dicebatur ipsemet Franciscus defunctus repræsentatus per eius hæreditatem, cuius administrationem gerebat mulier hæres beneficiata.

Cumque ad istorum requisitorum defectum Scribētes pro muliere se restringerent, vt euitarent applicationem dictæ conclusionis aliàs ineuitabilis, ità dicebam difficultatem tolli, coadiuuando etiam cum facti probationibus istā ponderationem, cum, adhibitis diligentijs,
10 compertum fuerit plures adesse in Vrbe consimiles casus, quod scilicèt defunctis ipsis mercatoribus fundacarijs, superstitibus hæredibus minoribus, imò pupillis, vel mulieribus, negotium sub nomine ipsiusmet defuncti, vel hæredū continuatur per institores, alioſque solitos iuuenes, & ministros, absque huiusmodi solemnitatum necessitate, dum aliàs esset mundum inuoluere, atque commercij libertatem tollere, vt in grauioribus negotiationibus artis campsoriæ, seu rationis bancariæ totius mundi praxis docet, quod negotiatores sequūtur fidem illius negotij eiusque complementariorum, seù administratorum, non indagando, an verè pertineant ad mulieres, vel minores, et quia impracticabilis esset negotiatio, si in quolibet acta huiusmodi solemnitates adhibendæ venirent, dum inter mercatores, & negotiantes, neglectis huiusmodi subtilitatibus, proceditur de bono, & æquo, ac etiam paruæ schedulæ, seù pagellæ eam vim habent, quam inter priuatos instrumēta publica, vt pluries *sub tit. de credito.*

Aduertebam item, quod cum controuersia principaliter restringeretur ad dictam confessionem super summa solu-
11 ta à defuncto, de cuius gestis erat eadem mulier verisimiliter informata, vtpotè conuiuens in eadem domo, ac etiā ipso viuente, ob infirmam valetudinem ipsius negotij aliquam habens administrationem, ac superintendentiam, ità deferendum esset; Quamuis enim contractus, alijque actus initi non seruata forma statutaria, inualidi remanent, seù inefficaces ad obligandum, adhuc tamē attenduntur ad probandum, quoties alia accedunt veritatis adminicula. Si enim habemus, quod etiam tutoris, vel Prælati, seù alterius administratoris confessio adminiculata probat, cum prohibendus non sit tutor, vel Prælatus, seù alter administrator, veritatem, ac bonam fidem recognoscere, vt *in præcedentibus hoc eodem titulo, & alibi* aduertitur, cum sit vera, & recepta propositio; Multò magis id dicendum est in confessione facta per ipsummet principalem de iure communi habilem ad contrahendum, & cōfitendum, ità per ius municipale accidētaliter inhabilitatum; Vt in specie dictæ
12 conclusionis, vt scilicèt actus gesti sine solemnitatibus, quamuis inefficaces ad obligandum, benè attendi debeant ad probandum, cęteris relatis habetur *apud Altograd. cons. 5. num. 7. & seq. lib. 1.*, & dixit pluries *Rota*, præsertim *in Romana dotis 10. Ianuarij 1600. coram Sacrato*, quæ reputatur in hac propositione magistralis, & in alijs præsertim *in Romana fideicommissi 8. Iunij 1648. coram Arguelles, §. Nec quicquam &c.*; Et conferunt quæ habentur pluries *sub tit. de dote* in materia confessionis inter coniuges regulariter prohibitæ, vel inefficacis ob fraudem tertij, siue prohibitæ donationis, vt cesset concurrentibus adminiculis, quæ maiora, vel respectiuè minora pro facti qualitate desiderantur, cum similibus.

Ideoque vbi etiam cessante dicto motiuo mercaturæ, versaremur in actu merè priuato statutariæ dispositioni subie-
13 cto, adeout ex defectu solemnitatum, inualidus, & non obligatorius esset, adhuc tamen, vbi veritatis adminicula cōcurrerent, idem actus attendendus veniret tanquam probatio aliundè adminiculata, vel tanquam vnum ex adminiculis simul coniungendis pro facti qualitate, & circumstantijs prudenti arbitrio, spectato fine, seù effectu statuti, nè mulieres, vel minores circumueniantur, non autem, vt alios circumueniant.

FIRMANA

CENSVS

PRO

LIBERATO TREVISANO

CVM

LVTIIS.

Casus decisus per Rotam pro Lutijs.

De plerisque pertinentibus ad eádem materiam alienationum, & contractuum minorum, & mulierum, non seruatis solemnitatibus Statutarijs; Et præsertim de solemnitate insinuationis requisita per Constitutionem Ægydianam; Et an solemnitates requirantur si testator, tutori, vel curatori, alienandi, vel contrahendi facultatem dedit; Et an in contractu facto per tutorem, vel curatorem; ipsius pupilli, vel minoris interuentus requiratur.

SVMMARIVM.

1 *IN Statu Ecclesiastico frequentia sunt Statuta in actibus minorum, & mulierum, & de Aegydiana.*
2 *Facti series.*
3 *Resolutiones causæ.*
4 *Quod tutor alienet, vel contrahat sine solemnitatibus ex facultate testatoris.*
5 *Contrarium, quod facultas non tollat necessitatem solemnitatum.*
6 *Quod placeat prima opinio, et quando hæc secunda procedat.*
7 *Dummodo tamen accedat causa, quam dicta facultas non supplet.*
8 *Idecque totum consistit in causa.*
9 *De Constitutione* Aegydiana, *ac etiam de* Carpensi, *& vbi hæc attendatur.*
10 *An Statutum particulare faciat cessare Aegydianam, vel Statutum generalem.*
11 *An attendatur non vsus Aegydianæ circa insinuationem.*
12 *In legibus Papalibus non datur de non vsu, & de ratione.*
13 *Benè tamen non vsus attenditur pro interpretatione.*
14 *De differentia inter obseruantiam interpretatiuam, & præscriptiuam.*
15 *An solemnitas insinuationis possit impleri post declaratam nullitatem.*
16 *An in contractu gesto per tutorem, requiratur præsentia ipsius pupilli.*
17 *De differentia inter potestatem tutoris, & illam curatoris.*
18 *De distinctione pupilli, qui sit maior infante, & proximus pubertati, & an ratio doli, vel peccati adaptetur.*

DISC. XXXV.

1 CVm in Statu Ecclesiastico, ferè generalis habeatur Statutorum vsus, circa solemnitates, in mulierum, & minorum cõtractibus adhibẽdas, adeout, nullus fortè videatur adesse locus, vbi, vel ratione proprij, ac particularis statuti, vel ratione generalis Ciuitatis dominantis, ità cautũ non sit; Ob extensionem autem, quàm *Sixtus IV.*, & *Paulus III.*, ad Vrbem, ac vniuersum, Statum immediatum fecerunt, de Constitutione Marchiæ (*Aegydiana* nuncupata) per quam in contractibus minorũ, insinuationis solemnitas, vltrà iudicis decretum, & alia præscribitur; Hinc proindè nimium frequentes in Curia haberi consueuerunt quæstiones, circa huiusmodi concursum Statutorum particularium, ac dictæ *Aegydianæ* Constitutionis, an scilicèt vtramque solemnitatem adhibere oporteat, vel potiùs dicta lex generalis intelligenda veniat, quando per Statutum particulare prouisum non sit, adeout, isto accedente, eius formam implere sufficiat, quod pluries, ac pluries disputandi occasio dedit, præsertim in ista causa.

Defuncto etenim Vincentio Lutio, superstitibus aliquibus filijs pupillis hæredibus, sub tutela Hippolytæ vxoris, 2 cui testator amplam facultatem dedit vendendi, & alienandi, aliosque actus faciendi pro dissoluendo ære alieno ip-

ſius teſtatoris, aliiſque peragendis, quæ hæreditatis adminiſtrationem concerperent; Tutrix cenſum ſcutor. 1300. impoſuit ad fauorem Liberati Triuiſani, quo, progreſſu temporis, petente fructus, atque pro eis obtento mandato ab A.C., commiſſa per Signaturam cauſa *in Rota coram Priolo*, cum clauſula translatiua, *Si quid exequendum*, datoque dubio ex ipſius reſcripti ventre reſultante, an mandatum eſſet exequendum, ſub *die* 3. *Iunij* 1658. negatiua prodijt reſolutio, quæ habetur impreſſa *in par.* 12. *recent. deciſ.* 355., neque quod ſciam, cauſa vlteriorem habuit progreſſum.

In hac autem diſputatione, plures fuerunt inſpectiones; Primò ſcilicèt circa neceſſitatem ſolemnitatũ in genere, tam quoad illas Statuti particularis, quã quoad alias dictæ Conſtitutionis *Aegydianæ*, vel *Carpenſis*, ſtante facultate conceſſa per teſtatorem; Secundò (quatenùs eſſent neceſſariæ), an adhibitæ eſſent illæ Statuti particularis Oppidi Montis Flori; Tertiò (quatenùs iſtæ adhibitæ eſſent), an obſtaret defectus inſinuationis requiſitæ per dictam Cõſtitutionem *Aegydianam*, et an ſuffragaretur, quod ea adhibita fuerit poſt oppoſitam nullitatem; Et quartò, circa defectum cauſæ.

Quatenùs pertinet ad primum; Dicebam ſcribens pro creditore, quod vbi teſtator tutori facultatem alienandi dedit, regula eſt, vt id ſequi valeat, atque validum ſit, etiam nullis adhibitis ſolemnitatibus, cum illa reſtrictio, quàm lex 4 in tutoribus, ac adminiſtratoribus induxit, ceſſet ex teſtatoris iudicio, iuxta textum expreſſum *in l.* 1. *Cod. quando decreto opus non eſt &c. Bald. in l.* 1. *ff. de reb. eorum num.* 1. *Simoncell. de decreto lib.* 2. *tit.* 6. *num.* 108 *cum ſequen. Rota dec.* 172. *num.* 38. *par.* 7. *rec. deciſ.* 192. *nu.* 15. *poſt Zacchiam de oblig. Camer. repetit. dec.* 284. *par.* 9. *rec. num.* 26. *& in alijs*; Potiſſimè vbi id fiat pro diſſoluendo ære alieno ipſius teſtatoris, cum tunc dicatur actus neceſſarius, ideoque fieri valeat, ex deductis *deciſ.* 39. *num.* 11. *par.* 11. *rec. & dicta deciſ.* 284. *num.* 26. *par.* 9. aliàs *deciſ.* 192. *num.* 15. *poſt Zacch.*

Rejectum autem fuit hoc motiuum in fine deciſionis, ex eo quod, cum facultas non eſſet ſpecifica de certa re, ſed generica, illa intelligẽda veniret ſer. ſer., ac adhibitis ſolemnitatibus de iure adhibendis, quæ remiſſæ non cenſentur, vt in huius cauſæ *deciſ.* 355. *nu.* 35. *& ſeqq.* 5 *par.* 12. vbi allegantur *Surd. conſ.* 241. *nu.* 1. *cum ſequen.*, *& deciſ.* 77. *nu.* 4. *Hodierna ad eumdem deciſ.* 278. *nu.* 17. *Gratian. deciſ. Marchiæ* 131. *num.* 4. *Rota dec.* 31. *num.* 5. *poſt Merlin. de pignor.*

Reſponſio non captiuabat intellectũ, quoniam diſpoſitio dicti *textus* eſt clara, cum quo pertranſeunt DD. ſupra 6 allegati, & alij; Magiſque clara videtur ratio, quod fiducia per teſtatorem habita de tutore, tollat illam ſuſpicionem, ſeù minorẽ fidẽ, quã lex de eo habeat, vnde quemadmodum, ſi ipſe teſtator viueret, liberè alienare, ſeù aliàs contrahere poſſet, non videtur quid prohibeat eamdem communicare tutori facultatem, quæ aliàs inanis remaneret; Plures autem ex dictis auctoritatibus non concludunt; Siquidem *deciſ.* 31. *num.* 5. *poſt Merlin. de pignor.* percutit terminos diuerſos, vt ſcilicèt facultas data per fideicommiſſẽtem diſtrahẽdi bona pro dote, intelligatur ad limites iuris in ſubſidium, et quatenus bona libera non extent, de quo *ſub tit. de dote diſc.* 145. & alibi, quod nil cõmune habet cũ caſu; Pleræq; verò aliæ auctoritates, vt præſertim *Gratian. deciſ.* 131. loquũtur, vbi agatur de alienatione pro diſſoluendo ære alieno teſtatoris, quoniam ità concurrit iuſta cauſa, ſed non ſolemnitas inductiua poteſtatis, quam aliàs tutor non habet; Sed vbi vtrumque copulatiuè concurrit, quod ſcilicèt agatur de diſſoluendo ære alieno, atq; accedat facultas expreſsè data, tunc iſta remaneret fatua, & inanis, niſi hãc faceret operationem ſolemnitatum, dum cauſa accedit, à qua proindè deciſio omnimoda quæſtionis pendere videtur; Licèt enim aliqui diſtinguant, àn agatur de facultate generica, vel an teſtator ad certam ſpeciem deſcenderit, vt præſertim *Surd. d. deciſ.* 77. *nu.* 4. *& 5. Hodiern. ad eum dec.* 278. *num.* 17., attamen vbi facultas percutit actum alienationis, atq; generica eſt, non videtur qualem probabilitatem habeat hæc diſtinctio, dum ideò teſtator ſe remiſit tutori, de quo confidit, quia incertus erat quid magis expediret, ac propterea totus punctus eſt in iuſta cauſa.

Ideoque eadem facultas, vt ſupra ſupplere

plere non posset defectum causæ, quem, vt habetur *dist.*1., & in alijs pluries, neque supplet beneplacitum Apostolicum, vel alterius supremi Principis facultas, quæ tollit omnem iuris prohibitionem, vel obstaculum; Et sic quod adinstar fa-
7 cultatis datæ à Principe, ista data à testatore tollat huiusmodi extrinsecas, seù accidentales solemnitates à iuris positiui subtilitate inductas, nõ autẽ defectũ naturalẽ, quem nullatenùs credẽdum est fuisse in animo dantis facultatem; Ac etiam quia esset dare aditum, seù licentiam delinquendi; Adinstar eorum quæ habemus circa liberationem tutoris, vel alterius administratoris, vel vsufructuarij à confectione inuentarij, vel à redditione rationum, quoniam intelligendum venit de scrupulosa, seù rigorosa redditione, vel respectiuè de rigoroso solemnitatum interuentu, non autem quoad rei substantiam, vnde resultaret remissio doli de futuro, & sic delinquendi occasio.

Et consequenter firmum remanere videtur, quod decisio penderet magis ex vltima inspectione super causa, qua deficiente, vel falsa existẽte, nil interet
8 solemnitates plenariè, ac diligentissimè adhibitas esse, cum istarum formalitas nihil prosit, vbi defectus est in substantia causæ; E conuersò autem, vbi iuxtà fiduciam à testatore habitam, tutor, ex iusta, & vera causa, alienationem, vel alium contractum fecisset, adeout restringeretur difficultas ad solum requisitum solemnitatum, quod copulatiuè cum causa necessarium est, tunc mihi videbatur, quod id obstare non deberet, cum esset obiectum nudæ formalitatis.

Quouerò ad secundam inspectionem, an essent adhibitæ solemnitates Statuti loci particularis; Illa videbatur potiùs facti, quàm iuris, vndè propterea (iuxtà stylum) nullæ, vel modicæ erant partes Aduocati; Benè tamen in decisione desuper edita aliqui defectus considerãtur, super quibus maturum iudicium efformari non potuit, dum causa, (quod sciam), vlteriorẽ non habuit progressũ.

Iuris autem disputatio maior (vt etiã aduertitur in decisione), fuit super tertia
9 inspectione, an scilicèt posito interuentu solemnitatum Statuti particularis, obstaret, necnè defectus alterius solemnitatis insinuationis requisitæ per Ægydianam Constitutionem, fortiùs in hac facti specie attendendam, dum agebatur de eadem prouincia Marchiæ, pro qua edita fuit, vndè propterea opus non erat agere de interpretatione dictæ extensionis, dum obstabat, non solùm ipsa *Aegydiana* extensa, sed etiam altera additio *Carpensis*, per quam eadem solemnitas præscribitur quoque in contractibus mulierum, quamuis maiorum; Et quæ additio, licèt sub dicta extensione non cadat, attamen viget, ac seruanda est in hac prouincia, pro qua fuit edita, vt cæteris relatis aduertitur in huius causæ decisione, & in alijs frequenter.

Quamuis autem super hoc articulo, an scilicèt existente Statuto particulari, cesset generale, adeout sufficiat solùm particulari satisfacere, vel potiùs vtriusque cumulatiuus concursus requirere-
10 tur, Scribentes nimium se inuoluisse videantur; Attamen vera, & recepta propositio est, vt id pendeat à puncto compatibilitatis, vel incompatibilitatis; Si enim Statutum particulare contentũ solis solemnitatibus ab eo præscriptis, validum declarat actum, cum earum interuentu initum, tunc incompatibilis est concursus alterius Statuti, vel legis generalis, cum non possint simul stare, vt actus à Statuto particulari reputetur validus, quodque à Statuto, seù lege generali ob eius formam non impletam inualidus censeatur, ideoque incompatibilitas est manifesta; Secùs autem ista cessante, quoniam cum insinuatio per Aegydianam requisita, non sit solemnitas, quæ tunc in ipso contractu interuenire debeat, sed potiùs de sui regulari natura debeat accedere ex interuallo, atque per actum separatum ad arguendã perseuerantem cõtrahentis voluntatem, iuxtà ea, quæ habemus circa insinuationem donationum, ad cuius instar, per Statuta particularia in alijs contractibus introducta est, vt *sub titulo de donationibus disc.*60.; Hinc proindè, forma, quæ in ipso actu contrahendi per Statutum particulare præscripta fuit, regulariter est compatibilis cum dicta alia postmodum adimplenda solemnitate, ex ijs, quæ habentur in huius causæ decisione, nimiumque frequenter in alijs, præsertim modernioribus, adeout videatur

deatur hodie quæstio iam sopita, non admittens amplius contrauersiam, quæ proindè tota est potiùs facti, seù applicationis, quàm iuris, an scilicèt, & quando dicta compatibilitas, vel respectiuè incompatibilitas adesse dicatur, quod pendet ab eo (vt dictum est,) an Statutum particulare saltem virtualiter, ac implicitè validum, ac exequibilem declaret actum initum cum solemnitatibus ab eo præscriptis.

Attento autem solo contextu litterali istius Statuti, probabilius dicendum videbatur, compatibilitatem potiùs adesse; Verùm cum supponeretur, quod dicta alia solemnitas insinuationis non esset in vsu, hinc proindè aduertebam (etiam in sensu veritatis) quod iste non vsus magnificiendus esset, vt in plerisque alijs causis, tam istius, quàm præsertim *Spoletanæ diœcesis*, frequens occasio disputandi dedit, an scilicèt iste non vsus attendendus esset, necnè.

Quamuis enim, iuxtà propositiones generales, de stricto iure, negatiua probabilior esset, ex ratione alibi insinuata, præsertim *sub titulo de censibus disc.* 1., quod in legibus Papalibus non intret ea
12 ratio, quæ in illis aliorum Principum viget, super necessitate acceptationis, vel vsus populorũ, ex ea differentiæ ratione, quod alij Principes potestatẽ originariè habent à populis, Papa verò habet directè, ac immediatè à Deo; Ac etiã ratione decreti irritantis in Pontificijs legibus adijci soliti, quod inficit quamcũque contrariam possessionem, vel consuetudinem, imò impedit nè illa nascatur, ideoque de non vsu dari non potest, vt *apud Caualer. decis.* 423. *decis.* 400. *par.* 9. *recen. dec.* 199. *par.* 12. *& in alijs pluries.*

Attamen id rectè procedit, vbi agitur de non vsu directè destructiuo legis claræ; Secùs autem vbi ille considerandus veniret tanquam interpretatiuus casus dubij, quoniam tunc non est impugnare legem, neque illam aliàs vigentem
13 destruere, sed allegare non compræhẽsionem, siue ità interpretari, quod sola lex particularis sufficiat, atque incompatibilitatem inducat cum altera generali; Cum enim etiam in casu quo lex particularis ambigua sit, DD. adeò certent super eius verbis, ac interpretatione, et an exindè resultet dicta incompatibilitas, quæ etiam tacita, seù implicita sufficit; Hinc proindè, magis deferendum venit obseruantiæ, quæ iuxta quotidianam propositionem, (qua nil in in foro frequentius), dicitur optima interpræs tam legum, & Statutorum, quàm etiam priuilegiorum, ac voluntatis morientium, vel contrahentium.

Ac propterea, magna differentia est, inter formalem non vsum destructiuum legis claræ, ac non vsum interpretatiuũ
14 legis dubiæ, iuxtà distinctionem, quæ in dicta materia obseruãtiæ pariter frequens, ac recepta haberur, inter præscriptiuam, & interpretatiuam, Vt prima tanquam inductiua noui status, seù destructiua antiqui, exigat formalem, ac rigorosam probationem præscriptionis, vel consuetudinis contra ius, cum omnibus eius requisitis, Altera verò id non exigat, sed sufficiat ità quandoque seruatum esse; Idque post istam, ac alias disputationes, demum agnouit, ac firmauit Rota pluries, præsertim *in Rauennaten.* 20. *Maij* 1667. *& 14. Maij* 1668. *coram Carpinea*, quod scilicèt huic non vsui in specie detulit ex dicta conuincenti ratione, quod ex illo potiùs dicta interpretatio resultaret.

Vbi verò, isto non vsus motiuo non suffragante, minusque alio incompatibilitatis, adeout dicta insinuatio cumulatiuè necessaria fuisset; Quamuis ego more Aduocati scribendo ad causæ oportunitatem, insisterem super istius solemnitatis implemento, iam sequuto, non obstante, quod post oppo-
15 sitam, seù declaratam nullitatem id sequutum esset, ex eo quod conclusio de insinuatione facienda re integra, & ante pœnitentiam, procederet in ea insinuatione, quæ requiritur *in donatione*, in quibus terminis procedunt auctoritates, quæ desuper allegabantur, de quibus *sub tit. de donat. d. disc.* 60., *ex consil.* 79. *Angeli*, in quibus etiam terminis latè contrarium substinet *Corneus cons.* 221. *lib.* 1., vbi expendit *d. consil. Angeli*.

Attamen (reflectendo ad veritatem), fallax erat hoc fundamentum, quoniam hæc non est simplex solemnitas cæremonialis, sed inducta est ad eundem finem, seù effectum, ob quem, ius commune illã in donatione induxit, vt scilicèt ità desumi valeat, an contrahens ex interual-

lo in

so in eadem voluntate perseueret; Ac etiam quia post declaratam nullitatem, extrema non sunt habilia.

Demùm quoad vltimum defectum causæ, punctus erat potiùs facti, in cuius circumstantijs nimium discrepabant causæ Patronij. Ex hac enim parte supponebatur vtile negotium gestum fuisse, imponendo hunc censum sub minori fructu, vt alij grauiores extinguerentur; E contrà verò supponebatur id verificari in summa scutorum 500. circitèr, reliquum verò vsque ad 1300. non benè iustificari, atque id fuit potissima causa resolutionis pro inualiditate actus, ideoque desuper iudicium efformari nõ potuit, cum id penderet ex facto.

Amplexa etiam fuit Rota aliam speciẽ nullitatis per Scribentes in contrarium
16 deductam à iure communi resultãtem, quod .s. in contractu non interuenerint ipsimet pupilli, quorũ nomine tutrix dictam census impositionem fecit, iuxta traditionem *Castren. in l. neque tutores num. 5. Cod. de procurator.* quam sequuntur alij relati *apud Carill. decis. 191. nu. 8., decis. 179. num. 11. par. 10. & in alijs*, de quibus in decisione *num. 17.*

Hoc autem fundamentum, tam in ista causa, quàm in plerisque alijs, in quibus in Rota, alijsq; Tribunalibus frequenter de illo agi contigit, semper visum est parùm probabile, adeout aliquam admirationem conceperim, vt Rota adeo in hoc puncto variauerit, tenendo dictam opinionem *in supra allegatis decisionibus, & in alijs*, & quandoq; contrarium, vt *decis. 296 num. 8. & seqq. par. 4. recent. 2. dec. 187. nu. 16. & 17. p. 10.* in qua dictum fuit hunc esse pũctum iuris dubium, assimilandum dubio facti, vt dicatur exceptio dubia, & altioris indaginis, ideoque non admittendũ in iudicio executiuo, vel possessorio, seù aliàs summario, cum pro meo sensu ex fundamentis, de quibus præsertim *apud Mandell. conf. 205. num. 38. & seqq., & d. dec. 187. nu. 17. par. 10.*, quoties agitur de contractibus factis per tutorem nomine pupilli, certum, ac planum videatur ipsius pupilli interuentum non requiri, dictamque necessitatem procedere solùm in cõtract.bus gestis per minorem cum auctoritate curatoris, in quibus terminis loquuntur aliqui, ex quibus vnum casum cum altero confundendo, istud æquiuocum resultasse videtur, moderniori tempore agnitum, adeout hodiè cum hac opinione vltima procedi videatur.

Ex ea differentiæ ratione, quod isto secundo casu, ipse minor est ille, qui contrahit, atq; per suum consensum contractus perficitur, curator verò assistit, auctorizando, ac adiuuando illam iudicij
17 imbecillitatem, quam lex ratione ætatis in minore præsumit tanquam per speciem Consiliarij, seù Assessoris; In primo autem casu tutor est ille, qui contrahit directè, ac immediatè, ac per eius consensum contractus perficitur tanquã legalis mandatarius cum libera, siue plenipotentiarius principaliter datus personæ pupilli, vt istius vice omnia gerat, quæ ipse principalis tanquam impeditus gerere non potest, dum econuersò curator non datur principaliter personæ, sed bonis, quamuis accessoriè personæ quoque aliquam præstet assistẽtiam, neque habeat mandatum *cum libera*, vt habet tutor.

Et quamuis aliqui, mediam viam eligendo, distinguant inter pupillum infantem, vel infantiæ proximum, & alterum doli capacem, ac proximum pu-
18 bertati, elaborando super ætate, in qua ista secunda qualitas imprimi dicatur, eis magis communiter opinantibus, vt attendatur illa annorum decem cum dimidio; (Super quo etiã ad materiam *textus in auth. sacramenta puberum Cod. si aduersus venditionem, & in cap. cum contingat de iureiur., & cap. per vestras de donat. inter virum, & vxor.*, an scilicèt, & quando iuramentum validet, ac obligatorios reddat actus gestos per minorem, nimium se inuoluant Scribentes, nedum Ciuilistæ, & Canonistæ, sed magis Morales); Attamen quicquid sit de ijs, quæ fori interni sunt; Quoad ea, quæ pertinent ad forum externum, id videtur continere vnam ex consuetis Iuristarum frigiditatibus, quoniam vbi agitur de ijs, quæ respiciunt naturalia, & sunt intrinsecè mala, rectè dicta distinctio adaptabilis est; Sed quoad ea, quæ concernunt contractus, & commercium, nisi agatur de illis pueris, quorum vix vnus inter decem mille reperitur, qui tanquam species monstri, in ea ætate, iudicium, ac applicationem habeat in negotijs,

gotijs, omninò fabulosum videtur, ante pubertatem dare aptitudinem ad contrahendum, quodque illius consensus perneceſſe requiratur ad validitatem, ac perfectionem contractus, vbi sit circa bona, & negotia, pro quibus rarò pubertas imperfecta sufficit; Secùs autem circa eius personæ statum, vt in sponsalibus, vel etiam in matrimonio, quod ante pubertatem permittatur ratione malitiæ supplentis ætatem, siue in materia peccati, putà, furti, falsitatis, & mendacij, ac etiam circa ea peccata, quibus pueri subiacere solent, ideoque non bene isti termini confundi videntur.

6 *Præsumptio est pro facto Iudicis.*
7 *Ad conuincendum contrarium debent exhiberi omnia acta.*
8 *De conclusione, de qua num. 3., & quando subsequens interdictio retrotrahatur.*
9 *Quomodo ista quæstio decidenda sit, datur distinctio.*
10 *De mala conditione prodigorum.*
11 *An prodigo detur restitutio in integrum aduersus actum gestum ante interdictionem.*
12 *De differentia inter donationem, & contractum correspectiuum.*
13 *De circumstantijs in proposito considerandis.*
14 *Quod non sit procedendum cum generalitatibus.*
15 *Decretum Iudicis nullum circa interdictionem debet attendi tanquam probatio.*
16 *Reijcitur conclusio, de qua num. 5.*
17 *Quod iuramentum non validet actus gestos per prodigos.*
18 *De differentia in hoc proposito inter vltimas voluntates, & contractus.*

ROMANA DONATIONIS PRO IOSEPHO VALLETTA CVM P.P. SOMASCHIS.

Casus disputatus coram A.C. vbi pendet.

materia alienationum, & contractuum, aliarumque dispositionum per prodigos.

SVMMARIVM.

F *Facti series.*
Actus gesti per prodigum, cui interdicta est administratio, sunt nulli.
2 *Secùs si antequam administratio interdiceretur.*
3 *Quid requiratur, vt dicta interdictio id operetur.*
4 *De valida dispositione prodigi ad pias causas.*

DISC. XXXVI.

OCCASIONE repartitionis pretij palatij in mõte citorio constructi per
1 Cardinalem Sãctorium, *Sanctæ Seuerinæ* nuncupatum (quem acta Conclauis, in quo creatus fuit *Clemens VIII.*, in chronicis, ac diarijs celebrem reddiderunt), inter plures punctos coram A. C. disputatos inter PP. S. Blasij Congregationis Somaschæ, & Iosephum filium Catherinæ eiusdem Cardinalis ex fratre neptis, fuit ille super validitate, vel inualiditate donationis, quàm de eiusdem palatij portione dictis PP. fecerat de anno 1634. Io. Antonius adolescens annorum 21., dicti Cardinalis ex fratre pronepos, isteque punctus consistebat in iure, cum reliqui essent potiùs facti, & calculorum.

In hoc autem, cum ex parte Iosephi doctum esset de authentico decreto M. Curiæ Vicariæ Neapolis, per quod ad instantiam eius patris, ratione prodigalitatis interdicitur dicto Ioanni Antonio, nè contractus aliquos faceret, inhi-

bendo etiam Notarijs, nè de illis se rogarent, et in quo decreto mentio haberetur de alijs desuper præcedenter editis; Ità dicebam, scribens pro Iosepho, probatam remanere dictæ donationis inualiditatem, ex iuris conclusione generali, vt quæcumque alienationes, siue contractus, ac dispositiones prodigi, cui administratio interdicta sit, inualidi censeantur per inde, ac si à furioso, vel a- 2 mente, cui prodigus assimilatur *ad text. in l. 1. vers. sed solent ff. de curat. furios.*, & *l. is cui bonis ff. de verb. oblig. §. item prodigus instit. quibus non est permiss. facer. testam.*, & communiter Scribentes locis citatis, de quibus *apud Franch. dec. 461. & 672.*, *Sanfelic. decis. 148. Cenc. de cens. quæst. 16. Duard. eodem tract. §. 1. quæst. 18. num. 16. & seq. Rouit. pragm. 4. de liquid. instrum.*, latè *Prat. discept. 2. tom. 1. Boss. oper. moral. de testam. ad pias caus. tit. 12. §. 3. num. 144. & seqq. Rota in Romana dementiæ 15. Martij 1609. coram Lancellotto*.

Non negabant Scribentes in contrarium, huius conclusionis veritatem, vtpotè incontrouertibilem, sed quatuor deducebant fundamenta, ex quorum singulis, multò verò magis simul iunctis eius applicationem cessare dicebant; Primò scilicèt, quod hæc donatio facta esset per aliquos dies ante dictum decretum M.C., ideoque, cum adhuc in- 3 terdicta non esset administratio, dicebant actum remanere validũ, iuxtà *cons. 248. Castrens. num. 2. & seqq. lib. 2.*, quod reputatur in materia magistrale cũ concordantibus relatis *per Cenc. de cens. dicta quæst. 16. Sanfelic. decis. 148. Prat. dicta discept. 2. num. 1. Rot. apud Caualer. dec. 273.*

Secundò, quod vbi etiam dictum decretum præcessisset, habendum non esset in aliqua consideratione; Tum ratio- 4 ne inualiditatis ex defectu iurisdictionis, cum dictus Io. Antonius esset clericus; Tum etiam quia huiusmodi interdictio fieri non debet ex abrupto, ad cuiuslibet petentis instantiam, sed causa cognita, & præuia prodigalitatis probatione, vt firmatur *apud Sanfelic. & Caualer. vbi supra*, cũ alijs relatis *per Prat. d. discept. 2.*

Et tertiò, quod in omnem euentum, cum ageretur de pia donatione facta fauore Ecclesiæ, attendenda veniebat ex- 5 ijs, quæ circà dispositionem ad pias causas factam per prodigum, collecta habentur *per Boss. inter eius opera moralia tit. de testam. ad pias caus. tit. 12. §. 3. nu. 147.*; Cum etenim piè disponere pro Deo, & anima propria, prudens, ac laudabilis actus dicatur, cessat ratio imprudentis dissipationis, quæ in prodigo consideratur.

His tamen non obstantibus, pro inualiditate respondendum esse dicebam, atque respondendo ad singula obiecta, quibus sublatis, fundata remanebat intentio huius Partis habentis pro se regulam; Quatenùs pertinet ad primum, Aduertebam quod, dum in dicto decreto quod per aliquos dies post hanc donationem prodierat, enũciabantur duo alia decreta præcedentia, assistebat huic parti generalis regula textus *in l. 2. C. de* 6 *offic. eius. Iudic.* cum ibi communiter notatis, de quibus *apud Caualer. dec. 337. num. 5. & dec. 339. num. 6. & passim*, quod præsumptio est pro Iudice, eiusque sententijs, & decretis, donec ex reuolutione actorum contrarium probetur, et consequenter, quod onus esset allegantis falsitatem, vel non iustificationem eorũ, quæ à Iudice dicuntur, transportare acta integra, sine quibus dici nõ potest probata negatiua, ex qua resultat infectio, 7 ex deductis *per Buratt. & Adden. decis. 264.*, & sæpè *sub tit. de iudiciis* ad materiam nullitatis iudicij, cum sit certum principium; Ista enim est virtus præsumptionis iuris, vt onus probationis in alteram partem transferat, neque probatio concludens dici potest, vbi militat contraria possibilitas, quæ adesse dicitur, quoties acta non sint integra, dum rectè dici potest, quod in ijs, quæ deficiunt, contineatur id, de quo est quæstio, nisi de sui natura contineri deberet in illis actis, quæ habentur vt apud allegatos passim, quoniam istæ sunt practicæ, & quotidianæ receptæ conclusiones.

Verùm vbi etiam de alijs præcedentibus decretis non cõstaret, adeò vt istud esset vnicum, & absque dubio actui posterius; Adhuc tamen dicebam, quod in ea quæstione, quam disputat, hincindè *Fachin. lib. 2. controu. cap. 63.*, & super qua (licèt aliqualiter inuolutè) plura deducit *Giballin. de contract. seù human. actib.*

actib. lib. 3. de forma conuentionis cap. 1. de contract. art. 3. conclus. 5 fol. 471., an scilicèt tale decretũ retrotrahatur, adeò vt inficiat actus præcedentes, vt probabilius esse firmat *Fachin. d. controu. 63.*, cuius contrarium subsistinent *Gomez. & alii apud Gibalin.*, & *Sanfelic.*, *ac Prat. vbi supra*; Dicebam (etiam cum sensu veritatis), quod, pro meo iudicio, ista quæstio decidenda non est generaliter, & in abstracto, sed in concreto pro facti qualitate, ac singulorum casuum particularibus circumstantijs, & cum ea distinctione, quæ in alijs hoc eodem tit. ponderatur in contractibus minorum se asserentium maiores, vel filiorum familias se asserentium sui iuris, ac patres familias, cum similibus.

Aut enim prodigalitas contrahentis, seù alienantis, vel ex generali notorietate in loco, vel ex particulari notitia, benè cognita erat alteri contrahenti, qui ità dolo, vel culpa, ac mala fide vacare non dicitur, et tunc indefinitè, siuè agatur de contractu oneroso, & correspectiuo, siuè fortiùs de lucratiuo, rectè recipienda est tanquam verior opinio, quàm sequitur, ac defendit *Fachin.*, cum alter contrahens sit inexcusabilis, atque cesset altera ratio, cui innixa est opinio tenentium pro actus validitate, dũ adaptabilis non est ratio ponderata per sequaces primę opinionis; Cum enim agatur de intellectus imperfectione iam præexistente, ac pendente à natura, non autem à potestate, seù voluntate iudicis, iste, ità decernendo, non facit alienem prodigum, sed qualis sit, aperit, & declarat, iuxtà optimum naturalis exemplũ excutientis grana à spicis, quod in declarante expendit textus *in l. adeò ff. de acquir. rer. domin.*

Aut verò dicta circumstantia cessat, & tunc adhibenda veniat altera distinctio inter contractum lucratiuũ, & onerosum, seù merè correspectiuum, vt in hoc secundo casu rectè procedat opinio denegans retrotractionem iuxtà *dictum consil. Castrens.*, cum quo proceditur *per Rotam apud Caualer. vbi supra*, & per alios allegatos, qui omnes percutiunt contractus correspectiuos, dum apud *Castr.* agitur de emptione, & venditione, & *apud Caualer.* de transactione, cum similibus.

Et nihilominus etiam isto casu prudentis iudicis partes erunt inspiciendi, an contractus sit benè, & prudenter gestus, vel è conuerso læsionem, & circumuentionem redoleat, vt ità bonæ, vel malæ fidei argumentum desumatur; Posita etenim in altero contrahente bona fide, duplex intrat congrua ratio pro validitate actus; Primò scilicèt pro libertate commercij; Et secundo nè alias aperiatur via fraudibus, et machinationibus, quæ prodigis connaturales esse solent, cum huiusmodi qualitatis personæ, nullam negligant malorum, ac indignitatum speciem, vt spiritum dissipatorium exercere valeant, vndè propterea historiæ nos docent Reipublicæ pernicioſissimos fuisse Principes profusos, quorum vitiũ est deficere in necessarijs, vel congruis, in quibus auariſſimi, nimiumq; tenaces deteguntur, abundare autem in superfluis, tollendo virtuti, vt vitio tribuant; quod scilicet facilius affectare possent huiusmodi declarationes, vt tertios bona fide cum eis contrahentes eludant.

Ideoque pro facti qualitate, ac prædictis bonis, vel respectiuè malis circumstantijs, decidenda videtur quæstio, de qua apud *Fachin. dicto lib. 2. controu. cap. 67.* vers. *nona controuersia & Oda. de*
11 *restit. in integr. quæst. 11. num. 7. & sequen.*, an scilicèt etiam aduersus actus cum prodigo gestos, qui ob adhuc non interdictam administrationem de iure inualidi dici non possunt, competat, necne restitutio in integrum ex clausula generali *si qua mihi &c.*

Secùs autem vbi agatur de donatione, vel alio actu de sua natura damnoso,
12 & qui importet interitum suorum bonorum dissipationem redoleat, cum tunc indefinitè omnino tenenda videatur opinio, quam sustinet *Fachin. vbi supra* pro retrotractione; Tum quia cessant dictæ rationes, quæ in actibus correspectiuis vrgent; Tum etiam, quia non de facili donatarius, in bona, sinceraque fide versatus dici potest; Et fortiùs, quia cum vitium prodigalitatis sit latens, seù intrinsecum, quod dignosci non potest, vt exindè ad interdictionem deueniatur, nisi præcedant actus dissipatorij,

hinc proindè, istamet donatio dici poterat actus, qui dederat causam edicto, ac propterea rectè intraret superius ponderata ratio, quod factum iudicis contineret declarationem eius, quod inerat, ideoque locum haberet retrotractio.

Clariùs verò in hac facti specie ex tribus circumstantijs, ex quibus, vt dictum
13 est, huiusmodi quæstiones veriùs decidendæ veniunt; Primò scilicet ratione ætatis, quæ, attenta dispositione iuris cõmunis, adhuc erat minor, quamuis in eo Regno per Constitutionem particularẽ minor ætas restricta sit ad annos 18., & de qua Constitutione, eiusque ratione habetur actum sub *tit. de dote disc. 2. & disc.* 144.; Secundò quia agebatur de filiofamilias, cui administratio per Iudicem interdicta fuerat ad instantiam *patris legitimi administratoris*, vndè propterea cessat ratio, quæ deduci solet per tenentes opinionem validitati actus fauorabilem, vt colluſiuè, vel affectatè, seù ex malo animo id fieri posset; Et tertiò quod agebatur de donatione valdè notabili totius assis, quem iste adolescens habebat; His autem omnibus simul iunctis, mihi videbatur, quod sine dubio recipienda esset dicta opinio pro retrotractione, quoniam, vt dictum est, omninò probabilius videtur, vt ista sit potius quæstio facti, quã iuris pro facti qualitate decidenda, ideoque erroneum sit
14 eam generaliter, ac in abstracto tractare, siuè decidere cum solo DD. hinc indè colluctantium maiori arithmetico numero iuxtà consuetam pragmaticorũ ineptiam.

Hinc resultabat solutio secundi obiecti super dicti decreti inualiditate, quoniam cũ nullitas actus nõ proueniat di-
15 rectè à facto Iudicis, sed à defectu naturali intellectus ità declarato, seù probato; Exindè resultat quod, vbi decretũ Iudicis ob ordinẽ iudiciariũ malè seruatum, vel ex alio defectu substineri non possit tanquam decretum validum, & exequibile, adhuc tamen attendendum veniat tanquam species probationis; Ac vlterius vterque defectus tollebatur ex facto, quoniam non constabat de clericatu cum requisitis necessarijs in clerico in minoribus non beneficiato ad effectum exemptionis fori ad præscriptum Sacri Concilij Tridentini, atque allegata non cognitio causæ non iustificabatur, dum non exhibebantur integra acta, vt supra.

Demum quoad vltimum obiectum, quod ageretur de donatione facta Ecclesiæ, & ad pias causas, aduertebam, quod licèt *Bossius* tanquam bonus reli-
16 giosus, loco supracitato inclinet in opinionẽ piæ causæ fauorabilẽ, (vt cõsuetus est stylus Moraliũ); Attamen, vt patet ex relatis ab *eodem nu.* 146., magis communis opinio Ciuiliſtarũ, seù forensium, quibus in iudicio, seù foro externo in iudicando magis deferendũ venit est in contrarium, vt pluries aduertitur *sub tit. de vsur.* & alibi; Et rationabiliter quidem, ex clara, & conuincenti ratione, quod piæ causæ fauor, vt pluries aduertitur in sua materia sub *tit. de testam.* & alibi, supplet omnes defectus solemnitatum, seù alias ex iuris ciuilis dispositione, ac subtilitate resultantes, non autem defectum naturalem intellectus, seù voluntatis, qualis iste dicitur, cum prodigus iure amentis, vel furioſi censeatur.

Idque clarè probari dicebam ex eo, quod iuxtà veriorem opinionem, de qua *apud Fachin. dicto lib. 2. controu. cap.* 64.,
17 contractus gesti per prodigum, nequè sanantur à iuramento, ex dicta ratione, quod infectio non resultat à sola dispositione legis positiuæ, sed à defectu naturali; Id autem est quid fortius, quoniam vbi non obstat defectus naturalis, vel interitus æternæ salutis, aut ratio fauoris publici primarij, iurisiurandi religio afficit.

Et nihilominùs, vbi etiam dicta magis pia opinio tenenda esset, ea procedit
18 in testamentis, alijsque vltimis voluntatibus, in quibus vrget altera efficacior ratio cessantis læsionis, ac præiudicij disponentis, qui dissipare, vel imprudenter agere non dicitur, vbi cessante fauore filiorum, (de quo est quæstio, an fauori piæ causæ præponderet, necnè), ad fauorem Ecclesiæ, vel piæ causæ disponat, conferẽdo dispositionem post eius mortem, quando ipsius iam annihilati nihil interest, an bona ad vnum, vel alterum pertineant, ipse verò donec viuit, libertatem quandocumque reuocandi retinet

net, vndè propterea læsio, vel præiudicium adesse non dicitur, & consequenter in actibus minorum, vel mulierum, ac aliorum imbecillis, vel imperfecti iudicij, in quibus lex communis, vel municipalis certas præscribit solemnitates, istæ non desiderantur in vltimis voluntatibus, ideoque dicta opinio, quæ de istis agit, adaptabilis non est perfectæ, & irreuocabili donationi inter viuos; Quia verò disputatione pendente comperta est quædam transactio, idcircò ad eam restricta est difficultas causæ, quæ pendet.

ROMANA PECVNIARIA SEV AVOCATIONIS PRO ALOISIA COSTA CVM CARDINALI SFORZIA.

Casus decisus per Rotam pro Cardinali, pendet reuisio.

De Statuto Vrbis 152. super obligationibus, & contractibus filiorum familias, et quando valeant, necnè.

SVMMARIVM.

1 Facti series.
2 Resolutiones causæ.
3 Creditor obligatus de restituendo pecunias prioribus conuenitur executiuè.
4 De Statutis circa filios familias, & quid de iure communi.
5 An tertius det de nullitate, & de alijs fundamentis pro valida obligatione.
6 De distinctione, an tertius det de nullitate.
7 Tertius dat de exceptione, quæ sit notoriè exclusiua iuris agentis.
8 Creditor opponit exceptiones competentes debitori.
9 Ista nullitas est inducta fauore publico.
10 Ex donatione facta per patrem filio, non resultat emancipatio.
11 An, & quando ex habitatione seorsum à patre, & contrahendo habeatur pro patrefamilias.
12 Filiofamilias contrahēte in vrbe seruandum est Statutum, quamuis esset Baro, & magnates.
13 Ratificatio actus nulli exigit certam scientiam, eaque data operatur, vt nunc, & non præiudicat ijs, quibus medio tempore ius quæsitum est.
14 De distinctione, cui incumbat onus docendi de validitate, vel inualiditate.
15 Præsumptio est pro canonizatione iudiciali.
16 Pecunia soluta cum cautione de restituēdo, dicitur extare, & creditor non est possessor.
17 Quomodo ista materia regulari, ac decidi debeat.
18 De eodem, & quomodo reguletur arbitrium.
19 Qualitas mercaturæ attenditur.
20 De Baronibus, & Domicellis viuentibus in vrbe, quomodo considerentur.
21 Quomodo hæc circumstantia considerentur.
22 Ita pariter habitatio seorsum, & contrahere publicè.
23 De conclusione, de qua num. 10.
24 De distinctione, an de patria potestate agatur principaliter, vel incidenter.
25 Quod non debeat procedi cum generalitatibus.
26 De Macedoniano eiusque ratione.
27 Consensus patris est pro interesse, atq; sola ratificatio sufficit.
28 Quomodo Statutum debeat intelligi ad limites iuris communis.
29 Quare ius commune induxit Macedonianum

nianum *in solo casu mutui*.
30 *De peculiorum introductione.*
31 *Quare in hac materia diuersimodè iudicetur.*

DISC. XXXVII.

DVX MARIVS SFORZIA, occasione matrimonij, adhuc patre viuente, contracti cum Repara de Lotharingia, de quo *sub tit. de dote disc. 140.*, à patre in separata domo, & cum propria separata familia viuens, plura contraxit debita, præsertim de anno 1617. cum Petro Herrera, cuius mediata hæres Aloisia, ex pretio Status Vallismontanæ per eum venditi, de mãdato Iudicis obtinuit sibi persolui summam *scutorum* 4500. circiter, cum solita obligatione de restituendo prioribus & potioribus, cuius obligationis vigore, postquam Aloisia euitauit alias molestias enunciatas *dicto disc. 140. de dote*, ad instantiam Cardinalis Sforziæ eiusdẽ Ducis germani *fratris* venientis ex iure cessо alterius creditoris anni 1629., mãdatum exequutiuum ab A.C. pro restitutione passa est; Commissaque per Signaturam causa appellationis *in Rota coram Beuilaqua*, cum clausula translatiua *si quid exequendum*, super dubio consueto, ex eiusdem rescripti ventre resultante, an mandatum esset exequendum, *sub die 14. Iunij 1669.*, affirmatiua prodijt resolutio, in repropositione suspensa.

In his autem disputationibus habitis in Rota, (vbi solùm pro Aloisia scripsi), actoris defensores, cum quorum fundamentis decisio desuper edita procedit, vltrà generalia, circa exercitium actionis, vel processus exequutiui contrà creditorem obligatum restituere prioribus, & potioribus iuxtà *decisiones 63., 206., & 213. Celsi* cum alijs *per Salgad. in labyrint. part. 2. cap. 6. num 41.*, & in sua materia *sub tit. de credito*.

Potissimum fundamentum constituebant in nullitate crediti dicti Petri, qui propterea creditor dici non poterat, dũ agebatur de contractibus initis per filiũ familias existentem sub potestate Ducis Alexandri patris tunc viuentis, ex clara dispositione Statuti *Vrbis* 152. *lib. 2.*, per quod eneruatur vis iuramenti, cuius ratione cessare solet illa dispositio, quæ ex *Senatus Consul. Macedoniano* resultat ex iure communi iuxtà *decisiones 20. & 44. Buratt.*, cum alijs generaliter deductis *sub tit. de dote disc. 143.*, cum hoc Statutum à Papa specialiter confirmatum tollat vim iuramenti, atque ob decretum irritans annullet contractus ipso iure, vt apud *Gregor. decis. 182. Othobon. decis. 16. decis. 184. post Zacch. de obligat.*; Et in individuo istius obligationis firmatum, iam fuerat *coram Celso, decis. 382.* inter suas, quæ verè fuit causa resolutionis.

Ad hoc obiectum euitandum Ego, & alij pro Aloisia rea conuenta scribentes plura deducebamus; Primò scilicèt quod de dicta nullitate dare potest idem contrahens, non autem tertius, quamuis creditor, cum hic declarare non valeat ea, quæ sunt in animo principalis, qui rectè sciens sinceritatem actus, suamque obligationem, eam ratam habere potest ex ijs, quæ cæteris relatis habentur apud *Surd. decis. 108.*

Secundò, quod cum occasione dicti matrimonij, in apoca dotali, dictus Dux Alexander pater, donationem, ac assignationem quorumdam Castrorum, ac reddituum fecerit dicto Duci Mario, vt in eo statu coniugali cum decore posset se substentare, ità implicita emancipatio resultabat, ex ijs, quæ circa dotem donatam habentur deducta *sub tit. de dot. discurs. 32.*

Tertiò, quod in facto iustificaretur, quod dictus Dux Marius viueret seorsũ à patre in separato Palatio cum propria, & separata familia, plureſque contractus iure patrisfamilias gessisset, qui est casus expressè exceptus in ipso met Statuto 152., quod nedum istum casum excipit, sed omnes alios, in quibus de iure *Macedonianum* non intraret.

Quarto, quod occasione dicti matrimonij, Dux Alexander pater, non solùm dictam donationem, seù assignationẽ fecit; Verùm etiam refutauit Comitatum Sanctæ Floræ, qui tunc possidebatur iure illius veri, ac pleni allodij, per quod alter non recognoscitur superior, nisi Deus, adeò vt iura Imperij, ac Regalium, supremiq; Principatus præseferat, ex plu-

ries

ries deductis in ſua materia *ſub tit. de feud.*, Et conſequenter, quod non intraret ſubiectio huic Statuto.

Et quinto ob ſubſequutam ratificationem reſultantem à debiti ſolutione facta per eumdem Ducem Marium poſtquam defuncto patre, ſui iuris effectus erat.

Omnia verò fundamenta prædicta in deciſione, deſuper edita reiecta fuerunt; Quatenùs enim pertinet ad primum motiuum, quod tertius dare non poteſt de nullitate, reſpondetur cum diſtinctione, quod, Aut agitur in terminis iuris com-
6 munis, quibus attentis actus geſtus à minore, de quo agitur apud *Surd. dicta deciſ. 108.* cum ibi allegatis, non eſt nullus ipſo iure, ſed annullandus, ſeù reſcindendus venit ope exceptionis, ac opponente ipſo minore, qui poteſt non opponere, ſed ratum habere, adeout actus remaneat in ſtatu implicito validitatis, & tunc id rectè procedat; Aut verò actus per Statutum annullatur ipſo iure, et tũc etiam à tertiò nullitas opponatur, ex ijs quæ antiquioribus relatis habentur apud *Gratian. diſcept. 691. n. 3. cum ſequen. Adden. ad Surd. d. deciſ. 108. n. 10. Rota* apud *Dunozett. deciſ. 591. & dec. 595. numer. 4. & 5. cum alijs in huius cauſæ deciſione.*

Fortius verò, cum dicatur nullitas iam detecta, & declarata per dictam deciſionem *coram Celſo*, vnde dici poteſt omnimodè excluſiua iuris, et conſequenter allegari poteſt quoque à tertio iuxtà doctrinam *Bart. in l. 2. verſ. quandoque ius tertij de except. rei iudicatæ* cum concordantibus relatis *per Gratian. dicta diſcept. 691. numer. 2. Hodiern. ad Surd. d. deciſ. 108. num. 2. Theſaur. deciſ. 4. num. 4 & d. deciſ. 591. Dunozetti num. 2. & in eadem deciſione.*

Ac etiam, quia creditor dicitur procurator ſui debitoris, ideoq; omnes actio-
8 nes, vel exceptiones illi competentes deducere poteſt *ad text. in l. ſi pignoriff. fam. erciſc. cum concord. per Rouit. dec. 29. num. 4. Capyc. latr. conſult. 16. numer. 14. Rota* apud *Dunozett. deciſ 840. num. 1. & 2. & deciſ. 962. num. 14.*, & ſatis proximè *Dexart. deciſ. 16. num. 7.* cum alijs in deciſione; In qua *ex Romano conſ. 437. num. 5. Burſatt. conſ. 82. nu. 25. lib. 1. Fenzon. ad hoc Statutum num. 81.* & alijs, ad-
9 uertitur iſtam dici nullitatem publico fauore inductam, ideoque à quocumque opponi poſſe.

Ad ſecundum fundamentum, vt ex donatione facta per patrem filio, tacita emãcipatio reſultet, reſpõdetur, (et benè quod quicquid ſupra allegati ſenſerint magis cõmunis, & vera eſt *in contrariũ* potiſſimè verò vbi non agitur de donatione pura, & ſine cauſa, ſed contempla-
10 tione, vel occaſione certi matrimonij ex relatis *per Facchin. lib. 3. controu. cap. 78. Giurb. ad conſuetud. cap. 3. gloſ. 8. num. 39. Merlin. de legitima lib. 1. tit. 2. quæſt. 8. num. 18.*. cum alijs copiosè cumulatis in eadem deciſione.

Ad tertium reſpondetur, quod ſimplex habitatio extrà domum paternam, ſiue aliquod negotium à filio geſtum ad id non ſufficit, ſed requiritur magna-
11 frequentia actuum, ex qua veriſimilis ſcientia, & patientia patris reſultare dicatur, ac etiam diuturna habitatio ſeorſum ſaltem longo decennali tempore, faciendo actus vninoeos ſoli patrifamilias conuenientes, non autem æquiuocos, ex relatis *d. deciſ. 182. Greg., & deciſ. 16. Orthobon. repetit. deciſ. 183. poſt Zacchiam, & deciſ. 184. ibidem*, cum alijs *in eadem deciſione*, in qua aduertitur, quod *deciſio 14 Dunozetti ſenioris & deciſ. 734. Dunozett. iunior. & deciſ. 185. poſt Zacchiam*, & alia deciſio *in Romana Societatis officij 27. Ianuarij, et 12. Maij 1653. coram Albergato*, ac aliæ, in quibus pro validitate obligationum, aliorumque actuum à filijsfamilias geſtorum reſpondetur, procedunt cum præſuppoſito, quod concurrant dicta requiſita.

Ad quartum, quod debitor ratione Comitatus Sanctæ Floræ eſſet independens, atque Principis figuram gereret, ideoque Statuto non ſubiectus; Reſpon-
12 detur id rectè procedere in ipſo Comitatu, ac in eius ditione, non autem in Vrbe, vbi ciuis priuati figuram gerebat, ideoque remanebat ſubiectus Statuto, cuius locus attendi debet, quamuis contrahens eſſet exterus ex relatis *per Cancer. var. reſol. par. 1. cap. 10. n. 21. Cyriac. controu. 10. nu. 8. Rot. in Romana ſeù Peruſina cenſus 12. Decembris 1644. coram Bichio*, apud *Zacch. de oblig. deciſ 162.* et fortiùs, dum in ſpecie iam firmatum fuerat in dicta *deciſione 382. Celſi.*

Et ad quintum ratificationis, reſpon-

derur

detur cum toties in præcedentibus insinuata recepta, hodièque plana conclusione, cum copiosis quoque allegationibus
13 comprobata, vt subsequentes actus, ex quibus ratificatio, seù approbatio resultet, attendendi non veniant, nisi constet de certa, & explicita scientia facti & iuris, quod actus esset inualidus, seù exceptione elidibilis, cum sequi potuerint ex credulitate, seù præsuppositio, quod ipse esset obligatus; Et fortiùs, quia obseruantia non erat merè voluntaria, sed potiùs coacta de mandato iudicis, reiecta ista iam opposita nullitate per ipsius debitoris procuratorem; Ac etiam quia, vbi quoque voluntaria, & deliberata cum dicta scientia adfuisset, id præiudicare non poterat ipsi actori, cuius debitum tunc contractum erat; Ex pariter vera & recepta propositione pluries alibi insinuata, quod vbi actus est ipso iure nullus, atq; implicitū non habet statū validitatis, tūc ratificatio non retrotrahitur, sed attenditur, vt tunc, tanquā actus omninò nouus, & integer, ideoque non aptus præiudicare iuri tertio iam quæsito; *Vt in specie creditoris anteriori contrahentis minus legitimè, postponendi ei, qui posteà legitimè contraxit, quamuis primum debitum posteà ratificetur Ciriac. controuer. 293. Salgad. in labyrint. part. 2. cap. 10. numer. 58. & cap. 21. num. 53. & seqq. apud quos cæteri*, & in *sua materia sub tit. de credito.*

Quamuis autem plures ex dictis responsionibus, seù conclusionibus in abstracto, siue in suis respectiuè casibus veræ sint; Eis tamen non obstantibus, in hac facti specie, ex eius circumstantijs, potissimè verò quod in disputatione habita post decisionem in eius reuisione ob meliores diligentias adhibitas penè infinitus contractuum, aliorumque actuum numerus inuentus est, gestorum iure patrisfamilias, (etiam in sensu veritatis), dicebam iustitiam huic parti omninò assistere, ideoque à dicta decisione recedi debere.

Ad id autem probandum; In primis aduertebam magnam differentiam esse inter casum, in quo creditor ex contractu inito cum filiofamilias, pro eius exe-
14 cutione agat contra debitorem, vel eius successorem vniuersalem siue particularem, qui excipiendo opponat de inualiditate actus; Et casum, in quo creditor sit iam satisfactus, atque tanquam reus ab altero pulsetur, non ratione anteriioritatis, vel potioritatis iuxtà casum suæ obligationis, sed ratione indebiti, quod ita repetatur.

Primò enim casu, iuxtà receptissimam distinctionem in omnibus materijs insinuatam, quæ hodiè de plano, apud eos qui stolidi non sint, præsupponenda est, ille, qui ex aliquo actu, vel iure agit, de illius validitate docere tenetur tanquam de fundamēto suæ intentionis, cum aliàs reo sufficiat, fugiendo vincere per non ius actoris, et consequenter docere, quod esset in aliquo ex casibus à Statuto limitatis.

Secùs autem in altero, *in* quo *ipse* creditor iam satisfactus, sit reus, cui suffragetur idem axioma, vt scilicèt fugiendo sufficiat vincere per non ius *actoris*, qui proindè grauatur onere concludentis probationis nullitatis, quam *pro* eius intentionis fundamento *allegat*; *Cum* etenim, ex alio pariter quotidiano, ac recepto axiomate, non dicatur plena, & concludens probatio illa, quæ contrariam habeat possibilitatem, quàm excludere oportet, atque in terminis huius Statuti, plures dentur casus validitatis ibidem recensiti, hinc proindè docendū est de huiusmodi casuum, seù limitationum exclusione.

Potissimè verò, (& fortiùs) ob huius debiti iudicialem *canonizationem*, exe-
15 quutioni etiam demandatam, ac *in* iudicatum transactam, cum *subsequuta* pacifica obseruantia longissimi tēporis; Ideoque intrat alterum, pariter planum, ac receptum axioma, quotidiè *decantari* solitum, præsertim in hac materia contractuum, qui per prohibitos cum decreto iudicis fiunt, vt pro isto sit præsūptio, donec de contrario doceatur, et cō. sequenter aduertebam claram esse fallaciam circa applicationem *aliquarum* ex dictis conclusionibus generalibus rectè procedentibus in dicto alio casu, in quo creditor sit actor, vt supra.

Licèt enim, vt præsertim aduertitur sub *tit. de credito disc. 2.* & in alijs, pecunia liberata creditori cū ista cautione de re-
16 stituēdo prioribus, & potioribus, ac ad omne mandatū &c., extare dicatur perindè, ac si soluta non esset, neque dici

valeat

valeat agi de formali repetitione indebiti, siue quod creditor efficiatur verus possessor, cum dicatur species precariæ, seù prouisionalis consignationis; Attamen id recte procedit ad effectum, vt creditor iuuari non possit alijs priuilegijs possessori cõpetẽtibus, de quibus *d. disc.*2. & in alijs *de credito*; Siue, vt Iudici consignanti, protestatis, seù iurisdictionis quæstionem refricare non valeat, vbi potissimũ adest clausula, *ad omne mandatum &c.*, ex ijs, quæ habẽtur deducta *sub tit. de iurisd. disc.*94., & in dicta sua materia *eodẽ tit. de credito d. disc.*2. & in alijs; Non tamen facit, quin verè, ac de facto sit reus, quodque alter creditor, qui agẽgo in vim dictę obligationis de restituẽdo illum pulsat, docere concludenter teneatur de casu obligationis ratione anterioritatis, vel illius potioritatis, quæ in posteriori resultat ab anterioris crediti infectione, iuxtà receptam *decis.*492. *Caualer. num.*1. *cum vulgaribus*.

Prætereà aduertebam, quod absque necessitate expendẽdi singula dicta fundamenta, vel singulas responsiones, vt
17 supra eis datas, reflectendum erat ad totam facti massam, cum regula, vt *singula quæ non prosunt &c.*, ità enim resultabat huius debiti clara validitas, quãuis singulæ conclusiones in dictis responsionibus contentæ, singulariter, ac de per se subsisterent, ac essent veræ.

Vt enim patet ex supra allegatis decisionibus, quas hinc inde in hac materia habemus, eædem filiorumfamilias obligationes, quandoque inualidæ declaratæ fuerunt, & quandoque validæ, (vndè propterea ignarum vulgus indebitè tamen, de hoc scandalizari solet); Ità enim sequutum est, quoniã ità vnius, ac alterius facti qualitas exigebat; Ideoque pariter ista quæstio potiùs facti, quã iuris est, et consequenter vt in præcedentibus occasione contractuum, vel obligationum mulierum aduertitur, certam non recipit regulam, seù determinationem generalem, sed diuersimodè in singulis casibus pro eorum qualitate, & circumstantijs decidenda est, indagando scilicèt qualitatem creditoris, an esse verisimiliter informatus, quod debitor esset filiusfamilias, sub paterna potestate, ac administratione viuens, atque ita ad contrahendum inhabilis; Vel potiùs iustè patersfamilias, ac sui iuris reputetur; Ac propterea, bona, vel respectiuè mala fides, normam seù regulam huic materiæ præbere videtur, ponderãdo dicta fundamenta, non principaliter, ac de per se, perindè ac si quælibet ex dictis conclusionibus canonizari deberet, atq; ex ea decisio causæ penderet, sed tanquam circumstãtias simul iungendas ad dictam bonã, vel respectiuè malam fidem, iustamque, vel iniustam credulitatem desumendam, vt præsertim rectè conijci potest ex dictis decisionibus 183. 184. & 185. *post Zacch. de oblig. camer.*, in quibus ob diuersas facti circumstantias, in eiusdem Statuti terminis, modò pro validitate, ac modò pro inualiditate respondetur.

Atque ità ego pluries, ac pluries, modò pro validitate, modò pro inualiditate ad causam scribendo, magis verò pro
18 veritate consultus, præsertim in plerisque causis Ianuensibus, super interpretatione consimilis Statuti, cum hac distinctione procedere consueui, vt scilicèt ad facti qualitatem, ac circumstantias principaliter aduerti debeat, erroneumque sit, in decisionibus, vel doctrinis generalibus fundamentum constituere, benè tamen eas attendere pro norma, vt Iudicis arbitrium, (non quidem ceruicosum, vt frequenter contingit,) sed benè regulatum sit à iuris principijs, magisque receptis propositionibus; Ponderando potissimè naturam, seù qualitatem contractus, an esset prudens, benèque regulatus, qui patrifamilias cõgruat, vel econtrà.

Et præsertim in dictis causis *Ianuẽsibus*, ad eam circumstãtiam aduertebam, de qua *dis.*34., quod etiã minor in rebus
19 mercantilibus huiusmodi Statutorum præsidio non iuuatur, ideoque fortiùs in eo qui sit maior, quamuis patrem habeat; Et sic in summa, quod facti qualitas totum regulet.

Applicando autem ad rem; Non negabam veritatem responsionis datæ ad quartum fundamentum, quod in Vrbe
20 viuentes, quamuis baronias, & dominia, etiam iure Principatus possideant, iurę ciuium habendi veniant, quodq; eã maiorem figuram faciant in propria ditione, ob diuersitatem, seù reduplicationem personarum, quæ in eis considera-

tur, ex pluries insinuatis *sub tit. de feudis*, ac etiam *sub tit. de iurisdict.* præsertim *disc.* 90., quoniam supremus Princeps in propria ditione, si in altero Principatu feudum subordinatum, vel rem priuatam possideat, iure priuati, seù simplicis Baronis censendus est.

Dicebam tamen id rectè procedere, vbi principaliter de hoc subiectionis pũcto ageretur, adeout quæstio esset potestatis; Secùs autem, vbi incidenter, ad effectum regulandi qualitatem personæ contrahentis, vt iustè, atque cum bona fide paterfamilias, et ad contrahen-
21 dum habilis reputari valeat, vtpotè faciens figuram Magnatis, iuxtà eas considerationes, quæ in proposito vsus fructus legalis acquirendi, necnè patri in bonis filij, habentur *sub titulo de seruitutibus ad materiam vsus fructus discurso* 60.

Ità pariter, circa aliam circumstantiam, quod hic viueret à patre seorsum in separato palatio cum separata familia more adeò qualificati, ac primarij Ma-
22 gnatis, ad effectum scilicèt, vt ei non congrueret ratio, cui hæc Statutaria dispositio innixa est, vt filius familias in paterna domo, ac mensa conuiuens, atque de omnibus necessarijs benè prouisus, nullam habeat necessitatem contrahendi debita, nisi ad effectum luxuriandi, vel dissipandi, vndè propterèà huiusmodi personis credentes, ab aliqua mala fide, ac fraudis suspicione alieni nõ sunt, vt ad aliud propositum aduertitur *sub tit. de feudis disc.* 85.; Sed prorsus improprium est cum his terminis procedere, vbi agatur de persona splendidè in proprio palatio cum propria familia, propriaque administratione, & impensa in figura Magnatis primi ordinis viuente, publicèque plures contractus ineũte.

Idemque circa aliud fundamentum resultans ex donatione, vel assignatione, quàm occasione matrimonij sibi fecit pater; Non quidem, vt exindè ad
23 omnes alios effectus, formalis implicita emancipatio resultet, iuxtà scholasticorum quæstiones in abstracto disputari solitas, de quibus *apud Facchin. & alios*, vbi supra; Sed vt exindè, probatio, seù argumentum resultet, iustam inducens credulitatem, ac bonam fidem, quod ità pater ab eius magis subordinata administratione filium exemerit, vt de per se more patrisfamilias eius domum, & familiam regat cum assignatis bonis, vel redditibus, quod contrahendi habilitationem perneceſſe importat, cum impossibile sit viuere solùm ex fructibus, vel redditibus bonorum, qui ob varia accidentia non semper prompti habentur.

Ideoque, vt ad aliud propositum aduertitur *sub tit. de Regal. ad materiam vectigalium disc.* 96.; Aliud est, vbi prin-
24 cipaliter agatur de quæstione patriæ potestatis inter patrem, & filium, adeout agatur de firmando statum personæ, atq; ad hunc effectum, diuturna habitatio seorsum, ac multiplicitas actuum, aliaq; requisita rigorosè desiderantur; Aliud verò, vbi incidenter ad istum, vel similes effectus; Atq; in hoc cõsistit nimium deploranda huius facultatis miseria, su-
25 per tot frequentium æquiuocorum incursu, quia .s. proceditur cum conclusionibus, & auctoritatibus *generalibus* indefinitè in quocumque casu, vnum ab altero non distinguendo, neque ponderando singulorum diuersas circumstantias, & qualitates, et an finis, vel ratio legis, congruat, necnè.

Altiùs item hanc materiam indagando obseruabam, quod istud Statutum in effectu, aliud non disponit, nisi gene-
26 raliter in omni contractu inducit id, quod ius cõmune ex *Senat. Conf. Macedoniano* in solo cõtractu mutui disposuit, tollendo etiam vim iuramenti, quod dictam iuris communis dispositionem ex frequentiori vsu cessare facit, dum in reliquis penè per eadem verba desumptum est ex textu *in l. 2. Cod. ad Macedonian.*, atq; excipiuntur casus ibi recensiti, generaliter excepiendo omnes alios casus, in quibus *Macedonianum* non intret; Ideoque in effectu statuentium intentio fuit se conformandi cum iure communi ciuili, remouendo iuramenti obstaculum, quod ex iure canonico resultat, solumque eius dispositionem, quæ ad vnum contractum restricta est, ad omnes alios extendendi, sed eius terminis retentis, dum ex magis communi, & recepta opinione, vbique, præsertim verò in Rota, & Curia, paternus consensus requiritur pro interesse, non autem pro solemnitate ad integrandam

per-

perlibam, adeout, etiam ex interuallo accedere valeat, quinimò implicita approbatio sufficiat, atque conualidet iuxta terminos *text. in l. finali Cod. ad Macedon.*, *vt apud Dunozett. decis.* 584. & 649. & frequenter.

His ità positis, clarum æquiuocum videtur, hanc statutariam dispositionem ità indefinitè attendere, etiam respectu bonorum, quorum pater vsumfructum non habet, et consequenter neque administrationem, vbi filius est maior, atque per se ipsum administrat; Quoniam ex eadem ratione, ob quam attenta dicti iuris communis dispositione *Macedonianum* non intrat in bonis castrensibus, vel quasi, pariter intrare non debet hodie in aduentitijs, vel in profectitijs improprijs, qualia sunt ea, quæ per patrem filio validè donantur, vel assignantur, aduentitiorum naturam habentia cum maiori circumstantia, quod in eis non competit ille vsusfructus legalis, qui in *alijs* aduentitijs regulariter competit, vt aduertitur *sub titulo de dote dicto disc.* 32. cum ibi deductis.

Ideò etenim ius commune ex *Senat. Consul. Macedoniano* ità statuit aduersus mutuantes filijsfamilias non habentibus castrensia, vel quasi, eo quia in ipsis alia bonorum species non dabatur, cum totum id, quod quomodocumq; in eos obueniret, quamuis à matre, seù alijs attinentibus, siue ab extraneis, vel ex propria industria, peculium profectitiũ esset, plenoque iure patri acquireretur, adeout eius principale interesse huiusmodi obligationes, & contractus filiorum respicerent, vltrà aliam rationem insidiarum, quæ vitæ parentum ità resultare solent.

Peculiorum autem distinctio, ac præsertim aduentitij contradistincti à profectitio, introducta fuit per ius nouissimum *Iustiniani in l. cum oportet Cod. de bonis quæ lib.*, vt aduertitur *in* §. 2. *Instit. per quas person. nobis acquir.*; Et sic quãdo prodijt ius antiquum, vel medium, seù nouum, de quo *tot. tit. ff. & Cod. ad Sen. Consc. Macedon.*, cognitum non erat peculium aduentitium, quo mediante filiusfamilias alia bona præter castrensia, vel quasi obtineret, et in quibus occasione eorũ administrationis, contrahendi, vel se obligãdi sine præiudicio patris, ac extrà eius causam moriuum haberet, ideòque meritò filiosfamilias habilitauit solùm in concernentibus peculium castrense, vel quasi, quoniã in alijs id verificabile non erat, citrà damnum, vel interesse patris, cuius consensus meritò exigitur, dum vt supra, etiam hodie magis receptum est, vt paternus consensus non pro solemnitate, & ad integrandum, sed pro solo interesse requisitum sit; Igitur eadem ratio, quæ in castrensibus, vel quasi dicto iure antiquo, medio, vel nouo militabat, hodie ex iure nouissimo militare videtur in aduentitijs, vel profectitijs improprijs, quorum vsusfructus patri non quæratur, quoniam si damus in filio dominium, ac facultatem administrandi, perneceſsè dare debemus habilitatem contrahendi; Et consequenter quod rigor Statuti procedere debeat, vbi intret dicta ratio, quod scilicèt filij familias nihil habentes, nullamque administrationem, quæ contrahendi necessitatem inducat, vtpotè in domo, ac mensa patris viuentes, atque de omnibus necessarijs prouisi, aliam nõ habeant contrahendi, vel se obligandi causam, nisi iam dictam luxuriandi, vel dissipandi; Ideoque propterea in ista, vel consimili facti specie, clarum videtur æquiuocũ procedere cum dictis regulis, seù conclusionibus generalibus, quæ in suis respectiuè casibus sunt veræ, non tamen cuicumque indefinitè applicabiles, sed pro qualitate, & circumstantijs facti, cuius verè est ista quæstio potius, quàm iuris.

Ideoque in centum, & vltrà consimilibus controuersijs, sub eadem inspectione cadentibus, cum hac distinctione, quãdoq; pro validitate, & quandoq; pro invaliditate pro facti qualitate respondere consueui, cum eadem sint principia in suis respectiuè casibus vera, sed punctus est in applicatione, et àn in vna potiùs, quàm in altera parte versaremur, quod ex facti qualitate, ac singulorum casuum circumstantijs pendet.

An autem hoc Statutũ procedat cum districtualibus habetur *sub tit. de credito disc.* 146.

BAREN.

OBLIGATIONIS

PRO

CREDITORIBVS

CVM

HERCVLE PAPPACODA.

Casus decisus per Rotam pro Creditoribus.

De prohibitione alienationis bonorum, ad quorum titulum clericus ad sacros ordines promotus est, quando, & quomodo procedat; Et an sub dicta prohibitione veniat hypotheca, et quomodo ista sit exercibilis.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutiones causæ.*
3 *De prohibita alienatione bonorum, ad quorum titulum quis est promotus ad ordines.*
4 *De ratione dictæ prohibitionis.*
5 *Quod sub dicta prohibitione veniat etiam hypotheca.*
6 *Reijcitur, vel declaratur, id quod dicitur de hypotheca.*
7 *De differentia inter prohibitionem istorũ bonorum, & illam bonorum Ecclesiæ.*
8 *Quid Concilium Tridentinum in hoc statuerit.*
9 *Si clericus est aliundè prouisus benè alienat, & prohibitio cessat.*
10 *Quid reseruandum sit pro clerici substentatione.*
11 *An debeat haberi ratio nobilitatis.*
12 *De eodem.*

DISC. XXXVIII.

1 MArchio Capursij Franciscus Pappacoda, contemplatione matrimonij cõtracti per Iosephum filiũ primogenitum, feudorum refutationem, aliorumque bonorum donationem illi fecit, sibi reseruatis ducatis 35.m., ex quibus deindè donauit Herculi filio secundogenito ducatos 8. m., pro quibus promisit soluere fructus ad rationem quinque pro centenario, ac successiuè donatarius ad sacros ordines promotus fuit ad titulum istius patrimonij; Cumque postmodum dicti fratres, quemdam redditum vendidissent Palmerijs, aliasque obligationes fecissent, pro quibus (primogenito fortè principali debitore non soluente), Hercules creditorum molestias timebat, Hinc ex remedio *text. in l. diffamari ff. de ingen. & manumiss.*, & *l. si contendat ff. de fideiussor.*, quod in Curia *iactationis*, *ac iactationum* dicitur, in partibus autem, sub præuentionis nomine explicari solet, iudicium instituit coram eius Ordinario Baren, à quo sententiam reportauit, declarantem à creditoribus molestias inferri non posse super dicto capitali ducat. 8. m., eiusque fructibus, tanquam patrimonio, ad cuius titulum sacrorum ordinum collatio facta erat, saluis eorumdem creditorum iuribus super alijs dicti Herculis bonis, à qua sententia interposita appellatione, et commissa causa *in Rota coram Alber-*
2 *gato*, datoque dubio, an obligatio substineatur, et pro qua parte, sub *die* 13. *Martij* 1665., affirmatiua prodijt resolutio fauore creditorum, ex eo tantùm fundamento, quod non *iustificaretur* in actis dicta qualitas donationis, ac respectiuè promotionis ad titulum patrimonij; Cumque obtenta aduersus decisionem noua audientia, id iustificatum esset, in repropositione causæ sub *die* 17. *Martij* 1666. perstitum fuit in decisis super validitate obligationis, reseruando declarationem, in qua annua quãtitate obligatio non esset exercibilis, donec dictus Hercules viueret, quatenus aliundè prouisus non esset, vnde ipse acquieuit, atque cum creditoribus se con-

concordauit, ideoque causa vlteriorem progressum non habuit.

Prima igitur disputatio, quoad ea quæ iuris sunt, ferè nullam habuit inspectionem, dum de plano fundata remanebat intentio creditorum in valida, & generali obligatione omnium bonorum contracta per virum maiorem, ac sui iuris, dictaque circumstantia, ex qua dictæ obligationis validitas, vel effectus in isto capitali impugnabatur, nullam habebat facti iustificationem, ideoque maior quæstio fuit in secunda disputatione, quando dicta circumstantia iam purificata fuerat.

Dicebant autem Scribentes pro clerico debitore, claram esse dictæ obligationis inualiditatem ex dispositione Sacri Conc. Trid. *Sess.* 21. *de reformat. cap.* 2., vbi quemadmodum prohibetur resignatio beneficij, ad cuius titulum quis ordinatus est, atque aliàs resignatio absque hac speciali mentione est nulla, quinimò etiam ea facta, vbi non iustificetur resignantem esse aliundè prouisum, & commodè viuere posse, ex ijs quæ habentur pluries in sua materia *sub titulo de beneficijs*, ità inualida sit alienatio bonorum, ad quorum titulum eadem promotio ad ordines facta sit, ex deductis *per Barbos. de Episcopo allegat.* 19. *& in collectan. ad idem Concilium d. cap.* 2., *& Cutell. de donat. disc.* 2. *par.* 12. *num.* 83., per quos cæteri de more cumulantur, quorum auctoritas desideranda non est, vbi lex clara habetur.

Atque ego obseruabam quod potuissent in idem deduci ea, quæ habentur *sub tit. de donat.* pluries ad materiam prohibitæ retrodonationis factæ contemplatione certi, & determinati matrimonij, siue ipsorum bonorum ità donatorum alienationis, ob ius, vel interesse secundarium vxoris, & filiorum, dum in præsenti adesse quoque dicitur idem interesse secundarium, tam Episcopi ordinantis, aliàs ad alimenta promoti obligati, quàm etiam Ecclesiæ, totiusque ordinis clericalis, vt occasione retrodonationis huiusmodi donationum pariter in dicta sua materia aduertitur.

Quia verò non agebatur de vera, & propria alienatione, sed solùm de hypotheca generali, conabantur ijdem scribentes deducendo auctoritates collectas *per Barbos. & Cutell. locis supra citatis*, probare, vt quod per decretum Conciliare in alienatione dispositum est, in hypotheca quoque procedat.

His tamen non obstantibus, (cum sensu etiam veritatis), contrarium dicebam verius esse, scribendo pro creditoribus, ideoque resolutiones, iustæ, 6 nèque fundatæ visæ sunt, quoniam iuxtà ea, quæ in fortioribus terminis alienationis bonorum Ecclesiæ habẽtur *per Rotam apud Roias decis.* 261. cum alijs supra *disc.* 1., hypotheca generalis nõ cadit sub dispositione *Extrauag. Ambitiosæ*, nisi quatenùs per illius exercitium alienatio bonorum prohibitorum sequi deberet, secùs autem vbi exercenda esset solùm in fructibus.

Ità fortiùs, iuxtà congruam applicationem, dicebam (et Rota amplexa est), quod cum ista prohibitio non sit realis, 7 vt est illa bonorum Ecclesiæ, sed sit solùm accidentalis, vel causatiua, ad certum scilicèt finem, seù effectum, vt interim promotus, congruam habeat substentationem, neque cum ordinis clericalis dedecore mendicare cogatur, hinc proindè, dum actus veræ alienationis ipsorum bonorum factus non erat, adeo ut dici valeat, quod ob contrauentionẽ Conciliaris decreti intrare possit eius nullitas, ità sufficiebat eiusdem decreti finem impleri, siue effectum sortiri, cum præseruatiua congruæ summæ donec viueret, siue de beneficijs, vel aliàs congruè prouisus esset.

Adeò vt Concilium in hac parte, solùm strictius demandare videatur, id quod per sacros canones dispositum est 8 *in cap. Odoardus de solutionibus*, *& in cap. peruenit de fideiussor.*, vt clerico debitori dimitti debeant tot bona in fructu tantùm ad vitam, quæ ad eius substentationem sufficiant, firma eorumdẽ bonorum obligatione remanente ad cõmodum creditorum post sequutam eius mortem, vel prouisionem aliundè, ex ijs, quæ ad hanc materiam *cap. Odoardus* habentur pluries *sub tit. de credito*.

Quodque ista prohibitio percutiat solùm dictum finem, seù effectum, ideoque, vbi præsertim non agitur de vera, & formali alienatione sine licentia Episcopi,

9 scopi, cùm positiua dicti decreti contrauentione, sed de hypotheca, eiusque effectu, vel executione, inspiciatur solùm finis, seù effectus prædictus; Comprobari dicebam ex eo, quod ex magis communi, ac probabili opinione, vbi clericus ad sacros ordines ad titulum patrimonij promotus est, deindèque obtinet beneficium sufficiens ad congruã substentationem, tunc cessat dicta Conciliaris prohibitio, rectèque alienari possunt bona, ad quorum titulum ad ordines promotus est, vt *apud Gratian. discep. 159. num. 14. Gars. par. 2. cap. 5. nu. 186. & seqq. Barbos. d. alleg. 19. num. 89. & seqq. Fagnan. in cap. Episcopus de præben. num. 46. cum seqq.*, ac probat ad litterã ipse contextus Conciliaris decreti, dum vtitur illo verbo *donec &c.*

Agnoscentes alterius partis defensores, quod nullitas non esset subsistentabilis, atque videntes, quod ego scribens pro creditoribus admittebam, vt non 10 constito de congrua prouisione aliundè, deberet salua dimitti summa congrua donec ipse clericus viueret, seù prouisionem obtineret, nimium insistebant in eo, quod totus redditus præseruatus esse deberet, dum agebatur de viro nobili, ac filio Magnatis, cui pro congrua substentatione pro decore suæ nobilitatis, vix iste redditus sufficiebat, cumulando ea, quæ habetur *apud Merlin. decis. 5.*, & passim super arbitraria materia taxationis alimentorum, vt qualitas personæ, ac mos regionis, non ad præcisam naturæ necessitatem, sed ad illam congruentiæ taxa fieri debeat, iuxtà ea, quæ in materia taxæ dotis congruæ habentur plenè deducta *sub titulo de dote disc. 144.*

Iustè autem, ac rationabiliter ista prætensio reiecta fuit, solùmque circumspectè reseruata est taxa facienda pro 11 arbitrio ex regionis moribus adhuc nõ iustificatis regulando, quoniam decretum Conciliare non distinguit nobiles ab ignobilibus, siuè maiorem, vel minorem nobilitatem, sed solum respectum habet ad ipsum ordinem clericalẽ in vniuersum, et nè, qui in eo constitutus est, cum ipsius ordinis decore, mendicare cogatur, vndè sufficit istud inconueniens cessare, eique prouideri, absque singularium personarum distinctione; Dando in hoc exemplum practicum Religionum, vel Congregationum regularium, vel sæcularium, in quibus sub eodem instituto viuitur, quod non inspicitur ad natalium qualitatem, sed omnes pariformiter eodem habitu vtuntur, eundemq; habent viuendi modum; Ac propterea non incedere cum curru, & numeroso famulatu, est quidem præiudiciale statui, & ordini magnatitio, vel nobili iuxtà sæculi pompas, ac sæcularium vsum, non autem ordini clericali; Et consequenter hæc inspectio percutit potiùs terminos diuersos *textus in l. miles*, siue illum stylum, qui habetur in Hispania reseruandi possessori maioratus alimenta cum potioritate supra creditores ex *ijs*, quæ habentur *sub tit. de fideicomm. disc. 170.*, sed hoc nihil commune cum casu quæstionis.

Adhuc tamen admittebam, quod de ista qualitate ratio habenda esset, cum vir nobilis non possit explicare illos actus ad eius victum *necessarios* quos 12 citrà dedecus ordinis clericalis exercet vir popularis, cum ecclesiastica tamen moderatione, non autem cum pompis sæculi, vndè propterea mihi videbatur, (et Rota inclinabat) quod habita informatione summæ, quæ in ea diœcesi congrua reputatur, vt promotio fieri valeat, ea duplicaretur, vt *ità* de honesto famulatu prouisum remaneret, dum clerici constituti in ordine præsbyterali aliud habent subsidium eleemosynæ *missarum*.

AMERINA BONORVM

PRO

COMITE LAVRENTIO DE MARSCIANO

CVM .N.

Casus disputatus in Sacra Consulta, credo, resolutus pro Comite.

De prohibita alienatione in forenses, quomodo, et quando procedat, Et an huiusmodi prohibitiones fieri possint per inferiores necnè.

SVMMARIVM.

F *Acti series.*
Commendatur Tribunal Sacræ Consultæ pro facili recursu subditorum.
2 *Statuta Ciuitatis dominantis in loco subdito, cessante Statuto particulari, debent attendi.*
4 *De Castris, vel Pagis dismembratis à Ciuitate, & positis sub aliena iurisdictione, vt non cadant sub Statutis, & num. 8.*
5 *Statuta prohibentia alienationem in forenses, sunt à iure exorbitantia, & num. 10.*
6 *Ciuitates, vel Domini recognoscentes superiorem non possunt condere Statuta contrà ius.*
7 *In specie quod non possint à subditis fieri dicta Statuta inhabilitantia forenses.*
8 *De conclusione, de qua num. 4.*
9 *Obseruantiæ in hoc est deferendum.*
10 *Contrarium eius, quod habetur num. 5.*
11 *Quod dicta Statuta sint potius fauorabilia, & iuri conformia.*
12 *An officiant clericos, & ecclesiasticos.*
13 *Sub nomine iuris communis an veniat Statutarium Ciuitatis dominantis, vel commune Romanorum.*
14 *Constitutiones Apostolicæ, vel leges generales Principatus dicuntur ius commune, non autem Statutarium.*
15 *De eadem conclusione, de qua numer. 6. & declaratione.*
16 *De alia declaratione, & quando etiam Domino inferiori liceat inhabilitare forenses.*
17 *Quando Domini inferiores habeãt etiam Regalia, illud præsertim succedendi in bonis vacantibus.*

DISC. XXXIX.

INter quamplures cõtrouersias habitas per Comitem Laurentium de Marsciano dominum Castri Guardeæ, quarum in parte mentio habetur *sub tit. de Regalibus disc. 146. & sub tit. de seruitut. disc. 36.*, omnium prior, circa meæ professionis initia, fuit ista, quod facta per aliquos dicti castri incolas alienatione quorumdam prædiorum rusticorum in forenses, absque consensu dicti Comitis, prohibentis idcircò dictarum alienationum effectum, incertum est, an ex parte venditorum, vel ex illa emptorum, recursus habitus fuerit ad Sacram Consultam, (quæ verè magnum, ac nunquam satis commendabile Tribunal est, ad refrœnandum Baronum, & Domicellorum, ac etiam Gubernatorum, aliorumque concussiones in vassallos, & subditos, quibus tamen quandoque ex benignis, ac promptis istius Tribunalis auribus nimia licentia vsque ad petulantiam conceditur, ideoque dicere consueui, quod eadem vigilantia quæ habetur, nè vassalli opprimantur à Baronibus, ità econuersò haberi deberet nè Barones contemnantur, vel inquietentur à vassallis, puniendo quandoque indebitè recurrentes.)

In hac igitur disputatione, pro dictarum alienationum prohibitione, seù inualiditate, processum fuit cum fundamento Statutorum Ciuitatis *Castri*, de cuius districtu, vel membris fuisse antiquitus istud Oppidum, seù castrum Guardeæ, pro certo supponebatur, ideoque dicebatur intrare receptam, & quotidianam propositionem *ex theor. Bart. in l. 1. num. 41. Cod. quæ sit longa consuetudo*, vt statutum Ciuitatis dominantis,

quoties

quoties non accedat incompatibile Statutum particulare, seruari debeat in locis Comitatus, vel districtus, vt passim habemus de Statuto Vrbis, ac alijs extrà controuersiam, cum id non impugnaretur in abstracto.

De duobus autem in contrarium opponebatur; Primò scilicèt, quod ab antiquo istius castri dismembratio à dicta Ciuitate, cum diuerso dominio sequuta esset, eo quia dicta Ciuitas, cum alijs Oppidis, & locis illum Statum constituentibus per *Paulum III.* iure feudi veri, & fortè etiam dignitatis, infeudata fuisset Duci Parmæ, istud verò Castrum per inferiores magisque subordinatos Domicellos, absque aliqua inuestitura, vel seruitio feudali, possessum fuisset in allodium, iuxtà eam impropriam, ac subordinatam allodialitatem, de qua pluries habetur *sub tit. de feudis*; Et consequenter quod dicta Statuta attendenda non essent, ex ijs, quæ cæteris relatis habentur *apud Franch. & adden. decis.* 129. *Gizzarell. decis.* 24. *Rouit. decis.* 11. *apud quos cæteri*, de castris, seù pagis, aliàs casalibus sub diuersa iurisdictione, vel dominio, à Ciuitate, seù loco dominanti, eiusque antiqua iurisdictione dismembratis. 4

Et secundò, quod vbi etiam dictum Statutum attendi deberet, adhuc tamen, 5 cum in hac parte esset contra ius, atque ab eius dispositione exorbitans, vtpotè impediens libertatem deriuantem ex dispositione textus *in l. dudum Cod. de contraben. emptione*, (ob cuius dispositionē, ex magis cōmuni, ac recepta opinione, de qua pluries *sub tit. de seruit. ad materiam retractus*, ius congrui etiam vicinitatis, vel sanguinis reputatur odiosum, & contrà ius.)

Hinc proindè resultat, quod, Ciuitatibus, vel Dominis recognoscentibus Superiorem, non competit facultas condendi huiusmodi Statuta; Idque si generaliter de iure procedit, multò magis in Statu ecclesiastico ex Constitutione Aegidiana, ex deductis apud *Buratt. decis.* 6. & aduertitur alibi pluries præsertim *sub tit. de succes.*, vbi magis de hac Statutorum materia agitur. 6

Et in his præcisis terminis huiusmodi Statutorum prohibentium alienationes 7 in forenses, quod fieri non possint per Dominos, vel Ciuitates subditas absque Apostolica auctoritate, quæ debet esse expressa, & specifica, & non sufficit in forma communi, minusque illa præsumpta, quæ resultat à longissimi temporis decursu, plenè probat *Gratian. discept.* 245. *num.* 37. *cum sequen.*

His tamen non obstantibus, scribens pro Comite, contrarium verius esse dicebam, atque ad obiecta respondendo; 8 Quatenùs ad primum pertinet, aduertebam sub quæstione esse, an mutatio iurisdictionis importet mutationem territorij, et cessationem subiectionis legum, & Statutorum, ex deductis *per Felin. in cap. cum causam de probat. num.* 12. *Apost. conf.* 61. *num.* 6. *plenè Cyriac. controu.* 477. *prima num.* 18., vbi de Oppido *Carpi*, quod priùs erat de iurisdictione, seù districtu Ferrariæ, postea effectum est de dominio Ducis Mutinæ, ibiq; elaborate de more multos colligit, præsertim Consulentes firmantes, vt non obstante diuersitate dominij, vel iurisdictionis, adhuc vim habeant, ac seruari debeant Statuta Ciuitatis dominantis, quod etiam probabilius esse patet ex eisdem suprà in obiectum allegatis.

Ac propterea quicquid esset de articulo, generaliter, ac abstractè confide- 9 rato in solo puncto iuris, absque alio facti fomento; Dicebam sufficere, vt id esset dubium, ac disputabile, vt propterea deferendum esset obseruantiæ in omni materia ambigua optimæ interpræti, ex ijs, quæ vltrà generalia habentur *apud Cyriac. dicta controu.* 477. *num.* 18.

Quouerò ad alterum obiectum; Negabam dictum assumptum *à Gratian. vbi supra* præsuppositum, quod huiusmodi 10 Statuta essent exorbitātia, ac odiosa, cū potiùs iuri conformia videantur, ac fauorabilia, vt probare videtur idem *tex. in l. dudum Cod. de contraben. emptione in fine*, & melius probat textus *in l.* 1. *Cod. Nō licere habitatoribus Metrocopiæ lib.* 12.

Ideoque licèt sub quæstione sit, an huiusmodi Statuta odiosa, vel fauorabilia censeri debeant, diuersæque habeātur opiniones hinc inde, Attamen fortè 11 magis communis videtur ea, quæ fauori potiùs assistit, ratione publicæ vtilitatis, & congruæ rationis, vt Ciuitates, & loca hominibus impleantur, illique bona obtineant, qui eiusdem loci onera suppor-

ſupportant ex deductis *per Surd. conſ.2. num.33. Barbat. conſ.43. num.11. & ſequen. lib.1. Rot. deciſ.251. numer.5. & 6. part.8. recent.*, & habetur ſub *tit. de Regalibus diſc.77. & 83.*, ac alibi.

Vndè propterea plurium eſt ſen-
12 tentia collectorum *per Carol. de Graſſ. de effect. cler.2.num.377.* cum alijs relatis *per Rotam deciſ.157. num.21. & ſeq. par. 11. recent.*, vt huiuſmodi Statuta tanquam rationabilia, & fauorabilia, etiam clericos, & eccleſiaſticos forenſes comprehendant.

Et quamuis, præſertim in Rota & Curia ſequente opinionem Canoniſtarũ, ac Moralium, recepta ſit contraria opinio, vt aduertitur *d.deciſ.157. num.23. & ſequen.*, vbi referuntur *Ciarlin. controu.23. num.39. & 40. Cyriac. controu. 205. num.156. & ſequen.* & alij, præſertim *P. del Bene de Immun. tom.1. cap.8. dub.11. ſect.1. num.10. & ſequen.*, (qui magnum cumulum auctoritatum elaboratè facit); Attamen id non prouenit ratione odibilitatis, vel exorbitantiæ Statuti, ſed ratione defectus iuriſdictionis, & poteſtatis laicalis in clericos, & eccleſiaſticos, vndè propterea (quicquid laici teneant), Curia Romana firmiter tenet, vt publicus fauor, impellere quidẽ debeat eccleſiaſticos ad obſeruandum Statuta, vel edicta laicalia, ex vi directiua, non autem coactiua, vt alibi aduertitur.

Clariùs verò dicebam, vt extra controuerſiam recipienda eſſet hæc opinio, quod huiuſmodi Statuta prohibentia alienationem in forenſes exorbitantia,
13 & iuri contraria dici non debeant in Statu eccleſiaſtico, ſtantibus Apoſtolicis Conſtitutionibus; Licèt enim in ea quæſtione, an ceſſante Statuto particulari, ſub nomine iuris communis veniat Statutum generale loci dominantis, vel potiùs commune Romanorum, magis communis, ac recepta opinio ſit, vt veniat iſtud poſterius ex collectis *per add. ad deciſ.378. part.4. recent. tom.2. ex num.8. deciſ.178. part.5. recent. Buratt. dec.332. num.11. deciſ.198. poſt Merlin. delegit.*; Attamẽ id procedit, vbi agitur de Statutis particularibus alicuius Ciuitatis quãuis dominantis, quæ tamẽ reſpectu Principis ſit ſubdita, vndè cõtineant ius municipale reſtrictum intra proprium territorium, vel diſtrictum; Secùs autem vbi agitur de lege vniuerſali edita per Principem in toto eius Regno, vel Imperio, quoniam tunc dicitur ius commune potiùs quàm municipale, ideoque non cadit ſub propoſitionibus, quas in
14 materia Statutorum habemus, vt benè aduertitur *apud Rouit. deciſ.78 numer.5.*, iſtudque eſt vnum ex æquiuocis, in quæ frequenter nudi pragmatici abſque alio ratiocinio in ſola doctrinarum littera ambulantes, incidere ſolent, vt etiam alibi aduertitur.

Prætereà, cum ſupponeretur iſtud eſſe Statutum antiquiſſimum ab immemorabili tempore ſeruatum, ità aduertebam omnem ceſſare difficultatem; Li-
15 cèt enim vera ſit propoſitio, de qua apud *Gratian. vbi ſupra*, & apud *Buratt. & adden. dict. deciſ.6.*, *& frequenter*, vt Statutorum confirmatio præſumpta, quę reſultat à lapſu longiſſimi temporis, cẽſenda veniat in forma communi, ideoque operatiua non ſit in odioſis, ac expreſsè à iure exorbitantibus; Secùs tamẽ dicendum eſt, vbi accedat immemorabilis, vel centenaria, ex vero, & recepto principio, de quo in præcedentibus, *hoc eodem titulo*, & alibi frequenter, quod vigore centenariæ, certius verò immemorabilis, allegari poteſt quicumque titulus de mundo melior abſque neceſſitate illum iuſtificandi, et conſequenter, quod rectè allegari poſſet auctoritas Apoſtolica in forma ſpecifica, omnique modo meliori.

Occaſione autem aliarum controuerſiarum inter iſtum Domicellum, & vaſallos, de quibus *dicto diſ.146. de Regalibus, & diſc.36. de ſeruit.*, poſt plures annos diſputatarum aduerti, vt quamuis præmiſſa fundamenta etiam ſubſiſterent, error tamen fuit ſe reſtringere ad hæc generalia cuicumque Baroni, ſeù Domicello conuenientia in ſola ratione iuriſdictionali, negligere verò ſolidius motiuum, ad quod fortè reflexio habita non fuit, ob deficientem magis diſtinctam facti notitiam, occaſione aliarum ſubſequentium controuerſiarum poſtmodum habitam ſuper huius dominij qualitate.

Cum etenim ex deductis locis proximè citatis, dominus huius caſtri non habeat ſolum dominium baronale, ſeù iuriſdictionale, ſed etiam illud plenum,

ac priuatum totius territorij, adeout ci-
16 ues & incolæ, alijque priuati, prædia, & bona ibi possidentes, quoddam dominium vtile, vel subalternum, per quamdam coloniæ speciem habere videantur. Hinc proindè stante dicta antiqua obseruantia, absque necessitate recurrendi ad dictum Statutum Ciuitatis aliàs dominantis, fundamentum rectè constitui poterat in allegatione propriarum legum, quas etiam iure priuato dominus huiusmodi colonis, & vasallis adijcere potuit, quomodo .s. ista bona obtinere deberēt, cum ità non dicatur statui contrà ius, prohibendo dominis naturalem libertatem, istamque seruitutem imponendo, sed potiùs rei suæ legem adijcere, iuxtà ea, quæ habentur pluries *sub tit. de feudis* ad materiam incapacitatis clericorū, & ecclesiasticorum, quod licèt aliqui credant leges feudales, vel aliàs huiusmodi incapacitatem inducentes, ecclesiasticæ libertati aduersari, contrarium tamen verius est ex iam dicta ratione.

Et ob quam *discurs 72. de feudis*, & *disc. 149. de Regalibus* habetur, vt Barones, vel Domicelli quamuis inferiores, vel respectiuè Principes laici, habeant ius
17 succedendi in bonis vacantibus, vbi de eorum directo dominio sint; Ad quod conferunt ea, quæ habentur pluries *sub tit. de emphyteusi* super valida exclusione, seù incapacitate Ecclesiarum, & piorum locorum, absque eo, quod ecclesiasticæ libertati id aduersetur, cum similibus.

De his autem Statutis prohibentibus alienationem in forenses plura habētur *sub tit. de Dote disc. 149.*, vbi de puncto, an compræhendant contractum dotis.

BONONIEN.

PRIMOGENITVRÆ

DE FONTANIS

PRO

MARCHIONE LVDOVICO FONTANA

CVM

CLAVDIO FRATRE.

Casus decisus per Rotam pro Ludouico.

De prohibita alienatione rei litigiosæ, an, et quando, & ad quos effectus procedat.

SVMMARIVM.

1 *Facti series remissiuè.*
2 *De materia vity litigiosi.*
3 *Resolutio causæ.*
4 *Distinguuntur effectus circa vitium litigiosi.*
5 *Quando verum litigiosi vitium contrahatur, etiamsi lis esset in possessorio, vel actione personali.*
6 *Et de alienatione in fraudem partis exequutionis.*
7 *An facta alienatione lite pendente in clericum, recta via fiat contra eum exequutio.*
8 *De requisitis necessarijs ad contrahendū verum vitium litigiosi.*
9 *Quare sint rari casus verè litigiosi vitij.*
10 *Quando requiratur fraus consilij, vel sufficiat illa præiudicij.*
11 *An causa dotis faciat cessare vitium litigiosi.*
12 *Quando dictum vitium verè contrahatur, & per quam litem.*
13 *Prouisionales sententiæ ad aliū effectum, non inducunt vitium litigiosi.*
14 *Erectio primogenituræ cum iusta causa excludit fraudem.*
15 *De alienatione in potentiorem.*

16 *Quo-*

5 *Quomodo procedendum sit circa doctrinarum applicationem.*

DISC. XL.

RETenta facti seriè, de qua *sub titul. de fideicommiss. disc.*157., & sub *tit. de feud. disc.*46., super controuersijs inter hos fratres habitis, ex ibi deductis; Inter aliàs exceptiones, quæ ex parte Claudij dabantur aduersùs applicationem controuersorum bonorum, quam Ioannes Maria contendentium pater fecerat ad fauorem primogenituræ, fuit illa nullitatis resultantis à vitio litigiosi ex dispositione *text. in l. fin. Cod. de litigios.*, stante lite, quæ de tempore eiusdem assignationis pendebat inter dictum Io. Mariam, & ipsum Claudium super his bonis sibi pro eius alimentis de ordine Rotæ assignatis, vndè propterea scribentes pro oppositore, cum longo apparatu deducebant ea, quæ ad hanc litigiosi materiam habentur per Ciuilistas *in d. l. fin.*, *& per Canonistas in cap.*2. *de alienat. mutan. iud. cauf. Couarr. practicarum cap.*15., *Sperell. decis.*7., *Rot. decis.*70. *&* 71. *post Salgad. in labyrint.*, quæ sunt repetitæ *decis* 268. *&* 339. *par.*10. *recent. & decis.*209. *coram Rotas repetit. decis.*165. apud *Postium de subhastat.*; In quibus firmatur, quod vbi etiam lis esset in possessorio, adhuc id sufficeret, quoniam licèt in ipsa re, eiusque proprietate verùm litigiosi vitiũ non contrahatur, adhuc tamen ipsa possessio effici dicitur litigiosa, idemque vitium imprimi ipsi possessioni, vndè propterea idem deberet resultare effectus.

Scribens ego pro Ludouico fratre primogenito, qui ex iuribus primogenituræ, in vim dictæ assignationis, iudicium associationis ad bona prædicta instituerat, (etiam cum sensu veritatis), dicebam prorsus improbabilem esse hanc exceptionem, nulli pœnitus iuridico fundamento innixam, ideoque meritò per Rotam neglecta fuit in disputatione habita *sub die* 10. *Martij* 1662. *coram Albergato*, vndè propterea in alijs disputationibus postmodum habitis super alijs punctis de quibus *dicto disc.*46. *de feud. & disc.*157. *de fideicommiss.* scribentes pro dicto oppositore acquieuerunt, neque amplius de hoc puncto actũ fuit.

Ad tollenda verò æquiuoca, cum quibus procedi ostendebant auctoritates, quas, non distinguendo casus, vel effectus, ijdem scribentes allegabant in confuso; Aduertebam quod, vltrà alios effectus pœnales, quorum vsum praxis forensis fortè nunquam docuit; Quatenùs pertinet ad effectus ciuiles inter
4 ipsos collitigantes, illi duo sunt; Primo scilicèt circa ordinem iudicij, et an fauore collitigantis recta via exequi possit contrà tertium, in quem facta sit alienatio, eo modo, quo posset contrà ipsum, qui alienationem fecit, vel potiùs oporteat agere in iudicio ordinario rescissorio; Et secundò circa nullitatem actus, aliaque pœnalia disposita per *text. in d. l. fin. C. de litigios.*, *& in Authentico de litigios.*

Ad primum effectum, admittebam tanquam veram dictam propositionem, quod scilicèt, (quicquid Scribẽtes variauerint in terminis iuris communis, ac etiam Regnicolæ in terminis *Cap. Conuentus* ex deductis apud supra allegatos, *& Ioan. Ant. de Nigris aliàs Campagn. in eod. Cap. Conuentus Franch. decis.* 464. *&* 545. *Rouit. in rubr. pragm.*1. *de instan. cauf. non restauran. & decis.*74. *num.*8. *&* 9. *Capyc. latr. decis.*170. *Duran. decis.*364., apud quos alij super puncto, an per actionem hypothecariam, aliaque interdicta possessoria litigiosi vitium contrahatur, necnè); Verius, magisque receptum est, non requiri verum, ac formale vitium ad rigorosos terminos *text. in d. l. finali*, sed sufficere, quod vt supra, ipsa possessio sub lite sit, iuxta plenè deducta in *allegata decis.*209. *Rotas repetit.* apud *Post. de subhastat. decis.*165. *& in dictis decis.*268. *&* 339. *part.*10. *recent. repetit. post Salgad. in labyrint. decis.*70. *&* 71., quæ videntur in materia magistrales; In quibus etiam insinuantur ea, quæ
6 disputata habentur *apud Duran. d. decis.* 364. *Buratt. decis.*627. *&* 917., àn scilicèt, & quando dicatur adesse fraus necnè, pro impedienda imminenti executione, quæ ità directè contrà tertium fieri valeat.

Et ad quem effectum, intrat etiam nodosa quæstio inter Canonistas, & Ci-

uiliſtas, ſiue eccleſiaſticos, & ſæculares, vbi alienatio fieret in clericum, vel Ec-
7 cleſiam, aut aliàs priuilegiatum, ac diuerſi fori, an directè ab eodem iudice laico, coram quo pendebat lis, qua pendente alienatio facta ſit, executio fieri valeat; Aliquibus affirmatiuam ſimpliciter tenentibus, quaſiquod ità bona præuenta ſint; Alij autem ità tenaciter negatiuam tenentibus, vt putent nouum iudicium reſciſſorium ex integro neceſſarium eſſe; Et alijs probabilius mediam viam diſcretè tenentibus, atque vtriuſque opinionis conciliatiuam, ſeù moderatiuam, vt ſcilicèt non poſſit quidem iudex laicus directè, ac auctoritate ſua exequi, ſed fieri debeat cum brachio, vel auctoritate iudicis eccleſiaſtici, in proceſſu tamen ſũmario, qui in impartitione brachij, ſiue executione adhiberi ſoler abſque neceſſitate dicti iudicij reſciſſorij, ex deductis apud allegatos, & præſertim *in d.deciſ. 7. Sperell.*

Quidquid autem ſit de his (ità obiter inſinuatis, ad effectum elucidandi æquiuocum, ſuper incongrua applicatione prædictarum, ac ſimilium deciſionum, & auctoritatum hunc effectum percutientium, quæ conſarcinabantur, & de quibus fortè habebitur in ſua materia ſub *tit. de iudicijs*); Illa extranea remanebant à caſu controuerſiæ, verſantis ſuper ſecundo effectu pœnarum inductarum *per text. in d.l.finali, & in d.auth.* inter quas illa inualiditatis actus recenſeri ſolet.

Ad hunc autem effectum, duo copulatiuè deſiderantur; Primò ſcilicèt, vt verum, ac formale vitium litigioſi contra-
8 ctum ſit in ipſis bonis, quæ ità alienari prohibita ſint; Et ſecundò, vt nulla concurrat legitima cauſa, quæ id licitum reddat, ſiue ab hoc delicto excuſet, vndè propterea, Vel ſit vnus de caſibus in eadem lege finali exceptis, Vel quod ſit ſimilis, cui eadem ratio congruat, vt patet ex ſupra allegatis, *& plenè in deciſ.* 173. 228. *& 282. part.7. recentior.*, & apud *Merlin. deciſ.* 799., quæ omnes in eadem cauſa editæ, ex profeſſo in hac materia litigioſi videntur magiſtrales.

Hinc proindè rari ſunt caſus, in quibus hic ſecundus effectus in praxi veri-
9 ficetur, nimiumq; raræ ſunt diſputationes forenſes in hoc puncto, cum frequentiores eſſe ſoleant in altero.

Cum ea notabili quoq; differentia inter vnum caſum, & alterum, quod ſcilicèt (quicquid aliqui hos terminos inuoluendo dixerint), requiſitum fraudis
10 expreſsæ, vel præſumptæ, deſiderandum veniat ad hunc effectum pœnalem, pro quo præſupponendum eſt delictum, ſine quo danda non eſt pœna; Secùs autem ad primum, quoniam cum ille non intret ratione pœnæ, ſed ratione præiudicij collitigantis, nè eius conditio deterior fiat, atque iudicium reddatur eluſorium, cum tunc id non requiratur, vt cæteris relatis aduertunt *Capyc Latr. d. dec.170.nu.70.& Galeot.lib.1.controu. 2.num.23.*; Quoniam, vt aduertitur *ſub tit.de feudis diſc.1.& ſub tit.de credito,& ſub altero de dote,ac alibi*, attenditur ſola fraus præiudicij, ſiue reipſa, non curata fraude conſilij, cum nihil referat illius, cui præiudicium reſultat, an actus bono, vel malo animo fiat, ſi quomodocumque ſequatur damnum, ac præiudicium alteri cauſet.

Hinc propterea ea, quæ plenè diſputantur per Scribentes in materia dotis, cuius cauſa excepta eſt *in d.l. finali* ex-
11 deductis poſt antiquiores *per Fõtanell. de pact. clauſul.6. gloſ.1. par.3. num.49. Apont.conſ.101.num.7.lib.2. Cancer var. reſolut. lib.2. cap.12. num. 51. & ſequen. Amat.var.reſol. cap.45. nu.12.* latè *Prat. diſcept.13.num.76. cum ſequen. lib.1. & Rota in dictis deciſ.268. & 339.par.10. recen. & deciſ.183. par.11.*, an ſcilicèt procedant in dote conſtituenda, vel reſtituenda ex neceſſitate, putà quia ipſamet mulier poſſidens nubat, vel ille, qui dotare tenetur, hunc actum faciat, & an requiratur alterum requiſitum ſubſidij, iuxtà terminos textus *Auth.res quæ Cod. commun. de legat.*, vt credit vna opinio reprobata *per Rotam apud Duran. deciſ. 281.nu.9.& d dec.183.par.11.rec.*; Illud certum vt videtur titulus dotis, aut ſimilis, vel quia generaliter per legem exceptus ſit, vel quia regulariter honeſtus, ac probabilis reputetur, indefinitè excuſet à ſecundo effectu, quoties verè non conſtet de dolo, & poſitiua colluſione.

Vtrumque autem requiſitum in hac facti ſpecie deficere obſeruabam, quoniam ad hunc rigoroſum effectum, de

quo

quo propriè dicta iura loquuntur, non sufficit actio personalis, minusque in rem scripta, vel iudicium possessorium, sed præcisè requiritur, quod principaliter agatur de ipsorum bonorum dominio, ac pertinentia, seù adiudicatione in iudicio rei vindicationis, vel æquipollenti, vt de magis vera, & recepta sententia patet apud allegatos, ac etiam habetur *per Rot. apud Merlin. d. decis. 799. numer. 3. cum seq. decis. 245. part. 11. recent. decis. 157. part. 10. & decis. 381. part. 12. & sæpius*; Et conferunt, quæ habentur *sub tit. de beneficijs dis. 92.* ad materiam huius vitij litigiosi, quod in beneficio contrahitur ad effectum præsertim reseruationis resultantis *à cap. 1. & 2., vt lite pendente in 6.*; Secùs autem ad alios effectus, illum præsertim Regulæ *de triennali &c.*

Id autem in facti specie non verificabatur, cum inter patrem, & filium nulla adesset lis super bonorum dominio, vel pertinentia, sed solùm super alimentis,
13 quæ Rota prudenter ad tollendam discordiarum occasionem prouisionaliter decreuit, vt filius manu sua, non autem ab illa patris obtinere deberet ex fructibus paternorum bonorum ad hunc effectum assignatorum, vndè propterea nullum ius in re, nec ad rem filio quæsitum, vel sub lite erat, sed solùm prouisionalis commoditas, vt nudi facti, ideoque litigiosi vitium, nec quidem remotè cadebat.

Prout deficiebat alterum cessantis iustæ causæ, vndè propterea actus præsumptam fraudem redoleret, dum applicatio bonorum facta erat pro impinguatione
14 primogenituræ, quæ iusta & rationabilis causa in iure reputatur, adeout *ex Molina* & alijs relatis, *Rota decis. 182.* apud *Otthobon. & decis. 23. part. 11. recent.*, responderit esse causam sufficientem ad substinendum actũ gestum à muliere ex Statuto Vrbis 151. absque solẽnitatibus, & causa vtili, vel non damnosa alienare, seù aliàs contrahere prohibita, vt pluries in præcedentibus aduertitur; Clariùs verò, quia eadem applicatio potiùs necessaria, quàm voluntaria videbatur, pro reintegratione scilicèt eiusdem primogenituræ, ac in recognitionem veritatis, propriæque obligationis, vt aduertitur in facti serie, de qua *d. discurs. 46. de feud.*

Neque cadebat circumstantia maioris potentiæ plenè expensa in dictis decisionibus 173. 228. & 282. *part. 7. recent.*, & apud *Merlin. d. decis. 799.*; Ideoque
15 ex pluribus planum remanebat quod istud vitiũ litigiosi non adesset ad hunc secundum criminosum, ac successiuè pœnalem effectum, et consequenter, ista quæstio tanta dote digna non videbatur; De his tamen, non incongruè, ac citrà euagationem (à laudabili Curiæ stylo ac à proprio genio abborritam) actum fuit, ad dilucidanda æquiuocą, cum quibus procedi per alteram partem ostendebant dictæ decisiones, et auctoritates, quæ desuper cumulaban-
16 tur, vt ità edoceamur id, quod adeò frequenter, (et meritò), mea est dicendi cõsuetudo, quod tota vis consistat in distinctione casuum, seù effectuum, de quibus agitur, & ex qua, congrua, vel incongrua applicatio resultat.

ROMANA

SALVIANI

PRO

ZECCADORIS

CVM

TAVRINIS.

Casus decisus per Rotam pro Taurinis.

De contractu facto per carceratum ad fauorem carcerantis, vel eius ad cuius instantiam carceratio sequuta est, an, & quando valeat, necnè.

SV.M.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutiones causæ.*
3 *Saluianum non datur sine credito cum hypotheca.*
4 *De distinctione, quando contractus factus in carcere valeat, necnè.*
5 *Quod si onus allegantis iustitiam, illam probare.*
6 *Contrarium verius, & de ratione.*
7 *Vt semper sit onus allegantis aliquid pro fundamento intentionis.*
8 *Præsumptio iustitiæ est vbi accedit decretum iudicis.*
9 *Decretum Iudicis, quid in hac materia operetur.*
10 *Quod non intret delictum, vbi hæres non integrè describat bona in inuentario, & de illius introductione.*
11 *Quænam pœna intret ob non integram descriptionem in inuentario, an amissionis beneficij, vel dupli.*
12 *In hærede non datur crimen expilatæ hæreditatis.*
13 *De motiuo resolutionis ob aliam fraudem.*
14 *An stent simul quod carceratio sit iusta, & carceratus relaxetur sine pœna.*
15 *Cautela contrahendi extrà carceres non prodest.*
16 *De inualida resignatione beneficij facta in carcere.*

DISC. XLI.

1 CVm Conuētini essent creditores hæreditatis Frāciſci Zeccadori, prætendentes, quod Michael Angelus frater & hæres, in eorum præiudicium malè dictam hęreditatem adijsset, ac administrasset, hinc illum in iudicio criminali de tribus quærelarunt, Primò scilicèt de omissione plurium bonorum hæreditariorum in inuentario; Secundò de expilata hæreditate; Et tertiò de fraudulenta submissione aliquorum creditorum anteriorum hæreditatis non debitricis, cum ea debita verè spectarent ad ipsum Michaelem Angelum, qui bonam fidem recognouerat, quarè ex his causis in carcerem redactus, vt ab eis se liberaret, de proprio, (ità etiam Iudice decernente) obligationem fecit soluendi dictum debitum, quamuis vires hæreditariæ non sufficerent, huiusque obligationis vigore dicti creditores iudicium Saluiani intentarunt super bonis per eumdem Michaelem Angelum eius filijs assignatis, præsertim Episcopo Forosempronienſis occasione assumptionis Pręlaturæ, in munere Referēdarij vtriusque Signaturæ; Atque introducta causa *in Rota coram Arguelles*, ad eorumdem
2 creditorum fauorem resolutiones prodierunt *sub diebus* 12. *Ianuarij* 1646. & 26. *Februarij* 1649., quarum prima est impressa *post Merlin. de pignor. decis.* 108 & altera *in decis.* 288. *part.* 10. *recent.*

In huiusmodi autem disputationibus, nulla quæstio erat super alijs huius iudicij extremis, sed tota erat super validitate, vel inualiditate obligationis, ex qua
3 pendebat creditum, sinè quo, hypotheca munito, indubitatum est non competere Saluianum, cuius essentiale fundamentum est creditum cum hypotheca.

Cumque dictæ obligationis infectio ex hac parte deduceretur ex eo, quod facta esset in carcere ad fauorem eius, qui carcerationem procurauerat, iuxtà terminos *textus in l. qui in carcere ff. de eo quod metus causa, cum ibi notatis*, hinc proindè tota quæstio fuit super dictæ carcerationis iustitia, vel iniustitia, ex qua circumstantia id pendet.

Quicquid enim antiquiores *in* hoc variauerint, hodie recepta, & *extra* controuersiam videtur *in* hac materia iuris theorica, vt dispositio textus *in l. qui in carcere* super inualiditate actus facti per carceratum, (non accedentibus alijs circumstantijs dolum, vel positiuam violentiam redolentibus,) pendeat à iustitia, vel iniustitia carcerationis, vt ea
4 iniusta existente, actus dicatur per vim, & metum initus, ideoq; inualidus, vt plenè cæteris relatis, *Scannar. de Visit. Carc. lib. 1. sect. 2. per tot. cap. 3. Vermigliol. cons. 178. n. 2. & seqq. Rota apud Merlin. dec. 506. repetit. decis. 26. p. 6. recen. Otthobon. decis. 205. decis. 20. & 448. par. 9. recen.*, & admittitur in huius causæ decisionibus, ac in alijs frequenter, adeout ista videatur potius quæstio facti, & applicationis

cationis, quam iuris, quando scilicèt iniustitia adesse dicatur, & cuinam incumbat onus probandi vnam, vel alteram qualitatem.

Quamuis autem ego, & cæteri scribentes pro reis conuentis insisteremus, vt onus esset actorum probare carcerationis iustitiam, cum illa fundata esset in prætenso dolo commisso in occultatione bonorum hæreditariorum, & fortiùs in dicta minus vera suppositione creditorum, vt prætendebatur dolosè, ac in fraudem facta, innitentes regulæ textus *in l. dolum Cod. de dolo*, de qua cæteris relatis *Farinacc. de pœnis quæst. 89. Menoch. lib. 5. præsumpt. 3. Rot. apud Gregor. decis. 169. & passim*, vt dolus, vel fraus in dubio non præsumatur, sed perspicuis probationibus iustificari debeat. 5

Reflectendo tamen ad veritatem, agnoscebam contrarium esse verius plenè firmatum *d. decis. 506. Merlini* aliàs *decis. 26. par 6. recen.*, cum qua in omnibus alijs supra deductis proceditur, vt onus sit allegantis nullitatem actus ob carcerationis iniustitiam istam probare; Tum ex recepta propositione, vt in dubio præsumptio sit pro facto Iudicis; Tum etiam quia, vbi actor benè eius intentionem fundauit cum publico instrumento faciente probationem probatam, reus, qui per exceptionem dictam actionem elidere vult, in ea dicitur actor, ideoque concludentis probationis onere premitur, ex deductis *apud Gregor. decis. 228 & passim*; Cumq; nõ omnis carceratio ità simpliciter sumpta hunc effectum causet, sed illa quæ, ratione iniustitiæ, tirannica, & concussiua dici meretur, & sic ratione certæ qualitatis, hinc proindè onus est allegantis talem qualitatem pro fundamento intentionis, eam probare, iuxtà veram, ac probabilem distinctionem, cum qua, reiecta opinionum varietate, passim procedit Curia Romana, inter actorem, & reum, siue inter eum, qui habet pro se præsumptionem validitatis actus iam gesti, & illum qui venit infringendo, vt præsertim ad materiam alienationis bonorum fideicommissi ex causa doris, vel aliarum detractionum aduertitur pluries *sub tit. de fideicommissis, & sub tit. de dote*, præsertim *disc. 145.*

Igitur, mihi quamuis succumbenti, iustæ, ac probabiles dictæ resolutiones visæ sunt, super huiusmodi propositione, quod scilicèt huius partis excipientis de inualiditate obligationis, vtpotè factæ per iniustè carceratum, onus esset hanc iniustitiam probare concludenter; 8 Potissimè verò, & clariùs, quia eadem obligatio facta erat in executionem sẽtentiæ Iudicis criminalis qui sub ista cõditione carceratum relaxauit.

Ista etenim circumstantia, habitum boni, ac respectiuè mali habet; Quoniam vbi de iniustitia carcerationis cõstat, fortiùs id concludit metum, & concussionem, nedum à parte, sed etiam à 9 Iudice, sed è conuersò magis obligat ad onus probationis, ob præsumptionem quæ facto Iudicis in dubio assistit, dum ità duplex factum concurrit, vnum carcerationis, cui minor præsumptio assistit, vtpotè magis immaturo, quod sæpiùs inconsideratè geri solet, ex indicijs, & suspicionibus, & alterum magis maturum, quod compilato processu, resultat à sententia, vel decreto.

Quarè assumpta ex hac parte prouincia docendi de iniustitia, ex tribus prætensis criminibus, pro quibus quærela, ac respectiuè carceratio sequuta fuerat, in duobus facilè fuit iniustitiam conuincere; Primò scilicèt circa dolosam non descriptionem aliquorum bonorum in inuentario; Et secundò, circa expilatæ hæreditatis crimen; Quatenùs enim pertinet ad primum, nullibi in iure cau- 10 tum esse dicebam, vt hæres, etiam malitiosè, & affectatè omittens conficere inuentarium integrum, conuinci valeat de crimine ad effectum punitionis personalis; Ius etenim antiquum, ac medium, vel nouum *Digestorum, Codicis, institutionum* non cognouit hoc inuentarium hæreditarium, sed hæredi concedebat annum ad deliberandum, intrà quem de statu, ac viribus hæreditatis certior factus, deliberare posset, an expediret hæreditatem adire, vel repudiare, eoque adeunte, ità eius persona, & bona confundebantur, cum persona, & bonis defuncti, quod (excepto præiudicio tertij, cui in eius bonis ius iam quæsitum esset), vna, & eadem persona cum defuncto, vnumque, ac idẽ vtrumque patrimonium reputaretur,

quoad

quoad vniuersum ius actiuum, & passiuum, omniaque onera quantumuis hæreditatis vires excedentia.

Verùm quia id plura producebat inconuenientia, ipsis hæredibus, ac respectiuè hæreditatibus, earumque creditoribus præiudicialia, quod scilicèt infrà annum perfecta æris alieni, ac onerum notitia non habebatur, dum fortè creditores hæreditatem suspectam habentes, ità studiosè propria debita occultare affectabant, vt hæredem quoque, eiusque bona obligata haberent, vnde hæreditatis beneficium, in maleficium, ac proprij patrimonij perniciem redundabat; Et ecõuersò aliqui hæredes, sub hoc prætextu deliberandi infrà annum, bona præsertim mobilia occupando, & occultando, posteà in fine in fraudem creditorũ, vel legatariorum repudiabant.

Hinc proindè *Iustinianus* condidit legem registratam *in l. fin. Cod. de iur. deliber.*, introducendo inuentarij beneficiũ, quo mediante hæres ità tutus redderetur, quatenùs illud legitimè, ac validè conficiat, ac propterea eo nullatenùs, vel malè conficiente, vt pluries aduertitur *d. tit. de credito*, & in altero *de hærede*, & alibi, nullam hæres incurrit pœnam, vel delictum committit, sed solum non poterit hoc beneficio ità qualificatè concesso, eo remanente in terminis antiquis ante dictæ legis editionem; Non enim ex eo quod quis obtinere potest aliquod priuilegium, quatenùs certam formam seruet, si ista malè seruata sit, adeout priuilegio indignus reddatur, exindè dicendum est, quod commiserit delictum punibile; Solùm etenim magna cõtra eum resultat suspicio fraudis, vel occultationis, negligendo cautelam adeò proficuam, & vsitatam, quoties facti circumstantiæ non suadeant vt ex imprudentia, vel ministrorum, & caudicorum culpa id sequutum sit, vt in sua materia *sub tit. de hærede*.

Quinimò in his terminis specialibus dolosæ occultationis, vel non descriptionis aliquorum bonorum in inuentario,
11 quamuis vna opinio credat exindè resultare inuentarij nullitatem, et de consequenti huius beneficij priuationem, alia tamen opinio, (quam vti magis benignam, Rota, et consequenter reliqua Curia sequitur), diuersa est, vt .s. dicta nullitas non exindè resultet, sed ad summum intret pœna dupli eius, quod amissum est, vt plenè discussio articulo firmatur *in decis.* 181. *par.* 6. *recen.*, & aduertitur in dictis respectiuè materijs *de credito*, & *de hærede*.

Idem pariter procedit in alio accusationis capite expilatæ hæreditatis, cuius crimen rectè intrat contra eos, qui nul-
12 lum ius in hæreditate habentes, in præiudicium hæredis, ac aliorum in hæreditate ius habentium, bona hæreditaria occupãt, atq; hæreditatem expilant, nullatenùs autem cadit in ipso hærede, qui tanquam dominus disposuit de bonis suis; Ideoque aliud ex clandestino modo disponendi non resultat, nisi iuxtà magis rigorosam opinionem, priuatio dicti beneficij inuentarij, vt de vtriusque capitis reiectione habetur in prima decisione registrata *apud Merlin. de pignor. decis.* 108., quæ in materia notabilis est in hoc puncto, vt contra hæredem non intret crimen expilatæ hæreditatis.

Credidit autem Rota subsistere tertiã fraudulentæ suppositionis creditorum, qui erant proprij ipsius hæredis, infe-
13 quendo præcedentes resolutiones *coram Carillo* inter suas *decis.* 156. & 168., vbi de condemnatione eiusdem hæredis ad fauorem Actorum ad damna, & interesse ob aliquas lites, & molestias exindè passas; Et quidem resolutiones probabiles visæ sunt, non solùm ex hoc vltimo capite, super quo nullæ fuerunt Aduocatorum partes, dum totum consistebat in facto, eiusque circumstantijs, ex quibus conuinci supponebatur dolũ; Sed etiam quia, licèt per Rotam, præuia magna discussione, benè, ac fundatè decisum sit, vt crimen punibile exindè non resultet, negari tamen non potest, quod ante huiusmodi formalem decisionem aliqua non improbabilis caderet dubietas, ob quam Iudex ad carcerationem citrà iniustitiam positiuam procedere potuerit, iustè opinando criminalitatem intrare.

Ponderando quoque contra hanc partem illam circumstantiam, quam ego, & cæteri Scribentes potiùs inculcabamus in contrarium, quod scilicèt Iudex
14 ad aliquam condemnationem non processerit, sed contentus dicta obligatione ergà accusatores, carceratum relaxauerit,

uerit, quasiquod ità declarauerit non adesse debitum, quoniam ex facti circumstantijs desumebatur, id sequutum esse per quamdam speciem concordiæ, ab eodem carcerato oblatæ, ac desideratæ, vndè propterea Iudex contentus fuit, (vt frequenter contingit), quod satisfacta parte interessata, ipse carcer cederet loco pœnæ.

Magnum item fundamentum Scribentes pro actoribus constituebant in eo, quod contractus initus esset in quadam aula cancellarij, seù alterius ministri eiusdem domus, vbi erant carceres, et sic extrà eas, idque iuxtà consuetam ineptam cautelam exprimebatur; Verùm hoc motiuum nullius momẽti erat, vtpotè in specie in omnibus ferè decisionibus suprà allegatis reiectum, & præsertim *d. decis.* 448. *par.* 9. *recen. repetit. post Zacch. de oblig. decis.* 180. edita in causa, de qua habetur actum *sub tit. de dote dis.* 59., quoniam nil refert, vt contrahens in vno, vel in altero loco permaneat, & in plena, & omnimoda eius libertate constitutus nõ est, adeout pro eius libito possit contrahere, & non contrahere, quodque non contrahendo ad carceres denuò reduci potest, quoniam vbi etiam de facto exiret ab ipso loco, vbi sunt carceres, atque ad domũ propriæ habitationis accederet, ibique contraheret, sub militum tamen custodia, vel sub fideiussoribus de redeũdo ad carceres, quatenùs contractũ non perficeret, adhuc idem est effectus, vt cæteris relatis aduertitur in supra allegatis decisionibus, & per *Scannar. dicto lib.* 1. *sect.* 2. *num.* 7. Quinimò etiamsi dimissus esset in solo eius verbo, vt in Magnatibus, ac nobilibus quandoque practicari solet, quoniam tale verbum plus afficit, quàm quælibet idonea cautio, vel etiam custodia militum.

Et de iniusto carcere irritante quemcumque actum in eo sequutum, habetur etiam actum *sub tit. de beneficijs dis.* 78. vbi de inualida resignatione beneficij, vel coaditoriæ, cum suis tamen declarationibus.

NEAPOLITANA PECVNIARIA

PRO MARINO PICCINO CVM VINCENTIO MVSCATELLO.

Casus disputatus coram A.C., & in Signatura, et resolutus pro Marino.

De valido, vel inualido contractu facto per subditum ad fauorem Superioris, seù officialis.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De inualida obligatione ad fauorem Iudicis.*
3 *Idem vbi fiat ad fauorem Notarij.*
4 *Inualida obligatio principalis carcerati est etiam nulla respectu fideiussoris.*
5 *De inualida obligatione carcerati.*
6 *De eadem conclusione, de qua num.* 2. *vt etiam si ad fauorem Baronis, vel alterius superioris qui non sit Iudex.*
7 *Notarius an sit officialis.*
8 *Quando procedat conclusio, de qua num.* 3.
9 *Et an idem ad fauorem custodis carcerum.*
10 *Quando obligatio ad fauorem Iudicis, vel Notarij valeat.*
11 *Ex quibus cesset suspicio, quæ hanc nullitatem inducit.*
12 *De testamento, vel obligatione infirmi ad fauorem medici.*

DISC. XLII.

1 DEputato per Nunciaturã Neapolis Commissario, vel Auditore, iuxtà illius Tribunalis, (nescio an vsum, vel abusum), ad reuidendos titulos beneficiorum, eaque possidentium, in aliquibus diœcesibus, cum de stylo (quod omnibus

nibus ferè Tribunalibus, etiam Vrbis commune est), Scriba, vel Notarius substitutus, aliquam emolumentorum partem dare debeat Notario in capite Tribunalis, hinc ex huiusmodi participationis causa, Carolus scriba, se obligauit ad fauorem Marini Notarij in certa summa, atque pro eo fideiussit Vincentius, qui pulsatus coram A.C. in vim obligationis cameralis ad soluendum, opponebat de dictæ obligationis nullitate, ex duplici capite resultante; Primò scilicèt, quia facta esset in carcere ad fauorem iniustè carcerantis, iuxtà deducta *disc. præceden.*; Et secundò quia per subditum ad fauorem officialis, vel superioris, iuxtà dispositionem textus *in* 2 *l. principalibus ff. si certum petatur, & l. 5. Cod. eodem cum concord. in eadem decis. 506. Merlini repetit. decis. 26. par. 6. rec.*, quæ, vt aduertitur *disc. præced.* reputatur in materia magistralis, sæpiùs in alijs canonizata; Et in specialibus terminis 3 inualidæ obligationis factæ per carceratum, vel inquisitum ad fauorem Notarij deducebatur auctoritas *Scannarol. de visit. carcerat. lib. 1. cap. 3. sect. 3. num. 8.*

His autem positis, dicebatur corruere etiam obligationem fideiussoris, cui quamuis æquè principaliter obligato conceditur eamdem nullitatem allegare; Tum ex regula, vt corruente obli- 4 gatione principali, corruat etiam accessoria; Tum ob exceptionem cedendarū, ex ijs, quæ generaliter habentur in sua materia *sub tit. de credito*, super hoc articulo, an & quando corruente obligatione principalis, corruat illa fideiussoris, qui tamen se tāquam correum principaliter, & insolidum se obligauerit, vt in specialibus terminis huius nullitatis contractus facti in carcere, quod suffragetur etiam fideiussori per quem allegari valeat, cæteris relatis firmatur *per Rotam apud Celsum dec. 361. num. fin. Scannarol. de visit. carcer. lib. 1. sect. 2. cap. 3. num. 18. & 20. vbi concordan.*

Scribens ego pro Marino creditore; Dicebam neutram exceptionem subsistere, vnde meritò ad relaxationem mādati processum, fuit canonizati etiam per Signaturam Iustitiæ cum solita clausula, *sine præiudicio*; Quatenùs enim pertinet ad primum punctum carcerationis, de illa neque in genere docebatur, nisi per quamdam confessionem extra- 5 iudicialem creditoris, æquinocam, & præsuppositiuam, contentam in quadam epistola familiari scripta eidem fideiussori reo conuento, quod scilicèt in eius gratiam, eiusque obligationis intuitu, principalem debitorem excarcerasset, quod nihil ad effectum quæstionis concludebat, quoniam, vt aduertitur *dicto disc. præced.* nullitas non prouenit ex sola carceratione in genere, sed ex eius qualitate iniustitiæ, quæ in dubio non præsumitur, sed probanda est per eum qui allegat nullitatem, tanquam suæ intentionis fundamentum.

Quòuerò ad alterum motiuum obligationis factæ per subditum ad fauorem officialis; Dicebam id rectè procedere, quando agatur de tali officiali, qui auctoritate sua subditum obligatum concutere valeat, adeout probabilis præ- 6 sumptio vis, & mætus intret, non curato, an ille in stricta iuris censura, Iudex, siue officialis sit, necnè, ex deductis *in d. decis. Merlini*, vbi agitur de Barone ad cuius fauorem subditus carceratus se obligauerat, quoniam licèt Barones non habeant iurisdictionem in exercitio, quod est penes eorum officiales, sed illam habeant in dominio, vel habitu, vndè propterea, verè, & propriè non sunt Iudices, vel officiales, attamen quoad effectum de quo agitur, sunt tales, et plus.

Et consequenter quicquid sit, an Notarius verè, ac propriè officialis *dicatur*, 7 ex ijs, quæ disputant Regnicolæ ad interpretationem Ritus M.C.V., vt de delictis officialium non cognoscat nisi ipsa M. Curia, de quo *apud Franch. dec.* 407. *Gizzarell. decis.* 24., *Rouit. decis.* 72. *num.* 50. & 51. & alios.

Admittebam, quod vbi eadem intraret ratio, eadem quoque intrare deberet iuris dispositio, vndè propterea, si inquisitus, & carceratꝰ pro graui delicto, 8 aliquem contractum faceret ad fauorem Notarij causæ, à cuius benenolentia, vel rigore bonum sperare, vel respectiuè malum timere poterat, tūc idem dicēdum esset; Quinimò etiam si ad fauo- 9 rem custodis carcerum, vel alterius, eadem intraret ratio; Atque de custode agit *Boss. de carcer. num. 23.* qui reputatur in hac propositione magister, & ea-

co, &

ro, & alijs *Scannarol. dicto lib. 1. sect. 4. num. 8.*

Secùs autem vbi contractus ità initus esset inter subditum, & Superiorẽ, quod dicta ratio non congrueret, neq; timor superioritatis fuisset causa obligationis, quoniam non ex eo, quod quis reperiatur officialis, generaliter prohibendus est contrahere cum personis sub eius officio, & iurisdictione existentibus, quando ipsa iurisdictio non sit causa obligationis, atque concussionis præsumptionem non inducat, vt in specie contractus initi ad fauorem eius, qui erat Gubernator patriæ alterius contrahentis, sed in proxima Ciuitate dominanti, vbi residebant Cardinalis Legatus, alijque maiores Magistratus, aduertitur *per Rotam decis. 123. post Merlin. de pignor. num. 16.*, vbi concordantes.

Applicando autem ad rem, (vltrà quod ex hac parte in facto negabatur alterius partis præsuppositum, quod dictus principalis obligatus, esset ordinarius scriba Tribunalis, et consequenter subordinatus dicto Notario in capite); Vbi etiam id subsisteret, causabat quidem quamdam subordinationem, ac dependentiam, non autem formalem subiectionem, adeout dici posset superior, & officialis, in quo caderet ratio concussionis; Et vlterius cõtractus initus erat in ipsa Ciuitate Neapolis, in ipsomet palatio Nunciaturæ, in quo existunt ipse Nuncius, eiusque Auditores, alijque maiores officiales supra Notarium, neque agebatur de inquisito criminali, qui Notarium quoque grauiter timere debuisset, vndè propterea dicta conclusio nullatenùs intrare poterat.

Ideoque, tam istius, quàm aliarum plurium consimilium quæstionum occasione, dicere consueui idem, quod pluries in præcedentibus aduertitur, vt scilicèt istæ sint quæstiones, potiùs facti, quàm iuris, ex facti qualitate, & circumstantijs decidendæ, indagando, an verificetur, necnè ratio, cui iuris conclusio innititur, dum etiam in medico, & chirurgo, ex eadem ratione idem quandoque intrat in contractu, vel testamento, seù alia dispositione infirmi, ex ijs, quæ habentur *sub titulo de testamentis*, occasione agendi de infirmi testamento ad fauorem medici *dis. surs. 51.*

MONOPOLITANA PECVNIARIA

PRO

IOSEPHO PALMERIO

CVM

PIO PEPE.

Casus disputatus coram A.C. resolutus pro Iosepho, pendet in Rota.

An, & quando obligatio filij pro patre, valeat, necnè, et qualis metus requiratur ad annullationem; Et an sufficiat metus reuerentialis.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De iudicio ritus M.C.V., & quando locum habeat.*
3 *An sententia absolutoria vulneret processum executiuum.*
4 *De distinctione inter iniustitiam notoriam, & ordinariam.*
5 *De materia metus, et quando sufficiat ad annullationem.*
6 *Qualis debeat esse metus.*
7 *Quomodo in hac materia sit procedendum.*
8 *Quando facilius admittatur metus in filijs ex filibus paternis.*
9 *Filius benè agit se obligando pro patre.*

30 *Quæ regula in hoc tenenda sit.*
31 *De circumstantijs facientibus cessare suspicionem metus.*
32 *An metus reuerentialis sufficiat, & quid vbi accedit læsio.*
33 *De eadem de quo num. 9. & 10. super istius materiæ regulatione.*

DISC. XLIII.

DE anno 1660. Franciscus, & Pius, pater, & filius per publicum instrumẽtum se constituerunt dẽbitores Iosephi in summa scũt. 2700. circiter, pro varijs negotijs inter eos habitis, ac pro pecunijs mutuatis; Dicto autem Iosepho absente, Pius coram Ordinario, iudicium instituit super dictæ eius obligationis nullitate, ex eo quod à patre per vim, & metum ad id inductus esset, atque sententiam absolutoriam in contumaciam reportauit; Introductaq; per appellationem causa coram A.C., ab isto (negligente dicta sententia), in iudicio executiuo ex parte creditoris tanquam ex integro intentato, mandatum contra dictum Pium relaxatum fuit, suspensum tamen à Signatura, quæ ad vtrumque effectum appellationis causam commisit in Rota, vbi penẽt.

In disputationibus autem habitis, tam coram A.C., quàm acrius in Signatura, tres fuerunt puncti, seu articuli; Primò in meritis, super valida, vel inualida obligatione prædicta; Secundò circa ordinem iudicij, an scilicèt dicta sententia absolutoria vulneraret, necnè viã executiuam, cum præsupposito, quod in vim clausularum in instrumento contẽtarum, illa re integra competeret; Et tertiò super dictæ viæ executiuæ competentia, stante quod pacta, & clausulæ habebant relationem ad Ritum Vicarię. In primo autem, & secundo, modica, 2 ac ferè nulla habita fuit difficultas, quæ tota fuit super tertio, de quo habetur actum *sub titulo de credito*, ac etiam *sub tit. de iudicijs*, & incidenter *sub titulo de dote disc. 59.*, an scilicèt, & quando, contra clericos, & in foro ecclesiastico, iudicium executiuum ad formam Ritus prædicti fit practicabile.

Eodemque titulo *de credito*, habetur de secundo puncto, an scilicèt, & quando sententia absolutoria vulneret viam 3 exequutiuam, atque concluditur, quod vbi accedit clarus defectus nullitatis, nullam producit vulnerationem; Quæstione solùm cadente, vbi agatur de solo defectu iniustitiæ, quod pariter decisionem recipit à distinctione, 4 an agatur de *iniustitia* simplici, seu ordinaria, non reparabili nisi cum ordinario remedio appellationis, vel de notoria admittente reparationem, etiamsi per remedia extraordinaria, et tunc secùs, cum notoria *iniustitia* nullitatem quoque producere dicatur; Cumq; ista sententia absquè necessitate assumendi inspectionem super iniustitia, *plures* contineret substantiales, & claras nullitates, idcircò punctus remanere videbatur planus.

Quatenùs ergo pertinet ad primum pũctum *in meritis*, nulla ferè iuris quæstio cadebat, sed tota erat *facti*, ac probationis, quoniam vbi ex parte filij cõ- 5 cludenter probatus esset metus cadens *in* constantem virum, ac adimens consensum ab actu; Ego scribens pro creditore, admittebam tanquam indubitatam dictam nullitatem, dum iura clara desuper habemus *toto tit. Digestor. & Codicis de eo quod metus causa*, vbi communiter Scribentes plenè collecti *per Graff. de except. cap. 11.*, vbi nimium se diffundit circa metus probationem, ac circumstantias necessarias, vt dici valeat cadens in constantem virum, ac per alios, de quibus infrà agentes de metu reuerentiali, & habetur actum *sub tit. de matrimonio*, & sub altero *de Regularibus*, cum in vtriusque matrimonij, *carnalis*, & spiritualis contractu, frequentius de hac materia metus forus agat, in reliquis autem id nimium rarum sit.

Quamuis autem ex parte debitoris coram Ordinario inducti essent quatuor testes, absque oppositore ad partis opportunitatem per eumdem præmeditatum, ac affectatum sermonem, deponentes de aliquibus minis per patrem filio illatis, vt se cum eo obligare deberet, attamen vltrà plures claras, ac substantiales exceptiones, quas dicti testes patiebantur, tam in persona, quàm in dicto,

dicto, ac etiam in nullitate examinis parte non legitimè citata, vndè propterea verè nulla fide digni erant.

Adhuc tamen, vbi omnes dictæ exceptiones cessarent; Dicebam (etiam cum sensu veritatis), quod eorum dictum quamuis verum, non concludebat ad hunc effectum, ad quem, ex ijs, quæ habentur collecta apud allegatos, & in *dictis titulis de matrimonio, & Regularibus*, requiritur metus verus cadens in constantem virum, adeò vt constet consensum abesse ab actu, Et super qua specie probationis (quicquid Scribentes se inuoluant), præsertim circa minas, an earum illator esset solitus exequutioni demandare, cum similibus ponderationibus. 6

Verius tamen est, istam esse quæstionem puri facti, ex istius qualitate, ac particularibus circumstantijs decidendam, ideoque erroneum est, cum regulis, vel doctrinis generalibus procedere, quoniam stant benè simul, vt in vno casu aliquæ probationes abundent, benèq; concludant, in altero autem, eædem ac maiores nõ sufficiant, quia sic, vnius, vel respectiuè alterius casus qualitas exigat, reflectendo ad qualitatem personarum, præsertim, circa ætatem, vel sexum, seù naturam eius, qui metum allegat, ac mores regionis, & qualitatem ipsius contractus prudenti arbitrio, pro quo regulando, nimium quoque reflectendum est ad qualitatem creditoris, seù alterius contrahentis, et an hic, in bona, vel mala fide versetur, omnia simul ponderando, non singulariter, & per partes, sed vnitim cum regula in quæstionibus facti principaliter, ac perpetuò attendenda, *vt singula quæ non prosunt &c.* 7

Applicando autem ad rem; Metus, ac vis præsumptio in actibus gestis per filios ad requisitionem, & commodum parentum, de facili intrat in ijs, quæ statum personę respiciunt, vt est contractus vnius, vel alterius matrimonij, vt supra, cuius propria videtur huius materiæ sedes, vel quandoque in renunciationibus; Sed vbi agitur de obligationibus fideiussorijs, quas filij faciunt pro patribus, vt istos à molestijs creditorum liberent, siue vt in eis magis facilitent commercium, quodque intuitu eorum obligationis magis eis credatur, tunc præsumptio potiùs validitati, ac sinceritati actus assistit, quoniam laudabilem actum gerit filius, qui se obligat pro patre, ad quod ex obligatione resultante ab instinctu naturæ, & lege gratitudinis, tenetur, ex deductis *apud Gregor. decis.* 120., quæ tanquam magistralis passim circumfertur, ac recepta est. 9

Ideoque manifestum est Pragmaticorum æquiuocum, (quod tamen frequenter sum expertus), applicare huiusmodi contractibus, & obligationibus indiffe- 10 rẽtibus ex dictis motiuis in gratiã patris cũ tertio initis, illos magis suspectos terminos, quos habemus in dictis alijs casibus vtriusque matrimonij, vel similibus; Et econuersò, istos magis benignos sensus, applicare dictis actibus magis suspectis, ideoque, vt dictum est, totum pendet ex facti qualitate, & circumstantijs.

Istis autem attentis, in hac facti specie versabamur in casu indubitabili validitatis; Tum quia in facto iustificabatur quod dicta obligatio, vel in totum, vel pro maiori parte esset in causã propriam ipsius filij, adeout casus esset po- 11 tiùs conuersus, quod pater pro filio se obligasset, siue quod esset reciproca assecuratio, vel fideiussio; Tum etiam attenta vtriusque personæ qualitate, Pater etenim, mortua legitima vxore, ex qua dictum filium procreauerat, clericalem statum assumendo, erat sacerdos, & Canonicus Cathedralis in graui ætate annorum circiter 60., & (quod magis) articulorum vulgò *podagræ* morbo laborans; Econuersò autem filius constitutus in ætate supra trigesimum annum, à decennio circiter vxoratus, ac à patre expressè emancipatus, & tanquam paterfamilias contrahere solitus, ac etiam vir industrius & negotiator, adeout quodammodo potiùs filius patri aptus esset vim, & metum inferre, quàm econuersò.

Hinc proindè, quamuis Scribentes in contrarium deducerent conclusionem, de qua cæteris relatis pro vtraque opi- 12 nione habetur *apud Graff. dicto cap.* 11., *Rouit super pragm. 2. ad Sen. Conf. Maced. in fin. Capyc. Latr. Consul.* 54. *Hodiern. contr.* 14. & 16., *Buratt. & add. decis.* 75. *decis.* 205. 628. & *decis.* 115. *part.* 7. *rec.*, quod

quod scilicèt metus reuerentialis à lege præsumptus in filio in actibus gestis in causam patris, (quem aliqui, quorum opinio tamen passim reprobata est, credunt sufficere ad annullationem actus) operetur effectum metus veri, dictamque nullitatem causet, vbi sit iunctus cũ læsione; Attamen erat pariter motiuum contemptibile ex defectu applicationis; Tum quia cessabat læsio ex dicta circumstantia, quod debitum, vt supra esset in causam propriã ipsius filij; Tũ etiã, quia ob dictas circũstantias, prorsus fabulosum videbatur admittere illum metum reuerentialem, qui in puellis, vel pueris de facili cadit, atq; considerabilis est.

Vndè propterea, in huiusmodi quæstionibus frequenter, vel irridere, vel deplorare consueui, huius facultatis miseriam, eiusque professorum frequentiorem ineptiam, quod allegata decisione, vel consilio in vno casu firmante actus invaliditatem ratione metus, in cuius probatione ratio habita fuerit de læsione iuncta cum reuerentia, id capiendum sit pro regula generali cuicumque casui applicabili, quoniam dicta conclusio, quam ego satis frequenter occasionem habui deducendi in Rota, alijsque Tribunalibus, vt plurimum neglecta fuit, & quandoque admissa pro facti qualitate, ac singulorum casuum circumstantijs, ex quibus verè, totum pendet, attendendo solùm propositiones generales pro quadam norma, ad effectum regulandi arbitrium, vt istud legale, benèque regulatum sit, non autem ceruicosum; Atque ad hunc effectum oportet, vt iudex iuris regulas benè calleat, istæque ineptæ remanent, si deficiat adæquatum iudicium pro congrua applicatione.

TVRRITANA PECVNIARIA PRO ANTONIO SEQVILIANA CVM N.

Casus disputatus coram A.C. & in Signatura, alijsque iudicibus, & resolutus vt infra.

An, & quando scriptura, de qua facienda contrahentes conuenerint, necessaria sit ad perfectionem, adeout in illã sit collata substantia contractus, vndè interim sit imperfectus, vel econuersò conuenta censeatur ad solam probationẽ, adeout eius defectus perfectioni contractus non præiudicet.

SVMMARIVM.

1 *Frequentes sunt quæstiones an scriptura requiratur ad substantiã, vel perfectionem.*
2 *Vbi constat esse requisitam ad substantiã, interim contractus est imperfectus, & admittit pœnitentiam, secùs contrà.*
3 *In dubio potiùs ad probationem, quam ad substantiam.*
4 *Quæ regula desuper tradi valeat.*
5 *Quod in casu controuer sie conuenta esset ad probationem.*
6 *Ad quem effectum partes conuenire solent de scriptura.*
7 *Confessio extraiudicialis probat.*

DISC. XLIV.

1 NIMium frequenter in foro agi solet ista quæstio, an contrahentibus conuenientibus de conficiẽda scriptura, ista desiderata dicatur ad substantiam, ac perfectionem contractus, qui

quamuis, ea non sequuta, imperfectus remaneat, atque pœnitentiæ integrum locum relinquat, vt sequi dicitur, vbi in facto id verificetur, iuxtà *textum expressum in l. contractus Cod. de fid. instrum., & instit. de empt. & vendit. in principio*; Vel econuersò conuenta censeatur ad solam futuram memoriam, ac probationem, quo casu extra controuersiam est, vt omissa etiam scriptura, adhuc remaneat contractus perfectus, & obligatorius, ex ijs, quæ cæteris relatis habentur apud *Capyc. latr. consult. 11. num. 1. & seqq. Gizzarell. decis. 75. Rouit. decis. 88. adden. ad Surd. decis. 277. num. 11. Buratt. & adden. decis. 898. Rota decis. 520. part. 2. recent. & decis. 20. post Mangil. de subhast.*, quæ reputari solet in Curia magistralis super imperfectione, quodque scriptura percutiat substantiam potiùs, quàm probationem, cum alijs *decis. 291. num. 22. & seq., & decis. 353. numer. 1. & seqq. part. 9. recent.*; Adeout, vna, vel altera qualitate posita, nulla dignosci videatur quæstio iuris, sed tota sit facti, & applicationis, an scilicèt, vno, vel altero modo, eadem conuentio inita censeatur, & quid in dubio præsumendum sit.

Super hoc autem; Quamuis apud antiquiores, ista non leuis quæstio fuerit, vt patet ex præmissis, & alijs apud eos; Attamen, reiecta sententia *Castrensis* &
3 sequacium, vt in dubio censeatur adiecta pro substantia, & perfectione potiùs quàm ad probationem; Contraria magis communis, & recepta videtur, vt ex supra allegatis patet.

Hinc proindè pluries, ac pluries, quãdo pro perfectione, & quando pro imperfectione respondendo, dicere consueui, quod error est desuper generalem
4 regulam statuere, siue decisiones, ac auctoritates, vnum, vel alterum respectiuè in aliquibus casibus firmãtes, cuicumque alteri generaliter applicare, quoniã iuxtà ea, quæ in huiusmodi facti, ac voluntatis quæstionibus habemus, decisiones variæ sunt pro singulorum casuum qualitate, ac particularibus circumstantijs, ex quibus frequenter contingit, vt ea, quæ in vno imperfectionem arguant, vel probent, in altero, quamuis maiora non sufficiant, attenta potissimè natura, seù qualitate conuentionis, & an iuxtà communem vsum, ità illi scriptura conueniat, vt ad eam substantia, seù perfectio contractus collata sit, vel è contra, quod potissimum ex grauitate negotij pendet.

Applicando autem ad rem; In hac facti specie, certum videbatur, quod
5 scriptura ad solam probationem, non autem ad substantiam requisita esset, cũ ageretur de quadam solidatione computorum ex causa administrationis quarundam beneficiorum, seù debiti pensionũ, vndè non erat actus, qui verisimiliter scripturam exigeret, ad effectum benè statuendi pacta, & conuentiones, vt contingere solet in grauium litium concordijs, vel emptionibus, & venditionibus bonorum magni momenti cum similibus, secùs autem in his rebus, quæ de communi vsu ità oretenus concludi solent.

Dicebam etenim scripturam in hoc proposito desideratam fuisse per partes, tam ad meliorem probationem, quàm etiam ad effectum obtinendi magis prõ-
6 ptam executionem in processu executiuo in vim obligationis cameralis, aliarumque clausularum, quæ in scriptura adijci solent, dum istud iudicium executiuum aliàs de iure non competit; De reliquo etenim, vbi de huiusmodi solidationibus, vel alijs conuentionibus, aut agnitionibus debiti agitur, ipsa sola confessio veritatis coram testibus sufficit, eumdemque operatur effectum, etiã
7 attento rigore iuris ciuilis, quod confessio, parte præsente, plenè probat, multò verò magis attenta æquitate canonica, quæ in Curia Romana passim recepta est, quod confessio extrà iudicialis etiam absente parte, probat plenè, & concludenter ex deductis *sub tit. de credito*, & sub *tit. de iudicijs*, vbi de materia probationum; Vndè propterea dicta quæstio remanere videtur inanis, atque, vt dictum est, verè totum pendet à facto magis, quàm à iure absque eo, quod desuper certa regula tradi valeat.

SORA.

SORANA

DONATIONIS

PRO

CATHARINA ROBERTA

CVM

GESVALDO FARFVCIO ET ALIIS.

Casus disputatus coram A.C. & resolutus contra Catharinam.

An dari possit contractus perfectus ex stipulatione, & acceptatione pupilli, vel infantis, quamuis istius fauorem actus concernat.

Et de suspicione falsitatis resultante à stipulatione, & acceptatione, vel à causa meritorum infantis.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Quod veritas soleat displicere, ac placere adulatio.*
3 *De quæstionibus cadentibus in causa.*
4 *Notarij solent ad litteram transcribere formularia, ideo non est immorandū in verbis.*
5 *In testibus, quando etiam leuia attendantur.*
6 *An dentur merita in infante.*
7 *Infans non acceptat, nec stipulatur in correspectiuis, & onerosis.*
8 *Secùs in lucratiuis, & de ratione.*
9 *Idem circa actus correspectiuos, & de materia.*
10 *Refertur lex probans, vt infans possit stipulari.*
11 *Et de eodem.*
12 *Et quid vbi accedit iuramentum.*
13 *An instrumentum in quo dicatur, quod infans stipulatus fuerit, & acceptauerit reddatur falsum, vel suspectū de falsitate.*

DISC. XLV.

FLAVIA ROMANA nupta in Ciuitate Soræ, ibique domicilium habens, donationem aliquorum bonorum fecit Catherinæ nepti ex fratre tunc in ætate quatuor annorum, quam Notarius asseruit præsentem, acceptantem, & gratias agentem, concipiendo dictæ donationis instrumentum, iuxtà eius formularium, (à quo Notarij paruorū locorū totū solēt transcribere), cum narratiua remunerationis seruitiorum, ac meritorum eiusdem donatariæ; Cumque postmodum donatrix ad secunda vota transitum fecisset, atque moriens absque prole, hæredem instituisset Gesualdum secundum virum, qui citò distraxit nonnulla loca montium dotalia; Hinc Catharina donataria, coram A.C. iudicium associationis instituit in vim clausulæ constituti, & pacti de capiendo, tam contra dictum hæredem super aliquibus bonis ab eo possessis, quàm cōtra possessores locorum montium, sed omnium absolutoria prodijt, à qua per appellationem commissa fuit causa in Rota; Incertum tamen est, an vlteriorem progressum habuerit; Vel quia in congressu desuper habito post sententiā ad effectum deliberandi, an expediret causam prosequi, ego scribens coram A.C. pro donataria succumbente, *pro* stylo (Dei gratia inconcussè, ac *inuiolabiliter* seruato forsan cū aliquo *maiori rigore contra requirentes*), *liberè* insinuaui graues difficultates, quodque dicta sententia mihi probabilis, beneque fundata visa esset, ideoque acquieuerit; 2 Vel quia, (vt frequenter contingit), neglectis defensoribus difficultates promouentibus, alios inuenerit, auribus magis prurientes, & qui ex damnabili regula non eijciendi columbas à columbario, omnes causas dicere solent bonas, adhibendo illud detestabile dicterium, quod non est bonus Aduocatus, qui nesciat malam causam facere bonam.

Plures autem fuerunt articuli in ista causa disputati; Primò scilicèt circa exemptionem eorum, qui iuxtà motum proprium Vrbani VIII. loca montium

libera

libera, & absque aliquo vinculo emerunt, ex ijs, quæ in sua materia habentur *sub tit. de Regal. pluries*; Secundò, circa solemnitates generaliter in donationibus præscriptas per Statuta Vrbis 149. & 150., & per Statutum 151., dum agebatur de muliere Romana, ex ijs, quæ habentur pluries *sub tit. de donationibus*; Tertiò ob quamplures vehementes suspiciones, quæ habebantur de huius donationis falsitate, idque potissima causa fuit resolutionis; Et quartò demum, an dici posset validus, ac perfectus contractus per stipulationem infantis, quæ neque infantiæ complemento proxima erat, sed in ætate quatuor annorum, vndè propterea impossibile erat vt stipulari, & contrahere potuisset.

Quando aliæ suspiciones non adessent resultantes ex circumstantijs, facti (super quibus iuxtà stylum nullæ erant Aduocatorum partes); Dicebam, quod hæc leuis videbatur difficultas, prout etiã altera deducta ex minùs vera, & improbabili causa meritorum, ac seruitiorum præstitorum, cum reuera nimium probabile esset id processisse ex imperitia Notarij, ad litteram transcribentis formularium, non distinguendo, an ea, quæ in ipso formulario prudenter in suis respectiuè casibus adiecta sunt, congruant, necnè casibus, ac personis de quibus agitur, ideoque potiùs attendenda venit propositio pluries insinuata *hoc tit. & in altero de fideicommissis*, ac alibi, vt non cortex, & figura verborum, sed substantia veritatis attendi debeat, quoties ex alijs circumstantijs de veritate, ac sinceritate actus constet; Secùs autem, vbi aliæ vigeant suspiciones, cum tunc etiam de leuibus magna ratio haberi debeat; Vt habemus in testibus, quod mendacia, vel contrarietates in non substantialibus regulariter negliguntur, neque eorum fidem adimunt, vbi aliæ suspiciones non accedant, his autem accedentibus, etiam leuia, & quæ non percutiant substantialia debent attendi, vt *per Capyc. Latr. consult. 4. num. 10. vbi allegantur Petra de fideic. quæst. 12. numer. 295. & Farinac. quæst. 66. nu. 25.*

Potissimè verò, quia circa assertionem meritorum, solent luristæ pondera-

6 donatore, atque ità eius benevolentiam captare, congruere valeat iste terminus meritorum ex deductis per *Rosenthal. de feudis cap. 9. membr. 2. conclus. 66. num. 54. Caracciol. decis. 27. nu 32. apud quos concordantes*; Vndè propterea quidquid sit de hoc in ordine ad faciendam veram donationem remuneratoriam, satis attẽdendum videtur ad effectum excludendi dictam suspicionem.

Quoverò ad punctum stipulationis, & acceptationis, an per infantem fieri possit; Dicebam huiusmodi quæstionem inanem videri, vbi agatur de pura, merèque lucratiua donatione, cũ solùm ca-
7 dat, quando ageretur de contractu correspectiuo, vel ea onerosa donatione, quæ correspectiui contractus habeat speciem, quia nempè donatario damnosa esse valeat, vndè propterea expedire possit non acceptare, et consequenter requiritur consensus perfectus, & obligatorius iuxta ea, quæ pluries habentur in dicta sua materia *sub tit. de donat.*

Vbi verò agitur de merè lucratiua donatione, tunc inanis labor est agere de habilitate infantis donatarij stipulandi, & acceptandi; Tũ quia, vt in dicta sua
8 materia aduertitur *sub tit. de donationibus*, hodiè, ex magis recepta sententia, stipulationis, et acceptationis requisitũ desideratur ad effectum translationis dominij, secùs autem ad effectum pœnitentiæ, seù irreuocabilitatis; Tum etiam quia, vt ibidem aduertitur, infantibus etiam sine alterius stipulatione, & acceptatione acquiritur.

Ideoque ista quæstio ad nihil deseruire videtur, cum verè, ac propriè percutiat terminos contractus habentis aliquam correspectiuitatem, ex ijs, quæ ha-
9 bentur in materia deducta plenè post antiquiores ab eis relatos per *Surd. cons. 9. Felic. de Societ. cap. 3. & 4. Mantic. de tacit. lib. 6. tit. 13. & lib. 14. tit. 14. Hodiern. controu. 22. ex num. 36. ad 56.*

Ex his etenim patet de non leui pugna *DD. in l. 1. ff. de verborum obligat.*, vbi est sedes materiæ super intellectu *textus in l. 1. ff. de action. & oblig. & in*
10 *l. seruum ff. rem pupilli saluam fore*, in quibus, præsertim in hoc secundo, literaliter per verba præcisa deciditur, *quod si pupillus præsens est, & fari potest, etiamsi*

etiamsi eius ætatis erit, vt non intelligat quid agat, tamen propter vtilitatem recepta est recte eum stipulari, & agere.

Hinc proindè nostri maiores relati per proximè allegatos, nimium se inuoluunt in disputationibus, procedendo cum sola littera legis, (iuxtà consuetum vitium), an scilicèt id sit priuilegium speciale, necnè, siue an dicta iura intelligi debeant de illo, qui proximus sit pubertati, siue de perfectione contractus impropria, & cum claudicatione, in vtilibus scilicèt, non autem in damnosis, & præiudicialibus.

Omnia enim præmissa, cadunt in illis actibus, vel contractibus, qui inspecta origine, aptitudinem habent ad damnum, vel lucrum, vndè propterea ob ne-
11 cessitatem concursus simultanei consensus vtriusque, ità vno deficiente, impediatur perfectio; Secùs autem vbi agatur de pura, & simplici donatione merè lucratiua, siue de illa, quæ licèt admistum habeat onus, attamen istud talis est naturæ, vel qualitatis, vt non nisi ex ipsismet bonis donatis adimpleri debeat, atque comparatiuè ad bona donata sit modicum, adeout actus perneceſſe remaneat lucratiuus, vndè absit possibilitas damnificationis de proprio; Tunc etenim non videtur opus inquirere de habilitate, vel inhabilitate ad cõsentiendum, eius, qui est præsens, dum etiam si esset absens, eadem perfectio resultat, ideoque non potest esse plus nullum, quã nihil.

Fortius autem stante moderno frequenti vsu, adhibendi in omnibus ferè
12 contractibus iuramentum, cuius ratione, etiam quoad absentem maiorẽ, actus remanet perfectus, vt in dicta sua materia *sub tit. de donat.*

Admittebant hæc, tam iudex, quàm Scribentes in contrarium, vbi quæstio reduceretur ad hunc punctum validitatis, vel inualiditatis, vel perfectionis,
13 siue imperfectionis contractus ex isto defectu; Dicebant tamen vt id in proposito, considerandum esset, dictaque impotentia nimium considerabilis esset ratione inuerisimilitudinis, ad effectum exindè desumendi falsitatem actus.

Verùm (etiam in sensu veritatis) Dicebam, id posse quidem causare aliquod leue adminiculum, cum alijs coniungendum, sed solùm, & de perse nullius prorsus esse momenti; Tum ex superius insinuata consideratione, quod frequentius imperiti Notarij, præsertim extra magnas Ciuitates, procedere soleant cum formularijs, ex eis ad litteram transcribendo, non reflectendo, an cautelæ in eo contentę adaptentur ad casum, ac personas, neçnè; Eo adamussim modo, quo moderni pragmatici faciunt de doctrinis, præsertim de decisionibus, ac etiam de consilijs.

Tum clarius, quoniam si, (vt ex allegatis patet) ob litteralem dictorum iurium dispositionem, magna quæstio est inter ipsos DD., an infans, qui naturaliter fari possit, quamuis non habeat velle, vel nolle, adhuc stipulari, & acceptare possit ea, quæ sunt vtilia, dum experientia docet, quod etiam infantes vnius anni, vix prima elementa proferentes acceptant, atque grata habent ea, quæ placent, respuunt verò, quæ displicent; Ideoq; si Notarius quamuis esset iuris peritus, cum dicta opinione processit, non distinguendo, quæ sit magis communis, & vera, hinc improprium est exinde ad falsitatem inferre; Secùs autem, vt dictum est, vbi alia influant, ex quorum concursu, etiam ea, quæ leuia, & remota sunt, in consideratione habenda veniunt, atque cum hac distinctione in hac materia mihi procedi debere videbatur; Malus autem causæ cœtus fuit potiùs ex quibusdam motuis facti, & præsertim ob priuilegia locorum montium respectu eorum, qui illa emerant libera.

PERVSINA

PACTI

PRO

MARCO ANTONIO GVERRINO

CVM

PHILIPPO, ET ALIIS DE CAPRIIS.

Casus decisus per Rotã pro Philippo, & alijs, & pendet.

An, & quando pactum liberatorium, seù de non molestando dicatur personale, itaut non prosit hæredibus, & successoribus, vel econuersò.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutiones causæ.*
3 *Quod alia sint pacta in rem, & alia in personam.*
4 *Et ex quibus dicantur esse personalia.*
5 *De argumentis eiusdem personalitatis.*
6 *De regula, vt censeatur stipulatum pro hæredibus licet non dicatur.*
7 *Quod priuilegia censeantur potiùs realia, quàm personalia.*
8 *Vbi regula vni assistit, transfert onus probationis in alterum.*
9 *Admittitur distinctio, de qua num. 3., sed punctus est in præsumptione in dubio.*
10 *Quando intret præsumptio personalitatis, exemplificatur.*
11 *De eodem, & respondetur auctoritatibus firmantibus personalitatem pacti.*
12 *Quod pactum prælationis sit transitorium ad successores.*
13 *De verbo* nunquam *denotante perpetuitatem.*
14 *Ad quid fiat demonstratio personæ.*
15 *Consideratur an pactum fiat per instrumentum, vel scripturam priuatam.*
16 *De argumentis excludentibus personalitatem.*
17 *Quod non sit standum in cortice verborum, sed indaganda substantia voluntatis.*
18 *Et de argumentis dictam substantiam redolentibus.*

DISC. XLVI.

ORTA controuersia inter Philippum, & Annibalem eius curatorem, super redditione rationum, prodijt laudum super dicti Annibalis condemnatione in summa scutor. 2200., eoque acceptato, Philippus, cum narratiua, vt rem gratam dicto Annibali faceret, per apocam declarauit, quod nunquam molestabitur neque à se, neque ab eius hæredibus, cum declaratione, quod vbi ipse, vel eius hæredes ab eiusdem Annibalis creditoribus molestias reciperent, tunc dicta scriptura vires habere non deberet, atque salua essent primæua iura; Vtroque autem defuncto, post annos 30. circiter, hæredes Philippi, in vim dicti laudi emologati, iudicium instituerunt contra Guerrinum Annibalis hæredem pro dictæ summæ solutione coram A. C., à quo mandatum obtinuerunt, commissaque per Signaturã causa *in Rota coram Albergato* cum clausula translatiua, *si quid exequendum*, atque dato dubio, an mandatum esset exequẽdum, *sub die 1. Iulij* 1669. in contumaciam, actoribus tantùm informantibus, affirmatiua prodijt resolutio, confirmata 27. *Iunij* 1670., vtraque parte informante, adhuc tamen pendet ob nouæ audientiæ concessionem.

Vtriusque decisionis fundamenta fuerunt super textu *in l. qui in futurum* §. 1. *ff. de pactis*, vbi disponitur, *quod si ex altera parte in rem, ex altera in personã pactum conceptum fuerit, veluti nè ego petam, vel nè à te petatur, hæres meus ab omnibus vobis petitionem habebit, & ab hærede tuo omnes petere poterimus.*

Sunt verba præcisa textus, per quem ità ibidem tradiderunt *Bart.*, *Alberic.*, *Castrens.* & *alij*, ac obseruat *Faber in rationali ad text. in l. iuris gentium* §. *pactorum ff. eod. tit. de pactis*, ob generalitatem istius textus, quod scilicèt, Alia sunt pacta in rem, Alia verò in perso-

nam, deducendo etiam *Duarenum ad tit. de pactis cap. 6. num. 10. & in eodem §. pactorum, & Connan. in commentar. iuris ciuilis lib. 5. cap. 4. num. 4. cum alijs apud Mantic. de tacit. lib. 1. tit. 7. num. 3. Enrig. de fideiussor. cap. 10. numer. 34. & cap. 28. num. 6. & 7. Rota decis. 110. post Merlin. de pignor. num. 29.*, & alios, de quibus in vtraque decisione.

In quibus tamen, ex eisdem allegatis, firmatur, id cessare, quoties ex coniecturis, de diuersa mente constaret, de 4 qua tamen in hac facti specie non constare dictum fuit, stante quod in apoca dicitur quod pactum de non molestando fiebat ad faciendam rem gratam dicto Annibali, quodque iste non molestaretur, quasiquod ità persona demonstrata sit, ex ijs, quæ habentur deducta circa personalitatem pacti *decis. 330. nu. 40. & seqq. par. 11. recen. & d. dec. 110. post Merlin de pignor. num. 39.*, quæ est repetita *decis. 387. par. 9. rec.*

Ponderando etiam grauem ætatem dicti Annibalis, quæ potuit esse causa 5 inducendi creditorem ad eximendam eius personam à molestijs, necnon regulam generalem, quod donatio in dubio præsumenda non est, quodque in omnẽ casum, vbi adesset, insinuationis defectum paterետur.

Mihi in causa semel scribenti pro reo conuento, occasione reuisionis primæ decisionis, huiusmodi resolutiones non satisfaciebant, quoniam in omnibus pa- 6 ctis, & conuentionibus, vbi agatur de rebus indifferentibus ad quoscumque hæredes transitorijs, semper intelligitur stipulatio pro hæredibus, quamuis nulla illorum mentio fiat ad text. *in l. veteris Cod. de contrahen. & committen. stipulatione* cum concordan. relatis *per Iason. cons. 117. num. 3. & seqq. lib. 2. Mantic. de tacit. lib. 1. tit. 7. num. 4. & sequen.* latè *Rota decis. 371. num. 22. cum seqq. par. 11. recen.*, & admittitur *in dictis decis. 387. par. 9. & 330. par. 11.* deductis in contrarium; Et in terminis specialibus remissionis debiti est textus litteralis *in l. si quis in testamento ff. de liberat. legata.*

Quinimò, vbi etiam agatur de priuilegijs, in quibus strictius proditur, quoties subiecta materia restrictionẽ ad 7 personam non patiatur; Quamuis enim apud antiquiores nõ modica fuerit quæstio, an ea personalia censeri debeant; Attamen magis communis, & recepta est in contrarium, vt in dubio, & non constito de diuersa voluntate, censeantur potiùs realia, vel transitoria, ex ijs, quæ plenè relatis DD. quæstionem tractantibus, habentur per *Rotam dec. 400. par. 9. & decis. 199. par. 12. rec.*

Ideoque regula, personalitati potiùs resistere, quàm assistere videtur, cuius 8 effectus est transferendi onus contrariæ probationis in alteram partem, iuxta *decis. 251. Manticæ* cum concordan. *apud apud Barbos. axiom. 198.*; Et sic admittebam vtriusq; decisionis distinctionem desumptam ex *text. in d. l. iuris gentium §. pactorum*, quod alia sunt pacta in rem, 9 & alia in personam, quodque ea, quæ regulariter sint in rem ex contraria quãuis præsumpta, vel coniecturata voluntate possint esse in personam, vel econtrà, cum huiusmodi sint quæstiones voluntatis, qua accedente omnes iuris regulæ cessant; Sed punctus est, cuinam assistat regula, et consequenter econuersò assistat onus probandi contrarium, cumque ageretur de re merè indifferenti, ità videbatur regula huic parti assistere.

Clariùs verò, quia agebatur ad liberandum, vndè propterea res non habebat tractum successiuum facti permanẽtis, quod paciscens tolerare voluerit in 10 ea persona, verisimiliter non toleraturus in altera sibi ignota, & non adeò grata, in quibus terminis verè, & propriè procedere videtur regula contrariæ personalitatis; Taliſque videtur sensus etiam litteralis dicti textus *in l. qui in futurum §. 1.*, dum exemplificat, *si ex altera parte in rem, & ex altera in personam, pactum conceptum sit*, quod iuxtà frequentiorem praxim exemplificari solet in illis pactis, quæ redolent seruitutẽ, vel aliud factum successiuum in vna persona libẽter toleratum, in altera verò secùs, vt (e.g.) est pactum quod quis alteri faciat non aperiendi in suo muro fœnestram, per quam respiciat in aream, vel domũ eius, in cuius gratiam id fiat, siue permittendi quod iste aperiat, vel aliquem transitum habeat, ex ijs, quæ habentur *sub tit. de seruitut.* cum similibus, quoniam, vt praxis docet, & cuique ad sensum probatur, in his materijs, multa-

vni

vni conceduntur, ob affectionem, siue probitatem, ac morum integritatem, quæ ignotis hæredibus, vel successoribus denegantur.

Neque ad rem facere obseruabam deducta *in dictis decis.* 387. *part.* 9. *repetit. decis.* 120. *post Merlin. de pignor. & decis.* 330. *par.* 11. *rec.*; Tum quia ibi ponde-
11 ratur, quod præcedebat nomen proprium, deindeque adijciebatur verbum personalissimum *ipsius*; Tum etiam quia ibi agebatur de pacto commissorio, vel resolutiuo habente potius iuris resistentiam, et quod tanquam odiosum restrictionem pati debet, eo quia intret eadē supra considerata ratio, quod concessio fiat personæ gratæ, seù aliàs certā qualitatem habenti, verisimiliter alteri non facienda, quodque percutiat rem facti permanentis, quod successiuum, & continuatum redoleat præiudicium; Secùs autem, vbi ex simplici liberatione debiti indifferentis, quæ in instanti suum effectum operatur, absque necessitate stipulandi pro hæredibus, & successoribus in futurum, dum non agebatur de re facti permanentis, quæ de sui natura habitura esset tractum successiuū, adeout paciscens singulis quibusque temporibus sentiret grauamen, pro cuius cessatione, dicta personalitatis præsumptio admitti deberet,

Et nihilominùs, etiam in huiusmodi pactis, stipulatio pro hæredibus, & successoribus subintelligitur, quoties,
12 verba, vel coniecturæ in contrarium non vrgeant, vt in foro magis receptum videtur, ex ijs, quæ in terminis pacti super retracta prælatiuo habentur deducta *sub d. tit. de seruitut. disc.* 85. *& sub tit. de feudis disc.* 96.; Licèt reuerà sit quæstio voluntatis ex facti particulari qualitate decidenda ex ibi deductis.

Potissimè vbi, (vt in hac facti specie) accedunt verba perpetuitatem denotantia, ibi, *quod nunquam, & quocumque*
13 *tempore &c.*; Dictio enim *nunquam* est de sui natura vniuersalis negatiua comprehendens omnem casum, & omne tempus, iuxtà *glos. in l. prouidendum Cod. de postulan.*, & in specie huius verbi, vel dictionis satis pōderatū fuit per *Rotam in Romana restitui dotis* 11. *Decembris* 1658. *coram Cerro*, edita in casu, de quo *sub tit. de dote disc.* 24., & in decisionibus editis *in Bonon. fideicommissi de Pepulis*, de qua *sub tit. de fideicomm. disc.* 179.

Nimium autem leue videbatur personalitatis argumentum deductum ex illis verbis, *vt rem gratam faceret &c.*,
14 quoniam huiusmodi remissiones fiunt ex hoc motiuo affectionis erga personā, vel eius meritorum intuitu, cum semper grata res fieri dicatur ei, cui aliquid datur, vel remittitur, non inde tamen ad personalitatem inferendum est, quoniā persona demonstrari solet, vt demonstretur, cū quo pactum initum sit, ex deductis *per Mantic. de tacit. lib.* 1. *tit.* 7. *num.* 3. cum alijs *d. dec.* 371. *par.* 11. *rec.*

Ponderando item, quod agebatur de pacto inito per apocam priuatam, rudi, & grossolano modo, vnde adeò immorandum non est in formalitate verbo-
15 rum, vel clausularum, vt contingit in publicis instrumentis, quæ cum summo studio, & consilio concipi solent; Et fortiùs, quod idem paciscens, in casu quo, ipse, vel eius hæredes, molestias reciperent à creditoribus dicti Annibalis, sollicitus fuit de conditione resolutiua, & pacto regressus ad primæna iura, vnde verisimiliter eadem reseruatio post mortem dicti Annibalis facta esset.

Atque exindè resultabat, vt potiùs conuinceretur, ac retorqueretur deci-
16 sionum argumentum, deductum ex graui ætate dicti Annibalis, quodque ex hoc motiuo, voluerit creditor, in reuerentiam erga eum, qui curator fuerat, eius personam solùm à molestijs eximere, dum ità improbabile remanebat, vt de pacto regressus ad primæua iura sibi consulere voluerit in casu molestiarum inferendarum à creditoribus, tam sibi, quàm eius hæredibus, dum *ipse* erat iuuenis, ille verò senex, ideoque verisimiliter non credidit, quod deberet ei super viuere.

Cumque pro genio, ac stylo, nunquā placuerit in huiusmodi quæstionibus voluntatis, quæ sunt potiùs facti, quàm iuris, immorari in huiusmodi genera-
17 litatibus, aut formalitatibus verborū, sed quod substantia verisimilis voluntatis pro facti qualitate attendi debeat; Hinc proindè cum ista ponderatione procedendo, stante quod non agebatur de credito certo ex causa mutui, vel alterius contractus, sed solùm resultante

ab

abilliquida prætensione redditionis rationum administrationis curæ, quodq; vt supponebatur, discordiæ cum scandalorum timore exindè exortæ fuerant; Aduertebam, nimiam probabile esse, vt istud fuerit prudens temperamentum, vtrique gratum, quod, scilicèt vnus contendentium, vt dici solet vinceret punctum, quia declaretur creditor, & ità detegatur quod non excitauerit iniustam litem, ac prætensionem contra eius curatorē; Alter verò vinceret causam per huiusmodi condonationem, vt pluries practicaui; Aliàs etenim duplex vrgere videbatur inuerisimilitudo, Vna scilicèt in dicto Annibale, quod contra communem vsum, sub cœca fide acceptare voluerit laudum aliundè non iustificatum, & non reclamare; Et altera in præfato remittente, sibi non consulendo de eodem pacto resolutiuo, de quo in altero casu sollicitus fuit, si id in animo habuisset.

IANVEN.

SPONSIONIS, seù LOTTI

PRO

ALIQVIBVS BANCHERIIS, SEV MERCATORIBVS

CVM

VNIVERSITATE SPONDENTIVM IN VRBE.

Casus disputatus coram Thesaurario, credo resolutis pro particularibus spondentibus, siue concordatus.

De sponsionibus, quæ super aliquo incerto euentu fiant, præsertim electionis officialium, an contineant contractum licitum, & exequibilem, necnè, et quæ circumstantiæ illum vitient; Et incidenter de contractu inito inter absentes cum epistolis, vbi perficiat, seù concludi dicatur ad effectum fori.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Qualis dicatur locus vbi perficitur contractus inter absentes.*
3 *Admittitur theorica, sed quæstio est in applicatione, vbi perficiatur sponsio.*
4 *De connexione, seù præiudicialitate causarum, vt omnes ad vnum forum remittantur.*
5 *Quod quandoque in diuersis Tribunalibus super eodem puncto diuersimodè iudicetur.*
6 *De alio casu super puncto, de quo num. 3. & 4.*
7 *Quando epistola familiaris inducat obligationem, vel contractum.*
8 *De listeris certioratorijs, vulgò di auiso.*
9 *Scriptura confirmans, vel ratificans non inducit nouum contractum.*
10 *De validitate sponsionum, & quando in eis cadat ratio dubitandi.*
11 *Quando sponsio sit inualida quia integra lista extrahendorum data non sit.*
12 *Electus ad officium, ad quod exercendum est accessurus, licèt sit præsens pro accessu parando habetur pro absente.*
13 *Culpa est non certiorandi rerum statum immutatum.*
14 *Sponsiones, seù lotti suspecti de inæqualitate.*
16 *Aduocati non se ingerunt in ijs, quæ sunt facti.*

DISC. XLVII.

1 STante notorio vsu sponsionum, quas aliqui bancherij, seù negotiatores, (quibus Respublica priuatiuè ad alios mediante notabili recognitione facultatem concedit) facere solent cum particularibus per vniuersam Italiam, & forsan extrà, super extractionibus

nibus Magistratuum, seù Officialium eiusdem Reipublicæ, quæ certis temporibus fiunt; Hinc ijdem negotiatores, ferè vbique, præsertim in Vrbe, correspondales, seù receptores deputare solēt, vt præuijs edictis desuper affigi solitis, pecunias recipiant à spondere volentibus, eisque pagellas, seù vigliettos tribuant, cum assecuratione solutionis promissi præmij, quatenùs casus fiat, dando etiam cum edictis, listam impressam nominum personarum existentium in bussula, ex qua extractio facienda est.

Cumque, circa meæ professionis initia, casus dedisset, vt in eadem lista, inter absentes positus esset quidam iam destinatus gubernio, seù Præfecturæ Insulæ Corsicæ, qui tamen præsens, atque à Senatu dispensatus, extractus fuerat, hinc proindè, quamplures sponsores qui sua spe frustrati remanserant, iudicium coram Thesaurario instituerunt contra dictos correspondales, seù receptores in Vrbe existentes pro restitutione pecuniarum eis datarum; Incertumque est, an causa finem habuerit per sententiam actoribus fauorabilem, vel potiùs, (vt probabilius credo) per concordiam, dum post vnicam disputationem, amplius de illa actum non audiui.

In dicta ergo disputatione, de tribus articulis actum fuit; Primò scilicèt ordinis circa fori competentiam, & an causa remittenda esset ad forum dictorum bancheriorum, seù negotiantium Ianuensium, ex regula quod actor sequi tenetur forum rei; Secundò, circa validitatem huiusmodi sponsionum in genere ob difficultates desuper excitatas per Scribentes pro actoribus; Et tertiò (posita validitate in genere), an corrueret in specie iste contractus ob dictā circumstantiam, quod positus esset inter absentes, & non extrahibiles ille, qui præsens de facto extractus fuerat.

Quatenùs pertinet ad primam; Cum dicti negotiatores, tam ratione originis, quàm domicilij essent Ianuēses, hinc restringebatur quæstio ad punctum, qualis dicendus esset locus contractus, cum tunc intraret competentia fori ratione contractus, quatenùs iste in Vrbe dici posset initus, seù perfectus.

In hoc autem, Scribentes hinc indè cōcordabamus in conclusione, seù theorica iuris, quod scilicèt inter absentes,
2 contractus perfici dicitur in eo loco, in quo coēsensuum *coniunctio* sequatur, vnde Titio à Ciuitate Neapolis inuitante Sempronium in Vrbe commorantem, ad aliquem contractum cum eo faciendum, seù aliquid ei dante in commissis, tunc contractus initiari quidem dicitur in dicta Ciuitate Neapolis, perfici autē in Vrbe, dum in ea sequitur consensuum coniunctio, ex qua resultat perfectio cōtractus, iuxtà receptam theoricam *Baldi in l. multum interest num. 28. C. si quis alteri, vel sibi*, quem sequuntur *Salicet, & alij ibidem, Felin. in cap. 1. num. 23. de sponsal*, & cæteri relati *per Carleual. de iudicijs tom. 1. disput. 2. num. 261. Rota apud Coccin. decis. 116. num. 1. decis. 395. num. 2. par. 5. rec.*; & habetur *sub tit. de iurisdictione disc. 71.*, atque est conclusio hodie recepta, quæ, vt dictum est, admittebatur hincindè, vndè propterea tota disputatio fuit super applicatione.

Ego siquidem, & cæteri Scribentes pro remissione causæ ad partes, dicebamus perfectionem contractus sequutam
3 esse in Ciuitate Ianuensi, quoniam vbi præcedentibus edictis publicè affixis dātur pecuniæ à particularibus dictis receptoribus, seù correspondalibus, isti non concludunt contractum, sed accipiunt pecuniam sub conuentione certiorandi principales, et quatenùs isti acceptent, adeout quandoque contingat, vt illi aliquas partitas nō acceptent, nempè quia completa sit integra summa, in qua negotium efformatur, vndè propterea ijdem correspondales, pecunias acceptas re integra datoribus restituunt, et consequenter quod ibi sequeretur coniunctio consensuum, ex qua resultat perfectio contractus.

Ecōuersò autem, Scribētes pro actoribus dicebant, (et meo iudicio meliùs) contractus præparationem, seù initiationem resultare ab inuitatione, qæ fit ab edictis, ac listis, perfici autem à consensu particularium, qui inuitantur ad spondendum, istosque sequi potiùs fidem receptorum, seù correspondalium, qui sunt in Vrbe, quàm eorum, qui in dicta Ciuitate existentes ignoti sunt; Et clarius, quia sicuti dictis bancherijs, seù sponsoribus Ianuensibus non acceptantibus pagellas, seù sponsiones acceptatas

per

per eorum correſponſales, vel receptores, iſti abſque dubio obligati remanent reſtituere pecunias, ſaltem iure cuiuſdam depoſiti receptas, ità in caſu nullitatis idem dicendum venit.

Vnica verò probabilis ratio, quæ ſuadere videbatur cognitionem omnium huiuſmodi controuerſiarum in vno loco, ſeù foro, quodque omnium congruentior, ſeù magis competens eſſet
4 ille dictæ Ciuitatis, conſiſtere videbatur in ea connexione, ſeù præiudicialitate, quæ viget in cauſis concurſus creditorum, vel ſucceſſionum, ac ſimilibus vniuerſalibus, ex pluries deductis in ſua materia *ſub tit. de iuriſdict. & foro competenti*, nè ſcilicèt detur aliàs inconueniens, vt ſuper vno, eodemque puncto, contrariæ, ſeù diuerſæ eodem tempore emanent ſententiæ, atque vnus, & idem contractus, in vno foro validus, in altero autem inualidus declaretur; (Quod tamen pro Tribunalium, vel regionum diuerſitate adhuc frequenter experimur in pleriſque materijs, præſertim in vſu-
5 raria, & cenſuali ex pluries inſinuatis, ſub earum titulis *de vſuris, & cenſibus*, & alibi.)

In propoſito autem huiuſmodi perfectionis contractuum inter abſentes in eo loco, in quo coniunctio conſenſuum requitur, in alia facti contingentia; Cum
6 quidam negotiator Neapolitanus, alteri negotiatori Vrbis, cum quo plura habuerat negotia, per quamdam epiſtolam familiarem, eum certiorem reddidiſſet de negotiorum ſtatu, et in quo ipſe ſcribens remaneret debitor, hinc prætendebat negotiator Vrbis fretus auctoritate *d. deciſ.* 395. *par.* 5 *recen.* poſſe conuenire dictum Neapolitanum in prima inſtantia coram A.C. ratione contractus celebrati in Vrbe; Verùm erat iniuſta prætenſio me ſcribente reiecta per Signaturam iuſtitiæ.

Vt enim benè aduertit *Bald. in l. Titius ff. de conſtit. pecun. num.* 2., tunc epi-
7 ſtola familiaris, ſeù miſſiua inducit obligationem, ſeù contractum perficit per acceptationem eius cui epiſtola dirigitur, quando ad id ordinata eſt, vt ſunt (e.g.) litteræ cambij, ſeù oraces aliquam tractam, vel aliam commiſſionem continentes; Secùs autem vbi continent ſimplicem certiorationem, alterius ſcri-
8 pturæ, ex qua reſultare debeat contractus, vt ſunt (e.g.) litteræ certioratoriæ, quæ inter negotiatores nuncupantur *di auiſo*, ex deductis *deciſ.* 26. *nu.* 12. & 13. *par.* 5. *recen.*

Quodque ſcriptura confirmans, vel ratificans actum iam geſtum, non inducat nouum contractum, cuius ratio-
9 ne illum forum quis ſortiri debeat, eſt textus clarus *in l. ſi quis in legatione ff. de iudicijs*, & firmant communiter Scribentes relati per *Carleual. d. diſput.* 2. *tom.* 1. *num.* 279. *& ſequen.*

Quouerò ad alterũ huius cauſæ pũctũ validitatis, vel inualiditatis huiuſmodi cõtractus ſponſionũ in genere; Quamuis non deſint aliqui Morales dubitantes;
10 Attamen vt habetur deductum *ſub tit. de vſuris diſc.* 36. (vbi de illa ſpecie ſpõſionis, quæ fieri ſolet dando aliquam pecuniæ ſummam, cum obligatione reſtituendi duplum, vel triplum &c., vbi recipiens vxorem ducat, vel dignitatem adipiſcatur, ſeù aliàs incerta alea in cõtractum deducatur), receptum eſt, huiuſmodi contractum regulariter eſſe validum ex auctoritatibus ibi deductis, & ex communi recepto vſu, cum ſola difficultas cadat, quando adeſſe valeat turpitudo, quia nempè ſponſio fiat cum eo ad quem ſpectat eligere Officiales, & Magiſtratus, vel cum eius coniunctis, adeò vt ſit color ad palliandum corruptelam, ac venalitatem; Siue quod accedat mutuum verum, vel interprætatiuum, in quo ità pallietur vſura; Aut *quod* intret præiudicium libertatis matrimonij, ex deductis *d. diſc.* 36. *de vſuris*; Sed his, vel ſimilibus ſuſpicionibus ceſſantibus, nulla cadit ratio probabilis dubitãdi, quoniam eſt emere *incertam* ſpem, ſeù aleam, vt *ibi*.

Demùm quoad vltimum punctum prætenſæ inualiditatis, illam ex duplici fundamento Scribentes deducebãt; Primò ſ. ratione doli reſultantis à falſo prę-
11 ſuppoſito, quod eſſet poſitus inter abſẽtes, & non extrahendos ille, quem euentus probauit præſentem, ac extractum; Et ſecundò, quod vbi etiam non adeſſet dolus ex parte dictorum negotiatorum inuitantium ad ſpondendum, adeſſet tamen defectus intentionis in iſtis ſpondentibus, quod nempè ſi ſciuiſſent, vel ſuppoſuiſſent, eſſe præſentem, ac extra-

hibi-

hibilem illum, qui præsuppositus fuit absens, & incapax, istius fortunam sequuti essent, eumq; elegissent; Ad quod conferre videntur ea, quæ super nullitate actus ex defectu imbussulationis habẽtur *sub tit. de fideicommiss. disc.* 30., atque docet praxis, quando non omnes chartę, seu pilæ, seu bollettæ sint in ludo.

Primum motiuum verè nullam habebat subsistentiam; Tum ex vulgari regula generali, quod dolus non est præsumendus nisi probetur; Tum certius quia constabat de iusta causa, seu credulitate, ob quam ille positus fuit inter absentes, cum per Rempublicam iam destinatus esset regimini, ac supremæ Præfecturæ Regni Corsicę citò profecturus, quo casu dicitur absens, quamuis, præ-
12 parando accessum, adhuc esset præsens *ad text. in l. ab hostibus §. sed quod simpliciter ff. ex quibus causis maiores, Ioan. Andr. in addit. ad speculator. tit. de iurisdict. omnium iudicum §. 1. num. 26. in fine, Alex. in l. 1. num. 54. ff. de officio eius,* vbi *Iaf. num. 58. Rouit. decis. 61. numer. finali.*

Multò verò magis quia (vt supponebatur), ex huius Reipublicæ legibus particularibus, destinati huiusmodi muneribus, sunt inhabiles ad munera in Ciuitate, quamuis adhuc essent præsentes, quodque in casu, de quo erat quęstio, ille ex speciali dispensatione Senatus, vel Reipublicæ, (non sine magna contradictione), habilitatus esset, quod videtur continere speciem casus fortuiti, qualis regulariter de iure censetur ille, qui ex gratia, vel dispensatiuo facto supremi Principis resultat.

Aliquam tamen maiorem probabilitatem habebat alterum motiuum deficientis præsuppositi, potissimè verò, vbi
13 accederet ea facti circumstantia, (in qua causæ Patroni hinc inde nimium discordabant), quod scilicèt aliqua culpa dictorum negotiatorum considerari posset, non certiorando cum nouis editis, ac listis hanc innouationem, dum post eam sequutam, aderat terminus congruus; Ideoque ex hoc, & ex quibusdam alijs circumstantijs inferebatur, ad aliquam malitiam, seu captionem, cuius ratione fortè pro inualiditate iudicatum fuit, ex quodam arbitrio nimium regulato à quadam sinistra opinione nimiæ inæqualitatis, quæ in hac specie contractus dignosci
14 videtur, id arguendo, non solùm à priori per regulas ratiocinationis, seu arithmeticę, sed etiam à posteriori, quod scilicèt huiusmodi negotiatores, notabilem Reipublicæ summam soluant pro iure priuatiuo faciendi istum contractum, qui propterea, ex communi iudicio, inæqualis reputatur, dum in casu æqualitatis non expediret dictam summam soluere, neque ius priuatiuum affectare oporteret; De quibus tamen Aduocati non agebant, vtpotè extrà eorum
15 partes, super quibus laudabilis Curiæ stylus est strictè, ac præcisè immorandi, non autem euagandi in alijs, quæ causæ punctum, vel legales articulos egrediantur.

IANVEN.

SPONSIONIS

SVB INCERTIS NOMINIBVS.

Responsum pro veritate.

De eadem materia sponsionis, et an, & quando dicatur commissa stipulatio, eiusque casus factus, vbi facta sit super captura alicuius obsessæ Ciuitatis, vel Arcis, si non vi bellica, sed per concordiam, & capitulationes, obueniat ad potestatem obsessoris; Et quid vbi tempore sponsionis iam casus erat sequutus, an sponsio valeat.

SVMMARIVM.

1 FActi series.
2 Quando euictio dicatur sequuta.

3 *Fideiussor, qui promisit soluere fructus census, non tenetur ad interesse quod alias debeatur, si census est nullus.*

4 *De stricta interpretatione in sponsionibus datur exemplum.*

5 *Quod differunt capi vi bellica, & se dare.*

6 *De alia stricta interpretatione sponsionis.*

7 *Non obligat sponsio, si de eius tempore erat factus casus.*

8 *Emptor potest vtiliter se transigendo præuenire euictionem.*

9 *Quod benè fiat non expectare vim bellicam, & num. 13.*

10 *Non debent attendi verba, sed substantia voluntatis.*

11 *Qualis in hoc dicatur substantia voluntatis.*

12 *Verba sunt intelligenda iuxtà communem vsum.*

13 *Idem est capi per vim, vel se dare cum capitulatione, dum sequitur effectus amissionis.*

14 *Obseruantia probat etiam voluntatem.*

15 *Obseruantiæ est sicuti supra num. 13.*

16 *De eadem conclusione, de qua num. 7.*

17 *De eodem.*

18 *In dubio contrà solutionem sponsionis.*

19 *De eodem, vt sponsio non debeatur, si tunc sequutus erat casus.*

20 *Et de distinctione super eodem.*

21 *Non est locus lucro societatis officij, si de tempore contractus periculum erat imminens.*

22 *Quid in assecuratione, an procedat, etiamsi tunc sequutum esset naufragium.*

23 *De tractantibus quæstionem in specie.*

DISC. XLVIII.

1 OBsessa per Turcas Ciuitate Candiæ de dominio Reipublicæ Venetæ, sub die 27. Septembris 1669., inita fuit sponsio in Ciuitate Ianuæ, inter Titium, & Sempronium in quadam duplarum summa super dicto obsessionis exitu; Substinente Titio, quod ad totum mensem Martij futuri, Ciuitas non amitteretur, cum illis verbis materna lingua conceptis, *che non se perderebbe*; Econuersò autem Sempronio substinente oppositū, *che si perderebbe, & cascarebbe in mano di Turchi.*

Cum autem casus dedisset, quod sub præcedenti die 18. eiusdem mensis, inter dictæ Ciuitatis primum defensorem, ac pro Republica Rectorem ex vna, & Ducem Exercitus obsidentis ex altera, inita esset capitulatio, cuius vigore, dicta Ciuitas, cum annexis, dimissa fuit obsessori, atque Imperio Otthomanico incorporata; E conuersò autem Ciuitas *Salò*, aliàs *Lopsica*, vulgò *Clissa* nuncupata, aliaque loca per Turcas possessa, dimissa fuerunt Reipublicæ, eiusque dominio incorporata; Hinc proindè dubitari contigit, an commissa esset, necnè dicta stipulatio, atque desuper pro veritate consultus, Respondi, vt sequitur.

Pro negatiua, vt dictæ stipulationis præcisus casus non euenerit, ideoque stipulatio commissa non sit, eo quia dicta Ciuitas, non vi bellica, sed iure trāsactionis, seù permutationis cum aliis locis, ità sequuta esset, plura facere videntur.

Primò, quia promissa alicuius rei euictione, istius stipulatio committi non dicitur, nisi res effectiuè de mandato Iudicis à possessore abdicata sit, atque in alium translata, non autem si ipse
2 possessor per transactionem, seù aliàs voluntariè dimiserit, vt ex *Caballin. de euiction. §. 4. num. 36. Cyriac. centrou. 18. nu. 25., & ex Burgund. de euict. cap. 78. num. 4. Valeron. de transact. tit. 5. quæst. 5. num. 38.*, vbi latè idem dicit, si ex compromisso, ibique plures cumulat.

Secundò, quia stipulatio, vtpotè stricti iuris, strictè ad limites verborum intelligenda est, eo modo, quo concepta fuit; Vndè propterea habemus, quod ille, qui tanquam fideiussor se obligauit
3 soluere fructus census, non tenebitur si tales fructus non debeantur tanquam fructus census ob istius contractus inualiditatem, quamuis ijdem, ac in eadem summa debeantur tanquam damna, & interesse, vt *per Ret. decis. 29. num. 9. par. 9. recen. repetit. post Merlin. de pignor. decis. 47. num. 5.*

Tertiò, quia in sponsionibus, stricta fieri debet interpetratio, vt benè *per Strach. de sponsion. post tract. de mercatur. part. 4. quæst. 9.* incipien. *Vidi etiam*
4 *in patria mea &c.*, vbi agendo de sponsione facta, si nauis in portum peruenerit, vt non dicatur commissa stipulatio si

nio si peruenerit intra signa portus, quia standum est verborum proprietati.

Et propterea cum stipulatio concepta sit in casu amissionis, *& se si perderebbe, & non perderebbe*, dici non potest factus casus stipulationis, dum non per viam amissionis per occupationem vi bellica, sed per viam voluntariæ, & conuentionalis permutationis, Ciuitas data est.

Differunt enim capi per vim, seu virtutem bellicam, et ex conuentione se dare, vt eruditè probat *Petr. Bellin. de re militar. p.2. titul.13. inter tract. magn. modern. tom.16. fol.345.*, vbi quod alij sint dedititij, alij verò sunt captiui, quodque aliud sit, vi bellica capi, aliud verò sponte se dare.

Quartò bene ad rem facit *decisio 57. Criuell*, vbi *post num.22.* vers. *quod autem ad victoriam &c.*, dicitur, quod facta conuentione, si Infanta Isabella obtinebit in dotem Flandriam, & Burgundiam, quod non diceretur obtinuisse, quamuis de facto casus sequutus esset, quoniam non obtinuerat pleno iure, & pure, sed sub pluribus conditionibus resolutiuis, quod satis ad rem facere videtur.

Quintò melius, magisque stringenter, quod dicta verba sponsionis, *che si perderebbe, ò non si perderebbe*, denotant tempus de futuro, & cum præsupposito, quod de tempore conuentionis casus amissionis non esset sequutus; Et propterea, cum tunc iam per nouem dies antea id esset sequutum, conuentio de futuro non extenditur ad præteritum, vt bene in puncto *Franch. decis. 113. num.4. & 5.*, vbi quod facta sponsione super creatione Pontificis, quod scilicèt per totum illum mensem crearetur, vel non crearetur Pontifex Cardinalis Alexandrinus, cum creatio tunc iam sequuta esset die præcedenti, dicitur quod non sit factus casus stipulationis; Ponderando etiam *num.5.* rationem verisimilitudinis, quod scilicèt non esset verisimile, quod si cogitatus esset casus iam sequutus, sponsio facta esset; Et hic est casus.

Econuerso quod sit commissa stipula-
o, plura vrgere videntur; Primo scilicèt, quod vbi imminente euictione cum maiori damno, & quæ probabiliter timebatur, possessor illam præuenit,
p vt ità minùs damnum sequatur per concordiam, tunc dicitur etiam sequuta euictio, per eius debitorem præstanda, commissaque est stipulatio, vt cæteris relatis bene, ac latè firmatur *per Rotam decis.337. & 390. part.5. recent.*, in quarum casu postea ego scribens pro Duce Bonello, qui ità per transactionem præuenerat euictionem, obtinui condemnari eos, qui præcisè sè obligauerant ad restitutionem pecuniæ in casu succumbentiæ, quoniam ità dicitur sequuta succumbentia, vt *sub tit. de empt., & vendit. disc.19.*

Et propterea, cum dictæ Ciuitatis defensor, ac Rector, agnoscendo imminentem capturam vi bellica, eam præuene-
9 rit, vt ità euitaret Christianorum stragem, ac seruitutem, aliaque mala, quæ capta Ciuitate vi bellica, (vt notorium est) resultant, nunquàm dici poterit, id ex actu voluntario, ac simplici conuentione sequutum esse.

Secundò magis stringenter, quoniã, etiam in conuentionibus, alijsque actibus inter viuos, non attenditur cortex, vel figura verborum, sed substantia vo-
10 luntatis, seu finis, ac effectus, super quo inita est conuentio ad *text. in l. in conuentionibus 219. ff. de verborum significat. l. sed Celsus §.1. ff. de contrab. empt. Castrens. cons.148. num.1. in fine & num.2. lib.1., Mantic. de tac. lib.2 tit.7. numer.2. cum sequen., Buratt. decis.13 num 7. & 8. Rota in Romana fideiussionis 24. Maij 1660. coram Verospio*, & in alijs, ac pluries sub *tit. de fideicommiss.*, & in omni alia materia, quoniam est principium certum principaliter præ oculis habendum in iudicando.

Substantia autem conuentionis, siue finis, ac effectus est, an dicta Ciuitas per
11 totum mensem *Martij* obsidioni resistendo conseruaretur, necnè in dominio Reipublicæ, & non perueniret ad manus obsidentis, vt clarè probant illa verba, *Si perderà, & cascarà in mano di Turchi*; Vndè cum de facto iste casus iã esset sequutus, quoniam Ciuitas amissa fuit, nedum per Rempublicam Venetã, sed per vniuersam Republicam Christianam, atque ad manus Turcarum deuenit, hinc proindè sine dubio videtur factus casus conuentionis, non curato medio, quod prorsus extraneum est dicere fuisse vo-

iuratorium, quale dicitur quando in mera facultate, ac libito facientis est facere, vel non facere.

Tertio magis clarè, quoniam contrahentium verba, seù pacta intelligenda
12 sunt iuxtà communem loquendi vsum, & prout omnes intelligunt *l. librorum §. quod tamen ff. de legat. 3. l. Labeo ff. de supellect. legat. cum concordantibus per Barbos. axiom. 222. num. 7.*

Certum autem est, nimisque notorium, quod quando Hostis obsidet Ciui-
13 tatem, vel Castrum, seù aliam munitionem, casus amissionis sequi dicitur, quamuis per viam capitulationis id sequatur, dum frequentius, ac penè semper, ità hæc sequuntur, quoniam species bestialitatis esset expectare amissionem vi bellica, vbi agnoscatur imminēs amissio, ità irritando obsessorem ad formale excidium personarum, & bonorum, quod exindè resultat, ità prudentèr ex vtraque, Christiana, & humana prudentia cauendum, et consequenter dicitur factus casus sponsionis.

His stantibus, quando non vrgeret quintum, & vltimum motiuum, de quo supra ad fauorem Titij, tunc contra istū, fauore Sempronij probabilius respondendum videretur, quoniam vrgentiora videntur hæc fundamenta; Et fortius ex communi obseruantia, quæ dicitur
14 optima interpres, nedum legum, & vltimarum voluntatum, sed etiam contractuum, ac mentis contrahentium, vt latè colligit *Rota decis. 199. num. 12. & 13. & decis. 256. numer. fin. part. 10. recent., & decis. 323. num. 13. part. 11., & passim*, quoniam in tot sponsionibus, quæ adeò frequenter in Europa practicari consueuerunt, super obsidione Ciuita-
15 tum, vel munitionum, semper intellectum fuit casum amissionis sequutum esse, quamuis per viam capitulationis id sequutum esset, ideoque eiederem casum esse planum fauore Sempronij affirmantis, contrà Titium negantem.

Ex dicto autem quinto, & vltimo motiuo, quod scilicèt conuentio esset super actu de futuro, qui intra præfinitū tempus posset se habere ad esse, & non
16 esse, non autem caperet actu... de præterito iam sequutum, censui respondēdū, quod commissa non esset stipulatio, iuxtà firmata apud *Franch. dictæ decis. 113. num. 4. & 5.*, vbi in fine refert ità fuisse decisum cum absolutione rei conuenti.

Licèt enim sub quæstione sit, àn *text. in l. hæc conditio § fin & l. seq. ff. de condit.*
17 *& demonstr.*, locum habeat in contractibus, atque affirmatiuam teneat *Bartolus*; Attamen, vt benè in eadem decisione discurritur, dubia videtur hęc opinio, magisque practicabilis contraria; Quod etiam agnoscit *Decius cons. 115.*, vbi punctualiter de simili sponsione super amissione munitionis, vel citadellæ, an capiat casum, quod de tempore conuentionis iā amissa esset; Agnoscit enim *Decius* veritatem conclusionis, quod conuentio non caperet casum de præterito iam sequutum, sed fundat *eius* intentionem in facti qualitate, ac forma verborum, vt caperet, etiam casum de præterito, vt clarè patet ex lectura.

Et tamen sufficit ex his casum reddi dubium, vt in dubio pro reo sit respon-
18 dendum; Vt vltrà receptum generale axioma, in his præcisis terminis decisum fuisse per adeo magnum Tribunal, quale est Sac. Consilium Neapolitanum patet *ex dicta decis 113. Franch.*

Idemque decisum fuit *per Rotam Florentinam* apud *Magon. decis. 8.*, vbi facta
19 sponsione, in euentum, in quem abea die 12. Decembris, vsque ad totum mensem Ianuarij futuri, fieret, vel non fieret per Pontificem, Cardinalium promotio, cum hæc iam *ipsamet* die per horam antea sequuta esset, decidit*ur* ad fauorem rei, vt conuentio tanquam capiens actum futurum, non conueniat actui præterito iam sequuto; Vndè cum habeamus duas decisiones punctuales duorum Tribunalium, de alio quærendum non videtur, potissimè dum, vt supra in dubio pro reo contra actorem se fundantem in pacto respondendum est, hactenus Responsum.

De sponsione autem inita, quod aliquis erit Cardinalis, si de tempore declarationis factæ à Pontifice, ille esset
20 mortuus, an sit commissa stipulatio, agit *Sempron. Ascia determ. 115.*, vbi proceditur cum quadam distinctione, an actum esset de promotione in genere per Pontificem facienda de pluribus, inter quos esset ille, qui prius obijt, vel potius de istius particulari persona actū esset,

esset, vt primo casu conferetur factus casus, non autem secundo.

Et post scripta, obseruabam conferre ea, quæ scribendo alias pro veritate, firmaui *in Romana, seu Perusina societatis officij* sub *eo titulo de societ. offic. discurs.* 1., quod si facta esset societas officij super periculo vitæ absentis, qui de eo tempore reperiebatur grauiter infirmus, atque in vitæ discrimine constitutus, vnde ad paucos dies obijt, vt ex defectu consensus contractus corruat, atque non sit locus lucro cum similibus.

Et quamuis in assecuratione nauium, contrarium magis receptum videatur, vt scilicet etiam naufragium sequutum de tempore factæ assecurationis attendatur, quoties assecuratus probabilem notitiam tunc habere non posset, vt habetur in materia assecurationis *sub titul. de credito disc.* 106. *& seqq.*; Attamen in ea specie contractus est diuersa ratio, & non intrant considerationes quæ cadunt in præmissis, ex ibi deductis.

Tractat etiam consimilem quæstionem *Pasqualig. quæst. moral.* 348., de sponsione facta super obsidione, quæ de eo tempore soluta erat, & concludit pro inutili conuentione ex ibi deductis.

ROMANA LVDI

Votum seu iudicium in ludo.

De ludo nuncupato *Homo*, seu *Hombre*, eiusque legibus, & ordine; Et an vni ex lusoribus liceat adhibere cautelas, ob quas euitetur obligatio, quæ sibi ex lege conuentionis incumbat, et an id dici valeat in fraudem aliorum.

SVMMARIVM.

1 *De ludo alearum nuncupato* Homo, *seu* Hombre, *eiusque descriptione, & quod sit licitus.*
2 *Casus controuersiæ cum resolutione.*
3 *Votum auctoris.*
4 *De conclusione, quod non dicitur fraudē facere, qui suo iure vtitur, licèt alteri præiudicium resultet.*
5 *De alia conclusione, vt liceat efficere summam maiorem, ob quam euitentur præiudicia in casu summæ minaris.*
6 *Datur simile ad probandum dictas conclusiones.*
7 *De materia ludi remissiuè, Et quod ex ludo non competat actio.*
8 *De alijs modis ludendi in eodem ludo* Homo, *seu* Hombre.

DISC. XLIX.

1 MOdernus ab Hispanijs in Italiam, gratus, nimiumque vsu receptus prodijt ludus *Homo*, seu *Hombre* nuncupatus, in quo sub iudice lis est, an ingenium, vel fortuna præualeat, adeò, vt eum etiam Religiosis permicti posse dicat *Moralis Hurtado in tract. de congrua lib. 3. resol. 3. subresolut. 2. n. 130. pag. 149.*

Tribus etenim in oppositum, triangulari forma, in mensa lusoria sedentibus; In primis, ex æquali contributione, incatino seu vase, frequentius cum nouem, quandoque verò cum sex nummis aureis, vel argenteis, constituitur ludi præmiū, quod *poglia* nuncupatur; Deindèque ex aleæ euentualitate, pro diuerso stylo, statuitur ille prioritatis ordo, qui inter lusores *manus* dicitur.

His peractis, ille qui est vltimus, assumpto alearum fasciculo, cōstituto (iuxtà Hispanicum vsum) ex quatuor, spatarum, baculorum, denariorum, & cupparum speciebus, seu mercibus, eoque diligenter commixto (vnicum commixtionis actum perficiente eo, qui est secundus), per turnarium circulum, initiandum ab eo, qui est primus, nouem charras singulis distribuit, reliquis tre-

decim,

decim, super ipsa mensa ad cõmune futurum commodum, vt infra, remanentibus.

Distributione autem facta, optio est illius, qui manus prærogatiuã habet, declarare, an velit ludi opus assumere, quod (fingendo lusores esse mulieres, vulgò dicitur *farsi hombre*, quasi ità supra aliàs virum agere se iactet); Dictaq; declaratione facta, in eius libito est, eligere, ac declarare eam mercem, seù speciem, quæ triumphatrix esse debeat, nullaque declaratione facta, subintelligitur in illa spatarum.

Duplicitèr autem, huiusmodi declaratio, seù operis assumptio fieri solet; Primò scilicèt, ac frequentius, cum eo auxilio, seù beneficio, quod *scartum*, seù *scartare* dicitur, proijciendi scilicèt, ex ijs, quas habet in manib⁹, chartas, quas debiles, ac inutiles reputat, supplendoque numerum ex dictis tresdecim in mensa remanfis, idq; explicari solet cum verbo, *entrare*; Et secundò, opus assumendo cum eisdem chartis, quas iam in manibus habet, absque dicto auxilio, seù beneficio, idque dicitur *giocarla*.

Vnoque, vel altero casu, dictum chartarum residuum, inter alios duos, vtpotè oppositores simul collegatos respectivè diuiditur, pro eorum libito, atque opportunitate, cum prælatione eius, qui à dextris proximus est lusori, absque tamen necessitate sumendi omnes, sed quot placet, reliquas confundendo cum reiectis, vt dicitur, *al monte*.

Ordo ludi est, quod chartæ triumphatrices omnes alias vincunt, easque ad se trahunt, adeout, earum omnium infima, atque debilior vincat primariam aliarum specierum, (quod Romanæ Aulæ symbolum præferre videtur); Inter omnes verò primum locum, ac ludi principatum (quæcumque species eligatur), occupat illa charta, quæ vnicum spatarum numerum, seù assem continet, vulgò *spadiglia* nuncupata semper & in quacumq; specie triumphatrix; Secũdum verò ea eiusdem speciei, vel mercis electæ, charta, quæ (cessante qualitate triumphatricis) esset omnium debilior, ac inferior, *maniglia* appellat: Et tertium, illa charta, quæ baculorum vnicum numerum, seù assem continet, vulgò *basto* dicta, quæ pariter in quacumque specie electa, triumphatrix est, eo modo quo est prima.

Post dictas autem tres, (quæ priuilegiatæ sunt, ideoque *mattatore* nuncupantur); In duabus speciebus nigri coloris, spatarum, & baculorum, Quartum locum occupat charta continens figuram Regis; Quintum illa Equitis; Et sextum peditis; Deindeque maior numerus vincit minorem, vndè septimus vincit sextum, & sic successiuè.

In alijs verò duabus rubri coloris, denariorum, & cupparum; Quartum locum occupat illa charta, quæ vnicum continet numerum, vulgò *asse*; Quintum figura Regis; Sextum illa equitis; Septimum peditis; Et deindè, minor numerus vincit maiorem, ideoque binus vincit ternum, & sic successiuè.

Incipiente autem ludere eo, qui manus potioritatem habet; Si omnes habeant de ea specie, in illa respondere tenentur, atque maior (iuxtà dictum ordinem) alias minores occupat, easque ad se trahit; Vbi verò quis careat ea specie, tunc in eius libito est, cum charta triumphatrice, licèt infima, aliàs quamuis maiores, vt supra, occupare, atque ad se trahere; Non tamen inuitus cogitur, sed de altera specie dare potest, quæ tamen, quamuis dignior, vincitur ab inferiori, de qua ludatur.

Nisi primus lusor chartam triumphatricem exhibeat, cum tunc perneccsse oporteat, chartas pariter triumphatrices dare, siue sint inferiores, siue superiores, exceptis tribus priuilegiatis, ac primi ordinis, *mattatore* dictis, obedire non obligatis, nisi inter seipsas, iuxtà præfatum earum ordinem; Quod scilicèt *Spadiglia* tanquam prima nemini obedit; *Maniglia* verò tanquam secunda obedit solùm primæ; Et *bastus*, qui est tertius, obedit solùm duabus superioribus, non autem inferioribus.

Nimiumque rigorosè in hoc ordine proceditur, adeout ille, qui contrauenial, vnamq; speciem pro altera tribuat, nisi re integra se retractet priusquam, (vt dicitur) basa cooperta sit, seuerè puniatur, reponendo de proprio in dicto catino, seù vase, vbi repositum est ludi præmium, aliam æquiualentem summam; Eademque pœna quoque adiecta est habenti maiorem, vel minorem numerum chartarum, quoties, re integra,

& antequã alij proprias chartas videant, non detegatur error; Eademq; pro ſtyli diuerſitate, pœna incurritur pro alijs erroribus cognitis.

Vbi verò ille, qui eſt primus, dictam electionem non faciat, neque ludi opus aſſumere velit, id declarare debet cum verbis & factis; Verbis ſcilicèt, dicendo *paſſo*; Factis autem, ponendo vnum nummum in vaſe, ſeù maſſa prædicta, ideoque dictum ius optionis tranſmittitur ad ſecundum, eoque negligente, atque ſequuta, verbis, & factis eadem declaratione, ad tertium, quo pariter negligente, ac ſoluente, reaſſumitur noua chartarum diſtributio, cum eodem circulo, vſquequò aliquis ludi opus aſſumat; Atque ità ex huiuſmodi contributione, ludi præmium, ſeù *poglia*, impinguari ſolet, atque magna effici.

Finis autem *ludi* eſt, quod ille, qui opus aſſumit, atque *Hombre* ſe declarat, tenetur maiorem chartarũ partem vincere, ſeù plures baſas facere, computata tamen maiori parte, non quidem comparatione omnium, (vt in electionibus præſertim eccleſiaſticis contingit), ſed comparatione partis minoris, vt receptum eſt in præſentationibus ad beneficia de iurepatronatus, alijque nominationibus, iuxtà diſtinctionem, de qua *ſub tit. de iurepatronatus diſc.61.* & in alijs, & tunc, ſuum eſt præmium, quod eſt in maſſa.

Ideoque ex nouem baſis, regulariter quinque habere debet pro victoria, quoties vnus ex oppoſitoribus quatuor obtineat; Vbi verò, vnus tres, & alter duas, tunc, quatuor vtpotè conſtituentes maiorem partem comparatione minoris, ei ſufficiunt ad victoriam.

Aequalitas verò, in luſore ſuccũbentiã producit, ideoq;, quod ſcilicèt fiant tres baſę per ſingulos, ſiue quod oppoſitor faciat quatuor ſicut ipſe luſor, tũc ſicuti in caſu victoriæ pręmiũ obtinet, ita ecõuerſò, per quamdam ſpeciem pœnæ talionis, in caſu ſuccumbentiæ, ſoluit de proprio tantumdem, quod in caſu æqualitatis, reponitur in eadem maſſa; Vbi verò vnus ex oppoſitoribus eum vincat, etiã in numero, quia nempè maiores faciat baſas, tunc pœna ſibi applicatur, eamque dicitur obtinere, ſeù vincere *di codiglia*.

Cum ea quoque differentia, inter caſum, in quo, vt ſupra, ille, qui ludi opus aſſumit, imploret beneficium, quod dicitur, *del ſcarto*, & alterum, in quo, hoc beneficio neglecto, ludere profiteatur cum ſolis aleis, quas in manibus habet; Vt hoc ſecundo caſu, vincendo, non ſolùm obtineat præmium in maſſa exiſtẽs, ſed etiam à ſingulis oppoſitoribus exigat nouem, vel reſpectiuè ſex nummos, primum præmium, ſeù *poglia* conſtituẽtes; Econuerſò autem in caſu ſuccumbentiæ, ſingulis de proprio tantumdem ſoluat, vltrà id, quod ſoluendum eſt loco integri præmij quod eſt in catino.

Iſtæque magis periculoſus ludendi modus, abſque dicto *ſcarti* beneficio, in eo priuilegiatus eſt, quod inferior, qui ità ludere velit, præferatur primo, vel ſuperiori declaranti velle ludere cum dicto beneficio; Optione tamen data illi, qui eum præcedat, in caſu huiuſmodi prouocationis, faciendi idem, ac præferri.

Stantibus autem adeò magnis prærogatiuis, quibus potitur *ſpadiglia*; Hinc, ad pigros, vel timidos excitandos, vel coercendos, ex peculiari ludere volentium conuentione, quandoque ſtatui ſolet, vt ille, ad quem dicta charta obueniat, quamuis inuitus, ludi opus aſſumere teneatur, atque incertæ aleæ *ſcarti* ſe exponere, et tunc dicitur ludi *colla ſpadiglia à forza*.

Iſta verò neceſſitas reſtringi ſolet ad aliquam moderatam ſummam, non autem vbi ſit nimium excedens; Iſtaque conuentio dupliciter concipi ſolet; Primo ſcilicèt, ſimpliciter, ac per viam præciſæ indefinitæ neceſſitatis, adeout, ſi ille, qui habendo chartam in manibus, dictaque neceſſitate premitur, fingendo non habere, dicat *paſſo*, nummumque ſoluat, idemque faciant alij, quorum nemo ludi opus aſſumat; Tunc ipſe tenetur ſe declarare, atque nummi ſoluti reaſſumuntur, tanquã per ſpeciem omnimodę retractationis eius, quod geſtũ eſt, vnde catinus remanet in primæuo ſtatu.

Quandoque verò licitum redditur præfatam obligationem habenti, alios vt ſupra inuitare, & nummum ſoluere, nullo autem eligente, tunc pariter ſe declarare tenetur, atque opus aſſumere, abſque tamen dicta retractatione,

tione, vel reassumptione nummorum solutorum, qui propterea irretractabiliter remanent in massa, quam augent, & impinguant.

His autem, ita circa ludi naturam, ordinem, ac finem prænotatis; Cum res nobiles viri (inter quos vnus erat magnatitij primarij ordinis) ità luderent, *colla spadiglia per forza*, iuxtà dictum posteriorem modum, obligatione tamen restricta infra sex *poglias*, constituentes numerum 54 num-
2 morum, vel signorum; Ad istum verò Magnatem, qui manum habebat, obueniisset *spadiglia* in statu, quo massa adamussim constituebatur ex dicta obligatoria summa, vel parùm minus; Isteque, soluendo nummum, ac fingendo eam non habere, alios prouocasset, qui pariter soluerunt, exindè effectum est, vt per hos tres nummos ità solutos, præmium seù *poglia* adeò creuerit, vt præfatam summam obligatoriam excederet.

Hinc proindè dubitari contingit, an eius obligatio intraret necnè, atque post magnam quæstionem illi, qui ludo assistebant (qui *mirones* nuncupantur), pro maiori parte (altera nimium discrepante) eum obligatum declararunt; Quare ab alijs diuersum sensum habentibus, desuper, non tanquam I.C., sed tanquam eiusdem ludi aliquam habens notitiam, & vsum de proprio voto, vt fieri solet expetitus.

Respondi, quod vbi obligatio habentis spadigliam, esset pura, & simplex,
3 adeout sibi non liceret fingere, aliosque inuitare, vndè propterea (fictione detecta), locus esset retractationi, vt supra; Tunc rectè id procederet, cum ob retractationem solutionis indebitè sequutæ, massa, vel *poglia* remaneat in primæuo statu, perindè ac si actus intermedius sequutus non esset; Secùs autem in altero casu, quoniam ità irretractabiliter constituta massa, vel *poglia* in eo maiori statu, impossibile est dicere, vt sit minor, dum per dictam solutionem irretractabilem triũ nummorũ, ità tanquam per speciẽ affluuionis, vel augmenti inseparabilis à reliquo corpore, effecta est summa maior, ac diuersa, neque dictum augmentum à reliquo distingui potest, minusque stare in aere, et consequenter intrat defectus extremorum habilium, qui impedit retrotractionem.

Ad id autẽ probandum (adhibendo terminos legales) deducebam axioma
4 generale, super quo multa iura cumulat *Barbos. axiom. 135. num 8.*, quod nemini iniuriam facit, neminemque lædit, qui suo iure vtitur; Ac etiam ea, quæ ad materiam *textus in l. altius Cod. de seruit. & aquæ*, habentur pluries sub *tit. de seruit. disc. 2. & seqq.*, quod non attenditur vicini consequutiuum præiudicium, sed vtilitas facientis.

Magis verò proximè deducebam ea, quæ habentur apud *Franch. decis. 141. cum concordantibus* deductis per *Adden.*
5 *ad eum*; Quod scilicèt, disponente lege, vel Statuto, vt pro debito infra summam scutorum 150., appellatio suspensiua nõ intret; Si conuentus pro ista, vel minori summa, cum licitis dilationibus, seù cum alijs non improbatis cautelis, tandiù causam protrahat, vt de tempore condẽnationis, cum accessionibus interim decursis, summa effecta sit maior, tunc Statutũ non intrat, sed appellationis beneficium competit; Quæstione solùm cadente, vbi victor illi augmento cadere velit, quod in hac facti specie non intrat.

Istum verò dicebam esse quæstionis casum, vt scilicèt, quemadmodum ibi, non litis initium, sed condemnationis tempus attendi debet, ità à simili, debeat isto casu attendi *status* præmij, *seù poglie*, non quando charta obligatoria obuenit, sed quando (facto dicto *legitimo* circulo), nascitur seù exerceri debet obligatio, tanquam subsidiaria, eatenus arctatiua, quatenùs dicta præcedens cautela non suffragetur.

Ideoque non subsistere dicebam fundamentum, cui (vt relatum fuit) innitebantur contrariam tenentes opinionem, quod scilicèt ità esset conuentioni fraudem facere; Id etenim rectè procederet in dicto primo casu, in quo obligatio sit pura & simplex, vndè de consequenti dicta simulatio sit illicita, ideoque locus fiat retrotractioni eius, quod indebitè gestum est, perindè ac si sequutum non esset.

Secùs autem vbi id licitum sit, ex dicto axiomate, quod fraudem facere non dicitur ille, qui suo iure vtitur, atque cum cautelis à iure non improbatis propriam

priam obligationem euadere conatur, ita principaliter agendo ad proprium commodum, non curato consecutiuo præiudicio, quod alteri resultet, iuxtà dictam regulam generaliter desumptam ex dicto *text. in l. altius Cod. de seruit. & aqua*, super æmulatione excludenda, vt non curetur alterius damnum, vel præiudicium consecutiuum, sed attendatur vtilitas vtentis iure suo.

Hinc à simili habemus, quod eo ipso, quod nascitur puella descendens testatoris, 6 acquirat ius dotationis ad bona fideicommissi ex deductis sub *tit. de dote disc.* 145., & sub *tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum disc.* 82.; Sed quia hæc actio non est exercibilis, nisi prius sequantur legitimæ nuptiæ, ac etiam constet de casu subsidij; Hinc si possessor fideicommissi, legitimè impediat huius subsidiariæ actionis exercitium, ità & taliter quod re integra puellæ obueniant bona libera, seù aliàs res reducatur ad diuersum statum, ob quem euitari valeat dispositio *Auth. res, quæ Cod. commun. de legat.*, nemini fraudem fecit, sed ita euitauit hanc subsidiariam obligationem, cum similibus.

In hac autem ludi materia, quando scilicèt ille sit licitus, vel illicitus, atq; de 7 lusorum pœnis, ac alijs, multa post antiquiores ab eis relatos, colligunt *Farin. q.* 109. *per totum*, & doctus amicus meus *Pratus tom.* 3. *discept.* 1., vbi de curiosa quæstione in ludo scaccorũ, idem *Prat. in addit. ad Paschal. de patr. potestate p.* 1. *cap.* 3. vers. *Pulchrum est, Chrispolt. de re militar. casu* 50.; *Scannarol. de visit. carcerat. lib.* 1. S. 13. *cap.* 4. *Reuerter. decis.* 423. *ibique Marin. in addit. Dian. part.* 7. *moral. tract.* 9.

Apud quos in specie habetur, vt pro ludo nulla competat actio in iudicio exercibilis, quamuis id, quod ex causa ludi debetur, in alium contractum conuersum esset, ex deductis per *Farin. d. quæst.* 109. *part.* 6. *numer.* 203. *cum sequen.*, & firmauit pluries *Rota*, præsertim apud *Gregor. decis.* 47. & plenius *decis.* 95. *part.* 5. *recent.*, vbi de conuersione in alium contractum; Ad quod plures iantur limitationes *apud Thomat. decis.* 20. *Farinac. & Prat. vbi supra*; Et de iure priuatiuo vendendi aleas lusorias habetur actum sub *titulo de Regal. discurs.* 79. & 80. *Scannarol. loco supra cit.*

Percutiunt autem præmissa, illum ludendi modum, moderniorem quidem, sed magis gratum, ac receptum, qui per tres fiat; Duo autem alij adsunt modi, cũ 8 quibus iste ludus nuncupatus *Hombre* exercetur; Primus antiquior iuxtà primeuam inuentionem, seù introductionem, qui per quatuor exercebatur, vndè propterea iste nouus modus trinus ad differentiam antiqui *Renegado* vulgò nuncupatur; Et alter modernior, qui per quinque exercetur vulgo *Quintilio* appellatus, sed inane opus videtur eorum modos describere, cum eorum vsus nimium rarus, ac penè abolitus videatur, dictusque, vt suprà descriptus inter nobiles magis vsu receptus habeatur.

De varijs annotationibus generalibus, vel remissionibus ad hanc materiam alienationum, & contractuum, ac pactorum; Et præsertim de transactione eiusque materia.

SVMMARIVM.

1 *Frequens est materia materia, sed quare raræ sint annotationes.*
2 *De locis in quibus de contractibus nominatis agatur.*
3 *De tribus essentialibus requisitis transactionis.*
4 *Transactio non datur in re clara.*
5 *Minusque post rem iudicatam & nu.* 19.
6 *Exigit commodum reciprocum hinc indè.*
7 *Quod rarum sit ex hoc capite transactionem annullari, & de ratione.*
8 *Litis timor sufficit.*
9 *Et qualis qualis dubietas, etiam dictum vnius Doctoris & num.* 23.
10 *In Curia de facili tollitur res iudicata per viam restitutionis in integrum.*

11 *Ideò non verificatur conclusio, de qua num.* 5.
12 *Pro commodo sufficit recessus à lite.*
13 *In transactione intrat læsio.*
14 *per hanc viam facilius rescinditur.*
15 *Difficultas circa requisita, de quibus num.* 3. *cadit vbi adest interesse tertij.*
16 *Transactio facta per Prælatum vel Rectorem Ecclesiæ, an obliget successorem.*
17 *Quid in iuribus Regalibus.*
18 *Et quid infeudis.*
19 *Et in maioratibus Hispaniæ.*
20 *De distinctione, cum qua proceditur in fideicommissis, an obligetur successor.*
21 *De alia specie transactionis in fideicommissis claris, & sine lite.*
22 *Et de emphiteusi.*
23 *De conclusione, de qua num.* 9.
24 *An debitor transigat in præiudicium creditorum.*
25 *An mulier super bonis liberis, in eorum defectum agat ad fideicommissaria.*
26 *Transactio extinguit omnia iura.*
27 *Intelligitur de ijs, quæ erant in lite, & quando capiat etiam alia.*
28 *De alijs ad materiam remissiuè, & præsertim, an transigens audiatur non restituto quod accepit.*
29 *De materia alienationis.*
30 *Et de facultate alienandi.*
31 *De pacto quotæ litis.*
32 *De illo super hæreditate, vel successione.*
33 *De præiudicialibus matrimonio.*
34 *De obligationibus ad Religionem.*
35 *De simoniacis.*
36 *An pactum nudum pariat actionem.*
37 *An pacta prohibita vitient, vel vitientur.*
38 *De stocchis & ciuantijs.*

DISC. L.

NIL forus frequentius tractat, quam contractuũ, ac pactorum, & alienationum controuersias, adeò vt, quilibet longè infrà mediocritatẽ causidicus, volumina desuper edere valeat, et tamen, vix modicus forensium quæstionum numerus in vnum collectus haberi potest; Vel quia omnes circumferatur super eisdem articulis, & conclusionibus, vndè esset eorumdem repetitio superflua; Vel quia materia varias haberet sedes, pro contractuum, ac pactorum, & alienationum diuersa natura, & qualitate; Sub hoc etenim genere cadunt, emptio, & venditio, locatio & conductio, feudum, emphiteusis, donatio, & aliæ contractuum species, quæ suas particulares habent sedes.

Prout alienationũ plures quæstiones, in feudali præsertim, ac fideicommissaria tractatione cadunt; Idemque potissimum contingit in transactionibus, adeò frequenter in foro tractatis, sub diuersis tamen sedibus cadentibus; Ideoque ad aliquam materiæ notitiam, vltra ea, quæ *hoc tit.* adnotata habentur.

Quatenùs ad transactionem præsertim pertinet, plures, ac frequentes in eius materia audiuntur quæstiones, quæ tamen ad infrascripta restringi videntur.

Primò scilicèt disputari solet super transactionis tribus necessarijs, ac essentialibus requisitis, litis, dubij, & reciproci emolumenti; Non datur enim transactio sine lite, adeout ista debeat esse vera, & sincera, non autem affectata, vel asserta seù conficta *ad tex. in l.* 1. *ff. de transact. cum ibi notat. cum concord. per Surd. decis.* 132. *num.* 20. *& dec.* 185. *num* 9. *&* 10. *Rot.* apud *Merlin. dec.* 621. *repetit. decis.* 271. *numer.* 22. *part.* 6. *recent. & frequenter.*

Prout non datur in re clara, ideoque requirit probabile dubium ex allegatis, & benè *in Bonon. nullitatis concordiæ* 12. *Iunij* 1645. *coram Cerro*; Et de consequenti non intrat vbi causa finita est per rem iudicatam *dict. l.* 1. *ff. de transact. l. si causa cognita C. eod. tit. Roman. consil.* 504. *num.* 7. *Rot. dicta decis.* 21. *Merlin. aliàs decis.* 337. *num.* 12. *part.* 5. *recent. & sæpius.*

Et demum exigit reciprocum commodum, seù emolumentum, vt scilicèt aliquid hinc inde detur, vel remittatur, aliàs, vbi quis nihil obtinet, alter verò totum id, quod ex litis euentu sperare posset, tunc dicitur transactio leonina, et consequenter nullius roboris, etiam quoad ipsosmet transigentes, eorumque hæredes, vel causam habentes, vt apud *Carill. decis.* 279. *numer.* 1., *in dicta Bonon. nullitatis concordiæ* 12. *Iunij* 1645. *coram Cerro*, ideoque, cum sit iuris

ris principium absolutum.

Rari autem sunt casus, in quibus ex his defectibus quoad ipsosmet transigẽtes, vel habentes causam ab eis, transactiones annullentur, cum dicta requisita regulariter vera, ob limitationes, vel declarationes eis traditas, (quoties admixtum non est interesse tertij independentis, cuius respectu de his quæri solet), illa quodammodò idealia remanere videantur.

Siquidem quoad primum litis, receptum est, eius habitualem existentiam, 8 seù eiusdem futuræ timorem sufficere, ex deductis *apud Buratt. & add. dec. 280. Caualer. decis. 407. num. 7. decis. 161. nu. 5. par. 7. rec.*, *& pluries*.

Atque circa dubietatem, pariter ad hunc effectum, (cessante scilicèt mixtura tertij), & inter ipsos transigentes, re- 9 ceptum est, eam sufficere talem qualem, adeout etiam, dictum, vel opinio vnius Doctoris attendatur, iuxtà decisiones deductas *sub tit. de emphyt. disc. 52. & de fideicomm. disc. 173. & seqq.*

Cumque, vt pluries *hoc eodem titulo*, ac ferè in omnibus aduertitur, & præsertim in sua propria materia *sub tit. de iudicijs*, res iudicata, vel tres confor- 10 mes, ad quamdam cœremoniam, seù formalitatem, præsertim in Rota, & Curia Romana redactæ videantur, adeout ex prætextu iniustitiæ quamuis non notoriæ, sed ordinariæ, & simplicis, nimium de facili, aduersus rem iudicatam iamdiù obseruatam, respondeatur, vt inter quamplura exempla, patet ex illo, de quo *in Nolana beneficij 2. Decembris 1669. & 27. Ianuarij 1670. coram Vicecomite*, vbi de restitutione in integrum aduersus rem iudicatam Rotalem *coram Seraphino de anno 1599.*, & sic post pacificam obseruantiam annorum 70., de quo casu habetur in supplemento *sub tit. de benef.*, cum alijs casibus, de quibus in dicta sua sede *sub tit. de iudicijs*, vbi etiã de alijs super facili infirmatione trium conformium Rotalium executioni etiam demandatarum, vt præsertim liquet ex casu, de quo *sub titulo de fideicommissis* 11 *disc. 179.*, hinc proindè non de facili verificabilis est iste defectus cessantis dubietatis, vel rei iudicatæ.

Et quoad reciprocum commodum, quandoque dictum est, illud verificari in eo commodo quod reportatur per 12 cessum à lite, & aliquarum expensarum remissionem, quamuis id, quod sub lite erat, totum ab altero obtineatur, vt *apud Roias decis. 437. num. 5. & dec. 477. num. 6. apud Merlin. decis. 163. per totũ*, in quibus concordantes.

Econuersò autem ista relaxatio huiusmodi requisitorum in Curia, compẽsata 13 remanet cũ opinione, apud alios nimis controuersa, de facili admittendi læsionem in isto contractu trãsactionis, iuxtà terminos textus *in l. 2. Cod. de rescind. vendit.*, cum eadem distinctione inter læsionem ænormem, & ænormissimam, vt primo casu intret rescissio, cum optione eius, contra quem intentatur, vel restituendi, vel supplendi iustum pretium, cum lucro fructuum medij temporis; In altero autem læsionis ænormissimæ, vtpotè redolentis dolum præsumptum, intret nullitas adimens dictum optionis beneficium, obligatoria quoque ad restitutionem fructuum, ex ijs, quæ habentur *sub tit. de emptione, & venditione*, præsertim *in Romana transactionis disc. 27. & in alijs*.

Ideoque id, quod non de facili resultat per dictam viam deficientium requi- 14 sitorum, resultare solet per istam viam ænormissimæ læsionis, ad cuius effectum inspicitur de maiori, vel minori dubietate, et an emolumentum sit proportionatum æstimationi dubij, seù incerti euẽtus litis.

Maiores autem, ac frequentiores cõtrouersiæ, *in* ista transactionis materia, 15 esse solent, vbi admixtum est interesse tertij venientis independenter ab ipsis transigentibus, quorum facto non obligetur, adeout sibi non obstet regula textus *in l. cum à matre Cod. de rei vindic. & l. vindicantem ff. de euict.*, an scilicèt illi præiudicet, seù eum obliget ad obseruantiam.

Id autem plures habet casus diuersos, in quibus diuersimodè respondendum est, ideoque certa, & determinata regula generalis desuper tradi non potest, sed pendet determinatio à qualitate, vel iure tertij, de cuius obligatione, vel præiudicio agatur.

Primus autem casus est, successoris in Prælatura, vel beneficio ecclesiastico, 16 an stare teneatur transactioni prædecessoris,

cessoris, vel potiùs ea remaneat personalis; Cumque in hoc, vltrà requisitum bonæ fidei, de quo infrà, in fideicommissario, vel altero circa transactionem super bonis, vel iuribus indifferentibus, ad effectum obligationis successorum, requiratur etiam copulatiuè solemnitas beneplaciti Apostolici ad limites *Extrauag. Ambitiosæ de reb. eccles. non alien.*; Vel pro bonorum, seù iurium qualitate, auctoritatis Ordinarij cũ alijs ad limites iuris communis, cum hodie extrà controuersiam sit transactionem venire sub prohibita alienatione, ex deductis *suprà disc. 1. & in alijs pluries, & sub tit. de iurisdict. disc. 24.*; Hinc proindè, cum copulatiuè requirantur solemnitas, & causa, adeout vnum sine altero non sufficiat, nil refert, an concordia optima fide inita sit, vbi deficiat solemnitas, quæ econuersò causam non supplet, sed hoc nõ resultat à potestate transigentis, sed à qualitate bonorum, & iurium, super quibus est transactum.

Alter casus est præcedenti similis, vbi agatur de Regalibus, vel alijs, quæ nul-
17 latenus in commercio sint absque Papæ, vel alterius Principis respectiuè beneplacito, vt sunt, beneficia, & pensiones ecclesiasticæ, officia, & alia iura Regalia, in priuato commercio non existẽtia, quoniam vbi agatur de imprimendo ius in re, vel ad rem, adeout contractus percutiat ipsius rei, vel iuris substãtiam, nil refert adesse causam, si copulatiuè solemnitas non adest, ex pluries deductis in suis respectiuè materijs *sub tit. de beneficiis*, & sub altero *de pensionibus*, ac sub altero *de Regalibus*; Ideò idem procedit.

Tertius est casus in feudis veris, & proprijs pacti, & prouidentiæ, in quibus successor veniat iure proprio inde-
18 pendenter à feudatario transigente, et de hoc habetur actum *sub tit. de feudis disc. 49.*, vbi de distinctione inter feuda Regnorum vtriusque Siciliæ, ob eorum peculiares leges, ob quas, iusta causa sine assensu non sufficit, quamuis admixtam habeant hæreditariam qualitatem, & terminos iuris communis feudorum, ex ibi deductis.

Quartus est in maioratibus, ac primogenijs, & fideicommissis, in quibus apud antiquiores aliqua dignoscitur discrepantia opinionum, an transactio
19 inita per grauatum, vel possessorem afficiat successorem iure suo venientem, Hodie verò, exceptis maioratibus Hispaniæ, in quibus, vel ex peculiaribus legibus, vel ex recepto stylo, indefinitè recepta est negatiua absque Regia facultate, adeout parificari videantur feudis dictorum Regnorum vtriusque Siciliæ; In reliquis iure communi regulandis, adeout particulare obstaculum non accedat, decisio pẽdet à bona, vel mala fide,
20 vt in casu bonæ fidei afficiat successorem, secùs autem econuersò; Vnius autem, vel alterius fidei qualitas pendet ab ipsius litis dubietate, ex ijs, quæ habentur pluries in sua materia *sub tit. de fideicommissis*, præsertim *disc. 173. & seq. & d. disc. 49. de feud.*

Aliaque in hac fideicommissaria materia datur impropriæ transactionis species etiam sine lite, super futura scilicèt incerta spe, ità tanquam per em-
21 ptionem, & venditionem iactus retis, vel incertæ aleæ in transactionem dedu-cta pro certo præmio de præsenti, iuxtà casum, de quo agitur *eodem tit. de fideicommissis disc. 94.*, vbi de eadem distinctione bonæ, vel malæ fidei, & an colusiua alienatio sub hoc trãsactionis pallio veletur.

Idemque ex eadem ratione pariformiter procedit in transactione, quæ fiat super bonis emphyteuticis pacti, &
22 prouidentiæ, ex ijs, quæ habentur *sub tit. de emphyteusi disc. 52.*; Vbi, ac etiam locis citatis *sub tit. de fideicommissis* aduertitur, quod licèt quandoque in hac specie transactionis adhibita fuerit su-
23 pra insinuata declaratio, vt qualis qualis dubietas sufficiat, etiam quæ ex dicto, vel opinione vnius Doctoris resultat; Attamen id erroneum est, quoniã, Aliud est agere de dubietate, ad effectũ inducendi validitatem transactionis inter ipsosmet transigentes, et nè dici valeat, eam prodijsse in rẽ clara; Aliud verò est considerare probabilem dubietatẽ pro ista bona fide inducenda, quodque recompensa congrua sit, habita ratione incerti euentus, adeout actus, vtilis, ac prudens, etiam pro successoribus ità gestus videatur, et consequenter clarus error est istos terminos confundere,

Tertij interessati ad hunc effectum eodem

eodem iure dicuntur creditores transigentis, an scilicèt quemadmodum debitor in præiudicium creditorum iura
24 quæsita, & sibi competentia remittere non potest, ità neque transigere valeat, et de hoc haberur actum in sua materia *sub tit. de credito*.

Ac etiam, tertij nomine venit fideicommissum, ex quo in subsidium bonorum liberorum dos constituenda, vel restituenda extrahi potest ad terminos
25 *textus in auth. res quæ Cod. commun. de legat.*, an scilicèt quemadmodum mulier remittere non potest, vel nolle quærere bona libera, ità super eis transigere valeat, necnè, de quo habetur actum in sua materia *sub tit. de dote disc.* 145., cum similibus, quibus eædem congruant rationes.

Altera quoque satis frequens quæstio in hac transactionis materia cadere solet super comprehensione bonorum, ac iurium; Quamuis enim transactionis na-
26 tura sit extinguere omnia priora iura, & actiones, omniaque acta, adeout alia non remaneat actio nisi agendi ad eius obseruantiam, & executionem *cap.* 1. *de transact. cum concord. per Mantic. de tacit. lib.* 26. *tit.* 7. *num.* 4. *Gregor. & add. decis.* 216. *num.* 2. *& decis.* 286. *nu.* 6. *Burat. decis.* 464. *numer.* 7. *& frequenter*, adeò vt sit principium absolutum, ac præsupponendum.

Attamen id intelligitur de bonis, &
27 iuribus, quæ erant in lite, non autem de alijs, ex deductis præsertim *sub tit. de feud. disc.* 47., & alibi frequenter.

Verùm licèt ista regula certa sit, adhuc tamen, certa, & recepta est limitatio, vbi transactio per verba generalia, & effrœnata concepta sit, vt tunc capiat etiam ea, quæ sunt extra litem; Ità tamen quod istorum respectu non dicatur vera transactio, sed potius condonatio, vel pactum de non petendo; Vndè propterea quæstio est potiùs facti, quàm iuris, super verborum, seù clausularum formula, & amplitudine, pro huiusmodi operatione inducenda, necne; In quo tamen, iuxtà generalem naturam quæstionum facti, & voluntatis, certa, & determinata regula dari non potest, sed in singulis casibus particularis decisio pendet ab eorum circumstantijs; Licèt enim generalis distinctio sit, an pars proœmialis ad certam transigendi causã restricta sit necnè, vt primo casu, clausulæ, & verba quantumuis ampla stent famulatiuè, seù consecutiuè, & vltrà non operentur, secùs autem in altero; Attamen hæc est nuda iuris præsumptio, quę ex contraria probatione, vel fortioribus præsumptionibus tollitur, ex ijs, quæ habentur in hac materia deducta pluries alibi, præsertim *sub titulo de feudis discurs.* 47.

Pleraque alia sub hoc transactionis contractu cadunt quæ colligere profes-
28 sus est *Valeron. in peculiari tract. de transact.*, vbi etiam de præmissis, & præsertim ad materiam *tex. in l. si diuersa Cod. de transact.*, an scilicèt, & quando possit quis audiri nõ facta restitutione eius, quod accepit, de quo *apud Gregor. & adden. decis.* 371. 354. & 418. *decis.* 124. *num.* 25. *par.* 10. *rec.*, & frequenter in alijs, ac habetur *sub tit. de iudicijs* super puncto, an, & quando id impediat ingressum iudicij.

Et de materia *tex. in l. de his ff. de transact.* habetur *sub tit. de renunciat.*; Quodque aliquid obtinens iure transactionis, non dicatur obtinere iure nouo, neque transigentem agnoscat in auctorem, sed iure suo primæuo tanquam per remotionem obstaculi, est nimirùm frequens, ac recepta conclusio, de qua in omni ferè materia.

Quouerò ad alienationem in genere, circa illius prohibitionem in bonis Ecclesiæ, ac pupillorum, & minorum, seù
29 Communitatum habetur in præcedentibus *hoc eodem tit.*; In feudis autem, ac Regalibus, & emphyteusi, & fideicommissis, habetur in suis respectiuè titulis; Et præsertim in hoc vltimo *de fideicommissis* habetur de facultate *alienandi*, an cõcessa in vita, competat in morte; Siue
30 an ad exercitium deducta dicatur per simplicem institutionem hæredis, vel aliam genericam dispositionem, vt præsertim *d. tit. disc.* 58.

Quo verò ad pacta; De illo quotæ li-
31 tis agitur *sub tit. de iudicijs*; Et de pactis super hæreditate, vel successione ventis *sub tit. de success.*, ac *sub dicto tit. de fideicommissis disc.* 141.; Et de pactis
32 restringentibus matrimonij libertatem
33 *sub tit. de matrimonio, & sub tit. de vsur. disc.* 36.; Et de obligationibus ad pro-

fessio-

34 ſeſſionem *ſub tit. de Regular.*; Et de pactis ſimoniacis in beneficijs, & pen-
35 ſionibus ſub vtroque *tit. de beneficijs, & penſionibus*, cum ſimilibus, de quibus ferè in omnibus titulis, ſeù materijs, & præſertim *ſub titulo de credito*, vbi præ-
36 ſertim, an, & quando pactum nudum producat obligationem, & actionem; Et de pactis prohibitis, an, & quando vitient, vel vitientur, habetur
37 *ſub tit. de cenſibus*, & ſub altero *de feudis* in propoſito refutationis, cum ſimilibus, de quibus ſparſim pro contingentium caſuum oportunitate in ſuis reſpectiuè materijs.

De illis contractibus illicitis, qui vul-
38 gò dicuntur *ſtocchi, barocchi, & ciuantiæ*, rarò forus agit, adeò vt occaſio adhuc non præbuerit id formiter diſputare, quamuis in praxi de facto illi ſint nimium frequentes, atque de eis deberet frequenter agi in foro criminali, huiuſmodi creditores ſeuerè puniendo; Et de his agitur *apud Fenzon. ad Statutum Vrb. 153.* per quod ſtatutum huiuſmodi contractus improbantur.

SVM.

SVMMA SIVE COMPENDIVM

Eorum, quæ continentur in hoc titulo de Alienationibus, & Contractibus prohibitis.

INDEX RVBRICARVM.

I.

De alienatione bonorum Ecclesiæ, *à num.* 1. *ad* 52.

II.

De alienationibus, & contractibus Ciuitatum, siue Vniuersitatum, *à nu.* 53. *ad* 62.

III.

De alienationibus, & contractibus filiorum familias, *à num.* 63. *ad* 75.

IV.

De alienationibus, & contractibus minorum, *à num.* 76. *ad* 91.

V.

De alienationibus, & contractibus mulierum, *à num.* 92. *ad* 107.

VI.

De alienationibus, & contractibus prodigi, vel amentis, *à num.* 108. *ad* 112.

VII.

De alienationibus, & contractibus super bonis, ad quorum titulum clericus est ordinatus, *à num.* 113. *ad* 115.

VIII.

De alienationibus, & contractibus factis per carceratum, vel subditum, *à num.* 116. *ad* 117.

IX.

De alienationibus, & contractibus in forenses; Et de bonis litigiosis, *à numer.* 118. *ad* 119.

X.

De sponsionibus, ludis, stocchis, ciuantijs, & alijs prohibitis, *à num.* 120. *ad* 135.

SVMMARIVM.

1 *CErta est regula prohibitiua alienationis bonorum Ecclesiæ, neque tollit possessionem.*

2 *De inspectionibus ad quas vniuersa materia restringitur.*

3 *Qui actus veniant sub alienatione prohibita recensentur.*

4 *Si fiat locatio, vel concessio vltrà triennium, corruit in totũ etiam pro triennio.*

5 *Quid si fiat pro triennio cum pacto renouationis.*

6 *Quomodo fiat annorum, vel triennij computatio.*

7 *Impositio seruitutis est prohibita.*

8 *Item impositio census.*

9 *An hypotheca veniat sub prohibita alienatione.*

10 *Quid de transactione.*

11 *Et quid de compromisso.*

12 *De suppressione, vnione, diuisione, diminutione, & alijs.*

13 *Ecclesiæ, Monasteria, & Conuentus cadunt sub prohibitione alienationis.*

14 *Quid de locis pijs, societatibus, & hospitalibus laicorum.*

15 *Vt bona ecclesiastica dicantur alienari prohibita, debent esse quæsita, & incorporata.*

16 *Secus autem vbi agitur de quærendis.*

17 *Stabilia vera veniunt sub prohibitione.*

18 *Item census, canones, liuelli, loca montium, & similia.*

19 *Nisi agatur de eorum necessaria retroconditione.*

20 *Iurisdictiones etiam, & præeminentiæ veniunt sub prohibitione.*

21 *Prohibitio procedit etiam si in aliam Ecclesiam, vel personas ecclesiasticas fiat alienatio.*

22 *Quid de pecunia.*

23 *Et quid de animalibus.*

24 *De incisione arborum.*

25 *De Molendinis.*

26 *Vltrà solemnitatem requiritur causa, quam*

quam solemnitas non supplet, & quæ sit causa.

27 *Ad regulandam causam attenditur tempus contractus.*

28 *Circa causam non defertur assertioni Prælati, vel executoris.*

30 *An consensus Capituli etiam hodie requiratur.*

31 *De clausula* vocatis vocandis.

32 *Non prodest beneplacitum Apostolicum non benè exequutum.*

33 *Non attenditur alia subreptio, vel obreptio nisi ea, quæ respiciat causam.*

34 *Iustificatio causæ fieri debet ex actis, nisi antiquitas temporis cum obseruantia accedat.*

35 *De beneplacito Apostolico præsumpto, & quando intret.*

36 *Qualis ad hunc effectum debeat esse obseruantia.*

37 *Quando cesset præsumptio beneplaciti, non obstante lapsu temporis.*

38 *De Constitutione Vrban. VIII. tollente Apostolicum beneplacitum.*

39 *A quo tempore metienda sit centenaria per dictam Constitutionem præseruata.*

40 *Eadem Constitutio præseruat ea, quæ in litem deducta erat.*

41 *Mobilia, & nomina debitorum, ac similia non cadunt sub prohibitione.*

42 *Cessat prohibitio, vbi ille, qui bona concessit, alienandi facultatem dedit.*

43 *Ac etiam in Ecclesia, quæ sit incapax retinendi, & declaratur incapacitas.*

44 *Item in alienatione necessaria ex causa retractus, vel redemptionis.*

45 *Vel in casu præcisæ necessitatis.*

46 *Et in bonis modici valoris ad materiam* cap. terrulas.

47 *Vel in quærendis, & non incorporatis, & supra num. 15. & 16.*

48 *Alienatio fructuum, vel commoditatis non est prohibita.*

49 *Concordia inter eiusdem Ecclesiæ ministros non cadit sub prohibitione.*

50 *Neque cadunt bona concedi solita.*

51 *De requisitis huius conclusionis, & quando dicantur bona concedi solita.*

51 *Posita nullitate, an restituantur fructus, & quando.*

II.

52 *Quæ solemnitates de iure requirantur in alienatione bonorum Ciuitatis, seù Communitatis.*

54 *Quod sit deferendum locorum legibus, & vsibus, & quales isti sint.*

55 *Laudabilius est, vt populus repræsentetur à certo Consilio ciuium qualificatorum, quàm vt ille totus congregetur.*

56 *Causa necessitatis, vel vtilitatis semper est necessaria, & non suppletur per solemnitates.*

57 *Ciuitas, vel Communitas censetur iure pupilli, vel minoris.*

58 *Impositio census, vel seruitutis, aut amissio iurium, incorporalium veniùt sub prohibita alienatione.*

59 *In Regno Neapolitano etiam obligationes Ciuium particularium pro Communitatibus sunt inualidæ.*

60 *Non possunt alienari, vel obligari bona Communitatis etiam accedente solemnitate, & causa in præiudicium aliquorum particularium ius habentium.*

61 *An requiratur solemnitas subhastationis,*

62 *De addictione in diem.*

III.

63 *De duplici materiæ inspectione.*

64 *De iure communi prohibitio filiorum familias est pro solo interesse patris.*

65 *Atque iuramentum tollit omne impedimentum, quod à iure manet.*

66 *Quando pater non habet vsumfructum, cessat obstaculum in actibus inter viuos.*

67 *Frequentes quæstiones in materia cadunt ratione iurium municipalium.*

68 *Iuramentum facit quoque cessare Statuta etiam Papalia, nisi derogetur.*

69 *An, & quando leges laicales derogent etiam iuramento, & operentur in actibus iuratis.*

70 *Vbi iuramentum non obstet, quãdo actus gesti cum filio familias valeant Statuto prohibitiuo non obstante.*

71 *Præsertim quando dicatur viuere seorsũ, & publicè negotiari.*

72 *Statutum Vrbis, an locum habeat cum dispositualibus.*

73 *Attento hoc statu consensus patris est pro interesse non pro solemnitate, quod regulariter vbique procedit.*

74 *In beneficijs, & pensionibus, alijsque spiritualibus, non adest patria potestas.*

75 *Quando pater tanquam legitimus administrator filij alienet, seù alias pro*

eo contrahat, & quomodo.

IV.

76 Ea, quæ de minoribus à iure communi statuta sunt, cessant ex iuramento.

77 Quando fetus, & an sit peculiare minorum, & in quo isti differant à maioribus.

78 De differentia nullitatis resultantis à iure communi, vel à Statuto.

79 An nullitas allegetur à tertio, & de differentia inter vnam, & alteram nullitatem.

80 De solemnitatibus statutarijs remissiuè.

81 Concurrentibus Statuto particulari loci subditi, & altero loci dominantis, quale attendi debeat, & an vtrumque, & quid de Aegydiana.

82 Quid de concursu Statutorũ Vrbis 113. & 151.

83 Quid disponant hæc Statuta, & quod impositio censuum sit alienatio stabilium.

84 Dos respectu minorũ an sit priuilegiata.

85 In beneficialibus, & spiritualibus minor ætas non attenditur.

86 Quid de minore asserente se maiorem.

87 Qualis dicatur maior ætas, & de varijs legibus super hoc.

88 Si quis est maior in patria, & minor in loco contractus, vel è contrà qualis locus attendatur.

89 De accessu extrà locum statuti, vt ibi fiat actus.

90 Minor Iuris Doctor, vel professor, an gaudeat priuilegio minoris, & quid de Mercatore.

91 De minore in iudicio remissiuè.

V.

92 Mulieres maiores de iure communi sunt habiles ad contrahendum.

93 In quibus casibus sint inhabilitatæ, Velleiani scilicet, & legis Iuliæ.

94 Vtraque inhabilitatio cessat ex iuramento.

95 In quo differat mulieres à viris attenta dispositione iuris communis.

96 De inualida deterioratione dotis iuramẽto non obstante.

97 Quando etiam de iure communi, cessante iuramento, cesset inhabilitatio, de qua num 93.

98 De quæstionibus cadentibus occasione Statutorum.

99 De veritate causæ ad formam Statuti Vrbis, vel similium.

100 Quomodo istæ quæstiones decidendæ sint.

101 Solemnitates desiderantur etiam cum alia muliere, vel æquè priuilegiato.

102 Quid in contractibus cum pia causa, vel Ecclesia.

103 Non desiderãtur in concernentibus mercaturam.

104 Neque in actibus iudicialibus.

105 De alijs casibus, in quibus idem procedat nempè si coram Principe, vel alienum negotium gerendo, vel in actibus necessarijs.

106 Actus non solemnes non obligant, sed attenduntur ad probandum.

107 Ex causa dotis solemnitates non desiderantur.

VI.

108 De amentium inhabilitate.

109 Hæbetudo mentis hunc effectum non operatur.

110 Quid operetur, hæbetudo mentis in actibus obligatorijs.

111 De actibus gestis à prodigo, & quando sint inualidi cum alijs ad materiam.

112 Iuramentum, & fauor piæ causæ non operantur.

VII.

113 Clerici seculares non prohibẽtur alienare, vel contrahere etiam de bonis ecclesiasticis inter viuos citrà fraudem.

114 Non autem Clerici regulares, & de ratione.

115 Fallit conclusio, de qua num. 113. in bonis, ad quorum titulum, quis est ordinatus & quomodo.

VIII.

116 De obligationibus & contractibus carcerati.

117 De illis subditi cum superiore, vel cum Iudice, Notario Apostolico, Medico, & similibus.

IX.

118 De materia prohibitionis alienationis in forenses.

119 De materia prohibitæ alienationis rei litigiosæ.

X.

120 Sponsionum contractus an valeant, & quando nõ, & super quibus fieri non possint.

121 An intret læsio, vel inæqualitas.

122 An valeat sponsio super casu, qui tunc iam euenerat.

123 In hac materia sponsionum strictè proceditur, quod declaratur.

124 De materia ludi, quodque pro eo non detur

detur actio, etiamsi debitum ex causa ludi in aliam causam debendi conuertatur.

125 *De cinquantijs & stocchis &c.*

126 *De alijs alienandi prohibitionibus particularibus in feudis, & fideicommissis, &c.*

127 *De duplici specie transactionis, vel transigentium.*

128 *Siue lite non datur transactio, sed quoad ipsos transigentes, sufficit lis habitualis, vel eius iustus timor, & modica dubietas, quæ ab vnius Doctoris opinione resultet.*

129 *Debet hinc indè dari, vel dimitti, sed etiam modicum, quoad ipsos sufficit.*

130 *Transactio erronea, vel ex falso præsuppositio est inualida.*

131 *Datur etiam læsio in trãsactione ad terminos* text. in l. 2. C. de rescind. vend.

132 *Quando trãsactio afficiat feudatarium, vel emphiteutam, seù fideicommissarium, iure proprio venientem independenter.*

133 *Non benè congruunt contrà tertium venientem iure proprio ea, quæ procedunt contràipsos transigentes.*

134 *Bona fides in dubio præsumitur, donec probetur contrarium.*

135 *Transactio venit sub alienatione prohibita, easdemque exigit solemnitates, & causas.*

I.

De alienatione bonorum Ecclesiæ.

NEglectis, foro incõgruis, atque Reipublicæ inutilibus quæstionibus, primitiuæ Ecclesiæ vsum concernentibus, circa temporalium bonorum, potiùs retentionem, quam alienationem prohibitam; Retentaque regula prohibitiua, vtpotè apud bonos catholicos, nullam hodiè admittente quæstionem, vbi iusta causa, cum solemnitate iuncta, vel aliqua peculiaris eiusdem regulæ limitatio non accedat; Adeoque actus remaneat nullus, vt neque priuet possessione, cuius ratione interdictum etiam retinendæ Ecclesiæ competit. 1

Ad sex inspectiones vniuersa hæc materia restringi videtur; Primo nempè ad prohibitæ alienationis species; Secundò ad Ecclesias, piaque, vel ecclesiastica loca, quibus hæc prohibitio ineſt; Tertiò ad qualitatem bonorum sub eadem prohibitione cadentium; Quartò ad causam; Quintò ad solemnitatem; Et sextò ad casus exceptos, vel regulæ prohibitiuæ limitationes. 2

Sub prohibitæ alienationis proprio, ac stricto vocabulo, sine dubio veniunt illi actus, per quos omnimodum, plenumque dominium ab ecclesia abdicetur, atq; in alterum tranferatur, vt sunt, venditio, vel in solutum datio, (quæ venditionis iure in omnibus censetur) donatio, & permutatio; Itemque illi actus, qui licèt non pleni, ac omnimodi, subalterni tamen, siue vtilis dominij *in* perpetuum, vel ad longum tempus antiquiori canonico iure, hodiè verò per modernam extrauagantem, (cum qua viuitur), vltrà triennium abdicationem, ac respectiuè translationem importent, vt sunt, feudum, emphiteusis, locatio, censuatio, liuellaria concessio, & *similes*. 3

Triplici quęstione cadente super triennalis temporis præfinitione; Primò nempè, quatenùs pro maiori tempore alienatio fiat, an solo excessu vitiato, validus remaneat actus pro tempore permisso; Vel potiùs vtili per inutile vitiato, totus corruat, istaque posterior verior magisque recepta est. 4

Secundò vbi pro solo permisso tempore alienatio fiat, sub lege renouationis ad aliud æquale, vel minus permissum tempus, id subsistineatur, receptaque distinctio est, àn renouatio *necessaria*, & Ecclesiæ obligatoria sit, vel *potiùs* merè voluntaria, & *libera*, vt *primo* casu actus ab *initio* totus vitiatus maneat, altero autem *licitus*, ac *validus*. 5

Et tertiò circa supputationem anni, an scilicèt ille attendi debeat, qui iuxtà solarem cursum, duodecim mensium, seù 365. dierum spatio perficitur, vt communis est humani commercij vsus, vel potiùs ab omnium fructuum perceptione, integraque recollecta regulam accipere debeat, receptaque distinctio est inter *fructus* ciuiles, quos alij merè industriales appellant, ac naturales, vel mixtos, à natura scilicèt productos, hominis tamen industria indigentes; Vt in prima specie, de qua sunt, prædiorum vrbanorum, censuum, vectigalium, 6

galium, decimarum, similiumque iurium fructus, ac emolumenta, solaris cursus attendi debeat; In altera verò specie, integra quælibet recollecta vnum annum constituat, quamuis plurium solarium annorum decursum exigat.

Seruiturum, aliorumque onerum realium impositio, quæ ipsorum bonorum
7 substantiam percutiat, atque ius reale tribuat, ei cui concessio facta sit, sub prohibitæ alienationis genere venit; Prout etiam consignatiui census impositio, vt
8 potè rei stabilis exigens subiugationem, ex veriori, receptaque sententia, sub hac prohibitione cadit.

Quæstione cadente super simplici hypotheca, in qua licet non modica scri-
9 bentium pugna dignoscatur; Verius tamen decisio ex ea distinctione pẽdet, an ea sit specialis, quæ ipsam rem, eiusq; substantiam percutiat, eaque sub prohibitione cadat, secùs autem vbi solam commoditatem vtpotè nudi facti pro iure Prælati, vel Rectoris; Multo verò magis, verum pignus cum actuali traditione prohibitum est; Generalis verò hypotheca non prohibita ad effectum pœnarum, vel eius exercitij super fructibus, vel commoditate, secùs autem vbi ius reale inficiat, atque substantiam percutiat, vnde connaturalis benè impositæ hypothecę effectus resultare valeat iudicialis executionis, ac alienationis.

Super transactione quoque inita in bonis, vel iuribus alienari prohibitis,
10 non modica Scribentium pugna est, an ea sub prohibitæ alienationis genere veniat, Aliquibus simpliciter affirmantibus, Alijs verò simpliciter negantibus; Alijsque distinguentibus, an Ecclesia controuersa bona retineat, vel dimittat; Magis tamen communis, & recepta est prima opinio simpliciter negatiua, quoties iura, vel bona diminutionem patiantur, vel seruitutem, aliudque reale onus recipiant, nisi pro incerto litis euentu euitando, bonisque, vel iuribus sub ea existentibus acquirendis, vel conseruandis, illæ res dentur, quæ alienari prohibitæ non sint.

Compromissum quoque, vbi tam de iu[illegible], quam de facto fiat, prohibitum est, [illegible]oties voluntarium, secùs autem si
11 necessarium sit vtpotè inductum ab ea lege, quæ Ecclesiam quoque obliget.

Sub eadem prohibitione quoq; cadunt suppressio, dismembratio, diuisio, subie-
12 ctiua vnio, vel prioris iuris, ac reddituum diminutio, quæ sbassationis vocabulo vulgò explicari solet, alijque actus eundem effectum producentes, cum aliquibus moderationibus, de quibus in sua sede.

Altera est inspectio, quænam sint Ecclesiæ, vel ecclesiastica, piaque loca, qui-
13 bus hæc prohibitio insit; Istaque in Ecclesijs, & Monasterijs, alijsque locis, quæ non dubitetur esse verè ecclesiastica, exceptis casibus de quibus in vltima limitationum inspectione, modicam ferèque nullam recipit dubitandi rationem; Cadentem solùm in laicorum Congregationibus, vel Oratorijs, aut Hospitalibus, & Montibus alijsque locis, vel
14 operibus ad pietatem institutis sub laicorum administratione, in quibus dubitatio cadat, àn verè ecclesiastica, vel solum pia dicenda sint, cum sola pietas, absque ecclesiastica qualitate, ad id non sufficiat; Neque Ordinarij iurisdictio in visitatione, vel rationum redditione ecclesiasticam qualitatem inducit, nisi formalis erectio cũ Ordinaria, vel Apostolica auctoritate, atq; Ecclesia, & campana, aliaq; signa accedant, vt in sua sede, cum ità facti potiùs, quam iuris quæstio sit, vniformem propterea non recipiens regulam, sed pro singulorum casuum peculiari qualitate decidenda.

Tertia est inspectio super bonis, vel iuribus sub hac prohibitione cadentibus, in quibus qualia qualia sint; Ea in primis intrat regula generalis, vt Ecclesiæ, vel ecclesiastico loco effectiuè quæsita,
15 & incorporata sint, adeòut alienatio formalem dominij, vel iuris iam quæsiti abdicationem, ac patrimonij Ecclesiæ diminutionem importet, quamuis possessio de facto per alium occupata sit; Secùs autem vbi agatur de quærendis, quoniam potest Prælatus, vel Rector non acquirere, atque abstinẽdo, alteri locum in eis aperire, vel relinquere, quinimò etiã
16 translatiuè cedere, dummodo id instantaneè sequatur, quoniam ea instantanea àcquisitio, quæ huiusmodi cessioni inesse dicitur, ex veriori sententia non est considerabilis.

Non denegatis tamen Ecclesiæ remedijs pro eius reintegratione, quando hic

actus iusta causa destitutus, læsionem redoleat contrà Prælatum, vel administratorem, ac etiam contrà ipsamet bona in subsidium ex restitutione in integrum.

Posita ista qualitate acquisitionis, & incorporationis, citrà cõtrouersiam est,
17 sub hac prohibitione venire ea bona, quæ per veritatem, vtpotè soli, stabilia sint, siue de rusticis, siue de vrbanis agatur, absque aliqua valoris discretione, solùm considerandæ circa maiores, vel minores solemnitates iuxtà distinctionẽ, de quà in solemnitatum Rubrica.

Ea verò, quæ per veritatem stabilia non sunt, sed ex legis fictione talia reputantur, siue tertiam speciem inter stabilia, & mobilia constituunt, sub eadem
18 prohibitione cadunt, vt sunt, census reseruatiui, vel consignatiui, canones, liuelli, tributa, seruitutes actiuæ, loca montium, seù iura cum Principe, vel Republica, & similia; Quoties tamen de
19 voluntaria, secùs autem si de necessaria alienatione agatur.

Iurisdictiones quoque, ac præeminentiæ, aliaque iura honorifica, & præmi-
20 nentialia, multo verò magis realem vtilitatem annexam habentia, sub eadem prohibitione veniunt.

Atque in his omnibus, ac alijs, quæ eidem prohibitioni subiecta sunt, nil re-
21 fert, an in secularem, vel ecclesiasticam personam alienatio fiat, cum etiam inter vnam Ecclesiam, & aliã, quinimò inter eiusdem Ecclesiç cappellas & beneficia, vel membra, eadem prohibitio vrgeat, cum declarationibus de quibus in vltima limitationum inspectione.

In pecunia, quæ in stabilium, vel æquipollentium acquisitione destinata est, siue in ea, quæ ad formam thesauri, vel
22 peculij, pro Ecclesiæ stylo, vel dignitate retinetur, eadem viget prohibitio, qualis quoque dignoscitur in mobilibus valdè prætiosis perpetuæ conseruationi pro Ecclesiæ decore, pro eorũ qualitate destinatis.

In se mouentibus, vbi formalem vniuersitatem constituant, ab antiquo pos-
23 sessam per speciem corporis, vel capitalis fructiferi pro facti qualitate vadẽ ca-
24 dit prohibitio; Arborum quoq; incisio est prohibita, vbi de siluis cæduis non agatur, nisi in non cæduis pro consuetudine id fiat ad rarefaciendum, vel alias
25 meliorandum; Et in molendinis distinctio est, an soli sint, vel mobilia in flumine tanquã nauium species, vt in prima, non autem in secunda specie, prohibitio cadat.

Quarta est inspectio, (super quà frequentiores fori quæstiones circumferri
26 solent), circa causam, quæ omninò necessaria est, adeò vt beneplacitum Apostolicum, vel quæcumque alia solemnitas eam non suppleat; Illaque duplex est, necessitatis scilicèt, quæ debet esse magna & præcisa, adeo vt aliàs occurri non valeat, et vtilitatis, quæ debet esse certa & euidens, vndè propterea non sufficit abesse læsionem intra illam ratã, quæ in iure inter priuatos permissa est, quoniam in damno esse dicitur Ecclesia, eo ipso, quod in hac materia non est in vtilitate.

Ad hanc autem vtilitatem metiendam, attenditur quidem tempus contractus, non curato, an ex insperato accidenti, obuenerit damnum, de tempo-
27 re contractus probabiliter non præuisum; Ità tamen vt actus non sequatur tempore calamitoso, vel alias accidentali, sed probabiliter vtilitas perpetuo duratura speretur.

Neque circa huiusmodi necessitatis, vel vtilitatis causam, Prælati, vel admi-
28 nistratoris, siue etiam executoris assertioni defertur, sed de illa formiter, atq; per sufficientes probationes constare debet, cum in prohibitis, confessionibus, vel assertionibus deferendum non *sit*, ne indirectè sequatur, quod est *directè* prohibitum, atque lex, verbis *potiùs*, quã rebus imposita dicatur.

Quinta est inspectio solemnitatum, super quibus, canonum dispositione attenta, quam plures cadebant quæstiones, & controuersiæ, hodiè tamen sopitæ per moderniorem Pauli II. Constiti-
29 tutionem sub nomine *Extrauagantis* in corpore iuris registratam, per quam vbi de rebus modici valoris non agatur, præcisè necessaria est Apostolici beneplaciti solemnitas, sine qua reliquæ omnes, quamuis diligentur adhibitæ, nihil prosunt; Ea verò accedente, vtpotè om-
30 nisũ suppletiua etiã consensus Capituli, quod principaliter interessatum non sit, aliæquæ solemnitates per canones præscriptæ,

scriptæ, (quidquid aliqui teneant), ex veriori, ac recepta sententia, non desideratur; Quamuis beneplacitum contineret
31 clausulam *Vocatis Vocandis*, intelligendam de ijs, qui pro interesse formali, non autem pro solemnitate vocandi sunt.

Non sufficit autem huius beneplaciti interuētus, nisi eius forma bene in omni-
32 bus impleatur, atq; legitimè executioni demandetur, cum paria sint, nullum adesse beneplacitum, vel adesse, sed male exequutum.

Hæc autem executio principaliter versatur super verificatione causæ, à qua
33 pendet etiam eiusdem beneplaciti validitas, eaque concurrente, ac benè verificata, non de facili aliud subreptionis, vel obreptionis vitium attenditur; Dictaque iustificatio, ex actis, ac formali
34 processu resultare debet, nisi antiquitas temporis vltrà trigesimum annum, cum legitima obseruantia iunctum, huiusmodi iustificationis præsumptionem inducat, eo modo, quo in quacumque sententia antiqua, & exequuta in iure habetur.

Vbi verò de explicito beneplacito Apostolico legitimè exequuto, & iustificato, vt supra, non constet; Iuris communis dispositione attenta, priùs quam
35 ab Vrbano VIII. Constitutio ederetur, eiusdem beneplaciti præsumptio resultat ex lapsu temporis longissimi 30. annorum, iuncti cum obseruantia, adeò vt vnum sine altero non sufficiat, istaque præsumptio geminatum producit effectum circa vtrumque requisitum, solemnitatis, & causæ, cum ista quoque præsumatur; Dummodo tamen explicitus titulus accedat, vndè propterea, fictio, seù præsumptio, veritatis fundamentum habeat, nè alias detur præsumptum super præsumpto, vel in iure prohibita fictionum, ac præsumptionum multiplicatio, quæ circa idem admittenda solùm est, quando vnum veniat in consequentiam alterius.

Obseruantia verò, quæ copulatiuè cum longissimi temporis decursu necessaria est, pacifica, continua, & vniuoca
36 esse debet, vndè interrupta, vel æquiuoca, siue non continua non suffragatur, ideoque nil refert, quod vnicus, vel aliqui actus fiant pro obseruantia, vel implemento plurium annorum dictum tempus constituentium.

Quia verò hæc simplex iuris præsumptio est, contraria probatione, vel fortiori
37 præsumptione elidibil s, hinc cessat; Vel quia negatiua beneplaciti veri ex reuolutione regiſtrorum, seù alias benè coarctata sit, vt ab aliquo moderno tempore post Vrbis excidium, ac moderatam Summi Pœnitentiarij, ac aliorū potestatē est verificabile in illis actibus, qui per Sac. Congregationes expediri nō solent; Vel quod alias de negatiua constet; Siue quod ipse actus ex sui facie, dānum, seù iustæ causæ absentiam redoleat, adeò vt, attento stylo, qui est voluntatis Papæ regulator, Papa non esset verisimiliter concessurus, cum fictio supplere non possit, id quod verum esse non valeat.

Per dictam vero Vrbani VIII. Constitutionem ista præsumptio, laicorum fauore sublata est, præseruata solum ea,
38 quæ à centenaria resultet; Firma tamen remanente iuris communis dispositione circa longissimi temporis obseruantiā in alienationibus, quę Ecclesijs, vel ecclesiasticis personis factę sint; Cadēte quęstione, àn centenaria per dictam Constitutionem præseruata, ab eiusdem Constitutionis tempore metienda sit, vel po-
39 tiùs die alienationis, vsque ad illam motæ controuersiæ, probabiliorque videtur hæc pars posterior.

Prout etiam ea, quæ iam in litem deducta erant, eadem Constitutio præser-
40 uat, vt ex iuris communis dispositione regulanda sint, ideoque longissimi temporis obseruantia sufficiat.

Vltima demum inspectio est, casuum exceptorum, seù fallentiarum regulæ prohibitiuæ, quæ plures esse dignoscuntur; Primo scilicèt generaliter in mobi-
41 libus, ac nominibus debitorum, ac alijs, quæ non cadant sub eo bonorum genere, quod sub hac regula cadere, in tertia inspectione aduertitur; Secundò vbi per eum, qui bona Ecclesiæ ex liberalitate concessit, & qui poterat non cō-
42 cedere, ista lex, vel facultas adiecta sit, cum nullibi ius vetet dominum, quin hanc legem rei suæ præbeat; Tertiò vbi Ecclesia, sit capax quidem acquirendi, in capax autem retinendi; Idque dupli-
43 citer contingere potest; Vel quia incapacitas retinendi ex eius instituto prouenit,

uenias, vt sunt Domus professæ Societatis Iesu, Minores obseruantes, (non tamen Obseruantiæ strictioris,) Clerici Regulares, nuncupati *Theatini*, & similes; Vel quia de iure cautum sit, vt Ecclesia tanquam manus mortua retinere non valeat, vt in bonis emphyteoticis contingit, cum similibus; Quartò vbi alienatio necessaria sit, Vel scilicèt ratione iuris redimendi, Vel ratione retractus legalis, Aut quod alias actus, necessitati potiùs, quàm voluntati referatur; Quintò vbi exigat imminens, ac præcisa necessitas, cui alias occurri non valeat; Sextò vbi de rebus modici valoris ad terminos *tex. in cap. terrulas*, quem receptum est remanere incorrectum, vbi eius forma, vel requisita seruentur; Septimò vbi de bonis, vel iuribus quærendis, et adhuc Ecclesiæ non incorporatis, quamuis alienatio per antecedens necessarium supponat præambulam acquisitionem, quæ tanquam instantanea non attenditur; Octauò vbi agatur de alienatione fructuũ, vel commoditatis, adeò vt ipsorum bonorum substantiam alienatio non tangat, neque ius Ecclesiæ minuat; Nonò vbi inter eiusdem Ecclesiæ ministros, & seruiẽtes super decimarum, & funeralium, aliorumq; fructuũ, & emolumentorum participatione trãsigatur, adeout ipsius Ecclesiæ iure intacto remanente, contractus solam pertinentiam, vel participationis modum percutiat; Et decimò, (quod frequentius in foro disputari contingit), vbi agatur de bonis concedi, vel alienari solitis.

Ad huius autem limitationis verificationem, vel praxim, plura desiderantur; Primò nempè, vt inductũ sit hoc solitũ, quod induci dicitur, Vel per vnam cõcessionem solemnem effectum sortitam, Vel per duas non solemnes, quæ continuato spatio quadraginta annorum effectum sortitæ sint; Secundò, vt idem solitum non alteretur in præiudicium Ecclesiæ, ac alias alteratio annullat actum, atque vtile per inutile vitiatur; Et tertiò, vt accedat Ecclesiæ vtilitas, metienda de præsenti, non autem de tempore primæ concessionis; Nisi noua concessio, seù renouatio sit necessaria, prohibita alterationes canonis, vel alterius oneris, vt in emphyteoticis renouationibus, quæ ex Apostolicis indultis de necessitate debentur, in plerisque Italiæ partibus praxis docet; Quartò, vt eadem concedendi causa, seù ratio vigeat, adeò vt rerum status non sit immutatus; Quintò, vt bona non sint iam validè, ac perfectè incorporata cum alijs, quoties dicta necessitas renouationis non cogat.

Nullitate posita, fructus restituendi sunt, eosque possessor non facit suos, nisi nullitas adeò dubia sit, vt iustam præbeat excusationem; Vel nisi agatur de fructibus censuum spontè solutis qui nõ repetuntur, nec imputantur; Ex fructibus autem deducũtur expensæ, ac etiam id quod in Ecclesiæ vtilitatem versum est.

Pleraque alia in materia contingunt, quæ vtpotè in foro rara, atque ex facti qualitate potiùs determinationem recipientia, in propria sede videnda sunt. A.

I I.

De alienationibus, & contractibus Ciuitatum, siue Communitatum, vel Vniuersitatum.

QVamuis ius commune in alienationibus bonorum Ciuitatum, aliorumque locorum, Vniuersitatem constituentium, alicubi sub Communitatis vocabulo explicatam, plures induxerit solemnitates, vt sunt, *iudicis* auctoritas, totius populi legitima congregatio, omniumq congregatorum distincta descriptio, eorumdem consensus pro duabus ex tribus partibus, iuramenti præstatio, subhastatio, iusta causa necessitatis, vel vtilitatis, (atque iuxtà vnam opinionem) Principis licentia; Praxis tamen docet, vt certa regula desuper statui non valeat, cum ob tot Principatuũ diuersas leges, diuersosque stylos, quinimò, & eiusdẽ Principatus prouinciarum, vel partium eamdem diuersitatem, cuiuslibet loci legibus, vel stylis particularibus deferre oporteat; Adeò vt ea, quæ à iuris communis dispositione, vel intentione deriuant, pro huiusmodi legum particularium interprætatione, vel suppletione deser-

A. *De his omnibus discurs. 1. generali, & disc. 2. ad 22.*

deseruire videantur; Alicubi enim, assensus Principis, vel eius Vicarij omninò necessarius est; Alicubi, verò sufficit ille iudicis, vel alterius inferioris Magistratus; Prout alicubi in vsu est, vt totus populus in generali consilio congregetur; Alicubi verò, (& laudabilius) habetur Consilium, quod vtpotè discretum ab ordinario particulari Magistratu, generale dicitur, ex certo competenti qua-
55 lificatorum ciuium numero constitutum, quod vniuersum populum repræsentat; Cum similibus, certam regulam generalem non de facili recipientibus, vtpotè ex singulorum Principatuum, vel Ciuitatum vsu determinandis.

Illud autem generaliter, ac vbique videtur necessarium requisitum, quod
56 in iusta causa consistit, quam quælibet solemnitas non supplet, cum Ciuitas iu-
57 iure pupilli censeatur, ideoque absque necessitate, vel vtilitate fieri non potest alienatio, sub cuius nomine, census,
58 vel alterius seruitutis impositio, seù iurium incorporalium amissio, vel diminutio quoque venit, eodem modo quo in alienatione bonorũ Ecclesiæ aduertitur, cum eadem ratio vigeat.

Adeoque alienationes, vel censuum, aliorumque onerum impositiones, Ciuitatibus, vel Communitatibus prohibitæ
59 sunt absque solemnitatibus, & causa, vt in plerisque partibus, præsertim verò in Regno Neapolitano, actus ipso iure infectus censeatur, quamuis per ciues particulares priuato nomine agatur, quoties tamen alter contrahens sit conscius, vndè propterea legi fraus fieri dicatur, cum alijs in sua fede, non de facili sub compendio cadentibus, vtpotè à facti qualitate metiendis.

Bonorum etiam quæ obligari, vel grauari contingat, qualitas considerada est; Sæpiùs enim casus præbet, vt ea
60 quæ de Ciuitatis, vel Communitatis dominio existunt, aliquorum particularium ciuium vsui, vel vtilitati destinata sint, ideòque vbi etiam vtrumq; solemnitatis, & causæ requisitum accedat, non sufficit, nisi interessatorum consensus etiam adsit.

Super subhastationis solemnitate, vel
61 forma, plerique variant, obseruantiæ tamen vt supra deferendum est; Idemq; circa addictionẽ in diẽ, an adinstar fisci
62 admittẽda sit; Super hoc autẽ, Alij simpliciter negant, Alij verò affirmãt, Atq; Alij distinguunt, inter vectigalia, & reliqua bona priuata; Verius autem est, iudicis arbitrio ex facti qualitate id remissũ esse, præsertim an re integra, necnè. B.

III.

De alienationibus, & contractibus filiorum familias.

DVpliciter de validitate alienationũ, aliorumque contractuum filiorum familias in foro agi solet; Primò nempè,
63 vbi per se ipsos fiant absque consensu patris, in cuius potestate reperiantur; Et secundò, vbi per ipsum patrem tanquam legitimum administratorem, alienationem, aliumuè contractum fieri cõtingat; Primò casu, iuris communis dispositione attenta, nimium raras, pæneque nullas forus audit quæstiones, in ijs bonis, quæ iuxtà peculiorum introductionem à nouissimo iure fictam, de ipsorum filiorum familias dominio existant, quoniam verius est, patris con-
64 sensum pro solo interesse vsusfructus, quatenus iste competat, desiderari, ideoque saluo hoc iure, nil prohibet alienationem, aliumuè contractum; Potissimè verò, vbi iuris iurandi vinculum ac-
65 cedat, quod omne dirimit impedimentum à iuris positiui dispositione alias manans.

Vbi verò neque hoc interesse vrgeat, quia nempè, ex legis, vel hominis di-
66 spositione, vsusfructus legalis pertinẽtia cesset, nulla cadit dubitandi ratio, quæ solum ad testamẽta, aliasq; vltimas voluntates restringitur, ideoque extrà rem nostram.

Frequentes autem quæstiones forus audit ex Statutorum, aliorumq; municipalium iurium dispositione resultantes,
67 per quæ filijs familias, absq; patris præsentia, vel consensu, contrahere interdicatur, sub decreto annullatiuo; Istoque casu

B. *De his omnibus disc. 23. & seqq., & sub tit. de Regalib. disc. 81., & sub tit. de locat. & conduct. disc. 46.*

casu, ob nimium frequentem vsum, vel abusum, in quolibet penè contractu, quasi pro stylo adhibendi iuramentum, eo accedente, per illud omnis iuris po-
68 situi dispositio cessat, quamuis Pontificia confirmatione munitum sit, cum adhuc ex voluntatis defectu, actus iurati sub eo regulariter non veniāt, ideoq; inspiciendum est, an iuramento quoque derogetur; Huiusmodi etenim derogatione accedente, ob quam ambiguæ voluntatis quæstio cesset, altera cadit po-
69 testatis, quæ laicalibus legibus, ac alias quam Apostolica auctoritate editis, vel specificè confirmatis, tollendi vim iuramenti denegatur; Secùs autem dicto Apostolico placito in forma specifica accedente; Nisi iuramenti indirecta enervatio accedat, quia nēpè laicale Statutū adimat fidem scripturæ, siue præsumat actum dolo, & metu extorctum, cum tunc iuramentum corruat; suamque cōsuetam non faciat operationē, non quia lex illud tollat, vel soluat, sed quia cessat consensus, quo cessante corruit ex defectu naturæ, cum vinculum religionis non foueat simulationem, vel dolū, seù delictum; Aut quia sublata fide scripturæ, de consequenti deficiat eius probatio, nisi ista extrinsecus, ac alias quam per scripturam accedat.

Vbi ergo iuramentum obstet, quæcūque infectio quæ à iure positiuo manet, per illud cessat; Eo autem, vno, vel altero modo non obstante, facti potiùs, quàm iuris remanet quæstio, Vel circa casus ab eadem lege annullante, seù pro-
70 hibente exceptos; Vel circa patriæ potestatis cessationem, quoties de explicita emancipatione non constet, ideòque ex argumētis creditorem excusātibus eam deducere oporteat; Quia nempè à patre seorsum viuat; Seù publicè tanquam paterfamilias negotietur, Aut Magnatis figurā faciat de per se cum propria familia viuendo; Vel alias iustè alter contrahens cum eo contrahere posse credidat; Super his autē Iuristæ nimium se inuoluisse videntur, præsertim verò circa tē-
71 pus huiusmodi vitæ separatæ, vel negotiationis, ipsiusque patris scientiam, & patientiam, cum alijs per eos ponderari solitis, quæ tamē à puncto verè extranea sunt, cū Aliud sit principaliter agere de solutione patriæ potestatis inter ipsos patrem, & filium ad effectum firmandi statum personæ, Aliud verò incidenter, ad substinendum contractum, cum tertio, in quo attenditur bona, vel mala fides, & an iustè illum opinari potuerit, necnè patremfamilias, ac habilem ad contrahendum, quod vtpotè facti, pro istius qualitate, & circumstantijs decidendum venit; Frequenter casu præbente, vt ex duobus, vel pluribus contractibus in eodem loco, & cum eadem persona initis, vnus valeat, alter autem non, quia in vno exuberat bona fides, quæ in altero deficiat, ideoque ex facti circumstantijs decisio in singulis casibus pendet.

In specie verò Statuti Vrbis, vtpotè de Romanis ciuibus loquentis, dubitari contingit, an districtualibus congruat,
72 atque probabilior affirmatiua videtur; Prout probabilius, magisque receptum est, ab eo paternum consensum, pro interesse potiùs, quàm solemnitate desideri,
73 rari, ideoque subsequi, ac præcedere possit, vel etiam per implicitam rahibitionem suppleri, quod generaliter in consimilibus iuribus magis receptum est.

In spiritualibus autem in genere, potissimè verò in beneficijs, ac pensionibus
74 ecclesiasticis, ius patriæ potestatis nullum est, neque in eis hic terminus filij familias cadit.

Vbi verò de altera contrahendi specie agatur, patris scilicēt, ex legali administratione super filij bonis contrahē-
75 tis, (dictæ administrationis competentia posita, & non alias); Quamuis aliqua patri maior tribuatur facultas, quam tutori, vel curatori, adhuc tamen iusta necessitatis, vel vtilitatis causa desiderantur, sine qua inutiliter contrahit; Eiusdēque filij præsentia, & consensus, vbi sit adultus, quoque desiderantur; Vna etiam opinione (quamuis minus probabili) idē desiderante licèt in pupillari ætate constitutus esset, dummodo doli capax; In ijs autem in quibus legalem administrationem nō habeat, strictius iure tutoris, vel

ris, vel curatoris censendus est, quia nempè pupillaris ætas, seù alias iudicij imbecillitas filij ità exigat, cum alijs in sua fede. C.

IV.

De alienationibus, & contractibus minorum.

EAdem distinctio inter ius commune, & municipale, cum eisdem subdistinctionibus in iure municipali, vel statutario, circa iuramenti, directam, vel indirectam eneruationem, vt in præcedēti Rubrica filijfamilias, intrat etiam in minore, cuius respectu, quamuis ius com-
76 mune plura statuerit circa obligationes, aliosque contractus præiudiciales, potissimùm verò circa bonorum stabilium, vel æquipollentium alienationes; Attamen iuramentum, quod pro stylo adijci solet, quodcumque iuris positiui obstaculum tollit, quoties iuris naturæ defectus, vel turpitudo, siuè ratio publici boni, eiusdem iuramenti vim non tollat; Quod tamen minorum peculiare
77 non est, dum etiā in præstito per maiores, idem resultat effectus, ratione doli veri, vel præsumpti metus, læsionis erroris &c.

Ea tamen notabili differentię ratione inter maiores, ac minores militante, vt minor læsio in minoribus sufficiat, seù minor doli, vel circumuentionis probatio, quodque facilius intret restitutionis in integrum beneficium, quod à iuramento non tollitur.

Accedēte verò iure municipali, quod iuramenti, directè, vel indirectè, vim benè tollat, nedum iuris communis dispositio ità restituta est, iuramenti ob-
78 staculo sublato; Verùm etiam alter resultat proficuus effectus nullitatis ipso iure, non autem ope exceptionis, qualis est illa à iure communi inducta; Idque nimium refert, ad effectum, vt à tertio quoque nullitas sit allegabilis, siue quod
79 alios operetur effectus ipso iure, vt in casu Statuti annullatiui contingit, cum altera iuris communis, ipsius minoris declaratione egeat, qui potest non declarare, atque ità implicitè validare actum.

Quales autem solemnitates à municipali iure inductæ sint, & quomodo practicandæ veniant, certa non habetur regula generalis, vtpotè nudi facti, pro ip-
80 sorum Statutorum, seù iurium municipalium tenore, ac varietate, eorumdemque vsu, vel praxi, cui nimium deferendum est; Ea frequenter disputari solita quæstione, quando duplicis municipalis iuris dispositio accedat circa idem, putà statutum particulare loci inferioris, ac alterum loci dominantis; Si-
81 uè (vt in temporali ditione Ecclesiæ cōtingit) statutum particulare loci, & Constitutio Ægydiana ad vniuersam ditionem prædictam extensa, an scilicèt ius particulare, alterum vniuersale cessare faciat, vel potiùs vtriusque copulatiuus concursus desiderādus veniat; Et quamuis antiquiori tempore, sub non modica quæstione id fuerit; Recepta nihilominus hodiè habetur distinctio, vt à compatibilitate, vel incompatibilitate decisio pendeat, et an statutum particulare adhibitis ab eo desideratis solemnitatibus, actum validum firmum declaret, necnè, vt primo casu, particulari statuto tantùm; Secundò autem vtrique satisfacere oporteat, nisi obseruantia aliter suadeat.

In specie verò Statutorum Vrbis, vno eorum specialiter de minoribus disponente, altero verò, tam de ipsis, quàm de
82 mulieribus, apud antiquiores pariter sub quæstione fuit, an vtriusque copulatiuus concursus desideretur; Hodiè verò de plano affirmatiua recepta est, vt vtrique satisfacere oporteat, vbi agatur de alienatione stabilium, de qua Statutum, minorum peculiare disponit, cum
83 aliud quod mulieribus est commune, generaliter quemcumque actum præiudicialem percutiat; Alienationis autem nomine, censuum impositionem quoque venire, receptum est.

Dotis contractus, an aliquo potiatur priuilegio, vt sub huiusmodi statutis nō cadat, quæstio est; Verius autem est nul-
84 lum adesse cōtrà minores priuilegium,

C. *De his omnibus disc.* 27. & 37. *sub tit. de credito disc.* 146., & *sub tit. de dote disc.* 32. & 143., & *sub tit. de donat. disc.* 39.

nisi ad limites necessitatis, quæ solum antiquæ solemnitatibus, contractum dotalem subsistunt.

In beneficialibus autem, alijsque spi-
85 ritualibus, minor ætas considerabilis non est, neque huiusmodi statutis locus datur.

Minore verò se maiorem asserente, an valeat actus, certant Iuristæ; Alijs simpliciter affirmãtibus, vbi potissimum iurisiurandi religio accedat; Alijs du-
86 plex iuramentum assertorium, ac promissorium desiderantibus; Alijs è conuerso indefinitè negantibus; Alijs verò plures casus distinguentibus, et an ex parte minoris accedat dolus, cuius alter contrahens non sit conscius, vel è conuerso, dolus proueniat ex sola parte alterius cõtrahentis, aut in vtroq; adsit; Verius tamen est, quæstionem ex facti qualitate decidendam esse, et an minoris ità asserentis aspectus, aliæque circumstantiæ, iustam credulitatem, bonamque fidem in altero contrahente inducere potuerint, ac debuerint, necnè, vt isto casu, cessante affectatione, ac mala fide, actus valeat, secùs è conuerso.

Non vbique tamen hodiè maior ætas
87 est vniformis quemadmodum iure cõmuni Romanorum attento in anno vigesimo quinto statuta erat, cum per leges particulares in plerisque præsertim Italiæ partibus diuersimodè præscripta sit; In Vrbe siquidem eiusque districtu est annorum viginti; In vtriusque Siciliæ Regnis, in illa annorum decem, & octo, ac alibi variè pro legum varietate.

Hinc oriri solent quæstiones, an ille qui in patria maior est, in illo autem contractus minor, vel è conuerso, extrà patriam validè contrahet; Et licèt non
88 modica inter Scribẽtes scissura dignoscatur, probabilius tamen est qualitatem naturalem patriæ, tanquam super statu personæ, attendi debere, nisi facti circumstantiæ alterum contrahentem excusent, eumque in iusta credulitate, bonaque fide maioris ætatis constituant.

Ea verò quæ de fraude habentur, di-
89 scedendo à loco Statuti proprij, vt contrahatur in altero, in quo Statuti prohibitio non vigeat, cũ similibus, peculiaria non sunt minorum, sed mulierum etiam, ac aliorum prohibitionem habentium; Quæstio autem facti potius est, quam iuris, an scilicèt affectatus esset discessus ad legem fraudandam, vt tunc pro actus nullitate respondendum sit, secùs autem è conuerso.

Iuris professoribus, potissimè autem doctoratus gradu decoratis, licitum es-
90 se contrahere, iuris communis, vel municipalis prohibitione non obstante, aliquorum opinio est, minus tamen recepta; Mercatores autem, minoris ætatis beneficio non iuuantur.

De actibus autem iudicialibus absque
91 curatore ad lites in minoribus inualidis, in iudiciorum sede actũ habetur. D.

V.

De alienationibus, & contractibus mulierum.

MVlieres maiores quoad alienandi, & contrahendi, vel disponendi li-
92 bertatem, attenta iuris communis dispositione, à viris non differunt, sed pariformiter habilitatæ sunt, exceptis ca-
93 sibus *Sen. Conf. Velleiani* fideiubendi pro viro, & legis *Iuliæ* super alienatione fundi dotalis; Vtraq; tamen prohibitio penè oblitata est ex pluries insinuata abusiua introductione iuramenti, quod in omni contractu, pro stylo, seu clausula
94 per Notarios apponi solet, cum iuramento accedente, receptum sit vtramque prohibitionem cessare, ex *generali* regula, vt semper illud seruari debeat, quoties bonis moribus naturalibus, vel publico bono principaliter non obstantibus, absque æternæ salutis interitu seruari potest; Illis iuris naturæ defectibus, qui ratione metus, ac doli, vel erroris, illius vim tollunt, æquè militantibus
95 in mulieribus, ac in viris, cum ea differentiæ ratione, vt in fragiliori sexu, facilior sit probatio.

Ex moderna verò, potiùs DD. tradi-
96 tione, à iuris intentione, vel ratione desumpta, quam ex peculiari lege, vel antiquorum sensu, prodijt inhabilitas mulie-

D. *De his habetur actum disc.* 28. *cum duob. seqq.* 34. *&* 35., *& sub tit. de dote disc.* 17. *cum seqq.*

mulierum, iuramento, vel alia legitima causa non obstante, ità dotē alienare, vel obligare, vt indotata remaneat; Id autem ex recepta praxi sequi dicitur, vbi dotis medietas salua non remaneat; Ideoq; Tribunalium stylus inoleuit in exequendis mulierum obligationibus, quamuis validis, hanc medietatem dotis præseruandi; Quod tamen ex aliquorum probabili sensu recipiendum est, quatenùs hæc medietas ad substentationem sufficiat, eaque sit talis, vt non omninò indotata mulier remaneat; Pluribus desuper cadentibus quæstionibus, dotalem potius materiam percutientibus, an id procedat inuidua sene, cui vlteriores nuptiæ incongruæ sint, siuè an excessiua obligatio, vel alienatio in totum vitietur, vel potius in solo excessu; Siue an muliere non conquærente in vita, filijs, vel hæredibus, hunc defectum allegare liceat, vt in sua sede.

Vbi verò iuramento cessante, iuris communis prohibitio, ex *Velleiano*, seù
97 lege *Iulia* vigeat, adhuc pro iusta causa liberandi virum à captiuitate, vel carceratione, eiusque imminentia, vel alia simili iusta causa in filijs, vel parentibus, ea cessat pro facti qualitate.

Maiores autem fori controuersiæ super mulierum alienationibus, vel contractibus, nulla dotalium, vel extradotalium curata differentia, cadere solent
98 ex causa statutorum aliorumq; iurium particularium, per quæ in eis, alienandi, vel contrahendi fine certis solemnitatibus inhabilitatio introducta est; Istoque casu intrant adamussim eadem quæ proximè præcedenti Rubrica, minorum occasione, habentur, tam circa iuramenti efficaciam, vel enervationem respectiuè, quàm circa locum in hoc proposito attendendum, an scilicèt patriæ, vel contractus, & circa concursum plurium Statutorum locorum dominantis, ac obedientis respectiuè, cum alijs ibi insinuatis.

Potissimè autem, ac frequentius occasione Statuti Vrbis, vel consimilis, circa causam veram, vel falsam, siue an
99 falsitas in parte vitiet totum, vel an sufficiat veritas de facto, vel potiùs requiratur altera de iure, adeout sit vtilis, vel saltim non damnosa, vt probabilius, magisque hodie receptum videtur; Super his autem, et quando causæ veritas, vel sufficientia adesse dicatur, vtpotè in
100 materia, facti potiùs, quàm iuris, ex Statutorum contextu, ac locorum, personarum, & temporum circumstantijs decidenda, certa, & determinata regula generalis non de facili cadit, cum decisio ex particularis facti qualitate pendeat, prudentis Iudicis arbitrio, quod potius ex rei substantia spectatoq; fine, seù effectu per legē considerato, quam ex verborum formalitate regulandū est.

Quamuis autem apud antiquiores, nō modica fuerit quęstio, an inter mulieres, & minores, vel alios æquè priuilegiatos huiusmodi Statutariæ dispositiones ces-
101 sēt, quasi quod ex regula priuilegiorū cōquassatiua, firma remaneat iuris communis dispositio; Hodie tamen, contrarium receptum est, vt in pari causa, potior sit conditio allegantis alienationis vel obligationis inefficaciam, vtpotè cōtendentis de damno vitando, quodque in pari etiam causa damni, potior sit conditio contendentis de maiori, vel de liberatione; Nisi priuilegium alterius contrahentis à pietate causæ proueniat;
102 Dummodo ex ipsius pietatis motiuo actus gestus esset, secùs autem vbi Ecclesia, vel pia causa, iure priuati correspectiuè contrahat.

In rebus autem mercaturam concer-
103 nentibus, pro commercij libertate Statuta hæc non procedunt; Minusque
104 in actibus iudicialibus, quæ tamen in forma iudicij, eiusq; calore gestasint, Aut vbi cum supremi Principis, vel maioris Magistratus auctoritate; Vel vbi
105 mulier, non proprium, sed alienum gerat negotium tanquam tutrix, seù curatrix, vel procuratrix; Aut vbi actum gerat necessarium recipiendo debiti solutionem, vel extinctionem, cum simi-
106 lium; Ipso quoque actu minus solemni, quamuis inutili ad obligandum, efficaci remanente ad probandum.

In hoc autem priuilegiata est causa dotis per mulierem maiorem constitutæ, vt nulla curata distinctione causæ

107 necessariæ, vel voluntariæ, et an de coniuncta, vel extranea dotanda agatur, statutaria forma necessaria non sit, cum alijs de quibus in sua sede. E.

V I.

De alienationibus, & contractibus prodigi, & Amentis.

AMentium respectu, nulla cadit quæstio iuris, cuius dispositione attenta,
108 extrà controuersiam est actus ineffi-cacia ex defectu ineuitabili naturæ, ac intellectus, eo modo quo in infantibus, vel pupillis adhuc doli non capacibus statutum est, nisi cum tutoris auctoritate, seruatis seruandis, eo modo quo in infantibus, & pupillis id sequatur; Ideoq; tota quæstio est facti super amentię probatione, & qualitate, et an in eo statu
109 sit, vt contrahendi, vel disponendi facultatem adimat, cum non omnis mẽtis hebetudo hunc effectum operetur; Eatamen differentiæ ratione militante inter voluntarias, & quandocumq; reuocabiles dispositiones, quę per hebetem fiãt,
110 & contractus obligatorios, vt in istis quamuis de stricto iure validis, facilius circumuentionis probatio intret, vel restitutionis in integrum beneficium concedatur, maioribus quoque ex iusta causa pro Iudicis prudenti arbitrio concedi solitum ex clausula, (vt Iuristæ dicunt), *Siqua mihi &c.*

Cadunt verò frequentius quæstiones in contractibus, alijsque dispositionibus quæ à prodigalitatis vitio laborantibus fiant, tam super huiusmodi qualitatis
111 verificatione, quàm fortiùs super eiusdem declaratione, an per Iudicem competentem causa cognita id sequutum sit, adeò legitima vt administrationis interdictio ità resultet, cum aliàs à iudice incompetenti, vel à competenti absque causæ cognitione facta non afficiat.

Potissimum verò circa retrotractionẽ pro infectione actuum ante huiusmodi interdictionem gestorum, super qua, regula est negatiua, limitanda ex facti circumstantijs quæ alterius cõtrahentis malam fidem redoleant, qui nempe infirmitatis conscius esset; Nimium inconsideratione habendo contrahendi causam, an iusta, vel iniusta sit, ac potissimum, an actus qui præcedit, prodigalitatem redoleat, adeout posteriori interdictioni causam dederit; Iuramen-
112 to in hoc non operante; Minùsque causa pia, quoties de actu irretractabili, ac obligatorio agatur, cum defectus non proueniat à iure positiuo, quod iuris iurandi religioni, vel pietati locum cedit, sed à iure naturæ, cui vterque fauor non pręualet; Neglecta traditione substinentium etiam in prodigis pias dispositiones per vltimam volũtatem, cum in istis, ob reuocandi libertatem nulla cadat circumuentionis suspicio, vel dissipationis ratio, ob quas hæc prohibitio intrat F.

V II.

De Alienat. & Contract. clericorum præsertim supèr bonis ad quorum titulum ad ordines promoti sunt.

IN clericis sæcularibus in quocumq; ordine, vel dignitate constitutis, nulla dignoscitur prohibitio alienandi, seù alias
113 inter viuos disponẽdi de bonis quãuis Ecclesiæ intuitu, vel occasione quæsitis, quoties de iure, sibi, non autem Ecclesiæ quærantur, cum prohibitio in bonis ecclesiasticis de priuato clericorum dominio effectis dispositionem per vltimam voluntatem percutiat, nisi ad istam fraudandam, per actum inter viuos ea fiat.

In Regularibus autem hæc interdictio viget ex deficiente dominio, quod iuxtà Canonistarum opinionẽ directè, ac
114 immediatè, absque ipsius Religiosi cõsensu, vel ministerio, quamuis ex eius persona Monasterio, vel Religioni acquiritur; Et quatenùs Ciuilistarum opinione retenta, ad acquisitionem, ipsius Religiosi consensus, vel aliud factũ exigatur, id percutit acquisitionis actum, quo sequuto, certus est potestatis defectus, ob incapacitatem possidendi proprium iure priuato, atq; de eo disponendi; Nisi de illis fructibus, vel annuis præstationibus agatur, quorum administratio, ac dispositio ex tolerata Ecclesiæ

E. *De his disc.* 31. *cum pluribus seqq.*, & *sub tit. de dote disc.* 17. *cum plur. seqq.* & *disc.* 143.

F. *Disc.* 36.

tiæ consuetudine, ob superiorum, conniuentiam, vel Apostolicum indultum conceditur; Quò tamen casu, adhuc restricta facultas censetur ad iustam causam, piosque, ac laudabiles religiosos vsus.

Ea tamen in clericis sæcularibus prohibitio dignoscitur, quæ vrget in bonis ad quorum titulum ad sacros ordines promoti sunt, non tamen prohibitio
115 percutit obligationem, quæ effectum non sortiatur nisi, quando congrua prouisio aliundè obueniat, vel mors sequatur ista moderatione procedente ad limites congruæ substentationis, & non vltrà, vt in propria sede G.

VIII.

De Alien. & Contract. factis per carceratum, vel subditum.

FActi potiùs, quam iuris videtur hæc nullitas, quæ à carceratione pendet; Certum enim iuri principium est, vt alienationes, vel cõtractus gesti per iniu-
116 stè carceratum ad fauorem carcerantis, vel eius, ad cuius instantiam carceratio sequuta est, tamquam meticulosi, inualidi censeantur, quamuis non in ipso actuali carcere, sed extrà, dummodo non in omnimoda plenaque libertatè; Secùs autem vbi carceratio iusta sit, qualis in dubio præsumitur, vbi ab allegante nultatem non doceatur de iniustitia, quæ in dubio non præsumitur, ideoque forenses quæstiones, ad huiusmodi iustitiæ, vel iniustitiæ inspectionem reducuntur.

Posita verò iniustitia, & de consequenti nullitate ex defectu consensus, iuramentum eam non sanat, minusque in possessorio actus præiudicat, eiusque infectio, etiam in fideiussoris obligationem influit, eamque in efficacem reddit.

Eodemque iure metienda est alienatio, vel obligatio, quæ à subdito fiat er-
117 ga superiorem, cuius nomine pro facti qualitate, nedum iudices, & magistratus, alijque iurisdictionem, ac superiorem in exercitio, vel etiam in solo dominio habentes veniunt, sed etiam notarijs, & carcerum custodes, ac aduocati, vel defensores, & similes in quibus pro facti qualitate eadem concussionis ratio vrgeat, eo modo, quo in dispositionibus infirmi fauore medici lex disponit, ideoque pro facti qualitate, dictæque rationis congrua, vel incongrua applicatione, quæstio decidenda est H.

IX.

De alienationibus, & Contractibus in forenses, & de bonis litigiosis.

NVllam personarum conditionem, vel differentiam, iua commune super alienandi, vel contraendi libertate
118 constituit, nisi cum hostibus, quibus prohibitum est, arma, victualia, instrumenta bellica aliaque similia vendere, seù alias elargiri; Inter amicos autem, ciuiũ, vel forensiũ discrimen non habetur ob Romani Imperij scissuram totque Principatuum, ac dominiorũ diuersitatẽ quæ inducta est per leges particulares, de quarum validitate, data potestate eas ferendi, nõ dubitatur, cum nulla iuris naturalis, vel gentium prohibitio desuper vrgeat; Quæstione cadente in Ciuitatibus, vel Baronibus, alijsque superiorem recognoscentibus, quibus non datur cõtrà ius, leges, vel statuta condere, quod à dominij qualitate, vel causa eas condendi determinationem recipere videtur, potissimum verò ab obseruantia, alijsq; singulorum casuum circumstãtijs, ex quibus quoq; pendet data acquirendi capacitate, àn liceat grauioribus oneribus publicis exteros onerare; Siuè àn prohibita alienatione, ad hanc veram, & propriam, non autem ad fictam, & impropriam, præsertim verò hypothecam, hæc prohibitio restringenda sit; Vel an arctet clericos, alioſque à statuentium potestate exemptos; Siuè an casum dotis constituendæ, vel restituendæ prohibitio comprehendat.

Prout ista occasione frequentes quæstiones forus audit super ciuica qualitate, et an *ficta, seù priuilegiata* sine onerum supportatione sufficiat, cum alijs de

G. *Disc.* 38.

H. *Disc.* 41. *& seq.*

de quibus in suis respectiuè sedibus, cum ob legum varietatem, diuersosque mores, vel stilos, quibus deferre oportet certa, & determinata regula statui non valeat.

Eorum, quæ in litem deducta sunt
119 alienatio prohibita est, ad duplicē tamen effectum, pœnalem scilicèt, cū actus annullatione iunctum, et alterum nè tertio collitigāti præiudicium paretur; Ad primum effectum litigiosi qualitas rigorosè desideratur, non inducenda, nisi de rei vendicatione iure dominij legitimè contestata lite agatur, ideoque alia iudicia possessoria, vel rei persecutoria, vel in rem scripta, multoque minus personalia, hunc effectum non producunt; Secùs autem ad alterum effectum ordinis, & ne collitiganti præiudicium paretur, quod sub Iudiciorum sede potiùs cadit I.

X.

De generalitate aliorum contractuum illicitorum, vel suspectorum nempè de sponsionibus, ludis, ciuantijs, vel stocchis, alijsque huiusmodi; Et aliqua de transactione.

SPonsionum contractus, vtpotè fortunę, seù aleæ euētum concernentes, generaliter & abstractè ex veriori sententia nō
120 habēt iuris prohibitionem, cadentem; Vel ob fraudem vsurarum, quæ sub hoc pallio velentur; Vel ob aliam, simoniæ, vel corruptelę, ac sordium fraudem; Siuè ob specialem prohibitionem euentus, super quo sponsio fiat, vt præsertim in Summi Pontificis electione, moderna lex Apostolica statuit; Aliqua dubitandi ratione cadente super ijs, quæ matrimonij, vel respectiuè cælibatus libertati præiudicare possint; Adhuc tamen, ex magis recepta sententia, regula assistit validitati, limitanda ex circumstantijs, quæ fraudem, vel delictum, seù legis prohibitionem redoleant.

Super inæqualitate autem, ex qua notabilis resultet læsio, nil peculiare statu-
121 tum est, sed ex iuris generica dispositione, læsio regulanda est, habita æstimatione futuri incerti, boni, vel respectiuè, mali euentus.

Maior autem dubitandi ratio cadit, vbi de tempore initi contractus, iam casus euenerit, pleriſque id regulantibus cum terminis assecurationis mercium,
122 vt sequuto etiam casu, cuius notitia per contrahentes vel eorum alterum haberi non possit, contractus ad huc valeat; Cōtrarium tamen in sponsionibus receptum est, vt iā sequuto casu, inutilis conuentio remaneat; Istaque, vbi etiam valida sit, strictè, ac rigorosè ad verborum limites capienda venit, adeòut quæli-
123 bet alteratiua circumstantia, commissam stipulationē impediat; Quod tamen discrete pro facti qualitate, potissimum verò pro communi vsu, vel partium verisimili voluntate, regulandum videtur; Prout ex eadem facti qualitate regulanda est inspectio fraudis, cui ista contrahendi species subiacet, ideoque non de facili, certam, ac determinatam regulam recipit K.

In ludis autem, pariter certa regula statuta non est, cum pro diuersitate ordinis, vel status personarum, siue pro diuersis regionum, ac dominiorum le-
124 gibus, vel moribus, ipsorum respectiuè, prohibitio, vel permissio reguletur; Ea generali statuta regula, vt ille efficacem actionem in iudicio experibilem non tribuat victori contrà victum, nè dum ex ipso ludo, eiusque lege, sed etiam ex quocumque, quamtumuis alio licito contractu, vel debendi causa, in quàm, id, quod ex ludi causa debebatur, transfusum sit; Moralibus relinquendo, interni fori quæstiones, àn licisè, tutaque conscientia, vnus alterum lucrem circumueniat, vbi potissimum se magis peritum, ac ingeniosum agnoscat, adeò vt inæqualis conditio ludentium sit; Siue an retineri possit pecunia parta ex ludo cum filijsfamilias, & cum clericis præsertim regularibus, ac similibus L.

Quamuis autem ius commune non cognouerit illa contractuum barbara vocā-

I. *De his disc.* 39. & 40. & sub *tit. de dote, disc.* 149. & sub *tit. de iudicijs*.

K. *De his in materia sponsionum discur.* 47. & 48., & sub *tit. de vsur. disc.* 56.

L. *Disc.* 49.

vocabula, quæ *Rocchi*, *barocchi*, & *ci-*
125 *uanciæ* vulgò appellantur; quia nempè cum modica pecunia, merces, aliaque bona, eorum valore notabiliter alterato, habita fide de pretio tribuantur totum conuertendo in mutuum, vel aliam debendi causam; Attamen ob fraudes, quibus nimium hæc contrahendi species subiacet, iura municipalia, fere vbique, præsertim in Italia, etiam sub pœnis vetarunt, eodem modo, quo ludus sub fide futuræ solutionis prohibitus est, super hoc autem, neque certa regula statui potest, cum ex diuersarum legum tenore, & vsu, singulorumque casuum diuersis circumstantijs decisio in quolibet casu diuersa sit *M*.

De alijs autem alienandi, vel contrahendi prohibitionibus ad certam speciem redactis, vbi præsertim ratione bonorum in libero commercio non exi-
126 stentium, realis prohibitio, sit puta beneficiorum, aliorumque iurium ecclesiasticorum, vel spiritualium, Officiorum, aliorumque iurium regalium, ac bonorum feudalium, emphyteuticorum, vel fideicommissariorum; Siue vbi prohibitio sit ratione personæ, puta inter virum, & vxorum, patrem & filium, militem, vel clericum, & concubinam cum similibus, habetur in suis particularibus sedibus respectiuè.

Transactionis materiam frequenter forus audit, tam respectu validitatis,
127 quàm efficaciæ, seù obligationis, ideòque duplicem habet *inspectionem*, quoad ipsos nempè transigentes, ac alios, qui ab eis causam habeant, & quoad tertios iure proprio à transigente independenter venientes.

In prima specie, quamuis transactionis essentiale requisitum sit dubiæ litis existentia, cum sine litè in re clara tran-
128 factio non detur, raro tamen praxis hanc speciem nullitatis docet, cum etiã lis habitualis, eiusque potentia, seù probabilis timor ad id sufficiat, adeout vnius Doctoris opinio, vel alia etsi leuis dubietas hunc defectum tollat.

Idemque respectu alterius essentialis requisiti reciproci commodi, vel damni respectiuè, vt aliquid hinc indè remitta-
129 tur, & nè alias per eam tribuatur quantum litis euentus producere posset, cum tunc leoninam Iuristæ dicant concordiam; Adhuc tamẽ frequens praxis docet, vt remissio expensarum, ipseque recessus à lite pro huius requisiti implemento sufficiant.

Frequentiores autem fori controuersiæ super hac prima specie, illum percu-
130 tiunt defectum, qui ab errore, seù falso præsuppositio prouenit; Vel alterum ratione læsionis, quam etiam in transactione iuxtà *genericos terminos* enormis, vel enormissimæ, adinstar emptio-
131 nis, & venditionis, vna opinio in Romana Curia magis recepta locum habere credit, incertum litis euentum à causæ meritis, ac dubietate probabilius æstimando, quamuis altera opinio acriter, id neget ob huiusmodi æstimationis impossibilem, vel nimium difficilem praxim.

In altera verò specie transactionis, quæ tertium iure proprio independenti afficere debeat, non modica quæstio est; Hispanis simpliciter id negantibus in illis primogenijs, & maioratibus; Idem-
132 que agentibus vtriusq; Sicilię feuditis in illis feudis; Generaliter autem potissimè in Romana Curia, ea recepta est distinctio, vtà bonæ, vel respectiuè malæ fidei requisito decisio pendeat, vt bona fide accedẽte afficiat, ac operatiua sit, secùs autem econtrà; Bonæ autem, vel malæ fidei inspectio, à litis dubietate, vel probabilis euentus æstimatione pendet, ita dignoscendo, an feudi, vel emphyteusis, seù fideicommissi, similisque iuris resolubilis possessor, probi, diligentisque administratoris partes gesserit; Ideoque incongruum est, ea quæ
133 circa primam transigendi speciem super leui dubietate, vel modica recompensa habentur, siuè circa læsionis qualitatem, vt enormis, vel enormissimæ metam attingat, ad hanc alteram speciem adaptare, in qua circumuentio pro contrahentium industria non admittitur, minusque leuis dubietas, cum punctus in prudenti administratione, vt supra consistat; Atque hinc sequitur, vt facti potiùs,

M. Disc. 50. in fine remissiuè.

tiùs, quam iuris remaneat quæstio pro facti qualitate decidenda, vniformem regulam generalem non de facili ad-
134 mittens, nisi eam, vt præsumptio bonæ fidei pro actus validitate assistat, quæ iuxtà præsumptionis naturam, probationis onus transfundit in actus impugnatorem.

Sub alienationis autem prohibito nomine, an transactio veniat, certant Scri-
135 bentes; Aliquibus simpliciter negantibus; Alijs verò distinguentibus, an prohibitus retineat, vel dimittat; Alijs autem indefinitè affirmantibus, istaque posterior magis recepta est, ideoque circa solemnitatem, & causam, eadem exigit requisita, quæ in alienatione desiderantur N.

N. *De his omnibus ad materiam transactionis hoc tit. discur.* 1. *&* 17. *cum seqq.*, *& disc.* 50.; Et sub *titul. de feud.*, *discurs.* 49.; Et sub *titul. de emphyteus.*, *discurs.* 52.; Et sub *tit. de fideicommiss.*, *disc.* 173. *cum plur. seqq.*; Et sub *tit. de emptione & vendit. disc.* 27.

INDEX.

RERVM NOTABILIVM

Quæ ſub hoc titulo de Alienationibus, & Contractibus prohibitis continentur.

ABBAS.

SOlus, abſque conſenſu Conuentus, aut Capituli in rebus grauioribus non præiudicat Monaſterio, diſc.20.num.3.

ABSENS.

Dicitur electus ad officium ad quod exercendum ſit acceſſurus, licet pro acceſſu parando ſit præſens, diſc.47. num.12.

Infans acquirit etiam ſine alterius ſtipulatione, & acceptatione, diſcurſ.45. ſub num.8.

Declara, acceptationem requiri ad effectum translationis dominij, ſecùs ad effectum pœnitentiæ, ſeù irreuocabilitatis, ibidem.

Inter abſentes contractus perfici dicitur in eo loco, quo conſenſuum coniunctio ſequatur, diſc.47. num.2.

Proximior ſi fuerit, adhuc valet contractus ea die initus ſine ipſo, diſc.23. num.14. diſc.32.num.17.

Declara id procedere, vbi actus dilationem non pateretur; Secùs in actibus voluntarijs, ſub num.17. ibid., diſc.23 num.14. & ſeq.

Intellige, vt mulieris aſſertioni ſuper illius non exiſtentia, deferendum ſit, diſc.32. ſub num.13. & ſeq.

Dummodo alia iuſtificatio in contrarium non accedat, num.15. & 16. ibid.

Declara, vt neque ſufficiat probaſſe illorum exiſtentiam, niſi probetur commodè interuenire potuiſſe, diſc.32.n.17.

Si fuerit Conſiliarius alicuius Ciuitatis, nõ debet conuocari, aut expectari in actibus neceſſarijs inſtantaneè explicandis, diſc.23.num.14.

Secùs in actibus voluntarijs in quibus conuocari, ac expectari debet, alias actus eſt nullus, num.14. & 16. ibid.

Et de ratione, num.17. ibid.

Declara, vt ſi conuocatus non accedat, dicitur iuri votandi renunciaſſe, ac habetur pro extraneo, num.15. ibid.

ABSENTIA.

Cõſiliarij alicuius Ciuitatis operatur actus validitatem ſine ipſo geſti, vbi inſtantaneè erat explicandus, diſc.23.num.14.

Secus in actibus voluntarijs, in quibus conuocari, & expectari debet, aliàs actus non ſubſtinetur, num.14. & 16. ibid.

Et de ratione, num.17. ibid.

Declara, vt ſi conuocatus non accedat, dicitur iuri votandi renunciaſſe, ac habetur pro extraneo, num.15. ibid.

Curatoris ad tempus, non attenditur vbi neceſſitas non vrget, diſc.28. num.14.

Proximiorum operatur validitatem contractus initi abſque illorum interuentu, diſc.23. num.14. diſc.32.n.17.

Declara, prout *verb.* Abſens.

ACCEPTATIO.

Donationis deſideratur ad effectum translationis dominij, non ad effectum pœnitentiæ, ſeù irreuocabilitatis, diſc. 45. ſub num.8.

Infantis an perficiat aliquem contractum, diſc.45.

Non acceptat, nec ſtipulatur in correſpectiuis, & onerofis, diſc.45. num.7. 9. & ſeq.

Secùs in lucratiuis, num.8 ibid.

Et de ratione, num.10 ibid.

Quid vbi acceſſerit iuramentum, diſc. 46. num.12.

Legum Principum, & Papalium an ſit neceſſaria, diſc.35. num.12.

Pagellarum, ſeù ſponſionum vbi non fiat per bancherios, & ſponſores Ianuenſes, iſtorum correſponſales, qui illas acceptarunt, tenentur pretium reſtituere iure cuiuſdam depoſiti, diſc.47.nu.3. in fine.

ACTIO.

Ciuilis an remaneat, vel regreſſus fieri valeat ad iudicium criminale, vbi non ſoluatur ſũma cõpoſitionis fiſco, d.33.n.27.

Dolus competit contra minorem asserentem se esse maiorem, disc.29. num.7.

Eadem competit aduersus filiumfamilias asserentem se patremfamilias, sub num.7. ibid.

Æquitatiua de in rem verso competit melioranti mala fide, vbi illa essent inseparabilia, disc.4.num.19.

Executiua contra tertium, in quem facta est alienatio rei litigiosæ, vt competat sufficit sola fraus præiudicij, d.40.n.10.

Competit contra creditorem obligatũ restituere prioribus, disc.37.n.3.

Hæreditarij creditores an conueniri possint, & cogi ad cauendum, disc.32. nu. 1. remissiuè.

Hypothecaria an sufficiat pro vitio litigiosi, disc.40.num.5.

Non competit pro ludo, disc.50.num7.

ACTOR.

Habens pro se regulam, transfert onus probandi limitationem in aduersarium, disc.46. num.8.

Vbi benè fundauit suam intentionem, tenetur reus concludenter probare suam exceptionem, disc.26.num.5.

ACTORVM.

Integra transportatio requiritur ad probandam nullitatem sententiæ, disc. 36. num.7.

ACTVS.

Gestus cum solemnitatibus licèt inefficax ad obligandum, est tamen aptus ad probandum, disc.34.num.12.

Declara, vt etiam cum solemnitatibus sit inualidus, vbi constat de contraria fraudis præsumptione, disc.33.n.19.

Iurati nõ subiacent Statutis laicalibus, aut Regijs pragmaticis, disc.26. num.9.

Amplia, vt neque Papalibus subiaceãt ex præsumpta voluntate, sub num.11. ibid.

Limita, vbi indirecta iuramenti eneruatio resultaret, adimendo fidem scripturæ, num.12. ibid.

Dummodo per contrariam probationem dicta præsumpta falsitas non elideretur, num.13. ibid.

Non dicitur læsiuus si potest se habere ad commodum, & incommodum, disc.10. sub num.8.

Nullus ipso iure, nec habens implicitum statum validitatis, non retrotrahitur, disc.37. sub num.13.

ADIACENTIA.

Bonorum an causet vtilitatem emptionis factæ ab aliqua Communitate, ne à potentioribus occupentur, disc.23.n.24.

ADIMPLEMENTVM.

Formæ beneplaciti fieri debet, aliàs actus irritatur, disc.1.num.62.

An sufficiat adimpleri per æquipollens, num.62. ibid.

Vide. Beneplacitum.

Prælatus, seù Rector Ecclesiæ cogi potest ad adimplẽdas solemnitates cum aliqua præfixione termini, disc.1.num.112.

ADITIO.

Hæreditatis requirit solemnitates Statutarias, disc.33. num.4.

ADMINISTRATIO.

Interdicta prodigo operatur *nullitatem* actus ab eo gesti, secùs vbi esset initus ante illius interdictionem, disc.36.num. 2. & 3.

Quid requiratur, vt dicta interdictio id operetur, num.4. ibid.

Et quid vbi ageretur *de dispositione* ad pias causas, num.5. & 16. ibid.

An autem subsequens interdictio retrotrahatur, num.8. cum seq. ibid.

Et an saltim detur restitutio in integrum, num.11. ibid.

Distingue donationem ab alijs actibus correspectiuis, disc.36. num.12.

Amplia, vt neque tales contractus iuramento firmentur, num.17. ibid.

Fallit in vltimis voluntatibus prout, num.18. ibid.

Patris in bonis filij an dicatur *prohibita* vbi sit illi prohibitus vsus *fructus*, disc. 27. num.8.

Et quid vbi prohibitio nõ proueniat ab homine, sed ex sola iuris subtilitate, ibid.

Quare censeatur prohibita vbi ille non habet vsumfructum, num.9.ibid.

Et cur lex confidat potiùs illius administrationi, quàm tutorum, num.9.ibid.

Vbi illa prohibita censeretur, procederet vbi filius esset maior, secùs si pupillus, aut minor, num.12. ibid.

Declara nisi prohibitio proueniret ab homine, ibid.

Declara, vt tali casu iure tutoris administret, num.13. ibid.

Intellige, vbi filius esset emancipatus, seu alias exemptus à potestate, secùs vbi ab illa non esset solutus, num.14. ibid.

ADMINISTRATOR.

Eius fraudibus in computis, ac rationibus reddendis, disc. 5. num. 3. remiss.

Dicitur hæres beneficiarus, disc. 34. num. 7.

ALIENATIO IN GENERE.

Bonorum, ad quorum titulum quis est ordinatus, est nulla, disc. 38. num. 3.

Et de ratione, num. 4. ibid.

Amplia, vt neque valeant hypothecari, num. 5. ibid.

Limita, vbi iam alienans aliundè prouisus esset, num. 9. ibid.

Facta per prodigum, an, & quando subsistat, disc. 36. per tot.

Aute curatoris deputationem, & interdictionem administrationis illa subsisteret, secùs postea, num. 2. & 3. ibid.

Declara, vbi illa esset correspectiua, ac vtilis, secùs vbi læsiua, & præiudicialis, num. 4. ibid.

Subsequens enim administrationis interdictio retrotrahitur ad actus præiudiciales, sub num. 4. ibid.

Feudi reuocata, veniunt fructus ab initio, & emptori debentur interusuria pretij, quod venditor habuit in manibus, disc. 12. num. 23.

In forenses, an, & quando prohiberi valeat, & an per Principes inferiores, disc. 39. per tot.

Statutum illã prohibens dicitur exorbitans à iure, num. 5. ibid.

Contrarium, num. 10. ibid.

Non potest condi à Ciuitate, vel Domino recognoscente Superiorem, num. 6. & 7. ibid.

An dicatur odiosum, vel fauorabile, disc. 39. num. 11.

Et an liget clericos, & ecclesiasticos, num. 12. ibid.

Rei litigiosæ quando fieri valeat, & ad quos effectus dicatur prohibita, disc. 40. per totum.

Ad effectum nullitatis actus requiritur formale vitium litigiosi contractum in ipsis bonis, & quod nulla adsit causa legitima alienandi, num. 8. & 12. ibid.

Et requiritur fraus consilij, & præiudicij, num. 10. ibid.

Secùs ad effectum agendi contra tertium via executiua, cum tunc sola fraus præiudicij attendatur, ibid.

Vbi alienatio facta esset in clericum, an res auocari possit per Iudicem laicum sub quo lis pendebat, disc. 40. n. 7.

Nõ posset laicus id exequi directè, sed cum bracchio, & auctoritate Ecclesiastici, sub num. 7. ibid.

Intellige cum processu summario, qui in impartitione bracchij adhiberi solet, absque alio iudicio rescisorio, ibid.

Vt fauore collitigantis recta via exequi possit contra tertium emptorem, sufficit vt ipsa possessio sub lite fuerit, sub num. 5. ibid.

Si alienatio sequuta esset ex causa dotis, cessat omnis prohibitio, num. 11. ibidem.

An autem hoc casu requiratur id subsidiariè gestum esse, sub num. 11. ibid.

Seù cessio annuæ præstationis fieri potest per Religiosum, disc. 12. num. 13.

Declara, prout num. 16. ibid.

ALIENATIO BONORVM ECCLESIÆ

Antiquissima est prohibitio alienandi huiusmodi bona, etiam à tẽporibus Apostolorum, disc. 13. num. 2.

Duo copulatiuè requirit causam scilicèt, & beneplacitum Apostolicum, disc. 1. num. 8. disc. 13. num. 3. disc. 17. num. 7. disc. 18. num. 4.

Atque alias alienatio ipso iure est nulla, disc. 1. num. 99.

Censurarum tamen pœnas, aliaque rarò praxis admittit, & de ratione, num. 99. ibid.

1. *Amplia*, vt dominium ab Ecclesia non abdicetur, & continuare dicatur in possessione, disc. 1. num. 100. discurs. 4. num. 5. disc. 18. num. 9.

Ideòque ei competit manutentio, quę magis eidem prodest, quã reintegratio, disc. 1. num. 101. disc. 14. num. 15.

Quinimò ipsi Prælato, seù Rectori alienanti, licèt intentare hoc remedium contra factum proprium, disc. 1. n. 102.

Intellige, vbi agat nomine Ecclesiæ, non autem proprio, ibid.

Declara, manutentionem competere vbi clara sit nullitas, secùs vbi turbida, & obscura, disc. 1. num. 103. discurs. 14. num. 15. disc. 18. num. 10.

2. *Amplia*, nullitatem procedere etiã vbi alienatio facta esset in aliam Ecclesiam, disc. 1. num. 104. disc. 9. num. 3.

3. *Amplia*, prohibitionem procedere etiam in remissione caducitatis incursæ per emphyteutam, disc. 1. num. 125.

Declara, id procedere, vbi caducitas proueniat ob lineam finitam; Secùs ob

alienationes, seù canones non solutos, num.125. ibid.

4. *Amplia*, vt eadem prohibitio cadat in impositione census, disc.1. num. 38. & 109. disc.7. num.3. disc.9. num.2.

Declara, & intellige ampliationem prout *verbo* Census.

5. *Amplia*, in compromisso facto super bonis, & iuribus alienari prohibitis, disc.1.num.43.disc.21.num.5.& per totum.

Intellige in compromisso voluntario, non autem necessario, d.21. sub n.6.

Neque in alio facto ex præcepto, seù voluntate testatoris, num.7. ibid.

An hoc præceptum debeat esse positiuum, vel sufficiat simplex voluntas, num.8. ibid.

6. *Amplia*, in alienatione locorum montium, disc.1. num.17.disc.12.n.2.

Declara, nisi lex erectionis aliter statuat, disc.1. num.17.

Vel vbi ageretur de distrahendo illorum fructus, seù commoditatem, disc. 12. num.13.

7. *Amplia*, prohibitionem procedere in locatione ad longum tempus, disc. 1. num.32.

Declara, & intellige prout *verbo* Locatio.

8. *Amplia* in transactione, disc.1. à nu.42. disc.17.& seq. disc.50. sub n.16.

Declara, prout latius *verbo* Transactio.

Quid de arborum incisione. *Vide* Arbor.

Bonis Confraternitatum. *Vide.* Confraternitas.

Concessione situs pro constructione alicuius Cappellæ. *Vide.* Cappella.

Hypotheca. Vide sub eodem verbo.

Pecunia reposita pro thesauro, seù peculio. *Vide.* Pecunia.

Declara, vt nullitas allegari valeat per Ecclesiam, quæ potest etiam pœnitere, non autem per alterum contrahentem, disc.1. num.110. disc.5. num.2.

Quid vbi Prælatus alienans asseruerit se habere talem facultatem, quam verè non habeat, disc.1. num.111.

Declara, vt alter contrahens possit cogere Prælatum ad solemnitates adimplenda cum aliqua præfixione terminis, disc.1.num.112.

Intellige, vt Ecclesia pœnitere non possit post obtentum beneplacitum, disc.1.num.113.

Amplia, licèt illud non esset executum dummodo signata sit supplicatio, ibidem.

Declara, non sufficere supplicationem, vel preces porrectas esse, nisi actus perficiens accedat, disc.1. sub num.113.

An post declaratam pœnitentiã possit iterum velle stare contractui, discurs.1. num.114.

1. *Limitatur* principalis conclusio, vt non procedat in alienatione bonorum licèt stabilium, vbi ea sint modici valoris, disc.1. num.115.

Declara, vt ad hunc effectum necesse sit concurrere sit concurrere, requisita de quibus, disc.1. num.116.

Intellige, vt isto casu non sufficiat decretum ipsius Ordinarij alienantis, sub num.116. ibid.

An inter alia requisita necessariũ sit illud distantiæ huiusmodi bonorum, disc.1. sub num.116.

Quando autem res dicatur modici valoris, disc.1. num.117. & 118.

2. *Limita*, vbi adesset magna necessitas, quæ non pateretur dilationem obtinendi beneplacitum, disc.1. nu.119.

3. *Limita*, vbi Ecclesia esset alias incapax retinendi bona quoad reditus, disc.1.num.120. disc.9.num.5.& 6.disc. 19. num.3.

Amplia, etiam quod incapacitas esset ex parte rei, quia nempè ageretur de bonis emphyteuticis, disc.1.num.121.

Intellige prout, disc.19. num.4. & 5.

4. *Limita*, in bonis quærendis, & Ecclesiæ non incorporatis, disc.1.nu.122. disc.9.num.12. disc.19.num.7.

Amplia, etiam quod non acquisitio sequatur per viam translatiuæ cessionis, quæ supponat acquisitionem, cum tanquam instantanea non attendatur, disc. 1. sub num.123. & 124. disc.19.num.7.

5. *Limita*, vbi alienatio fieret ex necessitate, non autem ex voluntate, prout exemplificatur, disc.1. num.126.

6. *Limita*, in alienatione, quæ fieret de bonis non acquisitis, occasione illa acquirendi, disc.1.num.127.

7. *Limita*, in alienatione fructuum, seù commoditatis, vbi substantia non tangatur, disc.1. num.141. discurs.12. num.13.

8. *Limita*, vbi alienentur bona ex hæreditate, vel legato obuenta ob illius debita soluenda, disc. 9. num. 13.

Intellige, nisi ex fructibus illa solui potuissent, ibid.

9. *Limita*, in recognitione veritatis, & bonæ fidei, quam Prælatus, vel Rector facere potest, disc. 1. num. 143.

Declara, vbi ista esset benè administrata, secùs si nuda, ibid.

10. *Limita*, vbi res Ecclesiastica solita esset alienari, disc. 1. num. 130. disc. 5. num. 10.

Declara, dummodo solitum non alteretur in præiudicium Ecclesiæ, disc. 1. num. 131. disc. 5. num. 10.

Cum data alteratione, actus corruat in totum etiam pro tempore, vel modo solito, disc. 1. sub num. 131. & seq. disc. 5. num. 11. disc. 10. num. 5.

Alteratio soliti sequi etiam dicitur circa qualitatem personæ in quam alienatio fiat, disc. 1. num. 137.

Nisi ab alijs circumstantijs compensaretur alteratio soliti, disc. 5. num. 12.

Vel vbi excessus, & alteratio esset modica, disc. 10. num. 6.

Intellige, vbi duret eadem causa primæ concessionis, vel alienationis, disc. 1. num. 134.

Atque vtilitas alienationis, vel nouæ concessionis attendenda est de præsenti, disc. 1. num. 135.

Declara, id procedere vbi ageretur de alienatione voluntaria, secùs de necessarijs renouationibus, d. 1. n. 136.

Non procederet limitatio vbi bona essent Ecclesiæ incorporata, cum tunc necessariæ sint solemnitates, disc. 1. sub num. 136.

Declara, vt bona dicantur alienari solita, vel per vnam solemnem alienationem, vel vbi concurrant duæ alienationes effectum sortitæ spatio 40. annorũ, disc. 1. num. 138. & 139.

Dummodo de illarum validitate constet expressè, non autem præsumptiuè à longi temporis obseruantia, disc. 1. sub num. 138.

Et illæ duæ alienationes debent esse cum diuersis personis, & per diuersos, & separatos actus, disc. 1. num. 139.

Fructus an veniant ab initio restituendi. *Vide.* Fructus.

Quid vbi bona data sunt Ecclesiæ cum facultate alienandi, disc. 1. num. 128. disc. 21. num. 8.

ALIENATIO BONORVM minorum, mulierum &c.

Causam præcisæ necessitatis, vel vtilitatis exigit, disc. 31. sub num. 18.

Declara, quod vbi causa à Statuto nõ exigatur, illa non sit necessaria, disc. 31. num. 21.

Subdeclara prout num. 21. ibid.

Amplia, siue bona sint dotalia, siue extradotalia, num. 14. ibid.

Quid tamen referat agi potiùs de alienatione dotalium, quàm extradotalium, num. 16. ibid.

Non requirit solemnitates, vbi illa fieret in alios minores, disc. 24. num. 4.

Contrarium verius, num. 10. ibid.

Et de ratione, num. 11. ibid.

Amplia, vt neque illæ desiderentur pro solutione debiti paterni, d. 28. n. 5.

Contrarium, num. 16. & 17. ibid.

Declara, vt in casu nullitatis actus, teneatur minor restituere id, in quo factus est locupletior, disc. 28. num. 17.

Amplia, vt illæ non desiderentur vbi fieret à muliere maiori, disc. 31. nu. 7.

Neque vbi illa facta esset in Ecclesiã, vel aliam piam causam, disc. 32. n. 8.

Declara, id procedere vbi illa esset sequuta ex motiuo pietatis, & amore Dei, num. 9. ibid.

Secùs vbi illa esset correspectiua, num. 10. & 11. ibid.

Et de ratione differentiæ, num. 11. & 12. ibid.

Amplia, vt sit valida sine solemnitatibus vbi testator facultatem alienandi dederit tutori, disc. 35. num. 4. & 6. vbi de ratione.

Præsertim vbi id sequeretur ex causa dissoluendi æs alienum testatoris, num. 4. ibid.

Declara, id procedere vbi facultas restricta esset ad certam rem, secùs vbi esset generica, disc. 35. nu. 5. & 6. in fine.

Contrarium, vt indistinctè huiusmodi facultas eximat à solemnitatibus, vbi cõcurrat iusta causa, num. 6. & 7. ibid.

Facta per patrem tanquam legitimum administratorem, quando dicatur valida, necnè, disc. 27. per tot.

Vbi essent bona aduentitia, in quibus ille non haberet vsumfructum, alienatio esset nulla, sub num. 2. & 8. ibid.

Limita, vbi patri esset communis res vendita, licèt in ea vsumfructum non haberet, num.9. ibid. vbi de ratione.

Vbi accederet iusta causa, posset sine decreto Iudicis, aliisque solemnitatibus bona filij pupilli alienare, num.11.ibid.

Secùs vbi non adesset iusta causa sub num.11. ibid remissiuè.

Declara, vt alienatio facta per patrem non esset inualida, licèt vsumfructum non haberet, donec minor, seù pupillaris ætas duraret, num.12. ibid.

Intellige nisi prohibitio administrationis proueniret ab homine ex odio, vel culpa, sed solùm ex subtilitate iuris num. 12. ibid.

Declara, vt in hoc casu requirantur solemnitates prout in alijs tutoribus, disc.27. num.13.

Intellige declarationẽ procedere vbi filius esset emancipatus, vel aliàs exemptus ab illius potestate, secus econtra, num.14.ibid.

Interuentus pupillorum, & minorum, quorum nomine alienatio fiat, an requiratur, disc.35.num.16.

Huiusmodi interuentus requireretur in alienatione facta per minorem cum auctoritate curatoris sub num.16.ibid.

Et de ratione, num.17.ibid.

Intellige, vt hic punctus tanquam dubius non sit admittendus in iudicio executiuo, sub num.16.ibid.

Prohibitio alienationis huiusmodi bonorum est minor, quàm illa bonorum Ecclesiæ, disc.33.num.11. & 20.

Quid differat ab alienationibus, & contractibus communitatum, num.20. ibid.

Solemnitates Statuti Vrbis 213.& 151., an procedant in impositione census, & quænam illæ dicantur, d.28.32. & 35.

Declara, vt *cap.*113. attendatur in alienatione stabilium, & *cap.*151. remaneat in alijs contractibus, qui formalem alienationem non important, nu.9. ibid.

Vbi istæ solemnitates deficiunt, alienatio dicitur nulla, disc.28.n.8.

ALIENATIO BONORVM Vniuersitatis.

Causam, aliasque solemnitates requirit, d.22.num.19.& 20.,d.24. sub n.

Amplia, vt maiores solemnitates ista requirat, quàm illa minorum, & pupillorum, disc.23. num.21, & 22., vbi de ratione.

Atque etiam maiores, quàm illa bonorum Ecclesiæ, antequam prodiret *Extrauag. Ambitiosæ*, num.21. ibid.

Quid in illis vniuersitatibus, quæ ex modicis personis constitutæ, per omnes iure quodam priuato administrentur, disc.23. num.20.

Amplia, vt nil referat adhiberi aliàs solemnitates, nisi causa alienandi constat, disc.23. num.23.

Et attenditur an ista adsit de tempore celebrati contractus, n.25. ibid.

Requirit assensum Principis, vel illius maioris magistratus, quem Princeps deputauit, num.22. ibid.

Et consensum totius populi in consilio generali, d.23. num.10.

Contrar., vt sufficiat ille Consilij ordinarij, num.11. ibid.

Et de ratione, num.12. ibid.

Declara, vt prima opinio procedat in illis ciuitatibus, quæ solùm magistratum haberent, num.11. ibid.

Vel nisi ex aliquo iure scripto, vel nõ scripto integer populus conuocari debeat, sub num.12.ibid.

Declara, vt totum consilium ordinarium, vel saltem duæ ex tribus partibus interuenire debeant, disc.23.n.13.

Et de ratione, num.17.ibid.

Declara, vt sufficiat adesse maiorem partem eorum, qui præsentes in loco reperiuntur, num.14. ibid.

Subdeclara id procedere in actibus necessarijs instantaneè explicandis, secùs in voluntarijs, cum tunc absentes conuocari, ac expectari debeant, disc. 23.num.14. 15. & 16.

Et de ratione, num.17. *ibid.*

Et si conuocati non comparent, censentur pro pro ea vice suo iuri cessisse, ac extraneos se à iure votandi fecisse, num.15. ibid.

An vnius contradictio sufficiat, vel maior eorum pars concludat, num.16. in fine ibid. remissiuè.

In Regno Neapolitano requirit assensum Regium, disc.25.num.2., d.26. sub n.2.

Amplia, vt alia obligatio sit inualida etiam respectu particularium, disc.26. num.3.

Declara, vbi concurreret præordinata conuentio dandi pecunias, quæ deberent inseruire in causam communitatis, num.6. ibid.

Huiusmodi collusio est difficilis probationis, & quomodo sit probanda, nu.8. ibid.

Declara, vt dicta pragmatica nō procedat *in* contractibus initis ante illius editionem, disc.26. sub num 2.

An dicta Principis licentia requiratur etiam de iure communi, n.4.ibid.

Præsumitur interuenisse ex lapsu 20. annorum, disc.25. num.9.

Non procedit vbi adesset iuramentū, cum istud suppleat assensum, d.26.n.9.

Contrar. à num.11. ad finem, ibid.

Quid differat illorum alienatio ab acquisitione per viam emptionis factæ per easdem vniuersitates, disc.23.num.27.

Transactio non cadit sub prohibita huiusmodi bonorum alienatione, d.24.n.3.

Contr. num.7. ibid.

Amplia etiam quod bona remaneant penès Communitatem, vbi ista remaneret adstricta perpetuo onere, ac seruitute, ibid.

Amplia etiam quod auctorizata esset à Præfecto Congregationis B. Regiminis, vbi constaret de causæ defectu, & læsione, disc.24. num.17.

Non requireret solemnitates, vbi illa fieret cum alia communitate, discur.24. num. 4.

Contr. num.10. ibid.

ALIMENTA.

Arbitraria est eorum taxatio, disc.37. num. 10. remissiuè.

De Hispaniarum stylo illa reseruandi possessori maioratus, cum potioritate aduersus creditores, disc.38. sub num.11. remissiuè.

AMENS.

Actus per illum gestus est nullus, d.36.n.6.

Differt ab habente aliquam intellectus imbecillitatem, num.7. ibid.

Vid. Prodigus.

ANIMALIA.

Illorum distractio, an cadat sub prohibita alienatione *Extrauag. Ambitiosæ*, disc.1. num.23.

Negatiua procederet, vbi illa singulariter venderentur, secùs vbi gregis distractio fieret, ibid.

Declara, vt prohibitio procedat quoad pœnas, aliaque præiudicia Prælati alienantis, secùs quoad tertios emptores, ibid.

Subdeclara, quod vbi grex integer distrahatur, tertius emptor non sit securus, num.23. in fine ibid.

Intellige, vbi ageretur de grege, qui perpetuæ conseruationi aptus esset, nu. 25. ibid.

ANNVA PRAESTATIO.

Assignari solita religiosis, est ad liberam eo dispositionem, disc.12. num.12.

Et illam possunt licitè cedere, & alienare, num.13. ibid.

Declara prout num.16. ibid.

Qualè ius habeat Monasterium in his vitalitijs præstationibus, disc.12.n.15.

Colentes extra territorium quare illam teneantur soluere domino territorij, disc. 18. num. 7.

Fructuum danda per Ecclesiam suo creditori danti pecunias, an importet census impositionem, disc.11.

ANNVS.

Computari quomodo debeat pro regulando triennio ad materiam *Extrauag. Ambitiosæ*, disc.1. num.34.

Et quomodo pro repartitione fructuum dotalium sub num.34.ibid.

Non in omnibus prædijs & bonis, cursus solaris illum constituit, sed quælibet fructuum perceptio pro vno anno reputatur, ibid.

Declara prout num.37. ibid.

APPELLATIO.

Desertio ipsius ob non prosequutionem indiget sententia declaratoria cum præfixione termini, disc.16.num.3.

Et si in dicto termino exhibeantur acta, disputatur de iustitia, vel iniustitia, num.4. ibid.

Disponente statuto, vt pro debito scutorū 100. non detur suspensiua appellatio, si conuentus tamdiù causam protrahat, vt de tempore condemnationis, summa fiat maior, illud non intrat, discurs.49. num.5.

ARBOR.

Incisio ipsarum, an cadat sub prohibita alienatione *Extrauag. Ambitiosæ*, disc.1. num.26.

Vbi illa caderet, procederet in præiudicium prælati alienantis, secùs tertij, in quem fieret alienatio, n.26.ibid.

Aliquando permittitur etiam in siluis non cæduis, sub num.26. ibid.

ARTIFICVM.

Collegium non præsumitur ecclesiasticum, & qui DD. de illo agant, disc.8.n.5.

Amplia

Ampliæ ſi cèt haberet propriam Eccleſiam cum per hoc non redditur eccleſiaſticum, & de ratione, n. 6. ibid.

ASSECVRATIO.

Tenet etiam quod de illius tempore naufragium eſſet ſequutum, d. 48. n. 22.

Declara dummodo aſſecuratus probabilem notitiam habere non poſſet, ibidem.

ASSENSVS.

Principis requiritur in alienatione Bonorum communitatum, d. 23. n. 22.

Vel illius maioris magiſtratus, quem Princeps deputauit, ibid.

Regius requiritur in Regno Neapolitano in cenſuum impoſitione, aliſque contractibus communitatum, diſc. 25. num. 3., diſc. 26. ſub n. 2.

Amplia, vt alias obligatio ſit inualida etiam reſpectu particulariu m, d. 26. n. 3.

Declara, vbi concurreret præordinata conuentio dandi pecunias, quæ deberent inſeruire in cauſam communitatis, num. 6. ibid.

Iſta colluſio eſt difficilis probationis, & quomodo ſit probanda, n. 8. ibid.

Declara, vt dicta pragmatica non procedat in contractibus initis ante illius editionem, d. 26. ſub n. 2.

An dicta Principis licentia requiratur etiam de iure communi, n. 4. ibid.

Præſumitur interueniſſe ex lapſu 20. annorum, diſc. 25. num. 9.

Non procedit vbi adeſſet iuramentū, cum iſtud ſuppleret aſſenſum, diſcur. 26. numer. 9.

Contr. à num. 11. ad finem ibid.

ASSERTIO.

Executoris beneplaciti Apoſtolici circa cauſæ iuſtificationem admittenda non eſt, ſed exactius eſt iuſtificanda, diſc. 1. num. 81.

Limita vbi ageretur de ſententia antiqua, iuncta obſeruantia, n. 82. ibid.

Limita vbi acta eſſent deperdita, atque adminicula iuſtificationis accederent, num. 83. ibid.

Minoris dicentis ſe maiorem, an operetur validam illius obligationem ſine ſolemnitatibus, diſc. 29. per tot.

Contra illum ità aſſerentem competit actio doli, num. 7. ibid.

Diſtingue plures caſus prout, num. 8. ibidem.

In dubio talis aſſertio, àn dolo, vel errori ſit referenda, num. 10. ibid.

An inferatur ad dolum exhibendo fidem baptiſmatis minus veram, diſc. 29. num. 12. & 13.

Quomodo in hoc arguatur fraus creditoris à num. 14. cum ſeq. ibid.

Et quomodo huiuſmodi quæſtio ſit decidenda, num. 17.

Mulieris ſuper non exiſtentia proximiorum eſt attendenda, diſcur. 32. ſub num. 13. & ſeqq.

Declara id procedere in dubio, alias contraria iuſtificatione non accedente, num. 15. & 16. ibid.

ATTENTATA.

Quando dicantur doloſa, & inexcuſabilia, d. 4. num. 18. & 21.

AVGMENTVM.

Canonis facit præſumere cauſam, d. 14. n. 6.

Monetæ quando cedat commodo, vel incommodo creditoris, vel debitoris, diſc. 10. num. 3.

Vbi moneta non eſſet imaginaria, ſed exiſtens in rerum natura, tunc ea præſtanda eſſet, ibid.

Imaginaria dicuntur libræ, atque eſt inuariabilis, ſub num. 3. ibid.

AVOCATIO.

Facta alienatione rei litigioſæ in clericum, an iſta auocari poſſit per Iudicem laicū, ſub quo lis pendebat, d. 40. n. 7.

Non poſſet laicus id exequi directè, ſed cum brachio, & auctoritate eccleſiaſtici ſub num. 7. ibid.

Intellige cum proceſſu ſummario, qui in impartitione brachij adhiberi ſolet, abſque alio iudicio reſciſſorio, ibid.

B

BANCHERIIS.

SEù ſponſoribus Ianuenſibus non acceptantibus pagellas, ſeù ſponſiones per eorum correſponſales acceptatas, iſti ſunt obligati reſtituere pretium iure cuiuſdam depoſiti, d. 47. n. 3. in fine.

BARO.

Contrahens in Vrbe ſeruare debet illius Statutum, diſc. 37. num. 12.

In Vrbe iure ciuis priuati eſt habendus, cum ſuam in propria ditione figuram gerat, num. 20. ibid.

Qualitas Baronalis in contrahente, licèt filiofamilias inducit bonam fidem in creditore

ditore cum ipso contrahente, n.21. ibid.
Subditi obligatio ad illius fauorem an teneat, disc.42. num.6.
Vel domicellus quamuis inferior, habet ius succedendi in bonis vacantibus, disc.39. numer.17.

BENEFICII.

Resignatio in carceribus facta, est nulla, discur.41.num.16.
Vitium litigiosi in beneficijs, ad quos effectus contrahatur, d.40. sub n.12.

BENEPLACITVM APOSTOLICVM.

Concessum pro vna persona, suffragatur etiam pro altera, disc.1. sub n.55.
Illo accedente (causa excepta) bene procedit alienatio bonorum Ecclesiæ, cum omnes suppleat solemnitates, d.1.n.2.
Amplia illud requiri etiam, quod adsint aliæ solemnitates, d.1.n.3., d.17.n.4.
De communi vsu dictæ aliæ solemnitates negligi solent, d.1. sub n.3.
Declara, vt non suppleat defectum causæ necessitatis, vel vtilitatis, disc.1. num.7., disc.14. num.2.
Amplia supplere consensum Capituli in alienatione bonorum Ecclesiæ requisitum, disc.1. num.4.
Etiam quod in beneplacito adesset clausula, *vocatis vocandis*, num.4.ibid.
Intellige nisi Capituli cõsensus intercenire deberet pro interesse, non pro solemnitate, disc.1. nu.4.
Vel nisi ageretur de alienatione bonorum mensæ Episcopalis, num.5.ibid., disc.13. num.5.
Contr., & quando procederet, d.1.n.5.
Intellige, vt Capitulum habeat legitimam personam se opponendi, d.13.n.6.
Illud esse male executum, ac nullatenus adesse, idem est, disc.1. num.59., disc.10. num.4., disc.13.n.4.
Vbi executor malè processerit, non potest iterum ad alium actum procedere, disc.1. n.60.
Debet exequi viuente Papa, qui illud confecit, vel post eius mortem, intra tempora, in quibus durent eius rescripta in forma commissaria, n.61. ibid.
Declara vbi mors sequatur re integra, antequam litteræ Apostolicæ præsentatæ sint exequutori, n.61.ibid.
Seruanda est illius forma præcisa, aliter actus corruit, disc.1.n.62.
An sufficiat adimpleri per æquipollens, numer.62. ibidem.
Vbi esset concessum pro imponendo censum in vna specie monetæ, non suffragaretur in alia specie, d.10.n.4.
Prout concessum pro censu scutorum 30.non suffragaretur pro summa maiori, disc.10.num.5.
Declara nisi excessus esset in modico, num.6. ibid.
Vbi sit male exequutum an damnum resultet Ecclesiæ, vel emptori, disc.1. sub num.62.& 69.
Quando in eo adest clausula *specificatis bonis*, non dicitur impleta forma, non facta specificatione, disc.1. sub n.62.
Non sufficit sola supplicatio signata, nisi accedat expeditio litterarum, d.1.n.77.
Limita vbi beneplacitum accederet pro simplici approbatione, non autem in forma commissaria, n.78. ibid.
Vel vbi concederetur per Sac. Congregationem Cõcilij, seù Episcoporum, & Regularium, d.1. sub n.78.
Declara, vt sola supplicatio signata operetur effectum exclusionis pœnitentiæ, disc.1. num.79.
Non requiritur in cessione commoditatis pensionis, disc.12.num.14.
Post illud obtentum quamuis non executum, cessat facultas pœnitendi, disc.1. sub num. 58.
Potest præcedere, & subsequi, d.1.n.56.
Declara id procedere in terminis *Extrauag. Ambitiosæ*, secùs vbi obstaret prohibitio aliarum Constitutionum, ibid.
Intellige, vt subsequutum retrotrahatur ad suum initium, & impetrari valet post mortem alienantis, d.1.n.58.
Quando præsumatur interuenisse, discur.1. à num.84.
Per lapsum 30.annorum præsumitur benè exequutum cum iustificatione causæ, sub num.84. ibid., d.9.n.3.
Amplia etiam si in ipso actu alienationis, beneplacitum nullatenùs enunciatum esset, disc.1.n.84. in fine.
An subducendum sit tempus vitæ Prælati alienantis, disc.1.n.86.
Affirmatiua procederet vbi alienatio facta esset in coniunctos Prælati, seù administratoris alienantis, secùs in extraneos, ibid.
Limita vbi intra dictum tempus 30. annorum mota fuisset lis super nullitate alienationis, disc.13. sub n.10. & 11.
Declara, vt tempus 30.annorum, de-

beat esse completum, d.1.n.87.

Neque solus lapsus temporis sufficit, nisi concurrat pacifica obseruantia vniuoca, & non æquiuoca, disc.1.num.88., disc.15.num.9., d.16.n.12.

Quando autem obseruantia dicatur vniuoca, d.1.n.88., d.16.n.13.

Et quando æquiuoca, d.16.n.12.

Declara, vt etiam constare debeat de titulo vero, non autem præsumpto, disc.1.num.89.

Intellige, vt ista præsumptio sit elidibilis contraria probatione, n.90. ibid.

Hæc beneplaciti negatiua non probatur ex eo, quod in ipso titulo illud non adesset, cum posset præcedere, & subsequi, sub num.90. ibid.

An probetur per diligentias factas in registris Apostolicis, d.1.n.91. & 92.

Probata diceretur ex actu læsiuo, quē Papa verisimiliter non approbasset, disc.1.n.93., d.9.n.8., d.15 n.5.

Declara, vt Constitutio 157. Vrbani substulerit hoc beneplacitum præsumptum, d.1. à n.94.

Intellige, vt semper censeatur præseruata centenaria, disc.1.num.95., d.2. sub num.1., d.3.n.6.

Quomodo autem dicta centenaria cōputari debeat & de alijs.

Vid. Centenaria.

Amplia, vt dicta Constitutio procedat in omnibus alienationibus, & contractibus, d.1. sub n.94.

Declara eam non procedere in ijs, quæ deducta erant in iudicium, d.1.n.97., disc.2.num.3.

Neque vbi ageretur inter duas Ecclesias, d.1.n.98., d.2.n.3.& 13., d.3.n.7., disc.9.num.3., d.16.n.7.

Quid vbi Ecclesia haberet causam à laico priuato, d.2.n.14., d.16.n.8.

Neque procedit vbi de tempore illius editionis iam inducta esset præsumptio ob longi temporis obseruantiam, disc.16.num.11.

Reseruatum, quando præcisè debeat interuenire, disc.18. num.2.

Subreptitium quando dicatur, d.1.n.54.& 55., disc.14.n.3.

BONA.

Adiacentia ipsorum operatur vtil atem emptionis factæ per communitates, nescilicèt illa à potentioribus occuparentur, d.23. num.24.

Administratio illorum, vbi prodigo est interdicta, actus ab illo gesti non subsistunt, secùs initi ante illius interdictionem, d.36.n.2. & 3.

Declara id procedere in contractibus correspectiuis; Secùs si de donationibus, ac similibus actibus, n.4. ibid.

Et de ratione differentiæ sub num.5. ibidem.

Intellige, vt isto casu, si non ex capite nullitatis ipso iure, saltem detur restitutio in integrum, n.4. ibid.

Declara, vt dicta subsequens bonorū interdictio, retrotrahatur ad diem initæ donationis, aliorumque actuum præiudicialium, sub num.4. ibid.

Ad quorum titulum quis est ordinatus, non potest clericus alienare, d.38. *n.3.*

Et de ratione, n.4. ibid.

Amplia, vt neque valeat eadem hypothecare, num.5. ibid.

Limita vbi iam alienans aliunde prouisus esset, n.9. ibid.

Aduentitia filijfamilias quando licitè pater alienet, d.27.per tot.

Vbi in ipsis bonis non haberet vsumfructum, alienatio esset nulla, sub nu.2. & 8. ibid.

Limita vbi patri esset communis res vendita, num.9. ibid.

Vbi accederet iusta causa, posset sine solemnitatibus alienare, n.11.ibid.

Secùs vbi non ad esset iusta causa sub num.11. ibid. remissiuè.

Limita vbi minor, vel pupillaris ætas duraret, d.27.n.12.

Intellige nisi prohibitio administrationis proueniret ab homine *ex odio*, vel culpa, sed solum à iuris subtilitate, num.12. ibid.

Cadentia sub prohibita alienatione *Extrauag. Ambitiosæ*, qualia dicantur, disc.1. à num.17.

Vid. Alienatio Bonorum Ecclesiæ.

Clerico debitori dimitti debent tot bona in fructu pro substentatione ad vitam, disc.38. num.8.

Declara, vt firma remaneat eorumdē bonorum obligatio ad commodum creditorum post sequutam eius mortem, vel obuentam prouisionem aliundè, numer.8 ibid.

Et cuius valoris bona sint reseruanda, num.10. ibid.

An debeat in hoc haberi ratio nobilitatis,

ſiratis, num. 11. & 12. ibidem.

Confraternitatum quando dicantur eccleſiaſtica. *Vid.* Confraternitas.

Delata Religioſo acquiruntur directè, & immediatè Monaſterio, diſc. 12. num. 3., diſc. 20. num. 5.

Amplia, vt iſta habitualiter eſſe dicantur penès ipſum Monaſterium, etiam quod præceptum accederet ne Monaſterio quærantur, diſc. 12. ſub n. 11.

Eccleſiæ, àn & quando alienari valeant.

Vid. Alienatio bonorum Eccleſiæ.

Ex legato, vel hæreditate obuenientia, ob illius debita ſoluenda alienari poſſunt, etiam quod eſſent Eccleſiæ ſine ſolemnitatibus, d. 9. num. 13.

Intellige niſi ex fructibus illa ſolui potuiſſent, ibid.

Feudalia, & iuriſdictionalia quomodo æſtimantur, diſc. 1. n. 50.

Hæres non punitur, ſi illa integrè non deſcribat inuentario, d. 41. ſub n. 10.

Sed tenetur pœna dupli eius, quod amiſſum eſt, num. 11. ibid.

Hoſpitalium, an dicantur eccleſiaſtica cadentia, ſub *Extrauag. Ambitioſæ*, diſc. 1. num. 11.

Iuriſdictionalia æſtimantur ad rationem duo, vel cum dimidio pro centenario, diſc. 1. num. 50.

Litigioſa quando alienari valeant, & ad quos effectus dicatur prohibita illorum diſtractio, d. 40. per tot.

Ad effectum nullitatis actus requiritur formale vitium litigioſi contractum in ipſis bonis, & quod nulla adſit cauſa legitima alienandi, num. 8. & 12. ibid.

Et copulatiuè requiritur fraus conſilij, ac præiudicij, n. 10. ibid.

Secùs ad effectum agendi contra tertium via executiua, cum tunc attendatur ſola fraus præiudicij, ibid.

Vbi alienatio facta eſſet in clericum, an bona auocari poſſent per Iudicem laicum, ſub quo lis pendebat, d. 40. n. 7.

Non poſſet laicus id exequi directè, ſed cum brachio, & auctoritate eccleſiaſtici ſub n. 7. ibid.

Intellige cum proceſſu ſummario, qui in impartitione brachij adhiberi ſolet abſque alio iudicio reſciſſorio, ibid.

Vt fauore collitigantis recta via exequi poſſit contra tertium emptorem ſufficit, vt ipſa poſſeſſio ſub lite fuerit, ſub num. 5. ibid.

Vbi alienatio ſequuta eſſet ex cauſa dotis, ceſſat omnis prohibitio, num. 11. ibidem.

An autem requiratur id ſubſidiariè geſtum eſſe, ſub n. 11. ibid.

Minorum, & mulierum, quando licitè alienentur abſque ſolemnitatibus.

Vid. Alienatio bonorum minorum.

Modici valoris licèt ſtabilia, & eccleſiaſtica, alienari poſſunt ſine beneplacito, aliiſque ſolemnitatibus, d. 1. n. 115.

Declara, vt ad hunc effectum neceſſe ſit concurrere requiſita de quibus, num. 116. ibid.

Intellige, vt iſto caſu non ſufficiat decretum ipſius Ordinarij alienantis, ſub num. 116. ibid.

An inter alia requiſita neceſſarium ſit illud diſtantiæ huiuſmodi bonorum, ſub num. 116. ibid.

Quando autem bona dicantur modici valoris, d. 1. n. 117. & 118.

Ne in Forenſes alienentur, àn & quando per Principes inferiores fieri valeat, diſc. 39. per tot.

Statutum id prohibens dicitur exorbitans à iure, num. 5. ibid.

Contr. num. 10. ibid.

Non poſſet condi à Ciuitate, vel Domino recognoſcente ſuperiorem, num. 6. & 7. ibid.

An dicatur odioſum, vel fauorabile, diſc. 39. num. 11.

Et an liget clericos & Eccleſiaſticos, nu. 12. ibid.

Patri quando dicatur prohibita illorum adminiſtratio ex prohibitione vſusfructus, diſc. 27. num. 8.

Et quid vbi prohibitio non proueniat ab homine, ſed ex ſola iuris ſubtilitate, ibidem.

Vbi illa prohibita cenſeretur, procederet vbi filius eſſet maior, ſecùs ſi pupillus, aut minor, n. 12. ibid.

Intellige niſi prohibitio proueniat ab homine, ibid.

Declara, vt iure tutoris tali caſu adminiſtrare dicatur, n. 13. ibid.

Subdeclara prout, n. 14. ibid.

Separata quando conſtituere dicantur vnũ prædium, diſc. 1. num. 118.

Solita concedi, ſeù alienari, poteſt Eccleſia ſine alijs ſolemnitatibus diſtrahere, ſeù concedere, diſc. 1. n. 130., d. 5. n. 10.

Declara dummodo ſolitum non alte-

retur in illius præiudicium, disc. 1. num. 131. disc. 5. num. 10.

Cum alias actus corrueret in totum, etiam pro tempore, vel modo solito, disc. 1. sub num. 131. & seq. disc. 5. num. 11. disc. 10. num. 5.

Intellige, nisi ab alijs circumstantijs compensaretur alteratio soliti, disc. 5. num. 12.

Vel vbi excessus, & alteratio esset modica, disc. 10. num. 6.

Intellige, vbi duret eadem causa concessionis, vel primæ alienationis, disc. 1. num. 134.

Declara, vt alienatio, vel noua concessio sit cum Ecclesiæ vtilitate attendenda de præsenti, disc. 1. num. 135.

Subdeclara, id procedere vbi ageretur de alienatione voluntaria, secùs de necessarijs renouationibus, num. 136. ibid.

Limita, vbi iam bona essent Ecclesiæ incorporata, sub num. 136. ibid.

Intellige, vt alteratio soliti sequi etiã dicatur circa qualitatem personæ, in quã alienatio, seù concessio fiat, n. 137. ibid.

Bona dicuntur alienari solita, vel per vnam alienationem solemnem; *Vel* vbi concurrant duæ alienationes effectum fortitæ spatio 40. annorum, num. 138. & 139. ibid.

Declara, vbi de validitate constet expresse, non autem præsumptiuè à longi temporis obseruantia, disc. 1. sub numer. 138.

Intellige, vt illæ duæ alienationes debeant esse cum diuersis personis, & per diuersos, & separatos actus, nu. 139. ibid.

Valor ipsorum hodie excreuit, & de ratione, disc. 14. num. 9.

Vniuersitatis vbi alienentur, quas exigant solemnitates. *Vide.* Alienatio bonorum Vniuersitatis.

Vnius Prouinciæ diuersimodè æstimandæ sunt ab ijs, quæ sunt diuersæ prouinciæ, disc. 1. sub num. 50.

BONA FIDES.

Excusat atq; etiam media à fructibus perceptis, & consumptis, disc. 12. num. 18.

Declara, id procedere in illis fructibus, qui petantur vti accessorij ad rem principalem, secùs vbi principaliter, & de per se, num. 19. ibid.

Subdeclara, id procedere in illis fructibus, qui debeantur per speciem annuæ præstationis, secùs in illis qui ab emptore prætendantur ratione malæ fidei, num. 20. ibid.

In creditore contrahente cum filiofamilias inducitur ex eo, quod iste sit Baro, vel Magnates, disc. 37. num. 21.

Vel quod viueret seorsim à patre, numer. 22. ibid.

Vel quod pater eidem aliquam donationem fecerit contemplatione matrimonij, num. 23. ibid.

C

CADVCITATIS.

Remissio an cadat sub prohibita alienatione *Extrauag. Ambitiosæ*, disc. 1. num. 123.

Affirmatiua procederet in caducitatibus resultantibus ob lineã finitam, secùs ob alienationes, seù canones non solutos, num. 125. ibid.

CAMBIVM.

An clericis permittatur huiusmodi contractus actiuè, & passiuè, disc. 11. num. 9.

In eo non datur lucrum certum, neque intrant termini fructuum, num. 10. ibid.

CAPITVLI.

Consensus requisitus in alienatione bonorum Ecclesiæ, supplетur per beneplacitũ Apostolicum, disc. 1. nom. 4.

Etiam quod in beneplacito adesset clausula *vocatis vocandis*, num. 4. ibid.

Intellige, nisi consensus interuenire deberet pro interesse, non autem pro solemnitate, disc. 1. num. 4.

Vel nisi ageretur de alienatione bonorum mensæ Episcopalis, num. 5. ibid. disc. 13. num. 5.

Contrarium, & quando procederet, disc. 1. num. 5.

Intellige, vt capitulum habeat legitimam personam se opponendi, disc. 13. num. 6.

Iurisdictio sede vacante, disc. 13. num. 6.

CAPPELLA.

Concessio situs in Ecclesia pro illa construenda, an cadat sub *Extrauag. Ambitiosæ*, disc. 22. per totum.

Illam construenti quale ius, & dominium in Ecclesia acquiratur, disc. 22. num. 6.

Ad effectum acquirendi illius ius in Ecclesia, sufficit sola Episcopi, vel Prælati patientia deducta ex eo, quod illa sit in loco patenti, disc. 22. num. 4.

CAPTIVI.

Differunt à dedititijs, disc.48.num.5.

CARCERATIO.

Vbi sit iniusta, est inualidus contractus factus per carceratum, disc.41.num.4.

Cuinam incumbat onus probãdi illius iustitiam, vel respectiuè iniustitiam, num.5. & seq. ibid. *Vide* verbo sequens.

CARCERATVS.

Contractus per ipsum gestus ad fauorem carcerantis, an, & quando valeat, disc. 41. per tot.

Vbi carceratio est iniusta, nullus est, & inualidus, num.4. ibid.

Cuinam incumbat onus probandi illius iustitiam, vel respectiuè iniustitiam, num.5. & seq. ibid.

Amplia, vt sit inualidus, etiam quod fiat extrà carceres in aula alicuius ministri, num.15. ibid.

Amplia, etiam quod è carcere ad domum redierit cum militum custodia, sub num.15. ibid.

Atque etiam si dimissus esset in solo eius verbo, quod *mobilium* dicitur, sub num.15. ibid.

Amplia, vt sit etiam inualida resignatio beneficij, disc.41.num.16. remissiuè.

Nec valeret vbi factus esset ad fauorẽ Notarij, disc.42. num.3.& 8.

Amplia, quod vbi sit nulla obligatio principalis carcerati, sit etiam nulla illa fideiussorum, num.4. ibid.

Atque est nulla si fiat ad fauorem custodis carcerum, num.9. ibid.

CARDINALIS.

Facta sponsione super promotione N. ad Cardinalatum, non tenet, si de eo tempore talem dignitatem obtinuisset, disc. 48. num.19.

Quid si de tempore declarationis factæ à Pontifice, ille esset mortuus, num. 20. ibid.

CASTRVM.

Alijque pagi dismembrati à Ciuitate, eiusque iurisdictione, an cadant, seù subiaceant illius Statutis, disc.39.num.4.& 8.

Carpi, licèt non sit amplius de iurisdictione Ferrariæ, sed Ducis Mutinæ, adhuc ligatur statutis, & legibus Ciuitatis Ferrariæ, sub num.8. ibid.

Gu[illegible]dea olim fuit Ciuitatis *Castri*, disc.39. num.2. in fine.

An adhuc ligetur illius legibus, ac Statutis, num.3. & seq. ibid.

Illius Dominus quodnam dominium in eo habeat, num.16. ibid.

Obsessum dicitur amissum licèt id sequatur per viam deditionis, & capitulationis, disc.48. num.13. & 15.

CASVS.

Fortuitus dicitur ille, qui ex gratia, ac dispensatione Principis dependet, disc.47. sub num.12.

CAVSA.

Assertioni executoris beneplaciti, circa illius iustificationem, deferendum non est, sed exactius est iustificanda, disc.1. num.81.

Limita, vbi ageretur de sententia antiqua, iuncta obseruantia, num.82.ibid.

Limita, vbi acta essent deperdita, atque adminicula iustificationis accederent, num.83. ibid.

Copulatiuè desideratur cum alijs solemnitatibus, & vna sine alia non sufficit, disc. 17.num.7. disc.18.num.4.

Cui incumbat onus illas iustificandi, disc.1. num.80. disc.14. sub num.4.

De pluribus casibus, in quibus minorum, seù mulierum actus ex iusta causa substinetur, absque solemnitatibus, disc.33. num.18.

Expeditionis Bullarum Episcopatus pro filio reputatur sufficiens ad obligandam matrem, disc.33.num.18.

Ex quibus præsumatur interuenisse, disc. 14. num.4.

Præsumitur ex augumento canonis, num.6. ibid.

Et ex longi temporis obseruantia, disc.14.num.4.

Falsa in parte, vitiat in totum, disc.32.n.7.

Contrarium, num.19. ibid.

Declara, prout num.20. ibid.

Iusta reputatur occurrendi nè filius de grauibus delictis imputaretur, disc.33.n.26.

Ac soluẽdi pecuniam occasione compositionis cum fisco, disc.33.

Quid vbi ob sequutam compositionem, ac solutionem partis summæ, sublatum sit indicium criminale, disc.33.n.27.

Non requiritur vbi illa à Statuto non desideratur, disc.31. num.21.

Declara, prout num.20. ibid.

Non suppletur ab assensu, seù decreto Superioris, disc.24. sub num.17.

Nullus est actus, vbi illa deficeret, disc. 33. num.6.

Et vbi adsit, parum curantur aliæ solemni-

lemnitates, num.9. & 15. ibid.
Primogenituræ erectio pro decore familiæ est sufficiens causa renunciandi suis bonis, & iuribus, disc.33. sub num.18.
Requisita in alienatione bonorum Ecclesiæ consistit in necessitate, vel euidenti vtilitate, disc.1. num.45.
Quando autem vtilitas ad esse dicatur, ibid.
Ista debet esse certa, non autem sperata, quodque Ecclesia plus recipiat alienando, quàm retinendo, sub num. 45. ibid.
Atque ideò non sufficit, quod Ecclesia non sit in damno, nisi etiam lucrum percipiat, ibid.
Attenaenda est de tempore cõtractus non curato, quid postea sequatur, num. 46. ibid.
Declara, id procedere in ijs, quæ momento temporis perficiuntur; Secùs in ijs, quæ habent tractum successiuum, disc.13. num.14.
Et quod vbi tempus, in quo fieret cõtractus, sit solitum, ac naturale, ac probabiliter duraturum, disc.50. sub nu.46.
Et quod istud non sit calamitosum, vel alias accidentale, num. 47. ibidem. disc.13. num.9.
De alijs circumstantijs ad illam regulandam, disc. 1. num.48.
Ad illam regulandam attendenda sũt merita eius, in quem fit alienatio, num. 51. ibid.
Metienda est diuerso modo, vbi agitur de alienatione iurium incorporaliũ, & spiritualium, num.52. ibid.
Quomodo metienda sit in transactione, num.53. ibid.
Ad hanc metiendam attenditur quid Ecclesia concedens percepisset, non quid concessionarius sua industria fecerit, disc.14. num.8.
Declara, vt semper vtilitas dignoscatur magis in alienationibus, quàm in acquisitionibus, disc.23.num.27. vbi de ratione,
Requisita à Statuto Vrbis sufficit, vt sit vera de facto tantùm, disc.31.num.6. & 8.
Contrarium, vt scilicèt debeat etiam esse vera de iure, disc.31.num.9. & 12. disc.32. num.6.
Et de ratione, disc.31. num.18.
Pro viro excarcerando, vel illum liberando ab imminenti carceratione, an sit sufficiens, disc.31. sub num.16.
Quando causa esse debeat in alienatione, & contractibus maiorum, disc. 31. num.19.
In muliere maiori sufficit, vt causa sit probabilis, quamuis non vtilis, & de ratione differentiæ, sub num.19. ibid.
Vaga non sufficit, vt pro indigentijs domus, siue pro expensis litium, disc. 15. num.8. disc.31. sub num.4. & 17.
Vniuersitatum alienationes illam requirũt cum alijs solemnitatibus, disc. 23. num. 19. & 20.
Quid in illis Vniuersitatibus, quę constitutæ ex modicis personis, per omnes iure quodam priuato administrentur, num.20. ibid.
Declara, vt nil referat alias adhiberi solemnitates, nisi ista concurrat, disc. 23. num.23.
Et attenditur an illa adsit de tempore celebrati contractus, disc.23. num.5.
An dicatur causa vtilis emptionis prædiorum ob illorum adiacentiam, nè à potentioribus occuparentur, num.24 ibidem.

CAVSA PRO LITE.

De connexione, ac præiudicialitate causarum, vt omnes ad vnum forum remittantur, disc.47. num.4.
Nè scilicèt super eodem puncto contrariæ, seu diuersæ eodem tempore sententiæ proferantur, ibid.

CAVTELÆ.

Quo sunt maiores, eo magis intrat fraudis præsumptio, disc.29. num.17.

CAVTIO.

Creditores hæreditarij an cogi valeant ad istam præstandam, disc.32.nu.2.remiss.
Pecunia soluta cum cautione de restituendo, dicitur extare, & creditor non dicitur possessor, disc.37.num.16.
Et Iudici consignanti refricari non potest quæstionem potestatis, seù iurisdictionis, sub num.16. ibid.

CENSVS.

Creditor non tenetur esse sollicitus de extinctione facienda infrà terminum Ecclesiæ assignatum, disc.11. num.16.
Quid si facultas Apostolica illum præscribens sit inserta in ipsa census impositione, sub num.16. ibid.
Debitor voluntariè fundum censitum destruens adhuc tenetur ad fructus, disc. 6. sub num.2.

Non excusatur à solutione fructuum sub prætextu bonæ, vel malæ fidei, disc. 12. sub num.20.

Debitum contractum per Ecclesiæ Rectorem cum annua fructuum assignatione, an importet census impositionem, d.11.

Dicitur alienatio prohibita cadens sub Statuto Vrbis 113. præscribente certas solemnitates, disc.23. num.9.

Dominium rei censitæ non transfert, sed solum tribuit quamdam hypothecam, disc.1. sub num.38.

Extinctio quando fieri debeat iuxtà valorem monetæ currentis, non autem illius de tempore impositionis, disc. 10. sub num.3.

Facultas Apostolica illum imponendi dari solet cum obligatione extinguendi infrà certum terminum, disc.9. num.11. disc. 11. num.16. & 17.

Declara, vt id practicari non soleat, num.17. & 23. ibid.

Data, vt imponi possit in quadam specie monetæ non suffragatur impositio in diuersa specie, disc.10.num.4.

Siue, vt imponatur in summa scutorum decem, non suffragaretur impositio in maiori summa, num. 5. ibid.

Declara, nisi excessus esset in modico, num.6. ibid.

Imponi potest super alijs censibus, & locis montium, disc.7. sub num.10.

Quid super domo construenda, disc. 7. num.12.

Donec perfectio domus sequatur, non potest creditor prætendere fructus census, sub num. 12. ibid.

An imponi possit per aliquem Dominum nudæ proprietatis, disc.23.nu.7.

Impositio cadit sub prohibita alienatione *Extrauag. Ambitiosæ*, disc.1.num.38.& 109. disc.7.num.3.disc.9.num.2.

Amplia, etiam quod esset impositus ad fauorem alterius Ecclesiæ, disc.9.n.2.

Amplia, vt etiam illius diminutio, & sbassatio cadat sub eadem prohibitione, disc.1. sub num. 17. disc. 6. num.3. disc. 5. num.8.

Declara, id non procedere vbi diminutio sequeretur per viam recognitionis veritatis, & bonæ fidei, disc.6. n.4.

Declara, vt id procedat in censu reseruatiuo, non autem consignatiuo, & de ratione, num.5. ibid.

Et quod aliquando expediat facere dictam reductionem, disc.6.num.6.

Quid vbi imponatur pro extinguendo censu sub grauioribus vsuris, disc.1. sub num.38. remissiuè, disc. 10. num.12. & 13. disc.25.

Affirmatiua procederet, vbi primus census extinguendus, legitimè cum beneplacito esset impositus, disc.10. num. 12. disc.25. num.11.

Atque etiam vbi antiquus impositus esset sine solemnitatibus, disc. 10. num. 13. disc.25.num.12.

Contrarium, num.13. ibid.

Concorda, vt prima opinio procedat vbi ageretur de fideicommissis, & maioratibus, num.14. ibid.

Et de ratione differentiæ, num.15. & 16. ibid.

Vbi enim antiquus esset inualidus, ad solutionem cogi non posset, vnde vtilis causa non diceretur adesse, disc.25.n.17.

Quid vbi census impositio fiat super domo construenda in antiquo solo Ecclesiæ, disc.7.num.5. 9. & per tot.

Declara, vt benè imponatur super bonis de nouo quæsitis pro pretio non soluto, super ipsamet re empta, non autem in alijs, disc.1. nu.39. disc.7. nu.5. disc.9. num.12.

Intellige, vt illius retrouenditio tanquam necessaria non cadat sub *dicta Extrauag.*, disc.1. num.126.

Declara, vt Ecclesia debeat restituere id, quod versum est in eius vtilitatem, disc.7. num.13.

Nec procederet vbi Ecclesia declarasset censum ab alio impositum, ad se spectare, disc.8. num.7.

Impositus ante Bullam Pij V. est irredimibilis, disc.6. num.5.

Ex causa voluntaria creditor non tenetur esse sollicitus de versione, disc. 9. num.4.

Maiores sunt illorum fructus, quàm bonorum stabilium, disc.23. num.28.

Non venit appellatione stabilium, sed constituit quamdam tertiam speciem, disc. 28. num.3.

Contrarium, quod imò cadat sub prohibitione Statut.113.Vrb., numer.10. ibidem.

Quænam solemnitates requirantur vbi per aliquam Communitatem imponatur, disc.23. à num. 8.

CENTENARIA.

Constitutio 157. *Vrban. VIII.* tollens beneplacitum præsumptum, istam præseruat, disc. 1. num. 95. disc. 2. sub num. 1. disc. 3. num. 6.

An computari debeat à die alienationis ad diem editæ Constitutionis, vel ad diem motæ litis, disc. 1. & disc. 2. per tot.

Et quod cõputatio fieri debeat à die motæ litis, non editæ constitutionis, num. 6. ibidem.

Inducit præsumptionem solemnitatis, & causæ, disc. 15. num. 4.

Quid differat ab immemorabili, & quod centenaria sit maioris virtutis, disc. 3. à num. 12.

Suffragatur etiam quod constet de negatiua solemnitatum, disc. 2. num. 10.

Declara, nisi talis esset tituli infectio, quod in possessore malam fidem induceret, ibid.

Titulus quicumque de mundo melior allegari potest ipsius vigore, disc. 2. num. 8. & 9. vbi de ratione, disc. 3. num. 15. disc. 15. num. 11.

Amplia, vt possessor non teneatur illum iustificare, disc. 3. sub num. 19. disc. 15. num. 11.

Contrarium, quod scilicèt id procedat in immemorabili, de cuius initio non constat, disc. 3. num. 12.

Concorda prout, num. 21. ibid.

Intellige, vt prima non procedat vbi constaret de initio tituli infecti, disc. 2. sub num. 9. disc. 3. num. 9.

Subintellige, nisi idem titulus compatibilis esset cum alio meliori resultanti ab immemorabili, vel centenaria, disc. 2. sub num. 9. disc. 3. sub num. 18. & 19.

Declara, vbi possessor titulum producendo ad illum tanquam meliorem se restrinxerit, secùs vbi nullum, vel satis cautelatè produxerit, disc. 3. n. 18. & 19.

CESSIO.

Non reportatur à soluente debitum proprium, disc. 11. num. 21.

Neque à tutore contra pupillum, & quando secùs, disc. 11. num. 19.

CITATIO.

Negatiua citationis probatur ex actorum reuolutione, vbi illa sint integra, & non aliàs, disc. 1. sub num. 91.

Procuratorum facta pro vno loco non afficit, si contractus fiat in altero loco, disc. 28. num. 13.

Promotoris fiscalis fieri debet vbi agatur de alienandis bonis Ecclesiæ, vel mensæ Episcopalis, vbi adsit in beneplacito clausula, *vocatis vocandis*, disc. 13. num. 5. disc. 1. num. 68.

Citandus tamen non est Prælatus, seu administrator Ecclesiæ qui fecit alienationem, disc. 1. num. 67.

Proximiorum quomodo sit concipienda, disc. 33. num. 5.

Et quando dictus rigor citationis attendi debeat, num. 13. ibid.

CIVIS.

Particularis obligatio est inualida, vbi illa Ciuitatis non tenet ex defectu Principis assensus in censuum impositionibus &c. disc. 26. num. 3.

Declara, id procedere vbi concurreret præordinata conuentio dandi pecunias, quæ deberent inseruire in causam Ciuitatis, num. 6. ibid.

Quomodo huiusmodi collusio sit probanda, num. 8. ibid.

CIVITAS.

Castri fuit per *Paulum III.* infeudata Duci Parmæ, disc. 39. sub num. 3.

Castrum *Guardeæ* olim fuit dictæ Ciuitatis, disc. 39. num. 2. in fine.

Et an adhuc dictum Castrum ligetur illius legibus, ac statutis, num. 3. & seq. ibid.

Censum an possit imponere, & quæ solemnitates requirantur plenè, disc. 23. à num. 8. & per tot. *Vide*. Alienatio bonorum Vniuersitatis.

De distinctione dominiorum *in aliqua* Communitate, disc. 23. num. 3.

Ferrariæ licèt non habeat *amplius* sub sua iurisdictione castrum *Carpi*, sed hoc sit Ducis Mutinæ, adhuc tamen illud suis legibus, ac statutis ligat, discur. 39. sub num. 8.

Iure pupillorum regulatur, disc. 23. num. 19. disc. 24. num. 6.

Obsessa dicitur amissa, licèt id sequatur per viam deditionis, & capitulationis, disc. 48. num. 13. & 15.

Pagi, aliaque Castra ab ipsa dismembrata, an, & quando cadant, seu subiaceant illius statutis, disc. 39. num. 4. & 8.

Repræsentatur à Consilio generali, disc. 23. num. 12.

Transigere potest sine alijs solemnitatibus, disc. 24. num. 3.

Contrarium, num. 7. ibid.

Amplia, etiam quod bona remanerẽt penès ipsam, vbi remaneret adstricta perpetuò onere, ac seruitute, ibid.

Amplia, etiam quod auctorizata esset à Præfecto Congregationis Boni Regiminis, vbi constaret de causæ defectu, & læsione, disc.24. num.17.

Non requireret solemnitates vbi illa fieret cum alia Communitate, disc.24. num.4.

Contrarium, num.10. ibid.

CLAVSVLA.

Specificatis bonis, apposita in beneplacito Apostolico, quid operetur, disc. 1. sub num.62.

Vocatis vocandis, facit executorem mixtũ, disc.1. num.66. disc.13. num.5.

Ipsius vigore citandus est promotor fiscalis, vbi agatur de alienandis bonis Ecclesiæ, vel mensæ Episcopalis, disc. 13.num.5. disc.1.num.68.

Non est tamen citandus Prælatus, seù administrator Ecclesiæ, qui fecit alienationem, disc.1. num.67.

CLERICVS.

Alienare non potest bona ad quorum titulum est ordinatus, disc.38.num.3.

Et de ratione, num.4. ibid.

Amplia, vt neque valeat eadem hypothecare, num.5.ibid.

Limita, vbi iam alienans aliundè prouisus esset, num.9. ibid.

Contractus cambij an illi permittatur actiuè, & passiuè, disc.11.num.9.

Debitori clerico dimitti debent tot bona in fructu pro substentatione ad vitam, disc.38. num.8.

Declara, vt firma remaneat eorumdẽ bonorum obligatio ad commodum creditorum post sequutam eius mortem, vel obuentam prouisionem,num.8.ibid.

Quæ autem summa sit reseruanda, num.10. ibid.

Et an debeat haberi ratio nobilitatis, num.11. & 12. ibid.

Facta alienatione rei litigiosę in clericum, an auocari possit per Iudicem laicum, sub quo lis pendebat, disc.40. num.7.

Non posset laicus id exequi directè, sed cum brachio, & auctoritate ecclesiastici, sub num.7. ibid.

Intellige, cum processu summario, qui in impartitione brachij adhiberi solet, absque alio iudicio rescissorio, ibidem.

Minor validè obligatur sine solemnitatibus statutarijs, disc.30. sub num.10.

Declara, prout dicto, num.10. *vers.* Et quamuis.

Statutum prohibens alienationem bonorũ in forenses an istum comprehendat, disc. 39. num.12.

COLLEGIVM.

Artificum, & professorum non præsumitur ecclesiasticum, & quinam DD. de illo agant, disc.8. num 5.

Amplia, licet habeat propriam Ecclesiam, cum per hoc non reddatur ecclesiasticum, & de ratione, num.6. ibid.

COMMODITATIS.

Alienatio non cadit sub *Extrauag. Ambitiosæ*, disc.1.num.141. disc.12. num.13.

Pensionis etiam sine beneplacito est alienabilis, disc.12.num.14.

COMPOSITIO.

Facta cum fisco operatur, vt mater bene sine solemnitatibus obligetur pro solutione summæ conuentæ, disc.33.

Quid vbi ob sequutam solutionem partis summæ, sublatum sit iudicium criminale, disc.33. num.27.

Vbi non soluatur summa in ea contenta, an remaneat actio ciuilis pro solutione, vel regressus fieri valeat ad iudicium criminale, disc.33. num.27.

COMPROMISSVM.

An, & quando cadat sub prohibita alienatione *Extrauag. Ambitiosæ*, discurs.1. num.43.disc.21. per tot.

Affirmatiua procederet, vbi illud fieret super bonis, & iuribus alienari prohibitis, disc.21. num.5.

Intellige, in compromisso voluntario, secùs in necessario, sub num.6.ibid.

Neque in altero facto ex præcepto, seù voluntate testatoris, num.7. ibid.

An hoc præceptum debeat esse positiuum, vel sufficiat simplex voluntas, num.8. ibid.

Volũtarium in causis feudalibus sine assensu, an fieri valeat, disc.1.nu.43. remiss.

COMPVTATIO.

Anni quomodo fieri debeat pro regulando triẽnio ad materiam *Extrauag. Ambitiosæ*, disc.1. num.34.

Et quomodo pro repartitione fructũ dotalium, sub num.34. ibid.

Vide. Annus.

Centenariæ an fieri debeat à die alienationis ad diem editæ Constitutionis *Vrbani VIII.*, vel ad diem motæ litis, disc. 1.

& discurs.2. per totum.

Et quod fieri debeat à die motæ litis, non editæ Constitutionis, num.6. ibid.

COMMVNITAS.

De distinctione dominiorum in aliqua Cõmunitate, disc.23.num.3.

In bonis, quæ pleno iure ad se spectant, iure priuati habetur, licèt illa alijs quoque fiant communia, disc.23. num.3. in fine.

Iure pupillorum regulatur, disc. 23. num. 19. disc.24.num.6.

Quid de illis, quæ ex modicis personis constitutæ ab omnibus iure quodam priuato administrantur, disc.23. nu. 20.

Quas solemnitates requirat alienatio, alijque contractus ab ipsa gesti, disc. 23. & seq. *Vide*. Alienatio bonorum Vniuersitatis.

Transigere, an, & quando possit sine solemnitatibus, *Vide*. Transactio.

CONCESSIO.

In emphyteusim cadit sub prohibita bonorum Ecclesiæ alienatione, disc. 1. nu.31.

Intellige, & declara prout, *verbo* Emphyteusis.

Situs pro constructione alicuius cappellæ, an cadat sub eadem prohibitione, disc. 22. per totum.

Et quando huiusmodi concessio sapiat simoniam, num.5. ibid.

Venditionis, disc.29. num. 15. remiss.

Vltrà triennium qualis ea sit, cadit sub *Extrauag. Ambitiosæ*, disc. 1. sub num.32.

Quomodo annus computari debeat pro regulatione triennij, disc.1. num.34.

Intellige, prohibitionem procedere in illis bonis, in quibus fructuum perceptio singulis annis fiat; Secùs nisi cõpleto triennio, cum istud pro vnico anno reputetur, num.34. & 35. ibidem.

Quomodo id sit intelligendum, num. 37. ibid. *Vide*. Locatio.

CONCORDIA.

Vide. Transactio.

CONDITIO.

Quid differat à modo, & quomodo contradistinguatur; disc. 1. num. 73.

CONDVCTIO.

Vltra triẽnium facta ab Ecclesia, est nulla, eo modo quo esset locatio ab eadem facta vltra dictum tempus, disc. 1. num. 33. in fine.

CONDVCTOR.

An obtineat remissionem pensionis ob superuentam bonorum diminutionem, disc.13. num. 15.

Et quid econuersò in casu augmenti, an illa debeat augeri, num. 15. & 16. ibid.

CONFESSIO.

Extraiudicialis Parte absente, an probet, disc.44. num.7.

In prohibitis illi non defertur, discurs.28, num.15.

CONFRATERNITAS.

An & quando dicatur ecclesiastica gadens sub *Extrauag. Ambitiosæ*, disc. 1. num. 11. disc.7. num.4. & 6. disc.8. à num.12.

Talis diceretur vbi haberet formalẽ erectionem cum ordinaria, seu Apostolica authoritate, secùs vbi erectio non adesset, disc. 1. num. 12.

Declara, vt dicta erectio debeat esse facta ad hunc præcisum effectum, secùs per simplices approbationes ad effectus, de quibus, disc. 1. num. 13. disc. 7. num. 7.

Intellige, vt ad hunc effectum attendatur tempus supplicationis super erectione, non autem litterarum, disc. 7. num. 8.

Artificum, & professorum non præsumitur ecclesiastica, & quinam DD. de illa agant, disc. 8. num. 5.

Amplia, etiam quod haberet propriã Ecclesiam, & de ratione, num. 6. ibid.

Concedi solet illi facultas diuina exercendi independenter à parocho, disc. 1. nu. 13.

Laicorum in dubio non præsumitur ecclesiastica, disc. 8. num. 4.

SAC. CONGREGATIO.

Episcoporum, & Regularium procedit cũ regulis prudentialibus, disc. 19. num. 9.

Facultas, aut beneplacitum ab *ipsa concessum* non requirit expeditionem litterarum, disc. 1. sub num. 78.

CONSENSVS.

Capituli in alienatione bonorum Ecclesiæ requisitus, suppletur per beneplacitum Apostolicum, disc. 1. num. 4.

Etiam quod in beneplacito adesset clausula *vocantis vocandis*, num. 4. ibid.

Intellige, nisi interuenire deberet pro interesse, non pro solemnitate, num. 4 ibid.

Vel nisi ageretur de alienatione bonorum mensæ Episcopalis, num. 5. ibid. disc. 13. num. 5.

Contrarium, & quando procederet, disc. 1. num. 5.

Declara, vt Capitulum habeat legitimam personam se opponendi, disc. 13. num. 6.

Coniun-

Coniunctio consensuum vbi sequitur, ibi perfici dicitur contractus, inter absentes, disc. 47. num. 2.

Maioris partis Consiliariorum, qui præsentes in loco reperiuntur, sufficit, disc. 23. num. 14.

Declara, id procedere in actibus necessarijs instantaneè explicandis, secùs in voluntarijs, cum tunc conuocari, & expectari debeant, num. 14. 15. & 16. ibidem.

Et de ratione, num. 17. ibid.

Atque vbi conuocati non comparẽt, censentur pro ea vice iuri votandi cessisse, num. 15. ibid.

An vnius contradictio sufficiat, vel maior pars concludat, num. 16. in fine ibid. remissiuè.

Paternus requiritur pro interesse non pro solemnitate, ideòque accedere potest ex interuallo, & sufficit implicita approbatio, disc. 37. num. 27.

Pontificis per organum Vicegerentis præstitus super erectione noui monasterij in Vrbe, vel districtu, non importat derogationem Apostolicæ Constitutionis ab eodem tanquam Papa concedentè, disc. 22. sub num. 2.

Vide. Assensus.

CONSERVATORIVM.

Mulierum an dicatur locus pius, vel ecclesiasticus, disc. 1. sub num. 13. remissiuè.

CONSILIARIVS.

Absens vbi fuerit non debet conuocari, aut expectari in actibus necessarijs instantaneè explicandis, disc. 23. num. 14.

Secùs in actibus voluntarijs, in quibus conuocari, ac expectari debet, aliàs actus est nullus, num. 14. & 16. ibid.

Et de ratione, num. 17. ibid.

Declara, vt si conuocatus non accedat, dicitur iuri votandi renunciasse, num. 15. ibid.

CONSILIVM.

Ad constituendum illius corpus vniuersale, saltem duæ ex tribus partibus debeant interuenire, disc. 23. num. 13. & 17., vbi de ratione.

Declara, vt sufficiat adesse consensum maioris partis eorum, qui præsentes in loco reperiuntur, num. 14. ibid.

Declara id procedere in actibus necessarijs instantaneè explicandis, secùs in voluntarijs, cum tunc conuocari, ac expectari debeant, num. 14. 15. & 16. ibidem.

Et de ratione, num. 17. ibid.

Et si conuocati non comparent, censentur pro ea vice suo iuri cessisse, num. 15. ibid.

An vnius contradictio sufficiat, vel maior pars concludat, num. 16. in fine ibid. remissiuè.

Ad differentiam particularis Magistratus dicitur generale, ac vniuersum populum repræsentat, disc. 23. num. 12.

Generale totius populi conuocandum est in alienatione bonorum vniuersitatis, disc. 23. num. 10.

Contr., vt sufficiat conuocatio consilij ordinarij, & quando prima opinio procedat, num. 11. ibid.

Et de ratione, num. 12. ibid.

Amplia, vt defectus consilij percutiat substantiam non autem solemnitatem, disc. 23. num. 18.

Magistratus ordinarius nõ potest grauiora negotia explicare sine huius consensu, disc. 23. sub num. 17.

CONSTITVTIO.

Apostolica, seù leges Principatus dicentur ius commune, non statutarium, d. 39. num. 14.

Vrbani VIII. 157. subtulit beneplacitum præsumptum, d. 1. à n. 94.

Centenariam tamen præseruauit, disc. 1. num. 95., d. 2. sub n. 1., d. 3. n. 6.

Vide. Centenaria.

Amplia, vt dicta Constitutio procedat in omnibus alienationibus, & contractibus, disc. 1. sub n. 94.

Non procedit in ijs, quæ deducta erãt in iudicium, disc. 1. n. 97., d. 2. n. 3.

Neque vbi ageretur inter duas Ecclesias, disc. 1. num. 98., d. 2. n. 3. & 13., d. 3. n. 7., d. 9. n. 3., d. 16. n. 7.

Quid vbi Ecclesia haberet caesam à laico priuato, d. 2. n. 14., d. 16. n. 8.

Neque procederet vbi de tempore illius editionis, iam inducta esset præsumptio ob longi temporis obseruantiam, disc. 16. num. 11.

Vrbani VIII. super libertate locorum montium edita est ad maiorem declarationem eius, quod de iure inest, discur. 12. num. 8.

CONSVLENTES.

Quando iftis sit deferendum, d. 23. n. 26.

Vbi allegantur consilia ipsorum perquiri debent decisiones super eis proditæ, discurs. 25. sub num. 14.

CONTRACTVS.

Carcerati ad fauorem carcerantis, an & quando valeat, d.41. per tot.

Vbi carceratio est iniusta nullus est, & inualidus, num.4. ibid.

Cuinam incumbat onus probandi illius iustitiam, vel respectiuè iniustitiam, num.5. & seq.

Amplia, vt sit inualidus etiam, quod fiat extra carceres in aula alicuius ministri, num.15. ibid.

Amplia etiam quod è carcere ad domum redierit cum militum custodia, sub num.15. ibid.

Atque etiam si dimissus esset in solo eius verbo, quod *nobilium* dicitur, sub num.15. ibid.

Amplia, vt sit etiam inualida resignatio beneficij, d.41.num.16. remissiuè.

Nec valeret vbi factus esset ad fauorem notarij, d.42.n.3. & 8.

Amplia, vt vbi sit nulla obligatio principalis carcerati, sit etiam nulla illa fidemissorum, num.4.ibid.

Atque est nulla si fiat ad fauorem custodis carcerum, num.9.ibid.

Ecclesia, an & quando possit poenitere, & velle illi stare, d.1.à num.110.

Poenitere non posset post obtentum beneplacitum, d.1. num.113.

Etiam quod non esset executum dummodo ingrata sit supplicatio, ibid.

Declara non sufficere supplicationem, vel preces porrectas esse, nisi actus perficiens accedat, d.1. sub num.113.

An post declaratam poenitentiam, possit iterum velle stare contractui, numer.114. ibid.

Filijfamilias gestus pro patre, quando valeat, & qualis metus requiratur ad illum annullandum, d.43. per tot.

De Statuto Vrbis 152. super istorum obligationibus, & contractibus, discurs. 37. per tot.

Gestus extra locum statuti, quando dicatur in fraudem, disc.33. num.33. & vid. disc.29.

Infantis an possit subsistere, disc.45.

Negatiua procederet in contractibus correspectiuis, & onerosis, num.7.9. & seq. ibid.

Secùs autem in lucratiuis, num.8. & 10., vbi de ratione, ibid.

Quid vbi accedat iuramentum, disc. 46. num.12.

Inter absentes perfici dicitur in eo loco, in quo sequatur coniunctio consensuum, disc.47. num.2.

Iuratus non subiacet Statutis laicalibus, aut Regijs pragmaticis, disc.26.n.9.

Amplia, vt ex praesumpta voluntate, neque subiaceat Papalibus, sub num.11. ibidem.

Limita vbi indirecta iuramenti enervatio resultaret ex ademptione fidei scripturae &c., num.12. ibid.

Declara limitationem procedere tãtum praesumptiuè, secùs accedente contraria probatione, num.13.ibid.

Minoris censetur ab ipso ratificatus, vbi factus maior illum obseruauerit, discur. 28. num.7.

Intellige dummodo concurrat tam scientia facti, quàm iuris, disc.28.num. 18., d.36.num. 9., d.37.n.13.

An valeat, ac bene se obliget sine solemnitatibus, vbi cum iuramento se maiorem asseruerit, d.29. à n.22.

Distingue plures casus prout, nu.23. ibid. *& Vid.* Minor.

Vbi esset Iuris Doctor, admittitur ad allegandam nullitatem contractus gesti absque solemnitate, d.30.per tot.

Esset validus etiam sine solemnitatibus statutarijs, vbi minor esset clericus, disc.30. sub num.10.

Declara prout dicto, num.10. *vers.* Et quamuis.

Et quando esset mercator in concernentibus negotia mercantilia, disc. 34. num.5.

Quando autem, quis dicatur mercator ad istum effectum, num.9. *ibid.*

Vid. Alienatio bonorum Minorũ &c.

An valeat contractus gestus per illũ, qui ex Statuto sit maior in propria patria extrà territorium, & in loco vbi sit minor, & econtrà, d.29.à n.1.ad 21.

Vbi agatur de casu conuerso, quod quis in sua patria minor, reputetur maior in loco contractus, attendi debet statutum loci personae contrahentis, num.6. ibid.

Atque idem dicendum in altero casu, quo aliquis maior in patria sua, contraxerit extra territorium, vbi minor reputetur, num.7. ibid.

Idemque procedit in actibus iudicialibus, num 8. ibid.

Et de ratione, num.9. ibid.

Mulie-

Mulieris maioris est validus absque solemnitatibus, disc. 31. n. 7. d. 34. n. 3.

Amplia etiam si id per simplicem apocam fieret à matrona ex circumstantijs sinceritatem redolentibus, disc. 33. sub num. 18.

Amplia vbi ageretur pro erectione alicuius primogenituræ, d. 40. n. 14.

Et vbi mercaturam exerceret, disc. 34. num. 4.

Intellige, vbi non ageretur de mercatura ex integro ab illa susceptа, sed de continuando negotio, n. 6. & 7. ibid.

Amplia, vt valeat etiam sine solemnitatibus, vbi sit in causam dotis, disc. 33. num. 22.

Proximior si fuerit absens, adhuc valet cõtractus ea die initus sine ipso, disc. 23. num. 14., d. 32. n. 17.

Declara, id procedere vbi actus dilationem non patiatur, secùs in actibus voluntarijs, sub num. 17. ibid., disc. 23. num. 14. & seq.

Intellige, vt mulieris assertioni super illius non existentia deferendum sit, disc. 32. sub num. 13. & seq.

Dummodo alia iustificatio in contrarium non accedat, n. 15. & 16. ibid.

Declara, vt neque sufficiat probasse illorum existentiam, nisi probetur commodè interuenire potuisse, d. 32. n. 17.

Nullus est vbi fiat contra formam licentiæ datæ ad contrahendum, d. 11. nu. 4.

Prodigi est nullus vbi esset initus post interdictam bonorum administrationem, disc. 36. num. 2. & 3.

Secùs vbi esset gestus ante dictam interdictionem, ibid.

Declara, distinctionem procedere in contractibus correspectiuis; Secùs in donatione, alijsque actibus voluntarijs, num. 4. ibid.

Et de ratione differentiæ, sub num. 5. ibidem.

Atque isto casu si non ex capite nullitatis ipso iure, saltem detur restitutio in integrum, num. 4. ibid.

Et dicta subsequens interdictio retrotrahitur ad diem initæ donationis, aliorumque actuum præiudicialium, sub num. 4. ibid.

Scriptura, àn requiratur ad substantiam, vel ipsius probationem, vbi contrahentes de illa facienda conuenerint, d. 44. per tot.

Vbi constaret esse requisitam ad substantiam, contractus esset inter eos imperfectus, & pœnitentia admitteretur, num. 2. ibid. *Vid.* Scriptura.

Subditi ad fauorem Superioris, seù officialis, quando dicatur validus, disc. 42. per totum.

Tutoris, àn requirat præsentiam pupilli, disc. 35. num. 16.

CONVENTVS.

Abbas solus sine istius, aut Capituli consensu, in granioribus non præiudicat Monasterio, disc. 20. num. 3.

Dismembratio cadit sub prohibita rerum Ecclesiæ alienatione, d. 19. num. 5.

Declara prout, num. 8. ibid.

Religiosorum incapacium est de dominio Ecclesiæ vniuersalis, d. 19. num. 6.

CONVOCATIO.

Consiliarij absentis fieri non debet, vbi agatur de actibus necessarijs instantaneè explicandis, disc. 23. num. 14.

Secùs in actibus voluntarijs, in quibus conuocari, & expectari debet, aliàs actus est nullus, num. 14. & 16. ibid.

Et de ratione, num. 17. ibid.

Declara, vt si conuocatus non accedat, dicitur iuri votandi renunciasse, ac habetur pro extraneo, num 15. ibid.

Proximiorum absentium non est necessaria, sed actus ea die sine ipsis initus adhuc valet, disc. 23. num. 14., d. 32. n. 17.

Declara, id procedere vbi actus dilationem non pateretur; Secùs in actibus voluntarijs, sub n. 17. ibid., disc. 23. n. 14. & seq.

CORRESPONSALIS.

Accipiens pecuniam ab aliquo particulari, non dicitur concludere contractum, & quare, disc. 47. num. 3.

Sponsoris, seù Bancherij Ianuensis tenetur restituere pecuniam acceptam, vbi pagellæ, seù sponsiones per ipsos Bancherios non acceptantur, n. 3. in fine ibid.

CREDITOR.

Anterior contrahens minus legitimè, postponitur posteriori legitimè contrahenti, quamuis primum debitum sit ratificatum, disc. 37. sub num. 13.

Anterior super frabrica de nouo constructa, postponitur mutuantibus ad eamdem fabricam constituendam, disc. 7. n. 11.

Clerici dimittere debet tot bona in fructu pro substentatione ipsius ad vitam, disc. 38. num. 8.

Declara, vt firma remaneat obligatio ad ipsius creditoris commodum post clerici mortem, vel obuentam aliundè prouisionem, num.8. ibid.

Quænam autem summa sit reseruanda, num.10. ibid.

Et an debeat haberi ratio nobilitatis, num.11. & 12. ibid.

Dicitur procurator sui debitoris, & potest deducere omnes actiones, & exceptiones illi competentes, disc.37. num.8.

Hæreditarius, an cogi valeat ad cauendũ, disc.32.num.2. remissiuè.

Immissus in Saluiano ad bona Ecclesiæ non possidet vltrà triennium, d.1.sub n.36.

Non tenetur esse sollicitus de extinctione census facienda infra terminum præfixum, disc.11. num.16.

Quid vbi facultas Apostolica terminum præscribens, inserta sit in ipsa impositione census, sub num.16.

Nullitas obligationis eius, qui est contrahere prohibitus, quando illi non præiudicet remissiuè, disc.8. num.11.

Obligatus restituere prioribus conuenitur executiuè, disc.37.num.3.

CVRATOR.

Datus filio minori non potest auctorizare personam matris pro eo fideiubentem, disc.28. num.22.

Non deputatur nisi in defectum proximiorum, disc.32. num.4.

Specialis non deputatur absque necessitate habenti curatorem generalem, disc.28. num.11.& 13.

Et absentia Curatoris ad tempus non attenditur, disc.28. num.14.

Declara, vt iste curator specialis deputari solitus in actu contrahendi, ad nihil prosit & de ratione, d.28. n.21.

CVSTOS CARCERVM.

Carceratus non potest ad illius fauorem se obligare, disc.42. num.9.

D

DEBITOR.

CEnsus si fundum censitum destruat adhuc tenetur ad fructus, disc.2.sub num.2.

Clericus debet habere à suo creditore aliqua bona pro substentatione ad vitam, disc.38. num.8.

Declara, vt firma remaneat eorumdem bonorum obligatio ad commodum creditorum post sequutam eius mortem, vel obuentam aliundè prouisionem, n.8. ibidem.

Quæ nam autem summa sit reseruanda, num.10. ibid.

Et an debeat haberi ratio nobilitatis, num.11. & 12. ibid.

DEBITVM.

Contractum sine solemnitatibus non obligat in conscientia, disc.33.n.29.

Hæreditatis, vt soluatur alienari possunt bona ex eadem hæreditate prouenientia absque prohibitione *Extrauag. Ambitiosæ*, disc.9. num.13.

Intellige, nisi ex fructibus illud solui potuisset, ibid.

Pactum liberationis, seù remissionis debiti, an sit reale, vel personale, disc.46.

Diceretur reale vbi munitum esset dictione *nunquam*, num.13. ibid.

Non dicitur personale ex eo, quod dictum sit, *vt rem gratam Titio faceret*, num.14. ibid.

Sed sit ad demonstrãdam personam, cum quà pactum est initum, ibid.

Paterni debiti solutio, an & quando requirat solemnitates. *Vide* Solemnitas.

Præceptum testatoris de soluendis debitis, an comprehendat etiam, quæ sunt contracta sine solemnitatibus, d.33.n.29.

Remissio illius censetur potius realis, quam personalis, disc.46. sub n.6.

DECIMÆ.

Exiguntur à laicis ob possibilitatem, quod sint temporales, disc.18. num.11.

Quando dicta sola possibilitas non suffragetur, num.13. ibid.

Hispaniarum, quas laici possident, quando habuerint initium, disc.3. sub n.21.

Et non obstante initio datur aduersus illas immemorabilis, cum hæc intelligatur ab eo diuerso statu citra, ibid.

Spirituales non possunt exigi à laicis, disc.18. num.11.

Amplia, vt ob iuris resistentiam, sola possessio sine iustificatione tituli non sufficeret, nisi adesset immemorabilis, ibidem.

Declara, vt sit manutenendus in exactione ob possibilitatem, quod illæ sint temporales, sub num.11. ibid.

Subdeclara, id procedere vbi agatur de solutione oneris realis, quæ referri valeat ad dictam causam pensionis, vel respon-

respõsionis, sub num.11. & 12. ibid.
Quando etiam dominus laicus exigat illas ab ecclesiasticis, num.12. ibid.

DECISIO.

Proxima statuto, vel legi de cuius interpretatione agitur, est attendenda, disc. 31. num.10. *Vide.* Rota.

DECRETALIVM.

Liber quando fuerit editus, d.3. nu.5.

DECRETVM.

Iudicis, aliæque solemnitates nil referunt, vbi causa deficiat, disc.24.n.17. in fine.
Pro eo militat præsumptio, discurs.28.sub num.6., d.31. num.5.

DELICTVM.

Iusta causa obligandi reputatur, nè filius de grauibus delictis imputetur, disc.33. num.26.
Ac soluendi pecuniam conuentam in compositione cum fisco, ibid.
Quid vbi ob sequutam compositionẽ, ac solutionem partis summæ sublatum sit iudicium criminale, num.27.ibid.
Non præsumitur in dubio, sed probandum est, disc.29. sub num.10., disc.41. n.5.

DEPOSITI.

Iure tenetur correspõsalis restituere pecunias acceptas, vbi sponsores, seù Bancherij Ianuenses non volunt acceptare pagellas, seù sponsiones, d.47.n.3. in fine.

DEROGATIO.

Apostolicæ Constitutionis à Papa, vti papa concessæ, non dicitur sequuta, ob cõsensum illius præstitum per Organum Vicegerentis super erectione noui Monasterij, disc.22. sub num.2.

DESERTIO.

Appellationis ob non prosequutionem indiget sententia declaratoria, cum præfixione termini, disc.16. num.3.
Et si in dicto termino exhibeantur acta, disputatur de iustitia, vel iniustitia, num.4. ibid.
Litis quando intret, disc.13.n.12.

DICTIO.

Nunquam denotat perpetuitatem, & comprehendit omnem casum, & tempus, disc.46. num.13.

DIMINVTIO.

Pensionis, an fieri debeat conductori ob superuentam bonorum diminutionem, disc.13. num.15.
Et quid èconuerso in casum augmenti, an illa debeat augeri, n.15.& 16.ibid.
Seù sbassatio census cadit sub prohibita alienatione bonorum Ecclesiæ, disc.1. sub n.17., d.5.n.8., d.6. n.3.
Declara, id non procedere, vbi diminutio sequeretur per viam recognitionis veritatis, & bonæ fidei, disc.6.n.2.
Declara, vt prohibitio procedat in censu reseruatiuo, non autem consignatiuo, & de ratione, num.5.ibid.
Et quod aliquando expediat facere dictam reductionem, disc.6.n.6.

DISMEMBRATIO.

An cadat sub prohibitione *Extrauag.*, disc. 1. num.44.
Conuentuum cadit sub dicta prohibitione, disc.19. num.5.
Declara prout, num.8. ibid.

DISPENSATIO.

Casus fortuitus dicitur ille, qui ex gratia, ac dispensatione Principis dependet, disc.47. sub num.12.

DIVISIO.

An cadat sub *Extrauag. Ambitiosæ* &c., disc.1. num.44.
Inter matricem, & filialem, quando detur inæqualitas diuisionis, disc.19. n.10.

DOCTOR.

Minoris ætatis, an admittatur ad allegandam nullitatem contractus gesti absque solemnitate, disc.20. per totum.
Et an illi sit succurrendum, n.2. ibid.
Affirmatiuè in ijs, quæ facti sunt, n.3. ibidem.
In ijs autem, quæ iuris sunt negatiuè, ad fauorem tamen Doctoris veri, & excellentis, non autem simplicis Laureati, num.4. ibid.

DOCTORATVS.

Confertur etiam indoctis, disc.30.n.7.
Quomodo in Italia, & Hispania conferatur, num.14. ibid.

DOLI.

Actio competit contra minorem asserentem se esse maiorem, disc.29. n.7.
Eademque competit aduersus filiumfamilias asserentem se patremfamilias, sub num.7.ibid.

DOMICELLVS.

Seù Baro quamuis inferior habet ius succedendi in bonis vacantibus, d.39. n.17.

DOMINIVM.

Acceptatio donationis requiritur solum ad effectum illum transferendi, secùs ad effectum pœnitentiæ, & reuocabilitatis, disc.45.sub num.8.
Construenti in Ecclesia Cappellam, quales domi-

dominium in ea acquiratur, d.22.n.6.
De distinctione dominiorum in communitate, disc.23. num.3.
Eorumdem bonorum diuersis respectibus potest esse penès plures, n.4. ibid.
In antiquis quomodo probetur, d.23.n.6.
Non probatur per inuestituram, nisi iustificetur, quod possessor non alio titulo, quam illo inuestituræ possederit, disc.3. num.20.
Et quomodo id probetur, ibid.
Rei censitæ non transfertur, sed solum tribuitur quædam hypotheca, discur.1. sub num.38.

DOMINVS.

Castri Guardeæ, quod nam dominium in eo habeat, disc.39. n.16.
Proprietatis absque fructibus, an possit censum imponere, disc.23.n.3.
Verus dicitur possessor fideicommissi, & Princeps concedendo facultatem aliud agere non dicitur, nisi remouere obstaculum, d.25.n.15.

DOMVS.

Eadem potest esse plurium dominorum per diuersa solaria, disc.7.nu.10.
Non est naturaliter, sed accidentaliter fructifera quatenùs locetur, disc.11.n.12.
Professa Societatis Iesu, est quidem incapax ad retinendum in redditu, non autem ad acquirendum, vt vendat & pretium acquirat, disc.19. sub n.4.
Religionum incapacium est de dominio Ecclesiæ vniuersalis, num.6. ibid.
Seu conseruatorium mulierum, an sit locus ecclesiasticus, nec nè, disc.1. sub nu.13. remissiuè.
Super domo construenda, an census imponi possit, disc.7. num.12.
Donec perfectio domus sequatur non potest creditor prætendere fructus census, sub num.12.ibid.
Si fiat super domo constructa in antiquo solo Ecclesiæ, an cadat sub *Extrauag. Ambitiosæ*, disc.7.n.5.9. & per tot.

DONATIO.

Acceptatio ipsius desideratur ad effectum translationis dominij, non ad effectum excludendi pœnitentiam, disc.45. n.8.
Eadem solemnitas, quæ in ipsa requiritur, requiritur in retrodonatione, d.5.n.9.
Facta à Prodigo est inualida etiam a. interdictam bonorum administrationē, disc.36. num.4.
Facta per patrem filio denotat tacitam emancipationem, disc.37. sub num.5. *vers.* Secundo.
Contrarium, num.10. ibid.
Inter virum, & vxorem validatur iuramento, disc.26. sub num.14.
Intellige vbi agatur de vera donatione, quæ sub eo titulo fiat, secùs vbi esset fraudulenta, & palliata, n.14.ibid.
Non potest fieri alienatio, seù retrodonatio bonorū donatorum contemplatione matrimonij, & de ratione, d.38.n.4.
Remuneratoria, an possit verificari ad fauorem infantis, disc.45. n.6.

DOS.

Data facultate per fideicommittentem alienandi bona pro dote, intelligitur quatenus alia libera non essent, disc.35. sub num.6.
Facta sponsione, quod *Berta* obtinebit in dotem talem Prouinciam, non dicitur purificata, si illam pleno iure non acquisierit, sed solum cum pactis, & conditionibus, disc.48. num.6.
Illius fauore cessat prohibitio alienationis rei litigiosæ, disc.40. num.11.
An autem requiratur id subsidiariè gestum esse, sub num.11.ibid.
Mulier, & minor, quando benè contrahant in causam dotis, disc.33. num.22., vbi de differentia inter istos.
Puella à die natiuitatis acquirere dicitur ius dotationis ad bona fideicommissi, disc.50. num.6.
Taxa ipsius quomodo fieri debeat, disc.38. sub num.10. remissiuè.

E

ECCLESIA.

EQuitatem debet seruare, disc.4.n.11.
Inter matricem, & filialem, an detur inæqualitas diuisionis, disc.19.n.10.
Pœnitere potest recedendo à contractu, disc.1. à num.110.
Non posset id agere post obtentum beneplacitum, num.113.ibid.
Etiam quod non esset executum, dummodo signata sit supplicatio, ibid.
Declara, non sufficere supplicationem, vel preces porrectas esse, nisi actus perficiens accedat, sub num.113.ibid.
An post declaratam pœnitentiam possit iterum velle stare contractui, numer.114. ibid.

Declara, vt retractando alienationē, &c., teneatur restituere quod accepit, disc. 12. num. 22.

Religionum incapacium est de dominio Ecclesiæ vniuersalis, disc. 19. n. 6.

Tenetur actione de in rem verso nè locupletetur cum aliena factum, d. 11. n. 15.

ECCLESIAE.

Bona quando possint alienari. *Vid.* Alienatio bonorum Ecclesiæ.

AEGIDIANA.

Carpensis additio seruanda est solum in Prouincia Marchiæ, d. 35. sub n. 9.

Statutum particulare an faciat illam cessare, disc. 35. num. 10.

Vbi cum illa esset compatibilis non cessaret, secùs vbi esset incompatibilis, ibidem.

Quando autem dicta compatibilitas, vel respectiuè incompatibilitas, dicatur adesse, num. 10. ibid.

ELECTIO.

Canonica, aliorumque actuum Capitularium, quomodo facienda, disc. 23. num. 15. remissiuè.

ELECTVS.

Ad Officium ad quod exercendum est accessurus, dicitur absens, licèt pro accessu parando sit præsens, disc. 47. n. 12.

EMANCIPATIO.

Ex donatione facta per patrem filio infertur ad tacitam emancipationem, disc. 37. sub num. 5. *vers.* Secundo.

Contrarium, num. 10. ibid.

EMPHYTEVSIS.

Concessio huiusmodi cadit sub prohibitione *Extrauag. Ambitiosæ*, d. 1. n. 31.

Limita, vbi bona Ecclesiæ essent solita concedi, disc. 1. num. 130., discurs. 5. num. 10.

Declara, dummodo solitum non alteretur in præiudicium Ecclesiæ, discur. 1. num. 131., d. 5. n. 10.

Cum data actus alteratione, corruat in totum etiam pro tempore, vel modo solito, disc. 1. sub num. 131. & seq., disc. 5. num. 11., d. 10. n. 5.

Intellige, vt alteratio soliti sequi etiã dicatur circa qualitatem personæ, in quam alienatio fiat, disc. 1. n. 37.

Nisi ab alijs circumstantijs compensaretur alteratio soliti, disc. 5. n. 12.

Vel vbi excessus, & alteratio esset modica, disc. 10. num. 6.

Intellige, limitationem procedere quoties duret causa primæ concessionis, disc. 1. num. 134.

Et vtilitas nouæ concessionis attendēda est de præsenti, disc. 1. num. 135.

Declara, id procedere vbi ageretur de alienatione voluntaria, secùs de necessarijs renouationibus, n. 136. ibid.

Neque procederet limitatio vbi bona essent Ecclesiæ incorporata, cum tunc necessariæ sint solemnitates sub nu. 136. ibidem.

Declara, vt bona dicantur alienari solita, vel per vnam solemnem alienationem, vel vbi concurrant duæ alienationes effectum sortitæ spatio 40. annorum, disc. 1. num. 138. & 139.

Dummodo de illarum validitate constet expresè, non autem præsumptiuè à longi temporis obseruantia, disc. 1. sub num. 138.

Et illæ duæ concessiones debent esse, cum diuersis personis, & per diuersos, & separatos actus, disc. 1. n. 139.

Filij, vel descendentes possunt nolle continuare in huiusmodi concessionibus, disc. 5. num. 5.

Contrarium, num. 7. ibid.

Persona primi acquirentis computatur in generationibus, disc. 15. num. 3.

EMPHYTEVTA.

Caducitas per ipsum incursa si remittatur ab Ecclesia, id non fit absque solemnitatibus *Extrauag. Ambitiosæ*, discurs. 1. num. 123.

Declara, id procedere in caducitatibus resultantes ob lineam finitam, secùs ob alienationes, seù canones non solutos, num. 125. ibid.

Destructo fundo emphyteutico, an teneatur ad canones, disc. 6. num. 2.

EMPTOR.

Bonorum Ecclesiæ, an teneatur esse sollicitus de versione pretij, disc. 1. à nu. 69. disc. 9. num. 4. & 9.

Non tenetur vbi alienatio sequuta est ex causa voluntaria, secùs vbi sit necessaria, disc. 1. num. 76. disc. 9. num. 4.

Neque vbi Pontifex in beneplacito exemerit ab hoc onere, disc. 1. num. 70.

Vbi dicta exemptio non adsit, attenditur an versio desiderata sit per viam modi, vel conditionis, num. 72. ibid.

Quando autem inuestimentum dicatur præscriptum per viam modi, seù cõditionis, num. 73. ibid.

Declara, quod vbi emptor teneatur ad versionem pretij, intelligitur solum de primo inuestimento non de secundo, disc.1. num.75.

Et quod vbi forma beneplaciti seruetur, aliud non teneatur præstare, & illi detur actio pro reintegratione contra Rectorem alienantem, disc. 1. num. 71. disc.9. num.9.

Si in venditione adhibitæ non fuerint solitæ solemnitates, neque bonorum dominium acquirit, *discurs.* 1. num.100. disc.4. num.5. disc.18. num.9.

Ideòque ei non datur manutentio, sed Ecclesiæ, disc. 1. num.101. disc.14. n.15.

Declara, manutentionem competere, vbi clara esset nullitas, secùs vbi turbida, & obscura, cum tunc sit manutenendus emptor, disc.1. num. 103. disc. 14. num.15. disc.18. num.10.

An & quando teneatur restituere fructus ab initio. *Vide.* Fructus.

Vbi arbores incisas emeret, tutus redderetur, disc. 1. sub num.26.

Quod etiam ampliatur in emptore animalium, num.23. ibidem.

Declara, id non procedere vbi integer grex distraheretur, n.23. in fine ibid.

Subdeclara, vbi ageretur de grege apto perpetuæ conseruationi, num. 25. ibidem.

Bonorum fideicommissi vigore Apostolicæ Constitutionis, an debeat esse sollicitus de versione, disc.1. num.70.

Locorum montium est tutus, & de ratione, disc.12. num.4.

Nec solet inquirere resignantium qualitatem, cum fidem ipsius Principis sequi dicatur, num.9. ibid.

Mobilium Ecclesiæ dicitur tutus cum prohibitio alienationis procedat tantùm quoad pœnas Prælati alienantis, disc.1. num.21. & 22.

Potest vtiliter transigendo euictionem preuenire, disc.48. num.8.

EPISCOPVS.

Illius, seù Prælati patientia sufficit, vt cõstruenti cappellam in Ecclesia in loco patenti, ius acquirere dicatur, d.22. n.4.

Iusta causa reputatur obligandi matrem pro filio, pro expeditione bullarum Episcopatus, disc.33. num.16.

Non est citandus vigore clausulæ, *vocatis vocandis*, in beneplacito directo executori, si ille fecerit alienationem, disc.1. num.67.

EPISTOLA.

Familiaris quando inducat obligationem, vel contractum, disc.47. num.7.

Affirmatiua procederet, vbi ad id esset ordinata, purà vt sunt litteræ cambij &c. secùs vbi esset simpliciter certioratoria, num.8. ibid.

ÆTAS.

De concessione veniæ ætatis, disc.29. num. 15. remissiuè.

In Italia est abbreuiata, disc.30. num.6.

Et quare iura municipalia soleant illã abbreuiare, disc.29. num.11.

Minor in Regno vtriusque Siciliæ est annorum 18. num.6. ibid. disc.29. num.11. vbi de ratione,

In Vrbe autem est 20., disc.30. nu.6.

Viginti trium annorum ex frequentiori Italiæ vsu maior reputatur, disc.30. in fine.

EVICTIO.

Emptor potest vtiliter transigendo illam præuenire, discur.48. num.8.

Sequuta non dicitur nisi res effectiuè sit abdicata, num.2. ibid.

Non autem si possessor per transactionem, seù aliàs voluntariè dimiserit, ibid.

Idemque si ex compromisso, ibid.

ERECTIO.

Formalis cum ordinaria, seù Apostolica authoritate facit confraternitates ecclesiasticas, secùs vbi ista non adsit, disc.1. num.12.

Declara, vt dicta erectio debeat esse facta ad hunc præcisum effectum, secùs per simplices approbationes ad effectus, de quibus, disc.1. num.13. disc.7. num.7.

Intellige, vt ad hunc effectum attendatur tempus supplicationis super erectione, non autem litterarum, disc.7. num.8.

Militiæ. *Vide*. Militia.

Primogenituræ est iusta causa renunciandi suis bonis, & iuribus absque solemnitatibus, disc.33. sub num.18.

Prout dicitur iusta causa ad excludendam fraudem alienationis rei litigiosæ, disc.40. num.14.

EXCEPTIO.

Concludenter probari debet per reum, vbi actor suam fundauit intentionem, disc. 26. num.5.

Non interuentus pupilli in alienatione suorum bonorum non admittitur in iudicio executiuo, disc.35. sub num.16.

EXECVTIO.

Beneplaciti Apostolici vbi est malè facta, est idem, ac si illud nullatenùs adesset, disc.1.num.59. disc.10.num.4. disc.13. num.4.

Neque executor potest iterum ad aliũ actum procedere, disc.1.num.60.

Fieri debet viuente Papa, qui illud concessit, vel post eius mortem intra tempora, in quibus durent eius rescripta in forma commissaria, num.61. ibid.

Declara, vbi mors sequatur re integra, antequam litteræ Apostolicæ præsentatæ sint exequutori, num.61. ibid.

Seruanda est illius forma præcisa, aliter actus corruit, disc.1.num.62.

An sufficiat adimpleri per æquipollẽs, num.62. ibid.

EXECVTOR.

Beneplaciti Apostolici quomodo procedere debeat, disc.1. num.63.

Dicitur potius merus, quàm mixtus, nisi beneplacitum certam formam præscribat, ibid. & num.80.

Fallit vbi adesset clausula, *vocatis vocandis*, per quam efficitur mixtus, num. 66. ibid. disc.13. num.5.

Et cuius vigore citarè debet promotorem fiscalem in alienatione facta per Episcopum, disc.1.num.68.

Non autem ipsum Episcopum, seù Rectorem, & administratorem alienantem, num.67. ibid.

Illius assertioni circa causæ iustificationem deferendum non est, sed exactius est iustificanda, disc.1. num.81.

Limita, vbi ageretur de sententia antiqua, iuncta obseruantia, num.82.ibid.

Vel vbi acta essent deperdita, atque adminicula iustificationis accederent, num.83. ibid.

Inualidè procedit non præsentatis litteris, num.65. ibid.

Nõ potest iterum procedere ad aliũ actum post malè factam executionem, num.60. ibidem.

Post executionem illius iurisdictio cessat, & expirat, disc.13. num.7.

Et si nouæ litteræ expediantur, noua exequutio requiritur, num.8. ibid.

Si duo ad id fuerint deputati, gesta per vnũ sine alio sunt inualida, disc.1.num.64.

EXPEDITIO.

Bullarum Episcopatus est iusta causa obligandi matrem pro filio, disc.33.nu. 18.

Litterarum non requiritur ad substantiam gratiæ, disc.1. sub num.113. disc.7. sub num.8.

Requiritur ad executionem beneplaciti Apostolici, cum non sufficiat supplicatio signata, disc.1. num.77.

Limita, vbi beneplacitum accederet pro simplici approbatione, non autem in forma commissaria, num.78. ibid.

Vel vbi concederetur per Sac. Congr. Concilij, seù Episcoporum, & Regularium, disc.1. sub num.78.

Declara, vt sola supplicatio signata operetur effectum exclusionis pœnitentiæ, disc.1. num.79.

In erectionibus Confraternitatum attenditur tempus supplicationis super erectione, non litterarum, disc.7.n.8.

EXPENSÆ.

Deducendæ sunt ex fructibus, quos Ecclesia consequitur ab emptore rei suæ nulliter alienatæ, disc.1. num.108.

Litium faciendæ sunt ex fructibus, non autem ex sorte principali, disc.15.n.7.

Non sufficeret causa vaga pro huiusmodi expensis, disc.15. num.8. disc.31. sub num.4. & 17.

EXTINCTIO.

Census quando fieri debeat iuxtà valorem monetæ currentis, non attento tempore impositionis, disc.10. sub num.3.

Facultas Apostolica data Ecclesiæ imponẽdi censum, dari solet cum obligatione extinguendi infra certum terminum, discurs.9. num.11. discurs.11.num. 16. & 17.

Id tamen practicari non solet, num. 17. & 23. ibid.

Declara, vt creditor non teneatur esse sollicitus de extinctione faciendæ infrà dictum terminum Ecclesiæ assignatum, disc.11.num.16.

Quid vbi facultas Apostolica illum præscribens sit inserta in ipsa census impositione, sub num.16. ibid.

Impositio census an esset Ecclesiæ prohibita, vbi fieret pro extinguendo alium sub grauioribus vsuris, disc. 1. sub num. 38. disc.10. num.12. & 13. disc.25.

Vide. Census.

FACVLTAS.

Alienandi data per testatorem tutori eximit istum ob obseruantia solemnitatum, disc.35. num.4. & 6. vbi de ratione.

Præsertim vbi id sequeretur ex causa

dissoluendi æs alienum testatoris, num. 4. ibid.

Declara, id procedere vbi facultas restricta esset ad certam rem, secùs vbi esset generica, disc. 35. num. 5. & 6. in fine.

Contrarium, vt scilicèt indistinctè huiusmodi facultat eximat à solemnitatibus, vbi concurrat iusta causa, num. 6. & 7. ibid.

Bona data Ecclesiæ cum huiusmodi facultate, an eximat Rectorem, seù Prælatum à solemnitatibus, disc. 1. num. 128. disc. 21. num. 8.

Si Prælatus dicat habere talem facultatem, quàm verè non habeat, an emptor pœnitere possit, disc. 1. num. 111.

Apostolica est intelligenda non secundum verba, sed iuxtà verisimilem Pontificis voluntatem, disc. 11. num. 5.

Imponendi cēsum dari solet cum obligatione illum extinguendi infrà certum terminum, disc. 9. num. 11. disc. 11. num. 16. & 17. *Vid.* Census.

Contractus gestus præter illius formam est nullus, disc. 11. num. 4.

Data per fideicommittentem alienandi bona fideicommissi pro dote, intelligitur quatenùs alia libera non adsint, disc. 35. sub num. 6.

Diuina exercendi independenter à Paroco concedi solet Confraternitatibus, disc. 1. num. 13.

Fideicommissum alienandi data per Principem, nihil aliud operatur, quàm remotionem obstaculi, disc. 25. num. 15.

FAVOR.

Causæ piæ supplet omnem defectum solemnitatum, non autem illum voluntatis, disc. 36. sub num. 16.

FEVDALIA.

Bona quomodo æstimentur, disc. 1. n. 50.

FEVDALITAS.

Minuit de valore, disc. 1. sub num. 50.

FEVDATARIVS.

Potest refutare feudum Domino inuito, disc. 5. num. 6.

FEVDI.

Alienatione reuocata veniunt fructus ab initio, & emptori debentur interusuria pretij, quod venditor habuit in manibus, disc. 12. num. 13.

FEVDVM.

Potest esse vnius, & fructus alterius, disc. 23. num. 5.

FIDEICOMMISSVM.

Facultas data per testatorem illud alienandi pro dote, intelligitur dummodo alia libera non adsint, disc. 35. sub num. 6.

Possessor ipsius dicitur verus Dominus, disc. 25. num. 15.

Princeps concedendo facultatem illud alienandi dicitur remouere solum obstaculum, disc. 25. num. 15.

Si mulier, aut minor obligetur ex causa erectionis Primogenituræ, benè obligatur, disc. 33. sub num. 18.

FIDEIVSSOR.

Actus vbi est fideiussorius nil refert, quod creditor sit in bona fide, & de ratione, disc. 32. num. 13.

Obligatio principalis carcerati, est nulla, vt etiam nulla illa fideiussorum, discurs. 42. num. 4.

Qui promisit soluere fructus census, non tenetur ad interesse, quod alias debetur vbi census est nullus, disc. 48. num. 3.

FILII.

Obligatio pro patre quando valeat, & qualis metus requiratur ad illam annullandam, disc. 43. per tot.

Vbi probaretur metus cadens in constantem virum, esset nulla, num. 2. ibid.

Qualis debeat esse talis metus, num. 6. ibid.

Traditur regula in hac materia, num. 7. ibid.

Quodque benè agat obligando se pro patre, num. 9. ibid.

FILIVS FAMILIAS.

An & quando habitando seorsum à patre, & contrahendo habeatur pro patre familias, disc. 37. num. 11.

Ad effectum inducendi bonam fidem in creditore cum illo contrahente, nimis suffragatur illum esse Baronem, seù Magnatem, disc. 37. num. 21.

Vel quod viueret seorsim à patre, num. 22. ibid.

Vel quod pater eidem fecerit donationem aliquam contemplatione matrimonij, num. 23. ibid.

Actio doli competeret contra ipsum dicentem se patremfamilias, disc. 29.

Contractus, ac obligationes ipsius quando substineātur ad terminos Statuti Vrbis 152. disc. 37. per tot.

Illius obligatio est nulla etiam accedente iuramento, num. 4. ibid.

Declara, vt de ista nullitate dare valeat

ſcat ipſe contrahens non autem tertius, diſc. 37. num. 5.

Quando iſta nullitas ſit inducta fauore publico, ac allegari poſſit à tertio, num. 9. ibid.

Contrahens in Vrbe, ſeruare debet Statuta, licèt eſſet Baro, & Magnates, d. 37. n. 12.

FORENSIS.

Prohibitio alienandi bona in iſtos, an, & quando, & an per Principes inferiores fieri valeat, diſc. 39. per tot.

Statutum id prohibens dicitur exorbitans à iure, num. 5. ibid.

Contrarium, num. 10. ibid.

Non poteſt condi à Ciuitate, vel Domino recognoſcente ſuperiorem, num. 6. & 7. ibid.

An dicatur odioſum, vel fauorabile, diſc. 39. num. 11.

Et an liget clericos, & eccleſiaſticos, num. 12. ibid.

Quando obligetur à Statuto loci vbi fit contractus, diſc. 29. num. 3. & ſeq.

Vid. Statutum.

FORMA.

Beneplaciti præcisè ſeruanda eſt, aliàs actus corruit, diſc. 1. num. 62.

An ſufficiat adimpleri per æquipollẽs, ibidem.

Contractus geſti præter formam in facultatibus præſcriptam, ſunt nulli, diſc. 11. num. 4.

Statuti non ſeruata actus corruit, diſc. 28. ſub num. 8.

FORVS.

Connexio, & præiudicialitas cauſarum operatur, vt omnes ad vnum forum remitti debeant, diſc. 47. num. 4.

Nè ſcilicèt ſuper eodem puncto contrariæ, ſeù diuerſæ eodem tempore ſententiæ proferantur, ibid.

Quinam eligi debeat in contractibus initis inter abſentes cum epiſtolis, diſc. 47.

FRAVS.

Adminiſtratorum in computis, & rationibus reddendis, diſc. 5. ſub n. 3. remiſſ.

Aſſertio minoris dicentis ſe maiorem, an fraudi, vel errori ſit referenda, diſc. 29. num. 25.

Et an ad fraudem inferatur exibendo fidem baptiſmatis minus veram, diſcurſ. 29. num. 22.

Quomodo in hoc arguatur fraus creditoris, num. 28. ibid.

Conſilij, & præiudicij requirit vitium litigioſi, vbi agatur ad effectum nullitatis actus, diſc. 40. num. 10.

Secùs ad effectum agendi contra tertium via executiua, cum tunc ſola fraus præiudicij attendatur, ibid.

Quando dicatur adeſſe pro impedienda imminenti executione, diſc. 40. num. 6. remiſſiuè.

Erectio primogenituræ eſſet iuſta cauſa ad fraudem excludendam, num. 14. ibid.

Non dicitur fraudem facere, qui ſuo iure vtitur, licèt alteri præiudicium reſultet, diſc. 50. num. 4.

Vbi contractus fiat extra locum proprij territorij, quando dicatur in fraudem, diſc. 33. num. 33.

FRVCTVS.

Alienatione rei eccleſiaſticę nulliter ſequuta, ſunt ab initio reſtituendi, diſcurſ. 1. num. 105. diſc. 4. num. 4. diſc. 6. num. 7. diſc. 12. num. 17.

An etiam illi, qui percipi potuerunt, diſc. 1. num. 106.

Declara, id procedere vbi nullitas ſit omninò certa, ſecùs vbi dubia, & obſcura, num. 106. ibid.

Amplia declarationẽ etiam ſi eſſemus in iure dubio, cuius ignorantia aſſimilatur ignorantiæ facti, num. 107. ibid. diſc. 4. num. 4. diſc. 12. ſub num. 17.

Declara, vt à dictis fructibus deducendæ ſint expenſæ, diſc. 1. num. 108.

Et emolumentum, quod interim Eccleſia perceperit ex pretio ſoluto per emptorem, diſc. 1. num. 108. diſc. 12. à num. 23.

Dummodo tamen Eccleſia ex dicto pretio fructus aliquos perceperit, diſc. 12. num. 26.

Et quod vbi etiam nil Eccleſia percepiſſet, ex quadam æquitate idem fauore emptoris ſit dicendum, ſub nu. 26. ibid.

Declara, vt non veniant fructus exacti à cenſu nulliter impoſito, diſc. 1. nu. 109. diſc. 6. ſub num. 7. & 8.

Amplia, venire etiam fructus perceptos ex melioramẽtis factis in ipſa re eccleſiaſtica, diſc. 4. ſub num. 4. & 5.

Contrarium, num. 10. ibid.

Et de ratione, num. 12. ibid.

Declara, procedere in fructibus, qui non veniant acceſſoriè, & conſequutiuè, ſed qui principaliter, & de per ſe debentur, diſc. 6. num. 9.

Decla-

Declara, vt dicta obligatio restituendi fructus non intret, quoties non accedat mala fides vera, & inexcusabilis, disc. 6. num. 10. plenè disc. 4. per tot.

Census ab Ecclesia nulliter impositi non restituuntur ab initio, disc. 1. num. 109. disc. 6. sub num. 7. & 8.

Debitor adhuc illos soluere tenetur, vbi voluntariè fundum cēsitum destrueret, disc. 6. sub num. 2.

Neque excusaretur sub prætextu bonæ, vel malæ fidei, disc. 12. sub num. 20.

Vbi fiat illorum diminutio, seù bassalio per Ecclesiam debent interuenire solemnitates, disc. 1. sub num. 17. disc. 6. num. 3. disc. 5. num 8.

Declara, id non procedere vbi diminutio requireretur per viam recognitionis veritatis, & bonæ fidei, disc 6. num. 4.

Declara, id etiam procedere in censu reservativo, non autem constitutivo, & de ratione, num. 5. ibid.

Et quod aliquando expediat facere dictam reductionem, disc. 6. num. 6.

Maiores sunt huiusmodi fructus, quā bonorum stabilium, disc. 23. num. 28.

Si promittantur per fidei-fussorem, non tenetur iste soluere damna, & interesse, quæ alias debentur vbi census sit nullus, disc. 48. num. 3.

Certi pro credito pecuniario sine suis requisitis non dantur citrà labem vsurariā, disc. 11. num. 6.

Feudi alienatione reuocata, illi veniunt ab *initio*, & *emptori* debentur interusuria pretij, quod venditor habuit in manibus, disc. 12. num. 23.

Illorum alienatio non cadit sub prohibitione *Extrauag. Ambitiosæ*, disc. 1. num. 141. disc. 12. num. 13.

Percepti, & consumpti non restituuntur vbi adsit bona fides, vel media, disc. 12. num. 18.

Declara, id procedere in illis fructibus, qui petantur vti accessorij ad rem principalem, secùs vbi principaliter, & de per se, num. 19. ibid.

Subdeclara, id procedere in illis fructibus, qui debeātur per speciem annuæ præstationis, secùs in illis, qui ab emptore prætendantur ratione malæ fidei, num. 20. ibid.

Ex pignore pro credito pecuniario imputantur, & debita interusuria compensantur cum fructibus, disc. 12. n. 24.

Perceptio quælibet fructuum pro vno anno regulari solet, disc. 1. num. 34.

Declara prout, num. 37. ibid.

Pro repartitione fructuum dotalium, quomodo sit computandus annus, discurs. 1. sub num. 34.

Qui percipiuntur ex prædijs vrbanis dicūtur accidentales, quatenùs scilicèt illa locentur, disc. 11. num. 12.

G

GRATIA.

CAsus fortuitus dicitur ille, qui pendet ex gratia, & dispensatione Principis, disc. 47. sub num. 12.

Litteræ Apostolicæ non *requiruntur* ad substantiam gratiæ, disc. 1. sub num. 113. disc. 7. sub num. 8.

H

HABILITATIO.

MInoris ad contrahendum, & vt eius contractus subsistineatur tripliciter datur prout, disc. 29. num. 12. & seq.

HÆREDITAS.

Non adita potest sine solemnitatibus repudiari à Prælato, disc. 20. num. 2.

Declara, vbi id sequatur non per solum Abbatem, seù Prælatum, sed cum consensu Conuentus, seù Capituli, num. 3. ibid.

Amplia, vt possit etiam repudiare hæreditatem nulliter delatam, *num.* 4. ibidem.

Vel vbi inconsulto, & cum læsione illam adijsset, sub num. 4. ibid.

Non intrat prohibitio *Extrauag. Ambitiosæ*, vbi alienentur bona ex illa, vel legato obuenta ob illius debita soluenda, disc. 9. num. 13.

Dummodo illa ex fructibus solui non potuissent, ibid.

Solemnitas Statutaria requiritur in illius aditione, disc. 33. num. 4.

HÆRES.

Beneficiatus dicitur administrator hæreditatis, disc. 34. num. 7.

In eo non datur crimen expilatæ hæreditatis, disc. 41. num. 12.

Et contra quos detur, ibid.

Non de facili admittitur ad allegandam nulli-

nullitatem obligationis mulieris, & de ratione, disc. 33. num. 30.

Non punitur si bona integrè non describat in inuentario, disc. 41. sub num. 10.

Sed tenetur pœna dupli eius, quod omissum est, num. 11. ibid.

HYPOTHECA.

An sit exercibilis contra tertium in mercibus, & animalibus, discurs. 1. num. 24. remissiuè.

Non cadit sub prohibita alienatione bonorum Ecclesiæ, disc. 1. num. 40.

Declara, id procedere in hypotheca generali, seù speciali pro solo exercitio super fructibus, non quod ea exerceri valeat super proprietate, sub num. 40. ibid. disc. 8. num. 8. disc. 38. num. 6.

Intellige, quod vbi agitur de his improprijs, & remotis alienationibus, licèt actus sit nullus, non tamen incurritur in censuras, & pœnas, disc. 1. num. 41.

Super patrimonio clericorum, an dicatur prohibita, disc. 38. num. 5.

HOSPITALE.

An, & quando cadat sub dispositione *Extrauag. Ambitiosæ* &c. disc. 1. num. 11.

Vide. Confraternitas.

I

IGNORANTIA.

IN Papa non datur eorum quæ iuris sũt ob assistentiam Officialium, disc. 11. num. 8.

Iuris assimilatur ignorantiæ facti, disc. 1. num. 107. disc. 4. n. 4. disc. 12. sub n. 17.

IMBVSSVLATIO.

De actus nullitate ex istius defectu, disc. 47. sub num. 11. remissiuè.

IMMEMORABILIS.

Est minoris virtutis, quàm centenaria, & quid ab ista differat, disc. 3. à num. 12.

Quod aliquando initium sit cum ipsa compatibile, disc. 3. num. fin. vbi explicatur.

Titulus quicumque de mundo melior potest illius vigore allegari, disc. 3. nu. 12.

Vide. Centenaria.

Inducit præsumptionem tituli iuspatronatus tam potentium, quàm priuatorum, disc. 2. num. 7.

Declara, vt tale tempus completum esse non debeat, quando prodijt C.T., sed quando lis mouetur, ibid.

IMMISSVS.

In saluiano ad bona Ecclesiæ non potest possidere vltrà triennium, disc. 1. n. 36.

IMPERIVM ROMANVM.

Quas olim Prouincias possederit, disc. 3. num. fin.

Quod ab ipso libertatem, ac exemptionem præscripserint illarum Reges, ac Principes vigore immemorabilis, ibidem.

Prout idem Imperium ex eodem titulo præscripsit contra alias antiquiores Monarchias de quibus, ibidem.

IMPOSITIO.

Census. *Vide*. Census.

INCISIO.

Arborum an cadat sub prohibita alienatione bonorum Ecclesiæ, disc. 1. n. 26.

Vbi ista prohibitio caderet procederet in præiudicium Prælati alienantis, secùs tertij, in quem fieret alienatio, numer. 26. ibid.

Aliquando permittitur in syluis non cæduis, sub num. 26. ibid.

INCORPORATIO.

Bonorum Ecclesiæ vbi sequuta est, tunc requiruntur debitæ solemnitates licèt essent solita locari, disc. 1. sub num. 136.

INFANS.

An dari possit cõtractus perfectus ex illius stipulatione, & acceptatione, disc. 45.

Non acceptat, nec stipulatur in correspectiuis, & onerosis, num. 7. 9. & seq. ibid.

Secùs in lucratiuis, num. 8. ibid.

Et de ratione, num. 10. ibid.

Quid vbi accedat iuramentum, disc. 46. num. 12.

Donatio remuneratoria, an possit verificari ad ipsius fauorem, disc. 45 num. 6.

Merita iustificarentur in infante, vbi iste fuisset solitus iocari coram donante, ibidem.

Instrumentum, in quo dicatur quod ille acceptauerit, & stipulauerit, an reddatur suspectum de falsitate, disc. 46. n. 13.

INSINVATIO.

An possit impleri post declaratam nullitatem, disc. 35. num. 15.

Ea, quæ requiritur in donatione, facienda est re integra, ibid.

Istius non vsus, an sit attendendus, disc. 35. à num. 11.

Non

Non est necesse, vt interueniat in ipso actu, quinimò debet accedere ex intervallo, & de ratione, sub num. 10. ibid.

INSTRVMENTVM.

Dicens quod infans acceptauerit, & stipulauerit, an reddatur suspectum de falsitate, disc. 46. num. 13.

Habens in archiuio, quod sit contrarium suæ possessioni, non dicitur esse in bona fide, disc. 3. num. 11.

INTERDICTIO.

Administrationis facta prodigo operatur nullitatem actus ab eo gesti, secùs vbi esset initus ante illius interdictionem, disc. 36. num. 2. & 3.

Quomodo dicta interdictio sequi debeat, num. 4. ibid.

Quid vbi ageretur de dispositione ad pias causas, disc. 36. num. 5. & 16.

An subsequens interdictio retrotrahatur, num. 8. cum seq. ibid.

Restitutio in integrum, an concedatur aduersus huiusmodi actus, num. 11. ibid.

Distingue donationem ab alijs contractibus correspectiuis, prout num. 12. ibidem.

Ampliа, vt neque huiusmodi actus firmentur iuramento, num. 17. ibid.

Limita, vbi ageretur de vltimis voluntatibus, num. 18. ibid.

INTERDICTVM.

Reintegrandæ, & adipiscendæ est appellabile ad vtrumque effectum, disc. 1. n. 101.

Reintegrandæ præscribitur per 30. annos, disc. 14. num. 16.

Et in Ecclesia per 40., num. 17. ibid.

Retinendæ in forma summarijssima intentatum per decretum interloquutorium est executiuum, secùs si per sententiam, disc. 1. sub num. 101.

Competit Ecclesiæ super re nulliter alienata, disc. 1. num. 101. disc. 14. n. 15.

Quinimo ipsi Prælato, seu Rectori alienanti, disc. 1. num. 102.

Intellige, vbi ageret nomine Ecclesiæ, non autem proprio, ibid.

Declara, hoc interd. ctum competere, vbi clara sit nullitas alienationis, secùs vbi turbida, & obscura, disc. 1. num. 103. disc. 14. num. 15. disc. 18. num. 10.

INTERESSE.

Fideiussor cēsus non tenetur ad istud, quod alias debetur vbi census esset nullus, disc. 48. num. 3.

INTERVENTVS.

Consiliariorum in alienatione, & alijs contractibus Vniuersitatum. *Vide*. Alienatio bonorum Vniuersitatis.

Proximiorum absentium non est necessarius, atque actus ea die sine ipsis initus est validus, disc. 23. nu. 14. disc. 32. n 17.

Declara, id procedere vbi actus dilationem non pateretur, secùs vbi esset voluntarius, sub num. 17. ibid. disc. 23. à num. 14.

Intellige, vt mulieris assertioni, super illorum non existentia deferendum sit, disc. 32. sub num. 13. & seq.

Dummodo alia in contrarium iustificatio non accedat, num. 15. & 16. ibid.

Declara, vt neque sufficiat probasse illorum existentiam, nisi probetur commodè interuenire potuisse, disc. 32. n. 17.

Pupillorum, & minorum quorum nomine alienatio fiat, an requiratur, disc. 35. num. 16.

Affirmatiua procederet in alienatione facta per minorem cum auctoritate curatoris, sub num. 16. ibid.

Et de ratione, num. 17. ibid.

Intellige, vt ista inspectio tanquam dubia non sit admittēda in iudicio exequutiuo, sub num. 16. ibid.

INVENTARIVM.

Hæreditarium quando sit introductum, disc. 41. num. 10.

Hæres non punitur, si bona integrè in illo non descripserit, disc. 41. sub num. 10.

Sed tenetur pœna dupli eius, quod omissum est, num. 11. ibid.

INVESTITVRA.

Non probat dominium in antiquis, nisi iustificetur quod possessor, non alio titulo, quàm illo inuestituræ possederit, disc. 3. num. 20.

Et quomodo id probetur, ibid.

Vide, Emphyteusis.

IVDEX.

Laicus an auocare possit à clerico bona, coram quo erant sub lite, disc. 40. n. 7.

Non posset id directè agere, sed cum bracchio, & auctoritate ecclesiastici, sub num. 7. ibidem.

Intellige, cum processu summario, qui in impartitione bracchij adhiberi solet, absque alio iudicio rescissorio, ibid.

Non de facili iudicat aduersus Rotæ Romanæ decisiones, disc. 27. num. 5.

Obligatio facta ad illius fauorem est nulla, disc. 42. n. 2.

De casu validæ obligationis etiam ad fauorem eius, qui erat Gubernator Patriæ alterius contrahentis, disc.42. sub num.10.

pro illius decretis militat præsumptio, disc. 28. sub num.6. disc.31. num.5. disc.36. num6.

Et ad probandum contrarium debent exhiberi omnia acta, disc.36.num.7.

IVRA.

Honorifica, aliæque præeminentiæ cadunt sub *Extrauag. Ambitiosæ*, disc.1.n.18.

Amplia, etiam quod in aliam Ecclesiam, alienatio, seù cessio fieret, ibid.

Quid vbi id sequatur inter eiusdem Ecclesiæ personas, sub num.18. in fine ibidem.

Incorporalia, & spiritualia vbi alienentur, causa metienda est diuerso modo, quam in alijs, disc.1. num.52.

Transactio super iuribus incorporalibus inter duas Ecclesias, vel corpora ecclesiastica, cadit sub *dicta Extrauag.*, disc.1. sub num.42. disc.17.num.2.disc.18.n.3.

Limita, vbi fieret super iuribus parochialibus putà decimis &c., disc.1. num. 142. disc.17. sub num.5.

Vel vbi esset inita inter Ecclesias super præcedentijs, ac modo incedendi in processionibus, disc.17.sub num.5.

Declara, vt in his casibus requiratur confirmatio Episcopi causa cognita, ibidem.

IVRAMENTVM.

Actus iurati non subiacent Statutis laicalibus, nec Regijs pragmaticis, disc.26.nu. 9. disc.29. sub num.13.

Amplia, vt ex præsumpta voluntate neque Papalibus, subiaceant, disc. 26. sub num.11.

Limita, vbi indirecta illius eneruatio resultaret, putà adimendo fidem scripturæ &c., num.12. ibid.

Declara, limitationem procedere tantùm præsumptiuè, cum per contrariam probationem fit elidibile, num.13. ibidem.

Illius vim leges laicales tollere non possunt, disc.8. sub num.10. disc.26.num.9.

Minor asserens cum iuramento se esse maiorem, an sibi præiudicet, disc.29.ex nu. 22. *Vide*. Minor.

Cum eadem facilitate qua inducitur ad contrahendum, inducitur etiam ad iurandum, disc.29. sub num.16.

Non est operatiuum vbi aduersatur fauori principaliter publico, quamuis secundario priuatis vtile, disc.26.num.15.

Non excludit minorem à beneficio restitutionis in integrum vbi læsio concurrat, disc.29.num.13.& 14.

Non conualidat contractus factos à prodigo, disc.36. num.17.

Declara prout, num.18. ibid.

Promissorium quid differat ab assertorio, disc.29. num.16.

Regulariter validat donationem inter virum, & vxorem, disc.26. sub num.14.

Declara, vbi agatur de vera donatione, quæ sub eo titulo fiat, secùs si de fraudulenta, & palliata, num.14. ibid.

An validet contractum infantis, disc. 46. num.12.

Non est operatiuum ad subsistinendam obligationem filijsfamilias ad terminos Statuti Vrbis 152., disc.37. num.4.

Facit cessare dispositionem *l.Iuliæ* de fundo dotali, disc.31.num.15.

Supplet assensum, disc.26. num.9.

Contrarium, à num.11. ad fin. ibid.

IVRISDICTIO.

Capituli Sede vacante, disc. 13. numer.6. remissiuè.

Executoris expirat post factam executionem, disc.13.num.7.

Illius mutatio, àn importet mutationem territorij, ac cessationem subiectionis legum, et Statutorum, disc.39.n.8.

In ecclesiasticis non inducit præsumptionem vsurpationis iurispatronatus, disc. 2. num.13.

IVSPATRONATVS.

Potentium ob præsumptionem vsurpationis non procedit in personis ecclesiasticis, licèt haberent iurisdictionem, seù vniuersitatem constituerent, d.2.n.13.

Nil refert illud possideri à priuato habente causam à potente, cum adhuc iure potentis censendus veniat, disc.2. n.15., d.16. sub num.8. & 9.

Declara, id non procedere, vbi sit suspicio auctoris purgata est in possessore, disc.2.num.16., d.16. n.10.

Tam potentium, quàm priuatorum quomodo sit probandum, vbi titulus non adsit, disc.2.num.7. remissiuè.

Tempus immemorabile talem rituli præsumptionem inducit, ibid.

Declara, vt tale tempus completum esse non debeat, quando prodijt C.T.,

sed quando iis mouetur, ibid.

IVSTIFICATIO.

Causæ cui incumbat, disc. 1. num. 80., d. 14. sub num. 4.

Non est sufficiens si deducatur solum ab assertione executoris, disc. 1. n. 81.

Limita, vbi ageretur de sententia antiqua, iuncta obseruantia, n. 82. ibid.

Vel vbi acta essent deperdita, atque adminicula iustificationis accederent, num. 83. ibid.

L

LAICVS.

AN & quando sit capax exigendi decimas. *Vide*. Decimæ.

LÆSIO.

An cadat in transactionibus, disc. 24. n. 5. & 13., vbi affirmatiuè.

Vide. Transactio.

In quo tamen transactio differat ab emptione ad istum effectum, numer. 14. ibidem.

Enormissima non desideratur in minoribus ad effectum restitutionis in integrum, disc. 29. sub num. 14.

Vide. Restitutio in integrum.

Ex quibus de ista constare dicatur in alienatione bonorum vniuersitatis, disc. 23. sub num. 23. & seq.

In alienationibus bonorum Ecclesiæ non intrant termini *text. in l. 2. C. de resc. vēd.*, sed illa dicitur adesse vbi non adsit vtilitas, disc. 1. sub num. 45., d. 15. n. 6.

Minor habilitatus ad contrahendum, à ratione læsionis habeat restitutionem in in integrum, disc. 29. n. 12. cum seq.

Et quid vbi cum iuramento asseruerit se esse maiorem, num. 22. & seq. ibid.

Et quare minoribus læsis detur restitutio in integrum, num. 14. ibid.

Non dicitur inesse actui, qui potest se habere ad commodum, & incommodum, disc. 10. sub num. 8.

Pro illa merienda attendi debet tempus contractus, disc. 14. num. 10.

Declara, vt in ijs, quæ habent tractum successiuum, læsio superueniens attendi debeat, discur. 13. num. 14., d. 14. num. 11., d. 24. n. 8.

Concurrere tamen debet magna, & excedens læsio, disc. 14. n. 12. ibid.

Subdeclara prout, num. 13. ibidem, & disc. 24. num. 9.

Attendendum est etiam, quid Ecclesia percepisset, non quid concessionarius sua diligentia quæsiuit, disc. 14. n. 8.

Attenduntur etiam merita illius, in quem fit alienatio, disc. 1. n. 51.

Et nimium deferri debet, an venditor sit conscius pretij, emptor autem ignarus, disc. 10. num. 11.

LEX.

Laicalis non potest tollere vim iuramenti, disc. 8. sub num. 10., d. 26. n. 9.

Non dicitur imposita verbis, sed rebus, disc. 11. num. 5.

Noua respicit futura, non autem præterita, disc. 2. num. 11., disc. 25. n. 3.

Fallit, vbi esset edita per viam declarationis antiquarum legum, d. 25. n. 6.

Papalis non potest aboleri per non vsum, discur. 35. num. 12.

Iste tamen non vsus attendi solet pro interpretatione, num. 13. ibid.

Quid differat ab illis Principum, super necessaria illarum acceptatione, disc. 35. num. 12.

Per aliquos modernos in *Codicibus* registrata, àn vim legis habeat, disc. 2. n. 6. remissiuè.

Principatus dicitur ius commune, non statutarium, disc. 39. num. 14.

LICENTIA.

Vide. Facultas.

LIS.

Desertio ipsius, quando intret, d. 13. n. 12.

Mota attendenda est pro computatione centenariæ, præseruatæ per *Constitutionem 157. Vrbani VIII.*, disc. 1. num. 96., disc. 2. num. 5.

LITIGIOSA.

Res quando possit alienari, & ad quos effectus dicatur prohibita, d. 40. per tot.

Vide. Alienatio in genere.

LITIGIOSI.

Vitium, an & quomodo contrahatur, discurs. 40.

Et de effectibus resultantibus à vitio litigiosi, num. 4. ibid.

An per actionem hypothecariam, aliaque interdicta possessoria, istud contrahatur, num. 5. ibid.

Et quod sufficiat, vt ipsa possessio sub lite sit, sub num. 5. ibid.

Declara, vt ad effectum nullitatis venditionis nō sufficiat actio personalis, vel realis, sed quod agatur de ipsorum bo-

norum

norum dominio,& pertinentia, disc.40. num. 12.

In beneficijs ad quos effectus contrahatur sub num.12. ibid.

Non inducitur per sententias prouisionales, num.13. ibid.

An causa dotis faciat illud cessare, num.11. ibid.

LITIVM.

Expensæ faciendæ sunt ex fructibus, non autem ex sorte principali, disc.15.n.7.

LITTERAE.

Apostolicæ non requiruntur ad subsistantiã gratiæ, disc.1. sub num.113., discurs.7. sub num.8.

Illarum expeditio requiritur ad exequutionem beneplaciti Apostolici, cum non sufficiat supplicatio signata, d 1.n.77.

Limita vbi beneplacitum accederet pro simplici approbatione,non autem in forma commissaria, num.78. ibid.

Vel vbi concederetur per Sac. Congregationem Concilij,seù Episcoporum, & Regularium, disc.1. sub n.78.

Declara, vt sola supplicatio signata operetur effectum exclusionis pœnitentiæ, disc.1. num.79.

In erectionibus Confraternitatum attenditur tempus supplicationis super erectione non litterarum, d.7.n.8.

Illis non præsentatis, inualide procedit exequutor, disc.1. num.65.

LOCA MONTIVM.

Alienatio ipsorum cadit sub prohibita alienatione bonorum Ecclesiæ, disc.1.num. 17., disc.12. num.2.

Declara, nisi lex erectionis aliter statuat, disc.1. num.17.

Vel ageretur solum de distrahendis illorum fructibus, seù commoditate, disc.12. num.13.

Illorum emptor est tuus,& de ratione, disc.12. num.4.

Neque inquirere solet qualitates resignantium, cum fidem ipsius Principis sequi dicatur, disc.12. num.9.

Resignatio ipsorum solet fieri sine solemnitatibus statutarijs sub num.4. ibidem, & num.7. vbi de ratione.

Declara, vt si priuilegium liberè resignandi concedatur aliquibus locis mon. m, alijs censeatur denegatum, disc. 12. num.5.

Declara, vbi formalis resignatio sequuta sit, secùs vbi processum fuerit per viam simplicis venditionis, aut cessionis, sub num.5. ibid.

Sub hoc nomine venit pecunia super montibus Florentiæ, & Venetiarum, disc.1. num.20.

LÔCATIO.

Ad longum tempus cadit sub prohibitione *Extraugg. Ambitiosæ*, d.1. n.32.

Quando autem dicatur ad longum tempus, ibidem.

In hac materia sefficit esse vltrà triennium, vt intret prohibitio, sub nu.32. ibidem.

Amplia, vt locatio facta vltrà dictum tempus annulletur in totum, num.33. ibidem.

An valeat vbi fieret de triennio, in triennium, ibid.

Distinguitur, quod vbi pactum sit ab initio necessarium,non valeat, secùs vbi sit voluntarium, ibid.

Amplia, vt idem procedat in casu cõuerso conductionis, quam à non prohibito Ecclesia faciat, numer.33. in fine ibidem.

Quomodo annus regulari debeat pro dicto triennio, disc.1. n.34.

Intellige, prohibitionem procedere in illis bonis,in quibus fructuum perceptio singulis annis fiat; Secùs vbi illa non fiat nisi adimpleto triennio, cum istud pro vnico anno reputetur, disc.1. num.34. & 35.

Declara prout, num.37. ibid.

Amplia, vt idem seruare debeat Iudex laicus immittens creditorem in Saluiano ad bona Ecclesiæ, num.36. in fine ibid.

LOCVS PIVS.

Aliud est istum esse pium, & aliud esse ecclesiasticum, disc.1. num.15., discurs7. num.4., d.8. n.4.

De signis arguentibus locum esse piũ, seù ecclesiasticum,disc.10.num.16., d.7. num.7., d.8. à n.12.

Ecclesiasticis diceretur vbi haberet formalem erectionem, cum ordinaria, Apostolica authoritate, secùs vbi dicta erectio non adesset,disc.1.num.12., d.7. n.7., d.8.n.2. & seq.

Declara, vt erectio debeat esse facta ad hunc præcisum effectum, non autem per simplices approbationes ad effectus de quibus, disc.1. num.13., d.7.n.7.

Intellige, vt ad hunc effectum attendatur tempus supplicationis super erectione,

ctione, non autem litterarum, disc. 7. num. 8.

Vbi esset subiectus foro, & Iudici laicali non defertur alijs signis, d. 8. n. 3.

Qualitas laicorum facit præsumere illum esse pium, non autem ecclesiasticum, discurs. 8. numer. 4.

Vid. Confraternitas.

Conseruatorium mulierum, an dicatur locus pius, vel ecclesiasticus, disc. 1. sub num. 13. remissiuè.

LVDVS.

Actio non competit pro lucratis in ipso, disc. 50. num. 7.

Amplia, etiam si id, quod ex causa ludi debetur, in alium contractum sit conuersum, ibid.

De iure priuatiuo vendendi aleas lusorias, disc. 5. num. 7. in fine remissiuè.

Licitus, an, & quando dicatur, ac de pœna lusorum, num. 7. ibid. remissiuè.

Scaccorum à quibus tractetur, ibid.

Vulgo nuncupatus *Hombre* plenè describitur, atque exornatur, d. 50. per tot.

An vni ex lusoribus liceat adhibere cautelas, ob quas euitetur obligatio, quæ sibi ex lege conuentionis incumbat, num. 2. & seq. ibid.

Quodque illi liceat reddere summam maiorem, ob quam euitentur præiudicia summæ minoris, num. 5. ibid.

M

MACEDONIANVM.

NOn intrat in bonis Castrensibus, vel quasi, nec deberet intrare in aduentitijs, seù profectitijs improprijs, disc. 37. sub num. 28.

Quare fuerit introductum in solo casu mutui, num. 29. ibid.

MAGISTRATVS.

Ordinarius non potest grauiora negotia explicare sine consensu Consilij, discurs. 23. sub num. 17.

Vid. Consilium.

MAIOR.

Ex aliquo Statuto, si contrahat extra suum territorium, & in loco vbi sit minor, an validè contrahat sine solemnitatibus, disc. 29. num. 7.

Et quid è conuerso, num. 6. ibid.

Minor cum iuramento se talem asserens, an valide obligetur, necnè, à n. 22. ibid.

Mulier potest liberè contrahere sine solemnitatibus, disc. 31. num. 7., d. 34. n. 3.

MALA FIDES.

Impendit præscriptionem, disc. 3. n. 10.

Resultans in possessore rei Ecclesiæ nulliter alienatæ non est propria, & rigorosa, disc. 4. num. 21. & 22.

Superueniens post completam præscriptionem nihil operatur, disc. 2. sub num. 12., d. 16. sub num. 11.

Vbi adsit in meliorante, quos effectus operetur. *Vid.* Melioramenta.

MANVTENTIO.

Competit Ecclesiæ super suis bonis sine solemnitate alienatis, disc. 1. numer. 101., disc. 14. num. 15.

Amplia istam competere ipsi Prælato, seù Rectori alienanti, veniendo contra factum proprium, d. 1. num. 102.

Intellige, vbi agat nomine Ecclesiæ, non autem proprio, ibid.

Declara, manutentionem competere, vbi nullitas sit clara, secùs vbi turbida, & obscura, disc. 1. num. 103., d. 14. n. 15., disc. 18. num. 10.

Laico competit super exactione decimarū ob possibilitatem, quod sint temporales, disc. 18. sub num. 11.

Declara, id procedere vbi agatur de solutione oneris realis, quæ referri valeat ad dictam causam pensionis, vel responsionis, sub num. 11. & 12. ibid.

Possessio habens iuris resistentiam absque iustificatione tituli, vel vehementi fumo, non est manutenibilis, discurs. 18. num. 13. in fine.

MATER.

Expeditio Bullarum Episcopatus pro filio reputatur sufficiens causa ad illam obligandam, disc. 33. num. 18.

Ac iusta reputatur occurrere, nè filius de grauibus delictis inquiratur, num. 26. ibid.

Ac bene soluit pecuniam conuentam in compositione cum fisco facta, discurs. 33. num. 26.

Quid vbi ob sequutam compositionē, ac solutionem partis summæ, sublatum sit Iudicium criminale, num. 27. ibid.

MATRIMONIVM.

De pacto restringente illius libertatem, disc. 50. num. 32. remissiuè.

MELIORAMENTA.

Facta in bonis Ecclesiæ nulliter alienatis, cedunt cōmodo ipsius Ecclesiæ, d. 4. n. 2.

Amplia, vt etiam restitui debeant fructus percepti ex eisdem, disc. 4. sub num. 4. & 5.

Contrarium, numer. 10. ibid., disc. 14. num. 7.

Et de ratione, disc. 4. num. 12. ibid.

Fructus, qui per meliorantem percipiuntur ex parte non meliorata, an veniant in sortem imputandi, disc. 4. sub nu. 12. remissiuè.

Inseparabilia si quis fecerit, non fit eorum dominus, sed tantum creditor pecuniarius, disc. 4. num. 6.

Non sunt reficienda melioranti mala fide, disc. 4. num. 16. vbi de ratione.

Quæ species malæ fidei requiratur, nu. 18. ibid.

Declara, vt etiam isto casu melioranti concedatur facultas auferendi meliramenta sine rei læsione, disc. 4. n. 19.

Et quando sunt inseparabilia, intrat Iudicis officium, seù quædum actio æquitatiua de in rem verso, num. 19. ibid.

Vbi sunt notabilia, ne rei dominus illa possit reficere, datur melioranti possessio rei melioratæ refecto Domino pretio rei in statu non meliorato, d. 4. sub n. 20.

MERCATOR.

Minor reputatur maior in concernentibus negotia mercantilia, disc. 34. n. 5.

Quando autem, quis dicatur mercator ad istum effectum, num. 9. ibid.

Mulier vbi mercaturam exerceat non comprænditur sub Statuto mulieres inhabilitante, disc. 34. num. 4.

Declara, id procedere vbi non ageretur de mercatura ex integro ab ipsa susceptа, sed de continuando negotio, num. 6. & 7. ibid.

Solemnitates Statutariæ, an requirantur, vbi agatur de negotijs mecantilibus, disc. 34. per tot.

MERITA.

Dantur in infante ex eo, quod fuerit solitus iocari coram aliquo, d. 45. n. 6.

Eius, in quem fit alienatio dicuntur pars pretij, disc. 1. num. 51.

METVS.

Cadens in constantem virum, quando adesse dicatur, & annullat obligationem filij erga patrem, disc. 43. n. 5. & seq.

Quando facilius admittatur in filijs, cum actibus paternis, num. 8. ibid.

Et de circumstantijs illum excludentibus, disc. 43. num. 11.

Reuerentialis à lege præsumptus in filio annullat obligationem factam in causam patris, vbi sit iunctus cum læsione, disc. 43. num. 12.

MILITIA.

Apostolica auctoritate erecta ad pietatis opera exercenda, an proprie dicatur ecclesiastica ad effectus de quibus, disc. 1. sub num. 13.

MINOR.

Asserens cum iuramento se esse maiorem, àn & quando valide obligetur, disc. 29. ex num. 22.

Distinguntur plures casus prout, num. 23. ibid.

Vbi creditor est doli particeps assertio non suffragatur, num. 24. ibid.

Quid in dubio, & vbi de nullius dolo constat, num. 25. ibid.

Vbi minor est in dolo cuius particeps creditor non fuerit, non est succurrendus, num. 26. ibid.

De circumstantijs arguentibus dolum in creditore, num. 28. ibid.

Quomodo hæc materia sit decidenda, num. 29. & 30. ibid.

Clericus validè obligatur sine solemnitatibus statutarijs, disc. 30. sub num. 10.

Declara, prout, discurs. 30. num. 10. ibid.

Contrahens extra territorium sine solemnitatibus proprij loci, àn validè obligetur, disc. 29.

Si vigore sui Statuti sit maior, & contrahat in loco vbi sit minor, adhuc tenet obligatio, num. 7. ibid.

Et de ratione, num. 9. ibid.

Secùs vbi in sua patria esset minor, & contraheret in loco, vbi haberetur pro maiori, num. 6. ibid.

Amplia, idem procedere in actibus iudicialibus, disc. 29. num. 8.

Factus maior obseruando contractum, dicitur illum ratificasse, disc. 28. n. 7.

Declara, dummodo concurrat scientia tam facti, quam iuris, disc. 28. n. 18, disc. 36. n. 9., d. 37. n. 13.

Habenti curatorem generalem non deputatur specialis absque necessitate, disc. 28. num. 11. & 13.

Et absentia curatoris ad tempus non attenditur, disc. 28. num. 14.

Declara, vt iste curator specialis deputari solitus in actu contrahendi, ad nihil prodest, & de ratione, d. 28. n. 21.

Habi-

Habilitatus à Statuto ad contrahendum, an & quando habeat restitutionem in integrum, disc. 29. à num. 12.

Triplici modo sequi potest huiusmodi minorum habilitatio, num. 12. & seq. ibidem.

Primo ratione iuramenti, & tunc accedente læsione, illa restitutio non denegatur, num. 13. & 14. ibid.

Neque requiritur læsio enormissima, sub num 14. ibid.

Amplia, idem dicendum esse in habilitatione resultante à venia ætatis, n. 15. ibidem.

Secundo vbi solemnitas exigatur vsque ad certam ætatem tantùm, & pariter restitutio non denegatur, discurs. 29. numer. 18.

Tertio, vbi Statutum abreuiando ætatem reputet in omnibus maiorem, & tunc restitutio denegatur, n. 19. ibid.

Declara, vt ista detur ex clausula generali, *si qua mihi* sub num. 19. ibid.

Iuris doctor, àn admittatur ad allegandam nullitatem cõtractus gesti absque solemnitate, disc. 30. per totum.

Et an illi sit succurrendum, numer. 2. ibidem.

Affirmatiuæ procederet in ijs, quæ facti sunt, num. 3. ibid.

In ijs autem, quæ iuris sunt, negatiua procederet ad fauorem doctoris veri & excellentis, non autem simplicis laureati, num. 4. ibid.

Mercaturam exercens reputatur maior in concernentibus negotia mercantilia, disc. 34. num. 5.

Quando autem, quis dicatur mercator ad istum effectum, num. 9. ibid.

MOBILIA.

Quænam cadant sub prohibita alienatione bonorum Ecclesiæ, disc. 1. num. 21.

Vbi intraret prohibitio procederet quoad pœnas Prælati alienantis, secùs in præiudicium tertij, qui tutus est, num. 22. ibidem.

MOLENDINA.

Illorum alienatio, an cadat sub prohibita alienatione bonorum Ecclesiæ, discur. 1. numer. 27.

MONASTERIVM.

Acquirit directè, ac immediatè bon. delata Religioso, disc. 12. num. 3., discur. 20. num. 5.

Amplia, vt ista bona dicantur esse penès ipsum saltem habitualiter, etiam quod præceptum accederet, nè illa Monasterio quærantur, disc. 12. sub n. 11.

Declara, vt vitalitiæ assignationes sint ad liberam dispositionem ipsius Religiosi, disc. 12. num. 12.

Illasque licitè possunt vendere, & cedere, num. 13. ibid.

Limita prout in casu, de quo, num. 16. ibid.

Quale autem ius habeat Monasterium, in his vitalitijs præstationibus, num. 15. ibidem.

Seù Conseruatorium mulierum, an dicatur pium, vel ecclesiasticum, disc. 1. sub num. 13. remissiuè.

MONETA.

Census extinctio, quando fieri debeat iuxtà valorem monetæ currentis, non autem illius de tempore impositionis, disc. 10. sub num. 3.

Illius augmentum, an cedat commodo, vel incommodo creditoris, seù debitoris, disc. 10. num. 3.

Vbi moneta non est imaginaria, sed existens in rerum natura, tunc ea præstanda est, ibid.

Imaginaria dicuntur libræ, atque sunt inuariabiles, disc. 10. sub num. 3.

Licentia data imponendi censum in vna specie monetæ, non suffragatur, vbi fiat in altera specie, disc. 10. num. 4.

Non datur læsio in actu, qui potest se habere ad commodum, & incommodum circa illius alterationem, disc. 10. n. 8.

Quomodo sit æstimanda illius, seù alterius valoris alteratio, num. 8. & 9. ibid.

MVLIER.

Assertioni ipsius circa non existentiam proximiorum deferendum est, disc. 32. sub num. 13. & seq.

Declara, id procedere in dubio, secùs alia iustificatione accedente, num. 15. & 16. ibid.

Causa iusta, ac sufficiens reputatur ad illam benè obligandam expeditio Bullarum Episcopatus pro filio, disc. 33. nu. 18.

Et solutio summæ compositæ cum fisco nè filius de grauibus delictis inquiratur, disc. 33. num. 26.

Quid vbi ob sequutam compositionẽ, ac solutionem partis summæ, sublatum sit iudicium criminale, num. 27. ibid.

Pro viro excarcerando, vel illum liberando ab imminenti carceratione, an sit suffi-

sufficiens, disc.31. sub num.16.

Valida, ac sufficiens esset pro excarcerando patre, disc.33. sub n.18.

Sicut pro erectione alicuius primogenituræ, disc.40.num.14.

Quid in causam dotis, disc.33. n.22.

Pro actus validitate multum confert, an illa in vita conquesta sit, necnè, disc. 33. num.28. & 30.

Exercens mercaturam non comprehenditur sub Statuto mulieres inhabilitante, disc.34. num.4.

Declara, id non procedere, vbi ageretur de mercatura ex integro ab ea suscepta, sed solùm de continuando negotio, num.6. & 7. ibid.

Hæres non de facili admittitur ad allegandam nullitatem suæ obligationis, & de ratione, discurs.33. num.30.

Vide. Nullitas.

Maior potest liberè contrahere sine solemnitatibus, disc.31.num.7., d.34.n.3.

Quid differat à minoribus, discur.33. num.21. & 22.

In ea sufficit causa, quæ sit probabilis, licèt non vtilis, & de ratione differentiæ, disc.31. sub num.19.

Matrona quando per simplicem apocam sine alijs solemnitatibus contrahat debitum, disc.33. sub num.18.

Et quæ dicuntur de priuatis mulieribus, quando sit applicabile illis ordinis magnatitij, disc.33. num.32.

Solemnitas non requiritur in actu per illã gesto nomine administratorio, disc.34. num. 8.

Transigere, an possit super bonis liberis in præiudicium fideicommissi, à quo dos est extrahenda, discurs.50. numer. 25. remissiuè.

N

NAVFRAGIVM.

ASsecuratio tenet etiam, quod de illius tempore illud esset sequutum, disc.48. num.22.

Declara dummodo assecuratus probabilem notitiam habere non posset, ibidem.

NECESSITAS.

Adesse debet ad effectum, vt habenti curatorem generalem, detur alter specialis, disc.28. num.11. & 13.

Et absentia curatoris ad tempus non attenditur, disc.28. num.14.

Vbi adest in conficiendo aliquo actu, Consiliarius non debet conuocari, neque expectari, disc.23. num.14.

Possunt alienari bona Ecclesiæ sine beneplacito, disc.1. num.119.& 126.

NEGATIVA.

Beneplaciti non probatur ex eo, quod in ipso titulo illud non adesset, cum posset præcedere, & subsequi, discurs. 1. sub num.90.

An probetur per diligentias factas in registris Apostolicis, discurs.1. num.91. & 92.

Probata diceretur ex actu lesiuo, quem Papa verisimiliter nõ approbasset, disc. 1. num.93., disc.9.n.8., d.15. n.5.

Citationis, vel alterius actus probatur ex actorum reuolutione, vbi illa sint integra, & non alias, disc.1. sub num.91.

Solemnitatum non impedit quin centenaria suffragetur, disc.2. num.10.

Declara, nisi talis esset tituli infectio, quod in possessore malam fidem induceret, ibid.

NEGLIGENTIA.

Prædecessoris non debet nocere successoribus, disc.3.num.13.

NOBILITAS.

Clerici, an sit habenda in consideratione, vbi illi assignantur bona à suo creditore, disc.38. num.11. & 12.

NOTARIVS.

An dicatur officialis, disc.42.num.7.

Obligatio carcerati ad illius fauorem est nulla, num.3. & 8. ibid.

Sæpè dicit in instrumentis, quod Partes noluerunt, disc.1. num.17.

Solet transcribere formularia, ideo parum est immorandum in eorum dictis, disc. 45. num.4.

NVLLITAS.

Alienationis bonorum Ecclesiæ, vbi est omninò certa, fructus ab initio sunt restituendi, disc.1. num.106.

Secùs vbi esset turbida & obscura, ibid.

Vide. Fructus.

Amplia, vt vbi illa sit certa, competat Ecclesiæ manutentio, disc.1.n.103., disc.14.num.15., d.18.num.10.

Secùs vbi esset dubia & obscura, ibid. in omnibus.

Insinuatio, an possit impleri postquam illa est declarata, disc.35. num.15.

Ea quæ requiritur in donatione faciendæ est re integra, ibid.

Non potest à tertio allegari, discurs. 37. num. 5.

Declara, vbi contractus non esset nullus ipso iure, sed esset rescindendus ope exceptionis, num. 6. ibid.

Fallit vbi esset exclusiua iuris agentis, num. 7. ibid.

Obligationis filijfamilias opponi potest per ipsum, non autem tertium, disc. 37. num. 5.

Quando huiusmodi nullitas sit inducta fauore publico, ac allegari possit à tertio, num. 9. ibidem.

Obligationis mulieris non de facili permittitur, vt ab hærede allegetur, & de ratione, disc. 33. num. 30.

Obligationis vnius influit in alios non prohibitos, vbi sit mere fideiussoria, secùs vbi sit æquè principalis, discurs. 8. num. 10. in fine.

O

OBLIGATIO.

CArcerati ad fauorem carcerantis, an, & quando valeat, disc. 41. per totum.

Nulla esset vbi illam faceret ad fauorem Notarij, disc. 42. num. 3. & 8.

Vel vbi tenderet ad fauorem custodis carcerum, num. 9. ibid.

Amplia, vt vbi sit nulla illa principalis carcerati, sit etiam nulla illa fideiussorum, num. 4. ibid.

Vide. Carceratus.

Ciuium particularium pro aliqua Vniuersitate est nulla, vbi deficiat assensus Regius, disc. 26. num 3.

Declara, id procedere vbi concurreret præordinata conuentio dandi pecunias, quæ deberent inseruire in causam Communitatis, num. 6. ibid.

Ista collusio est difficilis probationis, & quomodo sit iustificanda, num. 8. ibid.

Declara, vt dicta pragmatica de assensu Regio non procedat in contractibus initis, ante illius editionem, disc. 26. sub num. 2.

Ecclesiasticorum non colendi ext[illegible] proprium territorium, importat formalem seruitutem, disc. 18. num. 6.

Extinguendi censum infrà certum terminum imponi solet in facultate concessa Ecclesiæ illum imponendi, disc. 9. num. 11. disc. 11. num. 16. & 17.

Id tamen practicari non solet, num. 19. & 23. ibid.

Filij pro patre quando valeat, & qualis metus requiratur ad illam annullandam, disc. 43. per tot.

Vbi probaretur metus cadens in constantem virum, esset nulla, nu. 2. ibid.

Qualis debeat esse talis metus, num. 6. ibid.

Filijfamilias quando substineatur ad terminos Statuti Vrbis 152., disc. 37. per totum.

Est nulla etiam accedente iuramento, num. 4. ibid.

Declara, vt de ista nullitate dare valeat ipse contrahens, non autem tertius, disc. 37. num. 5.

Quando ista nullitas dicatur inducta fauore publico, ac allegari possit à tertio, num. 9. ibid.

Mulieris pro expeditione bullarum Episcopatus pro filio, est valida, discurs. 33. num. 18.

Et pro soluenda summa composita cum fisco, nè filius de grauibus delictis inquiratur, num. 26. ibid.

Quid vbi ob sequutam compositionē, ac solutionem partis summæ, sublatum sit iudicium criminale, num. 27. ibid.

Amplia, pro viro excarcerando, seù illum liberando ab imminenti carceratione, disc. 31. sub num. 16.

Ac pro excarcerando patre, disc. 33. sub num. 18.

Sicut pro erectione alicuius primogeniturę, disc. 40. num. 14.

Quid in causam dotis, disc. 33. n. 22.

Pro validitate obligationis multum confert, an illa in vita conquesta fuerit, necnè, disc. 33. num. 28. & 30.

Quid vbi illa mercaturam aliquam exerceret, disc. 34. num. 4. 6. & 7.

Vide. Mulier.

Nullitas obligationis vnius, influit in alios non prohibitos, vbi sit merè fideiussoria, secùs vbi sit æquè principalis, disc. 8. num. 10. in fine.

Vide. Nullitas.

Particularium in contractu cum Ecclesia subsistinetur, licèt respectu Ecclesiæ irritetur, disc. 8. num. 9.

Principalis vbi corruit, an corruat etiam illa

...lla fideiussorum, disc.28.num.23.
Subditi ad fauorem superioris, seu officialis, an valeat, disc.42. per tot.
Negatiua procederet vbi ageretur de tali officiali, qui sua auctoritate subditū obligarum possit concutere, num. 6. & 10. ibid.
Quid vbi esset facta ad fauorem Baronis, num.6. ibid.

OBSERVANTIA.

Dicitur optima interpres contractuum, & contrahentium, disc.48. num.14.
Est illi deferendum in materia an locus dicatur pius, vel ecclesiasticus, disc.1.n.16.
Præscriptiua quid differat ab interpretatiua, disc.35. num.14.
Tricennalis continua requiritur ad præsumendam solemnitatem in ijs, quæ habent iuris resistentiam, disc.25. num.7.
Secùs vbi ista resistentia non adsit, cum tunc sufficiat decennalis, ibid.
Vniuoca, non autem æquiuoca debet concurrere vna cum lapsu 30. annorum ad effectum inducendi præsumptionem beneplaciti, disc.1.num.88.disc.15.num.9. disc.16. num.12.
Quando autem dicatur vniuoca, disc. 1. num.88. disc.16.num.13.
Et quando æquiuoca, disc.16. n.12.

OFFICIALIS.

Contractus, seù obligatio ad illius fauorem facta per subditum, quando valeat, disc. 42. *Vide.* Obligatio.
Notarius an talis dicatur, disc.42. num.7.
Sponsio quæ fit super illius electione, an sit licita, disc.47. num.10. & seq.
Et quid vbi illa fieret cum eo, ad quē spectat eligere Officiales, & Magistratus sub num.10. ibid.
Vide. Sponsio.

OFFICIVM.

Electus ad illud, ad quod exercendum est accessurus, dicitur absens, licèt pro accessu parando sit præsens, disc.47.n.12.

P

PACTVM.

FRanchitiæ est licitum, discurs. 25. num.18.
Li...ratorium, seù de non molestando, an dicatur personale, vel reale, disc.46.
Diceretur reale vbi esset munitum dictione *nunquam*, num.13.ibid.
Non dicitur personale ex eo, quod dictum fuerit, *vt rem gratam Titio faceret*, num.14. ibid.
Sed sit vt demostretur persona, cum quo pactum sit initum, ibid.
Nudum, an & quando producat obligationem, disc.50.num.36. remissiuè.
Personale ex quibus dicatur esse, disc.46. num.4. 5. 10. & 11.
Prohibitum, an & quando vitiet, vel vitietur, disc.50.num.37. remiss.
Quotæ litis, num. 31. ibid. remiss.
Restringens matrimonij libertatem, an valeat, num.33. ibid. remiss.
Simoniacum in beneficijs, & pensionibus, quando adesse dicatur, num.35. ibidem remissiuè.
Super hæreditate, vel successione viuentis an substineatur, disc.50. num.32.remiss.
Super retractu prælatiuo est transitorium ad successores, disc.46.num.12.

PAPA.

Considerat...r dupliciter, & tanquam Papa, & Episcopus Vrbis, disc.22.num.2.
Illius consensus per organum Vicegerentis præstitus super erectione noui Monasterij in Vrbe, vel districtu, non importat derogationem Apostolicæ Constitutionis ab eodem tanquam Papa concessæ, sub num.2. ibid.
Non est capax ignorantiæ eorum, quæ iuris sunt ob assistentiam officialium, disc.11. num.8.
Potestas ipsius in materia vsuraria quātum se extendat, disc.11. num.7.

PATER.

Administratio bonorum filij, an illi dicatur prohibita ex prohibitione vsusfructus, disc.27. num.8.
Et quid vbi prohibitio non proueniat ab homine, sed ex sola legis subtilitate, ibid.
Quare censeatur prohibita vbi non habeat vsumfructum, num.9. ibid.
Vbi illa prohibita censeretur, procederet vbi filius esset maior, secùs vbi minor, vel pupillus, num.12. ibid.
Declara, nisi prohibitio proueniret ab homine, ibid.
Cum tali casu iure tutoris administrare dicatur, num.13. ibid.
Declara, id procedere in filio emancipato, seù alias exempto ab illius potestate, non autem vbi ab illa non esset solutus, num.14. ibid.

Alienare potest sine solemnitatibus bona filij licet infantis, disc.27.num.11.

De invalida alienatione per eum facta ex defectu iustæ causæ, sub num.11. ibid. remissivè.

Amplia, vt possit alienare etiam quod nullum habeat vsumfructum, vbi res sit communis sibi, & filio, d.27. sub n.9.

Ex donatione per ipsum facta filio, infertur ad tacitam emancipationem, disc.37.sub num.5. *vers.* secundo.

Contrarium, num.10. ibid.

Non consequitur vsumfructum in ijs, in quibus ipse succedit vna cum filio, disc. 27. num.3.

Neque in bonis ab eodem patre filio donatis, disc.37. sub num.28.

Amplia, id procedere etiam vbi bona ex dispositione extranei ad vtrumque obuenerint, ibidem.

PATRIMONIVM.

Non potest per clericum alienari, disc.38. num.3.

Et de ratione, num.4. ibid.

Amplia, vt neque valeat hypothecari, num.5. ibid.

Limita, vbi iam alienans aliundè prouisus esset, num.9. ibid.

PECVLIVM.

De introductione peculiorum, discurs.37. num.30.

PECVNIA.

Reposita pro thesauro, seù peculio cadit sub prohibitione *Extrauag. Ambitiosæ*, disc.1.num.19.

Eademque prohibitio cadit in ea, quæ retinetur super Montibus Florentiæ, seù Venetiarum, num.20. ibid.

Declara, id procedere quoad pœnas contra alienantem, secùs quoad tertium recipientem pretium pro suo credito, sub num.19. ibid.

Amplia, etiam quod iste tertius sciuerit eam esse destinatam in emptionem stabilium, & de ratione, ibidem.

POENITERE.

Potest Ecclesia recedendo à contractu alienationis nulliter factæ, disc.1. à nu.110. disc.5. num.2.

Fallit, vbi esset obtentum beneplacitum, disc.1. num.113.

Etiam quod istud non esset executum, dummodo signata sit supplicatio, ibid.

Declara, non sufficere supplicationē, seù preces porrectas esse, nisi actus perficiens accedat, disc.1.sub num.113.

Amplia, etiam quod alienatio excusabilis esset circa pœnas, cum reddatur culposa ob perseuerantiam, disc.5.n.3.

Dicitur tamen fieri quędam fidei violatio vbi alienatio retractatur, num.4. ibidem.

An post declaratam pœnitentiam possit iterum velle stare contractui, disc. 1. num.114.

Declara, vt retractando alienationē, seu &c. teneatur restituere quod accepit, disc.12.num.22.

Rector, seù Prælatus an possit retractando validam alienationem in præiudicium Ecclesiæ cum consensu concessionarij, disc.5.

PENSIO.

Commoditas ipsius alienari potest etiam sine beneplacito, disc.12. num.14.

Acquiri potest per titularem super proprio beneficio, disc.11.num.20.

PERMVTATIO.

Cadit sub prohibita alienatione bonorum Ecclesiæ, disc.1. num.30.

PERSONA.

Multiplicatio personarum formalium in vna materiali datur, disc.29.num.10.

Declara, id non procedere in ijs, quæ pendent ab animo, vel intellectu, ibid.

PIGNVS.

Fructus ex eo percepti pro credito pecuniario imputantur in sortem, discurs.12. num.24.

POSSESSIO.

An sufficiat vt ipsa sit sub lite pro contrahendo vitio litigiosi, disc.40. *sub* n.5.

Habens iuris resistentiam absque iustificatione tituli, vel vehementi fumo non est manutenibilis, disc.18. num.13. in fine.

Plurium sæculorum tutos reddit Principes habentes ab Ecclesia Romana concessiones Imperiales, vel alia iura super Ciuitatibus, & Oppidis, disc.3.num.7.

POSSESSOR.

In vim centenariæ allegare potest quemcumque titulum de mundo meliorem, disc.2.num.8. & 9. disc.3. num.15. disc. 15. num.11.

Amplia, vt non teneatur illum iustificare, disc.3. sub num.19. disc.15.n.11.

Contrarium, & quod id procedat in immemorabili, de cuius initio non constet, disc 3. num.13.

Concorda prout, num. 21. ibid. *Vide* Centenaria.

Rei ecclesiasticæ nulliter alienatæ, an & quando teneatur ad fructus ab initio. *Vide* Fructus.

PRÆCEDENTIA.

Vide Præeminentia.

PRÆCEPTVM.

Testatoris de soluendis debitis, an comprehendat etiam illa, quæ sunt contracta sine solemnitatibus, disc. 33. nu. 29.

PRÆDIVM.

Bona separata quando vnum prædium cõstituere dicantur, disc. 1. num. 118.

Vrbanum non est naturaliter, sed accidentaliter fructiferum, disc. 11. num. 12.

Adhuc tamen dicuntur fructifera ad effectum imponendi censum, num. 13. ibidem.

PRÆEMINENTIA.

Aliaque iura honorifica cadunt sub prohibita alienatione bonorum Ecclesiæ, disc. 1. num. 18.

Amplia, etiam quod in aliam Ecclesiam, alienatio, seù cessio fieret, ibid.

Quid vbi id sequatur inter eiusdem Ecclesiæ personas, sub num. 18. in fine ibidem.

Amplia, etiam vbi fieret transactio super huiusmodi iuribus, disc. 1. sub num. 42. disc. 17. num. 2. disc. 18. num. 3.

Limita, vbi fieret super iuribus parochialibus, putà decimis &c. disc. 1. num. 142. disc. 17. sub num. 5.

Vel vbi esset inita inter Ecclesias super præcedentijs, ac modo incedendi in processionibus, disc. 17. sub num. 5.

Declara, vt in his casibus requiratur confirmatio Episcopi, causa cognita, ibidem.

PRAELATVS. RECTOR.

Ecclesiæ nulliter rem aliquam alienans, potest petere manutentionem contra factũ proprium, disc. 1. num. 102.

Intellige, vbi agat nomine Ecclesiæ, non autem proprio, ibidem.

Declara, manutentionem competere vbi clara sit nullitas, secùs vbi turbida, & obscura, disc. 1. num. 103. disc. 14. num. 15. disc. 18. num. 10.

Quid vbi asseruerit se habere talem facultatem, quam verè non habebat, disc. 1. num. 111.

Non est citandus ab executore beneplaciti vigore clausulæ, *vocatis vocandis*, disc. 1. num. 67.

Sed sufficit citare promotorem fiscalem, num. 68. ibid.

Non acquirit cessiones contra propriam Ecclesiam, & quando secùs, discurs. 11. num. 19.

Onerosam potiùs, quàm lucratiuam causam fouere dicitur in beneficijs curatis, disc. 11. num. 23.

Pœnitere an possit retractando validam alienationem in præiudicium Ecclesiæ cum consensu conceſſionarij, disc. 5.

Potest cogi ad adimplendum solemnitates cum præfixione termini, disc. 1. n. 112.

Quando dicatur noluisse contrahere nomine proprio, disc. 11. num. 11.

Recognoscere potest bonam fidem, disc. 1. num. 143.

Debet tamen esse adminiculata, secùs autem si nuda, ibid.

Repudiare potest hæreditatem non aditam sine solemnitatibus disc. 20. num. 2.

Declara, vbi id sequatur non per solum Abbatem, seù Prælatum, sed cum consensu Conuentus, seù Capituli, num. 3. ibid.

Amplia, vt possit repudiare hæreditatem nulliter delatam, num. 4. ibid.

Vel vbi inconsulto, & cum læsione illam adijsset, sub num. 4. ibid.

PRAESCRIPTIO.

Interdictum reintegrandæ præscribitur per 30. annos, disc. 14. num. 16.

Et in Ecclesia per 40., num. 17. ibid.

Non datur vbi adsit mala fides, discurs. 3. num. 10.

Declara, vt si post illam completam superuenerit, nihil operetur, disc. 2. sub num. 12. disc. 16. sub num. 11.

Non valenti agere, non currit, discurs. 3. num. 13.

Quarè cum difficultate, illa sola foueat possessores, disc. 3. num. 14.

Quodque istis magis expediat allegare aliquem titulum præsumptum ex longo tempore, disc. 3. à num. 13.

PRAESERVATIVA.

Nihil dicitur dare, vel tollere, sed conseruat id, quod inuenit in suo statu, disc. 2. num. 2.

PRAESTATIO.

Annua est ad liberam dispositionem religiosi, disc. 12. num. 12.

Et illam potest liberè cedere, & alienare, num. 13. ibid.

Declara prout, num. 16. ibid.

Vide Monasterium.

PRAESVMPTIO.

Assensus. *Vide*. Assensus.

Beneplaciti Apostolici ex quibus deducatur, disc.1. ex num.84.

Vid. Beneplacitum, *vers.* Quando.

Causæ, ex quibus dicatur interuenisse. *Vide*. Causa.

Exclusiua delicti est sumenda, disc. 29. sub num.10. disc. 41. num.5.

Militat pro decreto iudicis, disc. 28. sub num.6. disc. 31. num.5. disc. 36. num.6.

Solemnitatis, & causæ inducitur ex centenaria, disc. 15. num.4.

Extrinsecæ in ijs, quæ non habent iuris resistentiam, deducitur ex decennali obseruantia, disc.25. num.7. disc.1. sub num.87.

Neq; est necessaria verificatio obseruãtiæ tricennalis continuæ, quæ requiritur vbi adsit iuris resistentia, disc. 25. num.7.

PRETII.

Pars dicuntur merita eius, in quem fit alienatio; disc.1. num.51.

PRIMO GENITVRAE.

Erectio pro decore familiæ est sufficiens causa renunciandi suis bonis, & iuribus, disc.33. sub num.18.

PRINCEPS.

Casus fortuitus dicitur ille, qui pendet ab ipsius gratia, disc.47. sub num.12.

Illius assensus requiritur in alienatione bonorum Communitatum, disc.23.n.22.

Vel illius maioris Magistratus, quem ipse deputauit, ibid.

In dubio non præsumitur velle tollere ius tertio quæsitum, disc.2. sub num.11.

Inferior an possit prohibere alienationem in forensem, disc.39 per tot.

PRIVILEGIVM.

Censetur potius reale, quàm personale, disc.46.num.7.

Concessum Minoribus S. Francisci faciendi alienationes, quomodo procedat, disc. 9. num.5.

Regula conquassationis non procedit vbi quis tractet de damno vitando, alter autem de lucro, vel si vterque agat de damno, & illud excipientis sit maius, disc.24. num.11.

Resignandi liberè aliqua loca monti, non se extendit ad alia, disc. 12. n.5.

PROBATIO.

Actus gestus sine solemnitatibus licèt non sit efficax ad obligandum, est tamen aptus ad probandum, disc.34. num.12.

Dicitur materia arbitraria, disc.23. n.6.

Dominij in antiquis quomodo fiat, disc.23. num.6.

Non probatur per inuestituram nisi iustificetur, quod possessor non alio titulo, quàm illo inuestituræ possederit, disc.3. num.20.

Non potest dici concludens, vbi adest cõtraria possibilitas, disc.36. sub num.7.

PROCVRATOR.

Ipsius citatio facta pro vno loco, non afficit, vbi contractus fiat in altero loco, discurs.28.num.13.

PRODIGVS.

Alienatio, vel alius contractus per ipsum factus, an, & quando subsistineatur, disc. 36. per tot.

Vbi illi esset interdicta administratio, esset nullus, secùs vbi esset initus ante illius interdictionem, disc.36.num. 2. & 3.

Quid requiratur vt dicta interdictio id operetur, num.4. ibid.

Et quid vbi ageretur de dispositione ad pias causas, disc.36. num.5. & 16.

An subsequens interdictio retrotrahatur, num.8. cum seq. ibid.

Restitutio in integrum an detur, num. 11. ibid.

De differentia inter donationem, & contractum correspectiuum, d.36.n.12.

Amplia, vt neque contractus iuramẽto sanetur, disc.36. num.17.

Declara prout, num.18. ibid.

PROHIBITIO.

Administrationis in bonis filij an dicatur facta patri, vbi sit illi prohibitus vsus fructus, disc.27. num.8.

Vide. Administratio.

PROMOTOR FISCALIS.

Est citandus vbi agatur de alienandis bonis Ecclesiæ, seù mensæ Episcopalis, vbi adsit in beneplacito clausula, *vocatis vocandis*, disc.13.num.5. disc.1.num.68.

Citandus tamen non est Prælatus, seù administrator Ecclesiæ, qui fecit alienationem, disc.1.num.67.

PROXIMIOR.

Absens si fuerit, contractus ea die sine ipso initus, est validus, disc.23. num.14. disc.32. num.17.

Declara, id procedere vbi actus dilationem non pateretur; secùs in actibus vo-

voluntarijs, ſub num. 17. ibid. diſc. 23. num. 14. & ſeq.

Intellige, vt mulieris aſſertioni ſuper illius non exiſtentia, deferendum ſit, diſc. 32. ſub num. 13. & ſeq. ibid.

Dummodo alia iuſtificatio in contrarium non accedat, num. 15. & 16. ibid.

Declara, vt neque ſufficiat probaſſe illorum exiſtentiam niſi probetur commodè interuenire potuiſſe, diſcurſ. 32. num. 17.

Citatio ipſius quomodo ſit concipienda, diſc. 33. num. 5.

Et quando dictus rigor citationis attendi debeat, num. 13. ibid.

Q

QVADRAGENARIA.

REquiritur in Eccleſijs ad præſcribendum interdictum reintegrandæ, diſc. 14. num. 17.

In alijs autem ſufficit lapſus 30. anno. num. 16. ibid.

R

RATIFICATIO.

ACtus ipſo iure nulli, nec habentis implicitum ſtatum validitatis non operatur retrotractionem, diſc. 37. ſub num. 13.

Dicitur facta per minorem, vbi factus maior contractum obſeruauerit, diſc. 28. num. 7.

Intellige, vt ad hunc effectum ſit neceſſaria ſcientia tam facti, quàm iuris, diſc. 28. num. 18. diſc. 36. num. 9. diſc. 37. num. 13.

Scriptura ratificans, ſeù confirmans actum iam geſtum, non inducit nouum conſenſum, diſc. 47. num. 9.

RECOGNITIO.

Bonæ fidei poteſt fieri per Prælatum, ſeù Rectorem Eccleſiæ, abſque prohibitione *Extrauagantis Ambitioſæ*, diſcurſ. 1. num. 143.

Dummodo tamen ſit adminiculata, ſecùs autem ſi nuda, ibid.

Et poteſt etiam fieri per tutorem, ſeù adminiſtratorem, diſc. 34. num. 11.

RECTOR.

Vide. Prælatus.

REDDITIO RATIONVM.

De fraudibus adminiſtratorum in iſtis reddendis, diſc. 5. ſub num. 3. remiſſiuè.

REGVLA.

Trans fert onus probandi in aduerſarium, diſc. 46. num 8. diſc. 47. num. 16.

RELIGIO.

Minorum Conuentualium eſt capax retentionis bonorum ſtabilium, ac reddituũ, diſc. 9. ſub num. 5.

Minorum obſeruantium eſt incapax retinendi bona ſtabilia in redditu, non autem illa acquirendi ad effectum vendendi, num. 5. ibid.

RELIGIOSVS.

Bona, quæ huic deferuntur, acquiri dicuntur directè, & immediatè per ipſum Monaſterium, diſc. 12. n. 3. diſc. 20. n. 5.

Amplia, vt iſta bona dicantur eſſe penès Monaſterium habitualiter, etiam quod præceptum accederet nè illa eidem quærantur, diſc. 12. ſub num. 11.

Declara, vt annuæ, ſeù vitalitiæ præſtationes ſint ad liberam diſpoſitionem ipſius Religioſi, diſc. 12. num. 12.

Eaſque licitè poſſunt vendere, & cedere, num. 13. ibid.

Limita, prout in caſu de *quo*, num. 16. ibid.

Quale autem ius habeat Monaſteriũ in his vitalitijs præſtationibus, num. 15. ibidem.

REMISSIO.

Caducitatis an cadat ſub prohibita alienatione *Extrauagan. Ambitioſæ*, diſcurſ. 1. num. 123.

Affirmatiua procederet in caducitatibus ob lineam finitam, ſecùs ob alienationes, ſeù canones non ſolutos, num. 125. ibid.

Debiti an sit realis, vel personalis, discursu 46.

Diceretur realis vbi munita esset dictione *nunquam*, num. 13. ibid.

Nec personalis diceretur ex eo, quod dictum esset, *vt rem gratam Titio faceret*, num. 14. ibid.

Cum id dictum sit ad demõstrandam personam cui sit illa remissio, ibid.

Pensionis an obtineatur per conductorem ob superuentam bonorum diminutionem, disc. 13. num. 15.

Et quid econuersò in casu augmenti, an pensio debeat augeri, num. 15. & 16. ibidem.

RENVNCIATIO.

Bonorum, ac iurium fine solemnitatibus subsistinetur prò erectione primogenituræ, disc. 33. sub num. 18.

Inhabilitatus à Statuto ad contrahendum censetur quoque inhabilitatus ad renunciandum, disc. 30. sub num. 10.

REPVDIATIO.

Hæreditatis nõ aditæ fieri potest per Prælatum sine solemnitatibus, disc. 20. n. 2.

Declara, vbi id sequatur non per solum Abbatem, seù Prælatum, sed cum consensu Conuentus, seù Capituli, num. 3. ibid.

Amplia, vt possit Prælatus repudiare hæreditatem nulliter delatam, num. 4. ibid.

Vel vbi inconsulto, & cum læsione illam adijsset, sub num. 4. ibid.

RESIGNATIO.

Beneficij ad cuius titulum quis est ordinatus an valeat, disc. 38. num. 5.

Iustificari debet quod resignans sit aliundè prouisus, ibid.

Locorum montium solet fieri sine solemnitatibus statutarijs, disc. 12. sub num. 4. & 7. vbi de ratione.

Declara, vt si priuilegium liberè resignandi concedatur aliquibus locis montium, alijs censetur denegatum, disc. 12. num. 5.

Intellige, vbi formalis resignatio sequuta sit, secùs vbi processum fuerit per viam simplicis venditionis, a cessionis, sub num. 5. ibid.

RESTITVTIO IN INTEGRVM.

In Curia de facili datur aduersus rem iudicatam, disc. 12. n. 2. disc. 50. n. 10.

Minori habilitato ad contrahendum, an & quando illa concedatur, disc. 29. ex num. 12.

Vbi habilitatio sequatur ratione iuramenti, tunc illa non denegatur, num. 13. & 14. ibid.

Neque requiritur læsio ænormissima, sub num. 14. ibid.

Amplia, idem esse dicendum in habilitatione resultante à venia ætatis, disc. 29. num. 15.

Vbi solemnitas exigatur vsque ad certam ætatem tantùm, pariter illa non denegatur, num. 18. ibidem.

Si verò Statutum abbreuiando ætatem, fingat minorem in omnibus, & per omnia maiorẽ, tunc illa denegatur, disc. 29. num. 19.

Declara, vt non denegetur ex clausula generali, *Si qua mihi*, sub num. 19. ibid.

Prodigo conceditur aduersus actus præiudiciales à se gestos, etiam ante interdictam bonorum administrationem, disc. 36. num. 4.

RETROTRACTIO.

Actus ipso iure nulli non habentis implicitam status validitatem, non datur, disc. 37. sub num. 13.

Beneplaciti Apostolici an fiat ad suum initium, disc. 1. num. 58.

Subsequens interdictio administrationis facta prodigo, retrotrahitur ad diem initæ donationis, aliorumque actuum præiudicialium, disc. 36. sub num. 4.

REVS.

Tenetur concludenter probare suam exceptionem, disc. 26. num. 5.

Atque etiam limitationem vbi actor pro se regulam habeat, disc. 46. num. 8.

ROTA.

Coram *Merlino* decis. 702. declaratur, disc. 1. num. 50.

Non de facili iudicatur aduersus illius decisiones, disc. 27. num. 5.

S

SALVIANVM.

CReditor immissus in saluiano ad bona Ecclesiæ non potest detinere vltrà triennium, disc.1. num.36. in fine.

SCIENTIA.

Tam facti, quàm iuris requiritur in minore actum ratificante, disc.28. num.18. disc.36.num.9. disc.37.num.13.

SCRIPTVRA.

An requiratur ad substantiam, vel probationem, vbi contrahentes de illa facienda conuenerint, disc.44. per tot.

Vbi constaret requisitam esse ad substantiam, interim contractus esset imperfectus, & admitteretur pœnitentia, num.2. ibidem.

In dubio tamen præsumitur potiùs ad probationem, quàm ad substantiam, num.3. ibid.

Vbi ageretur de solidatione computorum, illa reseruata diceretur solum ad probationem, num.5. ibidem.

Secùs vbi ageretur de transactionibus, vel emptionibus ad effectum statuendi pacta, & conuentiones, ibid.

Ad quem effectum partes de illa conuenire soleant, num.9. ibid.

Confirmans, seù ratificans contractum iam gestum non inducit nouum consensum, disc.47. num.9.

SENTENTIA.

Absolutoria an vulneret processum executiuum, disc.43. num.3.

Vbi esset nulla non vulneraret, sub num.3. ibid.

Si verò esset iniusta, distinguitur inter simplicem, & notoriam iniustitiam, num.4. ibidem.

Declaratoria cum præfixione termini indiget desertio appellationis, disc.16.n.3.

Iniusta nunquam transit in iudicatum, & aduersus ipsam de facili datur restitutio in integrum, disc.16.num.2. discur.50. num.10.

Prouisionalis non inducit vitium litigiosi, discur.40. num.13.

SEPVLTVRA.

Ad effectum acquirendi ipsius ius in Ecclesia, sufficit sola patientia Episcopi, disc.22. num.4.

SERVITVS.

Dicitur ecclesiasticorum obligatio non colendi extrà proprium territorium, disc.18. num.6.

Illius impositio importat prohibitam alienationem, disc.18.num.8.

SYLVA.

In cæduis quodlibet triennium, vel decennium, aut maius tempus habetur pro vno anno, disc.1. num.37.

Incisio ipsius an cadat sub prohita alienatione *Extrauag. Ambitiosæ*, disc.1.n.26.

Vbi illa caderet, procederet in præiudicium Prælati alienantis, secùs tertij, in quem fieret alienatio, num.26. ibid.

Aliquando dicta incisio permittitur, etiam in syluis non cæduis, sub num.26. ibidem.

SITVS.

Concessio pro construenda cappella, an cadat sub *Extrauag. Ambitiosæ*, disc.22. per totum.

Et quando huiusmodi concessio sapiat simoniam, num.5. ibid.

SOCIETAS OFFICII.

Non est locus ipsius lucro, si de tempore contractus periculum esset imminens, disc.48. num.21.

SOLEMNITAS.

Aliqua non requiritur in alienatione bonorum minorum vbi ista fieret in alios minores, disc.24.num.4.

Contrarium verius, num.10. ibid.

Et de ratione, num.11. ibid.

Amplia, vt neque illa desideretur pro solutione debiti paterni, disc.28. n.5.

Contrarium, num.16. & 17. ibid.

Declara, vt in casu nullitatis actus teneatur minor restituere id, in quo factus est locupletior, disc.28. num.17.

Amplia, vt illa non exigatur, vbi testator dederit facultatem tutori alienãdi, disc.35. num.4. & 6. vbi de ratione.

Præsertim vbi id sequeretur ex causa dissoluendi æs alienum testatoris, num.4. ibidem.

Intellige, id procedere vbi facultas restricta esset ad certam rem, secùs vbi esset generica, disc. 35. n. 5. & 6. in fine.

Contrarium, vt indistinctè huiusmodi facultas eximat à solemnitatibus, vbi iusta causa concurrat, num. 6. & 7. ibid.

Vide infra vers. Minor.

Beneplacitum Apostolicum illam supplet, & quando. *Vide.* Beneplacitum.

Contractus initus sine ipsa, licèt inefficax sit ad obligandum, est tamen aptus ad probandum, disc. 34. num. 12.

Debitum contractum sine ipsa non obligat in conscientia, disc. 33. num. 29.

Defectus ipsius dicitur substantialis, disc. 32. num. 5.

Eadem, quæ requiritur in contractu, requiritur in distractu, disc. 5. n. 9.

Extrinseca præsumitur ex lapsu decem annorum, vbi iuris resistentia non adsit, discurs. 1. sub num. 87., disc. 25. num. 7.

Vbi vero adsit iuris resistentia, requiritur lapsus triginta annorum, discur. 1. num. 87., disc. 25. num. 7.

In actibus gestis cum Ecclesia, vel pia causa non requiritur, disc. 32. num. 8.

Declara, id procedere in actibus gestis ex solo motiuo pietatis, & amore Dei, num. 9. ibid.

Secùs, vbi esset contractus hinc inde correspectiuus nullo habito respectu ad fauorem animæ, num. 10. ibid.

Et de ratione, num. 11. & 12. ibid.

Inuentus pupillorum, & minorum quorum nomine alienatio fiat, an requiratur, disc. 35. num. 16.

Huiusmodi interuentus requireretur in alienatione facta per minorem, cum auctoritate curatoris, sub num. 16. ibid.

Et de ratione, num. 17. ibid.

Intellige, vt hic punctus tanquam dubius non sit admittendus in iudicio exequtiuo, sub num. 16. ibid.

Minor contrahens extra territorium proprij loci sine solemnitatibus, an obligetur, disc. 29.

Si vigore sui Statuti est maior, & contrahat in loco, vbi sit minor, adhuc tenet obligatio sine ipsis, num. 7. ibid.

Et de ratione, num. 9. ibid.

Secùs autem vbi in sua patria esset minor, & contraheret in loco vb. haberetur pro maiori, num. 6. ibid.

Amplia idem procedere in actibus iudicialibus, disc. 29. num. 8.

Quid vbi ille cum iuramento asseuerit se esse maiorem, disc. 29. ex n. 22.

Vid. Minor.

Vbi esset clericus validè obligaretur sine solemnitatibus statutarijs, disc. 30. sub num. 10.

Declara, prout dicto num. 10. ibid.

Idem procederet, vbi mercaturam aliquam exerceret in concernentibus negotia mercantilia, disc. 34. n. 5.

Quando autem, quis dicatur mercator ad istum effectum, num. 9. ibid.

Mulier maior potest sine ipsa liberè contrahere, discurs. 31. numer. 7., disc. 34. num. 3.

Matrona, vel alia ordinis magnatitij, quando per simplicem apocam, sine alia solemnitate obligetur, disc. 33. sub num. 18.

Neque illa requiritur in actu per ipsam gesto nomine administratorio, disc. 34. num. 8.

Neque vbi mercaturam aliquam exerceret, disc. 34. num. 4.

Declara, id non procedere vbi ageretur de mercatura ex integro ab ea suscepta, sed solum de continuando negotio, num. 6. & 7. ibid. *Vide.* Mulier.

Nil refert illã esse materialiter adhibitam, vbi causa deficiat, disc. 23. n. 23.

Non requiritur inter æquè priuilegiatos, disc. 24. num. 4.

Contrarium, num. 10.

Et quid operetur, vt alter contrahens sit priuilegiatus, num. 12. ibid.

Pater potest sine ipsa alienare bona filij licèt infantis, discurs. 27. numer. 11. & 12.

Dummodo adsit iusta causa, ibid.

Præceptum testatoris de soluendis debitis, an comprehendat etiam illa, quæ sunt contracta sine solemnitatibus, disc. 33. num. 29.

Prælatus cogi potest ad illam adimplẽdam, cum aliqua præfixione termini, disc. 1. num. 112.

Resignatio locorum montium solet fieri sine solemnitatibus statutarijs, discur. 12. sub num. 4. & 7., vbi de ratione.

Declara, vt si priuilegium liberè resignandi concedatur aliquibus locis montium, alijs censeatur denegatum, disc. 12. num. 5.

Statutaria an requiratur vbi agatur de negotijs mercantilibus, disc. 34. per tot.

Statuti Vrbis 151., quas solemnitates exigat in alienatione bonorum minorum, disc.28. num. 3.

Et quid de altero, 113. num.8. ibid.

Declara, vt Statutum 151. remaneat in alijs contractibus, qui veram alienationem non important, discurs.28. numer.9.

Illius forma non seruata actus corruit, disc.28. sub num.8.

Quoad solemnitates Statuti 151. non fit differentia inter bona dotalia, & extradotalia, disc.31. num.14.

Quid tamen referat agi potiùs de dotalibus, quam extradotalibus, num.16. ibidem.

113. & 151. quid operentur in contractu mulierum maiorum, discurs.31. num.20.

151. licet loquatur de quatuor contractibus, attamen procedit in omnibus contractibus, in quibus læsio dari possit, discurs.33. numer.3., discurs.34. num.2.

Amplia etiam in aditione hæreditatis, disc.33. num.4.

Et in societate quamuis tacita, disc. 34. num.2.

Statutum præscribens solemnitates non dicitur inducere priuilegium, sed præsumptionem imbecillitatis intellectus, disc.33. sub num.23.

Subditus potest à Superiore inhabilitari ad contrahendum sine certa solemnitate, etiam cum non subditis, discurs.22. sub num. 10.

Vbi constat de contraria fraudis præsumptione, actus cum solemnitatibus est etiã inualidus, disc.33. num.19.

SOLITVM.

In alienationibus bonorum Ecclesiæ alterari non debet, disc.1. num.131., disc.5. num.10.

Data siquidem illius alteratione, actus corruit in totum etiam pro tempore, vel modo solito, disc.1. sub num.131. & seq., disc.5. num.11., disc.10. num.5.

Intellige, vt illius alteratio sequi etiã dicatur circa qualitatem personæ, in quam fiat alienatio, disc.1. num.37.

Nisi ab alijs circumstantijs compensaretur alteratio, disc.5. num.12.

Vel vbi excessus, vel alteratio esset modica, disc.10. num.6.

Vide. Alienatio bonorum Ecclesiæ.

SOLVTIO.

Debiti hæreditarij, vt fiat, alienari possunt bona ecclesiastica absque prohibitione, *Extrauag. Ambitioſe*, disc.9.n.13.

Intellige, nisi ex fructibus illud solui potuisset, ibid.

Debiti paterni facta per minores non requirit solemnitates, disc.28. num.5.

Contrarium, num.16. & 17. ibid.

Præsertim vbi testator faculatem dederit tutori alienandi, discurs.35. num.4. & 6.

Intellige, id procedere vbi facultas restricta esset ad certam rem, secùs vbi illa esset generica, disc.35. num.5. & 6. in fine.

Contrarium, vt indistincte huiusmodi facultas eximat à solemnitatibus vbi iusta causa concurrat, numer.6. & 7. ibidem.

Præceptum testatoris de soluendis debitis, an intelligatur etiam de ijs, quæ sunt contracta sine solemnitatibus, discur.33. num. 29.

SPONSIO.

Dando aliquam pecuniam cum obligatione restituendi duplum, vel triplum &c., vbi recipiens vxorem duxerit, seù &c., an valeat, discurs.47. numer.10. remissiuè.

De futuro non se extendit ad præteritum, disc.48. num.7.

Facta super obsidione alicuius Ciuitatis, an teneat si de eo tempore esset soluta obsidio, disc.48. num.7. & 23.

Et vbi facta esset super captura alicuius Arcis, àn dicatur commissa stipulatio, si castrum per deditionem amittatur, disc.48. per totum.

Facta super creatione Pontificis, si de eo tempore illa esset sequuta, non dicitur factus casus stipulationis, discurs.48. sub num.7.

Prout facta super promotione alicuius ad Cardinalatum, corruit si de eo tempore promotio esset sequuta, num.19. ibidem.

Quid si de tempore declarationis factæ per Pontificem, ille esset mortuus, num.20. ibid.

In dubio contra solutionem sponsionis, discurs. 48. num. 18.

Non obligat vbi de eius tempore sit factus casus, num. 7. 16. & 19. ibid.

Quæ fiat super aliquo incerto euentu, præsertim electionis Officialium, an dicatur licita, disc. 47. num. 10. & seq.

Et quid vbi illa fieret cum eo, ad quem spectat eligere Officiales, & Magistratus, sub num. 10. ibid.

Et quando sit inualida, quia integra lista extrahendorum data non sit, num. 11. ibidem.

Quod nauis in portum peruenerit non dicitur commissa, si illa venerit solùm intra signa portus, disc. 48. num. 4.

Quod N. obtinebit in dotem prouinciam, non dicitur commissa, si illam pleno iure non acquirat, discurs. 48. num. 6.

Strictè est interpretanda, num. 4. ibid.

Seù Lotti suspecti sunt de inæqualitate, disc. 47. num. 14.

STATVS.

Pallauicini, quando originem habuerit, disc. 29. num. 21.

STATVTVM.

Ciuitatis dominantis, an liget castra separata ab illius iurisdictione, discurs. 39. num. 8.

In loco subdito, cessante Statuto particulari, attendi debet, discurs. 39. numer. 3.

Confirmatio præsumpta resultans à lapsu longi temporis censetur in forma communi, disc. 39. num. .

Dominus castri, quando in eo possit illud condere, num. 16. ibid.

Forma ipsius non seruata, actus irritatur, disc. 28. sub num. 8.

Habilitans minorem ad contrahendum, censetur vbique illum habilitare, disc. 29 num. 7. & 9., vbi de ratione.

An autem hoc casu minori læso competat restitutio in integrum.

Vide. Restitutio in integrum.

Inhabilitans mulierem non comprehendit exercentem mercaturam, discurs. 34. num. 4.

Declara, id solum procedere vbi ageretur de continuando negotio, non autem vbi mercatura esset ex integro susceptа, num. 6. & 7. ibid.

Ad contrahendum, censetur quoque inhabilitasse ad renunciandum, disc. 30. sub num. 10.

Laicale non comprehendit actus iuratos, disc. 26. num. 9., disc. 29. sub num. 13.

Amplia, vt ex præsumpta voluntate, neque Papale comprehendat, disc. 26. sub num. 11.

Limita, vbi indirecta illius eneruatio resultaret, puta adimendo fidem scripturæ &c., num. 12. ibid.

Declara, limitationem procedere tantùm præsumptiuè, num. 13. ibid.

Mutatio iurisdictionis, an importet mutationem territorij, ac cessationem subiectionis legum, & Statutorum, discurs. 39. num. 8.

Particulare vbi cessat, sub nomine iuris cõmunis, an veniat Statutum generale loci dominantis, vel potiùs commune Romanorum, disc. 39. num. 13.

An faciat cessare Ægidianam, vel Statutum generale, disc. 35. num. 10.

Affirmatiua procederet, vbi illud esset incompatibile, secùs vbi esset compatibile, ibid.

Quando ista compatibilitas, vel respectiuè incompatibilitas adesse dicatur, ibidem.

Præscribens solemnitates non dicitur inducere priuilegium, sed præsumptionem imbecillitatis intellectus, discur. 33. sub num. 23.

Prohibens alienationes in forenses, dicitur exorbitans à iure, disc. 39. num. 5.

Contrarium, num. 10. ibid.

An dicatur odiosum, *vel* fauorabile, disc. 39. num. 11.

Et an liget ecclesiasticos, numer. 12. ibidem.

Non potest condi à Ciuitate, vel Domino recognoscente Superiorem, num. 6. & 7. ibid.

Vrbis 113. quid operetur in contractu mulierum maiorum, disc. 31. num. 20.

Et quid in contractibus minorum, disc. 28. num. 8.

Cap. 151. quas exigat solemnitates in alienationibus bonorum minorum, disc. 28. num. 3.

Declara, hoc Statutum procedere in contractibus, qui veram alienationem non important, disc. 28. num. 9.

Illius forma non seruata actus corruit, sub num. 9. ibid.

Quoad solemnitates huius Statuti non est differentia inter bona dotalia, & extradotalia, disc. 31. num. 14.

Quid tamen referat agi potiùs de dotalibus, quàm extradotalibus, num. 16. ibidem.

Declara, vt licèt illud loquatur de quatuor contractibus, attamen procedit in omnibus, in quibus læsio potest intervenire, disc. 33. num. 3., disc. 34. n. 2.

Amplia, vt etiam aditio hæreditatis sub ipso comprehendatur, discurs. 33. num. 4.

Atque etiam in societate quamuis tacita, disc. 34. num. 2.

Cap. 152. super obligatione filiorumfamilias expenditur, disc. 37. per totum.

An procedat in bonis, in quibus pater non habet vsumfructum, num. 28. ibid.

STIPVLATIO.

Infans acquirit etiam sine alterius stipulatione, disc. 46. num. 6.

Pro hæredibus, censetur in omnibus pactis, & conuentionibus inesse, licèt non adijciatur, disc. 46. num. 6.

SVBDITVS.

Obligatio ipsius ad fauorem Baronis, & Superioris, àn teneat, disc. 42. num. 6. & per totum.

Negatiua procederet vbi ageretur de tali officiali, qui sua auctoritate subditum obligatum possit concutere, num. 6. & 10. ibid.

Quid vbi esset facta ad fauorem Baronis, num. 6. ibid.

Potest à Superiore inhabilitari ad contrahendum, sine certa solemnitate, etiam cum non subdito, disc. 32. sub num. 10.

SVBREPTIO.

Beneplacitum concessum pro vna persona, suffragatur etiam pro alia, d. 1. sub n. 55.

SVCCESSIO.

In bonis vacantibus, àn detur Baroni, seù Domicello inferiori, disc. 39. num. 17.

SVPPLICATIO.

Signata non sufficit in beneplacito Apostolico, nisi accedat expeditio litterarum, discurs. 1. numer. 77.

Limita, vbi beneplacitum accederet pro simplici approbatione, non autem in forma commissaria, num. 78. ibid.

Vel vbi concederetur per Sac. Congregationem Concilij, seù Episcoporū, & Regularium, disc. 1. sub num. 78.

Declara, vt sola supplicatio signata operetur effectum exclusionis pœnitentiæ, disc. 1. num. 79.

Dicitur materia arbitraria, num. 54. ibid.

In obtinenda derogatione fideicommissi, quando dicatur adesse, numer. 55. ibid. remissiuè.

In obtinendo beneplacito alia subreptio non attenditur nisi illa, quæ concernat defectum causæ, disc. 1. num. 54. & 55., disc. 14. num. 3.

T

TAXATIO.

ALimentorum est arbitraria, disc. 38. num. 10.

TEMPVS.

Ad effectum metiendi læsionem attenditur illud contractus, disc. 14. num. 10.

Fallit in ijs, quæ habent tractum successiuum, cum tunc læsio superueniens attendi debeat, disc. 13. num. 14., disc. 14. num. 11., disc. 24. num. 8.

Contractus est attendendum pro metienda vtilitate contractus *initi* cum Ecclesia, disc. 1. num. 46.

Declara, id procedere in ijs, quæ momento temporis perficiuntur, secùs in ijs, quæ habent tractum successiuum, disc. 13. num. 14.

Et quod illud sit solilum, ac naturale, ac probabiliter duraturum, discur. 1. sub num. 46.

Et quod nō sit calamitosum, vel aliàs accidentale, num. 47. ibid., discurs. 13. num. 9.

Immemorabile. *Vide*. Immemorabilis.

Longum in locatione, quando dicatur appositum, disc. 1. num. 32.

Triginta annorum inducit præsumptionē beneplaciti Apostolici, disc. 1. sub n. 84., disc. 9. num. 3.

Fallit, vbi intra dictum tempus fuisset

set mota lis super nullitate alienationis, disc. 13. sub num. 10. & 11.

Declara, vt dictum tempus debeat esse completum, disc. 1. num. 87.

Vide. Beneplacitum.

TERRITORIVM.

Quare colentes extra illud teneantur soluere responsionem Domino territorij colendi, disc. 18. num. 7.

Seruitus ecclesiasticorum dicitur obligatio non colendi extra proprium territorium, disc. 18. num. 6.

TERTIVS.

Hypotheca, quando contra ipsum sit exercibilis in mercibus, & animalibus, disc. 1. num. 24. remissiuè.

Non potest allegare nullitatem, discur. 37. num. 5.

Declara, vbi contractus non esset nullus ipso iure, sed rescindendus esset ope exceptionis, num. 6. ibid.

Fallit, vbi esset exclusiua iuris agentis, num. 7. ibid.

Vbi in istum facta esset alienatio rei litigiosæ, sola fraus præiudicij attenderetur pro competentia vię executiuè, disc. 40. num. 10.

TESTAMENTVM.

Infirmi ad fauorem medici, àn valeat, disc. 42. num. 12. remissiuè.

TITVLARIS.

Potest acquirere commoditatem pensionis super proprio beneficio, discurs. 11. num. 20.

TITVLVS.

Infectus vbi retineatur inter scripturas, inducit malam fidem, disc. 3. num. 11.

Iurispatronatus tam potentium, quàm priuatorum præsumitur ex immemorabili, disc. 2. num. 7.

Dictumque tempus non debuit esse completum, quando prodijt C.T., sed quando lis mouetur, ibid.

Obtinens rem ex titulo inualido, potest aliũ validum cumulare quoties ad primum non se restrinxerit, disc. 15. sub n. 11.

Quicumque de mundo melior allegari potest vigore centenariæ, disc. 2. num. 8. & 9., disc. 3. num. 15., d. 15. n. 11.

Contrarium, & quod hoc procedat solum in immemorabili, de cuius initio non constat, disc. 3. num. 12.

Concorda prout, num. 21. ibid.

Vide. Centenaria.

TRANSACTIO.

Cadit sub prohibita alienatione bonorum Ecclesiæ, disc. 1. sub num. 42. *vers.* indefinitè, discurs. 17. numer. 2., disc. 50. sub num. 16.

Amplia, vt non curetur, an possessio sit penès Ecclesiam, vel penès aliam partem, ibid.

Amplia, licèt ipsa fieret super iuribus incorporalibus inter duas Ecclesias, seù corpora ecclesiastica, disc. 1. sub nu. 42., disc. 17. num. 2., disc. 18. n. 3.

Limita vbi fieret super Decimis, seù alijs iuribus parochialibus, disc. 1. num. 42. in fine & 142., discurs. 17. sub numer. 5.

Limita, vbi esset inita inter duas Ecclesias super præcedentijs, ac modo incedendi in processionibus, discurs. 17. sub num. 5.

Intellige, vt in his casibus limitatis requiratur confirmatio Episcopi causa cognita, ibid.

Limita, vbi bona essent Religionis incapacis retinendi, disc. 19. n. 3.

Limita vbi Ecclesia omnia bona obtinendo, aliquid collitiganti præstet in pecunia, vel alia re non prohibita alienari, disc. 1. sub num. 42., discur. 17. sub num. 5.

Vel vbi cum transigente contraheret debitum soluendũ ex fructibus, intacta bonorum substantia, disc. 1. sub n. 42.

Vtilitas quomodo in his transactionibus sit consideranda, disc. 1. num. 53.

De essentialibus ipsius requisitis, disc. 50. num. 3.

Non datur sine litè vera, & sincera, non autem affectata, num. 3. ibid.

Declara, vt solus illius timor sufficiat, num. 8. ibid.

Et sufficit talis qualis dubietas, disc. 24. num. 15., disc. 50. num. 9.

Quinimo dictum vnius Doctoris, disc. 24. num. 15., disc. 1. num. 9.

Intellige, id procedere ad effectum validitatis transactionis inter ipsosmet transigentes, seù vt dicatur inita bona fide,

fide ad effectum ligandi successores, disc. 50. num. 23.

Requirit, vt aliquid hinc inde detur, vel remittatur, disc. 50. num. 6.

Intellige, vt prò commodo satis reputetur recessus à lite, & alijs expensis, num. 12. ibid.

Quamuis, id quod est sub lite totum ab altero obtineatur, ibid.

Extinguit omnia priora iura, & actiones, disc. 50. num. 26.

Intellige de bonis, & iuribus tantùm, quæ erant sub lite, non autem de alijs, num. 27. ibid.

Declara, nisi illa esset inita per verba nimis effrenata, sub num. 27. ibid.

Subdeclara nisi pars proœmialis ad certam transigendi causam restricta sit, cum tunc non attendantur verba generalia, sub num. 27. ibid.

Facta per Prælatum, seù Rectorem Ecclesiæ, àn obliget successores, discurs. 50. num. 16.

Quid in iuribus Regalibus, num. 17. ibidem.

Quid in feudis, num. 18. ibid.

Et maioratibus Hispaniæ, num. 19. ibidem.

Et quid in fideicommissis, n. 20. ibid.

Leonina, quando dicatur, discurs. 24. sub num. 16.

Læsio datur in ipsa, disc. 50. num. 13.

Vbi ista sit enormis, intrat rescissio cũ optione rem restituendi, vel supplendi iustum pretium, ibid.

Vbi vero est enormissima dicta optio non intrat, ibidem.

Quid differat ab emptione ad istum effectum, disc. 24. num. 14.

Læsiua quando dicatur vbi fiat per aliquã Ciuitatem, seù Communitatem, disc. 24. per totum.

Mulier, àn possit transigere super bonis liberis in præiudicium fideicommissi, à quo dos sit extrahenda, disc. 50. num. 25. remissiuè.

Non intrat vbi causa terminata est per rem iudicatam, disc. 50. num. 5.

Declara, prout, num. 11. ibid.

Obtinens aliquid iure transactionis non dicitur obtinere iure nouo, sed primæuo, disc. 50. sub num. 28.

Super bonis fideicommissarijs inita cum auctoritate Iudicis, vel qualificatæ personæ præsumitur facta cum bona fide, disc. 24. num. 17.

Fallit vbi constaret de læsione, vel defectu causæ, ibid.

An fieri valeat, vbi nulla lis adsit, super futura, atque incerta spe, discur. 50. num. 22.

Transigens, an audiatur non restituto eo, quod accepit, num. 28. ibid.

Vbi agitur de illius inualiditate, non attenditur, an transigens haberet bonum, vel malum ius, disc. 17. num. 6.

TRANSPORTATIO.

Omnium actorum requiritur ad probandam nullitatem decreti, discurs. 36. num. 7.

TRIBVNAL.

Sac. Consultæ laudatur ob facilem subditorum recursum, disc. 39. num. 2.

TVTOR.

Dicitur bene agere, vbi gerat negotia pupilli, eodem modo quo supra, disc. 27. num. 10.

Habens facultatem à testatore alienandi bona pupilli, non indiget solemnitatibus, disc. 35. num. 4. & 6. vbi de ratione.

Præsertim vbi id sequeretur pro dissoluendo ære alieno testatoris, numer. 4. ibidem.

Declara, id procedere vbi facultas restricta esset ad certam rem, secùs vbi esset generica, discurs. 35. num. 5. & 6. in fine.

Contrarium, vt scilicèt indistinctè huiusmodi facultas eximat à solemnitatibus, vbi concurrat iusta causa, num. 6. & 7. ibidem.

In contractu per ipsum inito, àn requiratur præsentia pupilli, disc. 35. num. 16.

Negatiua procedere in contractibus factis per tutorem nomine pupilli, non autem in gestis per minorem, cum auctoritate curatoris, sub num. 16. ibid.

Et de ratione differentiæ, numer. 17.

Lex quare potiùs confidat administrationi patris, quam istius, disc. 27. n. 9.

Licèt sit prohibitus alienare, vel obligare bona pupilli, potest tamen recognoscere bonam fidem, d. 34. n. 11., d. 1. n. 143.

Declara, vt debeat esse bene administrata, ibidem.

Non

Non acquirit cessiones contra pupillum, & quando secùs, disc.11.num.19.

V

VALOR.

BOna Ecclesiæ modici valoris alienari possunt sine solemnitatibus, disc.1. num.115. & seq.

Vide. Alienatio bonorum Ecclesiæ, *Vers.* 1. Limita.

Bonorum hodie excreuit, & de ratione, disc.14. num.9.

Minuitur à qualitate feudalitatis, discur.1. num.50.

Pro illo regulando non attenduntur tempora calamitosa, vel accidentalia, disc.1. num.47.

Quomodo regulari debeat ex omninò incerto euentu, disc.10. num.8. & 9.

VERBA.

Intelligenda sunt iuxtà communem vsum, disc.48.num.12

Non illorum cortex, sed substantia verisimilis voluntatis est attendenda, disc.11. num.5.

VERSIO.

Emptor bonorum Ecclesiæ, àn teneatur esse sollicitus de versione pretij. *Vid.* Emptor.

Quomodo probetur, disc.28. num.8.

VIA EXEQVVTIVA.

Contra tertium, in quem facta est alienatio rei litigiosæ, vt competat attenditur sola fraus præiudicij, disc.40. num.10.

Datur contra creditorem obligatum restituere prioribus, disc.37. num.3.

Quando vulnererur à sententia absoluto-ria. *Vid.* Sententia.

VITIVM.

Litigiosi, àn & quomodo contrahatur. *Vid.* Litigiosi.

VNIO.

Subiectiua, an cadat sub prohibita alienatione bonorum Ecclesiæ, disc.1. n.44.

VOLVNTAS.

Non verborum cortex, sed illius verisimilis substantia est attendenda, disc.11. num.5., discurs.48. numer.10.

VSVRAE.

In materia vsuraria non attenditur vtilitas debitoris, sed creditoris, disc.4. n.8.

Papæ potestas in hac materia, quantum se extendat, disc.11. num.7.

VSVSFRVCTVS.

Prohibitio facta patri, quando inducat prohibitionem administrationis bonorum filij, disc.27. num.8.

Et quid vbi prohibitio nõ proueniat ab homine, sed ex sola iuris subtilitate, *ibid. Vid.* Administratio.

VTILITAS.

Euidens in alienatione bonorum Ecclesiæ, quando adesse dicatur, disc.1. num.45.

Debet esse certa, non autem sperata, quodque Ecclesia plus percipiat alienando, quam retinendo, sub num.45.ibid.

Ideoque non sufficit, quod ipsa nõ sit in damno, nisi etiã lucrũ percipiat, ibid.

Attendenda est de tempore contractus, num.46.ibid.

Declara, id procedere in ijs, quæ momento temporis perficiũtur; Secùs in ijs, quę habẽt tractũ successiuum, d.13.n.14.

Et dummodo tempus contractus esset solitum & connaturale, ac probabiliter duraturum, disc.1. sub num.46.

Neque sit calamitosum, seù aliàs accidentale, num.47.ibid., disc.13.n.9.

De alijs circumstantijs ad illam regulandam, disc.1. num.48,

An ad hunc effectum sint attendenda merita ejus, in quem fit alienatio, nu.51. ibidem.

Metienda est diuerso modo vbi agatur de alienatione iurium incorporalium, & spiritualium, num.52. *ibid.*

Quomodo sit regulanda *in* transactione, disc.1. num.53.

Ad hunc effectum attendendum est, quid Ecclesia concedens perceperit, non quid concessionarius sua fecit industria, disc.14. num.8.

Magis illa dignoscitur in alienando, quàm in acquirendo, & de ratione, disc. 23. num.27.

Præsumitur ex obseruantia longi temporis, disc.14. num.4.

FINIS.

SVPPLEMENTVM
LIB. XVI. PAR. II.
TIT.
DE TVTORIBVS ET CVRATORIBVS &c.

SVPPLEMENTVM
LIB. VII. PAR. IV.
DE TVTORIBVS, ET CVRATORIBVS &c.
Adnotationes ad Diſcurſus iam editos.

SVMMARIVM.

1 *De facto vno ex pluribus tutoribus an tutela conſolidetur in ſuperſtite.*
2 *De remotione matris à tutela.*
3 *De clerico ſuſcipiente tutelam à manu Iudicis laici.*
4 *Qui dicatur Index competens vbi bona ſint ſparſa in diuerſi locis.*
5 *De tutore non conficiente inuentarium.*
6 *Clericus an poſſit eſſe tutor.*
7 *De educatione pupilli.*
8 *De tutore qui ſe intruſit.*
9 *Tutor non poteſt negotiare pecunias pupillares.*
10 *De iuramento in litem.*
11 *De hypotheca legali aduersùs adminiſtratores.*
12 *Ceſſio an obtineri valeat per tutorem.*
13 *De auctoritate Rotæ Romanæ.*
14 *De prohibitione adminiſtrationis vſque ad certam ætatem.*
15 *De prodigo, & meretricibus.*
16 *De adminiſtratione bonorum vacantium.*
17 *Adminiſtratores piorum locorum an teneantur de proprio.*
18 *De qua culpa teneatur mandatarius.*
19 *De periculo rerum exiſtentium penes mandatarium.*
20 *Ratio reddi poteſt ſine libris.*
21 *De ſalario eiuſque materia.*
22 *De reuocatione mandati.*

AD DISC. I.

1 DE hac eadem quæſtione an defecto vno ex pluribus tutoribus, tutela conſolidetur in ſuperſtite, vel potius ſubrogandus ſit alter, habetur *infra diſc.* 11., Et an ceſſata, vel recuſata tutela, ceſſet, & expiret legatum eidem tutori factum habetur *ſub tit. de legat. diſc.* 22. 32. & 46.

Et conferunt deducta *ſub tit. de Seruit. ad materiam vſusfructus diſc.* 50. & 52.

AD DISC. II.

2 AD deducia in præſenti diſcurſu ſuper remotione matris à tutela, & ſuſpicione ex cauſa litis conferunt deducta infra *diſc.* 4. & 11. & *in ſupplemento hoc eod. tit. diſc.* 21.

AD DISC. III.

3 AN, & quando clericus ſuſcipiens tutelam, vel aliam adminiſtrationem à manu iudicis laici, coram iſto conueniatur, videnda ſunt ea quæ latè habentur deducta *ſub tit. de Iuriſdict. diſc.* 94.

Et vbi bona ſunt in pluribus territorijs, quis dicatur Iudex competens habe-
4 tur, *diſc.* 87. & 90. *eod. tit. de Iuriſd.* & *diſc.* 52. *de Regular.* vbi concordantes.

De tutore non conficiente inuentarium
5 *ſub tit. de Hærede diſc.* 11. Et quando clericus prohibeatur eſſe tutor *vide notata ad*
6 *diſc.* 18. *de feud.* & *ſub tit. de Cred. diſc.* 119.

AD DISC. IV.

7 DE materia educationis pupilli penes quem facienda sit, habetur in supplemento *hoc eodem tit. disc.21.* vbi an potius patruo quàm matri sit decernenda.

DISC. V.

8 DE tutore minus legitimo, qui de facto administrauit, ac pro tutore se gessit, habetur infra, *disc.9. & 11.*

AD DISC. VI.

9 QVod tutor negotiari, seu mercari prohibeatur pecunias pupillares habetur *sub tit. de Vsur.disc. 18. 41. & 42.sub tit. de Cred.disc.* 49. Quo verò ad punctum de quo *num.15.& seqq.* vt administrator ante redditas rationes non dicatur debitor vel creditor, videri poterunt deducta infra *disc.17.*

AD DISC. XVII. & seq

10 AGitur in his discursibus de iuramento in litem competēte pupillo aduersùs tutorem, super quò videri poterunt deducta *sub tit.de Iudic. disc.* 25. Decisio autem enunciata *in disc.8.est impressa decis.339.par.13.rec.*

AD DISC. X.

11 DE hypotheca legali aduersus administratores habetur alibi actum, & præsertim vltra *disc. 36. & 39 de Cred. hic enunciatos sub tit. de fideic.disc.* 169. *in quo nu.* 5. habetur mentio de hac causa, occasione agendi de puncto, an & de quo tempore huiusmodi hypotheca sit desumenda, ac etiam *sub tit.de Dote disc.* 82.& 168 *tit.de Cred.in hoc supplemento,disc.157.per tot.*

AD DISC. XI.

NOtatum est supra *ad disc.* 1.

AD DISC. XII.

12 CEssio obtenta per tutorem an ei suffragetur, habetur incidenter actum *sub tit.de Dote disc.29. num.3. & melius sub tit.de Alien.& Contr.prob. disc.* 11. *num.* 19. occasione agendi de consimili articulo, an scilicet Prælatus vel Rector acquirat iura contra Ecclesiam, cuius bona administrat.

AD DISC. XIII.

13 SVper contentis in præsenti discursu, non contigit aliàs disputari; De auctoritate autem Rotæ Romanæ eiusque decisionibus, habetur magis ex professo actum *in Relat.Cur. disc.* 35.

AD DISC. XIV.

14 PRæceptum prohibens administrationem quod post minorem ætatem sperni valeat, quoties non respiciat gratiam, & fauorem tertij, habetur *sub tit. de fideic.disc.127.n.9.*

Et ad materiam interdictionis administrationis videri poterunt deducta *sub*
15 *tit.de Alien. & contr.prob.disc.*36. occasione agendi de prodigo, *& sub tit. de Testam disc.*37. vbi de meretricibus.

Et de administratione bonorum va-
16 cantium danda ei qui speratur successor, habetur particulariter actum *sub tit. de succes.ab intest.disc.*37.

AD DISC. XV.

17 AN, & quando administratores piorum locorum teneantur de proprio, & de eorū fideiussoribus habetur in Supplemento *hoc eod.tit.disc.*22. Et conferunt deducta *sub tit.de Cred.disc.*68. & & 69. agendo de Depositarijs Montis Pietatis.

AD DISC. XVI.

18 DE qua culpa teneatur mandatarius *sub tit de locat. disc.*11. *& seqq. tit. de Cred. disc.*18. *de Regal. disc.* 117. *sub tit.de Camb.disc.*1. *&* 26.

Et de periculo rerum existentium pe-
19 nes mandatarium, conferunt notata *ad*

disc.

disc.6.de Emptione,& venditione vbi loca concordantia.

AD DISC. XVII.

20 QVod redditio rationum reddi valeat etiam sine libris tutelaribus habetur alibi declaratum *hoc eod.tit.præsertim, disc.* 6. 7. In quorum primo latè agitur de pũcto de quo in præsenti, *disc. num.*4.& 9. quando scilicet administrator ante redditas rationes conueniri valeat.

AD DISC. XVIII.

21 DE hac materia salarij videri poterunt deducta *sub tit. de Cred. disc.*61.*& præsertim decis. in eo casu proditæ,& in supplemento eod. tit. disc.* 158. in quo agitur de concursu plurium creditorum ex eadem causa, & præsertim Aduocatorum, Procuratorum, & Copistarum, de quorum mercede, & honorario agitur in Relatione Curiæ *disc.* 46. Atque ad eamdem materiam mercedis inuiantur aliqua *hoc eod tit.disc.*20.*num. fin;decis.autem in disc.enunciata est inter. illas Zarat. dec.*14.

AD DISC. XIX.

PRima istarum decisionum est impressa *dec.*438.*p.*13.*rec.* Et conferunt ad materiam deducta *sub tit. de Iudic.disc.* 6. occasione agendi de Procuratoribus.

AD DISC. XX.

22 CONferunt ad materiam præsentis discursus deducta *sub tit. de Donat.disc.* 36.,Et de reuocatione mandati habetur pluries *sub tit. de Benef. præsertim disc.*38.*& sub tit.de Iudic.disc.*6.

DISCVRSVS EX INTEGRO

Continuando numerum Discursuum iam editorum.

ROMANA

TVTELÆ, ET EDVCATIONIS

PRO

CARDINALI ROCCIO

CVM

ANNA CINCIA.

Responsum pro veritate.

An, & quando tam tutela, quàm educatio pupillorum potius patruo, quam matri decerni debeat ad eamdem materiam, de qua supra *disc.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *Materia educationis est Iudici arbitraria.*
3 *In specie Decreta patruo contra Matrem.*
4 *Considerantur iustæ causæ, ob quas potius patruo, quàm matri decerni debeat.*
5 *Quid de tutela, an possit, ac debeat idem dici.*
6 *De iusta causa continuationis in communione, & nè pandantur secreta domus.*
7 *De antiqua inhabilitate Mulierum, & Matris, & auiæ exercendi tutelam, & Curam.*
8 *Quod habilitatio Matris, & auiæ, earumque prælatio sit contra mores Romanorum, & Italorum.*
9 *De historia legali, & de errore practicandi aliquas leges factas in Græc.*
10 *Quod mulieribus non expediat istud munus suscipere, & de ratione.*

DISC. XXI.

CONtinuantibus post mortem Patris, & Cardinalis Patrui, Cardinali, Vrbano, & Pompeo fratribus de Roccis vna cum eorum Matre in illa communione bonorum, & Vitæ, in qua à natiuitate sub patre, & patruo vixerant, & educati fuerunt; Gubernium, & administratio
1 fuerunt penès Cardinalem fratrem maiorem, alijs natu minoribus nimium gratum habentibus per spatium multorum annorum vsque ad obitum Pompeij, quo sequuto ab intestato relictis duobus filiis infantibus, & ventre pregnante; Vt pro meliori domus regimine continuaretur in eadem quiete, & communione, perinde, ac si Pompeus viueret, quod ex plerisque nimium rationabilibus, ac iustis motiuis respiciebat etiam vtilitatem dictorũ pupillorum, qui erant vnici superstites legitimi successores auiæ, & patruorum, Summus Pontifex Clem. X. cuius idem Pompeus erat familiaris in quodam conspicuo munere, vt etiam Cardinalis tunc Prælatus erat Palatii Apostolici Præfectus per eius motũ propriũ præfatorum pupillorum tutelam, curam, educationem, & omnimodam administrationem concessit, & commisit eidem patruo, non obstante existentia Annæ eorum Matris, cui aliàs de iure dicta tutela, & educatio debita erat: Quare eadem Matre ad Pontificem recurrente pro dictæ concessionis moderatione, consultus fui ex parte Cardinalis patrui, an iste motus proprius dici mereretur exorbitans, atque à Iustitiæ tramitibus nimium deuians, adeout notabile præiudicium dictæ Matri conquerenti inferre diceretur, ad effectum deliberandi, siue grauamen substinendi.

Quamuis autem in vtraque parte, tutelæ scilicet, & educationis pariformiter negatiuè mihi respondendum videretur; Attamen pro clariori, magisque methodica resolutione, vnam speciem ab altera distinguendo. Quatenus pertinet ad educationem, dicebam, quod res minus carere videretur difficultate, quoniam ista materia remissa est arbitrio etiam simplicis Iudicis, qui potest ex aliquibus motiuis eius arbitrium benè regulantibus eam

tol-

tollere illis, quibus lex deferat, & alteri concedere, etiam cum mutatione
2 loci, vel Ciuitatis, Quinimò etiam contra iudicium, & præceptum defuncti patris pupillorum, iuxtà plures decisiones, & authoritates relatas supra *hoc eodem titulo disc.* 4. *num.* 25. *vbi num.* 24. aduertitur id ità procedere pro matre contra patruos tutores, in quibus terminis loquuntur plures ibidem relatæ decisiones, quàm è conuersò contra Matrem pro patruis,
3 vel aliis tutoribus. Et in indiuiduo educationis decretæ patruis excluſa Matre illam petente, eſt plena *decisio Senen.* 61. *Mart. Medic. relata eod. disc.* 4. & *idem exam.* 38. ibique allegantur *Menoch.* & *alij* Multò igitur id decernere poteſt Princeps Supremus; Et de educatione ablata Matri per prouiſionem Papæ, adeout non ſit res noua habetur in caſu, de quo *eodem diſc.* 4. & per alios Scribentes *adducebatur Themud. deciſ. Vlixibonen.* 238, *lib.* 2.

De iuſtis verò cauſis nõ videbatur dubitandum ex pluribus, præſuppoſita, quinimò expreſsè admiſſa prudentia, nimiaque probitate matris honeſtiſſimæ, & nobiliſſimæ Matronæ.

Primò, quia ipſa erat proximior ſucceſſura ab inteſtato: Quamuis etenim iſta
4 cauſa ſola, & de per ſe conſiderata, in matre non ſit illius potentiæ, quæ eſt in alijs ex relatis *apud Mart. Med. vbi ſupra de Marin.* & *add. reſol.* 95. *lib.* 1. & *alios*; adduc tamen iuncta cum alijs, habenda videtur in aliqua conſideratione.

Secundò ob nimium veriſimilem voluntatem patris, qui niſi deceptus à Medicis inopinatò obiiſſet, adeout teſtari non potuerit, ſed teſtatus fuiſſet, vtique idem demandaſſet in eius filijs pupillis, quod in ſe ipſo ab infantia vſque ad obitum ſequutum in ætate prouecta annorum 44. circiter, practicauit, vt clarè ad ſenſum & aduertitur *apud Surd. conſ.* 428. *vbi* quid pater diceret, ſi reſurgeret, & interrogaretur.

Et tertiò ob rationem contrauentionis communionis pro maiori conſeruatione decoris, & exiſtimationis domus, vt infra aduertitur agendo de tutela.

Et quartò clarius, quoniam iſti pupilli ſperare poterant, ac debebant ſucceſſionem patruorum, quorum vnus erat Cardinalis iam in ſacris, & alter erat dimes prole deſtitutus, fortèque in hoc ſtatu probabiliter deſperatus, vt in ſpecie conſideratur *apud Mart. Med. d. dec.* 61. *num.* 18. ideoque pupillis abſque dubio nimiũ expedire aduerteham, ità patruorum beneuolentiam captare.

Atque reſpectu maſculi addi poſſe cõſiderabam aliam rationem melioris educationis, tam in litteris, quàm in bonis, ciuilibuſque moribus penes patruum Cardinalem, & Epiſcopum, quàm penes Matrem viduam, cuius nimiam beneuolentiam ob ſexus imbecillitatem, nimium filijs præiudicialem eſſe, frequentior praxis docet; ideoque habetur commune dicterium de filijs viduarum &c. E conuersò autem laudabam æducationẽ fæminarum adhuc infantium potiùs penes matrem.

Quo verò ad tutelam dixi, quod non audebam dicere, vt quilibet Iudex poſſet
5 in ea arbitrari, eo modo quo, vt ſupra, poteſt in educatione, cum eius poteſtas reſtricta ſit intra legum Cancellos: Credebam tamen, ac fortè inuenietur practicatum, quod magna, & ſuprema Tribunalia, vt exempli gratia in Italia ſunt Senatus Conſult. Neapolitan., Senatus Mediolani, Magiſtratus extraordinariorum Ianuæ, Magiſtratus pupillorum Florentiæ, & ſimilia, id facere poſſint, & practicent; Sed quod in Principe Supremo eſſet res non admittens principium dubitandi, quando aliquæ accedant iuſtæ cauſæ, tendentes præſertim ad pupilli vtilitatem, eodem modo, quo ſupra in educatione, cum eadem ſit ratio.

Vt à ſimili de pluribus prouiſionibus decernentibus tutelam Matri binubæ, & Victrico eius viro contra expreſſam Iuris diſpoſitionem habetur *apud de Marin. dicta reſol.* 95. *lib.* 1. atque ſupra aduertitur *diſc.* 11. *num.* 6. Igitur multò magis in Principe ſi in Iudicibus, & Tribunalibus.

Cauſæ iuſtæ ſuperiùs ponderatæ occaſione æducationis, influebant etiam in hunc punctum tutelæ, cum eadem eſſet ratio; Eiſque altera maior addenda videbatur, quæ tutelæ magis, quam æducationi congruebat, quod ita ſcilicet continuari poterat in dicta communione, veriſimiliter etiam in pupillis deſiderata per eorum patrem, qua mediante longè magis, longeque meliùs conſeruantur decus, opinio, & exiſtimatio domus, & nè aliàs eius ſecreta panderentur, dum aliàs

ma-

Mater fratrum superstitum; & respectiuè alia pupillorum, eius dotem recognoscere, ac separare vellet; idemque facere vxor Vrbani, qui etiam alia bona particularia separare poterat, multoque magis Cardinalis, qui vltrà patrimonialia, possidebat reditus Ecclesiasticos; istaque occasione oportebat detegere onera, & debita, quibus fortè domus grauata reperiebatur, quæ omnia dictis pupillis tãquã vnicis, omnium legitimis successoribus, vtique nimium præiudicialia forent.

Si etenim receptum habetur in Iure, quod tutori, vel respectiuè hæredi contra expressam legum dispositionem permittitur omittere inuentarium ex motiuo, vt non pandantur secreta patrimonij, atque non minuatur eius opinio, & existimatio, vt in suis locis aduertitur, multo magis ista iudicanda erit iusta causa ad hunc effectum etiam in Iudice, & Magistratu, fortiùs verò in Principe, & clarius dum non erat vnica, sed accedebant tot aliæ, de quibus supra.

Prætereà altiùs materiam reassumendo dicebam, quod huius prouisionis exorbitantia, quando etiam dicta motiua, & rationes deficerent, impressionem facere debebat apud plebem, & infimum vulgus professorum Iuris qui cum traditionibus vel cum superficie procedunt, non per
7 quirendo principia, & medullam, vt fieri debet, non autem apud doctos, & versatos.

Attentis etenim legibus, ac moribus Romanorum, mulieres indefinitè inhabilitatæ erant ad exercendum hoc munus tutelæ, & curæ tanquam publicum, *ad tex. in l fœminæ, ff. de reg iur. l. fin. ff. de tutel l. 1. C. quando mul tutel. off. fungi valeat* cum notis concordantibus, de quibus etiam in *Institutionibus* Habilitatio verò Matris, & Auiæ nunquam audita, neque practicata fuit apud Romanos, sed introducta per Iustinianum *in Auth. Matri, & Auiæ, C. quando mulier tutelæ &c.* quod sequutum fuit post duo sæcula, & vltra, quod Sedes imperialis translata fuit in Græciam, iuxtà fortè illos Græcorum
8 mores diuersos ab illis Romanorum, & quando Imperium Romanum in V.be, & in Italia iam perierat penè per sæculum antecedens, mediante occupatione Vrbis facta per Odoacrẽ Regem Hærulorũ expulso Imperatore Augusto, quasi cum misterio, vt illud Imperium, quod in Augusto initium habuerat, in Augustulo terminaret, ideoque non videbatur quæ nam exorbitanta dignoscerentur, vt illi legi, quàm fecit Imperator Græcus, qui nullum in Vrbe, Principatum habebat, pro eius libito, etiam sine causa, derogaret ille, qui in eadem Vrbe est Imperator, & Princeps Supremus, vt in terminis fortio. ribus derogandi nouæ legi introductæ per Augustum, aduertitur ad effectum substinendi Bullam Baronum *disc. 89. de feud. num. 20. atque* me motiuante sequuta est. *Rota in decisionibus tibi relatis.*

Prætereà nulla adest lex, quæ præferat Matrem, & Auiam patruo, cum solum dicta lex Iustiniani eas habilitet; sed earũ prælatio prouenit à magis communi, & recepto sensu DD. se fundantium in ratione, quod ordo tutelæ regulandus est ab illo intestatæ successionis; ideoque sicuti mater vincit patruum in successione, ità vincere debet in tutela; Sed hoc pariter prouenit ab eodem nouo Iure condito in Constantinopolitana Ciuitate iuxtà Græcorum mores diuersos à moribus
9 Romanorum, qui agnatos tantùm in consideratione habebant; Matrem verò, & cognatos negligebant, ex pluries deductis sub diuersis locis, & præsertim *sub tit. de succes. ab intest. discur. 1. cum pluribus sequentibus*, vbi quod censeri potius debet error, & simplicitas primorum Interpretum, qui à quatuor sæculis citrà post casualem inuentionem legum iuxtà historiam pluries recensitã, & præsertim *disc. 1. de seru.* huiusmodi vltimas leges Græcorum in Italia receperunt; Igitur nulla exorbitantia committi dicitur, quando statuatur id, quod antiquis, ac etiã modernis moribus Romanorũ est magis adaptatũ, dũ ex statutis 141. 144. 145. & 146. liquet, quod etiam Romani Moderni retinent eosdem mores antiquorum fauore agnationis contra matrem, & sorores, & cognatos. Vndè receptam habemus conclusionem, quod illa statuta, per quæ, correcto iure nouo, fiat redditus ad Ius antiquum, censenda non sunt odiosa, & exorbitantia, sed potiùs rationabilia, & fauorabilia; *vt dicto disc. 1. & 15. de succes. & alibi pluries.*

Et per consequens concludendo, vbi etiam tot istæ causæ non accederent, adhuc ista prouisio exorbitans, nimium-

que

que præiudicialis dici nõ mereretur, multò magis eis accedentibus; Ponderando etiam quod tutela non dicitur de Iure importare commodum, & vtilitatem; sed
10 potius onus, & incommodum, adeout dicatur munus neceſſarium, ad quod quis cogi poteſt, ideoque in Iure diſponitur de cauſis excuſationis ex deductis *in tot. tit. Inſtit. de excuſ. tutor. in corpore, &c.* & ſic dici non poteſt, quod Matri tollatur aliquod Ius, vel fiat aliquod præiudicium nimiũ cõſiderabile, & præſertim in muliere vidua iſtud munus cenſendum venit magis periculoſum, ac damnoſum, quàm in viro; Ac propterea ſtante ſtatuto 151. per quod mulieres declarantur imperfecti Iudicij, quod non fecit Ius commune, prohibitæ facere quoſcumque contractus, & actus, ex quibus præiudicatæ remanere poſſunt ſine ſolemnitatibus ibi demandatis, ac etiam ſine cauſa, quàm hodiè firmum eſt requiri vtiſem, vel ſaltem non damnoſam, ſeù periculoſam; vt pluries in ſua ſede *ſub tit. de alien. & contract. prohib.* Hinc ſequi dicebam, quod quilibet prudens Iudex in hoc duriſſimus eſſe debet, & frequentiùs negare ſuam authoritatem, cùm impoſſibile ſit verificari dictam cauſam à Statuto deſideratam in actu adeò periculoſo, & de ſui natura damnoſo; Et per conſequens concludebam, quod Mater conquerebatur de eius commodo, & beneficio, quod ſibi ex huiuſmodi prouiſione reſultabat; etiam vbi procedendum eſſet cum ſenſu eorum, qui in huiuſmodi Principum prouiſionibus iuſtam exigunt cauſam abſque recurſu ad abſolutam poteſtatem, iuxtà ea, quæ circa hanc Principis poteſtatem habentur in ſua ſede *ſub tit. de regal. diſc. 147. & 177. & in alijs.*

PISANA

ADMINISRATIÒNS

PRO

IOANNE LAVRENTIO PALMERIO

Reſponſum pro veritate.

De eadem materia, de qua ſupra *diſc.* 15. An ſcilicet, & quando adminiſtratores piorum locorum teneantur de proprio, & de eorum fideiuſſoribus.

SVMMARIVM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Obligatio Officialium, & Magiſtratuum eſt ſubſidiaria.*
3 *Pater tenetur de facto filij ſuſcipientis munus publicum de eius conſenſu.*
4 *An, & quando fideiuſſores Adminiſtratorum excuſentur.*
5 *An adminiſtratores maiores, & habituales teneantur de negligentia inferiorum.*
6 *De excuſatione ob non vſum.*
7 *Quando non vſus tollat vim legis.*
8 *De obſeruantia, & diſtinctione in hac materia.*

DISC. XXII.

DEtectis debitoribus in notabili ſumma duobus miniſtris actualem habentibus adminiſtrationem Montis Pietatis Piſarum, quorum vnus pignorum Cuſtos Maſſarius, alter verò Cuſtos pecuniarum Camerarius nuncupantur, Cauſidicus ad id deputatus coram
1 ordinario, & competenti Magiſtratu pro montis reintegratione iudicium inſtituit, tam contra ipſos adminiſtratores debitores, quàm contra eorum fideiuſſores, ac etiam contra duos adminiſtratores maiores habituales, quorum vnus Cancellarius,

rius, alter verò superintendens nuncupatur, contra quos, tàm ex parte montis, quàm etiam fideiussorum obijciebatur, vt eorum culpæ iactura referenda esset ob non seruata statuta, & reformationes Montis, in quibus cauetur, vt Superintendens, & Cancellarius singulo quadrimestri statum pignorum, & pecuniarum recognoscere deberent, quoniam si ita factum esset, atque tandiu id non neglectum, supradicta iactura non adesset; Quare desuper ex parte Palmerij superintendentis consultus.

Respondi duas efformando inspectiones; Vnam nempè quoad exceptionem fideiussorum, qui prius erant discutiendi, dum contra maiores Magistratus, & Officiales habituales, qui superintendentes nuncupari solent, conceditur actio 2 subsidiaria post excussos actuales principales debitores, vt de Magistratibus habetur alijs relatis *apud Constant. in l* 60. *Cod. de Decur. lib.* 10. *num.* 57. *Rouit. decis.* 45. *&* 83.; Et de Tutoribus, quorum aliqui actualem habeant administrationem, alij verò honorariam, & habitualem vulgò superintendentialem, vt quamuis isti teneantur, adhùc non subsidiaria sit eorum obligatio post excussos actuales habetur *supra hoc eodem tit. disc.* 5.; Et secunda super actione quæ Monti competeret contra eosdem habituales, quatenus tàm principales, quàm fideiussores ad integrum debitum idonei non essent.

Quatenus itaque pertinet ad primam inspectionem super fideiussorũ exceptione, dicebam de plano pro illius reiectione contra eos respondendum fore, quoties eorum obligatio hanc explicitam non haberet conditionem, quatenus scilicèt 3 maiores administratores, statuta, & ordinationes seruent, adeo vt eorum obligatio iuxtà cõmunem formulam huiusmodi cautionum esset pura de reddendo rationes, & restituendo reliquarum, dicta verò conditio prætenderetur tacitè, & per subintellectum, cum tunc huiusmodi prætensio omni prorsùs fundamento destituta esset; Quoniam obligatio administratorum maiorum introducta est in gratiam, & pro relenatione illius, cuius bona administrantur, vtpotè innocentis, atque sub legali, & necessaria administratione viuentis, cui iustum, & rationabile est, vt per legem succurratur, non autem in gratiam, & leuamen ipsius administratoris actualis malè administrantis, ac delinquentis, vel eius fideiussoris, qui illum approbauit, eiusque susceptit obligationem, cum nulla iuris ratio, vel dispositio id suadeat, atque contrarium quoque comprobat communis vsus vel praxis, vt præsertim neglectis alijs generalitatibus obseruabam patere ex deductis *supra disc.* 15., vbi in terminis præcisis fideiussoris consimilis administratoris Montis Pietatis Vrbis, & de quo etiam *disc.* 68. *&* 69. *de Credito*, quod contra maiores habituales administratores non constito de dolo, & collusione, nulla cõceditur actio, quamuis per eiusdem Montis statuta *cap.* 13. *&* 14. *cum seqq.*, & magis ad rem *cap.* 33., consimiles demandentur diligentiæ, & reuisiones; Fortiùs verò stante particulari motiuo non vsus dicti Statuti, vel ordinationis hanc reuisionem præcipientis, vt infrà.

Quamuis autem hæc generaliter procedant contra omnes fideiussores, magis verò, ac extra minorem dubitandi rationem ea procedere dicebam contra illum, qui erat pater dicti Massarij, seù Custodis pignorum, cuius debitum erat maius, ex ijs quæ habentur *disc.* 86. *nu.* 7. *&* 8. *de Credito*, vbi de iuribus, & auctoritatibus firmantibus obligationem patris consentientis publicis muneribus, quæ per filium suscipiantur; Licèt enim ibidem *num.* 18. *&* 19., aliqua dubitandi ratio deducatur, illa tamen in præsenti non intrabat ob præsuppositam circumstantiam, quod idem pater promiscuè, imò magis quàm filius, tanquam principalis pignora administrasset, ac propterea aduertebam rectè adaptari posse ea, quæ de iure antiquo, & medio ante iuris nouissimi introductionem circa peculium aduentitiũ disposita sunt super obligatione patris pro peculio per filium administrato, siue illius occasione.

Item generaliter contra omnes fideiussores ponderabam, quod frustra idoneæ, ac limitatæ cautiones ab huiusmodi administratoribus exigerentur, si eædẽ cautiones istam haberent conditionem, siuè censend. esset factæ cum hoc præsup- 4 posito diligentiarum, quæ ad præscriptũ Statutorum, & ordinationum per alios administratores maiores fieri debent, quoniam quando id exactè seruaretur, vel

nun-

nunquam, vel nimium rarò daretur iste casus iacturæ considerabilis, sed quoniã notum est, quod huiusmodi ordinationes parum seruari solent, idcircò huiusmodi cautiones exiguntur, potissimè cõsiderando in hac facti specie, quod antiquiori tempore, in quo dictæ ordinationes factæ fuerunt, cautiones erant limitatæ vsque ad summam scut. 8. m., postmodum verò inoleuit vsus illas habere indefinitas vsque ad quamcunque summam, ex ista fortè ratione, quod agnosceretur prædictam ordinationem non seruari, ac non esse in vsu, adeovt quatenus pertinet ad hanc primã partem actionis contra fideiussores, casus videretur planus tàm ad fauorem montis, quàm dictorum maiorum administratorum, eisque idoneis existentibus inanis esset secunda inspectio inter montem, ipsosque administratores maiores habituales super enunciata eorum subsidiaria obligatione; Vbi etenim Princeps, vel eius Vicarius, ac Præsides, alijque maiores Magistratus benè eorum munus explerent, ac inuigilarent, vt Iudices, & Gubernatores locales benè suum faciant officium, vtique nulla subesset necessitas prestandi cautionem sindicarum, sed non per hoc fideiussores excusantur, cum similibus.

Verùm quando de hoc puncto agendum esset, quia nempè cum bonis fideiussorum non remaneret indemnitati montis omninò consultum, tunc pro ratione dubitandi obseruabam contra dictos administratores nimium facere ea, quæ habentur alijs relatis plenè deducta *apud Rouit. decis.* 36., vbi in specie de negligentia administratoris maioris, & habitualis in non reuidendo gesta per inferiores administratores actuales, ac etiam ea quæ de tutore honorario vulgò *Sopr'intendente* habentur *supra disc.* 5.

His tamen non obstantibus prò dictis administratoribus habitualibus præsertim verò Superintendente, ex cuius parte cõsultus fui, censui respondendum ex particularibus facti circumstãtijs, quibus stãtibus opus non erat assumere inspectionem generalem in terminis iuris communis, quod scilicèt pro certo supponeretur dictas ordinationes sequutas de anno 1581. ab antiquo tempore, cuius contrarium memoria non habeatur, non fuisse, nec esse in vsu, adeovt multi in eodem munere prædecessore, id quoque neglexerint, hunc non vsum nimium comprobante immutatione regiminis, vel statu rerum, quoniam de eo tempore Mons erat vnicus longè minoris administrationis, cũ esset circa initia, postmodum verò creuerit, vt in Montibus Pietatis Vrbis, aliarumque Ciuitatũ Italiæ praxis docet, vel quia ob meliora tempora nõ adesset tanta paupertas, quanta de præsenti, ac propterea exigebatur cautio minor, & restricta ad dictam summam moderatam.

Non vsus etenim aptus est tollere vim legis ex plenè relatis *per Farinac. in fragm. verbo lex.*, *Pratus obseruat.* 14. & 15. *cum alijs de quibus disc.* 35. *de Iudic. & alibi*, potissimè verò vbi non con-
7 stat, quod prius lex fuisset in vsu, adeo vt allegari valeat non vsus ab initio, vt aduertitur *disc.* 1. *de Seruit.*, ac etiam *eodem disc.* 35. *de Iudic.*, minusque agitur de tali lege, quæ habeat decretum irritans, per quod quicumque contrarius vsus inficiatur, sitque talis naturæ, vt in potestate inferiorum non sit illam non seruare iuxta distinctionẽ de quibus *eodem disc.* 35., & magis ex proposito occasione agendi de non vsu Bullæ Pianæ super censibus *disc.* 1. *de Censibus*.

Et nihilominus, quando etiam de stricta iuris censura iste non vsus non esset sufficiens ad tollendam vim legis, & in futurum obligatorius non esset, adhuc tamen ad effectum, de quo agitur, excusandi scilicet à negligentia de præterito, ille videbatur abundare, dum ex deductis *in eadem decis.* 36. *Rouiti* in huiusmodi administratoribus habitualibus, & superintendentibus, negligentia debet esse magna, & talis quæ redoleat dolum præsumptum, siue magnam, & latam culpam, à qua vtique iste non vsus excusat, dum administratio suscepta censetur eo modo, quo tunc seruetur, vt occasione susceptionis appaltuum aduertitur *disc.* 71. *de Regal. & alibi*.

In idem ponderando praxim, & obseruantiam Vrbis, ac etiam Neapolitanæ Ciuitatis, aliarumque magnarum, vel
8 mediocrum Ciuitatum Italiæ, in quibus consimiles Montis Pietatis, aliaque plura, & insignia pietatis opera habentur cum duplici specie administratorum, vna scilicèt actualium stipendiatorum, & altera habitualium, qui vt plurimum viri

nobi-

nobiles qualificati ex motiuo pietatis absque stipendio istud munus suscipiunt administrationis habitualis, & superintẽdentiæ, quoniam non concurrente dolo, & collusione cũ administratoribus actualibus, & inferioribus, pro istorũ defectu non datur contra eos actio, vt in Vrbe praxis docuit in casibus, de quibus *supra dicto disc. 15.*, & *dicto disc. 68. & 69. de Credito*, cum similibus; Et meritò quidem, quoniam si ità esset non de facili inuenirentur, qui huiusmodi onera susciperent, ideoque ista dicenda est quæstio facti potiùs, quàm iuris, ex facti qualitate decidenda, àn scilicèt adsit, necnè dolus expressus, vel saltim præsumptus qui ex magna, & nimiùm lata culpa resultet magnaq; videtur constituenda differentia inter huiusmodi piorum locorum administratores salariatos, & alios, qui ex motiuo charitatis hanc superintendentiam, & habitualem administrationem suscipiant.

SVMMA

Siue Compendium eorũ, quæ continentur in hac materia de Tutoribus, & Curatoribus, &c. iam habetur impressa post discurs. finalem 20. eodem tit. de Tutoribus, & Curatoribus, &c.